CENTENAR

ASOCIAŢIA NAŢIONALĂ CULTUL EROILOR „REGINA MARIA”,
FILIALA JUDEŢEANĂ „MATEI BASARAB” VÂLCEA,
Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa” – Râmnicu-Vâlcea

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ŞI MAREA UNIRE A ROMÂNILOR

vol. III

100 DE ANI DE LA FĂURIREA ROMÂNIEI MARI (1918-2018)

EDITURA UNIVERSITARIA,
CRAIOVA, 2018

100
ROMÂNIA
1918-2018 | SĂRBĂTORIM ÎMPREUNĂ

Fiți binecuvântați în veacuri, voi, păstrători de vechi hotare, -
Viteji cari ați căzut în lupte, visând o Românie-Mare!
De-apururea mărire vouă în înfloritul Paradis, -
Că voi ați biruit prin moarte, şi s'a'mplinit al vostru vis...

(*Eroilor*, Vasile Militaru – poet martir)

ISBN 978-606-14-1441-3

100 DE ANI DE LA FĂURIREA ROMÂNIEI MARI (1918-2018)

ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ CULTUL EROILOR „REGINA MARIA”,
FILIALA JUDEȚEANĂ „MATEI BASARAB” VÂLCEA,
Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa” – Râmnicu-Vâlcea

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ŞI MAREA UNIRE A ROMÂNILOR

vol. III

100 DE ANI DE LA FĂURIREA ROMÂNIEI MARI (1918-2018)

- lucrările ştiinţifice ale Simpozionului Naţional de Istorie „România în Primul Război Mondial”, ediția a III-a – „Marea Unire. Centenar”, 16-17 noiembrie 2018, municipiul Alba-Iulia, județul Alba, manifestare desfăşurată în cadrul programului de cercetări istorice „Pe urmele eroilor şi martirilor neamului” -

Coordonator: Eugen Petrescu

EDITURA UNIVERSITARIA,
CRAIOVA, 2018

Autori: Nicolae Gabriel Albinaru, Cezar Gabriel Avram, Mihaela Bărbieru, Dumitru Bondoc, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Sevastian Cercel, Alexandrina-Daniela Gavrilă-Ciobotea, Dinică Ciobotea, Elena Otilia Tărîță Cîmpeanu, †P.S. Emilian Crișanul, Gabriel Croitoru, Sorin Liviu Damean, Constanțiu Dinulescu, Adina Berciu-Drăghicescu, Gheorghe Dumitraşcu, Adrian Frunză, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Cornelia Ghinea, Stelian Gomboş, Ilie Gorjan, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan St. Lazăr, Corvin Lupu, Dumitru Matei, Mite Măneanu, Varvara Magdalena Măneanu, Veniamin Micle, Narcisa Maria Mitu, Nicolae Moga, Octavian Moşin, Tudor Nedelcea, Daria Nicolae, Vladimir Osiac, Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, Ionuț-Adrian Pătularu, Eugen Petrescu, Romeo A. Popa, Toma Rădulescu, Bogdan Emanuel Răduț, Tudor Rățoi, Paul Rezeanu, Ionuț Săraru, Costin Scurtu, Ion Leone Sima, Camelia Aurelia Slabu, Ion Soare, Mihai Sporiş, Onoriu Stoica, Dan Şalapa, Nicuşor Marian Pele Trăiloiu, Constantin E. Ungureanu, Radu Ştefan Vergatti.

Editor: Eugen Petrescu

Tehnoredactor şi grafician: Valentin Pițigoi

Traducător în limba engleză: Gabriela Buican

Acest volum a fost tipărit cu ajutorul financiar al Preacucernicului Părinte Petre Veteleanu – preot paroh la Parohia Trăistari (oraşul Ocnele Mari), al Preacucernicului Părinte Dr. Constantin Mănescu-Hurezi – preot paroh la Parohia Horezu II-Urşani (oraşul Horezu) din Arhiepiscopia Râmnicului, şi al Domnului Ec. Ion Rizea – om de afaceri din municipiul Râmnicu-Vâlcea, județul Vâlcea, cărora le mulțumim pentru generosul act de binefacere.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor /
coord.: Eugen Petrescu. - Craiova: Universitaria, 2016 -
vol.
ISBN 978-606-14-1131-3
Vol. 3: 100 de ani de la făurirea României Mari
- 2018. - Conține bibliografie. - ISBN 978-606-14-1441-3

I. Petrescu, Eugen (coord.)

94

Coperta IV: marca Centenarului Marii Uniri, autor Ministerul Culturii şi Identității Naționale; harta ROMÂNIA MARE, autor Gheorghe Rotaru – preşedintele Asociației de Vexilologie „Tricolorul", Râmnicu-Vâlcea.

„Neamul este etern prin cultul eroilor!”
(Nicolae Iorga)

Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa”

Director: Eugen Petrescu

Consiliul Ştiinţific
• Dinică Ciobotea
• Sorin Liviu Damean
• Radu Ştefan Vergatti
• Cezar Gabriel Avram
• Grigore Buciu
• Tudor Rățoi
• Constanțiu Dinulescu
• Octavian Moşin
• Tudor Nedelcea
• Cristina Narcisa Vergatti
• Gabriel Croitoru
• Florin Epure
• Dumitru Valentin Pătraşcu
• Ion Niță Rizea
• Mite Măneanu
• Dumitru Cauc

Tabla auctorială

Nicolae Gabriel Albinaru (Râmnicu-Vâlcea): publicist; membru al Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Cezar Gabriel Avram (Craiova): doctor în istorie, profesor universitar; directorul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române.

Mihaela Bărbieru (Craiova): doctor în istorie; cercetător ştiinţific gradul III în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române.

Dumitru Bondoc (Costeşti, Vâlcea): publicist; preşedinte al Subfilialei „Cultul Eroilor", comuna Costeşti, din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Grigore Buciu (Bucureşti): general de brigadă în retragere; vicepreşedinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Gabriela Buican (Râmnicu-Vâlcea): doctor în filologie; profesor de limba engleză la Colegiul Național de Informatică „Matei Basarab", Râmnicu-Vâlcea.

Dumitru Cauc (Fărcăşeşti, Gorj): doctor în istorie; profesor la Şcoala Gimnazială „Victor Popescu", comuna Fărcăşeşti, județul Gorj; membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Sevastian Cercel (Craiova): doctor în ştiinţe juridice; profesor universitar la Facultatea de Drept a Universității din Craiova.

Alexandrina-Daniela Gavrilă-Ciobotea (Craiova): referent superior în cadrul Serviciului Județean Dolj al Arhivelor Naționale.

Dinică Ciobotea (Craiova): doctor în istorie, profesor universitar; coordonator ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Elena Otilia Tărîță Cîmpeanu (Bucureşti): inginer şi arhitect-urbanist; doctor în inginerie civilă; arhitect şef la Primăria oraşului Pantelimon, județul Ilfov (2013-în prezent), consilier arhitect la Compania Municipală de Dezvoltare Durabilă Bucureşti (2017-în prezent).

† **P.S. Emilian Crişanul** (pe numele de mirean Vlad Nică; Arad): teolog; doctor în istorie, conferențiar universitar; episcop-vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului (2009-2017), episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului (din 2017), membru al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Gabriel Croitoru (Craiova): doctor în istorie; cercetător ştiinţific gradul III în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române; membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Sorin Liviu Damean (Craiova): doctor habilitat în istorie, profesor universitar; decan al Facultăţii de Ştiinţe Sociale a Universităţii din Craiova; membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Constanţiu Dinulescu (Craiova): doctor în istorie; conferenţiar universitar la Facultatea de Ştiinţe Sociale a Universităţii din Craiova; preşedinte al Filialei Dolj a Societăţii de Ştiinţe Istorice din România; membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Adina Berciu-Drăghicescu (Bucureşti): doctor în istorie, profesor universitar; membru al Societăţii de Ştiinţe Istorice din România.

Gheorghe Dumitraşcu (Râmnicu-Vâlcea): profesor, doctor în istorie; fondator şi secretar general al Asociaţiei „Forumul Cultural al Râmnicului".

Adrian Frunză (Craiova): profesor; cercetător istoric independent.

Dumitru Garoafă (Râmnicu-Vâlcea): profesor, arhivist; membru al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Otilia Gherghe (Craiova): istoric; muzeograf, şef al Secţiei de Istorie-Arheologie a Muzeului Olteniei din Craiova (1982-2014).

Cornelia Ghinea (Piteşti): profesor; membru al Filialei Judeţene Argeş a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Stelian Gomboş (Bucureşti): doctor în teologie; consilier superior la Secretariatul de Stat pentru Culte din cadrul Guvernului României (Bucureşti).

Ilie Gorjan (Budeşti, Vâlcea): general maior în retragere; conferenţiar universitar, doctor în drept; membru al Asociaţiei „Forumul Cultural al Râmnicului".

Constantin Mănescu-Hurezi (Horezu, Vâlcea): teolog; doctorand în istorie; preot paroh la Parohia Horezu 2 – Urşani; membru al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Ioan St. Lazăr (Râmnicu-Vâlcea): doctor în filologie, conferenţiar universitar; membru al Uniunii Scriitorilor din România, preşedinte executiv al Fundaţiei Culturale „Sf. Antim Ivireanul", redactor şef al revistei de teologie şi cultură *Lumina lumii*.

Corvin Lupu (Sibiu): doctor în istorie; profesor universitar la Facultatea de Ştiinţe Socio-Umane a Universităţii „Lucian Blaga" Sibiu.

Dumitru Matei (Caracal): colonel în retragere; preşedinte al Subfilialei „Cultul Eroilor" Caracal din cadrul Filialei Judeţene Olt a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Mite Măneanu (Drobeta-Turnu Severin): doctor în istorie; director fondator al Societății de Istorie şi Cultură „Porțile de Fier" şi al revistei „Porțile de Fier", Drobeta-Turnu Severin, județul Mehedinți; membru în Consiliul Ştiințific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Varvara Magdalena Măneanu (Drobeta-Turnu Severin): etnograf; secretar de redacție la revista „Porțile de Fier" (1996-în prezent).

Veniamin Micle (Costeşti, Vâlcea): teolog; arhimandrit, preot slujitor la Mănăstirea Bistrița, comuna Costeşti, județul Vâlcea.

Narcisa Maria Mitu (Craiova): doctor în istorie; cercetător ştiințific gradul III în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române.

Nicolae Moga (Voineasa, Vâlcea): teolog, preot; consilier bisericesc administrativ în cadrul Centrului Eparhial al Arhiepiscopiei Râmnicului; preşedinte al Subfilialei „Cultul Eroilor" Voineasa, din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Octavian Moşin (Chişinău): doctor în teologie; conferențiar universitar; preot-paroh la Biserica „Întâmpinarea Domnului" a Universității de Stat din Republica Moldova; responsabil al Sectorului Sinodal şi Activitate Pastorală pentru Tineret din cadrul Mitropoliei Chişinăului şi a Întregii Moldove; membru în Consiliul Ştiințific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Tudor Nedelcea (Craiova): doctor în filologie; cercetător ştiințific gradul I în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopşor" al Academiei Române (1999-2019); membru în Consiliul Ştiințific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Daria Nicolae (Constanța): profesor; preşedinte al Asociației Culturale „Astra Dobrogeană" Constanța.

Vladimir Osiac (Craiova): doctor în istorie, profesor universitar; decan al Facultății de Istorie, Filosofie şi Geografie a Universității din Craiova (2000-2008).

Daniela-Liliana Pătraşcu (Târgu-Jiu): doctorand în istorie; muzeograf în cadrul Secției de Istorie-Arheologie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ştefulescu", Târgu-Jiu; membru al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Dumitru-Valentin Pătraşcu (Târgu-Jiu): doctor în istorie; muzeograf în cadrul Secției de Istorie-Arheologie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ştefulescu", Târgu-Jiu; membru în Consiliul Ştiințific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Ionuț-Adrian Pătularu (Craiova): profesor, doctor în istorie; director al Seminarului Teologic Ortodox „Sfântul Grigore Teologul", Craiova.

Eugen Petrescu (Râmnicu-Vâlcea): istoric; preşedinte al Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea şi director fondator al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa", Râmnicu-Vâlcea din cadrul Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Valentin Piţigoi (München, Germania): jurnalist; tehnoredactor şi grafician.

Romeo A. Popa (Drobeta-Turnu Severin): doctor în istorie; profesor la Şcoala Gimnazială „Regele Mihai I" din Drobeta-Turnu Severin, judeţul Mehedinţi.

Toma Rădulescu (Craiova): doctor în istorie; muzeograf, şef secţie la Muzeul Olteniei din Craiova (1974-2012).

Bogdan Emanuel Răduţ (Craiova): istoric; membru al Uniunii Bisericilor Creştine după Evanghelie din România şi al Societăţii de Ştiinţe Istorice din România – Filiala Dolj.

Tudor Răţoi (Drobeta-Turnu Severin): istoric, arhivist; doctor în istorie, conferenţiar universitar; membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria"; director al Direcţiei Judeţene Mehedinţi a Arhivelor Naţionale (1995-2018); director general adjunct al Arhivelor Naţionale (2006-2007).

Paul Rezeanu (Craiova): doctor în istorie, profesor universitar; director al Muzeului de Artă din Craiova (1970-2004).

Ionuţ Săraru (Râmnicu-Vâlcea): istoric; muzeograf la Memorialul „Nicolae Bălcescu", comuna Nicolae Bălcescu, judeţul Vâlcea.

Costin Scurtu (Constanţa): doctor în istorie; şeful Filialei Constanţa a Muzeului Militar Naţional „Regele Ferdinand I".

Ion-Leone Sima (Craiova): masterand al Facultăţii de Ştiinţe Sociale a Universităţii din Craiova.

Camelia Aurelia Slabu (Craiova): conservator în cadrul Muzeului Olteniei din Craiova.

Ion Soare (Râmnicu-Vâlcea): filolog, arhivist; doctor în filologie; vicepreşedinte al Asociaţiei „Forumul Cultural al Râmnicului".

Mihai Sporiş (Râmnicu-Vâlcea): eseist; liderul Grupului Informal de la Râmnic „România – Grădina Maicii Domnului".

Onoriu Stoica (Craiova): arheolog, numismat, profesor de istorie; membru al Secţiei Craiova a Societăţii Numismatice Române.

Dan Şalapa (Drobeta-Turnu Severin): profesor de Ştiinţe Socio-Umane la Colegiul Naţional „Gh. Ţiţeica" şi Colegiul Naţional Pedagogic „Şt. Odobleja", Drobeta-Turnu Severin.

Nicuşor Marian Pele Trăiloiu (Drobeta-Turnu Severin): arhivist; doctor în istorie; şeful Serviciului Judeţean Mehedinţi al Arhivelor Naţionale (din 2018).

Constantin E. Ungureanu (Ţicleni, Gorj): profesor de Limba şi Literatura Română; publicist.

Radu Ştefan Vergatti (Bucureşti): doctor în istorie, profesor universitar; membru titular al Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România; membru în Consiliul Ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

Cuprins

Prefață / 13
Cuvânt înainte / 25
Notă asupra volumului / 43

Partea I. Idealul unității politice a Românilor de-a lungul timpului / 51
Dinică Ciobotea, *Cultul lui Mihai Viteazul în istoria românilor* / 53
Grigore Buciu, *Drumul cel lung al unirii* / 56
Radu Ştefan Vergatti, *Problema încorporării Basarabiei în Imperiul Țarist* / 69
Tudor Nedelcea, *Eminescu despre Daco-România ca ideal politic* / 79
Sevastian Cercel, Mihaela Bărbieru, Cezar Avram, *Reglementarea activității clerului militar şi contribuții ale preoților militari în lupta armatei române pentru realizarea Marii Uniri* / 89
Constantin Mănescu-Hurezi, *Biserica Ortodoxă şi unitatea de neam* / 104
Constantin E. Ungureanu, *Biserica şi ideea de unitate a românilor de pretutindeni* / 114
Constantin E. Ungureanu, *Tricolorul – simbol al unității naționale* / 117
Constantin E. Ungureanu, *„Imnul Unirii" şi „Cântecul tricolorului" – simboluri ale unității naționale* / 121
Octavian Moşin, *Slujitorii basarabeni făuritori ai Marii Uniri, de la mitropolitul Gurie Grosu la părintele Alexandru Baltaga* / 124
Dinică Ciobotea, *Ioachim Caton Drăgescu* / 133
Dan Şalapa, *Memorandişti bănățeni în vatra Severinului sfârşitului de secol XIX* / 137
Varvara Magdalena Măneanu, *Cartea veche românească din Mehedinți în procesul de înfăptuire a unității cultural-naționale din perioada premergătoare momentului 1 Decembrie 1918* / 142
Mite Măneanu, *Vocația națională a Bibliotecii „I.G. Bibicescu"* / 150
Nicuşor Marian Pele Trăiloiu, *Din pelerinajele Societății muzicale „Doina" în Banat reflectate în presa vremii* / 153
Mihai Sporiş, *Dumitru Drăghicescu – profet al cauzei naționale* / 157
Ion Soare, *Adevărurile unei cărți: Dumitru Drăghicescu despre unirea românilor cu românii* / 161
Ion Soare, *O frescă a pregătirii şi înfăptuirii Marii Uniri a românilor, o meditație gravă asupra istoriei şi a existenței umane* / 168
Otilia Gherghe, Camelia Aurelia Slabu, *Un album dedicat evenimentelor de la 1 Decembrie 1918* / 174

Partea a II-a. Războiul pentru Reîntregirea Neamului / 193

Vladimir Osiac, *România în anii Primului Război Mondial* / 195

Sorin Liviu Damean, *Rolul Familiei Regale în timpul Războiului de Reîntregire şi în desăvârşirea idealului naţional (1916-1918)* / 206

Tudor Nedelcea, *„Maria – Regina Marii Uniri"* / 212

Ionuţ Săraru, *Frământări în tabăra conservatoare în timpul Primului Război Mondial* / 215

Corvin Lupu, *Aspecte privind relaţiile României cu S.U.A. şi cu Rusia, în perioada realizării Marii Uniri* / 227

Cezar Avram, Mihaela Bărbieru, *Exploatarea economică a Olteniei în timpul ocupaţiei străine din anii 1916-1918* / 246

Narcisa Maria Mitu, *Domeniile Coroanei Regale din Oltenia în timpul Primului Război Mondial (1916-1918)* / 258

Tudor Rățoi, *Mehedinţiul în anii 1916-1918* / 269

Romeo A. Popa, *Turnu Severin în timpul ocupaţiei germano-austro-ungare (1916-1918)* / 281

Mite Măneanu, *Contribuţii mehedinţene la înfăptuirea României Mari* / 291

Costin Scurtu, *Dobrogenii militari sub comanda generalului Stan Poetaş pentru apărarea Basarabiei unită cu România, la 1918* / 298

Constanţiu Dinulescu, *Secvenţe ale misiunilor militare şi diplomatice ale generalului Radu R. Rosetti în Balcani şi în ţară (1918-1919)* / 307

Ilie Gorjan, *Participarea Jandarmeriei Române la Primul Război Mondial* / 316

Grigore Buciu, *Voluntari ardeleni şi bucovineni în Primul Război Mondial* / 328

Dumitru Garoafă, *Participarea vâlcenilor la evenimentele majore ale anului 1918* / 336

Gabriel Croitoru, Ion Leone Sima, *Memorialistică de război. Jurnalul sublocotenentului Gătuşcă* / 350

Gheorghe Dumitraşcu, *Şcoala vâlceană şi dascălii ei în marile confruntări ale Primului Război Mondial* / 368

Ionuţ-Adrian Pătularu, *Participarea învăţătorilor din Dolj în teatrul de război 1916-1918* / 386

Dumitru Matei, *Drama prizonierilor români captivi în Ungaria* / 390

Dumitru Cauc, *Constantin Cojocaru – notarul ce a îmbrăcat cămaşa morţii* / 430

Adina Berciu-Drăghicescu, *Doamnele din neamul Culcer în epoca Marii Uniri* / 445

†Emilian Crişanul, *Arhiepiscopia Iaşilor şi Primul Război Mondial (1916-1919)* / 450

Daria Nicolae, *Aspecte ale organizării clerului în cadrul instituţiei Armatei Române (1850-1920)* / 459

Veniamin Micle, *Activitatea preoţimii ortodoxe în timpul Primului Război Mondial* / 466

Veniamin Micle, *Chipuri de preoţi militari, din perioada Primului Război Mondial* / 477

Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, *Preotul Vasile Ulescu – confesor al Regimentului nr. 57/58 Infanterie – participant la campania Armatei Române din Basarabia* / 490

Toma Rădulescu, *Preotul cărturar Grigore Popescu-Breasta (1875-1955), simbol al luptei pentru unitate națională* / 498

Nicolae Moga, *Biserici şi preoți din Loviştea în timpul Primului Război Mondial* / 510

Nicolae Moga, *Preot Ioan Negoescu-Hagi. Jurnal din armată* / 516

Tudor Nedelcea, *Făurirea României Mari* / 625

Partea a III-a. Cinstirea şi proslăvirea Eroilor Neamului din Primul Război Mondial / 629

Onoriu Stoica, Adrian Frunză, *Ordine şi medalii privitoare la Primul Război Mondial* / 631

Bogdan Emanuel Răduț, *Marea Unire reflectată în manualele şcolare: o analiză comparativă* / 643

Elena Otilia Tărîță Cîmpeanu, *Rolul arhitecturii în valorizarea şi eternizarea memoriei eroilor neamului căzuți pe câmpurile de luptă ale Războiului Reîntregirii Neamului* / 657

Paul Rezeanu, *Artişti plastici olteni în slujba unității noastre naționale* / 670

Cornelia Ghinea, *Ion Bâscoveanu şi faptele sale* / 674

Tudor Rățoi, *Monumentul-Criptă al Eroilor din Războiul Întregirii* / 677

Alexandrina-Daniela Gavrilă-Ciobotea, *Monumente din Craiova ale Eroilor din Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1919)* / 683

Dumitru Bondoc, *În memoria eroilor costeşteni* / 685

Dinică Ciobotea, Ion Leone Sima, *Cartea de Aur a Monumentului Eroilor din Strehaia* / 688

Grigore Buciu, *Târgu Jiu – înțelesuri profunde într-un sanctuar al eroilor* / 709

Mihai Sporiş, *Ansamblul monumental „Calea Eroilor" – 80 de ani de la inaugurare* / 717

Eugen Petrescu, *Cultul eroilor în opera sculpturală brâncuşiană de la Târgu-Jiu* / 719

Ioan St. Lazăr, *„1 Decembrie 1918 – Ziua Zilelor"! (C. Zărnescu)* / 739

Ioan St. Lazăr, *Un mare roman al Marii Uniri: Sacrificiul de Mihail Diaconescu* / 741

Ioan St. Lazăr, *Militanți vâlceni de seamă pentru unitatea națională a tuturor românilor* / 747

Tudor Nedelcea, *Catedrala Mântuirii Neamului* / 752

Tudor Nedelcea, *Simple considerații despre sfințirea Catedralei Mântuirii Neamului* / 761

Eugen Petrescu, *Aniversarea Centenarului Marii Uniri (1918-2018) – act de cinstire a memoriei făuritorilor României Mari* / 764

Fragmentarium cu privire la Marea Unire / 823

Nicolae-Gabriel Albinaru, *1 Decembrie 1918 – defilare istorică, iluzie sau mit?* / 825

Stelian Gomboş, *România în şi din noi...* / 829

Prefață

1 Decembrie 1918. Suntem în al 2018-lea an al Erei lui Hristos, dinspre care rotim privirea spre un trecut istoric plin de fapte, de izbânzi şi descumpăniri, mereu în prinos de pace invocată şi de luptă pentru aceasta, de obiective recuperative şi de idealuri atinse în momentul când răstrişţea era mai mare. Totdeauna viața de ființă istorică a chemat şi reîntrupat viață nouă, în forme mărețe de jertfă, de dragoste şi de veşnicie. În imaginea sufletului meu, trecutul neamului din care fac parte mă păzeşte de orice ezitare, şovăire sau rătăcire, căci în el este reperul dinspre care măsor lumea, orizonturile concretului şi dimensiunea ființei în supramăsura obârşiei, ce are ținută de Biblie ca locul unde naşterea (= creația) şi-a deschis ochii la bine şi la rău.

Dinspre concepțiile istoricilor, obârşia locului este capul în adâncime al timpului, al unei istorii de moşteniri cumulate, multiplicate şi îndatoritoare şi de continuități ereditare, sau de clivaje culturale. Matca primară a unui român rămâne undeva în pământul dăruit de Dumnezeu poporului român, ca descendent unic al Romanității Orientale din spațiul antic daco-moesian, de la nord şi sud de Dunăre, în curba cea mare a Carpaților şi pe marginea Mării Pontice.

În datul geografic rostit, poporul neolatin al românilor, în tăria relației sale telurice şi în ordinea socială de viețuire moşnenească-răzăşească-cnezială, şi-a împlinit rolul şi rostul de spațiu de frontieră în marginea de sud-est a creştinătății europene, închizând „poarta" nepoftiților de peste mări sau din părțile Asiei. Iar când Imperiul Bizantin s-a clătinat în fața ofensivei otomanilor, acesta şi-a declinat calitatea de apărător al Creştinătății, transferând-o statelor româneşti în secolele XIV-XVI, perioada cea mai înverşunată în confruntări pentru ca limesul Dunării să fie stavilă. Într-un război de peste o sută de ani cu otomanii, Țările Române au reuşit – singure şi, câteodată, în cooperare cu statele europene – să-şi păstreze ființele politice, în interiorul cărora au dăinuit în filoane de aur limba română şi credința creştină.

Cerințele imperioase de viață ale poporului român, după instaurarea suzeranității otomane peste Moldova, Țara Românească şi Transilvania în anii 1538-1541, au determinat pe fondul unității etnice şi al eficienței solidarității militare, actul epopeic antiotoman săvârşit de Mihai Viteazul voievod, în dimensiunea primei uniri a tuturor românilor în anii 1599-1600. De atunci încoace, Mihai Viteazul a rămas simbol şi icoana sfântă a neamului românesc, conturând şi personificând idealurile de independență şi unitate statală.

Asocierea celor două idealuri, în consacrarea temporară din 1600, s-a afirmat ca principiu unic încă de atunci şi a devenit cheia de boltă a gândirii social-politice româneşti în epoca modernă. Numele lui Mihai Viteazul, chiar „în cugetarea umilă a unor timpuri îngenunchiate", începe a fi invocat. În anul 1756, zugravul Zamfir picta „Venirea lui Mihai Bravul din rezbelul de la Călugareni, cu triumf, la anul 1595", adică într-o epocă fanariotă de deplină lipsă de spirit național, când speranțele Principatelor Române, în contextul Chestiuni Orientale, se întrezăreau în reaşezarea lor în rândul entităților politice creştine ale Europei cu statutul juridic internațional de state independente. Dezbaterile pe tema evenimentelor politice şi militare ale vremii de către intelectualii români, ideea comunității cu Europa, iar nu cu arealul de cultură şi civilizație orientală exprimat de regimul fanariot, cuprinseseră cele mai viguroase clase sociale, reprezentanții acestora militând pentru recâştigarea statutului juridic al Principatelor Române din perspectiva sistemului politic european.

Către sfârşitul secolului al XVIII-lea, „descălecătoarea cultură ardeleană" (după expresia lui N. Iorga) a dimensionat, prin raportare la istorie, perimetrul conştiinței naționale şi, implicit, sensul istoriei captat în procesul construcției statului național unitar român. După jertfele lui Horea şi Tudor Vladimirescu, conducători ai luptelor de emancipare politică a românilor în regimurile habsburgic şi otomano-fanariot, în sensul revoluțiilor care au reconfigurat harta istorică a celei mai mari părți a planetei prin zdrobirea structurilor imperiale medievale, societatea românească şi-a revendicat drepturi la individualitate politică unică în baza trecutului ei din epocile de glorie ale domnitorilor Mircea cel Bătrân şi Mare, Ştefan cel Mare şi Sfânt şi Mihai Viteazul Unificatorul.

Obiectivele revoluționarilor paşoptişti s-au regăsit în deceniile următoare exprimate concret în înfăptuirea Unirii Principatelor (1859) şi cucerirea Independenței de Stat în 1877-1878.

Marile reforme din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, conturarea unei alte poziții politice internaționale pentru statul național român, pe de o parte, şi consumul general de energie al tuturor forțelor sociale şi politice interne cuprinse de un elan debordant, pe de altă parte, au stăruit în mentalul epocii şi prin reîntoarcerea cu recunoştință către ziua simbol de 24 Ianuarie 1859. În jurul acestei date de rezonanță s-a împlinit, în fiecare an, un act cultural asociat ideilor de dreptate, libertate şi unitate. Ziua Unirii Principatelor, percepută chiar de realizatori ca fiind reperul necesar apropierii societății de problemele cele mai stringente ale evoluției istorice în acel timp, a fost aleasă spre a fi sărbătoare, aşa cum pentru românii de peste Carpați rămânea 3/15 Mai 1848, cu încărcătura ei programatică şi neîmplinită.

Noul statut politic al României în lume şi sentimentele naționale s-au revărsat în anii de după câştigarea Războiului de Independență în numeroase inițiative de pro-slăvire a sacrificiului făcut de înaintaşi pentru izbândirea idealurilor de libertate şi unitate națională.

Sfârşitul secolului al XIX-lea s-a scurs pentru români în sensul ascendenței istorice, al creației pe modele occidentale şi al credinței că poporul român se află în aşteptarea ,,plinirii timpului" (Mihail Sadoveanu, *Viața lui Ştefan cel Mare*), adică al momentului recompunerii politice în forma şi dimensiunea vetrei strămoşeşti daco-romane.

Pentru ca anul 1918 să închidă sensurile istoriei milenare a românilor prin desăvârşirea unității politice, în Primul Război Mondial s-au jertfit sute de mii de români. Despre sensul vieții lor închinate idealului de reîntregire a neamului s-a evocat chiar la 25 noiembrie 1918 cu ocazia ridicării primului monument pentru eroii din România în virtutea prevederilor Conferinței de pace de la Paris, cel pentru avocații din Craiova, atunci când s-a crezut că ,,pe neamul nostru... Domnul ni-l va zidi puternic şi cimentându-l cu sângele vărsat în acest război de scumpii noştri eroi, care pe lângă faima de vitejie a strămoşilor noştri la Rovine, Codrii Cosminului, Războieni, Călugăreni şi altele, au adăugat şi ei faima vitejiei lor la Mărăşeşti, Mărăşti, Oituz, Valea Jiului şi altele, uimind cu eroismul lor nu numai pe aliații noştri, dar şi pe inamici".

Împlinirea vremii la 1 Decembrie 1918, prin dorința şi impunerea Adunării Naționale de la Alba-Iulia („altarul unității naționale") de unire a tuturor românilor, a înălțat ziua aceasta la măreția faptului istoric deplin.

Aşadar, cea mai mare zi din istoria națională, 1 Decembrie, cuprinde în sine o istorie milenară, de luptă pentru libertate şi dreptate, unitate şi demnitate, şi o proiecție a creației Europei creştine.

Astăzi, 1 Decembrie o revendicăm în parametri profund simbolici. „În însăşi măreția ei, în entuziasmul conținut de ea, în exaltarea plinătății ei, durează – scria pe meleagurile împăratului Traian în 1968 cărturarul român George Uscătescu – semnificația tragică a unei întregi existențe istorice".

Istoria întotdeauna îşi caută împlinirea firească. Din avatarurile şi consecințele politico-teritoriale de după cel de-Al Doilea Război Mondial, timpul, cu siguranță, va repara perfecta entitate politică, firească în organicitatea ei, România din 1 Decembrie 1918.

*

* *

2018, Anul Centenarului Marii Uniri. Istoria lumii, inclusiv a Românilor, are ca motor al faptelor ideile-forță, exprimate prin termeni călăuzitori, corespunzători Timpului modelator. Termenii – ca obiective ale unui viitor vecin prezentului – şi ca idealuri ale viitorului se însumează, prin creație şi moştenire, şi prin translatare în sinteze care modelează experiența de viață a umanității. Formele de viață din istoria Europei, de exemplu, s-au refăcut în structuri noi, amalgamând straturi etnice de doar două ori între neolitic şi contemporaneitatea noastră, între „revoluția" ceramicii şi „revoluția internetului". În măsura în care oamenii au sporit, ca număr, pământul şi-a căpătat stăpânii etnici, în contururi teritoriale (state). Apoi, într-o vechime binepreczată cronologic – zisă Antichitate – s-a produs cel mai mare proces etnogenetic exportat de statul

roman, romanizarea. A urmat, timp de mai multe secole, marea migrație a etniilor dornice să iasă din atlasul geografic al Barbariei. Din nou s-au produs sinteze etnice, lingvistice şi culturale, care au dat harta etnologică cea nouă a Europei, care – în linii generale – se păstrează până astăzi. Ideea de creație – care dimensionează omul – a articulat ca o necesitate structuri statale pentru toate *neamurile, popoarele, națiunile,* în forme adecvate geografiei şi potențialului uman, mai întâi în terminologia formațiunilor prestatale feudale, statelor feudale naționale (independente sau dependente politic în cvasigeneralul principiu al raporturilor de vasalitate şi al existenței imperiilor ca suprastructuri îndoctrinate de Sf. Augustin).

În momentul când oamenii au rupt aceste moduri de viață medievale, prin revoluțiile conduse de burghezie, istoria a impus ideea de *națiune* ca factor al unității de efort creator, rostogolind în obârşia spațiilor primordiale etnice forma statului modern, „singura găzduire a progreselor omului european", „acel întreg în care se reunesc toate elementele vieții" (moşia, neamul şi limba) şi „în cadrul căruia ele capătă un sens". (cf. Pierre Manet, *Rațiunea Națiunilor. Reflecții asupra democrației în Europa*, Editura Nemira, 2007, p. 8-9)

În procesualitatea istorică, toți termenii care au desemnat marile comunități omeneşti într-o epocă sau alta s-au modelat în firescul legilor care au dat omului dreptul să fie stăpânul naturii. Treptele înfăptuirilor le reaminteşte istoria ca ştiință despre trecut nu ca pe o poveste, ci „ca o tălmăcire a vremii de față şi de povățuire vremii viitoare" (după Mihail Kogălniceanu, 1840).

Statul național unitar român, în mişcarea prin timp, s-a dezvoltat în sensul de conservare a moşiei din „epoca genezelor" etnică, lingvistică, social-politică şi culturală, de când Romanitatea Orientală s-a detaşat de cea Occidentală, acestea despărțindu-se prin interpunerea Imperiului Bizantin, pierzător prin defensivă treptat al sferei de dominație politică în teritoriul mare al neamului romanic (al Vlahilor = Românilor) întins de la Munții Balcani, la sud, şi până la Carpații Păduroşi, la nord.

În geografia istorică a Evului Mediu, Românii – din rațiuni existențiale şi misionare creştine, au gândit şi acționat în comun la „porțile creştinității" în fața Imperiilor tătar şi otoman, în forme de solidaritate a statelor (de esență națională) Țara Românească, Moldova şi Transilvania sub Mircea cel Mare, Iancu de Hunedoara, Ştefan cel Mare şi alți voievozi şi domni, până la făptura de unitate politică a tuturor românilor sub sceptrul lui Mihai Viteazul, din 1599-1600.

Prima Unire politică a tuturor Românilor în plin Ev Mediu nu a durat prin timp. Ea, însă, a dat sensul istoriei spre Marea Unire din 1918. Cele peste trei secole de plămădire şi de biruință a națiunii române, în conturul teritorial al României din 1 Decembrie 1918, au fost şi succesul națiunilor eruopene, în efortul general, dar de întâietate, de progres al Lumii.

Închiderea marelui proces al formării statelor naționale la sfârşitul Primului Război Mondial a dat omenirii calea justă, firească şi legică a mişcării prin timp.

Aşezarea Europei în fruntea civilizației şi creației umane în ultima sută de ani relevă trăinicia structurilor etno-politice din 1918, necesitatea păstrării acestora peste secole ca o condiție *sine qua non* a progresului omului european.

Statul național unitar român, desăvârşit în anul 1918, rămâne emblematic şi după o sută de ani ca o construcție durabilă a istoriei în consens cu obiectivele şi idealurile celorlalte națiuni.

Astăzi, când unii lideri politici, urmând ambițiile individuale ale celor care timp de un secol au uneltit la fundamentele paşnice ale conlucrării națiunilor, eşuând cu toții, impun unii termeni ce vizează dispariția sau şubrezirea celor de națiune şi stat național, precum globalizarea, denotă deconectare de la sensul pozitiv al istoriei şi de la valorile durabile create de oameni.

Aşadar, sub sensul raționalului pozitivist, în unitate de viață istorică cu națiunile europene, Statul național unitar român, România, are durabilitate îndelungată prin timp, şi dacă nu va fi vreun cataclism nuclear mondial va fi veşnic.

*

* *

Volumul *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la făurirea României Mari (1918-2018),* inițiat, gândit şi structurat de istoricul vâlcean Eugen Petrescu, cuprinde expresiile de conştiință şi de obol ştiințific ale istoriei şi oamenilor de cultură români, adunate în cele peste 60 comunicări ştiințifice şi articole înscrise la Simpozionul Național de Istorie „România în Primul Război Mondial", ediția a III-a – „Marea Unire. Centenar", organizat la 16-17 noiembrie 2018, în municipiul Alba-Iulia, județul Alba, cuprins în programul Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", intitulat generic „Pe urmele eroilor şi martirilor neamului".

El devine astfel un adaus la ceea ce întruchipează spiritul istoric al neamului românesc şi un omagiu către cei care ne-au făurit, cu mare jertfă eroică, o țară şi o moştenire.

Dinică Ciobotea

Preface

December 1st, 1918. We are in the year 2018 A.D., turning our looks back to a historical past full of deeds, victories and disappointment, always worshiping the conjured peace and the fight leading to it, the regained objectives and accomplished ideals amidst hard times. The life of a historical being has always summoned and revived new life in glorious shapes of sacrifice, love and eternity. In the picture of my soul, my nation's past guards me from any hesitation, doubt or wandering, as it holds the reference point I use to measure the world, the horizons of the concrete and the human being's dimension in the overmeasure of the origin that is similar to the Bible in what regards the place where the birth (= the creation) took place for better or for worse.

According to historians, the origin of a place is the root of time, the root of a history carrying gathered legacies that are multiplied and prone to hereditary continuation or cultural cleavages. The Romanian's primary origin lies somewhere in the land given by God to the Romanian people, as only descendent of the Oriental Romanity from the antique daco-moesian space, along the Danube, from north to south, in the great center of the Carpathians on the edge of Pontic Sea.

In old spoken geography, the Romanian neolatin nation, in the strength of its telluric relationship and in the social order of a freeholder-landowner-knez living, fulfilled its role and reason of a border space on the south-eastern side of European Christianity, closing "the gate" of the unwelcomed from over the seas or from Asia. And when the Byzantin Empire was shuttered by the Turkish attack, it declined its quality of Christianity defender, transfering it to the Romanian states in the 14th-16th centuries, the fiercest confrontation period, in order to make a barrier out of the Danube's edges. In a war with the Turkish nation that lasted for over one hundred years, the Romanian States managed – sometimes by themselves and sometimes in collaboration with the European States – to preserve their political status in whose core the Romanian language and Christian faith prevailed in golden reservoirs.

The Romanians' imperative life requirements, after the foundation of the Turkish suzerainty over Moldavia, the Romanian Nation and Transylvania during 1538-1541, with etnical unity and efficient military solidarity, determined the antiTurkish epic act carried out by voivode Mihai Viteazul, in the context of the first union of the Romanians in 1599-1600. Ever since, Mihai Viteazul has

been a symbol and saint icon of the Romanian people, outlining and personifying the independence and statal union ideals.

The association of the two ideals, in the temporary devotion from 1600, was stated as unique principle and has become the great key of the Romanian socio-political thinking in the modern era. The name of Mihai Viteazul, even "in the humble thinking of some hard times", starts to be invoked. In 1756, the painter Zamfir was painting *The Coming of Mihai Bravul from the Călugareni war, triumphing in 1595*, that is, in a Phanariot era, when the national interest was low, when in the context of the Oriental Matter the hopes of the Romanian Principalities could be felt in their repositioning among the European Christian political entities with the international judicial status of independent states. The debates on political and military events by Romanian intellectuals from that time, the idea of becoming a community together with Europe and not with the Oriental culture and civilization expressed by the Phanariot regime, included the most forceful social classes, their representatives fighting for regaining the judicial status of the Romanian Principalities from the European political system's perspective.

Close to the end of the 18th century, *descălecătoarea cultură ardeleană* (an expression uttered by N. Iorga), that is equal to the Romanian Principalities Collonisation, has represented, from a historical point of view, the perimetre of the national conscience, and implicitly, of the sense of history engrossed in the construction process of the Romanian unitary national state. After Horea's and Tudor Vladimirescu's sacrifices, leaders of the Romanian political emancipation fights in the Habsburg Monarchy and Turkish-Phanariot regime, regarding the revolutions that reconfigured the historical map of the greatest part of the planet by crushing the medieval imperial structures, the Romanian society claimed rights to unique political individuality based on its past in the glorious times of the reigning Mircea cel Bătrân şi Mare, Ştefan cel Mare and the Saint and Unifying Mihai Viteazul.

The goals of the revolutionary men from the 14th century found themselves in the following decades concretely expressed in the accomplishment of the Union of Principalities (1859) and the conquest of State Independence in 1877-1878.

The great reforms established in Alexandru Ioan Cuza's reigning, the outlining of another international political position for the Romanian national state, on the one hand, and the general energy consumption of all the social and internal political forces marked by a gushing enthusiasm, on the other hand, dwelled on in the minds of the time and also through the grateful returnof 24th January 1859. Around this significant date, every year, a cultural act is fulfilled, this act being associated with ideas of justice, freedom and union. The Anniversary of the Principalities Union, perceived even by the founders as the necessary reference point needed by problematic societies in history at that time in order to become reconnected, has been chosen to be the celebration

day, as well as for the Romanians over the Carpathians was still 3rd/15th May 1848, with its programmatic and unfulfilled load.

Romania's new political status in the world and the national feelings had flown out in the years after winning the Independence War in numerous initiatives of worshiping the ancestors' sacrifice in order to achieve ideals of freedom and national unity.

For the Romanian people, the end of the 19th century passed in an upward history sense, in a new pattern of creation based on occidentality and the faith that the Romanian people is on the verge of time fulfilling: ,,plinirii timpului" (Mihail Sadoveanu, *Viața lui Ştefan cel Mare*), i.e the moment of political recomposition in the shape and dimension of the ancestral Dacian-Roman hearth.

In order for year 1918 to bring closure to the sense of millenary Romanian history through the refinement of the political union, in the first world war hundreds of thousands Romanians were sacrificied. About the sense of their lives dedicated to the ideal of nation reunion evoked on November, 25, 1918 on the occasion of unveiling the first monument for the Romanian heroes according to the stipulations of the Peace Conference in Paris, at least for the lawyers from Craiova , when it was thought that "our people... God will build us strong and marked by the blood shed in this war by our beloved heroes, who, along the bravenes fame of our ancestors from Rovine, Codrii Cosminului, Războieni, Călugăreni and others, added their braveness at Mărăşeşti, Mărăşti, Oituz, Valea Jiului and others, astonishing through their heroism not only our allies, but also the enemies" (G.B. t.n.).

Through the desire and imposement of the National Gathering of all Romanians, from Alba-Iulia ("the altar of the national unity"), the 1st December 1918 celebration has lifted this day to the greatness of the full historical fact.

Therefore, the greatest day in national history, December 1st, encapsulates a millenary history, of fight for freedom and justice, unity and dignity and a projection of the Christian European creation.

Today, we claim December 1st in profoundly symbolic parametres: "In its greatness, in its enthusiasm and in its full excitement, lasts the tragic meaning of an entire historical existence – writes the Romanian scholar George Uscătescu on the lands of Traian Emperor in 1968 " (G.B. t.n.).

History always seeks its natural fulfillment. From the avatars and the political-territorial consequences after the Second World War, time will surely repair the perfect political entity, natural in its organic structure, of Romania from December 1st, 1918.

*

* *

2018, The Year of the Great Unity Centennial. World history, including Romanian history, is promoted through strong ideas expressed through guiding words that correspond to the modelling Time. As objectives of a future close to

the present and as future ideals, the terms are summed up through creation, inheritance and translation into syntheses that model the life experience of humanity. The life forms in European history, for instance, were reshaped into new structures, gathering ethnical strata only twice between the neolithic and our contemporaneity, between the pottery andinternet "revolution". The more numerous the people were, the more ethnical masters the land got in territorial shape (the states). Then, in an exact old time -the Antiquity- the biggest ethnogenetic process exported by the Roman state, i.e. romanisation happened. Over more centuries, followed the great migration of ethnies that were eager to be placed outside the geographic map of Barbaria. Again, there were ethnical, linguistic and cultural syntheses that shaped the new ethnological map of Europe, which is mainly kept today as well. The creation idea -that shapes the man- made up statal structures for all the ethnies, people and nations in adequate forms for geography and human potential, firstly in the terminology of the feudal prestatal formations, of the national feudal states (politically dependent and independent in the quasigeneral principle of vassality rapports as well as of the existence of empires as superstructures founded by Saint Augustin).

The moment people broke these medieval life ways, through the revolutions led by bourgeoisie, history imposed the idea of natiom as unity factor of creation, founding in the core of the primordial ethnic spaces the shape of the modern state, "the only host of the European man's progress", "that whole reuniting all life elements (the estate, the people and the language) and "where they get meaning" [(cf. Pierre Manet, *Raţiunea Naţiunilor. Reflecţii asupra democraţiei în Europa*, Nemira Publishing House, 2007, p. 8-9) (G. B. t.n.)].

In the historical procesuality, all the terms that marked great human communities in one epoch or another, were modelled according to the laws that gave the man the right to be the master of nature. The steps of accomplishment reminds us of history as science about the past, not as a story, but as "an interpretation of the present time and of advice for future times" (after Mihail Kogălniceanu, 1840).

Throughout time, the Romanian national unitary state has developed – in a way of preservation – the estate from the cultural, ethnic, linguistic and socio-political "genesis epoch" since the Oriental Romanity detached itself from the Occidental one, these being separated through the interference of the Byzantinum Empire that gradually lost through defence of the political reign sphere in the great territory of the Romanic people (of the Vallachians = the Romanians) from the Balkan Mountains in the south to the Păduroşi Carpathians, in the north. In the historical geography of the Middle Ages, out of existential and missionary Christian reasons, the Romanians thought and acted together at the "gates of Christianity" in front of the Tatar and Turkish Empires in shapes of state solidarity (of national meaning), Vallachia, Moldavia, Transylvania under Mircea the Great, Iancu of Hunedoara, Steven the Great and other voivodes and lords until the Romanians' political unity under Mare şi alţi Mihai Viteazul, since 1599 to1600.

The first political Unity of all Romanians in the Middle Ages didn't last throughout time. Still, it gave history some meaning unitl the Great Unity from 1918. The over three centuries of foundation and victory of the Romanian nation, in Romania's territorial context from December 1st, 1918, were the success of the European nations in a collaborated effort of bringing some meaning and some progress to the World.

The end of the great formation process of the national states at the end of the First World War gave people the right lawful way of Europe's positioning in front of the human creation and civilization over the last one hundred years reveals the steadiness of the ethno-political structures from 1918, the necessity of conserving them over centuries as a sinequanon condition of the European man's progress.

The Romanian unitary national state founded in 1918 is still meaningful even after one hundred years as a lasting construction of history, in keeping with other nations' ideals and objectives.

Today, when some political leaders that have pursued individual ambitions those who over a century have worked against the peaceful foundations of the nations and failed afterwards, impose some terms that mark the disappearance or the weakening of those related to the nation and the national state, such as globalisation.

These together may disconnect us from history's positive meaning and from the longlasting values created by people.

Therefore, thinking in a sensible and positive way, fighting for unity in history with the European nations, the Romanian national unitary state, has a long term endurance, and if some world nuclear cataclysm doesn't occur, it will be eternal.

*

* *

The volume *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la făurirea României Mari (1918-2018),* initiated, conceived and structured by the historian from Rm. Vâlcea, Eugen Petrescu, comprises expressions of conscience and scientific contribution of history and Romanian cultural people, gathered in over 60 articles and papers that were submitted to the History National Symposium "România în Primul Război Mondial", third edition – "Marea Unire. Centenar", organized on November 17th, 2018, in Alba-Iulia, Alba County, included in the program of the Historical Research Centre "Pr. Dumitru Bălaşa" from the county subsidiary "Matei Basarab" Vâlcea of the Heroic Cult National Association "Regina Maria", named "Pe urmele eroilor şi martirilor neamului".

Thus, he becomes an addition to what the historical spirit of the Romanian people means and an offering to those who heroically founded a country and a heritage.

Author: Dinică Ciobotea
Translator: Gabriela Buican

Cuvânt înainte

Anul 2018 a fost proclamat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române drept *Anul omagial al unității de credință şi de neam şi Anul comemorativ al Făuritorilor Marii Uniri din 1918* pe tot cuprinsul Patriarhiei Române. Aşadar, 2018 este anul în care neamul românesc îşi aniversează cea mai frumosă şi măreață împlinire a sa – 100 de ani de la Marea Unire din 1918 şi Făurirea României Mari. Dar istoriografia românească poartă în paginile sale şi alte evenimente importante, aniversare sau comemorative, ce îşi rotunjesc vârstele în acest an, unele fiind adevărate trepte ale unității de neam ce vor fi marcate, sau ar trebui să fie marcate, printr-o serie de manifestări culturale, militare şi religioase de înaltă ținută astfel:

- 1388-2018: 630 de ani de la sfințirea Mănăstirii Cozia, vestită vatră ortodoxă, de şcoală şi cultură românească, formatoare a numeroase generații de monahi propovăduitori ai unității de credință, limbă şi neam;

- 1418-2018: 600 de ani de la moartea marelui voievod Mircea cel Bătrân – domnul Țării Româneşti (1386-1418), cel mai de seamă reprezentant al dinastiei Basarabilor, al doilea mare voievod, după Basarab I (c.1310-1352), care a pus o cărămidă importantă la unitatea de neam. În timpul domniei sale Valahia (Țara Românească) a ajuns la cea mai mare întindere teritorială din istoria acesteia;

- 1508-2018: 510 ani de la moartea voievodului Radu cel Mare – domnul Țării Româneşti (1495-1508), fondatorul Episcopiei Râmnicului Noul Severin (1503), urmaşă a Mitropoliei Severinului (1370), leagăn al spiritualității şi culturii româneşti în istoricul spațiu dintre Carpați, Dunăre şi Olt, cea care, începând cu anul 1508, a răspândit în cele patru zări ale românității, prin tiparnițele de la Bistrița, Govora şi Râmnic, litera de aur a credinței, limbii şi unității naționale;

- 1508-2018: 510 ani de la tipărirea la Mănăstirea Bistrița Olteană (Vâlcea) a *Liturghierului slavon (Liturghierul lui Macarie)*, prima carte tipărită în Țara Românească;

- 1558-2018: 460 de ani de la naşterea marelui voievod Mihai Viteazul – domnul Țării Româneşti (1593-1600), primul unificator (1599-1600) al celor trei mari provincii româneşti: Valahia (Țara Românească), Transilvania şi Moldova; „Mihai Viteazul reuşind pentru un moment unirea sub autoritatea sa a celor trei principate Moldova, Valahia şi Transilvania, a prefigurat în acest chip statul național unitar român din epoca modernă" (André Corvisier);

- 1848-2018: 170 de ani de la Revoluția Română din 1848, desfăşurată în condițiile în care părți importante din teritoriul românesc se aflau în stăpânirea

imperiilor vecine, Transilvania şi Bucovina în stăpânirea Imperiului Habsburgic (ulterior Imperiul Austriac şi Austro-Ungar), Basarabia în stăpânirea Imperiului Rus, iar Moldova şi Muntenia erau constrânse să accepte protectoratul Imperiului Rus şi suzeranitatea Imperiului Otoman;

- 1868-2018: 150 de ani de la moartea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, episcopul Râmnicului Noul Severin (1787-1868), un însufleţit patriot, participant la Adunările obşteşti ale ţării, deputat în Divanul ad-hoc, care a pregătit Unirea Principatelor de la 1859, sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza;

- 1878-2018: 140 de ani de la făurirea şi recunoaşterea Independenţei de Stat a României, sub Regele Carol I;

- 1938-2018: 80 de ani de la moartea Reginei Maria a României (1914-1927) – ctitor al României Mari, una dintre cele mai mari personalităţi ale istoriei naţionale româneşti;

- 1938-2018: 80 de ani de la inaugurarea Ansamblului Monumental „Calea Eroilor" de la Târgu Jiu (cel mai valoros şi mai reprezentativ simbol al jertfei şi al unităţii de neam din spaţiul românesc), operă a marelui sculptor român Constantin Brâncuşi, din Hobiţa, Gorj;

- 1968-2018: 50 de ani de la moartea înaltului ierarh Efrem Enăcescu-Tighineanul – arhiepiscop al Chişinăului şi mitropolit al Basarabiei, retras în 1944, din faţa tăvălugului sovietic, la Mănăstirea Cozia (acolo unde a fost stareţ între anii 1922 şi 1928), ulterior la Mănăstirea Cernica.

Din păcate, tot anul acesta se împlinesc 70 de ani (1948-2018) de la ultima cedare teritorială românească în favoarea Uniunii Sovietice (este vorba de Insula Şerpilor, cedată la 23 mai 1948) şi de la încetarea vieţii democratice în România – prin înfiinţarea Departamentului Securităţii Statului (poliţie politică de sorginte sovietică, care a jucat rolul principal în menţinerea regimului comunist la putere prin încălcarea drepturilor omului), naţionalizarea întreprinderilor private, începerea colectivizării agriculturii, lichidarea Bisericii Unite cu Roma (Greco-Catolică), declanşarea şi menţinerea unui climat de teroare (prin crimă şi prin măsuri de supraveghere şi represiune greu de imaginat şi de suportat, prin arestari şi condamnări abuzive la moarte sau la ani grei de temniţă şi de muncă forţată, bătăi, tortură, prigoană, violuri etc.) –, act antiromânesc în urma căruia au fost ucişi peste o jumătate de milion de români (barbaţi şi femei de toate vârstele şi din toate categoriile sociale), unii dintre aceştia fiind adevăraţi părinţi ai României Mari; este o pagină neagră a istoriei noastre, marcată de dezastrul social şi economic abătut asupra României, ca urmare a *Revoluţiei Ruse* din 1917, care, aşa cum se ştie, a influenţat pe termen scurt desfăşurarea Primului Război Mondial, inclusiv pe Frontul Românesc, iar pe termen lung, prin destrămarea Imperiului Ţarist şi preluarea puterii de către sovietele conduse de bolşevicul Vladimir Ilici Lenin, a schimbat după 1944 cursul istoriei lumii, inclusiv a României.

Sigur, şirul rotunjirilor istorice frumose poate continua, ca şi al celor ce ne-au marcat istoria într-un mod nefast, dar tema proiectului editorial este legată de Campania din 1918, de Marea Unire şi de Făurirea României Mari.

*

* *

Făcând o restrospectivă a campaniilor din 1916 şi 1917, constatăm că prima a fost soldată cu un eşec militar ce putea duce la dispariția României ca stat, iar cea de-a doua a fost soldată cu un succes de proporții în urma bătăliilor de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, ale căror victorii au salvat România de la dezastru – ocuparea Moldovei ar fi însemnat scoaterea României din război cu consecințe inimaginabile pentru existența sa – şi au contribuit decisiv la formarea statului național unitar român, scopul intrării acesteia în Marele Război.

Neîndeplinirea angajamentelor asumate de către puterile Antantei, la care se adaugă greşelile tactice din teatrele de operații ale Armatei Române, sunt principalele motive ale eşecului din 1916. Cât priveşte victoriile din 1917, acestea se datorează Armatei Române ca urmare a mobilizării şi instruirii tactice de excepție şi dotării unităților combatante cu tehnică militară modernă, măsuri luate de conducerea statului român şi înfăptuite cu ajutorul Misiunii Militare Franceze în România, sub coordonarea generalului Henri Berthelot. De asemenea, promisiunea Regelui Fedinand I făcută ostaşilor români, privind împroprietărirea acestora cu pământ şi acordarea votului universal, au sporit curajul şi îndârjirea lor pe câmpul de luptă.

Evenimentele din Rusia – *Revoluția bolşevică din octombrie 1917* –, ce urmează după marile şi victorioasele bătălii din Moldova, din vara anului 1917, dau peste cap planurile de război ale României – care, dispunând acum de o armată bine dotată şi instruită dorea continuarea luptelor pentru eliberarea teritoriilor ocupate –, iar valorificarea victoriilor devine imposibilă.

Aşadar, ca urmare a izbucnirii *Revoluției bolşevice*, ostaşii ruşi refuză continuarea luptelor şi abandonează Frontul Românesc. „Rămaşi singuri, într-o treime din țară, respectiv centrul şi nordul Moldovei dintre Prut şi Carpați, românii au trebuit să îndrepte armele spre foştii aliați, un milion de soldați ruşi bolşevizați şi cuprinşi de anarhie ce jefuiau, violau şi omorau toată suflarea din spatele frontului. Au plănuit să-l răpească pe rege la Iaşi şi să asasineze întreg guvernul pentru a proclama Republica Bolşevică Română, plan eşuat în urma reacției armatei române ce reinstaurează ordinea şi trece la dezarmarea ruşilor, de multe ori folosind forța armată" [Dacian Vasincu, *O analiză a situației politico-parlamentare din Basarabia în perioada 1917-1919*, în revista „Punctul critic", nr. 04 (22), decembrie 1917].

La sfârşitul anului 1917, România se vede izolată şi singură, înconjurată de forțe militare ostile. Pentru a se salva, este nevoită să încheie armistițiul cu Puterile Centrale, acord semnat la Focşani, la 26 noiembrie/9 decembrie 1917, în urma căruia pe Frontul Românesc încetează luptele.

Tentativele nereuşite, amintite mai sus, determină Rusia bolşevică să rupă relațiile cu România, să confişte tezaurul României evacuat la Moscova, iar la 18 februarie/3 martie 1918 să încheie separat pace cu Puterile Centrale la

Brest-Litovsk, fapt ce scoate armata rusă din război şi duce la prăbuşirea Frontului de Răsărit.

Ieşirea Rusiei din Antanta şi presiunile Puterilor Centrale asupra României, pentru semnarea unui nou armistiţiu, capătă un caracter ultimativ, situaţie ce determină România să semneze la Focşani, la 20 februarie/5 martie 2018, protocolul de prelungire a armistiţiului, condiţiile fiind deosebit de grele, având caracterul unui Diktat.

Fără aliaţi, România se vede nevoită să accepte condiţiile deosebit de dure ale armistiţiului cu Puterile Centrale, prin Pacea de la Buftea-Bucureşti din 24 aprilie/7 mai 1918, tratat care, deşi ratificat de către Parlamentul României, nu a fost promulgat de Regele Ferdinand I, dar a produs efecte timp de o jumătate de an; nu a produs însă efecte în dreptul internaţional, ceea ce avea să permită denunţarea lui în toamna aceluiaşi an – 1918. În această perioadă, între Puterile Centrale şi România nu au mai avut loc confruntări armate.

*

* *

Campania din 1918, cea de-a treia etapa românească în Marele Război, cuprinde: Pacea de la Buftea, intervenţia Armatei Române în Basarabia, Bucovina şi Transilvania (denumire ce, prin extensie, desemnează inclusiv Banatul, Crişana, Maramureşul şi Sătmarul) – vechi regiuni istorice româneşti –, reluarea luptelor, eliberarea şi întregirea teritoriului naţional.

Începutul anului 1918 se anunţa dezastruos. Tratatul de Pace de la Buftea-Bucureşti aducea mari prejudicii României. Vorbim de pierderea unor mari suprafeţe teritoriale cu importanţă strategică şi economică: 18.000 km^2 de-a lungul graniţei cu Austro-Ungaria, Cadrilaterul şi o parte a Dobrogei, situată la sud de calea ferată Bucureşti-Constanţa. Conform tratatului, teritoriile ocupate puteau fi exploatate până la sfârşitul războiului: Muntenia şi Oltenia rămâneau sub controlul Germaniei şi Austro-Ungariei, iar Dobrogea rămânea sub controlul Bulgariei; corpul Misiunii Franceze nu avea permisiunea să părăsească România. De asemenea, România era obligată să accepte tranzitul armatelor Puterilor Centrale pe teritoriul său. Pe perioada ocupaţiei niciun domeniu de activitate nu a fost trecut cu vederea, toate având de suferit. Acţiunile pe linie economică au fost extrem de dure, cerealele, animalele şi petrolul românesc fiind surse vitale pentru Puterile Centrale. Biserica a fost jefuită, clopotele şi odoarele sale de preţ ajungând în Germania, Austria şi Ungaria. Au avut de suferit inclusiv sistemul românesc de educaţie şi presa (aceasta fiind supusă unui regim total de cenzură). Schimbările în educaţie au avut ca scop să servească, pe termen scurt, intereselor armatelor de ocupaţie şi, pe termen lung, integrării teritoriului ocupat în sfera de influenţă a Germaniei.

Trecând în revistă toate aspectele legate de acest prim conflict armat mondial, unele amintite în rezumat mai sus, altele amintite în rezumat în *Cuvântul înainte* la volumele I şi II şi pe larg în cuprinsul celor trei volume, putem spune că perioada 1916-1918 a fost cea mai grea din istoria României.

*

* *

Alungați din România, ruşii se dedau la atrocități în Basarabia. Aflat sub presiunea forțelor bolşevice în curs de organizare, Sfatul Țării din Basarabia, unde se manifesta un puternic curent de renaştere națională, solicită ajutor militar din partea României. Astfel, cu acordul celor două mari blocuri militare aflate în conflict (Antanta şi Puterile Centrale), în intervalul decembrie 1917/ianuarie 1918 – martie 1918 Divizia 11 Infanterie, comandată de generalul Ernest Broşteanu, desfăşoară în spațiul geografic al Basarabiei o amplă acțiune militară de restabilire a ordinii şi de asigurare a populației cu alimente. Prezența Armatei Române în Basarabia dă curaj şi speranță populației româneşti dintre Prut şi Nistru şi mişcării naționale basarabene. La 24 ianuarie/6 februarie 1918, Sfatul Țării din Basarabia declară independența, iar la 27 martie/9 aprilie 2018, proaspăta Republică Democratică Moldovenească hotărăşte cu majoritate de voturi unirea cu România.

Apoi, către sfârşitul anului, România ajută mişcările de eliberare națională din Bucovina şi Transilvania.

Aşa se face că, pentru a stăvili tendințele anexioniste ale Ucrainei şi acțiunile teroriste de jaf şi intimidare întreprinse de legiunile naționaliste ucrainenene şi de revoluționarii bolşevici în spațiul bucovinean, la solicitarea Consiliului Național Român al Bucovinei, condus de Iancu Flondor, guvernul român trimite în Bucovina, la 23 octombrie/5 noiembrie 1918, Divizia 8 Infanterie – comandată de generalul Iacob Zadik. Trupele române eliberează progresiv localitățile bucovinene, iar la 30 octombrie/11 noiembrie intră în Cernăuți, restabilesc ordinea şi participă la preluarea puterii, după ce, la 15 noiembrie/28 noiembrie 2018, Consiliul Național Român hotărăşte unirea Bucovinei cu România, decizie votată în unanimitate de către Congresul General Bucovinean.

Remobilizată, Armata Română din teritoriul neocupat al Moldovei este trimisă, în doar câteva zile, peste Carpați, la frații din Transilvania. Astfel, cu cele două divizii dislocate aici, pe moment – Divizia 7 Infanterie, comandată de generalul Traian Moşoiu şi Divizia 1 Vânători, comandată de generalul Aristide Lecca – se intervine în prima fază pentru stăvilirea anarhiei provocate de trupele maghiare, care terorizau populația românească. Din rapoartele vremii, rezultă că trupele române au fost „primite în linişte, chiar cu simpatie, inclusiv de autoritățile civile şi populația din județele secuieşti, speriate de spectrul generalizării anarhiei bolşevice".

Cu toate acestea, pregătirile pentru istoricul act de la 1 Decembrie 1918 şi urmările sale „fără precedent şi aproape de neînțeles şi de acceptat pentru cei care-şi pierdeau pozițiile privilegiate de care beneficiaseră până atunci, în contrapondere cu euforia românilor – situați, după atâtea jertfe, în tabăra învingătorilor", aveau să genereze o serie de nemulțumiri şi acțiuni greu de stăpânit în sânul minorităților conlocuitoare.

Pentru a linişti spiritele, conştient de gravitatea şi complexitatea situației, generalul Constantin Prezan – şeful Statului Major General al Armatei Române –, în prima proclamație a Marelui Cartier General către locuitorii Transilvaniei face cunoscute următoarele:

„Din Înalt ordin al M.S. Regelui Ferdinand I, în urma chemării Comitetului Național Român, armata noastră a trecut Carpații.

ROMÂNI! Păşind cu dragoste frățească pe pământul Transilvaniei, oştirea română vine în numele unor sfinte drepturi naționale şi omeneşti pentru a garanta libertatea deplină a tuturora. Însuflețiți de aceste gânduri, asigurăm pe toți locuitorii pământului românesc până la Tisa şi Dunăre, fără deosebire de neam şi de lege, că vom păzi cu credință viața şi avutul tuturora. Îndemnăm, deci, întreaga populație ca, sub pavăza Oastei Române, să-şi continue ocupațiile obişnuite, astfel ca viața normală în sate şi oraşe să nu sufere nici o tulburare. Fiecărui locuitor i se va respecta libera exercitare a drepturilor sale cetățeneşti, dar, în acelaşi timp, se pune în vedere tuturora că orice încercare de a provoca dezordine, de a săvârşi acte de violență sau de nesupunere se va pedepsi cu toată severitatea" [Arhivele Militare Române, fond M1 (3831 – M.C.G), dos. nr. 1971, f. 19; cf. Cornel Grad, *Contribuția Armatei Române la preluarea puterii politico-administrative în Transilvania. Primele măsuri (noiembrie 1918 – aprilie 1919)*, în „Revista de Administrație Publică şi Politici Sociale", an II, nr. 4(5)/decembrie 2010].

La 18 noiembrie/1 decembrie 1918 la Alba Iulia – acolo unde în urmă cu mai bine de trei sute de ani marele voievod şi domn Mihai Viteazul reuşea să unească pentru prima dată Țara Românească, Moldova şi Transilvania într-un singur stat –, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, convocată de către Marele Sfat Național Român din Transilvania, votează în unanimitate unirea Transilvaniei cu România. Buna colaborare dintre Marele Cartier General al Armatei Române şi Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului şi ținuturilor româneşti din Țara Ungurească (Ungaria) a asigurat procesul de preluare a puterii politico-administrative în noiembrie 1918 – mai 1919, Armata Română fiind singura forță capabilă să împingă spre vest linia demarcațională provizorie cu Ungaria şi să asigure, efectiv, preluarea şi menținerea administrației româneşti în Transilvania.

Toate eforturile Armatei Române în Basarabia, Bucovina şi Transilvania, în 1918, pentru unitatea statală românească, au necesitat noi jertfe de sânge. Semnificative în acest sens sunt versurile găsite în ranița unui ostaş român căzut în toamna anului 1918, pe muntele Sorica, din Carpații de Curbură, pe granița dintre Muntenia şi Transilvania, cu puțin timp înainte de încheierea sângerosului conflict armat şi de înfăptuirea Marii Uniri a Românilor, ele fiind scrise în tranşee, în scurtul răgaz dintre lupte:

„Nu plânge, Maică Românie,/ Că am să mor neîmpărtăşit!/ Un glonț pornit spre pieptul tău,/ Cu pieptul meu eu l-am oprit…/ Nu plânge, Maică Românie!/ E rândul nostru să luptăm/ Şi din pământul ce ne arde/ Nici o fărâmă să nu dăm!/

Nu plânge, Maică Românie!/ Pentru dreptate noi pierim;/ Copiii noştri, peste veacuri,/ Onoare ne vor da, o ştim!/ Nu plânge, Maică Românie!/ Adună tot ce-i bun sub soare;/ Ne cheamă şi pe noi la praznic,/ Când România va fi Mare!" (https://www.facebook.com/lumea.poeziilor).

*

* *

Schimbările la nivel european, din a doua jumătate a anului, la care se adaugă dibăcia în plan diplomatic a liderilor români, au transformat dezastrul conturat la începutul anului într-un şir de victorii ce vor avea ca final Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

Aşadar, după înfrângerea Puterilor Centrale în bătălia de la Dobro Pole (vârf muntos situat în Regatul Serbiei, la granița cu Grecia) din 15/28 septembrie – 18 septembrie/1 noiembrie 1918, România declară remobilizarea armatei sale, iar la 27 octombrie/9 noiembrie 1918, cu două zile înaintea încheierii războiului (29 octombrie/11 noiembrie 1918), profitând de refuzul Regelui Ferdinand I de a capitula, guvernul român adresează armatelor inamice un ultimatum prin care li se solicită să părăsească teritoriul României şi reia lupta alături de Antanta. La 28 octombrie/10 noiembrie – 29 octombrie/11 noiembrie, trupele franceze forțează Dunărea pe la Giurgiu, fapt ce determină trupele de ocupație să se retragă în Transilvania. Aşa se face că România încheie Campania din 1918 pe poziția de stat beligerant, statut care îi va fi recunoscut la Conferința de Pace de la Paris, din ianuarie 1919. Victoria Antantei a adus României desăvârşirea unității naționale prin unirea Bucovinei, Basarabiei, Transilvaniei, Banatului, Crişanei, Maramureşului şi Sătmarului şi recâştigarea controlului asupra Cadrilaterului.

Aşa cum spuneam, statutul de stat beligerant şi acțiunile politice întreprinse în 1917 şi 1918 pe plan internațional, pentru a demonstra legitimitatea drepturilor şi aspirațiilor româneşti şi pentru obținerea recunoaşterii acestora, au reuşit să creeze un climat favorabil pentru România şi pentru deziderateleale. Toate acestea permit României să stea la masa învingătorilor, unde i se recunoaşte dreptul legitim asupra teritoriilor pentru care intrase în război în 1916, teritoriile aflate sub dominația austro-ungară, dar şi asupra Basarabiei, provincie românească aflată din 1812 sub ocupație rusească.

„După încheierea Marelui Război, Conferința de Pace de la Paris a recunoscut, în virtutea principiului naționalităților şi a dreptului popoarelor la autodeterminare, actele unioniste româneşti desfăşurate pe parcursul anului 1918. Prin tratatele semnate cu Austria (Saint Germain en Laye, 10 septembrie 1920), cu Bulgaria (Neuilly sur Seine, 29 noiembrie 1919) şi cu Ungaria (Trianon, 4 iunie 1920) sunt recunoscute de către comunitatea internațională drepturile imprescriptibile ale statului român asupra Bucovinei, Dobrogei întregi şi Transilvaniei, iar prin tratatul de la Sèvres, din 10 august 1920, se fixează granița în Banat." (http://astra.iasi.roedu.net/texte/nr35b.html). La 28 octombrie 1920, prin Tratatul de Pace de la Paris este recunoscută oficial unirea

Basarabiei cu România. În urma acestor tratate, România cunoaşte o repoziționare în Europa: locul 10 ca suprafață şi locul 8 ca număr de locuitori.

*

* *

Cu acest volum se încheie seria lucrărilor dedicate Primului Război Mondial (Războiului cel Mare), pentru noi Războiului Reîntregirii Neamului (1916-1918) şi Marii Uniri (1 Decembrie 2018) – *100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)*; *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*; *100 de ani de la făurirea României Mari (1918-2018)* –, ele fiind rezultatul programului de cercetări desfăşurat pe parcursul a trei ani de către Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din Râmnicu-Vâlcea din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", sub genericul „Pe urmele eroilor şi martirilor neamului". Acesta cuprinde materialele Simpozionului Național de Istorie „România în Primul Război Mondial", ediția a III-a – „Marea Unire. Centenar, 1918-2018", manifestare cultural-istorică desfăşurată la 16 noiembrie 2018 în muncipiul Alba Iulia, județul Alba.

În cele trei volume dedicate Primului Război Mondial şi Centenarului Marii Uniri am încercat să scoatem în evidență, în linii mari, voința şi sacrificiul uman şi material românesc ce au condus la unirea Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Banatului, Crişanei, Maramureşului şi Sătmarului cu Vechiul Regat şi făurirea României Mari, visul de veacuri al românilor împlinit la 1 Decembrie 1918.

Din păcate, în 1940, după doar 22 de ani de la scrierea celei mai frumoase pagini din istoria românilor, trupul țării este mutilat de hoardele sovietice, Basarabia şi Bucovina de Nord fiind ocupate din nou, Ținutul Herța, teritoriu ce a aparținut Principatului Moldovei şi apoi României, invadat şi ocupat şi el de sovietici, iar Cadrilaterul (Dobrogea de Sud – județele Durostor şi Caliacra –, pământ cu influențe sociale, culturale şi politice româneşti din cele mai vechi timpuri, aflat sub administrație românească de la 1859 – cu autoritate pe planul relațiilor internaționale şi învățământului –, când practic Bulgaria nu exista, oficial în granițele României între 1913 şi 1940) a fost smuls de Marile Puteri şi cedat Bulgariei.

Aşa cum spuneam în *Cuvântul înainte* la volumul I, publicat în 2016, programul de cercetare va continua. După acest volum (III), vom veni cu alte două proiecte editoriale ce vor avea ca temă principală partea finală a conflictului: Campania din 1919 (Campania României în Ungaria bolşevică) şi Tratatele de Pace din 1919-1920 – ca urmare a Conferinței de Pace de la Paris din 5/18 ianuarie 1919, a cărei misiune a fost aceea de a edifica o nouă ordine politică şi teritorială în Europa –, în urma cărora României i-au fost recunoscute drepturile istorice asupra provinciilor intrate în componența sa, prin propria lor voință, la 1918.

Eugen Petrescu

Foreword

The year 2018 was proclaimed by the Saint Synod of the Romanian Orthodox Church *The Reverential Year of faith and people unity* and *The Memorial Year of the 1918 Great Union Foundators* in the entire Romanian Patriarchy. Therefore, 2018 is the year when the Romanian people celebrate the greatest and most beautiful accomplishment – 100 years since the Great Union in 1918 and the Foundation of the Great Romania. But in its pages, the Romanian historiography also encapsulates other important anniversary and memorial events that are round numbers when it comes to age this year, some of them being true steps of people unity that will or should be marked through a series of important cultural, military and religious demonstrations, as it follows:

- 1388-2018: 630 years since the sanctification of Cozia Monastery, renowned orthodox hearth of the Romanian school and culture, that has shaped numerous generations of monks who preached unity of faith, language and people.

- 1418-2018: 600 years since the death of the great voivode Mircea cel Bătrân – the leader of the Romanian Country (1386-1418), the most important representative of the Basarabians' dynasty, the second great voivode after Basarab the Ist (c.1310-1352), that contributed highly to the nation unity. During his leadership, Vallachia (The Romanian Country) reached its greatest territorial surface in its history;

- 1508-2018: 510 years since the death of voivode Radu cel Mare – the leader of the Romanian Country (1495-1508), the foundator of Râmnic Noul Severin Bishopric (1370), a symbol of the Romanian spirituality and culture in the historical space between the Carpathians, the Danube and Olt River, a symbol that, starting with the year 1508, has spread thtough the printers from Bistrița, Govora and Râmnic, gold letters of faith, language and national unity;

- 1508-2018: 510 years since the printing of *Liturghierul slavon (Liturghierul lui Macarie)*, the first book printed in the Romanian Country at Bistrița Olteană Monastery (Vâlcea);

- 1558-2018: 460 years since the birth of Mihai Viteazul – the leader of the Romanian Country (1593-1600), the first conjoiner (1599-1600) of the three great Romanian territories: Vallcahia (The Romanian Country), Transylvania and Moldavia; "For a moment, under his authority, Mihai Viteazul managing to unite the three principalities Moldavia, Vallachia and Transylvania, foreshadowed the Romanian unitary national state in the modern epoch" (André Corvisier);

- 1848-2018: 170 years since the Romanian Revolution in 1848, that took place under the conditions in which important parts in the Romanian territory were under the dominion of the Habsburg Empire (later the Austrian and the Austro-Hungarian Empire), Basarabia under the dominion of the Russian Empire and the suzeranity of the Ottoman Empire;

- 1868-2018: 150 years since the death of the Saint Hierarch Calinic from Cernica, the bishop of Râmnicul Noul Severin (1787-1868), a warm-hearted patriot, a participant in the National Communal Gatherings, a deputy in the ad-hoc commitee who prepared the Principalities Union since 1859, under the dominion of Alexandru Ioan Cuza;

- 1878-2018: 140 years since the foundation and acknowledgement of the Romanian State Independence, under the dominion of King Carol, the Ist;

- 1938-2018: 80 years since the death of Queen Mary of Romania (1914-1927) – founder of the Great Romania, one of the greatest personalities in the Romanian national history;

- 1938-2018: 80 years since the unveiling of Calea Eroilor Monunment Assembly from Târgu Jiu (the most valuable and representative symbol of sacrifice and national unity in the Romanian), a work of the great Romanian sculptor Constantin Brâncuşi, from Hobița, Gorj;

- 1968-2018: 50 years since the death of the Great Hierarch Efrem Enăcescu-Tighineanul – archbishop of Chişinău and metropilitan of Basarabia, retreated in 1944, away from the Soviet steamroller, at Cozia Monastery (where he was the head of the monastery between 1922 and 1928), and then at Cernica Monastery.

Unfortunately, this year there are 70 years (1948-2018) since the last Romanian territorial to the Soviet Union (it's about Snakes Island, conceded on May, 23rd, 1948) and since the end of the democratic life in Romania – through the foundation of the State Security Department (Soviet origin political police that played the main role in maintaining the leading communist regime through the contravention of the human rights), the nationalisation of private enterprises, the beginning of agricultural collectivisation, the liquidation of the Church United with Rome (Greek Catholic), the onset and maintenance of a terror climate (through murders, surveillance and repression measures that are difficult to imagine and handle, through imprisonments and abusive death sentences or long time sentences and forced labour, beating, torture, persecution, rapes etc.) –, an antiRomanian act where half million Romanians were murdered (men and women of all ages and of all social categories), some of them being the true parents of the Great Romania; it's a black page in our history, marked by the social and economic disaster in Romania, as a follow-up of the *Russian Revolution* in 1917, which, as it is known, briefly influenced the development of World WAR I, including on the Romanian Battlefield, and on long term, through the end of the Tsarist Empire and its taking over by the Soviets led by the Bolshevik Vladimir Ilici Lenin, after 1944, changed the world history, including Romania's history.

Of course, the the list of the beautiful round historical ages may continue as well as those that marked our history in an ill-fated way, but the topic of the editorial project is linked to the 1918 Campaign, to the Great Union and to the Foundation of the Great Romania.

*

* *

Going back to the 1916 and 1917 Campaigns, we notice that the first one resulted in military failure that could have led to the disappearance of Romania as state, and the second one resulted in a great success after the battles from Mărăşti, Mărăşeşti and Oituz, whose victories saved Romania from disaster – the occupation of Moldavia would have meant the exclusion of Romania from the war with unimaginable consequences for its existence – and decisively contributed to the formation of the Romanian unitary national state which is why it entered the Great War in the first place.

The failure to fulfill the commitments assumed by the powers of Antanta to which we can add the tactical errors from the operation theatres of the Romanian Army are the main reasons of the 1916 failure. As for the 1917 victories, they are owed to the Romanian Army as a result of the mobilisation and exceptional tactical training and of the bestowal of the fighting units with modern military technique, measures taken by the Romanian state amd accomplished with the help of the French Military Mission in Romania, under the coordination of general Henri Berthelot. Moreover, the promise King Ferdinand I made to the Romanian soldiers regarding their rights to land and to the universal vote, made them more courageous and driven on the battlefield.

The Russian events – *The Bolshevik Revolution in October 1917* –, that follow the great and victorious battles from Moldavia in the summer of 1917, mess the Romanian war plans – which having a well equipped and trained army wanted to continue fighting for the liberation of the occupied territories – and making the victories mean something becomes something impossible.

Therefore, as a result of the start of the *Bolshevik Revolution*, the Russian soldiers refuse to continue fighting and abandon the Romanian Battlefield. „Rămaşi singuri, într-o treime din țară, respectiv centrul şi nordul Moldovei dintre Prut şi Carpați, românii au trebuit să îndrepte armele spre foştii aliați, un milion de soldați ruşi bolşevizați şi cuprinşi de anarhie ce jefuiau, violau şi omorau toată suflarea din spatele frontului. Au plănuit să-l răpească pe rege la Iaşi şi să asasineze întreg guvernul pentru a proclama Republica Bolşevică Română, plan eşuat în urma reacției armatei române ce reinstaurează ordinea şi trece la dezarmarea ruşilor, de multe ori folosind forța armată" [Dacian Vasincu, *O analiză a situației politico-parlamentare din Basarabia în perioada 1917-1919*, in the magazine „Punctul critic", no. 04 (22), December 1917]. ("Left alone, in a third of the country, that is the centre and the north of Moldavia, between Prut and the Carpathians, the Romanians had to fight their ex allies, a million of Russian soldiers that moved to Bolshevism and were led by anarchy,

starting to steal, rape and kill everyone behind the battlefield. They planned to kidnap the king in Iaşi and to kill the entire government in order to proclaim the Romanian Bolshevik Republic, a plan that failed against the Romanian Army's reaction to restore peace and disarm the Russians mostly using the armed force") (G.B., t.n.).

At the end of the year 1917, Romania is left alone and isoalted, being surrounded by hostile military forces. In order to save itself, it is forced to sign an armistice with the Central Powers, an agreement that was signed in Focşani, on November 26th/December 9th, 1917, after which the fights on the Romanian Battlefield end.

The unsuccessful trials mentioned above make the Bolshevik Russia stop any relationship with Romania, seizing Romania's thesaurus evicted to Moscow and on February 18th/March 3rd, 1918 and to separately declare peace with the Central Powers at Brest-Litovsk which makes the Russian army retreat from the war and make the Eastern Battlefield collapse.

Russia's retreat from Antanta and the pressure of the Central Powers over Romania to sign a new armistice get an ultimatum character, a situation that determines Romania to sign at Focşani, on February 20th/March 5th, 2018, the protocol of armistice extension, the conditions being extremely hard, having the character of a Diktat.

Without any allies, Romania is forced to accept the extremely hars conditions of the armistice with the Central Powers, through the treaty of Peace from Buftea-Bucureşti on April 24th /May 7th, 1918, a treaty that, although ratified by the Parliament of Romania, was not promulgated by King Ferdinand I, but it produced effects for over half a year; however, it did not produce effects in the international right which allowed its denouncement in autumn that year i.e. 1918. In the same period, between the Central Powers and Romania there weren't armed confrontations any longer.

*

* *

The 1918 Campaign, the third Romanian step in the Great War is made up of: The Peace Treaty from Buftea, the Romanian Army's Intervention in Basarabia, Bucovina and Transylvania (a denomination that, through extension, means exclusively Banat, Crişana, Maramureş and Sătmar) – old Romanian historic territories –, the continuation of fighting, the liberation and completion of the national territory.

The beginning of 1918 seemed disastrous. The Peace Treaty from Buftea-Bucureşti brought about great disservice to Romania. We are talking about the loss of great territorial surfaces with strategic and economic importance: 18.000 square kilometres along the border with Austro-Hungary, Cadrilater and a part of Dobrogea, placed at south of Bucureşti-Constanța Railways. According to the treaty, the occupied territories could have been exploited by the end of the war: Muntenia and Oltenia were still under German and Austro-Hungarian control

and Dobrogea was still under Bulgaria's control; the French Mission were not allowed to leave Romania. Moreover, Romania was forced to accept the transit of the Central Powers' armies on its territory. During the occupation, no activity domain was overlooked, all having to suffer. The economic actions were extremely tough, the cereals, the animals and the oil from Romania being vital sources for the Central Powers. The church was robbed, the bells and other precious objects going to Germany, Austria and Hungary. The Romanian press and educational system also had to suffer (the press was subdued to a total censorship regime). The changes in education were meant to briefly serve the interests of the occupation armies, and, in the long term, the integration of the occupied territory in Germany's influential sphere.

Going through all the aspects linked to this first world armed conflict, some of them being mentioned in the abstract above, others in the summary from the *Foreword* in the first and second volume and generally and extensively talking in all three volumes, we can say that the 1916-1918 period was the toughest one in Romanian history.

*

* *

Being chased away from Romania, the Russians started doing atrocities in Basarabia. Being under ongoing Bolshevik forces pressure, the National Council from Basarabia, where there was a strong national renaissance current, ask for military help from Romania. Thus, with the agreement of the two big military blocks in conflict (Antanta and the Central powers), in December 1917 – January 1918 – March 1918, the Infantry 11th Division, commanded by general Ernest Broşteanu, performs an ample military action of order restoration and insurance with food for the population in Basarabia's geographic space. The Romanian Army's presence in Basarabia encourages and gives hope to the Romanian population between Prut and Nistru and to the national Basarabian movement. On January 24th/ February 6th, 1918, the National Council in Basarabia declares its independence and on March 27th/ April 9th, 2018, the new Moldavian Democratic Republic decides with majority of votes the union with Romania.

Then, to the end of the year, Romania helps the national liberation movements from Basarabia and Transylvania.

This is how, in order to stop Ukraine's annexionist tendencies and terrorist actions of robbery and intimidation performed by the Ukrainian nationalist legions and Bolshevik revolutionaries in Bucovina, at the demand of Bucovina's Romanian National Council led by Iancu Flondor, the Romanian government sends to Bucovina on October 23rd/ November 5th 1918, the No. 8 Infantry Division – commanded by general Iacob Zadik. The Romanian Troupes progresively free the areas from Bucovina and on October 30th/ November 11th, enter Cernăuți, on November 15th/ November 28th, 2018, the Romanian National Council decides Bucovina's union with Romania, a decision that was unanimously voted by the General Congress from Bucovina.

Being mobilised again, the Romanian Army from Moldavia's unoccupied territory is sent after just a few days over the Carpathians, to the Transylvanian brothers. Thus, with the two divisions dislocated here for now – No. 7 Infantry division, commande by general Traian Moşoiu and the No. 1 Hunters Division commanded by general Aristide Lecca – they intervene firstly to abolish the anarchy provoked by the Hungarian Troops who placed the Romanian population under terror. From the reports of the time, the Romanian troops were "peacefully received, even bonding with them, including by the civil authorities and the population from Săcui who were afraid by the Bolshevik anarchy generalisation spectrum" (G.B. t.n.).

Still, the preparations for the December 1st, 1918 historical act and their effects that were "unprecedented and incomprehensible and unacceptable for those who lost their priviledged positions they had until then, counterbalancing the Romanians' euphory – being after all the sacrifices in the winners' side" (G.B. t.n.), were about to generate a series of dissatisfactions and actions hard to control among the minorities they lived with.

In order to quiet the spirits, being conscious of the gravity and complexity of the situation, the general Constantin Prezan – the head of the Romanian Army's General Major State –, in the first proclamation of the Great General Neighbourhood to the Transylvanians, makes the folowing facts known:

„By High Order of the Royal Highness King Ferdinand I, following the call of the Romanian National Committee, our army crossed the Carpathians.

ROMANIANS! Stepping with brotherly love on the Transylvanian land, the Romanian soldiers come in the name of saome saint national and human rights to guarantee everyone's full freedom. Driven by these thoughts, we assure all the dwellers of the Romanian land until Tisa and the Danube, no matter what people and law, we will faithfully guard everyone's life and richness. Therefore, we urge the entire population that under the aegis of the Romanian Army to continue the usual occupations so that the normal life in villages and towns would not suffer any distrbance. Every dweller will be allowed to exert their citizen rights, but at the same time, they are announced that every attempt to provoke disorder, violence and insubordination will be harshly punished" [The Romanian Military Archives, fond M1 (3831 – M.C.G), file no. 1971, f. 19; cf. Cornel Grad, *The contribution of the Romanian Army to the takeover of the political-administrative power in Transylvania. The first measures (November 1918 - April 1919)*, in the "Journal of Public Administration and Social Policies", year II, no. 4(5)/December 2010].

On November 18th/ December 1st 1918 in Alba Iulia – where over three hundred years ago the great voivode Mihai Viteazul succedeed in uniting for the first time the Romanian Country, Moldavia and Transylvania in one state –, the Great National Gathering from Alba Iulia summoned by the Great Romanian National Council from Transylvania, votes unanimously Transylvania's union with Romania. The good collaboration between the Great General District of the Romanian Army and Transylvania's and Banat's Head Council as well as

Council of the Romanian lands in the Hungarian Country (Hungary) assured the process of taking over the politico-administrative power on November 1918 – May 1919, the Romanian Army being the only capable force to push the temporary delineating line with Hungary to the west and to efectively ensure the taking over and maintenance of the Romanian administration in Transylvania.

All the Romanian Army's efforts in Basarabia, Bucovina and Transylvania, in 1918, for the Romanian statal unity required new blood sacrifices. Meaningful for the matter are the verses found in a fallen Romanian soldier's backpack in the 1918 autumn, on Sorica Mountain, from the Curbură Carpathians, on the border between Muntenia and Transylvania, just a while before the end of the bloody armed conflict and the realization of the Great Union of the Romanian people, these verses being written in the trenches in the short time between the fights:

„Don't cry Romania Mother,/ That I will die without Eucharist!/ A bullet fired at your chest,/ I stopped it with my chest.../ Don't cry Romania Mother!/ It's our turn to fight/ And from the earth that burns us/ We won't give a part!/ Don't cry Romania Mother!/ We perish just for justice;/ Over the centuries our children,/ We know that they will give us hounour!/ Don't cry Romania Mother!/ All that is good gather under the sun;/ And also call us to the feast,/ When Romnaia will be Great!" (https://www.facebook.com/lumea.poeziilor).

*

* *

The European changes from the second half of the year to which we add the Romanian leaders' diplomatic skillfulness, turned the disaster from the beginning of the year into a series of victories that will end up with the December 1st, 1918 Great Union.

Therefore, after defeating the Central Powers in the Dobro Pole Battle (Dobro Pole is a mountain peak in the Serbian Kingdom, at the Greek border) from September 15th /28th – September 18th/ November 1st, 1918, Romania declares the remobilization of its army and on October 27th/ November 9th, 1918, two days before the end of the war (October 29th/November 11th, 1918), taking advantage of King Ferdinand I's refuse to surrender, the Romanian government addresses the enemy armies an ultimatum through which they are asked to leave the Romanian territory and restarts the fighting together with Antanta. On October 28th/ November 10th – October 29th/ November 11th, the French troupes force the Danube in Giurgiu, which determines the occupation to retract in Transylvania. This is how Romania closes the 1918 Campaign on the position of belligerent state, a status that will be recognised at the Peace Conference from Paris in January 1919. Antanta's victory brought Romania the national unity through the union of Bucovina, Basarabia, Transylvania, Banat, Crişana, Maramureş and Sătmar and the winning back of the control over Cadrilater.

As I was saying, the state belligerent status and the international political actions between 1917 and 1918 in order to demonstrate the legitimacy of

Romanian rights and aspirations and in order to obtain their recognition, managed to create a favourable climate for Romania and its desiteratums. All of these allow Romania to sit at the winners' table where the legitimate right is asmitted over territories for which it had gone to war in 1916, the territories under Austro-Hungarian dominion but also over Basarabia, a Romanian province under Russian occupation since 1916.

"After the end of the Great War, the Peace Conference from Paris admitted for the sake of the nationalities principle and peoples' right to autodetermination, the Romanian unionist acts that took place in 1918. Through the treaties signed with Austria\(Saint Germain en Laye, September 10th, 1920), with Bulgaria (Neuilly sur Seine, November 29th, 1919) and with Hungary (Trianon, June 4th, 1920) the Romanian state's always available rights over Bucovina, Dobrogea and Transylvania are recognised by the international community and through the Treaty from Sèvres, since August 10th, 1920, the border is situated in Banat." (http://astra.iasi.roedu.net/texte/nr35b.html) (G.B. t.n.)

On October 28th, 1920, through the Peace Treaty from Paris, Basarabia's union with Romania is officially recognised. As a result of these treaties, Romania is repositioned in Europe: the 10th place in terms of surface and the 8th place in terms of number of dwellers.

*

* *

With this volume the series of papers dedicated to World War I (The Great War), for us the War of the Reintegration of the People (1916-1918) and to the Great Union (December 1st, 2018) – *100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)*; *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*; *100 de ani de la făurirea României Mari (1918-2018)* –, these papers being the result of the research program developed over three years by Pr. Dumitru Bălaşa Historical Research Center from Râmnicu-Vâlcea from Matei Basarab County Subsidiary of Regina Maria National Association of the Heroic Cult under the generic "Pe urmele eroilor şi martirilor neamului". The volume encloses the materials from "România în Primul Război Mondial" National Symposium, the third edition – "Marea Unire. Centenar, 1918-2018", a cultural and historic manifestation that took place on November 16th, 2018 in Alba Iulia Municipality, Alba County.

In the three volumes dedicated to the First World War and to the Great Union Centennial, we tried to emphasize the willingness and human sacrifice and Romanian material that led to the union of Basarabia, Bucovina, Transylvania, Banat, Crişana, Maramureş and Sătmar with the Old Kingdom and the foundation of the Great Romania, the Romanians' longtime dream accomplished on December 1st, 1918.

Unfortunately, in 1940, after only 22 years since the writing of the most beautiful pages in the Romanian history, the country was deprived by the Soviets, Basarabia and Northern Bucovina being again occupied, the Herța

Land, a territory that belonged to the Moldavian Principate and then to Romania and that was invaded and occupied by the Soviets and Cadrilater (Southern Dobrogea – Durostor şi Caliacra Counties –, a land with Romanian cultural, political and social influences since the earliest of times, being under Romanian administration since 1859 – with authority in the international relations and education fields –, when practically Bugaria did not exist officially between Romanian borders between când 1913 and 1940) was taken by the Great Powers and conceded to Bulgaria.

As I was saying in the *Foreword* in volume I, published in 2016, the research program will continue. After this volume (III), we shall continue with two other editorial projects that will have as main topic the final part of the conflict: The 1919 Campaign (the Romanian Campaign in the Bolshevik Hungary) and the Peace Treaties since 1919-1920 – as a result of the Peace Conference from Paris since January 5th/18th, 1919 whose mission was to set the basis of a new political and territorial order in Europe –, after which Romanian historical rights over the provinces in its componence were willingly recognised in 1918.

Author: Eugen Petrescu
Translator: Gabriela Buican

Notă asupra volumului

Marele Război sau Războiul cel Mare (numit Primul Război Mondial după ce omenirea a trebuit să traverseze şi celălalt Mare Război, Al Doilea Război Mondial) – conflict armat ce a zdruncinat şi schimbat din temelii societatea umană prin dezmembrarea tuturor imperiilor şi a marcat începutul celui mai sângeros secol din istoria umanității – face posibil ca la 1918 vechile provincii româneşti Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul şi Sătmarul să treacă printr-un proces conştient asumat de unificare cu Țara-Mamă, România (Regatul Român, constituit din Moldova şi Țara Românească). Din nefericire, chiar dacă voința de unire s-a manifestat pe întreg spațiul istoric românesc bănățean, crişean, maramureşean şi sătmărean, România a fost vitregită de mari suprafețe teritoriale aparținătoare acestui spațiu, puterile vremii conturând noua sa hartă după voia lor (vezi anexele de la paginile 45 şi 46).

Aşadar, prezentul volum, intitulat *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la făurirea României Mari (1918-2018)*, vine să omagieze un secol de la înfăptuirea mărețului act de la 1 Decembrie 1918. Acesta este publicat la Editura Universitaria din Craiova, în 2018, şi cuprinde 69 din cele peste 70 de lucrări ştiințifice şi articole înscrise la Simpozionul Național de Istorie „România în Primul Război Mondial", ediția a III-a – „Marea Unire. Centenar, 1918-2018", desfăşurat în municipiul Alba-Iulia, județul Alba, la 16-17 noiembrie 2018, autori fiind: Nicolae Gabriel Albinaru, Cezar Gabriel Avram, Mihaela Bărbieru, Dumitru Bondoc, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Sevastian Cercel, Alexandrina-Daniela Gavrilă-Ciobotea, Dinică Ciobotea, Elena Otilia Tărîță Cîmpeanu, †P.S. Emilian Crişanul, Gabriel Croitoru, Sorin Liviu Damean, Constanțiu Dinulescu, Adina Berciu-Drăghicescu, Gheorghe Dumitraşcu, Adrian Frunză, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Cornelia Ghinea, Stelian Gomboş, Ilie Gorjan, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan St. Lazăr, Corvin Lupu, Dumitru Matei, Mite Măneanu, Varvara Magdalena Măneanu, Veniamin Micle, Narcisa Maria Mitu, Nicolae Moga, Octavian Moşin, Tudor Nedelcea, Daria Nicolae, Vladimir Osiac, Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, Ionuț-Adrian Pătularu, Eugen Petrescu, Romeo A. Popa, Toma Rădulescu, Bogdan Emanuel Răduț, Tudor Rățoi, Paul Rezeanu, Ionuț Săraru, Costin Scurtu, Ion Leone Sima, Camelia Aurelia Slabu, Ion Soare, Mihai Sporiş, Onoriu Stoica, Dan Şalapa, Nicuşor Marian Pele Trăiloiu, Constantin E. Ungureanu, Radu Ştefan Vergatti.

Ca şi la primele două volume, intitulate: *100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)* şi *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*, publicate la Editura Universitaria din Craiova, în 2016 şi 2017, şi la acest volum, al treilea, ce încheie seria lucrărilor dedicate Primului Război Mondial şi Marii Uniri, cei 55 de autori – istorici, arhivişti, filologi, teologi, publicişti, generali şi ofiţeri în rezervă sau în retragere etc. – sunt prezentaţi alături de traducător (Gabriela Buican) şi tehnoredactor (Valentin Piţigoi) în *Tabla auctorială*, situată după *Cuprins*.

Dacă la primul volum coperta a fost realizată pe fond roşu, iar la al doilea volum pe fond galben, la acest volum este realizată pe fond albastru, conform proiectului editorial: câte un volum pentru fiecare an important din istoria Marii Uniri – 1916, 1917 şi 1918 – şi pentru fiecare culoare din Drapelul Naţional: roşu, galben şi albastru. Pe coperta IV sunt inserate marca Centenarului Marii Uniri (1918-2018), realizată de Ministerul Culturii şi Identităţii Naţionale, şi harta României Mari, realizată de istoricul vâlcean Gheorghe Rotaru. Harta cuprinde provinciile istorice Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Cadrilaterul, Moldova, Basarabia, Bucovina, Transilvania şi părţi din provinciile istorice Banat, Crişana şi Maramureş. Autorul a proiectat pe regiunea istorică Oltenia – locul de baştină al marelui sculptor Constantin Brâncuşi – *Coloana infinitului*, operă componentă a Ansamblului Monumental „Calea Eroilor" din Târgu-Jiu, de la realizarea căruia se împlinesc 80 de ani, ca element definitoriu al rezistenţei noastre multimilenare în acest spaţiu sacru şi al uriaşului sacrificiu uman pentru unitatea de neam, simbol al nemuririi poporului român.

Volumul este prefaţat de profesorul universitar doctor în istorie Dinică Ciobotea – coordonatorul ştiinţific al Centrului de Cercetări Istorice „Dumitru Bălaşa", sub egida căruia este publicat – şi tradus sumar, în limba engleză, de către filologul Gabriela Buican. Acesta cuprinde 834 pagini format B5, structurate pe trei părţi, tema principală fiind *Marea Unire*, după cum urmează: prima parte: *Idealul unităţii politice a Românilor de-a lungul timpului* (p. 51-192), a doua parte: *Războiul pentru Reîntregirea Neamului* (p. 193-628), a treia parte: *Cinstirea şi proslăvirea Eroilor Neamului din Primul Război Mondial* (p. 629-822). În încheiere, sub genericul *Fragmentarium cu privire la Marea Unire* (p. 823-834), publicistul Gabriel Albinaru face o punte între România Mare şi Dacia Mare: *1 Decembrie 1918, Alba-Iulia, este un moment istoric cardinal pentru poporul român care a delimitat axa existenţei sale prin unirea cu celălalt punct astral, anul 44 î.e.n., anul morţii regelui dac Burebista*, iar teologul Stelian Gomboş examinează situaţia în care se află Ţara la primul său centenar şi înalţă o scurtă rugăciune pentru viitorul ei: *...dea Domnul Dumnezeu Preamilostivul, să trăiască România în, prin şi din noi!...*

Ca şi la volumele I şi II, lucrările publicate în acest al III-lea volum conţin bibliografie, iar o parte dintre ele sunt însoţite de anexe.

Mulţumiri şi gânduri bune pentru toţi cei ce s-au străduit să pună în pagină crâmpeie valoroase din perioada Marelui Război şi a mişcărilor de Reîntregire a

Neamului Românesc în vechile sale provincii, aflate sub ocupație străină, contribuind astfel la valorificarea unor aspecte necunoscute sau mai puțin cunoscute ce se vor adăuga istoriografiei româneşti.

Eugen Petrescu

Anexe (Annexes)

Harta 1: Regiuni istorice locuite de români
Map 1: Historical regions dwelt by Romanians

Harta 2: România Mare
Map 2: The Great Romania

Note on the volume

The Great War (entitled World War I after the human kind had to come across the other Great War) – an armed conflict that shattered and dramatically changed the human society through the division of all empires and marked the beginning of the bloodiest century in human kind history – makes it possible in 1918 for the old Romanian territories such as Basarabia, Bucovina, Transylvania, Banat, Crişana, Maramureş and Sătmar to go through a consciously assumed process of unification with the Motherland (The Romanian Kingdom made up of Moldavia and the Romanian Country). Unfortunately, although the union wish manifested on the entire Romanian historic space from Banat, Crişana, Maramureş and Sătmar, Romania was deprived from large territorial surfaces belonging to this space due to the fact that the ones in charge at the time had traced the new map according to their will (see annexe 1 and 2).

Therefore, this volume that is entitled *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la făurirea României Mari (1918-2018)* (*World War I and the Great Union of the Romanians. 100 years since the foundation of the Great Romania (1918-2018*) (G.B. t.n.) is meant to pay tribute to a century since the realisation of the great act that took place on December 1st, 1918. The volume is published at Universitaria Publishing House in Craiova, 2018, and encloses 69 of the over 70 scientific papers and articles from the National History Symposium *România în Primul Război Mondial*, 3rd edition – *Marea Unire. Centenar, 1918-2018*, that took place in Alba-Iulia municipality, Alba County, on November 17th, 2018 with the following authors: Nicolae Gabriel Albinaru, Cezar Gabriel Avram, Mihaela Bărbieru, Dumitru Bondoc, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Alexandrina-Daniela Gavrilă-Ciobotea, Dinică Ciobotea, Elena Otilia Tărîță Cîmpeanu, †P.S. Emilian Crişanul, Gabriel Croitoru, Sorin Liviu Damean, Constanțiu Dinulescu, Adina Berciu-Drăghicescu, Gheorghe Dumitraşcu, Adrian Frunză, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Cornelia Ghinea, Stelian Gomboş, Ilie Gorjan, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan St. Lazăr, Corvin Lupu, Mite Măneanu, Varvara Magdalena Măneanu, Veniamin Micle, Narcisa Maria Mitu, Nicolae Moga, Octavian Moşin, Tudor Nedelcea, Daria Nicolae, Vladimir Osiac, Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, Ionuț-Adrian Pătularu, Eugen Petrescu, Romeo A. Popa, Toma Rădulescu, Bogdan Emanuel Răduț, Tudor Rățoi, Paul Rezeanu, Ionuț Săraru, Costin Scurtu, Ion Leone Sima, Camelia Aurelia Slabu, Ion Soare, Mihai Sporiş, Onoriu Stoica,

Dan Şalapa, Nicuşor Marian Pele Trăiloiu, Constantin E. Ungureanu, Radu Ştefan Vergatti.

As it happened with the two volumes entitled: *100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)* and *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*, published at Universitaria Publishing House in Craiova, in 2016 and 2017, in this third volume that closes the series of the papers dedicated to World War I and the Great Union, the 55 authors – historians, archivists, philologists, theologists, publicists, generals and officers that are in reserve or retreat etc. – are presented together with the translator (Gabriela Buican) and techno redactor (Valentin Pițigoi) in *Tabla auctorială* (*Authors' List*), placed after *Cuprins* (*Contents*).

If in the first volume, the hardcover was red, in the second volume – yellow, in this volume, the cover is blue according to the editorial project: a volume for each important year in the Great Union history – 1916, 1917 şi 1918 – and for every colour on the national flag: red, yellow and blue. On the IVth cover there are printed the symbol of the Great Union Centennial (1918-2018), designed by the Ministry of Culture and National Identity, and the map of the Great Romania which was designed by the historian from Vâlcea, Gheorghe Rotaru. The map is made up of historical territories such as Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Cadrilaterul, Moldavia, Basarabia, Bucovina, Transylvania and parts of the historical provinces Banat, Crişana and Maramureş. On the historical region Oltenia – the place of origin of the great sculptor Constantin Brâncuşi – the author projected *The Column of Infinity*, a work that belongs to Calea Eroilor Monument Assembly in Târgu-Jiu, and since its foundation there are 80 years and that is a defining element of our multimillenary resistance in this sacred space and of the huge human sacrifice for people unity, a symbol of the Romanian people's immortality.

The volume is prefaced by the Professor Doctor in history Dinică Ciobotea – the scientific coordinator of Dumitru Bălaşa Historical Research Centre, under whose aegis it is published – and briefly translated in English by the philologist Gabriela Buican. It comprises 834 pages in B5 format, structured in three parts, the main topic being the *Great Union,* as it follows: the first part: *Idealul unității politice a Românilor de-a lungul timpului* (p. 51-192), the second part: *Războiul pentru Reîntregirea Neamului* (p. 193-628), the third part: *Cinstirea şi proslăvirea Eroilor Neamului din Primul Război Mondial* (p. 629-822). In the end, under the generic *Fragmentarium cu privire la Marea Unire* (p. 823-834) the publicist Gabriel Albinaru makes a parallel between the Great Romania and the Great Dacia: *December 1st, 1918, Alba-Iulia, is a crucial historical moment for the Romanian people, a moment that defined the axis of its existence through the union with the other stellar point, the year 44 B.C., the year of Burebista, the Dacian king's death*, the theologist Stelian Gomboş brings a critical point of view regarding the context in which we could find the Country in

its first centennial and utters a short prayer for its future: *...May Merciful God let Romania live in, through and from us!*.

As in the first and second volume, the papers published in this third volume enclose a bibliography and some of them are accompanied by annexes.

Thanks and best wishes to all those that have worked hard to put into writing valuable sparks from the period of the Great War and from the time of the movements of The Romanian People Reunion in its old territories placed under foreign occupation, in this way the authors being able to contribute to the outlining of unknown or less known aspects that will be added to the Romanian historiography.

Author: Eugen Petrescu
Translator: Gabriela Buican

PARTEA I

IDEALUL UNITĂȚII POLITICE A ROMÂNILOR DE-A LUNGUL TIMPULUI

CULTUL LUI MIHAI VITEAZUL ÎN ISTORIA ROMÂNILOR

Dinică Ciobotea

În „memoria culturală", modelată după Prezentul Timpului de istoricii şi iluminaţii unui popor prin studierea trecutului ca raportare sau referinţă morală, societatea îşi alcătuieşte propriul ei calendar de sărbători, aniversări şi comemorări istorice. Trecutul se reactualizează printr-o translatare a valenţelor şi semnificaţiilor faptelor înaintaşilor care, în diverse condiţii şi forme, au transmis ca moştenire avuţia promordială a începuturilor istoriei planetare.

Comunităţile umane, în diversitatea lor de rasă şi culoare, şi-au creat zonele identitare cele mari pe Pământ; iar în cadrul acestora, microcomunităţile, după identificarea fiecăreia cu un spaţiu geografic de viaţă şi de luptă cu natura, s-au identificat în cadre politice-militare-culturale statornice necesare creaţiei, producţiei şi progresului.

Sărbătorile istorice, atât aniversările cât şi celebrările comemorative, au fost şi sunt la noi ca şi la oricare altă naţiune prilej de cinstire a înaintaşilor şi de reangajare misionară a contemporanilor. Ele nu sunt momente de pietrificare, cum a scris un filosof german. Ele întreţin ceea ce un istoric craiovean numea – în plină desfăşurare a celui de-Al Doilea Război Mondial – spiritul istoric, concept de bază în motivaţiile vieţii unui popor.

Iar un anume Timp devine istorie atunci când întâlneşte Omul potrivit lui, „profeţit" a întemeia prin fapte sensul vieţii sale şi al comunităţii din care face parte. Posibila întâlnire devine inerentă, transformându-se treptat în necesitate istorică şi ideal uman, iar împlinirea ei catalizează energii individuale şi colective latente sau îmbobocite spre o „culme" ce întruchipează firea logică şi legică a trăirii în firescul mărimii dat de legile vieţii pe pământ, şi în dimensiunea dintâi din vremea genezei etnice.

Pericolele, care istoriceşte sunt cunoscute drept cauze ale răului, din interiorul sau exteriorul neamurilor care şi-au dobândit din naştere un spaţiu vital, au fost şi sunt puternice doar efemer.

Momentul când, în asemenea margini în care încape Istoria Românilor, pentru prima oară, s-a ajuns ca Timpul să aşeze politic marele neam descins din Romanitatea Orientală într-o unică entitate politică şi teritorială a fost la sfârşitul secolului al XVI-lea sub sceptrul lui Mihai vv. Viteazul.

Românul Mihai vv, ajuns domn peste cele trei state româneşti din Evul Mediu, ce se închegaseră, crescuseră şi se statorniciseră în harta geopolitică a Europei în confruntări cu neamurile migratoare în cautare de spaţii de viaţă şi cu forţele imperiale/ imperialiste de la vest, de la nord-est şi de la sud, moştenea tot greul neîmplinit al istoriei de până la el, acela al unităţii politice a tuturor românilor într-un singur stat capabil să răspundă atacurilor anticreştine/antieuropene otomane.

Unitatea națională – scria în 1850 Nicolae Bălcescu – „fu [aşadar] visarea iubită a voievozilor noştri cei viteji, a tuturor bărbaților noştri cei mari care întrupară în sine individualitatea şi cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră şi muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân şi Ştefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată şi traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda"...

După un secol de amenințări de la 1453 (căderea Constantinopolului, centrul părții răsăritene a Creştinătății) şi 1481 (când Imperiul Otoman punea piciorul cuceritor în Peninsula Italică) şi până la 1593 (când firavul echilibru dintre Creştinătate şi Poarta turcică exprimat de o „pace veşnică" ce se reînnoia din 10 în 10 ani s-a rupt, roata istoriei lua un curs nou pentru continentul nostru, la care „Mihai apare ca un vizionar european, militând pentru stabilitate şi dezvoltare paşnică în granițele fireşti ale națiunilor europene" (după expresia lui Marin Sorescu).

Moştenitor al ideii de unitate politică a tuturor românilor de la Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Ştefan cel Mare, Vlad Țepeş, Petru Rareş, Neagoe Basarab, Alexandru Lăpuşneanu, ş.a., în consens cu ceea ce istoricii numesc conştiința de neam, „asumându-şi energia împotrivirii la rău prin vitejie şi jertfă, Mihai Viteazul [în cei opt ani de domnie tumultoasă şi vrednică prin fapte de lauda lumii întregi] e un principiu de funcționare a poporului român" (Marin Sorescu).

Unirea de la 1600, prima realizare practică a unității politico-statale a poporului român, a rezultat ca un produs al unui consens istoric în care evoluaseră statele Țara Românească, Moldova şi Transilvania ca prim bastion în fața marelui pericol dinspre Asia Mică, cel otoman.

Pe de altă parte, conştiința europenilor despre rolul Țărilor Române, acela pe care până la sfârşitul secolului al XIV-lea îl avusese Imperiul Bizantin, prezentă în chiar primele decenii de tipar prin consemnarea țării *Dacia,* a coincis cu cea a voievozilor români. Acesta a fost momentul când lupta pentru independență s-a legat conştientizat de necesitatea unității politice româneşti.

Prin urmare, politica antiotomană a voievozilor şi domnilor români s-a identificat în direcția unității întregului spațiu locuit de români prin colaborare şi solidarizare. Unitatea politică din anii 1599-1600, deşi vremelnică, a fost încununarea unor serii de fapte istorice, organic legate între ele, motivate de viață şi de interesele globale ale Europei. Tendințele politice permanente de solidaritate şi unitate existente anterior s-au materializat sub autoritatea unui *om al pământului,* domnul Țării Româneşti. A fost firesc să fie aşa, întrucât numai un român putea împlini visul de veacuri al tuturor românilor – unirea celor trei Țări româneşti. Iar cei care nu l-au vrut pe el, neînțelegând misiunea unei țări puternice la Carpați, Dunăre şi Marea Neagră, l-au omorât mişeleşte. Ceea ce nu au reuşit aceştia din urmă a fost perpetuarea sensului evoluției ulterioare a poporului român, chemat de istorie să-şi împlinească menirea de făurar al binelui său şi de apărător al Europei creştine în părțile de răsărit. Tocmai de aceea, „piatra de temelie a unității naționale" pusă de Mihai Viteazul a rămas neclintită, generând un sens unic pentru secolele următoare. Aceasta a fost şi remarca renumitului istoric francez André Corvisier care, în analiza principalelor procese şi evenimente din istoria lumii între 1492

(descoperirea Americii) şi 1789 (marea revoluţie franceză), a apreciat că „Mihai Viteazul reuşind pentru un moment unirea sub autoritatea sa a celor trei principate Moldova, Valahia şi Transilvania, a prefigurat în acest chip statul naţional unitar român din epoca modernă".

Eroul momentului 1600, voievodul Mihai Viteazul, „a intrat în conştiinţa românească, în contururi aureolate, personificând ideea de independenţă şi unitate statală", iar în cea europeană ca o mare personalitate.

La scurtă vreme după moartea lui, „cultul lui Mihai, semnificativ, s-a născut şi a crescut în Transilvania" (cf. David Prodan), iar în Ţara Românească şi Moldova, după 1756 (vezi tabloul „Mihai Viteazul întorcându-se în triumf din bătălia de la Călugăreni", al zugravului Zamfir), rostogolindu-se prin timp ca un bulgăr de zăpadă.

Din culmea înfăptuirii româneşti de la anul 1600 s-au luminat conştiinţele cărturăreşti din veacurile următoare, marele ideal al unităţii politice devenind idee militantă şi activă, simbol şi îndemn în luptă românilor, cheia de boltă a gândirii social-politice româneşti în epoca modernă.

Cea mai clară judecată despre sensul istoric al operei lui Mihai Viteazul a făcut-o istoricul I. Lupaş: „Tot ce s-a lucrat şi s-a plănuit de la 1601 până la 1918 de o lature şi de alta a Carpaţilor, fie pentru, fie contra acestei uniri, a fost ca o pregătire îndelungată şi temeinică pentru dorita ei înfăptuire pe vecie". Dacă la 1600 Statul Român format prin Unirea Moldovei, Ţării Româneşti şi Transilvaniei a fost rupt repede de forţele imperiale vecine, Unirea Mare din 1918, ca produs al întregii istorii a poporului român, în configurare cu rosturile lui pentru umanitate şi creştinătate, şi-a găsit veşnicia.

După 100 de ani de la desăvârşirea unităţii politice româneşti de la Alba Iulia (1 Decembrie 1918), istoria ca fapt rămâne triumfătoare. De aceea, aserţiunea unor indivizi de astăzi care cochetează cu ştiinţa istorică cum că Marea Unire a fost o întâmplare nu este decât o rătăcire logică, dacă nu e premeditată, sau o neînţelegere din ignoranţă a sensurilor mari pe care le-a urmat viaţa popoarelor.

DRUMUL CEL LUNG AL UNIRII

Grigore Buciu

Unirea de la 1 Decembrie 1918 este cel mai frumos şi mai măreţ lucru care li s-a putut întâmpla românilor, în lunga lor istorie de statornicie în acelaşi areal geografic. Pentru întâia dată toţi oamenii de aceeaşi limbă au reuşit să se adune într-o formaţiune statală unică şi să-şi afirme identitatea etnică şi politică în concernul statelor europene, la nivelul cărora s-au ridicat foarte repede, afirmându-se ca o voce distinctă şi egală cu ele.

Ceea ce este special în acest eveniment par a fi aceaşi dorinţă şi voinţă de unitate venită de jos în sus în momentul în care oportunitatea a fost simţită acut şi nu a fost lăsată să treacă neobservată. Destrămarea imperiilor istorice care înconjurau România şi care îşi întinseseră stăpânirea sau influenţa asupra istoriei noastre, şi toate dintrodată, ca urmare a Primului Război Mondial, a fost această mare oportunitate istorică. Să nu uităm că şi la răsărit disoluţia Rusiei ţariste şi transformarea ei într-un stat experimental fondat pe o teorie utopică şi multă teroare, încă de la începuturile sale, a fost o bună ocazie care a favorizat unirea. Încrâncenată în luptele interne ale propriului război civil, concentrată pe distrugerea puterii centrale şi constituirea alteia noi în numele celor de jos, a dus la ignorarea marginilor imperiului, care s-au putut desprinde şi orienta spre unirea cu celelalte entităţi româneşti.

Marea Unire s-a clădit, fără îndoială, pe sacrificiul enorm al poporului român – peste 800.000 de victime, militari şi civili, din tot arealul românesc, socotindu-i şi pe cei din Ardeal şi Banat, care au luptat în armatele împăratului –, dar unirea propriu-zisă nu s-a făcut prin puterea armelor.

Ea nu este rezultatul unei cuceriri armate în sine, deşi ieşirea din neutralitate a fost condiţionată de alipirea Ardealului şi Banatului la Regatul României. Despre Basarabia nici nu putea fi vorba. Eram în alianţă cu Rusia ţaristă stăpânitoare a Basarabiei de peste o sută de ani şi nu aveam niciun argument puternic pentru a solicita revenirea acesteia la România. O astfel de cerere ar fi sunat a despăgubire de război, ceea ce ar fi fost nefiresc şi de neacceptat ca atitudine faţă de o mare putere componentă a coaliţiei anti germano-austriece. Nu era cazul să se pună problema Basarabiei şi nu a fost pusă niciodată de către Regatul Român.

Am intrat în război în 1916, în ziua de 27 august, mizând pe o reorganizare a forţelor Antantei, respectiv forţarea frontului din Balcani de către englezii debarcaţi în Grecia. A fost o campanie vijelioasă foarte bine şi convingător motivată moral şi emoţional, surprinzătoare pentru adversar. Miza era desigur eliberarea Ardealului de sub dominaţia austro-ungară şi crearea unui stat al tuturor românilor.

Pentru acest ideal România a intrat în război în 1916, dar românii erau deja în război din 1914, prin acele părţi ale poporului existente în Ardeal, Banat, Bucovina şi

Basarabia. Aceştia au fost puşi în situaţia de a lupta unii împotriva altora în Galiţia, în prima fază, o încercare teribilă, al cărui dramatism l-a surprins Liviu Rebreanu cu atâta forţă în „Pădurea spânzuraţilor".

Campania aceea a fost un eşec militar şi politic, România trezindu-se singură înconjurată de inamici, agresată din toate părţile, mai puţin dinspre Prut, dar şi acolo aliatul rus se comporta volatil şi nu tocmai loial. În aceste condiţii a fost silită să se retragă în Moldova, Iaşiul devenind pentru câţiva ani capitala de război a României.

Cu alte cuvinte, România nu a putut cuceri şi elibera Ardealul şi să-l alipească la regat prin puterea armelor.

Nu se poate contesta în niciun fel că la temelia unirii stă imensul sacrificiu al soldaţilor români în Primul Război Mondial şi în campania din vest pentru stăvilirea bolşevizării Ungariei, chiar dacă aceasta din urmă s-a întâmplat după momentul Alba Iulia.

Unirea a fost făcută de preoţime şi dascăli împreună cu fruntaşii comunităţilor, cu intelectualitatea românească conştientă de unitatea poporului român, care a existat în permanenţă în decursul istoriei, dincolo de fragmentările politice şi dominaţia în forţă a unor imperii străine.

Nestor Vornicescu – mitropolitul cărturar de la Craiova, originar din Basarabia, afirmă că unitatea poporului român în complexitatea ei etnică, lingvistică şi culturală are la bază credinţa religioasă – respectiv creştinismul. El a fost liantul fundamental care a susţinut unitatea prin puterea lui de lege, unitatea care cu decenţă, uneori cu umilinţă, a răzbit prin istorie, rezistând admirabil presiunilor doctrinare şi politice de tot felul.

Prin această atitudine faţă de credinţa în Iisus, românii au ajuns să socotească, de la debarcarea Sfântului Andrei la ţărmul vestic al Pontului Euxin până în perioada contemporană, că etnia română se confundă cu ortodoxia – forma primară a creştinismului. Din acest motiv, vocile care susţin în prezent că românii formează poporul ales pentru un Ierusalim reînviat nu sunt chiar de neluat în seamă, dacă acceptăm ideea lui Malraux că „secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc".

Unitatea de credinţă nu s-a manifestat doar în creştinism. Ea a existat şi la strămoşii noştri precreştini, prin latura lor cea mai reprezentativă – geto-dacii. Credinţa în Zalmoxis, prin caracterul ei aproape monoteist, a facilitat acceptarea cu uşurinţă a creştinismului, lumina nouă suprapunându-se pe o lumină deja existentă, responsabilă de sacralitatea fecundităţii. Pe această credinţă unitară necreştină s-a clădit în antichitate unitatea geto-dacilor pe un areal geografic foarte mare, precum şi atitudinea faţă de pământ ca vatră străbună, ea însuşi încărcată de sacralitate, o sacralitate pe care creştinismul n-a putut-o disloca. Ea era legată de credinţa în nemurire peste care s-a suprapus credinţa în înviere. Chiar dacă sunt două lucruri diferite ele converg spre aceeaşi finalitate: salvarea fiinţei umane şi armonizarea ei cu cosmosul din care provine.

Unitatea intrinsecă a daco-geţilor a făcut posibilă prima lor unire politică sub Burebista, în faţa unui pericol care creştea inexorabil la orizont – Imperiul Roman. O încercare îndrăzneaţă şi lăudabilă, dar care nu a rezistat în timp. Credem că tocmai intervenţia brutală în unitatea de ritualuri şi ceremonialuri religioase, cu mare valoare de simbol, a dus la asasinarea regelui şi destrămarea unităţii statale.

Regele a decis tăierea viilor – gest simbolic de manifestare a puterii centralizate, pe care istoricii antici l-au văzut ca pe o măsură de eradicare a beției. Foarte probabil e vorba de altceva – suprimarea dreptului regilor (şefilor de trib) minori de a oficia cu vin în ritualurile sacre, un atribut al liderului, prin care ținea legătura cu zeul şi primea putere şi îndrumare pentru buna guvernare a poporului său.

Lucrurile s-au aşezat în vechea lor matcă, şi aşa au rămas, poporul urmându-şi cursul unitar în limbă, credință şi cultură dar divizat ca putere politică.

Fragmentarea statală l-a găsit vulnerabil în fața imperiilor înconjurătoare care l-au supus şi exploatat, începând cu cel roman, în antichitate, şi sfârşind cu cele contemporane.

Ea, unitatea, s-a imprimat în conştiința colectivă, psihologia de masă şi comportamentul public, accentuată şi consolidată fiind de condițiile istorice în care s-a dezvoltat în fiecare parte. Asta explică orgoliul de a fi întâi ardeleni, bănățeni, munteni, olteni, maramureşeni, bucovineni, moldoveni, dobrogeni etc. şi abia după aceea români. După cum se poate constata, în conştiința noastră nu e cristalizată unitatea etnică generată de structura politică, pe vechile provincii istorice.

Au trecut mai bine de 1600 de ani, perioadă în care peste vechea cultură a locului a crescut, s-a centralizat şi consolidat puternic o nouă religie – creştinismul, până când un nou lider puternic să-şi pună problema unirii politice. Mihai Viteazul nu a pornit la domnie cu ideea programatică a unirii, deşi simțea şi era conştient de unitatea fragmentelor ce alcătuiau românitatea timpului său. El a intuit slăbiciunea Imperiului Otoman, care începuse să se producă după ce atinsese apogeul în vremea renascentistului Soliman Magnificul şi dorea să profite de ea pentru a obține independența deplină a statului său. Şi creştinătatea occidentală simțea fisura şi a visat o nouă cruciadă în care Mihai – domnul valah, să fie folosit ca berbece pentru dărâmarea porților vechiului Bizanț, devenit musulman. Beneficiul, evident, urma să fie numai al occidentalilor, nu şi al unui stat mărunt ca Valahia Transalpină, schismatică şi barbară, după considerentele timpului. Mihai a încercat o alianță cu liderii popoarelor balcanice, atât câți şi cum erau, considerând că aşa ar putea învinge Istanbulul şi fără ajutorul nesigur al Europei Occidentale. După modul rapid cum şi-a organizat campaniile militare, învingând de fiecare dată, în Muntenia şi la sud de Dunăre, avea toate premisele să împingă Imperiul Otoman dincolo de Bosfor.

N-a fost să fie! Liderul religios al bulgarilor şi sârbii n-au putut accepta ideea unui Bizanț reinventat sub conducerea valahului Mihai, liderul cel mai activ şi vizibil din regiune. Orgoliile au învins rațiunea, aşa cum se întâmplă întotdeauna.

Mihai Viteazul a cucerit Ardealul, pentru a-şi acoperi spatele rămas vulnerabil prin oscilațiile şi trădările principilor ardeleni. A făcut-o din rațiuni militare şi nu din spirit de aventură cum încearcă unii să acrediteze ideea. Această primă unire a celor două țări – Ardealul şi Țara Românească, a însemnat mult pentru românii majoritari de peste munți. În primul rând le-a întărit încrederea în propria lor identitate, apoi a fost o încercare de întărire a credinței ortodoxe – a legii identitare, prin adunarea tuturor românilor ortodocşi sub acelaşi păstor statornicit la Alba Iulia, la vedere şi în egalitate cu ceilalți creştini recunoscuți legal, până atunci.

Alipirea Moldovei s-a făcut din aceleaşi raţiuni de securitate, domnul de la Suceava cochetând a trădare cu polonezii, care erau ostili lui Mihai şi tentaţi să-şi coboare stăpânirea peste Transilvania, ceea ce ar fi însemnat şi un ajutor indirect dat Înaltei Porţi, cu care nu doreau să-şi strice relaţiile.

Prin urmare, unirea împlinită de Mihai Viteazul nu s-a născut dintr-o abordare teoretică şi un plan de ţară, cum am spune acum, ci din raţiuni practice de securitate şi din nevoia de a deveni o forţă capabilă să acţioneze împotriva Imperiului Otoman.

Mihai urma să fie un *rex dacicus*, care să domnească peste Ardeal şi să coordoneze de la Alba Iulia, în unitate, acţiunile domnilor din Ţara Românească şi Moldova, cele trei entităţi româneşti formând un fel de imperiu al Carpaţilor. Acest lucru, însă, era prea mult pentru imperiul lui Rudolf al II-lea, pentru polonezi şi în oarecare măsură şi pentru Rusia ţarilor, care se considera moştenitoarea de drept a Bizanţului şi a basileilor de la Constantinopol.

Un mic imperiu al românilor condus de un militar impetuos, cu viziuni strategice şi politice clare, avea toate şansele să tundă partea europeană a Imperiului Otoman şi să modifice configuraţia politică a lumii balcanice.

O astfel de potenţialitate nu era de acceptat şi, aplicând-se principiul biblic „bate păstorul şi turma se va risipi", primul domn român al Unirii a fost ucis. Ucis de ai săi, adică de aliaţi consideraţi prieteni loiali, nu de cei din neamul său.

Şi fiindcă moartea nu era suficientă, trebuia distrusă prin ducerea în ridicol şi valoarea de simbol. Ca urmare trupul său de lider învingător, de politician de anvergură, şi cel al calului său alb care l-a purtat pe domn în toate bătăliile au fost batjocorite şi risipite cu dispreţ în ţărâna de la Câmpia Turzii.

După Mihai Viteazul a rămas ideea unirii şi încrederea că ea se poate dacă apar lideri puternici care văd fisura din zidul istoriei şi o lărgesc în folosul neamului lor. A mai rămas şi încrederea preoţimii – păstorii spirituali ai comunităţilor – în menirea lor patriotică. Ei sunt cei care au sădit până la unirea cea mare încrederea în valorile identitare – credinţa, limba, neamul ca valoare genetică, culturală şi spirituală. Liturghia din bisericile supuse dărâmării şi arderii, de multe ori, şi din faţa crucilor de răspântie şi învăţătura dată copiilor în tinda lăcaşului de cult ori sub stejarul din mijlocul satului au fost mijloacele ce ne-au menţinut conştiinţa naţională până la Marea Unire.

Acestea explică miracolul rezistenţei româneşti, timp de 1000 de ani, în Ardeal şi Banat, sub presiunea catolică şi a deznaţionalizării, şi de mai bine de 150 de ani în Basarabia, sub presiunea slavizării prin limba bisericii şi administraţiei şi apoi prin bolşevizare şi ateism.

Au mai trecut mai bine de două secole şi jumătate până la cea de-a doua unire a românilor, parţială dar reuşită printr-un joc inteligent, cea dintre principatele Moldovei şi Ţării Româneşti, de la 1859.

Ce s-a întâmplat atunci prin divanele ad-hoc şi apoi peste 60 de ani prin credenţialele din Transilvania, Banat şi Maramureş demonstrează că la nivelul conştiinţei de masă există această nevoie imperioasă a unirii, care să confirme şi politic unitatea naţională, dar e nevoie de lideri puternici, care să acţioneze decisiv în momentele de oportunitate oferite de istorie.

Alexandru Ioan Cuza este domnul celei de-a doua uniri, o realizare foarte importantă, premergătoare unirii celei mari, care se va împlini peste aproape 60 de ani. Ioan Cuza aparţine acelei aristocraţii de mijloc, ca poziţie socială, care intră în contact cu Europa Occidentală pe la jumătatea secolului al 19-lea şi conştientizează, odată cu învăţătura primită, că popoarele sunt naţiuni cu identitate şi conştiinţă proprii, potenţial egale între ele.

Statutul lor de componente economice într-un imperiu sau altul este depăşit de timp, macrostructura sclerozată şi desuetă nemaiputând ţine popoarele în hamurile servituţii. Precum alţi tovarăşi de generaţie, care vor contribui din plin la modernizarea şi contemporaneizarea României, Ioan Cuza intră în armată. El este prezent la adunarea de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj, în primăvara anului 1848, în care intelectualitatea de frunte a Ardealului pune problema unirii. Sub îndemnul „deşteaptă-te, române", un apel la deşteptarea conştiinţei naţionale şi a mândriei de sine, s-a auzit exprimată şi voinţa de unitate: „Vrem să ne unim cu ţara". Adunarea de la Blaj e începutul unirii, ca idee, pentru care toţi delegaţii prezenţi trebuie să lucreze şi să o disemineze convingător în rândul românilor, iar delegaţii sunt din toate cele trei provincii istorice, într-un fel de mică adunare premergătoare marii adunări de la Alba Iulia.

Prin Ioan Cuza, ţara cu care ardelenii cereau să se unească devine realitate, prin acceptarea ideii inteligente şi îndrăzneţe de a fi concomitent principe domnitor peste cele două ţări româneşti extracarpatice. Principatele Unite, în pofida atitudinii externe, devin o singură ţară condusă de un domn pământean. Dependenţa de Înalta Poartă rămâne, dar e formală şi din ce în ce mai simbolică. Ameninţarea de la sud de Dunăre rămâne, însă Imperiul Otoman nu mai are resursele necesare pentru a se manifesta ca o mare putere.

Ioan Cuza nu a fost iniţial interesat de domnie. Nici n-a fost prezent la adunarea în care a fost ales. Nu aparţinea caselor dominatoare şi nu avea averea şi influenţa unui Vogoride – pretendentul antiunionist la tron. Însă odată ales şi acceptând demnitatea în expresia ei dublă şi la Iaşi şi la Bucureşti, pârcălabul de Galaţi, colonelul Ioan Cuza, îşi intră în rol cu dăruire mesianică, descoperind în sine marile calităţi de reformator, reuşind să impună măsuri radicale, progresiste, care au modernizat statul şi societatea românească. Atât de îndrăzneţe şi rapide, în doar şapte ani de domnie, încât l-au costat chiar şi funcţia. Modul în care şi-a acceptat abdicarea confirmă faptul că nu şi-a dorit domnia, că nu l-a corupt moral şi că şi-a înţeles rolul asumat şi limitele impuse de istorie.

Ioan Cuza a pus bazele României moderne pe care sucesorul său, Carol I, a putut clădi ceea ce a urmat – independenţa prin forţa armelor, statutul de regat, lărgirea ţării cu Dobrogea şi Cadrilaterul.

Regatul României era, de acum, ţara invocată pe câmpia de la Blaj, un magnet naţional capabil să atragă voinţa de unitate a românilor din imperiile înconjurătoare.

Fără unirea de la 24 ianuarie 1859, fără unirea de facto prin reunificarea administraţiei, armatei, bisericii şi modernizarea structurală şi de mentalitate care a urmat, nu se ştie care ar fi fost soarta Ardealului şi a Basarabiei.

*

* *

Bătăliile crîncene din vara anului 1917 de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, soldate cu victoria românilor, au reuşit să oprească înaintarea germanilor spre Moldova şi infiltrarea lor prin trecătorile din munţi.

A fost o probă de foc foarte dură, care a arătat capacitatea armatei române de a acţiona eficient în condiţii de bună organizare, instruire şi dotare cu armament modern.

După dezastrul din toamna anului 1916, misiunea franceză a sprijinit reinstaurarea armatei reducând-o la 15 divizii de infanterie şi 2 de cavalerie, care au fost înzestrate cu armament modern, inclusiv mitraliere, şi instruită, doar în şase luni.

Performanţele ei n-au adus o îmbunătăţire a situaţiei României. Dimpotrivă, aceasta a devenit şi mai grea. Germanii erau pe poziţii şi presau frontul românesc, trupele ruse indisciplinate deveniseră din ce în ce mai rebele şi se retrăgeau dincolo de Prut să-şi facă revoluţia începută în februarie. Soldaţii ruşi se contaminaseră de la soldaţii români care fuseseră motivaţi de rege prin promisiunea reformei agrare după război. Această decizie, care începea împroprietărirea cu pământ din domeniile coroanei, pe principiul pământ luptătorilor pentru pământul ţării apărat, a fost un stimulent moral extraordinar care i-a apărat pe soldaţii români de contaminarea cu ideile bolşevice şi i-a stimulat pe cei ruşi să se întoarcă acasă să-şi ia pământul cu forţa.

Retragerea ruşilor şi apoi încheierea armistiţiului de la Brest-Litovsk (22 noiembrie 1917) între Rusia şi Puterile Centrale au pus România într-o situaţie extrem de periculoasă. Rămăsese singură şi incapabilă material să acopere tot frontul de răsărit, în condiţiile în care trupele germane înaintaseră în nord până Kiev. Ideea unei păci separate, fie ea şi dezastruoasă, începea a fi văzută ca unica soluţie de salvare. Caracterul ei de dictat şi neratificarea ei de către rege, încheierea ei în condiţiile în care guvernul Brătianu de la Iaşi demisionează au dus la efecte de neacceptat, dar a fost şi salvarea noastră la tratativele de pace, unde se încerca a fi considerată o trădare a alianţei.

În aceste condiţii extrem de vitrege a început să se înfăptuiască marea unire. Condiţiile favorabile le-au oferit deciziile guvernului provizoriu de la Petrograd, care a decretat câteva măsuri democratice printre care neobligativitatea soldaţilor de a-i saluta pe ofiţeri şi dreptul universal al popoarelor la autodeterminare.

Prima a dus la un lucru de nedescris în armată. Nemaiexistând constrângerea respectului pentru ierarhie, ofiţerii consideraţi ţarişti au început să fie înlocuiţi de soldaţi, cu unii dintre ei, fără nicio pregătire. Nemaifiind autoritate şi regulament, trupele dezertau şi se întorceau la casele lor.

Ofiţerii de origine română s-au întors în Basarabia şi au încercat să aplice decizia guvernului privind dreptul la autodeterminare.

A doua a fost susţinută şi de Lenin, în vederea încheierii unei păci drepte între statele beligerante, vizând, desigur, dezmembrarea Austro-Ungariei prin aplicarea dreptului la autodeterminare, chestiune susţinută şi de Antanta. Obosite de război Puterile Centrale încercau şi ele să încheie o pace fără învinşi şi învingători, care ar fi menţinut graniţele dinainte de război, ba mai mult Viena s-ar fi ales cu Serbia şi cu Muntenia românească, Moldova revenind sferei de influenţă germane. Era de neacceptat. Prin „Declaraţia drepturilor popoarelor Rusiei" adoptată în 2 noiembrie 1917, principiul autodeterminării s-a extins şi asupra popoarelor ce alcătuiau Rusia ţaristă. Guvernul

provizoriu de la Petrograd considera că atracția spre înlăturarea clasei conducătoare de sorginte burghezo-aristocratică, în care erau integrați și ofițerii, și remodelarea societății după noi principii, cele comuniste, erau atât de mari, încât autodeterminarea va rămâne o teorie democratică frumoasă, ce nu va duce la dezmembrarea propriului imperiu. Sau cel mult va crea niște autonomii încadrate în statul sovietic. Desigur a fost o greșeală, de care nu și-au dat seama atunci.

Grupul de ofițeri basarabeni întors acasă a profitat de hotărârea privind autodeterminarea și a început să se organizeze. În primăvara anului 1917 se înființase Partidul Național Moldovenesc, în care erau cuprinși intelectuali ai țării, cu convingeri patriotice puternice. I-au atras pe ofițeri de partea lor și uniți au aplicat o prevedere din programul partidului, care spunea că Basarabia este capabilă să-și conducă treburile interne ținând cont de drepturile naționale ale locuitorilor ei: moldoveni, ucraineni, evrei, ruși, bulgari, găgăuzi etc. În acel scop se alcătuia Sfatul Țării.

Până la 21 noiembrie (vechi) aceste lucruri s-au întâmplat. În această zi, în catedrala ortodoxă din Chișinău s-a cântat „Deșteaptă-te, române" în prezența delegaților ce alcătuiau Sfatul Țării și reprezentau proporțional toate naționalitățile din Moldova. Pe 22 noiembrie (vechi) încep tratativele de la Brest-Litovsk, un eveniment care a produs greutăți enorme României, aceasta fiind obligată de împrejurări să-și asigure granița de pe Prut și să supravegheze retragerea trupelor ruseşti.

Republica Democratică Moldovenească abia înființată, care intra în alcătuirea Republicii Federative Democratice Ruseşti, ca „părtaș cu aceleași drepturi", a început să primească avalanșe de soldați, care în retragere și fără autoritatea ofițerilor făceau prăpăd. În acestă situație, Sfatul Țării cere ajutor de la Guvernul de la Iași să-i trimită trupe pentru supraveghere. La 8 ianuarie e trimisă Divizia 11 Infanterie. Pe 24 ianuarie, Ziua Unirii, Basarabia, urmând exemplul Ucrainei și al altora, își proclamă independența, ceea ce îl face pe generalul francez Berthelot să se întrebe dacă nu cumva acesta e primul pas spre unire.

Ucraina cerea retragerea trupelor române la intrarea trupelor Puterilor Centrale în Basarabia, ca urmare a păcii dintre acestea și Rusia. Practic, România era închisă într-un cerc inamic, în pericolul disoluției, lucru care l-a făcut pe Brătianu – primul-ministru de la Iași, să se gândească la o pace separată, care să nu-l implice pe rege, deci să nu fie oficială, ci doar un mijloc de rezistență, pentru a nu încălca tratatul cu Antanta și a nu pierde toate speranțele de unire, puse la începutul războiului.

Basarabiei, ca stat independent în formare, nu-i rămânea nici o șansă de izbândă, fiind amenințat și de Ucraina și de Puterile Centrale, care ocupaseră Kievul. Rusia nu era nici ea prietenoasă, socotind România ca agresoare asupra teritoriului ei, adică Republica Moldovenească, a cărei declarație de independență nu era recunoscută la Petrograd. Ruşii sovietici își dăduseră seama de eroarea făcută de guvernul provizoriu prin recunoașterea dreptului de autodeterminare pentru popoarele anexate în trecut de Rusia țaristă.

Statul basarabean nu avea o altă soluție pentru a rezista decât prin desființarea graniței de pe Prut. Astfel, Sfatul Țării a hotărât cu o majoritate covârșitoare, la 27 martie 1918, unirea Basarabiei cu România, așa cum fusese ea înainte de anexarea din 1812, între Prut și Nistru, de la vechea graniță cu Austria până la Marea Neagră.

Regele Ferdinand promulgă pe 9 aprilie decretul de unire a Basarabiei cu România, ceea ce înseamnă primul act foarte important pe calea unirii celei mari, într-un context militaro-politic extrem de dificil pentru țară. Pacea separată, ale cărei condiții au însemnat pierderea Carpaților de pe harta României, se va semna la puțin timp după aceea.

Petrogradul nu renunțase la vechiul ideal al ruşilor de a ajunge la Bosfor pentru a controla strâmtorile şi a „naționaliza" Marea Neagră. Presiunile asupra României s-au intensificat şi aveau ca țintă desființarea a ceea ce mai rămăsese din stat. A existat chiar un trimis special cu sarcina de a-i asasina pe rege şi pe primul ministru, la Iaşi, România fiind apreciată ca stat inamic, deoarece nu încetase colaborarea cu generalul țarist Scerbacev, considerat inamic al sovietelor. Colaborarea era dictată însă de calitatea acestuia de comandant al forțelor ruseşti de pe frontul din România.

Bucovina nu făcea parte din Rusia țaristă, era o structură politico-administrativă a Austriei, subordonată direct cancelariei aulice de la Viena. După patru ani şi jumătate de război, imperiul dualist era epuizat. Armata era într-o stare de dezorganizare din cauza dezertărilor în masă, încât nu mai avea capacitatea de intervenție pentru menținerea integrității imperiului. Aprovizionarea era extrem de dificilă iar instabilitatea produsă de mişcările naționale se transformă într-o forță centrifugă letală pentru depăşita structură imperială.

Popoarele simt această slăbiciune ca pe o oportunitate istorică fără precedent şi încep să-şi proclame rând pe rând independența, înainte de încheierea armistițiului între Antanta şi Germania, la 29 octombrie (vechi) 1918. Pe 4 octombrie se proclamă unirea croaților, slovenilor şi sârbilor, apoi şi muntenegrenii într-un singur regat independent. La 28 octombrie la Praga este proclamată Republica Cehoslovacă, căreia i se adaugă Slovacia, o zi mai târziu. Urmează republica Ungaria, pe 4 noiembrie. Bucovina se mişcă şi ea, dar nu este în primele rânduri, deşi pregătirile pentru desprindere şi unire au început în martie 1918, printr-o primă fază care însemna autonomie, reformă agrară şi în învățământ. Pe măsură ce Puterile Centrale înregistrau înfrângeri pe toate fronturile, ideea independenței şi mai cu seamă cea a unirii cu patria mamă se închega tot mai mult. Românii din străinătate, din țările Antantei, se grupau în comitete naționale de acțiune şi mobilizau guvernele respective şi opinia publică în susținerea unirii. Prin factorii lor stimulau activ mişcările naționale de unire. Consiliul Național al Unității Româneşti, constituit la Paris în 20 septembrie, a fost recunoscut de aliați ca reprezentant al intereselor tuturor românilor.

Din lagărele de prizonieri se auzeau vocile militarilor constituiți sau nu în unități de voluntari, care insistau pe idealul unirii, pe necesitatea împlinirii ei şi pe hotărârea lor de a lupta cu arma în mână alături sau integrați în armatele aliate.

Iancu de Flondor preia în Bucovina conducerea mişcării pentru unirea acestei provincii, care a aparținut în istorie Moldovei, cu România, o țară românească ce avea în componență întinderea Moldovei de pe vremea lui Ştefan cel Mare.

În 14 octmbrie, la Cernăuți, se întruneşte Constituanta, care alege Consiliul Național, organ reprezentativ al bucovinenilor. Prima hotărâre a fost unirea Bucovinei cu celelalte țări româneşti într-un stat unitar independent, în consens cu românii din Transilvania şi Ungaria. Iancu de Flondor este şeful guvernului, care timp de o lună

pregăteşte toate cele necesare pentru reunirea Bucovinei cu România. Se organizează Congresul general al Bucovinei, care în şedinţa din 15/28 noiembrie, în prezenţa delegaţilor oficiali şi a multor locuitori din Bucovina, proclamă unirea pentru totdeauna cu România. Evenimentul are loc în sala de marmură a Palatului Episcopal din Cernăuţi. Iancu de Flondor, preşedintele Congresului, a citit moţiunea prin care se proclama actul unirii şi motivaţia lui istorică. Au fost înştiinţaţi imediat: Regele României, guvernul şi puterile Antantei, despre unirea necondiţionată, cu unanimitate de voturi.

Se adaugă astfel cea de-a doua filă a istoriei unirii, importantă şi semnificativă, cu doar două zile înainte de Marea Adunare de la Alba Iulia, prin care se încheie procesul făuririi statului unitar român independent şi suveran sub coroana regală a lui Ferdinand I şi a Reginei Maria.

România avea la începutul războiului circa 7 milioane de locuitori. După unire populaţia ei se ridică la 15 milioane, ceea ce arată câtă românime a fost până atunci în afara ei. Chiar şi după Marea Unire au rămas destui români în afara graniţelor ei, răspândiţi în Bulgaria, Serbia, Ungaria, Slovacia răsăriteană, Grecia, Albania, ca să nu mai vorbim de cei emigraţi în străinătate şi care formează ceea ce numim diaspora.

Dualismul austro-ungar a fost o soluţie pentru Ungaria pentru a-şi continua ambiţia de putere stăpânitoare peste un teritoriu în care populaţia majoritară era formată din celelalte naţiuni, nu cea unguresacă. Măsurile autorităţilor de la Budapesta de a schimba această situaţie prin maghiarizare forţată au avut ca efect real întărirea identităţilor naţionale şi intensificarea dorinţei de eliberare. Românii ardeleni, care formau majoritatea, erau încurajaţi în speranţele lor de realitatea unirii din timpul lui Alexandru Ioan Cuza, şi de evoluţia statului românesc astfel format într-un regat capabil să-şi joace rolul în context european.

Cucerirea independenţei în 1878 a fost de natură să potenteze credinţa că Ardealul poate fi alipit României printr-un război de cucerire. Această speranţă se concentrează sugestiv în versul „Treceţi batalioane române Carpaţii", din cântecul cu acelaşi titlu şi în următorul „La arme cu flamuri şi flori", care defineşte caracterul de unire naţională al războiului. Un fel de război paşnic pentru naţiunea română majoritară în Ardeal: pentru românii regăţeni, Ardealul înseamnă şi Banatul, chiar dacă sunt regiuni diferite.

Începerea Primului Război Mondial a însemnat o înăsprire a condiţiilor de supraveghere a românilor, fiind pedepsită cu asprime orice încercare de manifestare naţionalistă. Teama de trădare şi de rupere a majorităţii româneşti din componenţa Ungariei era atât de mare, încât neutralitatea României nu a calmat Budapesta, dimpotrivă, a dus la crearea în jurul graniţei cu România a unei centuri de siguranţă care a însemnat măsuri şi mai dramatice de maghiarizare forţată şi arestare a fruntaşilor şi preoţimii care încercau ceva.

Retragerea trupelor române din Ardeal pentru a apăra graniţa de sud a României, în toamna anului 1916, a produs o mare frustrare în rândul ardelenilor. Administraţia unguresacă a transformat supravegherea celor cu vederi naţionaliste într-o teroare. Abuzurilor comise de aceasta li s-au adăugat şi excesele armatei germane, care distrugeau şi jefuiau casele celor bănuiţi că ar fi colaborat cu armata română.

Dar cu cât măsurile erau mai aspre cu atât mai mult creştea dorinţa de eliberare de sub autoritatea Ungariei.

Mărturiile celor afectați direct, îndeosebi ale preoților arestați abuziv, fără nicio motivare, sau doar pe bănuieli, arată cât de mult îşi puneau românii speranța în Dumnezeu. Credința şi încrederea în puterea divină erau singurele care-i puteau salva, trecându-i prin cele mai grele încercări, şi scoate la lumină din somnul cel de moarte.

Victoriile de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz din vara anului 1917 au redeşteptat speranța. Ele au pus stavilă înaintării germane spre nord în încercarea de a face joncțiunea cu trupele lor din Galiția şi nord-vestul Ucrainei. Ceea ce mai rămăsese din statul român a fost salvat, dar România se afla încă într-un pericol de moarte. După încheierea armistițiului de la Focşani, armata a fost nevoită să treacă la demobilizare.

Voluntarii transilvăneni care luptaseră în bătălia de la Mărăşeşti se întorc acasă, aducând veşti despre promisiunile regale privind reforma agrară şi celelalte măsuri democratice. Erau veşti încurajatoare. Aceşti voluntari şi alți militari întorşi acasă de pe teatrele de operații din vest vor forma gărzile naționale. Aveau aură de eroi, ştiau să mânuiască armele, aveau credibilitate. Misiunea gărzilor naționale înființate pe lângă gărzile locale era de a proteja acțiunile şi de a asigura ajungerea delegaților la Alba Iulia.

Rolul esențial în pregătirea şi înfăptuirea unirii l-au avut liderii politici de marcă, unii dintre ei parlamentari la Budapesta, numiți înțelepții neamului. Ei au simțit la timp mişcările de descurajare ale imperiului şi au cerut la Budapesta dreptul la autodeterminare pentru români, drept ce se aplica deja pentru alții. Priviți cu reticență şi ostilitate, au înființat la Budapesta Consiliul Național Român, organ oficial care reprezenta interesele românilor. Acesta se transferă la Arad, unde devine Consiliul Național Român Central, unicul for care reprezintă voința poporului român. E format din 6 reprezentanți ai Partidului Național Român, foarte vizibili şi activi în lupta pentru drepturile românilor: Vasile Goldiş, Aurel Lazăr, Teodor Mihali, Ştefan Cicio Pop, Al. Vaida Voievod şi Aurel Vlad, şi 6 reprezentanți ai Partidului Social-Democrat, care reprezentau interesele muncitorilor.

Consiliile naționale române au avut un caracter democratic evident, trasat prin program, referitor şi la etnie şi la stările sociale. Ele reprezentau puterea locală.

La sfârşitul lui octombrie, la Viena se prăbuşea imperiul prin formarea unui guvern provizoriu care l-a silit pe împărat să abdice. Pe 12 noiembrie proclamau republica. Mişcări pentru autodeterminarea Ungariei începuseră şi la Budapesta. Se dorea o „Ungarie mare", care să includă Transilvania şi Slovacia. Pe 13-15 noiembrie 1918, are loc la Arad o dezbatere pe această temă între delegațiile Consiliului Național Român Central şi Consiliului Național Maghiar, condusă de ministrul minorităților. Se insistă pe rămânerea Transilvaniei în Ungaria cu statut de autonomie. Nici nu putea fi vorba, după atât de multă pătimire şi neîncredere în atitudinea ungurilor față de români.

Se trece imediat la preluarea administrației în toate ținuturile locuite de români, iar pe 15 noiembrie este lansată chemarea pentru Adunarea de la Alba Iulia, convocată pentru 1 decembrie 1918 (nou).

Ungaria se proclamă republică pe 16 noiembrie, fără Transilvania şi fără Slovacia. România eludând cerințele păcii de la Bucureşti, pregătise şi declanşează a 2-a mobilizare a armatei, cu doar două zile înainte de capitularea Puterilor Centrale. Trupele trec în Transilvania şi au ordin de la Puterile Antantei să se oprească la est de Mureş.

În Consiliul Național Român Central sunt discuții aprinse privind unirea cu România. Majoritatea din doisprezece optează pentru o unire imediată şi necondiționată. Instabilitatea şi presiunile armatei ungare rămase într-o bună parte din Transilvania nu lăsau prea mult loc de discuții. Unii dintre socialişti doreau condiții de natură socială şi o construcție democratică a României fără rege. Nu doreau, se spunea, ca grofii unguri să fie înlocuiți de boierii români. Erau idei de stânga de nuanță bolşevică care circulau în Ungaria şi în vestul Transilvaniei. Era o idee periculoasă şi excesivă față de imperativele momentului. Radicalii sunt eliminați din Consiliu şi înlocuiți cu alții. Cert este că, din cei şase, în documentele de la Alba Iulia apar menționați ca prezenți doar doi din grupul inițial: Ion Fluieraş şi Iosif Jumanca.

În perioada interbelică a apărut o broşurică cu acest episod, care însă a fost cenzurată de siguranță şi retrasă după piață.

De la Alba Iulia, Consiliul Național Român Central se manifestă în unitate perfectă iar unele revendicări ale socialiştilor privind drepturile democratice se regăsesc în rezoluția adunării.

Cei 1228 de delegați reprezentând localitățile româneşti dar şi instituțiile de tot felul ale românilor ajung la Alba Iulia, nu fără dificultăți şi încercări brutale de a fi oprite de către radicalii unguri. Însă gărzile naționale îşi fac datoria şi voința de unire a delegaților, care aduc cu ei vestitele credențiare (listele cu semnăturile locuitorilor care i-au delegat să declare unirea) este prea mare ca să mai poată fi stăvilită. Pe lângă delegații oficiali cu drept de vot, au sosit şi numeroşi alții, circa 100.000 de oameni ocupând Cetatea Alba Iulia până în seara zilei de 30 noiembrie. Era frig, iar în acea noapte a nins. Era prima zăpadă, căzută chiar la început de iarnă. Unirea se aşternea, se semna cu trupurile oamenilor pe foaia imaculată a pământului natal.

Lucrările adunării s-au ținut în Cazinoul ofițerilor din cetate, între imaginile lui Mihai Viteazul şi cele ale lui Horea, Cloşca şi Crişan, între domnul unirii şi sacrificiul martiric în numele dreptății şi al unei Dacii Felix.

Episcopul ortodox Miron Cristea, viitorul patriarh, şi cel greco-catolic, Iuliu Hosu, s-au îmbrățişat frățeşte în fața delegaților, Miron Cristea spunând că aşa cum se îmbrățişează ei acolo, aşa să rămână unite cele două biserici ale românilor spre binele neamului. Un gest simbolic în interiorul unui eveniment simbolic cu mari consecințe pentru desăvârşirea statului român.

Rezoluția a fost citită de Vasile Goldiş – o declarație de unire cu țara în nouă puncte cuprinzătoare şi corecte etic şi democratic. Adunarea a primit statut de Constituantă şi a hotărât înființarea Sfatului Țării şi a celorlalte organe cu statut provizoriu până la unirea efectivă.

Alba Iulia a fost aleasă ca loc al împlinirii marii uniri pentru simbolismul ei profund, ca cetate în care Mihai a făcut unirea celor trei țări româneşti, în evul mediu. Ideatic vorbind, prin ea trece axa istoriei românilor, căci ea exista şi în momentul în care romanii au distrus cetățile dacice din munți, strămoşii noştri pierzându-şi atunci libertatea şi independența.

Tot în mod simbolic, în timp ce în Bălgradul lui Mihai avea loc evenimentul, Bucureştiul redevenea capitala României. În acea zi Regele şi Regina, însoțiți de politi-

cieni şi înalţi funcţionari ai statului intrau în oraş. Se spune că un avion pilotat de Traian Vuia trecuse munţii şi lansa tricolorul peste perechea regală şi declaraţia de unire votată la Alba Iulia. Traian Vuia fusese la Paris unul dintre susţinătorii drepturilor românilor ardeleni de a-şi determina singuri soarta şi de a se uni cu patria mamă.

Odată înfăptuită, unirea trebuia şi apărată. Ungaria nu a recunoscut unirea, aşa cum nici Ucraina nu recunoştea unirea Bucovinei cu România şi nici Rusia sovietică nu se împăca cu dispariţia Basarabiei dintre hotarele ei. Exista chiar o declaraţie de război şi acţiuni represive faţă de ambasada română de la Petrograd. Pentru toţi aceştia care ne înconjurau cu ostilitate, principiul autodeterminării promovat de Antanta era valabil numai pentru propria salvare, nu şi pentru alţii.

Resturi de trupe ungureşti rămase în teritoriul transilvan se dedau la abuzuri pentru a împiedica funcţionarea noii administraţii şi la prigonirea celor care susţineau unirea. Armata română a înaintat pentru a-i împinge pe unguri în ţara lor.

În cele din urmă, după plângeri repetate ale Ungariei împotriva României, care încălca cele convenite la Belgrad, unde România nu fusese nici măcar invitată, demarcaţia dintre cele două state s-a stabilit pe linia Sighet – Satu Mare – Oradea – Arad, toate aceste localităţi rămânând la unguri. Intenţia lor era de a impune graniţa pe Munţii Apuseni. Antanta a decis să fie o zonă neutră până la hotărârile conferinţei de pace. Armata a început să-şi stabilească garnizoanele în Ardeal, imediat după unire, garantând prin prezenţa ei siguranţa populaţiei şi condiţii pentru instalarea autorităţilor administrative.

Generalul Moşoiu era cu trupele sale pe aliniamentul zonei neutre. Republica Ungară, devenită a Sfaturilor (Republica Sovietică a Ungariei), sub conducerea lui Béla Kun, şi-a trimis trupele să atace linia de demarcaţie şi să cucerească Transilvania. În noaptea de 15/16 aprilie acestea au atacat la Ciucea şi Ţigani. Armata română a trecut la contraatac şi pe 30 aprilie atingea Tisa, pe care a şi trecut-o, ajungând să cucerească Budapesta şi să alunge de la putere guvernul lui Béla Kun.

Exista la acea vreme o adevărată conjuraţie pentru a dezmembra România. Budapesta urma să atace dinspre vest, armata roşie dinspre nord, să ia Bucovina şi dinspre răsărit să ocupe Moldova până la Carpaţi. Astfel Ungaria s-ar fi integrat ca republică federală în Rusia sovietelor. Aceasta este explicaţia pentru ce armata română nu s-a oprit pe Tisa, aşa cum cerea Antanta şi a fost nevoită să ajungă la Budapesta.

Ultimele zvâcniri ale imperiilor, indiferent de noile haine pe care le îmbrăcau, nu au reuşit să distrugă unirea românilor. Aceasta s-a împlinit efectiv abia pe 20 aprilie, când Oradea şi celelalte oraşe româneşti dinspre actuala graniţă au fost eliberate de armată şi s-au integrat în statul român. O unire obţinută cu greu, cu enorme sacrificii, care trebuie apărată în permanenţă, mai ales în condiţiile globalizării, când securitatea naţională e nevoită să joace pe fluiditatea graniţelor şi pe o suveranitate parţial cedată.

Concluzie

Drumul românilor spre unire naţională într-un stat de sine stătător este lung, de peste două mii de ani, şi a fost străbătut cu dificultate, mereu sub presiunea enormă a

puterilor imperiale înconjurătoare. Centralizările statale, aşa-numitul descălecat, uniri de sus în jos, şi ele s-au făcut pe o conştiinţă identitară de necontestat. Munţii au fost coloana de rezistenţă, de ei ancorându-se românii pentru a străbate istoria.

Unirile parţiale şi apoi cea mare de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918 (18 noiembrie, vechi), s-au putut împlini datorită unităţii poporului român, indiferent de locurile de viețuire şi graniţe. E o unitate incontestabilă de identitate etnică, nu numai prin genele moştenite de la vechii şi puţin cunoscuţii locuitori pământeni, cât mai ales prin limbă, credinţă, cultură. Genele pot fi pierdute prin absorbţie, însă cele trei linii directoare s-au păstrat neatinse prin istorie.

Statul unitar obţinut de români, prin jertfă şi eforturi politice deosebite, a reunit oamenii aceleiaşi naţiuni, crescuţi sub influenţe diferite, date de fragmentarea istorică, şi în teritorii care au însemnat, în mare parte, spaţiul nord dunărean al geto-dacilor din antichitate. Sudul Dunării, cel al geto-tracilor, a fost absorbit prin limbă şi dislocat prin fragmentare şi izolare. Cei care şi-au păstrat limba în variantele ei vechi trăiesc şi azi insular în Balcani, perpetuându-şi insular şi ilicit valorile, unii dintre ei nici măcar conştienţi că România este ţara mamă.

După o sută de ani de la Marea Unire, România se prezintă ca o unitate statală cu pierderi teritoriale însemnate, Basarabia, Bucovina, ţinutul Herţei şi Cadrilaterul şi cu o curioasă fragmentare provincială, care s-a dovedit rezistentă în timp şi care se simte în afişarea ostentativă a superiorităţii provinciale. Abia atunci când vom uita să spunem: eu sunt oltean, eu sunt ardelean, bucovinean, moldovean etc. unirea cea mare se va fi săvârşit şi în interiorul nostru. Până atunci, suntem în disensiune, dominaţi de această desconsiderare a celuilalt pe motive de apartenenţă la o provincie istorică sau alta, aflată sub o influenţă culturală străină sau alta.

Dominaţia străină indiferent de civilizaţia ei nu ne-a adus decât suferinţă, dispreţ şi o permanentă spoliere. Şi totuşi rezistăm!

PROBLEMA ÎNCORPORĂRII BASARABIEI ÎN IMPERIUL ŢARIST

Radu Ştefan Vergatti

În anul 1674, la sfârşitul domniei ţarului Alexei Mihailovici (1645-1676), conducătorul Possolskii Prikaz, Artemon Sergheevici Matveev, a definitivat şi a pus în practică un plan de transformare a Imperiului Ţarist dintr-o mare putere terestră într-un imperiu universal. Acest obiectiv putea fi realizat prin cucerirea de noi teritorii care, în final, aveau un rezultat: ieşirea Imperiului Rus la mări şi oceane.

În primul rând, s-a încercat ca Rusia să se îndrepte către Orientul îndepărtat, către legendarul Imperiu Chinez. Pentru cercetarea drumului a fost ales moldoveanul Nicolae spătarul Milescu, pe atunci slujbaş la Possolskii Prikaz. A fost cea mai de seamă realizare a vieţii sale. Pentru valorificarea acelei călătorii, a lăsat pentru Kremlin şi pentru Possolskii Prikaz trei dări de seamă, trei mari rapoarte cu caracter confidenţial şi o hartă.

În urma citirii acelor acte s-a conchis că Imperiul Rus trebuia să-şi schimbe orientarea. Nu putea merge către răsărit. Drumul era prea lung, prea greu, periculos. Atunci, bătrânul Artemon Sergheevici Matveev i-a sugerat tânărului ţar Petru I cel Mare (1682-1723) să se îndrepte către apus. Propunerea lui a fost ascultată. Noii conducători de la Possolskii Prikaz, Golovin şi Golovkin, au dezvoltat planul de expansiune a Imperiului Ţarist către vest, căruia i s-a dat numele de „testamentul lui Petru cel Mare".

Ca urmare a noii politici a Imperiului Rus, ţarul Petru I cel Mare a dus război împotriva Regatului Suediei (1700-1721), reuşind să obţină ieşirea la Marea Baltică şi construirea unei noi capitale imperiale, oraşul Sankt Petersburg (1703). Spre sud-estul Europei şi spre Asia Centrală nu a avut succes.

Urmaşa lui, Ecaterina a II-a cea Mare (1762-1796), deşi a intrat în dinastia Romanovilor, făcea parte din familia germană Anhalt-Zerbst. Ea a mers mai departe pe drumul de extindere a imperiului către apus şi apoi spre sud-estul Europei. Participând la războiul dintre anii 1768-1774, şi-a atins dublul scop. A putut să se înscrie între cei trei monarhi care au ajuns la prima împărţire a Regatului Poloniei. Prin pacea încheiată în anul 1774, în localitatea Kuciuc Kainargi, a început extinderea către sud-estul continentului, încercând să cucerească a doua Romă, oraşul Istanbul.

La 7 decembrie 1779 Ecaterina a II-a a numit primul consul al Imperiului Ţarist în Ţara Românească, în Ţara Moldovei şi în Basarabia, pe Serghei Lazarevici Laşcariov (Laşkariov), cu sediul în oraşul Bucureşti.

Textul ucazului este următorul:

„Nr. 61/291

Ukaz al Colegiului nostru pentru Afaceri Străine

Asesorul Colegiului Serghei Loşkarev, pe care prin ukazul nostru dat în 15 octombrie Colegiul Afacerilor Străine a stabilit să-l numească consul în Sinap, noi

acum binevoim să poruncim să fie acreditat în calitate de Consul General în Moldova, Valahia şi Bassarabia cu exact acelaşi conţinut care a fost stabilit în state pentru postul din Sinap; iar aceasta include simbria lui şi a dragomanilor atribuiţi lui, precum şi casa şi cheltuielile pentru corespondenţă, care reprezintă trei mii cinci sute şaizeci de ruble; şi am poruncit noi biroului să elibereze Colegiului Afacerilor Externe atât aceşti bani, cât şi suplimentul necesar pentru cursul de schimb şapte sute patruzeci de ruble pe baza Ucazului nostru din 28 ianuarie anul acesta. Colegiul Afacerilor Externe îl va înzestra cu cele necesare acelui loc pentru păzirea folosului slujbei noastre.

Ekaterina

La Sanktpeterburg
Decembrie 7, anul 1779"

Era o mare realizare din punct de vedere diplomatic. O mare putere încheiase un acord consular cu Principatele Dunărene, care erau state autonome, sub suzeranitatea Sublimei Porţi.

Ţarina Ecaterina a II-a cea Mare a ştiut să folosească în calitate de colaboratori oameni devotaţi, cum au fost cnezii Orlov, cneazul Grigori Alexandrovici Potemkin, contele general Piotr Alexandrovici Rumianţev, contele general Alexandr Vasilievici Suvorov, amiralul Feodor Feodorovici Uşakov.

Cu ajutorul lor, în a doua parte a domniei sale, ţarina Ecaterina a II-a cea Mare a reuşit să obţină succese însemnate. Astfel, în anii 1782-1783, profitând de pe urma neînţelegerilor între hanul crimean Şahin Ghirai şi suzeranul său, sultanul otoman Abdulhamid I (1774-779), ţarina a manevrat diplomatic şi militar, cu ajutorul cneazului Potemkin şi a integrat Peninsula Crimeea în Imperiul Rus. Acolo, în anul 1783, ţarina Ecaterina cea Mare a poruncit, prin intermediul cneazului Potemkin, să se construiască oraşul Sevastopol, port militar al marinei ruse în Marea Neagră.

Apoi, în urma unui nou război, desfăşurat între anii 1787-1792, a încheiat pace la Iaşi cu Sublima Poartă. Prin acest tratat, ţarina a impus ca hotarul între Imperiul Ţarist şi Sublima Poartă să fie pe talvegul fluviului Nistru.

Cucerind stepele din nordul Mării Negre, ţarina a putut ca, în 1793-1794, să construiască oraşul-port Odessa. El a fost destinat să devină capitala de vară a ţarilor.

În acelaşi timp, prin cneazul Potemkin, ea a ordonat să se construiască pe malul ucrainean al Nistrului, în faţa Cetăţii Albe, numită Akkerman de turcii otomani, o fortificaţie cunoscută sub denumirea de Cetatea Neagră, dar, din păcate, prea puţin cercetată.

Autocrata Rusiei nu a putut să-şi ducă planurile mai departe, deoarece a pierit în anul 1796, dar a lăsat multe realizări importante pentru Imperiul Rus.

Fiul şi urmaşul ei, Pavel I (1796-1801), care nu era dorit de mama sa să-i fie succesor la tron, aceasta considerând că nu are calităţile cuvenite, a dovedit că ţarina a avut întrutotul dreptate. Noul ţar era germanofil convins, lipsit de inteligenţa necesară în acel moment de aşteptare a confruntării cu împăratul francez Napoleon I (1804-1814). El a dat favoriţilor săi, cu care participa la petreceri sardanapalice – cneazul Mihail Ilarionivici Kutuzov-Goleşnikov, contele Aleksei Andreievici Arakceev şi contele

Feodor Vasilievici Rostopcin – moşii întinse, mai mari ca toate cele dăruite de mama sa, în lunga ei domnie, nobililor pe care-i avusese în preajmă. Această situaţie a trezit nemulţumire în rândurile populaţiei din Rusia, care vedea cum se accentuează polarizarea. În acele condiţii, un grup de ofiţeri nobili din camarila imperială a decis asasinarea ţarului Pavel I şi înlocuirea sa cu fiul lui cel mare, nepotul favorit al ţarinei Ecaterina a II-a, Alexandru I (1801-1825). În noaptea de 11/23 martie 1801, în dormitorul său, din nou construitul castel Sf. Mihail, unde cina împreună cu cneazul Kutuzov-Goleşnikov şi contele Arakceev, ţarul a băut un ceai prea amar. În încăperi au intrat opt ofiţeri tineri, care fuseseră daţi afară din armată. Ei, în pofida opoziţiei lui Kutuzov şi Arakceev, l-au asasinat pe ţar.

Imediat, tronul a fost preluat de Alexandru I. El s-a arătat dornic să continue politica externă expansionistă a Romanovilor. La 16/28 septembrie 1802 a impus Sublimei Porţi un tratat prin care Imperiul Ţarist putea controla dacă domnii fanarioţi îi erau favorabili. A reuşit să impună actul, deşi se afla într-o situaţie grea din cauza conflictului cu împăratul Napoleon I.

În anul 1802, la 2 decembrie, când împăratul francez sărbătorea un an de la încoronare, pe platoul Praetz de lângă Austerlitz, armata rusă, alături de cea habsburgică, au fost zdrobite de oştenii lui Napoleon I. Ţarul Alexandru I, aflat în fruntea trupelor sale, a fost ajutat să fugă de regimentul comandat de cneazul Kutuzov-Goleşnikov. Cu toată această înfrângere, ţarul a decis ca în anul următor, 1806, să pornească un război împotriva sultanului otoman. Pretextul l-a constituit nerespectarea acordului din anul 1802 privind modalitatea de numire şi schimbare – doar cu acordul Rusiei – a domnilor fanarioţi.

Războiul lung şi greu, desfăşurat între anii 1806-1812, a pustiit Principatele Dunărene.

În anul 1806, prin reprezentanţi diplomatici, a intervenit o înţelegere între Napoleon I şi Alexandru I. Cei doi au stabilit ca, la data de 7 iulie 1807, să se întâlnească lângă localitatea Tilsit, pe o plută în mijlocul fluviului Niemen. Scopul era cel de a stabili pace între cele două imperii şi de a împărţi Europa. Prin articolele 21, 22, 23 s-a precizat finalizarea războiului ruso-turc şi retragerea trupelor ţarului din Principatele Dunărene. Acest act a fost însoţit de un altul, cu caracter secret. În acest al doilea document, în art. 8, s-a prevăzut că în cazul în care nu se va ajunge la tratative satisfăcătoare cu Sublima Poartă, sau acestea nu vor fi încheiate într-un termen de 3 luni, Franţa şi Rusia vor ocupa şi-şi vor împărţi între ele toate posesiunile europene ale Sublimei Porţi, cu excepţia Rumeliei şi Istanbulului.

În articolul 22 al tratatului semnat la Tilsit s-a prevăzut ca trupele ţariste să fie retrase din Principatele Dunărene, Valahia şi Moldova.

Nu se menţiona Basarabia. Aceasta din urmă, un toponim geografic, încă din timpul Ecaterinei a II-a cea Mare fusese extins de diplomaţii ruşi de la Bugeac (aflat în sud) la întreaga Moldovă de răsărit, dintre Prut şi Nistru. Ca urmare, ţarul a decretat că nu-şi va retrage trupele din Basarabia, deoarece ea nu este menţionată în act.

Contele Nicolai Petrovici Rumianţev, consilier imperial, care deţinea demnitatea de premier şi ministru de externe, a dat dispoziţie contelui Piotr Alexandrovici Tolstoi,

primul ambasador al Rusiei la Paris, să declare că armata rusă nu se va retrage din Basarabia. Ministrul de externe al Franței, ducele de Cadore, Jean-Baptiste de Nompère de Champagny, la rândul său, a afirmat că omiterea numelui Basarabiei din tratatul de la Tilsit este o neglijență a caligrafului care a scris, ca atare, nu putea fi luată în seamă. Punctul de vedere al ministrului francez este confirmat de generalul Savary, trimisul împăratului Napoleon la curtea de la Sankt-Petersburg. În plus, acesta a arătat, în raportul său din 18 noiembrie 1807, că Nikolai Petrovici Rumianțev i-a comunicat, verbal şi în scris, că tratatul vorbeşte de Valahia şi Moldova, dar nu şi de Basarabia, cu toate că intenția clară a fost ca şi această regiune să fie considerată ca făcând parte dintre teritoriile pe care Rusia s-a obligat să le evacueze din tratatul de la Tilsit.

Dar în mod oficial, Rumianțev a arătat clar în instrucțiunile sale către Tolstoi, din 26 noiembrie 1807, că țarul manifestă dorința ca prin executarea tratatului de la Tilsit, să-şi conserve posesia Moldovei, Valahiei şi a acelei „strâmte fâşii de pământ care nu formează o provincie şi poartă numele de Basarabia". În situația în care contele Tolstoi constata o opoziție fermă a împăratului Napoleon, în 27 noiembrie 1807 i s-a scris de către Rumianțev că avea libertatea de a propune un compromis, care să constea în păstrarea Basarabiei ca posesiune a Rusiei şi sechestrul asupra Valahiei şi Moldovei până la încheierea păcii dintre Franța şi Anglia. În încheiere, i se scria contelui Tolstoi că putea să utilizeze şi să invoce acest compromis, doar după ce utilizase toate mijloacele pentru a obține posesiunea netă, fermă asupra Moldovei, Valahiei, şi Basarabiei. În cazul în care va reuşi, țarul Alexandru avea să-i fie recunoscător contelui Tolstoi.

Țarul şi miniştrii săi nu au luat în seamă observațiile francezilor. Nu şi-au retras trupele din Principatele Dunărene. Mai mult, au continuat războiul cu turcii otomani.

În acele condiții, suveranul rus l-a numit ca al cincilea general comandant şi guvernator în Principatele Dunărene pe cneazul M. I. Kutuzov-Goleşnikov. Alexandru I nu-l agrea pe cneaz, aparent pentru că era desfigurat în lupte, ceea ce-l făcea să aibă un chip greu de privit. Dorind să scape de el de la palatul imperial din Sankt-Petersburg, la 13 martie 1811 l-a trimis în Principatele Dunărene. Acolo, cneazul Kutuzov, care vorbea limba turcă, a intrat repede în legătură cu boerimea locală. A fost o dovadă în plus a calităților lui, căci astfel a putut afla care era mentalitatea conducătorilor Valahiei şi, oarecum, ai Moldovei, chiar dacă modul lui de acțiune a fost extrem de criticat, inclusiv de alți generali ai armatei ruse.

În condițiile în care s-a văzut clar că Imperiul Țarist nu putea cotropi şi încorpora Principatele Dunărene, se impunea încheierea unei păci. Generalul Kutuzov, la 18/30 iunie 1811, a trimis un raport către țarul Alexandru I. În act, el a răspuns plângerilor boierilor din Valahia, care-l reclamaseră pentru abuzurile şi jafurile de acolo. Cneazul Kutuzov a răspuns cinic şi ironic: le voi lăsa valahilor numai ochii, să aibă cu ce să plângă.

Apoi a arătat că nu puteau fi luate şi ocupate Principatele Dunărene până la fluviul Dunărea. Era o regiune prea mare ca Sublima Poartă să fie de acord să o cedeze, iar linia Dunării era greu de apărat. Grecii din Fanar se opuneau şi ei pierderii Principatelor. Pentru ei, acestea reprezentau o posibilitate de a primi o recompensă din partea sultanului pentru serviciile făcute în vremea domniei în vilaeturile Eflaq şi Cara-Bogdan.

Cneazul propunea să fie luată doar Basarabia. Era o regiune mică. Ea nu ducea la dispariția Principatului Moldovei (vilaetul Cara-Bogdan) şi lăsa o mare parte a lui în mâna sultanului, care putea primi în continuare veniturile de acolo. A făcut o comparație cu Bucovina septentrională, cedată în anul 1775 Imperiului Habsburgic. Cunoştea bine situația, căci generalul Piotr Rumiantev, din partea țarinei, supraveghease cedarea teritoriului, îi fusese comandant şi-i povestise cele întâmplate.

Kutuzov a argumentat şi prin crearea hotarului de sud al Basarabiei pe şenalul canalului Chilia al Deltei Dunării. În acest mod se putea urmări navigația vaselor europene care veneau să facă negoț în Marea Neagră, unde se terminau drumurile mătăsii.

Opinia cneazului Kutuzov era argumentată. Basarabia era o zonă uşor de apărat. Populația română de acolo ar fi opus mai puțină rezistență ca cea din Valahia.

Pentru a avea succes cu raportul său, cneazul i-a scris prietenului său, contele Nicolai Petrovici Rumiantev, care, în calitate de consilier imperial, avea o mare influență asupra țarului. Kutuzov era grăbit ca Imperiul Țarist să încheie pace cu Sublima Poartă, deoarece ştia că țara sa era amenințată de un atac din partea împăratului Napoleon I.

Lordul Stratford Canning, din partea Foreign Office, făcea presiuni pentru încheierea păcii. Armata țarului era necesară în întregul ei pentru a putea lupta contra lui Napoleon.

Propunerea lui Kutuzov s-a bucurat de succes la curtea țarului. Pacea urma să fie materializată prin încorporarea Basarabiei în Imperiul Țarist, după îndelungate pertractări.

Pentru a nu întâmpina opoziție la Sublima Poartă, cneazul a făcut apel la omul politic balcanic Manuc bei Mirzaiani. Acesta a folosit invenția fenicienilor: banul rotund. Cu ajutorul lui, a învârtit turcocrația cum a dorit.

Între timp, intrigile de la curtea țarului au determinat înlocuirea cneazului Kutuzov cu amiralul anglofil Pavel Vasilievici Ciceagov. Cneazul a aflat despre schimbare de la fiica sa, aflată în legătură directă cu palatul imperial. În acele condiții, a grăbit alcătuirea şi semnarea tratatului de pace, deoarece dorea să fie impus punctul său de vedere, de încorporare a Basarabiei în Imperiul Țarist. Era o propunere care dintr-o intenție se transforma într-o realitate. A reuşit ca la 5/17 mai 1812, în salonul palatului lui Manuc bei din Bucureşti, să iscălească preliminariile tratatului de pace.

A doua zi, 6/18 mai 1812, când a sosit în Bucureşti, amiralul P. V. Ciceagov, a găsit actele parafate. Nu a mai putut face nimic. A fost obligat să accepte integrarea Basarabiei în Imperiul Țarist, aşa cum ceruse Kutuzov.

În ziua de 16/28 mai 1812, în acelaşi palat al lui Manuc bei din Bucureşti, s-a semnat tratatul de pace dintre Imperiul Țarist şi Sublima Poartă. Actul a fost iscălit din partea țarului Alexandru I de generalul consul Andrei Iakovlevici Italinski, generalul Ivan Vasilievici Sabaneev şi translatorul P. A. Fonton, iar din partea Sublimei Porți de către Halib efendi kehaia bei, Ibrahim Selim efendi kadi-asker (judecător) de Anatolia şi Abdul Hamid efendi.

În tratatul de pace, articolele 4 şi 5, care s-au referit la Basarabia, au următorul conținut:

„Articolul patru: În primul articol al senetului privitor la preliminariile păcii, care se încheiase mai inainte, se prevedea ca hotarul dintre cele două state să fie râul

Prut, de la intrarea acestuia în Ţara Moldovei şi până la locul unde se întâlneşte cu fluviul Dunarea, iar de acolo să urmeze partea stângă a fluviului Dunarea, până la Gura Chiliei şi până la mare, iar gura amintită, să fie folosită în comun de ambele părţi. Dat fiind că partea stângă a fluviului Dunărea, începând din faţa Ismailului şi până la Gura Chiliei, menţionată mai sus, este foarte aproape de ţărmul care va rămâne sub stăpânirea împărăţiei Rusiei, de aceea, insulele mici de aici, nepopulate înainte de război, să nu fie ocupate şi luate în stăpânire de nici unul dintre state, iar de acum încolo, neconstruindu-se pe aceste insule nici un fel de fortificaţii şi întărituri, ele să fie lăsate deşerte, dar să se îngăduie raialelor celor două părţi să meargă acolo pentru a tăia lemne sau pentru pescuit.

De asemenea, să se fixeze semne şi pe insulele mari din faţa Ismailului şi Chiliei, socotindu-se părţile foarte apropiate de malul stâng al Dunarii, despre care s-a amintit, şi ele să rămână goale şi nelocuite, exceptând satele care existau acolo înainte de război, precum şi Chilia Veche. Dat fiind că Înalta Împărăţie a cedat statului Rusiei pământul situat în stânga Prutului, cu cetăţile existente şi cu oraşele şi cu satele şi cu toţi locuitorii lor, tocmai de aceea, mijlocul râului Prut să fie hotar între cele două state, iar la Gura Chiliei care, după cum s-a amintit, va fi folosită în comun, precum şi pe apele Dunării corăbiile de negoţ ale celor două state să circule ca şi mai înainte. Doar flota de război a statului Rusiei să pătrundă de la Gura respectivă numai până la locul unde râul Prut se varsă în Dunăre.

Articolul cinci. De asemenea, împărăţia Rusiei să înapoieze şi să predea Înaltei împărăţii otomane pământul Moldovei (Bogdan) de pe partea dreaptă a râului Prut, de care s-a amintit mai înainte, precum şi Ţara Românească (Eflak) şi Oltenia, aşa cum se află ele în prezent, cu cetăţile lor, cu oraşele şi cu târgurile şi cu satele şi cu locuitorii lor, precum şi cu tot ce se află în ţările sus-zise. De asemenea, să predea şi insulele de pe Dunăre, afară de cele menţionate în articolul patru de mai sus.

De asemenea, Înalta împărăţie să respecte documentele şi seneturile cu privire la privilegiile Ţării Româneşti şi Moldovei, care au fost încheiate până la începutul războiului, aşa cum se scrie în articolul cinci al senetului de preliminarii, de care s-a amintit. De asemenea, să fie respectate întocmai prevederile articolului patru din Tratatul de la Iaşi, în care se arată că, din cele două ţări, nu vor fi cerute socotelile (muhasebat) din trecut şi nici dările cuvenite din perioada războiului. De asemenea, Înalta împărăţie consimţind pentru nivelul dărilor din Moldova, în raport cu întinderea actuală a Moldovei, locuitorii celor două ţări să fie scutiţi pe timp de doi ani, începând de la data schimbului actelor de ratificare, iar pentru cei care, dintre locuitorii de acolo, vor să emigreze în alte ţinuturi, să se adauge încă patru luni şi să se execute întocmai".

Tratatul de pace din anul 1812 a fost sancţionat pe plan internaţional de Congresul de la Viena (1814-1815). Astfel, schimbarea hotarului dintre Sublima Poartă şi Imperiul Ţarist a fost recunoscută şi impusă pe plan european. Prin acest act, a fost prima dată când Imperiul Rus a cotropit un pământ unde trăia o populaţie latină, care avea însă aceeaşi religie creştină şi confesiune ortodoxă. Ca atare, era clar că a fost o acţiune de cotropire care încălca dreptul internaţional, dreptul popoarelor. Ţarul Alexandru I nu a

făcut efortul regelui Louis XIV, care în anul 1679 declarase, la semnarea păcii de la Nimègue: „am suficienți istorici şi jurişti pentru a-mi justifica anexiunea”.

Țarul, în magnificiența lui, a acceptat propunerea şi realizarea grăbită a cneazului Kutuzov şi a anexat Basarabia, fără a da nicio explicație. El şi-a extins imperiul, înaintând către cea de „a doua Romă” – Istanbul – sperând că va putea înainta, cândva, mai departe. Nu se poate raporta situația la cea a Regatului Poloniei şi a țărilor baltice. Acolo, deşi în Polonia exista o populație slavă şi în țările baltice o populație germanică, s-a folosit ca pretext lupta împotriva confesiunii catolice.

Fără nicio motivare, Basarabia, locuită de o populație de origine latină, care vorbeşte o limbă urmaşă a latinei, a rămas mai departe integrată, ca parte componentă a statului rus.

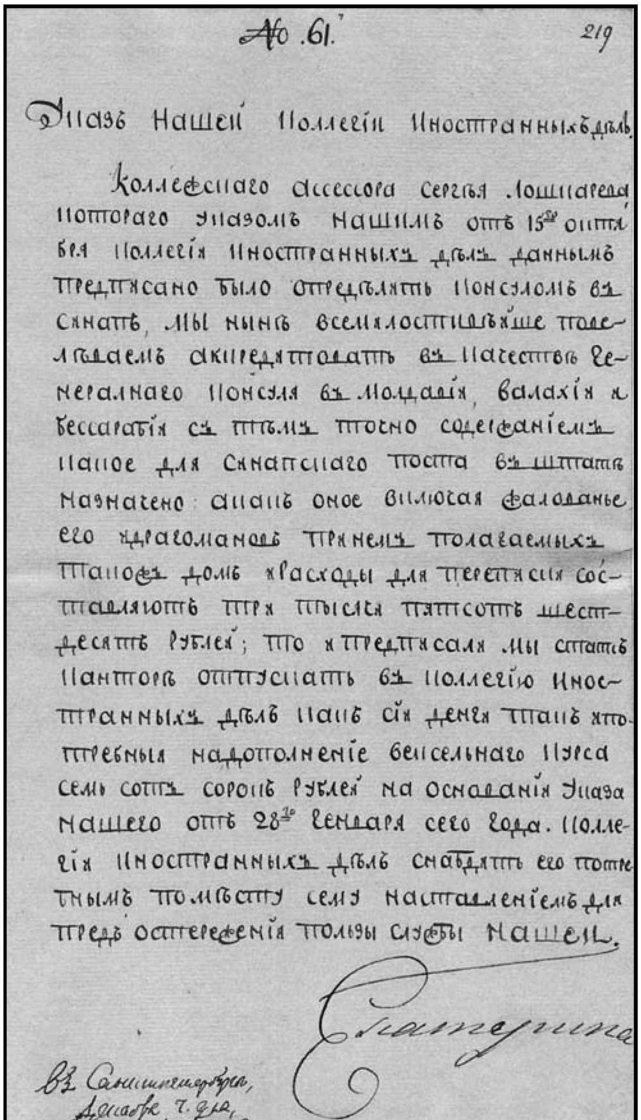

Ucazul țarinei Ecaterina a II-a cea Mare (1762-1796). Este un act emis la 7 decembrie 1779.

Precizarea datei, scrisă pe ucaz, corectează data indicată în alte lucrări în mod greşit ca fiind 2 decembrie. În acest act oficial, prin care se numeşte primul consul al Imperiului Țarist, Serghei Lazarevici Loşcariov în Principatele Dunărene, este menționat şi topicul de Basarabia, cu toate că această zonă nu reprezenta un principat (130 de ani de relații diplomatice româno-ruse. Album de documente / 130 let rosiisko-rumânskih diplomaticeskih otnoşenii. Album dokumentov, publ. de Ambasada Federației Ruse în România, Biblioteca Metropolitană Bucureşti, Ed. Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti, 2008, doc. nr. 3, p. 23).

Portretul kneazului mareşal al Imperiului Ţarist, Mihail Ilarionovici Kutuzov-Goleşnikov. Portretul, în ulei pe pânză, cu dimensiunile 142 x 115 cm, a fost realizat de pictorul polonez Josef Oleszkiewicz în prima treime a secolului al XIX-lea. Ca atare, pictorul a putut să-l vadă direct pe cel al cărui chip l-a transpus pe pânză. Portretul se păstrează la Muzeul Ermitaj din Sankt-Petersburg (foto de C. N. Vergatti).

Țarul Alexandru I (1801-1825). Pictura de mari dimensiuni (484 x 344 cm), realizată de pictorul de origine germană Franz Krüger în 1837, vrea să redea toată magnificiența țarului, amintind victoria din anul 1812, împotriva lui Napoleon I. Tabloul face parte din colecția Muzeului Ermitaj din Sankt-Petersburg, în colecția dedicată anului 1812 (foto de C. N. Vergatti).

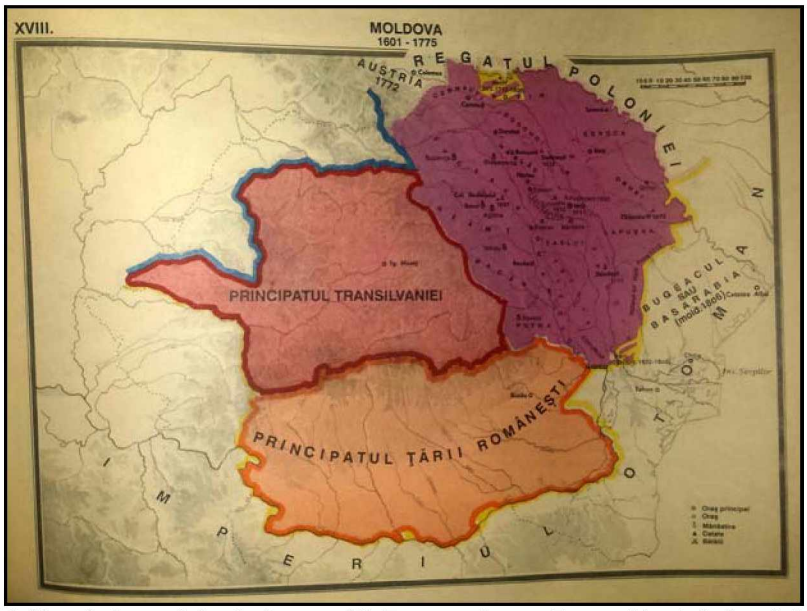

Harta Moldovei, în sudul căreia se află Bugeacul sau Basarabia (cf. Spațiul istoric şi etnic românesc, Imprimeria Națională, Bucureşti, 1942, pl. XVIII. Atlasul nu a fost destinat marelui public. A fost retipărit, doar în parte, de Institutul de Istorie Militară, sub titlul Spațiul istoric şi etnic românesc, vol. 1, Editura Militară, Bucureşti, 1992, pl. XVIII).

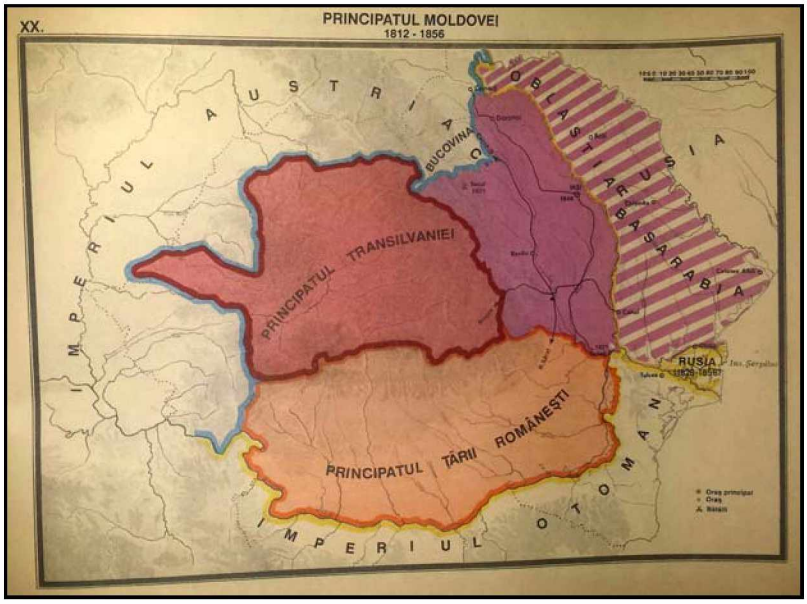

Principatul Moldovei 1812-1856 – hartă în care este evidențiată prin haşurare regiunea anexată de Imperiul Țarist prin pacea de la Bucureşti din anul 1812. Zona haşurată cuprinde de la această dată (1812) în mod oficial sub numele extins de Basarabia nu doar sudul Principatului Moldovei (Bugeac sau Basarabia), ci tot estul Principatului Moldovei (cf. Spațiul istoric şi etnic românesc, Imprimeria Națională, Bucureşti, 1942, pl. XX. Atlasul nu a fost destinat marelui public. A fost retipărit, doar în parte, de Institutul de Istorie Militară, sub titlul Spațiul istoric şi etnic românesc, vol. 1, Editura Militară, Bucureşti, 1992, pl. XX).

EMINESCU DESPRE DACO-ROMÂNIA CA IDEAL POLITIC

Tudor Nedelcea

A fi poet național înseamnă să fii nu numai cel care a atins pragul de sus al perfecțiunii artistice, ci să reprezinți năzuințele neamului tău. Eminescu a primit acest titlu din partea românilor (germanii l-au numit pe Goethe poet național, dar şi pedagog național), motiv pentru care detractorii săi i-au contestat acest atribut, deranjant pentru ei, neiubitori de valori naționale. Aş aminti doar pe semnatarii de la „Dilema": Răzvan Rădulescu, T.O. Bobe, Pavel Gheo Radu, Cristian Preda, Virgil Nemoianu, Moses Rosen, Ion Bogdan Lefter, Z. Ornea, Mircea Cărtărescu, Şerban Foarță, Cezar Paul-Bădescu – unele nume necunoscute publicului cititor, dar care au fost încununați pentru aceste opinii cu Premiul Național (şi cu bani) „M. Eminescu" sau cu funcții politice (cazul europarlamentarului Cristian Preda), inşi care au încercat în cel mai autentic stil neostalinist să-l execute pe Eminescu (vezi „Dilema", nr. 265, 27 februarie-5 martie 1998)[1].

Eminescu a fost înnobilat cu titlul de poet național nu numai că-i cel mai mare poet român (cel puțin până la acea dată), dar a îmbrățişat şi alte domenii de activitate necesare tânărului stat român, unit în 1859 şi independent în 1877: teologia, filosofia, economia politică, sociologia, statistica, dar şi istoria, determinându-l pe N. Iorga să-l caracterizeze astfel: *„Eminescu stăpânea cu desăvârşire cunoştința trecutului românesc şi era perfect inițiat în istoria universală, nimeni din generația lui n-a avut în acest grad instinctul adevăratului înțeles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dânsul într-un element permanent şi determinant al întregii lui judecăți. E uimit cineva astăzi, la capătul atâtor cercetări minuțioase şi pline de răbdare, după adăugirea unui imens material de informație şi atâtor sforțări ale criticii, când constată cât*

[1] Vezi Tudor Nedelcea, *O nouă încercare de sacrificare a lui Eminescu sau „Despărțirea de Eminescu"*, în Tudor Nedelcea, *Eminescu*, prefața de Mihai Cimpoi, cuvânt înainte de Th. Codreanu, postfața de Victor Crăciun, Bucureşti, Fundația Națională pentru Ştiință şi Artă, 2013, p. 233-245.

înțelegea acest om, şi gânditorul politic trebuie să admire ce mare era puterea lui de a integra faptele mărunte şi trecătoare ale vieții contemporane în maiestoasa curgere a dezvoltării istorice".

Iubindu-şi cu sinceritate țara, el a fixat şi canoanele acestui patriotism: *„Cu cât ne iubim mai mult patria şi poporul nostru, cu atât vom trebui să ne înarmăm mintea cu o rece nepărtinire şi să nu surescităm cugetarea, căci uşor s-ar putea ca să falsificăm vederea acestei călăuze destul de credincioase şi să ne agităm cu vehemență prin întuneric, în luptă cu fantasme. Inimă foarte caldă şi minte foarte rece se cer de la un patriot chemat să îndrepteze poporul său, şi fantasmul iubirei patriei, cel mai aprig fanatism, nu opreşte defel ca creierul să rămâie rece şi să-şi îndrepteze activitatea cu siguranță, să nimicească adevărata cauză a răului şi să o stăpânească cu statornicie de fier"*[2]. Şi nu avea la data scrierii acestui articol decât 20 de ani! *„A fi «naționalist» în epoca lui Eminescu* – argumentează acad. Ioan-Aurel Pop, *însemna a-ți iubi în chip nețărmurit țara şi poporul şi a lupta pentru libertatea națională. Acesta era unul dintre cele mai înalte idealuri morale posibile, exprimate numai de spiritele cele mai alese"*[3].

Conştient de greutatea şi responsabilitatea cuvântului scris, precum altădată cronicarii moldoveni, de rolul educativ şi formativ al istoriei, Eminescu a poposit asupra unor personalități şi epoci de istorie, propunându-şi un program de reconstrucție istorică, de revalorificare a făuritorilor de neam românesc. Chiar dacă nu şi-a strâns toate studiile şi articolele într-un volum, contemporan cu A.D. Xenopol, el a elaborat *„un mic curs de istorie națională"*[4], promis ziariştilor de la oficiosul liberal „Românul", condus de o altă mare personalitate a vremii, C.A. Rosetti, cu care se afla într-o benefică polemică.

„Panule, ştii tu că în lumea aceasta nu este nimic mai interesant decât istoria poporului nostru, trecutul lui tot, tot este un şir neîntrerupt de martiri?"[5] îi scrie el lui Gh. Panu. Asupra acestor martiri s-a oprit Eminescu, analizându-le acțiunile în context panromânesc şi european, începând cu etnogeneza limbii şi poporului nostru până la ultimele evenimente ale anului 1888, publicate în revista „Fântâna Blanduziei" (I, nr. 4, 25 dec. 1888, p. 1).[6]

Un element de bază al trăiniciei şi rezistenței românilor de-a lungul vremurilor şi în gura marilor imperii a fost (şi este) unitatea sa etnică şi lingvistică. Eminescu laudă revista „Albina Carpaților" pentru *„propăşirea fonetismului în Transilvania"*, demers ştiințific considerat de el *„un puternic mijloc pentru a păstra vechea noastră avere națională: unitatea în limbă şi o normă unică în pronunție"*[7].

---

[2] N. Iorga, „Istoria literaturii româneşti contemporane, vol. VII. Literatura în serviciul politicii", în N. Iorga, *Eminescu*, Iaşi, Editura Junimea, 1981, p. 269. Vezi şi Tudor Nedelcea, *Eminescu, istoricul*, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 1998. Vezi şi Mihai Cimpoi, *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic,* ediția a II-a, revăzută şi adăugită, Chişinău, Edit. Gunivas, 2018.

[3] Ioan-Aurel Pop, *Eminescu şi Transilvania. Locul românilor în Europa. Lecția de românism a românilor de la răsărit*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2014, p. 11.

[4] „Convorbiri literare", 10, nr. 5, 1 aug. 1876, p. 168.

[5] Gh. Panu, *Amintiri de la „Junimea" din Iaşi*, vol. I, Bucureşti, 1971, p. 379-380.

[6] Pe larg, Tudor Nedelcea, *Eminescu, istoricul, op. cit.*

[7] *Foaie literară*, în „Curierul de Iaşi", 10, nr. 92, 26 aug. 1877, p. 2.

Afirmând un mare adevăr: *„nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba este stăpâna noastră”*[8], sau că *„limba română este, formal, cea mai pur romanică din câte există”*[9], Eminescu se dovedeşte şi un bun lingvist. Constată că *„există multe indicii, atât în numirile localităţilor şi râurilor, precum şi în alte împrejurări, cari denotă o unitate a neamului românesc preexistenţa formaţiunilor statelor noastre”*[10]. O unitate dată de *„acel neam de oameni, cu acel tip etnic care, revărsându-se deoparte din Maramureş, de alta din Ardeal, au pus temelia statelor române în secolul al XII-lea şi al XIV-lea şi care prin caracterul lui înnăscut, au determinat soarta acestor ţări de la 1200 şi până la 1700”*, căci, *„o unitate atât de pronunţată a limbei dovedeşte însă o unitate de origini etnice”*[11].

„Unitatea actuală a limbei vorbite” a găsit în Matei Basarab un domnitor-decident, şi această unitate lingvistică este întregită de obiceiul pământului, dreptul lor propriu (*„Jus Olachale sau Olacharum”*), întrucât *„acasă la dânsa, limba românească este o bună gospodină şi are multe de toate”*[12]. Această unitate a fost şi o pavăză, un scut de apărare împotriva imperiilor vecine, în special pentru românii transilvăneni, *„căci politiceşte putem fi despărţiţi, dar unitatea noastră de rasă şi de limbă e o realitate atât de mare şi de energică, încât nici ignoranţa, nici sila n-o pot tăgădui. Ei, să nu fi trăit Matei Basarab, nici Teofan al Ardealului, nici Varlaam al Moldovei, să nu fi fost suta a şaptesprezecea cu eroii şi cugetătorii ei, vă puteţi bate joc de noi încă mult timp, dar astăzi nu se mai poate. Astăzi, limba este una de la Cotnar până în Cetatea Albă de lângă Nistru, de la Hotin pân-în Graniţa militară, azi datina e una, rasa e una şi etnologic e unul şi acelaşi popor, care nu mai doarme somnul pământului şi a veacurilor”*[13].

Astfel încât este divin şi legitim deopotrivă dreptul românilor de a li se respecta *„limba, datina, divinitatea noastră etnică, bunurile conştiinţei noastre”*[14].

Biserica este, în concepţia eminesciană, instituţia cu merite incontestabile în păstrarea unităţii lingvistice şi etnice a poporului român: *„Biserica? Creaţiunea aceasta eminamente naţională a unui Iuga Vodă, carele la 1399 încă o face neatârnată de orice ierarhie bisericească sau lumească, Biserica lui Mateiu Basarab şi a lui Varlaam, maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei şi unitatea etnică a poporului, ea care domneşte puternic dincolo de graniţele noastre şi e azilul de mântuire naţională în ţări unde românul nu are stat”*[15].

Eminescu este printre primii cărturari români care au demonstrat necesitatea construiri unei catedrale pentru neamul românesc[16], caracterul naţional al Bisericii (*„Biserica ortodoxă a Răsăritului a luat la români o formă deosebită de aceea a altor*

---

[8] *Mss. 2275B.*
[9] *Mss 2258.*
[10] „Timpul”, 6, nr. 72, 1 apr. 1881, p. 1.
[11] *Ibidem.*
[12] *Mss. 2257.*
[13] „Timpul”, 7, nr. 72, 3 apr. 1882, p. 1.
[14] „Timpul” 7, nr. 70, 1 apr. 1882, p. 1.
[15] „Timpul”, 8, nr. 118, 29 mai 1883, p. 1.
[16] „Timpul”, 5, nr. 143, 4 iul. 1881, p. 1. Vezi, Tudor Nedelcea, *Eminescu*, p. 334-335.

biserici: ea nu e numai o comunitate religioasă, ci totodată națională"[17]; *„am vorbit de biserica națională îndeosebi, nu de legea ortodoxă, şi de deosebirile ce biserica noastră le are, nu în dogme, dar în spiritul şi atitudinea ei, de celelalte biserici"*[18]). Acest spirit şi caracter național a fost demonstrat prin tipărirea cărților bisericeşti în limba națională, cu efecte benefice pentru destinul şi individualitatea culturii române: *„Biserica şi domnii noştri [...] au pus a se traduce cărțile bisericeşti în limba românească, au introdus limba poporului în biserica şi stat în locul celor străine hieratice. Dacă chiar ar fi existat înclinări de dialectizare a limbei noastre, ele au încetat din momentul în care Biserica au creat limba literară, au sfințit-o, au ridicat-o la rangul unei limbi hieratice şi de stat. Din acel moment trăsătura de unitate a devenit şi a rămas şi naționalitatea, pe când înainte românul înclina a confunda naționalitatea cu religia"*[19].

În micul curs de istorie națională pe care-l elaborează pentru adversarii ideii naționale, conform căruia *„naționalitatea trebuie să fie simțită cu inima, nu vorbită numai cu gura"*[20], Eminescu are în vedere *„ideea unității morale a națiunei noastre"*, care a stat la baza organizării sărbătoririi lui Ştefan cel Mare la Putna, cum se menționa în apelul din 4 martie 1870, unitate *„în care însă cugetele se vor unifica-cugetele demne a lucrărilor, astfel încât pe viitor lucrările noastre toate să aibă una şi aceeaşi țintă, astfel ca unificarea direcțiunei noastre spirituale să urzească de pe-acuma unitatea destinelor noastre. Să facem faptele, să pătrundă toată viața noastră națională. Să fim conştienți de situațiunea noastră cu lumea, de datoriile către ea şi către noi înşine. În trecut ni s-a impus o istorie, în viitor să ne-o facem noi"*[21].

În *Notiță asupra proiectatei întruniri la mormântul lui Ştefan cel Mare la Putna*, Eminescu constată cu amărăciune că dezbinarea românilor *„e unul din cele mai mari defecte ale prezentului"*, astfel încât *„trebuința cea mai mare"* constă într-o *„singură direcțiune a spiritului pentru generațiunea ce creşte"*, generația sa având datoria ca *„îndată ce au cunoscut răul, au cugetat şi la remedii contra lui"*[22].

Dureros că poporul român este, începând cu secolul al XIV-lea *„totdeauna dezbinat înăuntru, dezbinat în politica sa față cu vecinii"*[23].

Eminescu este, după afirmația lui Mircea Eliade, nu numai *„teoreticianul prin excelență al naționalismului român"*[24], dar şi militantul, omul activ care trece de la vorbe la fapte, prin transpunerea în practica socială a acestei idei. La Putna, organizează manifestări omagiale lui Ştefan cel Mare, trece granița cu desaga cu cărți pentru românii din Bucovina, glorifică sacrificiul lui Grigore Ghica III de a nu ceda Bucovina decât cu prețul vieții ca model de urmat pentru tinerii români. Mai mult, el este unul dintre cei

---

[17] „Timpul", 5, nr. 199, 6/18 sept. 1889, p. 1.

[18] „Timpul", 5, nr. 201, 10 sept. 1880, p. 1.

[19] *Ibidem.* Pe larg, în Tudor Nedelcea, *Eminescu şi cugetarea sacră*, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 2000.

[20] *Mss. 2257.*

[21] M. Eminescu, *Opere*, vol. IX, Bucureşti, Editura Academiei, 1980, p. 443.

[22] „Convorbiri literare", 4, nr. 14, 15 sept. 1870, p. 1.

[23] „Convorbiri literare", 10, nr. 5, 1 aug. 1876, p. 70.

[24] Mircea Eliade, *Despre Eminescu şi Hasdeu*, ediție îngrijită şi prefață de Mircea Hondoca, Iaşi, Editura Junimea, 1987, p. 36.

mai activi şi perseverenţi membri ai Societăţii „Carpaţi", înfiinţată la 24 ianuarie 1882 pentru realizarea unirii tuturor provinciilor româneşti, fiind singurul netransilvănean din societate, activând ca *„membru activ ordinar"*[25]. Activitatea lui Eminescu în cadrul acestei societăţi este urmărită îndeaproape de guvernul maghiar, întrucât milita pentru „Dacia Mare" sau „Noua Romă": *„ardelenii să nu se facă cetăţeni români, ci să rămâie supuşi austrieci, ca să se poată-ntoarce cu toate drepturile în Austria"*[26]. Noua Romă trebuia să se opună înfiinţării unei mitropolii catolice la Bucureşti.

De altfel, Eminescu iese în arena politică şi naţională la numai 20 de ani, prin publicarea primului său articol, *Să facem un Congres,* în „Federaţiunea" (5/17 aprilie 1870), propunând unirea celor două curente româneşti, activismul şi pasivismul, din rândul politicienilor români la Budapesta. În următorul articol din acelaşi ziar, *În unire e tăria*[27], îşi îndeamnă compatrioţii ardeleni la unitate, căci *„puterea şi mântuirea noastră în noi este"*. Afirmând că dualismul austro-maghiar este *„o ficţiune diplomatică"*, în cel de-al treilea articol, *Ecuilibrul*, îndeamnă, cu vehemenţă, la unitatea românilor, garanţie a drepturilor lor prin luptă şi nu pe cale petiţională.

Eminescu pleda pentru *„ideea de unire politică a românilor"*, conştient că *„deasupra despărţirei politice se născuse o unitate în literatură, în limbă, în obiceiuri, cu atât mai sfântă cu cât nu avea a face cu meschinele rivalităţii politice"*[28]. Ca şi în alte ocazii, el dă şi soluţia practică, federalizarea, adică o *„descentralizare bazată pe coordonarea naţionalităţilor în grupuri administrative autonome şi în marginile exigenţelor unităţii de acţiune în afara şi înlăuntru ale statului"*[29]. Considerând că *„fiecare grup organic e o lume pentru sine, c-o limbă vie pe care clasele dominante n-o cunosc şi n-o vorbesc, adesea c-un drept consuetudinar propriu, cu datine şi tradiţii proprii"*[30], fiecare comunitate (*„centre locale"* le numeşte el) *„ar avea o viaţă proprie, o producţiune proprie, cu caracter propriu şi, cu cât diversitatea e mai mare, cu atât e mai mare putinţa combinaţiilor de orice natură, singurele cari produc în lume mişcare şi putere, iar mişcarea e viaţă"*[31].

Acest *„grup organic"* ar trebui să ducă la formarea unui stat unitar al românilor sub denumirea de *Daco-România*, idee *„născută la Blaj, secolul trecut", în timpul regimului fanariot când „nu era umbră de şcoală şi cultură naţională"*, de către *„literaţi catolici crescuţi în colegiul «De propaganda fide»,* în dublul scop de a opune rezistenţă maghiarizării şi de a crea în Principate *„o stavilă contra Rusiei prin redeşteptarea conştiinţei naţionale amorţite"*[32]. Aceşti *„literaţi catolici"* se numesc *„Şincai, Petru*

---

[25] Pe larg, în Tudor Nedelcea, *Eminescu, apărătorul românilor de pretutindeni*, Craiova, Editura Aius, 1995.

[26] „Noua Romă", Mss. 2263, în *Opere*, XIII, p. 380, 381.

[27] „Federaţiunea", 3, nr. 34, 10/22 april. 1870, p. 131-132.

[28] „Timpul", 5, nr. 202, 11/23 sept. 1880, p. 1.

[29] „Timpul", 7, nr. 148, 10 iul. 1882, p. 1.

[30] *Ibidem*.

[31] *Ibidem*.

[32] „Timpul", 4, nr. 43, 24 febr. 1878, p. 1. Această idee este preluată mai târziu de Aurel Constantin Popovici (1863-1917) în *Chestiunea românească în Transilvania şi Ungaria (1891)* şi, mai ales, în *Statele Unite ale Austriei Mari (1906).* Vezi *Commemoration de Aurel Constantin Popovici,* Genève, 19 juin 1977, Fondation Europeenne Dragan.

Maior şi ceilalţi", adică Şcoala Ardeleană, care *„nu şi-au închipuit niciodată Daco-România într-alt chip decât ca o unire a tuturor provinciilor române"*[33], ideea respinsă de dualismul austro-maghiar, acuzând „românii transcarpatini" că *„doresc unitatea politică a elementului latin în Orient, aşa-numitul daco-românism"*[34]. În respingerea acestui concept de daco-românism este elaborat *„Proiectul de lege pentru instrucţia obligatorie a limbei maghiare în şcoalele poporale"*, ale ministrului maghiar al Instrucţiunii, Aug. Tréfort, care propunea scoaterea limbii române din şcolile primare româneşti.

Eminescu îi consideră pe împăratul Iosif al II-lea şi pe ţarina Ecaterina a II-a *„părinţii daco-românilor"*, bazat pe scrisorile celor doi lideri politici europeni, publicate în ziarul „Messager de Vienne", care agrează această idee, dar să fie făcută pe seama imperiilor vecine. El socoate necesitatea înfăptuirii *„idealului politic al unei Daco-Românii"*[35] datorită condiţiilor de trai *„mai rele decât a tuturor celorlalte naţionalităţi"*[36]. Comentând o scrisoare din 1775 dintre Kaunitz-Reitber şi baronul von Thugut, trage concluzia că Rusia *„trezea mai cu seamă instincte politice în Principate"*, iar Iosif al II-lea *„se privea ca împărat al poporului românesc"*, subliniind că *„ideea daco-română ca aspiraţie politică"* era în programul politic al Rusiei, iar ca *„aspiraţie naţională îşi avea originea şi motorii la Viena"*[37].

Ca un diplomat şi politician versat, el observă manipularea acestei idei de către unele state, în funcţie de interesele lor faţă de ţările române, observă şi scrie *„cum unirea politică a românilor era marele manipul ce se întrebuinţa dintr-o parte pentru a câştiga simpatiile ţărilor noastre, cum, pe de altă parte ideea naţională, conştiinţa deosebirii noastre de celelalte popoare ale orientului, reamintirea originii romane şi a latinităţii noastre era timp îndelungat contragreutatea ce se opunea unui ideal politic care se promitea a se realiza cu ajutorul slavilor"*[38].

Ideile vehiculate în presă, argumentate istoric, au făcut obiectul activităţii sale în Societatea „Carpaţii", motiv pentru care ministrul plenipotenţiar al Austro-Ungariei la Bucureşti, baronul Ernst von Mayr raporta, la 7 iunie 1882, Casei imperiale şi ministrului său de Externe de la Viena: *„Societatea «Carpaţilor» a ţinut la 4 iunie o şedinţă publică, căreia i-a precedat o consfătuire secretă. Despre aceasta am primit din sursă sigură următoarele informaţii: subiectul consfătuirii a fost situaţia politică. S-a convenit acolo să se continue lupta împotriva Monarhiei austro-ungare, dar nu în sensul de a se admite existenţa unei «Românii iredente». Membrilor li s-a recomandat cea mai mare precauţie. Eminescu, redactorul principal al ziarului «Timpul», a făcut propunerea de a se încredinţa studenţilor transilvăneni de naţionalitate română, care pentru instruirea lor frecvetează instituţiile de învăţământ de aici, sarcina ca pe timpul vacanţei lor în patrie să contribuie la formarea opiniei publice în favoarea unei «Dacii*

[33] *Ibidem.*
[34] *Ibidem.*
[35] „Timpul", 5, nr. 220, 2/14 oct. 1880, p. 1.
[36] *Ibidem.*
[37] „Timpul", 5, nr. 224, 7 /19 oct. 1880, p. 1.
[38] *Ibidem.*

Mari». Săcăreanu, redactorul adjunct de la «România liberă», a dat citire mai multor scrisori din Transilvania adresate lui, potrivit cărora românii de acolo aşteaptă cu braţele deschise pe fraţii lor"[39].

Din acelaşi punct de vedere al necesităţii unităţii naţionale, al propăşirii culturii şi cultivării identităţii etnice, el judeca acţiunile domnitorilor noştri, surprinzându-ne prin profunzimea şi corectitudinea caracterizării acestora.

Primul domnitor urcat pe treptele unirii a fost, se ştie, Mihai Viteazul, eroul cărţii lui N. Bălcescu, *Istoria lui Mihai-Vodă Viteazul*, elogiată de el (în care *„figura voievodului românesc iese în prosceniu, vitejească şi mândră şi vrednică de a se coborî din strălucita viţă a Basarabilor"*.

O abordare pertinentă şi obiectivă priveşte *„legarea de glie"* a ţăranului român de către domnitorul unificator, abordare atestată peste aproape un veac mai târziu de istoricul C.C. Giurescu[40]. Ca un autentic istoric, Eminescu studiază originea şi evoluţia proprietăţii agrare în context istoric, demografic şi economic al stării ţărăneşti *„ajungând la concluzia că în Ardeal şi în Ţara Românească glebae adscriptio e introdusă, din cauze curat temporare şi de oportunitate, de Mihai Viteazul"*[41]. Condiţiile aşezării locuitorilor este explicată: *„Ieşind din locurile pământeşti, câştigate prin merite războinice, şi aşezându-se pe moşia altuia, câştigată tot prin asemenea merite, el transigea în privirea condiţiilor aşezării, păstrându-şi un singur lucru caracteristic pentru un popor eroic: libertatea personală. Chiar când ia arma în mână n-o face pentru a cuceri proprietatea nobilului, ci pentru a restabili condiţiile primitive cu care s-a aşezat prin liberă tranzacţie pe acea proprietate"*[42]. Aşadar, *„proprietarul e liber pe proprietate, ţăranul pe munca sa şi pe averea mobiliară"*, astfel încât *„acest om fenomenal prin vitejie şi prin minte, această jertfă tragică a unui mercenar de rând ca Basta"*[43], introduce *glebae adscriptio*. *„Un act*

---

[39] Arh. St. Buc., Colecţia Xerografii Austria, pach. CCXXVI/ 1, f. 189-192. Apud Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 323.

[40] C.C. Giurescu, *Probleme controversate în istoriografia română*, Bucureşti, Editura Albatros, 1977, p. 74-75 (*„«Aşezământul» sau «legătura» lui Mihai Viteazul nu este un act unic, izolat. El se înseriază în şirul de măsuri similare luate atât în Ţara Românească sau Muntenia, cât şi în Moldova, măsuri potrivit cărora stăpânii rumânilor sau vecinilor fugiţi nu-i mai puteau revendica şi aduce înapoi, dacă fuga se produsese înainte de un anumit termen. În cazul «aşezământului» lui Mihai, termenul a fost pustiitoarea expediţie din 1595 a lui Sinan paşa şi recesământul fiscal subsecvent [...] Aşadar, Mihai Viteazul nici n-a introdus, nici n-a consfinţit rumânia"*).

[41] „Timpul", 7, nr. 51, 6 mart. 1882, p. 1.

[42] *Ibidem.*

[43] *Ibidem.*

nedrept se va zice – continuă Eminescu comentariul –, *care ridica libertatea personală"*. Dar el motivează cu argumente gestul domnitorului: *„Tot pământul țării acesteia la început domnesc a fost; proprietatea absolută nu există în zilele mele. Noi, Domnul, ți-am dat acest pământ, dar ți l-am dat cu rezerva că-l vei exploata în anume condițiuni. Aceste condițiuni sunt pozitive după obiceiul pământului: parcelarea în ferme, cu dreptul de dijmă şi o zi de lucru pe săptămână. Ție-ți trebuie muncă? Bine. Ți-o dau. Dar mie-mi trebuie popor, pentru că am de purtat războaie şi nevoie de contribuabili. De aceea-l leg pe pământul tău pe acest popor şi oricât s-ar înmulți, tu să-i dai pământ*". Ce mai constată Eminescu? *„Ceea ce-i uimitor în documentele noastre vechi şi-ți umple inima de duioşie şi iubire este profunda naivitate şi bună-credință de cari sunt dictate. Oamenii, poate unde erau de aceeaşi rasă şi înrudiți fizic şi moraliceşte, nu erau numai cumințI, ci şi binevoitori [...]. Astfel şi măsura lui Mihai Vodă era de-o mare bună-credință"*[44].

Efectul acestei măsuri constă în creşterea demografică (la două milioane de locuitori) şi a veniturilor populației (la 200.000 de galbeni), beneficiarul de drept fiind Matei Basarab *„care culege fructele semănate de marele şi nefericitul predecesor"*[45].

Meritul uriaş însă al acțiunii domniei sale – înțelepte şi progresiste – constă în unirea pentru prima dată, în istoria românilor, a tuturor consângenilor săi, intitulându-se *„cu tâlc"*, *„domnul Țării Româneşti, al Ardealului şi a toată Țara Moldovei"*, apreciat de contemporani ca un *„spirit renascentist, un restitutor Daciae"*[46].

În concepția lui Eminescu, *„Mihai Viteazul a izbutit să împreune sub stăpânirea sa trei țări şi să pregătească întemeierea unui stat român mai puternic; a fost însă destul ca Mihai Viteazul să moară pentru ca planul urzit de dânsul să se prăbuşească. Statul român de astăzi a trecut însă prin mai multe zguduiri şi rămâne statornic, fiindcă are două temelii: conştiința românilor şi încrederea marilor națiuni europene"*[47].

Un alt domnitor prețuit, cu argumente istorice, a fost Alexandru Ioan Cuza şi *„guvernul de emancipare politică şi socială"*[48]. Cuza Vodă, pe care autorul *Luceafărului* l-a vizitat în ianuarie 1870, la Döbling, în exil, este o emanație a revoluției paşoptiste, *„inteligent mai presus de toate"*, în contrast cu N. Vogoride, candidat la

---

[44] *Ibidem.*

[45] *Ibidem.*

[46] Ioan-Aurel Pop, *Istoria românilor*, ediția a II-a, Bucureşti/Chişinău, Editura Litera Internațional, 2011, p. 98. În prefața intitulată *Cum scria Mihai Viteazul?* la vol. *Scrieri* de Mihai Viteazul, ediție îngrijită, note şi bibliografie de Tudor Nedelcea (Editura Scrisul Românesc, 1993), Marin Sorescu scria: *„Asumându-şi energia împotrivirii la rău prin vitejie şi jertfă, Maihai Viteazul e un principiu de funcționare a poporului român. Petse tot, în scrisoriule sale, este conştient de pericolele care îl pândesc, de faptul că este în centrul unui viespar de intrigi şi trădări. La rându-i a ştiut, cu abilitate, multă vreme, să dejoace planurile vrăjmaşilor, văzuți şi nevăzuți. Ce n-au izbutit păgânii au săvârşit creştinii, în fața cărora, cum am văzut, inima sa se-nmoaie, iar sabia se arată cu zăbavă"* (p.11). Adrian Păunescu a surprins, uimitor, destinul mărețului voievod şi al neamului său: *„Nu mai acuzați străinii că ne taie domnitorii,/ Că intimidează Țara cu guverne provizorii./ Eu atât aş vrea să aflu, arătându-ne obrazul:/ Totuşi, unde-au fost românii, când a fost tăiat Viteazul?"* (*Capul de la Torda*, 1979).

[47] „Timpul", 3, nr. 31, 10 febr. 1878, p. 1.

[48] „Timpul", 8, nr. 68, 25 martie 1883, p. 1.

domnie, în 1859, utilizând însă *„mijloace nu tocmai puritane”*[49]. Polemica pe marginea personalității lui Cuza o poartă cu V. Boerescu, care a ținut un discurs la Ateneul Român, la 14 februarie 1882, publicat ulterior în oficiosul liberal „Românul”. Cuza a înfăptuit, împreună cu M. Kogălniceanu, reforme pozitive, progresiste, europene, chiar dacă a lovit *„într-o clasă, dar a întins mâna pentru a ridica pe țărani, clasa productivă a țării”*. Dizolvând Adunarea Electivă a Principatelor Unite, la 2 mai 1864, pentru că se opunea legiferării reformei agrare şi a legii electorale (pe care liberalul Boerescu o condamnase), a împropietărit țara *„c-o a cincea parte din teritoriul ei, de pe care Cuza Vodă a alungat acele adunături de bizantini sodomiți”*[50].

Forțarea abdicării lui Cuza, la 11 februarie 1866, este considerată de Eminescu *„o infamie şi o laşitate”*, prezicând cu amărăciune, că *„vor trece veacuri şi nu va exista român căruia să mu-i crape obrazul de ruşine de câte ori va răsfoi istoria neamului său la pagina lui 11 februarie şi stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generațiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn”*[51]. Cu atât mai mult cu cât între trădători se aflau şi militari care şi-au încălcat jurământul[52], prilej trist pentru Eminescu de a constata că *„dacă vom cerceta istoria răsturnării lui Cuza, vom afla că aproape toți conspiratorii, afară de câțiva amăgiți, erau străini. Străinii au adus un străin”*[53].

Grigore Ghica III, deşi nu este un domnitor glorificat precum Ştefan cel Mare, Vlad Ţepeş, Matei Basarab, C. Brâncoveanu, Tudor Vladimirescu, a reținut atenția lui Eminescu prin curajul său de a nu ceda Bucovina în 1775. Este portretizat de Eminescu ca o *„figură bărbătească din istoria țării noastre, deosebită cu totul de umbrele efemere ale fanarioților [...]. Vedem pe acelaşi bărbat plin de dezinteresare, închinând viața sa binelui public, simplu în obiceiuri, isteț la minte, cumpănit la vorbă, energic în fapte, acelaşi bărbat care, domnind sub alte împrejurări decât acelea de slăbiciune a*

[49] *Ambasadorul Turciei la Curtea din Viena*, în „Curierul de Iaşi”, 9, nr. 70, 23 iunie 1876, p. 2. Soția lui Vogoride, Cocuța, fiica lui Costache Conachi, a dezvăluit falsificarea alegerilor din 1857 de către soțul său, obligând puterile centrale să refacă alegerile. N. Vogoride a obținut cetățenie turcă şi a fost trimis ambasador la Viena.

[50] *Ibidem.*

[51] „Timpul”, 7, nr. 45, 27 febr. 1882, p. 1.

[52] „Timpul”, 7, nr. 108, 21 mai 1882, p. 1.

[53] *Mss. 2255.*

patriei sale, ar fi devenit o podoabă a veacurilor, nu un martir. E drept că pentru crearea unui om mare trebuieşte conlucrarea a doi factori: unul este acela al împrejurărilor, al doilea este caracterul şi inteligența persoanei istorice"[54].

Gestul „*bărbătesc*", dar fatal al domnitorului Grigore Ghica III, este dat drept pildă de patriotism şi îndemn la unire şi unitate a neamului românesc: *„Popor românesc, mari învățături îți dă ție această întâmplare! Dacă fiii tăi ar fi fost uniți totdeauna, atunci şi pământul strămoşesc rămânea unul şi nedespărțit. Dar veacuri de dezbinare neîntreruptă te-au adus la slăbiciune, te-au adus să-ți vezi ruşinea cu ochii. Nu merge la mormintele domnilor tăi cu sămânța dezbinării în inimă, ci precum mergi şi te împărtăşeşti cu sângele Mântuitorului, astfel împărtăşeşti-ți sufletul tău cu reamintirea trecutului; fără patimă şi fără ură între fiii aceluiaşi pământ, cari oricât de deosebit ar fi în păreri, frați sunt, fiii aceleeaşi mume sunt"*[55].

Sunt idei de o strigentă actualitate şi ele ar trebui revalorificate în anul primului Centenar al Marii Uniri. Eminescu este sincer interesat de aceste probleme, discursul său politic *„este pus în slujba ideii naționale, fără nicio rezervă, cu toate pasiunile şi cu toate armele spiritului. De aici tonul înalt al articolului, caracterul aproape dramatic al demonstrației, în fine, radicalismul şi, uneori, excesele opiniei sale"*[56], cum comentează unul dintre cei mai competenți eminescologi şi editori, Eugen Simion.

[54] „Curierul de Iaşi", 9, nr. 109, 3 oct. 1876, p. 2.
[55] *Ibidem.*
[56] Eugen Simion, *Introducere*, la Mihai Eminescu, *Opere. Poezii*, Bucureşti, Fundația Națională pentru Ştiință şi Artă, 2013, P. LIX.

REGLEMENTAREA ACTIVITAȚII CLERULUI MILITAR ȘI CONTRIBUȚII ALE PREOȚILOR MILITARI ÎN LUPTA ARMATEI ROMÂNE PENTRU REALIZAREA MARII UNIRI

Sevastian Cercel, Mihaela Bărbieru, Cezar Avram

Entități şi instituții fundamentale în istoria românilor, Armata şi Biserica au însoțit şi sprijinit benefic starea şi evoluția societății româneşti. Cele două componente aşează alături factori militari şi politici, care au contribuit la perenitatea elementului românesc. Clerul militar la români a avut un caracter unitar, teologic, ontologic, axiologic, ecumenic, precum şi trăsături care i-au conferit viabilitate, originalitate şi continuitate. De-a lungul întregii noastre istorii, armata şi biserica, două dintre instituțiile fundamentale, au determinat în mare măsură „dăinuirea neamului şi a statului", elemente ce au rezistat presiunilor şi urgiilor[1]. Generalul de brigadă, episcop dr. Partenie Ciopron, remarca la rândul său că aceste două instituții au format temelia organizației de stat, fiind înfrățite[2].

Patriarhul României întregite, Miron Cristea, evidenția rolul celor două instituții, considerându-le „Îndemn pentru tot românul la jertfa proprie pentru binele obştesc – altfel n-am fi demni de cei dintâi"[3]. În epoca modernă, crearea cadrului instituțional adecvat a contribuit la întărirea continuă a acestei legături, fapt dinamizat prin intrarea în vigoare, în anul 1870, a Regulamentului pentru clerul din Armată. Perioada interbelică a fost marcată de noi măsuri pe această direcție, concretizate prin adoptarea legii Clerului militar şi a Instrucțiunilor asupra serviciului religios în timp de pace şi în campanie.

Reglementări privind repartizarea la unități a preoților, a atribuțiilor acestora în caz de război au fost făcute cu mult înaintea începerii primei mari conflagrații mondiale.

Preoții de garnizoană fiind insuficienți față de necesarul la mobilizare, va determina Secția recrutare din Ministerul de Război[4] să autorizeze corpurile de trupă să primească şi voluntari alături de confesorii activi sau de rezervă. Au fost luate o serie de decizii şi date ordine circulare pentru ca eparhiile să pună la dispoziția corpurilor de trupă, în caz de nevoie „preoți militari şi neprevăzuți în bugete"[5].

---

[1] P.F. Teoctist, Patriarhul Bisericii Române, *Armata şi Biserica, instituții fundamentale ale Statului român*, în „Viața Armatei", nr. 4/1995.

[2] Generalul de Brigadă, Episcop dr. Partenie Ciopron, *Prima Pastoral*, 20 noiembrie 1937, în Arhivele Militare Române (în continuare se va cita AMR), fond Inspectoratul General al Armatei, dos. 2, f. 780.

[3] Aurel Pentelescu, *Armata şi biserica*, Bucureşti, 1996, p. 17.

[4] Ordinul circular nr. 25.187 din 25 iulie 1914 (AMR, fond Marele Stat Major, Secția 1 Organizare-Mobilizare, dos. 99, f. 36; *Ibidem*, Secția 3 Operații, dos. 109, f. 27.

[5] *Ibidem*, dos. 526, f. 6.

Constantin Nazarie[6] a elaborat la 31 iulie 1915 şi a înaintat Marelui Stat Major spre aprobare proiectul „Instrucţiuni necesare preoţilor din armată în vreme de război", cu rugămintea de „a lua forma definitivă numai după ce se vor convoca preoţii pe corpuri de armată şi vom avea cu ei cuvenita consfătuire"[7]. Analog, va înainta, tot spre aprobare acelaşi proiect Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, însoţit de o broşură care cuprinde 10 cuvântări pentru ostaşi, ca „o ilustrare a instrucţiunilor formulate"[8].

După consultările cu mitropolitul primat Konon, C. Nazarie şi-a stabilit şi ajutorul pe care îl dorea la mobilizare. La 30 septembrie el comunica Marelui Stat Major: „desemenz prin aceasta ca preot ajutor al subsemnatului în caz de mobilizare la M.C.G. al Armatei, Serviciul religios, pe. P.C. iconom Vasile Pocitan[9], fost superior al capelei române din Paris, iar actualmente profesor şi paroh al bisericii Stavropoleos din capitală, cu rugamintea de a fi la timp mobilizat"[10].

Proiectul Instrucţiunilor şi broşura de cuvântări pentru soldaţi, după ce au fost analizate de Comisia de petiţiuni, au fost aprobate în şedinţa Sfântului Sinod din 19 octombrie 1915. În privinţa Instrucţiunilor, acesta îi solicita lui C. Nazarie la 24 octombrie 1915 să reformuleze articolele 36 şi 39 în sensul că „preoţii militari pot fi

---

[6] Constantin Nazarie s-a născut la 16 martie 1865 în satul Grădiştea, comuna Vultureni, fostul judeţ Tecuci, într-o familie cu origini de ţărani răzeşi. A urmat şcoala primară în oraşul Bacău, cursurile Seminarului Teologic din Roman, între anii 1881-1885 şi ulterior trei clase superioare la Seminarul „Veniamin Costachi" din Iaşi. În anul 1888, Constantin Nazarie ajunge student al Academiei Teologice din Kiev, cu sprijinul Episcopului Melchisedec Ştefănescu, protectorul şi binefăcătorul său. La 1 ianuarie 1894 a fost numit secretar şi pedagog şef la Seminarul Teologic din Roman, iar la data de 1 septembrie acelaşi an, a fost numit directorul Cancelariei Episcopiei Romanului. La data de 26 ianuarie 1896 a fost hirotonit preot în Catedrala Episcopală din Roman, iar la sfârşitul aceluiaş an a fost numit profesor şi director al Seminarului Teologic din Roman. A publicat de-a lungul timpului valoroase lucrări de teologie. A încetat din viaţă la data de 21 martie 1926, la vârsta de 61 ani şi este înhumat în Cimitirul Bellu Militar din Bucureşti; pentru detalii, a se vedea şi http://melidonium.ro/2017/01/06/preotul-profesor-constantin-nazarie-sef-al-serviciului-religios-al-armatei-romane-in-razboiul-pentru-intregirea-romaniei/, accesat la 22 iunie 2019.

[7] AMR, fond Marele Stat Major, Secţia 1 Organizare-Mobilizare, dos. 526, ff. 6, 45.

[8] Ibidem, dos. 175, f. 6.

[9] Pocitan Veniamin (Vasile), arhiereu şi istoric, născut la 5 decembrie 1870, în Ciumaşi, jud. Bacău. A studiat la Seminarul inferior din Roman (1884-1888), la Seminarul „Nifon" (1890-1993), apoi la Facultatea de Teologie din Bucureşti (1893-1897), unde obţine licenţa (1897), iar mai târziu doctoratul (1926). A urmat şi Facultatea de Drept (1898) din Bucureşti. Preot la biserica „Sf. Voievozi" din Bucureşti (1897-1928), detaşat ca superior al capelei ortodoxe române din Paris (1914-1915), sub şef al Serviciului religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române (1916-1922), profesor de Religie la Liceul „Matei Basarab", la Colegiul Naţional „Sf. Sava" şi la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu" din Bucureşti, primul preşedinte al Consistoriului spiritual central (1926). În anul 1929 Sfântul Sinod l-a ales arhiereu-vicar al Episcopiei Huşilor, cu titlul „Bârlădeanul" (tuns în monahism la Neamţ, sub numele Veniamin, hirotonit la 23 iunie 1929), locţiitor de episcop la Huşi (1932-1934), arhiereu-vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, cu titlul „Ploiesteanul" (1935-1948). A murit la 14 martie 1955, la mănăstirea Cernica. A scris lucrări de Drept canonic şi Istoria Bisericii Româneşti. A se vedea şi https://ziarullumina.ro/societate/historica/arhiereul-veniamin-pocitan-un-istoric-mai-putin-cunoscut-7017.html, accesat la 22 iunie 2019.

[10] AMR, fond Marele Stat Major, Secţia 1, Organizare-Mobilizare, dos. 175, f. 10.

puşi în disponibilitate de P.S. Kiriarh care i-a determinat în urma raportului P.C. Protoiereu al preoţilor militari"[11].

Proiectul trimis Marelui Stat Major Superior suferise seriose modificări, iar după ce a fost structurat pe titluri şi capitole a devenit Ordinul circular nr. 3451 din 28 octombrie 1915, sub denumirea de „Instrucţiuni asupra atribuţiunilor preoţilor la armată"[12].

Instrucţiunile preluau prevederile deciziei Sfântului Sinod din 15 mai 1915 şi stabileau în amanunt atribuţiile preoţilor - atât pastorale, cât şi religioase-, în momentul prezentării la unitate şi pe timpul campaniei, obiectele necesare săvârşirii serviciilor religioase, criteriile ce trebuiau avute în vedere la selecţionare, ţinuta, drepturile şi obligaţiile preoţilor.

Preoţii erau asimilaţi gradului de locotenent, iar situaţia protopopului era similară cu cea a consilierilor juridici, nicidecum gradului de colonel, cum uneori se menţiona[13].

Istrucţiunile stabileau şi prioritătile de avut în vedere de eparhii la desemnarea preoţilor mobilizabili. Precizarea condiţiilor care trebuiau avute în vedere la mobilizarea preoţilor era binevenită pentru că desemnarea acestora fiind lăsată la aprecierea cancelariilor eparhiale, în lucrările de mobilizare fuseseră cuprinşi preoţi cu vârsta peste 45 de ani, lipsiţi de titluri academice în teologie, mulţi suferind de diferse afecţiuni medicale, cu domicilii prea îndepărtate faţă de garnizoana de reşedinţă sau alţii care doreau să păstorească o anumită unitate[14]. Toate acestea au avut drept urmare o avalanşă de cereri ale preoţilor nemulţumiţi, prin care solicitau autorităţilor militare remedierea situaţiei, ceea ce a determinat o mare fluctuaţie în lucrările de mobilizare.

Pentru înlăturarea acestor neajunsuri, la 19 noiembrie 1915 Marele Stat Major restituia eparhiilor tabelele cu repartiţiile făcute până atunci, cu rugămintea de a fi revizuite în spiritul deciziei Sfântului Sinod şi Ordinului circular 3451 din 28 octombire 1915 şi să facă propuneri noi dacă va fi nevoie. Chiriarchii erau rugaţi ca la revizuirea repartiţiilor să aibă în vedere ca „preoţii tineri şi titraţi să fie popuşi a se repartiza, în primul rând, la regimentele de vânători şi infanterie, apoi la brigadele de cavalerie şi artilerie. Aceşti preoţi, în special cei repartizaţi la regimentele de infanterie, este de dorit să aibă reşedinţa, pe cât posibil, în aceeaşi garnizoană cu corpul de trupă la care urmează a se repartiza sau în imediata apropiere, pentru ca preotul să se poată prezenta la corp chiar din prima zi de mobilizare. Preoţii mai în vârstă să fie propuşi a se repartiza la serviciile armatei ca ambulante de divizie, spitale mobile, spitale de evacuare"[15].

Fluctuaţia foarte mare în rândul preoţilor repartizaţi pentru mobilizare a determinat Marele Stat Major ca prin ordinul nr. 17622/ 1915 să interzică unităţilor să

---

[11] *Ibidem*, f. 7.

[12] Idem, fond Ministerul de Război, Inspectoratul Clerului Militar, dos. 110, ff. 156-173.

[13] Idem, fond Marele Stat Major, Secţia 1, Organizare-Mobilizare, dos. 175, ff. 8, 24, 25, 33, 37, 57, 64, 77, 138, 155, 157, 249, 302-306; dos. 126, ff. 14-15.

[14] *Ibidem*, dos. 175, ff. 231-232.

[15] *Ibidem*, dos.126, ff. 35-58.

mai plătească acestora prima de echipare până la decretizarea mobilizării[16]. Această soluție a atras numeroase proteste din partea preoților[17].

Eparhiile s-au conformat cererii Marelui Stat Major şi în intervalul 23 noiembrie 1915-8 februarie 1916 au înaintat tabelele cu preoții desemnați pentru mobilizare, revăzute şi completate[18], iar pe baza acestora preoții au fost repartizați unităților şi cuprinşi în lucrările pentru mobilizarea anului 1916/1917.

În martie 1916 erau cuprinşi în lucrările de mobilizare ale unităților un număr de 175 de preoți[19], întrucât se renunțase la a repartiza preoți spitalelor improvizate şi acțiunea putea fi considerată ca definitivată. Mulți dintre ei, dată fiind fluctuația amintită anterior, nu erau la curent cu prevederile instrucțiunilor şi ale celorlalte reglementări privitoare la preoții mobilizabili. Pentru clarificarea acestei situații doreau organizarea unor întâlniri cu C. Nazarie. Se mai solicita şi concentrarea lor, pe termen scurt, la unități pentru a se familiariza cu trupa şi corpul ofițeresc. În acord cu aceste doleanțe, C. Nazarie a întreprins multe apeluri la Marele Stat Major care s-au întors fără un răspuns favorabil, ceea ce-l determină să se orienteze către autoritățile bisericeşti pentru a se organiza consfătuiri cu preoții.

Va profita de faptul că Sfântul Sinod abia îşi deschisese lucrările, aşa încât se va adresa acestuia la 22 mai cu un argument memoriu, în care afirma: „Fiind desemnat ca protoiereu al preoților de armată pe lângă M.C.G., numai în vreme de mobilizare şi război, după interpretarea celor în drept, mă văd pus în timp de pace, în delicata situație de a nu cunoaşte pe preoții de armată şi de a nu mă cunoaşte nici ei pe mine şi deci, de a nu putea avea cu dânşii nici un contact şi nici un schimb de vederi. Răspunderea mea față de Sfântul Sinod şi Țară fiind mare în împrejurările grele de astăzi, am ținut ca Sfântul Sinod să cunoască cele de mai sus, ca nu cumva surprinşi fiind de evenimente neaşteptate, preoțimea de armată să nu fie pregătită suficient şi eu să am vreo greutate pe suflet”[20].

Intervenția lui C. Nazarie a avut efect imediat, căci în urma analizei acesteia, în şedința din 23 mai s-a aprobat ca preoții mobilizabili să fie convocați la reşedința fiecărei eparhii pentru instruire. Comunicându-i-se aprobarea la 25 mai 1916, lui Nazarie i se solicită să se înțeleagă cu fiecare chiriarh „în privința timpului când vor fi chemați preoții la reşedința chiriarhiei, spre a vă prezenta şi a le da instrucțiunile necesare”[21].

Cel care s-a dovedit a fi cel mai receptiv la convocarea unei asemenea consfătuiri a fost mitropolitul Konon, care la 2 iunie 1916 îi scria lui Nazarie: „noi vă poftim să chemați preoții mobilizați din eparhia noastră, cât mai curând spre a le comunica dispozițiile şi îndatoririle ce-i privesc pentru serviciul armatei”[22].

---

[16] Idem, fond Ministerul de Război, Inspectoratul Clerului Militar, dos. 1, ff. 718-719; Idem, fond Marele Stat Major, Secția 6, Istoric, dos. 59, f. 3.

[17] AMR, fond Marele Stat Major, Secția 1, Organizare-Mobilizare, dos. 175, f. 305, dos. 126, ff. 14, 19, 25, 27, 31.

[18] *Ibidem*, dos. 129, f. 417, se renunțase la a se da preoți la trenurile sanitare improvizate.

[19] Idem, fond Marele Stat Major, Secția 6, Istoric, dos. 59, f. 4.

[20] *Ibidem*, dos. 59, f. 23.

[21] *Ibidem*, f. 25.

[22] *Ibidem*, ff. 38, 39, 40.

După ce s-au obținut de la Marele Stat Major „foile de chemare" a preților, s-a trecut la planificarea consfătuirilor, întocmindu-se şi înaintându-se fiecărei chiriarhii adrese prin care se solicita să se stabilească data întrunirii. Convocările au fost trimise destul de repede, în perioada iunie-august, după cum urmează: 20-21 iunie pentru preoții din Mitropolia Ungro-Vlahiei, 14 iulie pentru cei din Mitropolia Moldovei şi Sucevei, 25 iulie pentru cei din Episcopia Râmnicului şi Noul Severin, 29 iulie pentru cei din Episcopia Romanului, 3 august pentru cei din Episcopia Buzăului şi 8 august pentru cei din Episcopia Argeşului. Pentru preoții din Episcopia Dunării de Jos se stabilise data de 16 august, dar decretizarea mobilizarii generale a făcut imposibilă desfăşurarea acestei întâlniri[23].

Cu privire la desfăşurarea acestor consfătuiri, se poate aminti, *exempli gratia*, procesul verbal şi darea de seamă privitoare la cea din Bucureşti, din 20-21 iunie 1916, precum şi o sinteză a problemelor ridicate de preoți la toate întrunirile, înaintată de C. Nazarie la 24 august 1916 Marelui Cartier General[24]. Consfătuirea din Bucureşti va avea o desfăşurare deosebită, deoarece era cea mai mare eparhie şi dădea 49 de preoți la mobilizare.

În urma discuțiilor purtate între C. Nazarie şi preoți, ca de altfel şi lămuririle date de mentorul preoților, s-a ajuns la înțelegerea instrucțiunilor deja publicate. Participanții la consfătuirea din Bucureşti au adoptat şi o moțiune, către protoiereul armatei, plină de semnificații pentru starea de spirit din rândul preoțimii mobilizabile, în care, printre altele, se spunea: „Văzând că unii din colegii noştri, rânduiți la diferite unități ca preoți în timp de campanie, astăzi nu mai sunt trecuți în rândul celor mobilizabili, ştiind că aceşti frați au umblat pe căi lăturalnice şi s-au sustras de la îndatorirea obştească, aducând prin asemenea acte asupra noastră desconsiderare şi blam, ba unii au încasat şi prima de echipare, provocând în această chestie hotărâri ca cele ştiute şi îndepărtându-ne şi pe noi de beneficiile leale ale oricărui mobilizat, noi subscrişii detestăm din tot sufletul conduita acestor frați, echivalentă cu o abatere condamnabilă de la cea mai sfântă datorie, impusă până şi celui din urmă cetățean şi vă rugăm să binevoiți a cerceta şi a face, pentru cinstea corpului preoțesc şi pentru a nu mai plana asupra noastră acest blam, să fie readuşi la locurile lor, după ce mai întâi le veți da dojana duhovnicească cerută de asemenea rare împrejurări, spre a sluji de pildă şi altora". Moțiunea a fost semnată de 36 de preoți din cei 49 de participanți[25].

Raportul final, care cuprindea constatările ulterioare convocărilor de instruire desfăşurate în cele 6 eparhii, a fost înaintat la 26 august 1916 factorilor de decizie. Este observată o concluzie destul de amară şi anume că „foarte puțini din domnii comandanți s-au conformat *Instrucțiunilor preoților de armată*. În tot cazul am rămas cu impresia că preotul nu este încă încetățenit, nu e bine fixat în rândurile armatei. Aceasta se explică prin faptul că el nu face parte din cadrul armatei şi în vreme de pace cum este în alte

[23] Idem, fond Ministerul de Război, Inspectoratul Clerului Militar, dos. 1, ff. 29-31, 35, 68-69, 72-73; dos. 7, ff. 12, 21.

[24] *Ibidem*, dos. 1, ff. 29-31, 32, 71, 72-73.

[25] *Ibidem*, dos. 1, f. 46.

armate". Apoi erau expuse neajunsurile la unități[26], însă intrarea în război a amânat rezolvarea acestora.

Decretarea mobilizării generale aducea cu sine crearea Marelui Cartier General al Armatei şi, în cadrul său, pe lângă alte structuri, a Serviciului Religios. Prin „Instrucțiunile asupra mobilizării Marelui Cartier General al Armatei şi Cartierul General de Armate" din iunie 1916 fusese stabilit în amănunțime modul cum trebuia să se acționeze în momentul decretării mobilizării.

Serviciul religios trebuia mobilizat de secția a 3-a Operații în primele 6 zile de la decretare şi făcea parte din eşalonul III al Marelui Cartier General. Trăsurile, caii şi trupa întregului eşalon se aflau în bivuac lângă rotonda „Tinerimei Artistice", iar automobilele în curtea Comandamentului Grănicerilor. Sarcinile Serviciului Religios începeau din ziua a 7-a de mobilizare, când se prevedea că „la ora 8,00 se va oficia un serviciu religios pentru izbânda armatei române, la Eşaloanele 1 şi 2 în curtea Şcolii Superioare de Război de către P.C.S. iconomul Nazarie, iar Eşalonul 3 în bivuac pe locul de lângă rotonda „Tinerimei Artistice", de către iconomul Vasile Pocitan. La acest serviciu vor participa toți ofițerii, funcționarii şi trupa în ținută de campanie[27].

Pe timpul războiului, Serviciul Religios ca structură a marelui Cartier General al Armatei a funcționat cu următoarea ordine de bătaie: iconom C. Nazarie, şef iconom, Vasile Pocitan, ajutor diacon C. Danau şi N. Georgescu ca secretari[28].

Activitatea acestui organism aviza în principal coordonarea activității specifice preoților mobilizați, completarea locurilor vacante, asigurarea obiectelor necesare serviciului religios[29].

O altă natură a activității a fost cea administrativă pentru apărarea drepturilor preoților mobilizați, care va avea ca rezultat nu numai întărirea poziției acestora în cadrul ierarhiei militare, dar va clarifica şi statutul Serviciului Religios ca structură militară.

Deşi în martie 1916 se stabilise că la decretarea mobilizării preoții îşi vor putea încasa prima de echipare, autoritățile militare nu şi-au respectat angajamentul şi prin ordinul circular nr. 8652/18 august 1916 se va reveni asupra promisiunii stabilind ca acordarea acesteia „funcționarilor civili, preoților, elevilor plutonieri şi celorlalte categorii de funcționari aflate în serviciul armatei" să se facă prin ordine ulterioare[30].

În urma discriminării create vor apărea noi proteste din partea preoților mobilizați[31]. Aceste proteste nu au rămas fără rezultat. Comportamentul preoților pe front, adeseori eroic, a atras atenția chiar Regelui[32] şi a determinat pe generalul Prezan, care era şeful Marelui Stat Major, ca prin Ordinul circular 19001/9 martie 1917, să înlăture mai multe lipsuri ale „Instrucțiunilor asupra contribuțiilor preoților în armată". Acest

[26] Idem, fond Marele Stat Major, Secția 6, Istoric, dos. 59, f. 20.

[27] Constantin Nazarie, *Activitatea preoților în armată în campania din 1916-1918*, Bucureşti, 1920.

[28] AMR, fond Ministerul de Război, Inspectoratul Clerului Militar, dos. 2, f. 34.

[29] *Ibidem*, ff. 62, 72, 77, 82, 98, dos. 7, ff. 9, 89.

[30] Idem, f 85, fond Mare Stat Major, Secția 6 Istoric, dos. 59, f. 6.

[31] Idem, fond Ministerul de Război, Inspoectoratul Clerului Militar, dos. 7, f. 3367.

[32] „Monitorul oficial" nr. 92/27 iulie 1917.

ordin admitea avansarea în grad a preoților până la gradul de căpitan asimilat. Şeful Serviciului Religios era, pentru prima dată, asimilat gradului de colonel, iar ajutorul său celui de maior. Ordinul mai stabilea că „preoții fiind asimilați gradelor ofițereşti vor avea dreptul cuvenit acestor grade, nemailăsând astfel, posibilitatea unor alte interpretări”[33]. Înaltul decret regal nr. 778/25 iulie 1917 va consfinți aceste lucruri[34]. Acest act normativ va reglementa dreptul preoților de a beneficia de pensie de invaliditate, în cazul în care rămâneau invalizi de pe urma războiului ca şi urmaşilor acestora, în cazul decesului pe front. Reglementarea activității preoților la unități era lăsată tot la latitudinea Ministerului de Război.

Încheierea păcii din mai 1918 a dus la unele modificări. La 11 mai 1918 s-a emis un ordin, cu nr. 3500, în care i s-a comunicat lui Nazarie hotărârea „ca serviciile Marelui Cartier General să funcționeze până la 15 mai, toate actele Serviciului Religios urmând a trece, din această dată la Serviciul Personalului din Ministerul de Război. Prin urmare, de la data indicată şi pentru orice afacere, de orice natură, vă veți adresa acestui din urmă serviciu”[35].

Din punct de vedere practic nu se punea problema de o desființare a Serviciului, ci numai de schimbare a subordonării lui. Situația nou creată nu a durat, deoarece în octombrie 1918 a avut loc remobilizarea armatei, fapt ce a determinat reîntoarcerea Serviciului Religios în subodinea Marelui Cartier General. Ordinul circular nr. 20/7 noiembrie 1918 sublinia rolul preotului din armată „mai înalt şi mai delicat”[36].

În nouă campanie Serviciul Religios a asigurat coordonarea activității celor 96 de preoți pe care i-a avut mobilizați[37].

De la 1 aprilie 1920, după demobilizarea armatei hotărâtă prin I. D. 1162/18 martie, Serviciul Religios era retrecut în Subordinea Direcției Personal a Ministerului de Război[38]. În cadrul acestei direcții a funcționat sub denumirea de Biroul 7 Cler, având-l ca şef tot pe Nazarie şi locțiitor pe Vasile Pocitan, cu însărcinarea ca până la votarea unei legi a clerului să rezolve toate chestiunile referitoare la preoții militari de la unități şi confesori de garnizoană[39].

Reorganizarea asistentei religioase în armată era un prim obiectiv pentru autoritățile militare, iar la Ministerul de Război s-a constituit o comisie care redactase proiectul de lege.

La 24 iunie 1920 mitropolitul primat desemna şi pe reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române în această comisie: dr. N. Bălan, mitropolitul Ardealului, arhiereul Ipolit Vorobchievici al Rădăuților şi dr. Pimen Georgescu, mitropolitul Moldovei şi Sucevei[40].

---

[33] AMR, font Marele Stat Major, Secția 6 Istoric, dos. 59, f. 7
[34] *Ibidem*, f. 18.
[35] Idem, fond Ministerul de Război, Direcția Personal, dos. 42, f. 114.
[36] *Ibidem*, dos. 10, f. 82, dos. 58, ff. 37-38.
[37] *Ibidem*, dos. 66, f. 103.
[38] *Ibidem*, dos. 27, ff. 18-31.
[39] *Ibidem*, dos. 42, f. 174.
[40] *Ibidem*, dos. 61, ff. 27, 31.

C. Nazarie va fi şi el interesat de reorganizarea asistentei religioase în armată, adoptând modelul austro-ungar[41]. Mitropolitul Pimen Georgescu avea redactat şi a înaintat la 20 mai 1920 un „Memoriu pentru organizarea clerului Armatei Regatului României Mari" prin care sublinia „rezultatele strălucite obţinute de clerul mobilizat" şi pleda pentru instruirea clerului militar activ[42] .

Legea clerului militar a fost promulgată şi apoi publicată în „Monitorul Oficial" nr. 99/6 august 1921, dar până să fie aplicată s-a convenit, deoarece lucrările clerului „au un caracter cu totul deosebit", să fie reactivat vechiul Serviciu Religios, sub conducerea lui Constantin Nazarie, iar Biroul 7 Cler care-l avea la conducere pe Gh. Georgescu (Silvestru) să constituie „un organ de legătură între Serviciul Religios şi şeful Direcţiei Personal din Ministerul de Război"[43]. În urma unor nemulţumiri din partea preoţilor, ministrul de Război va aproba ca până la alegerea şefului Serviciului Religios dintre arhierei şi alcătuirii noului regulament va rămâne vechea conducere a Serviciului Religios al armatei. Se va aproba şi numirea preotului Georgescu Gheorghe (Silvestru), licenţiat în teologie şi în drept, ca şef al Biroului 7 Cler din serviciul personalului, la 1 septembrie 1921.

La 21 octombrie 1921, Nazarie a fost desemnat, alături de mitropolitul primat Miron Cristea, iconomul Saftu, generalul Radu Seinescu, colonelul A. Alimănescu, T. V. Popp, de la Ministerul Cultelor, dr. I. Niemerower, şef rabin, pr. Ştefan Ucsai, romano-catolic, pr. Iuliu Florian, greco-catolic, pr. Ernest Tokes, protestatant şi iconomul Gh. Georgescu, ca membru în comisia instituită pentru redactarea „Regulamentului pentru aplicarea legii clerului militar"[44]. Din motive financiare, s-a luat hotărârea ca „legea clerului militar" prin care se reintroducea asistenţa religioasă în armată, să fie aplicată numai începând cu data de 1 aprilie 1922, când se vota noul buget pe anul respectiv.

Prin aplicarea noii legi se desfiinţa Serviciul Religios, ca structura militară. În locul lui se va constitui Inspectoratul Clerului Militar[45].

---

[41] *Ibidem*, dos. 64, f. 178.

[42] *Ibidem*, dos. 66, f. 104. Spre nemulţumirea sa, Constantin Nazarie nu a fost desemnat să ia parte la lucrările comisiei, aşa după cum se specifică într-un raport de-al său întocmit la 24 mai 1921 în care afirmă „din ziare şi din alte surse sunt informat că aţi binevoit a depune pe biroul Senatului legea pentru organizarea clerului în Armată, ba am avut ocazia să citesc chiar proiectul de lege. Deoarece la alcătuirea acestui proiect de lege n-am fost consultat de forurile în drept şi în special cele sinodale, tocmai eu care conduc Serviciul Religios de Armată de aproape 5 ani, ţin de a mea datorie a vă înainta aici anexat şi ordinele mele în chestiunea de mai sus" (*Ibidem*, f. 100).

[43] *Ibidem*, f. 344.

[44] *Ibidem*.

[45] Odată cu situaţia nou creată C. Nazarie îşi va înceta activitatea în cadrul Armatei, fapt ce i-a fost comunicat prin Ordinul 69173/27 martie 1922:

„Prea Cucernice Părinte, Pe ziua de 1 aprilie 1922 urmând a se pune în aplicare „Legea Clerului Militar", am onoarea a vă face cunoscut ca de la această dată conducerea Serviciului Religios va trece în sarcina P. S. Vasile Saftu, care, în conformitete cu articolul 5 din suscitata Lege, a fost numit Inspector al Clerului Militar, prin I.D.R. nr. 5303 bis, din 10 decembrie 1921.

În consecinţe vă rugăm a dispune că întreaga arhivă a Serviciului Religios să fie dată în primire, cu inventar, preotului Georgescu Gh. Silvestru, Şeful Biroului Cler din acest minister.

În timpul marii conflagrații, preoții militari cu sprijinul comandanților de unități au înființat coruri religioase ce aveau incluse în repertoriu şi cântece patriotice. Oficierea Sfintei Liturghii în toate duminicile şi sărbătorile mari, oficierea de Sfeştanii şi tedeumuri pentru ridicarea moralului ostaşilor, spovedirea şi împărtăşirea trupei, precum şi serviciul religios pentru înmormântări şi slujba parastasului au constituit momente importante în menținerea moralului ostaşului român.

Mai multe din rapoartele diferitelor structuri ale armatei române din perioada Primului Război Mondial, dar şi a conflictului româno-maghiar, conțin aprecieri la adresa corpului clericilor militari. Reîntoarcerea Transilvaniei în granițele statului român nu a fost un proces simplu, fără complicații. Statul ungar nu a înțeles să respecte hotărârile internaționale, fapt care va genera numeroase şi serioase conflicte între armata romană şi armata ungară. Reacția clerului militar a fost în concordanță cu reacția opiniei publice. În prima etapă bucuria reîntregirii nu a fost umbrită de nici un incident, pentru că apoi să apară un sentiment de îngrijorare la aflarea declanşării conflictelor. Mărturii în acest sens găsim în mai multe rapoarte, scrisori de pe front, memoriii etc. Raportul preotului N. Vasilescu, căpitan în rezervă, este elocvent. La sfârşitul războiului preotul a cerut să fie demobilizat, „la banchete pot lua parte cu succes şi preoți fără experiența frontului”[46]. Deşi participant la întrega campanie a armatei romane din prima conflagrație mondială, acest duhovnic inimos nu poate rămâne liniştit, departe de front, şi cere în mod imperativ să revină în rândul cadrelor active, pentru că „voi şti să-mi fac datoria întreținând sufleteşte soldaților mei focul cel sacru al dragostei de țară, al spiritului de sacrificiu, al disciplinei severe, elemente sufleteşti, fără de care nu s-a pomenit în istorie nici o victorie”[47]. Din dorința de a apăra acest vechi pământ românesc el motiva această cerere deoarece, „armamente perfecționate să avem berechet, dacă nu vom avea suflete bine preparate pentru sublimul sacrificiu, nimic nu vom valora”[48]. La sfârşitul acestui raport se regăseşte dovada modestiei – „mi-e teamă de un singur lucru: să nu fiu acuzat că cer să fiu imediat mobilizat, numai dintr-un sentiment de vanitate sau care ştie ce sentiment de don Quichot!”[49].

Dările de seamă din perioada pătrunderii în Transilvania, redactate de clericii militari, conțin numeroase referiri la călduroasa primire de care s-au bucurat din partea românilor de peste Carpați. Preotului Ilarion Dodu, confesorul Regimentului 6 Tecuci nr. 24, nota că „în 23 decembrie ajungem în localitatea Alba-Iulia, unde toți au arătat cea mai mare dragoste față de armată română şi conform datinilor, au oferit chiar un pom de Crăciun în seara aceea atât soldaților din regimentul meu cât şi soldaților din Regimentul 5 Vânători, ce era acolo de mai înainte”[50]. În toate cuvântările adresate soldaților: „cântăm şi arătăm legăturile de sânge dintre noi şi transilvăneni, apoi despre

---

Cu această ocaziune ministrul aduce Sfinției Voastre şi părintelui V. Pocitan, subşeful acestui serviciu, vii mulțumiri pentru modul cum ați condus serviciul atât în timpul războiului, cât şi până în prezent” (*Ibidem*, dos. 64, f. 300).

[46] AMR, fond Inspectoratul Clerului Militar, dos. 36, ff. 458-460.

[47] *Ibidem*.

[48] *Ibidem*.

[49] *Ibidem*, dos. 40, ff. 15-17.

[50] *Ibidem*.

datoriile către aproapele şi ca atare datoria ce o avem de a apăra ce tot de este rău pe transilvăneni, căci sunt fraţi"[51].

Atenţia clericilor militari a fost îndreptată şi asupra populaţiei civile. Cei căzuţi pe fronturile de luptă au lăsat în urma familii sau orfani a căror situaţie devenea disperată. Grijă faţă de aceste victime ale războiului a intrat şi în obligaţiile clerului militar şi civil, reprezentând şi un mod de a cinsti memoria celor ce s-au sacrificat pentru binele patriei. Preoţii militari au angrenat în operaţiunea de ajutorare toate structurile armatei române, de la soldat la ofiţer. Din puţinul lor, soldaţii au găsit rezerve să ofere sprijin celor nevoiaşi. Documentele ce ne descriu astfel de situaţii prezintă o serie de acţiuni edificatoare. Preotul Cârlanescu M. vorbea despre o astfel de activitate în raportul nr. 7 din 26 noiembrie 1917: „După amiază mă duc la şcoală unde predau învăţământul religios şi am alcătuit un cor pe două voci cu copii, începând a cânta răspunsurile Sfintei Liturghii, apoi asist la masa copiilor, căci de domnul comandant al Regimentului 24 Artilerie, în urma consfătuirii ce au avut, s-a alcătuit o cantină şcolară unde iau masa de două ori pe zi 140 de copii. Asemenea hrana se dă la toţi copiii orfani şi la familiile fără mijloace. S-a luat hotărârea ca din hainele uzate să se facă haine la copiii orfani"[52].

Sprijinul oferit de armată romană la îndemnul duhovnicilor a fost nu doar în produse, ci şi în bani. La Ambulanţa Diviziei a 5-a preotul acestei formaţiuni, Mateiu Popescu, informa Protoeria preoţilor din armată că: „Am împărţit ajutoare în natură şi bani la 450 de suflete. La 24 decembrie 1917 împreună cu tot corul format am fost cu naşterea la ofiţeri şi trupa Spitalului Mobil numărul 15, Ambulanţa Diviziei a 5-a, Cartierul Diviziei a 5-a, Brigada a 5-a Artilerie, banii strânşi i-am depus la casierul diviziei pentru orfani"[53].

Preoţii militari au realizat faptul că nivelul de cunoştinţe al ostaşilor influenţează în mare măsură comportamentul acestora pe câmpul de luptă. Ignoranţa putea reprezenta un inamic la fel de periculos ca duşmanul vizibil. Astfel, duhovnicii armatei au pornit o operaţiune de culturalizare şi luminare. Atunci când nu luptau, în spatele forntului sau în spitale, soldaţii ţărani erau instruiţi printr-o serie de cursuri. În documentele Serviciului Religios din acea perioadă există numeroase în formaţii despre existenţa acestor şcoli organizate ad-hoc. Adresa nr. 1649 din 27 noiembrie 1917 dezvăluie activitatea de culturalizare a preotului iconom N. Daranga, de la Trenul Sanitar numărul 36. Tot aici este menţionată şi colaborarea clericului cu membrii corpului ofitaresc în acest domeniu: „în unire cu domnii ofiţeri de la această formaţie, precum şi domnul sergent cu termen redus C. Tomescu, licenţiat în teologie, am înfiinţat cu soldaţii Trenului o şcoală de ambulanţă unde predau zilnic cursuri"[54]. Cu aproximativ 40 de elevi aceste cursuri nu erau simple cursuri de alfabetizare, iar „obiectele care se predau erau: religia, aritmetică, scris-citit, istoria, geografia şi igiena"[55]. Preoţii

[51] *Ibidem*, dos. 7, ff. 410-411.
[52] *Ibidem*, dos. 5, f. 11.
[53] *Ibidem*.
[54] *Ibidem*, dos. 40, ff. 26-30.
[55] *Ibidem*, fond Inspectoratul Clerului Militar, dos. 40, ff. 26-30.

militari s-au îngrijit şi de înfiinţarea unor biblioteci. Confesorul Regimentului 38 Infanterie, preotul Dumitrescu, nota înfiinţarea unei biblioteci în tranşee numită „Chicora" ce conţinea aproximativ 512 volume[56]. Acelaşi preot mai menţiona în scris că „am cules din gura soldaţilor şi ofiţerilor toate poeziile (eroice, lirice, erotice, melancolice) compuse de ei în timpul acestui război"[57].

Preoţii îmbrăcaţi în haină militară au avut şi o activitate remarcabilă în derusificarea Basarabiei şi pregătirea pentru unirea cu ţara. Concomitent cu intrarea trupelor române în Basarabia, în această provincie românească au pătruns şi clerici militari. Locuită în majoritate de români, Basarabia a fost supusă de către regimul ţarist la o sistematică politică de rusificare. Misiunea duhovnicilor armatei a fost extrem de delicată şi importantă. Grija pentru o reîntoarcere la limba şi biserica strămoşească a solicitat din plin atenţia preoţilor militari, singurii reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe Române în zonă. Astfel că preotul Comanescu Iosif de la Regimentul 2 Vânători „Regina Elisabeta", într-un raport din 27 martie 1919 adresat Marelui Cartier General, Serviciului Religios, semnalează o situaţie anormală la o şcoală basarabeană: „Luând cunoştinţă că în judeţul Orhei, la Cucuruzeni, se afla o şcoală de agricultură pe un pământ mănăstiresc-moldovenesc şi că la această şcoală sunt peste o sută de elevi curaţi moldoveni din acest judeţ, că aici sunt numai profesori ruşi sau rusificaţi am cerut Ministerului de Agricultură din Basarabia să-mi dea autorizaţia de a cerceta această şcoală"[58]. Preotul Comănescu Iosif a descoperit că în această şcoală limba română era interzisă, majoritatea profesorilor fiind de naţionalitate rusă sau moldoveni rusificaţi. Elevii erau supuşi unei agresive propagande antiromâneşti, propagandă ce lăsase urme adânci în conştiinţa tinerilor. Prin numeroase conferinţe şi cuvântări, clericul militar român a explicat prezenţa armatei române şi necesitatea unirii tuturor într-un stat unitar şi puternic. Efectul acestor acţiuni este consemnat în acelaşi raport „7 zile am stat aici, am ţinut elevilor câteva conferinţe în stilul cronicarilor, arătându-le originea neamului românesc, rostul lor în această şcoală, rostul armatei române în Basarabia şi rostul României Mari. La despărţire elevii mi-au mulţumit spunându-mi că le-am luat o pânză de pe ochii lor şi rugandu-mă să mai merg pe la ei sau să rămân cu ei"[59].

Integrarea bisericii basarabene în sânul bisericii mamă nu a fost o operaţiune uşoară. Preoţii ruşi sau rusificaţi nu numai că nu au acceptat unirea dar au şi instigat populaţia la acte de dezordine. Datorită diplomaţiei de care au dat dovadă clericii militari români au fost evitate ciocnirile dintre armata română şi o parte a populaţiei ce reacţiona la propaganda antiunionistă. Preotul iconon Ioan Gheorghiu, căpitan-confesor al Brigăzii 15 Artilerie Chişinău, în darea de seamă nr. 17 din 14 aprilie 1919 afirmă că a luat parte la potolirea mişcării de rebeliune a ţăranilor din satul Budeşti lângă Chişinău şi în urma cuvântărilor ţinute ţăranii au cerut iertare în genunchi şi nu s-a vărsat sânge[60]. De asemenea, „a mers personal însoţit de părintele Gherontie Gutu, Arhidiaconul

[56] *Ibidem*, ff. 8-9.
[57] *Ibidem*.
[58] *Ibidem*, dos. 27, ff. 18-19.
[59] *Ibidem*, dos. 23, f. 8.
[60] *Ibidem*, dos. 12, f. 11.

Mitropoliei, un bun român, şi de un plutonier major de jandarmi înarmat să înlocuiescă stareţii ruşi din Mănăstirile: Căpriana, Ţigăneşti şi Dohusa, cu comisiuni compuse din preoţi români"[61].

Ministerul de Război şi Marele Cartier General, prin intermediul Serviciului Religios au rezolvat şi problema clericilor militari basarabeni ce au fost încorporaţi în cadral armatei ruse. Aşa cum era şi normal, ei au fost încadraţi în structurile armatei române pe funcţii corespunzătoare pregătirii şi gradului lor. De exemplu, ca protoiereu al preoţilor militari din Basarabia a fost numit preotul Constantin Parfenie, care fusese cleric militar în garnizoana Odessa, la spitalele militare ruse din zonă. Acesta a luat parte la „organizarea armatei teritoriale basarabene, la lucrările comitetelor militare şi naţionale moldoveneşti, care înfăptuind idealul neamului românesc au declarat autonomia Basarabiei, au organizat Sfatul Ţării (Dieta), au declarat independenta Bisericii Republicii Moldoveneşti şi la 27 martie 1918 Unirea cu România"[62].

Descrierea situaţiei existente în Basarabia este concluzionată de preotul George Creţu, din Regimentul 6 Vânători, care menţiona în raportul 28/5 martie 1918 că „Aici în Basarabia ogorul este mare, dar semănători sunt foarte puţini. Depinde de stăpânul ogorului, dacă va şti să aleagă semănători harnici şi pricepuţi care să semene grâu. De se va urma să se trimită şi aici semănători de căpătuială spre a-i pricopsi, rezultatul va fi că în loc de grâu, vom secera furtună"[63].

Sunt mulţi preoţi patrioţi care şi-au sacrificat viaţa pe „altarul victoriei". Din Ordinul de zi 192/29 ianuarie 1918, emis de generalul I. Vlădescu, comandantul Diviziei a 2-a, aflăm că „participând la o incursiune în tranşeele inamice, alături de soldaţii diviziei, preotul Ştefan Cazacu Ionescu a căzut la datorie. Ordinul de zi mai consemnează moartea acestui erou „stâlp al bisericii creştine, la postul şi lângă copiii sufleteşti pe care-i întreţinea în credinţă în Dunmezeu, ţară şi rege. Pentru calităţile sale sufleteşti şi frumoase însuşiri părinteşti, îl dau pildă de eroism tuturor din divizie şi cu toţi să-i jurăm Răzbunarea"[64].

Îngrijirea răniţilor şi bolnavilor nu a fost o activitate lipsită de pericole pentru duhovnicii spitalelor militare. Ignorând pericolele bolii, un inamic necruţător, preoţii militari, alături de medici şi asistente, au plătit cu viaţa dorinţa de a-şi face datoria în orice condiţii.

Sacrificiul preoţilor din armata romană a atras atenţia presei. Ziarele „Adevarul" şi „Neamul Românesc" inserează în paginile lor articole ce evidenţiază activitatea preoţimii militare.

După înfăptuirea Marii Uniri din anul 1918, reprezentanţii Bisericii şi Armatei au permanentizat instituţia preoţilor militari în armata romană. La 1 aprilie 1920 a fost desfiinţat Marele Cartier General, în cadrul căruia funcţionase Serviciul Religios. A fost nevoie de o nouă organizare în care un loc aparte l-a avut şi insti-

[61] *Ibidem*, dos. 7, ff. 162-164.
[62] *Ibidem*, dos. 27, ff. 18-19.
[63] *Ibidem*, dos. 23, f. 8.
[64] *Ibidem*, dos. 12, f. 11.

tuția clerului militar. Astfel a luat ființă Episcopia Armatei „ca o expresie a legăturii necontenite dintre Armata şi Biserica”[65] şi a îndeplinirii datoriei față de țară şi neam. Preoții militari „au înscris în istoria neamului în general şi a celei bisericeşti în special o pagină de fapte ce vor rămâne nepieritoare şi vor sluji de pildă generațiilor viitoare”[66].

După Marea Unire se impunea în România „Să nu lipsim armata de influența binefăcătoare a Preotului. Dacă Preotul fără a fi încetățenit în armată (nefiind în structura ei permanentă) a adus servicii aşa de mari şi reale, uşor se pot deduce ce foloase îi va aduce în timp de pace şi de război, când el va face parte integrantă din ea, se va forma, dezvolta şi va lucra premanent în vederea trebuințelor ei”[67].

Se simțea nevoia de promulgare a unor legi, menite să creeze condiții legale privind prezenta şi activitatea preoților în armată. Legile, regulamentele şi instrucțiunile care au stat la baza funcționarii clerului militar au reflectat prevederile Constituțiilor României. Actele normative care au reglementat în acea perioadă asistența religioasă în oştire au fost Legea privitoare la organizarea clerului militar (1921), Regulamentul pentru punerea în aplicare a Legii privitoare la organizarea clerului militar (1924), Legea pentru organizarea clerului militar (1937). Cu privire la aceste acte normative menționăm că ele nu au apărut pe un teren arid, ci ca o continuitate a unei legislații anterioare. S-au creat condițiile legale privind prezența şi sfera de activitate a preoților în armată, un cadru larg de manifestare ecumenică a tuturor confesiunilor.

La 23 aprilie 1921, Senatul va adopta în unanimitate cererea de a fi dezbătut în regim de urgență proiectul unei legi noi. Ministrul de Război, generalul Ioan Răşcanu Mogia, menționa în cuvântul său adresat Parlametului României faptul că „preoțimea militară care a însoțit armata în timpul războiului a fost mai presus de orice laudă; că adevărați păstori, preoții n-au părăsit niciun moment postul lor sfânt şi de onoare ajutând ofițerimea spre a putea duce la glorie trupele şi acum, ca şi în război, armata nu se poate dispensa de serviciul sufletesc neprețuit al preoțimii”[68].

La 8 ilulie 1921, Î.P.S. Pimen Georgescu, mitropolitul Moldovei şi Sucevei, s-a adresat parlamentarilor din Senatul României, care dezbăteau proiectul noii legi. Mitropolitul specifica: „este absolut necesar să se organizeze un serviciu preoțesc permanent al armatei, este vorba de a i se adresa soldatului român şi o educație sufletească pentru ca el să devină un bun cetățean, în ceea ce priveşte respectul legilor, ordinea publică şi iubirea neamului şi a țării”[69]. În viziunea arhiereului, legea cea nouă va avea o valoare teologică, urmărind un scop proiectat dincolo de limitele temporale ale stagiului militar.

---

[65] Comandor (r) dr. Aurel Pentelescu, *Înființarea Episcopiei Armatei. Episcopii militari*, în „Armată şi Biserica”, Bucureşti, 1996, p. 172.

[66] Iconom Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, Bucureşti, 1920, p. 31.

[67] *Ibidem*.

[68] Ştefan Pâslaru, *Legiferarea organizării clerului militar*, în „Revistă de istorie militară”, nr. 3/1993, p. 38.

[69] *Ibidem*.

Noua lege purta numele de Legea privitoare la organizarea clerului militar şi era promulgată prin Înaltul Decret nr. 3378 din 20 iulie 1921[70].

Conform noii legislaţii, „se admit în cadrele armatei pentru necesităţile confesionale şi ale dezvoltării sentimentului religios preoţii militari activi de orice rit" (art. 1). Ei „fiinţau cu grade militare în compartimentele mari ale armatei" (art. 5), astfel Inspectoratul Clerului Militar avea la conducere un episcop militar, numit „episcop de Alba-Iulia" în grad de general; el era „arhiereu, membru al Sfântului Sinod, ales dintre candidaţii care erau recomandaţi de Sfântul Sinod care se afla în înţelegere cu ministrul de Război" (art. 15); biroul clerului militar la corp de armată era format din gradele „locotenent-colonel sau colonel; biroul clerului militar la divizie era format din maior sau locotenent-colonel; preotul de regiment era format din căpitan; preotul era de ritul religios al majorităţii militarilor; pentru minorităţile religioase se numea la garnizoană câte un preot, pastor, rabin sau iman". În legea privitoare la organizarea clerului militar, în capitolul 9, intitulat „Episcopia militară", se prevedea ca episcopul militar să aibă aceleaşi competenţe ca şi ceilalţi inspectori din Ministerul de Război. El conducea întregul cler militar (art. 40) şi primea investitura regală şi rangul de senator de drept (art. 41). Organizarea episcopiei militare era similară oricărei episcopii din ţară. Cancelaria Inspectoratului Clerului Militar funcţiona în locaţia Episcopiei militare din Alba-Iulia (art. 42). Jurisdicţia administrativă conferea episcopului militar dreptul să decidă asupra întregului cler militar, iar jurisdicţia spirituală limita competentele numai la preoţii de rit greco-oriental (art. 43). Până la promulgarea regulamentului nominalizat mai sus, chestiunile confesionale erau rezolvate la Ministerul de Război, iar începând cu 6 august 1921, de către Biroul 7 Cler, care a girat încadrarea armatei cu preoţi şi educaţia religioasă a ostaşilor.

Legea privitoare la organizarea clerului militar (1921), precum şi regulamentul pentru punerea în aplicare a legii (1924) au constituit normele legislative de bază în organizarea şi activitatea Episcopiei Armatei în perioada interbelică. Atât instrucţiunile provizorii asupra serviciului religios în timp de pace şi în timp de campanie (1931), cât şi Legea pentru organizarea clerului militar (1937) nu au adus modificări esenţiale la legislaţia anterioară, ci au făcut unele precizări şi extinderi ale acesteia.

Scopul primirii în cadrul armatei a clerului militar era acela al „satisfacerii nevoilor confesionale şi pentru dezvoltarea sentimentului religios". La toate structurile militare, începând cu regimentul, se numeau preoţi asimilaţi gradelor ofiţereşti, preotul de regiment-căpitan, preotul de divizie-maior sau locotenent colonel, preotul de corp de armată-colonel; inspectorul clerului militar-general de brigadă. Legea din 1937 a înlocuit preotul de regiment cu preotul de garnizoană. Preoţii militari nu aveau parohie.

Inspectorul clerului militar era un arhiereu, membru al Sfântului Sinod. El era ales dintre candidaţii recomandaţi de Sfântul Sinod în înţelegere cu ministrul de Război, fiind numit episcop militar prin decret regal, cu titlul de „Episcop de Alba-Iulia".

Episcopul militar avea o jurisdicţie dublă, una spirituală şi alta administrativă. Atribuţiile sale din punct de vedere administrativ le exercita asupra întregului cler

[70] AMR, fond Marele Stat Major, Inspectoratul Clerului Militar, Arhiva pe anul 1929, curent, D. nr. 1, filele 250-251; vezi şi *Armata şi Biserica*, în „Revistă de Istorie Militară", nr. 2/1995, p. 26.

militar. Iar din punct de vedere spiritual atribuțiile le exercită numai asupra preoților de rit greco-oriental.

Admiterea în clerul militar a preoților se făcea prin concurs, iar candidații trebuiau să întrunească anumite condiții, care erau legate de vârstă, studii, activitate anterioară. Drepturile preoților militari erau similare cu cele ale ofițerilor, dar aveau şi multe particularități legate în special de portul ținutei.

Îndatoririle erau prezentate cu claritate în regulament şi instrucțiuni. Ele erau nominalizate pe fiecare eşalon, spitale, închisori şi şcoli militare. În timp de pace preoților militari le revenea îndatorirea de organizare a capelelor bisericeşti militare şi a bibliotecilor, iar în vreme de campanie trebuiau să organizeze serviciul religios la diferite eşaloane de comandamente. Erau responsabili şi de activitatea pastorală în timp de mobilizare, marşuri, operațiuni militare şi în lagărele de prizonieri[71].

Aspectul ecumenic este vizibil chiar de la alcătuirea şi întocmirea legislației în perioada de constituire a Episcopiei Armatei, unde au luat act de participare, pe lângă ierarhi ortodocşi, şi reprezentanți ai altor culte: romano-catolic, rabin şi protestant[72].

Documentele de arhivă menționează colaborarea între Ministerul de Război şi Ministerul Cultelor pentru desemnarea preoților la unități şi garnizoane sau pe armată, confesori, corespunzători tuturor cultelor din România. Spre exemplu, în anul 1921, la Corpul 7 Armată, care dispunea de 19 garnizoane, activitatea confesională era desfăşurată de 32 confesori, 17 ortodocşi, 4 greco-catolici, 6 evanghelici, 4 romano-catolici, 1 reformat[73].

Din dările de seamă periodice şi din situațiile transmise se observă că există acces liber la funcții de conducere în armată a minorităților confesionale.

Actele normative din perioada interbelică reliefează înțelegerea fenomenului religios şi criteriile care au stat la baza alcătuirii profilului preotului militar creştin-ortodox.

Armata şi Biserica au asigurat stabilitatea internă şi externă, contribuind decisiv la afirmarea continuității edificiului statal românesc. Cele două instituții au parcurs aproape simultan etapa modernizării lor, s-au dezvoltat treptat, constituindu-şi caracteristicile date de acte normative de acelaşi tip (legi, decrete, instrucțiuni, regulamente) şi creându-şi componente, structuri şi funcții specifice. Au evoluat împreună şi, de regulă, s-au sprijinit reciproc.

Oştirea şi componenta sa religioasă au parcurs împreună faza modernizării, având o contribuție esențială la întărirea unității naționale, la afirmarea statului român în concertul popoarelor europene.

---

[71] AMR, fond Inspectoratul Clerului Militar, Microfilme, rola 1521, cadrul 0100.
[72] *Ibidem*.
[73] *Ibidem*, cadrele 0185-0186.

BISERICA ORTODOXĂ ŞI UNITATEA DE NEAM

Constantin Mănescu-Hurezi

Cartea Facerii, tratând despre crearea lumii, relatează că: „La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul" (Facerea I, 1). Acest „început" este interpretat de Sfinţii Părinţi şi de unii teologi ortodocşi ca fiind nu numai începutul creaţiei, ci, totodată, şi începutul timpului. Ortodoxia nu este preocupată excesiv de viaţa viitoare, de veşnicie, ci acordă o deosebită importanţă şi timpului vieţii prezente, datorită valorii lui pentru viaţă, pentru realizarea vocaţiei omului, deodată mântuitoare şi creatoare. Supus unei analize mai profunde, timpul ni se prezintă sub două aspecte: succesiune şi durată. În această succesiune, din punct de vedere teologic, el este presărat cu *momente favorabile*, alese de Dumnezeu în iconomia mântuirii, numite *kairoi*[1].

Dar, în afară de dimensiunea eshatologică, timpul mai are o dimensiune istorică şi socială, specifică unui spaţiu geografic, în care o persoană sau un popor sunt chemate la existenţă, şi această dimensiune este presărată cu evenimente istorice, cu date memorabile din viaţa acelui popor. Ele intră în conştiinţa colectivă şi sunt comemorate la anumite intervale de timp, deoarece fac legătura invizibilă cu generaţiile trecute, de realizările cărora beneficiază cele prezente. Un astfel de moment istoric îl reprezintă data de 1 Decembrie 1918, când „Adunarea Naţională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească, adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi la Alba Iulia, a decretat unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România"[2].

Având în vedere rolul pe care l-au avut Biserica Ortodoxă Română şi slujitorii ei la afirmarea unităţii de credinţă şi de neam în decursul istoriei poporului român, mai ales promotorii Marilor Uniri din anii 1600, 1859 şi 1918, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa sa de lucru din 28-29 octombrie 2016, a examinat referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu iniţiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi a declarat anul 2018 în Patriarhia Română ca „Anul omagial al unităţii de credinţă şi neam" şi „Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918"[3].

---

[1] Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei. Explorări teologice în spiritualitatea liturgică şi filocalică*, Editura Trinitas, Iaşi, 2007, p. 120.

[2] *Istoria României în date*, Coordonare: Dinu C. Giurescu, Ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2010, p. 352.

[3] Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Anul unităţii credinţei şi al Centenarului Marii Uniri*, în ziarul „Lumina de Duminică", săptămânal de spiritualitate şi atitudine creştină, Nr. 1 (627), Anul XIV, 7 ianuarie 2018, Serie naţională, p. 6.

a) Credința în Dumnezeu și cultul creștin, factori de promovare a unității Bisericii Ortodoxe

Unitatea este cel dintâi atribut al Bisericii, deoarece Simbolul de credință niceo-constantinopolitan înfățișează această instituție divino-umană drept una, sfântă, sobornicească și apostolească. Aceste patru însușiri și dimensiuni ale Bisericii sunt strâns unite între ele și oarecum întrepătrunse și constituie notele prin care trebuie să se caracterizeze adevărata Biserică. Prin afirmația că „Biserica este una" se înțelege în primul rând că există o unică Biserică, pentru că unul este Dumnezeu și unul este Iisus Hristos, întemeietorul ei: „Este un trup și un Duh, precum și chemați ați fost la o singură nădejde a chemării voastre. Este un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru toți" (Efeseni 4, 4-6). În al doilea rând, Biserica este una în înțelesul de unitară, ca trup extins al Cuvântului întrupat. „Pentru că Domnul Hristos S-a întrupat, S-a răstignit și a înviat ca om ca să adune pe toți cei dezbinați în Sine, în infinitatea iubirii Sale față de Tatăl și a Tatălui față de El. Unificarea aceasta a tuturor în Sine constituie însăși esența mântuirii. Căci unitatea aceasta înseamnă unitate în Dumnezeu cel preafericit și veșnic. De altfel, în afară de Dumnezeu nu e cu putință unitatea, deci nici mântuirea. Hristos se extinde cu trupul Său jertfit și înviat în noi, ca să ne unească și să ne facă asemenea Lui, umplându-ne de aceeași iubire a lui față de El, care este în El. Dar aceasta e Biserica. Și Biserica fiind umplută de această iubire, ea înseamnă și unitatea iubitoare între membrii ei"[4]. Aceasta a fost dorința pe care Și-a exprimat-o Mântuitorul în rugăciunea arhierească, pe care a făcut-o înainte de Sfintele Sale Patimi: „Ut omnes unum sint" (Ca toți să fie una, Ioan 17,21).

Încă din prima jumătatea a secolului al III-lea Sfântul Ciprian, episcop al Cartaginei, care a trăit între anii 200-258, în lucrarea sa intitulată: *„De catholicae Eclesiae unitate"* (Despre unitatea Bisericii universale), scrisă în 250-251, demonstrează cu deosebită abilitate și căldură că idealul fiecărui creștin trebuie să fie unitatea în aceeași Biserică a lui Hristos pe întreg pământul. Sfâșierea Bisericii prin schisme nu poate fi iertată nici prin moarte martirică. Schismele și erezia sunt opera și armele diavolului. Biserica lui Hristos este una, pe care Mântuitorul ne-o ține unită dacă respectăm poruncile lui și dacă, îndeosebi, construcția Bisericii stă puternic așezată pe piatra credinței. Domnul Hristos i-a spus lui Petru că pe piatra credinței lui Își va zidi Biserica, atunci când acesta L-a mărturisit ca fiind „Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu" (Matei 16,16-19). Sfinții Părinți, între care și Sfântul Ciprian, insistă și repetă că Biserica se întemeiază pe mărturisirea dreptei credințe, credință care asigură, neîndoielnic, și unitatea Bisericii. De fapt, nu Petru este temelia pe care se sprijină Biserica, ci dreapta credință și mărturisirea ei. Credincioșii trebuie să fie uniți între ei, având în centru pe episcop. Unitatea Bisericii e ținută de unitatea episcopatului, care e, în toată Biserica, unul și indivizibil. Deși Biserica se întinde până departe, în lume, ea își păstrează totuși unitatea, așa cum razele soarelui sunt multe, dar lumina lor e una singură, așa cum ramurile copacului sunt multe, dar tăria bazată pe rădăcină e una, așa cum mai

[4] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p . 255-256.

multe pâraie ies dintr-un singur izvor. Tot aşa şi Biserica răspândită prin lumina Domnului îşi întinde razele sale în toată lumea; ea este, totuşi, o singură lumină, care se întinde pretutindeni, fără să aibă loc împărţirea trupului ei. Au rămas celebre cuvintele Sfântului Ciprian din această lucrare: „Habere non potest Deum patrem, qui Eclesiam non habet matrem" = Nu poate să aibă pe Dumnezeu de tată, acela care n-are Biserica de mamă[5].

Unitatea Bisericii constă în păstrarea aceleiaşi credinţe dogmatice ca expresie a prezenţei şi lucrării plenare a lui Hristos în Biserică. Credinţa în Hristos este trăită în prezenţa şi eficienţa Lui cu trupul asumat, jertfit şi înviat, în Biserică. Acest fel de credinţă are centrul ei în Hristos, îi ţine pe credincioşi ataşaţi de Hristos, le dă experienţa realităţii obiectiv – pnermatice a lui şi credincioşii iau din Hristos cel prezent cu trupul Său sfinţit şi înviat puterea unei vieţi ce se străduieşte să moară faţă de păcat, ca să progreseze în virtuţi şi să guste arvuna învierii de suflet. Din punct de vedere ortodox, adevărul de credinţă este stabilit în dogmă, iar dogma unităţii Bisericii o califică Biserica Ortodoxă. Dacă dogmele Bisericii exprimă experienţa lui Hristos cel prezent şi lucrător în ea şi dacă unitatea ei în dogme înseamnă această experiere unitară a lui Hristos, nesocotirea dogmelor înseamnă nu numai slăbirea Bisericii, ci şi reducerea conţinutului credinţei la o sumă de interpretări subiective a unui Hristos de care s-a auzit şi care rămâne la distanţă, nu identificarea credincioşilor cu experierea lui Hristos trăit în lucrarea lui.

Cel de-al doilea factor de promovare a unităţii Bisericii Ortodoxe, pe lângă credinţa în Dumnezeu formulată în dogme, îl constituie cultul creştin, care înseamnă, în general, orice formă sau act religios, menit să pună pe om în legătură cu Dumnezeu, exprimând, pe de o parte, cinstirea sau respectul faţă de Dumnezeu, iar pe de alta mijlocind sfinţirea omului sau împărtăşirea harului dumnezeiesc[6]. Esenţa şi fundamentul universal al cultului este sentimentul că ne aflăm în faţa lui Dumnezeu şi că intrăm în legătură cu El, prin invocarea numelui Său, prin rugăciune sau prin alte mijloace. Unitatea Bisericii constă atât în propovăduirea aceleiaşi credinţe dogmatice, cât şi în unitatea ei în Taine şi în investirea ei cu o ierarhie unitară săvârşitoare a tuturor Tainelor, fără diferenţieri. Propriu-zis, de-abia prin Tainele săvârşite în mod unitar de membrii celor trei trepte ale preoţiei, Hristos cel prezent în Biserică este realitate experiată în lucrarea Lui, în mod unitar şi deplin. Tainele sunt credinţa dogmatică aplicată şi în acelaşi timp ele susţin credinţa dogmatică. Credinţa dogmatică deplină şi totalitatea Tainelor formează un tot. Biserica este una prin unitatea ei în cele trei laturi: în *dogme,* care exprimă în noţiuni şi cuvinte credinţa în prezenţa lui Hristos în Biserică, în *cultul* care prin Tainele ce le cuprinde comunică lucrarea lui Hristos prezent în ea, şi în *lucrarea ierarhiei* săvârşitoare a Tainelor şi propovăduitoare a credinţei în prezenta lucrătoare a lui Hristos în Biserică. Desigur, centrul cultului divin public îl constituie

---

[5] Sfântul Ciprian de Cartagina, „De catholicae Eclesiae unitate", în Preot Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, vol. II, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1985, p .114.

[6] Preot Prof. Dr. Ene Branişte, *Liturgica generală cu noţiuni de artă bisericească*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1985, p. 51.

Sfânta Liturghie, cu momentul ei culminant, Epicleza, care se îndreaptă către Dumnezeu şi este simbolul unității Bisericii, după cum arată Paul Evdokimov: „Epicleza unității îşi are originea în principiul monarhic al Tatălui, izvorul unității trinitare, izvorul unității ecleziale, în care orice act, anaforă, anamneză – memorial pentru Tatăl şi înaintea Tatălui: Prin Duhul Sfânt tot sufletul viază şi cu curăție se înalță; luminează-se în Sfânta Treime, cu sfințenie de taină”[7].

b) Sinodalitatea – formă de conducere şi de păstrare a unității Bisericii

Pe Dumnezeu nu putem să-L cunoaştem decât cu o Comuniune a celor trei Persoane: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh. Paul Evdokimov ne arată că „acest miracol al Filantropiei dumnezeieşti este la temelia structurii sinodale a Ortodoxiei. Ea se opune radical oricărui egalitarism antierarhic şi, pe de altă parte, oricărui principiu monarhic, şi face cu neputință orice idee a vicariatului lui Hristos”[8]. Hristos a condus totdeauna Biserica şi orice decizie dogmatică este inspirată direct de Duhul Sfânt. Acest lucru se poate vedea din capitolul 15 al Faptelor Apostolilor, care ne relatează că obştească adunare bisericească, întrunită în anii 50-51 la Ierusalim, a avut caracter de sinod, şi anume un sinod general al Bisericii de atunci, adică de sinod reprezentativ al întregii Biserici, la care au participat cei mai înalți slujitori ai Bisericii, adică Sfinții Apostoli şi clericii existenți pe atunci, în frunte cu Sfântul Iacob, fratele Domnului, care era episcopul Ierusalimului. La acest sinod, care rămâne prototipul tuturor sinoadelor din Biserica creştină, după ce s-au adunat laolaltă şi au judecat împreună, Apostolii, presbiterii şi frații au luat mai multe hotărâri, rostind cuvintele: „Părutu-s-a Duhului Sfânt şi nouă” (Fapte 15,28), cuvinte care vor deveni formula sacră a tuturor sinoadelor[9].

Prin sinodalitate se înțelege rânduiala potrivit căreia organele superioare de conducere ale Bisericii nu sunt cele individuale, ci cele constituite sub formă de sinoade, adică sub forma unor organe colegiale ori colective. Această rânduială îşi are temei în cuvintele prin care Mântuitorul însuşi i-a mustrat pe Sfinții Apostoli, când aceştia s-au sfădit în drum către Emaus pentru întâietate, şi în povățuirea pe care le-a dat-o cu acest prilej, spunându-le: „Ştiți că domnii păgânilor îi stăpânesc pe ei... iar între voi nu va fi aşa, ci cel ce vrea să fie între voi întâiul, acela să fie tuturor slujitor”. Aceasta înseamnează că ei numai împreună sunt îndreptățiți să chibzuiască şi să hotărască treburile care se referă la misiunea Bisericii sau la lucrările cele mai importante ale ei şi că numai împreună pot să stea în fruntea Bisericii, cu toate că individual fiecare a fost înzestrat cu puteri şi cu drepturi aparte pentru lucrarea pe care era posibil să o desfăşoare fiecare în parte.

Şi sinodalitatea este în strânsă legătură cu credința mărturisită de Biserică şi implicit cu păstrarea unității acesteia, deoarece hotărârile sinoadelor nu sunt niciodată impuse de o putere monarhică, nici dobândite printr-un vot democratic, ci sunt totdea-

---

[7] Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1996, p. 169.

[8] *Ibidem*, p. 172-173.

[9] Arhid. prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox, legislație şi administrație bisericească*, vol. I, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1990, p. 395.

una *ex consensu ecclesiae,* conforme cu credința totală a Bisericii[10]. Astfel, prin natura credinței şi a Bisericii, credincioşii mai întâi cred şi mărturisesc împreună sau laolaltă aceeaşi credință, ei viețuiesc împreună sau trăiesc împreună credința, apoi se conduc împreună şi unul pe altul, atât în credință cât şi în viețuire, păzesc împreună credința, o apără împreună şi în mod inevitabil şi tot împreună îşi organizează viața individuală, ca şi cea de obşte, în cuprinsul Bisericii.

În Simbolul de credință niceo-constantinopolitan, apare cea de-a treia însuşire a Bisericii creştine, şi anume că este sobornicească. Sobornicitatea Bisericii are două aspecte: extensiv şi intensiv. Primul, cel extensiv, exprimă prezența spațială a Bisericii pe întreaga întindere a lumii, în contrast cu sinagoga iudaică, mărginită la un singur popor, sobornicească fiind cu acelaşi înțeles de catolică (de pretutindeni, de peste tot). Al doilea înțeles, cel intensiv, arată modul de conducere a Bisericii, ea stând pe temelia soboarelor ecumenice, universale, spre deosebire de confesiunile care s-au rupt de Biserica Ortodoxă şi care nu mai stau pe baza Sinoadelor Bisericii din primele opt veacuri creştine[11].

c) Organizarea bisericească şi unitatea de neam şi credință

Biserica Ortodoxă este unică şi unitară în interiorul ei. Unitatea aceasta este în primul rând o unitate de viață, în baza căreia fiecare membru se simte una cu ceilalți, ca trăind în acelaşi trup tainic al Domnului, având aceeaşi credință, acelaşi tradiții, aceleaşi bunuri spirituale. În baza acestei unități de viață, Biserica este una şi în organizarea ei. Biserica Ortodoxă nu merge în această privință până la uniformitatea absolută şi până la centralizarea întregii puteri administrative în mâinile unui singur cap văzut, ca Biserica Romano-Catolică, ci ea admite o unitate simfonică, o unitate de comunitate, o unitate care se împacă cu libertatea şi cu împrejurările variate din diferitele locuri.

Biserica este condusă esențial şi sacramental de aceleaşi organe ierarhice în diferitele părți ale sale, iar ierarhia acestor părți stă în legătură canonică, păstrând unitatea doctrinală şi sacramentală. În acest spirit, Biserica se prezintă în diferitele state de forma unor Biserici autocefale, ținând seama de unitățile politice şi naționale în care este repartizată omenirea. Astfel, Biserica Ortodoxă se conformează în organizarea ei externă realității, care este varietate în unitate. După cum arată întreaga istorie şi viață a Bisericii, unitatea de credință a fost păstrată în Ortodoxie prin cele trei trepte ierarhice de instituție divină, adică episcopii, preoții şi diaconii sau treapta episcopatului, treapta prezbiteratului şi treapta diaconatului, care au existat din epoca apostolică şi s-au păstrat neîntrerupt, după rânduieli statornice, observate până astăzi. De aceea, în Biserica Ortodoxă se poate vorbi de succesiunea apostolică a ierarhiei, în sensul transmiterii neîntrerupte a harului episcopiei şi a întregii credințe de la apostoli prin episcopii hirotonisiți de ei şi, prin aceasta, prin episcopii tuturor timpurilor până la ultimul de astăzi, lucru de care nu se poate vorbi în protestantism[12].

---

[10] Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 173.

[11] Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreuță, *Teologia dogmatică şi simbolică*, vol. II, Ediția a II-a, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2005, p. 168.

[12] Pr. Prof. Dumitru Radu, „Învățătura despre Biserică", în volumul *Îndrumări misionare*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1986, p. 418.

Succesiunea harului este condiționată de continuitatea învățăturii de credință, dar la rândul lui harul primit de episcopi prin succesiunea apostolică asigură păstrarea învățăturii apostolice. Biserica este astfel apostolică prin moştenirea credinței, învățăturii şi a harului de la apostoli, ca cei dintâi care le-au primit de la Hristos prin Duhul Sfânt. Organizarea bisericească uneşte istoria cu prezentul. În transmiterea harului şi învățăturii lui Hristos, fiecare generație îşi dă contribuția prin credința ei. Prin organizarea bisericească în ierarhia şi mireni sau laici este asigurată şi unitatea de neam, deoarece în transmiterea harului şi învățăturii lui Hristos fiecare generație pnermatizată prin mijlocirea celei anterioare îşi dă contribuția la pnermatizarea sângelui celei succesoare. Credința apostolică,, o primim de la preoții şi de la creştinii existenți, deci care au crezut înaintea noastră, iar ei de la cei dinaintea lor şi aşa până la apostoli, primii care au ştiut despre Hristos şi au crezut în El"[13].

Unitatea de neam a Bisericii este asigurată de elementul laic sau de mireni, al doilea element constitutiv al Bisericii, adică al doilea element esențial care intră în alcătuirea Bisericii şi fără de care Biserica nu ar putea să existe, precum ea nu ar putea să existe nici fără cler. Membrii Bisericii din această categorie, cărora Dumnezeu le-a respectat apartenența la un neam, adică etnicitatea, la Cincizecime, când fiecare neam a auzit cuvântul Evangheliei în limba în care s-a născut, se numesc fie laici, folosindu-se cuvântul grecesc *laikos*, fie mireni, folosindu-se un cuvânt luat din limba slavonă. Cuvântul laic însemnează în greceşte om profan, neinițiat într-un anumit meşteşug sau într-o anumită treabă, pe când cuvântul slav mirean însemnează om din lumea mare, din masă, adică om care nu face parte din lumea de sus sau din lumea înaltă, ci din lumea de jos, a celor mulți şi nepricepuți sau neinițiați în treburi mai deosebite. Elementul mirean nu există ca un simplu decor sau ca o masă amorfă în organizarea bisericească, ci el există ca un element care condiționează existența elementului sacerdotal sau clerical.

d) Sinodul de la Iaşi (1642) şi unitatea credinței

În secolul al XVII-lea, când s-a intensificat acțiunea prozelitistă atât cea protestantă cât şi cea catolico-uniată în țările ortodoxe, se simțea nevoia unei cărți de învățătură pentru întreaga Ortodoxie, în condițiile în care alte confesiuni creştine aveau astfel de cărți. La Geneva apăruse în 1629 în limba latină şi în 1633 în limba greacă o mărturisire de credință calvinizată, pusă sub numele patriarhului ecumenic de atunci, Chiril Lucaris, care nu a dezmințit calitatea de autor care i se atribuia, fiind condamnate atât opera cât şi persoana sa, într-un sinod întrunit la Constantinopol, în 1638, sub preşedenția lui Chiril Contaris, urmaşul lui Chiril Lucaris în scaun. Acestea au fost motivele care l-au determinat pe Mitropolitul Chievului, Petru Movilă, să alcătuiască o nouă carte de doctrină şi de morală creştină, care să ferească pe credincioşii săi de catehismele altor confesiuni.

Născut la Suceava la 21 decembrie 1596, ca fiu al lui Simion Movilă – mai târziu domn în Țara Românească şi Moldova – şi al soției sale Marghita, călugărită ulterior cu numele de Melania, Petru Movilă se stabileşte după moartea tatălui său în Polonia, țară

[13] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 300.

cu care Movileştii aveau strânse şi trainice legături, unde studiază temeinic limbile latină, greacă, slavă şi polonă, precum şi teologia şi alte ştiinţe ale vremii, la vestita Şcoală ortodoxă a frăţiei din Lvov (Liov sau Lemberg). Intrat în cinul monahicesc în 1627, ajunge repede egumen al vestitei mănăstiri, zisă din Peşteră, Lavra Pacerska, din Chiev, iar în 1633 este ales mitropolit al Chievului, urmând să păstorească până la 22 decembrie 1646, când a trecut la cele veşnice[14].

Pentru a pune stavilă progreselor ameninţătoare pe care le făcuse uniaţia, mitropolitul Petru Movilă a întocmit o mărturisire de credinţă în limba latină, cu titlul: *Expositio fidei Ecclesiae Russiae Minosis,* care a fost tradusă în greceşte de Meletie Sirigul. În scopul cercetării acestei mărturisiri de credinţă, tot Petru Movilă a convocat, în septembrie 1640, un sinod la Chiev, la care au luat parte delegaţi ai episcopilor din Liov, Przemysl, Mstislav şi Luţk, precum şi ai frăţiilor şi mănăstirilor ortodoxe din Bielorusia şi Ucraina. Lucrările sinodului s-au desfăşurat între 8 şi 18 septembrie1640, sub conducerea mitropolitului, în catedrala Sfânta Sofia din Chiev. Mărturisirea, alcătuită din 261 de întrebări şi tot atâtea răspunsuri, era împărţită în trei capitole, după cele trei virtuţi teologice, credinţa, nădejdea şi dragostea. Partea întâia tâlcuia Simbolul credinţei, în partea a doua se vorbea despre nădejde, explicându-se rugăciunea Tatăl nostru şi Fericirile, iar partea a treia cuprindea învăţătura despre dragostea faţă de Dumnezeu şi de aproapele, explicând Decalogul[15].

Toate învăţăturile din această mărturisire de credinţă au fost primite, mai puţin două, care au prilejuit o dezbinare. Era vorba de poziţia pe care Biserica trebuia să o afirme, privind locul sufletelor după moarte şi momentul prefacerii Darurilor, legat de cuvintele pe care sfinţitul slujitor le rosteşte în acelaşi timp. Din această cauză, membrii Sinodului au hotărât să ceară părerea patriarhului ecumenic din Constantinopol. Acesta a primit propunerea, ajungându-se la înţelegerea de a convoca un nou sinod, cu participarea mai multor Biserici Ortodoxe, care să ia din nou în cercetare *Mărturisirea* mitropolitului din Chiev. Şi pentru că proiectatul sinod nu se putea întruni nici la Constantinopol, unde stăpâneau turcii, nici la Chiev, aflat sub stăpânirea polonilor catolici, Petru Movilă s-a gândit să fie convocat la Iaşi, în Moldova, ţară ortodoxă şi ţara sa de naştere, unde domnea Vasile Lupu, cunoscut sprijinitor al Bisericilor Ortodoxe de pretutindeni.

Într-adevăr, în toamna lui 1642 au şi sosit la Iaşi trei clerici din Chiev: Isaia Trofimovici Kozlovski şi Ignatie Oxenovici, egumeni ai unor mănăstiri, şi Iosif Cononovici, rectorul vestitei academii movilene din Chiev, cu limba de predare latină. Din Constantinopol soseau: fostul mitropolit al Niceei, Porfirie, şi predicatorul Marii Biserici, Meletie Sirigul, considerat cel mai de seamă teolog grec din veacul său. Referitor la participarea ierarhilor moldoveni la acest sinod de la Iaşi, părerile cercetătorilor sunt diferite. Pr. Prof. Mircea Păcurariu afirmă că „din partea Bisericii din Moldova au participat mitropolitul Varlaam şi episcopii săi sufragari: Evloghie al Romanului, Anastasie al Rădăuţilor şi Gheorghe al Huşilor, precum şi ieromonahul Sofronie Pociaţki,

---

[14] Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981, p. 43.

[15] Hr. Andruţos, *Simbolica*, traducere din limba greacă de Iustin Moisescu, Editura Centrului Metropolitan al Olteniei, Craiova, 1955, p. 38.

egumenul mănăstirii Sfinții Trei Ierarhi şi rectorul Academiei înființate aici de Vasile Lupu, precum şi alți egumeni de mănăstiri"[16], în timp ce Alexandru Elian ne spune: „Nu a asistat la lucrări nici unul dintre ierarhii moldoveni, cum greşit mai cred încă unii cercetători, pentru că nu a fost vorba decât de ce am numi azi o reuniune de experți în probleme în care erau direct interesate numai cele două părți: Chievul şi Constantinopolul. Izvoarele contemporane, de altfel, nu lasă nici un fel de îndoială în această privință"[17].

Lucrările Sinodului de la Iaşi s-au deschis în ziua de 15 septembrie 1642, în trapeza mănăstirii Sfinții Trei Ierarhi, şi au durat până la 27 octombrie 1642, deci 43 de zile. Sinodalii au trecut la cercetarea amănunțită a tuturor celor 261 de întrebări şi răspunsuri din cartea alcătuită de Petru Movilă. Pe măsura discutării ei, ieromonahul Meletie Sirigul o traducea din latineşte în greaca vorbită. Discuții mai aprinse au fost numai asupra celor două puncte cu care nu au fost de acord nici membrii sinodului de la Chiev, în septembrie 1640, Petru Movilă scrisese că pe lângă rai şi iad mai este un loc curățitor, purgatoriul, şi că prefacerea darurilor la Sfânta Liturghie în Trupul şi Sângele Domnului ar avea loc la rostirea cuvintelor: „Luați, mâncați... şi beți dintru acesta toți...". Se vădea, deci, în amândouă, o influență catolică. Cei prezenți – şi îndeosebi Melentie Sirigul – au apărat vechile adevăruri ortodoxe, arătând că nu există purgator şi că prefacerea darurilor are loc în timpul rugăciunii de chemare sau invocare a Sfântului Duh (epicleza) rostită de preotul slujitor.

La 27 octombrie, s-au încheiat lucrările sinodului, iar la 30 octombrie 1642, *Mărturisirea*, îndreptată şi tradusă în limba greacă, a fost trimisă de domnitorul Vasile Lupu sinodului patriarhal din Constantinopol. La 20 decembrie 1642, delegații greci tipăreau la Iaşi o scrisoare de mulțumire, în greceşte, adresată domnului moldovean, care găzduise sinodul. Patriarhul ecumenic Partenie cel Bătrân, împreună cu sinodul constantinopolitan, a aprobat ca traducerea greacă a lucrării lui Petru Movilă să devină *Mărturisirea Ortodoxă a Bisericii sobornicești şi apostoleşti a Răsăritului,* declarând că a aflat cartea aceasta ca „urmând dogmele Bisericii lui Hristos şi potrivită sfintelor canoane, neîmpotrivindu-se întru nimic ei... în anul mântuirii 1643, luna martie, indicționul al XI-lea"[18]. Rând pe rând, actul de aprobare a Mărturisirii Ortodoxe a fost semnat, în anii următori, şi de ceilalți patriarhi răsăriteni: Ioanichie al Alexandriei, Macarie al Antiohiei şi Paisie al Ierusalimului. Astfel, lucrarea învățatului mitropolit de neam român a primit aprobarea întregii Ortodoxii, devenind, după Simbolul Credinței şi Dogmatica Sfântului Ioan Damaschinul, a treia Mărturisire de credință a Bisericii Ortodoxe. În felul acesta, am adus şi noi, românii, o contribuție de seamă la tezaurul de credință şi de învățătură al întregii Ortodoxii. Aşa cum arăta Hr. Andruțos, „în Mărturisirea de credință a lui Petru Movilă respiră duhul Bisericii Ortodoxe Răsăritene, în toată frumusețea lui arhaică, aşa cum el străbate prin marii Părinți ai Bisericii,

[16] Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 40.

[17] *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe (1642)*, traducere de Alexandru Elian, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981, p. 7.

[18] Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreuță, *Teologia dogmatică şi simbolică. Manual pentru Institutele teologice*, vol. I, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1958, p. 208-209.

Grigorie, Atanasie, Vasile şi Ioan Damaschin, rămânând pururea un monument foarte preţios al Ortodoxiei şi un ajutor, cu totul neîntinat de rătăciri, pentru Simbolică"[19].

e) Mărturisirile de credinţă şi rolul lor în păstrarea şi afirmarea unităţii Bisericii

Din pricina vitregiei vremurilor străbătute de Biserică în veacul al VIII-lea, şi anume de la cel din urmă sinod ecumenic (787), nu s-au mai putut ţine sinoade ecumenice, adică ale întregii Biserici creştine, de pretutindeni. Mai mult, Biserica papală s-a rupt de Biserica Ortodoxă, pentru ca, la rândul ei, să piardă pe protestanţi; aceştia s-au organizat în mai multe Confesiuni deosebite şi de Biserica Romano-Catolică şi între ele.

Pentru dezlegarea multor probleme pe care le-au ridicat vremurile şi mai ales pentru precizarea învăţăturii celei adevărate faţă de cele greşite, conducătorii Bisericii Ortodoxe s-au văzut siliţi, în decursul timpului, să restabilească adevărul descoperit pe temeiul Sfintei Scripturi şi al Sfintei Tradiţii. Expunerea învăţăturii celei adevărate a fost formulată, de autoritatea competentă, în Mărturisiri de credinţă, aprobate uneori şi de unele sinoade ale Bisericii Ortodoxe de pretutindeni. Prin această aprobare a lor, ele au devenit călăuze de toată încrederea pentru întreaga Biserică, din punct de vedere dogmatic şi, uneori, şi din punct de vedere moral, liturgic şi organizatoric.

Mărturisirile de credinţă au fost de-a lungul istoriei adevăraţi crainici ai adevărului dumnezeiesc în vremuri de mare cumpănă pentru Biserică, adică în faţa turcilor cotropitori şi a celorlalte două confesiuni creştine. În afară de Mărturisirea lui Petru Movilă, definitiv formulată de sinodul de la Iaşi (1642), în Biserica Ortodoxă mai există *Mărturisirea lui Dositei, Patriarhul Ierusalimului,* formulată într-un sinod din 1672, cu scopul de a combate calvinismul şi ideea că Biserica ortodoxă s-a calvinizat datorită Mărturisirii pusă fals sub numele lui Chiril Lucaris, precum şi *Enciclica Patriarhilor ortodocşi de la 1848,* care este o combatere a principalelor erori comise de romano-catolicism în toate domeniile vieţii bisericeşti, arătând în acelaşi timp dreptarul adevărului, care este Biserica Ortodoxă.

În afară de cele trei, care pot fi considerate principalele Mărturisiri ale Bisericii Ortodoxe, mai există trei mărturisiri secundare care, deşi n-au autoritatea Patriarhatelor Ortodoxe, sunt de o însemnătate deosebită din punctul de vedere al cuprinsului lor. Acestea sunt:

1. *Mărturisirea lui Ghenadie Şcolarul,* care este o expunere a învăţăturii creştine făcută la cererea sultanului Mohamed al II-lea, după cucerirea Constantinopolului, care a şi circulat cu titlul „Despre calea mântuirii oamenilor" şi a avut scopul aplanării adversităţilor musulmane faţă de religia creştină;

2. *Răspunsurile Patriarhului Ieremia al II-lea al Constantinopolului,* din secolul al XVI-lea, care constituie cea dintâi încercare de a fixa atitudinea Bisericii Ortodoxe faţă de cea a Bisericii protestante;

3. *Mărturisirea lui Mitrofan Critopulos,* din secolul al XVII-lea, care a fost formulată cu scopul de a atrage pe protestanţi la credinţa adevărată, fără să cedeze asupra vreunui punct de doctrină ortodoxă.

[19] Hr. Andruţos, *op. cit.*, p. 38.

La aceste Mărturisiri se adaugă Catehismele Bisericii Ortodoxe, care au avut un rol însemnat în viaţa religioasă, circulând de la o Biserică la alta, într-o limbă sau alta.

Mărturisirile de credinţă din Biserica Ortodoxă au avut un mare rol în păstrarea şi afirmarea unităţii Bisericii. Ele sunt călăuze ale Dogmaticii, făcând parte din Tradiţia bisericească şi întemeindu-se pe ambele izvoare ale Descoperirii, unii teologi numindule „călăuze pe anevoiosul urcuş al mântuirii"[20]. Purtătoare ale peceţilor celor patru Patriarhate ale Răsăritului, aceste Mărturisirii reprezintă autoritatea necontestată, din punct de vedere ortodox, în chestiunile controversate între cele trei mari confesiuni creştine, ele fiind faţa văzută a fiinţei de taină a Bisericii, zugrăvind adevărul dumnezeiesc în toată frumuseţea şi puterea lui şi contribuind la păstrarea şi afirmarea Unităţii Bisericii.

[20] Prof. N. Chiţescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreuţă, *Teologia dogmatică şi simbolică*, vol. I, p. 243.

BISERICA ŞI IDEEA DE UNITATE A ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

Constantin E. Ungureanu

Biserica Mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi" din Iaşi

Pregătirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 s-a făcut cu timpul, treptat, pentru aceasta a fost nevoie de secole. În „Hronicul şi cântecul vârstelor", capitolul XLIII, Lucian Blaga afirmă: „Pentru marea, istorica adunare națională de la Alba-Iulia, unde s-a hotărât alipirea Transilvaniei la patria-mamă, n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani". De aceeaşi părere era şi Octavian Goga: „Ideea de unire, năzuința neamului românesc de pretutindeni, de a strânge într-o singură închegare de stat, a trăit în toate vremile la noi." Această aspirație i-a revenit lui Mihai Viteazul în încercarea sa de a realiza un stat centralizat. „Mihai Viteazul, afirmă Mihai Eminescu, a izbutit să împreune sub stăpânirea sa țări şi să pregătească întemeierea unui stat român mai puternic; a fost însă destul ca Mihai Viteazul să moară, pentru ca planul urzit de dânsul să se prăbuşească."

Dacă cele trei țări române ar fi fost unite, poate că ocupațiile străine ar fi fost evitate: „Mai bine ar fi fost, susținea Samuel Micu („Istoria, lucrurile şi întâmplările românilor") să nu să fi despărțit în două domnii, ci şi Țara Românească şi Moldova supt un stăpânitoriu să fi fost, că aşa puterea le-ar fi fost mai tare şi nici turcii, nici alte neamuri nu le-ar fi biruit, dar, despărțite, să strică unii pe alții, muntenii să sculau asupra moldovenilor, moldovenii asupra muntenilor."

Carpații nu i-au despărțit niciodată pe români şi nici Dunărea. „Ardealul, de pildă, afirmă Goga, robit principilor calvini mai întâi şi habsburgilor, mai pe urmă, n-a încetat o clipă să fie în contact cu Muntenia şi Moldova. Ne simțeam cu toții un singur trup, având Carpații „şira spinării", cum spunea Delavrancea. Pe deasupra hotarelor meşte-şugite , era o comunicare tainică de la atom la atom."

În tot timpul, biserica a avut un rol deosebit de important în formarea conştiinţei unităţii de neam. „Biserica, la noi, afirmă Goga, a fost din vechime un criteriu de naţionalitate. Dar conştiinţa unităţii pe atunci palpita puternic mai ales în faţa altarului." Cultura a apărut mai întâi în biserici. Primii cărturari au fost ierarhi ai bisericii.

Diaconul Coresi, originar din Târgovişte, are meritul de a fi pus sub tipar, la Braşov, primele cărţi româneşti, plecând de la ideea că „în sfânta beserecă mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înţeles decât 10 mie de cuvinte neînţelese în limba striină."

Multe din tipăriturile din Principate, ieşite din tiparniţele de la Govora, Târgovişte, Bucureşti sau de la Mănăstirea Trei Ierarhi din Iaşi, au circulat în Transilvania. Lucrarea de căpetenie a mitropolitului Varlaam, reprezentant de seamă al literaturii ecleziastice din Moldova secolului al XVII-lea, originar din părţile Putnei, „Carte românească de învăţătură" sau „Cazania", a circulat ca un obiect de mare preţ, la bisericile din Ardeal. Astfel, în 1656, voievodul Gheorghe Ştefan dăruieşte bisericii din Măceşu (Haţeg) „Cazania" lui Varlaam. Pentru aceeaşi „Cazanie" se ceartă satele Rogozul şi Lăpuşul de Sus (Tg. Lăpuş) ajungând până la autorul acesteia.

Simion Ştefan, contemporan cu Varlaam, mitropolit al Ardealului, în Bălgrad (Alba-Iulia), realizează prima traducere integrală a „Noului Testament" (1648), apoi tipăreşte „Psaltirea" (1651). Este cel dintâi român preocupat de necesitatea creării unei limbi literare unice. Prin părerile referitoare la problemele limbii, însemnătatea valorii circulatoare a cuvintelor, necesitatea introducerii neologismelor, exprimate în „Prefaţă către cititor", Simion Ştefan se situează, în cultura română, printre promotorii preocupărilor de cultivare a limbii.

„Aceasta încă vă rugăm să luaţi aminte, afirmă Simeon Ştefan, că românii nu grăescu în toate ţările într-un chip, încă nici într-o ţară toţi într-un chip; pentru aceea cu nevoe poate să scrie cineva să înţeleagă toţi grăind un lucru unii într-un chip, alţii într-alt chip; au veşmânt, au vase, au alte multe... într-un chip.

Bine ştim că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sunt buni carii îmblă în toate ţărâle, aşa şi cu cuvintele acelea sunt bune carele le înţeleg toţi."

Alte cărţi tipărite peste munţi se copiază în Transilvania în mai multe exemplare: „Pravila" lui Vasile Lupu, „Psaltirea în versuri" a mitropolitului Moldovei, Dosoftei, „prea învăţat", contemporan cu Miron Costin, şi Biblia de la Bucureşti" (1688), prima traducere integrală, în limba română, din limba elinească, a Bibliei, efectuată la porunca domnitorului Şerban Cantacuzino şi cu „îndemnarea domnitorului Constantin Brâncoveanu, marele logofăt." Această traducere a fost efectuată de fraţii Şerban şi Radu Greceanu, cu concursul mai multor cărturari. „Biblia de la Bucureşti" este un important monument al literaturii noastre vechi şi reprezintă o sinteză a eforturilor anterioare ale cărturarilor români pentru introducerea limbii române ca limbă oficială a culturii religioase. Urmare a prestigiului şi răspândirii acestei traduceri în toate ţinuturile româneşti, „Biblia de la Bucureşti" a contribuit la consolidarea variantei munteneşti a exprimării literare.

Viaţa religioasă a românilor din Transilvania este sprijinită de către domnii de peste Carpaţi, cu bani, cărţi, construcţii bisericeşti şi mănăstiri. Dieci şi preoţi din Principate se deplasează în Transilvania, unde desfăşoară o bogată activitate culturală. Mulţi se stabilesc în satele din Ardeal.

Şi muntenii apelează la ajutorul ardelenilor. Doamna Elena, soţia lui Matei Basarab, cere Sfatului din Sibiu să trimită un chirurg bun care să poată fi de folos boierilor răniţi în „iuţimea războiului cu Vasile Lupu."

În etapa preiluministă şi iluministă au existat cărturari şi înalţi clerici transilvăneni care au luptat pentru drepturile politice ale românilor. Unul din aceştia a fost Ioan Inochentie Micu (Clain), 1692-1768, episcop al bisericii unite din Transilvania (1729-1751). În timpul episcopatului său şi-a mutat reşedinţa la Blaj (1737), care devenise un puternic centru cultural românesc. Membru al Dietei Transilvaniei a întreprins o susţinută activitate politică pentru recunoaşterea egalităţii în drepturi a românilor din Transilvania cu celelalte naţiuni din Imperiul Habsburgic. În 1744, episcopul Inochentie Micu convoacă sinodul general, transformând o instituţie religioasă într-o adunare naţională a tuturor românilor, preoţi şi mireni, uniţi şi neuniţi (unirea cu biserica Romei, prin crearea bisericii greco-catolice) şi formează un program politic concret, prezentat în nenumărate cereri şi memorii, timp de 16 ani, adresate Dietei şi Curţii de la Viena, cu argumente de ordinul dreptului natural, cerând recunoaşterea românilor ca a patra naţiune politică a Transilvaniei. Ideile sale sunt fructificate în actul de la 1791, Supplex Libellus Valachorum, şi în activitatea Şcolii Ardelene ai cărei corifei, spirite enciclopedice, au studiat la Viena şi la Roma, filosofia şi teologia: Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior, „apostoli ai românismului".

În toate fazele de pregătire a Marii Uniri, biserica românească din Ardeal a fost nu numai un lăcaş de închinăciune, ci şi un factor important de apărare socială şi naţională.

TRICOLORUL – SIMBOL AL UNITĂȚII NAȚIONALE

Constantin E. Ungureanu

Fiecare stat din lume îşi are steagul său, ca semn distinctiv şi simbol. Limba română posedă mai multe sinonime pentru steag: drapel, stindard, flamură, dar, în contemporaneitate, fiecare tinde să aibă o sferă semantică aparte. Prin drapel se înțelege o bucată de pânză sau de mătase într-una sau mai multe culori, adesea cu o stemă sau cu o emblemă, prinsă de o lance lungă de lemn, reprezentând semnul distinctiv al unui stat, al unei unități militare sau al unei organizații. „A fi sub drapel" înseamnă a servi în armată. Flamura este un steag mai mic: „în zadar flamura verde o ridică înspre oaste" (Eminescu). Termenul „stindard", figurat, reprezintă un simbol de luptă, de unire, de înfrățire, pentru o cauză, un ideal. Poate fi şi „un model", „un exemplu". „Shakespeare devine un adevărat stindard în jurul căruia se adună toate aspirațiile germane ale vremii" (Tudor Vianu). Drapelul este, în acelaşi timp, un semn distinctiv al unei unități militare, unde trebuie să existe permanent şi pe câmpul de luptă.

Privind istoricul tricolorului, conform unei legende răspândite, culorile roşu, galben şi albastru ar fi fost folosite din vechime, de către români, ca un simbol. Aceste culori se regăsesc pe diplomele emise de Mihai Viteazul, pe scuturi şi pe stemă. De asemenea, s-a constatat prezența celor trei culori pe canafuri (ciucuri) şi în picturile de pe pânza drapelului revoluției lui Tudor Vladimirescu. Pentru prima dată se atribuie şi semnificația celor trei culori: Libertate (albastrul cerului), Dreptate (galbenul ogoarelor), Frăție (roşul sângelui).

Sub domnia regulamentară şi reformatoare a domnitorului Alexandru Ghica (1834 – 1842), Tricolorul a fost adoptat oficial mai întâi în Țara Românească. Acesta a obținut aprobarea sultanului Mahomed al II-lea ca oştirea şi „corăbiile cele negustoreşti" să

arboreze steag propriu, tricolor, „cu fața roşie, albastră şi galbenă". Dar, în scurt timp, ordinea culorilor a fost schimbată, astfel încât galbenul să apară la mijloc, cu un vultur auriu. La înmânarea drapelelor, domnitorul, printre altele, a spus: „Steagurile acestei de Dumnezeu păzite țări din vechime au fost fala oştirilor şi semnele slavei lor. Domnia mea dar încredințează acum batalioanelor de infanterie şi divizioanelor de cavalerie aceste steaguri ca un sfânt depozit al cinstei, al credinței şi al supunerii către legile întocmite". În 1840, Alexandru Ghica, pentru a diferenția drapelul de luptă de cel de război, a recurs la un nou model pentru primul: tricolorul roşu, galben, albastru, cu roşul în partea superioară şi lățimi egale ale benzilor. În centru se află un scut brodat cu aur şi cu acvilă valahă.

În timpul revoluției din 1848, tricolorul a fost extins în toate ținuturile româneşti. Guvernul provizoriu menționa că „Steagul național va avea trei culori: albastru, galben, roşu". La început, inscripția cusută pe fondul galben era „Dreptate – Frăție", lozincă a societății conspirative „Frăția", întemeiată de Nicolae Bălcescu, Ion Ghica şi Christian Tell, în 1843. Tricolorul a fluturat pe Dealul Filaretului din Bucureşti la 11 iunie 1848, la începutul revoluției, „zi de mântuire pentru toată România". „Stindardul libertății azi se va consacra. Unire şi frăție cu toții vom proclama". Era adresat îndemnul: „Uniți-vă cu noi! Înălțați stindardele libertății şi dobândiți-vă sfintele drepturi!"

Şi revoluționarii transilvăneni adoptaseră tricolorul albastru – alb (albul păcii) – roşu. La adunarea de la Blaj din 3/15 mai 1848, s-a înălțat „flamura română" (St. Ludwig Roth). Pe drapel era înscrisă deviza: „Virtus romana rediviva" („Virtutea romană reînviată"). Ulterior a fost înlocuită culoarea albă cu cea galbenă, pentru a simboliza dorința de unire a transilvănenilor cu România. În Moldova, tricolorul a fost arborat la 27 martie 1848 de către Adunarea Constituantă prezidată de Vasile Alecsandri. După revoluția patruzecioptistă, tricolorul a devenit steag național în Moldova şi Țara Românească.

Sub tricolor, s-a săvârşit Unirea din 1859. Prin Ordinul de zi din 1 septembrie 1863, Alexandru Ioan Cuza a oficializat tricolorul ca stindard al României: „Drapelul este România, acest pământ binecuvântat al patriei udat cu sângele strămoşilor noştri... Drapelul este, în acelaşi timp, trecutul, prezentul şi viitorul, este istoria întreagă a României. Cu un cuvânt, drapelul reprezintă toate îndatoririle şi toate virtuțile militare cuprinse în două cuvinte gravate pe acvilele romane: „Onoare şi Patrie". Drapelul princiar al lui Alexandru Ioan Cuza, destul de uzat, se află la Muzeul Național de Istorie a României. De formă dreptunghiulară, proporția 2 : 3, este alcătuit din trei fâşii de mătase, cu dispunere orizontală, roşul în partea de sus.

Scânteia geniului se observa la adolescentul Mihai Eminescu, viitorul poet nepereche, încă de când a dat publicității poezia „Ce-ți doresc eu ție, dulce România", scrisă în aceeaşi perioadă, 1867, văzând în tricolor un simbol al unității naționale: „Spună lumii large steaguri tricolore,/ Spună ce-i poporul mare, românesc,/ Când s-aprinde sacru candida-i vâlvoare,/ Dulce România, asta ți-o doresc!".

Sub drapelul tricolor, ostaşii români au cucerit Independența (1877-1878). Poeții transfigurează, în versuri, faptele mărețe ale acestora în Războiul de Independență. „Ura! măreț se-nalță-n vânt/ Stindardul României"/ Noi însă zacem la pământ/ Căzuți

pradă urgiei!/ Sergentul moare şuierând/Pe turci în risipire,/ Iar căpitanul admirând/ Stindardu-n fâlfâire" (Vasile Alecsandri, „Peneş Curcanul"); „Cât s-au străduit bătrânii/ Steagul să mi-l ție sus!" (George Coşbuc, „La Smârdan"). „Drept în coastă îl izbise,/ Dar, cu steagul lângă el,/ Zăcea-n câmpul de măcel;/ Inima îşi oțelise/ Şi, pe jumătate dus,/ Printre ploaia-ngrozitoare/ De ghiulele-omorâtoare,/ Steagu-l ridica în sus!" (Al. Macedonski, „Stegarul", 1877).

Student la Viena (1879-1881), Ciprian Porumbescu compunea „Imnul Unirii", cunoscutul „Pe-al nostru steag e scris: Unire", text literar scris de Andrei Bârseanu, de asemenea, compune „Cântecul tricolorului", text literar şi muzical. Ambele au fost publicate în celebra „Colecțiune de cântece sociale pentru studenții români, compuse şi dedicate junimei academice române".

George Coşbuc publică în „Albina", 1900, poezia „De vorbă cu un străin", din care citățm: „Steag avem şi noi, străine,/ Şi-l iubim cu jurământ./ Ziua răului când vine,/ Ce frumos se zbate-n vânt!/ E frumos şi steagul vostru,/ Dar pe-al nostru de-l privesc/ Tot mai mândru este-al nostru/ Şi mai sfânt, că-i românesc./ Răscolite de duşmani/ L-au purtat cinstit străbunii/ Prin atât amar de ani". Acelaşi publică în „Albina", 1904, poezia „Cântec" (vol. „Cântece de vitejie"), în care steagul tricolor este proslăvit, simbol menit să înfrunte veşnicia: „Sus ridică fruntea, vrednice popor"/ Câți vorbim o limbă şi purtăm un nume,/ Toți s-avem o țintă şi un singur dor -/ Mândru să se înalțe peste toate-n lume/ Steagul tricolor!"

Sub flamuri tricolore, românii au luptat eroic la Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti în Primul Război Mondial, înfrângând armatele germane şi austro-ungare. Marea Unire, de la 1 Decembrie 1918, a fost câştigată cu prețul a opt sute de mii de morți, invalizi şi dispăruți. Numai în Bătălia de la Mărăşeşti, care a durat 13 zile, au căzut 29800 de morți şi răniți, adică de trei ori mai mult decât toată campania din 1877, care a durat 1 an, trei luni şi şapte zile. Imaginea Primului Război Mondial este o temă majoră cultivată în romanul interbelic (Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, M. Sadoveanu, Hortensia Papadat – Bengescu, Cezar Petrescu). Prin aceasta, se integrează într-un întreg curent al literaturii universale, care a fixat în imagini cutremurătoare acest moment din istoria europeană. Evocarea războiului este prezentă şi în poezie: „Acolo unde căzu străpuns stegarul/ Şi duşmanul sălbatic i-a smuls drapelul țării;/ Stă câmpul sterp şi cere să-i semănați stejarul,/ Nu grâu vrea mortul aprig, ci semnul neuitării" (Vasile Voiculescu, „Mormântul stegarului", 1918).

La 1 Decembrie 1918, „ca la un semnal, lumea românească a purces spre Alba-Iulia", „pentru marea, istorica, Adunare Națională", spre a hotărî alipirea Transilvaniei la patria – mamă". Cei peste 100.000 de transilvăneni, cu steaguri tricolore în frunte, veneau la Alba-Iulia cântând „Pe-al nostru steag e scris: Unire". „Între munți de cremene,/ A făcut să-i semene/ Trei fecioare gemene". „Se încinse hora mare/ Pentru Sfânta Sărbătoare/ A frumoaselor fecioare/ Ca grădinile de brâu/ Pisc cu pisc şi râu cu râu,/ O cunună, o brățară/ Curcubeu culcat pe țară./ Şi de-acu veciile/ Vor trăi cu miile" (Tudor Arghezi, „Balada Unirii").

Sub faldurile drapelului tricolor, armata română a suferit pierderi uriaşe în al Doilea Război Mondial.

În timpul puterii comuniste, pe fondul galben al tricolorului era imprimată stema. La evenimentele din decembrie 1989, au fluturat steagurile cu stema decupată.

De-a lungul timpului, drapelul național a suferit modificări, de la o etapă istorică la alta.

Constituția României prevede la articolul 12, aliniatul 1, că „Drapelul României este tricolor, culorile sunt aşezate vertical, în ordinea următoare începând de la lance: albastru, galben, roşu". Proporțiile, nuanțele culorilor, precum şi protocolul drapelului au fost stabilite prin Legea nr. 25 din 16 iulie 1994. Are o proporție de 2 : 3 între lățime şi lungime. Tricolorul românesc este înrudit cu cel al Republicii Moldova, numai că acesta din urmă are o proporție diferită: 1 : 2, un albastru mai deschis şi stema țării în centru.

În prezent, steagul tricolor al țării noastre flutură alături de steagul Uniunii Europene, cu care este înfrățit.

Ziua de 26 iunie a fost decretată „Ziua Drapelului Național", prin Legea nr. 96 din 20 mai 1998.

„IMNUL UNIRII" ŞI „CÂNTECUL TRICOLORULUI" – SIMBOLURI ALE UNITĂŢII NAŢIONALE

Constantin E. Ungureanu

Andrei Bârseanu

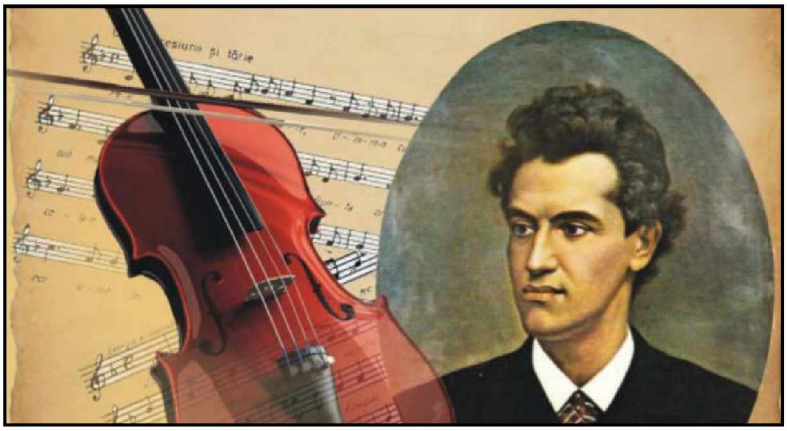

Ciprian Porumbescu

Tinerii studenţi români: bucovineni, transilvăneni, moldoveni şi munteni, aflaţi la studii în capitala Imperiului Austro-Ungar, Viena, activau în două societăţi, care să reprezinte interesele lor, militând pentru ideea unităţii naţionale: „Societatea Literară şi Ştiinţifică a Românilor din Viena" (1864-1871) şi Societatea Literar-Socială „România" (1867-1871). În anul 1871, cele două societăţi se contopesc într-una singură: „Societatea Academică Social-Literară «România jună»". Un rol însemnat în realizarea acestei contopiri l-au avut Mihai Eminescu şi Ioan Slavici, pe atunci studenţi la Viena, iniţiatorii organizării Serbării de la Putna, 1871, eveniment de mare răsunet pentru întreaga suflare românească, la care a participat şi gimnazistul Ciprian Porumbescu, în vârstă de numai 18 ani. După rostirea cuvântărilor de omagiere a memoriei lui Ştefan cel Mare, de către personalităţi notabile participante, s-a încins o horă mare la care au participat „inteligenţă şi popor, ungureni şi moldoveni, bucovineni şi munteni, tineri şi bătrâni, bărbaţi şi femei, preoţi şi mireni". A cântat taraful format din treizeci de lăutari, condus de vestitul Grigore Vindireu (1830-1888), un adevărat Barbu Lăutarul al Ţării de Sus, care a fost, în acelaşi timp, profesor şi elev al lui Ciprian Porumbescu. Tânărul Ciprian a intrat în „banda lăutarilor", a luat vioara din mâna dirijorului Grigore Vindireu şi a început să cânte cu atâta ardoare, de răsunau codrii şi văile Putnei. La terminare, a pus vioara jos şi a mers de-a dreptul spre un preot care stătea alături şi privea cu ochii înlăcrimaţi la horă, l-a îmbrăţişat şi i-a zis: „Tată..., am cântat Daciei întregi!"

Student la Conservatorul de Muzică şi Artă Dramatică din Viena (1879-1881), Ciprian Porumbescu dirijează corul Societăţii Academice Social-Literare „România jună". La una din repetiţiile corului, a apărut ideea de a crea un imn al Societăţii. Conducerea Societăţii „România jună" a fixat un premiu de 2 galbeni pentru textul literar cel mai izbutit şi a stabilit un juriu pentru aprecierea valorii versurilor. La data fixată, a fost prezentat un singur text, scris de Andrei Bârseanu (1858-1922), folclorist şi publicist român, autorul culegerilor „Cincizeci de colinde", „Doine şi strigături din Ardeal" şi al unei monografii privitoare la istoria şcolilor româneşti din Ardeal. Iniţial, textul scris de Andrei Bârseanu era compus din trei strofe, Ciprian Porumbescu a adăugat pe cea de-a patra strofă, care cuprindea versul originar „Iar scumpa Românie jună", modificat ulterior în „Iar scumpa noastră Românie": „Pe-al nostru steag e scris: Unire,/ Unire-n cuget şi simţiri -/ Şi sub măreaţa lui umbrire/ Vom înfrunta orice loviri./ Acela-n luptă grea să teme/ Ce singur e rătăcitor;/ Iar noi, uniţi în orice vreme,/ Vom fi, vom fi învingători!/ Am înarmat a noastră mână,/ Ca să păzim un scump pământ;/ Dreptatea e a lui stăpână,/ Iar domn e adevărul sfânt./ Şi-n cartea veşniciei scrie/ Că ţări şi neamuri vor pieri,/ Iar scumpa noastră Românie/ Etern, etern va înflori!" Textul muzical aparţine lui Ciprian Porumbescu, care l-a publicat pentru prima oară în 1880, la Viena, în „Colecţiune de cântece sociale pentru studenţii români, compuse şi dedicate junimei academice române". Colecţia cuprinde 20 de cântece studenţeşti. După această dată, cântecul „Pe-al nostru steag", apărut cu titlul „Imnul Unirii", de Andrei Bârseanu şi Ciprian Porumbescu, ajunşi profesori la Braşov, s-a răspândit în toate ţinuturile româneşti, devenind unul din imnurile cele mai cunoscute.

„În sunetul lui (cu referire la „Pe-al nostru steag"), un mănunchi de studenţi români au pornit la luptă pentru cultura naţională, în sunetul lui, ostaşii români au pornit la luptă pentru dezrobirea neamului, în sunetul lui, s-a înfăptuit unitatea naţională" (D. Onciul).

Facem precizarea că în timpul Primului Război Mondial i se va da titlul „Pe-al nostru steag", adoptat din anul 1912 ca imn de stat şi de Albania, un cântec cu „o forţă de mobilizare extraordinară devenind un bun comun al întregului neam românesc".

În aceeaşi „Colecţie", a apărut şi „Cântecul tricolorului", textul literar şi muzical aparţinând lui Ciprian Porumbescu. Se alătură celor 20 de cântece studenţeşti din care amintim: „Cântecul gintei latine", „Inimă de român", „Hora", „Gaudeamus igitur", „Hai fraţi cu bucurie!", „Dragoş Vodă cel vestit" şi, bineînţeles, „Pe-al nostru steag". Textul literar cuprinde şase strofe. Prima strofă se referă la cele trei sfinte culori din drapelul unui neam renumit, păstrate din vechime: „Trei culori cunosc pe lume/ Ce le ţin de-un sfânt odor/ Sunt culori de-un vechi renume/ Suveniri de-un brav popor". Următoarele trei strofe prezintă semnificaţia celor trei culori: roşu – aspiraţia spre libertate socială şi naţională; galben (auriu) – dorinţa autorului de a vedea România strălucind asemenea soarelui; albastru – credinţa într-un viitor măreţ al poporului: „Roşu-i focul ce-mi străbate/ Inima-mi plină de dor/ Pentru sfânta libertate/ Şi al patriei amor./ Auriu ca mândrul soare/ Fi-va-l nostru viitor/ Pururea-n eternă floare/ Şi cu luciu netrecător,/ Iar albastrul e credinţa/ Pentru naţie ce-o nutrim/ Credincioşi fără schimbare/ Pân-la moarte o să fim". Trăinicia celor trei culori în lume reprezintă garanţia unui „falnic nume" şi a

unui „falnic viitor”; „Cât pe cer şi cât în lume/ Vor fi aste trei culori/ Vom avea un falnic nume/ Şi un falnic viitor”. Ultima strofă se referă la dorința testamentară a autorului: „Iar când fraților m-oi duce/ De la voi şi-oi fi să mor/ Pe mormânt atunci să-mi puneți/ Mândrul nostru tricolor”.

La 6 iunie 1883, se petrece tragicul „deznodământ”, se stinge din viață compozitorul, dirijorul şi interpretul Ciprian Porumbescu. Stupcanii, profund îndurerați, rudele şi prietenii îl petrec pe ultimul drum, ad patres, în Cimitirul de la Stupca.

Colegul de şcoală şi de temniță al acestuia – al lui Ciprian Porumbescu – Constantin Morariu, a relatat că, la moartea celebrului muzician, „domnişoarele române din Braşov, care au fost şcolărițele răposatului, au trimis părintelui Iraclie portretul iubitului lor Ciprian în mărimea omului. Acest portret, pus în ramuri mari aurite, este împodobit cu tricolorul românesc țesut din mătase”.

SLUJITORII BASARABENI FĂURITORI AI MARII UNIRI, DE LA MITROPOLITUL GURIE GROSU LA PĂRINTELE ALEXANDRU BALTAGA

„Am aşteptat atâta vreme să se îndrepte fărădelegea care s-a făcut la 1812, când s-a despărţit Basarabia de mama ei România... Moldovenii au fost siliţi a învăţa limba rusească. Ei nu au avut noroc a asculta limba mamei în şcoală şi în biserică. Trupul lor a fost Rusia, dar sufletul lor la Mama România. Basarabia are acum nevoie de oameni inteligenţi, de oameni luminaţi, de oameni plini de energie. Asemenea oameni sunt – dar nu ştiu de ce tac în momentul acesta..."

(Pr. Nicolae Stadnikov)

Octavian Moşin

Istoria fiecărei naţiuni în parte consemnează momentele principale ale apariţiei, dezvoltării şi realizărilor sale. În istoria poporului român, evenimentul providenţial este realizarea României Mari la 1918. Este cunoscut faptul că începutul l-a făcut Basarabia, străvechiul pământ românesc dintre Prut, Nistru, Dunăre şi Mare, care s-a unit cu România la 27 Martie 1918. Era cea dintâi etapă a împlinirii Marii Uniri, încheiată apoi la 1 decembrie 1918, la Alba-Iulia. Temeiurile reîntregirii din 1918 sunt bazate pe dreptul istoric, etnic şi pe consensul populaţiei locale.

În secolele XIX-XX istoria românilor din spaţiul pruto-nistrean a fost profund marcată de un şir ne evenimente, care au schimbat radical şi în mai multe rânduri mersul ei. Anexarea din 1812 a teritoriul românesc la *Imperiul Rus* a avut efecte devastatoare asupra unităţii neamului, păstrării credinţei, limbii şi pământului strămoşesc. În timpul ocupaţiei ţariste, în Basarabia s-a desfăşurat un susţinut proces de rusificare a întregii populaţii, a intelectualilor, a clerului, a credincioşilor, atât prin şcoli, cât şi prin Biserică. La fel, procesul de deznaţionalizare şi de strămutare a populaţiei româneşti a fost dublat de o masivă colonizare a altor populaţii.

Rezistenţa românilor basarabeni în faţa cotropitorilor, dorinţa lor de libertate, precum şi speranţa în unirea cu România a sporit procesul de deşteptare a conştiinţei naţionale. Cu rugăciunea şi binecuvântarea Bisericii, luptătorii pentru unitate au reuşit să ducă la îndeplinire idealurile lor. Clerul ortodox, ca descendent şi urmaş fidel al poporului creştin, a menţinut trează conştiinţa creştină în rândul comunităţii, salvându-i identitatea şi autoritatea ca duh naţional în Biserică şi Şcoală, pe toată perioada de înstrăinare forţată. Slujitori ai altarului, precum protoiereul Constantin Popovici (conducator al revistei Luminatorul), Arhimandritul Gurie Grosu (autor al unui abecedar românesc), preoţii Alexandru Baltaga, Mihail Plămadeala, Mihai Ceachir şi încă mulţi alţii, prin acţiunile întreprinse, încercau să reînvie tradiţia românească în Basarabia.

Mişcarea de eliberare din Basarabia, în care activau mulţi slujitori ai Bisericii, s-a amplificat la începutul secolului XX. Pe la 1902, preoţimea ortodoxă basarabeană, intuind ceasul izbăvirii neamului românesc, s-a reunit în Frăţia Naşterii lui Hristos, care a devenit: *„cea mai ortodoxă provincie din ţară"* [6. p. 23]. Frăţia cu conştiinţa morală, candoarea ingenuă şi curăţia sufletească a avut ca temei luminarea poporului prin tipărirea de literatură creştină în limba română, iar ca scop dublu: pregătirea luptei de eliberare de sub jugul străin samavolnic şi calea Înfăptuirii Marii Uniri.

Pe la 1905, Părintele P. Gheorghian trăgea clopotul de ridicare la lupta de eliberare naţională: *„Suna-va ceasul dezrobirii mâine/ Şi lanţul va cădea în praf însângerat,/ Şi vei cunoaşte-atunci, tu bietule române/ Ce-atât amar de vreme ai stat îngenunchiat!"* [9].

Iar la 10 iulie 1917, la Mărăşeşti, preotul Alexei Mateevici se adresa confraţilor de dincolo de Prut prin avertismentul lansat în poemul Basarabenilor: „Să ştiţi: de nu veţi ridica / Din sânul vostru un proroc / În voi viaţa va seca. / Zădarnic soarta veţi ruga / Căci scoşi veţi fi atunci din joc / Şi-ţi rămânea farâ de noroc".

Rolul Bisericii basarabene la înfăptuirea Unirii de la 27 martie 1918 se exprimă prin aportul direct manifestat în menţinerea legăturii spirituale de veacuri dintre Biserică şi popor, Biserică, popor şi putere. Biserica Ortodoxă din Basarabia a reuşit să reprezinte interesele poporului, mobilizând atât intelectuali în săvârşirea actului istoric, recunoscut de forurile internaţionale, cât şi mulţimea de credincioşi, care să transmită că România Mare e rodul voinţei lor. Biserica avea menirea de a fi alături de popor la momente de cumpănă, iar anul 1918 nu a fost excepţie. Întotdeauna în evenimentele majore găsim Biserica alături de popor. Astfel, prezenţa ierarhilor, preoţilor, teologilor şi credincioşilor la evenimentele din anul 1918 vine ca un lucru firesc la împlinirea istoriei.

Este profetică expresia românească, precum că toate se petrec din „voia lui Dumnezeu" şi „cu ajutorul lui Dumnezeu" [14]. Prin urmare şi Marea Unire şi-a realizat temeinica desfăşurare urmată de această legitate. Ideea întregirii prin făurirea Marii Uniri şi al cărui rol de frunte l-a avut Biserica ortodoxă basarabeană a fost susţinută de marele erou, părintele Vasile Ţepordei: *„Pentru ca să fim drepţi: principalul naş al Unirii a fost Biserica basarabeană"* [17, p. 92]. Lucrând pentru ajungerea idealurilor creştine în mijlocul poporului basarabean, Biserica a lucrat implict şi pentru ajungerea idealurilor naţionale ale acestui popor.

Vasile Ţepordei în scrierile sale spunea: „De n-ar fi Biserică care prin reprezentanţii ei să ţină deşteaptă conştiinţa naţională, n-ar fi acei fii care au făcut unirea" [17, p. 92-94]. Într-adevăr, reprezentanţi de seamă ai Bisericii basarabene, printre care: Mitropolitul Gurie Grosu, Alexandru Baltaga sau Alexei Mateevici au dovedit că Biserica era pentru unitate naţională, iar truda nu le-a fost zădarnică. Ca confirmare a celor spuse, aducem următorul argument: la 21 noiembrie 1917, în ziua în care la Chişinău avea loc constituirea Sfatului Ţării, primul for legislativ al Basarabiei, la Catedrală a fost oficiat un Te-deum în limba română. Cu acest prilej s-a sfinţit primul Drapel naţional, iar corul protoiereului Mihail Berezovschi a interpretat imnul naţional „Deşteaptă-te, române!" [7, p. 83]. La sfârşitul Liturghiei, chiar şi vlădicii ruşi au rostit

scurte cuvântări în română, iar cuvântul rostit de către popor a fost ținut de părintele Ioan Andronic [5, p. 141].

Unirea teritorială din 1918 a atras după sine şi reunificarea bisericească, hotărâtă solemn de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la 30 decembrie 1919, ceea ce a însemnat revenirea în sânul Bisericii neamului a românilor înstrăinați vreme de un veac. Astfel, Biserica Ortodoxă din Basarabia reorganizează în regiune structurile ecleziastice fondate după evenimentele din anul 1812.

Anul 1918 a reprezentat în istoria poporului nostru anul marilor sale realizări pe tărâm național, încununarea victorioasă a unui şir lung de aşteptări şi de renunțări, de lupte şi de sacrificii pentru un crez, pentru un ideal: desăvârşirea statului național unitar. În perioada imediat următoare (1918-1940), Biserica Ortodoxă din interfluviul pruto-nistrean a fluturat cu înflăcărare spirituală flamura dreptei credințe, a identității, a comuniunii şi a unității neamului.

În această perioadă Eparhia Chişinăului a fost ridicată la rangul de Mitropolie. În anul 1927 este constituită Mitropolia Basarabiei, condusă de Mitropolitul Gurie Grosu[1], ilustru ierarh şi patriot basarabean şi Episcopia de Bălți şi Hotin, în frunte cu Episcopul Visarion Puiu. Aceşti doi ierarhi au contribuit la conservarea realizărilor din secolul precedent, permițând Bisericii Ortodoxe să se dezvolte într-un cadru natural şi firesc.

În Basarabia a fost fondată prima instituție de învățământ superior – Facultatea de Teologie din Chişinău (8 noiembrie 1926) încadrată în arealul Universității „Al. Ioan Cuza" din Iaşi. La ea au activat profesori cu renume din vechea Românie, ca Vasile Radu (disciplina „Vechiul Testament") [11], Gala Galaction (disciplina „Noul Testament"), Nichifor Crainic (disciplina „Istoria literaturii religioase") [21].

Un rol aparte în pregătirea clerului l-au jucat Seminarul Teologic, transferat după fondarea Facultății în sediul Şcolii spirituale din Chişinău şi Şcoala de cântăreți, reorganizată în Şcoala de Muzică Bisericească. Astfel, rândurile clerului basarabean au fost completate cu preoți de o înaltă pregătire teologică şi culturală, a fost desfăşurată o largă activitate de propovăduire a credinței, de combatere a sectelor şi a diverselor vicii sociale.

Au fost editate mai multe ziare şi reviste bisericeşti (Basarabia, Luminătorul, Cuvânt Moldovenesc, Astra Basarabeană). În periodicele bisericeşti, cei mai activi preoți, prin scris şi fapte, răspândeau raza unității de neam şi credință prin publicațiile sale.

*

* *

Prin prezenta relatare, încerc să aduc doar un strop dintr-un prea mare şi binemeritat prinos de recunoştință slujitorilor basarabeni care s-au aflat în slujba Bisericii neamului şi care au ținut sus flacăra sfântă a altarului, menținând credința în sufletele oamenilor. Deosebit de activi în mişcarea de unificare au fost cei mai luminați slujitori creştini ai condeiului şi ai altarului: Mitropolitul Gurie Grosu; preotul poet Alexei Mateevici; Constantin Popovici, iconom mitrofor; Dionisie Erhan, stareț al

[1] La 21 aprilie 1928, potrivit hotărârii Sf. Sinod, printr-un Înalt Decret Regal „Î.P.S. Gurie Grosu, arhiepiscopul Chişinăului, se ridică la rangul de Mitropolit al Basarabiei".

Mănăstirii Suruceni, mai târziu vicar la Chişinau şi episcop de Ismail; Pr. Andrei Murafa; Părintele Alexandru Baltaga; Pr. Antonie Luţcan, Pr. Vladimir Burjăveanu; Pr. Nicolae Stadnikov; Preotul-compozitor Mihail Berezovschi etc.

Mitropolitul Gurie Grosu (1877-1943)

Gurie Grosu s-a născut la 1 ianuarie 1877 în satul Nimoreni, judeţul Lăpuşna din Basarabia. În 1902 – misionar eparhial, ierodiacon, ieromonah. S-a călugărit cu numele *Gurie* (din botez Gheorghe) la Mănăstirea Noul Neamţ (Chiţcani).

Gurie Grosu se numără printre fondatorii Partidului Naţional Moldovenesc, printre luptătorii ardenţi pentru autonomia naţională. În 1917 publică primul abecedar din Basarabia cu grafie latină – *Abecedarul moldovenesc*. A fost profesor de limba română la Chişinău, fiind şi unul dintre militanţii introducerii limbii române în şcoli şi Biserică. În primul guvern al Republicii Democratice Moldoveneşti a deţinut funcţia de Director general al *Învăţământului şi Cultelor*.

După Unirea Basarabiei cu Patria Mamă devine arhiereu-vicar cu titlul *Botoşăneamul* (hirotonit la Iaşi la 15 iulie 1918). În 1919 este numit arhiereu-vicar al Arhiepiscopiei Chişinăului (cu titlul „de Bălţi"); la 1 ianuarie 1920 locţiitor de arhiepiscop al Chişinăului şi Hotinului, la 21 februarie 1920 ales titular (înscăunat în 1921). Când Arhiepiscopia Chişinăului a fost ridicată la rangul de Mitropolie, Gurie Grosu devine primul mitropolit al Basarabiei de origine românească, la 28 aprilie 1928, păstorind până la 11 noiembrie 1936, când a fost pensionat. Fiind învinuit de fraude financiare care nu au fost dovedite, procesul în cauză a intrat în istorie drept „cazul Gurie Grosu". Cu toate acestea, a rămas acelaş om şi fidel aceloraşi idealuri [5, p. 223].

Preotul-poet Alexei Mateevici (1888-1917)

Alexei Mateevici a fost una din figurile marcante ale mişcării de recuperare a valorilor naţionale, care, alături de fruntaşii luptei de eliberare naţională, şi-a adus aportul la înfăptuirea Unirii.

Receptiv la toate evenimentele şi fenomenele sociale prin care trecea Basarabia la începutul secolului al XX-lea, Alexei Mateevici a reuşit să se încadreze perfect în diverse aspecte ale vieţii: cultură, religie, învăţământ. Manifestând interes faţă de conjunctura social-politică la care era predispusă Basarabia sub oprimarea regimului ţarist, s-a îngrijorat mult de soarta şi suferinţele basarabenilor. Problema naţională, îndeosebi „drepturile naţionale" ale băştinaşilor, se aflau mereu în centrul atenţiei poetului şi publicistului. Pe frontul dezrobirii naţionale, preotul militar, s-a dovedit a fi un purtător al celor mai progresiste idei. A luptat cu toată simţirea sa românească întru împlinirea visului suprem – Unirea.

Fraţii români luptau pentru libertate şi unire. Sufletul tânărului preot şi poet tânjea, astfel se hotărăşte să se încadreze în câmpul de luptă lângă compatrioţi, în calitate de preot pe front. Erau vremuri grele pentru cei ce se declarau români patrioţi şi adepţi ai Unirii. Dar, Mateevici a avut curajul să facă această mărturisire de mai multe

ori. La primul Congres al învățătorilor moldoveni din Basarabia care s-a desfăşurat la Chişinău (25-28 mai 1917), avea să proclame într-o admirabilă alocuțiune: „Trebuie să ştim că suntem români. Aceasta trebuie să le-o spunem şi copiilor şi tuturor celor neluminați. Să-i luminăm pe toți cu lumină dreaptă…" Amintim că Alexei Mateevici şi-a citit pentru prima dată poezia-manifest *Limba noastră* în cadrul aceluiaşi Congres din mai 1917.

Poemul „Limba noastră" s-a transformat într-un îndemn de luptă pentru valorificarea comorilor de perpetuare spirituală ale poporului, de revenire la izvoarele româneşti ale fiinţării neamului. Iar versurile din poezie: „Înviați-vă dar graiul / Ruginind de multă vreme, / Ştergeți colbul, mucegaiul / Al uitării în care geme…" (A. Mateevici, *Limba noastră*) nu şi-au pierdut strălucirea până în zilele noastre şi pune în lumină cuvioşenia unui crez pe care basarabenii l-au purtat prin circumstanțele suferinde ale timpului istoric. Poemul „Limba noastră" se înscrie perfect în tradiție, aducând laudă Limbii noastre ca mod de întrupare a dumnezeirii.

Deşi nu s-a bucurat de Marea Unire aici, pe pământ, a prevestit-o şi a luptat pentru ea în războiul liberării, dar şi al muceniciei noastre... Printr-o întâmplare tragică, a plecat prea timpuriu în lumea celor drepți, dar numele său rămâne în analele istoriei drept solul „înfăptuirii viselor noastre sfinte"[1] şi „un unionist convins şi un român veritabil" [5, p. 251].

Constantin Popovici, iconom mitrofor (1860-1943)

Un înflăcărat purtător al stindardului privind înfăptuirea Unirii din rândul Clerului ortodox basarabean a fost protoiereul **Constantin Popovici.** Acesta a contribuit la trezirea conştiinței naționale şi la promovarea intereselor clerului şi ale credincioşilor din Basarabia prin intermediul revistei *Luminătorul*, prima revistă bisericească în limba română, pe care cu mult zel a condus-o chiar de la apariția ei din 1908.

Revista a urmărit manifestările cu caracter național din Basarabia, a publicat rezoluțiile congreselor naționale, a susținut proclamarea autonomiei Basarabiei, sprijinind cu hotărâre ideea Sfatului Țării. În 1917 este publicat apelul preoților şi mirenilor din Eparhia Basarabiei în care se cerea „Republică democratică cu largă autonomie a neamului"[19]. Protoiereul Constantin Popovici, în articolul „Monarhia ori respublica", enumera elementele caracteristice celor două forme de guvernare. Autorul menționa: „La Adunarea Întemeietoare, care va fi în luna octombrie, împuterniciții noştri vor fi datori să arate, ce ocârmuire doresc să fie în țara noastră, ca să meargă toate lucrurile spre bine şi în folosul norodului. Dar ca să putem alege ocârmuirea cea mai bună, trebuie să ştim ce fel de ocârmuiri sânt în alte țări şi ce fel de deosebiri au ele şi care dintrânsele după a noastră părere vor fi mai bune" [20].

La 18 aprilie 1917, în „Luminătorul" a fost publicată adresarea către participanții la Congresul Eparhial Extraordinar al Partidului Național Moldovenesc, care vedea în preoțime forța capabilă să aducă schimbarea în Basarabia: „Dacă fiecare preot va lucra în satul său după ideile democratice şi naționale ale stăpânirii celei noi, care sânt şi ideile partidului nostru, putem fi încredințați că neamul moldovenesc se va trezi la o

nouă viață de mulțumire şi fericire" [18]. Prin intermediul revistei, clerul basarabean a rostit cuvinte înalte care au pregătit spiritual mirenii pentru a intra în armonia gândirii româneşti după 1918. În mai 1918 a fost publicat articolul „Atârnările noastre cele bisericeşti după alipirea Basarabiei la România", în care se aduc argumente în favoarea unirii Bisericii din Basarabia cu cea din România.

Părintele Constantin Popovici, considerat pe bună dreptate mândria preoțimii basarabene, şi-a trăit viața între două slujiri divine absolute: iubirea de Dumnezeu şi dragostea de Neam.

Episcopul Dionisie Erhan (1868-1943)

Un alt cleric de înaltă slujire şi luptă dârză de luminare şi cinstire românească a fost starețul de la Mănăstirea Suruceni [ulterior episcopul Cetății Albe-Ismail (1935) Dionisie Erhan, devenit erou al unității naționale, care n-a strălucit decât prin dragostea sa creştină, bunătatea blândeții şi lumina înțelepciunii dăruită tuturor.

Ne putem întreba: de unde vine această statornicie? Răspunsul îl putem găsi în nota biografică publicată în Buletinul Episcopiei Cetății Albe – Ismail în numărul festiv închinat alegerii, investirii şi instalării episcopului Dionisie Erhan, din care desprindem câteva informații prețioase:

„... Deşi n-avea pregătire teologică, a fost un bun îndrumător al activității misionar-pastorale şi culturale din eparhia sa. Cunoştințele teologice le-a cules şi le-a aprofundat singur. Limba sa maternă a propovăduit-o mereu şi a învățat a scrie şi a citi româneşte în decursul timpului pe toți frații din mănăstire. Cu mare trudă şi asprimi a adus cărți româneşti de slujbă şi literare de peste Prut, cu mult înaintea războiului mondial" [10, pp. 125-127].

Destinul marilor basarabeni n-a fost simplu nici în perioada interbelică, dar ei au ştiut să lupte. Un exemplu elocvent îl constituie cazul Dionisie Erhan, care mărturisea într-un interviu *bătrânul sihastru de la Suruceni*: *„... Eu n-am dat niciodată îndărăt. (...) Viața mea este un lanț nesfârşit de lupte şi de biruințe. N-am luptat niciodată pentru interese personale. Şi de aceea am biruit totdeauna..."* [16].

Preotul Andrei Murafa (1874-1918)

Un alt mare slujitor, pătimitor şi mărturisitor naționalist a fost Pr. Andrei Murafa. Părintele Andrei Murafa a fost un preot basarabean de seamă şi luptător înflăcărat pentru unirea Basarabiei cu Patria-mamă.

Andrei Murafa s-a născut în 1874 în satul Cotiujenii Mari, județul Soroca. A absolvit la Chişinău două cicluri seminariale, a fost hirotonit preot în cadrul unei parohii din județul Bălți. A fost printre colaboratorii ziarelor: „Ardealul" şi „România liberă". Cu ajutorul lui Onisifor Ghibu, întemeietorul acestor două ziare, a publicat la sfârşitul anului 1918 cartea întitulată „Daruri sfinte". „Unirea cu Țara e dorul nostru sfânt" – aceasta era ideea care trecea ca un fir roşu prin toate cele 64 de pagini ale cărții, idee care rămâne valabilă şi pentru zilele noastre. În prefață, Onisifor Ghibu menționa:

„Părintele Murafa a luptat pe față, nu numai pentru Basarabia, dar şi pentru unirea cu România şi cu toți românii. (...) Părintele Murafa a fost printre cei dintâi care au trecut repede peste punctul de vedere «moldovean», punându-l pe cel «românesc» în privirea tuturor îndatoriilor de viață" [8, p. 37-38].

În primăvara şi vara lui 1917, când lupta basarabenilor pentru drepturile naționale, inclusiv pentru reabilitarea limbii române luase amploare, preotul Andrei Murafa a început pur şi simplu a „bombarda" redacțiile ziarelor din ținut, în special a ziarului „Cuvânt Moldovenesc", cu numeroase articole despre limbă şi alfabet, îndemnându-i şi pe cei şovăielnici să se încadreze în această luptă sfântă.

Activând în perioada Marii Uniri, părintele Andrei Murafa, potrivit spuselor unui alt preot şi scriitor de seamă – Gala Galaction, „a căutat să unească laolaltă înălțimea convingerilor creştine cu furtunile luptătorului ziarist" [4, p. 93]. La 10 martie 1918, deci înainte de Unire, părintele Murafa, inspirat de „Cântarea României" a lui Alecu Russo, a scris un imn deosebit de înălțător, din care am reprodus pasajul de mai sus.

Atenția scriitorului a fost mereu axată pe problemele sufletului. Preotul din el n-a ațipit nici pentru o clipă. Problema caracterului național al bisericii era una din temele preferate ale lui Andrei Murafa, care a propus soluții, care sunt valabile şi astăzi: „Naționalizarea Bisericii trebuie să înceapă nu de jos, dar de la cap. (...) Dacă până acum satele moldoveneşti s-au rusificat prin Biserică, apoi şi de naționalizat ele tot prin Biserică se vor naționaliza. Să începem, deci, serios naționalizarea Bisericii de sus, pentru ca degrabă să o putem naționaliza pe de-a-ntregul. Cu Dumnezeu înainte spre un regim bisericesc nou, în țară nouă" [4, p. 93].

Problemele bisericii, problemele şcolii, problemele femeii basarabene, problemele racordării sufleteşti a fraților români din toate provinciile ce se unesc sunt, de fapt, nişte pietre de temelie care trebuie potrivite chibzuit şi temeinic, pentru vecie. Aici, la potrivirea temeliei şi-a găsit rostul modestul preot din Costiujeni, care a plecat în lumea celor drepți cu sentimentul datoriei împlinite. Şi dacă istoriile literare îl pomenesc ori chiar îl ocolesc este şi acesta un semn că a lucrat cinstit şi cu suflet curat, adică a făcut cât i-a fost dat să facă, lăsând restul pe seama urmaşilor [4, pp. 192-195].

Părintele Alexandru Baltaga (1861-1941)

Părintele Alexandru Baltaga – deputat în Sfatul Țării, înainte de toate, a promovat cuvântul lui Dumnezeu, dar a fost şi un activist pe tărâmul obştesc, promovând adevărul istoric despre Basarabia. Timp de 22 de ani (1903-1925) a fost preşedinte al Congresului Eparhial. Din 1908 colaborează la revista „Luminătorul". În perioada 1899-1918 este învățător la şcoala primară din Călăraşi. Nu în zadar, în toamna anului 1917, preoțimea basarabeană l-a delegat deputat în forul legislativ al Basarabiei – Sfatul Țării. Mandatul său, validat la prima şedință a Sfatului Țării – 21 noiembrie 1917, îl deține până la ultima şedință – 27 noiembrie 1918. A fost singurul reprezentant al Bisericii în Sfatul Țării [13]. Cum era firesc, la ceasul deşteptării, 27 martie 1918, Alexandru Baltaga votează pentru Unirea Basarabiei cu România. După Marea Unire a mai îndeplinit şi funcția de membru al Comitetului de unificare al bisericilor din România Mare [15].

Alexandru Baltaga este o legendă pentru toți basarabenii. Despre el s-a scris şi mult, şi... puțin. Contemporanii l-au văzut şi l-au prezentat într-o lumină, posteritatea a căutat să-i descopere chipul integral, să contureze portretul lui spiritual.

Nicolae Popovschi în lucrarea sa *Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruşi* (Chişinău, 1931) îl caracterizează astfel: „(...) plin de energie, cu mare putere de muncă, minte pătrunzătoare, voință neînduplecată, înzestrat şi cu un deosebit tact, prot. Alexandru Baltaga, rămânând preot rural, a muncit în cursul întregii perioade fără răgaz, cu dezinteresare, dar şi cu deplin succes, pentru propăşirea aşezămintelor eparhiale, ținând mult la concepția tradițională privitoare la rolul dominant al clerului în biserică. (...) Munca depusă de către pr. Alexandru Baltaga pentru interesele eparhiei a fost din cele mai variate, însă el a înfăptuit mai mult în calitate de conducător al diferitelor adunări preoțeşti. Ales preşedinte al congresului eparhial din 1903, a prezidat de atunci aproape toate congresele eparhiale ce au avut loc până la 1925; a prezidat încă douăsprezece congrese şcolare ale circumscripției Chişinăului; a ocupat şi alte multe servicii în eparhie, contribuind, cu autoritatea lui de conducător înțelept, la înfăptuirea celor mai importante măsuri şi la înființarea celor mai însemnate instutuții din această perioadă..." [12].

La data de 1 iulie 1935, părintele Alexandru este pensionat şi la 17 decembrie acelaşi an prin decizia Ministerului Cultelor şi Instrucțiunii Publice este repus în funcția de paroh la biserica din Călăraşi-sat, „fără a se numi alt preot în locul lui". Această decizie ministerială a fost întărită prin hotărârea Sf. Sinod din 1 mai 1936, în care părintele era desemnat „paroh la parohia Călăraşi-sat din cuprinsul Arhiepiscopiei Chişinăului, în mod exepțional, până la moarte". Aceste hotărâri erau motivate „în vederea meritelor lui deosebite în viața Bisericească Națională din Basarabia, cum şi pentru rolul care l-a avut la Unirea Basarabiei cu Patria-Mumă România" [3, p. 104].

În primele zile de ocupație sovietică (1940-1941), împreună cu alți foşti deputați în Sfatul Țării a fost arestat şi părintele Alexandru Baltaga. De către agenții organelor NKVD i s-a *încriminat* faptul că: „În anul 1918 a avut o atitudine dușmănoasă față de Rusia Sovietică, a fost membru [deputat] activ al Sfatului Țării, votând pentru dezlipirea Basarabiei de la Rusia Sovietică şi alipirea la România, fiind răsplătit de Guvernul României cu 50 ha de pământ". Părintelui i-au fost încriminate şi multe alte învinuiri care erau pedepsite de organele NKVD, cu ani grei de temniță, inclusiv cu pedeapsa capitală, condamnarea la moarte prin împuşcare [15].

Din cauza vârstei înaintate şi a presiunilor fizice şi psihice la care a fost supus în timpul anchetei, cât şi din cauza condițiilor inumane din temnițele comuniste, părintele A. Baltaga trece la Domnul, la 7 august 1941. Maşina sovietică de exterminare şi-a făcut datoria în cel mai scurt timp posibil. În certificatul de moarte diagnosticul este următorul: inflamație intestinală. Avea 80 de ani împliniți şi a fost decanul de vârstă al tuturor deputaților Sfatului Țării la acea vreme. Abia peste un an, la 29 septembrie 1942, anchetatorul semnează decizia privind clasarea dosarului în legătură cu decesul „inculpatului" Baltaga [15].

Reabilitarea vine peste 50 de ani – la 10 iulie 1991. În anul 1995, în cadrul Mitropoliei Basarabiei, s-a pus problema studierii vieții sale pentru canonizare [15].

*

* *

Rolul pe care l-a avut Biserica basarabeană în actul Unirii a fost unul substanțial. Prin slujitorii altarelor, aceasta a indus şi a păstrat mereu în inima românilor ideea de unitate națională şi de credință. Luptători proeminenți, mulți dintre aceştia au trăit şi au suferit pentru întregirea neamului românesc. Cu un dor anume şi o credință deplină, au iubit nespus de mult Basarabia Sfântă. De aceea, prin înțelegere şi empatie au înlesnit Unirea Basarabiei cu Patria istorică – România.

Referințe bibliografice:

1. Cimpoi, Mihai. *Drumul (în) spre Eminescu în Basarabia*. 2001, nr. 1-4, p. 15.
2. Colesnic, Iurie. *Generația Unirii*. Bucureşti, 2004, p. 251.
3. Colesnic, Iurie. *Basarabia necunoscută*.Vol. 3. Chişinău: Museum, 2000. 300 p.
4. Colesnic, Iurie. *Basarabia necunoscută*. Vol. 2. Chişinău: Museum, 1997. 286 p.
5. Colesnic, Iurie. *Generația Unirii*. Chişinău; Bucureşti: Museum, 2004.
6. Galaction, Gala. *Zile basarabene*. Chişinău: *Ştiința*, 1993.
7. *Istoria Basarabiei de la începuturi până la 1989*. Bucureşti, 1989.
8. Murafa, Andrei. *Daruri sfinte*. Chişinău, 1918.
9. Nistoroiu, Gheorghe Constantin. „Basarabia – imperativul naționalist-creştin al Neamului!". În: *Națiunea: continuitate pentru neam şi țară*, 2017, An 8 (107), 31 martie.
10. *Note biografice* [P.S. Episcop Dionisie]. În: „Buletinul Episcopiei Cetății Albe-Ismail", Nr. festiv, 1935, pp. 125-127.
11. Păcurariu, Mircea. *Dicționarul teologilor români*. Bucureşti: Univers Enciclopedic, 1996.
12. Popovschi, Nicolae. *Istoria bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruşi. Din negura trecutului: crâmpeie de amintiri.* Chişinău: Museum, 2000. 503 p.
13. Preotul Alexandru Baltaga (1861-1941). În: *Calendar Național* [BNRM], 2011, p. 98-99.
14. Tataru, Lidia. *Biserica şi Unirea Basarabiei cu România de la 1918*. Disponibil pe: http://www.dacoromania-alba.ro/nr43/biserica_unirea_basarabiei_romania.htm.
15. Taşcă, Mihai. *Destinul crud al preotului Alexandru Baltaga, deputat în Sfatul Țării*. În: „Ziarul Timpul": cotidian național independent, 2011, 15 aprilie, p. 20.
16. Țepordei, Vasile. *Episcopul Dionisie*. În: „Raza", 1937, An. 7, nr. 389, 18 iulie, p. 1.
17. Țepordei, Vasile. *Scrieri alese*, Chişinău: Flux, 2005.
18. *Кэтре преоцимя молдовеняскэ. Ку прилежул адунэрий преоцилор ла Кишинэу ла 18 априлие 1917.* În: „Luminătorul", 1917, mai 1917, p. 58.
19. *Кэтре четэцений Басарабией.* În: „Luminătorul", 1917, mai 1917, p. 63.
20. *Монархия орь республика.* În: „Luminătorul", 1917, iunie 1917, p. 14.
21. http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/dictionar_c/coz-cre/dictionarc_25.pdf

IOACHIM CATON DRĂGESCU

Dinică Ciobotea

În anii de după Revoluția Română din 1848, cu desfăşurare şi programe unitare în Moldova, Transilvania şi Țara Românească, mişcarea pentru românism s-a extins prin creşterea numărului centrelor promotoare ale acestui concept, folosirea exclusivă a limbii române în învățământ, etalarea an de an a neîmplinirii obiectivelor paşoptiste, răspândirea în lumea europeană (occidentală) a problemei româneşti ca parte a crizelor marilor imperii de sorginte medievală, Imperiul otoman şi Imperiul habsburgic.

În Blaj, unul din centrele de curată conştiință românească, concepută (grefată) pe crezul latinității poporului român, profesorii şi elevii au aniversat în fiecare an ziua de 3/15 mai „reînnoind legământul de a rămâne pururea buni români şi de a lupta pentru libertatea națională şi pentru egalitatea în drepturi", impunând ca imn național al românilor „oda lui Andrei Mureşanu, *Deşteaptă-te Române*"[1]. „De aici, ca dintr-un izvor răcoritor – scria Ion Simionescu – s-au împrăştiat în toate colțurile românimii vrednici propagandişti ai ideii naționale: Aron Pumnul în Bucovina, S. Bărnuțiu în Moldova, I. Maiorescu în Muntenia, apostolii convingerii în vitalitatea neamului"[2].

În spiritul Şcolii Blajului s-a format copilul de pe valea Târnavei Mici, de la Blăjel, Ioachim Caton Drăgescu (n. 12 septembrie 1846), care a îmbrățişat ideile patrimoniale ale neamului său şi, de-a lungul vieții, i-au fost imbold şi faptă concretă şi conştientă. El a ajuns, prin tot ce a făcut, un nume pe care istoria l-a integrat acelor „oameni cu rol determinat şi cu răspundere în societate şi în viața publică", „care, în zbuciumata lor viață, au avut o convingere, au nutrit o credință şi s-au călăuzit de idei", sau „au avut tăria de a trece de la idee la faptă, aruncând în cumpănă însăşi situațiunea lor, oricare ar fi fost ea"[3].

Ioachim Caton Drăgescu, în cuprinderea concluziilor istoricilor şi oamenilor de cultură care au scris despre el, a stăruit pentru progresul moral al poporului său, iar aportul său intelectual a folosit ca fântână de apă limpede de unde s-au adăpat contemporanii săi, realizatorii Marii Uniri din 1918; a fost un remarcabil militant şi luptător pentru progresul şi unitatea politică a poporului român, aparținând grupului de mari patrioți care în perioada dualismului austro-ungar au cooperat şi s-au sacrificat, fiecare şi toți, în numele unui ideal, „care a influențat fără îndoială mişcarea de eliberare națională, acționând în permanență ca un adevărat catalizator al tuturor forțelor spirituale avansate

---

[1] Augustin Caliani, *Profesori şi elevi din Blaj – sentimente şi sbuciumări naționale,* în „Cultura creştină", Blaj, an XVII, 1937, nr. 4-5, p. 384.

[2] Ion Simionescu, *Pitorescul României,* Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1975, p. 113-114.

[3] Ion I. Nistor, *Pomenirea lui Dimitrie Cantemir voievod, domnitorul Moldovei. La 200 ani de la moartea lui,* în „Academia Română, Mem. Sect. Ist.", seria III, tom II, mem. 5.

ale românilor de pretutindeni"[4]; Drăgescu a rămas tributar ideologiei generației care l-a crescut, dar cu mențiunea că el – în contextul liberalismului burghez românesc în formare – a adus prețioase amendamente, care au dat durabilitate peste ani operei sale. Prin el, ca un reprezentant al unui curent social, s-au sudat continuități spirituale de la generațiile lui Maior, Micu, Şincai şi Deleanu către contemporanii săi şi către noi cei de astăzi.

Despre reliefurile vieții lui mărturisesc momentele şi evenimentele la care a fost părtaş, inițiator, militant, sau – în cazul operei scrise – autor.

Student fiind la Pesta şi apoi la Viena, s-a situat pe o poziție radicală în toate problemele acute ale poporului său şi ale Europei. În articolele publicate în „Concordia", „Federațiunea" (ziarele lui Alexandru Roman la Pesta), „Familia" (cunoscuta publicație a lui Iosif Vulcan), „Gazeta Transilvaniei" şi „Românul" a făcut o susținută propagandă unității politice a tuturor românilor, obiectiv primordial al Revoluției de la 1848, concordant cu spiritul mişcării istorice a tuturor națiunilor lumii.

A protestat cu vehemență împotriva constituirii dualismului statal dintre Austria şi Ungaria din 1867, actul politic rezultat din disperarea unui Imperiu medieval de a se menține admițând încorporarea politică şi administrativă a Transilvaniei la Ungaria. „Nu credem – scria încă din 1868, Ioachim Caton Drăgescu – în durata acestei ere de umilință şi desconsiderațiune pentru noi", „aspirațiunile noastre sunt de progres, şi pretențiunile de justiție, să nu ne îndoim de triumful cauzei noastre"[5]... El era convins că românii transilvăneni trebuiau să urmeze „calea croită în 15 mai" 1848 şi că monarhia austriacă nu avea nicio şansă să dăinuiască, pieirea ei producându-se prin revoluția popoarelor încătuşate de aceasta[6].

După terminarea facultății şi obținerea titlului de doctor în medicină în Italia, I. C. Drăgescu s-a stabilit la Craiova, unde relațiile lui sociale cele mai durabile au fost cu familiile de renume, la acea vreme, Magheru, Titulescu, Chițu, Carada, Poenaru, Bălcescu, Opran, Haralambie etc., sau cu transilvănenii aşezați mai înainte în acest oraş: Iacob Banciu, Simion Mihali, F. W. Fabricius, Constantin Olteanu, Mihail Strajan, G. M. Fontanin, Ion Faur, Ion Bombăcilă ş.a.

Prezent în publicistica din Craiova, ca secretar de redacție la revista „Oltenia", la 18 iunie 1874, în articolele editoriale, el a consemnat ideea inevitabilului dizolvării statului dualist austro-ungar şi „scăparea din robia străinului <a românilor> şi unirea lor cu Patria mamă"[7]. Naționalismul lui I. C. Drăgescu îngloba ideea de libertate, independență statală şi progres național.

---

[4] Gelu Neamțu, *I. C. Drăgescu, militant pentru republică şi dacoromânism (1866-1914),* în „Anuarul Institutului de Istorie şi arheologie Cluj", XV, 1972, p. 283.

[5] „Federațiunea", I, nr. 27 din 18 februarie/1 martie 1868, p. 101-102, apud G. Neamțu, *op. cit.,* p. 275.

[6] Cel mai direct manifest al său, prin care îndemna pe românii transilvăneni la revoltă insurecțională împotriva Dualismului austro-ungar a fost „Apelul de la Torino" din 1869. În cuprinsul acestui manifest trăirile tânărului Drăgescu răzbat timpul după aceea: ... „Să ne dăm mâna, să punem umăr la umăr, piept la piept, să jurăm a muri până la unul decât a trăi în sclavie, astfel vom putea ridica la Alba Iulia altarul unității, libertății şi independenței române, sub care vom îngropa suferința, martiriul şi umilința noastră"... Vezi Ilie Dăianu, *Forțele Latinității Regeneratoare. Un suflet eroic uitat: Dr. Ioachim C. Drăgescu,* Cluj, 1938, p. 7-8; G. Neamțu, *op. cit.,* p. 278-279.

[7] „Oltenia", an I, nr. 9, 12 septembrie 1874 şi nr. 15, 24 octombrie 1874, articolul *Europa Orientale. Starea sa şi presinte şi reorganisațiunea sa.*

Aceleaşi sentimente a manifestat şi pentru alte popoare din Europa care luptau pentru drepturile lor naţionale. El milita întru colaborarea acestora în contra tiraniilor imperiilor din Europa. În concepţia sa, înfrăţirea popoarelor latine trebuia să ducă la o nouă ecuaţie politică a Continentului, în care statul rezultat din unirea tuturor românilor – „Daco-România" – avea de îndeplinit o misiune istorică importantă.

În efortul general românesc închinat libertăţii în anii războiului pentru Independenţa deplină de stat, în care s-au încadrat şi „excelenţii cetăţeni din Craiova", numele lui I. C. Drăgescu s-a legat de câteva fapte remarcabile, precum strângerea relaţiilor cu românii transilvăneni (vezi corespondenţa cu I. Raţiu şi comitetele de sprijinire a armatei române pe front sau întreţinerea stării de optimism în victoria acesteia prin presă etc.) şi o activitate susţinută ca medic al celui mai important spital pentru soldaţii răniţi, cunoscut sub numele de „Ospiciul Independenţa nr. 1 Bucureşti-Craiova"[8].

După război a plecat („ca să fie folositor guvernului liberal") la Constanţa, oraşul de exil al lui Ovidiu, unde a militat pentru aceleaşi mari idealuri care i-au călăuzit toată viaţa şi toate faptele.

Activ pretutindeni, pe plan social, politic şi naţional, la Craiova, Constanţa, Tulcea, Brăila, Ploieşti, Slatina, I. C. Drăgescu a fost vicepreşedintele Secţiei Olt a Ligii Culturale, a participat la Conferinţa Naţională de la Sibiu din 23-24 iulie 1893 ca reprezentant din România al Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, sau a scris numeroase broşuri şi cărţi în consens cu necesităţile istorice[9].

Conştiinţa sa emana şi şi-o exprima din năzuinţele naţiunii române de independenţă şi de desăvârşire a unităţii ei politice.

În anul 1884, mişcarea naţională s-a intensificat cu prilejul Centenarului Revoluţiei lui Horea. Drăgescu şi-a exprimat gândurile în versuri, considerând că „Ora salvării" (Dezrobirea Ardealului şi unirea lui cu România) sosise. În consecvenţa lui pentru revoluţie naţională cu orice preţ, a invocat numele, amintirea şi simbolurile reprezentate de Horea, Cloşca, Tudor Vladimirescu şi Avram Iancu şi a chemat pe români să continue calea solidarităţii comune în înfăptuirea unităţii politice depline a naţiunii române.

Un ataşament activ a avut I. C. Drăgescu la mişcarea memorandistă. În ultimii ani ai secolului al XIX-lea şi la începutul secolului următor, când ideea de refacere a unităţii politico-statale a teritoriului în care se formase poporul român se reflecta în conţinutul

---

[8] Acest spital a fost înfiinţat de Comitetul Doamnelor Române Craiovene în casa lui Pera Opran – vezi Dinică Ciobotea, *Comitetul Doamnelor Române Craiovene,* în „Muzeul Naţional", IV, Bucureşti, 1977.

[9] Opera lui Ioachim Caton Drăgescu: *Nopţi carpatine,* Pesta, 1867; *Amor şi patrie,* Poezii, Turin, 1869; *Doruri şi speranţe,* Proză, 1870; *Concetăţiani, Fraţi, Romani!,* Craiova, 6 martie 1873 <despre Boicea Radianu>; *Femeia virtute,* Craiova, 1876 (la moartea Alexandrinei Magheru); *Maternologia (Educaţiune-Igienă),* Constanţa, 1880; *Un pericol naţional,* Ploieşti, 1883; *Cartea ţăranului. Igiena populară,* Constanţa, 1886; *Publiu Ovidiu Nasone,* Constanţa, 1887; *Iluzii şi dezamăgiri,* Constanţa, 1891; *Reguli de sănătate generală şi individuală care trebuiesc păzite mai ales în vederea unei epidemii,* Constanţa, 1892; *Vandalismul de la Turda. Memoriile domnişoarei Felicia Raţiu,* Bucureşti, 1893; *Instrucţiuni relative la farmaciile rurale,* Craiova, 1896; *Instrucţiuni pentru moaşele de plăşi,* Craiova, 1896; *Chestiuni sanitare,* Craiova, 1902; *Desmoşteniţii,* Bucureşti, 1903; *Un glas din popor,* Craiova, 1908; *Pro Patria,* roman istoric, Craiova, 1913.

unei Daco-Românii a devenit „nu doar un ideal, ci o veritabilă tendință politică, un îndemn la acțiune şi o deviză în lupta pentru eliberarea provinciilor româneşti subjugate”[10], iar comportamentul politic al românilor a urmat doctrina „activismului”, Ioachim Caton Drăgescu a realizat noi opere de factură contestatară la nişte realități sociale şi naționale impuse de „tirani”, pledând mereu pentru momentul revoluționar radical care să aducă desăvârşirea unității politice naționale.

În ultimii ani de viață petrecuți în Bucureşti a gândit şi a acționat în spiritul lui optimist. A murit în anul 1915, când se întrezărea desăvârşirea procesului de luptă pentru unitate a tuturor românilor în care fuseseră cuprinse toate înfăptuirile lui de bun şi mare român. De aceea, Ioachim Caton Drăgescu rămâne în Istoria Românilor copilul format la Blaj şi bunicul marelui act național din 1 Decembrie 1918.

La împlinirea vremii, în schimb, au fost prezenți fiii săi, Horia şi Brutus, ultimul căzând eroic în Războiul pentru Reîntregirea Neamului la Mărăşeşti.

[10] Teodor Pavel, *Mişcarea națională română după Războiul de Independență (1878-1883),* în „SCAI”, 20, Sibiu, 1977, p. 172 ş.a.

MEMORANDIŞTI BĂNĂŢENI ÎN VATRA SEVERINULUI SFÂRŞITULUI DE SECOL XIX

Dan Şalapa

Istoria a făcut ca în părţile Severinului să nu avem consemnate nume de participanţi la momente anterioare marelui act politic de la 1 Decembrie 1918. Când ne referim la astfel de momente, avem în vedere Memorandul şi aşa-numita „mişcare memorandistă", declanşată la 1892 de un grup de intelectuali transilvăneni, în frunte cu Iuliu Maniu. Alături de el, istoria naţională românească i-a mai reţinut pe Dionisie Roman, Patriciu Barbu, dr. D. O. Barcianu, Gherasim Domide, dr. Teodor Mihali, dr. Aurel Suciu, Mihaiu Veliciu, Rubin Patiţa, Niculae Cristea, Iuliu Coroianu, Gheorghe Pop de Băseşti, dr. Ioan Raţiu, dr. Vasile Lucaciu, Dimitrie Comşa, Septimiu Albini. Iar această neconsemnare constatată de noi – desigur, posibil corectabilă – la o mai atentă aprofundare a subiectului, este explicabilă prin poziţionarea geo-politică a vremii respective, Severinul făcând parte din Regatul României, sub sceptrul Regelui Carol I, regat independent de Imperiul Austro-Ungar, sub a cărui dominaţie se afla Transilvania, inclusiv Banatul, teritorii româneşti, de altfel, care-şi căutau desprinderea de imperiul bicefal de sub conducerea împăratului Franţ Iosef.

Printr-o fericită întâmplare, care are la bază şi o ascendenţă personală, am constatat că, în Severin, au fost oameni care s-au alăturat în acei ani ai redactării Memorandului, apoi în cei ai susţinerii lui, chiar şi în cei ai prigoanei. Aceşti oameni, însă, proveneau din zona Banatului, mai exact din Sânicolau Mare, oameni care, urmăriţi după 1894 de serviciile politice ale împăratului pentru împărtăşirea ideilor memorandiste şi sprijinirea directă a acestei mari mişcări de emancipare şi demnitate românească, urmau a fi arestaţi. Arestaţi aşa cu au fost capii mişcării Memorandului, în frunte cu Iuliu Maniu, alţi membri ai Partidului Naţional Român, de sub ale cărui influenţe ideologice s-au formulat ideile petiţiei adresate împăratiului Franţ Iosef, atunci, la 1982, petiţie numită Memorandul Românilor din Transilvania, Banat şi Ungaria.

Informaţii privind existenţa unor astfel de oameni în vatra Severinului de după 1895 şi care şi-au întemeiat aici, familii, dintr-una dintre acestea provenind şi semnatarul acestui text, profesorul dr. Gheorghe Cotoşman (1904-1977), cunoscut apărător al creştinismului în Banatul aflat sub dominaţia maghiară, ori sub cea sârbească, după cursul istoriei de sfârşit de secol XIX.

Preotul profesor dr. Gheorghe Cotoşman s-a născut la Sânicolau Mare, astăzi, în judeţul Timiş. Conform unui document inedit care ne-a parvenit pe linia aceea de ascendenţă familială de care pomeneam mai înainte, document nepublicat, dar dactilografiat, numărând peste 330 de pagini, inclusiv cu fotografii, semnat olograf de autor, intitulat *Cronica familiei Cotoşman din Sânicolau Mare* şi *Amintiri autobiografice*, aflăm şi

acest amănunt referitor la naşterea semnatarului: „Am văzut lumina zilei la 21 august/05 septembrie 1904 în oraşul Sânicolau Mare, judeţul Torontal, regatul Ungariei".

Fiu al lui Petru şi Floarea, născută Farcaş, care aveau la naşterea sa puţin peste 18 ani, acesta a urmat cursurile Şcolii elementare ortodoxă-română din oraşul natal, apoi, pe cele ale Şcolii normale de învăţători din Timişoara; este absolvent al Seminarului Teologic „Sfântul Nicolae" Râmnicu-Vâlcea, în 1927, apoi al Facultăţii de Teologie din cadrul Universităţii Bucureşti, în 1933, şi al Şcolii doctorale în teologie, în 1941.

Gheorghe Cotoşman este autor al foarte multor lucrări de specialitate teologică, de rit creştin-ortodox, fondator, redactor ori colaborator fervent la multe reviste de aceeaşi orientare teologică. De asemenea, cunoscutul om al bisericii are şi numeroase studii de istorie a comunităţilor românilor din vatra Banatului şi a Transilvaniei, în care argumentează asupra continuităţii elementului românesc în această zonă, a creştinismului şi a stabilităţii spirituale etnice româneşti, care nu a putut fi nici înlocuită, nici alterată de ingerinţe din afara graniţelor acestor teritorii provenite, aşa cum afirmă convingător Gheorghe Cotoşman, din moştenire geto-dacă, apoi, după cum afirmă în „Cronica familiei Cotoşman", din „principii naţionali Glad şi Optum, secolele IX-XI", cu referire, desigur la voievozii medievali Glad şi Optum, cel de-al doilea fiind principele bănăţean Ahtum, sau Ohtum, devenit Optum, trăitor pe la anul 1000, despre care Pr. Gheorghe Cotoşman în monografia istorică „Din trecutul Bănatului – Comuna şi bisericile din Giridava-Morisena-Cenad", 1933, scrie, după cum citim în http://mitropolia-banatului.ro/hramul-manastirii-morisena-3/:

„Puternicul şi înţeleptul duce sau principe al Banatului, Optum (Ahtum, n.n.), vrând să dea mai multă strălucire oraşului Mureşana (Morisena, Cenadul de astăzi, n.n.), capitala principatului său, se hotărî să zidească o biserică catedrală pe seama episcopatului ortodox-român ce rezida în acel oraş şi, alături de biserică, o mănăstire pentru călugări, cu gândul frumos, de a intensifica viaţa bisericească şi monahală în Banatul Timişan. În acest scop el aduce din Grecia meşteri cari ridică, pe ruinele basilicei antice, o biserică cu dimensiuni mărite, în stilul roman-bizantin, şi alături de ea o mănăstire, ambele închinate în cinstea Sf. Ioan Botezătorul".

Aceasta ar fi o dovadă a erudiţiei marelui ierarh creştin-ortodox bănăţean, o dovadă din multele altele care se pot aduce în faţa contemporaneităţii interesate, în ceea ce priveşte apărarea şi argumentarea fundamentelor creştinismului în Banatul românesc.

O altă latură a personalităţii celui evocat ar fi şi aceea privind dimensiunea cercetării istorice, în care sens citäm doar un exemplu, anume din prefaţa semnată de Aurel Turcuş la articolul semnat de Tiberiu Ciobanu „Cercetarea istorică românească din secolul al XIX-lea şi prima jumătate a veacului XX privind epoca medievală în Banat": «Gheorghe Cotoşman a publicat, până în anul 1948 (el îşi va continua activitatea de cercetător şi după aceea), numeroase studii în care abordează o seamă de aspecte ale Evului Mediu bănăţean. Ne-am ocupat în lucrarea noastră de următoarele scrieri ale sale: *Din trecutul Banatului. Studiu introductiv de istorie naţional-bisericească. Cartea I* (cu o prefaţă de Prea Sfinţia Sa Dr. Grigore Gh. Comşa, Episcopul Aradului), Timişoara, 1934; *Episcopia Mehadiei din Banatul Severinului*, în „Revista Institutului Social Banat-Crişana", nr. 2, Timişoara, 1943; *Privilegiile românilor în cadrul distric-*

telor valahe bănățene. Nobilii şi cnezii români bănățeni, în „Revista Institutului Social Banat-Crişana (Buletin Sociologic)", Timişoara, septembrie-decembrie 1944 (şi în extras); *Autohtonia românilor din Banat. Pe baza toponimiei* (Tipografia Diecezană din Caransebeş, 1946). Din lucrările acestea reține atenția capitolul „Imigrarea sârbilor în Banat", cuprins în cartea *Din trecutul Banatului*. Cotoşman prezintă, cu o serioasă documentație, colonizările succesive, de-a lungul timpului, ale unor grupuri din această populație, în teritoriul dintre Mureş, Dunăre şi Tisa. Polemizează cu istoricul Iovan Radonič, care, în lucrarea sa *Histoire des Serbes de Hongrie* (Paris, 1919), susține că sârbii sunt locuitori mai vechi ai Banatului decât românii».

În aceeaşi lucrare, se mai menționează, dincolo de orice dubii, asupra spiritului enciclopedic al lui Gheorghe Cotoşman: «Foarte bine informat este Cotoşman în privința temei districtelor româneşti. Nu aduce lucruri noi, dar actualizează cunoaşterea conținutului, în limba română, al diplomei de la 1457 a regelui Ladislau al V-lea Postumul, publicând-o integral, cu mențiunea că aceasta este de importanță capitală în istoriografia românească. (...) O interpretare istorico-filologică îndrăzneață a lui Cotoşman se desfăşoară în lucrarea *Autohtonia românilor din Banat. Pe baza toponimiei.* (...) Merită totuşi să intre în atenția filologilor ampla secvență despre Mehadia şi, poate, chiar şi cea despre Tape, cu toate că etimologia ultimului toponim se pare că este lămurită definitiv».

Format la şcoala românească fondată de Spiru Haret, în care se simte spiritul de emancipare națională, şcoală care a fost întemeiată exact în acest sens, pe baza efectelor Memorandului, în jurul începutului de secol XX, dar până la actul Marii Uniri de la 1918, şi anume „şcoala naționalistă", concept pe care Spiru Haret îl lansează în broşura cu acelaşi titlu, în 1907, şi în care afirmă referitor la acest adevărat proiect național educațional pe termen lung: „Toate naționalitățile de pe teritoriul nostru să ajungă să se contopească în una singură care să fie rezultanta tuturor", Gheorghe Cotoşman avea să-l aibă mereu în obiectul demersurilor sale profesionale, culturale şi istorice. Spre a nu fi înțeles, însă, greşit în proiectul său şi învinovățit de absorție forțată a celorlalte etnii de pe teritoriul românesc la care făcea referire, Haret precizează categoric în broşura sa: „Departe de mine gândul de deznaționalizare pe cale şcolară sau altfel a naționalităților străine care fac parte integrantă din statul român".

Fidel acestor idealuri, Gheorghe Cotoşman se înscrie pe linia apărării elementului românesc din zona Banatului şi a Transilvaniei, mai mult, el având în familie înaintaşi care aveau să fie înscrişi în „mişcarea memorandistă", membri ai Partidului Național Român de sub conducerea lui Iuliu Maniu. Descendența sa din familii vechi româneşti este un alt argument care-l face pe Gheorghe Cotoşman partizan al ideilor naționaliste, premergătoare actului Unirii. El aduce argumente în „Cronica familiei Cotoşman" privind inclusiv etimologia numelui Cotoşman şi genealogia familie sale, ca provenind din doi frați, Cosma şi Damian, oameni înstăriți, ciobani, trăitori undeva la sfârşit de secol XVII în părțile Vințului ardelean, de unde au venit în Sânicolau Mare. Ramura familiei sale ar fi dinspre Damian, numele de Cotoşman provenind din Cosma, pe filiera Cuzman – Coşman – Cotoşman, numele fiind însă foarte răspândit, ne asigură autorul, în Oltenia nordică, respectiv Vâlcea, unde există o „Pădure a

Cotoşmanilor", la marginea ei fiind şi o fântână, la fel, numită „Fântâna Cotoşman". În zona Roşia-de-Amaradia şi Zorleşti, din Gorj, afirmă acelaşi autor, sunt numeroase familii cu acest nume.

Revenind, să menţionăm că descendenţa din vechi neamuri de ardeleni, cu strămoşi în geto-daci, apare menţionată şi în „Cronica familiei Cotoşman", în care descrierea bunicului patern, Teodor, are astfel de conotaţii cu rol argumentativ.

Dar spiritul apartenenţei familiei la o spiritualitate de esenţă românească se face remarcat şi în timpul Revoluţiei de la 1848, în care sunt menţionaţi membri ai familiei extinse a autorului, străbunica sa, Marta, spre exemplu, copil de câţiva ani, împreună cu familia sa, se refugiau de urgia armatelor ungare, care căutau spre a-i omorî partizani ai ideilor revoluţionare paşoptiste printre locuitorii români din zona Banatului.

Revenind la Memorandum şi legătura sa cu Severinul, trebuie să aducem în prim plan pe Ioan laderul – *lader*, în germana săsească, însemnând *tăbăcar* – fiul lui Ieptu, zis şi Efta, sau Eutimie, şi al Floarei.

Ioan laderul este menţionat ca membru al Partidului Naţional Român, acuzat în procesul memorandiştilor ca susţinător şi strângător de fonduri pentru partid şi pentru susţinerea acţiunilor memorandiste ulterioare.

Dat în urmărire alături de ceilalţi membri ai partidului şi de susţinători, acesta fuge, în 1895, din Sânicolau Mare la Turnu Severin, împreună cu familia – soţia, Sabina, născută Fleşariu, din Comloşu Mic, şi copiii, Elisabeta, Ioan-Romulus, Amalia, Eufemia, Maxim şi Ion. Se stabilesc în casa negustorului Stoenescu, de pe actuala stradă Mareşal Averescu, fostă Progresul. În Turnu Severin, dezvoltă meseria tăbăcitului, împreună cu ginerele său, Lăudan Bunei, originar tot din Sânicolau Mare, soţul Elisabetei, actualul cartier severinean Tabaci extrăgându-se etimologic din această meseria adusă şi practicată de Ioan laderul şi familia sa.

Apartenenţa lui Ioan Cotoşman laderul la mişcarea memorandistă, pe parcusul emigrării forţate la Severin, este discret trecută sub tăcere din cauza eventualelor repercusiuni, însă meseria de tăbăcar se dezvoltă, fiii săi Ioan Romulus, Maxim şi Ion mergând, însă, spre Craiova, se pare că şi spre Târgovişte, unde se regăsesc mulţi cu numele de Cotoşman, fiicele Amalia şi Eufemia căsătorindu-se în Severin, în familia Stoenescu, unde au şi rămas până la sfârşitul vieţii lor, fiind înmormântaţi în Cimitirul ortodox „Sf. Gheorghe", unii, alături de ilustrul lor înaintaş, Ioan laderul.

Elisabeta era deja căsătorită când venise în Severin alături de tatăl său, cu Lăudan Bunei, şi aveau, la acel moment, doi copii, pe Livia şi pe Vasile. Mai târziu, în familia lor, aveau să vină pe lume, Traian, născut, însă, la Sânicolau Mare, în 1896, şi, mai apoi, Iulia, în 1900.

Ioan laderul avea să fie reabilitat politic după ce împăratul Franţ Iosef, sub presiunea noului context european, şi la conturarea inevitabilului sfârşit al Imperiului Austro-Ungar, avea să ridice prigoana împotriva mişcării memorandiste.

În aceste condiţii, Ioan laderul este şi el repus în drepturile sale civile şi politice, de precursor al mişcări de independenţă a Transilvaniei şi de revenire a ei în graniţele României Mari, ca urmare, la moartea acestuia, cel mai probabil imediat după 1900, se va bucura de onoruri militare, despre care Gheorghe Cotoşman consemnează în

„Cronica..." sa, „privind pe naționalistul Ion Cotoşman", pe baza mărturiilor descendenților acestuia din Severin, următoarele: „Necazurile, prigoana, oboseala au răpus la scurt timp pe încercatul Ion Cotoşman laderul, socotit şi el, alături de ceilalți mari luptători pentru triumful idealului de libertate şi unitate națională, drept erou național, înmormântat în cimitirul din Turnu Severin".

Iată, aşadar, legătura, sau cel puțin una dintre ele, a mişcării memorandiste cu Severinul, ca adăpost pentru unul dintre susținătorii săi dedicați, urmărit de represiunea austro-ungară, fapt care, privind lucrurile şi pe partea pozitivă, a dezvoltat o meserie – *tăbăcitul* – şi un cartier dedicat acestei meserii – *Tabaci* – în Severin, tăbăcitul fiind meserie înrudită cu altele, dărăcitul, spre exemplu, cu care avea să se ocupe Vasile Bunei, fratele mai mare al lui Traian, tot în Severin, în perioada inter şi parțial postbelică.

Elisabeta Bunei, născută Cotoşman, fiica cea mare a lui Ioan Cotoşman laderul, a avut patru copii, dintre care Traian, născut la 1896, şi el tăbăcar, stabilit în cartierul Tabaci, avea să aibă trei copii: Gheorghe, Nicu şi Maria. Maria, căsătorită Şalapa, este mama autorului acestor însemnări, extrase din lucrarea „Cronica familiei Cotoşman", lucrare needitată şi nepublicată.

În aceste condiții, Ioan Cotoşman-laderul, „luptător pentru triumful idealului de libertate şi unitate națională" (cf. Gheorghe Cotoşman, în „Cronica familiei Cotoşman"), memorandistul, cum îl poate încadra istoria națională, genealogic, vine străstrăbunic pe linie maternă semnatarului acestor rânduri.

Urmaşii prestigiosului prof. dr. Gheorghe Cotoşman, episcop vicar al Arhiepiscopiei Timişoarei, care trăiesc în Timişoara, printre altele, ne-au transmis că mai există alte 51 de titluri de lucrări nepublicate ale acestuia şi ale unor membri ai familiei, dedicați subiectelor creştin-ortodoxe şi istorice şi că ne-au acordat permisiunea valorificării lor publice, aşa cum ne-au încuviințat şi prelucrarea detaliilor din prezenta comunicare.

Lista titlurilor lucrărilor deținute de urmaşii marelui ierarh creştin-ortodox cuprinde, printre altele, titlurile: IRB, *Epoca Daco-română şi a migrațiunii popoarelor*; *Istoria episcopiilor de Arad şi Oradea*, vol. I, II, III; *Istoria Mitropoliei Olteniei*; IRB, *Banatul sub habsburgi – Mitropolia Timişorii*; IRB, *Episcopia Caransebeşului/ Banatul Severinului 1708*; IRB, *Învățământul românesc până la Unire*; *Viața Sfântului Iosif cel Nou 1650-1656*; IRB, *Românii din Banat şi unirea cu biserica Romei*.

În Biblioteca Universității din Timişoara există un fond de carte „Gheorghe Cotoşman", iar o stradă din metropola bănățeană îi poartă numele.

Aşadar, prin prisma personalității prof. dr. Gheorghe Cotoşman, prin cea a înaintaşilor săi, ataşați ideilor de eliberare națională a românilor din Ardeal şi Banat, precursori ai Marii Uniri de la 1918, unii, eroi în primul şi cel de-al doilea război mondial, în circumstanțele Severinului ca adăpost la vreme de prigoană al unora dintre susținătorii memorandişti, care au întemeiat la Severin marii familii de meseriaşi devenind din acest punct de vedere precursori ai antreprenoriatului modern, se cuvine să valorificăm moştenirea acestuia, inclusiv pe cea nepublicată, care se constituie într-un veritabil potențial cultural, istoric şi creştin, deopotrivă.

CARTEA VECHE ROMÂNEASCĂ DIN MEHEDINȚI ÎN PROCESUL DE ÎNFĂPTUIRE A UNITĂȚII CULTURAL-NAȚIONALE DIN PERIOADA PREMERGĂTOARE MOMENTULUI 1 DECEMBRIE 1918

Varvara Magdalena Măneanu

Situat între ţinutul muntos al Banatului, depresiunea subcarpatică a Jiului, câmpia Olteniei şi Lunca Dunării, judeţul Mehedinţi se deschide ca un evantai în jurul Severinului, păzind alternativ trecerea din Oltenia spre Banat (...)[1]. Astfel, prin poziţia sa geografică, Mehedinţiul a avut vocaţia şi a constituit veriga ce a legat din punct de vedere spiritual, comunităţile româneşti de la sud de Carpaţi cu cele din Banat[2], contribuind astfel la realizarea osmozei spirituale în acest spaţiu românesc.

Comuniunea naţională şi interferenţele spirituale s-au manifestat şi au avut efect mai ales în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, când graniţa judeţului Mehedinţi spre Vest se întindea până la localitatea Vârciorova, iar comunităţile româneşti din Clisura Dunării (cu localităţile Orşova, Tufări, Coramnic, Dubova, Eşelniţa[3], ş.a.), sud-estul Banatului, făceau parte din Imperiul Habsburgic, iar după 1867 până în 1918 din Imperiul Austro-Ungar. Pe de o parte această perioadă istorică îndelungată pentru românii din Imperiu a însemnat o viaţă cu îngrădiri şi restricţii[4], iar pe de altă parte în Ţara Românească au fost marcate momente de o semnificaţie deosebită pe termen lung pentru români în general, precum: introducerea limbii române ca limbă de cult[3], evenimentul crucial – Revoluţia din 1821, Momentul 1848, perioada Regulamentului Organic şi Epoca Unirii. Toate au fost etape istorice majore care au condus la Marele Eveniment de la 1918. În tot acest timp un rol important pe lângă personalităţile istorice carismatice (Tudor Vladimirescu, Al. Ioan Cuza, Carol I, Ferdinand I) l-a avut clerul, preoţii care au îndeplinit rolul de far călăuzitor al conştiinţei de neam. Ei au avut responsabila misiune de a fi răspândit cuvântul românesc prin intermediul cărţii de cult făcând cunoscut mesajul şi conţinutul cărţilor în spaţiul românesc. Cărţile de cult şi-au găsit astfel utilitatea nu numai în perioada de începutul introducerii limbii române ca limbă de cult-important factor de coeziune, dar şi în secolul al XIX-lea, când societatea românească,

---

[1] *Enciclopedia României*, Bucureşti, 1938, p. 278.

[2] Despre legăturile şi raporturile dintre comunităţile româneşti din Banat cu cele din Ţara Românească, vezi Mite Măneanu, *Severinul medieval*, în volumul *Repere istorice româneşti*, Editura Radical, Drobeta-Turnu Severin, 1999, p. 5-50; *Enciclopedia României*, Bucureşti 1938, p. 395.

[3] Iniţial făcând parte din Banatul istoric, apoi în perioada interbelică din Ţinutul Timiş, judeţul Severin (vezi *Enciclopedia României*, *op. cit.*, p. 395) în anul 1968, odată cu noua împărţire administrativă, localităţile amintite din Clisura Dunării au trecut în administraţia Judeţului Mehedinţi.

[4] Despre acest subiect vezi mai pe larg lucrarea Pr. Al. Stănciulescu-Bârda, *Stat şi Biserică în Banat (1780-1886) în lumina unei arhive inedite,* Editura Sitech, Craiova, 2017, 508 p.

pe lângă rezolvarea unor probleme diferite de la Transilvania la Moldova şi Ţara Românească, şi-a propus să realizeze acumulările necesare declanşării momentului de rezonanţă europeană – 1848. Acest eveniment a avut darul de a determina importante mutaţii în mentalitatea românească, mutaţii care au pregătit Unirea din 1859 şi apoi Marea Unire de la 1918. De aceea astăzi cartea de cult, pe lângă alte dovezi, reprezintă documente-monument care ilustrează năzuinţa de unitate a românilor, reprezentând un valoros patrimoniu istoric şi de cultură.

În 1974, autorităţile Statului Român au emis legea 63/1974 cu privire la protecţia bunurilor de patrimoniu şi a celor culturale, care între altele prevedea concentrarea tuturor tipăriturilor mai vechi de 1830[5], respectiv *Cartea Veche Românească de Cult* (cum a primit denumirea generică în literatura de specialitate) aflată în lăcaşele de cult, într-un singur loc, unde să se asigure o mai bună evidenţă, condiţii de conservare şi cercetare. Astfel, pentru fiecare judeţ s-au constituit fonduri ce reunesc cvasi totalitatea tipăriturilor de acest tip care au aparţinut la acea dată diferitelor parohii aflate pe teritoriul judeţelor României.

În aceste împrejurări s-a constituit şi fondul de carte veche românească de cult, de o bogăţie documentară deosebită, aflat azi în grija şi în depozitele Episcopiei Severinului şi Strehaiei, care prin prezenţa sa ilustrează viaţa românilor din această parte de ţară[6].

Studiul Fondului de carte veche al Episcopieri Severinului şi Strehaiei Drobeta Tr. Severin arată că cea mai mare parte a cărţilor au fost folosite în bisericile de pe teritoriul Mehedinţiului. *Bogata reprezentare a cărţilor româneşti religioase reflectă preocuparea autorităţilor ecleziastice, a preoţilor şi comunităţilor, de a impune ortodoxia*, iar răspândirea cărţilor tipărite la Râmnic se datorează prestigiului pe care l-a căpătat acest centru în secolul al XVIII-lea.

În partea de sud a Mehedinţiului au coexistat cu tipăriturile râmnicene şi tipărituri din Bucureşti (la Cujmir, Bălăciţa, Gruia, Devesel, Bâcleş etc.), iar în partea de nord, cu excepţia unui Liturghier tipărit la Sibiu în 1798 (241) provenit de la Izverna, un Minologhion tipărit la Blaj în 1781 (145) şi o Cazanie tipărită la *Viena* în 1793 (229) provenită de la Floreşti, întâlnim numai cartea de la Râmnic.

O grupă de cărţi însă sunt provenite de la biserici din Clisura Dunării (Orşova, Tufări, Coramnic, Dubova, Eşelniţa), care în perioada când au fost utilizate la săvârşirea cultului sau ca manuale, zona făcea parte din Imperiul Austro-Ungar. În acest caz în structura fondului provenit din zona din Clisură, din punct de vedere al prezenţei centrelor tipografice din Muntenia, respectiv Râmnic, Bucureşti, se poate observa o situaţie similară cu cea întâlnită în Banat[7], asemănătoare cu cea din Mehedinţi. În satele de pe valea

---

[5] I. Bianu, N. Hodoş, *Bibliografia românească veche* (1508) - tom I, 1508-1716, Bucureşti, 1903; Idem, tom II, Bucureşti, 1910; Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche (1508-1830). Adăugiri şi îndreptări*, tom IV. Bucureşti, 1968, tom IV.

[6] Informaţii despre fonduri similare vezi la Olimpia Mitrig, „Cartea românească din judeţul Suceava", în *Anuarul Muzeului Judeţean*, Suceava, X, 1983, p. 659; Florian Dudaş, *Catalogul cărţii româneşti vechi din Bihor*, sec. XVII, Oradea, 1982; Ana Cânda, „Carte veche românească în judeţul Sălaj", în *Acta Muzei Porolissensis*, II, 1978, p. 364.

[7] Ion B. Mureşianu în catalogul, *Cartea veche bisericească din Banat*, Editura Mitropoliei Banatului, 1985.

Dunării, din Clisură, centrul Râmnic este de asemenea prezent pe primul loc, urmând Bucureştiul şi apoi altele de la Buzău, Viena, Blaj[8], cu un număr de titluri mai restrâns. Prezența cărții de Râmnic şi Bucureşti în comunitățile din Clisura Dunării evidențiază şi legăturile comunităților româneşti din Imperiu cu cele din Țara Românească.

În secolul al XIX-lea, din cauza unor momente de instabilitate determinate de evenimente politice şi militare, centrele tipografice muntene au înregistrat un oarecere regres. Cartea din centrele tipografice Râmnic şi Bucureşti este cantitativ puțină comparativ[9] cu cea tipărită în Transilvania sau Buda, Viena, Pesta, când mai ales centrul tipografic de la Buda devansează în producție şi răspândire cărțile de la Râmnic. Acest aspect îşi are originea în efectul tertipurilor pe care guvernanții de la Viena le aplicau sistematic în ținuturile româneşti şi care au culminat cu decretul Mariei Tereza în 1770 de interzicere a importului de cărți din Țara Românească (pentru a limita cât mai mult legăturile de orice fel autoritățile de la Viena au inițiat înființarea unei tipografii româneşti mai întâi la Blaj, apoi şi la Buda). Ele îşi propuneau ca în acest fel să poată influența şi controla conținutul cărților religioase folosite de români (unele dintre ele aveau în prefețe relatări despre formarea poporului român, despre strămoşi daci şi romani, despre Traian, apăreau şi stemele Țării Româneşti însoțite de versuri evocatoare)[10]. În timp însă, s-a dovedit că această măsură nu şi-a atins scopul dorit de către cei care au inițiat-o, căci editorii, corectorii, tipografii la Buda au ajuns fruntaşii intelectualității româneşti (Samuel Micu Clain, Ioan Molnar, Petru Maior, ş.a.). Aşa că la Buda s-au tipărit *cărțile cele adevărate pentru români*, pentru că în principal se copiau cele de la Râmnic (cazul Mineelor lui Chesarie). *În afară de aceasta, activitatea tipografică de la Buda nu era ruptă de cea din Țările Române din această perioadă. Centrul Buda*

---

[8] Varvara Magdalena Măneanu, *Carte veche românească din secolul al XVIII-lea la Protoieria din Tr. Severin*, în „Porțile de Fier", revistă de istorie şi cultură, an II, 1997, nr. 1, p. 6.

[9] De asemenea, carte veche religioasă românească din această zonă se mai păstrează în cadrul Muzeului comunității din Ieşelnița, de pe lângă Casa parohială înființat de preotul Sever Negrescu, care cu acest dar a contribuit la înflorirea vieții duhovniceşti şi spirituale a păstoriților săi (*Muzeul comunității din Ieşelnița,* de Varvara M. Măneanu, în „Porțile de Fier", an III, nr. 2, 1998, p. 16). De asemenea, mai pe larg, despre alte aspecte legate de Fondul de carte veche de la Protoieria Tr-Severin, vezi Varvara M. Măneanu, *Carte veche românească din secolele XVII-XVIII la Protoieria din Tr-Severin*, în „Porțile de Fier", anul II, nr. 1, 1997, p. 5; Idem, *Carte românească de secol XIX la Protoieria Drobeta Tr-Severin*, în „Porțile de Fier", an III, nr. 2, 1998, p. 22; Idem, *Coordonate istorico-etnografice şi spirituale ale aşezărilor din arealul Văii şi dealurilor Motrului*, în „Porțile de Fier", anul XII, nr. 18, 2010, p. 12-13; Idem, *Cartea religioasă în Epoca Unirii*, în „Apollodor", an II, nr. 5(15), mai 2005, p. 31-33; Idem, *Parcul natural Porțile de Fier. Viața spirituală. Carte religioasă veche românească,* în „Apollodor", an I, nr. 5, iulie 2004, p.44-49; Idem, *Cartea veche românească din Plaiul Cloşani*, în „Porțile de Fier", an XI, nr. 17, mai 2008, p. 12-17; Idem, „Carte veche românească de cult în județul Mehedinți", în *Mehedinți, Istorie, Cultură şi Spiritualitate*, vol. 1, Episcopia Severinului şi Strehaiei, Drobeta Tr. Severin, 2008, p. 557-578; Idem, *Carte veche românească din Epoca Constantin Brâncoveanu în colecții din Mehedinți,* „Porțile de Fier", anul XVI, nr. 20, 2014, p. 12-19; Varvara Magdalena Măneanu, Chirilă Enescu, „Cartea de cult tipărită la Blaj din județul Mehedinți", în *Mehedinți Istorie Cultură şi Spiritualitate*, vol. 7, 2014, p. 1189-1195; Exemplare disparate de carte bisericească provenită din județul Mehedinți se mai află la Mitropolia Olteniei din Craiova, la Serviciul Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale şi la diverşi particulari.

[10] Prefețele, stemele.

devine locul de întâlnire dintre diferiții slujitori ai tiparului românesc şi ai cărții. Astfel, Dionisie Lupu este primul mitropolit muntean care a trimis bursieri la Buda pentru a învăța meşteşugul tipografic cât şi a se perfecționa alături de Zaharia Carcalechi, editor de cărți, supus austriac, aromân de origine, ce tipărea cărți şi calendare româneşti fiind în acelaşi timp librarul, furnizorul şi comisarul celor de la noi, care aveau interese pe acele meleaguri străine[11].

În sensul înțelegerii cărții de cult ca documet de cultură spirituală, mai trebuie menționat faptul că la începutul secolului al XIX-lea, peste Carpați, în Țara Românească, frământările sociale gravitau în jurul luptei de restabilire a domniilor pământene care au culminat cu Revoluția de la 1821. Şi de această dată clerul se implică *prin persoana episcopului de Argeş, Ilarion, devenit sfetnicul lui Tudot Vladimirescu, participat efectiv la revoluție ca exponent al doleanțelor şi intereselor elitelor boiereşti şi eclesiatice, înfăptuind cu faptele sale punerea în aplicare a ideilor spiritelor luminate din acea vreme*. Aceste împrejurări politico-istorice ce au dominat primii ani ai secolului al XIX-lea pentru români au determinat în plan cultural şi spiritual unirea *curentului paisian existent deja în Moldova, răspândit şi în Țara Românească, cu un curent național promovat în Transilvania de Şcoala Ardeleană şi fruntaşii ei*, rezultând astfel o sinteză ce a marcat în mod benefic întreaga litaratură teologică şi bisericească din acea vreme, cât şi întreaga stare de spirit a românilor. *În acest context, analizând locul de apariție al tipăriturilor aflate pe teritoriul județului Mehedinți, reiese că în acest colț de țară s-au utilizat atât cărțile tipărite în marile centre muntene, Râmnic, Bucureşti, cât şi cărți venite din centre mai îndepărtate, cum ar fi Neamț, Iaşi, Sibiu, Blaj, Făgăraş, Buda*. Aspectul evidențiază din nou, clar, faptul că românii nu erau străini unii de ceilalați, indiferent în ce colț de țară se aflau, *explicând unirea de mai târziu a tuturor teritoriilor locuite de români*. Circulația cărții cât şi o evoluție concomitentă şi unitară a mentalității a fost asigurată şi de multiple contacte dintre cărturarii români, protagoniştii luminării poporului prin intermediul cărții. Indiferent din ce colț de țară venea, cartea religioasă cel mai adesea, apoi şi cea laică, era bine venită, căci ea nu avea decât prețiosul dar, acela de a lumina preoții, dascălii cât şi pe cei păstoriți. Slujitorii bisericii înțelegând rostul şi utilitatea cărții, s-au străduit să aibă la îndemână acest mijloc de luminare şi îndrumare duhovnicească. Preoții, comunitățile, s-au îngrijit să aibă cele trei cărți principale legate de săvârşirea cultului şi de calendarul creştin, Octoihul, Penticostarul şi Triodul, *uneori chiar în mai multe exemplare*[12]. Asfel explicăm mulțimea cărților de cult de secol XVIII şi XIX păstrate în bisericile mehedințene, ele contribuind de-a lungul timpului la buna desfăşurare a unei intense vieți religioase.

Secolul al XIX-lea nuanțează şi mai mult rolul clerului, căci, în contextul politic arătat, când menirea intelectualității era aceea de a păstra bazele naționale ale culturii, bisericii ortodoxe, slujitorilor ei, *le revenea importanta misiune de vehiculare a ideii de unitate, de culturalizare a populației de la sate şi oraşe* în special acolo unde şcolile lipseau,

---

[11] Ilie Corfus, *Sructuri noi din timpul Mitropolitului Dionisie Lupu*, în „Mitropolia Olteniei", X, 23-24, 1958, p. 234.

[12] Varvara M. Măneanu, *Carte religioasă veche românească în Zona Porțilede Fier,* în „Appolodor", anul I, nr. 5, iulie, 2004, p. 44.

sau şcoala se făcea pe lângă biserică cu învățători preoți sau dascăli, *iar manuale deveneau astfel cărțile cu un conținut religios*, în acel timp ele fiind deja tipărite în limba română. Se mai impune să precizăm că aceste cărți chiar dacă nu sunt cumpărate şi citite de fiecare individ în parte, ele fiind încă destul de scumpe, prezintă deosebita importanță că sunt auzite de milioane de credincioşi în aceeaşi limbă şi cu un mesaj unitar în ele oglindindu-se istoria mântuirii omului, istoria bisericii creştine cât şi istoria fiecăruia în parte cu evenimentele cele mai importante: intrarea în viață, învățarea preceptelor care să ghideze continuarea vieții în colectivitate, ieşirea din viață. Oamenii luau cunoştință de conținutul lor în atmosfera de liniște, pace, meditație, evlavie a lăcaşului de cult, cărțile înfăptuind astfel o adevărată pedagogie sufletească. Cercetarea modului cum şi unde s-au tipărit, cercetarea ariei de răspândire şi a modului cum au circulat aceste cărți mai prezintă un deosebit interes pentru că ilustrează cristalizarea şi evoluția vieții spirituale a românilor. Multe generații s-au educat în spiritul moralei creştine. Chiar legislația şcolară din 1831 punea mare accent pe educația religioasă a elevilor ce trebuia conform programei să fie capabili să citească extrase din Cazanii, Sfânta Scriptură, Noul Testament, cât şi să înțeleagă diferite texte cu caracter moral religios, îndrumați în aceasta fiind de către preoți, învățători, dascăli după cum reiese şi din conținutul unor însemnări, existente pe filele acestor cărți[13].

---

[13] Varvara Magdalena Măneanu, *Carte veche românească din depozitele Episcopiei Severinului şi Strehaiei. Prezentare generală şi analitică, Însernnări* (în curs de tipărire) 2016: *Însemnări despre instrucția publică* Triod, Blaj, 1771 (inv. 288) Plavişeviţa, Dubova: (f. Gardă 2) *Spre aducere aminte fiind la învățătorul din Dubova mă subscriu (...) învățătorul (...)*; Strastnic, Blaj, 1773 (inv. 83) Jupalnic: (p. 187): *(...) a se şti că acest sfânt Strastnic este al satului Jupalnic scris-am eu Toma Popovici învățătorul, feciorul a lui preotul Ioan Popovici din satul cel mai de sus şi fosta-mi eu învățător în Caransebeş la anul 1812 iar la anul 1813 am fost învățător aicea în satul cel mai de sus numit. Deci am scris ca să se pomenească, că oricine va ceti de mine va gândi. Alfa şi Omega început şi sfârşit martie 2 an 1813. Toma Popovici învățător într-un adeverire fiind preotul Pavel Magiaru paroh al satului Jupalnic. Scris-am eu Pavel Rogobete în anul 1821 în luna lui martie în 30 de zile*; Strastnic, Blaj, 1773 (inv. 286) Plavişeviţa Dubova: (fila gardă 2) *Scris-am întru această carte în 12 septembrie 1827. Mâna va putrezi dar scrisoarea în veci se va pomeni. Dubova în 12 septembrie 1827. Simion Dobromirescu învățător*; Antologhion, Bucureşti, 1786, (inv. 282) Dubova (coperta 2): *Să se ştie când am fost învățător în stația Dubova la anul de la Christos 1853 şi 1854, Ioan Toader Învățător*; Cazanie, Viena, 1793, Jupalnic, (inv. 68), (f. titlu): *Scris-am eu fiind învățătoriu în Jupalnic în anul 1844, 1845, 1846, 1847, 1848. Jupalnic 1848. Iacob*; Cazanie, Viena, 1793, Ieşelniţa, (inv. 687), (f. titlu): *Sat Ieşelniţa în 14 februarie 1811 Ioan Popovici. Scris-am eu Ioan Vasilescu învățătorul în anul 1836, 1842 în Jupalnic şi în anul 1844, 1848*; Apostol, Blaj, 1802, (inv. 89), Tufări Orşova: *Spre eternă memorie mă subscriu cu numele propriu Mihai Ionescu, şcolariu de clasa a III a, clasă țivilă la Orşova. 1899; Coramnic, Tufăriu, la 19 august 1908, Luca Ghergulescu, Învățător*; Minei pe luna Oct., 1805, (inv. 548) Prunişor: *Pe acest sfânt şi Dumnezeiesc Minei am servit şi eu cântăreț al bisericii din această comună încă din anul 1872 de când sunt şi învățător al şcolii cu preotul Ştefan Covlea din Degerați. Am servit eu preotul Ion Robescu din Fântâna Domnească şi de la anul 1876 am servit eu actualul preot Grigore Măneanu, până la anul 1887, am servit la biserica din Teiş unde au fost satul vechi... De formarea liniilor şi în acel an s-au spart şi adus în acest loc sfințindu-se în ziua de 2 decembrie 1882, spre memoria şi cunoştința cititorilor viitori am scris în ziua de Vinerea Mare în anul 1899, 14 septembrie. P. Pâlşan*; Minei, decembrie 1805, (inv. 551) Prunişor: *Subsemnatul Preda Pâlşan am servit ca cântăreț la sfânta biserică de la anul 1872, când m-am făcut şi învățător de scoală. 1907 decembrie 30, P. Pâlşan*; Antologhion, Neamț, 1825 (inv. 141) Podu Grosu: *anul 1857... la şcoala din comuna noastră la învățătură. N. Teodorescu cu Podea, paracliser şi învățător* ş.a.

Cercetările asupra Fondului de carte veche al Episcopiei Severinului şi Strehaiei evidenţiază că aria de răspândire a cărţii în secolul al XIX-lea faţă de secolul al XVIII-lea se extinde considerabil. Surprindem aici două aspecte: pe de o parte, în secolul al XVIII-lea în Mehedinţi predomină cartea de Râmnic, urmată de cea de la Bucureşti şi doar 5 exemplare provin din alte centre precum Blaj, Sibiu, Buzău, Viena. Secolul al XIX-lea aduce cu sine o răsturnare a raportului cantitativ dintre centrele tipografice. Succesiunea polilor de tipărire şi difuzare a cărţii religioase trece de la Râmnic şi Bucureşti, reprezentative pentru secolul al XVIII-lea, către Buda, în primul rând, urmând Blajul, Neamţul, Bucureştiul, Râmnicul, Sibiul, ordinea lor reprezentând ponderea cărţilor din aceste centre, de secol al XIX-lea în Fondul de carte veche românească al Episcopiei Râmnicului şi Strahaiei din Drobeta Tr. Severin.

Putem concluziona că modificarea ponderii unor centre tipografice din secolul al XVIII-lea în favoarea altora în secolul al XIX-lea este determinată de schimbarea condiţiilor politice favorabile desfăşurării activităţii tipografice, iar cantitativ cartea de secol al XIX-lea este mult mai numeroasă, aproximativ 400 de exemplare faţă de cele aproximativ 240 exemplare din secolul al XVIII-lea şi ca efect el creşterii rolului bisericii, necesitatea folosirii unor cărţi de cult cu un conţinut diversificat şi de asemenea utilizarea cărţilor ca manuale[14].

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea[15], Europa este dominată de *Revoluţia din 1848*, care *a influenţat* nu numai latura socială, economică, ştiinţifică şi filosofică, *ci şi pe cea religioasă*. Astfel, în viaţa creştină din Răsărit, printre ortodocşi au pătruns marile postulate cu privire la libertatea naţională, socială, economică şi culturală[16].

Teologii români au tradus la început opere de frunte din acest domeniu, din greceşte şi slavonă şi *apoi au pornit la expuneri proprii de teologie ortodoxă, folosind noi ediţii de Psaltire, Biblie, Vieţile Sfinţilor, Liturghii, Cazania lui Varlaam.* În Mitropolia Ungrovlahiei au excelat, între alţii, Mitropolitul Nifon[17].

Efectele programului de la 1848 în Ţara Românească încep să se observe în perioada următoare (1849-1853), printre care pe termen lung pot fi luate în considerare *adoptarea şi aplicarea unor importante reforme care au pregătit Unirea de la 24 Ianuarie 1859.*

Opera de reformare a bisericii a fost dusă în diverse direcţii. În ceea ce priveşte viaţa spirituală, bisericească, în Ţara Românească *a fost constituită o nouă ierarhie a*

---

[14] Primele forme de învăţământ s-au înfiinţat pe lângă biserică, primele manuale fiind cărţile de cult, iar primii învăţători preoţii. În predoslovia la *Floarea adevărului* este menţionată *o listă de cărţi eretice şi de cărţi permise*. Printre cele din urmă, *cele permise*, în depozitul de la de la Episcopia Severinului şi Strehaiei, se află patru exemplare din *Penticostarul* tipărit la Râmnic la 1743 şi un exemplar al *Octoihului* tipărit la Râmnic în 1742. Din alte lucrări ce au tratat istoria învăţământului românesc şi evoluţia manualelor rezultă că în întreg spaţiul românesc au fost folosite cu mici excepţii aceleaşi cărţi de cult în scop didactic. În Mehedinţi mai putem enumera în acest sens următoarele titluri: *Octoih* (Râmnic, 1742), *Triod* (Râmnic, 1777), *Cazanie* (Râmnic, ediţiile 1748, 1781, 1792).

[15] Cartea veche tipărită după 1830 nu a fost strânsă, ea a rămas în inventarul lăcaşelor de cult sau s-a pierdut în diferite împrejurări.

[16] Milan Şesan, *Din teologia ortodoxă a secolului XIX* , în „Mitropolia Banatului" (M.B.), an XX, nr. 4-6 p. 277.

[17] *Ibidem,* „MB", p. 282-283.

Bisericii, mitropolitul Neofit retrăgându-se, iar locul lui fiind luat de *gospodarul mitropolit Nifon*[18] (14 septembrie 1850 – 5 mai 1875) – cum pe drept îl denumeşte reputatul istoric Dan Berindei. Acesta a fost între altele creator de seminar şi tipografie de carte religioasă pentru că a sesizat necesitatea ca nivelul pregătirii preoţilor trebuie să crească şi cărţile trebuie să se afle în număr suficient la comunităţi[19]. Amintim şi faptul că în timpul frământărilor ce au precedat Unirea din 1859, mitropolitul Nifon chiar dacă s-a arătat la început rezervat asupra îmbrăţişării acestei înalte idei, pe măsura trecerii timpului şi acesta a fost pătruns de spiritul modern al epocii acţionând în spirit unionist cu toată căldura, *prezidând la 22 septembrie 1857 şedinţa de deschidere a Divanului Ad-hoc din Ţara Românească şi îndemnând pe deputaţi să fie la înălţimea împrejurărilor*, trăite atunci de ţară. Doi ani mai târziu, *la 24 Ianuarie 1859, mitropolitul Nifon a prezidat şi Obştească Adunare Electivă, care l-a ales pe Alexandru Ioan Cuza domn şi al Ţării Româneşti, înfăptuindu-se astfel unirea celor două ţări*. În vremea domniei lui Cuza Vodă sprijină o parte din reforme.

Dar personalitatea deosebită a Mitropolitului Nifon şi-a pus amprenta şi a contribuit la menţinerea flăcării vieţii duhovniceşti în această perioadă frământată.

Din acest punct de vedere, un rol important l-a jucat tipărirea de carte religioasă ieşită de sub teascurile *Tipografiei reînfiinţată de Nifon Mitropolitul*. Este vechea tipografie munteană, mutată de la Tîrgovişte , odată cu strămutarea Mitropoliei la Bucureşti, în 1678. În 1745 i se zicea Tipografia domnească. *Această Tipografie a funcţionat până în anul 1836, când încetează, spre a fi reînfiinţată de Nifon mitropolitul în 1852*.

Se poate vedea o legătură între vrednicia şi cultura mitropoliţilor şi episcopilor şi înfiinţarea şi activitatea tipografiilor. Dacă în perioada premergătoare mitropolitului Nifon cultura bisericească din motive obiective a stagnat, istoria recunoaşte că Mitropolitul Nifon[20] a fost un mare şi bun următor al datinilor de ctitorie culturală. Tipografia mitropolitului Nifon urmând un program editorial sub îndrumarea mitropolitului Nifon a făcut faţă nevoilor timpului. S-au tipărit aici într-un interval de timp scurt (1852-1862) aproape toate cărţile de ritual: Apostolul, Liturghierul, Octoihul, Ceaslovul, Molitvenicul, Triodul, Evanghelia, Chiriacodromionul, Mineele[21].

---

[18] Mitropolitul Nifon s-a născut în Bucureşti, în 1789, din părinţi macedoneni, după unii bulgari, care se ocupau cu blănăria. În 1809 a intrat în monahism, la mânăstirea Cernica, de unde este adus în 1827, la Râmnic de episcopul Neofit. În 1805-1836 este cinstit cu rangul de arhimandrit, iar în 1839 i se încredinţează şi egumenia Mânăstirii Cozia. În 1841 este adus la Bucureşti de Neofit, care-l face vicar al Mitropoliei. La 24 octombrie 1843 este hirotonit arhiereu şi în 1848 este trimis la Episcopia Râmnicului cu reşedinţa la Craiova (în 1847, biserica şi reşedinţa episcopală din Râmnicul Vâlcii arsese) în calitate de cârmuitor provizoriu al Episcopiei, care din anul 1840 (când Neofit fusese ales mitropolit) era vacantă. Un an mai târziu, la 11 august 1849, în urma demisiei lui Neofit, este numit de domnitorul Barbu Ştirbei locţiitor al scaunului mitropolitan din Bucureşti, iar la 14 septembrie 1850 este ales mitropolit .

[19] *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. I, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 411-413.

[20] După o păstorie de aproape 25 de ani, în care înfăptuieşte o serie de lucruri remarcabile, îşi dă obştescul sfârşit la 5 mai 1875, fiind înmormântat în cimitirul mânăstirii Cernica unde şi-a început viaţa monahală. Mai pe larg despre contextul general al activităţii sale, vezi Păsculescu-Orlea, *Popa Şapcă la mănăstirea Hotărani (Romanaţi)*, în „Mitropolia Olteniei", an XIII, nr. 10-12, 1961, Craiova, p. 770.

[21] Vezi mai pe larg despre cartea tipărită în Tipografia Nifon la Varvara Magdalena Măneanu, *Cartea Religioasă în epoca Unirii,* în „Apollodor", an II, nr. 5(15) mai 2005, p. 31-33.

Depozitele eparhiale au avut ca dată limită de colectare cărțile tipărite până la 1830[22]. Mai târziu s-a considerat că şi tipăriturile contemporane perioadei Unirii Principatelor, cât şi cele ieşite de sub teascurile Tipografiei Cărților Bisericeşti, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea prezintă valoare documentară, istorică şi interes pentru studiul evoluției vieții religioase, a istorie bisericii naționale. În acest sens s-a propus încă din anul 1933 un proiect de a înființa un fond special al tuturor tipăriturilor bisericeşti din România pe lângă Patriarhia de la Bucureşti, dar acest proiect din motive neelucidate nu s-a înfăptuit. *Succesiunea cronologică a cărților de ritual tipărite la Tipografia Cărților Bisericeşti s-a reconstituit din registrele de comenzi. Ar fi fost mai bine ca să se fi folosit chiar biblioteca tipografiei în care ar fi trebuit să se păstreze cel puțin câte un exemplar din fiecare carte şi din ediția fiecărei cărți tipărite. S-ar fi putut urmări evoluția stilului şi a exactității traducerii fiecărei ediții. O astfel bibliotecă nu s-a întemeiat la Tipografia Cărților Bisericeşti*[23].

Chiar şi în lipsa acestei dorite biblioteci, fondurile de Carte Veche Românească aflate în fiecare județ şi în unele dintre cele mai cunoscute biblioteci precum „I.G. Bibicescu", Drobeta-Turnu Severin, atestă importanța cărților în pregătirea culturală şi națională a Marii Uniri din 1918.

[22] N. Cartojan, care a întocmit o bibliografie a cărții vechi româneşti, a stabilit ca limită de inters cartea tipărită până la 1830.

[23] T.P. Păcescu, *Tipografia Cărților Bisericeşti*, în „Boabe de Grâu", an IV, nr. 11, noiembrie, 1933, p. 665.

VOCAȚIA NAȚIONALĂ A BIBLIOTECII „I.G. BIBICESCU"

Mite Măneanu

Timp de un secol (de la 1848 la 1948), Poporul Român a avut şansa şi capacitatea de a ridica din rândurile sale *elite capabile şi responsabile*, dar mai ales *oameni cu vocație*. Astfel s-a reuşit, într-o perioadă istorică scurtă, modernizarea țării şi societății, înfăptuind dezideratele majore necesare evoluției istorice a Națiunii: începuturile şi desăvârşirea unității statale, independența, reformele economico-sociale şi politice de tip european şi nu în ultimul rând îmbunătățirea calității vieții cultural-spirituale a poporului prin aşezăminte şi instituții de tip european. Un moment esențial al acestui dificil parcurs istoric l-a constituit dramatica şi eroica epopee a participării României la Primul Război Mondial, plătită cu uriaşe jertfe umane şi pierderi materiale. Conferința de la Paris prin Tratatele sale (Versailles, Trianon ş.a.), luând act de aceste imense jertfe (numai județul Mehedinți a dat 12.725 morți), de voința poporului român din Basarabia, Bucovina, Banat, Crişana, Maramureş şi Transilvania din 27 martie, 28 noiembrie şi 1 decembrie 1918, a consacrat unitatea statală a Neamului Românesc în cvasiintegritatea sa[1]. Evenimentele politico-militare din anul 1919 (agresiunea militară a regimului bolşevic din Ungaria), precum şi alte ameninţări, care vizau în mod direct integritatea noului stat România Mare, au determinat autoritățile timpului să caute răspunsuri adecvate pentru întărirea unității naționale. Astfel s-a născut ideea fondării unei Biblioteci Naționale care să susțină cu argumentele peremptorii ale cărții vechimea, latinitatea şi unitatea poporului român în întreg spațiul său etnogenetic care, pentru prima dată se reunea în aceeaşi structură politică – Regatul României Mari. *Aşa s-a născut ideea şi apoi acțiunea celor doi fii ai Mehedințiului* – Ioan G. Bibicescu, fost guvernator al Băncii Naționale şi Teodor Costescu, ctitorul Palatului Cultural din Tr. Severin, *de a fonda o bibliotecă cu caracter misionar național, aprobată şi sprijinită de statul român interesat în susținerea culturală a românilor din interiorul şi din afara granițelor trasate în 1918-1919*[2].

Astfel, Parlamentul României întregite face în 22 iulie 1921 un act legislativ fără precedent: aprobă Legea şi Statutele Societății Culturale, Biblioteca populară „I.G. Bibicescu" din Tr. Severin[3], prin care stabileşte responsabilitatea statului în susținerea

---

[1] *România în anii Primului Război Mondial*, vol. I, Editura Militară, Bucureşti, 1987, p. 267-310 şi urm., passim; Mite Măneanu, *File din cronica eroismului învățătorilor mehedinteni în Primul Război Mondial*, în „Şcoala Mehedințiului", nr. 3, 1978, p. 49-53; Tudor Rățoi, *Monumentul-criptă Tr. Severin al eroilor mehedinteni în Războiul Reîntregirii Neamului Românesc*, în „Porțile de Fier", an XVI, nr. 23, 2016, p. 17-20.

[2] Pompiliu Costescu, *Palatul Cultural din Tr. Severin*, în „Boabe de Grâu", IV, 1933, nr. 12, p. 727-733; „Natura", revistă pentru răspândirea ştiinței, an XXVI, 15 apr. 1937, nr. 4, p. 145-148.

[3] „Monitorul Oficial", nr 86 din 22 iulie 1921, (Actul de Danie şi Statutele Societății Culturale Biblioteca Populară „I.G. Bibicescu" (vezi şi „Porțile de Fier", revistă de istorie şi cultură, an X, 2006, nr. 1(16), p. 8-17).

financiară şi materială a noii instituţii, precizând, de asemenea, aşezarea acesteia la Tr. Severin, precum şi sfera sa de activitate misionar-culturală. Se prevedea înfiinţarea de biblioteci populare în sate, instituţii etc. din Mehedinţi şi alte judeţe, dar mai ales în provinciile reunite cu Ţara în 1918, precum şi în *regiunile din afara graniţelor României Mari, locuite de români.*

Eforturile pentru organizarea bibliotecii şi transpunerea în practică a Programului Cultural Naţional stabilit de conducerea Ţării şi grupul de iniţiatori şi sprijinitori din Turnu Severin *au fost imense şi au fost evidenţiate* cu deferenţă în revista de istorie şi cultură „Porţile de Fier", care a consacrat chiar un număr special (nr. 16, 2016) „Biblioteca I.G. Bibicescu la 85 de ani"[4].

Pentru generaţia actuală este bine să arătăm că intelectualii şi oamenii politici care au sprijinit Biblioteca „I.G. Bibicescu" au făcut-o cu cinste şi onoare permiţând acestei instituţii naţionale să-şi îndeplinească comandamentele şi misiunea sa de consolidare a liantului naţional prin carte şi cultură. În această privinţă cel mai elocvent exemplu îl oferă un fragment din cuvântarea ţinută la Turnu Severin, în 3 iunie 1928, de către fruntaşul cultural basarabean (delegat al Bibliotecii „I.G. Bibicescu"), Iorgu Tudor de la Chişinău care arăta: *„Mă închin Vouă în numele blândului popor moldovean, iubitor şi doritor de lumină (...). Soarele românismului a răsărit mândru şi măreţ pe cerul limpezit al ţării, însă ceaţa nu s-a luat. Dumneavoastră Severinenii sunteţi între cei care au ştiut a veni în ajutor, trimiţându-ne cărţi care vor da roade bogate. Vă aduc mulţumiri pentru bibliotecile dăruite Basarabiei. Slăvite să Vă fie faptele. Veşnică să fie amintirea marelui patriot Bibicescu"*[5].

Câtă diferenţă între îndoielile şi lipsa de convingere de azi a multor fraţi basarabeni, faţă de intenţiile şi contribuţiile naţional-culturale ale Patriei Mamă dedicate Nefericitei Basarabii şi entuziasmul şi încrederea generaţiei perioadei interbelice.

Exemplul cel mai elocvent al acestei realităţi îl constituie Vizita Regală din 3 iunie 1928 întreprinsă de Regele Mihai I şi mama Sa, Principesa Elena, împreună cu o prestigioasă delegaţie formată din: I.G. Duca, ministru de Interne, Dr. C. Angelescu, ministru Instrucţiunii, Stelian Popescu, ministru de Justiţie, Richard Franasovici, P.S. Vartolomeu, Episcopul Râmnicului, Grl. Găvănescu, Cmdt. Corpului 7 Armată ş.a.[6] Înalţii oaspeţi au asistat la Adunarea Generală a Bibliotecii „I.G. Bibicescu" la care participau şi delegaţii filialelor bibliotecii din provinciile istorice ale ţării şi din regiunile româneşti din afara graniţelor. Astfel, alături de Teodor Costescu preşedinte al Comitetului de Direcţie al Bibliotecii şi Societăţii „Teatru", organizatorul manifestării, care susţine cuvântul de întâmpinare, îşi prezintă raportul I. Şt. Paulian, delegatul consiliului de administraţie al Societăţii Culturale „Teatru", urmat de cuvântările reprezentanţilor

[4] Alte aspecte ale acestei problematici vezi pe larg la Mite Măneanu, *Viaţa şi opera lui Teodor Costescu*, în „Mehedinţiul Literar-Artistic 82", Drobeta Tr. Severin, 1982, p. 128-138; Idem, *Repere istorice şi culturale în Oltenia Epocii Moderne*, Editura MJM, Craiova, 2008, p. 185-220; *Ibidem*, pentru perioada interbelică în vol. „Mehedinţi-istorie şi cultură", II, Drobeta Tr Severin, 1980, p. 419-434.

[5] Mite Măneanu, *Un eveniment cultural deosebit: Vizita Regală din 1928 în Biblioteca „I.G. Bibicescu"*, în „Porţile de Fier", nr. 16, 2006, p. 26-64 (vezi în special Anexa II, *Biblioteca „I.G. Bibicescu" Turnu Severin. Dare de seamă pe anul 1928*, p. 19-20).

[6] *Ibidem*, p. 26-28.

filialelor regionale: prof. Ion Vidu (Lugoj), T. Iacobescu (Cetatea Albă), Dr. I. Preda (Soc. „Astra" – Sibiu), Prof. univ. I. Florescu (Univ. Cernăuți), deputat Taşcu Pucerea (delegat al macedoromânilor din Dobrogea), Ştefan Bulat (român transnistrean), Protopop Traian Oprea (Vârşeț), Iorgu Tudor (Chişinău). Încheie adunarea Coriolan Buracu, directorul Societății Culturale „Teatru" şi al Bibliotecii „I.G. Bibicescu" şi Dr. C. Angelescu, ministrul Instrucțiunii Publice[7], cel față de care severinenii şi mehedinții au mari datorii morale pentru sprijinul acordat în timpul ministeriatului său. Impresionat de realizările bibliotecii, ministrul C. Angelescu lua act de înființarea celor 178 de biblioteci filiale (alte 35 cu peste 100 000 de volume, înființate şi predate chiar în ziua solemnei Adunări şi Vizitei Regale) afirma: *„Dați voe Ministrului Culturii Naționale să exprime adâncă recunoştință omului de bine, bunului român Profesor Teodor Costescu. E nevoie de asemenea instituții căci consolidarea nației nu se poate obține decât răspândind cultura în păturile adânci ale poporului, misiune înțeleasă de doi români: Bibicescu şi Istrati"*[8].

Asemenea aprecieri, exprimate în cuvinte înălțătoare, constituie şi azi, la a 95-a aniversare a Bibliotecii „I.G. Bibicescu", prilej de reflecție şi încredere într-o instituție de prim plan în viața culturală a României, devenită în contemporaneitate Aşezământul cu cea mai mare cuprindere şi anvergură din Spațiul Cultural Mehedințean. Înfăptuirea acestui deziderat a fost posibilă prin munca şi dăruirea unor *oameni înzestrați cu o adevărată Vocație Națională*, care din fericire existau înainte de 1948, în România, atât în Centrul Puterii la Bucureşti, cât şi în regiunile istorice precum Severinul şi Mehedințiul.

[7] *Ibidem*, p. 31-46.
[8] *Ibidem*, p. 27.

DIN PELERINAJELE SOCIETĂȚII MUZICALE „DOINA" ÎN BANAT REFLECTATE ÎN PRESA VREMII

Nicuşor Marian Pele Trăiloiu

După modelul comunităților străine existente în Turnu Severin, şi românii, deveniți majoritari în urbe după 1900, îşi vor înființa societăți culturale.

Una dintre cele mai prestigioase în acest sens a fost Societatea muzicală „Doina", înființată la 12 martie 1897[1], de profesorul I. Şt. Paulian, sprijinit de alți cărturari de la Liceul „Traian" precum: Teodor Costescu, C. Armaşu, lucrători de la Şantierul Naval şi Atelierele C.F.R. ş.a.. În paralel cu preparativele pentru înființarea „Doinei", profesorul Paulian dirija, începând din 8 aprilie 1898, şi corul bisericesc de la Biserica catedrală „Grecescu"[2].

Inițiativa lui I. Şt. Paulian de a înființa o societate culturală a fost mai mult decât meritorie prin prisma nu doar a faptului că a reprezentat o a doua astfel de inițiativă din Vechiul Regat, cât mai degrabă prin legăturile trainice stabilite cu românii din Banat anterior anului 1918 şi cu cei din Ardeal după momentul Marii Uniri.

Trebuie subliniat că Societatea muzicală „Doina" s-a întemeiat pe talentul unor membri fără instrucție muzicală, însă animată de un înalt spirit patriotic insuflat de „părintele său". Pe plan național şi artistic, a rămas în istorie ca prima societate provincială care a desființat granițele culturale instalate de dualismul austro-ungar, trecând munții în dese rânduri la frații subjugați şi stabilind prin mesajul transmis trainice relații cu aceştia bazate pe un cald şi sincer sentiment de prețuire şi prietenie în care, fără îndoială, legătura de sânge a jucat un rol covârşitor[3].

Despre rolul şi rostul acestei veritabile „instituții de artă şi cultură națională", aşa cum bine meritat este intitulată în cotidianul „Alarma Mehedințiului" în nr. 23 din 31 martie 1919[4], s-a scris foarte mult în literatura de specialitate. De aceea în rândurile ce urmează voi prezenta o sinteză a activității sale culturale la intrarea în al XXII-lea an existență, între care şi pelerinajelor din Banat şi Ardeal, considerând nimic mai potrivit, dată fiind marea sărbătoarea a poporului român de anul acesta, Centenarul Marii Uniri.

În darea de seamă[5], prezentată de însuşi întemeietorul său, profesorul Ioan Şt. Paulian, acesta spunea că, „intrând în al XXII-lea an de existență, Doina a crezut de a sa

---

[1] *Societatea Muzicală „Doina" în documente*, volum alcătuit de Tudor Răţoi, Editura Prier, Drobeta-Turnu Severin, 1997, p. 5.

[2] Virgil Tătaru, *Dicționarul personalităților mehedințene*, vol. I, Editura MJM, Craiova, 2006, p. 474.

[3] *Societatea Muzicală „Doina" în documente*,..., p. 6.

[4] SJAN Mehedinți, *fond Societatea muzicală Doina*, dosar nr. 30/1902-1967, f. 17.

[5] Materialul a fost publicat integral în ziarul „Banatul" (Lugoj), nr. 13 din 4 mai 1919, p. 4.

dorință să organizeze”[6] o pioasă serbare la care oaspete de seamă avea să fie mare compozitor şi dirijor, celălalt ambasador al românismului cultural-muzical din Banat, Ioan Vidu.

Programul serbării jubiliare a cuprins a fost conceput să cuprindă doar audiții din operele şi culegerile marelui compozitor Gavril Muzicescu, fost profesor al lui Ioan Vidu şi care, timp de aproape 40 de ani a împodobit şi îmbogățit repertoriul nostru religios „cu cele mai divine compoziții, cu cele mai distinse şi numeroase culegeri ale celor mai celebri compozitori”[7].

La rândul său, Gavril Muzicescu, mare, neobosit şi neîntrecut apostol național, a lăsat ca zestre națională comori neprețuite, adevărate cântece patriotice, pe care, sub farmecul baghetei sale le-a armonizat şi le-a făcut cunoscute peste Carpați şi în toată țara, aceste creații căpătând valoare şi frumusețe, fiind păstrate de zeci de generații.

În continuarea evocării sale, Ioan Şt. Paulian, evocă aportul pe care l-au avut anumite personalități ale vremii, mai mult sau mai puțin cunoscute, care, prin sfaturi şi atenții au conferit un anumit avânt „Doinei” în anii săi de început. Fără a respecta o ordine prestabilită, profesorului Paulian îi apar în minte, „blândul şi bătrânul” Nicolae Popea, fostul episcop de Caransebeş şi erudit colaborator al marelui Andrei Şaguna, inginerul Nae Cioculescu de la Şantierul Naval Turnu Severin, tribunul Banatului Coriolan Brediceanu, protoiereul şi profesorul Dimitrie Goliciu, profesorul Constantin Bucovineanu, neîntrecutul tenor Constantin Ardeleanu, medicinistul Dorca, doctorul Dimitrie Golescu, fost primar al Lugojului, fostul profesor Dimitrie A. Teodorescu, căpitanul Puiu Lepri, Locotententul Nicu Cernăianu, magistratul Pârvulescu, avocatul Mircea Constantinescu, profesorul Alexandru Bărbulescu, profesorul pensionar Patriciu Dragalina, directorul comunității grănicereşti din Caransebeş, Ioan Tănăsescu „şi atâția alții, a căror lipsă o simțim atât de mult”[8]. Celor amintiți mai sus, dar şi tuturor care şi-au închinat viața pentru bine şi frumos, pentru mărirea şi unitatea neamului, Societatea muzicală „Doina” le-a închinat spectacolul jubiliar, transmițându-le cordialul salut „de profundă recunoştință şi admirație, cum şi jurământ solemn de neştearsă va fi de-a pururi amintirea lor”[9].

La data înființării sale, în primăvara lui 1897, oraşul Turnu Severin se mândrea cu două astfel de societăți culturale, una maghiaro-germană şi cealaltă sârbo-slavă şi un mare cor bisericesc catolic. Iată de ce, „închegarea” Societății muzicale „Doina” a venit ca o adevărată necesitate națională, în special pentru oraş, „atât de împestrițat cu străini”[10], cât şi pentru frații din Banat, aflați sub jugul ocupației străine.

Este adevărat că unul dintre obiectivele „Doinei” a fost acela de a răspândi gustul muzicii în rândul tuturor categoriilor sociale, cu deosebire ce mai sărace, dar, în egală măsură, un alt obiectiv a fost acela de a întări simțământ național, sentimentul moral şi religios să apropie mai mult sufleteşte pe românii de dincoace şi dincolo de Carpați.

---

[6] *Ibidem,* f. 18.
[7] *Ibidem.*
[8] *Ibidem.*
[9] *Ibidem.*
[10] *Ibidem.*

Oficial, Societatea muzicală „Doina", îşi începe activitatea la 15 februarie 1898, la aproape un an de la înfiinţare, perioadă de acumulări, organizare şi omogenizare.

Exceptând obişnuitele concerte anuale, reprezentaţiile religioase duminicale şi de sărbătorile naţionale, Societatea muzicală „Doina" va inaugura o serie de şezători culturale, unde, pe lângă oameni de cultură locali, au conferenţiat şi mari personalităţi ale culturii naţionale, veniţi din mai toate provinciile ţării, între aceştia se impun amintiţi: Nicolae Iorga, Ioan Brătescu Voineşti, Valeriu Branişte, Ioan Sârbu, Arhimandritul Scriban, poetul Radu Roseti[11] etc. Pe această importantă listă ar fi trebuit să se regăsească şi bucovineanul Tofan, profesor la Cernăuţi, dar „stăpânitorii de atunci nu l'au lăsat a veni"[12].

Mai mult decât atât, „Doina" a oferit gratuit concursul său tuturor societăţilor de binefacere care i-au solicitat sprijinul, dar cel mai important a participat, cu regularitate, la toate mişcările naţionale şi culturale, năzuind şi reuşind să creeze la Turnu Severin un adevărat altar unde au propovăduit *românii de pretutindeni*. „A vorbit Ardealul prin doctorul Valeriu Branişte, instalat după Marea Unire în fruntea „resortului şcoalelor şi Bisericilor din Ardeal"[13].

De asemenea, vocea Banatului s-a făcut auzită prin glasul doctorului Ioan Sârbu. Prezenţa acestuia din urmă a constituit o premisă, dar şi un imbold pentru ceea ce avea să realizeze, pe de o parte „Doina" lui Paulian şi coriştii lui Ioan Vidu din Lugoj. Cu această ocazie a prezentării raportului de bilanţ după 21 de ani de activitate, profesorul Paulian spunea: „Graţie venirei în oraşul nostru a minunatului cor lugojan condus de dulcele compozitor popular, învăţătorul Ioan Vidu... se fac legături de prietenie între coriştii lugojeni şi severineni, legături ce se măresc din an în an, tot mai mult, tot mai puternic, extinzându-se şi asupra intelectualilor din ambele părţi"[14]. „Nici atmosfera de indiferenţă şi injusteţă în care trăia „Doina" aici, nici sărăcia ei, nici stăpânirea ungurească, n'au putut pune stavilă avântului de dragoste către fraţii Bănăţeni şi Ardeleni"[15].

În scurt timp, dat fiind şi contextul politic din interiorul arcului carpatic, corul lui Paulian din Turnu Severin a devenit un adevărat fenomen naţional, în cei 22 de ani, pe lângă excursiile realizate de cinci ori la Orşova, de două ori la Caransebeş, Lugoj, Berzasca, Rudăria, Oraviţa, Sarmizegetusa şi Haţeg, „nu a fost durere sau bucurie, manifestare culturală ori naţională"[16] la care „Doina" să nu fie invitată sau la care, cel puţin unul dintre membrii săi să nu ia parte.

Fără rezerve, prezenţa distinşilor oaspeţi din Turnu Severin o pot mărturisi Lugojul, Caransebeşul, Sibiul, Răşinariul, Blajul, Timişoara, Reşiţa, Mehadia, Bozovici, Anina, Vârşeţ şi multe alte atâtea sate şi oraşe ale Banatului şi Ardealului.

Iată că „Doina" şi-a jucat foarte bine rolul, atunci când foarte puţini cunoşteau preţul, valoarea şi însemnătatea legăturilor între cei „stăpâniţi de streini şi cei din regat,

[11] *Ibidem.*
[12] *Ibidem.*
[13] *Ibidem.*
[14] *Ibidem.*
[15] *Ibidem.*
[16] *Ibidem.*

când nimeni nu prevedea sosirea atât de repede a ceasului dreptății divine, care hotărî unirea tuturor românilor"[17], coriştii de la Dunăre pribegeau peste tot unde se auzea grai românesc şi bătea inimă românească „şi aşa era de cunoscută prin sate şi oraşe, că cei din ele, nu concepeau vre-o serbare, fără vre-unul de-ai Doinei, căci Banatul şi Ardealul erau crezul ei, iar ea era iubită şi apreciată de fraţi"[18].

Cu bucurie, mândrie şi speranţă au primit şi privit bănăţenii şi haţeganii prezenţa elevilor liceului „Traian", care însoţeau „Doina", şi care, cu orchestra lor, provocau delir şi entuziasm, fiind văzuţi de buni noştri fraţi ca feţi frumoşi din poveşti.

În mintea elevilor traianişti au rămas pentru eternitate clipele trăite acolo. Totdeauna îşi vor aduce aminte de modul în care au fost primiţi de cucernicul părinte arhiereu român dr. Miron Cristea în palatul său episcopal.

În mod cert nu vor uita primirile entuziaste cu care au fost onoraţi ori pe unde au trecut şi s-au oprit, cum nici emoţiile simţite, când la Sarmizegetusa pe ruinele glorioasei capitale a Daciei, au mărturisit munţilor şi văilor prin cântecul *Pui de lei* obârşia neamului românesc din cele două vițe împărăteşti, Traian şi Decebal[19].

Un moment important s-a consumat în 1906 la Bucureşti, când Societatea „Doina" a participat la Expoziția Generală a României alături de toate societățile corale româneşti din Ardeal, Banat şi Bucovina, unde profesorului Paulian i s-a conferit Diploma de Onoare şi medalia de aur.

În final, ar mai fi de spus că înființarea „Doinei", prin dezideratul său şi reprezentațiile date a constituit adevărat un pansament, o alinare a năzuințelor confraților din provinciile aflate sub ocupație străină şi a reuşit să facă posibilă integrarea mai uşoară a acestora în granițele Vechiului Regat după momentul 1 Decembrie 1918, iar noi ca mehedinţeni ce ne revendicăm această realitate culturală de mai bine de jumătate de secol nu putem decât să ne declarăm mândri şi să ne acoperim de prețuire pentru ceea ce au realizat coriştii lui Ioan Şt. Paulian şi Petre Severin.

[17] *Ibidem.*
[18] *Ibidem.*
[19] *Ibidem.*

DUMITRU DRĂGHICESCU – PROFET AL CAUZEI NAȚIONALE

Fără elite şi mari personalități nu este posibilă
ființarea spiritului... ca un duh călăuzitor neamurilor!

Mihai Sporiș

Celebrarea anului centenar al românilor, de la Marea Unire în vatra străbună a neamului, venind de departe, este incompletă fără citirea marelui pomelnic al personalităților remarcabile. Obişnuința este ca rudele apropiate să-l strige pe cel de-un sânge, dintre multe grupe de identificare, cât mai aproape de locul baştinii. Este în spiritul locului – aici faptul fiind universal valabil: că nimeni nu este observat profet la el acasă! –, ca după suirea la cer a duhului unui om, acesta să re-intre, cu toate cele bune ale lui, în averea de spirit a locului tocmai îmbogățit/înnobilat cu *roadele* judecate de... Dumnezeu (gândul şi cuvântul rostit în slujba vieții semenilor săi întru adevărul care este ziditor şi luminător pe cale...), acum luate în posesie, sfințite fiind.

Anul 2018, în preajma Sf. Dumitru, ne cere pomenirea, intrată în tradiție, a lui Dumitru Drăghicescu. O mare personalitate se recuperează greu în marele panteon, fără publicarea în... *monitorul oficial* a judecății de valoare a... Cerului, despre omul locului. De mai mulți ani se depun eforturi mari pentru recuperarea adevărului şi scrierea sentințelor definitive, privind pe Dumitru Drăghicescu. O dată tradusă din limba franceză, de către un vâlcean din preajmă, „Noua Cetate a lui Dumnezeu", Ed. Paideia, 2015, recomandată de un alt vâlcean printr-un „studiu introductiv", amplu şi lămuritor, publicarea făcută de Fundația „Dumitru Drăghicescu", această operă – parte din întregul mai cuprinzător! –, îşi cere dreptul, nu doar la ecou, ci şi pe acela să îi mulțumim celui ce a făcut-o posibilă, studiind-o aplicat şi valorificându-i învățăturile. Anul acesta, cu cerințele lui privind Centenarul, ar trebui să observe, cu prilejul pomenirii lui Drăghicescu, viziunea profetică a acestuia, aşa cum reiese din marea operă amintită. Credem că recuperarea continuă a lui Dumitru Drăghicescu pentru cultura română poate să adauge militantul unei idei politice, pentru starea de pace a națiunilor tocmai împlinite, înainte de depăşirea acestei stări tranzitorii spre alte zări globaliste, cu alte definiri ale vieții oamenilor în societatea mondializată. Avertismentul savantului măciucean vâlcean, fiind tot atât de clar, ca în cazul mai cunoscutei ziceri, că o lecție neînsuşită la vreme se va repeta! cu costuri însutite, mai târziu!

Să-l pomenim pe marele savant ca pe un profet, reamintind gândurile lui, intuiții proactive care ne pot sta răspunsuri la întrebările de azi, uneori sfaturi de ținut minte şi de urmat, pentru că toate acestea au citit un proces care îşi are o legitate subtilă şi implacabilă.

Un proces socio-istoric descifrat cu bisturiul psihologiei aplicat mulțimilor, şi urmărit într-un moment propice identificării unei faze caracteristice: tocmai maturizarea ideii națiunilor – ajunse la apogeu! şi explozia mondială a trei mari imperii – cu chingile poporelor-națiuni frânte! – au făcut posibilă viziunea unei noi Cetăți a lui Dumnezeu, ca o actualizare a modelului exprimat demult, de Fericitul Augustin. Participant direct la instituționalizarea şi susținerea noilor construcții statale naționale, Dumitru Drăghicescu vede în atingerea redutei: **Stat Național, recunoscut internațional** şi necesitatea stingerii unui *orgoliu național*, care să nu mai vadă dincolo de starea de pace – tocmai atinsă! – noi dorințe de măriri teritoriale. Un arbitru internațional, lucrând în logica morală a Lui Dumnezeu să garanteze *pacea lumii* şi să instaureze pentru veacuri o nouă ***Pax-Romana***, luată ca model, tocmai pentru belicoasa Europa ce se emancipase cu spiritul antichității Greco-romane, altoit de creştinismul dobândit.

Drăghicescu constatase: „Viața istorică se deplasează din cadrul național şi începe să evolueze într-un cadru supranațional!" Apoi predicția, legată de lipsa struniriii/îngrădirii egoismului: „Egoismul națiunilor afirmate/recunoscute internațional se dezvoltă şi riscă să producă cele mai rele dezastre în mijlocul națiunilor cele mai civilizate". Supralicitarea naționalistă în cunoscutele personificări (fascism, hitlerism, hortysm, legionarism etc.), dar şi sovietismul (ca un neo-imperialism epurat de etnicitate şi ateizat!), vor fi confirmat temerea lui Drăghicescu care devine realitatea celui de-al II-lea măcel mondial. Remediul propus de savantul român este clar şi el se va fi aplicat specific, foarte târziu, de actuala Uniune Europeană: „Nu există altă ieşire decât diminuarea, atenuarea egoismelor naționale şi organizarea tuturor națiunilor într-o formă de societate supra-națională care să reducă suveranitatea absolută a Statelor, într-o suveranitate relativă, să asigure Pacea între Națiuni, dar, chiar pentru aceasta, a depăşi cadrul vieții pur naționale!" Să remarcăm în 2018 cât de actuală este problema înțelegerii raportului între național şi internațional pentru România, aflată în Uniunea Europeană, dar şi în Consiliul Europei, respectiv în alte organizații mondiale. Aici sfatul lui Drăghicescu, venit înaintea celui de-al II-lea război mondial, înaintea aderării la diverse organizații regionale şi mondiale, ar trebui cunoscut, actualizat şi folosit, ca un bun în posesie. Procesul socio-istoric care a emancipat şi națiunile din imperiile anacronice, vom constata după un veac de la primul război mondial, că pe lângă o înaintare conform viziunii lui Drăghicescu, va fi cunoscut şi desfăşurări perverse. Ideea națională proprie, uneori amendată prin supralicitarea propagandistică a legionarismului, a fost înăbuşită de bolşevismul utopic şi o lungă deraiere de vreun sfert de veac (până după 1964!), iar ca epurare de credință – pe modelul secularizării sovietice, aproape o jumătate de veac, cu consecințe şi azi. Drăghicescu, în proiectul pentru Asociația Națiunilor (Națiunile Unite) vede ca necesar liantul creştin, pentru că dezvoltarea personalității umane (aici în structura mulțimilor!) nu îl poate excude! Spune savantul român privind evoluția specificatee a U.R.S.S.-ului: „Este adevărat că poate numai Rusia, în toată Europa, n-a putut crea o conştiință națională definită şi clară, tocmai din cauza extensiunii sale nemăsurate. Sunt ei sinceri? Vor reuşi ei să facă să triumfe definitiv în Rusia concepția lor?" Răspunsul l-am primit noi, supraviețuitorii lui Drăghicescu, după 70 de ani de Uniune bolşevizată, care nu conținea în numele ei internațional cuvântul despre etnia

rusă! ***Niet!*** Fără ingredientul național şi instrumentul asociat crezului dominant al nației: ortodoxia panslavistă, nu era posibilă o universalizare valabilă! Confirmarea ratării o face A.I. Soljeniţîn în „Căderea Imperiului Comunist – sau Cum să reîntemeiem Rusia", Ed. Rampa şi Ecranul, 1991, Bucureşti. Ideea lui Drăghicescu, privind liantul credinței cu impact în societatea oamenilor ce îşi trăiesc libertatea colectivă prin valoarea democratică a votului (când alege modelul Civita Dei), nu a fost luat în considerare, nici de Uniunea Europeană, când a încercat să adopte un ***proiect de constituție*** care excludea, ca şi internaționalismul roşu, liantul creştin (propriu civilizației Europei creştine, în ciuda secularizării ei, după 1789!). Supusă referendumului, pentru adoptare, Proiectul de Constituție al Uniunii Europei a picat în cea mai laică țară: Franța, demonstrând că societatea îşi are propriul proces, în ceea ce înseamnă transformarea mentalităților. Omul votează pe baza a ceea ce are adânc impregnat în conştiința sa.

Drăghicescu a observat lumea Antichității romane unificată geografic împrejurul Mediteranei, cu o forță militară impresionantă: legiunile romane, şi are intuiția că o nouă *pax romana* s-ar putea instaura într-o asociere supranațională cu liantul creştin. Deşi nu în cuprindere globală, la început, viitoarele alianțe militare îl vor confirma. Pactul militar al Atlanticului de Nord şi Tratatul militar de la Varşovia se vor insinua în istorie ca alianțe militare regionale, până la sfârşitul războiului rece, când NATO va supraviețui şi se va întinde şi peste sfera de acoperire a celeilalte (după căderea structurii de asociere politică forțată – mimând utopic un internaționalism de clasă, cade în desuetudine şi brațul armat!).

Spiritul național al statelor se manifestă defazat între statele aflate pe scenă. El se manifestă peste tot în forme şi intensități diferite. Savantul remarcă faptul că în Vestul mai secularizat, precum Franța – după revoluția din 1789! procesul disoluției preaționalului are în contra-pondere marea internaționalizare şi ca efect al colonialismului, care a adus către metropolă noi afluiri entice şi o legislație internă permisivă noii stări de fapt – punându-se în conflict cele două mişcări: cât centripet național?, cât centrifug internațional? Efectele moderne le constatăm noi acum prin transferul confruntării şi între crezurile confesionale ale migranților. Naționalismele vor fi mai puternice, spune Drăghicescu, acolo unde procesul cu etape nu va fi fost parcurs până la reduta statului național consolidat. „Națiunile vor continua să existe mai ales la popoarele ajunse ultimile la deplina conştiință națională!". Ieşirea Răsăritului, foarte târziu din chingile întunecatului feudalism şi dobândirea statutului de națiune modernă, apoi a unei statalități consolidate (până la o vreme!) ne situază pe noi, românii, în valul din urmă al atingerii redutei, departe însă de-a fi fost definitiv câştigată, pentru că reculul istoriei cu pactul Ribbentrop-Molotov, deşi caduc după război, în ciuda valabilității Trianonului îşi produce efectul, ba de dragul păcii efemere România post 1989... nu-şi cere dreptatea (aderarea la NATO şi Uniunea Europeană îi impunea României să nu aibă cu vecinii probleme litigioase!). Se poate spune aici că am rămas cu un viu spirit național, dar mersul către societatea globală ne-a impus cedarea – cum vedea Drăghicescu! – a unei părți din suveranitate (vezi Aquisul comunitar, negociat şi semnat de România, pentru aderarea la UE!) şi alegerea deschiderii internaționale din perspectivă diferită, față de fosta satelizare sovietică. Spune Drăghicescu: „Spiritul național

îngust şi absolut, principiul naţionalităţilor s-au epuizat prin eliberarea naţiunilor. Nu mai constituie nota dominantă a epocii care se deschide înaintea noastră"... ori „Preocupările naţionaliste vor devein secundare, problemele naţionale fiind rezolvate..." Predicţiile savantului, care iau în calcul faptul că între idée şi faptă, precum între proiect şi realizare, sunt uneori mari diferenţe, se confirmă doar acolo unde obstacolele procesului au fost depăşite.

Vorbind despre dezvoltarea tehnologică a societăţii globale care implică drumuri, căi ferate, modernizarea telecomunicaţiilor ş.a., el arată că aceasta generează şi o reţea de reguli de drept internaţional, dar că arbitrul internaţional (el văzând în Liga Naţiunilor acest... garant al păcii!) ar trebui să aibă valorile proprii de identificare representative internaţional, intrate în conştiinţa elitelor mondiale ca valori referenţiale. Să observăm aici că orientarea lui Drăghicescu pentru... „Oda Bucuriei", ca imn al Uniunii Europene, este un fapt acum, că UE are drapel, capitale şi o zi internaţională, în 9 Mai – nu doar ziua victoriei în al II-lea război mondial, dar şi ziua naşterii Uniunii, prin 1950 într-o formulă restrânsă, dar cu marele potenţial al devenirii a ceea ce este astăzi. Că această asociere se bazează pe un set de principii şi că în timp şi-a creat mecanismele de lucru, din ce în ce mai performante. Nu putem trece cu vederea peste legătura dintre dezvoltarea infrastructurii naţionale pentru conectarea cu cea internaţională şi reactualizarea spiritului naţional, la nivelul dat de integrarea în structura de asociere a Europei. Ne întrebăm dacă nu cumva lentoarea promovării autostrăzilor româneşti nu înseamnă o forţă de reacţie la procesul de internaţionalizare, în spiritual vremii, şi ne vin în minte atâtea vorbe aruncate în malaxorul propagandelor, pro şi contra: „pierderea identităţii", „vânzarea ţării", „multinaţionalele relele economiei româneşti" etc., în timp ce milioane de români îşi caută norocul într-o lume internaţionalizată, dar păstrând dorul de-acasă, semn că sufletul naţional nu dispare dacă educaţia primară este temeinică şi locul natalităţii îşi ia chipul prietenos, nu doar în poveste, ci în realitatea care ţine ritmul rotirii planetare, al planetei noastre, locuită de oameni, semenii noştri.

În an centenar, Dumitru Drăghicescu, cunoscând metehnele şi îndărătnicia poporului român iubit, credem că ar pune o întrebare! Unde este elita momentului, să-i fie păstorul potrivit, să-i arate imaşul şi să-i spună care este iarba cea bună de păscut? Nu cumva îşi pierdură urmele şi elita şi poporul, care se războieşte interior şi îşi strigă în exterior neputinţele şi slăbiciunile? Ceea ce au făcut oamenii din Vâlcea, pentru vâlceanul lor universal, cu viziune profetică este o atragere a atenţiei asupra unor idei care îşi păstrează întreg potenţialul pentru mersul luminat, pe o cale sinuoasă şi plină de obstacole. Felicitări organizatorilor! Profetul trebuie să se întoarcă acasă şi să ne lumineze întunericul, mereu, mereu, nu doar ca să-l constatăm, ci pentru a-i urma sfaturile!

ADEVĂRURILE UNEI CĂRȚI: DUMITRU DRĂGHICESCU DESPRE UNIREA ROMÂNILOR CU ROMÂNII

Ion Soare

La Editura Fundației „România de Mâine", a apărut în acest an o lucrare despre care putem spune, fără nicio exagerare, că este o carte fundamentală despre Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Îngrijitorul şi prefațatorul ediției, distinsul sociolog – prof. univ. dr. Virgiliu Constantinescu-Galiceni, omul care şi-a sacrificat peste cinci decenii din viață pentru cunoaşterea, editarea şi promovarea savantului român de notorietate mondială, DUMITRU DRĂGHICESCU, ne informează de la bun început că volumul constituie „un modest act de recunoştință față de rodnica activitate pe care a desfăşurat-o sociologul în Franța, în timpul Primului Război Mondial, publicându-i integral lucrările apărute la Paris în acea perioadă, precum şi alte lucrări editate ulterior, care întregesc sfera problematică abordată de către Drăghicescu şi ne oferă date valoroase despre evenimente petrecute în spațiul entropic" (p. 9).

Prima dintre lucrările savantului, incluse în volum (în ordinea cronologică a editării lor în epocă) este *Interesul jertfei pentru patrie. Lămuriri pentru cei care vor fi chemați să se jertfească patriei,* publicată la Librăria Alcalay (Bucureşti, 1916). Titlul operei grăieşte de la sine despre patriotismul lui Dimitrie Drăghicescu şi, nu mai puțin, despre rolul moralizator al acesteia. De altfel, curajul cu care şi-a avansat şi şi-a apărat opiniile, dar – mai ales – le-a aplicat (sau măcar a încercat să le aplice!) în practică, a fost una din trăsăturile dominante ale personalității sale. În mod fericit, această lucrare a apărut chiar în anul intrării României în război, constituind, în ansamblu, o adevărată chemare la luptă adresată românilor – în special generației tinere –, pentru apărarea țării în caz de primejdie, efortul lor trebuind să meargă până la sacrificiul suprem!

Cercetător cu o solidă pregătire multilaterală, inclusiv în pedagogie şi psihologie (domeniu în care publicase, anterior, volumul de succes – *Din psihologia poporului român*), autorul analizează mai întâi noțiunea de patriotism/ iubire de patrie din diverse unghiuri, excluzând pe rând diferite interpretări care i s-ar putea da – explicația instinctuală, calculul rațional, intuiția ş.a., pentru ca apoi să compare acest sentiment cu dragostea de părinți, explicație susținută şi de etimologia termenului *patrie* (> lat. *pater* – „tată"); referitor la acest din urmă sentiment, el îi găseşte mai multe trepte, în funcție de vârsta copilului: mai întâi *interesul,* apoi *obişnuința* şi, mai târziu, *recunoştința*; insistă, însă, asupra faptului că „Nu sângele, ci sufletul animă iubirea de Patrie), întrucât ea, „Patria istorică", este făuritoarea şi izvorul sufletului nostru. Spre deosebire de părinți, însă, Patria ne poate cere atât sângele, cât şi sufletul, o altă deosebire fiind eternitatea Patriei în comparație cu viața trecătoare a părinților. Din punctul acesta de vedere, autorul consideră că „Patria, ca şi

religia, cere sacrificarea intereselor noastre momentane şi a vieţii de acum", ambele având în vedere interesul nostru îndepărtat.

Abordând situaţia concretă din vremea sa, „împrejurările prin care trecem", respectiv – „războiul european", autorul ridică problema de mare importanţă – „realizarea idealului de mult întrezărit, întregirea politică şi socială a neamului românesc". De la înălţimea şi noblеţea acestui ideal, el se declară împotriva acelora care, crescuţi şi educaţi fiind într-un anumit mediu, au sacrificat idealul naţional „pe altarul integrităţii Austro-Ungariei". Ca şi Mihail Diaconescu, dar cu un secol înaintea acestuia, Drăghicescu pune dragostea de patrie şi sacrificiul pentru aceasta (eroismul militar pe câmpul de luptă), mai presus de jertfele făcute pentru orice alte cauze. Parafrazând un cuvânt de seamă rostit de către Hristos, autorul conchide că acela care îşi va pierde viaţa pentru Patrie, acela, de fapt, o va câştiga!

În mod fericit, datorită anului în care a fost scrisă, lucrarea a fost poziţionată la începutul volumului, ca o uvertură sau un laitmotiv emoţionante la celelalte opere care vor urma, fiecare dintre acestea emanând lumina şi căldura iubirii de patrie, de oameni şi românismul, care l-au călăuzit în toate creaţiile sale scrise, ca şi în activitatea practică, probând o înaltă conştiinţă civică.

Urmează, în traducerea lui Virgiliu Constantinescu, lucrarea *Transilvania: schiţă istorică, geografică, etnografică şi statistică,* după originalul francez (*La Transylvanie: esquisse historique, geographique, ethnographique et statistique*), publicat în anul 1918 la Libraire Felix Alcan din Paris, cu o prefaţă a lui Émile Boutroux de la Academia Franceză. Acesta îşi arată respectul şi preţuirea atât pentru „dragul meu senator" român, cât şi pentru Transilvania – „leagănul naţiei române, (...) trunchiul pe care au crescut cele două Principate, Moldova şi Valahia", apreciind că românii posedă din abundenţă personalitate şi conştiinţă naţională, care le dau dreptul „să trăiască în completă libertate şi independenţă" (p. 95).

După o competentă descriere a Transilvaniei din punct de vedere geografic, Drăghicescu se opreşte cu insistenţă asupra politicii segregaţioniste a guvernului maghiar – în special după 1867 –, a maghiarizării forţate a românilor din acest teritoriu, cu scopul „de a sfărâma continuitatea şi unitatea populaţiei române" (p. 97); în această activitate, maghiarii s-au sprijinit (şi, în parte, se sprijină şi azi!) pe etniile secuilor şi saşilor. Opinia autorului privind dreptul românilor asupra acestui ţinut este categorică şi justificată din toate punctele de vedere, în primul rând – sub aspect istoric. Aici, Drăghicescu face o doctă incursiune în trecutul acestei zone, mai ales după părăsirea ei de către romani (274), „până spre 1075" – perioadă cunoscută în istoriografie sub denumirea de *secolul migraţiilor,* când Transilvania „are o perioadă de independenţă completă", datorită faptului că urmaşii coloniştilor romani rămaşi aici s-au retras în munţi şi în văile adânci ale Carpaţilor, adăpostindu-se din calea hoardelor barbare invadatoare. Sub asalturile triburilor maghiare stabilite în Pannonia, provincia îşi va pierde, însă, treptat independenţa, procesul definitivându-se spre mijlocul secolului al XIV-lea.

După bătălia de la Mohacs (1526), câştigată de turci, Ungaria a fost transformată în paşalâc, iar Transilvania a rămas independentă timp de aproape două secole, până la 1691, datorită poziţiei sale geografice privilegiate, cu excepţia încercărilor unor domni-

tori moldoveni sau valahi (Petru Rareş şi, respectiv, Mihai Viteazul), care, ca şi alţii, le-au considerat întotdeauna teritorii româneşti, de a-şi întinde şi aici dominaţia. A urmat o perioadă de cădere a provinciei sub stăpânirea habsburgilor, învingători la asediul Vienei de către turci şi beneficiind de o anumită autonomie, dar fără a fi alipită Ungariei, care şi ea fusese cucerită de austrieci. Constituţia dualistă (austro-ungară) de la 1867 a consacrat alipirea Transilvaniei la Ungaria, cu concursul lui Bismarck. După numai trei ani, în 1870, ungurii şi-au plătit „datoria", împiedicându-i pe habsburgi să ajute Franţa, care a pierdut, în favoarea Prusiei, Alsacia şi Lorena. Concluzia autorului este clară: „Dreptul istoric (...) se exprimă împotriva anexării Transilvaniei de către Ungaria" (p. 101).

Dreptul popoarelor de a decide asupra propriului lor destin este un alt principiu important pe care autorul îl invocă pentru argumentarea dreptului românilor asupra Transilvaniei. Datorită, însă, politicii maghiare de oprimare, românii din Ardeal au fost lipsiţi sistematic de dreptul de a-şi exprima acest drept, în speţă – de a-şi alege proprii deputaţi în Parlamentul de la Budapesta, inclusiv în timpul Primului Război Mondial, în ciuda faptului că, din punct de vedere statistic, românii au fost întotdeauna majoritari în Transilvania; pentru susţinerea acestei realităţi, autorul aduce dovezi clare, recurgând chiar la documente maghiare. Astfel, în Transilvania, după statistica maghiară din 1910, „dintr-o populaţie totală de 4.317.000 locuitori, 2.508.000 sunt români, adică aproximativ 58%, în timp ce secuii sunt aproape 11%, germanii ceva mai mult de 6%, iar maghiarii depăşesc cu puţin 14% (...) şi totuşi, maghiarul singur este cel care face legea şi exprimă dreptul a patru români" (p. 103-104). Pe comitate, situaţia este, în general, aceeaşi: în majoritatea acestora, populaţia românească este majoritară – peste 50%.

Alte drepturi drepturi de care sunt lipsiţi românii de aici (în anul 1918 şi în perioada anterioară, de referinţă, a lucrării; n.n., I.S.) sunt: libertatea de instruire (îngrădită de persecuţiile dirijate contra limbii române), libertatea religioasă şi autonomia bisericii române, libertatea economică, libertăţile politice, libertatea de conştiinţă naţională etc., toate acestea fiind ilustrate cu numeroase exemple concrete din viaţa socio-economico-politică a Transilvaniei. Concluzia finală a autorului vizează esenţa lucrurilor: „Unirea Transilvaniei cu România ar rezolva odată pentru totdeauna, conflictul secular, atât naţional, cât şi social, care a zguduit şi răvăşit periodic viaţa şi prosperitatea provinciei, (...) pentru că cele 2/3 de populaţie românească n-ar mai fi ameninţate şi torturate de maghiari, care împreună cu secuii şi germanii, constituie o treime" (p. 140-141).

Această lucrare fundamentală, intitulată modest „schiţă", scrisă în limba franceză, va fi avut, desigur, o rezonanţă deosebită în cercurile politice din străinătate şi va fi contribuit în mod decisiv la cunoaşterea realităţilor româneşti, creând, dincolo de simpatii faţă de poporul român şi de drepturile acestuia, conturarea unor decizii diplomatice de mai târziu, pentru recunoaşterea internaţională a alipirii Transilvaniei şi a celorlalte teritorii româneşti la Patria-Mamă.

În acelaşi an – 1918 –, la Editura Bossard din Paris, apărea, tot în limba franceză, cartea *Les problèmes nationaux de l'Autriche-Hongrie,* tradusă în româneşte de acelaşi renumit drăghicescolog – Virgiliu Constantinescu: *Problemele naţionale ale Austro-*

Ungariei, subtitlul – în acest volum – fiind: *Românii: Transilvania, Bucovina, Banatul.* Lucrarea, mai voluminoasă decât cea anterioară, este împărțită în patru „cărți": *Românii din Ungaria* (n.n., I. S.: este vorba desigur, despre Austro-Ungaria); *Banatul; Bucovina*; *Viața şi resursele economice ale românilor din Austro-Ungaria.* În prima dintre aceste cărți, autorul ne prezintă configurația geografică a tuturor teritoriilor din zonă, locuite de români, cu accent pe descrierea Transilvaniei. În continuare, ne sunt prezentate – inclusiv pe comitate – date din statisticile maghiare şi importanța numerică a românilor din Ungaria, cu sublinierea elementului românesc majoritar. Apar din nou problemele drepturilor românilor (istoric şi juridic), persecuțiilor la care au fost supuşi de maghiari de-a lungul timpului, luptei lor împotriva „austro-maghiarilor", politica de maghiarizare forțată, diminuarea drastică a învățământului în limba română etc.

Un spațiu relativ mare acordă autorul revoluțiilor din 1784-1848, dar şi unor importante procese, precum redeşteptarea conştiinței naționale şi introducerea limbii române scrise, în Biserică şi în problemele private, precum şi conştientizarea originii lor latine. În mod firesc, este analizată şi politica guvernanților habsburgi privind favorizarea saşilor în detrimental altor naționalități din imperiu, atitudinea aceasta culminând cu desființarea dietelor de la Cluj şi Sibiu, din anul 1867, care – în fapt şi *de jure* – nega şi desființa independența şi autonomia Transilvaniei.

Un capitol important – VII – este închinat *Dogmei unității maghiare de stat național:* în concepția ungurilor, în Ungaria nu exista decât o singură națiune – cea maghiară, pentru celelalte naționalități, în special pentru cea română, libertățile economice, politice, electorale, a opiniei, a presei, a întrunirilor etc., fiind existente doar pe hârtie. Concluzia care se desprinde din cartea a II-a, *Banatul,* este că în această provincie, „dominația maghiară este şi mai puțin justificată decât în restul țării", numărul lor mic fiind dovedit, de asemenea, prin cifre statistice concludente, întrucât aici românii sunt evident majoritari – 74%. În principal, românii din Banat au făcut cunoştință cu maghiarii abia în 1867, odată cu înființarea statului dualist austro-ungar, a începutului politicii de maghiarizare (inclusiv amenajarea unor sate în care să fie aşezați maghiarii) şi a corupției administrative din această provincie; a fost perioada când mulți bănățeni, lipsiți de pământurile lor, au luat drumul Americii pentru a putea subzista. În cartea a III-a, *Bucovina,* autorul subliniază particularitățile acestei regiuni în comparație cu celelalte teritorii locuite de români, aceasta fiind „o veche provincie moldovenească ce nu cunoaşte jugul austro-ungar decât de 144 de ani" (p. 212), dominația austriacă folosind metode şi mijloace diferite de cele ale maghiarilor, politica de germanizare a ocupanților (inclusiv în şcoli, în biserică, în economie etc.) fiind mai insistentă şi mai bine organizată. Dreptul istoric al stăpânirii ținutului de către români este invocat şi aici de către autor, întrucât, până la 1775, Bucovina a fost parte a Moldovei. Din punct de vedere demografic, în şapte dintre cele 12 județe ale ei, populația românească este majoritară.

Cartea a IV-a analizează, aşa cum ne informează şi titlul, *Viața şi resursele economice ale românilor din Austro-Ungaria*, autorul constatând că „provinciile româneşti din Austro-Ungaria sunt cele mai puțin industrializate", în ciuda materiilor prime pe care le dețin (p. 232).

În broşura *Viitorul popoarelor din Ungaria* (Contemporary Review, Londra, 1905), tradusă în româneşte de Vasile Veţeleanu, Dumitru Drăghicescu trage un semnal de alarmă asupra perspectivelor – sumbre – ale celorlalte etnii din Ungaria, întrucât publicul european şi englez era informat de către propaganda maghiară că în Ungaria nu există decât o singură naţiune, omogenă şi unitară – cea maghiară, întrucât celelalte ar fi fost amestecate cu/ asimilate în cea maghiară, în decursul secolelor; autorul demască ipocrizia liberalismului constituţional al maghiarilor, „nedreptatea monstruoasă a sistemului său politic", constituţia lor însemnând, în realitate, „dominaţia a opt milioane de maghiari peste 11 milioane de nemaghiari (p. 239). Soluţia pentru asigurarea unui viitor omenesc şi democratic pentru popoarele din imperiu este, în mod logic, una singură; eliberarea completă de monarhia austro-ungară şi unirea strânsă, intelectuală şi umanitară" a popoarelor latine şi slave din Europa de sud (p. 252).

În lucrarea *Basarabia şi dreptul popoarelor,* tradusă de Virgiliu Constantinescu după originalul francez *La Bessarabie et le droit des peuples* (Librairie Felix Alcan, Paris, 1918), cu o prefaţă de Étienne Fournol – fost deputat, secretar general al Parlamentului Interaliat, autorul analizează provincia Basarabia după o structură asemănătoare celei din lucrările menţionate, începând, desigur, cu dovezile privind dreptul istoric al nostru asupra acestui teritoriu: de unde îi vine numele şi cum a fost pierdută în anii 1812 şi 1878 (n.n., I.S.: dacă lucrarea ar fi fost scrisă în zilele noastre, autorul ar fi adăugat, desigur, şi anul 1940, când provincial a fost reocupată de Rusia!). Autorul se dovedeşte foarte documentat în ceea ce priveşte desfăşurarea principalelor evenimente trecute din istoria provinciei, cu accent pe „Basarabia autonomă" de după revoluţia rusă, când, într-un timp scurt, au înflorit cultura şi învăţământul românesc din zonă. Sunt aduse, şi aici, dovezi statistice privind preponderenţa elementului românesc în majoritatea judeţelor provinciei, precum şi politica de rusificare a guvernanţilor ruşi şi sovietici de-a lungul deceniilor de ocupaţie.

Lucrarea *Românii din Serbia* (nu se menţionează traducătorul), publicată la Paris, în 1919, în limba franceză (*Les Roumains de Serbie*) diferă, în bună măsură, de cele anterioare, datorită, în primul rând, particularităţilor istorice ale acestei vechi populaţii româneşti din Valea Timocului („Între Morava şi Timoc"). Autorul debutează, ca de obicei, cu cadrul geografic al zonei locuite de românii timoceni, dar mai ales asupra originii şi a condiţiilor istorice în care aceştia au apărut şi evoluţia lor în timp, cifrele statistice fiind şi ele invocate, ca şi alte aspecte privind toponimia românească a zonei, portul, obiceiurile etc., una dintre caracteristicele care îi deosebesc de românii din alte zone, fiind existenţa lor în masă compactă. Importanţa elementului etnic românesc în zonă este, de asemenea, subliniată. Nu este omisă nici menţionarea unei anumite politici de deznaţionalizare, ("serbizare") chiar dacă ceva mai atenuată.

Românii din Ucraina – lucrare apărută la Bucureşti, în anul 1922, analizează un element etnic românesc la fel de important, aflat în Ucraina, pe teritorii întinse, şi la fel de compact, de pe valea râurilor Nistru şi Bug, în Kerson, Podolia, Taurida şi Ecaterinoslav; după o statistică rusă din 1897, existau aici 221.959 de locuitori, „vorbitori exclusiv de limba română". Ca o trăsătură demnă de remarcat la românii din Ucraina, autorul menţionează „Conservarea elementului naţional…", întrucât „obice-

iurile, obişnuinţele, costumele, aspiraţiile, legendele şi tradiţiile, folclorul, sunt nu numai asemănătoare, dar identice cu cele ale românilor din Moldova şi Basarabia" (pag. 311). Drăghicescu analizează şi aici, cu multă pertinenţă, originea acestor mase compacte de români, avansând idea că în trecutul mai îndepărtat, moldoveniii, în perioada lor de glorie şi de extindere, îşi întinseseră dominaţia şi peste Nistru, până spre Nipru, populând teritoriile nu prea aglomerate de aici, din cauza invaziilor turcilor şi tătarilor, „A doua colonizare moldovenească" având loc în secolele XVI şi XVII; din aceeaşi cauză, guvernanţii şi comandanţi ruşi din secolul al XVIII-lea au făcut aici chiar unele colonizări forţate, cu ţărani moldoveni, O opinie interesantă a autorului, este aceea că „În viitor, Nistrul ar trebui să joace acelaşi rol ca şi în trecut şi trebuie să constituie frontiera orientală a noii Românii".

O lucrare importantă inclusă în volum, ca o apoteoză a celorlalte studii, este *America şi Liga Naţiunilor* (Ciudad de Mexico, 1936), tradusă de conf. univ. Corina Bistriceanu-Pantelimon şi prefaţată de Jose Angel Ceniceros, ministrul Afacerilor Externe al Mexicului. Prefaţa cuprinde şi un mic, dar substanţial, portret al autorului, care, în percepţia prefaţatorului, este „unul dintre cei mai distinşi membri ai corpului diplomatic, recomandându-se prin deosebitele sale capacităţi intelectuale, printr-o înaltă pregătire culturală şi în special prin intensa activitate spirituală pe care o desfăşoară, studiind cu entuziastă pasiune atâtea probleme filosofice, cât şi probleme de politică internaţională sau de sociologie" (p. 321). Acelaşi prefaţator abordează, în cunoştinţă de cauză, situaţia politică şi economic a Mexicului, relaţiile acestuia cu Statele Unite, Anglia şi cu alte ţări, politica de suveranitate a ţării sale etc.

Autorul însuşi îşi începe lucrarea cu „Raţiunea de a fi a Societăţii Naţiunilor", care, ca atribuţie de bază, reprezenta o speranţă de securitate pentru întreaga lume; în problema Abisiniei, însă, instituţia de la Geneva eşuase. El se declară un partizan convins al acestei organizaţii, căreia i-a consacrat mai multe studii, precum şi volumul *Noua cetate a lui Dumnezeu*, considerând crearea acestei instituţii drept „cea mai importantă şi mai bine-venită consecinţă a dezastrului pe care l-a reprezentat războiul mondial din 1914-1918" (p. 329) şi atrăgând atenţia asupra pericolelor care pândesc în continuare planeta noastră. Evidenţiind, cu multă responsabilitate, „Defectele şi pretinsele eşecuri ale Ligii Naţiunilor", autorul pune accentul pe ceea „ce avem de învăţat din experienţa de la Geneva": „lipsa de universalism datorită absenţei notabile a unora dintre marile puteri şi absenţei „organului executiv, adică a unei forţe armate care să-şi asume rolul de poliţie sau de jandarmerie internaţională" (sic!), dar şi „promovarea ideii de pace", respectarea scrupuloasă a statutului organizaţiei, luarea în consideraţie a pericolului scăderii fertilităţii populaţiei la unele poporare, recurgerea tuturor statelor aflate în conflict, la arbitrajul şi judecata organizaţiei etc. – păreri judicioase care, după opinia noastră, trebuie să fie luate în consideraţie şi în zilele noastre. Tot în scopul asigurării unei păci mondiale, autorul analizează şi problema Uniunii Panamericane şi a uniunilor internaţionale bazate pe afinităţi, dar şi cea a regionalismului în cadrul Ligii Naţiunilor; legat de acest aspect, el ridică problema Americii Latine *vs* Liga Naţiunilor, ridicând o problemă de mare importanţă, exprimată printr-o întrebare neretorică: *Este realizabilă Uniunea Latino-Americană*? şi multe alte probleme care, după opinia

noastră, fac din această lucrare unul dintre cele mai importante studii despre această organizație, neluat în considerație, sau – poate – necunoscut îndeajuns, de politologii şi diplomații de azi!

Apreciem, cu toată convingerea, că acest volum, cu studiile cuprinse în el, constituie o dovadă elocventă a rolului imens pe care l-a jucat savantul Dumitru Drăghicescu în realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, prin faptul că a făcut cunoscută diplomației occidentale şi lumii întregi situația reală a românilor din provinciile româneşti, care, în acel an binecuvântat, se vor uni cu Patria-Mamă.

Volumul beneficiază de o Prefață extinsă (75 de pagini) a domnului Virgiliu Constantinescu, care, după ce scoate încă o dată în evidență insuficienta cunoaştere şi promovare, în țara de origine, a savantului Dumitru Drăghicescu şi, comentând cu pertinență lucrările incluse în volum, face o excelentă analiză a contribuției pe care sociologul, filosoful şi diplomatul cu acest nume şi-a adus-o la realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, întrucât „aceste scrieri au atras luarea aminte a politicienilor vremii şi le-au indus ideea necesității de a reaşeza lumile în toposurile lor organice".

O FRESCĂ A PREGĂTIRII ŞI ÎNFĂPTUIRII MARII UNIRI A ROMÂNILOR, O MEDITAŢIE GRAVĂ ASUPRA ISTORIEI ŞI A EXISTENŢEI UMANE

Ion Soare

După ce am parcurs – cu creionul în mână, rând cu rând şi cuvânt cu cuvânt! – romanul *Sacrificiul,* această voluminoasă operă de 759 de pagini, am simţit nevoia irepresibilă s-o iau de la capăt, pentru a-mi prelungi astfel bucuria şi plăcerea lecturii, dar şi pentru a descoperi sensuri adânci care mi se păreau a fi scăpat percepţiei mele la prima citire. Eu am denumit acest „simptom", cu o sintagmă personală: „semnul capodoperei"; aşa am citit de câteva ori *Faust, Un veac de singurătate, Maestrul şi Margareta* şi alte câteva creaţii literare fundamentale, puţine la număr. Reţinerea mea în a recurge prea des la acest termen şi la noţiunea respectivă a fost creată insidios în timp, sub imperiul prejudecăţii că o judecată valorică nu trebuie exprimată prin superlative. Acum, însă, după ce a trecut un timp de la încheierea lecturii şi am obţinut – măcar parţial! – cuvenita detaşare de impresiile şi emoţiile trăite „la cald", îmi vine să exclam precum Marquez, cu decenii în urmă, după ce se delectase cu capodopera lui Bulgakov: „O carte fără cusur, nu ai ce să-i reproşezi!"

Se ştie că, alături de alţi reprezentanţi de frunte ai genului (Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Dumitru Almaş, Radu Teodoru, Eugen Uricaru ş.a.), profesorul universitar dr. Mihail Diaconescu este un maestru al romanului istoric, apreciere susţinută cu prisosinţă de succesele repurtate de naraţiunile de acest gen – *Culorile sângelui* (1973), *Adevărul retorului Lucaci* (1977), *Marele cântec* (1980), *Călătoria spre zei* (1982) ş.a. –, de referinţele entuziaste ale criticilor literari. Cu *SacrificIul,* aflat la cea de-a treia ediţie (Oneşti, Editura Magic Print, 2010), autorul pare a încheia (?) un ciclu şi o concepţie istorico-filosofico-romanescă (să-i spunem aşa!) – asupra literaturii, pe care nu doar o expune în câteva studii şi chiar prin paginile unora dintre scrierile beletristice. Într-o primă relevare, performanţa aceasta a fost observată de scrupulosul critic şi istoric literar Nicolae Georgescu: „De la prima unire a locuitorilor din aceasta zonă sub sceptrul lui Burebista – până la Unirea definitivă a românilor şi la crearea celorlalte state naţionale pe ruinele fostului Imperiu Austro-Ungar, replica se impune de la sine în interiorul operei lui Mihail Diaconescu" („Flacăra", Bucureşti, An. XXXVIII, nr. 5 /1754/, 3 februarie 1989). Câţi autori de romane istorice au realizat o asemenea performanţă? Întrebarea este pur retorică! Acelaşi exeget atrăgea atenţia asupra faptului că „Nu numai mişcarea propriu-zisă a personajelor, cu dramele, intrigile, destinele lor îl interesează pe autor – ci, în egală măsură, ideile forţă, scenariile mari după care se face istoria, teoriile epocii, gândurile ei" (*Ibidem*).

În contrast cu meandrele încâlcite ale istoriei şi cu iraţionalitatea unor decizii şi fapte umane, cartea are o structură remarcabilă, în care succesiunea evenimentelor,

declanşate de un *ce* implacabil, se efectuează într-un cadru artistic logic şi echilibrat. Primul capitol al lucrării se constituie într-o autentică „uvertură" *sui generis,* în care sunt „anunţate" cauza principală a încleştărilor care vor urma – conflictul secular dintre români şi „Regatul milenar" al ungurilor –, precum şi principalele idei şi idealuri, acţiuni şi drame ale unora dintre protagoniştii romanului: Ioan Ciurdariu-Ciordaş, Romulus Brad şi Nicolae Bolcaş, toţi trei fiind jurişti de profesie, deci apărători specializaţi ai drepturilor oamenilor în general şi ale românilor, în special. „Arma" lor principală de luptă va fi forţa dreptului, adică manifestările legale şi paşnice ale confruntărilor, în totală opoziţie (şi sursă permanentă de conflicte!) cu dreptul forţei, folosit de contele Istvan Tisza – prim ministru al părţii maghiare (Transleithania) a Imperiului Austro-Ungar între 1913-1917 şi conducătorul, de fapt, al opresiunii maghiare antiromâneşti, secondat (în roman, dar şi în realitate) de Kalman Werböczi, un stră-strănepot al vestitului de tristă amintire (pentru români), Ştefan Werböczi; politica antiromânească a acestora (care îi numeau pe români „plebe valahă"), ca şi în vremea autorului *Tripartitum*-ului, este reflectată cu obiectivitate, dovedită fiind de numeroasele documente şi de presa timpului, care abundă în informaţii privind arestările, schingiuirile şi crimele comise de cei doi asupra românilor transilvăneni. De altfel, personajele pe care aceştia le „acoperă" sunt printre cele mai bine prezentate artistic de către autor, ambii reprezentând întruchipări de-a dreptul malefice ale şovinismului maghiar din perioada respectivă şi din toate timpurile.

Romanul începe cu un vis premonitoriu al lui Romulus Brad despre trei cadavre mutilate. Gândul asociativ îl poartă imediat pe cititor către supliciul conducătorilor Răscoalei de la 1784, ceea ce romancierul şi confirmă, câteva rânduri mai jos, prin prezentarea unui manuscris vechi moştenit de la preotul Stan Brad („un strămoş din vechime"), povestind despre Răscoala lui Horea. Înclinat spre contemplaţie, reverie şi poezie, el realizează şi comentează, cu această ocazie, complexitatea „stării de martor", care este întoteauna „un caz de conştiinţă, o problemă morală" (p. 45), echivalând „cu o libertate de acţiune şi de conştiinţă la care nu dorea şi nici nu mai era în stare să renunţe" (p. 46). Pe de altă parte, colegul său de şcoală şi tovarăş de idei – avocatul Nicolae Bolcaş (care îşi pregăteşte, dar nu ajunge s-o finalizeze, o teză de doctorat cu un titlu simbolic – *Dreptul cutumiar în satele bihorene!*) susţine, tot în acest capitol, concepţia sa despre ideal, care, departe de a îmbrăca un aspect abstract, platonic, este „o construcţie pe care o urmărim fiecare, include şi ştiinţă şi dorinţă, şi voinţă şi, neapărat, puterea de sacrificiu" (p. 61). În relativ puţine „sunete lexicale", „uvertura" aceasta anunţă deja ceea ce va urma în cele câteva sute de pagini ale romanului.

Cititorul avid de cultură, de literatură şi de istorie devine, la rândul lui, un „martor" pasionat la evenimentele întâii mari conflagraţii a secolului al XX-lea, care pentru noi, românii, a avut o semnificaţie deosebită, constituind nu un pretext, ci un motiv esenţial pentru intrarea noastră în război, după o aşteptare strategică de circa doi ani: unirea într-o singură ţară a teritoriilor locuite de românii din Transilvania, Basarabia şi Bucovina, cu fraţii lor din Regat. „Perioada neutralităţii", cum a fost numită, dar mai ales desfăşurarea luptelor purtate de Imperiul Austro-Ungar, în cadrul Primului Război Mondial, sunt urmărite de autor cu un remarcabil har literar de factură

clasicistă şi cu o documentare istorică pe măsură (caracteristică de bază a tuturor romanelor sale istorice), în special după intrarea în război a României. Momentul acesta corespunde cu „despărţirea" celor doi protagonişti, Romulus Brad şi Nicolae Bolcaş, primul emigrând în Regat şi încadrându-se în rândurile Armatei române, iar celălalt rămânând să activeze, ca locotenent, în cadrul trupelor Imperiului Austro-Ungar, în dramatica, istorica luptă a românilor contra românilor, care va avea ca rezultat sinistrele „păduri ale spânzuraţilor", apărute pentru soldaţii prinşi din miile de dezertori români care n-au vrut să lupte în cadrul armatei austro-ungare împotriva fraţilor lor din Regat. Cu un regim de semi-dezertor, Bolcaş va rămâne la Beiuş, unde, împreună cu Ioan Ciordaş şi cu alţii, va organiza rezistenţa românilor împotriva şovinilor maghiari, într-o reţea de acţiuni din care represaliile şi moartea pândeau la tot pasul. Eforturile lor sunt sprijinite şi coordonate de marii politicieni şi diplomaţi ai timpului, în special de românii transilvăneni uniţi în cadrul Partidului Naţional Român, dar nu numai. Autorul face să reînvie sub ochii noştri chipurile marilor fruntaşi ai ardelenilor din această perioadă, artizanii Marii Uniri de mai târziu: Gheorghe Pop de Băseşti, Iuliu Maniu, Vasile Goldiş, Al. Vaida-Voevod, Vasile Lucaci, Ştefan Cicio Pop şi mulţi alţii. „La mijloc", se află unii ezitanţi, nu lipsiţi de avantaje în cadrul Imperiului, dar consideraţi drept renegaţi de către coetnicii lor; dintre aceştia, episcopul de Arad – Vasile Mangra, ajuns cu sprijinul conducătorilor austrieci, ca „om de încredere", în scaunul mitropolitan al Ardealului, este unul dintre personajele cele mai complexe şi bine individualizate ale romanului, în zbaterile sale de-a dreptul tragice de a împăca cele două postúri total opuse: aceea de „supus" al Imperiului Austro-Ungar şi, în paralel, cea de reprezentant de frunte al românilor ortodocşi din Ardeal care, în timp ce Sfinţia Sa se străduia, dilematic, să împace cele două contrarii, ei se sacrificau pe câmpurile de luptă sau erau maltrataţi în spatele frontului de către opresorul dualist.

Cititorul asistă, captivat, la un adevărat tur de forţă narativ, în care romancierul ne poartă, cu pricepere, pe toate fronturile de război din Europa, Asia şi Africa, dezvăluindu-ne, în pagini de o mare forţă expresivă, cum: „Omenirea întreagă părea intrată într-o zodie a răului şi a morţii, a dezastrului universal" (p. 308), cum „şedea (...) sub semnul urii, al distrugerii şi al morţii" (p. 511). Accentul cade îndeosebi pe operaţiunile desfăşurate pe teritoriul Regatului român şi – ulterior –, pe cel al Transilvaniei, autorul focalizând pe protagonistul Romulus Brad şi pe destoinicul colonel Traian Moşoiu, ulterior general, care a avut o contribuţie hotărâtoare în luptele de pe Valea Lotrului, pe Valea Oltului, pe Frontul din Moldova (unde va contribui la eroica rezistenţă a Armatei Române împotriva unor trupe superioare numeric care voiau – nici mai mult, nici mai puţin! – să şteargă România de pe harta Europei!) şi apoi la eliberarea Transilvaniei, până la Budapesta şi chiar dincolo de ea! Cu înfrângeri şi victorii (acestea din urmă culminând cu cele de la Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti, iar apoi cu ofensiva din Transilvania până la Budapesta şi Viena), cu morţi şi răniţi, cu marşuri lungi şi obositoare, cu nopţi de nesomn şi cu suferinţe şi morţi cauzate de epidemii, descrierea războiului românilor are ceva de epopee a rezistenţei eroice, a apărării fiinţei şi identităţii unui neam întreg!

Un loc aparte îi rezervă prozatorul, cu minuţiozitate de artizan, pregătirii Marii Uniri, cu toate etapele şi momentele ei: colaborarea cu socialiştii români din Transilvania

(Tiron Albani, Iosif Jumanca ş.a.), alegerea unui Comitet de acţiune pentru constituirea gărzilor naţionale, prezentarea de către Al. Vaida-Voievod, în Parlamentul maghiar, a *Declaraţiei* privind hotărârea românilor transilvăneni la o viaţă naţională liberă; înfiinţarea Comitetului Naţional al Românilor din Transilvania sub preşedinţia lui Iuliu Maniu (la Viena), înfiinţarea Consiliului Naţional Român (la Budapesta), întrunirea de la Oradea a Comitetului Executiv al Partidului Naţional Român, care adoptă cu unanimitate de voturi declaraţia redactată de Vasile Goldiş, privind hotărârea naţiunii române de a dispune liber de soarta sa şi recunoaşterea Comitetului ca organ provizoriu de conducere a Transilvaniei; alegerea unui Comitet de acţiune care să se ocupe de anunţarea şi pregătirea marelui eveniment de la 1 Decembrie, decizia – în acest sens - a Consiliului de la Arad, delimitarea cercurilor electorale destinate să-i aleagă pe delegaţii la Adunare – „câteva mii de delegaţi, dintre care 109 cu mandate" (p. 685) etc.; între timp, Sfatul Ţării de la Chişinău hotărăşte unirea Basarabiei cu România (27 martie/ 9 aprilie 1918), aceeaşi dorinţă materializând-o, şapte luni mai târziu (nov. 15/ 28), şi Consiliul Naţional Român din Bucovina.

Organizarea Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia este descrisă cu minuţiozitate, în toată gravitatea, solemnitatea şi grandoarea ei, fiind organizată de fruntaşii români transilvăneni şi supravegheată de şaptesprezece mii de ostaşi din gărzile naţionale, bine înarmaţi. În marea sală a Casinei militare din cetatea de la Alba Iulia, pe al cărei fundal se afla portretul lui Mihai Viteazul, iar dedesubt, cele ale martirilor de la 1784 – Horia, Cloşca şi Crişan, se va desfăşura Adunarea, prezidată de bătrânul George Pop de Băseşti, preşedintele vechiului Comitet Naţional; primul vorbitor, Ştefan Cicio-Pop anunţă că „întregul Consiliu Naţional Român Central îşi depune mandatul în mâinile Adunării, de fapt, al întregii naţiuni române chemate să-şi spună cuvântul" (...). Discursul solemn fu rostit de domnul Vasile Goldiş, esenţa sa fiind aceea că „Adunarea Naţională (...) decretează unirea acestor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii, cu România (p. 691). Se citesc numele celor 212 membri ai Marelui Sfat, apoi, după cuvântările diverşilor fruntaşi laici şi clerici, se trimite o telegramă Regelui Ferdinand al României şi se intonează imnul *Deşteaptă-te, române!*". În acest timp, entuziasmul participanţilor care aşteptau afară se manifesta prin scandări revelatoare: „Trăiască Unirea cu România!, „Trăiască România Mare!" Obosit şi emoţionat, Nicolae Bolcaş nu se simte în stare să vorbească în faţa acelei mulţimi imense... *De jure* şi *de facto,* idealul de veacuri al unităţii românilor se înfăptuise, printr-o luptă necurmată, cu victorii şi înfrângeri, cu nenumărate tributuri de sânge.

Dincolo de numeroase scene de luptă pe care le conţine, într-un război declarat şi purtat anume pentru reîntregire neamului, această monumetală operă poate fi numită „romanul Marii Uniri a Românilor", cea mai reuşită, mai complexă şi mai frumoasă din câte s-au scris pe această temă în literatura noastră. Consider că nu întâmplător, în timpul lecturii, îmi venea în minte, fără să vreau, *Război şi pace* – una dintre capodoperele lui Lev Tolstoi (clasicul rus care, la vremea respectivă, luase apărarea memorandiştilor transilvăneni!): aceeaşi desfăşurare pe spaţii largi a evenimentelor, o mulţime asemănătoare de personaje, un ideal înalt pentru care luptă acestea, o impresie de remarcabilă „ubicuitate" a celor doi autori etc. Doar că aici accentul cade pe războiul nostru, pe

pacea noastră mult râvnită şi, îndeosebi, pe Unirea noastră, pe conlucrarea în scopul atingerii unor idealuri înalte; totul, admirabil orchestrat de un „daco-roman" bogat înzestrat spiritual, convins de alesele calităţi identitare ale neamului său şi de menirea înaltă a acestuia.

Lupta, însă, nu se sfârşise. Se ştie, după înfrângerea Puterilor Centrale, noul Guvern ungar instituit, rupsese legăturile cu Germania şi îşi declarase totala independenţă faţă de Austria. Profitând de faptul că linia de demarcaţie stabilită de Puterile aliate (la 29 oct./ 11 nov. 1918, prin armistiţiul de la Compiègne), între Ungaria şi Transilvania, era destul de arbitrară, armata ungară, reorganizată şi nerecunoscându-se învinsă, va continua să lupte, dorind să-şi menţină în continuare supremaţia asupra Transilvaniei, care, la 1 Decembrie 1918, nu numai că se declară independentă, dar îşi manifestă şi dorinţa de unire cu România, act consfinţit prin Decretul emis de Regele Ferdinand la 11/24 decembrie al aceluiaşi an. Aceasta, în condiţiile în care trupele române înaintau deja spre Transilvania. Ura maghiarilor se răsfrângea şi asupra populaţiei civile de români, în rândul căreia vor comite numeroase jafuri, suplicii şi crime. Multe din acestea vor fi săvârşite cu cruzime, în special din partea unităţii „de elită" a călăului Kalman Werböczi. Astfel îşi vor pierde vieţile, în chip tragic, trei dintre personajele dragi sufletului autorului şi al nostru: avocaţii Ioan Ciurdariu-Ciordaş şi Nicolae Bolcaş – personalităţi istorice reale, apărători de frunte ai drepturilor românilor din Ardeal –, precum şi logodnica celui de-al doilea, Laura, învăţătoarea din Câmpani, cu puţin timp înainte de intrarea trupelor române în Beiuş, de eliberarea oraşului şi de iminenta întâlnire a celor doi prieteni ale căror drumuri se despărţiseră la un moment dat, dar luptaseră şi îşi riscaseră vieţile pentru acelaşi ideal: emanciparea românilor ardeleni şi alipirea Transilvaniei la Patria-Mamă. O „tragedie optimistă", însă, fiindcă „lumea creată pe ruinele imperiilor brutale – spune romancierul, prin intermediul lui Romulus Brad – va fi mai bună, mai dreaptă, neapărat mai dreaptă, mai plină de omenie, tocmai pentru că se întemeia pe sacrificii fără de număr (p. 753); e ceva ca o „renaştere", cum apreciază prestigiosul sociolog Ilie Bădescu în studiul-prefaţă la carte. Pe de altă parte, juristul Romulus Brad descoperea acum, după experienţa războiului, că „pacea, ca bucurie calmă şi stare de spirit, este, de fapt, o aspiraţie fundamentală a fiecăruia" (p. 756) şi se hotărăşte să rămână doar „un martor lucid, permanent detaşat de tot ceea ce se petrece în jurul său şi cu deosebire în domeniul politic" (*Ibidem*).

Decizia lui Romulus, echivalând cu o opoziţie şi, totodată, condamnare a războiului, poate fi interpretată ca fiind a autorului însuşi. Într-o organică legătură cu acest fapt, se cuvine să menţionăm o particularitate deosebită a romancierului, detectabilă şi în alte romane ale sale, aceea de a depăşi nivelul palpabil al realităţii evenimenţiale şi a se situa pe un palier superior şi profund – acela al ideilor, concepţiilor şi principiilor care guvernează lumea şi întregul univers, (concepţii opuse celor rasiste ale unor Hartman, von Bernhardi ş.a.), proclamând cu fermitate că „singurul criteriu valabil în judecarea statelor şi guvernelor este criteriul moral" (p. 192). Romanul este, nu mai puţin, o meditaţie gravă asupra rostului omului pe pământ şi a existenţei sale, a idealului ca scop înalt care ne justifică viaţa şi a sacrificiilor care trebuie făcute pentru atingerea acestora – idee care apare încă de la începutul cărţii. O parte însemnată a acestui înalt

palier este inclusă chiar în titlul romanului şi apare ca un laitmotiv de-a lungul naraţiunii: atunci când vorbeşte despre episcopul ortodox Elie Miron Cristea de Caransebeş, despre apostolatul şi sacrificiul învăţătorilor noştri la sate, jertfele făcute de soldaţii români în tranşee, efortul uriaş al Armatei Române şi al întregii ţări pentru ducerea războiului, intervenţia şi sacrificiile hotărând, la un moment dat, întreaga desfăşurare a războiului mondial etc. Spre sfârşitul romanului, ideea sacrificiului apare expusă cu şi mai multă insistenţă: „o naţiune – consideră scriitorul – este, înainte de toate, o mare solidaritate, un principiu activ fondat pe sacrificiu şi aspiraţii comune" (p. 524), iar în final, după sfârşitul tragic al lui Nicolae Bolcaş şi cel al lui Ioan Ciordaş, scriitorul consideră că „În suferinţă (...) e sursa vie a unor împliniri viitoare, a căror putere rămâne nepieritoare. Poate de aceea suferinţa şi sacrificiul sunt sacre" (p. 753).

În ultimele două pagini, romanul reia – rotund – ideea de la început a manuscrisului; aflăm, astfel, că Romulus Brad (unul dintre puţinele personaje ficţionale ale naraţiunii) a refăcut, „sub aspectul documentaţiei celei mai stricte, o bună parte din evenimentele trăite de martirii Bihorului în anii războiului şi mai ales calvarul amicului său, dr. Bolcaş" (p. 757). Avem de-a face, desigur, cu o convenţia pur literară. La o discuţie „despre puterea memoriei ca forţă spirituală în lume", prietenul său îi va înmâna două dosare groase cu însemnări şi documente despre cel de-Al Doilea Război Mondial. Nu este exclus, aşadar, ca – într-un viitor apropiat – autorul să ne ofere şi un roman despre cea de-a doua conflagraţie mondială a secolului trecut. Îl aşteptăm cu mare interes, fiindcă nu numai că noua naraţiune este/ ar fi necesară, dar ea (suntem siguri de acest lucru!) va fi la înălţimea celei de faţă!

UN ALBUM DEDICAT EVENIMENTELOR DE LA 1 DECEMBRIE 1918

Otilia Gherghe,
Camelia Aurelia Slabu

1 Decembrie 1918 reprezintă un moment important pentru identitatea poporului nostru, momentul realizării unității depline a statului modern, România.

La Alba-Iulia, la 1 Decembrie 1918, în cetatea istorică a neamului românesc, pe lângă cei 1228 de delegați oficiali, s-au adunat peste 100 de mii de români veniți din toate colțurile țării: din Banat, Transilvania, Crişana şi Maramureş pentru a-şi exprima voința de unire cu țara. Chemând la Marea Adunare Națională, ziarul „Românul", Arad din 8/21 noiembrie 1918 scria: „Istoria ne chiamă la fapte... Ne-am trezit din somnul de moarte şi vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumei liberi şi independenți... Suntem convinşi că, la această istorică adunare, se va hotărî soarta neamului nostru sfânt... Fii tare neam românesc, în credința ta, căci iată, se apropie ceasul mântuirii tale".

Bucuria reîntregirii era fără margini. Îmbrăcați în straie de sărbătoare, cu steaguri tricolore în mâini, participau la evenimentul aşteptat de sute de ani.

Printre aceştia se afla şi unicul om care avea să imortalizeze momentul Unirii, Samuil Mârza. Născut la 18 septembrie 1886, în satul Galțiu, județul Alba, Samuil Mârza a urmat şase clase primare la Şcoala populară confesională română unită din satul natal, apoi liceul la Alba-Iulia. După liceu devine ucenicul fotografului sibian Lainek. În timpul Primului Război Mondial, Mârza este recrutat de autoritățile austro-ungare şi trimis pe front în Galiția.

În 1916 este încadrat în serviciul topografic şi fotografic al armatei. Spre sfârşitul războiului ajunge la Trieste, Italia, de unde pleacă la Viena. În capitala Austriei, Mârza realizează trei clişee fotografice reprezentând sfințirea primului tricolor al Consiliului Național Român (14 noiembrie 1918). S. Mârza a ajuns întâmplător fotograful Unirii, deoarece fotograful german Artur Bach, angajat oficial de către organizatorii Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia, nu s-a prezentat pentru a imortaliza evenimentul.

În dimineața zilei de 1 Decembrie 1918, a pornit şi el spre Alba, după ce a făcut trei fotografii cu sătenii care mergeau la Marea Adunare.

Din păcate, S. Mârza nu a avut acces în Sala Unirii pentru că nu primise permis, de aceea din sală nu există nici-o fotografie. Din fericire, a făcut altele cinci fotografii, trei instantanee din mulțime şi două imagini cu tribuna oficială la care a fost citit Actul Unirii în fața Sfatului Național şi a poporului, care sunt, de altfel, singurele fotografii de la evenimentul de la 1 Decembrie 1918, fotografii care se regăsesc şi în cărțile de istorie.

S. Mârza a reuşit de-a lungul timpului să imortalizeze evenimente istorice importante, precum vizita Regelui Ferdinand I în 1919 la Alba-Iulia, Abrud şi Câmpeni, încoronarea Regelui Ferdinand I cu Regina Maria, la 22 octombrie 1922 la Alba-Iulia, sau în 1928 manifestările organizate la Alba pentru a marca împlinirea a 10 ani de la Marea Unire.

Fotograful a realizat, în 1919, mai multe albume intitulate „Marea Adunare de la Alba Iulia în chipuri". Fiecare album conţine 32 de fotografii, dintre care cinci înfăţişează momentul propriu-zis al Adunării Naţionale de la Alba-Iulia, iar restul, alte evenimente sau personalităţi importante, de la sfârşitul anului 1918 şi începutul anului 1919, albume pe care le-a oferit unor personalităţi ale vremii: Regelui Ferdinand I, primului ministru I.I.C. Brătianu, istoricului Nicolae Iorga, episcopului greco-catolic Iuliu Hossu, lui Iuliu Maniu, generalului francez Berthelot. De asemenea, un exemplar a fost depus ca document de delegaţia României la Conferinţa de Pace de la Paris în 1919.

Până acum se ştia de existenţa a trei Albume cu fotografii care s-au mai păstrat: cel al lui Iuliu Hossu, existent la Episcopia Greco-Catolică de la Cluj, cel al lui N. Iorga, păstrat la Biblioteca Academiei Române şi cel al lui Iuliu Maniu, aflat la Arhivele Naţionale.

La cele trei Albume cunoscute, se adaugă acum şi exemplarul oferit locotenent-colonelului Vasile Gagiu, comandantul Regimentului 5 Vânători din Craiova, care a fost prima unitate a Armatei Române care a intrat în Alba-Iulia la 19 decembrie 1918, după înfăptuirea Marii Uniri, exemplar care se găseşte în colecţiile Muzeului Olteniei din Craiova.

În oraşul Unirii, Consiliul Naţional Român local a organizat o primire triumfală batalionului comandat de locotenent-colonelul Vasile Gagiu, mai întâi la intrarea în oraş şi apoi în centrul oraşului, unde s-a construit un uriaş arc de triumf, primire care a fost imortalizată de S. Mârza şi se află în album. În marşul lor triumfal, trupele române au avut o comportare remarcabilă, motiv pentru care şeful Statului Major, generalul Prezan, le-a adresat un mesaj de felicitare, primit de Regimentul 5 Vânători la 15 decembrie 1918.

Albumul dăruit lt. col. V. Gagiu se deschide cu două fotografii reprezentând sfinţirea primului steag român al Consiliului Naţional Român, la Viena; urmând apoi cinci cadre de la evenimentul din 1 Decembrie 1918, două imagini cu delegaţia satului său natal, Galţiu, apoi lt. col. Gagiu la intrarea în Alba-Iulia, la poarta „Mihai Viteazu", o fotografie cu militarii craioveni din Regimentul 5 Vânători asistând la sfinţirea steagului Jandarmeriei Române la Alba-Iulia la 28 decembrie 1918, zece imagini cu primirea generalului Berthelot în gara de la Alba-Iulia şi nouă imagini cu militarii craioveni în frunte cu lt. col. Vasile Gagiu în mijlocul oficialităţilor şi civililor din Alba sau la porţile de la intrarea în cetate.

Bibliografie

https.//www.mediafax.ro/social/reportaj-singurele-fotografii-ale-unirii-de-la-1918-samoila (consultat 5septembrie 2018).

https.//www.profit.ro./stiri/social/foto-arhiva-detalii-legate de marea-unire-de-la-Alba-Iulia (10 octombrie 2018).

Muzeul Olteniei, colecţiile documente şi fotografii.

Redăm în continuare lista etichetelor în ordinea fotografiilor.

Etichete Album „Alba Iulia în 1 Decembrie 1918"[1]

1. Sfinţirea primului steag Român al C.N.R. în Viena la 14 Noiembrie n. 1918 în prezenţa Generalului Baron Ionel Boeriu.

2. Publicul strigând „Ura! Trăiască România Mare!" cu ocaziunea sfinţirei steagului Român la 14 Nov. n. 1918 în Viena.

3. Citirea hotărârei constituantei în Alba-Iulia la 1 Decembrie n.1918 din partea P.S.S. episcop al Gherlei, dr. Iuliu Hossu, când se hotăreşte unirea tuturor Românilor.

4. Vorbirea P.S.S. episcopul Caransebeşului, dr. Miron E. Cristea, către poporul din „Ţara Haţegului" şi jur în Alba-Iulia la 1 Decemvrie n. 1918.

5. Vorbirea d-lui Ministru dr. Aurel Vlad cu ocaziunea constituantei în Alba Iulia la 1 Dec. n. 1918 ridicând mâna în semn de jurământ solemn, că de aici încolo una vom fi toţi românii nedespărţiţi pe vecie.

6. Mulţimea cântând „Deşteaptă-te române" în Alba-Iulia la 1 Dec. 1918 n.

7. Poporul din munţii Apuseni la constituanta din Alba-Iulia „Munţii noştri aur poartă...".

...Martirul naţiunei Române, stegarul Arion, care a fost împuşcat mişeleşte din partea Ungurilor în gara Teuşi, mergând spre Alba-Iulia, la adunarea din 1 Decembrie n. 1918 (lipsă fotografie).

8. Poporul din comuna Galţiu gata de plecare spre Alba-Iulia în 1 Dec. n. 1918.

9. Poporul din comuna Galţiu înainte de plecare jucând hora.

10. Comandantul Reg. 5 Vânători lt.col. Gagiu în poarta „Mihai Viteazul"din Alba-Iulia.

11. Sfinţirea steagului Jandarmeriei Române în Alba-Iulia la 28 Dec. n. 1918 în prezenţa Reg. 5 Vânători cu drapelul în frunte.

12. În aşteptarea trenului. D-şoarele Felicia Stoica şi Elena Cirlea aşteaptă pe marele General francez Dl. Berthelot la gara din Alba-Iulia în 1 Ian. n. 1919.

13. În aşteptarea trenului: Ofiţerii Români aşteaptă sosirea D-lui general Berthelot la Alba-Iulia în 1 Ian. n. 1919.

14. În aşteptarea trenului: Oficerii Români, membri C.N.R. şi inteligenţa Română aşteaptă sosirea D-lui general Berthelot la Alba-Iulia în 1 Ian. n. 1919.

15. Sosirea trenului cu Dl. General Berthelot în gara Alba-Iulia în 1 Ian. n. 1919.

16. Dl. General Berthelot primind buchetele de flori dela D-şoarele Felicia Stoica şi Elena Cirlea la gara Alba-Iulia în 1 Ianuarie n. 1919.

17. D-l. General Berthelot primind raportul trupei Române de onoare dela Dl. Căpitan Marinescu în gara Alba-Iulia în 1 Ianuarie n. 1919.

---

[1] Etichetele respectă ortografia şi ordinea fotografiilor din album.

18. Binecuvântarea D-lui. General Berthelot prin D-l protopop Teculescu la gara Alba-Iulia în 1 Ian n. 1919.

19. Dl. General Berthelot răspunde la cuvântarea D-lui protopop Teculescu.

20. Dl. General Berthelot vorbind cu intelectualii români din Alba-Iulia şi jur.

21. Țăranca Elisaveta Todorescu născută Jaincău din comuna Feneş, pe care a sărutat-o pe frunte Dl. general Berthelot zicându-i: „Du sărutul meu femeilor române" – S'a măritat în etate de 16 ani – azi e de etate de 55 ani – A avut 15 copii.

22. Grup de tinere în costume populare în aşteptarea trenului.

23-29. Fotografii care înfăţişează militari craioveni şi pe lt. col. Vasile Gagiu în diferite ipostaze, la Alba-Iulia.

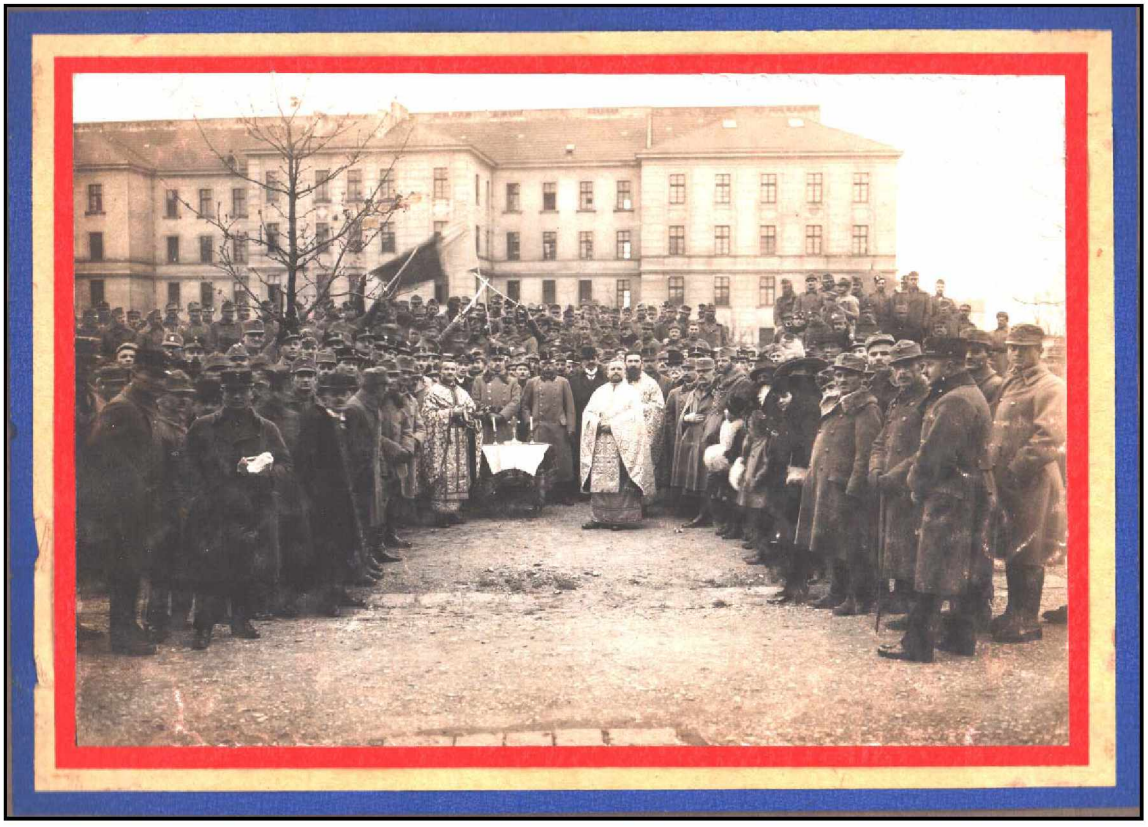

1

2

3

4

5

6

7

Galtiu
Trăiască unirea.
Să ROMÂNIA MARE.

8

Galtiu
Trăiască unirea.
Să ROMÂNIA MARE.

9

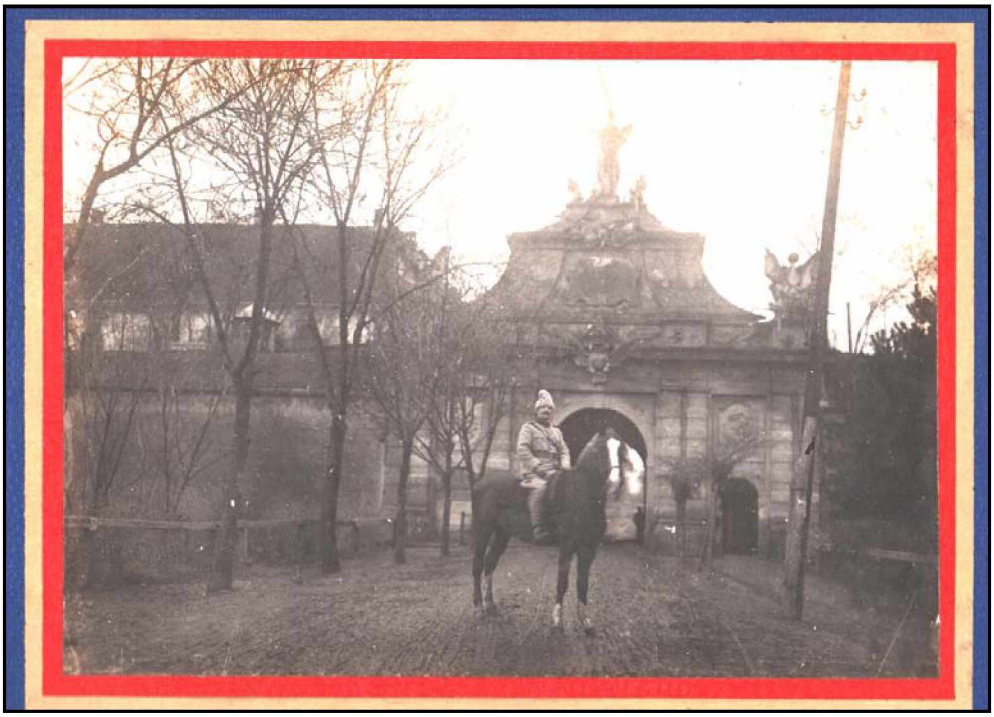

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

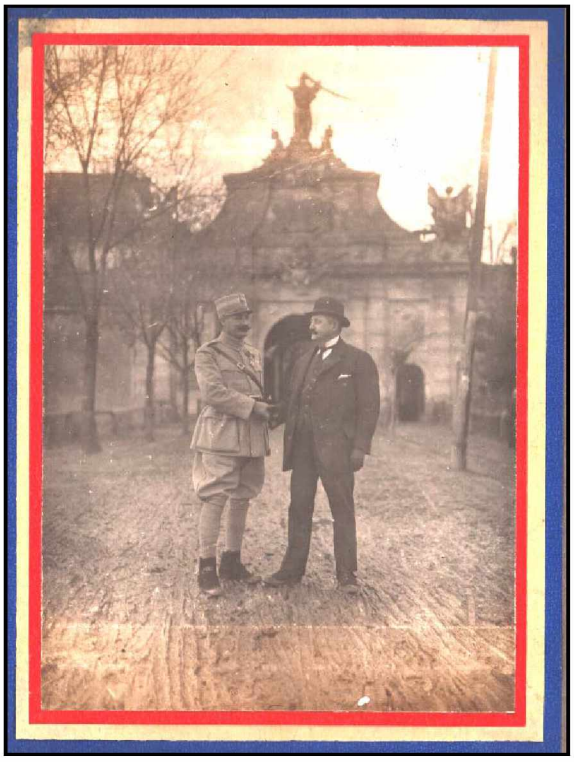

27

28

29

Coperta.

PARTEA A II-A

RĂZBOIUL PENTRU REÎNTREGIREA NEAMULUI

ROMÂNIA ÎN ANII PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Vladimir Osiac

La izbucnirea războiului, România – situată la interferența unor interese ale marilor puteri, obiect de dispută între ele – a trebuit să țină seama de complexitatea situației create și să acționeze în direcția asigurării independenței și integrității sale, ca și în vederea realizării aspirației seculare a poporului, *desăvârșirea unității național-statale*. În preajma izbucnirii Primului Război Mondial, România nu-și definise încă în mod precis politica sa externă. Semnatară a unui tratat de alianță cu Puterile Centrale (18/30 octombrie 1883), ea era dispusă, totuși, mai mult la o apropiere de Antanta. Situarea pe pozițiile Triplei Alianțe a putut fi utilă o perioadă, mai ales pentru realizarea unei siguranțe pe plan extern. După războaiele balcanice (1912/1913), România și-a sporit prestigiul datorită puterii de garant al echilibrului de putere din Balcani și și-a mărit încrederea în forțele proprii, fapt ce a dus la o alienare a relațiilor cu Tripla Alianță. Venirea lui Ionel Brătianu și a liberalilor la putere (în ianuarie 1914) a vestit reorientarea politicii externe românești. În primăvara anului 1914, apropierea dintre România și Tripla Antantă era un fapt real[1].

a. România în anii neutralității (21 iulie/3 august 1914 – 14/27 august 1916)

Atentatul săvârșit asupra principelui austriac Franz Ferdinand (la Sarajevo, la 28 iunie 1914) a fost exploatat de cercurile politice de la Viena și Budapesta în scopul declanșării (la 15/28 iulie 1914) agresiunii împotriva Serbiei. Rând pe rând au intrat în conflict și celelalte mari puteri care aparțineau celor două grupări militare – Antanta și Puterile Centrale; la 1 august 1914 – Germania declară război Rusiei, iar la 3 august 1914 – Franței și Belgiei; la 4 august – Anglia declară război Germaniei, iar Austro-Ungariei la 13 august 1914. La sfârșitul lunii august, conflagrația a devenit mondială – în vârtejul ei au fost angajate 28 de țări, cu o populație de peste un miliard și jumătate de oameni[2].

Condițiile interne și externe au impus României, într-o primă fază, adoptarea neutralității armate, a expectativei[3]. Se urmărea ca, în momentul cel mai propice al desfășurării războiului, potențialul de luptă al poporului nostru să fie folosit cu maximă

---

[1] Vezi: *Istoria Românilor. De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică București, 2003, p. 395-462; Mircea N. Popa, *Primul război mondial. 1914-1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979; Romulus Raicu, Nicolae Ionescu, Florian Tucă, *Epopeea anilor 1916-1918. Războiul pentru făurirea României Mari*, București, 1998.

[2] Jean Carpentier, François Lebrun, coordonatori, *Istoria Europei*, traducere de Sándor Skultéty și Mariana Băluță-Skultéty, Editura Humanitas, București, 2006, p. 313-314.

[3] Constantin Nuțu, *România în anii neutralității*, Editura Științifică, București, 1972; Ema Nastovici, *România și Puterile Centrale în anii 1914-1916*, Editura Politică, București, 1979; Ion Bulei, *Românii în secolele XIX-XX. Europenizarea*, Editura Litera, București, 2011, p. 168-186.

eficiență, astfel încât unificarea deplină a națiunii să fie realizată nu prin jocul forțelor externe, ci prin propriile noastre forțe, prin jertfele şi sacrificiile poporului român. La 3 august 1914, Consiliul de Coroană[4], întrunit la Sinaia, luând cunoştință de tratatul secret din 1883, a apreciat că agresiunea Austro-Ungariei împotriva Serbiei a încălcat caracterul defensiv al acestuia, precum şi prevederile art. 2 referitor la *casus foederis*, interpretare pe care, de altfel, o dăduse şi Italia, când hotărâse să nu se ralieze Puterilor Centrale. În acelaşi timp s-a precizat că România „n-are nici un interes să ajute Austro-Ungaria să distrugă Serbia"[5]. Regele Carol I s-a supus hotărârii majoritare: „Sunt rege constituțional şi nu voi declara eu singur războiul"[6]. Poziția de neutralitate a fost continuată şi după moartea regelui Carol I, la 28 septembrie 1914. Ferdinand, „om al strictei datorii cu orice jertfă" – cum îl caracteriza N. Iorga – şi-a demonstrat cu prisosință calitatea de „bun român" (aşa cum declarase în Parlamentul țării), atunci când a hotărât să rupă relațiile de sânge şi neam, spre a se identifica cu idealul național al românilor. Spre această decizie, Ferdinand a fost împins şi de curentul antantofil ce devenise predominant în opinia publică a țării. Astfel, activitățile propagandistice ale organizațiilor „Acțiunea națională" (constituită de Nicolae Filipescu, Barbu Ştefănescu-Delavrancea, Take Ionescu), „Federația unionistă" şi „Liga Culturală" (devenită „Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor") au o mare audiență în rândul populației. La 15/28 februarie 1915, în sala Dacia, s-a desfăşurat o mare întrunire a „Ligii pentru unitatea politică a tuturor românilor, sub preşedinția lui V. Lucaciu. Au luat cuvântul, pronunțându-se în favoarea eliberării românilor din Transilvania, Octavian Goga, Nicolae Filipescu, Take Ionescu, Barbu Şt. Delavrancea şi N. Iorga. La 15/28 martie 1915, la Ateneul Român s-a organizat un congres al românilor de peste hotare, unde s-a subliniat imperativul momentului: lupta neprecupețită a tuturor forțelor națiunii pentru eliberare şi unitate statală. În moțiunea adoptată, congresiştii „roagă guvernul țării să grăbească liberarea fraților lor de sub stăpânirea austro-ungară amenințați cu exterminarea de duşmanii externi şi interni"[7]. Orientării populare spre unitate şi libertate națională i s-a adăugat presiunea exercitată asupra Bucureştiului de țările taberei opuse Puterilor Centrale pentru a grăbi intrarea noastră în război. La 18 septembrie / 1 octombrie 1914 a fost încheiată convenția secretă de alianță româno-rusă prin care, pentru promovarea unei politici de neutralitate, se recunoştea României independența, integritatea cât şi dreptul asupra teritoriilor locuite de români ce se aflau cuprinse în granițele Austro-Ungariei. Guvernul rus se mai angaja să obțină şi aprobarea guvernelor Franței şi Angliei asupra conținutului Convenției încheiate[8]. În prealabil, la 10/23 septembrie

[4] Ion Mamina, *Consilii de Coroană*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p. 27-52; Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. II, ediție şi indice de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, Bucureşti, 1994, p. 11-16.

[5] C. Kirițescu, *La Roumanie dans la guerre mondiale, 1916-1919*, Paris, 1934, p. 46.

[6] Stelian Neagoe, *Istoria unirii românilor*, vol. II, Bucureşti, 1993, p. 235; Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol. I, *Carol I*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001, p. 210-217.

[7] *** *Unirea Transilvaniei cu România, 1 Decembrie 1918*, Bucureşti, 1972, p. 462.

[8] *Istoria politicii externe românești în date*, coordonator Ion Calafeteanu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 212.

1914, după o vizită a unei misiuni române în Italia, la Bucureşti, s-a semnat un acord prin care ambele guverne – român şi italian – se angajau să nu părăsească politica de neutralitate decât printr-un preaviz de 8 zile. Ulterior, la 24 ianuarie/6 februarie 1915, a fost încheiat un nou acord, valabil pe 4 luni, în care se convenea ca ambele ţări să acţioneze solidar în cazul unei agresiuni din partea Austro-Ungariei[9]. Concomitent climatul pentru angajarea unor negocieri mai bine conturate se îmbunătăţeşte şi la Londra, unde, raporta Boerescu, se putea constata o atmosferă din ce în ce mai favorabilă faţă de aspiraţiile României. „Aici, arăta acesta la 5/18 ianuarie 1915, nimeni nu se gândeşte să excludă interesele românilor din Transilvania, care vor fi, dimpotrivă, susţinute cu toată forţa pentru a pune capăt pentru totdeauna problemei naţionalităţilor din Europa"[10]. Tot în ianuarie 1915, se afla în capitala Franţei o delegaţie neoficială, cuprinzând pe dr. C.I. Istrati, dr. I. Constantinescu, I. Cantacuzino şi George Diamandy, care a purtat convorbiri cu Raymond Poincaré privind intervenţia României alături de Franţa[11]. Dar tratativele cu puterile occidentale din coaliţia Antantei decurgeau lent, greoi, din cauza neacceptării propunerilor româneşti, care prevedeau delimitarea unei viitoare frontiere în conformitate cu principiul majorităţii etnice şi garanţia puterilor Antantei, stipulată într-un tratat de alianţă, precum că ele nu se vor opune înfăptuirii idealului naţional românesc – desăvârşirea unităţii statale[12].

În acest context, România reuşeşte să rămână în afara conflictului, dar presiunile ambelor tabere beligerante devin tot mai puternice. Prăbuşirea Serbiei, la începutul anului 1916, pe de o parte, intrarea în război a Bulgariei, pe de altă parte, creează României o situaţie tot mai dificilă. În acelaşi timp, pentru Antantă, intrarea României în război devine urgentă, mai ales după declanşarea marii ofensive germane pe frontul de vest, în februarie 1916[13]. La 16 februarie, generalul francez Joffre îi adresa un mesaj generalului rus Alexeev, în care sublinia că „nu există preţ pe care noi să nu trebuiască să-l plătim pentru concursul României"[14] – idee pe care o exprima şi preşedintele Franţei, R. Poincaré, în scrisoarea către ţarul Nicolae al II-lea. Tratativele de la Paris – Londra – Petersburg au fost însoţite de o campanie de presiuni politice şi diplomatice asupra guvernului român pentru a forţa intrarea României în război. Presiunile Antantei l-au determinat pe Ionel Brătianu să declare: „Eu sunt cu voi şi sunt convins de victoria voastră"[15]. Pentru a perfecta o înţelegere cu Antanta, I.I.C. Brătianu îi transmitea, la 21 iunie 1916, lui Camille Blondel (reprezentantul Franţei la Bucureşti) că era oricând gata să semneze o convenţie militară cu Antanta, sub rezerva discutării prealabile a condiţiilor. El preciza că guvernul român se angaja să înceapă mobilizarea odată cu îndepli-

[9] *Ibidem*, p. 212, 213.

[10] Eliza Campus, *Din politica externă a României. 1913-1947*, Bucureşti, 1980, p. 74.

[11] Dumitru Preda, *România şi Antanta*, Institutul European, Iaşi, 1998, p. 16, 17.

[12] Keith Hitchins, *România: 1866-1947*, traducere George Potra, Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2013, p. 302-304.

[13] Nicolae Ciachir, *Marile Puteri şi România (1856-1947)*, Editura Albatros, Bucureşti, 1999, p. 168.

[14] Constantin Nuţu, *op. cit.*, p. 284.

[15] Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Pătroiu, *Consulta şi neutralitatea României (1914-1916)*, în vol. *România şi Primul Război Mondial*, coordonatori Gheorghe Buzatu, Valeriu Florin Dobrinescu, Horia Dumitrescu, Editura Empro, Focşani, 1998, p. 48.

nirea de către Antantă a următoarelor clauze: sosirea primului tren cu muniții la frontieră şi garantarea de către Rusia şi Italia a furnizării a 300 de tone de muniții pe zi; ofensiva generală a aliaților să fie continuă; ofensiva armatelor ruse în Bucovina şi Galiția; garanții contra unui eventual atac bulgar, în cazul intrării României în război. În afara acestei convenții militare, I.I.C. Brătianu mai cerea încheierea unui tratat cu caracter politic prin care să se asigure unirea cu România a Transilvaniei şi Bucovinei. În urma consfătuirilor franco-ruso-engleze, câteva zile mai târziu, Aristide Briand răspundea dezideratelor formulate de România printr-o lungă listă de garanții, arătându-se, printre altele, că ofensiva generală aliată – cerută de Brătianu – „este garantată de atacurile ruseşti, franceze, engleze şi italiene pregătite minuțios şi declanşate la data fixată. Ele vor fi continuate metodic până la uzura inamicului"[16]. La 9/22 iulie, C. Blondel aducea la cunoştința guvernului român că au fost îndeplinite toate condițiile puse de România şi, pentru a avea valoare, intervenția trebuia să fie imediată: „România îşi va lua locul în coaliție la momentul psihologic şi va asigura legitim, în ochii tuturor, larga satisfacere a aspirațiilor sale naționale. Puterile occidentale n-au încetat de a acorda încredere domnului Brătianu şi poporului român. Dacă România nu va folosi prilejul actual, ea nu va mai regăsi posibilitatea de a deveni un mare popor prin reunirea fiilor săi"[17].

Aceste tratative secrete între guvernul român şi Antantă s-au desfăşurat concomitent cu ample mişcări de trupe în țară, cu măsuri în vederea pregătirii momentului decisiv al intrării în război şi cu o seamă de acțiuni diplomatice şi politice care, practic, aveau scopul să deruteze Berlinul şi Viena cu privire la intențiile imediate ale României. Asigurându-se o discreție desăvârşită, se încheia, la 4/17 august 1916, între România şi cele patru puteri ale Antantei – Anglia, Franța, Rusia, Italia – un tratat de alianță şi o convenție militară, prin care țara se obliga să intre în război împotriva Austro-Ungariei, nu mai târziu de 15/28 august 1916 cu scopul de a unifica provinciile româneşti de dincolo de Carpați. Tratatul prevedea[18]: garantarea de către cele patru puteri a integrității teritoriale a României; România se obligă să declare război şi să atace Austro-Ungaria; Franța, Marea Britanie, Italia şi Rusia recunosc României dreptul de a anexa teritoriile din Monarhia austro-ungară stipulate şi determinate în art. 4; limitele teritoriilor menționate în articolul precedent sunt fixate după cum urmează: Linia de delimitare va începe pe Prut la un punct al frontierei actuale dintre România şi Rusia aproape de Noua – Suliță şi va urca pe acest fluviu până la frontiera Galiției la confluența Prutului cu Ceremuşul. Apoi ea va urma frontiera Galiției şi Bucovinei şi aceea a Galiției şi Ungariei până la punctul Stog – cota 1655. De acolo, ea va urma linia de separare a apelor Tisei şi ale Izei pentru a atinge Tisa la satul Trebusa în amonte de locul unde se uneşte cu Iza. Cu începere de la acest punct ea va coborî pe talvegul Tisei până la 4 km în aval de confluența cu Someşul, apoi va continua în direcția sud-vest

[16] Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac... român unitar*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, București, 1983, p. 490.

[17] *Istoria Românilor*, vol. VII, p. 346-355.

[18] Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 241-243; Iulian Oncescu, *Texte şi documente privind istoria modernă a românilor (1774-1918)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2011, p. 631-632.

până la un punct situat la 6 km de oraşul Debreţin. De la acest punct ea atinge Crişul la 3 km în valea în care se unesc Crişul Alb şi Crişul Repede. Ea atinge apoi Tisa la nord de Seghedin; părţile se obligă să nu încheie pace separată; România se va bucura de aceleaşi drepturi ca şi aliaţii săi în tot ce priveşte preliminariile şi tratativele de pace; puterile semnatare se angajează să ţină secretă prezenta Convenţiune până la încheierea păcii generale.

Convenţia militară, încheiată la aceeaşi dată, preciza, pe planul operaţiilor militare, participarea României la război numai împotriva Austro-Ungariei, precum şi colaborarea cu celelalte armate aliate în acest sens. Astfel, în articolul 1 se arăta: „Pentru a da urmare tratatului de alianţă încheiat la 4/17 august 1916 (între Franţa, Marea Britanie, Italia, Rusia şi România), România se angajează, mobilizând toate forţele sale terestre şi navale, să atace Austro-Ungaria cel mai târziu la 15/28 august 1916”[19]. Scopul principal al acţiunii române – specifica articolul 9 – „va fi prin Transilvania în direcţia Budapesta”[20]. Astfel, după doi ani de neutralitate, timp în care s-au exercitat presiuni asupra statului român din partea ambelor tabere beligerante, România s-a alăturat Antantei, care permitea satisfacerea cerinţei de unire cu patria a teritoriilor româneşti aflate sub dominaţia austro-ungară.

b. Participarea României la război

La 14/27 august 1916 a avut loc, la Palatul de la Cotroceni, Consiliul de Coroană a cărui menire a fost să ratifice definitiv atitudinea României faţă de conflictul european. La lucrările acestui consiliu au participat, alături de membrii guvernului – condus de I.I.C. Brătianu – preşedintele Camerei, vicepreşedintele Senatului; foştii primminiştri, P.P. Carp, Th. Rosetti şi Titu Maiorescu, şefii de partide: Al. Marghiloman, Take Ionescu şi Nicolae Filipescu[21]. Deschizând lucrările Consiliului, Regele Ferdinand a anunţat hotărârea guvernului său de a intra în acţiune alături de tabăra Antantei. „Am convocat pe mai marii ţării – a spus Regele – nu ca să le cer un sfat, ci ca să le cer sprijinul. Văd situaţia în aşa fel încât nu mai putem rămâne în neutralitate. [...] Guvernul meu, care crede şi el că a venit momentul să începem războiul, a şi avut consfătuiri cu unul din grupurile beligerante”[22]. În cadrul consiliului, în afara poziţiei Regelui şi a guvernului, prin şeful său I.I.C. Brătianu, s-au conturat trei curente[23]: primul dintre acestea era cel condus de Take Ionescu şi N. Filipescu, care se pronunţau pentru participarea la război alături de Antantă, asigurând că ei vor da Regelui şi guvernului sprijin deplin şi necondiţionat. T. Ionescu a accentuat, totodată, asupra momentului

---

[19] Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Şerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Corint, Bucureşti, 2004, p. 342.

[20] *** *România în războiul mondial 1916-1919*, vol. I, *Documente*, 1934, p. 4-7.

[21] Ion Mamina, *op. cit.*, p. 53-87; vezi şi Titu Maiorescu, *România şi războiul mondial. Însemnări zilnice inedite*, volum editat de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, Bucureşti, 1999, p. 151-153.

[22] Gh. Platon, *Istoria modernă a României*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1985, pp. 467, 468; I. Agrigoroaiei, *Consiliul de Coroană de la Cotroceni (14/27 august 1916). Semnificaţia unei hotărâri istorice*, în vol. *Istoria ca lectură a lumii*, Iaşi, 1994, p. 301-306.

[23] V. Atanasiu, A. Iordache, M. Iosa, *România în primul război mondial*, Editura Militară, Bucureşti, 1979, p. 139-141.

favorabil ce i se oferea României de a intra în acțiune. El a conchis că „o împrejurare ca aceasta nu vine decât odată în cursul veacurilor şi dacă ar fi pierdut-o ar fi fost o adevărată monstruozitate"; al doilea curent era cel reprezentat de Titu Maiorescu. El a cerut ca guvernul să revină asupra hotărârii luate şi să aştepte rezultatul războiului, fiind pentru „continuarea neutralității"; al treilea curent a fost reprezentat de P.P. Carp. Poziția sa a fost cea mai categorică, net potrivnică intrării României în acțiune de partea Antantei. Germanofil convins, P.P. Carp socotea că România trebuia să stea într-o strânsă alianță cu Germania, deoarece, argumenta el, primejdia pentru România nu venea din partea Puterilor Centrale, ci a Rusiei. În cele din la urmă, Consiliu de Coroană a hotărât intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei. Primul ministru, I.I.C. Brătianu, explicând necesitatea acestui act, arăta: „În viața națiunilor sunt afirmări de drepturi care cântăresc mai mult decât izbânzi trecătoare şi sunt gesturi de abdicare, de dezertare morală care compromit viitorul lor pentru veacuri de-a rândul [...]. De aceea, chiar de ar fi să fim bătuți, prin faptul că patru din cele mai mari puteri ale lumii au recunoscut temeinicia revendicărilor noastre naționale şi au consfințit printr-un act solemn hotarele etnice ale românilor de peste Carpați, cauza românismului va face un pas înainte mai mare şi mai însemnat decât oricând [...] şi dacă nu azi, mâine vom culege roadele acestor jertfe şi acestor afirmări de drepturi"[24].

În seara zilei de 14/27 august 1916, Edgar Mavrocordat, ministrul României la Viena a prezentat la Ministerul de Externe al Austro-Ungariei declarația de război şi care sublinia: „România, împinsă de dorința de a contribui să se grăbească sfârşitul conflictului şi sub imperiul necesității de a-şi salva interesele de rasă [neam – n.n.], se vede nevoită a intra în luptă alături de aceia care pot să-i asigure înfăptuirea unității sale naționale"[25]. Trupele române au pătruns în seara aceleiaşi zile în Transilvania, prin 18 puncte, adică prin toate defileele Carpaților. Forța armată a României, din punct de vedere numeric, reprezenta 15 la sută din întreaga populație a țării, adică 1.083.000 de oameni. În această cifră, foarte ridicată, elocventă prin ea însăşi în ce priveşte caracterul popular al războiului în care se angajase țara noastră, erau cuprinşi cei mobilizați în august – 833.758 soldați şi circa 18.000 de ofițeri – şi rezerva armatei – care se ridica la 416.000 de oameni[26]. Efectivele mobilizate s-au grupat în 23 de divizii de infanterie şi două divizii de cavalerie, cu încadrare şi dotare inegale[27]. Rezistența opusă de armata austro-ungară a fost slabă. Până la 25 septembrie 1916 armata română eliberase o parte însemnată a Transilvaniei, mai ales teritoriile din sud-est ale acesteia, până în părțile Sibiului, cu însemnate capete de pod în punctele de penetrație în extremitatea vestică a Carpaților Meridionali şi porțiunea sudică a celor Occidentali – la gurile defileelor Oltului şi Jiului, precum şi în zona Porților de Fier. Dar, din păcate, această ofensivă a

[24] C. Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I, Bucureşti, 1925.

[25] Apud *România în timpul primului război mondial. Mărturii documentare*, vol. 1 *(1914-1916)*, Editura Militară, Bucureşti, 1996, p. 9, 41.

[26] Alexandru Oşca, *Pregătirea armatei române pentru împlinirea idealului național*, în vol. *1917 pe frontul de Est*, coordonatori Valeriu Florin Dobrinescu, Horia Dumitrescu, Editura Vrantop, Focşani, 1997, p. 9-34.

[27] C. Kiriţescu, *op. cit.*, p. 192 şi urm.

trupelor române a fost repede oprită. Încă de la 28 august Germania, iar de la 30 august Turcia, urmată la 1 septembrie de Bulgaria, au declarat război României. În acest context, frontul român avea o formă extrem de dezavantajoasă – în echer – şi o lungime considerabilă. El se întindea în lungul Carpaţilor de la Dorna până la Turnu-Severin, cobora apoi de-a lungul Dunării până la Turtucaia, şi de aici la Marea Neagră. Lungimea totală a frontului românesc era de peste 1300 km, depăşind cu mult oricare alt front din Europa. La 26 septembrie comandamentul inamic a declanşat o puternică contraofensivă, angajând, într-o primă fază, bătălia pentru stăpânirea Sibiului. Folosind trupe de elită, cu antrenament special pentru luptele în munţi, comandamentul inamic reuşeşte recucerirea întregului teritoriu eliberat în cursul ofensivei armatei române. În prima decadă a lunii octombrie, retragerea trupelor române în faţa presiunii inamice s-a generalizat.

Una din cauzele pierderii campaniei din 1916 o constituie neîndeplinirea angajamentelor asumate de puterile Antantei, fapt pe care preşedintele Franţei, R. Poincaré, avea să-l recunoască la Conferinţa de pace, spunând: „România nu s-a hotărât să intre în luptă decât pentru a realiza unitatea naţională [...]. Abandonată, trădată, sugrumată, ei i s-a impus un tratat odios..."[28]. Lupte deosebit de crâncene s-au dat pe întreg teritoriul românesc. Armatele române, prinse într-un adevărat cleşte, din nord-vest de trupele austro-germane, conduse de generalul Falkenhayn, şi din sud de forţele bulgaro-germane, conduse de „spărgătorul de fronturi", generalul Mackensen, luptând în condiţii deosebit de grele, s-au acoperit de glorie în bătăliile din valea Cernei şi la Oituz, la Azuga şi Predeal, pe valea Argeşului, la Cîmpulung şi Curtea de Argeş. La 23 noiembrie/6 decembrie 1916, trupele Puterilor Centrale au intrat în Bucureşti. La sfârşitul lui decembrie 1916, în condiţiile unei ierni foarte grele, trupele române s-au stabilit pe linia fortificată Focşani – Nămoloasa – Galaţi. Jertfa de sânge dată de români în timpul acestei prime faze a războiului este estimată la 50.000 de morţi, 80.000 de răniţi, 110.000 prizonieri[29].

Inamicul a ocupat Oltenia, Muntenia şi Dobrogea şi a pus în practică planul pentru „Administraţia militară în România", care prevedea înfiinţarea „Statului major economic". Acesta a fost instalat la Bucureşti, la 27 decembrie 1916, şi avea ca organ de execuţie „Comisia economică mixtă în România", cu ramificaţii până în comune şi sate. Sarcinile principale ale acestor organisme erau expedierea rapidă a stocurilor de cereale şi furaje şi „menţinerea României ca grânar al Puterilor Centrale". Jaful sistematic organizat şi înregistrat în statistici oficiale (din perioada 1 decembrie 1916-31 octombrie 1918) este ilustrat şi de următoarele cifre[30]: Puterile Centrale au scos din ţară 1.140.809 tone de produse petroliere; au fost expediate 1.300.000 tone grâu, 500.000 tone porumb

[28] Vezi în detaliu Gheorghe Buzatu, Valeriu Florin Dobrinescu, Horia Dumitrescu, coordonatori, *România şi Conferinţa de Pace de la Paris (1919-1920)*, Editura Empro, Focşani, 1999; Valeriu Florin Dobrinescu, *România şi sistemul tratatelor de pace de la Paris (1919-1923)*, Institutul European, Iaşi, 1993.

[29] Vezi N.P. Comnen, *Războiul românilor. 1916-1917. Însemnări şi documente din prima conflagraţie mondială*, Iaşi, 1996.

[30] V. Atanasiu, A. Iordache, M. Iosa, *op. cit.*, p. 347-360.

şi 9.500 tone alte cereale şi legume; de asemenea, au fost ridicate 641.017 vite, 3720590 oi, 560.812 porci şi 550.345 cai; în Bulgaria, Austro-Ungaria şi Germania au fost trimise aproximativ 100.000 tone de sare şi numeroase cantităţi de metale rare, aur şi argint; producţia de cărbune, cifrată la peste 425.000 tone, a fost confiscată de Puterile Centrale; totodată, jaful practicat de cotropitori a fost mult agravat prin emisiunea de către aceştia a aşa – numiţilor lei noi – în cantitate de 2.172.000.000 lei –, creându-se astfel un mijloc de plată fictivă pentru exploatarea bogăţiilor ţării; în total, distrugerile şi pagubele aduse de inamic au fost evaluate la peste 70 de miliarde lei[31].

În paralel, poporul român a depus un efort eroic pentru a continua lupta de eliberare şi refacere a unităţii ţării. Acest efort s-a desfăşurat pe trei planuri principale: refacerea armatei retrase în Moldova şi declanşarea operaţiilor din vara anului 1917, care a inclus bătăliile de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz; rezistenţa – efort popular de masă; acţiuni politice pe plan internaţional pentru a demonstra legitimitatea drepturilor şi aspiraţiilor româneşti, pentru obţinerea recunoaşterii internaţionale a acestora.

Reorganizarea armatei a durat aproximativ cinci luni de zile. În acţiunea de reorganizare a armatei, comandamentul şi trupele române au primit un sprijin deschis din partea misiunii militare franceze, conduse de generalul Henry Mathias Berthelot. Această misiune a sosit în România, în luna octombrie 1916, dispunând până la urmă de: 277 ofiţeri; 37 piloţi şi observatori; 88 medici, farmacişti şi veterinari; 4 ofiţeri de marină şi 8 ofiţeri de intendenţă şi administraţie şi un număr de 1150 grade inferioare, între care numeroşi specialişti[32]. În luna iulie 1917, când reorganizarea se considera încheiată, armata română dispunea de 700.000 de oameni, din care 460.000 de soldaţi constituiau armata de operaţii (şi care dispunea de 867 batalioane, 110 escadroane şi 243 baterii). Această gigantică străduinţă de refacere a armatei naţionale a fost încununată de un succes deplin. Octavian Goga a caracterizat-o astfel în iulie 1917: „O oaste nouă, mai vârtoasă ca cea dintâi, încercată de război şi cu braţul greu de răzbunare, o oaste care e mândria ţării, aşteaptă cu sete ordinul de înaintare”[33]. Armata a II-a română, dispusă în spaţiul Oneşti-Adjud, a declanşat la 11 iulie 1917 o puternică ofensivă împotriva inamicului. Cele mai puternice lupte au avut loc în zona localităţii Mărăşti, pe care duşmanul a fost obligat să o părăsească suferind grele pierderi. Dar, armata germană a pregătit o puternică contraofensivă, în scopul de a scoate România din luptă, mutând lovitura principala în sectorul Mărăşeşti. S-a ajuns, astfel, la memorabila bătălie de la Mărăşeşti ce a avut loc între 6-19 august 1917. În dimineaţa de 24 iulie/6 august, la ora 7,30, după o pregătire de artilerie de aproximativ opt ore, în cadrul căreia s-au folosit şi proiectile cu gaze toxice, trupele germane – prin trei divizii din primul

[31] Vezi în detaliu Ilie I. Georgian, *România sub ocupaţie duşmană. Exploatarea economică a ţării*, Bucureşti, 1920.

[32] Nicolae Ciobanu, Cătălina Udeanu, *Situaţia forţelor celor două grupări beligerante pe frontul românesc – iulie 1917*, în vol. *Retrăiri istorice în veacul XXI*, ediţie îngrijită de Jipa Rotaru, Maia Catargi-Ialomiţa, 2008, p. 129; vezi şi Glenn E. Torrey, ed., *Generalul Henri Berthelot. Memorii şi corespondenţă 1916-1919*, Editura Militară, Bucureşti, 2012; Gheorghe Nicolescu, *Misiunea Berthelot. Raporturi de comandament româno-franceze între anii 1916-1917*, în vol. *România şi Primul Război Mondial*, coordonatori Gheorghe Buzatu, Valeriu Florin Dobrinescu, Horia Dumitrescu, p. 126.

[33] Vladimir Osiac, *Istoria modernă a României*, Editura Universitaria, Craiova, 1999, p. 290-292.

eşalon al Corpului I armată rezervă german – au trecut la ofensivă. Atacurile s-au succedat aproape două săptămâni. La 6/19 august, ziua de apogeu a bătăliei de la Mărăşeşti, s-a desfăşurat cel din urmă atac decisiv al forţelor germane. În 21 august/3 septembrie, comandantul Armatei a IX-a germane a dat ordin de încetare definitivă a ofensivei şi trecere la apărare. Bătălia de al Mărăşeşti luase sfârşit. În timpul desfăşurării acţiunilor, pierderile în morţi, răniţi şi dispăruţi au totalizat: pentru armata română 610 ofiţeri şi 26.800 trupă, iar pentru armata germană 60-65.000 soldaţi[34]. Concomitent cu bătălia de la Mărăşeşti s-a desfăşurat şi bătălia de la Oituz, care începe la 26/8 august. Planul de ofensivă a inamicului consta în executarea unei lovituri principale în direcţia Oneşti, cu pătrunderea de-a lungul şoselei Oituzului şi o lovitură secundară la nord, pe direcţia Cireşoaia – Târgu Ocna. După lupte aprige, trupele române au reuşit să rămână stăpâne pe cele mai importante centre ale apărării: Cireşoaia şi Coşna, care închideau posibilităţile de pătrundere ale inamicului spre valea Trotuşului[35]. La Mărăşti, la Mărăşeşti, ca şi la Oituz, armata română a dat dovadă de un eroism fără seamăn, etalând „virtuţile fundamentale ale neamului întreg în ispravă, fabuloasă ca avânt şi ca dispreţ de moarte"; astfel, după cum sublinia marele istoric Nicolae Iorga, prin victoriile din vara anului 1917, „ne-am sfinţit dreptul la ceea ce aveam şi ne-am câştigat pe acela la ce pretindem", el conchizând că „scumpa comoară va rămâne gloria luptelor din 1917"[36].

Planul inamic de scoatere definitivă din război a României a suferit un eşec răsunător. Succesele obţinute de armata română în vara anului 1917 au fost considerate în cercurile conducătoare ale Antantei drept unele dintre victoriile deosebit de importante ale acestei coaliţii împotriva Puterilor Centrale. Astfel, premierul britanic, Lloyd George, va recunoaşte, la prima aniversare a intrării României în război, că „reconstituirea armatei române şi rezistenţa dârză – rezistenţă atât de preţioasă pentru cauza aliată – pe care această armată o pune în acest moment inamicului, în condiţii de dificultate excepţională, sunt un exemplu magnific al forţei pe care libertatea o dă unui popor liber". Evenimentele ce s-au succedat în perioada următoare marilor bătălii din vara anului 1917 au influenţat desfăşurarea războiului, schimbând în mod radical situaţia de pe frontul de răsărit[37].

Prăbuşirea frontului rus a pus România într-o situaţie extrem de dificilă. Abandonată sau neglijată de aliaţii ei, preocupaţi îndeosebi de situaţia de pe alte fronturi sau din Rusia Sovietică, ţara noastră a fost silită să încheie cu Puterile Centrale, mai întâi armistiţiul de la Focşani, din 9 decembrie 1917, urmat de pacea înrobitoare de la Bucureşti, din 7 mai 1918. Armistiţiul semnat, la 9 decembrie 1917, la Focşani prevedea: armistiţiul este provizoriu, până în momentul când chestiunea războiului sau păcii

[34] Vezi N. Iorga, *Războiul nostru în note zilnice. 1914-1918*, vol. 1-3, Craiova, [1921-1923].

[35] Vezi Ion Cupşa, *Armata română în campaniile din anii 1916-1917*, Bucureşti, 1967.

[36] Apud Dorina Rusu, *Nicolae Iorga şi marile bătălii din vara anului 1917*, în vol. *1917 pe frontul de Est*, coordonatori Valeriu Florin Dobrinescu, Horia Dumitrescu, p. 203.

[37] Paul Oprescu, *Marile victorii româneşti din 1917 în contextul relaţiilor politice şi militare cu aliaţii*, în „Revista de istorie", nr. 4, Bucureşti, 1987, pp. 659-669; Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu, coordonatori, *Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz: ţinut al jertfei şi al biruinţei*, Editura Pallas, Focşani, 2007.

va fi decisă de Rusia; ambele părți sunt reciproc obligate a anunța reluarea ostilităților, cu 72 de ore mai înainte de reînceperea lor; era interzis a slăbi unitățile dispuse pe front, prin retrageri individuale sau colective, în scopul de a întări alte fronturi[38]. Cu toate că aliații occidentali se împotriveau armistițiului, I.I.C. Brătianu avea, în cele din urmă, să convingă pe reprezentanții acestora asupra necesității încheierii lui. În acest sens, ministrul de externe al Franței, Stephan Pichon, arăta în Camera Deputaților: „România a obținut de acord cu noi şi prin noi concursul tuturor aliaților. Armistițiul n-a putut fi evitat, cu toate sforțările noastre"[39]. Armistițiul a creat în sânul guvernului român serioase disensiuni. La 8 februarie 1918, cabinetul condus de I.I.C. Brătianu şi-a dat demisia. Regele Ferdinand a însărcinat cu formarea noului guvern pe generalul Al. Averescu. Sarcina cea mai urgentă a noului guvern era să rezolve situația ultimatumului cerut de Mackensen (înaintat la 7 februarie 1918), prin care se impuneau tratative separate pentru România. La 5 martie 1918, C. Argetoianu, împuternicitul guvernului, avea să semneze la Buftea convenția pentru prelungirea armistițiului[40]. Condițiile tratatului preliminar de pace de la Buftea, act diplomatic impus României de Puterile Centrale, erau următoarele: România era obligată să cedeze puterilor aliate Dobrogea până la Dunăre, iar Puterile Centrale urmau să amenajeze pentru România un drum comercial până la Constanța; admiterea unor rectificări de frontieră în favoarea Austro-Ungariei; România urma să demobilizeze cel puțin 8 divizii; România era obligată să sprijine trupele Puterilor Centrale prin Moldova şi Basarabia spre Odessa; România se obliga să licențieze pe toți ofițerii străini şi inamici puterilor aliate şi împuterniciților lor. Până la urmă generalul Al. Averescu n-a dorit să încheie pacea cu Puterile Centrale şi, drept urmare, la 12 martie 1918 şi-a prezentat demisia, iar Regele l-a însărcinat cu formarea guvernului pe Al. Marghiloman. La scurt timp după formarea guvernului au început noile tratative de pace (22 martie 1918), la ele participând, alături de şeful guvernului, şi ministrul de externe, C.C. Arion. Tratativele de pace s-au prelungit până la 7 mai 1918, timp în care delegații Puterilor Centrale aveau să adauge noi pretenții. Tratatul de pace, precum şi actele adiționale care-l însoțeau, s-au semnat la Bucureşti, la 24 aprilie /7 mai 1918[41], şi afectau grav statul român, aducându-l într-o stare de dependență față de Puterile Centrale: armata română era redusă la 20.000 de infanterişti, 3.200 de cavalerişti şi 9.000 de artilerişti; condițiile economice impuse României erau deosebit de apăsătoare. Cantitatea de produse cerealiere care trebuia predată Germaniei era imensă; de asemenea, Germania monopoliza petrolul pe timp de 90 de ani şi dreptul de control asupra navigației pe Dunăre şi în porturile dunărene ş.a.; o importantă zonă de-a lungul Carpaților, în suprafață de 5.600 km^2 (în cuprinsul căreia intrau Parângul, Cozia, Negoiul, Caraimanul, munții Vrancei, Ceahlăul, Rarăul şi un număr de 131 de

[38] V. Liveanu, *Armistițiul de la Focşani*, în „Studii", nr. 7, 1954, p. 127-160; *Istoria României în date*, coordonator Dinu C. Giurescu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 342.

[39] V. Atanasiu, A. Iordache, M. Iosa, *op. cit.*, p. 321.

[40] Mihail Lascăr, *Pacea de la Buftea, întruchipare a politicii militarismului german față de România*, Bucureşti, 1955.

[41] *Istoria politicii externe românești în date*, coordonator Ion Calafeteanu, p. 223; Viorica Moisuc, *Tratatul de „pace" de la Bucureşti (mai 1918): cauze, semnificație, consecințe*, în vol. *Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu*, coordonator Horia Dumitrescu, Editura Empro, Focşani, 1999, p. 266-275.

localități), intra în componența Austro-Ungariei; Dobrogea urma să fie ocupată de Puterile Centrale; starea de război a fost înlocuită cu *o stare de ocupație*. Țara a fost împărțită în două: teritoriul ocupat, şi Moldova, până la Mărăşeşti, unde administrația română continua să-şi exercite atribuțiile şi autoritatea.

De fapt, în urma „păcii" de la Bucureşti, suveranitatea României fusese grav afectată, țara fiind economic şi politic, dependentă de Germania. Însă Regele Ferdinand n-a sancționat această pace de la Bucureşti[42].

Evoluția evenimentelor în a doua jumătate a anului 1918 şi mersul războiului au favorizat posibilitatea anulării păcii încheiate şi finalizarea luptei de eliberare națională şi integritate teritorială a poporului român. În septembrie 1918, forțele aliate ale Antantei reiau ofensiva în Balcani. La 24 octombrie/6 noiembrie 1918 Al. Marghiloman şi-a prezentat demisia şi Regele a încredințat formarea unui nou cabinet generalului Constantin Coandă. După câteva zile, la 10 noiembrie, în momentul în care trupele aliaților treceau Dunărea pe la Giurgiu, Regele dădea o proclamație pentru a reintra în luptă alături de Antantă. Aşadar, când s-a încheiat armistițiul cu Germania, la 11 noiembrie 1918, ca şi cel cu Ungaria, la 13 noiembrie 1918, România lupta din nou cu toate forțele sale alături de Puterile Aliate şi Asociate, împotriva Germaniei şi Austro-Ungariei, pentru eliberarea tuturor teritoriilor locuite de români. România şi românii – care până atunci trăiseră în imperiile austro-ungar şi rus – au urmărit reîntregirea tuturor teritoriilor naționale; în acest sens, încă de la 9 aprilie 1918 Sfatul Țării de la Chişinău hotăra unirea Basarabiei cu România, la 28 noiembrie era rândul Bucovinei de a se uni cu România, iar punctul culminant al acestui proces avea să fie la 1 Decembrie 1918 când Marea Adunare de la Alba Iulia vota unirea Transilvaniei cu România[43]. Astfel, se desăvârşea procesul formării statului național român, început prin Unirea Principatelor în 1859 şi consolidat prin cucerirea independenței naționale în 1877.

[42] Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol. II, *Ferdinand I*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001, p. 54.

[43] Ştefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. I-II, Editura Academiei, Bucureşti, 1983; vezi şi Ioan Scurtu, *Anul 1918 în istoria românilor,* în vol. *Istoria românilor de la Carol I la Nicolae Ceauşescu*, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2010, pp. 49-58.

ROLUL FAMILIEI REGALE ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI DE REÎNTREGIRE ŞI ÎN DESĂVÂRŞIREA IDEALULUI NAŢIONAL (1916-1918)

Sorin Liviu Damean

După 25 de ani în care a servit ţara în calitate de Prinţ moştenitor, Ferdinand de Hohenzollern-Sigmaringen devenea Rege la 28 septembrie/11 octombrie 1914, afirmând încă de la început, în faţa reprezentanţilor naţiunii, că va fi *„un bun român"*, ceea ce constituia o dovadă a faptului că monarhul se identifica cu aspiraţiile naţionale[1]. Şi alte mărturii contemporane demonstrează acelaşi lucru. De pildă, ministrul I.G. Duca mărturiseşte că Regele i-ar fi declarat: *„Dacă ţara crede că interesul ei dictează să meargă împotriva Puterilor Centrale, nu în mine va găsi o piedică la realizarea idealului ei naţional"*[2]. De asemenea, în diferite împrejurări lăsa să se înţeleagă că în calitatea sa de rege constituţional, va respecta voinţa poporului şi nu va merge niciodată împotriva sentimentelor acestuia, intrarea în război urmând a avea loc la momentul oportun[3].

Aceste asigurări date de Rege aveau loc în momentul în care, pe de o parte, reprezentanţii Puterilor Centrale la Bucureşti continuau să exercite aceleaşi presiuni constante pentru intrarea în război alături de vechii aliaţi, iar pe de altă parte, înşişi oamenii politici ai ţării aveau opinii diferite în privinţa taberei de partea căreia trebuia să acţionăm. Cei mai mulţi se pronunţau în favoarea Antantei (Franţa, Rusia şi Marea Britanie) pentru ca în felul acesta românii de pe cuprinsul monarhiei austro-ungare să se unească cu Vechiul Regat; alţii priveau spre Puterile Centrale (Germania şi Austro-Ungaria) în speranţa recuperării Basarabiei aflată sub stăpânirea ţaristă; după cum nu lipseau nici adepţii neutralităţii, cei care sperau ca printr-o astfel de atitudine de neimplicare să câştigăm ceva în funcţie de tabăra învingătoare. O opţiune clară, categorică în favoarea Antantei, manifesta Regina Maria, care prin originea sa era strâns legată de dinastia britanică, pe linie paternă, dar şi de dinastia rusă a Romanovilor, pe linie maternă. O demonstrează atât mărturiile contemporanilor, cât şi corespondenţa Suveranei României cu verii săi de la Londra, George al V-lea, şi Sankt Petersburg, Nicolae al II-lea[4]. De asemenea, la nivel guvernamental, premierul liberal Ionel Brătianu era împuternicit de către Rege a purta negocieri secrete cu reprezentanţii Antantei pentru recunoaşterea drepturilor românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina de a se uni cu România.

---

[1] *Cuvântări de Ferdinand I Regele României*, Bucureşti, Fundaţia Culturală Principele Carol, 1922, p. 6.

[2] I.G. Duca, *Memorii*, vol. I, ediţie de Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Machiavelli, ISPRI, 2015, p. 153.

[3] Ion Bulei, *„Bunul nostru Rege: Ferdinand"*, Bucureşti, Editura Meteor, 2017, p. 109.

[4] Dumitru Preda ş.a., *România în timpul Primului Război Mondial. Mărturii şi documente*, vol. I, Bucureşti, Editura Militară, 1996, pp. 168-169.

Având în vedere faptul că neutralitatea României convenea, pentru moment, ambelor tabere, iar puterile Antantei nu erau dispuse a face concesii teritoriale care le-ar fi angajat la Conferința păcii de după război, negocierile se vor dovedi dificile şi îndelungate. Numai înrăutățirea situației pe frontul de Vest va determina statele Antantei (celor trei menționate alăturându-li-se Italia, din 1915) să finalizeze tratativele prin semnarea, la 4/17 august 1916, a unei convenții politice şi a alteia militare cu Regatul României sub deviza imperativului momentului: „Acum ori niciodată!". Nu vom insista aici asupra prevederilor celor două convenții[5]. Importantă era recunoaşterea dreptului legitim al românilor din cuprinsul monarhiei austro-ungare de a se uni cu România.

Angajamentul asumat de partea română de a intra în război în termen de 10 zile va impune Regelui Ferdinand I convocarea unui Consiliu de Coroană la Palatul Cotroceni, pe data de 14/27 august 1916, aşa cum procedase cu doi ani în urmă predecesorul său. Numai că împrejurările şi atitudinea monarhului sunt diferite. La acest Consiliu, alături de oamenii politici de la putere şi cei din opoziție, va asista şi Principele moştenitor Carol[6]. Încă de la începutul şedinței, copleşit de emoțiile momentului, Regele Ferdinand preciza că scopul întrunirii nu era acela de a se consulta cu oamenii politici ai țării, ci de a le comunica hotărârea sa în privința atitudinii României față de război şi de a le solicita sprijinul. Mersul războiului ne impunea abandonarea politicii de neutralitate şi intrarea în conflict alături de statele Antantei pentru împlinirea idealului nostru național. O astfel de decizie, care însemna a lupta împotriva patriei natale şi a propriei sale familii de la Sigmaringen, i-a impus Regelui, aşa cum de altfel o mărturisea deschis în fața oamenilor politici, mari sacrificii de ordin personal, trebuind să se învingă pe sine însuşi. La rândul său, premierul Ionel Brătianu dezvăluia celor prezenți evoluția negocierilor secrete cu statele Antantei şi angajamentele asumate de România, subliniind momentul prielnic de care trebuia profitat.

Fără a prezenta aici opiniile celorlalți participanți la Consiliu (cele mai multe favorabile intrării în război alături de *Antanta*), amintim doar poziția bătrânului conservator Petre P. Carp, care a fost în totală opoziție cu cea a Regelui. De asemenea, schimbul de cuvinte între cei doi este semnificativ din punctul de vedere al tăriei de caracter de care a dat dovadă Regele şi al principialității obtuze manifestată de omul politic conservator. Acesta din urmă, mai degrabă un rusofob convins decât un germanofil, reducea semnificația războiului la o luptă între germani şi slavi, interesul României fiind acela de a susține pangermanismul în dauna panslavismului. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât o Rusie învingătoare ar urma să înlocuiască dinastia de Hohenzollern cu una română. Prin urmare, având în vedere aceste argumente, bătrânul lider conservator nu-şi putea oferi sprijinul pentru o politică a Guvernului şi a Suveranului socotită de el nefastă. Ba mai mult, îşi asuma decizia de a-i trimite pe cei trei fii ai săi să lupte pentru Rege, însă se va ruga ca armata română să fie învinsă *„căci numai astfel România va putea să fie scăpată!"*. O asemenea reacție a fost de natură a-l surprinde neplăcut pe

[5] *1918 la români. Documente*, vol. II, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1983, pp. 765-774.

[6] Ion Mamina, *Consilii de Coroană*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997, pp. 70-83; I.G. Duca, *op. cit.*, vol. I, pp. 366-382.

Rege şi socotită de el ca un act necugetat, replicând că dinastia, care nu era germană ci română, nu cunoaşte alte interese decât interesele țării, urmând soarta acesteia indiferent dacă va fi învingătoare sau învinsă. Hotărât să pună în aplicare decizia luată şi conştient de jertfele şi suferințele care vor urma, Regele va încheia şedința Consiliului, după mai bine de două ore şi jumătate, cu îndemnul la concordie națională.

Toate acestea ne demonstrează, odată în plus, că Regele a îmbrățişat cu loialitate aspirațiile naționale, chiar dacă acestea intrau în contradicție cu interesele patriei de origine, dar şi cu propriile sale sentimente față de familia de la Sigmaringen. De altfel, în momentul intrării României în război împotriva Puterilor Centrale, fratele de la Sigmaringen, ofițer activ în armata germană, nu l-a mai recunoscut ca membru al familiei[7].

La 14/27 august 1916 România declara război Austro-Ungariei. Începea lupta pentru eliberarea fraților de dincolo de Carpați. A doua zi, în *Proclamația către țară*, Regele Ferdinand afirma că războiul a *„...a adus viața aşteptată de veacuri de conştiința națională, ziua Unirii lui după vremuri îndelungate de nenorociri şi grele încercări. Înaintaşii noştri au reuşit să întemeieze statul român prin Unirea Principatelor, prin Războiul Independenței, prin munca lor neobosită pentru renaşterea națională. Astăzi ne este dat nouă să întregim opera lor, închegând pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă, unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților"*[8]. Era pentru prima dată când românii îl apreciau cu adevărat. Dacă până mai ieri, Ferdinand era doar umbra mărețului Rege Carol, marcat de o modestie şi timiditate excesive, socotit lipsit de energie şi voință, acum avea curajul să lupte împotriva Germaniei natale pentru înfăptuirea aspirațiilor naționale.

Nu intenționăm să intrăm în detalii în ceea ce priveşte cursul războiului, ci vom urmări rolul Familiei Regale în anii 1916-1918. După primele victorii obținute în campania din Transilvania, armata română nu a mai putut face față luptei pe două fronturi, ofensiva în Vest şi defensiva în Sud, din motive care țin atât de superioritatea numerică şi în tehnică militară a trupelor inamice, cât şi de insuficienta instrucție a trupelor române, de dotarea deficitară, de greşelile săvârşite la nivel de comandament, de erorile săvârşite de unii comandanți militari, de lipsa suportului aliaților[9]. În aceste grele împrejurări, spre sfârşitul anului 1916 aproape 2/3 din teritoriul țării se afla sub ocupația forțelor inamice, iar Armata, Guvernul, majoritatea Parlamentului şi Familia Regală vor lua calea Moldovei, spre Iaşi, care astfel devine, simbolic, capitala rezistenței naționale. Vor urma doi ani plini de evenimente, unele nefericite, altele dătătoare de speranțe.

Sub atenta supraveghere a misiunii militare franceze condusă cu competență şi profesionalism de generalul Henri Mathias Berthelot, armata română va fi instruită şi dotată cu armament modern în cursul primăverii anului 1917. În vederea organizării rezistenței naționale în Moldova, era nevoie de o cooperare mai strânsă şi mai eficientă

---

[7] Martha Bibescu, *Un sacrificiu regal: Ferdinand al României*, Bucureşti, Compania, 2000, pp. 46-47.

[8] *Cuvântări...*, pp. 95-96.

[9] Petre Otu, *România în Primul Război Mondial*, vol. III, Bucureşti, Editura Litera, 2017, pp. 26-63, 66-67.

cu Rusia, în care scop avea să fie trimisă o delegație la Sankt Petersburg (sfârșitul lunii ianuarie 1917), compusă din Principele moștenitor Carol și premierul Brătianu. Prezența Prințului moștenitor se explică prin intenția proiectării unui mariaj al acestuia (în cele din urmă nefinalizat) cu Marea Ducesă Olga, fiica Țarului[10].

Regele Ferdinand, în calitate de Comandant Suprem al Armatei, se va afla mai tot timpul în taberele de instrucție sau direct pe front pentru a inspecta starea trupelor și a încuraja moralul ostașilor români. Pe soldații care se remarcaseră prin fapte de eroism îi va decora cu diferite distincții militare, iar pe ofițerii care s-au distins în lupte îi va recompensa cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul", ce fusese instituit imediat după intrarea noastră în război. A suportat alături de ostașii săi condițiile grele ale războiului și nu de puține ori s-a aflat în bătaia focurilor de artilerie ale trupelor inamice[11]. Pentru a-și arăta recunoștința față de curajul ostașilor români, cei mai mulți dintre ei simpli țărani, Regele a promis, în martie 1917, o nouă împroprietărire agricolă prin exproprierea marilor proprietăți (inclusiv terenurile agricole ale Domeniilor Coroanei) și o largă participare la viața publică prin introducerea votului universal[12]. În ceea ce-o privește pe Regina Maria, aceasta își va asuma rolul de *„Mama răniților"* și soră de caritate, vizitând spitalele de campanie, sfidând pericolul infecțiilor și tifosului exantematic, oferind răniților o mângâiere sufletească și cuvinte încurajatoare.

Familia Regală nu numai că a refuzat să se retragă pe teritoriul rusesc, așa cum o sfătuiau unii oameni politici, dar a continuat să creadă în victoria Aliaților și să spere în înfăptuirea idealului național. Un moment semnificativ în acest sens l-a reprezentat sosirea la Iași, la începutul lunii iunie 1917, a detașamentelor de voluntari ardeleni și bucovineni (ce fuseseră luați prizonieri de război de către trupele ruseți), ce în mod simbolic au încropit o horă a unirii în jurul statuii lui Cuza Vodă[13].

Confruntările cu trupele inamice din vara anului 1917, de la Mărăști, Mărășești, Oituz au demonstrat capacitatea de luptă și de jertfă a ostașilor români, dar și remarcabile calități ale corpului ofițeresc superior. Prin rezistența demonstrată în vara anului 1917, a fost stopată o deplină ocupare a teritoriului românesc de către inamici și menținerea ființei naționale.

Prăbușirea Rusiei aliate prin abdicarea Țarului Nicolae al II-lea, în urma revoluției ruse din februarie 1917, și tentativele bolșevice de preluare a puterii și de încetare a războiului au complicat și mai mult lucrurile pe frontul de Est. Soldații ruși bolșevizați refuzau să mai lupte, recurgeau la numeroase acte de insubordonare și la abuzuri, declanșând o stare de dezordine și haos. Nu au lipsit nici anumite acțiuni în toamna anului 1917 care aveau drept scop răsturnarea formei de guvernământ, asasinarea Familiei Regale și bolșevizarea României neocupate. Din fericire, astfel de tentative au

---

[10] Maria, Regina României, *Jurnal de război*, vol. I, ediție de Lucian Boia, București, Editura Humanitas, 2014, pp. 337, 342.

[11] *Casa Regală a României în cronicile „neoficiale" ale „Monitorului Oficial", 1914-1924*, București, Editura CTEA, 2010, pp. 163-227.

[12] *Cuvântări...*, pp. 102-103.

[13] Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. II, ediție de Lucian Boia, București, Editura Humanitas, 2015, pp. 43-44; I.G. Duca, *op. cit.*, pp. 251-252.

fost combătute cu eficiență de trupele române, ceea ce va determina Rusia bolşevică să rupă relațiile diplomatice cu România.

Pacea separată încheiată de bolşevici cu Puterile Centrale la 18 februarie/3 martie 1918, la Brest-Litovsk, a scos Rusia din război şi a dus la prăbuşirea frontului de răsărit[14]. În aceste împrejurări, singura alternativă menită a salva ființa națională şi de a evita ştergerea statului român de pe hartă avea să fie declanşarea de negocieri cu Puterile Centrale în vederea încheierii unei păci separate. După demisia Guvernului condus de Ion I. C. Brătianu, Regele va desemna un nou Cabinet condus de generalul Alexandru Averescu, care să obțină condiții de pace rezonabile. În acest context are loc acea întâlnire umilitoare dintre Regele României şi reprezentantul Puterilor Centrale, Ottokar Czernin, în gara de la Răcăciuni (Bacău) şi unde, cu nemăsurată insolență şi cu încălcarea regulilor de protocol, acesta din urmă prezenta condițiile aspre ale păcii, amenințând că în cazul unei respingeri România va fi destrămată, iar dinastia alungată[15].

Cele trei Consilii de Coroană convocate (17 februarie/2 martie, 18 februarie/3 martie şi 19 februarie/4 martie 1918) aveau să reliefeze faptul că nu există altă soluție decât acceptarea condițiilor păcii. Fără a obține minime concesii, generalul Averescu se retrage, locul său fiind luat de un Guvern condus de liderul conservator Alexandru Marghiloman (5/18 martie 1918), care nu se retrăsese în Moldova, ci rămăsese în Capitala ocupată pentru a constitui o alternativă în eventualitatea unui eşec al liberalului Ionel Brătianu. Noul Guvern nu va reuşi să obțină nici el o îmbunătățire a condițiilor păcii, astfel că în cele din urmă tratatul va fi semnat la 24 aprilie/7 mai 1918. De remarcat însă, că în ciuda presiunilor exercitate, Regele va tergiversa ratificarea lui, ceea ce însemna amânarea aplicării lui.

Amărăciunea şi deznădejdea provocate de această pace umilitoare aveau să fie recompensate însă cu renaşterea speranței ilustrată de unirea, la 27 martie/9 aprilie 1918, a Basarabiei cu România, actul unirii fiind decis de *Sfatul Țării*, organ de decizie reprezentativ al teritoriului dintre Prut şi Nistru. Regele Ferdinand va primi cu multă încredere decizia unirii, precum şi sosirea la Iaşi a delegaților basarabeni, exprimându-şi speranța în înfăptuirea idealului național şi a victoriei finale[16]. Această speranță se va dovedi îndreptățită în momentul în care victoria aliaților se profila la orizont, Regele României decretând mobilizarea armatei pentru reintrarea în război (28 octombrie/10 noiembrie 1918). Şi într-adevăr, o zi mai târziu se consemna încheierea războiului în favoarea statelor Antantei.

Chiar dacă războiul luase sfârşit, rolul armatei române nu se va încheia. Pe de o parte, vor interveni, aşa cum se întâmplase şi în Basarabia, pentru menținerea ordinii şi siguranței cetățenilor față de pretențiile anexioniste ale proaspătului stat ucrainean independent, care viza nu numai teritoriul basarabean, ci şi Bucovina. În aceste împrejurări grave, Congresul general bucovinean vota, la 15/28 noiembrie 1918, unirea necondiționată şi pe vecie a Bucovinei cu Vechiul Regat.

---

[14] Petre Otu, *op. cit.*, vol. III, pp. 133-140, vol. IV, pp. 22-23.
[15] „Maria, Regina României", *Jurnal...*, vol. II, pp. 407-408.
[16] *Ibidem*, vol. III, pp. 32-33.

Pe de altă parte, după decizia Adunării de la Alba Iulia (18 noiembrie/1 decembrie 1918) de unire a Transilvaniei, Banatului şi a părţilor ungurene cu Vechiul Regat, trupele române vor avea misiunea de a asigura graniţele promise de aliaţi în august 1916, dar şi de a înlătura, în august 1919, pericolul bolşevic întruchipat de Republica Sfaturilor din Ungaria.

La 18 noiembrie/1 decembrie 1918, ca o fericită coincidenţă, în timp ce românii de pe cuprinsul monarhiei austro-ungare hotărau unirea cu România, împlinind idealul naţional mult aşteptat, Familia Regală intra în mod triumfal în Bucureştiul eliberat, fiind primită cu entuziasm de populaţie. Ilustrativ pentru rolul Suveranilor României în timpul celor doi ani de suferinţe şi împliniri este chiar bilanţul Regelui Ferdinand: *„Când am luat moştenirea întemeietorului României moderne, am făgăduit în faţa reprezentanţilor naţiunii că voi fi bun român. Cred că m-am ţinut de cuvânt. Grele au fost timpurile, mari au fost jertfele, dar strălucită este răsplata, şi astăzi pot spune cu fruntea senină: faţă de Dumnezeu şi faţă de poporul meu, am conştiinţa curată”*[17].

Cu certitudine rolul fundamental jucat de Regele Ferdinand şi Regina Maria în timpul războiului de reîntregire şi în desăvârşirea idealului naţional este şi va rămâne permanent înscris în paginile de istorie a neamului românesc.

[17] *Cuvântări...*, p. 124.

„MARIA – REGINA MARII UNIRI"

Tudor Nedelcea

Sub acest titlu a apărut un volum omagial editat cu prilejul împlinirii a 75 de ani *„de la trecerea în lumea arhanghelilor neamului a Alteței Sale Regale, Maria de România"*, prefațat de I.P.S. Teodosie, sub dubla egidă a Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni şi a Fundației Cultural-Ştiințifice Aromâne „Andrei Şaguna" din Constanța, în 2013. (În acel an, „Casa Regală" a uitat-o pe celebra regină). Este, de fapt, o culegere de studii semnate de Aurel Papari (*Sfântul crez al Reginei :«Țara mea»*), Liviu Pandele (*Regina Unirii*), Victor Crăciun (*Inima Reginei Maria*), Marian Zidaru (*Oameni şi locuri din Constanța în sufletul Reginei Maria)*, Traian Brătianu (*Regina Maria şi Constanța în presa vremii*), Cristiana Crăciun (*Prin Balcicul de azi în dor de Regina Maria*), Mircea Chelaru (*Maria – unica Regină a României unite*). În partea finală a volumului sunt selectate pagini din scrierile Reginei, din volumele *Țara mea* (1916), *Gânduri şi icoane din timpul războiului. De la inima mea la inima lor* (1919), *Povestea vieții mele* (vol. I-III, 1934), precum şi solemna *Rugăciunea unei regine*.

În *„cuvântul începător"*, mitropolitul Tomisului, Teodosie, apreciază această inedită *Rugăciune Reginei Maria* ca *„sinceră şi iluminată"*, aşa cum i-a fost întreaga sa viață, (umbrită pe nedrept chiar de fiul său, ajuns rege, Carol al II-lea). *„Rezonând cu profundă iubire şi sinceră dăruire cu poporul din noua sa patrie – continuă înaltul ierarh Teodosie - îşi exprimă ruga ca orice țăran român, simplu şi direct, invocator şi încredințată că este ascultată şi învrednicită cu sprijinul celui de Sus"*. Nu întâmplător fiica sa, principesa Ileana, căsătorită în S.U.A. cu boierul Ştefan Issărescu din localitatea mehedințeană Tâmna, s-a îndepărtat, în cele din urmă, de toate cele lumeşti, devenind Maica Alexandra, mult apreciată de românii stabiliți în statul american, inclusiv de preotul Gh. Calciu-Dumitreasa.

Dar, crezul pământean al Reginei Maria a fost, fără doar şi poate, *Țara mea*, aşa cum însăşi mărturiseşte: *„Iubirea mea pentru această țară, pe care am făcut-o a mea prin lacrimi şi suspine, a ajuns pentru mine ca o religie. Mă simt legată de ea prin lanțuri de oțel, legată prin inimă, prin creier şi prin sânge. Simt că fiecare din cei şase copii ce i-am dat e unul din inelele acelui lanț pe care numai moartea şi dezastrul îl pot sfărâma"*.

Născută la 29 octombrie 1875, este rudă de sânge cu cei mai puternici regi europeni: principesă de Marea Britanie şi Irlanda, fiica lui Alfred, duce de Edinburg (care era fiul reginei Victoria a Angliei) şi a ducesei Maria, fiica țarului Alexandru II al Rusiei şi vară cu împăratul Wilhelm II al Germaniei. La 29 decembrie 1892, la doar 17 ani, se căsătoreşte cu Ferdinand, prințul moştenitor al coroanei României. Precum

predecesoarea sa, regina Elisabeta (Carmen Sylva, pseudonim literar), tânăra principesă se ataşează de noua sa ţară şi valorile ei, de poporul peste care urma să păstorească: *„Am venit în ţară foarte tânără şi am devenit una cu voi. Am dorit de la început viziunea României Mari, am purtat-o la inima mea şi am luptat pentru împlinirea ei”*. Cu o energie rar întâlnită, cu un devotament sincer pentru români, principesa Maria s-a arătat hotărâtă să îndeplinească idealurile de unitate naţională. Când se zvonea în cercurile politice de abdicarea regelui Carol I şi plecarea familiei regale din ţară în cazul în care România nu intră în Primul Război Mondial alături de Germania, principesa declară fără echivoc: *„Cum să părăsesc acest popor care începuse să se încreadă în mine şi să privească spre mine ca la nădejdea cea viitoare; să părăsesc munca mea, viitorul meu, dreptul meu de a mă odihni pe veci în pământul românesc? Nu, nu, aşa ceva nu se va putea întâmpla niciodată. Chiar dacă alţii s-ar hotărî să plece, eu m-aş fi înfipt cu copiii mei în pământul acesta şi, ca să ne desprindă de el, ar fi trebuit să smulgă şi inima din noi”*. Admirabilă declaraţie de dragoste şi loialitate pentru poporul român, pentru destinul său! (Azi, fiicele fostului rege Mihai dau statul român în judecată pentru aşa-zise drepturi. Ce discrepanţă între comportamentul reginelor Elisabeta şi Maria şi aceste ultime urmaşe ale familiei regale!).

Devenită regină în 1914, a avut rolul hotărâtor în intrarea României în război, alături de Antanta, determinându-l şi pe şovăielnicul ei soţ, regele Ferdinand, să urmeze această cale (prima impresie a principesei despre Ferdinand: avea *„o sfială chinuitoare”*, *„nemaipomenită timiditate”*). S-a implicat cu trup şi suflet (ca şi regina Elisabeta în Războiul de Neatârnare) în campania din 1913 şi în Primul Război Mondial, ajutând soldaţii răniţi sau contaminaţi de tifosul exantematic, supranumită *„mama răniţilor”*, sprijinind şi văduvele de război, dându-le speranţă şi încredere. După război, a străbătut ţările europene şi S.U.A. spre a convinge pe liderii acestora de legitimitatea actului de la 1 Decembrie 1918. A reuşit, pentru că era înzestrată cu o frumuseţe fizică de invidiat, avea o cultură temeinică şi o sinceritate a argumentelor sale, talent literar: *„Eu scriu pentru a atrage atenţia lumii asupra ţării mele pe care o iubesc din toată inima şi căreia îi consacru cele din urmă gânduri, căci fericirea şi nenorocirea acestei ţări fac fericirea şi nefericirea propriei mele vieţi”*.

Talentul literar înnăscut l-a folosit în numeroase scrieri, memorialistică, povestiri sau romane, în limba română sau traduse de Elena Petricari, Margareta Miller-Verghi, Em. Panaitescu, N. Iorga, O. Goga etc. Amintim doar câteva titluri: *Crinul vieţii* (1912, prefaţă de Carmen Sylva), *Visătorul de vise* (1912), *Ilderim* (1915), *Patru anotimpuri* (1915), *Povestea unei inimi* (1915), *Povestea unui dor nestins* (1915), *O poveste de la Sfântul Munte* (1917), *Regina cea...* (1918), *Gânduri şi icoane din timpul războiului* (1919), *Ţara mea* (1921), *Cartea de basme a reginei României* (1923), *Glasul de pe munte* (1923), *Înainte şi după război* (1925), *Lulaloo* (1929), *Casele mele de vis* (1930), *Copila cu ochi albaştri* (1930), *Regine încoronate* (1930), *Stella Moris* (1933), *Povestea vieţii mele* (vol. 1-3, 1934) etc.

La 1 mai 1915 a fost aleasă membră de onoare a Academiei Române. Trece la cele veşnice, la 18 iulie 1938, la Sinaia, după o grea suferinţă şi neînţeleasă nepăsare din partea fiului său, regele Carol al II-lea *(„regimul instaurat în ţară de fiul meu este atât*

de trist, încât mai degrabă nu aş vorbi despre aceasta. Devine din ce în ce de nesuportat, aşa încât adesea ne întrebăm cu toată seriozitatea dacă este pe deplin în toate minţile [...]. Asist la aceste terori, neputincioasă, eu însămi prost tratată, desconsiderată, jignită zilnic din ce în ce mai mult"). Îşi doarme somnul de veci la Curtea de Argeş, inima sa, îngropată la Balcic, este păstrată azi cu sfinţenie la Muzeul Naţional de Istorie.

În lucrarea citată, *Maria – Regina Marii Uniri*, autorii o numesc *„unica regină a României unite"*, pentru că şi-a servit ţara *„cu un neegalat devotament, în cele mai tragice momente ale ei"* (Aurel Papari), *„pentru că România a fost Ţara sa [...] Pentru că alta nu am avut. Carol, fie şi al doilea, a fost un desfrânat care s-a complăcut în concubinaje ordinare. Mihai nici n-a avut timp să-şi aleagă regină, pentru că s-a predat lui Stalin în numele unei cauze doar de el ştiută* (gen. Mircea Chelaru), pentru că *„devotată ţării care a adoptat-o datorită aleselor sale calităţi, beneficiind de o impresionantă frumuseţe şi cu o capacitate spirituală de excepţie, puternica regină s-a dovedit slujitoare a poporului român în ceasurile lui cele mai grele [...] în acest fel, Regina Maria a devenit unica regină a României Mari"* (acad. Victor Crăciun).

A fost pe front, alături de militari şi ofiţeri, pentru care a primit Ordinul „Mihai Viteazul", a sprijinit înfăptuirea României Mari şi apoi a cutreierat lumea întru recunoaşterea actului de la 1 Decembrie 1918. Balcicul a fost un loc comun din Cadrilater, dar care a devenit de referinţă, datorită amenajerii cu gust, ca loc turistic şi de recreiere şi creaţie pentru scriitori şi pictori, de către regina unică, Maria. Sau cum notează Cristiana Crăciun: *„Simt un soi de mândrie că pot spune lumii ceva despre timpii mai glorioşi ai României, despre frumoasa şi puternica Regina Maria, o personalitate mult deasupra epocii în care a trăit, puţin înţeleasă şi apreciată mai mult de popor decât de intelectualii vremii"*.

Regina Maria face parte din galeria maiestoasă de femei, care au influenţat destinul românilor. Ce s-ar fi întâmplat, de pildă, dacă Cocuţa, fiica poetului C. Conachi şi soţia antiunionistului N. Vogori nu ar fi denunţat falsul grosolan făcut de soţul său în alegerile din 1857, care ar fi anulat Unirea din 1859? Sau dacă Elena Cuza nu şi-ar fi susţinut, fără rezerve, soţul în cei şapte ani de domnie şi reforme europene? Regina Maria a fost decisivă în intrarea României în război alături de Antantă şi în recunoaşterea oficială internaţională. De aici, îndreptăţit apelul generalului Mircea Chelaru: *„Români! Regina vă cere să păstraţi Ţara! Pentru că este şi Ţara ei în numele căreia s-a săvârşit din viaţă, ducându-şi menirea până la capăt"*. Mai cu seamă azi, în anul primului Centenar al Marii Uniri.

FRĂMÂNTĂRI ÎN TABĂRA CONSERVATOARE ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Ionuț Săraru

Partidul Conservator înființat *de jure* la 3 februarie 1880, moment în care grupurile de conservatori moderați, conservatori democrați, conservatori-progresiști, junimiști au reușit să-și dea mâna și să elaboreze programul și statutul, a fost reprezentant al moșierimii, al burghezei comerciale și al unei bune părți a intelectualității a cărui doctrină politică se revendica prin tradiționalism și evoluționism.

Încă de la formarea sa, a trecut prin permanente frământări interne datorate în principal personalităților marcante ce au aderat la principiile conservatoare. Trecerea în secolul al XX-lea îi va găsi pe conservatori pe aceleași poziții de negare a oricărei democratizări a sistemului electoral și a aplicării reformei agrare. Adversitatea conservatorilor față de reforma electorală, de votul universal, de reformele agrare nu se explică numai prin teama că, odată lărgit dreptul de vot, ei și-ar fi putut pierde privilegiile specifice clasei sociale sau prin aceea că se opuneau modernizării țării. Opoziția venea mai degrabă din profunda lor convingere că într-o țară înapoiată ca România, cu un analfabetism generalizat, în care corupția era nelipsită, nu se puteau face, într-un ritm accelerat, reforme după reforme. Conservatorii susțineau că o asemenea schimbare putea să aducă mai mult rău decât bine în societatea românească. Fără să se opună ideii de progres, ei încercau doar să tempereze ritmul reformator. Ce li se poate imputa însă conservatorilor, dar în aceeași măsură și liberalilor, este preocuparea insuficientă de a ridica cultural și economic lumea rurală, făcând ca problema electorală să se învârtă într-un cerc vicios. Eugen Lovinescu scria că *„istoria conservatorismului român, ca a tuturor partidelor conservatoare, se poate rezuma într-o succesiune de rezistențe și de capitulări, urmate de noi rezistențe"*. Acestei atitudini i se subsumează și viziunea lor față de modernizarea sistemului electoral. Analiza discursului cu privire la modernizarea sistemului electoral până la Primul Război Mondial relevă faptul că polemica întreținută aproximativ cinci decenii s-a circumscris unei dezbateri mai ample cu privire la identificarea și definirea căilor de dezvoltare și de modernizare a României. Esența disputei s-a rezumat la găsirea răspunsului la întrebarea: ce se impunea mai întâi, lărgirea corpului electoral printr-o reformă radicală, sau prioritate trebuia să aibă culturalizarea și ridicarea standardului economic al populației? Argumentele aduse pro și contra erau serioase, bine fundamentate. Evident, s-au comis și exagerări de ambele părți. Reformiștii au insistat excesiv de multe ori asupra importanței votului universal, asupra valențelor „curative" pe care această reformă le-ar putea avea asupra societății românești. De cealaltă parte erau exagerate efectele negative, dezastruoase, pe care sufragiul universal le-ar putea induce în tânărul stat care își căuta încă drumul spre modernitate. Cel puțin

până la Primul Război Mondial, în cadrul dezbaterii pe tema modernizării, conceptul de reformă electorală a fost însoțit de cel de reformă agrară. Ele vor fi redimensionate în anii războiului, sub presiunea împrejurărilor care vor aduce o nouă stare de spirit, o nouă abordare din partea clasei politice.

Disensiunile de ordin programatic şi personal dintre ramura reunită a „carpiştilor" şi „cantacuziniştilor" (adepți ai menținerii integrității marii proprietăți) şi cea „takistă" (adeptă a unor înnoiri în structurile economico-sociale şi politice ale țării), din sânul partidului, au determinat marea ruptură conservatoare din 3 februarie 1908, care a marcat constituirea Partidului Conservator-Democrat; preşedinte: Take Ionescu. Liberalii s-au folosit cu abilitate, în interesul propriu, de rivalitatea acerbă dintre cele două formațiuni politice conservatoare, după o refacere momentană a rândurilor conservatoare (fără a se ajunge la o reunire a tutor conservatorilor), mai întâi sub Titu Maiorescu (noiembrie 1913) şi, mai ales, sub aceea a lui Alexandru Marghiloman (iunie 1914). Polaritatea vieții politice a dus la alternanța la putere cu Partidul Național Liberal. Expropierea a ajuns la ordinea zilei şi, îmbrățişată de liberali în 1913, conservatorii s-au văzut obligați să o accepte ca principiu, străduindu-se să-i reducă substanțial efectele unei aplicări practice. În 1917, sub presiunea evenimentelor, conservatorii, în marea lor majoritate, au acceptat modificarea Constituției, prevăzând principiile expropierii şi votului universal.

Evenimentul lunii iunie a anului 1914, respectiv atentatul de la Sarajevo, soldat cu moartea arhiducelui Franz Ferdinand, moştenitorul tronului Austro-Ungariei, a rămas în istorie drept pretextul pentru care a fost declanşat Primul Război Mondial. Succesiunea de evenimente a fost rapidă: atentatul din 28 iunie1914 a fost o ofensă gravă adusă monarhiei austriece. La 23 iulie guvernul austriac adresează un ultimatum Serbiei, acceptat aproape în totalitate. Considerând că Serbia continuă să fie o amenințare, la 28 iulie 1914 Austro-Ungaria declară război Serbiei. Succesiv, Rusia declară mobilizarea generală la sfârşitul lunii iulie, pentru a veni în ajutorul Serbiei. Germania declară război Rusiei la 3 august. Franța rămâne de partea aliatului rus, urmată de Marea Britanie, care declară război Germaniei la 4 august.

Această succesiune rapidă de evenimente nu ar fi fost posibilă fără să existe deja un fond de tensiune în relațiile dintre statele europene. Rusia, Marea Britanie şi Franța erau reunite într-o alianță cunoscută ca Antanta, încheiată printr-o serie succesivă de tratate, ultimul în 1907. De partea cealaltă, Germania, Austro-Ungaria şi Italia alcătuiau Tripla Alianță (Puterile Centrale), fiind reunite în cadrul unui tratat defensiv care data din 1882. Jocul alianțelor, suprapus peste alți factori, precum concurența colonială sau problema Balcanilor, a reprezentat motivul pentru care statele europene au intrat succesiv în război în vara anului 1914.

Situația României în vara anului 1914, în acest context, este una relativ dificil de apreciat. În eventualitatea unui conflict european de proporții, ca cel care se prefigura, era necesară o decizie. La momentul 1914, România se afla încă în alianță cu Puterile Centrale, sub incidența tratatului încheiat în octombrie 1883. Tratatul încheiat era unul defensiv, România promițând ajutor Austro-Ungariei în cazul unui atac. Tratatul nu a trecut prin procesul de ratificare de către Parlament, şi o mică parte din oamenii politici au fost informați de Regele Carol I de existența lui.

În vara anului 1914, România este condusă de un guvern liberal, cu Ion I.C. Brătianu în funcția de prim-ministru şi ministru de război. Înainte de a se pune în discuție modul în care liderii politici au luat decizia privind raportarea României la conflictul european, este necesară o privire asupra opiniei unor lideri politici în perioada imediat următoare atentatului de la Sarajevo şi a declarației de război adresată de coroana austriacă Serbiei.

Este de remarcat faptul că reacțiile politicienilor români, aşa cum au fost notate de liderul conservator Alexandru Marghiloman şi ministrul liberal I.G. Duca, denotă surprindere generală în ceea ce priveşte izbucnirea războiului. I.G. Duca este convins, aflând de atentatul de la Sarajevo, că în ciuda raporturilor dintre puterile europene un război nu este posibil, notând ulterior că *„dacă logica ar fi cârmuit lumea, războiul mondial nu ar fi izbucnit niciodată"*. Ultimatumul adresat de Austro-Ungaria Serbiei în data de 10/23 iulie 1914 a precipitat situația. Alexandru Marghiloman consemnează*: „Notă austriacă. Primul ei efect e de a produce mirare"*. Evocă întâlnirea cu ministrul liberal de externe, Emanoil Porumbaru, în data de 13/26 iulie. *„Ministrul este convins că nota a fost în prealabil supusă aprobării Germaniei "*.

În tabăra conservatoare împărțirea clasică, între „antantofili" şi „germanofili", nu este una atât de clară, în contextul în care există mai multe curente de opinie în interiorul fiecărei tabere. Astfel, Take Ionescu şi Partidul Conservator-Democrat optează pentru o intrare în război de partea Antantei, pentru eliberarea Transilvaniei. Opinia este împărtăşită şi de conservatorul Nicolae Filipescu. Polul germanofil este reprezentat în principal de Petre P. Carp, cel mai virulent susținător al războiului de partea Puterilor Centrale, argumentul său fiind pericolul Rusiei. Un susținător al ideilor lui Carp este şi liberalul basarabean Constantin Stere. Există şi un curent germanofil moderat, reprezentat de personalități ale Partidului Conservator precum Alexandru Marghiloman sau Titu Maiorescu, care pledează pentru o neutralitate favorabilă Austro-Ungariei şi Germaniei.

În perioada imediat următoare, problema principală era reprezentată de faptul că tratatul încheiat de România cu Puterile Centrale era necunoscut de o mare parte din oamenii politici de la care se va aştepta o decizie. I.G. Duca dezaproba acest mod de a realiza o alianță, denunțând alianțele secrete ca *„alianțe izbite de caducitate"*, remarcând faptul că această necunoştință de cauză este o reală problemă, având în vedere că Regele Carol a dezvăluit tratatul doar liderilor de partid şi primilor miniştri. Tratatul rămâne necunoscut chiar pentru ministrul de externe în funcție, Emanoil Porumbaru. Cei cu adevărat informați asupra prevederilor tratatului sunt Ion I.C. Brătianu, liderii conservatori Petre P. Carp şi Alexandru Marghiloman, ulterior şi Take Ionescu, în consecință fiind necesară luarea unei poziții oficiale Regele Carol I convoacă, pentru data de 21 iulie/3 august, Consiliul de Coroană la Sinaia.

Pe lângă membrii guvernului liberal şi principele Ferdinand, la Consiliul de Coroană au participat foştii primi miniştri, P. P. Carp şi Theodor Rosetti, reprezentanții Partidului Conservator (A. Marghiloman, I. Grădişteanu şi Ion Lahovary) şi cei ai Partidului Conservator Democrat (Take Ionescu, C. Cantacuzino-Paşcanu şi Dissescu).

Cele mai bune relatări din timpul Consiliului de Coroană sunt cele notate de Alexandru Marghiloman şi de I.G. Duca. Intervențiile, expunerea fiecărui participant

demonstrează valoarea şi calităţile liderilor politici ai vremii. Regele Carol I alege expunerea în limba franceză, pe care o consideră mai potrivită pentru subtilităţile diplomatice. Expunerea conţine toate cele trei poziţii posibile: neutralitate, intrare de partea Rusiei sau de partea Triplei Alianţe. Regele consideră varianta neutralităţii cea mai nepotrivită în contextul dat. Argumentul adus este unul de ordin istoric: într-un război de proporţii, ţările care aleg neutralitatea vor fi tratate pe un plan secund şi în mod cert nu vor lua parte la deciziile luate prin tratativele de pace. A doua situaţie, cea a alianţei cu Rusia, este exclusă de suveran încă de laînceput. Situaţia pentru care Regele Carol I se pronunţă favorabil este intrarea în război alături de Tripla Alianţă. Forţa militară a statelor componente şi implicit victoria lor sunt considerate incontestabile. De asemenea, România este legată de Tripla Alianţă printr-un angajament.

Alexandru Marghiloman, elegant în formă şi foarte solemn în gesturile lui, cu autoritate şi, fără îndoială, cu o expunere din cele mai bune şi mai frumos exprimate (aprecierea vine de la I.G. Duca), *„întrucât aliaţii noştri nu au fost atacaţi, ci dimpotrivă ei au atacat cei dintâi, nu consider că este casus foederis. Majestatea Voastră nu este legată. Juridiceşte, nimeni nu este în drept să ne facă vreo imputare. Nu trebuie să nesocotim faptul că opinia publică este împotriva unui război alături de Tripla Alianţă. Dacă am face ca atare război azi, am jigni adânc sentimentul naţional. Ţara e conştientă că dacă am admite ceea ce se face azi împotriva Sârbilor, mâine s-ar putea face împotriva noastră. Cu teoria pe care Austria o susţine împotriva mişcărilor naţionale sârbeşti, Ungaria poate foarte bine mâine să ne impună şi nouă dizolvarea Ligii Culturale. Independenţa statelor mici devine o simplă iluzie. De aceea, este mai prudent să rămânem neutri şi să mai aşteptăm, cu atât mai mult cu cât Italia nu s-a rostit încă. Dacă Italia ar interpreta că nu e casus foederis, cine ar putea pricepe că noi am interpretat altfel stipulaţiunile tratatului? Ţara, în orice caz, n-ar înţelege-o niciodată.*” Concluzia lui Marghiloman este pragmatică: *„să ne înarmăm spre a ne păzi graniţele şi atâta tot pentru moment.”*

Theodor Rosetti: *„Suntem o ţară mică, un biet popor ieşit abia de ieri, de alaltăieri, din greutăţi şi din robie. Nu cred că stă în putinţa noastră să facem politică mare. Acum cei mari s-au încăierat, noi nu avem ce căuta în luptele lor. Să stăm deci la o parte, să ne vedem de nevoile şi de necazurile noastre şi să ne căznim să păstrăm ceea ce cu atâta trudă am agonisit. Bineînţeles, tratatele trebuiesc respectate, dar eu nu cred că tratatele noastre ne obligă formal şi, prin urmare, decât să ne avântăm într-un război contra simţământului public, mai bine să rămânem neutri”.*

Ion Lahovary: *„Sire, sunt pentru neutralitate, opinia publică a ţării e hotărât împotriva intrării în acţiune alături de Austro-Ungaria”.*

I. Grădişteanu: *„Participarea noastră la o acţiune alături de Tripla Alianţă este imposibilă nu numai fiindcă jigneşte sentimentul public, dar şi fiindcă răspunde unei idei politice. ...Toate interesele neamului nostru ne dictează imperioasa datorie de a nu executa un tratat, care de altfel după litera lui nici nu ne leagă. Să rămânem neutri, acesta e răspunsul meu la întrebarea pe care Majestatea Sa ne-a adresat-o.”*

P. P. Carp: *„Nu putem rămâne neutri nici din punct de vedere moral, nici din punct de vedere material. Din punct de vedere moral, fiindcă avem vechi angajamente*

externe şi trebuie să le respectăm, dacă vrem să ne mai putem enumera printre statele civilizate. Din punct de vedere material, fiindcă chiar dacă vrem să stăm neutri nu vom putea să stăm, vom fi invadaţi, fatal, fie de unii, fie de alţii. De altfel, de ce să ne mai gândim şi să ne mai sfătuim. Victoria Triplicei este sigură, indiscutabilă şi D-Voastră vă întrebaţi dacă trebuie să mergem cu învingătorii sau cu învinşii. În asemenea condiţiuni, ce cer interesele României? Ele nu cer numai să privim la o luptă de care depinde viitorul nostru, ele cer să ajutăm din toate puterile noastre triumful germanismului, care este şi triumful nostru. „De aceea, fără nici-o clipă de ezitare, cer să mergem cu Tripla Alianţă. Şi să declarăm imediat război Rusiei. Mi se vorbeşte de opinia publică. Nu mă preocupă! Datoria omului de stat e să conducă el opinia publică, nu să se lase târât de ea. Opinia publică se poate înşela, omul de stat clarvăzător trebuie să-şi urmeze calea; opinia publică îi va fi în urmă recunoscătoare că nu s-a luat după rătăcirile ei"... „Sire, ţin atunci să se constate că în ceasul cel mai grav pentru ţară Majestatea Voastră este părăsită de toate partidele şi de toţi sfetnicii ei, la sfârşitul unei lungi domnii închinată propăşirii naţionale."

I. G. Duca avea să noteze: *„Carp protesta cu o vehemenţă juvenilă, se vedea că toate fibrele organismului său se revoltau împotriva acestui fel democratic de a concepe conducerea naţiunilor şi deodată deveni agresiv. „Asta este teamă, nu aveţi curajul să luaţi răspunderile ceasului de azi, găsiţi mai comod să vă puneţi la adăpostul opiniei publice!" omul de stat e totul, poporul e nimic. O pleda cu o fertilitate de argumente, cu o bogăţie de formule lapidare, cu o elocinţă minunată. Nu l-am auzit niciodată aşa de elocvent. Dezaprobam tot ce spunea, dar nu-mi puteam stăpâni admiraţia pentru talentul şi vigoarea de atac a acestui moşneag. Şi azi păstrez neştearsă amintirea acestei neîntrecute discuţiuni".*

Marghiloman a fost mai categoric: *„Dragă Carp, dă-mi voie să protestez cu toată energia împotriva cuvintelor tale. Nu numai că dând Majestăţii Sale sfaturile pe care i le-am dat nu l-am părăsit, dar avem conştiinţa că am acoperit Coroana. Dacă, aşa cum e azi opinia publică, am lăsa cumva pe Rege să declare războiul, lumea ar zice că acesta nu e războiul ţării, ci războiul Regelui. Or noi, care ţinem la Coroană şi care trebuie s-o ferim de tot ce i-ar putea atinge prestigiul sau zdruncina situaţia nu vrem aceasta."*

Take Ionescu, în numele lui şi al reprezentanţilor săi a declarat: *„În inimă şi în conştiinţă susţin, Sire, că nu este casus foederis. Lucrul rezultă clar şi din spiritul şi din textul tratatului... Întrucât mă priveşte pe mine, nu mă sfiesc să spun că dacă aş avea câtuşi de puţin credinţa că suntem cu adevarat angajaţi, v-aş cere, oricare ar fi consecinţele, să ne ţinem de cuvânt. Altminteri, n-am merita să existăm ca stat. Onoarea ţării este mai presus de toate. Dar, încă odată, nu suntem angajaţi. Ne putem deci rosti în deplină libertate, aşa precum interesele ţării o cer".*

La final, Regele Carol I a cerut ca fiecare dintre participanţi să declare dacă este pentru sau împotriva neutralităţii. Cu excepţia lui Petre P. Carp, liderii politici prezenţi se declară în favoarea acestei luări de poziţie.

Perioada imediat următoare Consiliului de la Sinaia a fost extrem de încărcată, Regele Carol I moare în septembrie, planul acţiunilor diplomatice, al manisfestărilor

opiniei publice, lăsa să se întrevadă realizarea apropiată a întregirii naţionale a neamului românesc.

Pentru intrarea României în război de partea Antantei se pronunţau deschis atât Partidul Conservator-Democrat condus de Take Ionescu, cât şi conservatorii strânşi în jurul lui Nicolae Filipescu (desprinşi în 1915). Conservatorii aflaţi sub conducerea lui Al. Marghiloman şi Titu Maiorescu erau pentru neutralitate, dar una binevoitoare faţă de Puterile Centrale. Progermanismul era reprezentat în continuare de P.P. Carp, dar influenţa sa în lumea politică era foarte slabă. În aceşti ani, P.P. Carp nu mai era nici şef de partid, nici politician cu influenţă. Avea în jurul lui câţiva intelectuali moldoveni care aveau convingeri proprii în legătură cu tendinţele şi orientarea politicii ruseşti.

Principalul argument al progermanilor era incontestabila forţă militară a Germaniei; urmau apoi considerentele de ordin economic. P.P. Carp, prin gazeta sa, „Moldova", susţinea că victoria Centralilor era o garanţie a independenţei noastre economice, căci o stăpânire rusească asupra Bosforului şi Dardanelelor însemna prăbuşirea economică a României, care respira prin Marea Neagră, Dunăre şi Strâmtori. Cucerirea Strâmtorilor de către Rusia ar fi anihilat toate succesele politice şi teritoriale câştigate în altă parte. Pe de altă parte, victoria Centralilor, susţinea P.P. Carp, însemna şi dezrobirea Basarabiei.

Însă majoritatea conservatorilor susţineau neutralitatea, dar cu simpatii progermane, fiind conştientă că nici nu poate fi vorba despre o eventuală intervenţie de partea Puterilor Centrale, din cauza în principal a opiniei publice. Aceştia se grupau în jurul lui A. Marghiloman, Titu Maiorescu şi P.P Carp, aparţineau curentului german prin educaţia pe care o primiseră în tinereţe, ca studenţi ai universităţilor germane, prin ataşamentul faţă de Regele Carol I, precum şi prin aversiunea împotriva politicii Rusiei.

Titu Maiorescu, având sănătatea şubredă, începuse să se dezintereseze de cele politice, stând mai mult în Austria. Rămâne membru al Comitetului Executiv al Partidului Conservator, având speranţe în prima parte a anului 1916, că va fi chemat să formeze guvernul pentru a continua neutralitatea. Faptul că Maiorescu a făcut cópii după toate scrisorile pe care le-a scris în întreaga sa viaţă, încă din copilărie şi pînă în ultimele zile, este extraordinar la noi: cum în vremea aceea nu exista nici maşina de scris, nici posibilitatea fotocopierii, această muncă repetată ne spune mult despre firea marelui bărbat. În fond, recopiind, Maiorescu mai „scria" încă o dată un mesaj, de orice natură ar fi fost el, limbajul său intelectual este impecabil, mai modern decît al oricărui contemporan. Se ştie azi că singur, sau împreună cu cea de a doua sa soţie, a revizuit de cîteva ori textul complet al însemnărilor, eliminînd multe pasaje, Maiorescu şi-a cenzurat propria-i posteritate.

Alexandru Marghiloman făcea parte din multe consilii de administraţie ale societăţilor cu capital german, în toată perioada neutralităţii a avut o atitudine rezervată şi prudentă. Era conştient de faptul că, în condiţiile politice interne, o neutralitate binevoitoare Puterilor Centrale reprezenta soluţia cea mai bună pe care o putea susţine. Fiind şeful unui partid constituţional, în momentele importante, ca de pildă Consiliul de Coroană din 1916, nu s-au opus hotărârilor luate de majoritate pentru a nu lovi în unitatea naţională. Sentimentele sale progermane nu şi le-a făcut cunoscute oficial decât

în primăvara anului 1915, odată cu ruptura de ramură conservatoare grupată în jurul lui Nicolae Filipescu. A încercat să aplaneze divergențele din sânul partidului şi să-i mențină aparenta unitate, fiind conştient de faptul că, despărțindu-se de N. Filipescu, îi acorda acestuia deplina libertate pentru propaganda sa proantantistă. Nutrea speranța că menținând unitatea partidului, va putea diminua intensitatea agitațiilor proantantiste.

Istoricul Florin Constantiniu disociază între o opțiune pentru unitate națională, a celor care susțineau eliberarea Transilvaniei, respectiv o opțiune pentru securitate națională, având în vedere pericolul rusesc, reprezentată de Constantin Stere şi Petre P. Carp

Potrivit aşteptărilor opiniei publice, Regele Ferdinand trebuia să ridice spada de ofițer al armatei prusace împotriva țării sale de origine, dar şi a familiei sale. *„Am simțit* – mărturisea el – *o mare mâhnire, căci am înțeles de ce avea să mă îndepărteze acea cale pentru totdeauna de familia mea, de amicii mei de odinioară, de amintirile din copilărie. A fost în mine o luptă a conştiinței şi a inimii. Conştiința a învins. Atunci am putut păstra neclintită speranța de a învinge pe Mackensen, deoarece reuşisem să înving în mine pe un Hohenzollern"*. Cu acest gând, când Petre P. Carp i-a spus *„Sire, Hohenzollernii nu pot fi învinşi"*, Regele i-a dat cu promptitudine replica: *„Vă înşelați, domnule Carp, am învins deja unul", referindu-se bineînțeles la el însuşi.*

Consiliul de Coroană din 14/27 august 1916 a fost ținut la reşedința regală de la Cotroceni, în Marea Sufragerie de Gală. Au fost prezenți Regele Ferdinand I, prințul moştenitor Carol, membrii guvernului (Ion I.C. Brătianu, Al. Constantinescu, Vintilă Brătianu, I.G. Duca), reprezentanții Parlamentului – Mihail Pherekyde şi C.F. Robescu, foştii preşedinți ai Consiliului de Miniştri – Theodor Rosetti, Petre P. Carp, Titu Maiorescu, şefii partidelor de opoziție (Nicolae Filipescu, Take Ionescu, Alexandru Marghiloman), foştii preşedinți ai Corpurilor Legiuitoare – C. Olănescu şi C. Cantacuzino-Paşcanu.

În cadrul Consiliului s-a luat hotărârea ieşirii României din starea de neutralitate şi participarea la război alături de Antantă, cu scopul realizării unității naționale. Deschizând şedința, Regele a declarat: *„Am convocat aici pe mai marii țării, nu ca să le cer un sfat, ci ca să le cer sprijinul. Văd situația în aşa fel încât nu mai putem rămâne în neutralitate; de aici înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă; guvernul meu, care crede şi el că a venit momentul să începem războiul, a şi avut o consfătuire cu unul din guvernele beligerante*". Au mai luat cuvântul şi Ion I.C. Brătianu, Take Ionescu, Al. Marghiloman, Nicolae Filipescu, Petre P. Carp şi Titu Maiorescu. Cu acest prilej, Brătianu a amintit că: *„Într-o vâltoare ca aceea a actualului război, în care harta lumii se preface, o țară ca a noastră nu poate să rămână neutră până la capăt. Se impune să ieşim din neutralitate, având drept ideal unitatea națională, căci cine ştie dacă în decursul veacurilor vom găsi un prilej atât de prielnic ca cel de azi"*.

Între cei doi redutabili scriitori de istorie politică: Duca şi Marghiloman, Stelian Neagoe era *„înclinat să-i dăm crezare lui Marghiloman – precursor sincer în impresiile şi cugetările sale aşternute pe hârtie atunci (la „priză direct"), decât redactărilor târzii ale lui Duca, inspirat copios din substanțiala materie a Notelor Politice marghilomaniene"*.

14 august 1916. –

– Mă duc la Cotroceni cu Maiorescu. Czernin a fost ieri la Brătianu, care i-a spus că este amânat Consiliul pentru după amiază şi că el păstrează şi este în măsură de a păstra neutralitatea! Maiorescu se întreabă: La ce bun aceste minciuni? Cum se pot falsifica fapte materiale atât de uşor de controlat? La ora 10 se întrunesc în sufrageria cea mare de la Cotroceni: miniştrii, Theodor Rosetti, Carp, Maiorescu şi cu mine, Nicu Filipescu, Take Ionescu, Olănescu, Cantacuzino-Paşcanu, Mişu Pherekyde şi C.F. Robescu (înlocuind pe V Missir [Sena] lipsă).

Eu (Alexandru Marghiloman): *„Lucrurile fiind hotărâte, nu mai pot da vreo povaţă; fac numai o rugăciune Regelui, dacă mai este timp. Preţuirea şanselor războiului nu o văd ca dl. Brătianu. După atâtea sacrificii omeneşti, ofensiva Aliaţilor nu a recâştigat nici o porţiune infimă din ceea ce ocupă Centralii: am harta aici. Ni se spune că în Polonia s-au încetinit operaţiile pentru ca să se constituie rezervele pentru noi: deci nu este prisos de oameni. Bulgaria? Nu văd antinomie între Statele noastre; am crezut şi cred că o bună înţelegere între noi şi bulgari ar constitui o a şaptea mare putere în Orientul Europei. Dar chiar dacă şansele ar fi bune, este în interesul României să ajute la instalarea ruşilor pe Strâmtori? Din mijocul secolului al XVII-lea Rusia luptă ca să iasă la Marea caldă: azi aceasta este singurul ei ţel. Rog pe Rege să se gândească că dacă Rusia vine la Constantinopol, România este drumul care leagă Rusia cu Strâmtorile. Chiar dacă n-ar cuteza Rusia să-şi anexeze această cale – România, – instalarea la Strâmtori a marelui nostru inamic este moartea economică a ţării. Cred că acesta este cel mai mare păcat ce un român poate comite împotriva viitorului ţării. S-a făcut apel la concursul tuturor. Odată decizia luată, vom tăcea! Aceasta este tot ce putem face pentru a nu rupe unitatea naţională”.*

Pentru neutralitate: Theodor Rosetti: *Nu crede în sfărâmarea Austriei şi rămâne constant în convingerea lui că nu avem cu ce duce un război lung şi greu ca acesta.*

Titu Maiorescu: *„Este controversă asupra situaţiei militare, şi pe o controversă nu se riscă soarta ţării. Cunosc pe ardeleni: Popovici, Vaida, care văd în ceea ce se petrece sfâşierea lor. Nu se constată unanimitatea de la 1913; azi sufletele sunt împărţite. Cine va ratifica declaraţia de război? Camerele actuale: pe altă chestiune au fost alese. Intrăm în foc sau nu? Se poate oare zice că ţara a fost consultată? Cum ne este justificată ieşirea din neutralitate? Cer continuarea expectativei!”*

Păstrându-şi principiile ce îl călăuzeau, P. P. Carp cere imediat intrarea în luptă de partea Puterilor Centrale. P.P. Carp a rostit vestita fraza: *„Mă voi ruga de Dumnezeu ca armata romană să fie bătută”* şi a continuat cu o declaraţia extrem de şocantă: *„Voi trimite în război pe cei trei fii ai mei dacă veţi hotarî războiul, se înţelege, în armata inamică României.” …„a merge cu Rusia este a izbi în interesele ţării şi în continuitatea Dinastiei”... „Doresc să fiţi învinşi, pentru că victoria voastră ar fi ruina ţării!”*

Pentru a intra în război de Partea Antantei, plin de entuziasm, Nicolae Filipescu, unul dintre personajele carismatice de pe scena politică a vremurilor: *„Curajos până la temeritate, excesiv de pătimaş, violent ca un tigru şi bun ca un copil”*, îl descrie Octavian Goga în „Însemnări din zilele războiului nostrum”. *„Treizeci de ani nu a fost*

mişcare în Ardeal în care Filipescu să nu fi fost amestecat, nu a fost durere peste munți pe care Filipescu să n-o fi împărtăşit, nu a fost conducător care să fi venit la Bucureşti şi care să nu fi găsit larg deschisă inima, casa şi punga lui Filipescu"... „Iar atunci când războiul mondial a izbucnit, când a apărut posibilitatea ca visul secular să se înfăptuiască chiar în zilele noastre, să-l vedem cu ochii noştri, Filipescu a fost cuprins de o adevărată frenezie. A cerut intrarea în acțiune imediată, nu a mai vrut să ție seama de nici o considerațiune, s-a azvârlit într-o propagandă deşănțată".

Tot pentru a intra în război de partea Antantei este şi Take Ionescu, *Tăkiță Gură de Aur*, cum era alintat de contemporani, unul din cei mai mari diplomați români din toate timpurile, cel care la izbucnirea războiului a avut o viziune profetică: război de cinci ani, intrarea Americii şi a Japoniei, încrederea fără nici un dubiu în victoria aliaților şi întregirea României cu oamenii ei aflați în afara Vechiului Regat. *„Şi vom vedea şi alte lucruri mari. Vom vedea multe tromuri prăbuşindu-se; vom vedea născând atotputernicia Americii; vom vedea preponderența rasei anglo-saxone, vom vedea omenirea făcând un mare pas spre stânga, socialismul revoluționar".*

Perioada cea mai zbuciumată a Partidului Conservator este strâns împletită cu viata şi activitatea lui Alexandru Marghiloman, ultimul său preşedinte, până la moartea sa în 1925, aşa că se cuvine să se amintească meritele sale. Înfrângerile suferite de România în toamna anului 1916 pe teatrele de luptă din Transilvania, Dobrogea, Muntenia, urmate de retragerea în Moldova a armatei şi a guvernului îi întăresc lui Al. Marghiloman convingerea că România a pierdut războiul cu Puterile Centrale. Cu acordul Regelui Ferdinand şi al lui I.I.C. Brătianu, rămâne în teritoriul ocupat, declarându-se gata să încheie o pace cu Centralii, dacă i se va permite formarea guvernului.

Eroismul armatei române din 1917, când a fost oprită ofensiva Puterilor Centrale pe frontul din Moldova, nu a putut fi fructificată pentru că Rusia Sovietică a încheiat o pace separată cu Puterile Centrale. Rezultatul a fost întreruperea legăturilor cu Antanta, care se făcea prin Rusia. Marghiloman era singura persoană acceptabilă atât pentru germani şi austro-ungari, cât şi pentru Regele Ferdinand. El acceptă să formeze guvernul pentru a salva statul şi monarhia cu prețul semnării unei păci umilitoare şi a pierderii popularității. Grație relației sale de prietenie cu Czernin şi Kuhlman, a abilității cu care a ştiut să exploateze neînțelegerile dintre austrieci şi germani, a reuşit să obțină unele concesii de graniță pe Carpați, o stare de suspensie în Dobrogea, recunoaşterea unirii Basarabiei cu România, mici reduceri în procentele exploatării petrolului şi a producției de grâu. Practic prin semnarea armistițiului din aprilie 1918, Marghiloman a evitat ocuparea totală a țării de către Puterile Centrale.

Deşi se angajase să procedeze la demobilizarea armatei, guvernul condus de Al. Marghiloman a păstrat sub arme 176.000 de ostaşi spre stupefacția misiunii militare germane din Iaşi, condusă de generalul Brandenstein. Astfel, au fost păstrate regimentul vânătorilor de munte, regimentul cadre de infanterie, de artilerie grea, zece batalioane de pionieri, formațiile de etape, administrative şi sanitare, nu s-au cedat duşmanului cele 20 de trenuri de muniție prevăzute, i s-au dat însă şapte trenuri în care *„nu era un cartuş, nu era un proiectil care să poată servi".*

Dramatismul momentelor din preajma semnării păcii sunt descrise de Regina Maria: … *„a fost ceva groaznic din toate punctele de vedere. Czernin de-abia a fost politicos... Nu-i dădu lui Nando niciun fel de nădejde. Condiţiile de pace sunt cu neputinţă de primit, dar dacă nu ne învoim cu ele, trebuie, după părerea lor, să fim şterşi după faţa pământului... Dacă nu vrea Nando să primească pacea acum şi în condiţiile dictate de ei, atunci îi fac cunoscut amândoi împăraţii că-l vor urmări cu o duşmănie neînduplecată şi că niciodată nu vor mai ridica mâna ca să-l ocrotească pe el sau pe un alt membru al familiei lui”...* În încheiere Regina Maria adaugă: *„Dacă ne e scris să murim, să murim cu fruntea sus, fără să ne mânjim sufletul, iscălind cu numele nostru osândirea la moarte. Să murim rămânând dârji, strigând lumii întregi indignarea noastră faţă de nemernicia ce se aşteaptă de la noi”.*

P.P. Carp, adevărat filogerman, îi îndemna pe germani să desăvârşească cucerirea militară a României, ocupând Moldova şi detronarea Regelui şi aducerea pe tron a prinţului Wilhelm Eitel Friedrich Cristian Karl, al doilea fiu al împăratului Wilhelm al II-lea. Acest proiect a căzut datorită împotrivirii lui Al. Marghiloman. Carp milita pentru înlăturarea lui Ferdinand, să se înlăture şi dinastia. Pentru că este *„imposibilă”*. Dacă ea rămâne şi se reîntoarce la Bucureşti, *„cu ea s-ar întoarce corupţia ultimilor ani, ea, cu adepţii ei fiind prea mult implicată în sistemul de corupţie şi îmbogăţire al vieţii politice practicate până acum”*. Totodată, P.P. Carp consideră monarhia în fiinţă *„incapabilă din punct de vedere moral să conducă poporul şi statul spre însănătoşire”* (aluzie la ce se discuta în epocă despre Regina Maria, dar şi despre Rege şi principele Carol şi aventurile lor). În chestiunea cedărilor teritoriale, Carp şi prietenii săi erau dispuşi să se trateze pentru Dobrogea de Sud, *„chiar şi pentru o tranzacţie în bani suntem dispuşi. Am auzit că Bulgaria vrea să aibă Dobrogea până la gura Sulinei, iar Austro-Ungaria, trecătorile noastre spre Transilvania şi Moldova de Nord. Aceasta înseamnă ruina economică a României”*. Carp apela la interesul economic al Germaniei, care nu are decât de câştigat de pe urma unei Românii independente şi prospere. *„Noi vedem posibilă dezvoltarea noastră autonomă numai în strânsă legătură cu Germania şi în schimbul de mărfuri nemijlocit cu ea. În acest scop, atât noi, cât şi Germania, trebuie să avem calea maritimă... Germania are nevoie în această parte a Europei de un bastion contra slavilor”*. Ideile lui Carp vor fi reluate în preajma şi în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Acceptând să semneze Tratatul de pace de la Bucureşti, Al. Marghiloman a obţinut de la Puterile Centrale acceptarea tacită să nu se opună Unirii Basarabiei cu România. Astfel, deşi învinsă, România a ieşit din război cu avantaje teritoriale. Înlăturat de Rege la 24 octombrie/ 6 noiembrie 1918, atunci când victoria Antantei devenise certă, Al. Marghiloman s-a simţit profund jignit, socotindu-se victima unei „lovituri de stat” dată în favoarea lui I.I.C. Brătianu. Înainte de a părăsi puterea a declarat *„... Am păstrat ţării o dinastie, o armată şi i-am dat ţării Basarabia şi Bucovina, cu integritatea teritoriului.”* Daniel Ciugureanu, fost prim ministru al celui de-al doilea guvern al Republicii Democratice Moldoveneşti şi secretar de stat în cabinetul „trădătorului” Marghiloman, a accentuat că *„unirea Basarabiei cu ţara se datoreşte domnului Marghiloman şi guvernului său”*.

Marghiloman şi-a apărat chiar şi adversarii. Când germanii cer să fie extrădaţi Take Ionescu, Ionel Brătianu şi alţii, Marghiloman refuză energic: *„Românii nu se extrădează şi-n legislaţia română lege de exil nu există".*

Nicolae Iorga, redutabil adversar al lui Marghiloman şi al germanofililor, apreciază prin autoritatea sa că: *„Alexandru Marghiloman a fost tragica victimă a unor grozave împrejurări [...] o podoabă a vieţii noastre politice".*

Riscurile erau enorme, atât pentru el cât şi pentru partid. Niciun alt lider politic de talia lui nu a îndrăznit să-şi asume această ingrată misiune. A fost conştient de responsabilitatea asumată. O spune răspicat în 1924, într-o convorbire cu Regele Ferdinand: *„Partidul Conservator este prin esenţa sa un partid dinastic. Din patriotism, el şi-a luat greaua sarcină să încheie pacea învinsului",* Regele: *„Nimeni mai bine ca mine nu cunoaşte importanţa sacrificiului".* Se compromisese pe el, compromisese partidul, dar asigurase existenţa statului, a monarhiei şi nu în ultimul rând chiar viitorul naţiunii.

Ultimele cuvinte scrise de politician în memoriile sale a fost: *„Mă duc, oricând s-o încheia viaţa mea, cu conştiinţa mea în pace. Am greşit poate mai des decât socotesc, dar gândul mi-a fost totdeauna curat şi mi-am iubit ţara [...]. Eu am intrat în politică bogat şi ies sărac, dar cu mâinile curate".*

După demisia sa (24 octombrie 1918), Partidul Conservator va încearca să se reorganizeze, sub denumirea Partidul Conservator-Progresist (1/14 decembrie 1918), în vederea supravieţuirii pe eşichierul vieţii politice. Se va adopta un nou program, care, prin noile sale prevederi, constituie un pas înainte, dar nu suficient pentru a satisface cerinţele populaţiei: înfăptuirea reformei agrare, introducerea votului pluralist pentru cetăţenii care aveau cel puţin doi copii, întărirea rolului Senatului, asigurări sociale, participarea muncitorilor la beneficii, impozit progresiv pe venit etc. Încercarea de supravieţuire rămâne însă fără rezultat (la alegerile din 1919, partidul a obţinut 13 mandate de deputaţi şi 4 de senatori, la alegerile din mai 1920 şi martie 1922, nu a mai câştigat nici un mandat). După moartea lui Alexandru Marghiloman, în 1925, Partidul Conservator-Progresist fuzionează cu Partidul Poporului şi prin acest fapt iese de pe scena politică.

Cealaltă aripă a conservatorilor democraţi, condusă de Take Ionescu, fuzionează cu gruparea lui N. Filipescu (după moartea acestuia, survenită în septembrie 1916), pe baza atitudinii comune antantofile, sub denumirea de Partidul Conservator-Naţionalist. În 1919 îşi schimbă denumirea în Partidul Democrat, are un nou program, care preconiza votul universal, descentralizarea administrativă, impozit progresiv pe venit, ziua de lucru de 8 ore etc. La alegerile parlamentare din 1919 nu a luat parte, iar la cele din mai-iunie 1920, în cartel cu Partidul Poporului, aflat la putere, a obţinut 17 mandate. În guvernul Averescu (1920-1921) au intrat şi trei lideri ai Partidului Democrat. Ultima răbufnire o constituie mandatul scurt (decembrie 1921 – ianuarie 1922) al lui Take Ionescu în calitate de Preşedinte al Consiliului de Miniştri.

Conservatorii au susţinut că instituţiile politice sunt produsul unei dezvoltări îndelungate. Schimbarea acestora de către oameni s-ar realiza împotriva legilor eterne, conservatorii susţinând că schimbările sunt de fapt brutalizări ale istoriei. Conservatorismul român se aseamănă cu conservatorismul european în genere. Dar, spre deosebire de liberalism, el se revendică şi dintr-o realitate românească proprie, din tradiţii proprii.

El moşteneşte ideologic pătura conducătoare a Principatelor Române. În România, conservatorismul a îmbrăcat două aspecte: reacţia la spiritul revoluţionar, în impulsionarea unor transformări sociale prea repezi. Principala creaţie a conservatorismului românesc este teoria formelor fără fond, considerată de unii cercetători drept „un mod specific românesc" de a răspunde „provocării istoriei", „o forma mentis românească", una din „marile idei teoretice ale Europei", ca reacţie la democraţia de masă. Se caracterizează prin cultivarea spiritului de elită, neîncrederea în inovaţiile rapide şi apărarea valorilor în cultură.

Ceea ce a încercat conservatorismul în România a fost să păstreze şi să întărească individualitatea proprie poporului român.

Bibliografie

Duca, I.G., *Amintiri politice*, vol. I, Colecţia „Memorii şi Mărturii", Jon Dumitru-Verlag, Munchen, 1981.

Marghiloman, Alexandru, *Note politice*, vol. I, Ediţie şi introducere de Stelian Neagoe, Editura Scripta, Bucureşti, 1993.

Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, ediţia a III-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2002.

Bulei, Ion, *Regina Maria. Puterea amintirii,* Editura Meteor Publishing, Bucureşti, 2016.

Carp, Petre, P., *România şi războiul european. Cu cine trebuie să mergem*", Editura Societăţii „Tiparul", 1915.

Mamina, Ion, *Consilii de Coroană,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997.

Peneş, Nicolae, *Alexandru Marghiloman, lordul valah*, Editura Edit Graph, Buzău, 2007-2008.

Bulei, Ion, *Lumea românească*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1984.

Bulei, Ion, *Sistemul politic al României moderne,* Bucureşti, Editura Politică, 1987.

Mungiu-Pippidi, Alina, *Doctrine politice: concepte universale şi realităţi româneşti,* Editura Polirom, Iaşi, 1998.

Radu, Sorin, *Elita conservatoare şi problema modernizării sistemului electoral din România*, publicat în „Ţara Bârsei", Braşov, 2005, p. 112-122.

ASPECTE PRIVIND RELAȚIILE ROMÂNIEI CU S.U.A. ŞI CU RUSIA, ÎN PERIOADA REALIZĂRII MARII UNIRI

Corvin Lupu

După formarea statului național român, la 1859 şi mai ales după promulgarea primei Constituții interne româneşti, la 1866, relațiile României cu S.U.A. au rămas la un nivel foarte scăzut datorită nemulțumirilor evreieşti față de conducătorii statului român. Aceste nemulțumiri au generat ceea ce în România a fost şi este cunoscut sub numele de „chestiunea evreiască". După anul 1830 şi declanşarea proceselor de modernizare a societății româneşti, modernizare catalizată de Regulamentele Organice, în deceniile următoare, în Principatele Române a pătruns un mare număr de evrei, de ordinul sutelor de mii. Majoritatea zdrobitoare a acestor evrei îmbrățişau doar câteva meserii: negustori, funcționari de stat, bancheri, magistrați şi avocați, medici. În Transilvania, numărul evreilor nu a crescut datorită restricțiilor impuse de autoritățile ungureşti, săseşti şi secuieşti. Dar, România era o țară mică, având posibilități limitate de absorbție a unui număr atât de mare de străini în domenii de vârf atât de puține. Încet, încet, aceşti evrei au ajuns să controleze în foarte mare măsură finanțele, comerțul, justiția, presa şi medicina în România, nemulțumindu-i pe români. Pe de altă parte, nemulțumiți erau şi evreii, datorită menținerii Articolului 7 din Constituția României din 1866. Articolul condiționa acordarea cetățeniei române de apartenența la creştinism, ceea ce bloca obținerea cetățeniei române de către evrei.

După declanşarea operațiunilor militare ale Primului Război Mondial, alte mase mari de evrei aveau să fugă din calea prigoanei şi a războiului din diverse țări europene. Mulți dintre aceştia au escaladat frontierele României, fără paşapoarte şi vize, majoritatea fără acte de identitate şi s-au aşezat în România. Ei au creat şi menținut permanent o stare de presiune politico-diplomatică asupra României, căreia i se cerea de către comunitatea evreiască internațională şi de către marile puteri ale lumii să-i accepte pe aceşti evrei şi să le ofere toate drepturile, ca şi când România ar fi fost responsabilă de suferințele evreilor de pe alte meridiane ale Europei. În acelaşi timp, guvernele României nu aveau posibilitatea să înlăture suferințele mari ale românilor, datorate războaielor, sărăciei şi înapoierii social-economice.

În deceniul al patrulea al secolului al XX-lea, cifra totală a evreilor din România s-a ridicat la aproximativ 1,5 milioane. Cifra exactă de evrei din România a fost totdeauna foarte greu de precizat, datorită faptului că la recensăminte şi cu ocazia întocmirii actelor de identitate, un mare număr de evrei îşi declarau etnia în fals, declarându-se germani, maghiari, slavi, sau români. Numărul evreilor ascunşi a rămas mare, până în zilele noastre. Aceşti evrei ascunşi au rămas fideli comunității evreieşti internaționale şi au susținut tacit supunerea României față de marile puteri şi față de corporațiile internaționale.

După Războaiele Balcanice şi Pacea de la Bucureşti (1913), România ajunsese cea mai importantă țară din regiunea Balcanilor. Casa ei Regală se înrudea cu marile case regale ale Europei. Prin Regele Carol I se înrudea cu cele ale Germaniei şi Austro-Ungariei, iar prin principesa moştenitoare Maria de Saxa-Coburg şi Gotha, fostă mare principesă a Marii Britanii şi Irlandei, nepoată a Reginei Victoria, cu Marea Britanie şi, de asemenea, cu Rusia, mama principesei Maria fiind marea ducesă a Rusiei, Maria Alexandrovna Romanova, unica fiică a țarului Alexandru al II-lea şi soră a țarului Alexandru al III-lea, tatăl țarului Nicolae al II-lea. Această postură a făcut ca la Bucureşti să se dezvolte tot mai mult proiecte de viitor, privitoare la perspectiva unirii cu România a celorlalte provincii locuite de români: Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul, Bucovina, Basarabia.

Refuzul României de a intra în Război alături de Puterile Centrale şi neutralitatea din primii ani ai războiului, cu deosebire hotărârea pe această linie a prim-ministrului Ionel I.C. Brătianu, a fost mult influențată de diplomația Rusiei, sub directa coordonare a ministrului de Externe, Serghei Dmitrievici Sazonov. În zilele premergătoare deciziei României de a rămâne neutră (29 şi 30 iulie 1914), Sazonov a fost în contact cu Ionel I.C. Brătianu, prin intermediul ambasadorului rus la Bucureşti, Stanislav Poklevski-Koziell. În acest demers diplomatic a fost implicat şi ambasadorul României în Rusia, Constantin Diamandy. Rusia a făcut României o propunere de convenție prin care se angaja să o susțină în cazul oricărei acțiuni militare străine împotriva ei. Aluzia privea Bulgaria, care, nemulțumită de alipirea Cadrilaterului la România (1913), viza ocuparea întregii provincii Dobrogea. Convenția prevedea trei articole: „1) România se obligă să sprijine cu forțele ei militare operațiile Rusiei împotriva Austro-Ungariei; 2) România nu va încheia pace cu Austro-Ungaria decât cu consimțământul Rusiei şi simultan cu ea; 3) Rusia se obligă să nu înceteze războiul împotriva Austro-Ungariei şi să nu încheie pace cu ea, mai înainte ca țările din monarhia austro-ungară, locuite de o populație românească, să fi fost alipite la coroana României."[1]

Ministrul rus de Externe a determinat puterile occidentale din Antantă să ofere garanții diplomatice guvernului de la Bucureşti, privitor la respectabilitatea ofertei țariste, prin intermediul ambasadorilor Franței şi Marii Britanii la Bucureşti.

Pentru România, punctul al treilea al proiectului de convenție era deosebit de tentant şi a influențat poziția adoptată de Consiliul de Coroană din 3 august 1914, care a hotărât neutralitatea României.

Colaborarea diplomatică ruso-română a continuat şi după declararea neutralității României. În septembrie 1914, Rusia ocupase jumătatea de nord a Bucovinei, alungând armatele austro-ungare. Rusia a invitat România să acționeze pentru recuperarea sudului Bucovinei şi oferind guvernului român posibilitatea să preia de la Rusia nordul Bucovinei. Guvernul român a păstrat poziția de neimplicare militară în evenimente, dar, în data de 1 octombrie 1914, a semnat o convenție secretă cu Rusia cu următorul conținut: „Rusia se angajează să recunoască României dreptul de a-şi anexa regiunile monarhiei austro-ungare cu populație română. În Bucovina, delimitarea teritoriilor ce urmează

[1] Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p. 165.

să fie anexate Rusiei sau României se va face după criteriul majorității etnografice a populației. România va avea dreptul să ocupe aceste teritorii în momentul pe care-l va socoti prielnic. Cât priveşte România, ea se angajează să păstreze până la data acestei ocupații o neutralitate binevoitoare față de Rusia." Cu ocazia semnării acestei convenții secrete, Ionel I.C. Brătianu a solicitat Rusiei şi a obținut completarea textului documentului cu următoarele două precizări: „1) României i se garantează de către Rusia statu-quo-ul teritorial în frontierele ei actuale. 2) Frontiera între partea rusă şi partea română a Bucovinei va fi râul Prut, obținându-se astfel un hotar trainic între ambele state." Convenția a fost semnată de prim-ministrul Ionel Brătianu şi de ambasadorii Stanislav Poklevski-Koziell şi Constantin Diamandy[2].

Convenția a fost ținută secretă. Rusia s-a angajat să obțină aprobarea şi susținerea Franței şi Marii Britanii. Prin „neutralitatea binevoitoare" a României, Rusia înțelegea ca România să nu aprovizioneze inamicii ei cu nimic, să nu le pună la dispoziție căile ferate pentru ca Puterile Centrale să aprovizioneze Bulgaria, dar să permită aprovizionarea Serbiei de către Rusia peste teritoriul național.

Când guvernul rus a obținut informația că Austro-Ungaria a propus României autonomia Transilvaniei, a transmis Bucureştiului că Rusia va oferi României dreptul de a o uni cu România, nu doar autonomia.

Convenția ruso-română din 1 octombrie 1914 (calendar nou) a fost deosebit de importantă pentru istoria relațiilor internaționale ale României. A fost pentru prima oară când se recunoştea României dreptul asupra tuturor teritoriilor româneşti deținute de Imperiul austro-ungar.[3]

Din 1913 preşedinte al S.U.A. a fost Woodrow Wilson. În 1914, când a izbucnit primul război mondial, Marea Britanie şi Franța au încercat să atragă S.U.A. de partea lor. Neutralitatea S.U.A. a fost datorată în mare parte nemulțumirilor comunităților americane evreieşti față de regimul țarist din Rusia, apreciat ca fiind antisemit, întrucât evreilor nu li se deschidea accesul la conducerea societății ruseşti şi la poziții dominante în domeniile importante ale societății ruse. Un mare număr de evrei bolşevici erau deportați în Siberia, iar alți numeroşi evrei bolşevici şi republicani se refugiaseră în diverse țări europene. Aceasta era principala cauză pentru care presa internațională de atunci şi de mai târziu, aflată în cea mai mare parte în mâini evreieşti, au creat țarului Rusiei şi familiei sale o imagine negativă. Regina României, Maria, era verişoară primară cu țarul Rusiei, Nicolae al II-lea. Acest fapt nu era de natură să catalizeze relațiile României cu S.U.A., atâta timp cât Romanovii „antisemiți" erau pe tronul de la Sankt Petersburg. S.U.A. nu doreau să contribuie la victoria Rusiei în război şi la consolidarea dinastiei care nu permitea controlul societății ruseşti de către evrei. Aceasta a fost una dintre cele mai importante cauze ale neutralității S.U.A. în primii ani de război.

În anii neutralității României, românii din S.U.A. au fost derutați în atitudinea pe care ar fi trebuit şi ar fi dorit să o adopte, pentru că nu cunoşteau exact poziția României față de cele două tabere care se războiau. Ca şi la Bucureşti, în sânul emigrației

---

[2] *Ibidem*, p. 168.

[3] Vezi şi A Iordache, *Încheierea acordului româno-rus din 18 septembrie/1 octombrie 1914. Însemnătatea şi consecințele sale*, în „Revista de istorie", nr. 1, 1976, pp. 49-62.

româneşti din S.U.A. opţiunile faţă de cele două tabere erau împărţite. După intrarea României în război, românilor din S.U.A. nu li s-a mai permis să părăsească teritoriul naţional de peste Ocean, din raţiuni de neutralitate, pentru ca românii americani să nu lupte ca voluntari în război, în calitate de cetăţeni ai S.U.A..

După intrarea României în război, poziţia S.U.A. faţă de autorităţile de la Bucureşti nu s-a schimbat, ele continuând neutralitatea, iar, pe de altă parte, puternica, bogata şi influenta comunitate evreiască nu era dispusă să sprijine România, aliata Rusiei ţariste „antisemite".

Din martie 1916 a venit în România primul observator militar al S.U.A., Halsey E. Yates, care a fost foarte activ şi a cerut la Washington acreditarea a încă cinci observatori militari. Au venit doar doi, cei trei americani fiind singurii ataşaţi militari străini care au primit de la autorităţile române dreptul să viziteze linia frontului. Era important pentru România, întrucât Casa Albă nu fusese în trecut corect şi complet informată asupra cauzelor profunde ale intrării României în război şi despre justeţea aspiraţiilor ei naţionale. Ataşaţii militari americani au constatat şi raportat la Washington starea proastă a echipării armatei române şi multe alte aspecte[4].

Ambasadorul S.U.A. la Bucureşti, Charles Vopicka, de etnie cehă, a fost ocrotitorul personalului medical român şi străin rămas la Bucureşti după ocuparea oraşului de către germani, ceea ce era foarte important în condiţiile epidemiei de tifos exantematic care se răspândise în toată România. La ocuparea Bucureştiului de către germani, armata inamică germană a fost primită cu flori, aplauze şi urale de către locuitorii evrei ai oraşului şi de către ţigani. Românii stăteau ascunşi în case şi pivniţe. În oraş se aflau şi 500 de cetăţeni americani. Vopicka a insistat ca germanii să oprească bombardarea Bucureştiului. Vopicka nu a respectat poziţia oficială a S.U.A., cea de neutralitate, ci s-a manifestat deschis de partea Antantei. El este cel care l-a sfătuit pe preşedintele W. Wilson să declare război concomitent Germaniei şi Austro-Ungariei, ceea ce nu s-a întâmplat. Germanii i-au făcut peste 60 de plângeri lui Vopicka la Departamentul de Stat, pentru încălcarea obligaţiilor de atitudine neutră, ceea ce a condus la retragerea lui din România ocupată de germani şi trimiterea lui la Iaşi, pe lângă guvernul regal român aflat în refugiu[5].

După cum este cunoscut, în perioada neutralităţii, ambele tabere care se războiau au făcut presiuni şi ameninţări la adresa României, fiecare solicitându-i să intre în război alături de ea şi făcându-i, concomitent, şi promisiuni.

Pe fondul tentant al propunerilor Rusiei din iulie 1914, la jumătatea lunii august 1916, România a încheiat un tratat secret cu Antanta, prin care România se angaja să intre în război alături de această alianţă, iar statele care o compuneau se angajau să îi livreze armamentul şi echipamentele necesare armatei şi să susţină România să-şi întregească teritoriul naţional cu provinciile locuite de români. România se angaja să nu încheie pace separată cu inamicul, ci doar alături de aliaţii ei. Tratatul secret al României cu Antanta s-a încheiat pe 16 august 1916. La acea oră, Casa Regală şi guvernul României nu aveau

[4] Corvin Lupu, *Relaţii diplomatice între România şi S.U.A. în lumina arhivei diplomatice a S.U.A.*, Editura Tribuna, Sibiu, 1999.

[5] *Ibidem*.

cunoştinţă de faptul că pe 11 august 1916, Rusia şi Franţa încheiaseră un protocol secret, adiţional la Tratatul cu România, prin care ele precizau că în situaţia previzibilă că armata României va fi repede înfrântă, ţara va fi dezmembrată, iar Rusia îşi va stabili aliniamentul pe Carpaţi, ceea ce însemna practic alipirea de către Rusia a întregii Moldove, iar pacea cu Austro-Ungaria şi Bulgaria s-ar fi putut încheia pe seama restului teritoriului României. Acest protocol secret al tratatului Antantei cu România este expresia duplicităţii şi lipsei de morală politică a celor două mari puteri, dispuse să se înţeleagă între ele pe seama distrugerii unui stat european aliat, căruia îi cerea insistent să intre în luptă alături de ele. Cursul războiului, cu deosebire lovitura bolşevică de stat şi reorientarea politicii Rusiei Sovietice în primii ei ani de existenţă au zădărnicit proiectul secret franco-rus.

Regele Ferdinand I a convocat Consiliul de Coroană în care a solicitat aprobarea de intrare în război la o dată cât mai apropiată de declanşarea operaţiunilor militare, pentru a se afla cât mai târziu decizia politică a României. Şedinţa a început în dimineaţa zilei de 14/27 august 1916. În cadrul şedinţei Consiliului de Coroană, problema raporturilor cu Rusia a fost una dintre cele mai sensibile. Susţinătorii intrării României în război alături de Antantă invocau necesitatea României de a nu ne alia cu Austro-Ungaria, care stăpânea mai multe provincii româneşti, iar adversarii intrării României în război invocau pericolul rusesc. Astfel, Alexandru Marghiloman argumenta susţinând că Rusia doreşte să cucerească strâmtorile Bosfor şi Dardanele şi va trece peste teritoriul României, ceea ce va reprezenta un dezastru economic care va compromite viitorul ţării. Regele l-a „dezarmat" întrebându-l: „Oare, Constantinopolul ocupat împotriva voinţei noastre este preferabil Constantinopolului ocupat cu noi?"

Adversar al intrării României în război alături de Antanta a fost şi Titu Maiorescu, care argumenta cu faptul că românii ardeleni nu doresc cu toţii unirea cu România, iar bătrânul conservator Petre P. Carp argumenta că războiul se va încheia fie cu supremaţia Germaniei, fie cu supremaţia Rusiei, sugerând că a doua variantă ar fi una dezastruoasă pentru români. El a declarat că se va supune deciziei şi, dacă România se va alia cu Antanta, va face sacrificii, respectiv va închide ziarul său pro-german „Moldova" şi va da armatei române pe cei trei băieţi ai săi, dar doreşte ca armata română să fie înfrântă, pentru ca România să scape de la pieire. Cuvintele grele ale bătrânului conservator au creat uimire şi o impresie respingătoare participanţilor la Consiliul de Coroană. Ferdinand l-a dojenit cu multă blândeţe, ca un rege înţelept, apreciind că a vorbit la necaz şi la mânie. Petre Carp a menţionat că-şi menţine cuvintele rostite, la care Ionel Brătianu, enervat, i-a replicat: „Atunci, ia-ţi copiii înapoi şi dă-i în armata germană!"

Gruparea politică pro-Antanta a reuşit să-şi promoveze proiectul politic. În spatele ei a manevrat cu fineţe şi abilitate Regina Maria, care s-a văzut „în barcă" alături de rudele ei de pe tronurile Marii Britanii şi Rusiei.[6]

După intrarea României în război (august 1916), Regele Ferdinand a fost dezmoştenit de familia de Hohenzolern-Sigmaringen, numele său fiind tăiat cu dalta de pe monumentul din marmură pe care sunt înscrişi toţi prinţii familiei. Casa Regală de la Bucureşti a încetat să mai fie „de Hohenzolern-Sigmaringen", devenind „de România".

[6] Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, pp. 202-203.

În timpul războiului, ambasadorul S.U.A. la Bucureşti s-a ocupat de schimbul de funcţionari consulari germani şi români şi de situaţia supuşilor germani şi austro-ungari din lagărul de la Călăraşi, unde au fost aceştia internaţi. A fost ocrotitorul personalului medical român şi străin rămas la Bucureşti după ocuparea oraşului de către germani, ceea ce a fost foarte important în condiţiile epidemiei de tifos exantematic care a cuprins întreaga ţară. La intrarea României în război, în Bucureşti se aflau 500 de cetăţeni americani. În numele acestora, Vopicka a intervenit şi a insistat pe lângă diplomaţia germană ca oraşul Bucureşti să nu fie bombardat. Germanii i-au făcut peste 60 de plângeri la Departamentul de Stat pentru încălcarea statutului său de diplomat al unei ţări neutre, ceea ce a condus la retragerea lui din misiunea de la Bucureşti şi trimiterea lui la Iaşi, pe lângă Casa Regală aflată în refugiu.

În perioada anilor 1916-1917, bancherii evrei din S.U.A. au finanţat opoziţia faţă de regimul ţarist rus, acordând importante sume de bani atât social-democraţilor, cât şi bolşevicilor, prin intermediul important al judeo-bolşevicului Leon Troţki şi al evreului (mama sa născută Adler) mason antimonarhist Alexander Kerensky. De asemenea, Keiser Wilhelm al II-lea al Germaniei a finanţat forţele bolşevice antiţariste prin intermediul lui Lenin, căruia i-a oferit colosala sumă de 50 de milioane de mărci aur şi un tren blindat încărcat cu armament şi cu lingouri de aur pentru declanşarea insurecţiei şi preluarea puterii, cu angajamentul lui Lenin de a încheia pacea cu Germania şi de a ieşi din război.

În mai 1917 a plecat în S.U.A. o importantă misiune diplomatică românească, condusă de ardelenii Vasile Lucaciu (preot), Ioan Moţa (preot) şi Vasile Stoica (locotenent din Avrig/Sibiu). Delegaţia a fost primită de secretarul de stat al S.U.A., Robert Lansing, dar acesta nu a promis românilor sprijin privitor la alipirea Transilvaniei la România şi nici nu a dat speranţe privitoare la posibila şi dorita de români dezmembrare a Imperiului austro-ungar. În primăvara anului 1917, Casa Albă nu-şi clarificase încă poziţia pe care urma să o adopte la sfârşitul războiului în legătură cu Europa Centrală şi de Est, dar şi-a afirmat totuşi sprijinul faţă de Antanta şi faţă de lupta României alături de această alianţă.

Ulterior, însărcinatul cu afaceri al S.U.A. pe lângă guvernul român refugiat la Iaşi, un anume Andrews, a trimis secretarului de stat al S.U.A. un raport derutant şi cu caracter dezinformator, în care i-a scris că românii reprezintă doar 60-65% din populaţia Transilvaniei şi doar o treime dintre ei doresc unirea cu România. Despre românii din S.U.A., Andrews a spus că nu sunt loiali României şi S.U.A., ci sunt loiali doar Austro-Ungariei, de unde provin ei. Raportul a făcut deservicii cauzei românilor, dar, ulterior, misiunea românească Lucaciu-Stoica, prin eforturi de influenţare a elitei politice americane şi a opiniei publice, a reuşit să creeze un climat favorabil pentru România şi pentru aspiraţiile şi interesele ei.

În 25 februarie 1917 a avut loc lovitura de palat prin care ţarul a fost forţat să abdice, fiind ulterior arestat împreună cu familia lui. S-a format un guvern provizoriu condus de prinţul Georgy Yevgenyevich Lvov, care a condus Rusia până în iulie 1917, când a fost nevoit să cedeze puterea lui Alexander Kerensky.

În urma arestării ţarului şi a căderii regimului său politic, ca şi a faptului că flota S.U.A. care aproviziona Franţa şi Marea Britanie era atacată de germani, S.U.A. au

intrat în război alături de Antantă şi au trimis efective puternice, armament şi echipamente în Europa de Vest, consolidând decisiv forţele anglo-franceze, epuizate de anii anteriori de război. Balanţa forţelor s-a dezechilibrat în favoarea Antantei. S.U.A. au intrat în război împotriva Germaniei, dar nu şi împotriva Austro-Ungariei, ceea ce nu a fost încurajator pentru România.

Imediat după intrarea S.U.A. în război, Regele Ferdinand i-a scris preşedintelui W. Wilson şi a precizat poziţia României şi aspiraţia ei de a elibera teritoriile româneşti deţinute de Imperiul austro-ungar. A fost o foarte importantă precizare a poziţiilor politice ale României.

După lovitura bolşevică de stat din 7 noiembrie 1917 şi ieşirea Rusiei din război, în martie 1918, rămasă singură pe frontul de est să lupte contra armatelor germane, austro-ungare şi bulgare, România a încheiat Tratatul de Pace de la Buftea (5 martie 1918) şi apoi la Bucureşti (7 mai 1918) cu Puterile Centrale, ceea ce a creat mari nemulţumiri în rândul Antantei. România considera că are temei să iasă din război, odată ce Rusia a ieşit şi şi-a retras armatele, iar statele Antantei considerau că tot din motive obiective nu şi-au îndeplinit obligaţiile de înarmare a României. Totuşi, bine sfătuit de Regina Maria şi de politicieni, Regele Ferdinand nu a promulgat Tratatul de la Buftea/Bucureşti, care nu a produs efecte în dreptul internaţional, ceea ce avea să permită denunţarea lui, în toamna aceluiaşi an, 1918.

Raporturile dintre România şi Rusia Sovietică s-au compromis de la începutul existenţei statului comunist rus. A fost un start ratat, care a marcat pentru multă vreme, până astăzi, comunicarea politică între cele două ţări. Clasa politică românească, formată exclusiv din reprezentanţi ai proprietarilor, profund anticomunistă, nu accepta colaborarea cu bolşevicii şi nu credea în posibilitatea menţinerii lor la putere la Moscova.

Existenţa în România a unei probleme evreieşti, legată de nemulţumirile mari de la nivelul societăţii faţă de modul în care controlau evreii o mare parte a vieţii social-economice a ţării, existenţa a sute de mii de evrei pătrunşi fraudulos în ţară, ilegal, fără acte, prin escaladarea frontierelor sau prin corupţia de la frontiere şi asimilarea majorităţii evreilor cu bolşevicii, conducerea eminamente evreiască a Rusiei Sovietice, toate acestea au contribuit la starea de spirit nefavorabilă unei înţelegeri strict necesară României cu marea putere de la Răsărit.

Lipsei voinţei românilor de cooperare cu bolşevicii, i se adăugau şi abuzurile ruşilor şi necesităţile lor din perioada în care au luptat pe teritoriul dintre Carpaţi şi Prut cu inamicul comun germano-austro-ungar. Aproape un milion de ruşi au pătruns în Moldova în lunile dezastrului care a urmat înfrângerilor şi pierderii celei mai mari părţi a teritoriului României.

Comportarea armatei ruse a fost una brutală, tipică imperiilor autocrate din Asia. În Delta Dunării, locul strategic visat o întreagă istorie de Rusia, Polonia, Ungaria, Austria, Franţa şi alte ţări, autorităţile române au fost desfiinţate, jandarmii arestaţi, iar populaţia românească alungată. Doar lipovenii şi alţi minoritari au mai avut voie să rămână pe loc. În Iaşi, ofiţerii ruşi cumpărau case, sau le închiriau pe mai mulţi ani, semn că aveau gândul de a rămâne în România şi după război. Ruşii trebuiau bine

hrăniți și îngrijiți. La cele mai mici nemulțumiri, militarii ruși amenințau cu părăsirea frontului și retragerea la est de Prut[7]. Este de menționat că în timpul Primului Război Mondial, România a împrumutat Rusiei 100.000 de vagoane de provizii, care n-au mai fost nici restituite, nici achitate. Această situație a agravat criza alimentară din România și a consolidat sentimentele antiruseşti, care au ajuns să depășească rațiunea necesității întreținerii unor raporturi foarte bune cu această putere și să minimalizeze conștiința opiniei publice și politice că România avea în Rusia mari interese. Pentru aceste uriașe interese era nevoie să se facă mari sacrificii, de care nu era dispusă nici clasa politică românească și nici elita societății. Acest lucru va fi plătit scump. Ajutorul rusesc, mult așteptat, a adus cu sine nu numai șansa salvării militare a țării, ci și un munte de nemulțumiri față de ruși și încordări în relațiile bilaterale. Contribuția Rusiei la menținerea existenței statului român a fost recunoscută doar parțial de români și aceasta cu „jumătate de gură". Pe de altă parte, cu ocazia celei de a doua vizite a lui Ionel Brătianu la Petrograd, în aprilie 1917, a constatat cu stupoare că marii comandanți ai armatei ruse nu cunoșteau nici măcar efectivele cu care lupta armata română pe front.

În noiembrie și decembrie 1917, în toată Moldova a început un proces de descompunere a forțelor armate ruseşti. Imperiul rus suferea de lipsa unei coeziuni sufleteşti interne și de acea atmosferă populară care susține armata în marile războaie. Acest lucru s-a simțit din plin încă din timpul războiului ruso-japonez (1904-1905). Duma făcea opoziție permanentă, muncitorimea era permanent agitată și pătrunsă de tendințe revoluționare, masele mari țărăneşti erau inerte, numeroasele populații de alte rase, etnii și religii erau total lipsite de solidaritate față de stat și de majoritatea rusă, înapoierea generală a societății era o piatră de moară de neridicat. Toate acestea și multe altele erau temelia șubredă care ar fi trebuit să susțină un mare edificiu, pe care ajunsese să se bazeze și conducerea statului român. Soldații ruși, în marea majoritate țărani analfabeți, mergeau la război pasivi și răbdători, ca la o corvoadă obligatorie.

Lenin a promis să desecretizeze toate tratatele secrete încheiate de țari și să renunțe la diplomația secretă. S-a ținut de cuvânt. Astfel, armata și poporul rus au aflat de înțelegerile secrete prin care Rusia susținea redobândirea de către Franța a Alsaciei și Lorenei, de la germani, a înțelegerii cu Italia prin care susținea alipirea de către aceasta a unei părți a Tirolului, a convenției secrete cu România și a tratatului cu această țară, prin care Rusia promitea sprijin pentru alipirea teritoriilor românești din Austro-Ungaria la România. Soldații ruși și părinții lor au aflat că ei luptau pentru cauzele altor popoare. Acest fapt a contribuit mult la descompunerea armatei ruse.

Generalul Scerbacev, comandantul armatei ruse de pe teritoriile românești, a cerut ajutor guvernului român împotriva bolșevicilor. În prima fază, prim-ministrul Ionel I.C. Brătianu a refuzat să se implice, încercând să nu se amestece în luptele interne dintre trupele ruseşti „Albe" și „Roșii". Situația a degenerat și unitățile ruseşti, cu deosebire cele bolșevice, au început să jefuiască localitățile Moldovei, să comită violuri și tâlhării. Elemente bolșevice conduse de internaționalistul comunist francez Simion Grigorovici Rochal, cunoscut pentru masacrele comise în cetatea Kronstadt (lângă Petrograd), au

[7] Vezi și Constantin Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, pp. 7-14.

plănuit o lovitură de stat împotriva regimului regal român. De aceea, în finalul Primului Război Mondial, de la începutul războiului civil din Rusia, armata română a primit ordine în sensul acționării, în întreaga Moldovă, împotriva Gărzilor Roşii, alături de Gărzile Albe.

Cu toată obiectivitatea unora dintre măsurile politice şi militare româneşti care au fost luate, este greu de înțeles lipsa unor măsuri sporite de prevedere politico-diplomatică ale guvernanților noştri, pentru eventualitatea că bolşevicii se vor menține la putere în Rusia. România avea interesul ca Rusia să recunoască alipirea Basarabiei la România şi, de asemenea, interesul de a recupera tezaurul național, transportat la Moscova, la sfârşitul anului 1916 şi în prima jumătate a anului 1917. În ciuda acestor interese foarte mari, istorice, clasa politică românească a acționat orbeşte, mi-aş permite să spun, cu fanatism, împotriva guvernului bolşevic rus, excluzând orice perspectivă de colaborare. De altfel, în istoria României, au existat şi alte momente în care diplomația română a dat dovadă de amatorism şi a acționat în conformitate cu sentimente, simpatii, antipatii, interese de grup ale liderilor, sau ale unor forțe politice şi financiare din străinătate, care au sprijinit uneori diversele regimuri politice din România contemporană şi neglijând interesele majore ale României profunde.

În 8 noiembrie 1917, în fața Congresului Sovietelor, Lenin s-a adresat popoarelor şi guvernelor țărilor vecine, propunându-le pacea şi încheierea cu ele a unor tratate redactate cu toată claritatea, renunțându-se la diplomația confidențială. Rusia Sovietică era într-o situație foarte grea şi avea atunci mare nevoie de colaborare cu vecinii ei. Noii conducători trebuiau să facă față războiului civil în care inamicii lor aveau o mare susținere internațională, iar la uşă bătea intervenția militară a celor mai mari puteri ale lumii care doreau să înlăture regimul politic bolşevic, noua plagă politică a omenirii. Rusia Sovietică avea atunci mare nevoie de colaborare cu vecinii ei şi pentru aceasta era încă dispusă la concesii mari. Conducătorii bolşevici s-au trezit stăpâni peste cea mai întinsă şi bogată țară de pe glob şi pe averile țarului, cel mai bogat pământean şi erau dispuse să renunțe la unele teritorii pentru a se menține la putere şi a se consolida.

România nu a reacționat în nici un fel la oferta rusă, care-o privea pe ea şi pe toți vecinii ei. Acela a fost un moment astral al istoriei României, cu deosebire legat de apartenența Basarabiei la țara-mamă. În acel moment astral era nevoie de o resetare a raporturilor foarte tensionate cu Rusia, privitor la statutul părții de est a Moldovei, dintre Prut, Nistru şi Marea Neagră. Principalele frâne în calea elaborării unui proiect de țară care să elimine tensiunile cu Rusia Sovietică îl reprezentau, pe de o parte, incapacitatea clasei politice româneşti de a trece peste sentimentele ei anti-bolşevice şi a accepta propunerea lui Lenin, iar pe de altă parte, după cum am arătat, frână era şi Regina Maria, care era jumătate rusoaică şi nu accepta tratative cu asasinii propriei ei familii dinspre mama ei, Maria Alexandrovna Romanova, mare ducesă a Rusiei, unica fiică a Țarului Alexandru al II-lea şi verişoară primară cu Țarul Nicolae al II-lea, cel care a fost asasinat de judeo-bolşevici cu întreaga sa familie. De asemenea, această linie politică orientată împotriva Rusiei Sovietice a fost mult încurajată, în toată perioada interbelică, de Franța şi de Marea Britanie, cu deosebire de Franța.

Țara care a răspuns imediat propunerii sovietice a fost Finlanda. La sfârşitul lunii noiembrie 1917, Iosif Visarionovici Stalin, numit comisar al naționalităților din Rusia,

s-a deplasat la Helsinki. Finlanda fusese mare ducat rus, din anul 1809. Stalin i-a anunţat pe finlandezi că Rusia le redă independenţa şi a lansat un apel pentru încheierea unei alianţe cinstite între cele două ţări şi popoare. După tergiversări, datorate faptului că partidele burgheze se temeau de contagiunea bolşevismului, tratatul s-a semnat în octombrie 1920. Libertatea naţională a Finlandei a fost păstrată până astăzi, în ciuda conflictelor pe care le-au cunoscut, în mai multe rânduri, raporturile ruso-finlandeze, cel mai important fiind războiul de două luni din iarna dintre anii 1939-1940.

În acest timp, la 20 noiembrie 1917, guvernul sovietic i-a informat pe aliaţii săi că intenţionează să încheie pacea cu Germania, cu explicarea motivelor. România, ca şi aliaţii ei, nu au răspuns acestei corespondenţe[8]. La 31 decembrie 1917, Lenin a trimis personal un ultimatum guvernului român cerându-i să înceteze operaţiunile militare împotriva bolşevicilor, arătând că aşteaptă răspuns în 24 de ore, în caz contrar urmând să aibă loc „o nouă ruptură…". Guvernul român nu a răspuns nici de data aceasta.

Ofensa era directă şi greu de iertat de către o putere ca Rusia. Dacă puterile occidentale îşi puteau permite o asemenea poziţie ofensatoare, pentru România, ţară mijlocie, vecină a Rusiei, gestul a produs efecte negative pe termen lung. Din ordinul lui Lenin, ministrul român în Rusia, Constantin Diamandy, a fost arestat împreună cu toţi membrii legaţiei. Ei au fost închişi în fortăreaţa Petropavlovsk. Era un fapt fără precedent care aşeza România pe prima poziţie între inamicii Rusiei Sovietice. Întregul corp diplomatic acreditat în capitala Rusiei a cerut şi a obţinut o întrevedere cu Lenin, în cadrul căreia au protestat vehement împotriva arestării diplomaţilor români. Ca urmare, aceştia au fost eliberaţi în câteva ore, dar tensiunile au rămas aceleaşi şi perspectivele relaţiilor bilaterale au rămas sumbre.

În acele ultime două luni de zile, noiembrie şi decembrie, ale anului 1917, pentru România a fost momentul istoric cel mai favorabil pentru a încheia un tratat solid cu Rusia Sovietică, oferind garanţii de neagresiune şi obţinând în schimb recunoaşterea fermă a drepturilor României asupra Basarabiei. Guvernul regal român nu a dat curs invitaţiei şi a tratat oferta cu dispreţ şi cu acţiuni militare împotriva Gărzilor Roşii, în paralel cu acceptarea prezenţei în Moldova a unităţilor militare ale Gărzilor Albe, care vor lupta ulterior împotriva statului sovietic.

Ca urmare a relaţiilor foarte încordate dintre România şi noul guvern al Rusiei, ca şi a operaţiilor militare româneşti împotriva Gărzilor Roşii, relaţiile diplomatice dintre cele două ţări au fost rupte, din iniţiativă sovietică. Indignarea ruşilor a crescut când s-a aflat de asasinarea lui Rochal, în Moldova. Ura s-a îndreptat împotriva românilor, deşi cunoscutul activist comunist internaţionalist fusese asasinat de Misiunea militară franceză din România. Răspunsul de la Sankt Petersburg a fost prompt: guvernul sovietic a trimis guvernului de la Iaşi o notă în care se arăta că Rusia a „…sechestrat pentru oligarhia română depozitul de aur al României păstrat la Moscova; puterea sovietică îşi ia răspunderea pentru păstrarea acestui depozit şi se obligă să-l restituie în mâinile poporului român".

Şocul a fost destul de mare la Bucureşti. Politicienii români au realizat că vor suporta represalii. România a renunţat la acţiuni militare împotriva bolşevicilor şi, în

[8] Vezi André Fontaine, *Istoria Războiului Rece*, vol. I, Editura Militară, Bucureşti, 1992, pp. 34-38.

ciuda presiunilor Franței şi Marii Britanii, nu a participat la intervenția militară internațională împotriva Rusiei. Pe măsură ce timpul trecea şi Rusia Sovietică a rezistat atacului celor mai mari puteri ale lumii împotriva sa, guvernanții români au început să conştientizeze faptul că nu se poate face abstracție de Rusia şi au căutat soluții.

După doi ani pierduți, guvernul României a revenit asupra vechilor direcții de acțiune şi s-a decis să negocieze cu Rusia Sovietică. La începutul anului 1920, Alexandru Vaida-Voevod şi comisarul rus pentru Afaceri Externe, Gheorghi Cicerin, au schimbat radiograme, convenind asupra inițierii unor convorbiri. Apreciem că la nivelul anului 1920, când Rusia era încă în război civil şi invadată de armate americane, britanice, japoneze, franceze şi polone, nu era prea târziu ca România să recunoască statul sovietic, să garanteze neagresiunea, să stabilească relații diplomatice, să negocieze un tratat bilateral, toate acestea în schimbul recunoaşterii apartenenței Basarabiei şi Bucovinei la România şi a restituirii tezaurului național. De data aceasta, cea care s-a opus cu multă fermitate acestor negocieri româno-ruse a fost Franța. Şansa deschiderii unui dialog s-a pierdut. Franța, mereu lăudată şi căreia mulți români i-au mulțumit în mod repetat pentru ajutorul dat la formarea României Mari, a contribuit în egală măsură la adâncirea rupturii României de Rusia, ceea ce a fost cea mai mare vulnerabilitate a securității naționale a României contemporane.

În ciuda secolului care a trecut de atunci, au mai rămas multe necunoscute din istoria acelor timpuri. Cercetătorii mai au de clarificat, printre altele, dacă într-adevăr, cu ocazia încheierii Păcii de la Brest-Litovsk, Lenin a livrat Germaniei cele 93 de tone de aur românesc în lingouri din tezaurul național adăpostit în Rusia în perioada decembrie 1916 – iunie 1917. După ce tezaurul României a fost trimis în Rusia, iar Banca Națională a României s-a refugiat la Iaşi, autoritățile germane de ocupație au găsit la sediul din Bucureşti al BNR documente care atestau transportul tezaurului românesc în Rusia.

De asemenea, sunt de cercetat afirmațiile potrivit cărora, ulterior, Germania ar fi achitat Franței, ca datorie de război, cantitatea de 93 de tone de aur. Cercetătorii arhivelor străine trebuie să stabilească dacă nu cumva tezaurul României s-a plimbat din Rusia în Germania şi apoi în Franța, pentru a poposi definitiv la Paris. În acest caz, putem înțelege determinarea cu care Franța s-a opus normalizării relațiilor României cu Rusia. Există şi alte numeroase aspecte necercetate ale istoriei Basarabiei[9].

În anul 1921, România a încercat din nou negocieri cu Rusia, dar nu s-a ajuns la rezultate concrete.

Nerecunoscând Rusia Sovietică, marile puteri occidentale, ca şi aliatele lor, inclusiv România, nu au recunoscut nici tratatele semnate de Rusia Sovietică în perioada următoare preluării puterii de către bolşevici şi nici anularea unora dintre ele. După cum a promis, Lenin a desecretizat tratatele secrete semnate de țari şi a trecut la înlocuirea relațiilor diplomatice instituite pe vremea țarilor la noi relații, bazate pe alte tratate.

Printre aceste noi tratate negociate şi semnate de bolşevici, pentru România, unul a fost deosebit de important. Este vorba despre tratatul încheiat între Republica

[9] În acest sens vezi şi Corvin Lupu, *Unirea Basarabiei cu România încă incomplet cercetată*, în „Transilvania", Serie nouă, anul XXXV (CX), nr. 12/2005, p. 20-28.

Sovietică Federativă Socialistă Rusă şi Marea Adunare Națională a Turciei, la Moscova, în ziua de 16 martie 1921. Tratatul ruso-turc se numeşte de „prietenie şi frăție". Tratatul cuprinde 16 articole şi 4 anexe, fiind semnat din partea Republicii Sovietice Federative Socialiste Ruse de către Gh. V. Cicerin, Comisarul poporului pentru Afaceri Externe, şi Jalal ad-Din Korkmasov, iar din partea Turciei de către Yusuf Kemal-bey, Riza Nur şi Ali Fuad-paşa. Tratatul a fost ratificat de RSFS Rusă în data de 20 iulie 1921 şi de Marea Adunare Națională a Turciei la 31 iulie 1921. Schimbul instrumentelor de ratificare s-a făcut pe 22 septembrie 1921 la Kars.[10]

După sute de ani în care s-au războit între ele pentru teritorii şi influență, Rusia şi Turcia, conduse de regimuri politice complet noi, au identificat în Occident inamicul comun şi s-au sprijinit reciproc pentru a-şi apăra existența şi interesele teritoriale, de politică internă şi de influență internațională.

La ora semnării lui, tratatul a fost ignorat de Occident şi de România întrucât, după cum am mai menționat, Rusia Sovietică nu era recunoscută de marile puteri învingătoare în Primul Război Mondial şi nici guvernul naționalist turc, condus de generalul Mustafa Kemal Atatürk, nu era recunoscut. Puterile occidentale au instalat şi au susținut la Istanbul un guvern al forțelor de ocupație care accepta o serie de cesiuni teritoriale ale Turciei, pe care naționaliştii turci le considerau inacceptabile.

Prin Tratatul de prietenie şi frăție dintre Rusia şi Turcia, cele două state anulau toate tratatele anterioare semnate între ele şi precizau termeni noi ai raporturilor dintre cele două țări şi popoare. Astfel, articolul 4 al tratatului prevedea că: „Toate tratatele încheiate până în acest moment între cele două țări nu corespund intereselor lor. De aceea, ele au căzut de acord să considere aceste tratate nule şi neavenite".

În acest fel, din punct de vedere al dreptului internațional, a fost anulat şi Tratatul ruso-turc din mai 1812, semnat la Bucureşti, prin care Basarabia a trecut sub stăpânirea Rusiei.

În 1921, în Rusia Sovietică era în vigoare Declarația asupra drepturilor popoarelor, astfel că decizia Sfatului Țării de la Chişinău de unire a Basarabiei cu România, avea toate condițiile pentru a fi pusă în circuitul de drept internațional. Dar asta nu curgea de la sine. Era nevoie de demersuri diplomatice ale României care trebuia să se racordeze la noul curs internațional din estul Europei, care privea cele mai importante două state care au marcat istoria României în ultimele peste şase secole: Rusia şi Turcia. Din punctul de vedere al intereselor româneşti, dincolo de reticențele conservatoare ale Casei Regale a României şi ale clasei politice, dincolo de ataşamentele față de sistemul politic de sorginte occidentală, evoluțiile din Turcia şi Rusia erau favorabile României, în 1917-1918. Acela era momentul favorabil rezolvării marilor interese teritoriale ale României, care nu au putut fi rezolvate în timpul țarilor şi al vechiului regim din Turcia.

În martie 1924, la Viena, s-a organizat o conferință ruso-română, eşuată, pentru că, la nivelul acestui an, comuniştii se consolidaseră, câştigaseră războiul civil şi pe cel

[10] Vezi şi Vlad Mischieva, *De la Wilno la Vilnius. Paralele istorice basarabene: 1812-2013*, în „Limba Română", Chişinău, 2014, anul XXIV, nr. 4.

cu intervenţioniştii străini şi nu mai erau dispuşi să recunoască apartenenţa Basarabiei la România[11]. Momentul istoric fusese ratat. Era prea târziu.

În perioada dintre oferta sovietică făcută de Lenin, când s-a adresat popoarelor vecine, în noiembrie 1917 şi încheierea relaţiilor diplomatice între România şi U.R.S.S., în iunie 1934, relaţiile româno-ruse au rămas deosebit de încordate. În acest sens, este suficient să menţionăm atentatul cu bombă al celor trei evrei bolşevici din Parlamentul României (1920), soldat cu morţi şi răniţi, operaţiunea serviciilor secrete sovietice de la Tatar Bunar (1924), conflictele de frontieră soldate cu numeroase schimburi de focuri însoţite de morţi şi răniţi, adoptarea programului Partidului Comunist din România care prevedea lupta provinciilor istorice româneşti pentru autonomie, până la desprinderea lor de statul naţional unitar român şi activitatea intensă a serviciilor secrete sovietice desfăşurată în România prin intermediul agenturii, îndeosebi prin intermediul reţelei evreieşti din Partidul Comunist din România.

Pe măsură ce timpul a trecut şi Uniunea Sovietică a devenit o putere din ce în ce mai mare şi s-a îndepărtat vizibil de Rusia înapoiată a ţarilor, clasa politică românească a conştientizat tot mai mult necesitatea reglementării raporturilor de toate felurile cu această foarte mare putere din vecinătatea imediată a României. În acest sens, în prima jumătate a deceniului al IV-lea al secolului al XX-lea, au fost preocupaţi şi Regele Carol al II-lea, conducătorul de facto al politicii externe româneşti şi ministrul Afacerilor Externe, Nicolae Titulescu.

Canalele directe de comunicare româno-sovietice nu s-au mai putut deschide cu succes, astfel că politicienii români au rămas să spere că îşi vor putea reglementa raporturile diplomatice cu U.R.S.S. cu sprijinul marilor puteri occidentale, mizând în special pe Franţa şi pe S.U.A.. Această speranţă românească era una iluzorie, întrucât ambele mari puteri occidentale aveau propriile interese faţă de U.R.S.S. şi nu-şi riscau aceste interese pentru a interveni în favoarea României, în chestiunea Basarabiei, care era realmente un „cartof foarte fierbinte" al raporturilor internaţionale din estul Europei.

În ianuarie 1918, Legaţia României la Washington a fost ridicată la rang de ambasadă, iar dr. Constantin I. Angelescu a devenit ministru plenipotenţiar al României în S.U.A.. În februarie 1918, în pragul intrării S.U.A. în război, relaţiile româno-americane s-au strâns şi guvernul S.U.A. a reînnoit promisiunile făcute României pentru sprijinul deplin pe care S.U.A. i-l vor acorda la sfârşitul războiului. Scrisorile preşedintelui W. Wilson adresate Regelui Ferdinand al României confirmă acest fapt. Înaintea încheierii Păcii de la Buftea-Bucureşti, dr. Angelescu a informat Departamentul de Stat al S.U.A., pe Robert Lansing personal, asupra situaţiei dramatice în care se găsea armata română şi ţara şi asupra nevoii neapărate de a încheia pacea cu Puterile Centrale. Departamentul de Stat a răspuns rece la informarea privind încheierea păcii, dar a recunoscut că înţelege „împrejurările care au silit România să trateze cu Puterile Centrale"[12].

---

[11] Vezi şi Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Editura Paideia, Bucureşti, 1999, p. 12; Petre Otu, *Între baionetele iubiţilor noştri aliaţi*, în „Dosarele istoriei", An VI, nr. 11 (63), 2001, p. 17.

[12] Corvin Lupu, *Relaţii diplomatice între România şi S.U.A. în lumina arhivei diplomatice a S.U.A.*, Editura Tribuna, Sibiu, 1999.

În cele mai grele împrejurări pentru România, când țara avea nevoie mare de sprijin financiar şi militar, comunitățile evreieşti din S.U.A. au intervenit la preşedintele W. Wilson pentru a face presiuni asupra autorităților române să acorde drepturi legale sutelor de mii de evrei care au pătruns fraudulos în România, fără acte, prin escaladarea frontierelor, pentru a fugi de prigoana altor state şi a veni la mai bine. Concomitent se făceau presiuni pentru acapararea resurselor naturale ale României, în primul rând pentru acapararea exploatării petrolului şi a comerțului cu cereale şi carne.

În iunie 1918, S.U.A. şi-au precizat poziția față de Imperiul austro-ungar în cadrul documentului intitulat „Memorand asupra politicii Statelor Unite față de naționalitățile din cadrul Imperiului austro-ungar", în care se afirma răspicat necesitatea desființării imperiului dualist şi a constituirii statelor naționale. Această poziție a Casei Albe a fost influențată şi de masonerie, care, pentru a-şi putea lărgi mai uşor dominația mondială, urmărea desființarea marilor imperii şi constituirea de numeroase state mai mici şi mai slabe.

În noiembrie 1918, guvernul S.U.A. a discutat poziția pe care trebuia să o adopte față de România şi a transmis delegaților români, Vasile Stoica şi dr. Epaminonda Lucaciu, că se vor lua măsuri pentru eliberarea românilor transilvăneni de sub opresiunea de veacuri a Austro-Ungariei. La 2 decembrie 1918, preşedintele W. Wilson i-a scris Reginei Maria, promițându-i sprijin.[13]

La 18 ianuarie 1919 s-a deschis Conferința de Pace de la Paris. Curând după deschiderea Conferinței, şeful delegației României, Ionel Brătianu, a informat Casa Regală că este tratat cu răceală şi cu enervare, iar foştii aliați ai României nu mai sunt dispuşi să-şi respecte angajamentele privitoare la unirea provinciilor locuite de români într-un singur stat, invocând diverse motive. România avea mai multe slăbiciuni, fapt pentru care la începutul Conferinței de Pace nu a fost respectată: fusese învinsă uşor în război, încheiase pace separată cu Puterile Centrale, avea multe pretenții teritoriale, avea relații proaste cu toți vecinii, era veşnic nemulțumită, prim-ministrul Brătianu era rigid şi negocia foarte dur, România dorea să păstreze şi Basarabia şi Bucovina, ceea ce nu fusese prevăzut în Tratatul Secret cu Antanta din 17 august 1916, avea pretenția de a fi acceptată între învingătorii în război, respectiv în Consiliul celor 10.

Ca urmare, Regina Maria a decis să plece la Paris şi să ia pe umerii ei sarcina de influențare a marilor decidenți ai Lumii. În memoriile ei a scris că a fost sfătuită de Ionel Brătianu să plece personal la Paris. Alții au spus că Regele ar fi îndemnat-o să-şi asume rolul de diplomat oficial al României. În alt context, Regina i-a amintit soțului ei că cel care i-a sfătuit decisiv în marile lor decizii a fost prințul Barbu Ştirbey. Indiferent de discuțiile din cercurile decidente de la Bucureşti, este sigur că Maria a vrut să plece la Paris şi s-a mobilizat cu toată ființa ei pentru a influența pe şefii marilor puteri ale Conferinței de Pace.

Privitor la această plecare în misiune diplomatică, în memoriile ei, Maria a scris: „Un fior de mândrie mi-a străbătut toată ființa. Eu? Desigur, eu eram cea chemată – da, cred că mă simțeam capabilă să-mi susțin pledoaria chiar şi în fața celor „trei mari"! [...]

[13] *Ibidem*.

Da, voi merge, am spus – o să fac tot ce pot. Era o misiune pe care o puteam îndeplini, mă simțeam capabilă s-o fac, nu eram nici nervoasă şi nici speriată. Îmi făcea chiar plăcere." De asemenea, Regina Maria a mai scris:

„Aliații noştri înclinau să ne lase baltă. Fiind obligați să negociem cu inamicul, datorită atitudinii Rusiei revoluționare, mai-marii lumii erau pe cale de a face un târg dur, ignorând cererile noastre şi lăsându-ne pe dinafară. Ascultam zvonurile cu pumnii strânşi şi inima palpitând. Ştiind ce îndurase țara şi cu cât curaj ne îndurasem soarta, eram copleşită de indignare... foarte puțini erau cei ce ştiau cât de mult mă consumam în sinea mea, pentru veştile rele care-mi ajungeau la ureche. Eram capabilă să primesc cu cel mai desăvârşit calm cele mai neplăcute situații, chiar dacă-mi tremurau genunchii, iar zâmbetul nu-mi pierea de pe buze pentru nimic în lume... Eram conştientă de impactul vorbelor mele, astfel că nu-mi cruțam cuvintele şi ştiam cum să aprind flacăra în privirile celor ce mă ascultau, [ştiam] cum să-i incit."

Vizita la Paris a durat în prima ei etapă din 5 în 12 martie 1919, după care Regina a plecat la Londra şi a revenit la Paris în perioada 30 martie – 16 aprilie 1919. Regina a călătorit cu trenul regal, alături de fiicele ei Elisabeta şi Mărioara (Mignon) şi a fost însoțită de o suită regală. S-a instalat la Hotelul Ritz din Piața Vendomme, într-un apartament de 20 de camere, care s-au umplut cu flori, încât administratorii hotelului nu au avut vaze pentru toate florile pe care le primea zilnic Regina. A închiriat o lojă la Opera din Paris şi a împodobit-o cu cetină de brad, înconjurând-o cu tricolorul românesc. Purta ii româneşti foarte elegante, dar şi garderobe scumpe şi bijuterii deosebite. A dorit să-şi facă simțită prezența în rândul protipendadei Parisului şi a numeroşilor şefi de state şi diplomați din întreaga lume prezenți pentru a participa la Conferința de Pace şi a reuşit din plin.

A fost primită la Elysée de preşedintele Poincaré şi de prim-ministrul Clemenceau cu gardă de onoare şi i s-a decernat Legiunea de Onoare a Franței. Clemenceau a întrebat-o de ce a venit personal la Paris, sugerând că putea trimite diplomați, iar Maria i-a răspuns fără modestie că a venit „pentru ca România să aibă o față frumoasă la Paris". Regina a fost oaspetele Academiei Franceze şi a devenit membru al Academiei de Arte Frumoase a Franței. Presa a relatat permanent vizita Reginei Maria şi programul ei în Franța.

La 11 aprilie 1919 s-a întâlnit cu preşedintele S.U.A., W. Wilson. Acesta i-a promis sprijin, dar i-a sugerat că mai are de negociat cu Franța şi cu Marea Britanie. În 13 martie 1919 Regina şi-a întrerupt vizita la Paris şi a plecat la Londra, țara ei de baştină, pentru a cere ajutor propriei sale familii. A fost întâmpinată la gară de regele George al V-lea, cel care o iubise mult şi o ceruse de soție. Maria îl refuzase pentru că nu a dorit să facă parte din familia regală britanică, în ciuda faptului că era membră a ei prin naştere. Prea multe nu-i plăcuseră la Palatul Regal din Londra. Maria i-a dăruit lui George al V-lea bijuterii personale ale ei, ca să le poarte la ceremonii şi să se gândească la ea. S-a întâlnit apoi cu prim-ministrul David Lloyd George, cu lordul Austen Chamberlain şi cu sir Winston Churchill, cerându-le tuturor sprijin pentru cauza românească. Când s-a reîntors la Paris, întreaga atmosferă se schimbase şi marile puteri erau favorabile României.

Delegațiile marilor puteri prezente la Conferința de Pace de la Paris au apreciat-o şi tratat-o pe Maria ca fiind adevăratul conducător al statului român.

Maria a fost o nonconformistă. A fost prima regină din Europa care şi-a tuns părul scurt şi care îşi aprindea țigara în public.

Pe lângă sprijinul uriaş obținut de Regina Maria din partea celor trei mari puteri ale Lumii, şansa României a constat în: argumentele oferite de acțiunile populare de la Chişinău, Cernăuți şi Alba-Iulia, interesul occidental ca România să zdrobească regimul bolşevic al lui Bella Kuhn din Ungaria, dorința puterilor occidentale de a avea un avanpost anticomunist şi antirus în estul Europei şi rocada dintre Ionel Brătianu şi Alexandru Vaida-Voevod, care a atras sprijin masonic pentru România.

În ciuda ocupării Basarabiei de către Rusia, la 1812 şi a altor diferende teritoriale în secolul care a urmat, relațiile româno-ruse au fost unele destul de bune, mai ales după căsătoria principesei Maria, verişoara primară a țarului Nicolae al II-lea al Rusiei cu moştenitorul tronului României, Ferdinand. În 1898, Regele Carol I, prinții moştenitori Ferdinand şi Maria şi prim-ministrul D.A. Sturdza au vizitat familia Țarului Nicolae al II-lea la Sankt Petersburg. Vizita a fost întoarsă abia la 1 iunie 1914, când Țarul Nicolae al II-lea, țarina Alexandra, țareviciul Alexei şi marile ducese Olga, Tatiana, Maria şi Anastasia au vizitat Constanța, întâlnindu-se cu familia regală a României. A fost ultima vizită în străinătate a Țarului Nicolae al II-lea şi a familiei sale. Țarul a oferit familiei regale române, prim-ministrului Ionel I.C. Brătianu şi altor înalți demnitari români ordine şi medalii. Cu acest prilej, Țarul Nicolae al II-lea a discutat cu Regele Carol I, cu prințul Ferdinand şi principesa Maria posibilitatea căsătoriei prințului Carol al II-lea, viitor moştenitor al tronului României, cu marea ducesă a Rusiei, Olga Romanova. Perspectiva a fost obturată de comportarea brutală a prințului Carol al II-lea cu marea ducesă Olga, acolo, la Constanța.

Abdicarea țarului şi apoi răsturnarea guvernului provizoriu republican social-democrat al lui Alexander Kerensky, prin puciul bolşevic de la 7 noiembrie 1917, a complicat mult raporturile României cu Rusia. În perioada decembrie 1916 – iunie 1917, România a trimis la adăpost tezaurul Băncii Naționale a României şi averile marilor familii ale României. De asemenea, România era mult interesată de soarta românilor din Basarabia, provincie românească vizată de proiectele româneşti de unire a tuturor românilor în interiorul granițelor țării lor.

Într-o analiză istorică obiectivă, se poate afirma că evoluțiile din Rusia, din lunile noiembrie şi decembrie 1917 şi chiar şi ulterior acestei perioade, ar putea fi văzute şi ca şanse importante pentru realizarea unei uniri trainice a Basarabiei cu România, dar, ulterior, aceste perspective promițătoare s-au compromis.

Rusia Sovietică, prin documentul intitulat „Declarația drepturilor popoarelor din Rusia", care era un act normativ cu vocație de lege al noului regim bolşevic, impusese, încă din 15 noiembrie 1917, principiul autodeterminării popoarelor. Declarația a proclamat principiul egalității şi suveranității popoarelor din Rusia, dreptul popoarelor din Rusia la autodeterminare până la secesiunea de Rusia şi formarea unor state independente, anularea oricăror privilegii şi restricții naționale şi național-religioase, precum şi libera dezvoltare a minorităților naționale şi a grupurilor etnice care locuiesc

pe teritoriul Rusiei. Promovarea largă a acestor principii de către sovietici a favorizat mişcarea naţională unionistă de pe ambele maluri ale Prutului şi a deschis perspectivele unirii Basarabiei cu România.

Din acest punct de vedere, climatul internaţional şi evenimentele din Rusia păreau a fi prielnice României, cu condiţia consolidării câştigurilor naţionale şi în afara prevederilor tratatelor care urmau să se încheie la sfârşitul războiului mondial, prin încheierea de alte tratate bilaterale, care să completeze normele de drept internaţional şi să ofere arme suplimentare pentru consolidarea în viitor a realizării Marii Uniri. România avea nevoie să se racordeze la toate forţele politice internaţionale care recunoşteau şi susţineau principiile de drept internaţional favorabile intereselor României, respectiv ale reunirii cu România a Transilvaniei, Banatului, Crişanei, Maramureşului, Bucovinei, Basarabiei şi recunoaşterii stăpânirii depline asupra Cadrilaterului, teritoriu obţinut în urma Păcii de la Bucureşti (1913), anexare contestată de Bulgaria. În mod deosebit, România avea nevoie în primul rând de dialog direct şi de relaţii diplomatice cu Rusia Sovietică, pentru realizarea şi apoi legalizarea unirii Basarabiei cu România şi pentru recunoaşterea deplină a acesteia, în condiţiile în care Rusia nu fusese adversar al învingătorilor în războiul mondial şi nu urma să cunoască sancţiunile care s-au aplicat învinşilor.

Paradoxal, dintr-o anume necunoaştere, din punct de vedere etnic, nemulţumirile românilor, mai ales la nivelul opiniei publice, s-au îndreptat împotriva ruşilor, când, de fapt, bolşevicii erau în marea lor majoritate minoritari etnici, cu deosebire evrei. În prima perioadă a sovietismului, bolşevicii de etnie rusă au reprezentat un procent mic. Odată cu înlăturarea ţarului şi a regimului său politic naţionalist, etnia rusă a fost înlăturată de la conducerea Rusiei, iar elitele etniei ruse au fost vizate de un program politic bolşevic de exterminare, multe milioane de etnici ruşi de elită fiind internaţi în cumplitele lagăre din Siberia şi de pe întregul cuprins al Rusiei. În întreaga Rusie Sovietică, în majoritatea oraşelor, cele mai impunătoare clădiri au devenit închisorile.

Unirea cu România a teritoriilor care au aparţinut Austro-Ungariei era o chestiune mai uşor de rezolvat, în condiţiile în care Imperiul austro-ungar a fost în război inamic al învingătorilor, a fost dezmembrat şi nu mai putea avea revendicări teritoriale în cadrul Conferinţei de Pace.

Apartenenţa Basarabiei la România a fost vulnerabilă din mai multe motive importante, iar clasa politică românească nu a realizat toate aceste vulnerabilităţi şi nevoia contracarării lor.

Privitor la România, deşi Rusia Sovietică nu era recunoscută de Casa Albă şi de celelalte puteri occidentale cu cel mai mare rol în deciziile Conferinţei de Pace, totuşi unirea Basarabiei cu România nu a fost recunoscută de S.U.A. şi această nerecunoaştere a produs efecte în timp. Statele Unite nu au dorit să susţină pierderea de teritorii de către Rusia Sovietică şi din motivul că Rusia nu-i fusese inamic în război.

Mai târziu, în anul 1940, opinia publică şi clasa politică americană nu s-au opus desprinderii Basarabiei şi nordului Bucovinei de România şi alipirii lor la U.R.S.S.. În 1946/1947, în timpul tratatului de pace de după al Doilea Război Mondial, S.U.A. au recunoscut apartenenţa Basarabiei la U.R.S.S., iar în anul 1975 au semnat alături de

celelalte state participante la Conferința OSCE de la Helsinki, Actul final, care consfințea frontierele existente în Europa.

Când a plecat la Paris, ca să încheie pacea, preşedintele Wodroow Wilson a promis poporului american, în plenul Congresului S.U.A., că va încheia o pace trainică, unică în istorie, o pace ideală, în care învingătorii şi învinşii se vor găsi pe picior de egalitate la masa negocierilor şi vor construi pacea împreună, iar pacea urma să mulţumească popoarele, nu guvernele statelor. Această ideologie a rămas cunoscută în istorie ca *Idealismul wilsonian*, iar partenerii europeni ai preşedintelui american, mai experimentați în ale politicii şi pragmatici, i-au deturnat dorințele, fiind interesați să impună sancțiuni cât mai aspre Germaniei, pentru a o împiedica să se refacă şi să mai poată să concureze în viitor Franța şi Marea Britanie. În final, Tratatul de Pace de la Paris a fost un dictat al învingătorilor împotriva învinşilor şi nu a reuşit să rezolve nici una dintre cauzele profunde care au condus la izbucnirea Primului Război Mondial. Europa s-a împărțit în două tabere adverse. Prima, cea a învingătorilor dorea statu-quo, iar cei nemulțumiți sau ignorați la luarea deciziilor, au creat un bloc revizionist, care va disprețui tratatul de pace şi va acționa pentru subminarea lui. La revenirea în S.U.A., după şase luni, cea mai lungă absență a unui preşedinte de la Casa Albă de pe teritoriul național, Congresul S.U.A. a apreciat că preşedintele Wilson nu şi-a îndeplinit mandatul, iar tratatul de pace cu care s-a întors de la Paris nu era acceptabil, raportat la interesele S.U.A.. Senatul Congresului S.U.A. a respins tratatul şi el nu a devenit niciodată lege şi nici S.U.A. nu a făcut parte din Liga Națiunilor.

România şi-a păstrat multe din câştigurile obținute la sfârşitul Primului Război Mondial, dar, ulterior, în 1940 şi după aceea, România Mare s-a destrămat. România a pierdut Basarabia nu numai pentru faptul că U.R.S.S. nu a renunțat la ea, dar şi pentru că românii nu au fost demni de ea, nefiind dispuşi să conlucreze cu sovieticii pentru a-şi atinge marile interese din estul țării.

În perioada interbelică, România nu a investit deloc în Basarabia, unde politicienii mergeau în campaniile electorale, făcând doar promisiuni, ahtiați după voturi. Perioada de apartenență a Basarabiei la România a avut urmări pozitive. S-a amânat cu mai bine de un sfert de veac colectivizarea forțată a agriculturii, iar în această perioadă, basarabenii au scăpat de gulagul judeo-bolşevic. Dar regimul românesc al Basarabiei nu a fost unul atrăgător pentru populația provinciei, de aceea, entuziasmul pentru perspectiva unirii Basarabiei cu România a fost mereu limitat şi a avut în provincie adversari numeroşi. În timpul preşedinției Traian Băsescu a României, guvernanții de la Bucureşti au legiferat acordarea cetățeniei române pentru cetățenii Republicii Moldova, ceea ce a condus la plecarea a multe sute de mii de români din Basarabia în UE, în timp ce rusofonii din republică nu-şi părăsesc țara.

Adversitatea româno-sovietică, generată de problema apartenenței Basarabiei la una sau la alta dintre cele două țări, a fost accentuată de politica național-socialistă a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej şi mai ales a lui Nicolae Ceauşescu, ceea ce a condus la evenimentele din decembrie 1989, când trădarea Securității, în primul rând şi a unor înalți activişti de partid şi generali MApN, în al doilea rând, a condus la prăbuşirea României Socialiste şi la instaurarea regimului politic pro-sovietic al Frontului Salvării

Naționale, condus exclusiv de minoritari etnici (Iliescu, Roman, Brucan, Militaru, Măgureanu, Bârlădeanu, Marțian ş.a.) care a împins cursul evenimentelor spre o separare a Republicii Moldova de România.

În 2 septembrie 1991, când patrioții români de pe cele două maluri ale Prutului făcuseră „podul cu flori", preşedintele minoritar etnic Ion Ilici Marcel Iliescu a recunoscut Republica Moldova ca stat suveran şi independent. În anul 1992, după prăbuşirea U.R.S.S., S.U.A. au recunoscut şi ele Republica Moldova ca stat suveran şi independent. În anul 2016, ambasadorul S.U.A. la Chişinău, James Pettit, a declarat că Republica Moldova nu este România şi trebuie să aibă un drum propriu. James Pettit a mai declarat că alăturarea Republicii Moldova de România, ca o cale de a intra în UE sau pentru orice alt motiv, nu este o alegere practică şi nu este o alegere care va face lucrurile mai bune în Moldova.

Astăzi, relațiile României cu Federația Rusă sunt la un nivel scăzut, caracterizate tot prin lipsă reciprocă de încredere şi prin supărarea Rusiei față de prezența bazelor militare ale S.U.A. pe teritoriul României, ceea ce a făcut Rusia să numească România „un inamic" şi să avertizeze de mai multe ori că va lovi armat România...

EXPLOATAREA ECONOMICĂ A OLTENIEI ÎN TIMPUL OCUPAȚIEI STRĂINE DIN ANII 1916-1918

Cezar Avram,
Mihaela Bărbieru

Prima *Mare Conflagrație Mondială* a fost un fenomen economic, social, politic, cultural şi militar care a angrenat milioane de oameni într-un malaxor de distrus imperii, colectivități întregi, destine şi creații materiale de excepție. A început la 28 iulie 1914, a durat patru ani şi a implicat 33 de state, cu o populație de peste un miliard de locuitori, soldându-se cu aproape 10 milioane de morți şi 20 de milioane de răniți şi mutilați. Pagubele materiale au fost evaluate la peste 278 de miliarde de dolari[1]. Participarea României la război a avut impact asupra tuturor forțelor beligerante, conflictul implicând importante resurse militare, economice şi umane. *Marele Război* a trecut cu tăvălugul devastator şi peste Oltenia istorică, lăsând o povară a cărei încărcătură a afectat dezvoltarea regiunii pe cel puțin un deceniu. În anul 1916, operațiile militare s-au caracterizat prin victorii remarcabile ale armatelor anglo-franceze de la Verdun şi de pe Somme şi prin puternica ofensivă rusească din zona Trianopolului. Situația, în special, economică a Germaniei şi Austro-Ungariei a devenit „de-a dreptul critică"[2]. În urma unor repetate tratative, pe 28 august 1916, trupele române au trecut Carpații şi au început ostilitățile împotriva Austro-Ungariei, pe toată întinderea zonei muntoase, de la Dorna până la Orşova. Tot în august, Bulgaria în alianță cu Austro-Ungaria şi Germania au declanşat atacul împotriva României în Dobrogea, obligând armata română să evacueze această regiune, Bucureştiul, Ploieştiul, retrăgându-se de pe tot frontul de sud-est în urma loviturilor combinate. Oltenia, apărată de Armata I, sub comanda generalului Ion Culcer[3], a fost cucerită, după ce germanii fuseseră opriți într-o primă fază, vremelnic, pe Valea Jiului, Târgu Jiu, Robăneşti etc.[4].

Istoricii români, ca de altfel şi cei străini, au acordat atenție sporită evenimentelor petrecute pe frontal românesc din anii 1916-1918, care au fost hotărâtoare pentru naşterea României moderne. O tratare exhaustivă a evenimentelor petrecute în teritoriul ocupat nu a fost încă realizată până în prezent. În anul Centenarului, considerăm că este necesară o reevaluare în baza noilor documente intrate în circuit.

---

[1] Apud Cezar Avram, *Istoria Politică a Europei secolelor XIX şi XX*, Craiova, Editura Reduta, 2003, p. 203.

[2] *** *Adevăr şi dreptate,* Bucureşti, 1916, pp. 83-84.

[3] Armata I desfăşurată pe o linie defensivă Calafat-Izvoarele Argeşului, avea în compunere 6 divizii de infanterie şi o brigadă de cavalerie (Ion Cupşa, *Armata română în campaniile din anii 1916-1917*, Bucureşti, Editura Militară, 1967, p. 46).

[4] Vezi Luchian Deaconu, *Momente din epopeea făuririi statului național unitar român*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1988, pp. 41-44.

La 21 noiembrie Craiova a fost ocupată[5] de trupele germane şi austro-ungare, iar la 25 noiembrie Râmnicu-Vâlcea[6]. Se deschidea astfel etapa „administrației militare germane", care avea să dureze aproape doi ani. În această perioadă, întreaga Oltenie a fost supusă jafului sistematic. Bunurile obținute prin rechiziții, confiscări, impozitări etc. au fost expediate țărilor care făceau parte din Tripla Alianță[7].

Încă de la începutul conflagrației, Puterile Centrale au tratat România, „țară agricolă şi minieră, cu imense rezerve de produse alimentare şi petroliere"[8], ca pe un factor determinant pentru „soarta războiului"[9]. Cu aproape o lună înainte de ocupație, reprezentanții Puterilor Centrale au avut o serie de discuții pe baza cărora, în 28 octombrie 1916, la Berlin, într-o şedință comună s-a discutat planul *„Administrației militare în România (Militerverwaltung in Rumänien)*, pe lângă care s-a proiectat înființarea unui organ nou sub denumirea de *Stat Major Economic*, cu atribuțiunea de a captura şi trimite din teritoriul ocupat al României tot ce va trebui pentru continuarea războiului şi întreținerea vieții"[10].

Raportorul comisiei pentru exploatarea economică a României, maiorul von Kessler, în expunerea făcută, a precizat intențiile urmărite de comandamentul suprem în organizarea administrației militare, sarcinile imediate ale acesteia, modalitățile privind capturarea produselor din România, sistemul financiar şi mijloacele de constrângere ce urmau a fi utilizate de ocupanți[11]. Cu prilejul întrevederilor din 20 şi 30 noiembrie 1916 de la Viena, s-au abordat problemele referitoare la modul de repartizare a materiilor prime capturate din România. Produsele urmau a fi expediate, „pe calea cea mai scurtă", statului care avea nevoia cea mai mare, pe baza unei *chei* (Schlüssel) stabilite dinainte[12].

Sistemul de organizare utilizat a cuprins toate compartimentele de activitate, accentul principal căzând însă pe sectorul economic. Autoritatea supremă militară a fost reprezentată de O.K.M. (Ober Komando Mackensen), cu reşedința la *Athenée Palace*. Teritoriul Olteniei şi Munteniei a reprezentat o parte a primei zone militare de ocupație formată din 14 județe[13], condusă de guvernatorul militar, generalul de infanterie, conte Tüllf von Tscheppe und Weidenbach, secondat de generalul Sendler, apoi de colonelul Kuntz din partea Austro-Ungariei, Osman Nizami-Paşa din partea Turciei şi generalul Tantiloff din partea Bulgariei. Forța principală executivă în perioada de început a

---

[5] Constantin Kiritzesco, *La Roumanie dans la Guere Mondiale (1916-1919)*, Bucureşti, Imprimerie Cartea Românească, 1927, p. 45.

[6] *Enciclopedia Județului Vâlcea*, vol. I, Râmnicu-Vâlcea, Editura Fortuna, 2010, p. 176.

[7] Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia.

[8] Ilie I. Georgianu, *România sub ocupația germană. Fascicola II. Exploatarea economică a țării. Organizația şi activitatea statului major economic*, Bucureşti, Tipografia „Cultura Neamului Românesc", 1920, p. 5.

[9] E. C. Decusară, *România sub ocupația dușmană. Fascicola I. Organizarea şi activitatea poliției militare*, Bucureşti, Tipografia „Cultura Neamului Românesc", 1920, p. 4.

[10] Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 5.

[11] E. C. Decusară, *op. cit.*, p. 4; vezi şi Ion Călin, *Ocupația germană la Craiova în anii 1916-1918*, în „Studii şi articole de istorie", vol. VIII, Bucureşti, 1966, pp. 297-298.

[12] Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 6.

[13] Mehedinți, Gorj, Dolj, Vâlcea, Romanați, Argeş, Olt, Teleorman, Muscel, Dâmbovița, Vlaşca, Prahova, Ilfov şi Ialomița, însumând o suprafață de 65.064 kmp. (Luchian Deaconu, *op. cit.*, p. 46).

ocupației Olteniei istorice a constituit-o *Inspectoratul 15 Etape* care a parcelat suprafețele de exploatare după rețedințele comandamentelor militare. Zona Craiovei a inclus județele Dolj, Gorj și Mehedinți, iar județele Olt, Romanați și Vâlcea au intrat alături de Argeș și Teleorman în zona Pitești. După stabilirea frontului pe Siret și la gurile Dunării, zonele militare au încetat să mai existe[14]. Districtele conduse de comandaturi au înlocuit vechile județe, ale căror delimitări s-au păstrat, folosindu-se aceleași denumiri.

În județele din dreapta Oltului, au fost constituite districte militaro-administrative în scopul menținerii ordinii, asigurării circulației pe căile de comunicație, controlului populației civile și organizării exploatării economice[15]. Un rol important l-au avut oficiile economice de pe lângă districte și etape, care aveau misiunea de a pune întreaga economie la dispoziția ocupanților. Statul major administrativ a constituit un vast aparat militarizat care a preluat și condus toate activitățile administrative, financiare, de aprovizionare, telecomunicațiile etc., dispunând de o conducere centrală condusă de consilierul Welser, apreciat specialist în subordonarea instituțiilor românești și în aplicarea mijloacelor de constrângere. Această instituție a acționat prin intermediul unor secții, adevărate departamente ministeriale germane axate pe profiluri[16].

Cu rigurozitatea specifică germanilor, ocupanții au trecut la inventarierea tuturor produselor, la catagrafierea șeptelului, interzicerea pe piața liberă a produselor agroalimentare și a plantelor tehnice, raționalizarea gazului, sării, chibriturilor, pâinii etc., în scopul strângerii unor cantități cât mai mari de produse animaliere, fructe din plantații sau din pădure, uscate sau conservate, transformate în marmeladă și dulcețuri etc. Nu au fost uitate nici plantele medicinale și nici cheresteaua[17].

Începând cu data de 28 aprilie/11 mai 1917, a funcționat *comisia economică mixtă* (Rumanischer Wirtschaftsverband), organism de executare a dispozițiilor Statului Major economic, care a constrâns administrația românească centrală și locală să rechiziționeze și să transporte recoltele conform statisticilor economice și demografice întocmite de

---

[14] Vezi Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, pp. 10-11.

[15] Districtul I Mehedinți, II Dolj, III Gorj erau conduse de comandaturi germane, iar districtele IV Vâlcea și V Romanați de comandaturi austro-ungare (fiecare district a fost împărțit în 2-4 etape având sarcini multiple). În vederea „stoarcerii de bogății a solului și subsolului vâlcean" partea de nord, cu sediul în Râmnicu-Vâlcea, era controlată de Comandatura de etapă 270 germană, iar cea de sud, sub administrația Comandaturii de etapă austro-ungară avea reședința la Drăgășani (pentru detalii, vezi Luchian Deaconu, *op. cit.*, p. 47; *Enciclopedia Județului Vâlcea...*, p. 176).

[16] Sectorul de elaborare a ordonanțelor și măsurilor inițiate de administrația militară; sectorul de control, evidență și urmărire a cetățenilor; sectorul de aprovizionare a trupelor imperiale și a populației civile compus din birouri de aprovizionare la nivel de județ; sectorul cu problemele financiare și de contabilitate ce avea în subordine Direcția contabilității din cadrul Ministerului de Interne; sectorul cu problemele muncitorești și de asigurare, care includea și Casa centrală a asigurărilor muncitorești; secția specială politică, care se ocupa cu problemele de presă și de cenzurare a publicațiilor, conferințelor, reprezentațiilor teatrale și cinematografice; secția comandaturilor districtuale și de etapă, care se ocupa cu menținerea ordinii, controlului populației civile și militare, exploatarea economică, administrația telefoanelor și poștelor, administrarea bunurilor de ordin industrial, minier, agricol și silvic etc. (Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, pp. 12-16).

[17] *Enciclopedia Județului Vâlcea...*, p. 177; Sergiu Purice, *Lupta maselor populare din județul Vâlcea împotriva ocupației germano-austro-ungare (1916-1918)*, în „Studii vâlcene", IV, Bălcești pe Topolog, 1980, pp. 63-66.

autorităţile germane[18]. Administraţia militară sub cupola Statului Major Economic s-a instalat la 22 noiembrie /5 decembrie 1916 la Tr. Severin, apoi în 1/14 decembrie la Craiova. În 14/27 decembrie întregul personal al acestei instituţii s-a stabilit la Bucureşti[19].

Programul de lucru al Statului Major Economic, reglementat prin decizii şi ordonanţe confidenţiale[20], a direcţionat activitatea de strângere şi expediere a produselor obţinute de pe teritoriul judeţelor Olteniei.

În cadrul administraţiei străine din timpul ocupaţiei a funcţionat şi o justiţie militară organizată în mod special pentru apărarea intereselor germane, ale supuşilor puterilor aliate şi în mod special pentru sancţionarea românilor care se opuneau măsurilor iniţiate de ocupanţi. În acest scop, la Craiova, ca de altfel şi la Bucureşti şi Constanţa, a fost înfiinţat un tribunal imperial, iar în districtele aferente Olteniei, tribunale militare de judecată[21]. Complicatul aparat birocratic folosit de autorităţile străine şi nevoia de constrângere a populaţiei la supunere a necesitat un efectiv uman considerabil. Principalul element în această direcţie l-a constituit armata. La 21 ianuarie 1918, numărul militarilor germani, austro-ungari, bulgari şi turci existent pe teritoriul ocupat, a atins cifra de peste 480 de mii de oameni şi 140 de mii de cai[22]. În afara efectivului militar, statele majore administrative şi economice erau susţinute de către poliţia de ocupaţie, precum şi de către numeroşi funcţionari[23].

Măsurile întreprinse de autorităţile de ocupaţie au fost direcţionate spre realizarea programului valorificării tuturor resurselor economice[24]. Bunurile obţinute au fost utilizate atât pentru întreţinerea efectivului militar şi civil străin existent pe teritoriul ocupat, cât şi pentru rezolvarea situaţiei alimentare precare a populaţiilor ocupante[25].

Pentru facilitarea exploatării bogăţiilor ţării, din ordinul administraţiei militare din România, încă din ianuarie 1917, s-a tipărit la Berlin broşura „Economia naţională românească" (Die rumänische volkwirschaft), în care se regăseau informaţii despre resursele economice ale ţării. A mai fost publicat şi un dicţionar economic-politic (Rumänien Kleines Wirtschafts politischess Adressbuch)[26]. Scopul acestor publicaţii a

---

[18] Vezi Luchian Deaconu, *op. cit.*, p. 48.

[19] Vezi Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, pp. 9-10.

[20] Ordonanţa din 8 februarie 1916 a schiţat programul de jefuire a bogăţiilor ţării, marcând problema principală care preocupa administraţia militară, aceea a expedierii stocurilor de cereale şi furaje „cât se poate de repede" în Germania (Ion Călin, *art. cit.*, în „*loc. cit.*", p. 299).

[21] G.R. Pherekyde, *Colecţia ordonanţelor pentru populaţia română în cuprinsul administraţiei militare*, Bucureşti, 1918, ordonanţele 31, 121, 136, 226, 215, 294 din 1917; vezi şi Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 20.

[22] Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 27.

[23] Numai din Germania, în toamna anului 1917, au fost aduse 6 mii de femei pentru a lucra în aparatul administrativ (C.C. Bacalbaşa, *Capitala sub ocupaţiunea duşmanului 1916-1918*, Bucureşti, 1921, p. 113).

[24] Vezi E. C. Decusară, *op. cit.*, p. 4.

[25] Constantin C. Giurescu, *România şi primul război mondial. Ştiri noi din arhivele Vienei*, în „Unitate şi continuitate în istoria poporului român", Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1968, p. 355.

[26] Dicţionarul a fost editat în 4 volume corespunzătoare celor 4 provincii: Oltenia, Muntenia, Dobrogea şi Moldova. Vezi Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 18.

fost acela de a avea o situație cât mai exactă asupra geografiei, administrației şi „avuțiilor țării”[27]. Statului Major Economic i s-a ordonat în repetate rânduri să se ocupe şi de asigurarea recoltelor viitoare „cultivându-se tot terenul arabil”[28], deoarece „este necesar ca România să fie menținută ca grânarul Puterilor Centrale”[29].

Criza totală de alimentație, precum şi foametea la care se ajunsese în Germania şi Austro-Ungaria în a doua partea a anului 1916 au determinat acordarea unui spațiu larg în achiziționarea resurselor agricole. Forța agroalimentară a județelor Olteniei, care se sprijinea pe o importantă bază de resurse, a îngăduit ocupanților să realizeze o însemnată captură de produse cerealiere. Metoda cea mai eficientă utilizată în mod excesiv a constat în confiscarea bunurilor populației prin rechiziții. Totodată, s-a interzis dreptul de sacrificare a animalelor cornute mari, a mieilor şi păsărilor, a vânzării fructelor şi fabricării țuicii[30]. Pe teritoriul ocupat, inclusiv în Oltenia, a fost introdus încă de la începutul anului 1917 sistemul de cartelare a alimentelor în localitățile cu peste 5 mii de locuitori, fixându-se rații foarte mici pe individ: 225 g făină şi 105 g mălai. În mediul rural s-au prevăzut câte 500 g porumb de om pe zi. Pâinea nu mai putea fi cumpărată fără cartelă, iar în localurile publice au fost interzise preparatele cu carne în zilele de luni, miercuri şi vineri. S-a mers până acolo încât consumul de lapte era admis numai între orele 7-9 dimineața, pâinea nu putea fi cumpărată fără cartelă, iar din compoziția prăjiturilor au fost scoase complet ouăle, zahărul şi grăsimile. Totodată, vânzările şi cumpărările de averi au fost suspendate pe o perioadă nedeterminată[31].

Măsurile restrictive s-au completat cu cele privind reorganizarea administrării moşiilor, a domeniilor statului şi coroanei, cu forțarea muncilor agricole, confiscarea bunurilor materiale de la proprietari şi de multe ori cu rechiziționarea lor la prețuri derizorii. Foarte multe averi au trecut, pe parcursul ocupației, sub administrație germană sau austro-ungară, numărul lor ridicându-se la nivelul Olteniei şi Munteniei la 373[32]. Domeniile Coroanei Segarcea au fost exploatate de către Autoritatea etapei sectorului Craiova, reprezentată de un *regizor*, care avea în subordine un personal ce purta banderole grena pe mână. Ritmul presant al exploatării terenurilor agricole este reliefat şi de însămânțările din exercițiul 1917-1918 în județele considerate ca făcând parte din zona montană a Olteniei. Astfel, în județul Gorj au fost însămânțate 125.616 ha, dintre care cu grâu 10.889 de ha, cu porumb 38.017 ha, în județul Mehedinți au fost însămânțate 210.110 ha, dintre care 70.850 de ha cu grâu şi 73.940 de ha cu porumb, în Vâlcea 102.806 ha, dintre care 9.823 de ha cu grâu şi 35.705 ha cu porumb[33]. La nivel de țară recolta obținută pe exercițiul 1917-1918 a totalizat o cantitate de 1.098.718 tone produse agroalimentare (grâu, porumb, secară, floarea soarelui)[34].

---

[27] *Ibidem*.

[28] Ion Călin, *art. cit.*, în „loc. cit.”, p. 299.

[29] Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 20.

[30] G.R. Pherekyde, *op. cit.*, Ordonanțele 58 din 1917, 485, 503 şi 514 din 1918.

[31] *Ibidem*, Ordonanțele nr. 16, nr. 74, nr. 123, nr. 146 din 1917; nr. 417 şi 418 din 1918.

[32] *Ibidem*, Ordonanțele nr. 48, nr. 230, nr. 293, nr. 305, 330, 348, 354 din 1917; Ordonanțele nr. 373, nr. 402, nr. 408, nr. 413, 437, 484, 502 din 1918.

[33] SJAN Dolj, fond Prefectura Dolj, dos. 15/1918, ff. 7-8.

[34] Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, pp. 88-89.

Prin ordonanța nr. 173 din 26 iulie 1917, populația înregistrată pe tabele la nivel de comună a fost anunțată că „se face poprire asupra produselor agricole din recolta anului 1917 şi asupra produselor obținute din ele”[35]. Autoritățile străine au ridicat în proporție de 90% recolta de grâu din județele Olteniei şi de 67% recolta de porumb, cartofi şi fasole. Pe lângă cereale, a fost ridicată întreaga recoltă de in, cânepă precum şi producția de lână. Rechizițiile s-au extins şi asupra fructelor uscate, precum şi asupra alcoolului produs în anii 1917-1918. Dispoziția nr. 7.129/1917 a guvernământului militar străin a declarat rechiziționate în toamna anului toate nucile şi alunele[36]. Prin aceeaşi dispoziție s-a prevăzut obligativitatea pentru locuitorii județelor din Oltenia de a strânge jir, ghindă, castane sălbatice, sâmburi de pepene şi dovleac[37]. La Craiova a funcționat în anii 1917-1918 un „centru principal pentru adunarea, depozitarea şi expedierea ouălor, un centru pentru colectarea fructelor, o instalație specială a statului major economic pentru fabricarea marmeladei[38].

Intensa exploatare exercitată de către administrația militară s-a extins şi asupra sectorului zootehnic din zona Olteniei. Un recensământ general al cerealelor şi al cornutelor mari, porcinelor şi ovinelor de la sfârşitul anului 1918 a scos în evidență jaful sistematic, precum şi pauperizarea populației rurale din județele Olteniei. La 12 octombrie 1917, de exemplu, au fost trimise de la Craiova în Germania 16 vagoane cu vite şi porci[39].

Publicația „L'Independence Roumaine” din septembrie 1918 prezintă un tablou elocvent privind exportul bunurilor agroalimentare şi din domeniul zootehnic în Germania, Austro-Ungaria, Turcia şi Bulgaria. Astfel, 2.622.433 de tone de felurite bunuri au fost expediate din teritoriul ocupat în anul 1917 şi prima jumătate a anului 1918[40], în statele menționate.

La Craiova, trupele de ocupație au numit în fruntea administrației comunale pe germanul Fr. Springer, ca primar. Acesta şi-a format o echipă de funcționari cu cetățeni de naționalitate germană domiciliați de mult timp în Craiova[41]. Primăria oraşului Craiova a avut ca obligație să asigure cheltuielile armatei de ocupație din raza oraşului, „precum şi hrana necesară centrului de prizonieri din localitate”[42]. Autoritatea germană justifica folosirea fondurilor primăriei prin achitarea sumelor cerute în urma unei note justificative la terminarea războiului[43]. În iarna anului 1917, după o reducere a salariilor şi o „nesocotire a dreptului de pensionare”, Craiova a fost forțată la două împrumuturi,

---

[35] G.R. Pherekyde, *op. cit.*, Ordonanța nr. 173 din 1917.

[36] *Ibidem*, Ordonanța nr. 223 din 1917.

[37] *Ibidem*.

[38] În anul 1917 au fost expediate din zona ocupată în Germania 16.916 tone marmeladă. Vezi Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, pp. 66, 75, 78.

[39] În anul 1917, numărul cailor din județul Dolj a scăzut la 38.590 față de 74.118 în anul 1916, al oilor la 229.695 față de 351.647, al porcilor la 50.646 față de 82.571; Ion Călin, *art. cit.*, în „loc. cit.”, p. 302.

[40] Ilie I. Georgianu, *op. cit.*, p. 95.

[41] Ion Călin, *art. cit.*, în „loc. cit.”, p. 300.

[42] *Ibidem*.

[43] Primăria a plătit soldaților germani în prima săptămână din aprilie 1917 suma de 5.540 de lei, reprezentând costul cărnii furnizate în plus pentru a fi conservată şi expediată în Germania; Vezi SJAN Dolj, fond Primăria oraşului Craiova, dos. 92/1916; 21/1917.

fiecare de aproximativ un milion de lei. Locuitorii au fost somaţi ca în termen de 24 de ore să plătească la *Casa Comunală* suma ce revenea fiecăruia din aceste împrumuturi[44]. Astfel, la 28 februarie 1917, cetăţenii protestau printr-o petiţie către primărie că „în actualele împrejurări în care ne găsim, adesea, ori nu ni se găseşte cele necesare pentru existenţa zilnică, necum să mai plătim aceste taxe... foarte împovărătoare"[45].

În oraşele Craiova, Rm. Vâlcea, Tg. Jiu, Tr. Severin cetăţenii au fost obligaţi, în iarna anului 1917/1918, să predea comandaturii recolta de fasole, mazăre, linte şi fructe culeasă din grădinile caselor[46]. Printr-un ordin dat de comandaturile judeţelor Dolj, Mehedinţi, Vâlcea, Romanaţi şi Gorj primăriilor din oraşele şi comunele componente, „toate rămăşiţele de hârtie şi hârtia veche au trebuit să fie predate în fiecare zi de 15 ale lunii, pe categorii"[47]. Au fost ridicate feţele de mese şi şerveţelele de pânză de la restaurante, permiţându-se însă „folosirea şerveţelelor de hârtie în localuri"[48].

Din populaţia localităţilor Olteniei, ca de altfel de pe întreg teritoriul ocupat, au fost ridicate cantităţi însemnate de articole de îmbrăcăminte, precum şi piei de animale, ceea ce a provocat o lipsă de încălţăminte. În această situaţie au fost înfiinţate, prin ordin, ateliere pentru confecţionarea de saboţi[49].

În timpul ocupaţiei germane, un număr însemnat de stabilimente industriale, printre care fabrici de pâine, de pielărie, de textile, de cărămidă etc. au fost închise, după ce întreaga materie primă a fost confiscată[50].

În oraşul Drăgăşani s-au stabilit cantităţile de carne, lapte şi ouă încă de la sfârşitul lunii noiembrie 1916. Datorită faptului că populaţia s-a opus măsurilor de rechiziţionare, ascunzând produsele şi animalele, comandantul Staţiunii de etapă a trimis o adresă Prefecturii judeţului Vâlcea prin care reclama suspecţii de propagandă antigermană (Gheorghe Lucurescu), precum şi cazuri de sabotare a transporturilor produselor româneşti spre Germania şi Austro-Ungaria (vezi cazul Zlătărei). Prefectura judeţului Vâlcea a trimis administraţiei plăşii Drăgăşani o adresă prin care îşi manifesta nemulţumirea pentru faptul că „lucraţi prea încet, nu executaţi ordinele în termenele cerute"[51]. Armata germană a aplicat amenzi repetate celor care au încălcat ordinele, iar în retragere (noiembrie 1918), atât soldaţii germani, cât şi cei austro-ungari „s-au dedat, în localitate, la cele mai mari jafuri, devastând gospodăriile, furând de prin case bunurile oamenilor"[52]. Primarul oraşului Drăgăşani, într-un raport datat 12 noiembrie 1918, către Prefectura judeţului Vâlcea, arăta ca locuitorilor Drăgăşanului „li se ridică vitele (oi, boi, capre, porci etc.) fără a le plăti, chiar şi carul cu doi boi ai comunei, care a fost luat în noaptea de 11-12 curent de către soldaţi"[53].

---

[44] Apud Ion Călin, *art. cit.*, în „loc. cit.", p. 300.
[45] *Ibidem*.
[46] SJAN Dolj, fond Primăria oraşului Craiova, dos. 54/1917, f. 39.
[47] *Ibidem*, dos. 47/1917, f. 62.
[48] Ilie I. Giorgianu, *op. cit.*, p. 111.
[49] *Ibidem*, p. 112.
[50] Ion Călin, *art. cit.*, în „loc. cit.", p. 303.
[51] Apud *Enciclopedia Judeţului Vâlcea*, vol. II, Râmnicu-Vâlcea, Editura Fortuna, 2012, p. 282.
[52] *Ibidem*.
[53] *Ibidem*.

În perioada ocupației germane, în ziua de 14 octombrie 1916, locuitorilor comunei Băbeni li s-au confiscat vitele sub formă de rechiziții, odată cu cele ale locuitorilor din mai multe localități vâlcene[54]. În repetate rânduri, soldații austro-ungari „au capturat oi, berbeci, cai de pe pășunile din munții Robu, Gligomanu”[55].

Sătenii din plasa Bălceşti raportau în iunie 1918 Prefectului județului Vâlcea „cumplita foamete” prin care treceau locuitorii. Rechizițiile, măsurile excepționale, precum şi mobilizarea şi trimiterea pe front a locuitorilor apți de muncă au nemulțumit „țăranii, care s-au îndreptat împotriva primarilor şi funcționarilor abuzivi”[56]. În comuna Bâlceşti, țăranii au cerut în vara lui 1918 „să-l omoare pe administratorul plăşii, N. Livezeanu”[57].

În perioada ocupației, locuitorii Brezoiului, unde se găseau gatere şi depozite de cherestea, au fost nevoiți să renunțe la o serie de bunuri ce au fost rechiziționate pentru necesitățile armatei. De exemplu, la 13 august 1916, au fost rechiziționați caii din Brezoi şi Călineşti. Societățile forestiere Oltul, Lotrul, Vasilatul şi Curpenul au avut pierderi importante în lemn nefasonat şi cherestea. Edilii din Brezoi şi Călineşti au fost amendați în februarie 1918 pentru „încetineala de a răspunde cu produse pentru nevoile armatei austro-ungare[58]. Pădurea din Valea lui Stan, care aparținea de drept Obştei Moşnenilor Brezoieni, a fost exploatată fără a se ține seama „de proprietățile lor cu fânețe sau semănături, păscând cu caii iarba necosită de prin livezi, scoțând cartofii de prin grădini şi furând animalele”[59].

În perioada 1916-1918, Marele Hotel şi alte vile din Călimăneşti au fost transformate în spitale militare şi cazărmi, iar în Horezu şcoala primară din satul Romani a fost devastată, distrugându-se uşile, ferestrele şi materialul didactic. Tot aici, bisericile au fost jefuite de bunuri precum icoane, cărți şi obiecte de cult, fiind folosite ca magazii, grajduri sau bucătării de campanie. Mănăstirea Hurezi a înregistrat pierderi însemnate în bunuri şi provizii de alimente[60].

Resursele subsolului din zona Ocnelor Mari au fost exploatate de ocupanți, aceştia „forțând femeile ca să depună muncă în mina de sare”[61]. Prizonierii aflați în lagărele de la Ocnele Mari au fost folosiți în mod abuziv la exploatarea sării, dar şi la întreținerea de drumuri şi poduri[62].

Aurul verde a constituit o altă resursă economică existentă din abundență, mai ales în partea deluroasă a Olteniei, şi care s-a aflat în atenția ocupanților. De la început s-a imprimat un caracter organizat exploatării lemnului, creându-se secții speciale în cadrul Statului Major Economic cu rol de autoritate ordonatoare şi executivă. Secția a VII-a s-a ocupat de industria lemnului (fabricile de cherestea), având două grupe de exploatare:

---

[54] *Ibidem*, p. 398.
[55] *Ibidem*, p. 399.
[56] *Ibidem*, p. 636.
[57] *Ibidem*.
[58] *Ibidem*, p. 773.
[59] *Ibidem*.
[60] *Ibidem*, p. 921.
[61] *Ibidem*, p. 994.
[62] *Ibidem*.

A. pentru exploatarea fabricilor de cherestea; B. pentru exportul lemnului prelucrat[63]. Secția a VIII-a a privit silvicultura având în vedere exploatarea pădurilor coroanei, confecționarea buștenilor, tăierea lemnului de esență de lux, furnizarea lemnului de foc, executarea cărbunilor de lemn, precum şi „problema vânatului"[64]. În teritoriu au fost înființate oficii economice pe lângă fiecare comandatură de district (județ) şi oficii economice secundare pe lângă fiecare comandatură de etapă. În județele din părțile montane, Gorj, Mehedinți, Vâlcea, Muscel, Argeş, Dâmbovița, Prahova, Buzău, Râmnicu Sărat, care totalizau peste 1 milion ha suprafață de păduri (brad, molid, tisă, stejar, paltin, ulm, gorun etc.), 39% din suprafață a fost complet distrusă. Lemnul, în special cel de nuc, frasin, brad, atât sub formă de butuci fasonați cât şi sub formă prelucrată, a fost exportat în Germania, Austro-Ungaria, Turcia şi Bulgaria.

Militarizarea întreprinderilor forestiere şi asigurarea sectoarelor de exploatare şi prelucrare a lemnului cu mână de lucru formată din prizonieri, dar şi prin recrutări şi trimiteri forțate la aceste munci a locuitorilor, a dus la acțiuni „de devastare a fondului forestier"[65]. În cadrul utilizărilor lemnului rezultat din devastarea pădurilor s-a înscris şi acțiunea de fabricare a mangalului. În acest scop, au fost aduşi specialişti din alte țări, încheindu-se cu ei înțelegeri speciale. Nu s-a renunțat nici la deşeurile care rezultau de pe urma folosirii lemnului pentru cărbuni.

Pe perioada de ocupație s-a întreprins o campanie consistentă de sacrificare şi colectare a tuturor arborilor de nuc şi frasin, aceştia fiind trecuți în rubrica materialelor de război. Spre exemplu, de la 1 decembrie 1916 până la 20 iulie 1917, au fost scoase din țară 4.892.000 kg lemn de nuc şi frasin, din care 1.932.000 de kg erau din județele Olteniei istorice[66].

Forțele de ocupație au extins acțiunile de exploatare şi asupra maşinilor din sectorul industrial. Conform protocoalelor încheiate la Berlin şi Viena între Puterile Centrale în anul 1916, utilajele întreprinderilor din Oltenia (Brătăşanu, Waitman, Graepel) au fost împărțite între invadatori. În urma acestor confiscări de utilaje, o serie de stabilimente şi-au închis porțile[67]. Toate întreprinderile rămase în stare de funcționare, indiferent de ramură, au fost constrânse să lucreze în exclusivitate pentru nemți. Faptul că o serie de instalații şi alte materiale din Oltenia ocupată au fost expediate peste graniță în statele inamice, rezultă şi din investigația efectuată de delegații români speciali trimişi în acest scop în Bulgaria şi Turcia, imediat după terminarea războiului. Aceştia au descoperit bunuri din întreprinderile Brătăşanu, Waitman, Graepel etc. în diferite oraşe şi porturi din țările respective. Conform ordonanței nr. 56 din 10 februarie 1917, unitățile din ramurile textile, electricitate, încălțăminte, metalurgie, chimie etc. au trecut sub regim militarizat, având conducere *din elemente străine*. 69 de pluguri cu aburi, 10 pluguri cu motor, 13 coase, 18 pluguri auto-trac-

[63] Vezi Ilie I. Giorgianu, *op. cit.*, p. 16.
[64] *Ibidem.*
[65] Constantin C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, București, Editura Ceres, 1975, p. 27; Ion Călin, *op. cit.*, p. 304.
[66] Ilie I. Giorgianu, *op. cit.*, p. 38-39; SJAN Dolj, fond Primăria oraşului Craiova, dos. 67/1918, f. 89.
[67] Ion Călin, *op. cit.*, p. 304.

toare au fost importate din Germania şi Austro-Ungaria pentru a se accelera ritmul exploatării teritoriului ocupat[68].

În timpul administraţiei militare străine a avut loc o vastă campanie de colectare a metalelor. Ordonanţa nr. 99 din 24 aprilie 1917 a dispus sechestrarea clopotelor de la toate bisericile din localităţile Olteniei, „lăsându-se pentru fiecare comună câte un clopot"[69]. De la biserici au fost ridicate şi icoanele, sfeşnicele, candele şi acoperişurile metalice (de aramă), precum şi o serie de *veşminte*. Locuitorilor li s-au confiscat obiectele de cupru şi alamă, precum vasele de bucătărie, clanţele de uşi, cazanele, piuliţele etc. Deşeurile de lână, bumbac, resturile de cauciuc, plantele medicinale colectate, părul animalelor etc. au trebuit să fie predate centrelor de colectare din teritoriu[70]. Lista bunurilor rechiziţionate sau confiscate a cuprins şi articole de lenjerie[71].

Şantierul naval Turnu Severin s-a aflat sub ocupaţia trupelor armatelor austro-ungare şi germane din noiembrie 1916 până în octombrie 1918. În această perioadă, şantierul a fost împărţit între germani (partea de la atelierul de tâmplărie în amonte) şi austrieci (partea din aval, considerată ca fiind vechiul lor şantier). Sub această ocupaţie s-au realizat mai multe îmbunătăţiri care au constat în mecanizarea a două *cale*, a unui atelier lângă cala de ridicat vase, precum şi legarea instalaţiei de apă cu reţeaua de apă a oraşului. În timpul ocupaţiei, portul naval Turnu Severin a fost folosit în scopuri militare. Germanii au construit calea ferată din port, cu două linii de garaj, legându-se de calea ferată principală. Prin port au fost expediate către Austro-Ungaria şi Germania cereale, produse animaliere, lemn, mangan[72].

Puterile Centrale, încă din luna octombrie 1916, au hotărât asupra modalităţilor de acoperire a cheltuielilor armatei de ocupaţie şi a achitării mărfurilor ridicate din România. Banca Generală Română, filială a Băncii Diskonto-Gessellschaft din Berlin[73], a primit dreptul de a emite hârtie monedă, având un curs forţat pentru toţi locuitorii aflaţi sub ocupaţie. Achitarea bancnotelor emise fără acoperire în aur urma să se facă la încheierea păcii când guvernul român va fi obligat să plătească întreaga emisiune. Acest lucru a fost prevăzut şi în art. 5 al Tratatului Româno-German, adiţional al Tratatului de Pace din Bucureşti, care prevedea ca România să achite din fondurile proprii cu bilete ale Băncii Naţionale Române sau cu alte mijloace legale de plată, biletele emise de Banca Generală Română, în urma dispoziţiei date de Administraţia militară de ocupaţie[74]. Emisiunea de monedă de hârtie se făcea „în vederea aprovizionării cu mijloace de plată a teritoriului ocupat"[75]. Pentru transpunerea în practică a hotărârilor luate de către ocupanţi în problemele financiare, comandamentul grupului de armate, Von Mackensen, a dat o ordonanţă prin care Banca Generală Română a fost autorizată să

---

[68] Ilie I. Giorgianu, *op. cit.*, p. 98; Ion Călin, *op. cit.*, pp. 303-305.
[69] G.R. Pherekyde, *op. cit.*, Ordonanţa 99 din 1917.
[70] *Ibidem*, Ordonanţele 41, 42, 43, 223 din 1917.
[71] Vezi Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 176.
[72] Vezi Vasile Olaru, *Şantierul naval Turnu-Severin. Monografie*, Turnu Severin, 1958, pp. 56, 84.
[73] Vezi Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 176.
[74] Ilie I. Giorgianu, *op. cit.*, p. 38;
[75] Gh. M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice şi financiare al României şi împrumuturile contractate 1823-1933*, Bucureşti, p. 315.

înființeze o secție de emisiune de bilete, pe baza unui depozit în mărci creat la Reichsbank din Berlin, în proporție de 80 de mărci pentru 100 de lei[76]. Biletele emise au reprezentat mijlocul de plată în teritoriul român ocupat, ele având o valoare nominală fixată de autoritățile germane. Tipărirea biletelor s-a efectuat la Imprimeria Imperiului German, apoi sub formă de donațiuni s-au trimis în România secțiunii de emisiune a Băncii Generale Române[77]. Emisiunile s-au efectuat în intervalul ianuarie 1917 – octombrie 1918, creându-se astfel un mijloc de plată fictivă pentru exploatarea bogățiilor țării. Toate băncile din teritoriul ocupat au fost supuse unei severe supravegheri, iar Casa Centrală a Băncilor Populare şi a Cooperativelor Săteşti a fost trecută sub administrație forțată[78]. În aprilie 1917, pe lângă Banca Națională a luat ființă Casa agricolă pentru împrumut care a avut drept scop acordarea de avansuri agricultorilor până la valorificarea recoltei. În fiecare capitală a județelor Olteniei s-au înființat sucursale care în baza împrumuturilor aveau sarcina de a constrânge locuitorii la predarea produselor agricole.

Cheltuielile provocate de administrația militară şi de către armata de ocupație au fost trecute pe seama populației, prin metoda împrumuturilor impuse locuitorilor. Sumele erau ridicate de la Banca Națională a României, căreia i s-a avansat sub formă de împrumut din partea guvernatorului german suma de un miliard şi cinci sute de milioane de lei. Împrumuturile contractate în contul populației şi reținute de autoritățile militare germano-austro-ungare au fost repartizate pe cote-părți județelor din teritoriul ocupat, prevăzându-se dobânzi ridicate, ajungând la peste 25% din suma împrumutată[79].

În toamna anului 1918, Puterile Centrale, învinse pe front, au fost nevoite să părăsească teritoriile ocupate. Pe baza armistițiului din 30 octombrie/12 noiembrie 1918, Mackensen a început retragerea trupelor şi comandamentelor de ocupație din Bucureşti, apoi şi din localitățile din sudul şi sud-vestul României. În retragerea lor, trupele de ocupație au devastat sate şi oraşe, atacând în repetate rânduri populația paşnică românească. În adresa nr. 14.407 din 7 noiembrie 1918, trimisă prefectului de Dolj de către Chestura poliției Craiova, se arată cum militarii germani şi austro-ungari au trecut la jefuirea bunurilor aflate în instituțiile, clădirile şi depozitele din oraşul Craiova[80]. În timpul retragerii unități germane şi austro-ungare au aruncat bombe asupra unor imobile din Craiova, „avariindu-le sau distrugându-le”[81]. Distrugerile făcute de trupele de ocupație au determinat pe generalul Berthelot să adreseze un „avertisment” feldmareşalului Mackensen prin care protesta împotriva rechizițiilor abuzive, execuțiilor sumare printre populația civilă, dezarmării şi luării ca prizonieri de război a unor jandarmi români etc.[82].

---

[76] *Ibidem*.

[77] Ilie I. Giorgianu, *op. cit.*, pp. 7-8.

[78] G.R. Pherekyde, *op. cit.*, Ordonanțele 11, 193 din 1917.

[79] *Ibidem*, Ordonanța 94 din 1917; vezi şi Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 176.

[80] Arhivele Naționale ale României, fond Preşedinția Consiliului de Miniştri, dos. 32/1918, ff. 418-420.

[81] Apud Augustin Deac, Ion Toacă, *Lupta poporului român împotriva cotropitorilor. 1916-1918,* Editura Militară, Bucureşti, 1978, p. 296.

[82] Lumina din 8 noiembrie 1918.

Locuitorii județelor Olteniei, în perioada septembrie 1916 – septembrie 1918, au fost supuşi la o exploatare sistematică de bunuri şi forță de muncă atât pentru nevoile frontului, cât şi ale trupelor din garnizoană. Confiscările, rechizițiile şi impozitele considerabile au sărăcit populația regiunii. Sfârşitul conflagrației a găsit România în tabăra învingătoare, fapt ce a facilitat, în noile condiții, împlinirea dezideratului secular al poporului nostru pentru eliberare şi întregire. Anul 1918 a reprezentat pentru România modernă o piatră de hotar, un moment de dreptate şi împlinire.

DOMENIILE COROANEI REGALE DIN OLTENIA ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL (1916-1918)

Narcisa Maria Mitu

Primul Război Mondial (1914-1918) a avut consecinţe dramatice pentru România. După doi ani de neutralitate, România a ales să intre în război, în august 1916, alături de Antanta, având drept scop realizarea idealului naţional. Inferioritatea numerică şi slaba dotare a armatei române a făcut ca, la scurt timp după intrarea sa în război, să sufere înfrângeri repetate, pierzând cea mai mare parte a teritoriului. La 1 septembrie 1916, trupe germano-bulgaro-turce, conduse de feldmareşalul August von Mackensen, aflate pe teritoriul Bulgariei, au ocupat Turtucaia, provocând o gravă înfrângere trupelor române care apărau fortăreaţa, ocupând astfel, practic, Dobrogea. În noiembrie a fost ocupată Oltenia. Bucureştiul a fost şi el cucerit la 6 decembrie, guvernul, autorităţile, armata, familia regală şi o parte din locuitori fiind constrânşi să se retragă în Moldova, la Iaşi, care a devenit capitala României restrânse.

După ocuparea Olteniei, armatele de ocupaţie au impus un regim foarte dur de administraţie militară, populaţia suferind tot felul de abuzuri şi jafuri din partea soldaţilor inamici. Totodată, au luat măsuri în vederea creşterii producţiei prin extinderea suprafeţelor cultivate, trecerea în administrare directă a unor întinse suprafeţe, proprietăţi ale statului şi ale Coroanei. De un astfel de regim au avut parte şi Domeniile Coroanei din Oltenia: Segarcea şi Sadova. Cele două moşii au fost incluse în Domeniul Coroanei prin legea din 10/22 iunie 1884, alături de alte 10 mari moşii din Muntenia şi Moldova[1].

Constatându-se iminenta apropiere a inamicului, administratorii Domeniilor Segarcea şi Sadova au primit ordin să evacueze Regiile şi să se retragă în Moldova. Şefii de Regii (Eremia Medianu – Segarcea şi Gheorghe Popovici – Sadova) împreună cu cea mai mare parte a personalului superior, şefii de secţii şi de culturi, au luat drumul Moldovei, la Domeniul Dobrovăţ. A rămas pe loc „personalul inferior": argaţi, vizitii, îngrijitori de animale, pădurari, mecanici, tâmplari, fierari[2], iar o altă parte a angajaţilor a fost mobilizată pentru front. De asemenea, au fost evacuate animale cornute, mari şi mici, şi herghelille Domeniilor Segarcea şi Sadova.

În timpul ocupaţiei, *Domeniul Coroanei Segarcea* a fost organizat ca administraţie militară până în toamna anului 1917, când a fost instituită „administraţia forţată", tot militară. Conform documentelor de arhivă, ocupaţia germană a produs pagube importante, sub toate aspectele: uman, social şi economic.

---

[1] Vezi pe larg Narcisa Maria Mitu, *Domeniile Coroanei Regale (1884-1948)*, Craiova, Editura Aius, 2011, p. 31.

[2] Serviciul Judeţean al Arhivelor Naţionale Dolj, fond Domeniul Coroanei Segarcea, dosar nr. 6/1916, f. 1-2, 74, 104,135 (în continuare se va cita: S.J.A.N. Dolj).

Potrivit declarației șefului de Regie, Eremia Medianu, angajații Domeniului s-au confruntat cu diverse probleme: personalul superior rămas a fost alungat și păstrat doar cel inferior, iar mulți dintre ei nu și-au primit salariile. Pe parcursul timpului, au fost reprimiți în serviciu și câțiva funcționari superiori, dar au îndeplinit doar roluri secundare, aflându-se sub ordinele ofițerilor și soldaților germani[3].

Nici populația nu a scăpat de agresivitatea administrației germane, fiind introdusă munca obligatorie. Comandaturile de etapă impuneau ca munca câmpului să se facă prin „constrângerea populației fără preget", mai întâi pe locurile proprietarilor, pe moșiile statului și ale Domeniului Coroanei[4]. În ianuarie 1919, primarul comunei Întorsura declara că autoritățile locale, filo-germane, îi obligau pe funcționari să fie prezenți la primărie și să poruncească oamenilor „să-i asculte și să iese la muncile agricole", în primul rând pe terenurile Domeniului Segarcea[5]. În caz de neexecutare a ordinelor, soldații germani îi luau la bătaie pe locuitori și îi amendau pe reprezentanții consiliilor comunale. Rezistența era pedepsită fără cruțare, fiind obligați să iasă la muncă chiar și locuitorii infirmi sau bolnavi. Numeroase abuzuri ale germanilor au fost înregistrate și împotriva reprezentanților autorităților locale, pentru executarea ordinelor privind efectuarea lucrărilor agricole. Abuzuri de acest gen au fost consemnate și asupra personalului Domeniului Segarcea, mulți dintre ei fiind determinați să-și părăsească serviciul[6].

Averea Domeniului a fost considerată ca pradă de război, ca la moșiile statului[7]. Exploatarea moșiilor și a bunurilor Domeniului a fost realizată în exclusivitate de către armata germană, fără să se țină cont de faptul că era o exploatație de tip particular[8], vânzând sau cumpărând tot ceea ce era necesar: mașini și unelte agricole, materiale, vite și oi pentru consum. Toate cumpărăturile au fost făcute pe spezele Domeniului.

În noiembrie 1916, la momentul evacuării de către administrația română, armatele de ocupație au găsit în hambarele de la Domeniul Segarcea întreaga producție a anului 1916, inclusiv produse din anii anteriori: 40.890,10 hl de grâu, 493 hl de orz, 18.333 hl de orzoaică, 5.805,57 hl de ovăz, 26.326 hl de porumb alcint și comun, 41,70 hl de mei românesc, 51,50 hl de in, 116 hl de paring, 498 hl de măzăriche, 6.909 hl de mazăre victoria, 1.709 hl de mazăre verde, 41 hl de secară, 117 hl de rapiță; 29 hl de bobușor; 498 hl de borceag; 10.000 kg de cartofi, 340 kg de fasole; 51,941 hl de porumb vechi și 209,750 kg de miere[9]. În cramă se găseau băuturi în valoare de 291.176,6 lei: 25.455,1 decalitri vinuri albe, 27.426,1 decalitri vinuri roșii, 1.525 de sticle de vin alb, 17 sticle de vin roșu, 2.959 de sticle cu șampanie, 1 sticlă cu vermut, 765 de sticle cu pelin rezultate din recoltele a diferiți ani, 239,6 decalitri rachiu și 38,6

[3] *Ibidem*, dosar nr. 23/1919, f. 442.

[4] Idem, fond Prefectura județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 42/1916, f. 23.

[5] *Ibidem*, dosar nr. 47/1919, f. 604-605.

[6] Dinică Ciobotea, Ion Zarzără, *Istoria Domeniului Coroanei de la Segarcea-Dolj*, Craiova, Editura Sitech, p. 113.

[7] S.J.A.N. Dolj, fond Domeniul Coroanei Segarcea, dosar nr. 23/1919, f. 398-399.

[8] *Ibidem*, dosar nr. 17/1918, f. 362.

[9] *Ibidem*, dosar nr. 3/1916-1919, Jurnal Domeniul Segarcea, f. 66; *Ibidem*, dosar nr. 2/1916-1919, Inventar, f. 2-5.

decalitri ţuică[10]. La sectorul animale au rămas: aproximativ 1.500 de porci, 2.029 de oi (360 capete aparţinând Domeniilor Sadova şi Domniţa), 782 de bovine, 2 armăsari de povară. Herghelia a fost evacuată. Din cauza dificultăţilor de aprovizionare cu nutreţul necesar, o parte din animale au fost vândute. 203 cai au fost pierduţi pe drum în refugiul spre Dobrovăţ[11].

Ocupaţia militară germană a lăsat semne vizibile la Domeniul Segarcea. Pierderile au fost mari deoarece aici şi-a stabilit reşedinţa Comandatura Germană cu un număr de 500-2000 de soldaţi şi alţi funcţionari evrei[12]. Toate construcţiile au suferit pagube însemnate, unele dintre ele fiind distruse complet prin incendii provocate de inamic, cum a fost cazul Hotelului de la Segarcea, ars din temelii. Mobilierul din Casa de Administraţie, cumpărat în cursul anului 1916, ca şi cel de la cancelaria centrală şi la celelalte 8 secţii, a fost distrus şi deteriorat. Dacă via nu a avut foarte mult de suferit, lucrările executându-se la timp, în schimb, crama a suferit pagube importante, fiindu-i avariată aparatura şi instalaţiile: prese, pompe, pulverizatoare. Laboratorul de analize a fost, de asemenea, distrus. Au fost luate cca. 55 de vase cu o capacitate de 100 decalitri, fiecare, şi 5 vagoane de sticle goale[13]. Cantităţi însemnate de vinuri, în valoare de 96.575 de lei, au fost vândute comercianţilor din Segarcea, dar au fost consumate şi de către ocupanţi[14]. Vinurile preexistente în toamna anului 1916 au fost evaluate la un preţ dublu faţă de cele din anul 1916[15]. La plecare, armatele de ocupaţie au lăsat, totuşi, cantităţi însemnate de vin, dovadă fiind faptul că la 16 decembrie 1918, şeful Regiei solicita să se obţină mijloacele necesare pentru a transporta la Bucureşti, pentru Curtea Regală, 1.400 de decalitri din cele mai alese vinuri, de calitate superioară, „dosit de germani şi neconsumat, aflat în pivniţa conacului din curtea bisericii”[16].

Războiul din 1916-1918 şi-a pus amprenta şi asupra efectivelor de animale crescute pe Domeniul Segarcea. În cazul ovinelor, administraţia inventaria la 1 decembrie 1918 doar 684 de capete[17]. Bovinele înregistrate la aceeaşi dată numărau numai 325 de capete, din care 233 de tauri, vaci, juninci[18]. La 15 iunie 1917, Administraţia Centrală a Coroanei menţiona că s-au vândut armatei 511 capete vite şi 1.400 de oi, în valoare de 174.923,10 lei. Într-un raport din 1 ianuarie 1919 adresat Administraţiei centrale, şeful Regiei menţiona că creşterea vitelor a suferit mult în timpul ocupaţiei: din boii de muncă au rămas numai 30%, numărul vacilor de rasă Simenthal şi de rasă Moldovenească s-a redus cu 50%, al porcilor de la 1.500 la 500 de capete. Cu toate acestea, conchidea Eremia Medianu, pierderile înregistrate la vite au fost mai mici la Domeniul Segarcea comparativ cu alte moşii, datorită necesităţii apro-

[10] *Ibidem*, dosar nr. 3/1916-1919, f. 66-68.
[11] *Ibidem*, f. 66.
[12] *Ibidem,* dosar nr. 23/1919, f. 450.
[13] *Ibidem*, dosar nr. 17/1918, f. 63.
[14] Narcisa Maria Mitu, *op. cit.*, p. 107.
[15] S.J.A.N. Dolj, fond Domeniul Coroanei Segarcea, dosar nr. 23/1919, f. 422-427.
[16] *Ibidem*, dosar nr. 17/1918, f. 17.
[17] *Ibidem*, dosar nr. 17/1918, f. 25; *Ibidem*, dosar nr. 21/1926, f. 6.
[18] *Ibidem*, dosar nr. 17/1918, f. 25.

vizionării cu lapte, unt şi alte produse cât şi a plecării precipitate a armatei germane[19]. Recuperarea vitelor vândute de germani către diverse persoane din zonă a făcut ca, în martie 1919, numărul vitelor înregistrate la Segarcea să jungă la 409 capete (7 tauri, 108 boi, 113 vaci, 181 de tineret)[20]. În luna mai 1919, în gara Bârnova, de lângă Iaşi, s-a format un tren cu 31 de vagoane care să asigure transportul la Craiova al vitelor cornute, de aici urmând să fie duse pe jos la Segarcea. Pentru vitele aflate în ferma Oneşti, trebuiau procurate furaje, deoarece întoarcerea acestora urma să mai întârzie cu cel puţin trei săptămâni[21].

Domeniul silvic a fost, în aceeaşi măsură, afectat de distrugerile provocate de inamic. Evaluând, la 19 noiembrie 1918, pagubele produse pădurilor Panaghia şi Cobia, brigadierul silvic Gh. Popescu constata că au fost tăiate 25 de ha din pădurea Lacul Bicanului, 15 ha din pădurea Panaghia şi 30 de ha din pădurea Cobia. Au fost rechiziţionate de la personalul silvic: 4 puşti de vânătoare, un revolver, 4 cartuşiere, un cuţit de vânătoare, o şa completă de călărie, precum şi un cal de serviciu[22]. De asemenea, la această din urmă pădure a fost devastat întreg cantonul silvic, tocăria şi mobilierul fiind arse. Totodată, soldaţii au luat 150 de m^2 sârmă împletită şi au împuşcat în parcul cerbilor 17 exemplare, aproximativ 400 de fazani aflaţi în făzănărie şi 500-600 de fazani aflaţi liberi[23]. Întocmind raportul pentru pădurea Dâlga, brigadierul nota: „Duşmanul n-a respectat nici o normă de exploatare regulată, exploatarea fiind la cheremul diferiţilor soldaţi germani care s-au perindat la această pădure. Dacă la un loc găseau mai mulţi copaci care să le placă, îi tăiau pe toţi fără a se gândi că întrerup masivul şi că descoperă solul... Duşmanul a extras toţi arborii mai de valoare... tot ce-a fost bun a luat", materialul fiind vândut, – conform relatărilor sătenilor – „pe preţuri ridicol de mici, sumele încasate rămânând în buzunarul soldatului care le vindea"[24].

În declaraţia adresată Casei Pădurilor pentru Comisia despăgubiri de război, şeful de Regie menţiona că în pădurile Panaghia şi Dâlga, situate în apropierea gării Sălcuţa şi a Craiovei, tăierile de lemne s-au realizat „pe o scară foarte întinsă luând caracterul unei adevărate devastări vandalice"[25]. Nerespectarea prevederilor amenajamentului, tăierile haotice (retezarea copacilor făcându-se de sus, nepermiţând astfel realizarea lăstărişului), păşunatul intensiv, ca şi extracţiile în proporţie de 80-90%, au periclitat regenerarea naturală a pădurii. Materialul lemnos extras de germani din pădurea Panaghia a fost, în cea mai mare parte, destinat construirii de tranşee, iar cel din Cobia şi Dâlga a fost vândut către săteni sau transportat la o fabrică de cărbuni ce se afla la Cobia. Suprafaţa totală afectată de armatele germane este redată în tabelul următor[26]:

[19] *Ibidem*, f. 60-63.
[20] *Ibidem,* dosar nr. 18/1918, f. 63.
[21] *Ibidem*, dosar nr. 17/1918, f. 173.
[22] *Ibidem*, dosar nr. 21/1919, f. 41.
[23] *Ibidem*, f. 91.
[24] *Ibidem*, f. 89-90.
[25] *Ibidem*, f. 230.
[26] *Ibidem,* f. 231.

Nr. crt.	*Pădurea*	*Tăieri rase Ha*	*Extracție de arbori Ha*	*Materialul rezultat şi valoarea lui*			
				Lemn de lucru		*Lemn de foc*	
				m^3	lei	m^3	Lei
1.	Dâlga	70	88	2.400	120.000	16.000	160.000
2.	Panaghia	57	5	-	-	8.760	87.600
3.	Cobia	-	300	-	-		

Pierderi s-au înregistrat şi prin tăierea plantațiilor de pe moşie, pe hotare, pe o întindere de 236 de km. Evaluările ulterioare au determinat faptul că au fost extraşi minim 400 de salcâmi/km, în valoare de 188.800 de lei.

Valoarea totală a materialelor şi a prejudiciului adus pădurii de la Segarcea a fost evaluată la 737.600 de lei[27].

La 21 februarie 1918, a fost dat Decretul regal nr. 3795 *privind cunoaşterea naturii şi a valorii pagubelor pricinuite de război*[28]. Acest decret prevedea ca cei care au suferit pagube de război să depună declarații individuale sau colective, detaliate, cu privire la mărfurile şi produsele agroalimentare, clădirile, mobilierul, maşinile şi materialele industriale avariate, precum şi de cheltuielile necesare pentru refacerea acestora. Declarația trebuia depusă până la 29 decembrie 1918 şi urma să conțină următoarele: pagubele produse de bombardamentele aeriene; vexațiuni şi imixtiuni, abuzuri contra autorităților române, rechiziții; distrugeri, furturi şi jafuri; crime, violuri, silnicii; impunerea de dări, amenzi către administrația militară germană şi despăgubiri acordate supuşilor străini etc.

Pentru constatarea şi evaluarea pagubelor de război au fost organizate comisii speciale, conform prevederilor Decretului-lege nr. 1656 din 28 aprilie 1919[29]. Potrivit decretului, trebuia înființată o comisie pe lângă fiecare judecătorie de ocol, una sau mai multe comisii pe lângă tribunalele județene. De asemenea, se prevedea înființarea şi a unei „curți pentru pagube de război", pe lângă fiecare Curte de apel. Comisiile au fost constituite din reprezentanți ai justiției, administrațiilor financiare şi ai administrației publice locale şi urmau să funcționeze după legea instanțelor judecătoreşti. Comisiile şi membrii acestora au fost numiți prin ordinul Ministrului Finanțelor din 9 februarie 1920, urmând să-şi înceapă activitatea cu data de 1 martie 1920[30]. În județul Dolj a fost numită câte o comisie pe lângă fiecare judecătorie de ocol şi trei comisii pe lângă tribunalul județean[31]. Declarația, întocmită la 9 august 1920, stabilea că valoarea totală a pagubelor provocate Domeniului Segarcea a fost de 9.308.594,90 lei şi avea în vedere[32]:

- lipsa de folosință a moşiilor şi a caselor de locuit – 1.799.910 lei;
- imobile: case de locuit, dependințe, mobilier şi obiecte casnice – 1.107.920 de lei;
- alimente şi băuturi – 850.796,50 lei;

---

[27] *Ibidem.*

[28] *Ibidem,* dosar nr. 17/1918, f. 32, 39-40.

[29] C. Hamangiu, *Codul General al României. Legi Uzuale (1856-1907)*, Ediția a II-a, vol. IX-X, Bucureşti, 1907, p. 60-65.

[30] „Monitorul Oficial" nr. 233/12.02.1920, p. 11960.

[31] *Ibidem*, p. 11962.

[32] S.J.A.N. Dolj, fond Domeniul Coroanei Segarcea, dosar nr.23/1919, f. 401-412.

• mărfuri şi obiecte de tot felul (ţiglă, olane, cărămizi) – 1.145,35 de lei;
• cereale şi derivate – 3.650.968,40 lei;
• via şi crama – 144.080 de lei;
• animale de muncă (cai, boi, vaci) şi animale mici (oi, porci) – 1.204.222 lei;
• vehicule animale şi hamuri – 140.410 lei;
• maşini şi unelte agricole – 103.288 lei;
• uneltele atelierelor, fabricilor, morilor etc. – 127.000 lei;
• salarii şi chirii plătite personalului Domeniului pe timpul ocupaţiei, fără ca Domeniul să beneficieze de serviciile lor – 180.000 lei.

Din Cramă s-au consumat următoarele vinuri:

a) *Vinuri albe vechi specialităţi* (exprimat în decalitri): Crâmpoşie – 299,20 (producţia 1908); Vin alb superior – 211 (producţia 1909); Tămâioasă – 60,70 (1910); Vin alb superior – 149,50 (1911); Tămâioasă – 63,60 (1911); Riesling – 347,50 (1911); Divers – 128 (1914); Riesling – 116,60 (1914); Crâmpoşie 295,00 (1914); Tămâios – 409,20 (1914); Divers – 294,50 (1915); Superior – 2.357,30 (1915); Crâmpoşie – 183,00 (1915); Tămâios – 514,00 (1915). O parte din vinuri, 5.428,10 decalitri, au fost calculate cu 20 de lei/decalitru iar 18.600 decalitri cu 7 lei/decalitrul. Valoarea totală a vinului alb a fost de 238.852 lei.

b) *Vinuri roşii vechi* (exprimat în decalitri): Bordeaux – 65,00 (producţia 1910); Divers – 65,00 (1911); Bordeaux – 457,60 (1914); Pinot Noire – 549,00 (1914); Bordeaux – 827,50 (1915); Negru vârtos – 1.152 (1915); Divers – 703,60 (1915); Wermouth – 153,20 (1915); Aperitiv Dubonet – 156,20 (1915); Pinot Noire – 758 (1915); Must concentrat – 283 (1915). Vinurile roşii au fost calculate la preţuri diferite, astfel: 5.170,10 decalitri cu 20 de lei/decalitrul, 20.000 de decalitri cu 7 lei/decalitrul; vin din otaştină – 2.256 de decalitri, anul 1916 cu 5 lei/decalitrul; rachiu – 239,60 de decalitri cu 40 de lei/decalitrul; ţuică – 38,50 de decalitri cu 50 de lei/decalitrul. Valoarea totală a vinurilor roşii a fost de 266.166 de lei.

c) *Vinuri în sticle*: 210 sticle cu vin alb recolta 1909 – 3 lei/sticlă; 649 de sticle cu vin alb recolta 1910 – 3 lei/sticlă; 374 de sticle cu vin alb recolta 1911 – 3 lei/sticlă; 292 de sticle cu vin alb recolta 1912 – 3 lei/sticlă; 17 sticle cu vin roşu, recolta 1912 – 3 lei/sticlă; 2.959 de sticle de şampanie, cu 10 lei/sticlă; 765 de sticle de pelin – 4 lei/sticlă; 1 sticlă de vermut – 4 lei /sticlă. Valoarea totală a vinurilor şi a celorlalte băuturi a fost de 552.098 de lei.

Pagube s-au înregistrat şi la şcoala din comuna Panaghia. La 9 decembrie 1918, învăţătorul îi aducea la cunoştinţă şefului de regie distrugerile aduse acestui imobil: clădirea a fost devastată; la fel şi materialul didactic, uşile şi ferestrele[33].

După plecarea administraţiei militare, la 18 noiembrie 1918, a fost întocmită imediat o notă de constatare a pagubelor provocate de către germani. În urma cercetărilor efectuate a reieşit faptul că aceştia au rechiziţionat sau au vândut numai în ultimele trei zile, cât s-au mai aflat pe moşie, următoarele cantităţi de cereale, animale şi alte obiecte aparţinând Domeniului şi sătenilor:

[33] Idem, fond Consilieratul Agricol Dolj, dosar nr. 38/1919, f. 464-465, 511.

- de la secția Gârnicioara – 125 de animale trăgătoare (15 cai aparținând Domeniului Coroanei, 10 cai şi 100 de boi rechiziționați), 64 de vaci (4 vaci, 2 vițele şi 2 viței rasa Corci Siementhal aparținând Regiei şi 56 de vaci, mânzați şi mânzate rechiziționate), 90 de oi rechiziționate, 424 de păsări (12 gâşte, 50 de găini şi 12 rațe părăsite în fermă şi 150 de gâşte, 150 de găini şi 50 de rațe rechiziționate), 20 de hl grâu vânduți oamenilor pentru sămânță şi 5 hl de grâu dăruiți țiganilor din fermă, 4 care de lemn, 1 căruță, 2 sacale pe 4 roți, 20 de juguri cu 20 de tânjeli şi 20 de lanțuri proprietatea administrației. În ianuarie 1918, au incendiat o remiză cu maşinile şi utilajele pe care le adăpostea[34];

- de la secția Lipovu – 2 care, 8 boi, 42 de porci, 10 hl mazăre, 10 hl ovăz, 30 junci şi junce rasele Corci Siementhal şi Moldoveneşti[35];

- de la secția Dâlga – 6 boi de jug, 6 viței, 1 taur, 3 cai, 3 care ce aparțineau Domeniului Segarcea, 1 cal rechiziționat, 1 prelată pentru maşini, aproximativ 140 de bănicioare de porumb şi 450 de bănicioare de grâu pe care l-au vândut şi dăruit[36];

- de la secția Valea Rea – 4 boi de jug, 2 care de transport ce aparțineau Domeniului şi 5 cai şi o trăsură rechiziționate[37];

- de la secția Şestu – 6 boi, 2 cai, 2 viței, un camion, un car şi 256 de păsări[38];

- de la secția Panaghia au fost vândute: o căruță pentru 2 cai, o pereche de hamuri de curele, o pereche de frâne pentru doi cai şi au vândut 15 duble decalitri de grâu, 5 saci de porumb drugă, 4 saci de ovăz şi 3 saci de orzoaică[39];

Totalul animalelor şi al obiectelor luate de către administrația militară germană în cele 3 zile de la cele 8 secții (Segarcea, Şest, Lipov, Vii, Gârnicioara, Panaghia, Valea Rea şi Dâlga) a fost: 18 cai, 86 de boi, 1 taur, 70 de vaci şi 3 mânzați rasa Corci Siementhal, 9 viței, 30 de junci, 67 de porci, 220 de gâşte, 100 de găini, 30 de curci, 68 de rațe, 34 de bibilici, 428 de hl de grâu, 43 de hl de orzoaică, 74 de hl de ovăz, 41 de hl de porumb, 10 hl de mazăre, 5.000 de l de vin, 350 de l de rachiu, 250 de l de țuică, 19 care pentru boi, 7 căruțe de cai, 4 camioane, 50 de lanțuri pentru boi, 15 hamuri, 3 zale cu frâu şi 2 prelate pentru maşini[40].

La plecare, au mai luat ca pradă de război 179 de vagoane de grâu şi o cantitate destul de mare de vin din recolta anului 1916[41]. S-au mai găsit, totuşi, în magazii, aproximativ 70 de vagoane de produse agricole, „o proporție relativ mică”[42].

Un alt raport, semnat de şeful Regiei Segarcea, la 6 septembrie 1919, făcea cunoscut faptul că, după retragerea trupelor germane, s-au găsit facturi de sute de mii de lei[43], reprezentând prețul a 130 m^3 scândură pentru confecționat cutii pentru soldați, vagoane

---

[34] Idem, fond Domeniul Coroanei Segarcea, dosar nr. 18/1918, f. 1.
[35] *Ibidem*, f. 2.
[36] *Ibidem*, f. 3.
[37] *Ibidem*, f. 4.
[38] *Ibidem*, f. 17.
[39] *Ibidem*, dosar nr. 17/1918, f. 9.
[40] *Ibidem*, dosar nr. 18/1918, f. 6.
[41] *Ibidem*, dosar nr. 17/1918, f. 37.
[42] *Ibidem*, f. 60.
[43] *Ibidem*, f. 387.

cu fier şi 80 de sobe pentru germanii cazaţi în casele locuitorilor. Au mai fost achiziţionate 500 vite mari, 739 cai, mii de kilograme de brânză şi altele. Potrivit şefului Regiei au fost produse pagube foarte importante clădirilor şi altor construcţii care au fost deteriorate în procent de 20-30%, iar altele au fost distruse în totalitate în incendii provocate de soldaţii germani.

La 16 septembrie 1920, Comisia de Despăgubiri a Tribunalului Dolj, secţia a III-a, soluţionând cererea Regiei, a acordat Domeniului Segarcea drept despăgubire suma de 11.007.946,90 de lei, din care 7.814.303,55 de lei reprezentând evaluarea pagubelor reale şi 3.193.643,35 de lei pentru refaceri. Cele mai mari pagube au fost evaluate la: cereale, seminţe şi furaje – 3.301.871 de lei şi lipsa de folosinţă a caselor, moşiilor etc. – 1.050.754 de lei[44].

*

* *

La ordinul Comandantului Corpului I de Armată de a evacua bunurile Domeniului, personalul Regiei Sadova a pornit spre Bucureşti, pe ruta Caracal – Roşiori – Alexandria, căutând să pună la adăpost animalele mari şi mici, împreună cu 40-50 de care, încărcate cu diferite mobile, alimente etc.[45]. Trecerea Dunării de către armatele bulgare a determinat convoiul să se întoarcă la Sadova. Trupele bulgare sosite aici au devastat conacul Sadova şi secţiile Piscu şi Ogrin, încărcând în sute de care, rechiziţionate de prin sate, o parte din avutul Domeniului: mobilier, alimente, cereale, băuturi şi vehicule. Odată cu sosirea trupelor germane în localitate, la 20 noiembrie 1916, întreg inventarul: clădiri, vite, maşini, instrumente, mărfuri şi diferite cereale lăsate în magazii şi pătule au intrat în stăpânirea acestora; moşia, pădurile şi viile au continuat să fie exploatate de noua stăpânire, beneficiind de veniturile acestora. Dintre toate animalele, ce s-a încercat a fi evacuate, doar caii de herghelie, 156 de capete, au putut ajunge în Moldova; restul, 450 de boi, 250 de vaci mame, aproape 8.000 de tineret bovin şi cca. 2.000 de porci s-au întors la Sadova. 3.000 de capete de oi au fost şi ele capturate la Râmnicu Sărat[46].

La momentul evacuării, terenurile arabile erau ocupate cu semănături pe o suprafaţă de 5.642 de ha: 2.104 ha de grâu, cultivate în regie, 1.033 de ha de grâu, cultivate în dijmă, 190 de ha cu secară, cultivate în regie, 1.547 de ha cu secară, cultivate în dijmă, 50 de ha cu orz de toamnă, 298 de ha cu borceag de toamnă, 420 de ha cu lucernă[47]. În magazii şi hambare, Domeniul deţinea, la acel moment, următoarele cantităţi de cereale şi nutreţuri: grâu – 70.739,05 hl (57.550 hl obţinuţi în recolta 1916), porumb – 29.120,31 hl; ovăz – 13.895,97 hl (9.600 hl recolta 1916), fasole – 1.127,91 hl (125 hl recolta 1916), cartofi – 5.330 kg, mazăre – 13.802,86 hl (13.716 hl recolta 1916), rapiţă – 122 kg, orz – 1.393,80 hl (350 hl recolta 1916), mei – 402,78 hl (30 hl recolta 1916), bobuşor – 321,60 kg, sămânţă de lucernă – 38 kg, lucernă – 12.980 kg recolta 1916, sămânţă de sfeclă – 94 kg, paring – 2,50 kg, linte – 54,27 kg, in – 20 kg recolta 1916,

[44] *Ibidem*, dosar nr. 23/1919, f. 464-465.
[45] Idem, fond Domeniul Coroanei Sadova, dosar nr. 8/1920, f. 24.
[46] *Ibidem*, dosar nr. 1/1882, f. 12.
[47] *Ibidem*, dosar nr. 8/1920, f. 23.

borceag – 179 kg, cânepă – 30 kg recolta 1916, oţet – 22,50 l, vin roşu – 5.023,9 l, vin alb – 13,1 l; rachiu – 471,5 l, brânză – 5.487,50 kg, lână – 436,54 kg, cărămizi – 452.660 bucăţi, 25.450 bucăţi de ţiglă, 11 bucăţi piei vite, 111 bucăţi piei de ovine, 225,84 m^3 de lemn de stejar, 15,69 m^3 lemn brut de plop, 28,546 steri de cherestea de salcâm, 3.198 steri de cherestea de stejar, 173.674 steri de lemne tari de foc, 4.238 steri de crăci, 2.715,84 steri bondoci, 10.488 bucăţi de diferite produse lemnoase.

Evaluarea pagubelor provocate de trupele bulgare cât şi de administraţia germană s-a ridicat la suma de 8.504.895,94 lei[48]. Comisia a III-a Judeţeană a Tribunalului Craiova, Dolj, însărcinată cu constatarea pierderilor, a stabilit următoarele prejudicii:

- Lipsa de folosinţă a moşiei, caselor de locuit, fabrici etc. – 119.553,35 de lei;
- Imobile, case de locuit, dependinţe, fabrici – 238280,50 de lei;
- Mobilier şi obiecte casnice – 26.842,90 de lei;
- Alimente şi băuturi – 13.550 de lei
- Mărfuri şi obiecte de tot felul (fabricate, semifabricate şi materii prime) – 100.960,15 lei;
- Păsări – 1.000 de lei;
- Cereale derivate seminţe şi furaje – 3.101.271,44 de lei;
- Păduri – 1.435.520 de lei;
- Animale de muncă (cai, boi, vaci etc.) – 317.140 de lei;
- Animale mici (oi, capre, porci) – 53.592 de lei;
- Vehicule şi hamuri – 21.837,10 de lei;
- Unelte agricole de mână (sape, lopeţi, coase, târnăcoape etc.) – 14.383,40 de lei;
- Unelte agricole cu tracţiune animală (pluguri, grape, tăvăluguri, rariţe, sămănători etc.) – 10.383,70 de lei;
- Maşini agricole (locomobile, pluguri cu aburi, batoze etc.) – 44.711 de lei;
- Uneltele atelierelor, fabricilor, morilor şi ale meseriaşilor – 5.270,40 de lei.

Făcând o analiză a inventarului existent în 1916 comparativ cu a celui din 31 decembrie 1918, la sectorul cereale, s-a înregistrat următorul prejudiciu: 4.000 de kg de brânză, 400 de kg de miere, 8.000 de decalitri vin, 500 de decalitri rachiu, 4.233.838 de kg de grâu, 2.501.310 kg de porumb, 816.100 de kg de secară, 63.445 de kg de orz, 46.509 kg de fasole, 972.845 de kg de mazăre, 1.442 de kg de mei, 3.206 kg de lucernă, 900 de kg de cânepă, 505 vagoane de paie de grâu şi secară, 35 de vagoane de paie de orz şi de ovăs, 132 de vagoane de lucernă, de borceag şi de fân natural, 1.044 de bovine, 150 de cabaline, 2.369 de oi, 132 de porci, vehicule şi hamuri în valoare de 21.837,10 lei, uneltele agricole de mână în valoare de 14.383,40 de lei, uneltele agricole cu tracţiune animală în valoare de 10.383,70 de lei, maşini agricole, locomobile, batoze, pluguri cu aburi şi garnituri de treierat în valoare de 47.711 lei, unelte din ateliere în valoare de 15.270,40 de lei[49].

În timpul ocupaţiei militare din perioada 1916-1918, plaiul viticol a fost abandonat, fapt care a dus la o reducere a suprafeţei viticole la 90,80 de ha[50].

---

[48] *Ibidem,* f. 16.
[49] *Ibidem*, f. 12-16.
[50] *Ibidem*, dosar nr. 1/1882, f. 11.

Sosirea trupelor de ocupație a determinat evacuarea în Moldova a 156 de cai de herghelie[51]. La finalizarea ostilităților, în anul 1918, ocupanții germani au luat toate animalele apte să suporte un drum lung, lăsându-le în urmă doar pe cele bătrâne şi bolnave. În rândul celor rămase, mortalitatea a fost foarte ridicată. Evaluarea pagubelor la acest sector s-a soldat cu pierderea a 150 de cabaline[52].

La sfârşitul anului 1916, aproximativ 2.000 de porci au fost evacuați în Moldova[53]. În anul 1918, odată cu plecarea germanilor au fost luați şi 132 de porci[54].

Pădurile, ca şi moşia, au fost exploatate de către ocupanții care şi-au însuşit veniturile obținute. Din reconstituirea făcută de şeful Regiei reiese că s-au înregistrat mari pierderi în pădurea de stejar. Pe lângă faptul că tăierile s-au făcut neregulat, la înălțimi mari, fără a se ține seama de prevederile amenajamentului, au fost exploatați, masiv, arborii care puteau fi folosiți în construcții. Pierderi s-au înregistrat şi la arborii neexploatați, care, fiind foarte rari, au fost expuşi uscării. În cei doi ani de ocupație a fost exploatată o suprafață de 126 de ha de pădure de stejar şi o suprafață de 100 de ha de pădure de salcâm. Pierderile socotite la hectar pentru pădurea de stejar au fost următoarele: 50 de m^3 de lemn de lucru, 50 de steri de lemn de foc şi 200 de steri de crăci[55]. Potrivit aceleiaşi surse, atât exploatarea pădurii de stejar, cât şi tăierea rasă a pădurii de salcâm au provocat Domeniului o pagubă de cca 436.000 de lei[56].

Afectate au fost şi plantațiile tinere, pe o suprafață de 852 de ha, ca urmare a păşunatului liber. Acestor pierderi li s-a adăugat şi aceea a materialului brut şi fasonat, aflat în depozit la momentul evacuării. Bilanțul final al prejudiciului: pierderea pădurii tinere, păşunatul liber şi exploatarea pădurii din luncă şi de pe deal, timp de 2 ani, distrugerea instalațiilor gaterului s-au încheiat cu suma de 1.435.520 de lei[57].

Pierderile animale, suferite în timpul Primului Război Mondial, cât şi reducerea islazurilor şi a păşunilor, dar şi a terenurilor cultivabile, ca efect al exproprierii, au avut ca rezultat micşorarea numărului de exemplare, față de perioada antebelică. Drept urmare, în 1919, pe Domeniul Sadova au fost inventariate numai 411 oi (330 de oi fătătoare, 31 de berbeci de rudă şi 50 de miele)[58]. Rechizițiile efectuate în localitate, de către nemți, în timpul ocupației, în contul Domeniului, au avut drept rezultat introducerea rasei țurcane. Pentru eliminarea acesteia, Regia Sadova a cumpărat, în decembrie 1919, 500 de oi de rasă țigaie, de la Domeniul Ruşețu, din care, într-un timp relativ scurt, s-au pierdut aproape 100 de capete, fiind bolnave de râie[59].

Timp de peste trei decenii, Domeniile aparținând Coroanei au cunoscut un ritm progresiv de creştere/dezvoltare. Acest avânt a fost întrerupt de izbucnirea Primului Război Mondial, care a dus la o stagnare a activității la regiile din Oltenia, stagnare

---

[51] *Ibidem*, f. 12.
[52] *Ibidem,* dosar nr. 8/1920, f. 16.
[53] *Ibidem*, f. 12.
[54] *Ibidem,* dosar nr. 8/1920, f. 16.
[55] *Ibidem*, dosar nr. 8/1920, f. 32-34.
[56] *Ibidem,* dosar nr. 4/1919, f. 1-2.
[57] *Ibidem.*
[58] *Ibidem,* dosar nr. 6/1923, f. 53.
[59] *Ibidem*, dosar nr. 11/1920, f. 11.

cauzată de un regim de jaf, teroare şi abuzuri, instituit de administraţia militară germană. S-a înrăutăţit şi situaţia ţăranilor, care erau obligaţi să presteze munca în primul rând pe moşii. Totodată, copiii de la 7 ani în sus până la bătrânii de 80 de ani au fost nevoiţi să presteze muncă forţată. La nivelul Domeniilor Coroanei Segarcea şi Sadova s-a resimţit din plin efectul distructiv al războiului, după cum urmează: inventarul agricol mecanizat a fost distrus sau deteriorat, şeptelul a fost redus foarte mult, clădirile au fost avariate sau distruse iar pădurile devastate. Sfârşitul marii conflagraţii mondiale impunea, acum, reconstrucţia ţării, care purta semnele distrugerilor generate de război pe toate planurile: social, economic, politic şi demografic.

MEHEDINȚIUL ÎN ANII 1916-1918

Tudor Rățoi

Începutul Primului Război Mondial a găsit Mehedințiul, ca şi întreaga țară, într-o stare incertă. În timp ce continentul se pregătea de intrarea în cea mai gravă catastrofă cunoscută până atunci de omenire, cu o zi înainte de atentatul de la Sarajevo, Sabin Popescu, primarul oraşului Turnu Severin, îi invita pe consilierii comunali să participe împreună la întâmpinarea lui I.G. Duca, ministrul Cultelor şi Instrucțiunii, care urma să sosească în reşedința județului cu congresiştii Societății Institutorilor şi Institutoarelor din România pentru festivitățile prilejuite de dezvelirea monumentului lui Tudor Vladimirescu de la Cerneți[1].

Din cauza evenimentelor, ministrul şi-a anulat vizita, iar intrarea țării în război, la mijlocul lunii august 1916, a transformat Mehedințiul, ca şi celelalte județe de la granița cu Austro-Ungaria, în teatru de operațiuni militare. Evoluția ostilităților şi replierea armatei române – în Mehedinți, Grupul de armate „Cerna" – după un început dătător de speranțe, au pricinuit daune imense populației. Un raport al primarului oraşului Turnu Severin, din 28 octombrie 1916, consemna că la această dată oraşul nu mai avea legături pe caleaferată cu restul țării, trenul circulând numai până la Strehaia. Abatorul nu mai tăia decât 2-3 vite mari şi 4-5 vite mici pe zi. Prăvăliile erau închise, bâlciurile nu se mai țineau, încetaseră tranzacțiile cu animale, iar în oraş mai rămăseseră circa 100-200 de contribuabili. Şantierul Naval era în curs de evacuare, ca şi instituțiile administrative, mutate deja la Strehaia. În Turnu Severin se mai aflau doar familiile germane, refugiații sârbi, prefectul C. Delescu, poşta şi câțiva funcționari şi pensionari[2].

După luptele crâncene din 10-12 noiembrie 1916 de pe câmpia de la nord de Turnu Severin, soldate, potrivit rapoartelor militare, cu 10 ofițeri şi 1200 trupă morți şi răniți (600 din Regimentul 17 Infanterie Mehedinți, 500 din Regimentul 1 Infanterie Dolj şi 100 din detaşamentul colonelului Tăutu, format anterior din efectivele Grupului „Cerna" şi trimis în ajutorul trupelor de la Jiu)[3], reşedința județului şi județul au intrat sub ocupația armatelor şi administrației militare germano-austro-ungare[4].

---

[1] Arhivele Naționale Mehedinți, fond Primăria oraşului Turnu Severin, dosar nr. 8/1914, f. 171.

[2] Idem, Colecția de Documente, I/21.

[3] *Ibidem*, XXXIII/79, f. 26-27.

[4] Într-un raport întocmit în 1917, primarul Sabin Popescu arată că trupele române au lăsat pe câmpul de luptă 265 de morți şi peste 300 de răniți. În zilele de 13-14 noiembrie, au fost îngropați soldații germani morți în cursul luptelor, apoi soldații români, în zilele de 15-17 noiembrie, prin efortul unei echipe conduse de profesorul Eremia Nemiş de la Liceul Comercial din Turnu Severin (Idem, fond Primăria oraşului Turnu Severin, dosar nr. 12/1917, f. 16-22.

Oraşul Turnu Severin a fost ocupat efectiv după luptele amintite, dar în judeţ operaţiunea era încheiată încă din 8 noiembrie 1916[5]. Ocupaţia a durat până la 14 noiembrie 1918, când a început retragerea trupelor germano-austro-ungare.

Greutatea ocupaţiei şi raporturile ei cu autorităţile române au ieşit la iveală, în adevărata dimensiune, la sfârşitul războiului, după ancheta săvârşită de o comisie specială constituită pe lângă prefectura judeţului. Desfăşurată în anii 1919-1921, ancheta şi-a consemnat constatările şi concluziile într-un memoriu final[6], rezultând că, în timpul ocupaţiei, la Turnu Severin şi în Mehedinţi, „ofiţerii superiori sau simplii soldaţi austrieci sau germani au fost conduşi cu toţii de ideea că poporul român trebuie pedepsit pentru călcarea tratatului ce ne unea cu aceste două imperii". Din cercetările efectuate, se desprindea cu claritate că aproape nu existase sat „în care să nu se găsească dovada acestei atitudini duşmănoase manifestate faţă de întreaga ţară, începând cu coroana şi terminând cu cel mai umil locuitor. În nici o comună – sublinia memoriul – n-au fost respectate portretele regelui şi reginei şi pretutindeni preoţilor li s-a interzis formal de a mai pomeni numele membrilor familie regale. În necazul lor pentru gestul făcut de poporul nostru au mers până acolo că au distrus portretele tuturor oamenilor politici care au cerut intrarea noastră în acţiune".

Ocupanţii – continua memoriul – „n-au respectat nici o instituţie de stat". Cât priveşte administraţia ţării, aceasta „a fost complet desfiinţată. Prefectul, administratorii de plasă împreună cu toţi primarii şi notarii erau consideraţi ca simpli agenţi de execuţie ai comandaturilor, meniţi să le înlesnească acestora din urmă opera lor de secătuire a judeţului. Rechiziţiile se făceau prin agenţii noştri administrativi care, sub sancţiunea unor pedepse mari, erau obligaţi să adune şi să predea comandaturii mari cantităţi de proviziuni. La cea mai mică nesocotire a ordinelor, erau închişi şi torturaţi fără milă.

Astfel este cazul prefectului Delescu, ce se găsea funcţionând la începutul invaziei. Dânsul a fost maltratat de subofiţeri, arestat şi ţinut închis mai multe zile. După şase luni de zile, dând mari sume de bani, a fost pus în liberate, fixându-i-se domiciliu forţat în judeţul Vlaşca şi interzicându-i-se de a se mai întoarce în Severin.

Tot astfel – reţinea documentul amintit – au fost trataţi toţi primarii şi notarii din judeţ.

Astfel, primarul Gr. Pereanu şi comisarul N. Ionescu de la Baia de Aramă au fost bătuţi cu biciul în piaţa oraşului, în mijlocul locuitorilor. Cu ocazia anchetei făcute în această comună, primarul, un bătrân venerabil, povesteşte scena aceasta cu lacrimile în ochi. Dânsul ne spune că nu poate să-şi reamintească, fără să-i dea lacrimile, de ruşinea ce i s-a făcut de a fi bătut în mijlocul cetăţenilor a căror încredere o căpătase cu ocazia alegerii sale ca primar.

Tot astfel au păţit primarul G. Bănescu şi notarul G. Radu din Glogova, care au fost ţinuţi închişi câte trei luni de zile.

Primarul Gr. Fleancu din Floreşti a fost închis un an şi două luni. La Iablaniţa, primarul şi notarul au fost închişi câte 15 zile. Primarul N.I. Preda de la Pădina Mare a

---

[5] *Ibidem*, f. 16; fond Primăria oraşului Strehaia, dosar nr. 65/1919, f. 8.

[6] Idem, Colecţia de Documente, XXIX/22, memoriul este publicat de Nicolae Chipurici, *Mehedinţiul anilor 1916-1918, oglindit într-un valoros memoriu final inedit*, în „Mehedinţi – Istorie şi Cultură", II, 1980, Drobeta-Turnu Severin, p. 381-387.

fost bătut până la sânge în primărie de către caporalul Schwartz, iar primarul şi notarul de la Bălăciţa au fost închişi şi puşi la corvezi grele."

Nu peste tot relaţiile dintre ocupanţi şi autorităţile administrative comunale au decurs în felul arătat. Ancheta a stabilit că, din teamă sau din alte motive, administraţiile comunelor Bâlvăneşti, Broscari, Cleanov, Cujmir, Fântânele Negre, Izvoru Aneştilor, Marga, Ohaba, Ploştina, Podeni, Secu, Vânjuleţ ş.a. au manifestat o atitudine colaboraţionistă faţă de ocupant, fapt pentru care, în perioada 1919-1920, persoanele vinovate au fost deferite justiţiei[7]. Alte autorităţi, instituţii şi persoane, în schimb, s-au comportat cu demnitate, asumându-şi riscul pedepselor grele practicate de duşman. Preotul Al. Popescu de la Balta, de pildă, indicat ca agitator naţionalist, a fost ţinut închis două luni, i s-au tăiat părul şi barba şi a fost torturat în chip sălbatic. Aceeaşi soartă au avut-o judecătorul V. Călinescu, procurorul T. Tintorescu şi poliţaiul Şt. Bungeţianu, care au stat închişi un an de zile, o parte din timp la Slatina, o parte la Tismana şi restul detenţiei în Bulgaria.

Pe lângă 41 de persoane, care şi-au găsit moartea din cauza ocupaţiei, alte 49 de persoane[8] au suportat detenţia pe diferite perioade în lagăre din ţară sau din străinătate. În afara celor menţionaţi, au mai fost închişi: Tiberiu Popescu, I. Mănăstireanu, C. Sârbulescu, Gh. Balica, C. Cimpoeru, C. Bengulescu, toţi de la Poliţia din Turnu Severin, apoi P. Rogoveanu, care a şi murit la Filipopoli, ca urmare a răului tratament din lagăr, C. Nicolau, ziarist, G. Strâmbeanu, pensionar, V. Ionescu, dirigintele poştei din Turnu Severin, C. Ungureanu, funcţionar, Iorgu Protopopescu, ziarist, Ioan St. Paulian, dirijorul corului „Doina", G. Oprescu, eminentul critic de artă de mai târziu, Alex. Resmeriţă, Petre Sergescu, tânărul mare matematician, toţi profesori, Gh. Pantelici şi Iova Atanasovici, sârbi, C.T. Georgescu, avocat. Toţi aceştia au fost arestaţi şi duşi la Slatina şi în lagărele de la Filipopoli şi Golemo-Konare din Bulgaria.

Pe lângă cei internaţi aici, în lagărul de la Troian, tot în Bulgaria, au fost închişi N.D. Spineanu, pensionar, profesorul Vasile Vârcol, Aristide Trisonino, M. Kirchiu, preot-iconom V. Durak, profesorul şi maestrul de muzică V.I. Buică, N. Bolocan, pensionar, Panait Petrescu, inspector financiar, I. Gogan, avocat, viitor primar al oraşului Turnu Severin, Simion Istodorescu, directorul Arestului preventiv local şi Gogu Cârjeu.

De asemenea, Grigore Boboiceanu, C. Enescu, Istrate Pereanu, N. Herescu, G. Cernăianu, D. Bungeţianu, Anghel Grecea, Jan Anastasescu, Gh. Aurel şi D. Severineanu, toţi au fost duşi la Slatina, readuşi la Hotelul „Traian" şi trimişi la Mănăstirea Tismana, de unde li s-a dat drumul la diferite date. În fine, comerciantul Victor Măldărescu, şi el arestat, a fost pus în libertate pe motive de boală, iar profesorul I. Catopol a urmat traseul prefectului C. Delescu, împreună cu care a fost încarcerat.

Pentru felul de a proceda al autorităţilor de ocupaţie, câteva cazuri de arestări ale unora dintre persoanele menţionate mai sus sunt ilustrative. De pildă, în declaraţia dată în decembrie 1918, comisarul de poliţie Tiberiu Popescu arăta că a fost arestat de poliţia germană din Turnu Severin la 4 februarie 1917 pe motiv că se purtase rău cu supuşii

[7] Arhivele Naţionale Mehedinţi, fond Cabinetul II Instrucţie Mehedinţi, dosarele 7, 8, 10, 12, 14/1919 şi 21, 24, 27, 30, 31, 33, 34/1920 etc.

[8] Idem, Colecţia de Documente, XIX/22, f. 7-10.

Puterilor Centrale. N-a fost judecat, fiind închis pe toată durata războiului în baza unei decizii administrative. A fost depus în lagărul de la Hotelul „Traian", dus apoi la Slatina, ulterior, succesiv, înapoi la hotelul menţionat şi la Cercul Militar din Bucureşti şi în cele din urmă în Bulgaria în lagărele de la Filipopoli şi Golemo-Konare, unde a suportat un tratament mizerabil, cu insulte şi silnicii zilnice, din partea germanilor şi bulgarilor. Prin percheziţii domiciliare i s-au luat obiecte de îmbrăcăminte şi alte bunuri în valoare de 4-5.000 de lei[9]. La fel a pătit şi avocatul Ştefan Bungeţianu, şeful Poliţiei Turnu Severin. La 31 decembrie 1918 el relata: „Am fost arestat de germani în ziua de 22 ianuarie 1917 şi ţinut internat până la 20 iulie 1918, timp în care am fost două luni şi jumătate în lagărul militar din Slatina, cinci luni şi jumătate la Hotelul „Traian" din Severin, transformat în închisoare, o lună la Cercul Militar Bucureşti şi 9 luni în Bulgaria. Internarea mea a fost consfinţită de guvernatorul militar din Bucureşti pentru toată durata războiului, pentru sentimentele mele duşmănoase, spunea decizia, faţă de armatele şi supuşii Puterilor Centrale şi ca periculos siguranţei lor. Ca tratament, a fost o minune dumnezeiască că am scăpat cu viaţă. Am rămas grav bolnav din cauza acestui tratament şi inapt pentru muncă. Locuinţa mea a fost ocupată de la 22 ianuarie 1917 până la 5 octombrie 1918 de către ofiţerii germani. Mi s-au luat mobila, covoare, tablouri, picturi etc. din biroul meu, în valoare de lei 4.000. Restul mobilei rămase este completamente deteriorat şi stricat. La 5 zile după ocuparea oraşului, noaptea, au intrat peste mine 4 soldaţi din Regimentul 146 şi 148 bavarez şi m-au tâlhărit de suma de lei 800 ce aveam, cum şi alte lucruri şi obiecte în valoare de lei 2.000. Am reclamat locotenentului german Hoffmann, comandantul oraşului, autorii au fost prinşi. Nu mi s-au restituit însă nici banii, nici lucrurile. Am plătit 400 lei amenzi şi acciza 100 lei fiindcă un căpitan german a dat ordin unui sergent de stradă să-i aducă o trăsură la domiciliul lui şi sergentul, neştiind limba germană, nu a putut executa. Am plătit 300 lei fiindcă soldaţi şi ofiţeri germani s-au îmbolnăvit de boli venerice, după ce prostituatele, recunoscute în mod oficial, fuseseră internate în spital. Aceste amenzi le-am plătit în calitate de poliţai al oraşului. Chitanţele justificatoare mi-au fost luate de la domiciliul meu cu ocazia arestării mele, când am fost jefuit şi furat de o mulţime de lucruri"[10].

În aceleaşi locuri a fost deţinut şi ziaristul Iorgu Protopopescu, tot în baza unei decizii administrative, arestat fiind pe motiv că scrisese în ziar, ca agitator politic, articolul „La Turda", considerat ostil Puterilor Centrale. Pe timpul detenţiei suportase rechiziţii de mobilă în valoare de 20.000 de lei, başca imobilul ocupat pentru a servi ca locuinţă soldaţilor germani de la invazie şi până la plecare. La internare, fusese maltratat de către poliţiştii germani Schteiger şi Abstender[11].

Comerciantul Istrate Pereanu declara în decembrie 1918 că fusese ridicat de către autorităţile germane la 19 februarie 1917 stil vechi şi închis într-o cameră a Hotelului „Traian", fără să-i fie permis a comunica cu cineva, nici măcar cu familia. Nu-i era îngăduit de către autorităţi nici a deschide fereastra spre stradă, singura, pentru aerisire. Hrana se procura de acasă şi era dată de soldaţii de gardă, după ce era controlată, ca să

[9] Idem, fond Primăria oraşului Turnu Severin, dosar nr. 16 Bis/1918, 224.
[10] *Ibidem*, f.222.
[11] *Ibidem*, f. 270.

nu fie alta decât cea permisă de Komandatura de Etapă Mehedinți, adică fără carne. Din cameră nu se putea ieşi decât pentru necesități „inexprimabile", dar şi atunci doar pentru câteva minute. La 1 mai stil vechi, acelaşi an, împreună cu alți arestați au fost transportați la Tismana, în condiții umilitoare, între două rânduri de santinele, cu bagajul în spinare, purtați pe străzi, ca la paradă. La Tismana au fost închişi 37 de arestați într-o cameră umedă şi nevoiți să doarmă toți într-un pat comun de scânduri, cu puține paie. Acolo, hrana, cu toate că se plătea scump, era şi mai mizerabilă, compusă exclusiv din fasole fără sos. Garda spunea că arestații erau tratați întocmai cu internații Puterilor Centrale din Moldova. Acasă, familia lui Pereanu a fost silită să părăsească locuința, care a fost ocupată de o gardă germană de vreo 20 soldați, fără să i se permită a-şi ridica mobilierul şi alimentele necesare, ceea ce a dus la îmbolnăvirea soției comerciantului. Casa a fost ocupată de la 10 noiembrie 1916 stil vechi până la 1 octombrie 1917, cu întreaga clădire unde avea afacerile comerciale. Din cauza internării, afacerile au încetat cu totul, neavând de cine să fie conduse. Proprietățile, o vie de trei hectare şi o livadă de pomi fructiferi de patru hectare, au rămas în părăsire, iar moşia din comuna Crăguieşti, de 150 hectare, a rămas nemuncită. Pentru toate daunele suferite, Pereanu solicita după război 120.000 de lei, pagube uzufructate la moşie, vie şi la afacerile mele comerciale, 35.000 de lei, cheltuieli cu internarea şi susținerea familiei, 216.000 lei, daunele sufleteşti pentru 216 zile cât a fost luat ostatic şi 145.312,50 lei, compensație pentru devastările mărfurilor şi pagubele cauzate de germani în luptele de la 10-12 noiembrie 1916, când au ocupat oraşul prin jaf; total general: 516.312,50 lei[12].

Un alt comerciant, Constantin I. Dilă, suferise pagube de circa 200.000 de lei la magazinul său coloniale şi spirtoase[13], iar Victor P. Măldărescu, cel mai cunoscut librar din Turnu Severin, declara că fusese luat ostaticde către armata de ocupație germană de la 6 martie 1917 la 20 decembrie 1917, adică nouă luni şi jumătate, timp în care a fost foarte aspru tratat şi închis sub cheie. I s-a luat marfă de librărie în valoare de lei 12.926, socotită la prețuri maximale, în bonuri şi sub amenințare, fiind trecute cele mai mici prețuri, la o valoare de 3.784,60 lei. Fără bon i s-a mai luat săpun de toaletă în valoare de 7.046 de lei. Săpunul i s-a rechiziționat sau mai bine zis luat de jandarmii germanisub motivul că nu era voie să se vândă. Dar nu era nici un ordin în această privință. I s-au mai luat şi două aparate fotografice cu accesoriile complete, pe care comerciantul ceruse, în mai multe rânduri, să i se dea bani, dar fără rezultat. Jandarmii germani i-au confiscat, de asemenea, țigarete în valoare de 2.800 de lei. Şi pentru că n-a vrut să-i lase să i le ia, l-au amendat cu 100 lei. Când au intrat germanii în oraş, a doua zi au venit în magazin mai mulți soldați şi un ofițer şi au început să-i ia marfă din galantare: săpun, piepteni, oglinzi şi alte lucruri „de fantezie", pe care le împărțeau la soldați. Pentru că negustorul a solicitat bani pe marfa luată, înfuriat, ofițerul l-a bătut. Marfa luată în acea zi a fost evaluată la circa 8-10.000 de lei, plus 2.700 de lei pentru 35 de suluri schapirograf şi 480 de lei pentru cutiile speciale cu maşină pentru schapirograf[14].

[12] *Ibidem*, f.275-276.
[13] *Ibidem*, f. 143.
[14] *Ibidem*, f. 287.

La rândul său, profesorul de muzică Vasile I. Buică declara că fusese luat ostatic de germani şi de bulgari, potrivit unei judecăţi „dinainte hotărâte", întrucât compusese marşul „La Turda", regimul de detenţie fiind unul foarte prost[15]. În chip asemănător, maiorul Ion Curiţă a fost arestat şi dus în captivitate la germani, care l-au făcut prizonier. Ulterior „a fost extrădat ungurilor spre a fi judecat de trădare, înaltă trădare, omor şi jaf pe câmpul de luptă, în urma unui denunţ fals". Cercetarea făcută de unguri la tribunalele militare nu i-a găsit nici o vină şi, fără să fie judecat, a fost pus în libertate. În închisorile ungureşti a fot rău tratat şi înfometat. A fost ţinut în celulă singur, păzit la uşă de santinelă şi nu i s-a permis să vorbească cu nimeni. Concomitent, casele din Orşova i-au fost ocupate de trupele austro-ungare, devastate şi ruinate. Numai deteriorarea mobilierului şi obiectelor casnice era evaluată la suma minimă de 6.500 de lei. Totodată, soacra maiorului a fost maltratată, înfometată şi condamnată la 8 luni de închisoare, iar soţia arestată timp de 5 zile şi dusă la Seghedin sub escortă[16].

O experienţă nefericită şi nedreaptă a trăit şi tânărul matematician Petre Sergescu. Acestuia i s-a aplicat arestul de către germani la 20 martie 1917, când a fost ridicat din clasa unde făcea lecţii la Liceul „Traian" şi internat la hotelul omonim, în regim celular. „După 7 luni petrecute în închisori în România ocupată (Hotel „Traian" în Severin, Mănăstirea Tismana, Cercul militar din Bucureşti) – declara la sfârşitul războiului Sergescu –, am fost transportat în Bulgaria, la 20 septembrie 1917. Acolo am avut de îndurat cele mai neauzite maltratări în lagărul de pedeapsă al întregii Bulgarii: la Golemo-Konare. Repatriat la 7 iunie 1918, am fost menţinut arestat la Şcoala de Poduri din Bucureşti până la 20 iunie 1918. În total am avut 485 zile de chin, care mi-a ruinat sănătatea, provocându-mi un reumatism violent, o anemiere foarte accentuată şi o debilitate generală (am pierdut, de exemplu, 28 de kg din greutatea trupului meu, greutate din care n-am câştigat până acum nici 3 kg). În afară de aceasta, am avut cheltuieli de peste 15.000 lei ca să-mi pot salva viaţa. Pentru această nemaiauzită călcare a dreptului internaţional şi pentru căutarea sănătăţii cer despăgubiri de la germani. Hotărârea adunării ostaticilor şi internaţilor politici din decembrie 1918 a fixat la 1000 lei pe zi despăgubirile ce avem de cerut, ceea ce revine la 485.000 lei". Motivul internării, conform deciziei poliţiei germane, au fost sentimentele contrarii Puterilor Centrale. În urma pronunţării acestei decizii, a fost expediat în Bulgaria, fără a fi fost judecat de vreun tribunal militar german. Pe lângă rechiziţiile fără bon făcute de ocupant la casele familie din Turnu Severin, fratele matematicianului, Barbu Sergescu, sublocotenent în Batalionul 18 Pionieri, a plătit 100 lei amendă pentru că a făcut observaţie unui soldat german să nu vorbească necuviincios cu ofiţerii români[17].

Germanii l-au internat şi pe dirigintele poştei, Vasile Ionescu, la 7 februarie 1917, ţinându-l în detenţie 9 luni în ţară şi 9 luni în Bulgaria, deoarece, prin natura funcţiei de diriginte şi şef al cenzurii din Mehedinţi, a înţeles să-şi respecte serviciul, iar familia sa era cunoscută pentru aversiunea faţă de Puterile Centrale. După arestare, locuinţa i-a fost devastată, îndeosebi mobilierul şi lucrurile casnice, la o valoare estimată de circa

[15] *Ibidem*, f. 230.
[16] *Ibidem*, f. 283.
[17] *Ibidem*, f. 254.

30.500 de lei. De asemenea, asupra familiei s-au exercitat "cele mai josnice umilinţe şi ameninţări", expunând-o zilnic hărţuirii poliţiei germane[18].

O mărturie copleşitoare pentru regimul ocupaţiei asupra Severinului şi judeţului Mehedinţi este şi memoriul din 30 decembrie 1918 al profesorului Ion Boceanu. Acesta părăsise garnizoana Severin cu Batalionul de miliţieni Mehedinţi din care făcea parte. „În ziua de 23 noiembrie 1916 – îşi amintea Boceanu – am căzut prizonier cu Grupul Cernei, căruia îi fusese ataşată unitatea mea. Din Ungaria, unde am fost ţinut două luni, am fost trimis în Germania, unde am stat până la 13 iunie 1918, când am fost repatriat. În trecere prin Moldova, de unde m-am întors la începutul lui octombrie a.c., mi-am văzut casa jefuită şi ocupată de 2 ofiţeri germani.

Soţia mea, în urma bombardării Severinului din ziua de 15 august 1916, s-a refugiat la Strehaia. Iar de aici, la începutul lui noiembrie 1916, a plecat la Botoşani. În pribegia ei n-a putut lua decât foarte puţine lucruri de îmbrăcăminte de-ale ei şi de-ale mele, pe care n-a putut să le ducă în Moldova şi le-a lăsat, într-un cufăr, la pădurarul Frunză de la Strehaia, unde au fost prădate de germani.

Mobila şi celelalte lucruri ce aveam au rămas închise în cele două camere şi bucătăria ce ocupam: jumătate din apartamentul ce aveam închiriat, fiind închiriată de mine doamnei Siţa Policrat, până la 9 noiembrie 1916, când au intrat germanii în oraş. Atunci, aceştia, forţând uşa dormitorului, au pătruns înăuntru şi, forţând încuietorile, au deschis dulapurile de haine, dulapul de la spălător, cutiile de la masa de toaletă şi au luat: lenjeria de corp şi de pat, saltelele de lână şi de paie, o plapumă, apoi din camera cealaltă: aproape toate cărţile, o vioară, două mandoline, două servicii de ceai, veselă, tacâmurile. Trecând în bucătărie au luat din vase. Odată cu acestea mi-au luat proviziile de zahăr, untură, săpun şi au ars şi un stânjen de lemne de cer şi stejar ce le aveam tăiate în şopronul din curte. Toate aceste lucruri au fost luate cu violenţă. Fără bonuri.

Puţinele lucruri ce mai am şi pe care le păstrez ca amintire au fost adunate a doua zi de decedatul meu socru, Zaharia I. Zaharia, care rămăsese singur să înfrunte vijelia duşmană, toţi copiii, până şi soţia-i, fiind plecaţi, care pe front la datorie, care în pribegie, şi închise într-una din camere. Şi, puţin în urmă, în ianuarie 1917, au fost luate şi păstrate de soacră-mea, care se întorsese de la Craiova, întrucât, după plecarea soldaţilor, camerele au fost ocupate fără întrerupere de 2 ofiţeri germani, până în noiembrie 1918. În acest interval mi s-a luat pianul la un casino, de unde l-am ridicat foarte deteriorat, în ajunul trupelor de ocupaţie.

Pagubele ce mi s-au adus le evaluez la suma de 8.011 lei.

Chiria pentru jumătate din apartament, complet ocupat, se urcă, de la noiembrie 1916 până la noiembrie 1918, la suma de 1.200 lei, socotind anual 600 lei din 1.200 cât prevede anual contractul"[19].

Într-un fel asemănător a fost tratat şi profesorul de desen de la Liceul „Traian", Al. Resmeriţă. Din declaraţia dată de acesta la 31 decembrie 1918, rezultă că a fost luat ostatic de către germani în ziua de 7/20 februarie 1917 şi ţinut închis sub cheie până la 1 mai, când a fost dus la mănăstirea Tismana, unde i s-a spus că tratamentul ce urma să-l

[18] *Ibidem*, f. 223.
[19] *Ibidem*, f. 201-202.

primească împreună cu ceilalți deținuți avea să depindă de acela pe careguvernul român de la Iaşi îl va aplica ostaticilor Puterilor Centrale. Dar, la 12 iunie, adus iar la Turnu Severin cu alți ostatici, a fost ținut închis, sub cheie, până la 30 septembrie când, după o așa-zisă judecată a unui sergent de poliție militară germană pentru faptul că, înainte de război, scrisese articole în ziarele din Bucureşti contra Puterilor Centrale, cum şi din cauză că făcea parte din Partidul Liberal, i s-a citit o condamnare de pierderea libertății pe tot timpul duratei războiului, semnată de guvernatorul Tüelf von Tcheppe. Apoi cu alți 11 internați, la Bucureşti, la Cercul Militar, a fost supus la închisoare celulară, precum criminalii. La 22 octombrie 1917 a fost deportat în Bulgaria, în așa-zisul lagăr de pedepsire din Golemo-Konare şi ținut închis, cu alți deportați, în magazia întunecoasă şi umedă a unei mori, fără căldură. Iar hrana era 2 ½ kg fasole pentru 100 (o sută) de oameni pe zi. La 18 iulie 1918 a fost eliberat în Bucureşti cu alți 94, în schimbul libertății obținute de la guvernul român pentru o sută de spioni germani condamnați. Din maltratarea suferită în detenție a rămas cu sănătatea zdruncinată pentru totdeauna. Jumătate din casă i-a fost rechiziționată 2 ani pentru ofițerii germani şi austro-ungari. I s-au luat, de asemenea, un porc gras, 7 curcani de 20 kg, săpun, fără bon, iar la Prunişor i s-au devastat, dintr-un vagon, două lăzi cu 240 bucăți lenjerie de trusou, 90 bucăți tacâmuri de argint, rochii şi haine. Deschiderea vagonului şi spargerea s-au făcut de o patrulă germană[20].

Semnificativă este şi mărturia plutonierului N. Preda privind comportamentul rapace al ocupantului. Într-un memoriu depus comisiei de anchetă, acesta arăta că „după retragerea trupelor noastre (în urma luptelor din Câmpia Severinului – n.n.), s-au dat ordine de către comandantul german ca populația să se înapoieze la casele lor. Soția şi copiii venind acasă, au găsit totul devastat, iar în curte un singur porc care, după un ceas, a fost luat, în fața copiilor, de către soldați. Soția cerându-le un bon pentru acest porc, i s-a dat un bilet scris în limba germană, pe care-l alătur numai pentru a fi citit.

Soldații germani găsind, în cămară, caseta cu untură, circa 25 kg, au luat-o. Au mai găsit un lighean cu jumări şi, spre a se convinge că nu sunt otrăvite, au amenințat copiii cu baionetele, ținându-se să mănânce în fața lor, după care au fost luate.

În timpul luptelor, din cauza gloanțelor, mi-a fost distrusă țigla şi tinicheaua de pe case, geamurile sparte şi care se pot vedea şi astăzi.

Mi s-au luat clanțele (ivere) şi garniturile de alamă de la 7 uşi. Şi mi s-a luat şi hrana zilnică din care trebuia să se hrănească copiii.

În tot timpul ocupației acestor inamici, aproape zilnic s-au făcut percheziții, luându-se din mâna copiilor alimentele de hrană.

Cred că se vor mai găsi severineni care, ca şi copiii mei, să aducă la cunoştința opiniei publice că, chiar de sărbătorile Crăciunului din anul 1917, copiii au trebuit să vestească mamele să fugă din bucătărie cu oala cu carne de pe foc şi s-o ascundă prin lemne. Căci nu aveau voie să mănânce carne“[21].

O soartă similară au avut şi bunurile lui P. Burileanu, care în ianuarie 1919 relata că „La ocupațiunea Severinului şi împrejurimi de către armatele austro-ungare şi

[20] *Ibidem*, f. 221.

[21] *Ibidem*, dosar nr. 16/1918, f. 274-275.

germane, tot avutul meu din casele situate în Turnu Severin, strada Destinului no. 102 şi 104, cu dependinţele lor, casa şi pivniţa din dealul Curila, pendinte de comuna Şimian, de la via mea, depărtare de 5 km de Severin, au fost devastate de armatele germane de ocupaţie şi de populaţia civilă.

Din casele sus arătate au fost goniţi cu forţa copiii mici şi cu mine, nepermiţându-se să luăm ceva, nici chiar strictul necesar.

Germanii au transformat casa mea din strada Destinului no. 104 în adăpost de luptă, perforând pereţii pentru a se putea instala mitraliere, gardurile le-au dărâmat pentru a săpa tranşee, acoperişurile au fost distruse de gloanţe şi obuze.

După patru zile, când m-am întors acasă, mobila nu mai exista, iar întreaga rufărie, cearceafuri, prosoape au fost întrebuinţate de către duşman pentru pansamentul răniţilor, care erau instalaţi în toate camerele". Pagubele erau evaluate la 10.000 lei – casă; mobilier şi obiecte casnice – 29.000 lei; alimente şi băuturi – 40.000 lei; două butoaie şi şase damigene – 10.000 lei; păsări – 1.500 lei; doi cai şi două vaci – 2.100 lei; şapte porci – 5.000 lei; una brişcă, hamuri şi o şa de piele – 2.000 lei, adică optzeci şi şase mii una sută lei[22].

Dar cea mai cuprinzătoare şi convingătoare mărturie cu privire la ceea ce au însemnat anii de ocupaţie a Severinului şi judeţului Mehedinţi din timpul Primului Război Mondial a lăsat-o profesorul I.St. Paulian, dirijorul corului „Doina"[23]. Pentru valoarea ei de exemplu, iat-o în integralitate, după cum s-a păstrat în arhiva reşedinţei Mehedinţilor. „Deşi cetăţeni liniştiţi, fără altă vină decât că nu am traficat cu duşmanii ţării noastre, am fost declaraţi arestaţi în ziua de 7/21 fevruarie 917 şi ţinuţi sub regimul cel mai sever la Hotelurile „Europa" şi „Traian", supuşi tuturor privaţiunilor, tuturor vexaţiunilor şi impuşi în fiecare zi şi la fiecare finit de săptămână la plăţi fantastice fie pentru cumpărare de jurnale, fie pentru plata santinelelor şi a caporalului, care ne pretindeau şi în caz de neplată, ne bruscau în modul cel mai ordinar.

La 1-iu Mai 917 am fost trimişi la Monastirea Tismana, unde era un regim şi mai sever, taxe şi mai mari pentru soldaţi, bucătăreasă, oameni de servici, instalaţii, ne sleiau zilnic şi sănătatea şi modestul buget, ce putusem a ne face.

La 11 Iunie, se spune că într-un sat din Mehedinţi s-ar fi revoltat locuitorii, omorând un sergent ungur; pentru ca executarea a 11 din ei să nu fie conturbată de vreo mişcare a cetăţenilor severineni, ne ridică 10 din noi, izolându-ne imediat de ceilalţi şi ne pornesc la Severin cu hotărârea ca la cea mai mică mişcare să fim executaţi.

Graţie împrejurărilor, hotărârea n-a fost îndeplinită.

Spre finitul lui septembrie, după o sumară chestionare, suntem condamnaţi la pierderea libertăţii pe tot timpul războiului şi deportaţi în Bulgaria.

În drumul spre Bulgaria, suntem opriţi la Bucureşti şi închişi la Cercul Militar şi supuşi la noi şi grele privaţiuni şi vexaţiuni.

După trei săptămâni suntem trimişi, fără să ni se permită a lua cu noi veşminte sau învelitoare potrivite iernii în care intram, în Bulgaria.

Prima etapă o facem la Rusciuc, aci dăm de un ofiţer superior bulgar, care ne insultă în mod ordinar şi ordonă să fim duşi în localul poliţiei.

---

[22] *Ibidem*, dosar nr. 13/1919, f. 1.

[23] *Ibidem*, dosar nr. 16/1918, f. 253-255.

Într-o cameră de 5 pe 4 metri, suntem vârâți 40 de persoane. Înghesuiți ca sardelele în cutie, trăim şi dormim trei nopți fără aer şi fără hrană. Abia a treia zi, ni se permite să ne cumpărăm câte ceva, prin canalul de speculă al santinelelor şi şefului de post.

Aci începem a face cunoştință şi a simți chiar specula bulgărească. Ni se impun bacşişuri şi schimbarea banilor româneşti în bulgăreşti cu scăzământ de 30 şi 40%.

După o săptămână de drum, oprindu-ne câte o noapte şi zi prin diferite stații, asvârliți din trenurile de vite în care eram conduşi în trenuri deschise – pe lângă câte o magazie a staționei, expuşi la ploi, frig şi vânt, ajungem la Târnova. Aci suntem duşi 6 kilometri noaptea printr-o negură nepomenită şi o ploaie torențială pe nişte dealuri ce nu mai aveau sfârşit, afară din oraş, într-un lagăr unde erau închişi şi alți nevinovați şi noaptea la 2 ore, uzi la piele, suntem băgați în nişte bordeie în care ploua ca afară. Amorțiți de udătură şi frig, a doua zi ne-au trimis mai departe şi după două zile am ajuns la Filipopoli.

Plimbați prin oraş, expuşi batjocurei şi insultelor populației, am fost închişi într-o baracă plină de păduchi şi murdărie.

După noi jefuiri de bani din partea sergentului plutonier bulgar, am fost trimişi în lagărul de pedeapsă din Golemo Konare, 24 km de Filipopoli. Ajunşi aci, suntem întâmpinați de sublocot. Mişaicov, care ne insultă în modul cel mai trivial şi fără a ne da voie să mâncăm ceva, să ne odihnim câteva clipe, ne ordona ca imediat să ne reîntoarcem la Filipopoli.

În opt luni cât am stat în Bulgaria, am fost de şapte ori trimişi din Filipopoli la Golemo Konare şi înapoi.

În Golemo Konare am fost închişi în nişte grajduri vechi ale unei mori părăsite din partea Rumeliei orientale, în care străbăteau ploaia şi vântul şi care n-aveau sobă.

Privațiunile şi suferințele îndurate aci întrec orice închipuire.

Plăteam pâinea 30-40 leve, lemnele le plăteam un car de ¼ metru 120-150 de leva, sarea 10-12 leva kilo şi alte plăți enorm de ridicate.

Adeseori <pentru> suferințele fizice şi morale ce am îndurat în Bulgaria ar trebui coli întregi. Tot ce putem spune este că am suferit de foame, am suferit de frig şi de ploaie şi zăpadă în grajdurile în care am trăit pe jos ca nişte vite aproape şase luni. Am fost jefuiți de ultimul ban ce mai aveam, am fost vârâți în sala bolnavilor de tifos exantematic spre a muri şi câțiva din noi au fost şi bătuți de bestiile ce ne păzeau, din care cauză unul din noi a murit.

Reîntorşi în țară bolnavi prăpădiți şi storşi de orice ban, am fost aduşi în țară, primiți de administrația germană din Giurgiu şi expuşi trei zile aceluiaşi regim mizerabil, apoi internați la Şcoala de Poduri şi Şosele cinci săptămâni, puțin mai bine îngrijiți şi apoi liberați în ziua de 6/19 iulie 1918.

Mai toți suntem bolnavi serios de diferite maladii, care necesită o specială şi minuțioasă căutare medicală, ce impune cheltuieli ce întrec puterile noastre, mai toți încărcați de datorii, în urma împrumuturilor numeroase ce a trebuit să facem spre a împăca strictul necesar spre a nu muri de foame şi mai cu seamă a putea împăca rapacitatea fără margini a acelora ce făcuseră din noi robi în toată accepția cuvântului".

În toate situațiile menționate ca și în multe altele (peste 270 la număr, la care, pe lângă cei de mai sus, mai pot fi adăugați și păgubiții stabiliți de Camera de Comerț: George Lungulescu – ziarist, Iulian Borș – ziarist, Dionisie Begeopolos – grec, Gr. Constantinescu – fost primar și senator, Gh. Trocan – avocat, Gh. Cernăianu – institutor, C. Enescu – căpitan în retragere, C. Caloianu, directorul prefecturii, Nicolae Vasiliu – cârmaci de șlep, mort în lagăr în Ungaria, Mihail Brătuianu – general ș.a.)[24], autoritățile administrative legale ale județului și ale țării n-au putut face nimic. De altfel, după cum s-a văzut, ele au fost ca și desființate, neputând interveni nici în numeroasele cazuri de distrugeri de valori materiale și culturale[25].

Cel mai odios moment al ocupației s-a consumat în vara anului 1917, când la Turnu Severin au fost executați, pentru crimă de uneltire în timp de război și ca exemplu pentru restul populației, 10 locuitori din sate mehedințene nordice de la confluența cu județul Gorj. Cei acuzați nu aveau altă vină decât aceea că îl găzduiseră pe Victor Popescu și pe tovarășii lui, constituiți într-un grup de partizani luptători împotriva ocupanților în această parte a județului și că le oferiseră mâncare și informații cu privire la mișcările și la acțiunile inamicului. În ziua de 8 iulie 1917, Tribunalul militar german al Komandaturii de Etapă nr. 22 i-a condamnat la moarte pe cei judecați, iar în ziua de 10 iulie sentința a fost confirmată. În dimineața aceleiași zile Komandatura de Etapă 22 a adus sentința la cunoștința populației, iar după amiază aceasta le-a fost citită condamnaților. Sentința a fost executată în prezența populației ce se adunase la locul execuției, pe panta de est a ogașului Aluniș din vestul orașului Turnu Severin, între Uzina electrică și Cimitirul catolic. După executare, cei omorâți au fost îngropați în două gropi pe care și le săpaseră singuri, la ordinul ocupantului. Cei care s-au jertfit atunci pentru patrie au fost notarul Constantin Cojocaru din Negomir, moșierul Mihai Cernăianu din Horăști, învățătorul Nicolae Popescu din Covrigi, plugarii Stancu Croitoru, Tudor Ungureanu și Ilie Giumanca, toți trei din Grozești, Nicolae Marcu din Drăgotești, Ion Norocea din Bolboși și primarul Petre Vâlceanu și notarul Ion Brăescu din aceeași comună[26].

La distanța de circa 50-60 de metri, un alt mormânt, la umbra unui mărăcine și fără cruce, odihnea osemintele unui martir italian, Giuseppe Venotti, luat prizonier de nemți și care evadase și încercase să organizeze evadarea celor 10 patrioți români în chiar noaptea de 10 iulie 1917, înainte de a fi executați, încercare ce eșuase din păcate, inițiatorul ei fiind prins în fapt de către santinela germană[27].

Raportat la numărul locuitorilor, sub aspectul arestărilor efectuate în cursul războiului de către ocupant, orașul Turnu Severin și județul Mehedinți au avut printre cele mai grele destine din țară. Comisia de anchetă postbelică a emis ipoteza că atenția specială acordată acestora de ocupant ar fi putut fi cauzată de împrejurarea că, înainte de război, consulul austriac Adamkievici și-a avut rezidența chiar în Turnu Severin. Stabilit după noiembrie 1916 în București, el nu uitase să trimită de aici indicațiile corespunzătoare „asupra persoanelor care avuseseră o atitudine dușmănoasă Puterilor Centrale și

[24] *Ibidem*, dosar nr. 16 Bis/1918.
[25] Pentru acestea, de văzut același memoriu, la Nicolae Chipurici, *op. cit.*
[26] Arhivele Naționale Mehedinți, Colecția de Manuscrise, ms. Nr. 120, f. 1-15.
[27] *Ibidem*, f. 10.

care urmau să fie arestate". Nu puține dintre acestea au provenit din rândul partidelor politice, cele mai multe din rândul liberalilor, partidul „vinovat" de opțiunea proantantistă a țării în război şi aflat la conducerea ei până aproape de sfârşitul acestuia.

După 1918, în contextul anchetei efectuate pentru stabilirea dimensiunii daunelor provocate de inamic şi a responsabilităților aferente, s-a ajuns la concluzia că, în afara lui Adamkievici, ocupația a găsit sprijin şi în acțiunile de spionaj efectuate la Turnu Severin şi în județ înainte de intrarea țării în război şi în timpul acestuia. În aceste acțiuni au fost implicate 14 persoane, toate de origine străină, rezidente în România şi de cele mai diverse profesii, deşi o pondere mai mare au avut-o funcționarii portuari. Aceste persoane au fost: Simon Suici, căpitan de vapor, de origine dalmatină, supus austriac şi domiciliat în Turnu Severin; Anton Franko, căpitan de vapor, de naționalitate maghiară, supus ungur, domiciliat în Turnu Severin; Felix Medl, fotograf, de naționalitate boemă, supus austriac, domiciliat în Turnu Severin; Wilhelm Kalouza, preot catolic, de naționalitate poloneză, supus german, domiciliat în Turnu Severin; Johann Vukomanovici, funcționar al navigației fluviale maghiare, de origine sârbă, supus maghiar, domiciliat în Turnu Severin; Peter Hans, pastor protestant, supus german, domiciliat în Turnu Severin; Ottokar von Gansberg, inspector al navigației austriece, supus austriac, fost domiciliat în Turnu Severin; Jaques Freund, inspector al navigației ungare, fost domiciliat în Turnu Severin (la data anchetei dispărut probabil la Odessa); Lorentz Klemm, funcționar al navigației austriece, fost domiciliat în Turnu Severin (în timpul războiului funcționând la Giurgiu şi Cetate, iar după război fugit în Bulgaria); Adolf Strauch, profesor, supus german, domiciliat în Turnu Severin; Jaques Abstender, fost agent voiajor, evreu, suspus austriac (în timpul războiului agent al poliției germane şi dispărut după război în Ada Kaleh); Vilner Moritz, comerciant, evreu, supus ungur, dispărut probabil la Viena; Ignatz Veiner, cerealist, evreu, supus ungur, domiciliat la Budapesta; Hermann Spiegel zis Țuțu, ceasornicar evreu, supus otoman, fost interpret la Judecătoria militară germană din Turnu Severin, după război plecat în Bucureşti[28].

În concluzie, cei doi ani de ocupație germano-austro-ungară (dintre sfârşitul lui 1916 şi noiembrie 1918) au reprezentat o perioadă de mari suferințe pentru populația localităților mehedințene, sfârşitul războiului aducând acesteia, pe lângă înfăptuirea dezideratului național-statal la care Mehedințiul contribuise cu grele jertfe de sânge, şi izbăvirea de opresiunea insuportabilă a ocupantului, concomitent cu nădejdea într-un trai mai omenesc după atâtea privațiuni şi nemeritate umilințe.

[28]Idem, Colecția de Documente, XXIV/24.

TURNU SEVERIN ÎN TIMPUL OCUPAȚIEI GERMANO-AUSTRO-UNGARE (1916-1918)

Romeo A. Popa

România intra în 1916 în ceea ce avea să se numească ulterior *Războiul pentru întregire națională*, oraşul Turnu Severin, prin poziția sa geografică, învecinându-se cu inamicul (Bulgaria la sud şi Imperiul austro-ungar la vest). Urbea mehedințeană va avea de suferit în toate domeniile, încetarea navigației pe Dunăre făcând ca întreaga economie să fie paralizată, având repercusiuni negative asupra nivelului de viață al locuitorilor.

Oraşul a devenit teatrul unor crâncene lupte chiar de la începutul ostilităților, fiind una dintre primele aşezări urbane din țară care în 1916 a cunoscut bombardamentul aerian[1]. Vestea mobilizării armatei a fost adusă la cunoştința autorităților militare şi civile din Turnu Severin în noaptea de 14/15 august 1916, cetățenii fiind informați prin sunetul gorniştilor militari, bătutul tobelor şi dangătul clopotelor bisericilor din oraş[2]. Încă din perioada neutralității se făcuseră unele lucrări de fortificare în împrejurimile Severinului, fiind săpate tranşee în toată regula, iar după decretarea mobilizării, armata română instalând puncte de pază şi corpuri de pândă cu santinele la toate intrările oraşului, suplinite de patrule şi alte posturi de pândă în interiorul său[3]. Pe dealurile fortificate de lângă satele Şimian (spre Dunăre, la est) şi Breznița de Ocol (la nord) erau instalate tunuri[4], apariția avioanelor inamice fiind semnalată în oraş de un pompier gornist aflat în observatorul pompierilor la Castelul de apă. În perioada 15 august – 11 noiembrie 1916 urbea severineană, ca de altfel întreg dispozitivul frontului de la Cerna, a fost bombardată de către armatele inamice, în zorii zilei de 15 august 1916 fiind supusă unui tir de artilerie tras de pe un vas austro-ungar[5], acesta, înainte de a se retrage spre Vârciorova, lansând asupra oraşului mai multe proiectile. Incidentul a stârnit preocuparea factorilor în drept şi imediat, în vederea asigurării pazei şi a securității frontului fluvial, s-a organizat pe Dunăre, la Turnu Severin, un complex de baterii lans-torpile, baraje de mine, estacade, stăvilare, stații de lansare a minelor, paza frontului fluvial în zonă fiind asigurată de un detaşament format din 260 marinari aflați sub

[1] Achim Costea, Nicolae Ieva, Gheorghe Nica, Dumitru Săvoiu, Ovidiu Vişan, *Municipiul Drobeta Turnu-Severin*, Drobeta Tr. Severin, 1972, p. 81.

[2] Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mehedinți, fond Primăria Turnu Severin, colecția Documente, XXXIII, doc. nr. 75, f. 9 (de acum se va cita D.J.A.N.).

[3] *Ibidem,* f. 14.

[4] *Ibidem,* f. 10, 18.

[5] *Ibidem,* f. 9-10 (nava de război era comandată de căpitanul Alser care, se pare, într-o casă de pe strada Providenței, vecină cu cazarma pompierilor, avea pe mama sa şi două surori).

comanda locotenentului comandor Eugen Tăutu[6]. Locuitorii trăiau sub tensiunea unei iminente ofensive inamice dinspre Orşova, iar zvonurile că Severinul va fi invadat nu mai conteneau. La rândul lor, forţele militare bulgare aflate dincolo de fluviu, bombardau zilnic de peste Dunăre, ceea ce făcea ca teama ocupării oraşului să sporească şi mai mult. Spaima generală, panica şi nesiguranţa acelor zile erau alimentate şi de spectacolul evacuărilor de bunuri şi persoane care începuseră încă din primele momente ale războiului, fiind trimise spre Strehaia şi Filiaşi spitalele pentru răniţi, arhivele instituţiilor etc. Pe calea ferată circulau numai două trenuri: unul pleca dimineaţa din Turnu Severin, iar celălalt venea seara dinspre Craiova[7].

Sunt arhicunoscute împrejurările care au determinat armata română să-şi oprească înaintarea în Ardeal, evenimentele petrecute pe frontul din sud fiind de o mare gravitate, trupele bulgaro-germane – aflate sub comanda feldmareşalului August von Mackensen – preluând iniţiativa şi declanşând o ofensivă energică în zona Turtucaia[8]. Proaspăt întărit cu experimentata Armată a 9-a germană comandată de generalul Erich von Falkenhayn, adusă direct de pe frontul de la Verdun din Franţa, inamicul va trece la acţiune şi pe frontul Carpaţilor având la dispoziţie forţe superioare, pătrunzând în Oltenia ca urmare a înfrângerii armatei române în cele două bătălii eroice de la Târgu-Jiu. La 5 noiembrie 1916 capetele coloanei cavaleriei germane atinseseră linia ferată Craiova – Turnu Severin la Prunişor şi Strehaia, astfel că Divizia «Cerna», care acţiona în vest, a rămas izolată în zona de operaţiuni[9]. În aceste condiţii, o grupare germană comandată de căpitanul Picht, ce acţiona dinspre est, a ajuns la Balota şi după respingerea unui detaşament românesc mai slab, a ocupat Severinul la 9 noiembrie 1916[10]. Intrând în oraş, germanii au recurs la un act de dezinformare şi manipulare a grupului militar român de la Cerna, comunicând comandantului Diviziei aflat la Cireşu că în Turnu Severin nu se află niciun inamic, că este linişte şi că nu este nevoie de niciun ajutor pentru eliberarea oraşului. Căpitanul Vasilescu, comandantul coloanelor de muniţii ale Regimentului 9 Artilerie aflat la Jidoştiţa, auzind prin telefon cele transmise de inamic şi cunoscând situaţia reală, l-a informat pe comandantul de la Cireşu despre adevărata stare de lucruri şi abia după acest telefon s-a dat ordinul de retragere a armatei române, fiind inutil să mai stea la Orşova şi Cerna. Aşadar, retragerea la timp a grupului «Cerna» a fost împiedicată de inamic prin acte de diversiune[11]. Între timp, un detaşament românesc condus de colonelul Tăutu ducea lupte eroice pentru a scăpa de capturarea duşmană în satul Bolboşi (actualmente în judeţul Gorj), unde la 7 noiembrie respinge mai multe atacuri, precum şi la Severineşti, prilej cu care produce importante

---

[6] Cornel Greceanu, *Fapte de vitejie ale marinei române în acţiunile pe Dunăre, în zona Turnu Severin, în primul război mondial,* în „Mehedinţi – cultură şi civilizaţie", nr. 2, Drobeta Tr.-Severin, 1978, p. 76.

[7] D.J.A.N. Mehedinţi, colecţia Documente, pachet XXXIII, doc. nr. 75, f. 12.

[8] Radu Băldescu, *Războiul naţional*, vol. I, Sibiu, 1933, p. 84; Ion Cupşa, *Armata română în campaniile din anii 1916-1917*, Editura Militară, Bucureşti, 1967, p. 63.

[9] Constantin Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. I, 1922, p. 387.

[10] *Ibidem,* p. 397.

[11] D.J.A.N. Mehedinţi, colecţia Documente, pachet XXXIII, doc. nr. 75, f. 20.

pierderi inamicului reuşind să captureze un bogat material de război[12]. Datorită acestor îndrăzneţe şi rapide acţiuni ale sale, detaşamentul va căpăta supranumele «Năluca», la 10 noiembrie încercuind Severinul şi barând ieşirile dinspre vest spre a proteja retragerea grupului «Cerna», căruia i se ordonase să elibereze oraşul de sub ocupaţia inamică. Detaşamentul colonelului Tăutu avea să se desfiinţeze odată cu sosirea Diviziei «Cerna» în noaptea de 10/11 noiembrie 1916, de acum intrând şi luptând sub ordinele comandantului Diviziei. Pentru eliberarea oraşului s-a format un front românesc în partea de nord a acestuia, marea confruntare având loc pe Câmpia Severinului, la 11 noiembrie 1916 căzând eroic 216 ostaşi de-ai noştri[13], alte surse apreciind că pierderile armatei române ar fi fost mult mai mari, cifrându-se în jurul a 900 de morţi, răniţi şi prizonieri, dintre care 600 numai din Regimentul 17 Infanterie Mehedinţi[14]. În ziua de 12 noiembrie 1916 Divizia «Cerna» începea calvarul retragerii prin satele mehedinţene pe direcţia Zegaia – Valea Hoţului – Valea Aneştilor în condiţii extrem de grele, drumurile fiind noroioase şi desfundate. Părăsind frontul din faţa oraşului Turnu Severin, comandamentul Diviziei ia hotărârea unei rezistenţe succesive pe Dealul Stârmina şi pe Dealul Galben (comuna Bucura), dar fără nici o şansă, continuându-şi retragerea pe direcţia satelor Corlăţel – Vlădaia – Drincea – Recea. La 14 noiembrie cantonează în satul Branişte având unităţi dislocate în avangardă la Dârvari, dimineaţa următoare coloana trecând prin acest sat, *marşul executându-se în bune condiţii*[15]. Retragerea va continua prin localităţile Doljului spre Băileşti şi apoi spre Olt unde, în zona Câineni – Potlogi – Tia Mare, după încleştări sângeroase cu forţe superioare inamice, are loc sfâşietoarea dramă a retragerii generale. Evenimentele militare prezentate, care au precedat căderea Severinului sub ocupaţia trupelor străine, expun, practic, o situaţie fără precedent din istoria României, ceea ce avea să urmeze fiind, în fapt, o ocupaţie militară grea, relevată şi de documentele aflate în Arhivele Statului.

O amplă relatare cu privire la instalarea armatei străine în Turnu Severin şi cum au decurs primele zile ale ocupaţiei, ne-a lăsat-o primarul oraşului din acea vreme, Sabin Popescu[16]. În seara zilei de miercuri, 9 noiembrie 1916, orele 21, după ce companiile româneşti aflate sub comanda maiorului de infanterie C. Protopopescu – apărau partea de răsărit a oraşului – au fost silite să se retragă în urma unei scurte lupte, un batalion de infanterie aparţinând Regimentului 148 german s-a oprit cu tunuri şi mitraliere la bariera de răsărit a oraşului, cea dinspre Craiova, fără însă a intra în Turnu Severin[17]. O delegaţie formată din primarul Sabin Popescu, prefectul judeţului Mehedinţi, C.D. Celescu, şeful poliţiei locale, Ştefan Bugeţianu şi comandantul pompierilor, M.

---

[12] Teodor Tăutu, *Din războiul pentru întregirea neamului. Carnet de campanie,* Ploieşti, 1926, pp. 73-77.

[13] Florian Tucă, *In Memoriam*, Editura Militară, Bucureşti, 1971, p. 110.

[14] Ion Jianu, Traian Netta, *Monografia sanitară a Turnu Severinului şi a judeţului Mehedinţi,* Bucureşti, 1933, p. 95; Teodor Tăutu, *op. cit.,* p. 106; între cei căzuţi atunci la datorie, al căror nume este trecut la loc de cinste pe *Monumentul Eroilor* din Parcul Rozelor, se află şi cel al străbunicului nostru, Popa Constantin (Costache) din satul Bălăciţa, soldat în Regimentul 17 Infanterie Mehedinţi.

[15] *Ibidem*, p. 113.

[16] D.J.A.N. Mehedinţi, dosar nr. 12/1917, f. 15-23.

[17] *Ibidem,* f. 15.

Bardoca, s-a prezentat căpitanului Picht, comandantul batalionului german, cerându-i să nu atace oraşul deoarece aici nu se mai găseau soldaţi români. Delegaţia a fost arestată şi trimisă în localul Primăriei sub escortă, concomitent cu trecerea armatei inamice la operaţiuni de ocupare a oraşului, unde nu a întâmpinat rezistenţă[18]. Comandanţii germani – căpitanul Picht, locotenenţii von Kuart şi Tim – s-au instalat la hotelul *Europa*, telegrafia fără fir fiind montată în parc lângă statuia lui *Traian* chiar în noaptea de 9 noiembrie, în timp de automobilele de transport au fost aşezate pe străzile Estului şi Vestului în faţa parcului. Pe bulevardul Carol, colţ cu şoseaua Portului, au fost tăiaţi opt arbori, iar în nord s-au instalat două tunuri de 75 mm cu tirul spre Turnu Severin, posturile de telefonie fiind amplasate în câteva imobile aflate pe marginea de nord şi de răsărit a oraşului[19]. A doua zi au început primele lupte între o parte a grupului «Cerna» care cobora de la munte, trecând Breznița prin nordul oraşului şi batalionul german ce ocupase Severinul. Încleştările, foarte violente, au ţinut şi în zilele de 11 şi 12 noiembrie cu mici întreruperi, gloanţele trase din puşti şi mitraliere căzând ca o ploaie în oraş, în timp ce tunurile trăgeau peste Severin, cu excepţia a câtorva obuze care au lovit Castelul de apă şi casa Schwark[20]. În cele din urmă armata română a reuşit să se retragă spre Şimian, lăsând 216 morţi şi peste 300 de răniţi pe Câmpia Severinului[21]. În zilele următoare, de 13 şi 14 noiembrie, locotenentul Hoffman a dispus îngroparea soldaţilor germani căzuţi pe câmpul de luptă, apoi a ordonat primarului să se ocupe de îngroparea soldaţilor români morţi şi să ia măsuri pentru ridicarea răniţilor.

După încheierea luptelor au fost eliberate persoanele care făcuseră parte din delegaţia oraşului la 9 noiembrie 1916[22], autorităţile comunale fiind obligate încă de la început să facă faţă diferitelor cheltuieli cerute de armata de ocupaţie. Bugetul Primăriei număra doar 30.341 de lei, însă instituţia mai avea 99.224 lei plasaţi într-o casă de fier evacuată la Stehaia, despre a cărei soartă însă nu se mai ştia nimic, autorităţile şi instituţiile judeţului (Primăria, Tribunalul, băncile etc.) trimiţând acolo spre siguranţă o parte din valori, deoarece la momentul începerii ostilităţilor în localitate se afla Divizia a 12-a din rezerva armatei române[23]. Odată instaurată ocupaţia, întregul judeţ va fi pus sub comanda generalului Knorzer, acesta aducând ca membru în Consiliul comunal pe omul său de încredere, pe Paul Graff, proprietar al morilor severinene şi de la Bistriţa. În oraş se găseau şi trupe austro-ungare ce vor prelua localul Primăriei de la forţele germane, acesta fiind restituit la 1 ianuarie 1917 tot unităţilor Kaiserului, în a căror custodie se va afla până la momentul retragerii[24].

Deşi o parte din arhiva Primăriei a fost distrusă de ocupanţi[25], documentele indică foarte clar situaţia economică dezastruoasă prin care trecea oraşul: lipsit de bani şi de venituri, cu obligaţii apăsătoare de întreţinere a localurilor aflate în folosinţa unităţilor

[18] *Ibidem*, f. 16.
[19] *Ibidem*, f. 18.
[20] *Ibidem*, f. 19.
[21] *Ibidem*, f. 21.
[22] *Ibidem*, f. 23.
[23] Radu Băldescu, *op. cit.*, p. 39.
[24] D.J.A.N. Mehedinţi, dosar 12/1917, f. 24.
[25] *Ibidem*, f. 31 şi 80.

germane şi austro-ungare, îngrijirea bolnavilor şi răniţilor din spitale, a celor aflaţi în azile etc., de abia putea să prevadă 400.000 lei la venituri, în timp ce debitul comunei atingea deja cifra de 1.000.000 lei[26]. În conformitate cu instrucţiunile date de către Komandatura de etapă germană nr. 22, care era autoritatea militară de ocupaţie în Turnu Severin, Consiliul comunal întocmeşte proiectul de buget pe anul 1916-1917 prevăzând la venituri suma de 425.000 lei, iar la cheltuieli suma de 421.430 lei, cu un excedent, deci, de 3.570 lei. Din lipsă de fonduri, Consiliul mai hotăra ca toate datoriile să se achite după încheierea păcii[27], ordonanţa din 5 mai 1917 a comandantului suprem al grupului de armate, feldmareşalul von Mackensen, fixând judeţului Mehedinţi un impozit de 9.000.000 de lei[28].

Măsurile economice restrictive impuse de noile autorităţi la Turnu Severin erau dintre cele mai bizare şi diverse, acestea ţinându-se lanţ şi sporind gradul de incertitudine a cetăţenilor: implementarea cartelelor de pâine pentru care se plătea în prealabil 20 de bani[29], marcarea şi impunerea fiecărui câine la o taxă anuală de 30 de lei (ulterior s-a ajuns la 50 de lei pentru al patrulea câine şi 80 de lei pentru al cincilea câine)[30], plata lemnelor pentru trupele de ocupaţie, scumpirea luminii la 2 lei/KW[31] (pentru iluminatul localurilor şi caselor ocupate de inamic nu se percepea nici o taxă), înfiinţarea unor ateliere de lucru pentru femei în folosul trupelor de ocupaţie, plata lucrărilor efectuate de trupele ocupante chiar pentru utilitatea lor, umflarea bugetului pe anul bugetar 1918-1919 la venituri egale cu suma de 772.408 lei[32], plata chiriei pentru cele patru hoteluri ocupate de cotropitori (*Regal*, *Europa*, *Traian* şi *Central*), plata interpreţilor la tribunal[33]. Vitele se sacrificau numai cu aprobarea Komandaturii germane şi doar dintre animalele procurate de această instituţie militară, preţul la carne fiind fixat de către ocupanţi, cu specificaţia că pielea rezultată după tăiere urma să fie predată imediat autorităţilor militare[34]. Una dintre cele mai grele probleme pentru Consiliul comunal era aceea a aprovizionării cu apă şi lumină a populaţiei şi mai ales a trupelor de ocupaţie, fiind nevoie de combustibil. Motorina necesară se procura numai prin Komandatura germană, aceasta scumpind între timp preţul cu peste 400% (de la 900 de lei vagonul la 4.000 de lei)[35], costul trebuind a fi achitat anticipat, motiv pentru care Primăria, din lipsă de bani, făcea apeluri stăruitoare către Ministerul de Finanţe să o ajute cu fonduri[36]. Produsele alimentare erau distribuite de Komandatura germană, Consiliul comunal fiind preocupat de justa împărţire a pâinii şi a stabilităţii preţurilor, spre a nu se face abuzuri şi spe-

---

[26] *Ibidem*, f. 29.

[27] *Ibidem*, f. 35-36.

[28] Gr. Pherekyde, *Colecţiunea ordonanţelor pentru populaţia României, în cursul administraţiei militare*, Bucureşti, 1918, p. 45.

[29] D.J.A.N. Mehedinţi, dosar nr. 12/1917, f. 39.

[30] *Ibidem*, f. 40.

[31] *Ibidem*, f. 41.

[32] *Ibidem*, f. 60.

[33] *Ibidem*, f. 45.

[34] *Ibidem*, f. 32; Gr. Pherekyde, *op. cit.*, pp. 28-29, 37-38.

[35] D.J.A.N. Mehedinţi, dosar 12/1917, f. 47 şi 48.

[36] *Ibidem*, f. 50.

culă[37]. De la o zi la alta apăreau probleme noi generate mai mereu de cerinţele ocupanţilor, astfel că erau necesare numeroase manevre bugetare şi suplimentări, credite extraordinare, rectificări de buget prin transferarea unor prevederi bugetare de la un capitol la altul, împrumuturi de la Ministerul de Finanţe pentru a face faţă cheltuielilor necontenit sporite ale administraţiei germane. Când era vorba despre nevoile armatei germane, aceste suplimentări se făceau automat *în urma modificărilor semnate de însuşi d-l feldmareşal von Mackensen*[38].

Lipsa banilor a făcut să se treacă spre cealaltă extremă, anume, de la umflarea bugetului pe anul 1918-1919, la reducerea lui cu suma de 143.696 lei conform instrucţiunilor Ministerului de Interne, cu toate că cerinţele trupelor de ocupaţie creşteau fără încetare[39]. Pe lângă acestea, se vor pretinde imediat alocarea de sume necesare întreţinerii căminului ostăşesc german *Soldatenheim*, pentru baia Komandaturii, refacerea podului peste Topolniţa şi altele[40]. Până şi plata chibriturilor şi a lumânărilor folosite în cazărmile ocupate de trupele austro-ungaro-germane, trebuia să fie asigurată tot de Primăria oraşului[41]. Salariile funcţionarilor erau cu totul insuficiente, rămânând la acelaşi nivel ca cel de la începutul războiului, ceea ce a determinat imposibilitatea cetăţenilor de a mai face faţă scumpirii nestăvilite a produselor de tot felul[42]. Multe întreprinderi, localuri, ateliere etc. şi-au încetat activitatea cu consecinţe grele pentru viaţa economică a oraşului şi pentru veniturile populaţiei, între acestea citând întreprinderea de blănărie de la bariera Craiovei a fraţilor Damianoff, fabrica de bere *Traian*, fabrica de spirt, fabrica de tuburi de ciment, *Bufetul de sus*, bufetul *La nuci* din grădina publică etc.[43]. Ocupanţii utilizau toate mijloacele posibile pentru a exploata resursele economice ale teritoriului invadat, dedându-se la pradă şi jafuri directe, capturi, trofee, sechestrări, confiscări, rechiziţii (termenul fusese substituit între timp cu un eufemism, anume *colete*), amenzi, cumpărări cu preţuri derizorii, munci forţate etc.[44]. Spre a înăbuşi orice glas al conştiinţei româneşti şi pentru a timora populaţia, ocupanţii au dispus internarea forţată a mai multor cetăţeni din oraş şi din judeţ, unii dintre ei intelectuali de prestigiu, cunoscuţi în toată ţara. Au fost duşi la Tismana, printre alţii, N. D. Spineanu (autor al Dicţionarului geografic al Mehedinţiului), Nicolae Bolocan (care ne-a lăsat două cărţi preţioase de documentare din acea vreme[45]), Gh. Cârjan, Nicolae Herescu, Vasile Buică etc. În hotelul *Traian* au fost închise, ca ostatici, alte personalităţi de vază ale intelectualităţii locale, printre ei enumerând pe Gh. Oprescu, Al. Răzmeriţă, P. Sergescu, I. Şt. Paulian, V. Ionescu, C. Untaru, cpt. Stâmbeanu, P. Ragoveanu, C. Nicolau ş.a.[46]. Mai

---

[37] Gr. Pherekyde, *op. cit.*, p. 74.
[38] D.J.A.N. Mehedinţi, dosar 12/1917, f. 42.
[39] *Ibidem*, f. 82.
[40] *Ibidem*, f. 70.
[41] *Ibidem*.
[42] *Ibidem*, f. 93.
[43] Achim Costea, Nicolae Ieva, Gheorghe Nica, Dumitru Săvoiu, Ovidiu Vişan, *op. cit.*, p. 82.
[44] Vasile Drăghiceanu, *Sub cultura pumnului german*, Bucureşti, 1920, p. 242.
[45] Nicolae Bolocan, *Moara blăstămată*, Turnu Severin, 1923; Idem, *Cei zece martiri executaţi la Turnu Severin*, Timişoara, 1924.
[46] D.J.A.N. Mehedinţi, dosar, 12/1917, f. 63.

târziu, o parte dintre aceştia au fost trimişi în Bulgaria, printre ei numărându-se Nicolae Bolocan, Gh. Nameş (directorul Şcolii comerciale), preotul Durac, Mihai Chirculescu, arhimandritul Galaction Codrun, Cezar Pascu, Traian Popovici, Virgil Dărăscu, Vasile Buică, N. D. Spineanu, Ghiţă Radulian, procurorul Tinctorescu, Constantin Rădulescu-Motru, Dimitrie Burilean[47].

Situaţia se prezenta la fel şi în restul judeţului, ocupanţii săvârşind aceleaşi jafuri şi nelegiuiri, dar locuitorii Severinului şi cei din împrejurimi nu au rămas pasivi, ei declanşând o mişcare de luptă armată împotriva inamicului. Astfel, un grup de patrioţi înarmaţi conduşi de către sublocotenentul în rezervă Victor Popescu s-au refugiat în 1917 în munţii Mehedinţiului şi au dus lupte de partizani, provocând multe pierderi ocupanţilor. Cetăţenii îi ajutau cu alimente şi informaţii pe cei ce continuau lupta în spatele frontului[48], administraţia germană fiind puternic afectată de faptul că populaţia civilă românească îi tăinuia pe partizani, motiv pentru care va trece la emiterea de ordonanţe cu referiri la cei ce ascundeau luptători români sau deţineau în mod «ilegal» arme. Astfel, ordonanţa din 11 ianuarie 1917 a comandamentului suprem german, semnată de feldmareşalul von Mackensen, transmitea că *cine face parte sau a făcut parte după izbucnirea războiului dintr-o armată duşmană şi cine se afla în serviciul unui guvern românesc, va fi condamnat la recluziune dacă ascunde autorităţilor militare germane sau austro-ungare locul sau de adăpost sau se ascunde*. Pedeapsa cu închisoarea sau moartea se aplica acelora care deţineau arme şi muniţii sau celor care ascundeau pe partizani[49]. Temându-se de poporul înarmat, ocupanţii au emis numeroase alte ordonanţe prin care anunţau că se vor lua măsuri drastice împotriva acelora care poartă arme şi nu le predau. La 23 martie 1917, într-o astfel de ordonanţă se fixa ca în timp de două săptămâni toţi cetăţenii să *predea toate armele*[50]. Constatând că cei vizaţi nu se conformau, ocupanţii au revenit peste câteva luni cu noi ordonanţe având un conţinut mult mai drastic. Aşa de exemplu, în cea emisă la data de 21 iulie 1917 se arăta că *cine va ajuta un prizonier de război evadat, dându-i îmbrăcăminte, bani sau alimente, sau cine-l va găzdui sau ascunde, sau cine va ascunde locul unde se află, va fi pedepsit cu închisoarea până la doi ani sau o amendă de până la 5.000 lei*[51]. În pofida tuturor acestor măsuri dure, populaţia românească de la oraşe şi sate deţinea încă arme, aşteptând momentul prielnic pentru a le putea folosi împotriva ocupanţilor.

Dispunând de armament şi muniţie, grupul de partizani condus de slt. Victor Popescu, ajutat de populaţia din întreaga zonă, a desfăşurat luni de-a rândul numeroase acţiuni de luptă împotriva invadatorilor, organizând diferite atacuri împotriva patrulelor germane, a Komandaturilor şi transporturilor inamice, provocând derută şi nesiguranţă. Partizanii şi-au sporit treptat capacitatea de acţiune şi combativitate, întreprinzând acţiuni de mai mari proporţii, o parte dintre acestea fiind deosebit de curajoase. *Aproape*

[47] Nicolae Bolocan, *Moara...*, p. 6, 10, 48.

[48] Augustin Deac, Ion Toacă, *Lupta poporului român împotriva cotropitorilor – 1916-1918,* Editura Militară, Bucureşti, 1978, pp. 58-66.

[49] Gr. Pherekyde, *op. cit.*, p. 6.

[50] *Ibidem,* p. 32.

[51] *Ibidem,* p. 119.

în fiecare zi se găseau câteva patrule ale inamicilor împuşcate împreună cu caii lor[52], se consemnează într-un document, *populaţia din împrejurimi* – raporta cu îngrijorare un ofiţer german al comandamentului de etapă Turnu Severin – *consideră pe Victor Popescu ca pe un adevărat erou naţional*[53]. Germanii au trimis numeroase trupe împotriva acestor patrioţi răzvrătiţi, tactica folosită de luptătorii români de a nu angaja o ciocnire de mare anvergură cu trupele inamice, ci doar acţiuni de hărţuială, permiţând detaşamentelor de partizani să reziste, deşi sub raport numeric efectivele lor erau mult inferioare trupelor de urmărire inamică. Nereuşindu-le acţiunile directe de represiune, ocupanţii au recurs la metoda coruperii, anunţând un premiu de 30.000 de lei pentru prinderea şi predarea lui Victor Popescu, însă populaţia l-a ocrotit şi l-a ajutat în continuare în acţiunile sale[54]. Văzând că nu există niciun chip să-l poată prinde pe acesta, inamicul a recurs la măsuri represive. Astfel, după o cercetare sumară, mai mulţi ţărani mehedinţeni bănuiţi de a fi ajutat şi susţinut grupul lui Victor Popescu, învinuiţi că au refuzat să furnizeze informaţii referitoare la organizarea şi dislocarea lui, au fost arestaţi şi trimişi în faţa tribunalului german din Turnu Severin. Instanţa a pronunţat zece condamnări la moarte pentru *trădare în timp de război*, populaţia Severinului fiind înştiinţată de această hotărâre prin afişe lipite pe case şi garduri[55]. Cei zece patrioţi români condamnaţi la moarte au fost executaţi imediat prin împuşcare, tragicul eveniment având loc în data de 11 iulie 1917. În acea zi, dis de dimineaţă, cei condamnaţi la moarte au fost duşi pe câmpia Roşiorilor de la marginea oraşului Turnu Severin şi obligaţi să-şi sape singuri groapa. După ce procurorul militar german a dat citire sentinţei, întrebaţi care le este ultima dorinţă, toţi au strigat într-un singur glas *Trăiască România Mare!*[56]. Aceste execuţii făcute în plină zi erau menite să-i îngrozească pe ceilalţi locuitori, dar ele nu i-au descurajat. Cu toate că ocupanţii germani nu s-au dat în lături de la nimic pentru capturarea grupului de partizani, dislocând în zonă importante forţe militare, patrioţii români n-au putut să fie prinşi. În cursul verii anului 1917, ca urmare a importantelor pierderi umane şi materiale suferite cu ocazia ciocnirilor în care se angajaseră, oamenii lui Victor Popescu aveau să părăsească teritoriul unde acţionaseră, trecând în Moldova pentru a continua acolo lupta împotriva invadatorilor[57].

O situaţie deosebit de grea se prevedea oraşului Turnu Severin prin pacea de la Buftea-Bucureşti (aprilie 1918), fiindu-i răpită o zonă de influenţă economică ce se întindea de la marginea vestică, până la vechea frontieră. Odată cu aceasta i se smulgeau oraşului o serie de comune care gravitau în sfera sa economică, prin trasarea noii frontiere Severinul pierzând o importantă forţă de muncă ce venea să activeze viaţa economică, la care se mai adăugau şi pierderea pădurilor din nord-vest, a carierelor de piatră de tot felul ce se întindeau de-a lungul Dunării, până la Orşova[58]. Puterile

[52] Nicolae Bolocan, *Cei zece martiri...*, p. 14.
[53] *Ibidem,* p. 23.
[54] Augustin Deac, Ion Toacă, *op. cit.,* p. 64.
[55] Nicolae Bolocan, *op. cit.,* p. 26.
[56] *Ibidem,* p. 27
[57] Augustin Deac, Ion Toacă, *op. cit.*, p. 66.
[58] Gheron Netta, *Viitorul economic al Severinului*, Bucureşti, 1921, p. 16.

Centrale preluau prin arendare pe 30 de ani cea mai mare parte din portul severinean şi şantierul naval cu toate instalaţiile sale, arendată fiind şi porţiunea de teren din malul Dunării până la linia ferată Orşova – Turnu Severin. Oraşul pierdea, astfel, întreaga Dunăre de la Orşova la Şimian, porţiunea de teren intrând sub administraţie străină, regiunea de fluviu urmând a fi exploatată economic în favoarea Austro-Ungariei[59]. Arendarea şantierului constituia o serioasă pierdere din punct de vedere economic atât pentru oraş, cât şi pentru ţară, importantul său rol pe plan economic fiind recunoscut şi de doi oameni politici ai vremii aflaţi în tabăra adversă. Astfel, întrebat la Viena de către delegaţia Consiliului comunal vienez asupra mersului tratativelor, contele Czernyn a ţinut în răspunsul său să sublinieze următoarele: *Protecţiunea şi dezvoltarea importantei navigaţiuni comerciale pe Dunărea inferioară, precum şi siguranţa Porţilor de Fier, vor fi garantate prin strămutarea frontierei până la înălţimile de la Turnu Severin, prin luarea în arendă pentru 30 de ani a preţioaselor şantiere din acest oraş împreună cu fâşia de ţărm situată între şantier şi graniţa cea nouă*[60]. Iar ministrul de comerţ al Ungariei, baronul Stereny, în urma călătoriei pe care a făcut-o pe Dunăre în septembrie 1918, după ce s-a înapoiat la Budapesta, întrebat fiind de către un reporter asupra voiajului, a răspuns între altele: *Am vizitat şi marele şantier naval arendat de Austro-Ungaria la Turnu Severin. Trebuie să vă mărturisesc sincer că el este un stabiliment admirabil aşezat, cu scop bine determinat şi care nici pe departe nu se poate compara cu micul şi primitivul atelier de construcţii navale aşezat la Orşova*[61]. Tratatul dezvăluie felul cum înţelegeau germanii şi austro-ungarii să se aşeze la Turnu Severin pentru a se folosi de el, luând în exploatare şantiere imense, bazine pentru iernatul vaselor şi uşurarea manipulărilor de încărcare-descărcare, fabrici, magazii şi depozite pentru mărfuri, elevatoare, dispozitive şi linii de fier înguste care să lege muntele cu Dunărea, uzine hidraulice. O activitate intensă, cu puternice influenţe până departe în această regiune, trebuia să se desfăşoare între Severin şi Orşova după mutarea frontierei pe dealurile de la răsăritul Severinului. Dar, datorită împrejurărilor internaţionale cunoscute, care au anulat tratatul, oraşul Turnu Severin a fost scutit de a juca acest rol hărăzit de austro-ungari.

Încă din vara lui 1918 începea prăbuşirea inevitabilă a Puterilor Centrale, forţele armate ale Germaniei, Austro-Ungariei şi cele aparţinând sateliţilor lor suferind înfrângeri din plin pe toate fronturile. Ecoul se făcea simţit şi în dezbaterile comisiei interimare a oraşului Turnu Severin, autorităţile austro-ungare şi germane, presate de evenimente, fiind dispuse acum să propună anumite tranzacţii la care nici nu s-ar fi gândit mai înainte. Astfel, direcţia şantierului naval austro-ungar din Turnu Severin accepta la 3 octombrie 1918 să plătească costul apei consumate şi să renunţe la contravaloarea anumitor lucrări efectuate de către această întreprindere. Preşedintele comisiei interimare cere Consiliului comunal aprobarea amintitei operaţiuni, avându-se în vedere că *timpurile sunt anormale şi s-ar putea ca direcţia şantierului să părăsească oraşul*[62]. La 4 octombrie 1918 reprezentantul direcţiei şantierului naval austriac, obercomisarul

[59] *Ibidem*, p. 18.
[60] *Ibidem*, p. 24.
[61] *Ibidem*, p. 25.
[62] D.J.A.N. Mehedinţi, dosar 23/1918, f. 110.

Happe, solicita lichidarea de urgență a datoriilor de mai sus la valoarea de schimb 100 coroane pentru 90 de lei, *deoarece s-ar putea ca mâine după prânz, tot personalul şantierului să fie obligat să plece în Austria*[63]. La 6 noiembrie 1918 Consiliul oraşului discuta propunerea biroului german *(Landwirt)* ca partea română să poată cumpăra cantitatea de 70 vagoane de grâu, 4 vagoane de mazăre, 3 vagoane de floarea soarelui şi in, *întrucât armata germană urmează a părăsi țara şi vrând a vinde cerealele, să nu le vândă speculanților, ci Primăriei*[64]. Bineînțeles că aceste produse fuseseră jefuite de către ocupanți, tot de la noi. Între timp, armata germană a capitulat la 11 noiembrie 1918, iar situația fusese prevăzută foarte bine de Consiliul comunal al oraşului care nu avea niciun motiv să se grăbească spre a face rost de bani pentru plata cerealelor oferite de ocupanți, fiind preluate în cele din urmă fără obligații financiare.

Prin retragerea lor, forțele duşmane evacuează cele 43 de imobile mari şi 214 case, din care 32 ocupate numai de ofițeri[65]. În zilele care au urmat, Comisia județeană de despăgubiri de pe lângă Tribunalul Mehedinți, secția a II-a, a stabilit prejudiciile cauzate de ocupanți la suma de 3.300.000 lei[66]. Astfel, Serviciul edilității a suportat pagube de 526.017 lei[67], Cazarma pompierilor avea pagube de 449.713 lei[68], la localul Primăriei prejudiciul era în valoare de 215.787 lei[69], la Uzina de apă stricăciunile se cifrau în jurul sumei de 215.987 lei[70] etc. Petrecută succesiv sau concomitent, perioada staționării agresorului austro-ungaro-german, deşi nu a durat decât doi ani, a avut urmări grave asupra vieții economico-sociale a județului, ocupația trupelor germane fiind mai grea, în comparație cu cea exercitată de austro-ungari, aceştia din urmă limitându-se numai la anumite zone şi pe perioade scurte. Ocupanții nu au desființat autoritățile locale existente, ci au căutat să le folosească, obligându-le să execute ordinele şi să îndeplinească serviciile cerute, iar acolo unde s-a întâmpinat rezistență, au procedat la schimbări sau pedepse. În realitate, jafurile pe care le înfăptuiseră forțele militare de ocupație ale Puterilor Centrale fuseseră cu mult mai mari, după retragerea lor fiind luate măsuri de înlăturare a grelelor urmări cauzate de apăsătoarea perioadă a prezenței acestora, în primul rând reducându-se prețurile la lumină şi carne[71].

În general, pe perioada ocupației străine, derulată între anii 1916-1918, toate sectoarele vieții economice şi sociale se găsiseră sub atenta supraveghere a inamicului, o atenție specială fiind acordată mai cu seamă exploatării economice a resurselor agroalimentare ale Mehedințiului. Rezultatul a fost o gravă dezechilibrare a economiei oraşului şi în general a județului, precum şi o sărăcire accentuată a populației, reflexul firesc constituindu-l creşterea nemulțumirii populare, dar şi împingerea spre rezistență față de agresiunea ocupanților.

---

[63] *Ibidem*, f. 112.
[64] *Ibidem*, f. 140.
[65] *Ibidem*, f. 24.
[66] *Ibidem*, dosar 2/1920, f. 9.
[67] *Ibidem*, f. 24.
[68] *Ibidem*, f. 33.
[69] *Ibidem*, f. 29.
[70] *Ibidem*, f. 47.
[71] *Ibidem*, dosar 24/1918, f. 17.

CONTRIBUȚII MEHEDINȚENE LA ÎNFĂPTUIREA ROMÂNIEI MARI

Mite Măneanu

Istoria poporului nostru, marcată de atâtea evenimente glorioase, aşează la loc de cinste lupta necurmată pentru înfăptuirea unui deziderat fundamental – unitatea național-politică.

În cadrul acestui îndelungat proces istoric, constatăm cu mândrie şi importanta contribuție adusă în cele mai de seamă momente ale acestuia, de mehedinteni. Vorbesc despre asemenea fapte eroice prezența oştilor mehedinților în armata unificatoare a lui Mihai Viteazul, oşti care la Şelimbăr, 28 octombrie 1599, s-au acoperit de glorie, mulți de-ai noştri jertfindu-se în lupta pentru realizarea primei uniri. Mehedinții au intrat astfel, cu fruntea sus, alături de voievodul unirii, în Alba Iulia, devenită deja simbol al înfăptuirii acestei aspirații esențiale. Era începutul unui şir impresionant de fapte glorioase, săvârşite de fiii acestor meleaguri, în lupta pentru unitate, contribuții ce au culminat cu înfăptuirea unirii în 1859. Susținerea hotărâtă a acesteia, a domnitorului Alexandru Ioan Cuza şi reformelor sale, constituie, de asemenea, mărturii elocvente ale ataşamentului nostru la ideea de unitate[1]. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea înregistrăm alte contribuții în sprijinul realizării unității naționale de susținere a aspirațiilor românilor din Transilvania de a se uni cu patria mamă. Poate fi menționat sprijinul neprecupețit dat fruntaşilor luptei naționale de peste munți, persecutați de autorități şi nevoiți să se refugieze pe aceste meleaguri. Astfel, Axente Ariton, fratele cunoscutului fruntaş paşoptist Alexandru Axente, s-a refugiat la Turnu Severin unde, după 1860, a funcționat ca institutor. A urmat Petre Dulfu, devenind directorul Şcolii normale „Domnul Tudor", apoi Gh. Secăşeanu, expulzat din imperiu în urma cunoscutului manifest antihabsburgic şi care a funcționat un timp ca profesor la Tr. Severin. Alături de aceştia au găsit sprijin aici Ştefan şi Iordan Bogdan, C. Hergot, unul dintre întemeietorii Liceului „Traian", precum şi cunoscutul pedagog V.G. Borgovan, despre care unul din foştii săi elevi de la Şcoala Normală îşi amintea că îndemna elevii să întrețină o strânsă corespondență cu preparanzii de peste munți, informându-i despre aspirațiile celor din țară, astfel că cu 3-4 ani înainte de a intra România în război, gândul de zi şi noapte al normaliştilor severineni era Transilvania. Roadele acestei educații patriotice, naționale, sădite în sufletul elevilor de Borgovan şi colegilor săi, s-au vădit în anii marii încleştări a Primului Război Mondial, când mehedinții au dat din plin jertfă de sânge pentru desăvârşirea unității naționale[2].

---

[1] *România în anii Primului Război Mondial* (Contrb. Marea Unire), vol. I, Bucureşti, p. 70-112; Mite Măneanu, *Repere istorice şi culturale în Oltenia epocii moderne*, Editura MJM, Craiova, 2008, p. 185-220; Idem, *Contribuții mehedințene la actul istoric de la 1 Decembrie 1918*, I-VI, („Viitorul", an XXI, nr. 2292, 8 nov.; nr. 2295, 30 nov.1988);

[2] *Ibidem*, Mite Măneanu, *Contribuții mehedințene la actul istoric de la 1 Decembrie 1918*, I, ...

La rândul său, mehedinţeanul I.G. Bibicescu, în calitate de prim redactor la marele cotidian „Românul" şi apoi, din 1887 până spre sfârşitul secolului, ca întemeietor şi director politic al cunoscutelor ziare „Unirea" şi „Telegraful român" (colecţiile complete ale acestor trei ziare naţional-unioniste se află la Biblioteca judeţeană „I.G. Bibicescu" Drobeta Tr. Severin făcând parte din donaţia iniţială), acesta a fost, practic, cel mai activ susţinător al rezistenţei românilor de peste munţi, în faţa tendinţelor deznaţionalizatoare. Ani de-a rândul Bibicescu a redactat celebra rubrică „De peste munţi", completată deseori de cuprinzătoare articole de fond prin care făcea analiza situaţiei precare a fraţilor asupriţi, chemând factorii şi opinia publică din România să acorde sprijinul necesar luptei acestora[3]. „Românii de peste munţi sunt sânge din sângele nostru, carne din carnea noastră – arăta Bibicescu într-un articol de fond din „Românul", din 14 iulie 1885 – limba lor e bun comun al românilor şi când unii atentează la acest bun comun, datoria noastră, a tuturor românilor, este de a-l apăra". Sensibil la tendinţele de desnaţionalizare, Bibicescu avertiza că „lăsând să dispară limba română, se jefuieşte naţiunea de averea ce i-au transmis-o trecutul, se jefuieşte viitorul de patrimoniul naţional, care deosebeşte naţiunea noastră de altele". El îndemna la rezistenţă hotărâtă pentru apărarea limbii, naţionalităţii, datinilor şi obiceiurilor, folclorului (el a cules şi publicat o valoroasă culegere de folclor transilvănean) a fiinţei naţionale, în temeiul că „Românii, în pământul şi ţara lor străveche sânt elementul care a apărat şi păstrat acest pământ în contra tuturor privaţiunilor" – constata el cu dreptate. Poporul dă caracterul şi stabileşte naţionalitate unei ţări şi prin urmare, oricât s-ar sili ei autorităţile, Transilvania română e, precum a fost şi română pururi va fi, cum este şi acum, pentru că e a românilor care o locuiesc în mare majoritate"[4]. I.G. Bibicescu susţine aceste afirmaţii, în zeci de articole, cu argumente de ordin istoric, demografic, cultural şi naţional, care dovedesc justeţea aspiraţiilor fraţilor de peste munţi de a-şi lua soarta în propriile mâini. Îndemnându-i pe aceştia să nu cedeze deznaţionalizării, să lupte necontenit pentru ridicarea materială şi culturală, pentru drepturi politice, mehedinţeanul I.G. Bibicescu arăta, într-un impresionant articol, scris înainte de 1900, că „Românii de peste munţi trebuie să rămâie acolo unde sunt şi să lupte cu abnegaţie pentru apărarea limbii, naţionalităţii şi vechiului lor pământ. Iar noi, aceştia de aici, datori suntem a le înlesni pe cât cu putinţă ne este, mijloacele de luptă pentru apărarea limbii şi naţionalităţii lor şi a nu-i părăsi nici măcar un moment printr-o nepăsare vinovată"[5] – îndemn patriotic pe care fiii acestor meleaguri l-au urmat până la victorie.

O activitate laborioasă de sprijinire a luptei fraţilor de peste munţi a desfăşurat-o, încă de la înfiinţarea sa, în 1890, secţia locală a Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor. Între acţiunile organizate la Tr. Severin, în această perioadă, documentele consemnează mitingul de protest, din anul 1892, împotriva politicii antinaţionale a guvernelor austro-ungare, precum şi telegramele de salut şi adeziune adresate conducă-

[3] Mite Măneanu, *I.G. Bibicescu – luptător pentru înfăptuirea aspiraţiilor naţionale ale românilor transilvăneni la sfârşitul secolului al XIX-lea,* în „Oltenia", Studii, documente, culegeri, seria a III-a, an II, 1998, nr. 1-2, p. 207-214; Idem, *Contribuţii mehedinţene la actul istoric de la 1 Decembrie 1918*, II, ...

[4] *Ibidem.*

[5] *Ibidem.*

torilor memorandişti, inculpaţi de autorităţile ungare în procesul de la Cluj. „Liga Culturală", secţia Mehedinţi – arăta preşedintele secţiei locale într-o scrisoare trimisă în iunie 1892 fruntaşilor transilvăneni –„vă salută cu admiraţie şi respect pe Dumnea-voastră (Ion Raţiu, n.n.) şi pe iluştrii patrioţi Lucaciu şi Coroianu. Fiţi bineveniţi în mijlocul nostru, iar la întoarcere spuneţi fraţilor subjugaţi că suferinţele lor sunt şi ale noastre, iluştri luptători, şi că nimic nu poate distruge eterna iubire ce v-o păstrăm". Ziarele severinene „Mehedinţiul" şi „Gazeta Mehedinţiului" au înfierat cu hotărâre înscenarea judiciară făcută memorandiştilor, precum şi întreaga politică de opresiune naţională a guvernului maghiar, ceea ce determină ca aceasta, împreună cu Buletinul „Liga unităţii culturale a românilor", publicat în iunie 1894 la Tr. Severin, să fie inter-zise de imperiu[6].

Aşezat chiar la graniţa imperiului dualist, Mehedinţiul sesiza prompt marile frământări şi lupte ale fraţilor transilvăneni, întreţinând legături nemijlocite, pe diverse căi şi susţinând, în măsura posibilităţilor, moral şi material, rezistenţa lor eroică. Astfel, în preajma anului 1900 vin la Severin delegaţi socialişti din Transilvania, pentru a parti-cipa la unele întruniri, sunt trimise în continuare telegrame de încurajare sau felicitare (cu ocazia Jubileului de 70 de ani al gazetei „Transilvania", de exemplu), sunt invitaţi fruntaşi transilvăneni pentru a conferenţia despre realităţile de peste munţi etc.

În acea perioadă cultivarea sentimentului unităţii naţionale în rândul tinerimii studioase din Turnu Severin a constituit, de asemenea, o preocupare de seamă şi în cadrul Liceului „Traian", aceasta mai ales după preluarea direcţiunii de către Teodor Costescu, care concepea această instituţie „ca un adevărat centru de lumină, unde să-şi poată primi instrucţiunea şi educaţiunea nu numai românii din ţară de la noi, ci şi românii ce prin forţa împrejurărilor se află deocamdată răspândiţi prin ţările vecine". Sub conducerea lui Teodor Costescu şi, prin grija profesorului de istorie C. Armaşu, se iniţiază după 1892 o intensă corespondenţă între elevii Liceului „Traian" şi colegii lor din Transilvania, Banat şi Bucovina, iar în primii ani ai secolului XX, excursiile şcolare în Transilvania şi Bucovina, la monumentele reprezentative pentru istoria românească[7]. În impresionanta luptă naţională desfăşurată de fraţii noştri subjugaţi, din a doua jumătate a sec. al XIX-lea şi până la 1 decembrie 1918, cultura a fost una dintre armele cele mai răspândite. Parti-cipând la această adevărată epopee culturală, intelectualii mehedinţeni şi-au adus o contri-buţie de preţ nu numai la ridicarea spirituală a conjudeţenilor, ci şi la susţinerea aspira-ţiilor de propăşire culturală a fraţilor asupriţi. Însăşi înfiinţarea, în anul 1867, a unui „Teatru Naţional" în Turnu Severin era justificată de iniţiatori tocmai pentru „realizarea unui centru iradiant de cultură şi pentru fraţii de peste munţi". Acest teatru avea să facă începutul strânselor legături culturale ale mehedinţenilor cu Banatul şi Ardealul, prin cunoscutul actor şi conducător de trupe teatrale G.A. Petculescu din Lugoj, artist format în trupele teatrale din Turnu Severin şi Craiova[8].

Înfiinţarea Societăţii corale „Doina", în 1897, a dat un puternic imbold acestor legături culturale, iniţiindu-se celebrele turnee şi schimburi culturale dintre corurile din

[6] Mite Măneanu, *Contribuţii mehedinţene la actul istoric de la 1 Decembrie 1918*, III, ...
[7] *Ibidem*.
[8] Idem, *Repere istorice şi culturale în Oltenia...*, p. 187-190.

Turnu Severi, Orşova, Caransebeş, Lugoj etc. A fost un moment de neuitat – arată documentele timpului – prezentarea, în 1899, a piesei corale „Răsunetul Ardealului" de Ion Vidu, de către corul lugojan venit la Tr. Severin, iar după 1900 primirile triumfale organizate de fraţii bănăţeni coriştilor severineni veniţi în turnee. „Rar s-a văzut în părţile noastre o serbare aşa de strălucită ca primirea entuziastă a cântăreţilor din Tr. Severin la care a participat – putem zice fără exagerare – tot Lugojul" – se arată într-un articol din „Drapelul" din 17 mai 1902. Asemenea manifestări de simpatie şi frăţietate la adresa „Doinei", precum şi cele pe care severinenii le făceau când soseau aici corurile bănăţene, constituiau contribuţii de preţ la susţinerea morală a fraţilor asupriţi, care vedeau că nu sunt singuri în luptă, că mehedinţenii, ca de altfel toţi românii din ţară, sunt alături de ei. „Vestea venirii fraţilor din România – se arăta în „Drapelul" din 23 aprilie 1913 – a străbătut cu iuţeala fulgerului până la cel mai sărăcăcios cătun, de pe albia Caraşului, ducând cu sine fiori de bucurie. Satele toate pe unde aveau să treacă „doiniştii" erau în fierbere, în mişcare, pregătindu-se pentru primirea fraţilor"[9]. Asemenea acţiuni şi manifestări contribuiau la dezvoltarea conştiinţei unităţii, deziderat pentru înfăptuirea căruia mehedinţenii au făcut eforturi considerabile, fondând instituţii şi societăţi culturale, pe lângă contribuţia ce o aveau la propăşirea culturală a judeţului, erau în măsură să susţină şi deziderateле spirituale ale românilor de peste munţi. Asemenea preocupări au devenit dominante graţie marelui organizator cultural care a fost Teodor Costescu, iar înfiinţarea în 1909 a Societăţii culturale „Teatrul" şi începerea construcţiei marelui palat cultural naţional din Tr. Severin dedicat unităţii politice şi culturale a tuturor românilor constituie tocmai materializarea acestui proiect patriotic.

„Fraţi români, veniţi cu bine/ Fericiţi noi vă primim/ Aduceţi-ne veşti bune/ De la fraţii ce-i dorim" – erau versurile imnului cu care doiniştii severineni îi întâmpinau pe coriştii din Banat veniţi la Turnu Severin, în preajma anului 1900[10]. Între manifestările deosebite ce au loc în această perioadă în Mehedinţi trebuie menţionate şi conferinţele la care erau invitaţi cunoscuţi fruntaşi ai luptei naţionale din Ţară, precum şi din Transilvania sau Banat. Astfel, presa vremii consemnează la 23 ianuarie 1909 conferinţa de la Tr. Severin a D-lui Valeriu Branişte, prilej cu care Societatea corală „Doina" organizează o frumoasă şezătoare la care s-au cântat „Hora Unirii", „Cântecul Unirii", „Pui de lei", „Deşteaptă-te române" ş.a. Câţiva ani mai târziu, se menţionează marea manifestare patriotică din 12 aprilie 1915, ocazionată de conferinţa fruntaşului transilvănean Vasile Lucaciu. „Noi nu voim subjugare ci voim libertate – le spunea atunci severinenilor Lucaciu – nu voim asuprirea altor ţări şi altor popoare, voim dezrobirea neamului românesc, căci soarele culturii naţionale din Bucureşti răsare pentru tot neamul". În încheiere el proclama cu mândrie că „Având dreptul la unitatea statală a românilor, să mergem înainte pe calea cea dreaptă, cu facla culturii şi civilizaţiei, cu dorul şi libertate naţională şi să ne luptăm cu toţii cu toată abnegaţia până la jertfirea vieţii, pentru realizarea statului naţional unitar". Tot atunci, Barbu Ştefănescu Delavrancea, unul dintre conducătorii Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor arăta, făcând trimitere directă la poziţia geografică a Mehedinţiului, că *„Pe linia*

[9] *Ibidem*, p. 191-192; Idem, *Contribuţii mehedinţene la actul istoric de la 1 Decembrie 1918*, IV, ...
[10] *Ibidem*.

munților găsiți inima cea mai românească, limba cea mai curată, tradițiile cele mai vechi, cel mai puternic instinct de neam. Şi nu e de mirare că dumneavoastră, cei de la munte şi de la periferie să suferiți mai mult de suferința tuturor. De aceea se cuvine să punem capăt durerilor noastre, să fim stăpâni de o parte şi de alta a Carpaților, să ne întregim, ai noştri să fie Carpații cu toate ramificațiile lor, să ne simțim un popor, ca să putem lucra în tihnă, cu demnitatea care se cuvine unui neam stăpân pe destinele sale". Era un patriotic şi vibrant îndemn, receptat ca atare de mehedinteni, care în anii ce au urmat nu au precupețit într-adevăr nimic pentru transpunerea lui în fapt. Dând glas sentimentelor generale ale conjudețenilor, G. Roiban şi V.I. Buică, primul fost elev şi secundul profesor la Liceul „Traian", au compus celebrele marşuri „La Turda" şi „Trec batalioane românii Carpații" – cântece ce au însuflețit ostaşii noştri, însoțindu-i în marile bătălii ale Primului Război Mondial, purtate cu eroism exemplar pentru înfăptuirea visului secular al unității depline a poporului român[11].

Eforturile îndelungate, luptele necurmate şi sacrificiile făcute de poporul nostru pentru realizarea Marii Uniri nu s-ar fi putut concretiza în faptă fără jertfele de sânge ale armatei noastre căreia, astfel, îi va reveni misiunea istorică de a realiza în practică acest vis secular. În rândul sutelor de mii de ostaşi români ce s-au jertfit cu acest prilej pentru patrie stau la loc de cinste în Pantheonul național cei peste 12 700 de ostaşi mehedinteni căzuți pe câmpul de onoare în Primul Război Mondial. Practic, în toate marile bătălii, purtate de armata română în această perioadă, au participat şi s-au distins în mod deosebit şi ostaşii mehedinteni, în frunte cu cei din Regimentele 17 şi 57 Mehedinți care, având la inimă drapelul regimentului, s-au acoperit de glorie acolo unde au mers să-şi apere patria şi să înfăptuiască unitatea noastră deplină. În eroicele încleştări din Carpați, mai ales, ca şi în epopeea retragerii sau în marile bătălii din vara anului 1917, de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, printre cei ce au dovedit cu prisosință virtuțile ostăşeşti îi găsim şi pe fiii acestor meleaguri. Cei mai mulți dintre ei au făcut parte, la început, din unitățile afectate grupurilor operative „Cerna", „Jiu " şi „Olt ", ce aveau misiunea de a pune stăpânire pe căile de acces prin Carpați, pe defileul Dunării şi Cernei. Unii au luptat în Dobrogea, alții la Dunăre sau în zona Branului, toți însă cu conştiința clară că-şi fac o datorie sfântă față da patrie şi poporul român[12].

Unul dintre sectoarele cele mai grele al frontului îl constituia, în vara şi toamna anul 1916, cel al Cernei, unde acționa grupul cu acelaşi nume, comandat de bravul general Ioan Drăgălina, grup ce avea ca obiectiv ocuparea şi menținerea pozițiilor puternic întărite din această zonă – respectiv cele din munții Mehedințiului şi Defileul Dunării şi Cernei – de la Meterezele lui Tudor, Padeşul, Vârful Cocoşului, Orşova-Moşul, Curmătura ş.a. Despre luptele din această zonă va relata mai târziu locotenentul Dumitru Stuparu din Halânga, care îşi amintea că în noaptea de 15 august 1916, în fruntea plutonului său din Regimentul 57 Infanterie, a trecut granița vremelnică pe la Pichetul Negruşa, atacând dealul Meterezele lui Tudor. După o luptă aprigă

[11] Idem, *Contribuții mehedințene la actul istoric de la 1 Decembrie 1918*, V, ...

[12] Mite Măneanu, *Contribuții mehedințenilor la epopeea unității naționale, în lumina datelor cuprinse în memoriile învățătorilor mehedințeni participanți, ca ofițeri de rezervă ai armatei române, la primul război mondial*, în „Porțile de Fier", revistă de istorie şi cultură, an XVI, nr. 23, 2016, p. 12-16).

poziția a fost cucerită, prilej cu care el a fost rănit, iar un alt locotenent – Nicolae Erceanu – a căzut eroic. Pentru vitejia sa, Dumitru Stuparu a fost citat prin înalt ordin de zi. La aceleaşi lupte participă şi sublocotenentul erou C.G. Erceanu, din Izvorul Aneştilor, comandant al unei subunități din Regimentul 17 Mehedinți care, împreună cu alte unități, trebuia să ocupe fortificațiile de la Meterezele lui Tudor, Piciorul Cocoşului, Alion şi tot malul stâng al Cernei. La 19 august este atacată poziția de pe Dealul Alion în cursul unei lupte despre care C.G. Erceanu scria că „ ...între toate aşteptările căci după 7 ore de luptă inamicul fu aruncat înapoi şi cu aceasta se acceleră căderea întregului şir de poziţiuni (...). Ce brav este soldatul român în ofensivă. Cu ce veselie nebună merge la moarte strigând şi chiuind" – conchidea cu mândrie bravul erou[13].

După dureroasa retragere în Moldova şi reorganizarea armatei din iarna şi primăvara anului 1917, regăsim ostaşii mehedinţeni pretutindeni pe frontul Moldovei şi cu deosebire în punctele sale fierbinți – Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz. Strălucitele fapte de arme ale ostaşilor noştri, în aceste bătălii, spiritul lor de sacrificiu şi eroismul au impresionat profund opinia publică. Însuşi Nicolae Iorga, prezent la faţa locului, remarca într-un vibrant articol intitulat *Oltenii* şi publicat în „Neamul Românesc" din 5 august 1917 că „...la Mărăşeşti, se spune însă că aceia care au dat cele mai turbate lovituri au fost Oltenii din Gorj şi Mehedinți". Descriind eroismul acestora marele istoric arăta: „Deci, când, în cămăşi, cu capul gol, rotind ca o măciucă patul strivitor al puştii, au dat iureşul sălbatic între duşmanii care n-au mai avut în faţa lor o astfel de violență războinică, ceea ce le dădea aripi era numai sentimentul răsplătirii, al sfintei răzbunări pentru tot ce au suferit în trup şi în suflet fără nici o dreptate, ei, ai lor şi toată suflarea românească de pe acest pământ. Au simțit-o fiecare astăzi şi o vor simți-o necontenit"[14]. Dar cine erau aceşti neasemuiți viteji mehedinţeni? Ni-i relevă o serie de documente deosebit de sugestive. Astfel, un memoriu înaintat imediat după război organelor administrative ale județului Mehedinți, menționează că, între cei ce s-au distins în luptele din vara anului 1917, a fost şi locotenentul Mihai C. Marinchescu din Ciovârnăşani care, în fruntea unei companii de mitraliere din Regimentul 17, participă la străpungerea frontului inamic de la Mărăşeşti, fiind rănit. Cu toate acestea, nu a părăsit lupta, dimpotrivă, îl găsim cu mitraliorii săi şi la Coşna-Oituz, unde – relata el după război – „ ...am luptat zi şi noapte respingând în patru zile 23 de atacuri inamice. Aici a trebuit să trag în mai multe rânduri singur cu maşina, în lipsă de servanți, rămaşi morți sau răniți, pentru a păstra frumoasă reputație ce dobândisem în luptele de poziție". Despre luptele de la Mărăşeşti, un alt viteaz mehedinţean – sublocotenentul Constantin Pârvulescu din Miculeşti scria: „La Mărăşeşti am respins atacurile vrăjmaşilor stând în tranşee zile şi nopți. N-am cuvinte să descriu luptele de la Mărăşeşti, unde în văzduh, ca şi pe pământ, era un infern". La fel ca aceştia în luptele din vara anului 1917 se disting şi sunt decorați sau înălțați în grad: V. Buzariu din Brădetu, Constantin Buteică din Gemeni, Nicolae Foartă din Branişte, Ion Stoichițescu din Plopi şi alții, evidențiind şi

[13] *Ibidem*.

[14] Idem, *Contribuții mehedinţene la actul istoric de la 1 Decembrie 1918*, VI, ... şi *File din cronica eroismului mehedinţenilor: Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz,* în „Viitorul", 8 august, 1987.

dând strălucire astfel prin faptele lor jertfei celor peste 12.700 de ostaşi mehedinţeni căzuţi pe câmpul de onoare pentru desăvârşirea unităţii noastre naţionale[15].

Asemenea jertfe umane şi sacrificii materiale consemnate în „Cartea de Aur a Eroilor Mehedinţeni în Războiul 1916-1919" şi pe lespezile monumentelor ridicate în multe oraşe sate, comune, încununate de Măreţul Monument al Eroilor din Tr. Severin, au constituit temeiul fundamental pentru fraţii noştri din Basarabia, Bucovina şi Transilvania (Banat, Crişana, Maramureş, Ardeal şi Părţile ungureşti) să hotărască Unirea cu Patria Mamă – Regatul României. Consolidării noului Edificiu Naţional – România Mare, mehedinţenii din deceniul următor anului 1918 i-au consacrat eforturi materiale şi intelectuale deosebite, pe măsura jertfelor şi sacrificiilor din perioada dramatică de dinainte. Erau angajate în această măreaţă şi patriotică luptă „Palatul Cultural" din Tr. Severin şi Societatea „Teatrul", Biblioteca „I.G. Bibicescu" cu filialele sale din Ardeal, Banat, Basarabia, Bucovina, Muzeul „Dr. C.I. Istrati" şi „Muzeul Regiunii Porţilor de Fier", Liceul „Traian" şi Şcoala Normală de Învăţători „Domnul Tudor" din Tr. Severin, Societatea Muzicală „Doina", „Universitatea Populară" şi Casa „Luminii", revistele „Datina", „Şcoala Mehedinţiului" şi „Revista Asociaţiei Învăţătorilor Mehedinţeni" ş.a.[16], în jurul cărora profesorii şi învăţătorii şi Tr. Severin şi judeţ, alături de alţi intelectuali şi autorităţi, semănau în cugetele generaţiilor tinere învăţăminte cu privire la unitatea istorică, culturală şi politică dobândită cu sacrificii de români şi care trebuia păstrată şi transmisă urmaşilor printr-un stat puternic şi o societate evoluată.

[15] Pe larg despre aceste aspecte vezi: Mite Măneanu, *File din cronica eroismului mehedinţenilor în Primul Război Mondial,* în „Şcoala Mehedinţiului", nr. 3, 1978, p. 49-53; Idem, *Fapte de eroism din Războiul Reîntregirii. Contribuţii Mehedinţene*, în vol. *România în Primul Război Mondial*, Editura Empro, Focşani, 1998, p. 258-267; Tudor Răţoi, *Monumentul-criptă din Drobeta Tr. Severin al eroilor mehedinţeni din Războiul Reîntregirii Neamului Românesc*, în „Porţile de Fier", an XVI, nr. 23, 2016, p. 17-20; Idem, *Societatea Muzicală „Doina" în documente*, Editura Prier, Tr. Severin, 1997; Pavel Ciobanu, *Corul „Doina", monografie*, Tr. Severin, 1972; Revista „Porţile de Fier", an II, nr. 2, 1997, număr aniversar, consacrat Societăţii Muzicale „Doina" la 100 de ani.

[16] Mite Măneanu, *Vocaţia naţională a Bibliotecii „I.G. Bibicerscu"*, în „Porţile de Fier", an XVI, nr. 23, 2016; Idem, *Vizita regală din iunie 1928 în Biblioteca „I.G. Bibicescu" din Tr. Severin*, în „Porţile de Fier", an X, nr. 1(16), 2006, p. 26-45; Idem, *Viaţa cultural-artistică a mehedinţenilor în perioada interbelică*, în „Mehedinţi – istorie şi cultură", II, Drobeta Tr. Severin, 1980, p. 419-434; Varvara Magdalena Măneanu, *Vestigii arheologice şi tradiţii culturale*, Editura MJM, Craiova, 2009 ş.a.

DOBROGENII MILITARI SUB COMANDA GENERALULUI STAN POETAŞ PENTRU APĂRAREA BASARABIEI UNITĂ CU ROMÂNIA, LA 1918

Costin Scurtu

Divizia 9 Infanterie dobrogeană a primit ordinul să se deplaseze în Basarabia, în perioada 5/18 mai – 18/31 mai 1918, în conformitate cu tabelele de mişcare. În noua sa zonă de dispunere, Diviziei a 9-a îi revenea fâşia de responsabilitate reprezentând porţiunea din dreptul fluviului Nistru, cuprinsă între Vârtejani şi Coşerniţa inclusiv.

Unităţile dispuse pe frontieră aveau misiunea de a asigura: „Paza frontierei, împiedicarea contrabandelor, restabilirea ordinei, patrularea drumurilor şi localităţilor neocupate de trupe, împiedicarea jafurilor şi crimelor, risipirea tulburărilor, împiedicarea de introducere a manifestelor şi ziarelor ruseşti, împiedicarea practicării spionajului"[1]. Pentru îndeplinirea ordinelor date au fost organizate posturile fixe şi cele mobile, de patrulare, punctele obligatorii de trecere peste Nistru (Vadu Roşca, Vernaia, Rezina), modul de executare a controlului şi de raportare a situaţiilor, înregistrarea persoanelor străine care intrau în ţară.

Trupelor dobrogene li se cerea să aibă „faţă de populaţie o atitudine cât se poate de dreaptă, corectă, cinstită, împăciuitore şi binevoitoare, căutând să câştige cât mai mult simpatia acesteia. Vor lua contact cu preoţii şi învăţătorii delegaţi, dându-le sprijinul cerut în măsura posibilului şi convenabilă"[2]. Aceste solicitări veneau pe fundalul acţiunii de demobilizare a armatei române. Restul trupelor neimplicate în paza frontierei făceau paza depozitelor, poliţia şi exploatarea zonei ocupate de regimentele constănţene.

În vara anului 1918 a fost linişte pe Nistru, asta şi pentru că germanii şi austro-ungarii au ocupat Transnistria. Malul stâng al Nistrului era păzit de grănicerii ucrainieni, plătiţi de germani, iar austriecii făceau poliţia satelor[3].

La 28 octombrie/10 noiembrie 1918, a fost emis şi decretul de mobilizare al armatei române. La Bălţi era Cartierul Diviziei 9 Infanterie. Trupele imperiale austro-ungare aflate la Tiraspol, potrivit raportului Corpului 5 Armată aflat în Basarabia, au trecut la dezarmarea şi alungarea ofiţerilor proprii. Oraşul Tiraspol a fost prădat. Armata austriacă era pretutindeni în descompunere. Doar armata ungară reuşea să se mai menţină[4].

---

[1] Glenn Torrey, *Armata revoluţionară rusă şi România*, 1917, Editura Militară, Bucureşti, 2005, p. 78.

[2] Jipa Rotaru, Leonida Moise, Ion Giurcă, Costin Scurtu, *Divizia 9 „Mărăşeşti". 120 de ani de la înfiinţare (1879-1999)*, Editura Punct, Bucureşti, 1999, p. 79.

[3] Jipa Rotaru, „Salvgardarea prin braţul înarmat al ţării a Marii Uniri şi consfinţirea graniţelor româneşti stabilite prin Conferinţa de Pace de la Paris (1918-1920)", în *România şi Conferinţa de Pace de la Paris (1919-1920)*, Focşani, Editura EMPRO, 1999, p. 33.

[4] Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. III, Bucureşti, 1994, p. 212.

Divizia 9 Infanterie dispunea de efective întărite. Unitățile sale au trecut la programul de pregătire pe timp de război.

Comandantul Regimentului 34 Infanterie „Constanța" a dispus ca Batalionul 2 infanterie, cantonat la Soroca, să se deplaseze în marş către destinația Calaraşovca, raionul Ocnița, unde va ajunge la 8/21 decembrie 1918, la orele 16.00. Aici, ostaşilor constănțeni le-a fost încredințată paza sectorului de la satul Calaraşovca până la marginea satului Mănăstirea Unguri. Cu ocazia sărbătorilor de iarnă s-au acordat permisii la o treime din trupa regimentului[5].

La sfârşitul anului 1918, dar, mai ales, în primele luni ale anului 1919, situația la frontiera de est s-a agravat pe fundalul atacurilor bandelor bolşevice ruseşti şi ucrainene, ceea ce a impus riposta fermă a grănicerilor şi a armatei române, implicit a trupelor dobrogene, față de numeroase bande înarmate, pe care acest neîmpăcat duşman al românilor le arunca asupra noastră, pe când populația ucraineană a județului Hotin, sub instigații venite din acelaşi izvor, da semne de agitație[6].

În aceste condiții, Marele Cartier General Român, deşi era angrenat în acțiunile de eliberare a Transilvaniei, a fost nevoit să ia măsuri ferme pentru apărarea teritoriului Basarabiei de Nord, cantonând în zonă trei divizii cu efectivul de război. În nord, cu sediul la Cernăuți, era Divizia 8-a Infanterie, în interior, cu sediul la Lipcani era Divizia 1 Cavalerie şi, cu sediul la Bălți, era Divizia 9 Infanterie. Din aceasta din urmă făcea parte şi generalul Stan Poetaş, care era comandantul Brigăzii 17 Infanterie şi al garnizoanei Soroca.

La începutul lunii ianuarie a anului 1919, formațiuni teroriste bolşevice au început să întreprindă o serie de atacuri asupra unităților militare româneşti care asigurau siguranța pe malul drept al Nistrului. Numeroase ziare ale vremii şi-au informat prompt cititorii despre aceste acțiuni.

Între cei însărcinați cu paza acestei frontiere a fost şi generalul Stan Poetaş, care comanda Brigada 17 Infanterie, de la Atachi până la pichetul de grăniceri Vadul Roşcov, de unde se continua cu Brigada 18 Infanterie, condusă de generalul Gheorghe Dabija, cel care va lupta mai târziu împotriva ungurilor şi va scrie una dintre cele mai complete lucrări despre războiul României, în patru volume, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*.

Comandantul Detaşamentului, generalul de brigadă Stan Poetaş, avea să ordone: „Pentru a fi informat la timp, cu începere de mâine, 6 ianuarie – stil vechi, n.n. –, se va raporta în timp de 24 ore, astfel:

La orele 12 noaptea, la orele 7 dimineața, la orele 12 din zi, telefonic, iar la orele 6 seara să am primit la comandament un raport informativ şi operativ scris, în care să se arate evenimentele şi ştirile primite în timp de 24 de ore precum şi spiritul populațiunii din satele ce ocupă [şi] din satele din apropiere"[7].

---

[5] Arhivele Militare Române, (se va cita în continuare A.M.R.), Registrul de operații al Regimentului 34 Infanterie Constanța, f. 219.

[6] Constantin Kiriţescu, *Istoria Războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, vol. II, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, pp. 438-439.

[7] AMR, Registrul de operații al Regimentului 34 Infanterie, f. 226.

Posturile de pe malul Nistrului fiind surprinse şi atacate şi din spate de populaţia civilă, au fost nevoite să se retragă. Aproape încercuită, secţia mitraliere a Batalionului 1/ Regimentul 34 Infanterie, care apăra podul de la Atachi, este nevoită să se retragă. Această subunitate s-a oprit la liziera de sud-vest a satului Atachi având sub oservaţie satele Atachi, Volcineţ şi Calaraşovca, în care populaţia de aici se răsculase şi era înarmată[8].

Bolşevicii au trecut la adăpostul nopţii Nistrul, în zona Tighina, au provocat „insurecţia" locuitorilor din satele Ungri şi Atachi. Se dă ordin Batalionului 2/Regimentul 34 Infanterie să restabilească situaţia respingând bandele atacatoare. Pentru aceasta s-a pus la dispoziţie Compania 3 Mitralire şi o secţie din Compania 2 Mitraliere să opereze spre Calaraşovca. Acţiunea s-a dovedit a fi dificilă, întrucât populaţia de aici se răsculase şi dădea ajutor bolşevicilor.

La orele 9.00, s-au primit informaţiile la punctul de comandă al regimentului constănţean, că bande de bolşevici au trecut Nistrul în sectoarele Batalionului 1/Regimentul 34 Infanterie şi Batalionului 1/Regimentul 35 Infanterie[9].

În acelaşi timp, generalul Stan Poetaş a dorit să inspecteze sectorul din dreapta al Batalionului 2/Regimentul 34 Infanterie, „deşi i se atrăsese atenţia asupra pericolului să nu intre în sat căci şi populaţia e răsculată, ceea ce dânsul nu voi a crede; coboară pe şoseaua Atachi – Calaraşovca şi este atacat de populaţia civilă, fiind omorât şi cadavrul batjocotit"[10]. Dintre oamenii din banda lui G.I. Bărbuţa din Călăraşi, S. Fosu, cel care l-a împuşcat pe generalul Stan Poetaş, avea să fie judecat şi condamnat la moarte în anul 1929[11].

Istoricul Constantin Kirițescu a scris despre generalul Stan Poetaş, aflat în fruntea trupelor dobrogene, că: „i-a fost dat să moară, lovit de un glonte mişel, tras din spate, acestui erou legendar al armatei române, care la Topraisar, la Neajlov şi la Mărăşeşti, înfruntase de atâtea ori moartea în faţă, în cele mai dramatice momente ale războiului nostru"[12].

În ziarul „Îndreptarea" de miercuri 16 ianuarie 1919, sub titlul *Cum a fost ucis generalul Poetaş*, găsim publicată următoarea relatare: „Trecerea bandelor bolşevice peste Nistru, în nordul Basarabiei, s-a produs în noaptea de Sfântul Ioan.

Pregătirile de atac ale bolşevicilor fiind puse la cale cu o extremă precauţiune, posturile noastre de pază, instalate pe ţărmul românesc al fluviului, nu au putut descoperi nimic suspect pentru a pune în curent comandamentul cu intenţiile agresorilor.

Bandele bolşevice, sosite în noaptea de Bobotează, au stat ascunse prin satele învecinate, pregătind în cea mai mare taină atacul lor mişelesc contra trupelor noastre.

Protejaţi de întunericul nopţii, bolşevicii au trecut în bărci peste Nistru, aruncându-se cu o furie sălbatică asupra pichetelor româneşti care supravegheau linia de frontieră.

---

[8] *Ibidem*, f. 227-228.
[9] *Ibidem*.
[10] *Ibidem*, f. 228.
[11] Gl. Dumitru Seserman, *op. cit.*, p. 179.
[12] Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 480.

Atacaţi prin surprindere şi copleşiţi de numărul mare al bandelor, soldaţii noştri au căzut făcându-şi până la capăt datoria.

Stăpâne pe malul drept al Nistrului, bandele bolşevice, care aveau complici şi în satele basarabene de lângă Nistru, au pus la cale atacul contra comunelor din vecinătatea Hotinului, unde erau cantonate trupele diviziei comandate de generalul Poetaş împreună cu cartierul general al acelei divizii.

Lucrurile s-au petrecut cu o iuţeală fulgerătoare, fără ca alarma şi panica ce cuprinsese pe locuitorii din satele invadate să poată înştiinţa Comandamentul român de ceea ce se desfăşura în întunericul nopţii.

Atacul a surprins ofiţerii şi trupa în timpul unei mici serbări organizată de ofiţerii diviziei pentru camarazii care-şi serbau patronul în ziua de Sf. Ioan"[13].

Relatări asemănătoare întâlnim în numeroase periodice ale vremii, dintre care amintim: „Sfatul Ţării"[14], „Epoca"[15], „Steagul"[16], „Le Progres"[17], „Viitorul"[18], „Izbânda"[19], „Universul"[20], „Deşteptarea"[21] şi această enumerare ar putea continua.

Colonelul I. Petrescu a luat comanda Detaşamentului Moghilev în locul generalului Stan Poetaş. El a trimis un raport către comandamentul Diviziei a 9-a, aflat la Bălţi, în care se comunica: „Subsemnatul – colonelul I. Petrescu, n.n. – cu 180 oameni din [Regimentul] 34 Inf. se găseşte în Sauchi. Domnul General mort sau prizonier. Am luat comanda Detaşamentului şi am dispus adunarea lui la Sauca şi Briceni, judeţul Soroca în scop de a forma 2 coloane volante şi a înainta şi ataca satele: Calaraşovca, Atachi şi Volcineţ. Avem morţi şi răniţi"[22].

Subunităţile dobrogene ale diviziei au organizat apărarea cu un detaşament la Briceni şi altul la Secureni. S-a ordonat Detaşamentului Moghilev de a se retrage şi să se adune la Sauca. În acest timp, bandele bolşevice au pus stăpânire pe satele Arioneşti, Unguri, Calaraşovca, Ocniţa, Atachi, Volcineţ, Merişovca. Batalionul 2/Regimentul 34 Infanterie a înfrânt atacul inamic în zona localităţii Mănăstirii Unguri. La Sauca se mai aflau Batalionul 1/Regimentul 35 Infanterie, un escadron din Regimentul 5 Roşiori şi un divizion din Regimentul 13 Artilerie. La ora 2 dimineaţa a sunat alarma şi întreg detaşamentul se pune în marş spre Briceni, unde a ajuns în dimineaţa zilei de 8/21 ianuarie 1919.

---

[13] „Îndreptarea", organ politic al „Ligii Poporului", sub patronajul generalului Averescu, anul II, nr. 13, Bucureşti.

[14] „Sfatul Ţării", organ cotidian al Basarabiei, anul II, nr. 228, sâmbătă, 19 ianuarie 1919, Chişinău.

[15] „Epoca", fondator Nicolae Filipescu, anul XXV, nr. 13, Bucureşti, miercuri 16 ianuarie 1919.

[16] „Steagul", organ al Partidului Conservator-Progresist, anul V, nr. 260, Iaşi, miercuri 16 ianuarie 1919.

[17] „Le Progres", organe du Parti Conservateur-Progresiste, Bucarest, anul II, nr. 25, mardi 15 (28) Janvier 1919.

[18] „Viitorul", anul XI, nr. 3232, Bucureşti, miercuri, 16(29) ianuarie 1919.

[19] „Izbânda", ziar democrat independent, anul I, nr. 74, Bucureşti, miercuri ,16 ianuarie 1919.

[20] „Universul", cele din urmă ştiri din lumea întreagă telegrafice şi telefonice, anul XXXVII, nr. 75, vineri 18/31 ianuarie 1919.

[21] „Deşteptarea", organ de propagandă naţională şi culturală al Societăţii Culturale din judeţul Soroca, anul II, nr. 66, Soroca, 13 ianuarie 1919 (tipărit cu litere chirilice).

[22] A.M.R., Registrul de operaţii al Regimentului 34 Infanterie, f. 228-229.

Comandantul Corpului 5 Armată, general de divizie I. Pătraşcu, a ordonat diviziei dobrogene, la 7/20 ianuarie, reocuparea nodului de comunicaţie gara Ocniţa şi înfrângerea trupelor bolşevice. Detaşamentul Atachi, „care după ce va distruge podul Atachi-Moghilev şi va lăsa trupe necesare pentru paza sectorului se va îndrepta cu forţele principale asupra coloanelor inamice ce au trecut Nistrul [...]. Legătura cu Divizia – 9 Infanterie, n.n. – se va asigura prin orice mijloc prin gara Donduşani, unde se va opri provizoriu şi vagonul de muniţie şi unde se va constitui un puternic detaşament de gară". În acest ordin se mai arăta că în „Contra populaţiunei din aceea regiune, care va da semn de agitaţiune, se vor lua cele mai straşnice măsuri de represiune"[23].

La 9/22 ianuarie 1919, Bateria 7/Regimentul 13 Artilerie şi Batalionul 3/Regimentul 35 Infanterie au alcătuit Detaşamentul maior Lascăr, cu misiunea de a respinge bolşevicii, care înaintaseră spre Ocniţa. Au fost primiţi cu foc în localitatea Bârnova, dar trupele române au preluat iniţiativa şi resping inamicul din sat. Au fost curăţite de elemente inamice localităţile Soroca, Lincăuţi, Postova – Gloguzina, Cvăzdăuţi, Romancăuţi[24].

Colonelul I. Petrescu, comandantul Detaşamentului Atachi, raporta, la 9/22 ianuarie, de la Briceni, către comandamentul Diviziei 9 Infanterie, că s-a făcut legătura cu detaşamentul gării Donduşani, „lipsa hranei pentru trupă şi animale este simţitoare; efectivele slabe în combatanţi şi lipsa unităţilor de artilerie şi puţină de infanterie nu permit înaintarea; până la această oră – 12.00, n.n – am fost bătuţi de artileria inamică, care a tras neeficace. Acum luptăm cu infanteria inamică"[25].

La orele 19.00, colonelul I. Petrescu a dat ordinul de operaţie cu nr. 104 din 9/22 ianuarie 1919, pentru operaţiunile de a doua zi, către batalioanele 1 şi 2 din Regimentul 34 Infanterie, Batalionul 2/Regimentul 35 Infanterie, Divizionului 1/Regimentul 13 Artilerie şi Escadronului de Cavalerie, din care menţionăm: „În urma luptelor de azi, inamicul fiind izgonit şi risipit, s-a retras în dezordine din Sauca în pădurea de la Nord, până unde au fost urmăriţi [...], lăsând pe câmp, 10 morţi număraţi, 10 arme dintre care parte franceze, 2 mitraliere Maxim cu 6 bucăţi de cartuşe şi un cal. Satul Sauca este ocupat de 2 companii de infaterie şi 3 secţii de mitralieră"[26].

S-a ordonat batalioanelor din Regimentul 34 Infanterie să plece, la ora 8 dimineaţa, în direcţia Sauca spre Atachi şi Codreni pentru nimicirea bandelor bolşevice. Trupelor dobrogene li se atrăgea atenţia că: „Se va face mare economie de muniţiuni la infanterie, recomandându-se oamenilor cu toată stăruinţa a nu se trage decât când ţinta va fi bine văzută şi numai la distanţe mai mici de 500 metri"[27].

La 10/23 ianuarie 1919, trupele române au reocupat localităţile Călăraşi, Atachi şi Volcineţ. Rezistenţa bolşevicilor în satele Ungri şi Arioneşti a determinat aducerea de întăriri în zonă. Dobrogenii, în jurul orei 13.00, au pus stăpânire pe înălţimile imediat

[23] *Ibidem*, f. 232-233.
[24] Jipa Rotaru, Leonida Moise, *op. cit.*, pp. 69-70.
[25] A.M.R., Registrul de operaţii al Regimentului 34 Infanterie, f. 235-236.
[26] *Ibidem*, f. 237-238.
[27] *Ibidem*, f. 239-240.

sud de malul Nistrului, începând de la satul Volocineț – Atachi – Calaraşovca[28]. La orele 14.00, batalioanele au ocupat vechile cantonamente din ziua de 6/19 ianuarie, instalându-se cu toate posturile pe malul Nistrului. Comandantul Diviziei 9 Infanterie a numit un nou comandant al Detaşamentului Atachi-Ocnița în persoana colonelului G. Cornescu, care l-a înlocuit pe colonelul I. Petrescu.

Potrivit ordinelor comandamentului Corpului 5 Armată, „bandele cu care luptăm nefiind considerate ca trupe regulate, nu se bucură de legile care se aplică în război trupelor regulate, ci vor fi fără milă complect şi radical exterminate. Contra populației care a făcut cauză comună cu bandele, atacând cu focuri trupele noastre, se va proceda cu ultima energie şi extremă severitate. Nu se vor cruța satele de pe malul opus pe unde s-a efectuat trecerea bandelor"[29].

În consecință, colonelul I. Petrescu, comandantul Regimentului 34 Infanterie, trimitea de la Atachi, la orele 15.00, raportul cu nr. 110 din 10/23 ianuarie 1919, cu situația detaşametului pe care îl comanda. El raporta că: „...am respins bandele bolşevice, care în parte nimicite au luat fuga lăsând pe teren morți, răniți, prizonieri (executați), un tun, muniținuni de arme şi tunuri, mitraliere, un cheson, iar în Atachi am găsit material de telefoane şi lăzi cu muniținuni. Bolşevicii scăpați încercând să fugă peste Nistru, au fost în mare parte uciși în bărci, iar unii înecați".

Trebuie specificat că aceste represalii vin după crimele săvârşite de bandele de bolşevici şi agitatorii din satele răsculate din nord-estul Bucovinei şi nordul Basarabiei, cum sunt actele de cruzime asupra grănicerilor români luați prizonieri, dar şi episodul dramatic în care a fost victimă generalul Stan Poetaş[30].

În după-amiaza zilei de 10/23 ianuarie, comandantul detaşamentului Ocnița – Atachi, avertiza trupele dobrogene că, în zona Moghilev, bolşevicii făceau pregătiri pentru o nouă trecere a Nistrului, cu un mai mare număr de efective decât data trecută. Unitățile alarmate au luat măsurile ce se impuneau pentru preîntâmpinarea unui atac inamic. S-a ordonat ca „Supravegherea Nistrului să se facă în mod activ [...], gata a interveni în fiecare moment. Legătura între unități [...] se va păstra cu orice preț. Asigurați paza bateriilor ce vă sunt afectate. Se recomandă cu deosebire vigilență la toată lumea, pentru a nu se întâmpla iarăşi să cădem surprinşi, ca în ziua de 7 ianuarie".

La 10/23 ianuarie, orele 23.00, colonelul Cornescu avea să adauge printr-un nou ordin, că trebuie să se atingă „ca obiectiv Nistrul, stăpânind definitiv malul drept cu toate localitățile. Toate bandele vor fi complet distruse, nelăsându-se timp de trecere în Ucraina [...]. Nu se vor cruța satele de peste Nistru, unde s-au făcut trecerile [...]. Trupele viteze ale Diviziei 9 nu trebuie să şovăiască în distrugerea unor bande de jefuitori [...]. Sunt informațiuni sigure, care arată că trupele regulate ucrainiene nu dau nici un concurs acestor bande, care sunt astfel lăsate la propriile mijloace"[31].

---

[28] „Aici bolşevicii şi răsculații care se înghesuiau a trece Nistrul fie pe pod fie în bărci sunt omorâți sau înecați peste majoritate". *Ibidem*, f. 243.

[29] A.M.R., fond. C.R.I., dosar nr. 809, f. 246-247.

[30] *Ibidem*, f. 248-249.

[31] *Ibidem*, f. 252-253.

La 11/24 ianuarie, în raportul cu nr. 116 al Detaşamentului Atachi către centrul de la Ocnița, se menționa că: „Inamicul este gonit cu desăvârşire din Unguri, Calaraşovca, Atachi, Codreni, Volcineț, Merişovca şi Lincăuți [...]. Comandantul şef al acestei regiuni este colonelul Makuşek, de la care am găsit alăturate patru ordonanțe [...]. Am pus în vedere Comandamentului Militar din Moghilev, colonel Kirienco, din armata Generalului Petlüra, să ia măsuri ca răsvrătiții să fie împrăştiați şi mai ales să le ia tunurile, căci în caz contra voi fi nevoit [...], să dăm ordin artileriei de a trage asupra oraşului Moghilev, întrebuințând la nevoie proiectile asfixiante, dacă se mai repetă. Mi s-a răspuns că totul este făcut fără ştirea armatei, ceea ce nu este admirabil (Garnizoana Moghilev are aşezate pe creastă tunuri de calibru mare) [...]. În Moghilev se observă mare mişcare [...]"[32].

La 12 ianuarie 1919, întreaga presă românească publica un comunicat oficial al Marelui Cartier General Român care menționa faptul că: „În Bucovina şi Transilvania situația este neschimbată. În Basarabia de Nord au continuat operațiunile contra bandelor bolşevice. Localitățile Naslavcea, Lintăuți, Codreni şi Atachi au fost reocupate. Noi am capturat numeroase puşti, mitraliere şi un tun. Pierderile bolşevicilor până în prezent se ridică la 40 de morți. În regiunea Hotinului operațiunile continuă. În alte regiuni este calm complet".

Iar comunicatul oficial din ziua următoare, 13 ianuarie 1919, consemna lapidar:

„1. În Bucovina şi Transilvania situația este neschimbată.

2. În nordul Basarabiei a continuat cu succes urmărirea bolşevicilor. Au căzut la postul de onoare generalul Stan Poetaş, sublocotenenții Madgearu şi Fărcaşu, ca şi 15 soldați. Trupele noastre continuă să-i răzbune"[33].

După alungarea bolşevicilor peste Nistru s-a trecut la executarea pazei localităților ocupate şi, cu sprijinul artileriei şi cavaleriei, s-a acționat asupra satelor răsculate din regiunea Rudi, pentru a ajuta detaşamentul de la Soroca. Comandamentul Diviziei 9 Infanterie a ordonat deplasarea în această zonă a unei secții de obuziere[34]. În gara Ocnița au fost aduse pe calea ferată muniție pentru infanterie şi artilerie; alimente – pâine, sare, fasole, ceapă, zarzavat, cartofi, zahăr, mălai; un pachet articole pentru cancelarie; medicamente şi pansamente, precum şi suma de 100.000 de franci[35]. Nu aveau să mai fie probleme majore pe frontieră.

Mutațiile produse sub raport politic, militar şi teritorial au impus noi dislocări de unități pe teritoriul românesc. La sfârşitul anului 1919, Divizia 9 Infanterie urma să fie înlocuită în Basarabia cu Divizia 2 Infanterie, iar trupele sale să înceapă a fi transportate în garnizoanele sale din Cadrilater[36].

---

[32] În raportul cu nr. 116 din 11/24 ianuarie, colonelul I. Petrescu informa: „Corpul mult regretatului comandant general Poetaş, l-am dezgropat, depus în sicriu şi l-am evacuat spre Sauca". *Ibidem*, f. 255-256.

[33] *L'Indépendence Roumaine*, marți, 15/28 ianuarie, 1919.

[34] *Ibidem*, f. 257.

[35] *Ibidem*, f. 258.

[36] A.M.R., Jurnalul de operații al Diviziei 9 Infanterie, dosar nr. 73, f. 174.

La 14 ianuarie 1919, la Soroca au fost organizate funeralii naţionale pentru înmormântarea generalului Stan Poetaş, ucis de bolşevici, căruia i s-au acordat şi înalte onoruri militare.

Dintre numeroasele telgrame de condoleanţe primite de soţia sa, Getta general Poetaş, menţionăm pe aceea trimisă de cunoscutul militant pentru unire Daniel Ciugureanu: „Cu durere am primit vestea că soţul dumneavoastră, bravul general Poetaş, a căzut în lupta pentru apărarea neamului. Vă rog a primi condoleanţele în numele guvernului şi a întregii Basarabii, pe care a apărat-o, asigurându-vă că luăm parte cu toţii la durerea ce o încercaţi şi nu vom uita niciodată jertfa adusă pentru ţară”[37].

Aprecierea de care se bucura generalul pe tot cuprinsul Basarabiei reiese pregnant şi din impresionanta scrisoare trimisă soţiei generalului şi semnată de Pantelimon Halippa[38]: „Mult stimată şi scumpă doamnă, primul congres agrar al ţăranilor gospodari moldoveni din acest judeţ, adunat astăzi, 27 ianuarie 1919, ascultând cu sufletele îndurerate jertfa ce ţara întreagă a dat şi a suferit, prin pierderea bravului domniei voastre soţ, eroul ce a fost generalul Stan Poetaş, ne dă însărcinarea a exprima prin această adresă expresiunea cea mai vie a regretelor unanime ale lor, însoţite de asigurarea unei eterne recunoştinţe şi a păstrării pentru veşnicie a memoriei acestui brav ostaş, general, ce va fi, de noi, la timp, aşa cum se cuvine, glorificat şi de-a pururea pomenit.

El, generalul Poetaş, deşi mort, va trăi de-a pururea prin sufletul său şi va fi de veşnică pază inspirând veghea de la Onuţ, din Hotin, până la Mare, drept santinelă a României, şi cum cu pieptul său a luptat la Mărăşeşti, făcând zid în faţa duşmanului german, ajutând la lozinca „Pe aici nu se trece!”, va fi veşnic de pază şi va striga prin ecoul sufletului său, din timp în timp, în tot cursul Nistrului ce curge lin, să se ştie, să nu încerce nimeni căci „Nici pe aicea nu se trece!

Resemnaţi-vă stimată doamnă prin această slabă consolare ce vă aducem, Dumnezeu să vă dea putere şi deplină sănătate ca, cu toată mândria demnă de dvs., să păstraţi eternă memoria, alături de noi, a acelui ce a fost generalul Stan Poetaşu”[39].

Pentru omagierea memoriei generalului, o delegaţie a satului Cureşniţa a cerut şi, la 26 martie 1919, a primit aprobarea ca localitatea să poarte numele de GENERAL POETAŞ, iar un comitet de iniţiativă condus de Nicolae Rădulescu, prefectul judeţului Soroca, a început demersurile necesare pentru ridicarea unui monument de bronz dedicat eroului ucis de bolşevici.

La 7 iulie 1920, în centrul oraşului Soroca a fost vernisat un monument din bronz pe un soclu de marmură de Câmpulung, realizat de sculptorul Georghe Dumitriu, reprezentându-l pe generalul Stan Poetaş în picioare, în ţinută de campanie cu mantaua descheiată.

---

[37] Dosar 174, *op. cit.*, f. 42.

[38] Pantelimon Halippa (1 august 1883, sat Cubolta, Soroca-30 aprilie 1979, Bucureşti), militant pentru unire, redactor al revistei „Cuvânt Moldovenesc” (1913-1919), preşedintele Sfatului Ţării în 1918, autor a lucrărilor: *Pilde şi poveţe, întâia carte moldovenească de citire* (Chişinău, 1908), *Flori de pârloagă 1919-1920* (Iaşi, 1921) ş.a.

[39] A.M.R., Dosar 174, *op. cit.*, f. 65-66.

Pe una din plăcile de bronz, fixate pe soclu, se afla următoarea inscripție:

„CUVÂNT URMAŞILOR NOŞTRI

Prinos de recunoştință de-a pururi sfântă aducem viteazului general Stan Poetaş, fiul născut din părinți săteni, care în lupte straşnice la Topraisar, în Dobrogea, şi Mărăşeşti, a făcut pavăză de neînfrânt din pieptul său, luptând de-a valma şi în acelaşi rând cu soldații, iar la Calaraşovca, în ținutul Sorocei, străjuind meleagurile bătrânului Nistru, a căzut mort, apărându-ne pe noi şi pământul nostru strămoşesc de hoardele ce veneau din răsărit şi miazănoapte ca să ne strice rânduiala şi buna înțelegere.

Dumnezeu să-l odihnească în pace.

Urmaşilor noştri lăsăm cuvânt să-i împodobească mormântul cu flori şi să-i cinstească în veci memoria acestui erou santinelă a României la Nistru”[40].

În anul 1920 se încheie participarea diviziilor dobrogene la războiul de întregire a românilor. În cimitirele organizate sau în locuri izolate, cunoscute sau nu, eroii dintre Dunăre şi Marea Neagră şi-au găsit odihna veşnică în Dobrogea, Muntenia, Moldova şi Basarabia.

[40] *Ibidem*, f. 103.

SECVENȚE ALE MISIUNILOR MILITARE ŞI DIPLOMATICE ALE GENERALULUI RADU R. ROSETTI ÎN BALCANI ŞI ÎN ȚARĂ (1918-1919)

Constanțiu Dinulescu

La începutul lunii octombrie 1918, generalul Berthelot a primit misiunea de a se deplasa la Salonic pentru a pregăti reintrarea României în război. La propunerea acestuia, colonelul Rosetti îl va însoți în această misiune din Balcani[1], ca ofițer de legătură între comandamentul generalului Berthelot şi Comandamentul român. La cererea generalului Berthelot, Rosetti a adresat scrisori Reginei Maria[2], lui Ion I.C. Brătianu şi Barbu Ştirbei, prin care îi asigura de sprijinul aliaților occidentali şi de necesitatea reintrării hotărâte în luptă. La rândul lor, oficialii aflați la Iaşi au întreținut o bogată corespondență cu ofițerul român ataşat pe lângă misiunea militară franceză a generalului Berthelot.

La 30 octombrie/12 noiembrie 1918, Brătianu scria colonelului Rosetti şi îl ruga să-i atragă atenția generalului Berthelot asupra rezolvării unor probleme cum ar fi: neintroducerea în armistițiu a noi rechiziționări nemțeşti, asigurarea securității Capitalei, trimiterea lui Victor Antonescu la Paris[3].

La rândul său, Barbu Ştirbei îşi exprima optimismul, cerându-i lui Rosetti ca Berthelot să-şi folosească influența pentru a obține condițiile necesare intereselor româneşti[4].

Situația complexă şi contradictorie existentă în Balcani, dar mai ales insistența bulgarilor de a nu părăsi Dobrogea i-au oferit colonelului Radu R. Rosetti posibilitatea afirmării aptitudinilor sale diplomatice, pe care le-a etalat generalului Chrétien, comandantul trupelor de ocupație din Bulgaria. La 29 octombrie 1918, Rosetti i-a adresat acestuia un *Aide mémoire asupra punctului de vedere românesc în chestiunea Dobrogei*[5], evidențiind faptul că prin convențiile militară şi politică din august 1916, Marile Puteri (Franța, Anglia, Rusia, Italia) garantau, între altele, României integritatea teritorială[6]. În concluzia acestui document, Rosetti nota că *„ar fi util de a adopta*

---

[1] General R. Rosetti, *Mărturisiri (1914-1919),* ediție îngrijită, studiu introductiv şi note de Maria Georgescu, Bucureşti, Editura Modelism, 1997, capitolul XII - *În Balcani*, pp. 265-292.

[2] Maria, Regina României, *Povestea vieții mele,* vol. III, traducere din limba engleză de Mărgărita Miller Verghi, ediție îngrijită şi note de Ioana Cracă, Bucureşti, Editura Eminescu, 1991, p. 466: *„Aviatorul care zbura deasupra Iaşilor venea de la Salonic şi mi-a adus o scrisoare de la bunul meu prieten Radu Rosetti în care se află şi un cuvânt de la George, regele Angliei 10/23 octombrie 1918".*

[3] Biblioteca Academiei Române, Arhiva G-l. Radu R. Rosetti (în continuare se va cita BARARR), Varia 16, f. 2.

[4] *Ibidem*, anexa 2.

[5] General R. Rosetti, *op. cit.*, capitolul XII - *În Balcani*, p. 274.

[6] *Ibidem*.

soluțiunea evacuării Dobrogei de către bulgari şi neocuparea ei de către trupele româneşti"[7].

Precipitarea evenimentelor militare din Balcani a făcut posibilă trecerea Dunării de către armatele aliate în prima decadă a lunii noiembrie 1918. În telegramele adresate Reginei şi lui Ion I.C. Brătianu, Rosetti scria: *„În interesul suprem al cauzei române şi pentru a uşura mişcările trupelor aliate este cu totul necesar ca România să-şi schimbe guvernul, să mobilizeze imediat. Gloria României şi a Dinastiei depind de repeziciunea luării acestei hotărâri"*[8].

Viața politică din țară era impulsionată de iminența trecerii Dunării de către armatele aliate. La 24 octombrie/6 noiembrie 1918, guvernul Marghiloman a demisionat, iar generalul Constantin Coandă[9] – însărcinat cu formarea noului guvern. Corespondența ofițerului de legătură român, ataşat pe lângă comandamentul generalului Berthelot, cu Preşedinția Consiliului de Miniştri, aflată la Iaşi, este dovada peremptorie a importanței misiunii colonelului Rosetti în derularea evenimentelor care au anticipat ziua de 1 Decembrie 1918.

Informațiile primite la Iaşi de primul ministru erau comunicate şefului Statului Major General al Armatei, generalul Prezan, care, ajutat de şeful Biroului Operații, locotenent-colonelul Ion Antonescu, ordona misiunile impuse de circumstanțe.

Noul Şef al Statului Major al Armatei, generalul Constantin Prezan, îi scria colonelului Rosetti la 28 octombrie/10 noiembrie 1918, rugându-l să-i aducă la cunoştință generalului Berthelot numirea sa ca Şef al Statului Major al Armatei Române şi să înceapă cooperarea cu Comandamentul Trupelor Aliate[10].

Astfel, la 11/24 noiembrie, primul ministru C. Coandă îl înştiința pe generalul Prezan despre informațiile pe care le primise de la colonelul Rosetti. Conform acestora linia ferată Constanța-Bucureşti era în bună stare şi putea fi folosită pentru transportarea trupelor române şi chiar a guvernului şi familiei regale în Capitală[11]. Pe rezoluția acestui document, locotenent-colonelul Ion Antonescu dispunea să se înregistreze conținutul şi să se asigure trimiterea personalului necesar bacului, iar *„pentru trenuri va avea grijă D.C.F. (Direcția Căilor Ferate) pentru a lua dispoziținni în privința mişcării"*[12].

La 12 noiembrie 1918, Marele Cartier General era însărcinat să comunice măsurile ce se vor lua pentru instalarea în capitală a suveranilor şi guvernului[13]. În acelaşi timp, se cerea să se comunice de urgență colonelului Rosetti că răspunsul la telegrama lui Mackensen era de a nu se încheia nici o convenție separată de armistițiu[14].

La cererea colonelului Rosetti să se trimită traducători de limba engleză, Marele Cartier General avea aprobarea Consiliului de Miniştri de a răspunde că pentru a uşura

---

[7] *Ibidem*, p. 275.

[8] *Ibidem*, p. 278.

[9] Guvernarea Generalului C. Coandă 24 octombrie/6 noiembrie - 29 noiembrie/12 decembrie 1918; Vezi Marin Nedelea, *Prim miniştrii României (1859-1918),* vol. I, Bucureşti, 1994, p. 276.

[10] BARARR, XIV, varia 16, f. 9.

[11] Arhivele Militare Române, Marele Cartier General, dosar nr. 1582/1918, f. 26.

[12] *Ibidem*.

[13] *Ibidem*, f. 28.

[14] *Ibidem*, f. 29.

legăturile cu autoritățile şi locuitorii, au fost trimişi la Giurgiu 14 interpreți vorbitori de engleză[15].

La 13 noiembrie 1918 a avut loc întâlnirea dintre generalul Berthelot şi Şeful Statului Major al Armatei Române, generalul C. Prezan. După această întâlnire, generalul român a adresat raportul nr. 5 Regelui Ferdinand[16], pentru a aproba conținutul acordurilor stabilite în comun. La punctul 1 al acestui raport, intitulat *Reconstituirea Rusiei şi chestiunea Basarabiei*, generalul Prezan a fost informat că generalul Berthelot fusese numit comandantul trupelor aliate care vor opera în Rusia, cu misiunea de a distruge bolşevismul[17]. În chestiunea Dobrogei, generalul Berthelot a impus bulgarilor să evacueze complet Dobrogea şi să se retragă la sudul frontierei stabilite prin pacea de la Bucureşti, termenul de evacuare expirând la data de 5 decembrie 1918[18]. Şase zile mai târziu, în urma unui ordin al lui Clemenceau, generalul Franchet d'Esperey a ordonat bulgarilor evacuarea Dobrogei până la sudul liniei Silistra-Mangalia, acțiune ce trebuia supravegheată de Divizia a 26-a engleză[19].

Din raportul întocmit de generalul Prezan rezultă că alte probleme sensibile ale sfârşitului de război, anume chestiunea Transilvaniei şi a Banatului, erau în atenția autorităților franceze, care ştiu *„să se respecte întocmai ultimele angajamente luate pentru a nu atinge anumite susceptibilități"*[20].

Privitor la intrarea familiei regale în Capitală, generalul Berthelot a propus ca aceasta să fie programată pe data de 17 noiembrie, într-o sâmbătă, dar la sugestia ofițerului român, s-a convenit că ar fi de preferat ca solemnitatea să aibă loc duminică 18 noiembrie[21], pentru a da autorităților posibilitatea unei mai bune organizări a acestei ceremonii.

Contactul lui Rosetti cu autoritățile române a fost permanent; el informa despre atitudinea aliaților în diferite probleme controversate. Una dintre acestea, care prezenta un mare interes, era aceea a viitoarelor granițe. Orice revendicare de teritoriu trebuia să se bazeze pe o majoritate etnică, în caz contrar acțiunile puteau fi catalogate drept tendințe imperialiste, ceea ce ar fi declanşat nemulțumirea inamicilor, a evreilor şi a presei occidentale, din care citām ziarele engleze „Times", „Manchester Guardian" şi întreaga presă americană[22].

La cererea generalului Berthelot, Rosetti a fost trimis la Iaşi, cu misiunea de a urgenta venirea Regelui şi a guvernului în Capitală şi pentru stabilirea detaliilor privind reocuparea Dobrogei şi a Transilvaniei, operațiile militare din Ucraina şi Rusia. De asemenea, recomanda Regelui să formeze un guvern condus de Ion I.C. Brătianu, care se bucura de sprijinul occidentalilor.

---

[15] *Ibidem*, f. 30.
[16] *Ibidem*.
[17] *Ibidem*, f. 32.
[18] *Ibidem*.
[19] General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri*, vol. III, p. 282.
[20] Arhivele Militare Române, Marele Cartier General, dosar nr. 1582/1918, f. 33.
[21] *Ibidem*, f. 33 verso.
[22] General R. Rosetti, *op. cit.* p. 283.

La Iaşi, timp de câteva ore, în zilele de 24 şi 25 noiembrie 1918, Rosetti a fost primit de familia regală[23], de Preşedintele Consiliului de Miniştri, generalul Coandă, şi de fruntaşii liberali Ion I.C. Brătianu şi Barbu Ştirbei.

Peste câteva zile, la 1 decembrie 1918, intrarea Regelui Ferdinand şi a trupelor anglo-franco-române în Capitală a fost primită cu mare entuziasm de populaţia Bucureştiului. La recepţia oferită în onoarea invitaţilor, Regele Ferdinand a spus: *„Când am primit moştenirea întemeietorului României moderne, am făgăduit, în faţa reprezentanţilor naţiunii, că voi fi un bun român. Cred că mi-am ţinut cuvântul. Împrejurările au fost grele, dar strălucită e răsplata şi azi pot spune cu fruntea senină în faţa lui Dumnezeu şi în faţa poporului meu: «Conştiinţa mi-e curată»"*[24].

După data de 1 decembrie, colonelul Rosetti a continuat să facă parte din Misiunea Berthelot, îndeplinind funcţia de ofiţer de legătură[25]. În continuare, ofiţerul român a trimis importante informaţii cu caracter militar către Biroul Operaţiilor din Marele Cartier General, unde locotenent-colonelul Ion Antonescu le primea şi le clasifica în funcţie de poziţia strategică a adversarului. La 14 decembrie, Rosetti înaintează Marelui Cartier General tabloul de dislocaţie a trupelor Armatei de Dunăre[26], pe care Antonescu punea următoarea rezoluţie: *„A se pune pe hartă. Harta se va ţine la curent zilnic"*[27].

În telegrama nr. 1372/18 decembrie 1918, adresată Marelui Cartier General, Rosetti solicita arestarea lui Rakovski pentru atitudinea sa antiromânească. El cerea să se trimită colonelului Vix, agentul de legătură al generalului Franchet d'Espérey pe lângă guvernul ungar, cererea de extrădare a lui Rakovski pentru crimă de drept comun[28]. Referitor la vizita generalului Berthelot la Caransebeş şi Lugoj, ofiţerul de legătură informa că oaspetele a fost primit cu mare entuziasm de episcopi şi de locuitorii celor două oraşe bănăţene[29]. În problema raporturilor noastre cu sârbii, după convorbirea dintre generalul Berthelot şi Principele Alexandru al Serbiei, acesta din urmă s-a arătat conciliant şi a cerut ca evacuarea Banatului de sârbi să se facă treptat, exprimându-şi dorinţa unei înţelegeri directe cu România[30].

Colaborarea lui Rosetti cu ceilalţi ofiţeri de legătură ataşaţi pe lângă armata franceză şi engleză – locotenent Arthur Holban, respectiv locotenent-colonel Douglas Căpităneanu – a fost benefică pentru cunoaşterea exactă a raporturilor aliaţilor cu bulgarii, care nu renunţaseră la ideea de a păstra Dobrogea[31].

---

[23] Maria, Regina României, *op. cit.*, vol. III, p. 440, În semn de recunoştinţă, Regina îi dă o fotografie cu următoarea dedicaţie: *„Colonelului Rosetti, unuia care a slujit Regelui şi ţării cu bravură şi bine"*.

[24] General R. Rosetti, *op. cit.* p. 289.

[25] Arhivele Militare Române, Fond Dir. Pers., Memorii, Generali-Bătrâni, Litera R, nr. Curent 6, f. 52 (Nota M.C.G. nr. 5548 din 8 II 1919).

[26] Idem, MCG, dosar nr. Crt. 2022/1918, f. 58.

[27] *Ibidem*.

[28] Idem, MCG, dosar nr. 2023/1918, f. 85.

[29] *Ibidem*.

[30] *Ibidem*.

[31] BARARR, XV varia 21 [Corespondenţă primită şi emisă de Radu R. Rosetti în legătură cu cooperarea anglo-americană 1918-1919 şi litigiile cu bulgarii].

Într-un prim raport, scris la Varna, la 4 ianuarie 1919, locotenentul Arthur Holban îl informa pe colonelul Rosetti de existența în rândurile bulgarilor a unui focar, a unor manifestări ostile românilor, sesizate de Serviciul de Informații al Comandamentului francez[32]. Exista credința că bulgarii sunt ajutați de englezi pentru revendicarea aspirațiilor naționale, în timp ce francezii erau considerați apărători ai românilor, cărora doreau să le lase în stăpânire Dobrogea. Atmosfera ostilă francezilor este întreținută şi de unele publicații, *„un jurnal bulgar a publicat acum câteva zile un articol unde spunea «en toutes lettres» că englezii susțin pe bulgari în Dobrogea"*[33]. Toate eforturile lui Garnier, comandantul postului şi pieței Varna, *„ca Bulgarii să fie tratați de englezi ca învinşi nu ca aliați au rămas zadarnice"*[34]. În încheierea raportului său, locotenentul Holban nota că bulgarii nu pierd nici o ocazie pentru a-i apropia cât mai mult pe englezi cu scopul de a le sprijini cauza[35].

Pentru o mai bună cunoaştere a istoriei noastre, ofițerul cerea istoricului Nicolae Iorga să scrie o broşură în care să fie prezentată pe scurt istoria românilor şi drepturile lor asupra Dobrogei[36]. Aceasta era absolut necesară, deoarece englezii cunoşteau prea puțin situația din Balcani şi nu citeau decât propaganda bulgară[37].

Această stare de fapt era încurajată uneori şi de unii ofițeri francezi, care erau tentați să pună semnul de egalitate între români şi bulgari. Un ordin al generalului francez Chrétien, comandantul de căpetenie al trupelor de ocupație a Dobrogei, care socotea România țară ocupată, a atras replica colonelului Rosetti, adresată generalului Berthelot, la 24 ianuarie 1919. În acea scrisoare confidențială, Rosetti lua atitudine față de modalitatea nejustificată de adresare a telegramelor de către generalul Chrétien, care considera trupele aliate ca trupe de ocupație pe teritoriul României. El preciza în termeni categorici că țara noastră, fiind aliată, nu trebuia confundată cu Bulgaria care fusese ocupată de învingători[38].

În Transilvania, Consiliul Dirigent, prin preşedintele său Iuliu Maniu, contribuia la informarea Marelui Cartier General cu privire la acțiunile comune ce trebuiau întreprinse. Astfel, în telegrama Comandamentului trupelor din Transilvania către Marele Cartier General, de la sfârşitul lunii ianuarie 1919, se anunța că *„liniile telegrafice şi telefonice Braşov-Budapesta şi Sibiu-Budapesta au fost sistate pentru depeşi şi convorbiri private"*[39]. La 1 februarie 1919, colonelul Rosetti răspundea Marelui Cartier General că părerea aliaților era de a lăsa să funcționeze toate liniile telegrafice, cenzurându-se numai telegramele particulare[40].

O importantă misiune a colonelului Rosetti ca ofițer de legătură pe lângă Comandamentul armatelor franceze, condus de Berthelot, a fost aceea de a raporta situația

---

[32] *Ibidem*, f. 7-8.
[33] *Ibidem*, f. 8.
[34] *Ibidem*, f. 9.
[35] *Ibidem*, f. 10.
[36] *Ibidem*, f. 16.
[37] *Ibidem*.
[38] *Ibidem*.
[39] Arhivele Militare Române, Marele Cartier General, dosar nr. 1986/1919, f. 17.
[40] *Ibidem*.

trupelor aliate din Rusia, pentru ca Marele Cartier General român să-şi poată adapta operaţiunile militare acestor realităţi. În raportul nr. 154, din 20 martie 1919, ofiţerul român prezenta desfăşurarea trupelor aliate – franceze, greceşti, poloneze – la Odessa, Razdelnaia, Bielеasca, Crasnaia şi Sevastopol. A doua zi, la 21 martie 1919, şeful Biroului Operaţii din Marele Cartier General, locotenent-colonelul Ion Antonescu, punea următoarea rezoluţie: *„Locotenent Colonel Condiescu va pune situaţia pe hartă, o va ţine la curent şi o va prezenta zilnic la raport"*[41].

În tot cursul lunii martie 1919, colonelul Rosetti a trimis buletine operative referitoare la mişcările de trupe din Ucraina şi la noutăţile politice sau militare din Ungaria. La 23 martie 1919, Rosetti transmitea ştirea, neconfirmată la acea dată, că Ungaria ar fi declarat război României, Serbiei şi Cehoslovaciei, iar Misiunea Aliată de la Pesta a fost somată să părăsească Budapesta[42]. Ca o completare a acestei ştiri, ofiţerul român ataşa şi tabloul desfăşurării trupelor franceze în Banat şi în împrejurimi, cuprinzând Timişoara, Lugoj, Arad[43].

În Buletinul operativ din 25 martie 1919, Rosetti informa Marele Cartier General că trupele din Ucraina au fost scoase de sub comanda generalului Berthelot[44], iar în Ungaria misiunea generalului Vix a fost reţinută la Budapesta de către guvernul ungar[45].

La 27 martie 1919, Rosetti comunica Biroului Operaţiilor că în urma somaţiilor adresate ungurilor, aceştia au eliberat Misiunile Aliate care trebuiau să părăsească Budapesta la 25 martie[46]. Două zile mai târziu[47], ofiţerul român de legătură consemna în Ucraina atacuri bolşevice asupra localităţilor Cerbka, Koblevo şi Popoica, toate fiind respinse[48], în Ungaria *„nici o ştire"*, iar în Austria *„grevă generală la Viena"*[49].

La începutul lunii aprilie 1919, trupele aliate aflate în Ucraina au primit ordinul de evacuare a Odessei şi retragerea lor pe malul drept al Nistrului, iar întreaga Divizie a 16-a colonială franceză a fost dislocată la Razdelnaia. Reuşita acestei operaţiuni militare a fost transmisă la 8 aprilie Marelui Cartier General român de colonelul Radu R. Rosetti. Acesta raporta că evacuarea Odessei s-a făcut fără pierderi, dar materialul de cale ferată nu s-a putut evacua din cauza grevelor şi a distrugerilor[50].

La 10 aprilie 1919, o telegramă trimisă de la Paris anunţa înlocuirea generalului Berthelot din funcţia de Comandant al Armatei de la Dunăre cu generalul Graziani, fostul comandant al armatei franceze din Italia. Rosetti va rămâne, în continuare, ataşat ca ofiţer de legătură, desfăşurând aceleaşi activităţi.

Evoluţia evenimentelor militare din Rusia a fost adusă la cunoştinţa generalului Prezan, şeful Statului Major al Armatei Române, de generalul Berthelot, care informa,

---

[41] Arhivele Militare Române, MCG, dosar nr. 2639/1919, f. 3.
[42] *Ibidem*, f. 6.
[43] *Ibidem*, f. 7.
[44] Arhivele Militare Române, MCG, dosar nr. 2618/1919, f. 22.
[45] *Ibidem*, f. 22 verso.
[46] Arhivele Militare Române, MCG, dosar nr. 2639/1919, f. 12.
[47] *Ibidem*, f. 13 (Raportul Nr. 226, 29 martie 1919)
[48] *Ibidem*.
[49] *Ibidem*.
[50] *Ibidem*.

la 12 aprilie 1919, asupra faptului că trupele inamice au fost trimise pe calea ferată spre Tiraspol[51].

Într-o telegramă trimisă generalului d'Anselme, comandantul Diviziei a 16-a franceză, staționată la Bender, generalul Berthelot ordona ca trupele românești, aflate pe malul drept al Nistrului, să rămână pe pozițiile lor cât timp era necesar, iar grănicerii români să nu fie schimbați[52]. În continuare, se specifica faptul că *„les troupes françaises et helleniques restent à la charge des autorités roumaines locales"*[53].

Buna cooperare a Comandamentului francez cu Ministerul de Război român s-a datorat în mare parte colonelului Rosetti, ale cărui rapoarte, dar și intervenții verbale pe lângă generalul Berthelot, au stabilit un climat favorabil de încredere și colaborare. La 16 aprilie 1919, generalul Prezan a prezentat Comandamentului francez, prin intermediul lui Radu R. Rosetti, punctul de vedere al Marelui Cartier General român în privința transferului trupelor de voluntari care să fie trecute în Rusia, fără a mai poposi la Tulcea[54]. Răspunzând Secretarului general al Ministerului de Război, generalul Ion Răşcanu, colonelul Rosetti confirma că generalul Berthelot a aprobat totalitatea cererilor formulate de generalul Constantin Prezan[55].

La 5 mai 1919[56], a avut loc la palatul Cotroceni masa festivă prilejuită de încheierea misiunii în România a generalului H. M. Berthelot. Regele Ferdinand[57] a rostit un emoționant discurs, în care a remarcat meritele generalului francez în reorganizarea armatei române.

Regele Ferdinand și-a început cuvântarea cu exprimarea regretului că trebuia să se despartă de un scump prieten al poporului român, care și-a legat numele de victoriile de la Mărăşti şi Mărăşeşti[58].

Mâhnit de încheierea misiunii generalului Berthelot în România, Regele Ferdinand era însă convins că odată întors în Franța, acesta va spune francezilor că România merită pe deplin sprijinul acordat de țara sa[59].

După plecarea generalului Berthelot, s-au ivit neînțelegeri între unii comandanți ai forțelor aliate și autoritățile de la Bucureşti privind interdicția ca grănicerii români să ocupe o parte a Dobrogei de sud, aflată sub conducerea generalului italian Beltramo. Față de atitudinea aliaților, colonelul Radu R. Rosetti a adresat generalului Graziani, la 16 mai 1919, o notă de protest. Ofițerul român își exprima indignarea față de comportamentul generalului italian Beltramo, care intrase în contradicție cu convențiile politico-militare semnate la 4/17 august 1916. Grănicerii români, subordonați ierarhic Ministe-

---

[51] *Ibidem*, f. 28.
[52] *Ibidem*, f. 30.
[53] *Ibidem*.
[54] Idem, MCG, dosar nr. 2003/1919, f. 362.
[55] *Ibidem*, f. 363.
[56] General R. Rosetti, *op.cit.*, p. 346.
[57] *Cuvântări de Ferdinand I, Regele României 1889-1922*, Fundația Culturală Principele Carol, București, 1922, 287 p.
[58] *Ibidem*, p. 130.
[59] *Ibidem*.

rului de Finanțe, fuseseră trimişi în Dobrogea pentru îndeplinirea formalităților specifice poliției vamale de graniță şi nu ca unitate militară[60].

La 24 mai 1919[61], colonelul Rosetti raporta Marelui Cartier General imputările ce se făceau autorităților române din Arad, care nu mai recunoşteau Comandamentul francez şi preluaseră administrarea oraşului, subordonarea poliției municipale şi ocuparea gării. El insista ca Marele Cartier General să ordone trupelor române de la Arad să se conformeze înțelegerii de la Bucureşti dintre generalii Prezan şi Franchet d'Esperey, iar până la noi dispoziții să recunoască drept comandant al garnizoanei pe generalul Tournadre[62].

După ce colonelul Radu Rosetti l-a însoțit pe generalul Franchet d'Esperey în călătoria făcută în Ardeal, Banat şi Bulgaria, a întocmit un detaliat raport[63] pe care l-a trimis, cu caracter confidențial, generalului C. Prezan.

Privitor la situația de la Arad, Rosetti raporta că *„Franța şi reprezentanții săi trebuie să facă la Arad politică pro-românească (conform instrucțiunilor venite de la Paris). Generalul Franchet d'Esperey a dat instrucțiuni Generalului Tournadre ca Prefectul şi Primarul unguri să fie imediat înlocuiți prin autorități româneşti"*[64].

Generalul francez le-a repetat ungurilor care l-au vizitat, individual sau în delegații, că la Conferința Păcii de la Paris *„s-a hotărât definitiv ca Aradul să fie al României, ca atare ei trebuiesc să se învețe cu această ideie şi să devină cetățeni folositori a nouei lor patrii care, dacă sunt leali, nu-i va persecuta, nici nu voeşte a-i reduce la sclavie, cum au persecutat şi încercat ei a reduce la sclavie pe români în decursul veacurilor"*[65].

Vizitând oraşele Arad, Timişoara şi Lugoj şi discutând cu români refugiați din zonele ocupate de sârbi, precum şi din rapoartele unor ofițeri francezi – între care colonelul Betrix – generalul Franchet d'Esperey s-a convins de comportamentul negativ al sârbilor în Banat[66]. În acest context, Rosetti sublinia că generalul francez i-a mărturisit la Lugoj: *„D'après tout ce que j'avais lu et entendu, je ne m'étais pas rendu compte combien le Banat était Roumain"*[67].

În ceea ce priveşte situația din Ungaria, unde ezitările celor patru şefi de guvern de la Paris sunt explicate prin dorința constituirii unui guvern la Budapesta care să poată semna pacea, generalul d'Esperey a fost informat de toți acei care cunosc situația din Ungaria că *„primul lucru de făcut este ocuparea Budapestei şi dezarmarea Ungariei"*[68]. Înaltul ofițer francez a insistat pe lângă Rosetti să informeze guvernul român *„că ar fi bine să accepte ca zonă dintre noua noastră graniță şi Tisa să fie predată Guvernului Karolyi care ar dispune acuma de o forță armată de 2000 oameni"*[69].

---

[60] General R. Rosetti, *op. cit.*, p. 351.
[61] Arhivele Militare Române, fond MCG, 2589/1919, f. 105.
[62] *Ibidem*.
[63] *Ibidem*, f. 151-156.
[64] *Ibidem*, f. 151.
[65] *Ibidem*, f. 152.
[66] *Ibidem*.
[67] *Ibidem*, f. 153.
[68] *Ibidem*.
[69] *Ibidem*, f. 154.

În Bulgaria, Generalul d'Esperey trebuia să participe împreună cu generalul Graziani la distribuția forțelor franceze ce veneau din Basarabia, dar mai ales pentru a transmite bulgarilor că optimismul lor în ceea ce privea pacea nu avea nici un temei. Unii oameni politici bulgari, cum era ministrul Sacazoff, considerau absurdă pretenția lor asupra Dobrogei, pe care o avuseseră înaintea războaielor balcanice din 1912-1913[70].

Datele referitoare la armata bulgară obținute de Rosetti de la generalii Chrétien şi Beard, şef al misiunii militare engleze, arătau că armata bulgară era demobilizată şi nu mai avea decât un efectiv de 70.000 soldați[71].

În încheierea raportului său, Rosetti semnala generalului Prezan slaba noastră reprezentare politico-diplomatică şi militară la Sofia, comparativ cu unele statele occidentale – S.U.A., Franța, Italia, Anglia – şi chiar cu țările balcanice, precum Serbia şi Grecia[72].

Imaginea veridică a prezenței ofițerului român în Armata Dunării se reflectă în caracterizarea generalul Graziani, care aprecia că Rosetti, datorită cunoştintelor sale militare şi tactului diplomatic, a desfăşurat o fecundă activitate, fiind foarte apreciat la nivelul Comandamentului Aliat[73].

În vara anului 1919[74], lui Radu R. Rosetti i se va încredința o nouă şi importantă misiune, aceea de ataşat militar la Londra, plecarea sa spre capitala britanică fiind la 23 iulie 1919[75].

---

[70] *Ibidem*, f. 155.
[71] *Ibidem*, f. 156.
[72] *Ibidem*.
[73] BARRAR, IX varia 62 - Extrait de l´ordre général Nr. 60 - 14 juillet 1919.
[74] Vezi Înalt decret Nr. 3083 din 18 VII 1919; vezi şi BARARR, IX, varia 62, f. 52.
[75] General R. Rosetti, *op. cit.*, p. 379.

PARTICIPAREA JANDARMERIEI ROMÂNE LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Ilie Gorjan

Documentele istoriografice atestă faptul că Jandarmeria a fost şi este o instituţie şi o armă de tip european, apărută ca un produs al Revoluţiei Franceze din 1789 şi al statului de drept instaurat de aceasta. A fost, încă de la început, un simbol al fidelităţii în serviciul statului şi al cetăţeanului, ca o nouă forţă a ordinii publice.

Apărută în istorie ca o necesitate, ca o cerinţă a Declaraţiei drepturilor omului şi cetăţeanului, Jandarmeria a reprezentat coloana vertebrală care grupa în jurul ei toate instituţiile ce aveau misiuni de a asigura ordinea publică, drepturile şi libertăţile cetăţeanului. Cuvântul jandarm este de origine franceză, provenind din *gens d'armes* (bărbat de arme)[1]. Din documentele istorice rezultă că statele feudale româneşti, încă de la constituirea lor, şi-au creat pentru paza teritoriului autorităţi ce purtau denumirea de slujitori sau dorobanţi, ostaşi aşezaţi la sate, grupaţi în *cete*[2]. Aceste cete erau denumite după numele comandanţilor sau după locul de reşedinţă.

Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, Constantin Mavrocordat, domnul Ţării Româneşti, desfiinţa aproape cu totul slujitorii civili cu îndatoriri ostăşeşti, iar militarii de la căpităniile de judeţ au fost reduşi prin forţa împrejurărilor la atribuţii de jandarmi rurali, de perceptori şi curieri[3]. Nu după mult timp (la 1775), alt domn fanariot, Alexandru Ipsilanti, înfiinţa, în afara vechilor căpităniii, câte o polcovnicie de judeţ, compusă din polcovnic şi poteraşii lui, menită să urmărească răufăcătorii la ordinele ispravnicului[4].

Începând cu anul 1830, în Ţara Românească, slujitorii de pe lângă diferite cancelarii au fost înlocuiţi de *dorobanţi* grupaţi pe cete din 10-30 oameni la fiecare ocârmuire (prefectură). Şeful cetei (tist) se numea de către cârmuire, iar ceata era împărţită în *căprării* cu câte un şef numit *căprar*[5]. Dorobanţii serveau câte 10 zile pe lună, erau scutiţi de dări către stat şi primeau 10 lei vechi leafă şi aveau ca atribuţii asigurarea liniştii şi urmărirea răufăcătorilor.

Prin Legea de organizare a dorobanţilor de judeţ, elaborată în anul 1850 sub domnia lui Barbu Ştirbei, dorobanţii se alegeau de către săteni, pe sate, dintre oamenii

---

[1] Ioan C. Filitti, *Câteva cuvinte despre alcătuirea oştirii de ţară în Principatele Române până la Regulamentul Organic,* Bucureşti, 1936, p. 16.

[2] Ioan C. Filitti, *op. cit.,* p. 19.

[3] *Ibidem*, p. 20.

[4] Direcţia Generală a Arhivelor Statului (D.G.A.S.), fond Inspectoratul General al Jandarmeriei (I.G.J.), dosar nr. 1/1930-1931, p. 2.

[5] Ioan C. Filitti, *Principatele Române de la 1824-1834, ocupaţia rusească şi Regulamentul Organic,* Bucureşti, 1934, p. 58.

cei mai vrednici, curajoşi, cu vârsta între 20-30 de ani, cu termen de serviciu 3 ani. Pe lângă aceştia, orice cetăţean ieşit din miliţia permanentă era obligat să servească şi ca dorobanţ un an de zile. Prin această lege s-au înfiinţat două posturi de dorobanţi, unul la Bucureşti şi altul la Craiova. Dorobanţii dintr-un judeţ erau puşi sub comanda unui tist luat dintre ofiţerii miliţiei permanente, care putea ajunge până la gradul de parucic (locotenent). Dorobanţii care executau serviciul pe lângă autorităţi depindeau din punct de vedere al executării serviciului de autorităţile ocârmuirii, iar în privinţa disciplinei, echipamentului, dotării cu arme, depindeau de autoritatea ostăşească[6].

La 28 februarie 1860, Corpul dorobanţilor s-a asimilat cu armata permanentă şi a fost trecut sub autoritatea Ministerului de Război, având drept comandant un inspector general.

După modelul dorobanţilor din Ţara Românească, în Moldova funcţiona instituţia slujitorilor, care formau miliţia nepermanentă, grupaţi la dispoziţia autorităţilor şi la paza frontierei. Prin *Pravila din 1845*, se dă o nouă organizare slujitorilor, ridicându-se numărul lor de la 1200 la 1275, dintre care un număr însemnat era însărcinat cu „poterile din ţinuturi". Dregătorii de ţinut erau însărcinaţi cu recrutarea lor, care se făcea de preferinţă dintre oamenii liberaţi din miliţia permanentă. Efectivul slujitorilor era împărţit astfel:

- 222 slujitori călări şi 116 pedeştri la dispoziţia ispravnicilor;
- 8 slujitori călări şi 86 pedeştri la dispoziţia comisarilor şi poliţiilor din târguri;
- 58 slujitori călări şi 58 pedeştri la dispoziţia tribunalelor judecătoreşti;
- 252 slujitori călări la dispoziţia privighetorilor de ocol;
- 132 slujitori pentru pichetele de drumuri;
- 86 slujitori pedeştri pentru vămi;
- 46 slujitori călări şi 220 pedeştri pentru graniţă[7].

La 25 februarie 1850, Grigore Alexandru Ghica, domnul Moldovei, solicita printr-un *Ofis* Divanului Obştesc luarea în discuţie a proiectului pentru reformarea *Corpului slujitorilor*. La 12 martie 1850, Divanul Obştesc votează legiuirea pentru reformarea Corpului slujitorilor în jandarmi; la 22 martie îl înştiinţează pe domnitor că au încheiat lucrările pentru reformarea Corpului slujitorilor, iar la 30 martie Grigore Alexandru Ghica aprobă printr-un ofis încheierea lucrărilor.

La 3 aprilie 1850, domnitorul semnează *Legiuirea pentru reformarea corpului slujitorilor în jandarmi*, lege comunicată în aceeaşi zi, cu numărul 27, Divanului Obştesc şi cu numărul 28, Sfatul Ocârmuitor. Acest moment marchează naşterea Jandarmeriei Române[8]. Potrivit acestei legi, jandarmeria a fost creată pentru *privegherea siguranţei publice, ţinerea unei bune orânduieli şi ducerea la îndeplinire a legilor*[9]. În baza legii se crea un regiment de jandarmi cu două diviziuni şi 14 comapnii (una la Iaşi şi 13 la ţinuturi), cu un efectiv de 1 colonel, 2 maiştri şi 19 ofiţeri superiori, totalizând 1455 de oameni[10].

---

[6] D.G.A.S., fond I.G.J., dosar nr. 1/1831-1930, p. 2.

[7] *Ibidem*, p. 3.

[8] Vasile Mihalache, Ioan P. Suciu, *Jandarmeria Română – pagini dintr-o istorie nescrisă, 1850-1949,* Editura Ministerului de Interne, Bucureşti, 1993, p. 25.

[9] *Ibidem*, p. 27.

[10] *Manual administrativ al Moldovei (1832-1853)*, Tomul I, Iaşi, 1855, p. 92.

Un moment la fel de important în evoluția Jandarmeriei l-a constituit elaborarea la 23 iunie 1865 a „Regulamentului pentru serviciul jandarmeriei de oraş", prin care jandarmii, deşi fac parte integrantă din armată, sunt puşi sub autoritatea Ministerului Trebilor Dinlăuntru şi sub ordinele imediate ale prefecților de poliție în ceea ce priveşte serviciul polițienesc. Se organizează astfel 6 escadroane de jandarmi călări şi 2 companii de jandarmi pedeştri pentru oraşele Bucureşti, Iaşi, Craiova, Galați, Ismail şi Bolgrad. Jandarmii îşi desfăşurau activitatea tot în serviciul administrativ şi tot pentru paza şi apărarea ordinii publice, dar numai în oraşe, la dispoziția prefecților de poliție[11].

La 1 septembrie 1893, prin Decretul – lege nr. 2919, s-a înființat Jandarmeria rurală ca urmare a creşterii frământărilor sociale în mediul rural, răscoalelor țărăneşti din 1888 şi pătrunderii la sate a unor idei marxiste[12]. Art. 1 din lege stipulează că *organizațiunea gendarmerie rurală, astfel cum este prescrisă de lege, face din această instituțiune un corp militar, pus la dispoziținea ministerului de interne pentru a asigura ordinea şi siguranța publică.* Jandarmeria Rurală cuprindea în structură Inspectorarul General al Jandarmeriei, ca organ de conducere şi control, cu sediul în Bucureşti, condus de generalul de brigadă Mihail Rasty; 4 circumscripții de jandarmi corespunzătoare celor 4 corpuri de armată, cu reşedința la Craiova, Bucureşti, Galați şi Iaşi, conduse de un colonel sau locotenent – colonel; 22 companii până în 1895 şi 32 din 1895, câte una la fiecare județ, conduse de un căpitan de jandarmi şi subdivizate în secții de jandarmi la plăşi, iar secțiile în posturile de jandarmi la sate, încadrate fiecare cu subofițeți şi jandarmi în termen.

Legea jandarmeriei rurale a fost modificată de mai multe ori de-a lungul timpului în strânsă legătură cu evenimentele sociale şi politice petrecute în societatea românească.

Jandarmeria Română la începutul secolului XX

Condițiile politico-economice şi militare în care a evoluat Jandarmeria

Sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea găsesc România într-o perioadă de progres din punct de vedere economic şi cultural, cele două ramuri ale economiei, agricultura şi industria, cunoscând o dezvoltare continuă în comparație cu perioada premergătoare războiului de independență din 1877-1878, când țara era dependentă economic de Poarta otomană.

Viața politică era marcată de lupta pentru putere a celor două partide, liberal şi conservator, care se succedau periodic la cârma statului, liberalii guvernând cel mai mult[13]. Pentru accederea la putere, partidul din opoziție organiza manifestații de stradă, „încadrate de agenți electorali zgomotoşi, spre a impresiona «factorul constituțional», adică pe suveran".

În 1884 are loc modificarea Constituției, care consemnează situația de stat independent a României, independență recunoscută de principalele țări europene. Totodată, Constituția dă o nouă reglementare regimului presei, care beneficia, în continuare, de o

[11] Vasile Mihalache, Ioan P. Suciu, *op. cit.*, pp. 39-40.

[12] „Monitorul Oficial" nr. 145 din 29 septembrie 1893.

[13] Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Editura Albatros, Bucureşti, 1975, p. 657.

sumă de libertăți, ceea ce a înlesnit apariția mai multor ziare şi reviste cu tendințe democratice[14].

Țara se găsea, de asemenea, sub imperiul Tratatului secret semnat de către Carol I, în octombrie 1883, cu Puterile Centrale (Austro-Ungaria, Germania şi Italia), o alianță împotriva firii, deoarece Austro-Ungaria stăpânea teritorii locuite de români (Transilvania, Banatul, Bucovina), iar guvernul de la Budapesta desfăşura o politică de discriminare şi deznaționalizare față de românii din Transilvania[15].

Din cauza nemulțumirilor tot mai pronunțate ale țărănimii, în anul 1907 se produce marea răscoală a țăranilor, care a fost tot atât de neaşteptată ca şi un seism. Şi, întocmai ca la un cutremur, întâia reacție a fost panica, o panică atât de mare încât, sub imperiul spaimei, au fost voci în favoarea chemării trupelor austro-ungare pentru a restabili ordinea.

Izbucnită în satul cu nume parcă predestinat – Flămânzi, pe una dintre moşiile arendate de trustul lui Mochi Fischer, răscoala a cuprins întreaga țară, cunoscând formele cele mai violente în Muntenia şi Oltenia, unde represiunea armatei a căpătat forme deosebit de brutale. Numărul exact al victimelor a rămas necunoscut, el fiind probabil de ordinul miilor[16].

În anul 1912, luna septembrie, a izbucnit războiul balcanic prin atacarea Turciei de către Bulgaria, Serbia, Grecia şi Muntenegru. După obținerea victoriei, atunci când trebuiau împărțite teritoriile cucerite, au izbucnit neînțelegeri şi bulgarii au întors armele împotriva foştilor aliați. Aceştia, spre a nu fi zdrobiți, au cerut ajutor României. Armata română a trecut Dunărea, la 1 iulie 1913, şi a înaintat spre Sofia, iar o altă parte a ei a ocupat partea de sud a Dobrogei cu oraşele Silistra, Turtucaia, Bazarcic, Cavarna şi Balcic. Ciocniri cu trupele bulgare n-au fost. Văzând că orice împotrivire e zadarnică, bulgarii au cerut pace. În urma păcii de la Bucureşti, din 28 iulie 1913, România a obținut Cadrilaterul cu județele Durostor, după vechiul nume al cetății Silistra, stăpânită odinioară de Mircea cel Bătrân, şi Caliacra, după numele de origine grecească veche, al capului care înaintează mult în mare, oferind, în golful liniştit de dindărătul lui, adăpost prielnic corabiilor în vreme de furtună[17].

În această perioadă, Jandarmeria Română era organizată şi funcționa în baza *Legii asupra gendarmeriei rurale* din 1 septembrie 1893, care prevedea în art.1 că „Se instituie pentru toată întinderea regatului un corp de gendarmerie rurală menit a veghea, în comunele rurale, la siguranța publică, la menținerea ordinei şi executării legilor”[18].

Potrivit acestei legi, Jandarmeria rurală avea următoarea organizare:

- Inspectoratul General al Jandarmeriei – organ de conducere şi control, cu sediul în Bucureşti, condus de către un general de brigadă, având funcția de inspector general (primul inspector general – Mihail Rasty);

---

[14] *Ibidem*, p. 658.

[15] Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român,* Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1997, p. 250.

[16] *Ibidem*, p. 257.

[17] Constantin C. Giurescu, Dinu C.Giurescu, *op. cit.,* p. 667.

[18] Vasile Mihalache, Ioan C. Suciu, *Din istoria legislației Jandarmeriei române*, Editura Societății Tempus, Bucureşti, 1995, p. 63.

- patru circumscripții de jandarmi, corespunzătoare celor 4 corpuri de armată, conduse fiecare de către un colonel sau un locotenent – colonel. Aceste circumscripții îşi aveau reşedinţele la: Bucureşti, Iaşi, Galați şi Craiova;

- 22 companii (până în 1895) şi 32 de companii (din 1895), câte una la fiecare județ, fiind conduse de către un căpitan de jandarmi;

- Companiile de jandarmi erau subdivizate în secții de jandarmi la plăşi, iar secțiile în posturi de jandarmi la comunele rurale, încadrate fiecare cu subofițeri şi trupă[19].

Odată cu votarea Legii jandarmeriei rurale, în România, pentru un timp, se vor găsi două jandarmerii: una organizată pe escadroane de jandarmi şi companii de jandarmi pedeştri, făcând parte din armata permanentă, subordonată nemijlocit Ministerului de Război, şi o jandarmerie rurală organizată pe companii (câte una la fiecare județ) subordonată Ministerului de Interne şi pusă la dispoziția prefecților, subprefecților şi primarilor, pentru asigurarea serviciului administrativ în mediul rural[20].

Structura şi atribuțiile Jandarmeriei rurale în conformitate cu prevederile Legii din 4 martie 1903

La începutul secolului al XX-lea, jandarmeria rurală era în curs de implementare conform prevederilor Legii din 1 septembrie 1893 şi îşi executa misiunile şi atribuțiile ce-i reveneau din conținutul acestei legi. Evoluția societății pe plan economic, politic, social şi cultural a produs mutații esențiale şi în mediul rural, mutații care au generat necesitatea actualizării legislației ce reglementa domeniul ordinii publice în mediul rural. Drept urmare, la 4 martie 1903 s-a votat Legea pentru sporirea efectivelor de jandarmi, potrivit căreia efectivele jandarmeriei rurale cuprindeau: 1 maior inspector general, 1 căpitan inspector şi şef al cancelariei, 27 căpitani comandanți de companie, 5 locotenenți comandanți de companie, 1 sublocotenent şef de companie stabil, 32 sergenți majori, 200 sergenți şefi de secțiuni, 256 jandarmi călări şi 927 jandarmi pedeştri, deci în total 1412 trupă şi 32 ofițeri, cu un buget de 1 245 975 lei.

Aşa cum am precizat anterior, implementarea jandarmeriei în mediul rural era un proces complex, greoi, de durată şi costisitor, fiecare post de jandarmi dintr-o comună rurală era o cazarmă (la proporții reduse, e drept!) cu toate cele necesare: birou pentru şeful de post, magazie de armament, bucătărie, dormitoare pentru soldați, sală de mese, magazie de materiale, grajd pentru cai, inclusiv locuință pentru şeful de post. Ca atare, şi legea din 1903 reglementa acest aspect în art. 2 astfel: „Comunele rurale care vor să aibă jandarmi vor înscrie în bugetele locale şi vor vărsa lunar la casa statului în contul Ministerului de Interne sumele necesare socotind 760 lei anual pentru fiecare jandarm pedestru. Ministerul de Interne va înființa pe seama cererilor comunale numărul de jandarmi solicitat"[21].

Se observă că expresia *care vor* din lege acorda o largă putere discreționară primarilor comunelor rurale, cu efect nociv pentru sporirea efectivelor de jandarmi şi în final pentru atingerea scopului creării Jandarmeriei rurale.

---

[19] Vasile Mihalache, Ioan C. Suciu, *Pagini dintr-o istorie nescrisă*, p. 57.

[20] *Ibidem*.

[21] Art. 2 din Legea nr. 884 din 4 martie 1903 în Vasile Mihalache, Ioan P. Suciu, *Din istoria legislației jandarmeriei române*, p. 196.

Şi prin această lege, se menţineau atribuţiile jandarmeriei rurale prevăzute în Legea din 1893 şi anume acelea de a veghea la menţinerea ordinii publice şi la siguranţa internă a statului, de a apăra libertatea, proprietatea şi siguranţa persoanelor şi de a preveni infracţiunile de la legi şi regulamente.

Răscoala ţăranilor din 1907 a găsit jandarmeria organizată şi acţionând sub incidenţa Legii din 4 martie 1903, dar şi a Legii din 1 septembrie 1893, cu modificările şi completările ulterioare. Jandarmii, cu câteva mici excepţii, au respectat legea, potrivit căreia jandarmeriei i se interzicea orice acţiune de respingere a celor care tulbură ordinea publică şi mai ales în situaţia când la această încălcare a ordinii participă un număr mare de oameni, flămânzi, revoltaţi din cauza sărăciei şi a mizeriei în care trăiau.

Axată mai mult pe prevenţie, activitatea jandarmilor s-a concretizat, încă din anul 1905, pe informarea autorităţilor cu privire la starea grea a ţăranilor, la nemulţumirile acestora, la abuzurile comise de către unii arendaşi, primari şi directori de şcoală.

Mutaţiile produse în structura şi atribuţiile jandarmeriei rurale conform Legii din 1908

Concluziile şi învăţămintele desprinse din desfăşurarea răscoalei din 1907 au determinat autorităţile să elaboreze în anul 1908 două legi importante: Legea poliţiei generale a statului şi Legea pentru modificarea legii jandarmeriei rurale din 1 septembrie 1893. Potrivit noii legi, au crescut semnificativ rolul şi locul jandarmeriei în stat, modificările aduse legii creând un organ puternic pentru apărarea ordinii publice. Potrivit noului act normativ, jandarmeriei i s-a acordat dreptul de a interveni în forţă pentru reprimarea oricărei încercări de tulburare a ordinii publice, drept de care se va folosi în nenumărate ocazii ce se vor ivi în executarea atribuţiilor până la desfiinţarea ei abuzivă în anul 1949.

Potrivit art. 6 din lege, „Corpul de jandarmi face parte integrantă din armată; dispoziţiunile generale ale legilor şi regulamentelor militare îi sunt aplicabile, afară de excepţii, cerute de organizarea sa mixtă şi de natura serviciului său”[22].

Aşadar, Jandarmeria a ieşit din subordinea Ministerului de Interne şi a intrat în structura armatei, dar numai în ceea ce priveşte logistica sa, misiunile rămânând în continuare în folosul Ministerului de Interne în ce priveşte ordinea publică, şi în folosul Ministerului de Justiţie în tot ce priveşte aplicarea şi respectarea legilor. Drept urmare, Armata avea două jandarmerii, Jandarmeria armatei şi un Corp de jandarmi pentru apărarea ordinii publice în mediul rural. La fel de importantă era şi modificarea potrivit căreia ofiţerii de jandarmi se recrutau dintre ofiţerii activi ai armatei şi treceau din armată în jandarmerie printr-un Înalt Decret emis de către Regele României.

Ca o noutate trebuie reţinut faptul că prefecţii de judeţ aveau la dispoziţie şi puteau să dea ordine comandanţilor de companie, şefilor de secţie şi de post în toate problemele ce ţineau de ordinea şi liniştea publică din judeţ. Şi un aspect extrem de important îl constituie prevederea conform căreia primarii erau de data aceasta *obligaţi*

[22] Vasile Mihalache, Ioan P. Suciu, *Din istoria legislaţiei Jandarmeriei române*, Editura Societăţii Tempus, Bucureşti, 1995, p. 67.

să înființeze posturi de jandarmi în toate comunele rurale, această prevedere având drept consecință triplarea efectivelor de jandarmi în câțiva ani, cu efecte benefice asupra siguranței publice a cetățenilor.

Legea aceasta obliga pe şefii de secție şi şefii de post să execute şi ordinele conducerii plăşilor (administratori sau subprefecți), precum şi ale primarilor comunelor rurale. De asemenea, legea mai preciza că „Judecătorii de instrucție şi procurorii sunt şefii imediat superiori ai unităților de jandarmi din circumscripția lor întrucât priveşte atribuțiile lor de poliție judiciară." Toate aceste prevederi demonstrează cât de complexe erau atribuțiile jandarmilor şi evidențiază necesitatea unei instruiri multiple şi diversificate din partea acestora, aspect care era asigurat printr-o pregătire asiduă şi superioară în şcolile jandarmeriei.

De altfel, este recunoscut faptul că şefii posturilor de jandarmi, alături de preoți, învățători şi notari făceau parte din intelectualitatea comunelor rurale[23].

Jandarmeria în cel de-al doilea război balcanic din 1913

În urma primului război balcanic (1912-1913), purtat de Serbia, Muntenegru, Bulgaria şi Grecia împotriva Turciei, Bulgaria şi-a sporit teritoriul. România, percepând acest fapt ca o amenințare la adresa sa, a cerut, drept compensație pentru anexiunile bulgare, rectificarea frontierei dobrogene. După lungi negocieri, concesia maximă acceptată de Bulgaria a fost cedarea Silistrei cu o zonă de 3 km în jurul ei. Guvernul conservator condus de Titu Maiorescu, considerând ca nesatisfăcătoare această soluție, a optat (având de partea sa şi opinia publică) pentru calea militară de rezolvare a diferendului româno-bulgar[24].

După o campanie rapidă a armatei române, Bulgaria a cerut încheierea păcii, fapt istoric petrecut la Bucureşti în anul 1913, soldat cu obținerea de către România a Cadrilaterului.

În ceea ce priveşte activitatea Jandarmeriei, potrivit reglementărilor în vigoare la acea dată, jandarmeria înființa, în sprijinul armatei, serviciile pretorale care aveau atribuții de poliție generală, preventivă şi judiciară, atribuții de administrație în zona de operații, atribuții cu caracter contrainformativ pentru contracararea acțiunilor de spionaj, sabotaj, terorism, atribuții de pază a punctelor de comandă ale unităților şi marilor unități ale armatei şi atribuții de justiție pretorală[25]. La Marele Cartier General se înființa funcția de *mare pretor*, îndeplinită de Inspectorul General al Jandarmeriei şi funcția de *pretor* al Marelui Cartier General, îndeplinită de către un ofițer cu grad superior din Jandarmerie, având la dispoziție ca organe de execuție o companie de poliție. La eşalonul Armată exista funcția de pretor al Armatei şi pretor al Cartierului Armatei, îndeplinite de un general sau colonel de jandarmi, respectiv de un ofițer cu grade superioare din jandarmerie, având pentru execuție tot o companie de poliție. La Corpul de Armată exista funcția de pretor, îndeplinită de un ofițer cu grade superioare din jandarmerie, având la

[23] *Ibidem*, p. 68.

[24] Florin Constantiniu, *op. cit.*, pp. 257-258.

[25] Generalul Topor R, Ioan şi Maiorul Ionescu R. State, *Jandarmeria în campanie*, Tipografia Revista Geniului, Bucureşti, 1937, p. 63-64.

dispoziție un pluton de poliție. La divizie exista funcția de pretor, îndeplinită de un ofițer cu grade superioare din Jandarmerie având la dispoziție un pluton de poliție[26].

Începând cu ziua de 22 iunie 1913, când s-a ordonat mobilizarea armatei, Inspectorul General al Jandarmeriei, generalul Anton Berlescu, a preluat funcția de Mare Pretor pe lângă Marele Cartier General, iar alți 30 de ofițeri din jandarmerie au preluat funcțiile de Pretori pe lângă marile unități ale armatei de la eşalonul divizie în sus[27].

În paralel cu serviciile pretorale, jandarmeria rurală şi-a îndeplinit cu prisosință atribuțiile care-i reveneau din lege, specifice stării de război. De altfel, faptul că mobilizarea a peste o jumătate de milion de militari s-a executat într-un timp record de numai 8 zile se datorează şi jandarmeriei rurale, practic şefilor posturilor de jandarmi care, din 1908, au fost învestiți cu funcția de şefi de garnizoană. Aceştia aveau o evidență clară a tuturor oamenilor mobilizați, pe contingente, arme, specialități, urgențe, a materialelor care urmau a fi rechiziționate, incluzând şi organizarea unui sistem operativ de înmânare a ordinelor de concentrare (nu pot să nu întreb retoric: pe când o revenire a Jandarmeriei Române la tradițiile ei spulberate în februarie 1949, sub apăsarea tancurilor sovietice?).

Foarte exact şi convingător redă generalul Vasile Mihalache (fostul meu şef) în cartea sa acest aspect: „În dimineața zilei de 23 iunie, când toboşarii satelor au anunțat decretarea mobilizării, iar clopotele bisericilor vesteau locuitorii satelor că România a declarat război Bulgariei, jandarmii rurali şi-au luat puştile la spate, şi-au umplut gențile cu ordinele de chemare (acum e simplu, «mobilizarea» se realizează rapid pe facebook!!!) şi, zi şi noapte, au bătut la porțile celor care trebuiau să se prezinte la armată. Dar acțiunea nu s-a oprit aici, ei au strâns mobilizații şi, împreună cu organele locale, au asigurat transportul, i-au însoțit pe oameni până în raioanele de concentrare. Dacă localitățile erau aproape de aceste raioane, deplasarea se făcea cu căruțele rechiziționate din fiecare sat şi comună. Dacă localitățile erau mai departe de zona de concentrare, atunci viitorii soldați erau însoțiți de jandarmi pînă la stațiile de cale ferată cele mai apropiate şi, împreună cu şefii de stație, au descărcat toate vagoanele care se aflau cu diferite mărfuri, pentru a asigura transportul şi însoțirea mobilizaților până la unitățile militare”[28].

După declanşarea războiului, jandarmii au însoțit trupele armatei până la porțile Sofiei, executând serviciul de poliție a frontului, ordinele pretorilor şi ale comandanților marilor unități în subordinea cărora acționau.

La câteva luni după terminarea războiului, în ziua de 2 martie 1914, a avut loc solemnitatea înmânării medaliei „Avântul Țării” întregului efectiv de jandarmi care a acționat la sud de Dunăre.

Acțiuni desfăşurate de jandarmerie în campania din anul 1916

Primul Război Mondial – considerații generale

Germenii Primului Război Mondial s-au ivit încă din anul 1882, când s-a constituit Tripla Alianță din Germania, Austro-Ungaria şi Italia, alianță militară formată, pe

[26] *Ibidem*, p. 115.
[27] Vasile Mihalache, *op. cit.*, pp. 73-74.
[28] *Ibidem*, p. 76.

de o parte, din Imperiul Austro-Ungar (constituit la rându-i în anul 1867), ce stăpânea teritorii întinse din centrul şi sud-estul Europei, şi, de pe altă parte, din Germania, un stat revanşard, cu tendinţe expansioniste, care, sub conducerea autoritară a „cancelarului de fier", Otto van Bismarck, reuşise să se unifice în 1871 în jurul Prusiei, câştigătoarea de faimă a războiului franco-prusac din 1870[29].

La Conferinţa de la Berlin din 1884-1885, statele europene au decis să împartă teritoriul Africii, decizie în urma căreia Franţa a cucerit 15 state (Mauritania, Mali, Senegal, Guineea, Niger, Burkina Faso, Benin, Gabon, Republica Congo, Republica Centrafricană, Algeria, Tunisia, Maroc, Djibouti, Madagascar), Germania 6 state (Camerun, Rwanda, Burundi, Tanzania, Namibia, Togo), Italia 3 state (Libia, Eritreea, Somalia), Anglia 9 state (Egipt, Sudan, Somalia, Kenya, Uganda, Botswana, Zambia, Zimbabwe, Africa de Sud) şi Belgia 1 stat (Republica Democrată Congo)[30].

Pentru că priveşte ţara noastră, trebuie menţionat faptul că în 1883 a fost semnat la Viena, în cel mai strict secret, Tratatul de alianţă româno-austro-ungar la care Germania a aderat imediat, prin care România a fost inclusă în sfera politică a puterilor din Europa centrală, tratat reînoit în 1892, 1902 şi 1913[31].

În anul 1904, noua alianţă militară constituită din Franţa, Anglia şi Rusia sub numele de Tripla Antantă, polariza principalele puteri europene cu tendinţa vizibilă de împărţire a sferelor de influenţă la nivelul Europei dar şi al întregii planete.

Criza marocană din 1905-1906, bosniacă din 1908, balcanică din 1912-1913 erau semne evidente că o mare conflagraţie mondială nu poate fi evitată.

Primul Război Mondial a început la 15 iulie 1914. El a durat patru ani şi a angrenat 33 de state, cu o populaţie de peste un miliard de locuitori, soldându-se cu aproape 10 milioane de morţi şi 20 de milioane de răniţi şi mutilaţi, pagubele materiale fiind evaluate la peste 278 miliarde de dolari[32].

La 15 iunie 1914, Arhiducele Franz Ferdinand, prinţul moştenitor al Austro-Ungariei şi soţia sa, Sofia de Hohenberg, sosiţi în Bosnia cu ocazia manevrelor de vară ale armatei austro-ungare, pe timpul desfăşurării ceremoniei de primire ce a avut loc la primăria oraşului Sarajevo, au fost asasinaţi de către Gavrilo Princip, naţionalist sârb, pretext folosit de Puterile Centrale pentru declanşarea Primului Război Mondial. Evenimentul a „surprins" cercurile guvernamentale austro-ungare care „şi-au pierdut capul", cu toate că familia imperială nu a fost prea „emoţionată", din cauza lipsei de simpatie pentru concepţiile liberale ale moştenitorului la coroana imperială. Atitudinea s-a concretizat în organizarea unor funeralii de „clasa a treia", fără a se declara doliu naţional, Viena rămânând „Viena valsurilor". De aceea, a rămas o enigmă faptul că atât autorităţile militare, cât şi cele civile şi administrative din Sarajevo nu au luat nicio măsură pentru a evita orice încercare de atentat[33].

---

[29] Ilie Gorjan, *Drept internaţional public,* Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2013, p. 8.

[30] *Ibidem*, p. 9 (s-au folosit denumirile actuale – n.n.).

[31] Vicenţiu Cojan, *Primul război mondial – repere de cronologie militară*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1977, p. 10.

[32] Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto – dac la statul român unitar*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p. 432.

[33] Vicenţiu Cojan, *op. cit.,* p. 13.

În urma acestui atentat, Austro-Ungaria a cerut Serbiei satisfacție, impunând niște condiții aproape imposibil de acceptat. În cazul în care nu se îndeplineau acele condiții, armata austro – ungară urma să intervină. Rusia, pentru a nu lăsa să fie zdrobit statul slav din Balcani, al cărui protector se considera, decretează mobilizarea. Germania, care credea că a sosit momentul de a-şi realiza scopurile sale expansioniste, îndeamnă guvernul de la Viena să nu cedeze şi decretează şi ea mobilizarea. A urmat mobilizarea Franței, apoi a Angliei şi izbucnirea războiului[34].

La 15 iulie 1914, guvernul Austro-Ungariei a transmis prin telegraf guvenului sârb declarația de război, iar la 16 iulie au început operațiunile militare prin bombardarea Belgradului.

La 19 iulie, ambasadorul german la Petersburg înmânează, în numele guvernului german, ministrului de externe rus Sazanov declarația de război. La 21 iulie Germania declară război Franței, iar la 22 iulie Belgiei. La 24 iulie, Austro-Ungaria declară război Rusiei, iar Serbia declară război Germaniei. La 29 iulie, Franța declară război Austro-Ungariei, iar pe 30 iulie Anglia se proclamă în stare de război cu Austro-Ungaria, care, la rândul ei, pe 8 august declară război Belgiei. Pe 9 august, Japonia se declară în stare de război cu Germania. Pe 19 octombrie, Rusia declară război Turciei, iar Turcia declară război Antantei, alăturându-se Puterilor Centrale[35].

După aceste declarații, războiul se generalizează la nivelul întregii Europe, dar şi dincolo de ea.

Acțiunile jandarmeriei în perioada acțiunilor militare din anul 1916. Locul şi rolul jandarmeriei în perioada mobilizării armatei în august 1916

Legea pentru organizarea jandarmeriei rurale din 1908 prevedea că jandarmul plutonier şef de post din comună îndeplineşte funcția de şef de garnizoană, el având autoritate asupra tuturor oamenilor care aparțin unui element al puterii armate şi duce la îndeplinire ordinele cu privire la ei de la autoritatea militară de drept.

Aşadar, comuna devine din punct de vedere militar o garnizoană, iar şefului de post i se stabilesc atribuțiuni de şef de garnizoană, şi anume:

- să ia parte la lucrările de recrutare din armată;
- să țină controlul oamenilor de la vetrele lor, concentrați şi rezervişti;
- să ia parte la lucrările de clasare a animalelor şi altor obiecte supuse rechizițiilor militare pentru timp de război;
- să distribuie ordine de chemare în caz de mobilizare sau pentru concentrare în timp de pace şi să vegheze să li se dea urmare;
- să urmărească pe cel mobilizat ca în termenul cel mai scurt să fie prezent la unitatea militară de care era chemat.

Pentru îndeplinirea acestor atribuțiuni, şefii de post sunt sub ordinele nemijlocite ale comandamentului centrului de recrutare[36].

---

[34] Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Editura Albatros, Bucureşti, 1975, p. 682.

[35] Vicențiu Cojan, *op.cit.*, pp. 14-18.

[36] Legea jandarmeriei rurale nr. 817 din 24 martie 1908, art. 73-75, în Vasile Mihalache, Ioan P. Suciu, *Din istoria legislației jandarmeriei române,* Editura Societății Tempus, Bucureşti, 1995.

În baza acestor atribuţii legale, la fel ca în războiul balcanic din 1913, şefii de post, fiind şi şefi de garnizoană, au asigurat mobilizarea şi concentrarea contingentelor mobilizate şi prezentarea lor la timp la unităţile militare.

Acţiunile jandarmeriei pe timpul operaţiilor pe frontul român în vara şi toamna anului 1916

După declanşarea ofensivei de către armata română în noaptea de 14/15 august 1916, jandarmeria a executat misiunile stabilite de către comandanţii marilor unităţi ale armatei şi anume:

- asigurarea poliţiei frontului;
- paza şi apărarea punctelor de comandă ale marilor unităţi militare;
- asigurarea circulaţiei în sprijinul unităţilor militare;
- asigurarea poliţiei în spatele frontului.

La 11 noiembrie 1916, sub presiunea inamicului, procedându-se la retragerea trupelor române, Inspectoratul General al Jandarmeriei condus de generalul Mustaţă şi-a mutat reşedinţa la Iaşi împreună cu întreaga conducere a statului. În acelaşi timp, s-au retras în Moldova toate unităţile şi subunităţile de jandarmi teritoriale aflate în Oltenia, Muntenia şi Dobrogea. Retragerea s-a făcut treptat, pe măsura înaintării trupelor inamice, fiind ştiut faptul că atunci când se cedează un teritoriu, ultimii care îl părăsesc sunt poliţia, jandarmii şi o parte din autorităţile administraţiei locale.

Pe timpul retragerii unităţilor militare, o parte din efectivele companiilor de jandarmi rurali au fost ataşate acestora, o parte s-a retras independent, concomitent cu asigurarea poliţiei drumurilor şi a deplasării convoaielor militare în retragere. Jandarmii rurali evacuaţi în Moldova au dublat în marea lor majoritate unităţile de jandarmi locali pentru asigurarea unei poliţii mai intensive, pentru anihilarea spionilor, iar o parte dintre ei au fost puşi la dispoziţia Marelui Cartier General, sporind siguranţa acestuia[37].

Compania de jandarmi Vâlcea s-a retras pe cont propriu către Slatina. La 12 noiembrie 1916, din ordinul pretorului Armatei a I-a, compania a dat 57 de jandarmi, care împreună cu compania Romanaţi şi compania Dolj au format un detaşament de poliţie în spatele frontului, organizând un cordon pe aliniamentul Măgurele, Jilava, Liveşti, Dobreni, Valea Dragului. Ulterior, acest cordon s-a mutat pe linia Horia, Dor Mărunt, Mihai Viteazul. Pe toate aceste aliniamente s-au desfăşurat acţiuni de poliţie. După îndeplinirea acestor misiuni, compania a continuat drumul către Vaslui şi la 9 februarie 1917 a ajuns la Botoşani unde a executat poliţia zonei şi a comunicaţiilor[38].

Jandarmeria în campania din anul 1917

La începutul anului 1917, toată armata română era grupată în Moldova împreună cu toate companiile de jandarmi din Oltenia, Muntenia şi Dobrogea. Cu o putere de luptă scăzută din cauza celor trei luni de lupte necontenite şi o lună şi jumătate de retragere în contact cu inamicul, cu un moral scăzut, armata trebuia reorganizată. La 1

[37] Vasile Mihalache, Ioan P. Suciu, *Pagini...*, p. 87.
[38] *Ibidem*, p. 89.

ianuarie 1917, statul român era redus la o treime din teritoriul său, Moldova, ştirbită şi ea în partea de sud-vest, regiunea cea mai puţin bogată a ţării, care trebuia să găzduiască şi să hrănească o parte din populaţia refugiată şi armatele ruso-române (armata rusă număra aproape un milion de oameni).

Concomitent cu reorganizarea armatei cu sprijinul misiunii militare franceze condusă de generalul Berthelot, se reorganizează şi serviciile pretorale care se menţin la divizii, armate şi Marele Cartier General. Pe lângă fiecare divizie ia fiinţă câte o companie de poliţie, efectivul fiind mixt, jumătate jandarmi rurali, jumătate oameni de trupă, sub comanda unui căpitan de infanterie. Compania era fracţionată pe plutoane, câte un pluton pentru fiecare regiment.

La comandamentele de corpuri de armată s-au constituit câte un detaşament de jandarmi sub comanda unui ofiţer de infanterie.

Jandarmeria, cu aceste structuri, a participat efectiv la acţiunile de luptă ale armatei din vara anului 1917, executând misiunile specifice care-i erau atribuite prin lege[39].

Rolul Jandarmeriei la 1918 şi după Marea Unire

La 27 aprilie 1918, România, forţată de împrejurări, a încheiat o pace care nu i-a fost deloc favorabilă iar pe 1 iulie 1918 a decretat mobilizarea. Din luna mai, în urma clauzei speciale prevăzute în Tratatul de pace, Jandarmeria a început pregătirea pentru intrarea în teritoriile ocupate încă de inamic (Oltenia şi Muntenia), afară de Dobrogea care, prin tratat, fusese smulsă din trupul ţării şi cedată Bulgariei.

Reinstalarea jandarmeriei în Dobrogea s-a făcut, în mare parte, prin luptă. Începând cu 8 mai 1918, singura şi prima armă din armata română care a pătruns în noile teritorii a fost jandarmeria. Aceasta se afla faţă-n faţă cu forţele inamice care încă nu părăsiseră ţara şi care mai dictau cum să se desfăşoare viaţa românilor din aceste ţinuturi.

După eliberarea întregului teritoriu de către trupele de ocupaţie, jandarmeria rurală şi-a reluat îndeplinirea misiunilor prevăzute în Legea din 1908, contribuind substanţial prin forme şi metode specifice la înfăptuirea actului istoric fundamental de la 1 Decembrie 1918.

[39] *Ibidem*, p. 85.

VOLUNTARI ARDELENI ŞI BUCOVINENI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Grigore Buciu

Primul Război Mondial a pornit de la ambiția unui împărat care nu avea percepția adecvată a timpului şi a naţiunilor în devenire, deşi Europa din jurul lui începuse să treacă, cu mai bine de o sută de ani în urmă, prin marile revoluții, cea mai semnificativă fiind revoluția paşoptistă.

Asasinate politice au fost întotdeauna în istorie şi unele au generat războaie locale, războaie civile, răzbunări familiale ori dinastice. Niciunul însă nu a antrenat întreaga lume civilizată într-o încăierare generalizată, în care interesele mari par a fi subjugate timpului şubrezit de bătrâneţe şi pus să se confrunte tragic cu viitorul incert, sub care naţiunile simţeau că trebuie să se mişte altfel.

Cu sau fără asasinatul de la Sarajevo, cu siguranţă evoluția socio-politică ar fi găsit o soluție pentru distrugerea imperiilor. Dacă am mai avea simțul tragediei greceşti, am spune că uciderea arhiducelui Franz Ferdinand şi a soției sale, Sophia, pare a fi un sacrificiu ritualic prin care se taie firul dinastic imperial şi ambiția de imperiu roman de coloratură creştină, moştenitor al celui antic, decăzut din cauza propriei puteri corupătoare.

În Primul Război Mondial au fost angrenate 33 de state ce însumau o populație de peste un miliard de oameni. Mărimea armatelor a fost pe măsură şi decontul tragic, socotit la sfârşit, la fel: 10 milioane de morți, 20 de milioane de răniți, unii până la mutilare. Despre pagube nu mai vorbim.

Casele distruse se rezidesc într-o formulă nouă, însă viețile pierdute nu se reconstituiesc. Misteriosul instinct colectiv de conservare a speciei umane duce, într-o generație, uneori mai mult, la refacerea populației masculine, în interiorul unui popor.

Se estimează că românitatea a pierdut atunci aproape 800 000 de oameni, militari şi civili. Cifra îi conține pe toți, indiferent în ce stat sau armată i-a prins vârtejul războiului. Recompensarea acestui sacrificiu de sânge şi suferință a fost pe măsură: România Mare.

Prim-ministrul de la Bucureşti îngenunchea voința suveranului său, în numele interesului național, obligându-l să accepte neutralitatea prudentă în locul alăturării țării la cei care declanşaseră războiul.

Instinctul național îi spunea lui Ion I. C. Brătianu că „Suferințele românilor din Transilvania sunt resimțite în toate inimile româneşti de pe acest versant al Carpaților, de aceea conştiința națională se ridică împotriva unui război alături de Puterile Centrale."[1]

[1] Ştefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. I, Bucureşti, 1983, p. 348.

Această poziție a Consiliului de Coroană a transmis un semnal încurajator peste Carpați, cultivând în rândul românilor transilvăneni speranța că Bucureştiul va decide la momentul oportun să-şi aleagă aliații şi în funcție de cauza lor națională.

Şi unii şi alții simțeau instinctiv că ceasul istoriei bate şi pentru ei, chiar dacă prin ceața incertitudinilor şi suferințelor de tot felul nimeni nu putea întrezări viitorul.

Putea fi apreciat doar tragismul dilemei în care se aflau şi unii şi ceilalți. Alegerea aliatului potrivit pentru apărarea prin luptă a interesului național – realizarea unirii şi a statului național unitar – însemna transformarea transilvănenilor şi bucovinenilor încorporați în armatele austro-ungare în inamici. Paradoxal, învingerea lor aducea, teoretic vorbind, alipirea Transilvaniei, Banatului şi Bucovinei la România, integrarea lor în Regat.

Acceptarea dorinței lui Carol I, de a fi alături de Puterile Centrale, motivată sentimental de glasul sângelui dinastic şi cavalereşte de existența unui mai vechi tratat încheiat cu Germania, i-ar fi adus pe toți militarii români de dincoace şi de dincolo de Carpați în aceeaşi tabără, situație în care cauza unirii ar fi fost pierdută. În caz de câştigare a războiului, s-ar fi păstrat situația moştenită de istorie, probabil într-o formulă modernizată. Dacă s-ar fi pierdut, românii n-ar fi avut îndreptățirea şi forța necesară pentru a cere un stat unitar.

După o apreciere statistică a ASTRA, în armata austro-ungară ar fi fost încorporați 489.544 de combatanți, pe tot parcursul războiului[2].

Vasile Barbu, căpitan şi apoi maior în timpul războiului, ne-a lăsat în manuscris un calcul statistic făcut pe cercurile de recrutare, estimând că în cele 912 batalioane româneşti trimise pe front, au fost în jur de 650 000 de soldați, subofițeri şi ofițeri[3].

Nu ştim câți români din Basarabia erau încorporați în unitățile combatante ruseşti şi luptau împotriva Puterilor Centrale, încă dinainte de intrarea României în război, în 1916. Teoretic, românii basarabeni erau puşi să lupte împotriva românilor ardeleni şi bucovineni, ceea ce din punct de vedere uman ar fi fost o barbarie, iar din punct de vedere strategic, o eroare. Ca urmare, Austro-Ungaria a căutat pe cât posibil să evite această situație, trimițând trupele româneşti în alte zone ale forntului. Se prevenea astfel dezertarea, fraternizarea, eşecul acțiunilor militare. Totuşi, operațiunea nu a putut fi totală.

S-au constatat multe dezertări la inamic şi fraternizări pe linia frontului, chiar şi în aceste condiții. Aceştia şi mulți dintre prizonierii de război au format corpurile de voluntari în Rusia, Siberia, Italia, Franța. Lor li „se adaugă miile de voluntari ardeleni înrolați în armata română, [care] au completat şi întărit rândurile acesteia şi au sprijinit eforturile armatei române şi ale trupelor aliate pentru obținerea victoriei."[4]

Declanşarea războiului a produs imediat o mobilizare masivă în tot Imperiul Austro-Ungar. Nu avem date certe pe naționalități, dar ne putem da seama de amploarea

---

[2] T.V. Păcățeanu, *Jertfele românilor din Ardeal, Banat, Crişana, Sătmar şi Maramureş, aduse în războiul mondial din anii 1914-1918*, în „Transilvania", nr. 1-2, 1922, p. 38.

[3] Ioan I. Şerban, *Voluntarii transilvăneni şi bucovineni din Rusia în războiul pentru întregirea neamului, 1916-1919*, Alba-Iulia, 2003, p. 34.

[4] Ioachim Lazăr, *Voluntari hunedoreni în războiul de întregire a României*, Deva, 2016.

fenomentului prin câteva exemple punctuale. Conform unor liste nominale ale bărbaților români plecați pe front, pe toată perioada războiului, întocmite de preoți din satul Ribița (Hunedoara), au fost mobilizați 74 de bărbați români din Ribicioara (18), Crişan (43), ambele din Hunedoara, din Fratra, Sălaj (80).

Această ultimă localitate a devenit emblematică pentru contribuția ei de sânge în cele două mari războaie şi pentru ideea de regenerare a nației. În al Doilea Război Mondial a pierdut pe fronturile din Răsărit şi Apus acelaşi număr de bărbați, 80, ale căror nume sunt scrise pe Monumentul eroilor din comună. Conform reglementărilor, prezența în unitatea de destinație era limitată la 24 de ore de la primirea ordinului.

Intrarea Regatului în neutralitate, din motive de prudență şi din calculele privind şansele atingerii obiectivului de interes național, pe care le cunoaştem acum foarte bine, a asigurat Ungariei o relativă încredere în stabilitatea graniței cu România. Măsurile preventive privind siguranța imperiului au vizat mai mult o ridicare a gradului de supraveghere a comunităților româneşti, în special a fruntaşilor satelor şi oraşelor. Orice manifestare de naționalism fiind aspru şi imediat sancționată, ceea ce a dat prilejul la săvârşirea a numeroase abuzuri din partea autorităților.

Intrarea României în război, la 15 august 1916, a schimbat radical situația. Primele măsuri luate de guvernul de la Budapesta au fost: distrugerea clopotelor bisericilor şi mănăstirilor româneşti pentru a tăia astfel mijlocul cel mai rapid şi eficient de comunicare şi mobilizare-avertizare a comunităților româneşti. O altă măsură a fost realizarea centurii de siguranță culturală de-a lungul întregii granițe cu România. Toate şcolile confesionale româneşti ce funcționau pe cheltuiala obştească, în care se cultivau îndeobşte trei principii de rezistență națională: păstrarea limbii române, păstrarea credinței ortodoxe, cultivarea istoriei ca mijloc de menținere a ideii de unitate națională pe deasupra frontierelor, au fost naționalizate. Devenind şcoli de stat, limba şi cultura maghiară au devenit obligatorii.

O altă măsură de siguranță a fost arestarea fără niciun motiv juridic a preoțimii satelor şi oraşelor, a intelectualilor şi fruntaşilor satelor şi trimiterea lor în închisorile deținuților politici şi a celor considerați cei mai periculoşi în exil la Şopron şi în alte localități ungureşti de la granița actuală a Ungariei cu Austria. Condițiile de existență au fost unele de exterminare prin degradare fizică şi morală. Spre deosebire de lagărele staliniste din Siberia, exilații nu erau obligați să muncească. Dimpotrivă, le era interzis, considerându-se că munca i-ar fi ajutat să reziste mai bine condițiilor mizere ale exilului. Printre deținuți şi exilați s-au numărat şi ierarhi ortodocşi.

Măsura radicală a statului maghiar era târzie însă, şi ca urmare nu şi-a produs efectul. Protopopii şi popii ortodocşi şi greco-catolici apucaseră să-şi facă menirea prin înființarea de numeroase şcoli confesionale şi ridicare de biserici noi în satele eparhiale. Dăm un singur exemplu ilustrativ: viitorul episcop al Armatei, Ioan Teculescu, protopop de Alba Iulia, a sprijinit direct şi a ajutat la ridicarea a circa 40 de biserici şi şcoli confesionale în aria sa de responsabilitate, până la izbucnirea războiului.

Acestea au educat tânăra generație în spirit național şi al unității neamului, iar predicile din biserici au întreținut spiritul românismului în rândul comunității româneşti.

Simțind şubrezenia imperiului şi apropierea clipei de grație pentru națiunea lor, soldații români din armatele imperiale erau pregătiți spiritual să facă orice pentru slă-

birea imperiului. Aşa se explică numărul mare de dezertări, de prizonieri de război în statele puterilor aliate şi organizarea în batalioane de voluntari care să lupte în armatele Antantei.

Potrivit unor statistici, în august 1916, la intrarea României în război, exista un număr de aproximativ 150 000 de prizonieri români, numărul lor sporind, fireşte, după aceea, până la finele anului 1918.

Aflaţi dincolo de autoritatea imperiului, mulţi prizonieri au cerut statelor pe teritoriul cărora se aflau să fie eliberaţi din lagăre şi să li se îngăduie să se organizeze în unităţi de voluntari (subunităţi/regimente) şi să fie trimişi în luptă împotriva Puterilor Centrale.

În 1916 ia fiinţă primul corp de voluntari în Rusia. Statul român nu s-a arătat prea interesat de aceste iniţiative, probabil din cauza situaţiei din ţară, în condiţiile retragerii armatei române şi a autorităţilor de stat spre Moldova. Nici Rusia ţaristă nu-şi manifesta bunăvoinţa. Astfel, până la revoluţia bolşevică, datorită ordinelor restrictive s-au putut aduna la Darniţa aproape o mie de voluntari români, din care 220 ofiţeri şi restul subofiţeri şi soldaţi. Reticenţa Rusiei ţariste faţă de organizarea şi angajarea pe front a voluntarilor ardeleni şi bucovineni era motivată de teama pentru soarta Basarabiei. Aceşti voluntari reprezentau un stimul pentru alimentarea ideii de România Mare.

La şapte luni după intrarea României în război, autorităţile române intervin pe lângă cele ruseşti şi se poate forma prima unitate de voluntari. Se înţelege de la sine că înainte de 15 august 1916 nu se putea interveni, România fiind oprită de statutul său de neutralitate, dar în loc să fie pregătită pentru integrare şi trimitere pe front, generalul rus din zonă, von Eiche – de etnie germană – îi tratează ca prizonieri de război, nu ca pe ofiţeri şi soldaţi cu statut militar activ.

Ofiţerii români încep să se organizeze singuri şi, la 9 decembrie 1916, adoptă un statut prin care ia fiinţă un Comitet Executiv, sub preşedinţia lui Victor Deleu. Comitetul adresează Legaţiei Române din Petrograd un memoriu prin care cere urgentarea recrutării de voluntari, iar ataşatul militar român răspunde că „guvernul regal român, în înţelegere cu guvernul imperial, este pe cale a lua dispoziţiile necesare pentru a reglementa situaţia..."[5]. Înţelegerea se produce însă abia în primăvară, în timp ce la Darniţa, lângă Kiev, voluntarii români nu mai au răbdare. Recrutarea şi organizarea voluntarilor sunt puse sub comanda directă a generalului Coandă, ataşat al Marelui Cartier General Român pe lângă Marele Cartier General Rus. Rusia aprobă un număr de 30.000 de voluntari, prin ministrul său de Război, dar şeful Marelui Stat Major Rus permite recrutarea doar a 5.000 de voluntari, şi numai în regiunea Moscova, unde numărul nu putea fi atins.

Colonelul Pietraru, trimis special al guvernului român pentru a se ocupa de organizarea voluntarilor, arată, într-un raport, greutăţile întâmpinate la recrutarea acestora dintre prizonierii de război: „reaua voinţă a autorităţilor militare şi civile ruse; opoziţia patronilor fabricilor şi proprietarilor de moşii, asupra cărora nu au influenţă nici autorităţile bine intenţionate, din cauza anarhiei sociale; ameninţările de tot felul ale prizo-

[5] Ioan I. Şerban, *op. cit.*, p. 69.

nierilor nemți și unguri; amenințările soldaților ruși, care vedeau în recrutarea de voluntari o prelungire a războiului"[6].

Pentru prizonierii ardeleni și bucovineni era cât se poate de clar că imperiul se destramă și națiunile componente sunt pe cale de a-și cuceri drepturile, în esență o existență statală proprie de tip democratic. Acest lucru, argumentat cu multe exemple de abuzuri comise de autorități împotriva românilor, de sacrificii istorice pentru drepturi egale, este dezvoltat în lungul memoriu manifest al voluntarilor din Darnița, adresat autorităților democratice ruse. Se spera a se atinge coarda sensibilă a democrației, care se credea că guvernează convulsiile sociale din Rusia. Ei nu se sfiau să afirme că doresc să se pună în slujba României, integrați în Armata Regală, pentru a servi ca jertfă în atingerea idealului de a uni tot poporul, teritoriul românesc, într-un stat unic, liber și independent.

Cu toate greutățile, primul eșalon de voluntari este organizat și cuprinde 116 ofițeri și 1200, de soldați care pleacă spre țară cu un tren special. Sunt primiți cu entuziasm în Piața Unirii din Iași, pe data de 8 iunie 1917, capitala interimară a României. Istoricul Ștefan Pascu notează că atmosfera era atât de unică și înălțătoare, încât crea impresia că Transilvania este cea care a cuprins România, după relatarea lui Saint-Aulaire, ministrul Franței în România. Ceremonia oficială de primire are loc în cazarma Regimentului 5 Vânători din Copou, în prezența familiei regale, a guvernului, parlamentarilor și corpului diplomatic.

Un voluntar originar din Hunedoara relata la aniversarea evenimentului, în 1937, că Regina Maria plângea, copleșită de emoție. În discursul său, Regele Ferdinand a afirmat că îi primește cu „dragoste și cu încredere ca pe primii soli ai unirii neamului"[7].

Unitatea și-a luat numele de „Alba Iulia" și a depus jurământul în fața Regelui Ferdinand și a mitropolitului Pimen al Moldovei, care a citit textul scurt al Jurământului și trupa a repetat după el. Trupa a defilat cântând un marș al ei, uitat de mult de istoria muzicii, pe care l-a descoperit muzeografa Valeria Bălescu de la Muzeul Militar Național și l-a publicat într-un album dedicat evenimentului.

Timp de două săptămâni după aceea au sosit în Moldova, pentru a lupta pentru România, alți 11 000 de voluntari. Se apreciază că numărul total al voluntarilor din monarhia austro-ungară s-ar ridica la circa 30 000 de oameni, care au completat efectivele armatelor din țările aliate României.

Corpul voluntarilor din Moldova, comandat de colonelul Marcel Olteanu, avea la 28 noiembrie 1917, când s-a înființat la Hârlău „Comandamentul Voluntarilor Români", în componența sa Regimentul 1 „Turda", Regimentul 2 „Alba Iulia" și Regimentul de marș „Avram Iancu".

În luptele de la Mărășești au participat, integrați în Divizia 2, 1981 de voluntari: 31 dintre ei au căzut eroic pe câmpul de luptă, alți 453 au fost răniți. Au fost decorați 129 de voluntari.

---

[6] Constantin Toderașcu, „Evoluția voluntariatului în anii 1916-1918", în vol. *Oastea cea Mare*, București 1940, p. 227.

[7] Ioan I. Șerban, *op. cit.*, p. 95.

Voluntarii din primele două regimente amintite mai sus au participat la dezarmarea trupelor ruseşti din Moldova, care o luaseră razna, din cauza anarhiei induse de starea revoluționară, iar un batalion a angajat, în Basarabia, acțiuni de luptă împotriva bolşevicilor.

Voluntarii transilvăneni şi bucovineni au fost răspândiți în cele mai neaşteptate locuri, ca prizonieri de război, până şi în îndepărtatul Vladivostok. Peste tot au încercat să se organizeze în corpuri de voluntari, însă revoluția din noiembrie nu a adus cu ea şi o atitudine pozitivă față de aceste inițiative. Pe de o parte, era teama de continuarea războiului imperialist, prin această împrospătare de forțe, pe de altă parte, era şi presiunea Puterilor Centrale, care pretindeau, în baza păcii de la Brest-Litovsk, ca Rusia Sovietică să-i dezarmeze şi să-i predea învingătorilor pe toți voluntarii: slavi şi români. Situația era cu atât mai grea cu cât germanii ocupaseră Ucraina şi, la 1 martie 1918, Kievul.

Voluntarii au migrat spre răsărit încercând să se organizeze şi să facă noi recrutări în Kazan, Saratov, Simbirsk, Țarîțin, Astrahan, Samara. Erau însă multe pericole de natură să afecteze intenția nobilă de a sprijini cu orice preț constituirea statului unitar român. Ostilitatea rusească era prezentă şi se manifesta până la arestarea unor ofițeri, căreia i se adăuga şi pericolul contaminării de bolşevism. Unii ofițeri căutau să-i organizeze pe voluntari după principiile armatei roşii, ceea ce contravenea concepției româneşti şi inducea o alterare a corpului ofițerilor.

Guvernul român, angajat încă în ostilități, era obligat la prudență față de imprevizibila situație politico-militară şi socială din Rusia, devenită un stat al nemulțumiților şi extremismelor. Mai cu seamă că tezaurul României se afla acolo şi țara dorea firesc să-l recupereze din această custodie nesigură.

În toate țările aliate, românii din imperiu căzuți prizonieri au încercat şi au reuşit în cele mai multe cazuri să formeze unități de voluntari, cerând să fie integrați în armatele respective şi să fie trimişi pe front. În Italia se formează o legiune de voluntari la Padova, în iulie 1918, guvernul italian aprobând oficial aceste inițiative în luna august acelaşi an. În Franța, pe 28 octombrie 1918, prin Decretul preşedintelui Republicii, e recunoscută formarea Legiunii Române. Chiar şi în Statele Unite, românii încearcă să formeze un corp de voluntari şi înrolarea acestora în armata americană.

În urma tratatului preliminar de pace din 5 martie 1918, România, obligată de Puterile Centrale, a desființat Corpul Voluntarilor, demobilizând aproape 20000 de voluntari. Au fost reținuți ofițerii voluntari încadrați în unitățile armatei române.

În toamna lui 1918, situația din Transilvania fiind foarte instabilă, iar guvernul lui Bela Khun devenind o amenințare pentru desprinderea Transilvaniei şi unirea ei cu România, Corpul Voluntarilor transilvăneni şi bucovineni se reînființează. Era în cadrul celei de-a doua moblizări a armatei române. La 3 decembrie 1918, voluntarii transilvăneni sunt puşi la dispoziția Consiliului Dirigent, cu recomandarea de a fi trimişi la vatră. Ei constituiau din acest moment rezerva din care, la nevoie, se pot înființa noi unități. În acest scop, pe lângă Consiliul Dirigent se înființează „Serviciul voluntarilor transilvăneni". Dintre ei se vor forma gărzile naționale şi unii vor intra în structurile aparatului de stat.

O concluzie care se poate desprinde în urma acestui demers este că efortul de realizare a marii uniri a aparținut tuturor românilor, iar transilvănenii, basarabenii şi

bucovinenii aflați în armatele Imperiului Austro-Ungar au făcut tot posibilul să ajute la efortul de război pentru învingerea Puterilor Centrale şi destrămarea colosului politic devenit anacronic.

Oprimați sute de ani şi afundați artificial într-o stare de inferioritate, ardelenii au simțit cu întreaga lor ființă că a sosit momentul prielnic pentru a se elibera, a ieşi la lumină ca oameni liberi şi drepți, capabili să-şi făurească singuri soarta.

Bibliografie

Păcățian, Teodor V., *Jertfele Românilor din Ardeal, Banat, Crişana, Sătmar şi Maramurăş în Războiul Mondial,* „Transilvania", LIV, nr. 1-2/ian. – febr. 1922.

Pascu Ştefan, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj, 1968.

Toderaşcu Constantin, „Evoluția voluntariatului în anii 1916-1918", în *Oastea cea Mare,* Bucureşti, 1970.

Pascu Ştefan, *Făurirea statului național unitar român*, Bucureşti, 1983.

Kirițescu Constantin, *Istoria Războiului pentru Întregirea României 1916-1919,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.

Şerban I. Ioan, *Voluntari transilvăneni şi bucovineni din Rusia în Războiul pentru Întregirea Neamului, 1916-1918*, Alba Iulia, 2003.

Stanca Sebastian, *Contribuția preoțimii române din Ardeal la Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1919),* Cluj-Napoca/Deva, Editura Argonaut/Editura Episcopiei Devei şi Hunedoarei, 2015.

Chiper Constantin, Nicolaie Mihai, Fitcal Mircea, *Omagiu eroilor județului Vaslui,* Bârlad, 2016.

Lazăr Ioachim, *Voluntari hunedoreni în Războiul pentru Întregirea României*, Deva, 2016.

Generalul Prezan şi premierul Ionel Brătianu (stânga, cu pălărie) salută voluntarii ardeleni sosiți la Iaşi.

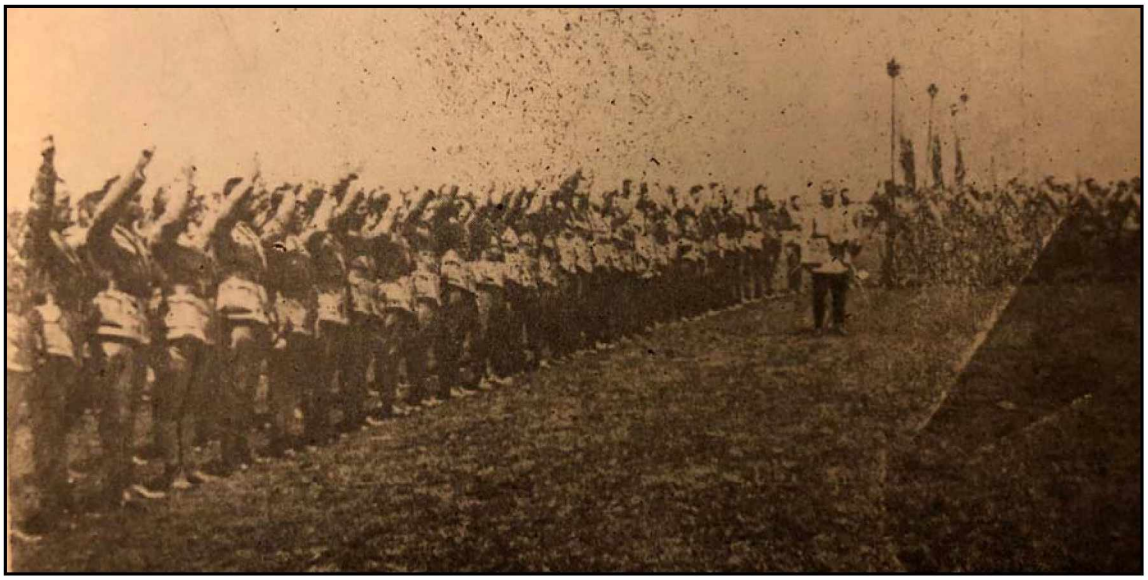

Depunerea jurământului militar de către voluntarii români transilvăneni şi bucovineni – 27 mai/9 iunie 1917 (Cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei Române).

PARTICIPAREA VÂLCENILOR LA EVENIMENTELE MAJORE ALE ANULUI 1918

Dumitru Garoafă

După înverşunatele bătălii de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz din vara anului 1917, România spera la un moment „de respiro", totuşi, evenimentele spectaculoase din Rusia, prin accederea la putere a Sovietelor („bolşevicilor"), conduse de Vladimir Ilici Lenin[1], vor influenţa negativ evoluţia politico-militară a ţării. Rămasă izolată pe frontul răsăritean, ca urmare a adoptării Decretului Păcii de către Rusia Sovietelor şi începerii tratativelor pentru încheierea păcii separate cu Puterile Centrale, România se vede nevoită să încheie, iniţial, armistiţiu cu Germania (Focşani, 22 noiembrie/5 decembrie 1917) şi să demareze negocierile pentru încheierea păcii. Discuţiile începute la Buftea, au relevat disensiuni între Germania şi Austro-Ungaria, ce se spera a fi exploatate, dar şi duritatea condiţiilor impuse României, căreia i se solicita cedarea Dobrogei, rectificarea frontierei cu Austro-Ungaria şi concesii economice[2].

Pe acest fond de „adevărată paralizare" ce a cuprins România, anul 1918 debutează cu un eveniment istoric memorabil, ce a străbătut, ca „un fior de trezire naţională"[3], întreaga suflare românească: comemorarea, la 31 ianuarie/13 februarie 1918, a 500 de ani de la trecerea în veşnicie a Domnitorului Mircea cel Mare[4]. Iniţiativa organizării evenimentului, atât în Capitala ţării, cât şi la Mănăstirea Cozia – ctitoria şi necropola familiei domnitorului –, a aparţinut Comisiei Monumentelor Istorice, aprobată de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice[5].

---

[1] Numele acestuia era Vladimir Ilici Ulianov, cunoscut şi sub pseudonimul Lenin. Revoluţionar de profesie, era liderul unor figuri importante ale bolşevicilor, cum au fost Kamenev, Zinoviev, Buharin, Troţki şi Stalin, care vor avea roluri decisive în organizarea loviturii de stat din noaptea de 25 spre 26 octombrie/6 spre 7 noiembrie 1917 şi preluarea puterii în mâinile Sovietelor. Pentru această controversată problematică, vezi pe larg Constantin Corneanu, *Căderea unei lumi: Rusia Romanovilor*; Bogdan Jitea, *Revoluţia rusă din februarie 1917*, în „Historia", an XVII, nr. 182, pp. 18-31.

[2] Cf. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român,*Ed. a III-a, revăzută şi adăugită, Edit. *Univers Enciclopedic,* Bucureşti, 2000, p. 267.

[3] Virgiliu Drăghiceanu, *707 zile sub cultura pumnului german,* Ed. îngrijită şi prefaţă de I. Oprişan, Edit. Saeculum Vizual, Bucureşti, 2012, pp. 185-186.

[4] A fost *prima comemorare oficială* a marelui domnitor, urmată de cele din 15 mai 1938, 10 februarie 1946, 31 ianuarie – 4 februarie 1968, 12 octombrie 1969 şi cea din toamna anului 1986. Pentru această problematică, vezi Niculae Şerbănescu, Nicolae Stoicescu, *Mircea cel Mare (1386-1418). 600 de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti,* Edit. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987, pp. 369-384.

[5] S. J. A. N. Vâlcea, *Prefectura judeţului Vâlcea,* dos. 11/1918, f. 315; Dimitrie Onciul, *Mircea cel Bătrân. Cuvântare comemorativă la cinci sute de ani de la moartea lui,* Ed. Comisiei Monumentelor Istorice, S.A. Atelierele Grafice Socec & Co, Bucureşti, 1918, p. 3.

La Bucureşti, evenimentul s-a desfăşurat în Catedrala Mitropoliei, unde va participa „un foarte numeros public din toate stratele societăţii româneşti a<le> Capitalei", iar, după săvârşirea panahidei „pentru fericitul întru pomenire Domnitor şi neamul lui" de către Mitropolitul Primat – dr. Conon Arămescu Donici, academicianul Dimitrie Onciul, profesor de Istoria Românilor de la Universitatea din Bucureşti, va rosti „cuvântarea comemorativă"[6]. După ce a arătat motivul comemorării, vorbitorul a precizat că se va referi la „vrednicele fapte" ale marelui domnitor şi va puncta mai cu seamă pe acelea „prin care el a strălucit ca domn creştin şi apărător al creştinătăţii"[7]. De asemenea, s-a amintit de întreaga titulatură a sa şi, documentat, a arătat câtă era întinderea ţării în timpul domniei lui, subliniind că era „cea mai mare întindere de durată mai lungă (subl. D. G.), ce se constată sub un domn al Ţerii Româneşti"[8].

Raportat la contextul în care s-a desfăşurat, precum şi la impactul acestui eveniment în conştiinţa românească, Virgiliu Drăghiceanu sublinia următoarele: „E o manifestare naţională şi demnă, tocmai când ne aflăm într-o adevărată paralizare; e o afirmare curajoasă a netăgăduitelor noastre drepturi istorice asupra Dobrogei, Basarabiei şi laturii de dincolo a munţilor, tocmai când ele încep să fie obiectul de discuţii al tratativelor pentru sfărâmarea noastră etnică"[9].

Altă contemporană a evenimentului – Sabina Cantacuzino, nota în memoriile sale despre pledoaria marelui istoric, care „cu mult curaj şi tact, vorbi de posesiunea Dobrogei, care n-a trecut din mâna noastră decât la turci şi de la ei ne-a revenit la 1877, prin urmare nu a fost niciodată stăpânită de bulgari"[10].

Paralel, şi la Mănăstirea Cozia, s-a desfăşurat o asemenea ceremonie, dar, bineînţeles, nu de anvergura şi rezonanţa celei din Capitală, ţinându-se seama şi de faptul că majoritatea lăcaşurilor de cult, după instalarea administraţiei militare a ocupantului, au fost devastate şi profanate, printre care şi complexul monastic de la Cozia – Călimăneşti (Schitul Ostrov) a avut cel mai mult de suferit **(Anexa 1)**. Astfel, la 14 iunie 1917, cu aproape o lună înainte de bătălia ofensivă de la Mărăşti (9-20 iulie1917), administraţia românească de sub ocupaţia Puterilor Centrale, reprezentată în teritoriu de prefectul judeţului Vâlcea – Frantz Eitel, aducea la cunoştinţa Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice „că mormântul voievodului Mircea a fost devastat, ridicându-i-se şi luându-i-se piatra comemorativă", solicitând confirmarea ieromonahului Theodosie Ionescu ca „îngrijitor" al acestui lăcaş, cât şi al Schitului Ostrov, „spre a <se> preîntâmpina şi împiedica orice alte stricăciuni şi devastări"[11]. Ca atare, la operaţiunea de predare – primire a obiectelor „ce s-au mai găsit" la acel complex, se confirmă pe deplin cele sesizate ministerului de resort, fiind profanat cavoul unde se odihneau rămăşiţele pământeşti ale voievodului Mircea cel Mare şi familiei sale – doamna Mara şi copii –,

[6] Dimitrie Onciul, *op. cit.*, pp. 3-5.

[7] *Ibidem,* p. 8.

[8] *Ibidem,* pp. 8-11. Pentru succinta prezentare a *Cuvântării comemorative*, vezi Niculae Şerbănescu, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, pp. 389-390.

[9] Virgiliu Drăghiceanu, *op. cit,* pp. 185-186.

[10] Cf. Sabina Cantacuzino, *Ion C. Brătianu. 1914-1919*, Ed. a III-a revăzută, note indice şi ediţie îngrijită de dr. Elisabeta Simion, Edit. *Humanitas*, Bucureşti, 2014, p. 182.

[11] S. J. A. N. Vâlcea, *Prefectura judeţului Vâlcea*, dos. 9/1917, f. 26.

fiindu-i distrusă piatra sepulcrală comemorativă, inscripționată în limba slavonă; aceeași soartă având-o și cavoul mamei lui Mihai Viteazul – Teodora, trecută la monahism cu numele de Teofana[12]. Tot cu acest prilej, s-a mai constatat că Bolnița mănăstirii este „distrusă complet", fiind lipsită de ferestre și strane, iar catapeteasma văduvită de cele 36 icoane; într-o stare similară erau și dependințele din incinta mănăstirii – „deteriorate cu desăvârșire, fără uși, ferestre și sobe[13]", destinate pentru sezonul estival Azilului «Elena Doamna» din București, care „au fost ocupate de inamici, mai ales germani, neîntrerupt până la izgonirea lor din țară"[14].

Distrugerile și profanările premeditate ale simbolurilor noastre creștin-ortodoxe, dar și al idealului de unitate panromânească, de către cuceritori, în speță germani, considerați drept unul din popoarele cele mai civilizate ale lumii, au produs în epocă nu numai consternare, dar și o legitimă indignare: „La Cozia – consemna în Jurnalul său Virgiliu Drăghiceanu –, e pângărit mormântul marelui Mircea-Vodă, la Dealul, craniul lui Radu-Vodă[15], care fu luat drept craniul lui Mihai Viteazul, simbolul idealurilor pentru care facem războiul"[16].

Ca atare, conform adresei Administrației Casei Bisericii, din 31 ianuarie 1918, prin care Prefectura era anunțată despre „pioasa comemorare" a lui Mircea cel Mare, se solicita acesteia „a da concursul necesar, luând înțelegere cu autoritățile militare locale și cu P. C. protoiereu al județului Dv. (Dumitru Bănescu: n. ns. D.G.), care a primit și prealabile desluşiri verbale din partea noastră"[17]. Totodată, se mai solicita Prefecturii să

---

[12] A se vedea procesul verbal din data de 17 iunie 1917, încheiat între Ion Milcoveanu – administratorul plășii Cozia, N. Găină – primarul com. Călimănești și ieromonahul Theodosie Ionescu în care se consemnează lapidar: „Mormântul lui Mircea, cu fiul său Mihail, și mamei lui Mihai Viteazul, desfăcut" (*Ibidem,* f. 38 v*)*; Gamaliil Vaida, *Mănăstirea Cozia, vestita ctitorie a lui Mircea Voievod ce Mare. 600 ani de existență,* Ed. a III-a, revăzută și adăugită, Edit. Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1986, pp. 33-34.

[13] *Ibidem*, f. 38; Dumitru Garoafă, *Salvarea tezaurelor cultice mănăstirești din nordul Olteniei în anii Primului Război Mondial*, în „Lumina Lumii", XXIV, Rm. Vâlcea, nr. 24 , 2015, pp. 217-219.

[14] Idem, dos. 98/1919, f. 123. De altfel, volumul total al pagubelor provocate lăcașurilor de cult vâlcene a fost estimat la valoarea de 1.636.706 lei, din care 55.395 lei reprezentând cele produse prin distrugerea vădită, ostilitate, rea întreținere și abuzivă întrebuințare a acestora, 913.696 lei pentru ridicarea mobilierului, veșmintelor preoțești, icoanelor, clopotelor etc. și 667.615 lei, pentru furturi, jafuri și „luări pe față" a bunurilor aparținând acestora (*Ibidem*, f. 247-249). Pentru problematica devastării și profanării lăcașurilor de cult vâlcene, vezi și voluminoasa și documentata lucrare a pr. dr. Laurențiu Rădoi, *Vâlcea, vatră de cultură și spiritualitate românească,* Edit. Alma Mater, Sibiu, 2012, pp. 488-490.

[15] Este vorba de Radu cel Mare (1495-1508), de numele căruia se leagă mutarea Mitropoliei Severinului, la Episcopia Râmnicului (1503). Despre această problematică, vezi Gherasim Cristea, *Istoria Eparhiei Râmnicului,* Edit. Conphys <Rm. Vâlcea>, 2009, pp. 117 și urm.

[16] Virgiliu Drăghiceanu, *op. cit,* p. 40. Prin grija Comisiei Monumentelor Istorice, condusă de istoricul Nicolae Iorga, s-a purces, începând cu anul 1931, la cercetarea arheologică și restaurarea mormintelor lui Mircea cel Mare și Maicăi Tudora-Teofana, mama lui Mihai Viteazul, precum și la reînhumarea rămășițelor pământești ale acestora, în ziua de 15 mai 1938, ceremonie care s-a desfășurat printr-un fast deosebit. Pentru această problematică, vezi Fănuș Neagu, Alexandru V. Diță, Virgil Joița, Niculae Șerbănescu, Radu-Ștefan Vergatti, Dan Zamfirescu, *Mircea cel Mare-scutul Europei,* Edit. Roza Vânturilor, București, 2009, pp. 680-698; Alexandru Simion, *Despre viețile lui Mircea I al Țării Românești,* în „Historia", an XVIII, nr. 192, 2018, p. 38.

[17] S. J. A. N. Vâlcea, *Prefectura județului Vâlcea*, dos. 11/1918, f. 315-315v.

întocmească şi să înainteze acestei instituţii un program al manifestării comemorative, ţinându-se seama că de la instituţiile centrale abilitate vor participa „cel mult şapte" persoane[18] **(Anexa 2)**.

Potrivit programului înaintat de Prefectură Ministerului Cultelor, delegaţia oaspeţilor bucureşteni, desemnată din partea Comisiei Monumentelor Istorice şi Administraţiei Casei Bisericii, urma să fie primită pe peronul Gării Râmnicului, în ziua de 12 februarie 1918, ora 13 p.m., după care era servită masa şi cazaţi oaspeţii, iar, spre seară, se preconiza vizitarea, în grup, a monumentelor istorice din oraşul Râmnicu Vâlcea. A doua zi – 13 februarie 1918, ora 8 a.m., delegaţia oaspete, însoţită de oficialităţile locale, se va deplasa la Mănăstirea Cozia, unde se va oficia serviciul divin şi, apoi, se va servi o masă festivă[19].

Conform programului oficial stabilit, în dimineaţa zilei de 31 ianuarie/13 februarie 1918, la Mănăstirea Cozia, s-a oficiat un serviciu religios „întru pomenirea slăvitului Vo<i>evod Mircea cel Mare" de către un sobor de preoţi din oraşul RâmnicuVâlcea, asistaţi şi de confraţii lor din parohiile localităţilor Olăneşti şi Călimăneşti. „La pioasa amintire" – aşa cum se descrie într-un document oficial[20] –, au luat parte, pe lângă delegaţia bucureşteană, oficialităţile civile şi militare judeţene şi locale, şeful Comandaturii locale Călimăneşti – sublocotenentul german Krusche, precum şi numeroşi locuitori din Călimăneşti-Căciulata. După săvârşirea serviciului divin – conform tot aceleiaşi surse oficiale –, „servindu-se o masă, s-au ridicat toasturi de domnul comandant militar, precum şi de alţi invitaţi, dând aspectul unei frumoase şi pioase amintiri – aniversarea a 500 de ani de la moartea Marelui nostru Vo<i>evod"[21].

Anul acesta comemorându-se 600 de ani de la trecerea în veşnicie a Domnitorului Mircea cel Mare[22], reiterăm, pentru memoria generaţiilor de azi şi de mâine, mesajul – testament al ilustrului istoric Dimitrie Onciul privind personalitatea şi însemnătatea faptelor marelui domnitor:

„Acum 500 de ani, în ziua de 31 ianuarie 1418, s-a închis pentru vecie ochiul ager şi prevăzător al marelui Vo<i>evod şi Domn, erou al neamului românesc şi al creştinătăţii, trecut la nemurire. Din mormântul său de la Cozia, umbra lui ne însufleţeşte, îndemnându-ne la faptele iubirii de ţară şi ale tăriei de credinţă, virtuţi – prin care, cu vitejie şi înţelepciune, el şi-a cucerit cunună de glorie nep<i>eritoare.

Aşa strălucea Mircea Vodă cel Bătrân, la începutul uriaşei lupte dintre Cruce şi Semilună ce s-a desfăşurat pe pământul Europei creştine. Aşa străluceşte personalitatea lui măreaţă în istorie, la încheierea primului secol al Statului românesc. Aşa va străluci luminoasa lui figură, din secol în secol, cât timp va fi istorie românească <!>.

---

[18] *Ibidem,* f. 315v.

[19] *Ibidem,* f. 319.

[20] Raportul Prefecturii judeţului Vâlcea, cu nr. 815/15 februarie 1918, înaintat Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice (*Ibidem,* f. 320).

[21] *Ibidem.*

[22] La iniţiativa Arhiepiscopiei Râmnicului, în data de 20 ianuarie 2018, a fost organizat Simpozionul Naţional *Voievodul Mircea cel Bătrân, apărător al dreptei credinţe şi ctitor de lăcaşuri sfinte,* la care au participat istorici, cercetători şi un numeros public, printre care şi autorul rândurilor de faţă cu modestul său demers, *31 ianuarie/13 februarie 1918: comemorarea a 500 de ani de la trecerea în veşnicie a Domnitorului Mircea cel Mare* (n. ns.: D. G.)

Binecuvântată în istorie, binecuvântată în conştiinţa naţională şi-n inimile româneşti este domnia lui<!>.

Binecuvântată fie amintirea lui de-a pururea!"[23].

Din păcate, figura celui ce aşteaptă învierea de apoi în ctitoria sa legendară de pe malul Oltului – aşa cum se exprimă un contemporan al zilelor noastre –, este încă departe de a fi percepută şi recunoscută în adevăratele ei dimensiuni, nu numai naţionale, ci şi internaţionale, iar Mănăstirea Cozia nu a devenit încă ceea ce este Putna lui Ştefan cel Mare: un izvor nesecat de încredere în sine şi de tărie sufletească pentru întregul neam românesc[24].

Când idealul desăvârşirii unităţii naţionale părea compromis, au început să dea roadele două procese istorice la care nimeni nu se gândise la începutul războiului, dar care aveau să joace un rol decisiv în formarea României Mari: căderea autocraţiei ţariste, urmată de instaurarea regimului comunist şi destrămarea Monarhiei austro-ungare.

Haosul provocat în Rusia de marile prefaceri social-politice a atins şi Basarabia, ai cărei fruntaşi politici înţelegeau că, în condiţiile când Rusia Sovietelor recunoştea dreptul la autodeterminare (până la separare) al fostelor popoare din Imperiul Ţarist, apărea posibilitatea unirii acestei provincii istorice cu România, posibilitate luată în calcul şi de Puterile Centrale, pentru a i se oferi o compensaţie României pentru teritoriile ce urmau să fie cedate prin pacea de la Bucureşti[25].

Proclamarea independenţei acesteia, la 24 ianuarie 1918, a declanşat un val de dezordine şi vandalism săvârşite de către grupurile anarhice bolşevice sau bolşevizate, determinând – la cererea expresă a Sfatului Ţării –, intrarea, în Chişinău, a Diviziei a XI-a, comandată de generalul Ernest Broşteanu[26] **(Anexa 3)**.

Unirea Basarabiei cu România, proclamată la Chişinău, la 27 martie/19 aprilie 1918, când s-a pus de acord vrerea marii majorităţi a populaţiei cu hotărârea organului reprezentativ – Sfatul Ţării, ales pe cale democratică, a avut un puternic ecou şi în rândurile vâlcenilor. Astfel, din iniţiativa episcopului Râmnicului Noul Severin – Meletie şi a prefectului judeţului – Frantz Eitel, în ziua de 19 aprilie 1918, orele 11, la Catedrala episcopală, în prezenţa autorităţilor civile şi militare locale, a comandantului Etapei 270 Mobile Râmnicu Vâlcea – colonel Vacek şi a locţiitorului acestuia – căpitan Körner, precum „şi a numeroşi orăşeni..., s-a oficiat un serviciu religios pentru preamărirea realipirei Basarabiei la România"[27]. După săvârşirea serviciului divin, episcopul Meletie al Râmnicului a ţinut o cuvântare „în cinstea acestei sărbători naţionale", iar în finalul ceremoniei, a fost expediată o telegramă prim-ministrului ţării – Alexandru Marghiloman, prin care vâlcenii îşi exprimau totala lor adeziune la actul istoric hotărât de fraţii lor de peste Prut **(Anexa 4)**: „Prin unirea surorilor Basarabia cu România într-un singur corp şi suflet, Dumnezeu, care nu ne-a părăsit niciodată, v-a ales pe Domnia Voastră şi pe conducătorii fraţilor noştri basarabeni, ca, sub scutul înţelepciunii, să înfăptuiţi acest mare

[23] Cf. Dimitrie Onciul, *op. cit.,* p. 15.
[24] Cf. Dan Zamfirescu, *Măreaţa umbră de la Cozia,* în Fănuş Neagu et alii, *op. cit.,* p. 7.
[25] Cf. Florin Constantiniu, *op. cit.,* p. 269.
[26] S.J.A.N. Vâlcea, *Colecţia <<Documente Fotografice>>,* nr. 242.
[27] S.J.A.N. Vâlcea, *Prefectura judeţului Vâlcea,* dos. 4/1918, f. 193.

act, prima rază de speranță în răsăritul unei noua Românii şi prima bucurie – bucuria născută din cenuşa suferinţelor ce cu toţii am îndurat”[28].

Înfrângerile militare de pe front, precum şi intensificarea mişcărilor naţionale din Monarhia austro-ungară au declanşat procesul de dezagregare a acestui imperiu multinaţional din centrul Europei şi, în final, formarea sau desăvârşirea unităţii statal-naţionale a popoarelor din această zonă geografică. În acest proces istoric, se înscrie şi lupta românilor din Bucovina, Transilvania şi Banat, care, prin forurile lor reprezentative – Congresul General al Bucovinei (Cernăuţi, 15/28 noiembrie 1918), respectiv Adunarea Naţională a românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească (Alba Iulia, 18 noiembrie/1 Decembrie 1918), au hotărât unirea acestor provincii istorice cu Patria-mamă.

Vestea înfăptuirii Marii Uniri de la Alba Iulia avea să ajungă destul de repede şi în judeţul Vâlcea. Astfel, gazeta «Zori Noi», ce a apărut la Râmnicu Vâlcea, a publicat în numărul său de debut, articolul de fond dedicat acestei fapte măreţe, Unirea tuturor Românilor s-a înfăptuit <!>, în care se consemna: „La Alba Iulia, străvechea şi sfânta cetate a lui Mihai Viteazul, s-a proclamat cea din urmă unire, care întregeşte pe deplin neamul românesc şi statorniceşte dreptul şi fireştile lui hotare. S-a înfăptuit, astfel, visul de secole al atâtor eroi şi mucenici, s-au izbândit şi năzuinţele strămoşilor şi părinţilor, s-au răscumpărat nenumărate jertfe şi râuri de sânge, care, în curgerea zecilor de veacuri, au adăpat cu viaţa fără asfinţit ideea sfântă şi măreaţă, azi triumfătoare”[29].

Totodată, la 6 decembrie 1918 (st. v.), la Catedrala episcopală a Râmnicului, se va organiza sărbătorirea, „cu mare fast şi solemnitate” a praznicului acesteia, care are hramul Sfântul şi Marele Ierarh Nicolae şi „se va oficia şi un Tedeum pentru izbânda împlinită a dreptăţii noastre şi pentru unirea Bucovinei şi Transilvaniei cu România”[30].

Pentru reuşita acţiunii, ţinând seama de greutăţile întâmpinate în aprovizionare, Episcopia Râmnicului, prin adresele din 1 decembrie 1918, solicită concursul Primăriei oraşului, în rezolvarea următoarelor probleme administrativ-gospodăreşti:

• pentru ziua de 5 decembrie, între orele 15-22 p.m., să fie alimentată Episcopia de la reţeaua electrică a oraşului, întrucât „în acest interval urmează să se oficieze slujba Vecerniei şi Privegherei”;

• pentru oficierea Tedeum-ului, grădinarul oraşului să pavoazeze atât intrările de la poarta Episcopiei, cât şi cele de la biserica Catedrală şi Palatul episcopal[31] şi

• să fie alocată o cantitate suplimentară de fainã brutarului August Demetter din oraş, pentru a fabrica 80 buc. pâine „necesară distribuirei săracilor”, iar alte 20 buc. „necesare Sfintei Episcopii”[32].

Ca atare, în ziua amintită mai sus, fiind prăznuit hramul Sfintei Episcopii, la care au participat autorităţile civile şi militare locale, „clerul şi poporul – aşa cum se con-

---

[28] *Ibidem,* f. 194.

[29] S.J.A.N. Vâlcea, *Prefectura judeţului Vâlcea,* dos. 15/1918.

[30] Arhiepiscopia Râmnicului, *Episcopia Râmnicului Noul Severin*, dos. 4/1918, f. 113 bis.

[31] *Ibidem,* f. 113-113 bis v.

[32] *Ibidem*, f. 114.

semnează într-un document oficial[33] – **(Anexa 5)**, am înălțat rugăciuni fierbinți de mulțumire către cel Atotputernic pentru izbândirea visului nostru de veacuri, pentru îndelunga înzilire a Majestății Voastre, cum şi a scumpei odrasle – Principele Nicolae"[34]. În continuare, episcopul Anthim subliniază faptul că primul său an de arhipăstorire la acest sfânt lăcaş, îl poate inaugura cu „o serbare atât de bogată în fapte mari, când întocmai ca Mihai, Majestatea Voastră ați purtat biruitoare armatele române peste pământul străbun, pentru vecie alipit Patriei-mame"[35].

Printre comunitățile de alte confesiuni din județul Vâlcea care au aderat la acest act istoric, s-a numărat şi cea luterană (săsească), care şi-a desemnat şi un Comitet reprezentativ al acesteia, din care făceau parte: Carl Speck, August Demetter, Trangott Wermescher, Michail Speck şi Trangott Zschätsch[36]. Însă a fost nevoie de intervenția armată a României împotriva Republicii Sovietelor din Ungaria pentru a-şi apăra actul istoric de la Alba Iulia[37] şi a salva această parte a Europei de pericolul bolşevizării.

Principala preocupare a diplomației româneşti în anii 1918-1920 a fost obținerea confirmării pe plan internațional, prin tratate, a făuririi statului național unitar român- expresie a voinței liber exprimate de poporul român în adunările plebiscitare de la Chişinău (27 martie/9 aprilie 1918), Cernăuți (15/28 noiembrie 1918) şi Alba-Iulia (18 noiembrie/1 Decembrie 1918).

Dintre cele mai controversate probleme care urmau să fie soluționate la Conferința Păcii de la Paris a fost şi cea teritorială. Comisiile de experți din S. U. A., Marea Britanie şi Franța au avut în vedere – atunci când au pregătit materialele pentru forumul păcii –, materializarea principiilor autodeterminării şi al celui etnic[38]. Ca atare, consacrarea în dreptul internațional a unei stări de facto într-una de jure, care rezulta din voința liber exprimată a românilor din provinciile istorice întregite cu Țara, se va dovedi un proces îndelungat şi anevoios.

Pe acest fond de frustrare generală, reacția opiniei publice româneşti a fost promptă, iar gama atitudinilor acesteia a mers de la descurajare, până la critica violentă şi revoltă[39]. În acest context, se înscrie şi organizarea în țară de către secțiile «Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor», inclusiv cea de la Râmnicu Vâlcea[40], a unor impresionante

---

[33] Telegrama din 6 decembrie 1918, adresată M.S. Regelui Ferdinand al României de către episcopul Râmnicului - Anthim şi ceilalți participanți la acest eveniment *(Ibidem,* f. 117-117v.).

[34] *Ibidem*, f. 117

[35] *Ibidem.*

[36] S.J.A.N. Vâlcea, *Prefectura județului Vâlcea,* dos. 8/1918, f. 82-82v.

[37] Idem, *Primăria comunei Călineşti,* dos. 3/1919, f. 150.

[38] Pentru detalii a se vedea V. F. Dobrinescu, Doru Tompea, *România la cele două Conferințe de Pace de la Paris (1919-1920; 1946-1947). Un studiu comparativ*, Edit. Neuron, <Focşani> 1996, p. 18-25; *Istoria Romanilor. România întregită (1918-1940),* vol. VIII, Edit. Enciclopedică, Bucureşti 2003, p. 4-5.

[39] Vezi pe larg M. Muşat, I. Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul unitar român*, Bucureşti, Edit. Ştiințifică şi Enciclopedică, p. 667 şi urm.

[40] «Liga Culturală» din Râmnicu Vâlcea a fost înființată la „frumoasa inițiativă" a profesorilor de la Seminarul «Sf. Nicolae» al Episcopiei Râmnicului-Noul Severin şi a institutorilor de la Şcoala Normală din localitate, în martie 1891, având ca preşedinte pe dr. Ioan Suciu, vicepreşedinte – pr. Meletie Răuțu, iar ca secretar pr. Gheorghe Gibescu (Cf. Meletie Răuțu, *Monografia eclesiastică a județului Vâlcea,*

demonstrații, care s-au desfășurat – atât prin cuvântările rostite, cât și a lozincilor arborate –, sub semnul devizei „aplicării integrale" a Tratatului de alianță din august 1916. Astfel, printr-o adresă înaintată Prefecturii județene, se solicita pentru ziua de 27 mai 1919, orele 16, autorizarea organizării unui miting de protest la Monumentul Independenței, de sub poalele Dealului Capela, la care se „vor ține mai multe cuvântări privitoare la întinderea drepturilor firești ale neamului nostru"[41].

Într-o „însuflețire de nedescris" – potrivit unui document oficial –, au luat cuvântul președintele secției locale – av. Nicolae Epure[42], av. Lazăr Popescu[43], directorul Școlii Normale – prof. Ioan Nisipeanu[44], Nicolae S. Ionescu[45] – profesor la Seminarul «Sfântul Nicolae», pr. prof. Petre Partenie[46] – vicepreședintele Ligii, antreprenorul Vasile Săndulescu[47] și președintele Camerei de Comerț – Aurel Roșianu[48], care „au insistat asupra drepturilor noastre etnice și istorice asupra Banatului, asupra voinței majorității populațiunei bănățene d<e>-a se întregi cu noi, afirmând convingerea că <sic!> Conferința Păcei nu va putea nesocoti toate acestea, fără a nesocoti însă și principiile cu care au chemat micile popoare în grozava luptă a războiului mondial"[49]. Seria cuvântărilor a fost încheiată de președintele onorific al secției locale – senatorul liberal de Vâlcea Grigore Procopiu[50] –, care va da citire unei Moțiuni, „aclamată în unanimitate" de participanți[51].

Valul de proteste al opiniei publice din țară, inclusiv al râmnicenilor, va continua și în zilele următoare, cu toate că atenția organizatorilor acestor acțiuni era captată de

---

Râmnicu Vâlcea, 1908, p. 130; S. J. A. N. Vâlcea, «*Liga Culturală» – secția Râmnicu Vâlcea,* dos. 2/1927-1937, vol. II, f. 354-354v.).

[41] Adresa cu nr. 4587 din 26 mai 1919 este semnată de N. Epure, Gr. Procopiu, L. Popescu și A. Roșianu (S. J. A. N. Vâlcea, *Prefectura județului Vâlcea,* dos. 22/1919, f. 362).

[42] Nicolae Epure (1866 - ?) – *avocat și om politic liberal.* Licențiat al Facultății de Drept din București, membru al Baroului Vâlcea (1884) și Decan (1907, 1926). Primar al orașului Râmnicu Vâlcea (1907-1910) și președinte al organizației P. N. L. Vâlcea. Din anul 1910, este ales președinte activ al «Ligii Culturale» – secția Râmnicu Vâlcea. (Idem, *Prefectura județului Vâlcea,* dos. 43 /1922, f. 12; Idem, *«Liga Culturală» – secția Râmnicu Vâlcea,* dos. 21/1936-1937, f. lv.).

[43] Lazăr Popescu (1879-1965) – *avocat, om politic și scriitor* (Lucian Predescu, *op. cit.,* p. 677).

[44] Ioan I. Nisipeanu (1885-1942) – *pedagog și autor de manuale școlare. (Ibidem,* p. 604).

[45] Nicolae S. Ionescu (?-?) – *avocat, om politic și publicist. (Ibidem,* p. 432).

[46] Petre Partenie (1883-?) – *preot, om politic și publicist. (Ibidem,* p. 636).

[47] Vasile Săndulescu (?-?) – *întreprinzător în varii domenii:* teatru, cinema, radio, presă scrisă *(îndrumarea Vâlcei),* tipar *(Tipografia Poporului* – coproprietar cu Al. D. Presbiterianu) și „industrie" hotelieră (Hotel *Splendid)* (S. J. A. N. Vâlcea, *Prefectura județului Vâlcea,* dos. 34/1921, f. 87; Horia Nestorescu-Bălcești, *Tipografii vâlcene 1918-1942),* în „Studii Vâlcene", nr. VII, Rm. Vâlcea, 1985, p. 133-140).

[48] Aurel Roșianu (?-1922) – *comerciant.* Președinte al Camerei de Comerț – sucursala Vâlcea, iar în perioada 1916-1917, este mobilizat „cu gradul de plutonier" în Comisia de aprovizionare a județului Vâlcea. După război, devine președintele Asociației subofițerilor în rezervă din Cercul *Cerna* (S. J. A. N. Vâlcea, *Prefectura județului Vâlcea,* dos. 107/1919, f. 83).

[49] Idem, dos. 22/1919, f. 364v.

[50] Grigore Procopiu (1859-1930) – *avocat, om politic liberal și publicist.* (D. Garoafă. *Fondul personal «Grigore Procopiu» (1859-1980),* în *Studii Vâlcene,* Râmnicu. Vâlcea, Edit. Fântâna lui Manole, nr. III (X), 2006, p. 467-475.

[51] S. J. A. N. Vâlcea, *Prefectura județului Vâlcea,* dos. 22/1919, f. 364.

febra pregătirilor pentru Congresul General al «Ligii Culturale», care urma să-şi deschidă lucrările la Bucureşti, în ziua de 31 mai 1919[52]. Astfel, pentru ziua de 23 mai 1919, orele 20, în Salonul cel Mare al Prefecturii, a fost convocată „adunarea plenară" a secției vâlcene, la care – participând şi un anumit „număr de cetățeni", iar fanfara militară şi corul Seminarului «Sf Nicolae» din oraş „au dat un patriotic concurs" –, a fost desemnat un „comitet de delegați", care să reprezinte secția râmniceană la Congres.

Sub puternica impresie a manifestărilor patriotice desfăşurate la Bucureşti, duminică – 1 iunie 1919, la Râmnicu Vâlcea, în acelaşi loc şi în aceeaşi atmosferă explozivă[53], este organizată o nouă manifestație de protest pentru „a afirma din nou în fața lumii civilizate dreptul nostru"[54]. În „aclamațiunea unanimă" a participanților, senatorul Gr. Procopiu va da citire unei noi Moțiuni, care, față de prima, este mai clar structurată şi argumentată, textul acesteia păstrând ideile-forte ale celei anterioare[55]. Asemenea primei Moțiuni, şi în aceasta se exprima aceeaşi doleanță, ca Guvernul României şi Comitetul Central al «Ligii Culturale» să transmită delegaților Puterilor Aliate mesajul râmnicenilor de deplina lor „încredere în lealitatea şi spiritul de dreptate" al liderilor acestora, fiind „cea mai sigură garanție că drepturile imprescriptibile ale României la îndeplinirea integrală a tratatului încheiat, vor fi neştirbit şi definitiv recunoscute[56]" prin noua organizare a lumii postbelice ce va fi hotărâtă la forumul internațional al păcii.

Ca atare, la acțiunile de făurire a statului național unitar român, la care a participat întregul popor, o contribuție la acest act de seamă au avut-o şi vâlcenii, care prin reprezentanții săi, şi-au adus de fiecare dată partea lor la cultivarea spiritului de unitate națională, la găsirea căilor drepte pentru împlinirea idealurilor de unitate şi libertate națională, pentru care au luptat şi s-au sacrificat atâtea generații.

---

[52] Vezi Barbu Theodorescu, *Nicolae Iorga. 1871-1940,* Edit. Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti 1976, p. 77.

[53] Aceeaşi gazetă locală, descriind starea de spirit din orașul de sub poalele Capelei, consemna că acesta „trăieşte din nou momente de revoltă" (vezi *Unirea* din 1 iunie 1919).

[54] *Ibidem.*

[55] Telegrama nr. 4084 din 2 iunie 1919, înaintată de prefectul județului Vâlcea Ministerului de Interne. Textul dactilografiat al acesteia este însoțit şi de manuscrisul *Moțiunii,* formulat de senatorul Gr. Procopiu (Idem, dos. 22/1919, f. 376-377v).

[56] *Ibidem,* f. 376. Mulțumim pe această cale doamnei Rodica Bocoi, care ne-a fost de un real folos în tehnoredactarea şi procesarea materialelor de față (n. ns. D. G.).

Anexa 1

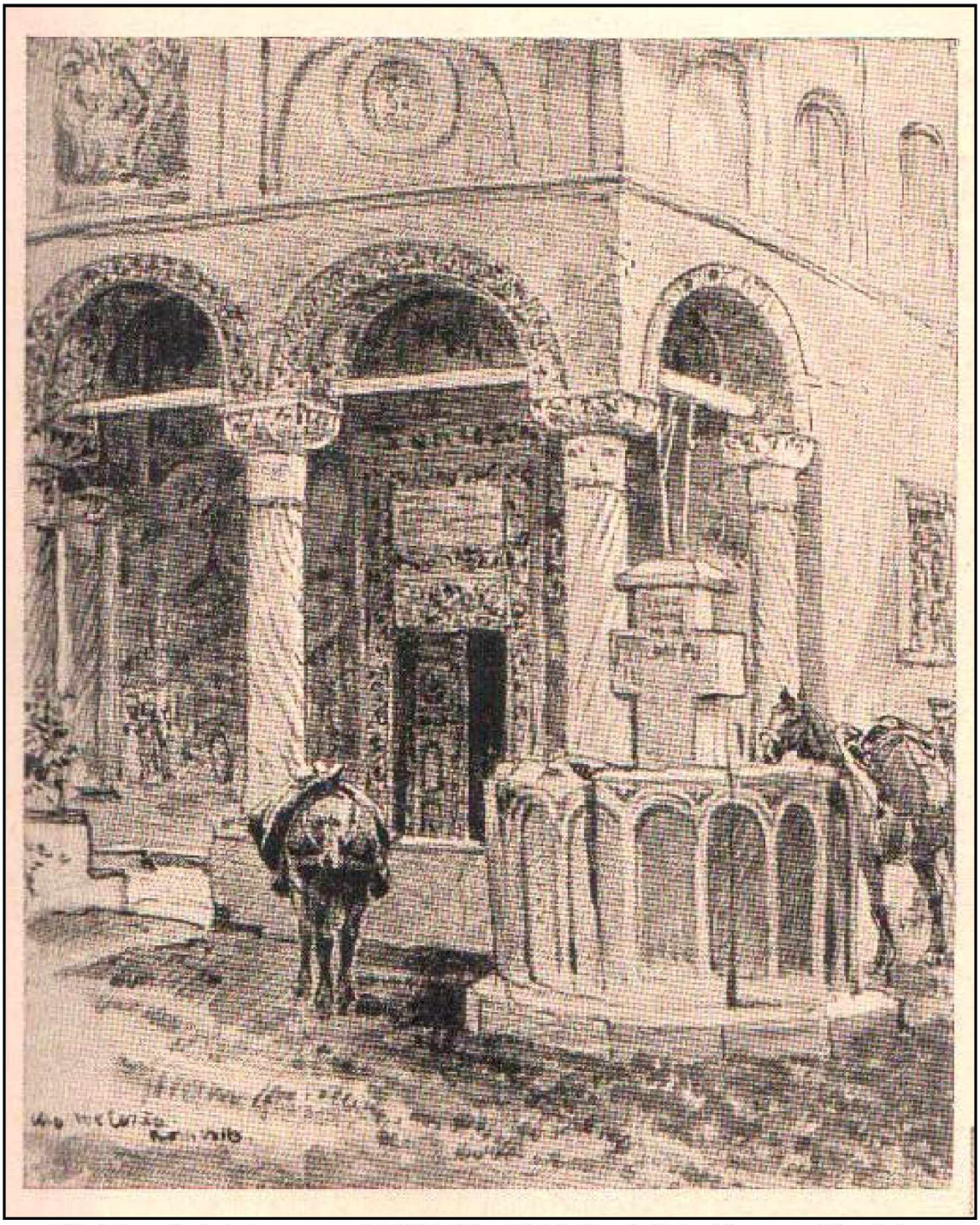

Mănăstirea Cozia în toamna anului 1916 (Albert Reich, Durch Siebenbürgen und Rumänien, Verlag Lucas, München, 1918, p. 37).

Anexa 2

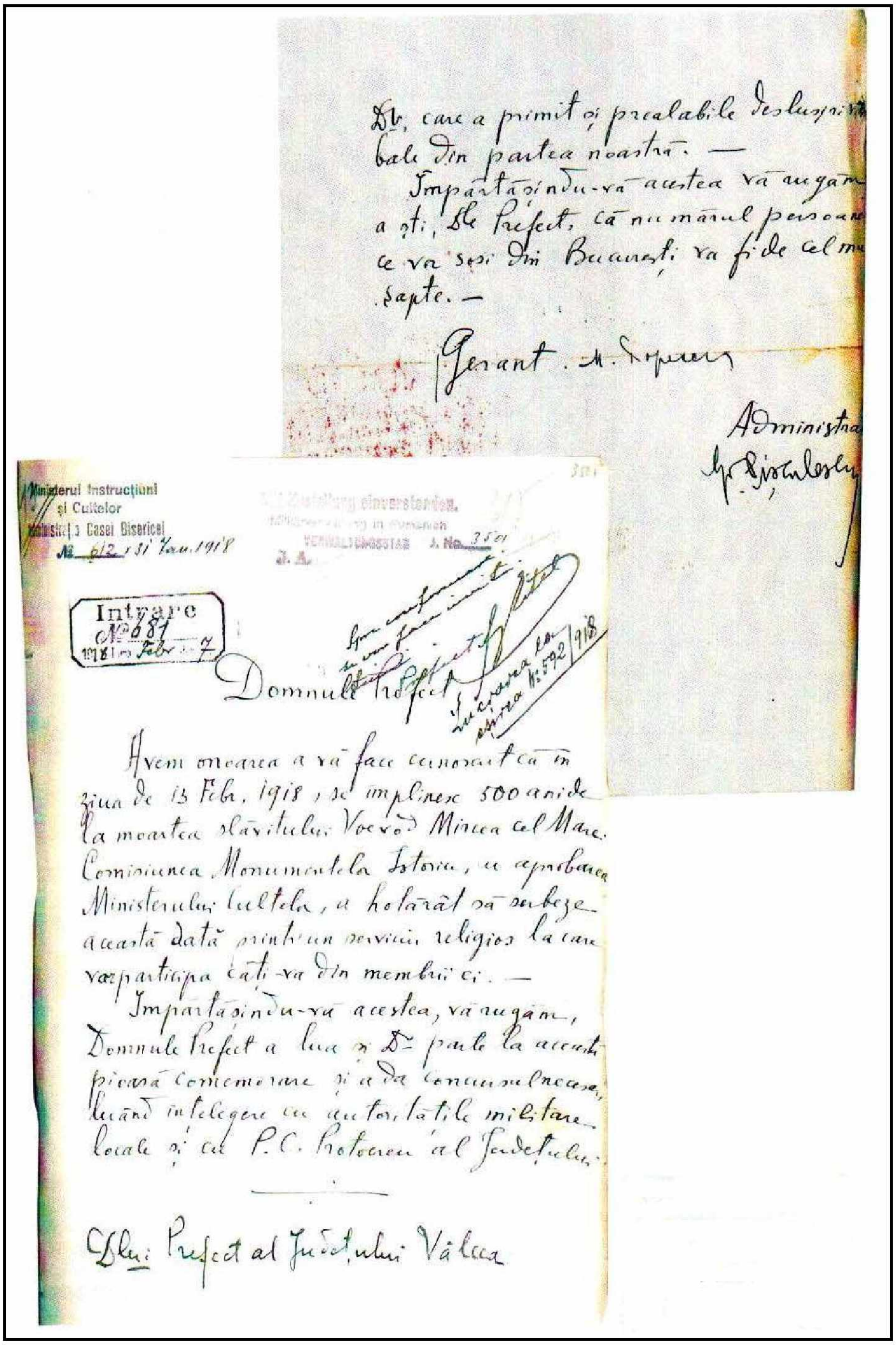

Dv. care a primit și prealabile deslușiri... bale din partea noastră. —

Împărtășindu-vă acestea vă rugăm a ști, D-le Prefect, că numărul persoanelor ce va sosi din București va fi de cel mult șapte. —

Gerant. M. Popescu

Administrator
Gr. Pișculescu

Ministerul Instrucțiunii și Cultelor
Administrația Casei Bisericii
№ 612 / 31 Ian. 1918

Mit Zustellung einverstanden.
Verwaltungsstab J. No. 3501
J. A.

Intrare
№ 681
1918 luna Febr. 7

Lucrarea la ... 592/918

Domnule Prefect,

Avem onoarea a vă face cunoscut că în ziua de 13 Febr. 1918, se împlinesc 500 ani de la moartea slăvitului Voevod Mircea cel Mare. Comisiunea Monumentelor Istorice, cu aprobarea Ministerului Cultelor, a hotărât să serbeze această dată printr-un serviciu religios la care vor participa câți-va din membrii ei. —

Împărtășindu-vă acestea, vă rugăm, Domnule Prefect a lua și D-voastră parte la această pioasă comemorare și a da concursul necesar, luând înțelegere cu autoritățile militare locale și cu P.C. Protoereu al Județului.

D-lui Prefect al Județului Vâlcea

31 ianuarie 1918, Bucureşti. ***Adresa Administrației Casei Bisericii către Prefectura județului Vâlcea privind comemorarea la Mănăstirea Cozia, a 500 de ani de la trecerea în veşnicie a lui Mircea cel Mare (S. J. A. N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dos. 11/1918, f. 315-315v.).***

Anexa 3

14/27 ianuarie 1918, Chişinău. ***Parada trupelor Diviziei XI române, comandată de general Ernest Broşteanu (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția «Documente Fotografice», nr. 242).***

Anexa 4

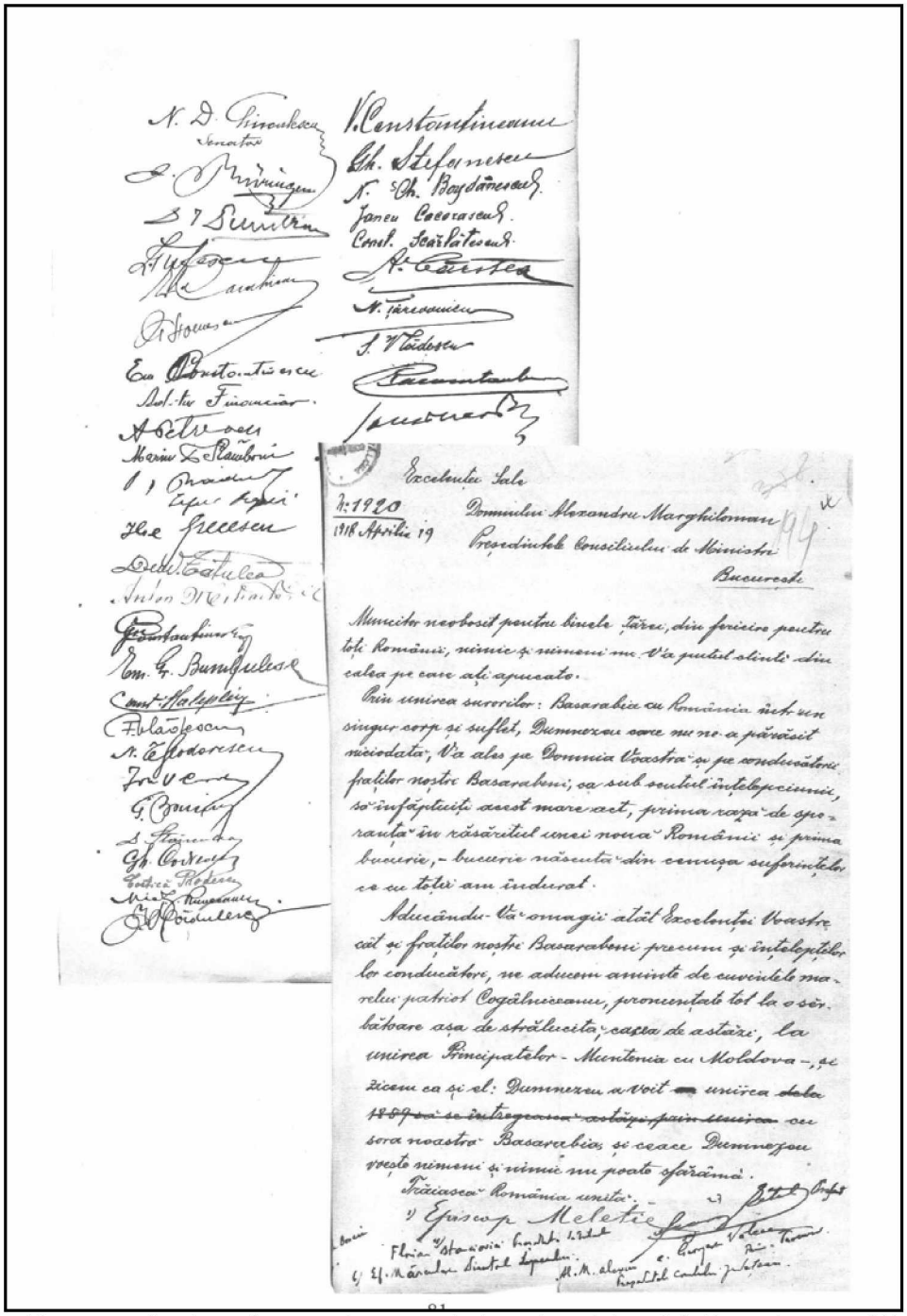

Excelentei Sale
1-1920
1918 Aprilie 19
Domnului Alexandru Marghiloman
Președintele Consiliului de Miniștri
București

Municipiul neobosit pentru binele țării, din fericire pentru toți Românii, nimic și nimeni nu Vă va putea abate din calea pe care ați apucat.

Prin unirea surorilor: Basarabia cu România ați făcut un singur corp și suflet, Dumnezeu care nu v-a părăsit niciodată, Vă va ales pe Domnia Voastră și pe conducătorii frații noștri Basarabeni; ca sub scutul înțelepciunii, să înfăptuiți acest mare act, prima rază de speranță în răsăritul unei noui Românii și prima bucurie, - bucurie născută din cenușa suferințelor ce cu toții am îndurat.

Aducându-Vă omagiile atât Excelenței Voastre cât și fraților noștri Basarabeni precum și înțelepților lor conducători, ne aducem aminte de cuvintele marelui patriot Cogălniceanu, pronunțate tot la o sărbătoare asa de strălucită, casa de astăzi, la unirea Principatelor - Muntenia cu Moldova -, și zicem ca și el: Dumnezeu a voit ~~—~~ unirea ~~dela 1859 va se întregească astăzi prin unirea~~ cu sora noastră Basarabia, și ceeace Dumnezeu voește nimeni și nimic nu poate sfărâma.

Trăiască România unită.

† Episcop Meletie

19 aprilie 1918, Râmnicu Vâlcea. ***Telegrama trimisă prim-ministrului Alexandru Marghiloman privind adeziunea vâlcenilor la actul unirii Basarabiei cu România (S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dos. 4/1948, f. 194-194 v.).***

Anexa 5

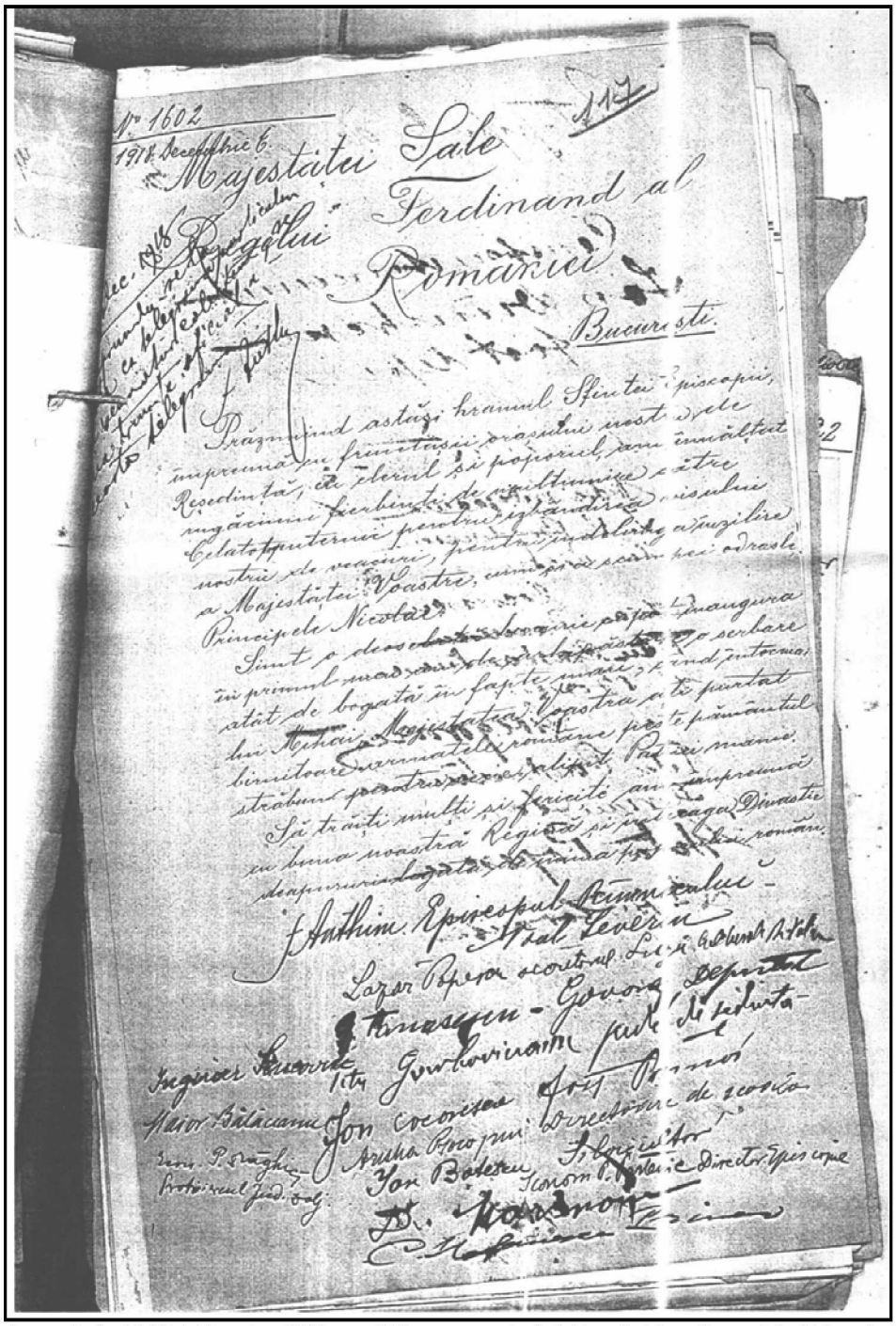

6 decembrie 1918, Râmnicu Vâlcea. ***Telegrama trimisă Regelui Ferdinand I al României cu ocazia prăznuirii hramului Eparhiei Râmnicului (Arhiepiscopia Râmnicului, Fond Episcopia Râmnicului-Noul Severin, dos. 4/1918, f. 117).***

MEMORIALISTICĂ DE RĂZBOI. JURNALUL SUBLOCOTENENTULUI GĂTUŞCĂ

Gabriel Croitoru,
Ion Leone Sima

Primul Război Mondial sau Războiul pentru Reîntregire, cum a fost denumit în istoriografia noastră, reprezintă unul dintre cele mai importante evenimente din întreaga noastră devenire istorică, pentru că a avut drept consecințe, pe de o parte naşterea României Mari – România devenind la 1 Decembrie 1918 dintr-un stat de mărime mică, cum era în anul 1914, un stat de mărime mijlocie, ocupând locul 10 din punct de vedere teritorial şi locul 8 din punct de vedere demografic pe harta Europei[1], iar pe de altă parte, din neajunsurile şi neîmplinirile primului se naşte cel de-Al Doilea Război Mondial.

Un astfel de eveniment, de o asemenea importanță, reclamă, mai ales anul acesta, anul centenar al Marii Uniri, un efort unanim din partea reprezentanților celor mai importante instituții de cultură din țară, efort care, aşa cum e firesc, tinde să se materializeze atât în fel de fel de festivități dedicate Unirii şi Primului Război Mondial, cât şi în valoroase volume – atât de documente, cât şi analitice –, care să aducă un considerabil spor epistemic la istoria celor două evenimente majore din deceniul al doilea al secolului XX.

În istoriografia noastră, începând cu lucrarea lui Constantin Kirițescu, care şi astăzi, la aproape 100 de ani de la prima ediție, este nedepăşită ştiințific, s-au scris numeroase lucrări dedicate celor două evenimente cardinale din istoria noastră, cu precizarea că istoriografia din perioada ceauşistă, bună de altfel, are o carență care nu poate trece neobservată şi anume eludează, pentru a menaja susceptibilitatea puternicului vecin de la răsărit, care era Rusia sovietică, relațiile româno-ruse în prima fază, apoi româno-sovietice.

Din această istoriografie, deosebit de importantă pentru cunoaşterea realităților războiului în totalitatea lor este memorialistica de război reprezentată de jurnale, note, declarații, memorii ale celor care au participat la prima mare conflagrație mondială. Dintre lucrările de memorialistică de război demne de amintit sunt cele semnate de Constantin Bacalbaşa[2], Nic. Defleury[3], Traian Moşoiu[4] Constantin I. Năvârlie[5] pentru a aminti doar pe cele mai importante care au fost editate până în present.

---

[1] *Istoria Românilor,* vol. VIII, *România Întregită (1918-1940*), coordonator prof. univ. Ioan Scurtu, dr. Petre Otu – secretar, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 31 şi urm.

[2] *Capitala sub ocupația dușmanului. 1916-1918*, Editura Vremea, Bucureşti 2017.

[3] *Divizia de la Cerna. De pe front în captivitate. 1916-1918. Amintiri-Gânduri-Impresii*, Editura Ramuri, Craiova, 1940.

[4] *Memorial de război (august-octombrie 1916*), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987.

[5] *Cronica celor 100 de zile de război în munții Cernei,* vol. I, îngrijit de Luchian Deaconu, Otilia Gherghe, Tudoriţa Deaconu, Editura Sitech, Craiova, 2009.

Materialul nostru încearcă să vină în siajul acestei literaturi de memorialistică de război editată până astăzi. Este un jurnal al unui prizonier de război, sublocotenent Gătuşcă, care prezintă luptele la care a participat direct în partea de început a războiului – luptele pentru ocuparea oraşului Orşova şi muntele Alion – şi captivitatea, din momentul când a fost făcut prizonier până când a ajuns în lagărul de la Sopronnyek din Ungaria de astăzi.

În speranța că acest document aduce un minim de cunoaştere la istoria Războiului de Reîntregire îl prezentăm *in extenso*, păstrând ortografia făcută de autor.

Captivitatea

I

Deja de la izbugnirea războiului între statele europene, România a căutat a intra în acest război şi a început a-şi pregăti forțele sale în acest sens. Chiar din atitudinea Măriei Sale Regelui Carol I reiese aceasta prin acea că declară că România va sta într-o neutralitate armată.

Starea agitată şi plină de vigoare a românilor caută a călca peste voința aceluia ce conducea destinele țării, cerând a intra imediat în acțiune, ceea ce nu putea să fie admisă de Marele Carol, deoarece conoştea bine forțele imense ale germanilor şi ținea prea mult la țara sa, ca să facă acest pas.

Pentru liniştirea acestor mase s-au format în lumea politică două curente. Unul sub conducerea lui Tache Ionescu şi Nicu Filipescu, care reprezenta curentul idealului național şi caută a menține vigoarea şi agitarea sufletelor.

Al doilea curent, sub conducerea lui Petre Carp, Alex. Marghiloman şi Titu Maiorescu, care sunt pentru potolirea acestor manifestațiunii, scoțând mereu la iveală forța germană şi arătând că aspirațiuni la ocupare de teritorii puteau avea şi Rusia.

Brătianu prin atitudinea sa caută a fi împăcinitorul acestor două curente, stând în neutralitate pe de o parte şi pe alta căutând a da o cât mai mare dezvoltare armatei.

Această stare de neutralitate a putut-o menține până în ziua de 14 august, când Maestatea Sa Regele Ferdinand I declară război Ungariei, decretând mobilizarea.

În această zi numai, au putut în adevăr românii să-şi arate bucuria lor în ciuda duşmanului, ce pregătea a da noi lovituri aliaților noştri.

Mă aflam cu divizionul din care făceam parte deja la frontieră, unde făcusem mai multe lucrări de fortificație.

În această zi am primit ordin de a pleca la Vârciorova, la bateria a VI-a. Bateria se mai afla încă în sat şi se pregătea de a se sui pe muntele de pe care a doua zi trebuia ca să lupte.

Entuziasmul soldaților a mărit puterea lor şi a făcut ca această baterie să fie pe locul de mult dorit cu mult înainte de termenul fixat.

În dimineața zilei de 15 august se începe lupta între cele 2 tunuri ale noastre şi 12 tunuri inamice, luptă care durează 3 zile.

În dimineața zilei de 19 august, când începe ofensiva nu au mai fost nici un tun care să poată deschide focul asupra celor 2 tunuri ce trăgeau în infanteria ungurească.

În timp de cinci ore se ocupă oraşul Orşova, muntele Alion şi se restabileşte liniştea deoarece inamicul ce se împotrivise fusese capturat.

Din această zi şi până în ziua de 13 octombrie, când am părăsit această poziție, nu am mai avut decât dueluri de artilerie cu tunurile ce se iveau pe muntele Tekia din Serbia.

La 13 octombrie părăsim această poziție şi plecăm pe jos spre Târgu Jiu. Pe acest front aveam o mică luptă lângă satul Bâlta, Bâltişoara şi de acolo ne ducem la Sâmbotin de unde trebuia să luptăm contra inamicului ce înainta.

La octombrie are loc ruperea frontului pe valea Jiului şi începe retragerea forțelor noastre, după o rezistență îndârjită de 3 zile.

La întâi noiembrie ne aflam în Vădeni şi ne pregăteam a forma o masă de artilerie din dreptul satului Preajba Mare, fiind înconjurați începem a face, de aici înainte, zilnic, marşuri în retragere.

La 4 noiembrie, am ocupat poziție la nord de Urecheşti şi am deschis focul contra satelor Dăneşti şi Urecheşti, contra inamicului ce înainta. Rezultatul a fost că infanteria noastră fugind, ne-am pomenit cu focuri de armă în baterie, şi sub aceste şuierături ne-am retras. Infanteria inamică înaintând mereu ne surprinde masați la Cârbeşti şi suntem nevoiți a străbate şoseau de pe marginea Jiului pe o întindere de 6 km sub focurile inamice.

În acest bombardament am pierdut două tunuri ce au fost lovite de proiectile inamice.

Ne încolonăm cu celelalte băterii ce scăpaseră în brigada colonelului Obogeanu Mihail şi înaintăm în direcția Vlăduleni, unde găsim satul ocupat de inamic. Înapoia soselei pe care eram încolonați sosesc automobile blindate, pe stânga dealuri ocupate de inamic şi pe dreapta valea Jiului, fiind complet înconjurați.

La orele 12:30 vine un moş ce se oferă a ne conduce la Filiaşi şi conduşi de această călăuză reuşim de a scăpa, retrăgându-ne spre Filiaşi.

În ziua de luni 7 noiembrie trecem prin Craiova, cu care ocazie reuşesc a-mi revedea familia. Continuăm retragerea până la Slatina.

De la 7 la 12 noiembrie cât timp am stat la Slatina, în fiecare zi am făcut marşuri de 20 km din cauza ordinelor întârziate şi nelămurite ce veneau.

În noaptea de 13 noiembrie executam un marş de 43 km (Ipoteşte-Mihăileni), pentru ca la orele 7 a.m. să ne reîntoarcem din nou la poziția de la care am plecat. Dar cum am ajuns la Recea suntem informați că Ipoteştii sunt ocupați de inamic de la 12 noiembrie.

În ziua de 15 noiembrie executăm un marş în retragere de la Recea prin Mihăileni-Jitaru-Negreni-Coloneşti, unde ne oprim pentru a ne odihni noaptea şi a doua zi continuăm drumul până la Costeşti.

În ziua de 17 noiembrie ocupăm o poziție la nord de satul Costeşti. La orele 2:30 ne pomenim în baterie cu focuri de armă inamică.

În ziua de 18 noiembrie se formează detaşamentul maiorului Papilian Constantin, format dintr-o baterie şi 2 batalioane de infanterie din rezerva armatei, cu scopul de a

pune mână pe satul Slobozia (Teleorman). Reuşim a înainta până la Cantacuzeni şi aflăm că satul Slobozia cât şi Mozânceni sunt ocupate de inamic. Ne oprim aici pentru noapte şi a doua zi ocupăm satul Mozânceni, unde aflăm că coloane inamice au trecut spre Bucureşti şi că în Slobozia se găseşte cartierul diviziei inamice.

A doua zi duminică, 20 noiembrie intrăm din nou în detaşamentul colonelului Obogeanu Mihail şi ocupăm poziţie la km 35 pe şoseaua Slobozia-Găieşti, unde stăm până seara la orele 9:30, când primim ordin la ivirea petardelor inamice, să ne retragem cât mai repede posibil şi repetăm pentru a doua oară aceleaşi emoţii ca în grozava noapte de 4 noiembrie.

Trecem prin Mozacu-Rascăeţi-Mătăsaru. Aici aflăm că Titu este bombardat şi suntem nevoiţi a lua şoseaua Târgovişte şi peste câmp să ne retragem spre Nucet. Au fost grozave momentele când am trecut vadul Argeşului. Se repetă mereu cuvinte „Treceţi pe unde puteţi şi salvaţi materialul". Căruţe, trăsuri de artilerie erau răspândite prin apa argintie a Argeşului.

La orele 3 noaptea ajungem în Băleni şi a doua zi dimineaţa continuam retragerea prin Colţeşti, unde ne oprim şi primim ordinul ca împreună cu 4 baterii din Reg. 5 Artilerie să formăm un reg. sub comanda maiorului Papilian Const. şi să intrăm în Divizia a 11-a, rezerva generală a armatei.

II

Marţi 22 Noiembrie formând coloana Brigadei I din Divizia 11-a ne ducem în satul Polizu, unde rămânem până seara.

Miercuri 23 Noiembrie la orele 6 a.m. plecăm în satul Tâncăbeşti. La orele 4:30 brigada se încolonează având la avangardă bateriile 6/I A şi 3/5 A în direcţiunea Săftica. La km 25 ne oprim pentru a sta noaptea şi artileria primeşte ordinul de a se întoarce în satul Tâncăbeşti.

Trebuiau a se întoarce în sat 5 baterii din Reg. 5 Artilerie şi 3 baterii din Regimentul de Artilerie călăreaţă ce se încolonase în urma brigadei noastre.

Noi, care ne aflam în capul coloanei am luat trap, ca să putem ajunge înainte ca să găsim grajduri pentru cai, deoarece afară viscolea şi este un timp mizerabil.

Am vârât trăsurile în prima curte ce s-a ivit la stânga şi eu aranjam trăsurile în parc.

Tunul 1 deshămase caii şi îi vârse în grajd, tunul al 2-lea deshămase înaintaşii şi mijlocaşii şi-i ducea spre grajd, iar rotaşii întorceau trăsurile, tunul al 3-lea rămăsese deshămat şi se pregătea să intre în parc, cand auzim focuri de arme şi mitraliere inamice.

Tunul al 3-lea ce se afla înhămat a pornit spre poartă afară şi a luat-o în direcţiunea Ploieşti, tunul al 2-lea, cu câte 2 cai, a plecat deasemenea sub conducerea şefului de tun, care ce fuseseră deshămaţi au scăpat şi fugit.

Eu mă duc atunci şi găsesc în casă pe maiorul Papilian Constantin, sublocoteneţii Safirescu Titu şi Săceanu Ilariu şi îi întreb de măsurile ce să iau deoarece pe comandantul bateriei, Capitan Vrăjitoru nu-l găseau nicăieri.

După ce primesc ordinul, maiorul Papilian cu sublocotenenții pleacă şi eu mă duc a salva şi ultimul tun. Ducându-mă găsesc pe căpitanul Vrăjitoru care stătuse ascuns sub nişte iesle, din cauza gloanțelor de arme ce intrau în grajd pe ferestre.

Am înhămat caii ce mai rămăseseră la acest tun şi am pornit cu toții în mijlocul fluierăturilor de gloanțe.

Ieşind din curte găsim afetul al 2-lea înțepenit într-un şanț din marginea şoselei. Primesc ordinul ca eu şi cu sublocotenentul Moanță Ilie să rămânem cu acest tun şi să nu plecăm fără el, iar căpitanul Vrăjitoru plecă călare după tunul al 3-lea.

La acest tun nu rămăsese decât conductorul cailor. Pe delături erau trei (3) chesoane ce fuseseră părăsite.

Cu ajutorul a vreo 3 țărani şi 2 soldați de la infanterie am reuşit ca după 15 minute să formez un atelaj cu caii ce rătăceau pe şosea şi desperechind trăsurile le-am scos la şosea. Am pus ca mijlocaşi civilaşi, înaintaşi pe un serg. de artilerie ce întâmplător trecea pe acolo.

Eu împreună cu sublocotenentul Moanță am luat câte 2 cai la mână şi am plecat în urma tunului.

Nu am făcut decât 2 paşi şi auzim pe sergentul de artilerie Bărbulescu strigând: ce facem d-le sublocot. căci ne-au prins germanii. M-am uitat imediat pe şosea înapoi să văd dacă este vreo scăpare, când văd pe locotenentul Oproiu din infanterie escortat de 3 soldați germani.

Îmi întorc capul înainte la auzul unei voci ce zicea: Stai-stai-jos-jos- şi văd că calul meu era ținut de dârlogi de către un soldat german. Mă adresez lui Moanță de care nu aş fi voit a mă despărți şi îl văd stând lângă cal, întovărăşit de un soldat german.

Imediat ce ne-am văzut în mâinile lor am căutat în primul moment a face o încercare de evadare însă ne-a fost imposibil. Norocul nu ne-a mai servit de data aceasta.

Am cerut permisiunea de a merge călare de la unul din ofițerii germani şi am obținut aceasta. Dar calul mi-a fost luat de un plutonier, în urmă.

Conduşi fiind de soldații germani, ne îndreptăm spre marginea satului Tâncăbeşti. Mă întâlnesc cu un Lt. Colonel german ce vroi a obține de la mine oarecare desluşiri, apoi cu generalul Costescu, comandantul Diviziei a X-a ce era escortat împreună cu căpitanul Racoviță şi sublocotenentul Aloman (cavalerie). D-lui general i s-a admis a merge cu automobilul, iar pe noi ne-a dus la marginea satului.

Aici găsesc un front de vreo 400 oameni şi vreo 20 ofițeri, între care am cunoscut pe Dl. Colonel Jipa Nicolae, D. Brigadei a 2-a din Divizia a 11-a. Nu după mult timp veniră şi dl. Maior Papilian Constantin, Căpitan Vrăjitoru D-tru, Sublocotenent Safirescu D-tru şi Săceanu Ilariu. Convoiul astfel format din vreo 28 ofițeri şi 100 oameni ne îndreptăm pe la orele 10 din noapte spre Periş.

Amarnic drum între baionete, să fii forțat a te ține la cadența şi dispoziția altuia.

În tot drumul nu am auzit de cât cuvintele de: los-halt-los-weiter- cu un ton foarte serios şi greoi.

Dupe un marş de 3 ore jumătate, în fine, am ajuns în satul Brătuleşti, unde găsim într-o vale cam vreo 600 prizonieri din Divizia a 10-a.

Întristătoare privelişte însă ni se oferă în acest sat. Lângă un pod se aflau la foc oamenii din Divizia a 10-a, căutăm a vorbi cu un ofiţer pentru a ni se permite ca să dormim în vreo casă, şi după multă greutate şi multe argumentaţii am izbutit a ni se permite ca să dormim cu toţii într-o casă. Ne-am culcat pe paie într-o odaie fără foc tremurând toată noaptea.

Joi 24 Noiembrie. La orele 10.30 plecăm din Brătuleşti în direcţiunea Cocia-Butimanul, unde am ajuns la orele 2 p.m. Toţi doream să ajungem mai repede în această localitate, deoarece ni se anunţase că ni s-a pregătit de mâncare. În adevăr, că acolo ni se dă de fiecare câte 1/6 dintr-o pâine şi o farfurie cu carne cu tăieţei.

Peste ½ oră continuăm drumul mai departe spre Ghimpaţi, unde ajungem la orele 7 seara. Pe drum am văzut o mulţime de cadrave ale soldaţilor noştri, ce au rămas neîngropate, între care era şi al unui căpitan din Regimentul 31 Infanterie.

În satul Ghimpaţi suntem încartiruiţi în şcoală, iar ordonanţele în biserică.

Ne-am împărţit în vreo 4 camere, eu fiind în camera unde erau ofiţerii, divizionul nostru şi colonelul Jipa Nicolae.

Nu ni se dă nimic să mâncăm, posibilitate de a face un ceai nu avem din cauza lipsei de zahăr.

Câţiva camarazi găsesc într-o pivniţă un butoi de ţuică pe care îl aduc la noi în cameră şi încep a-l distribui şi un butoi cu murături pe care le-au mâncat camarazii cei gurmanzi.

Fiind destul de obosiţi din cauza marşului executat, am dormit foarte bine.

Vineri 25/8 noiembrie. La orele 8 a.m. plecăm din Ghimpaţi în direcţiunea Titu. De data asta ni se servi de dimineaţa o cafea amară fără pâine şi ni se mai dete, ca să avem pe drum, câte ½ pui fiert şi 1/6 pâine. Ni se mai dădură 10 care cu boi în care să ne suim. Fiind însă frig am fost nevoiţi a face o bună parte din drum tot pe jos.

La orele 5:30 ajungem în gara Titu. Până când se duce şi se întoarce ofiţerul ce ne condusese de la comandamentul garnizoanei, o poloneză ne serveşte câte o cană de un delicios bulion de carne.

Ofiţerul german ne aşează în două camere din gară, dar venind comandantul gării, ne dă afară cu cuvinte insultătoare, spunând că locul nostru e cu soldaţii la un loc afară iar nu în gară căci îi i-o murdărim.

Ofiţetul german nu ne lasă şi ne conduce într-un hotel căruia nu-i mai rămaseseră decât vreo 3 geamuri nesparte.

Eu mă instalez în o cameră cu colonelul Jipa, ofiţerii divizionului, sublocotenentul Botescu, dr. Nicoară Metzger.

Sâmbătă 26/9 noiembrie. Toată ziua stăm în acest hotel, fără a îngriji nimeni de hrana noastră. Ni se dă numai cafea amară.

Am reuşit a face rost de nişte mălai spre a face o mămăligă ce cu toţii am mâncat-o ca pe pandişpan, iar pentru seară am făcut o tocană cu cartofi.

Duminică 27/10 noiembrie. Mă duc de dimineaţă la gară şi iau de acolo pâine şi zahăr.

La orele 3 ne îmbarcăm ca să mergem la Piteşti, într-un vagon de animale. Podul peste Argeş fiind rupt, am debarcat la halta Gropeni de unde mergem pe jos la Piteşti printr-un noroi până la genunchi.

La Piteşti, pentru prima oară găsim bunăvoinţă din partea nemţilor. Ni se permite a merge la o cafenea şi a lua câte un ceai şi ni se dă câte o pâine de om.

Seara ne-am culcat într-un spital împrovizat, cu paturi foarte înguste în care a trebuit să ne culcăm câte 2 persoane. Aici am avut trista plăcere de a lua câte o insectă două şi acei cari nu aveau, dacă mai era vreunul.

Luni 28/11 noiembrie. Ne sculăm de dimineaţă şi ne spălăm în curte. Aranjăm cu restaurantul ca să ne pregătească o masă bună, însă nu avem parte de ea, deoarece la orele 11 primim ordinul de a pleaca la gară şi a ne îmbarca.

Nu ni se permite a lua ordonanţele şi la rugăminţele noastre un subofiţer german ne-a ameninţat cu revolverul, lucru ce m-a revoltat şi am reclamat cazul imediat superiorilor săi.

Ne îmbarcăm din nou într-un vagon de marfă şi plecăm în direcţiunea T. Măgurele.

În vagon cu noi s-a suit un subofiţer german de o impertinenţă uimitoare. În Costeşti am stat vreo 3 ore, deoarece maşina plecase să facă o cursă până la Slatina cu un ofiţer.

Pe la orele 10:30 am ajuns în portul dela T. Măgurele, unde am fost închişi în vagon şi nu ni s-a permis a ne da jos din vagon. Am petrecut o noapte penibilă, în acest vagon neîncâlzit. Am tremurat toată noaptea de frig şi oricât strigam, rugând a ni se permite pentru deschidera uşei pentru aerisire, nu se permitea.

Marţi 29/12 noiembrie. La orele 10:30 ne-am dat jos din vagon. Aici vorbim cu un român de dincolo (redactor ziarul Albina), care ne acuza ca am intrat în acţiune zicând că noi nu avem caracter şi nu ne ţinem de cuvânt. Cinstea sa am constatat-o imediat, când a vândut aceleaşi ţigări la unii din noi cu 8 lei suta şi la alţii cu 20 lei suta.

Plecăm cu frontul în oraşul T. Măgurele la cazarma regimentului de călăraşi. Am trecut prin oraş şi am văzut acest oraş devastat de bulgari, statuia independenţei era doborâtă la pământ.

De aici plecau generalul Costescu şi 30 ofiţeri spre port.

Aici ne instalăm în două odăi mari care nu ni se dă, şi pâine de asemenea, însă am patut obţine de la populaţie vreo 15 pâini pentru cei 30 ofiţeri ce eram.

*Merc. 30/13 noiembrie.*Stăm toată ziua pe loc. Ca mâncare ni se da o ciorbă de bivol şi porc ce a fost imposibilă de a fi putut fi mâncată. Am reuşit a ne putea procura din oraş ceva de ale mâncării şi mai ales pâine.

*Joi 1/14 decembrie.*Ne sculăm într-o nostimă discuţie, în care sublocot. Samfirescu C. (învăţător Dobridor, Dolj) se certa cu Lt. Constandinescu (avocat, primăria Craiova), pentru că acesta adusese nişte vorbe despre o fată, Daniela Nedeianu din Craiova. Samfirescu aţâtat de dl. maior şi de alţi camarazi, provoacă în mod serios la duel pe Constandinescu, după ce însă mai înainte se asigurase că tot el trebuie să aleagă arma. Ia ca martori pe sublocotenent Botescu (silvicultor Piteşti) şi Marinescu (Judecător Buftea) iar Constandinescu pe sublt. Safirescu (avocat Craiova). Această ceartă nostimă a durat toată ziua.

*Sâmbătă 3/16 decembrie.*La orele 4:30 plecăm din cazarmă spre port. În tot timpul cât am stat în această cazarmă am dus-o foarte rău din pricina mâncării, neputând găsi nici în oraş absolut nimic. Căutând a cumpăra ceva rufărie du pe la spitalul ce era aici spre a ne putea premeni şi am dat pe câte o cămaşă ruptă câte 10 şi 15 lei.

Am ajuns în port. Aici vorbesc cu câteva elemente tinere germane, ce fuseseră în Severin şi care ne mai dete oarecari detalii despre armata lor. Vaporul ce trebuia ca să vie la orele 6:30 p. m. nu mai poate veni. Deoarece întârziase şi se închisese podul de peste Dunăre.

Ni s-a permis de comandantul portului ca 15 din noi să dormim în odaia lui şi 15 într-o altă odaie din port.

Am dormit pe scândură împreună cu Moanță.

Duminică 4/17 decembrie. La orele 6:30 suntem sculați şi scoşi afară din odăi şi lăsați pe o sală în frig şi curent. Mai târziu ne dă afară şi din această sală şi ne duce în curte, unde am aşteptat sosirea vaporului.

La orele 9:30 soseşte vaporul de pasageri „Carl Ludovic", pe care ne îmbarcăm. Nouă ne dă locuri la clasa I. Aici erau mai mulți ofițeri germani, care nu ne-au permis ca să intrăm în restaurant, ci ne-a lăsat nouă două odăițe mici şi sala.

Masa am luat-o în aceste odăițe, a fost bună şi ne-a costat câte 6 coroane Table-Dotte.

Noaptea nu ni s-a permis a ne culca nici în restaurant, cu toate că nu mai era nimeni acolo. Am dormit pe nişte scaune în sală.

Ofițerii germani se poartă în mod foarte nepoliticos față de noi.

*Luni 5/18 decemebrie 1916.*La orele 11:30 ajungem la Orşova. Aici luăm o masă pe vapor compusă din nişte ouă şi friptură făcută din nişte carne de porc ce o adusesem noi.

Debarcăm şi plecăm spre cazarma din această localitate. Pe cazarmă era scris „Reg. 17 Mehedinți Ştirbei Vodă", care îşi aşezase reşedința în această localitate cu ocazia ocupațiunii noastre.

Ni se permite ca să luăm masa de seară într-un restaurant şi o ducem cu frontul. Masa era compusă dintr-o supă şi friptură şi am plătit-o 5 lei.

Seara ne culcăm pe jos şi ne învelim cu nişte pături ce ni le dăduseră ei.

Marți 6/19 decembrie 1916. De dimineața, o parte din ofițeri se duc la restaurant şi îi costă o cafea cu lapte 4 lei şi 3 felii de salam le plăteşte cu 3.50 coroane. Eu am rămas la cazarmă şi mi-am făcut singur ceai.

Aici pentru prima oară am găsit o mică gentileță din partea unui plutonier austriac. Acesta se plângea că germanii au luat tot ce au găsit pe la ei prin țară.

Masa de 12 o luarăm iaraşi la restaurant şi o plătim tot aşa de scump. Imediat după ce terminăm masa plecăm spre port. În drum era noroi mare şi marşul acesta de zi de circa 5 km a fost executat în mai puțin la o oră. Aici trebuia să aşteptăm un remoncher cu şlepuri cu prizonieri români ce au sosit pe la orele 5:30.

Noi am primit ordinul de a ne sui pe aceste şlepuri. Vor a ne conduce într-o cabină din interiorul şlepului, însă refuzăm. Intervenim pe lângă ofițerii unguri să ne lase să ne suim în remorcher şi suntem categoric refuzați.

Am vorbit atunci cu frânarii şi ne-am împărțit cu toții pe la cabinele lor. Am petrecut astfel o nopate stând majoritatea timpului în picioare pe şlep.

Oamenii ce erau făcuți prizonieri erau din armata de la Cerna. Aceştia reuşiseră să se retragă până la Izbiceni (Corabia) şi acolo fiind înconjurați şi neştiind nimic de restul

trupelor noastre au fost nevoiți a se preda în ziua de 23 noembrie 1916 (aceeaşi zi în care ne-au trimis şi pe noi). La început auzim că dl. căpitan. Leoveanu a fost împuşcat, însă în urmă ni s-a confirmat că a fost luat prizonier.

Miercuri 7/20 decembrie 1916. Pe la orele 8:30 a.m. soseşte remorcherul Hercules, care trebuia a conduce şlepurile cu prizonieri mai departe spre Baziaş. Vorbim cu comandantul lui care ştia româneşte şi care se duce de intervine şi reuşeşte a ne aproba ca să ne suim pe remorcher.

Acest politicos şi foarte drăguț căpitan ne pune la dispoziție salonul, odaia lui şi biroul.

Masa am luat-o pe acest remorcher şi constă din mâncare cu cartofi fără carne. Vinul costă 5 lei kilogramul.

Pentru seară găteşte o mâncare cu pui care costă 5 lei porția.

Dormim noaptea pe jos, foarte incomod, neavând toti 30 de inşi loc pe canapea. Ofițerii de rezervă – învățători – nu pierd nici aici ocazia de aş da arama pe față, aşa că am fost nevoiți a-i pune din nou la ordine.

Joi 8/21 decembrie 1916. Noaptea vaporul se oprise în largul Dunării. Acum continuăm drumul mai departe.

Trecem prin Cazane şi Cataracte. O splendidă privelişte ne oferă natura. Ziduri de munți pe amândouă părțile. Pe dreapta Dunării se văd urmele drumului lui Traian şi pe o tablă de piatră pusă o inscripție din timpul lui.

Pe la 4 ore ajungem în Moldova. Aici schimbăm remorcherul şi ne suim într-un altul, deoarece Hercules se întorcea înapoi.

Pe drum am cumpărat carne afumată cu 22 lei kg. şi slănină cu 15 lei kg., pâine nu am găsit de loc.

În remorcherul acesta nu era de cât un mic salon în care ne-am dus cu toți. Aici am băut ceai, lapte şi unii am mâncat şi pâine.

Noaptea dormim înghesuiți în acest remorcher.

Vineri 9/21 decembrie 1916. La orele 6 a.m. debarcăm şi ne suim într-un tren, într-un vagon de clasa a III-a având direcțiunea Timişoara. Pe la orele 10 a.m. plecăm cu acest tren şi ajungem în Werseck, unde luăm masa la cazan. Mâncăm o delicioasă supă de oaie cu varză. Mie, care nu îmi place oaia şi tot am mai repetat o dată până ni se dă suficientă, câte 2 felii de fiecare. Mergem apoi în restaurant şi iau o prăjitură şi un svaiț.

Plecăm mai departe şi trecem prin Timişoara la Arad. Aici se serveşte la tren masa de seară, care este compusă din slănină, pâine şi cafea.

Pe drum câțiva camarazi (căp. Ionciovici (10 Vânători), căpit. Stoica (Artileria călăreață) sublt. Poenaru (10 Vânători) au găsit de cuviință a cânta pe drum şi la trecerea trenului prin stațiuni.

Sâmbătă 10/23 Decembrie 1916. Dimineața ne găsim în stația Secsed, unde ni se serveşte cafea şi pâine. Noi refuzăm a ne duce cu cănile la cazan nu luăm.

Se naşte la plecare timpului o discuție între capit. Vrăjitoru şi sublt. Botescu, care îi reproşa că nu trebuie să facă destăinuiri nemților, căci căpit. Vrăjitoru vorbise că armata noastră este dezorganizată acum etc. etc.

La orele 2 ajungem în Oradea-Mare, unde ni se permite a merge în restaurant şi unde cu 6 coroane am mâncat şi supă, friptură şi 3 prăjituri.

Seara la 11:30 am ajuns la Debreţin, ne dăm jos din tren şi conduşi de un ofiţer ne ducem la spitalul „Salvator".

După ce străbatem o parte din oraş, care este frumos, ne îndreptăm, prin nişte străzi desfundate şi pline de noroi, la spital.

Spitalul este format din barăci mici. Pe noi ne conduce în odaia pe bac, unde fiecare suntem obligaţi a depune banii şi toate obiectele de valoare la un ghişeu şi ni se dădea în schimb un număr.

Colonelul comandant al spitalului, care este român, vorbeşte cu noi câteva vorbe româneşte, şi ne oferă un „menage" compus din nişte delicioşi cârnaţi şi pâine.

După ce ne tunde pe toti cu no. 1 suntem introduşi într-o baie ce era compusă din duşuri de apă caldă.

Hainele toate le-am făcut pachet şi le-am lăsat spre a fi duse la etuvă.

Dupe ce ieşeam din baie, ni se dădea câte o camaşă şi o pereche de ismene şi un halat, papuci.

Apoi ni se da săculeţele cu obiectele pe care le lăsasem în păstrare şi suntem conduşi prin curte cu capul gol într-o baracă. (No. 14)

În această baracă era o femeie care ne distribuia paturile. Eu am patul cu No. 9.

În aceiaşi baracă cu noi a vârât şi ordonanţele noastre.

Duminică 11/24 Decembrie 1916. Dimineaţa ne scoală un soldat pentru a ne duce pe rând la masă ca să ne spunem identitatea.

La masă ni se serveşte supă, friptură şi prăjitură, sau friptură, unde este suficientă.

La orele 9 vine medicul ce ne conduce pe rând spre a ne face injecţii cu serum anti-holeric.

Apariţia unei drăgălaşe domnişoare, Ilonka, face să se înveselească feţele noastre.

Seara ne face un mic cor, unde se cântă diferite arii româneşti şi italieneşti Drăgălaşa domnişoară este adusă aici prin farmecul vocilor.

La sfârşit împreună cu ea se cântă „Vezi rândunele se duc".

*Luni 12/25 Decembrie 1916.*Scularea se face ca de obicei, când ni se aduce cafeaua cu lapte.

Căpitanul Cotăiescu, sublt. Marinescu (judecător la Buftea) şi sublt. Poenaru fac urmatoarea epigramă la adresa loct. Constandinescu (avocatul Primărei din Craiova)

(aria: Cupletul avocatului)

I

Sunt avocat dar n-am aici, astă-i beleaua
Ca să v-arăt chiar, la moment, patalamaua
O lume întreagă însă-mi cunoaşte meseria
Să vă conving iată aici fotografia

II

La început îmi renta greu avocatura
Apoi pe toţi pledând mereu, i-am dat deadura

În fine ajuns-am avocat la primărie
Şi acum pot să vă arăt oricând fotografia

III
Procese n-am pe contul meu, dar sărăcia
N-o simt de loc, căci din buget primăria
La fiecare cap de lună îmi dă simbria
La casă, numai s-arăt fotografia.

IV
Căci la Craiova printre toţi sunt mai de seamă
Orice socot învârtesc eu fără de teamă
Am mutat mulţi învăţători şi-au să mai fie
Imediat ce-am arătat foografie

V
Un nume mare am moştenit, Constandinescu
Nu mi-e de loc indiferent de-mi zici Popescu
Cu t sau d a pronunţa, nu e o prostie
Eu totuşi mă revolt şi-arăt fotografie

VI
De multe ori încă captiv am răbdat foamea
N-aveam schimbat şi trebuiau numai coroane
Cu toate că eram avocat la Primarie
Şi puteam oricum ca să arăt fotografia

VII
Ca să mă răsbun am învârtit destule dame
Acum vai! Mi-am baculit deşi am parale
Şi cei ce vor să mă pradă, să se ştie
Că le pot arăta oricând fotografia

IX
De o fi să mor printru străini, o datorie
Eu vă spun, 0 camarazi de pribegie
Pe mormânt să nu imi scrieţi vreo prostie
Drept epitaf să-mi puneţi doar fotografia.

Cu răspuns la aceasta eu şi cu sublt. Botescu facem o epigramă ce se cânta pe aria „am un leu şi vreau să-l beau" la adresa sublocotenentului Marinescu (judecător în Buftea, care pierduse în primele zile ale captivităţi toţi banii ce îi avea).

I
Frunză verde de lalea
Tra la lala la
Jude eu sunt la Buftea
Tra lalalala
Vrui să trag o cacialma
Rămăsei fără para
Tra la la la la la

II
Când mersei la Orşova
Tra la la la
Cătai a mă înfrupta
Tra la la la
Dupe ici, dupe colea
Căci zece la sută-mi da
Tra la la la

III
Pe vapor îmi merse rău
Tra la la la la
Mă certai cu toți mereu
Tra la la la la
Pocherist de meserie
Să rămăi fără o hârtie
Tra la la la la

IV
Dar mare e Dumnezeu
Tra la la la
Poet azi devenii eu
Tra la la la
M-oi hrăni cum oi putea
Şi de foame n-oi crăpa
Tra la la la la ....

Urmează de aci a se face o mulțime de glume hazlii. Seara făceam câte un mic cor şi la sfârşit încheiem cu aceste două epigrame.

Această viață liniştită o ducem şi în zilele de 13 şi 14 decembrie.

Tot în această zi sublocotenentul Samfirescu C. face o dedicație domnişoarei Ilonka.

I
În drumul amar pentru mine
Pe care azi, sufăr pribeag

Găsit-am la tine Ilonko
Un zâmbet şi dulce şi drag

II
Şi în biata mea inimă tristă
De odată făcutu-s-a soare
Ilonko cu părul de aur
În juru-ţi iubirea răsare

III
Că mânie plecata-voi departe
Pe drumul străin pentru mine
Dar inima mea îndurerată
Rămâne Ilonko la tine

Eu traduc această poezie în limba germană, citesc tare d-şoarei Ilonka în mijlocul aplanzelor şi a râsetelor camarazilor.

„Fiur dich Ilonko"

I
In dem bittereu, meu fur mide
Auf. Melcheur, hente mandeur lerdet
Gezinul iote bei ihneu, Hloniha
Eui merlockemdo inul suf nul tenev

II
Unul uhu merne carne Herze
Oul ermat den forsie gemacht ist
Harlea mit golberie Hoare
Mehui dich die liede wacht

III
Gav held gehe ich werter
Ouf deu fsermile hzef zui iche obs merie transije Herz
Bleibe flonka deri ihunem

Joi 15/28 decembrie 1916. De dimineaţă se dă hainele la soldaţi care pleacă în lagărul lor. Cerem ca să ni se dea şi nouă haine şi în adevăr începe ca să ni se aducă, însă majoritatea nu mai erau în pachete cum le dădusem. Într-un târziu mi s-a adus şi mie de la pachet capela şi pelerina, dolimanul şi cizmele lipsindu-mi, nu veneau.

Încep a se aduce şi vreo câteva pachete cu efectele ce fuseseră la etuvă.

M-am dus la magazie şi am constatat că ale mele nu mai existau. Eram vreo 17 ofiţeri care nu aveam cu ce să ne îmbrăcăm.

Am trimis în oraş ca să-mi cumpere haine civile, însă nu mi-a găsit decât pantaloni (care venindu-mi mari i-am dat unui locotenent în schimbul unei perechi de pantaloni vechi) şi şapca în care păream a fi un băiat de cismărie sau chofeur.

Am cumpărat de la un neamţ o bluză de a lor cu 20 lei, pe care am dat-o unui camarad în schimbul unui veston ce îmi venea mai bine. Ceilalţi au plecat parte numai cu pantaloni şi cojoace sau au împrumutat de la aceia care aveau şi veston şi dolman, deoarece era imposibil ca să îmbrăcăm hainele ce ni se dedea, căci erau pline de păduchi şi alte insecte.

*Vineri 16/29 decembrie 1916.*La orele 6 p.m. părăsim spitalul Salvator pentru a merge să ne îmbarcăm la gară spre a pleca în direcţiunea Sopronnyek. Suntem conduşi la gară de acelaşi ofiţer care ne-a dus la spital.

În gară aşteptăm ca să se formeze trenul şi nouă nu ni se permite a ne duce în restaurant, ci suntem conduşi în sala de aşteptare unde se culca şi garda gării. Ni se comunică (ironie) că ni se face concesia ca să nu mai stea nimeni la masa de la mijloc.

Luăm câte un ceai şi plecăm.

Sâmbăta 17/20 Decembrie Ziua o facem pe drum. La orele 3 d. amiază ajungem într-o staţie unde ni se serveşte o supă de grâu, foarte proastă. Ofiţerul ne permite a ne duce în restaurant, însă comandantul gării nu ne permite aceasta şi suntem daţi afară.

Masa de seară, compusă numai din pâine o luăm în acelaşi loc.

Duminica 18/31 Decembrie 1916. Ne sculăm în aceeaşi staţie, deoarece fusesem uitaţi aici de comandantul gării. Teribilă noapte petrecută în frig.

La orele 11 plecăm şi la orele 2 ni se serveşte o masă compusă din supă, friptură, brânză şi bere.

Deoarece în această seară este revelionul nemţilor, luăm la noi în vagon sticle de bere şi la orele 12 noaptea facem revelionul cu ofiţerul austriac, având cârnaţi şi brânză.

În această noapte am cântat imne naţionale cehe şi româneşti. Cu această ocazie aflăm adevăratele sentimente ale cehilor, care nu se deosebesc câtuşi de puţin de ale românilor.

Luni 19/1 Decembrie. Dimineaţa ajungem într-o gară înaintea Budapestei şi ni se serveşte friptură şi cafea.

De aici schimbăm direcţiunea luând-o pe aceea directă spre Soprony.

Masa de seară o luăm la orele 9:30

Marţi 20.2 Demcembrie 1916. Dimineaţa ajungem în staţia Gyor şi aici ni se serveşte în restaurant un ceai. Continuam drumul mai departe.

Pe drum nu mai găsim nimic preparat pentru noi, aşa că de masa de 12 am fost dispensaţi.

Seara deşi am ajuns în Soprony, nefiind nimic preparat, am cumpărat nişte bucate de brânză şi pâine, (vin).

Până la orele 3 noaptea când am plecat, am cântat din nou imnuri naţionale cehe şi române.

Se înmânează următoarea poezie ofiţerului iscălită de toţi ofiţerii români!

Camaradului Ieoachim Sthall

Din Reg. 75 Inf. „K. FY" Debreţin

I
Noi vrem să mergi către culme
Şi veşnic să fii fericit
Amice ce-n câteva ore
Făcutu-te-ai nouă iubit

II
Fii sigur că inima noastră
Ce multe sărmana păstrează
Memoria-ţi scumpă şi dulce
În locul de frunte o aşează

Care a fost tradusă de mine în limba germană

I
Wir wolleu sie das Hohste ereicheu zu geheu
Und immer gluchlide seiu
Freund der iu einijeu Stundeu
Prst uns lieb gevendeu

II
Sei sicher, dass ni unsere Herzeu
Welche die arne vule bervuchie
Derm audeam keu tener und fuss
Om eutem Platz steht.-
Cântecele urmează mai departe până când ajungem în Sopronnyek
Pe drum am plătit kilogramul de cârnaţi cu 10 lei, pâinea cu 6 coroane. –

Miercuri 21/3 Decembrie 1916. La orele 5. a.m. ne dăm jos în gară şi pe jos ne îndreptăm spre lagăr.

Trecem întâi printr-un sat şi apoi urcăm un delişor şi intrăm în lagăr.

Lagărul este format din grupe de barăci. Unele sunt de refugiaţi sârbi, în altele alţi soldaţi ruşi şi altele pentru ofiţerii români (unde fusese lagărul de izolaţi pentru tifos exantematic).

Aici întâlnesc pe toţi camarazii din regiment, afară de lt. Grideanu şi sublt. Radian ce fuseseră trimişi cu un excadron de cavalerie şi de amicul meu Obogeanu, care a trecut Oltul înnot pentru a ajunge armata.

Unui ofiţer îi se dă pe zi 4 coroane din care 3 coroane pentru masă şi una de buzunar care să-şi ia şi lemne.

Masa compusă la dejun şi seară din o supă slabă şi o mâncare. Pâine aproximativ 350 grame pe zi. Din zi în zi raţia de fasole şi cartofi scade, viaţa consta numai din somn şi masă.

Mi-am cumpărat gramatica germană şi m-am apucat a învăţa această limbă.

În fiecare zi aproape este o conferință.

Eu nu am nici o para, şi camarazii ce au venit cu regimentele au mii de lei la ei, dar nu vor ca să împartă nimic.

Duminica 25/7 Decembrie 1916. Crăciunul nostru se serbează într-un mod foarte trist. Timpul este frumos afară şi permite a ne aduna în grupuri. Peste tot se auzea urându-se „Cât de cuvânt în țară".

Această sărbătoare nu a avut altă deosebire de celelalte zile, decât în aceea că ni se permite ca la masă să ni se dea carne de porc (care a costat 97 lei porcul) şi vin.

Zilele de 26 şi 27 Decembrie le petrecem cu aceeaşi monotonie ca şi pe celelalte. Nici o deosebire nu exista în viața noastră comună.

Miercuri 28/10 Decembrie 1916. Suntem chemați spre a ni se da oarecare efecte la cei care nu au sau cărora nu au fost luate la Debrețin.

Am putut lua o bluză pestriță mare, bocanci şi un rând de lenjerie.

Joi 30 decembrie 1916. La orele 9 aflăm că un reprezentant al legațiunii americane va veni să ne viziteze.

La masă colonelul Văitoianu ne citeşte memoriul pe care îl adresează legățiunei americane şi în care se cerea: mărirea soldei de la 4 lei pe zi, îmbunătățirea hranei, putința de a coresponda cu cei de acasă, încunoştințarea familiilor de soarta noastră etc, etc.

La venirea reprezentantului nu se permite a se da acest memoriu. Atunci şeful unei camere, căpitanul, raportează în limba engleză toate cerințele noastre. Acest om în adevăr a intervenit deoarece ni se raportează de libera expediere a corespondenței, de mutarea a o parte din ofițeri într-un lagăr special anume amenajat pentru ofițeri.

Vineri 31/13 decembrie 1916. Ziua o petrecem ca de obicei fiecare în baraca sa.

În această noapte se dă un mare banchet, cam obişnuit de altfel, deoarece ofițerii din armata de Dunăre au fiecare câteva mii de lei. Am jucat şi eu şi am pierdut 20 lei.

Câțiva ofițeri cu puțin bun simț au făcut revelionul cu vin şi spre ruşinea noastră s-au îmbătat (Pistol, învățător). Groaznic revelion. Când mă gândeam la deosebirea care există între acesta şi cel petrecut acum un an în sânul familiei.

Vineri 6/19 ian. 1917.

Anexă

Imagini din lagărul de prizonieri de la Sopronnyek (după Otilia Gherghe, Camelia Aurelia Slabu, *România în Primul Război Mondial (1916-1919). Fotografii, documente, brevete, ordine, decorații, medalii din Colecția Muzeului Olteniei*, Editura Expression.ro Jilava, Craiova, 2018, p. 221, 238.

Ofițeri români din lagărul de la Sopronnyek.

ŞCOALA VÂLCEANĂ ŞI DASCĂLII EI ÎN MARILE CONFRUNTĂRI ALE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Gheorghe Dumitraşcu

În vara anului 1916, după doi ani de neutralitate, România a intrat în război alături de puterile Antantei, care-i promiteau satisfacerea dezideratului de unitate naţională. Apărarea independenţei României şi unirea cu patria mamă a teritoriilor locuite de români din Imperiul Austro-Ungar erau deziderate ale tuturor românilor trăitori în vatra etnică şi istorică moştenită de la străbuni. În cadrul bătăliilor purtate în anii Primului Război Mondial, armata română a luptat cu vitejie şi abnegaţie împotriva trupelor invadatoare, a dovedit un înalt simţ al datoriei şi un exemplar spirit de jertfă.

În marea epopee a războiului de întregire a neamului nostru din 1916-1918, slujitorii şcolii româneşti, la chemarea patriei, au răspuns cu însufleţire, având alături de ei pe cei pe care i-au educat, foşti elevi şi părinţii lor, oferind generaţiilor următoare pildă de înalt patriotism.

Propagând, în timp de pace, apărarea ţării şi idealurile acestui popor, prin lecţii de un fierbinte patriotism şi prin întreaga activitate extraşcolară, alături de săteni, dascălii vâlceni au înţeles ca, în timp de război, să lupte pentru realizarea acestor idealuri testamentare.

Referindu-se la această misiune a învăţătorilor, scriitorul I. Agârbiceanu arăta că ei au avut până la război un mare rol în întreţinerea flăcării nestinse a conştiinţei naţionale, precizând apoi: *„Cu arma în mână, au luptat în fruntea companiilor lor umilii învăţători ai satelor, tinerii profesori ai oraşelor. Porunca lor* – «Tot înainte!» – *o cunoşteau, din vremi de pace, ţăranii schimbaţi în ostaşi... Ce noroc pe tine, mândră oaste a ţării, c-ai fost presărată cu aceşti luminători”*[1].

Participând direct în marile bătălii sau în teritoriul vremelnic ocupat de duşmani, ei şi-au făcut datoria mergând până la suprema jertfă, moartea. Parte din dascălii vâlceni au căzut eroic, luptând cu arma în mână, alţii au fost grav răniţi, rămânând invalizi pentru toată viaţa, iar alţii s-au înapoiat cu conştiinţa datoriei împlinite. Din cei aflaţi înapoia frontului, unii au organizat acţiuni de rezistenţă în diferite zone ale judeţului, precum şi de ajutorare a frontului, alţii au contribuit la întreţinerea familiilor sătenilor mobilizaţi, la strângerea de ofrande şi alte acţiuni menite să sprijine întregul efort pentru împlinirea idealului naţional.

Analizând cu atenţie documentele de arhivă, lucrările închinate celor căzuţi pe câmpurile de luptă, plăcile comemorative şi monumentele ridicate spre a slăvi numele

[1] I. Agârbiceanu, *Cuvinte către oastea ţării*, în „România”, I, din 24 ianuarie 1918.

eroilor etc., constatăm prezența în Primul Război Mondial a unui mare număr de cadre didactice, mai ales învățători. Tot în acest război de apărare a pământului străbun şi de eliberare a românilor ardeleni, bănățeni şi bucovineni, aflați sub stăpânire străină, au participat şi profesori secundari, precum şi elevi normaliști vâlceni[2].

Din cercetarea documentelor de arhivă, referitor la numărul de învățători vâlceni care au participat la război şi s-au distins în diferite lupte, nu avem o situație absolut exactă a acestora, şi nici a celor care au fost răniți pe front ori şi-au dat viața pentru apărarea țării şi reîntregirea națională.

La cererea Ministerului Instrucțiunii, unele unități militare au întocmit, în 1918, tabele nominale cu toate cadrele didactice care au participat la război: dar nici ele nu aveau o evidență exactă pe județe. O parte din unități descompletându-se, au fost contopite cu altele, iar unele arhive s-au pierdut în timpul luptelor. Mulți învățători au fost, la începutul concentrărilor, sergenți sau „caporali T. R." După absolvirea unei şcoli pregătitoare de două luni, au fost făcuți sublocotenenți, iar apoi, în timpul războiului, au fost avansați locotenenți şi chiar căpitani, după destoinicia dovedită în lupte[3]. De pildă, în ianuarie 1916, din cei 130 învățători vâlceni concentrați şi „concentrabili", numai 52 erau ofițeri (sublocotenenți); peste un an, se găseau pe front 116 învățători (cei mai mulți ofițeri), iar în ianuarie 1918 mai erau sub arme 106 dascăli din această zonă, din care 89 ofițeri: sublocotenenți, locotenenți şi căpitani şi numai 17 grade inferioare[4].

Făcând referiri exprese la gradele inferioare, contigente mai vechi, Ministerul de Război, la 22 ianuarie 1918, a emis un ordin ca acestora să li se facă *„mobilizarea pe loc de la 1 aprilie înainte"*. În acest sens, revizorii au întocmit şi trimis ministrului Instrucțiunii, începând din februarie, tabele nominale cu învățătorii care erau sub arme şi intrau în categoria menționată: se cerea mobilizarea pe loc pentru a putea să-şi țină lecțiile la şcolile unde funcționau[5].

În acelaşi timp cu acțiunea revizorilor, unii învățători, care luaseră parte la lupte şi care nu mai îndeplineau sarcini deosebite în unitățile lor, au făcut cereri solicitând să fie *„mobilizați pe loc"* spre a-şi putea aduce serviciile lor şi învățământului. Ei fiind grade inferioare, după încetarea ostilităților, se considerau mai utili țării în profesia pentru care se calificaseră, decât ca scriitori pe la diferite companii.

Tot din materialele de arhivă constatăm că, din tabelele combatanților, în care se trece profesia în viața civilă, rezultă că, în majoritatea cazurilor, peste 83% sunt învățători, circa 7% institutori şi restul profesori. La nivel de țară, din tabelele care s-au păstrat, rezultă că au participat la război circa 3500 cadre didactice, din care aproximativ

---

[2] Corneliu Tamaş, Constantin Drugan, Gheorghe Tudor, *Istoria Colegiului Național „Alexandru Lahovari"*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Conphys, 2000, p. 43-44.

[3] După date incomplete, extrase din tabelele unităților militare, rezultă că la luptele din Primul Război Mondial pentru apărarea patriei şi întregirea neamului, au luat parte mulți slujitori ai şcolii româneşti, dintre care 289 morți, 261 răniți, 387 decorați, mare parte fiind dispăruți (A.S.B., fond M.I.P.C., dos. 64-67/1987, f. 312; cf. Anghel Manolache, Gh. Pârnuță, *Istoria învățământului din România, vol. II, (1821-1918)*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993, p. 440.

[4] Arhivele Centrale Bucureşti, fond M.I.P.C., dos. 95a/1918, f. 275-289, 296-301.

[5] S.J.V.A.N., fond Revizoratul Şcolar, dos. 20/1919-1920, f. 35-42.

3000 erau învățători[6]. Din Vâlcea au participat în confruntările militare 116 dascăli, din care 112 învățători[7].

Din datele publicate şi cercetate în arhive, vom prezenta o situație cât mai aproape de realitate, deşi unii comandanți ai regimentelor de infanterie şi Regimentul 2 Vâlcea, în care au luptat învățătorii vâlceni, ne-au lăsat prea scurte caracterizări asupra comportării în campanie a ofițerilor subordonați. Din studierea tabelelor nominale care s-au păstrat prin arhive şi din aprecierile făcute de unii comandanți asupra felului cum au luptat cadrele didactice în război, rezultă că învățătorii, inclusiv cei vâlceni, au constituit exemple personale pentru ostaşii din subordine, dând dovadă de eroism în timpul campaniei.

Spre ilustrarea celor afirmate redăm câteva din aceste aprecieri preluate de Ministerul Instrucțiunii sau din memoriile personale, conform ordinelor Revizoratului Şcolar Vâlcea nr. 2422/2 septembrie 1919 şi nr. 1030/1921[8]. Astfel, în tabelul trimis Ministerului Instrucțiunii, la 31 august 1918, de comandantul Diviziei a 2-a, se fac aprecieri asupra comportării pe câmpul de luptă a 191 de învățători, care, la decretarea mobilizării, aveau gradul de sublocotenenți de rezervă, iar până la sfârşitul războiului mulți dintre supraviețuitori au fost avansați locotenenți şi căpitani.

Despre Gh. Spiridonescu, din Regimentul 2 Vâlcea, avansat locotenent şi apoi căpitan, comandantul de companie scrie: *„Şi-a îndeplinit datoria cu devotament, a făcut cinste ofițerilor în rezervă proveniți din învățători"*.

În privința învățătorului C. Arjoca, din acelaşi regiment, comandant de pluton, se notează: *„A murit în luptă, făcându-şi datoria pe câmpul de onoare"*[9].

Regimentul 61 Infanterie avea, de asemenea, între cadrele sale, 40 ofițeri proveniți din dascălii mai multor județe: Vâlcea, Romanați, Dâmbovița, Prahova, Ilfov, Muscel, Vlaşca ş. a. Comandantul arată că învățătorul vâlcean Marin Neamulescu, de la şcoala Ciocâltei (Roeşti), avansat locotenent, a luat parte *„la toate luptele în prima perioadă a campaniei"*, iar în a doua perioadă *„a fost rănit în luptele de la Tg. Ocna"* şi *„a fost decorat cu Coroana României cu spade"*[10].

Despre acest brav învățător, se menționează că, în luptele de la podul de peste Argeş, punctul „Mihăileni", a fost primul din regimentul său care, trecând Argeşul, a capturat o mare cantitate de material de război de la inamic luând şi 2 ofițeri prizonieri cu o întreagă trupă şi trei cai. Ca recompensă, Regimentul i-a *„dăruit"* un ordin de zi şi un cal pe care l-a avut alături în toată campania războiului.

Interesante şi edificatoare sunt aprecierile şi mărturiile învățătorului Victor Giuran, de la şcoala Modoia (comuna Armăşeşti)[11], care a luat parte la toate luptele Regimentului 42 Infanterie şi a fost înaintat excepțional la gradul de locotenent. În

---

[6] Nichita Adăniloaie, *Participarea învățătorilor la Războiul întregirii neamului*, în „Studii şi articole de istorie", nr. LVII-LVIII, Bucureşti, 1988, p. 85.

[7] S.J.V.A.N., fond Revizoratul Şcolar, dos. 20/1919-1920, f. 35-42; dos. 7/1919, f. 21-26; dos. 18/1920-1926, f. 1-32. Nu au fost luați în calcul profesorii de gimnaziu, de liceu şi cei de la Seminarul din Râmnicu-Vâlcea.

[8] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 21-26.

[9] Arh. Centrale Bucureşti, fond M.I.P.C., dos. 956/1918, f. 422-423; cf. N. Adăniloaie, *op. cit.*, p. 84.

[10] *Ibidem*, p. 291-292.

[11] S.J.V.A.N., fond Revizoratul Şcolar, dos. 18/1920-1926, f. 1.

luptele de lângă Sibiu (dealul de la Hermany), a fost rănit. Revenit pe front, se distinge în luptele de pe muntele Paltin, capturând 200 prizonieri inamici şi mult material de război, iar la 1 septembrie 1917 a fost înaintat la gradul de căpitan. Se distinge în luptele grele de la Boița, Veştem, Sadu şi execută orice ordin cu credința că îşi slujeşte *„țara în cele mai grele momente prin care a trecut vreodată"*.

Din modestie, învățătorul din Modoia relatează în puține cuvinte despre *„patriotismul"* său *„fiindcă nu este în uzul meu acest obicei"*, pentru că şefii săi *„au vorbit deajuns"*, când, în momentele cele mai grele, dar şi mai sublime pentru neamul nostru, *„mi-au cerut avansarea cu grăbire, una după alta, în două rânduri la «excepțional»"*. Deşi i s-a propus să treacă la partea sedentară după ieşirea din spitalul Socola-Iaşi, după vindecarea de tifos exantematic, pentru a se reface, a refuzat, fiind activ până la terminarea războiului. Cu sănătatea şubrezită, căpătând, în urma ploilor şi frigului de pe front, o boală de plămâni, fiind iarăşi internat la acelaşi spital din Iaşi, comandantul Regimentului 42 Infanterie – colonelul Dumitrescu Apostol – l-a propus pentru decorația „Steaua României". După ieşirea din spital, a fost transferat la Divizia I Vânători, care a operat în sectorul Mărăşeşti. S-a bucurat de aprecierile superiorilor săi, de pildă, comandantul divizionului, maiorul Eraclide, într-o depeşă de pe front, îi scrie: *„...îți mulțumesc de modul conştincios cum îți faci datoria. Mă bucură în suflet pentru grija ce constat că porți şi soldaților şi execuțiunii ordinelor date etc."*

Cuvinte de laudă primeşte şi de la căpitanul Dumitrescu Alexandru, fost prefect de Ialomița, care precizează: *„...am auzit că ți s-a dat provizoriu, în lipsa mea, şi comanda unităților mele. Mi-a părut foarte bine, fiindcă te ştiu om energic şi auster al dispozițiunii... etc."* Iar căpitanul Broscărescu Virgil (fost primar, director al Teatrului Național din Craiova) îi scria: *„... îți mulțumesc pentru fericita Dumitale intervenție. Ca om încercat, ai ştiut să arăți în lumină vie adevărul. Ce n-am putut face noi toți, ai făcut D-ta singur"*[12].

Aprecieri asemănătoare se fac şi despre învățătorul Nicolae Popescu, din Câineni, care a fost avansat la gradul de sublocotenent şi, din cauza retragerii forțate din Transilvania, unde regimentul său a fost „descompus", a fost trimis în Moldova unde i s-a încredințat comanda companiei I recruți. În privința comportamentului învățătorului Nicolae Popescu, comandantul Regimentului 2 Infanterie notează că acest ofițer şi-a făcut datoria, iar *„prin munca sa fără preget, deşi a întâmpinat multe greutăți în aprovizionarea trupei... în timpurile cele mai grele (luna august 1917), acest ofițer, prin tactul său inteligent, a făcut ca întotdeauna subalternii săi să fie îndestulați cu material de război"*. Din notele date anterior şi din destoinicia arătată în batalionul său, *„denotă că se probează buna reputație de bun ofițer, pentru care este propus la avansare pentru gradul de locotenent în rezervă"*. Despre acelaşi învățător, superiorii săi mai notează că *„este inteligent şi cu multă putere de muncă. Este disciplinat şi în toate ocaziile a dovedit că posedă o bună educație militară. Îşi îndeplineşte serviciul cu mult zel, iar însărcinările ce i s-au dat le-a dus la îndeplinire cu conştiinciozitate, fiind un element pe care se poate conta"*[13].

[12] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 24-26.
[13] *Ibidem*, f. 43.

Despre învățătorul Eugeniu Sachelarie, zis Mateescu, de la şcoala Goruneşti[14], care s-a distins în luptele de la Valea Lotrioarei, Boița, reduta Landskron, unde a făcut prizonieri cu plutonul său 102 oameni, apoi în luptele din Transilvania şi în retragere, în luptele aprige cu inamicul a fost rănit, rămânând infirm de mâna stângă şi pus apoi în poziție de retragere: *„A fost un bun comandant de companie, curajos, şi-a făcut bine datoria"*, iar pentru meritele sale a fost decorat cu ordinul *„Coroana României"*, cu spadă în grad de cavaler cu mențiunea *„pentru bravura şi destoinicia cu care a condus plutonul de mitralieră în timpul luptelor"*; în ziua de 4 septembrie 1917 a fost înaintat la gradul de locotenent.

Învățătorul Niculescu D. Constantin, de la şcoala din Mihăieşti, în timpul războiului a fost repartizat la Regimentul 1 Vânători „Regele Ferdinand I", iar ca ofițer de front şi-a demonstrat vitejia în luptele de la Orşova, pe Cerna, de la Jiu-Olt, Mărăşeşti, Tg. Ocna şi în Basarabia. Pentru că şi-a condus cu bărbăție compania în iureşul luptelor, a obținut mențiuni şi ordine după cum urmează: în a patra zi de mobilizare (19 august), a obținut ordinul militar *„Mihai Viteazul clasa a III-a"*, în luptele de pe Jiu, a fost propus pentru înaintare în mod excepțional la gradul de locotenent, iar în bătăliile de pe Olt a obținut ordinul *„Sfântul Stanislav"* cu spadă de aur clasa a III-a.

Se menționează că în aceste lupte, după o încercare de peste 20 de atacuri, cu forțe minime reduse doar la 4 ofițeri cu 120 de oameni, a trebuit să lupte vitejeşte cu un inamic care avea 40 de ofițeri şi un efectiv de 1600 de soldați. Cu toate „sforțările" depuse, având în față „ploi de gloanțe", a fost scos din luptă, fiind rănit la piciorul stâng. După vindecare, revine în activ în Moldova, combătând, în lipsa medicului, tifosul exantematic ce cuprinsese 500 recruți din cei 600 pe care-i avea sub comanda sa, reuşind să evite pierderi omeneşti mari (a pierdut numai 7% dintre recruți, față de 90% pierderi înregistrate la companiile din jur). Pentru că a fost un *„ofițer conştiincios şi curajos"*, i s-a dat ordinul *„Regina Maria"* clasa a II-a. Se distinge din nou în luptele de la Tg. Ocna şi pe frontul Mărăşeşti, pentru care este propus la înaintare în grad de căpitan şi decorat cu ordinul francez *„Legiunea de Onoare"*[15].

De aceeaşi *„bărbăție în luptă"* a dat dovadă şi învățătorul Dumitru Grigorescu, din comuna Laloşu, intrând în companie cu gradul de sublocotenent. A luat parte la toate luptele din Transilvania până la Sibiu şi pe Valea Oltului în retragere. A făcut adevărate acte de vitejie pe muntele Pleşu din Argeş. Fiind rănit, refuză evacuarea, însă este internat şi, apoi, a fost clasat din cauza infirmității.

„Am refuzat a pleca de la partea activă – scria în memoriul său învățătorul din Laloşu – dar, fiind chemat la cartierul Diviziei XI şi găsindu-mă în imposibilitatea de a mă mai duce pe front, din cauza infirmității ce am avut la mâna dreaptă, am rămas tot la partea activă la Divizie". A fost înaintat la gradul de locotenent. Pentru *„bravură şi pildă de devotament"*, este propus la decorare cu ordinul *„Steaua"* şi *„Coroana României"*, ambele în grad de cavaler, cu panglică şi virtute militară[16].

[14] *Ibidem*, dos. 20/1919-1920, f. 33.
[15] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 53-54.
[16] *Ibidem*, f. 28.

O caracterizare asemănătoare i se face şi învăţătorului din Genuneni, Dumitru B. Nicolaescu zis Dumitru B. Stancu[17], care a luptat, la început, în Regimentul 2 Vâlcea, cu gradul de sublocotenent, sub numele de Stancu Dumitru, apoi, pentru merite de *„bravură”*, este avansat la gradul de locotenent.

Participă la luptele pentru trecerea Carpaţilor (Râul Sadului, Şelimber-Veştem, Cisnădie, Răşinari şi Orlat), apoi, în retragere, a luptat în defileul Oltului unde, fiind rănit, va fi evacuat la spital, după care va fi detaşat ca ofiţer instructor la Şcoala de cadre de la Centrul de instrucţie al Diviziei Aroneanu-Iaşi.

Aici, îngrijind soldaţii bolnavi de tifos exantematic, a contractat boala, iar după însănătoşire, s-a întors la regiment pe front, luând parte la lupte grele (pe frontul Fiţioneşti-Mănăstirea Panciu), până la Mărăşeşti. Şi-a făcut datoria cu prisosinţă şi curaj, după cum rezultă din notările şefilor militari ierarhici din care reproducem câteva rânduri: *„A luat tot timpul parte activă la toate acţiunile Regimentului Vâlcea 2. A fost un educator şi un instructor desăvârşit. Este adevăratul învăţător-ofiţer visat. Tot timpul a fost pe linia I, onoare ce o reclamă întotdeauna şi s-a remarcat prin conştiinţă, pricepere şi curaj. Toate însărcinările ce i s-au dat le-a îndeplinit foarte bine, denotând şi un spirit de iniţiativă bine înţeles. Este un ofiţer de încredere, căruia i se poate încredinţa orice însărcinare şi pe care se poate conta oricând”*. A fost decorat cu ordinul *„Coroana României”* cu spadă, în grad de cavaler[18].

Înaintarea trupelor prin Carpaţi (Arhiva Muzeului Judeţean Vâlcea).

[17] *Ibidem*, dos. 18/1920-1926, f. 20-21.
[18] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 35.

Învățătorul I. Constantinescu zis Nicolae Ion, de la şcoala Cueni-Cerna, comuna Roeşti[19], a fost mobilizat la Compania I sanitară şi repartizat Coloanei volante de brancardieri a ambulanței de la Divizia I. A însoțit detaşamentul până la Izbiceni-Romanați, când a fost capturat (23 noiembrie 1916) şi, cu cei din detaşament, a luat *„drumul captivității"*. Aici a îndurat *„suferințe"* nenumărate, ale căror puternice efecte numai *„ochiul Providenței le-a temperat în aşa măsură ca să-mi dea putința de a-mi revedea Patria"*. Întors din captivitate, a continuat serviciul sanitar la aceeaşi companie până la sfârşitul războiului. El mărturiseşte că, în timpul luptelor, s-a găsit într-o situație mult mai primejdioasă decât soldatul ce lupta în primele tranşee, pentru că tot timpul l-a petrecut *„sub proiectilele inamicului"; apoi, în timpul captivității, „am fost amenințat în orice clipă nu de o moarte fulgerătoare, ci de una cu mult mai groaznică, aceea a mizeriei chinuitoare, de umilință la care am fost suspus"* şi de a nu avea cel puțin *„mângâierea de a muri pe pământul pentru apărarea căruia plecasem să mă jertfesc"*.

Faptul că unii comandanți de regimente fac caracterizări prea scurte asupra participării la război şi a comportării ofițerilor din subordine, a făcut ca aceste informații să fie întregite cu unele aspecte consemnate în memoriile combatanților învățători. De pildă, învățătorul Constantin C. Stătescu, de la şcoala din comuna Păuşeşti-Măglaşi[20], a fost mobilizat ca soldat şi, tot timpul războiului, a făcut parte ca ofițer combatant în Regimentul 42 Infanterie, cu excepția a 3 luni, când a fost detaşat la Batalionul de jandarmi pedeştri Bucureşti. Aici *„s-a achitat bine de datorie"* şi a fost avansat sublocotenent. Revenit la regimentul său, a îndurat toate greutățile retragerii în Moldova până la Dobrovăț-Vaslui, unde s-a îmbolnăvit de tifos exantematic. După ieşirea din spitalul Socola-Iaşi, s-a reîntors la regiment şi apoi pe front. În mai 1917, făcând parte din detaşamentul trimis la Iaşi pentru *„potolirea ruşilor care urmăreau detronarea Regelui"*, a contribuit în mod *„excepțional"* la atenuarea exploziei din gara Nicolina, minată de ruşi, salvând, împreună cu compania sa, o mare cantitate de echipament militar de război. Participă apoi la luptele crâncene, soldate cu sute de victime pe frontul de la Tecuci, Balta – Seacă – Pădureni, apoi la Muncel – Poenile şi la Pop – Varnița, unde au mai căzut alți doi camarazi vâlceni, colegul său, Pomană Ilie, din comuna Ştefăneşti (Socola), şi *„amicul"* Costeanu Al. – avocat (19 august 1917). Spre sfârşitul războiului, participă la luptele pentru *„dezarmarea ruşilor"*, urmărindu-i până la Nistru. În memoriul său, învățătorul Constantin Stătescu scrie, cu sinceritate şi modestie, că *„tot timpul mi-am făcut datoria, executând pe deplin toate însărcinările ce mi-au fost date, lucru de care vorbesc foile calificative ținute de regiment"*[21].

Învățătorul Gh. P. Andreescu, din Şirineasa-Ciorăşti[22], a făcut parte din Regimentul 42 Infanterie, batalionul 4, şi s-a distins în luptele de la Sălătrucel – Argeş şi Frunțile – Argeş, apoi a luat parte la *„hărțuielile din retragere"* din Argeş până în Prahova.

A fost comandant de companie şi s-a remarcat printr-un *„umanism"* aparte la sprijinirea soldaților săi, *„prinşi în ghearele tifosului exantematic"*, fiind citat prin ordinul de

[19] *Ibidem*, dos. 20/1918-1920, f. 31.
[20] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 39.
[21] *Ibidem*, f. 40.
[22] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 21-22.

zi pe brigadă de colonelul comandant Niculescu Dragomir (ulterior decedat). A contractat şi el tifos, iar după vindecare, de la Spitalul Socola-Iaşi, a participat la luptele din august 1917, din judeţul Putna (Poenele Popii – Muncelul), iar pentru merite deosebite (*„se achită foarte bine de însărcinări”*) a fost avansat locotenent. Se distinge, alături de Regimentul 34 Infanterie, în acţiunea de dezarmare a trupelor din Armata 9 Rusă, îndeplinind tot timpul însărcinarea de *„post înaintat”*, apoi face parte din trupele ce ocupă frontul Bucovina – Siret, ia parte la acţiuni pentru paza Nistrului, până la sfârşitul războiului. Nu are nicio decoraţie de pe urma războiului, cu toate că a fost propus de şefii săi direcţi, de mai multe ori, rămânându-i, drept răsplată *„ostenelelor”* sale, împăcarea conştiinţei că şi-a făcut datoria şi că a luat parte la războiul pentru întregirea neamului.

Aprecieri interesante şi de *„bravură”* la adresa învăţătorului din Şirineasa le găsim şi în mărturiile de război ale colegului şi camaradului său de arme, învăţătorul Constantin C. Stătescu din comuna Păuşeşti-Măglaşi. Acesta arată curajul de care a dat dovadă colegul său în gara Nicolina (Iaşi), *„sărind singur cel dintâi”* să stingă focul pus de ruşi la un depozit de muniţii, fiindu-i viaţa în pericol, a salvat mai mulţi cetăţeni civili de a fi victimele exploziei. Tot atunci, el a fost menţionat într-un ordin, pentru că a salvat întregul depozit, lăzile cu muniţii ale companiei sale. *„Nu i s-a acordat nimic* – spune camaradul său –, *mulţumirea lui sufletească a fost şi cea mai profundă răsplată şi că a putut să-şi facă datoria”*[23].

Cercetările documentelor de arhivă scot în evidenţă patriotismul şi devotamentul unor învăţători vâlceni faţă de ţara aflată în *„suferinţă”* şi ameninţată cu *„pieirea”* de duşmani. Această stare de nelinişte, nesiguranţă şi responsabilitate care pusese stăpânire pe cei mai mulţi dascăli, determină pe unii dintre cei *„reformaţi”* de serviciul militar, să ceară cu insistenţă să se înroleze pentru a merge pe front pentru a salva ţara de la dezastru şi de a fi alături de colegii lor de breaslă. Semnificativă, în acest sens, este atitudinea învăţătorului Ion Nicolaescu, de la şcoala din Măldăreşti de Horezu, care, după anunţarea mobilizării din 15 august 1916 şi după ce şcoala reuşeşte să-şi deschidă cursurile la 1 noiembrie 1916, pentru a funcţiona numai până la 7 noiembrie, *„când invazia duşmană era în apropierea comunei”*, învăţătorul se hotărăşte să se refugieze.

„Neputând suporta dominaţia străină, nici împăcarea cu ideea că vom fi bătuţi în acest război – mărturisea învăţătorul într-un memoriu scris pe 7 septembrie 1918 – *mi-am strâns ce am putut şi am apucat drumul refugiului, pe acea vreme nefiind militar, întrucât fusesem reformat încă din 1909, pe când îmi făceam serviciul militar la Regimentul 1 Călăraşi. Supus la toate peripeţiile refugiului, am ajuns în Moldova pe la 25 noiembrie 1916. M-am prezentat la minister, de unde mi s-a încredinţat conducerea şcoalei primare din comuna Brăeşti, judeţul Dorohoi, funcţionând până la 1 iulie 1917. Cu această ocazie, am dat 16 absolvenţi, aducându-mi-se şi toată lauda pentru pregătirea lor, de către delegatul ministerului... În toamna anului 1917, austriecii au rupt frontul rusesc din Bucovina, tocmai în momentul când trupele noastre loviseră ofensiv la Mărăşeşti. Nemaiputând sta deoparte şi a privi primejdia ce ne ameninţa de a fi goniţi şi din colţişorul de ţară ce ne mai rămăsese, în tovărăşie cu colegul meu, C.*

[23] *Ibidem*, f. 39.

Ionescu, învățător, refugiat şi el din județul Prahova, ne-am decis să mergem în ajutorul fraților noştri ce luptau pe front. În acest scop ne-am prezentat cercului de recrutare căruia îi aparțineam cu câte o petiție cerând a fi înrolați, renunțând, eu la reforma ce o aveam, el la dispensa medicală".

În urma stăruințelor lor, cei doi învățători au fost admişi, apoi trimişi pentru instrucție la Şcoala Militară din Botoşani, iar după terminarea cursurilor, au fost repartizați la Regimentul 42 Infanterie, cu gradul de *„elev plutonier"*.

Învățătorul Ion Nicolaescu a participat la câteva confruntări militare cu inamicul aflat în retragere şi a luat parte la dezarmarea ruşilor care amenințau cu incendierea oraşul Botoşani, fiind aflați în dezorganizare, în urma *„revoluției bolşevice"*, şi acționând în bande la jefuirea populației. Învățătorul vâlcean îşi exprima mulțumirea sufletească că a reuşit, cu modesta lui contribuție, să-şi apere țara sa *„mult iubită"*, fără a primi pentru asta ordine sau decorații[24].

Aceeaşi profundă mulțumire, că şi-a făcut datoria față de țară, o are şi învățătorul Ion I. Antonescu, de la şcoala din comuna Cheia, care a fost cel dintâi sublocotenent de rezervă căruia i s-a dat cu încredere comanda unei companii în timpul luptelor de la Sălătrucel (Argeş) şi, în retragere, pe valea Oltului. El s-a distins şi în luptele din Moldova, în cadrul Regimentului 16, Divizia 7, în marile confruntări cu inamicul de la Mănăstirea Caşin, Oituz, Slănic şi Tg. Ocna[25].

Despre învățătorul C. Mărgineanu, de la şcoala din comuna Tetoiu[26], comandantul Batalionului 5 Vânători notează că, în iarna 1917/1918, învățătorul fiind la partea sedentară, ca secretar, când corpul de militari a rămas fără medic şi fără sanitar, din proprie inițiativă, *„fiind conştient de riscul asumat"*, a îngrijit, cu multă însuflețire, bolnavii de tifos exantematic, însoțindu-i prin infirmerii şi cantonamente, dându-le ajutorul necesar *„cu pricepere şi dăruire"*. Pentru că s-a achitat cu *„bravură"* de o responsabilitate voluntară, i s-a acordat distincția *„Crucea Regina Maria"*.

Artileria în ofensivă
(Arhiva Muzeului Județean Vâlcea).

[24] *Ibidem*
[25] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 26-27.
[26] *Ibidem*, dos. 20/1919-1920, f. 54.

Şi învăţătorul sublocotenent Teodor Dumitrescu, din comuna Zătreni, s-a distins în lupte *„cu destoinicie”*, ca *„un brav camarad”*, însă a căzut prizonier, cu Divizia X, la Periş, în ziua de 23 noiembrie 1916[27].

În luptele crâncene de la Gheorghieni (22 noiembrie 1916), deşi rănit, învăţătorul Gh. Trufelea, din comuna Greci, refuză să fie evacuat, este rănit a doua oară şi, în cele din urmă, este scos din luptă, rămânând invalid de război[28].

Dovadă de curaj dă şi învăţătorul P. Manu, de la şcoala din comuna Prundeni, fiind comandant de pluton, apoi comanadant de companie, ia parte la luptele de la Sibiu şi de pe Valea Oltului, iar în Moldova, pe Valea Zăbrăuţului, lângă Panciu, este rănit de două ori. Despre activitatea sa pe front, el menţionează, într-un memoriu, că *„numai şefii lui ierarhici i-au adus mulţumiri şi laude”*, pentru că *„şi-a servit patria cu dăruire”*[29].

Tot în luptele pentru întregirea neamului românesc s-a remarcat eroul-învăţător Dumitru Nicolaescu, de la Şcoala Bodeşti, care a participat la toate luptele Regimentului 2 Vâlcea, cinstindu-i numele[30]. Mobilizarea din 14 august 1916 l-a surprins pe învăţător cu regimentul la Brezoi, apoi, a făcut primul botez de sânge al regimentului pentru cucerirea muntelui Dobruni, unde a făcut 43 de prizonieri cu compania sa. Participă, cu un *„pluton de sacrificiu”*, sub comanda generală a colonelului Moşoiu, la „teribilele” lupte de la Orlat, unde şi-au găsit mormântul floarea Regimentului 2 Vâlcea, ofiţeri şi trupă. Aici este rănit, însă renunţă să fie evacuat şi rămâne în mijlocul camarazilor, pentru a îndura cu ei mai departe războiul.

Curajul, sacrificiul, perspicacitatea şi operativitatea dovedite în cursul acţiunilor de luptă atrag atenţia colonelului Moşoiu, comandantul Brigăzii a III-a Infanterie, care îl propune pentru a fi decorat cu *„Virtutea Militară de aur”*.

În luptele de pe muntele Blidariei, cu două plutoane aflate sub comanda sa, reuşeşte, timp de 24 de ore, să reziste atacurilor înverşunate ale inamicului, care îi tăiase retragerea, reuşind apoi, cu mari sacrificii ale ostaşilor de sub comandă, să revină la poziţiile regimentului său. Bucurându-se de încrederea comandanţilor, în multe acţiuni militare executate cu succes, i s-au încredinţat să conducă şi alte misiuni de luptă, la Sadu, Tălmaciu-Boiţa sau la Gropile Turcilor, unde, în urma unor aprige şi violente confruntări, în ziua de 22 septembrie 1916, a căzut grav rănit de un obuz în umărul stâng. După o refacere scurtă, la Spitalul nr. 32 din Râmnicu-Vâlcea, este trimis de Armata I în apărarea podului de la Drăgăşani, pentru a apăra retragerea trupelor noastre de pe Valea Oltului, apoi participă la „disperatele” lupte care s-au dat la Curtea de Argeş, Ioneşti-Titu, Amara, Buda, Râmnicu-Sărat etc. În ianuarie 1917, *„a căzut bolnav de tifos exantematic”* şi, chiar în această stare, nu a ezitat niciun moment de a conduce compania sa, prin diferite activităţi, în combaterea epidemiei *„ce secera tinerii ostaşi grozav”*.

---

[27] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 56-57.

[28] *Ibidem*, dos. 24/1917, f. 130

[29] *Ibidem*, dos. 7/1919, f. 45.

[30] S.J.V.A.N., fond Revizoratul Şcolar, dos. 7/1919, f. 31-34; detalii se găsesc în dosarele 18/1920-1926; 20/191-1920. În evidenţa militară şi în memoriul personal din 12 septembrie 1919, întâlnim numele său de Dumitru Nicolaescu-Mămăligioiu, în schimb se semnează numai Dumitru Nicolaescu.

În timpul războiului, participă la o serie de acțiuni riscante în scopuri diversioniste, organizând incursiuni, noaptea, în tranşeele inamicului, pentru capturarea unor soldați sau ofițeri. Într-o asemenea confruntare, a fost „contuzionat" de un obuz, rămânând în neştire patru zile, după care, revenindu-şi, renunță să fie evacuat pentru refacere la Spitalul divizionar.

Pentru faptele sale de arme, a fost citat, prin ordin de zi pe Divizie, pentru *„bravură şi devotament"*. La 24 februarie 1918, în urma unui ordin sosit de la Marele Cartier General, i s-a cerut o scurtă autobiografie pentru faptele de arme săvârşite, fiind şi fotografiat pentru albumul național „Eroii neamului".

Fiind demobilizat şi reîntors acasă, la 14 iunie 1918, trăieşte o adevărată dramă sufletească şi o profundă dezamăgire. *„Făcându-mi o detestabilă impresie purtarea autorităților comunale locale* – arată el într-un memoriu din 12 septembrie 1919 – *cum şi o parte din locuitori – dezertori de front –, care s-au pus slugi armatelor de ocupație, făcând averi de zeci de mii de lei de pe spinarea nenorociților lor consăteni, am căutat să-i readuc din nou la sentimente naționale, patriotice şi dinastice, îndemnând pe săteni, prin diferite convorbiri avute în biserică, primărie, aiurea, să fie la înălțimea evenimentelor şi să nu piardă credința în Dumnezeu, căci «dreptatea va triumfa»"*.

Deşi a avut *„purtare națională"* printre săteni, primarul comunei a raportat atitudinea sa la comandura din Râmnicu-Vâlcea, ca fiind *„revoluționară"*, contaminată pe front, de la ruşi. A fost arestat, dat în judecată la Tribunalul Marțial şi amendat cu suma de 1000 de lei, pe motiv că propagă *„idei periculoase"* printre săteni. În pofida acestor *„scenarii invidioase"*, pe care învățătorul din Bodeşti le depăşeşte cu seninătate, îşi continuă cu perseverență şi credință opera haretiană pentru a fi de folos comunității sale. La 27 decembrie 1918, mobilizează întregul sat la un mare parastas, organizat de el, pentru eroii morți în războiul din 1916-1918, şi ia inițiativa ridicării unui Monument al Eroilor morți din comună, în fruntea cărora şi-a dat tributul de sânge colegul său de breaslă, eroul sublocotenent în rezervă – învățătorul Toma Borcan, contribuind personal cu suma de 500 lei. Tot atunci constituie un comitet filantropic, al cărui preşedinte va fi, pentru ajutorarea copiilor orfani şi săraci şi organizează conferințe şi spectacole teatrale, între care şi piesa „Se face ziuă", interpretată de învățători. Acelaşi inimos dascăl a contribuit, cu bani proprii şi cu ajutorul enoriaşilor, prin subscripție, să strângă suma necesară pentru a cumpăra un clopot pentru biserică (cu suma de 3967 lei şi 75 bani), deoarece armatele inamice de ocupație, pretutindeni în țară, devastaseră şi confiscaseră toate bunurile existente, inclusiv clopotele bisericilor.

Cu toate că activitatea sa la catedră şi extraşcolară a fost bogată şi apreciată de săteni, Dumitru Nicolaescu nu a fost recompensat cu „nimic" de Revizoratul Şcolar, din motive *„obscure"* şi greu de înțeles. În schimb, învățătorul-ostaş din Bodeşti avea sufletul împăcat şi era mândru pentru faptele sale pornite din dragostea şi prețuirea pentru țara şi neamul său.

Ca drept recunoştință pentru participarea la campania din Bulgaria, în timpul Războaielor Balcanice (1912-1913), i s-a conferit medalia *„Avântul Țării"* (14 martie 1914), iar pentru activitatea desfăşurată pe frontul din Primul Război Mondial a fost

recompesat cu Ordinul „Steaua României" în grad de cavaler cu spade şi panglică, *„Virtutea Militară"* şi *„Crucea de Război"* franceză, fiind înaintat la gradul de locotenent în rezervă.

În istoria Primului Război Mondial, alături de alte sute de pilde de eroism date de ostaşii români în confruntările cu inamicul care ne-a invadat ţara, amintim ca simbol şi pe fiul Eroului Necunoscut, elev al şcolii vâlcene, Amilcar Săndulescu, originar din comuna Mădulari de Beica. Tatăl său, învăţătorul caporal Constantin Săndulescu, un dascăl priceput şi destoinic, a plecat pe front, alături de colegii săi, la chemarea glasului ţării spre a-i apăra fruntariile şi a elibera pe ceilalţi fraţi români aflaţi sub stăpânire străină. Pe frontul din Ardeal, s-a luptat cu curaj şi *„a cucerit pas cu pas pământul ce se afla sub călcâiul vrăjmaşului"* şi a murit eroic în Moldova, *„pământ pe care, din mijlocul atâtor suferinţe adunate acolo, răsăreau şi se înălţau spre soare şi izbândă nădejdile noastre toate"*[31]. Feciorul lui, Amilcar, nu avea atunci decât 6 ani. Mai târziu, în cadrul serbărilor şcolare dedicate eroilor neamului, din mai 1923, de la Mărăşeşti, i-a fost dat lui, copilul oşteanului jertfit, orfanului de război Amilcar Săndulescu, să aleagă, la acea grandioasă ceremonie, pe cel care avea să devină simbolul jertfei trecute, simbolul nădejdilor şi jertfelor viitoare. Clipa a fost emoţionantă: Amilcar – *„dintre sutele de mii de orfani, cel mai bun"* – a înconjurat cu privirea cele zece sicrie aflate în preajma sa şi, oprindu-se asupra unuia dintre ele, a întins mâna dreaptă. *„A fost o clipă de tăcere mută. S-a oprit răsuflarea şi lacrimile tuturor, iar el a rostit atunci cele patru cuvinte care pot fi înţelese în toată adâncimea lor..., dar nu pot fi niciodată tâlcuite: «Aici este tatăl meu!»"*[32]. În privirile înlăcrimate ale mulţimii, feciorul vâlcean şi-a plecat uşor genunchii în faţa sicriului, şi-a rezemat uşor fruntea de marginea lui rece şi, străin de lumea adunată acolo, a îngânat cuvinte, pornite din inimă, nimai de el înţelese. A devenit, din acel moment, fiul Eroului Necunoscut, un simbol; de atunci, orfanul neamului s-a numit, pe bună dreptate, fiul Eroului Necunoscut.

Dintre cadrele didactice care au participat pe front în marile bătălii pentru întregirea neamului, învăţătorii au dat cel mai mare tribut de sânge. Nu avem, însă, date precise pentru evaluarea exactă a acestor jertfe omeneşti pentru judeţ. Documentele de arhivă şi precizările făcute de comandanţii regimentelor militare confirmă că, în timpul războiului, au murit 20 de învăţători *„răpuşi de gloanţe"*. La aceştia se adaugă şi alţi colegi şi camarazi de-ai lor care, fiind răniţi, au fost trimişi de unităţi în spitalele militare unde au fost seceraţi de tifos exantematic.

Jertfa de sânge a dăscălimii vâlcene, pentru făurirea Marii Uniri, s-a completat cu 14 răniţi, din care 9 cu răni grave, iar 6 dintre ei rămaşi *„infirmi"* toată viaţa. Mulţi dintre răniţi, precum şi alţi învăţători distinşi în lupte au fost decoraţi cu mari ordine militare. Şi tot pentru vitejia de care au dat dovadă pe câmpul de luptă, majoritatea celor răniţi şi decoraţi au fost avansaţi la gradul de locotenent şi căpitan.

Redăm tabelul, parţial reconstituit, al învăţătorilor decedaţi, răniţilor şi decoraţilor din Războiul pentru Întregirea Neamului, din judeţul Vâlcea.

---

[31] D. I. Atanasiu, *Amilcar Săndulescu, fiul Eroului Necunoscut*, în „Ramuri", S. A. Institutul de artă grafică, Craiova, 1923.

[32] *Ibidem*, pp. 38-39; N. Andrei, Gh. Pârnuţă, *op. cit.*, p. 496.

TABLOUL
cu învățătorii din județul Vâlcea, care au fost decorați sau cei care au decedat sau au fost răniți în Războiul pentru Întregirea Neamului din 1916-1918, pentru întocmirea Albumului de comemorare a „EROILOR NEAMULUI”

Nr. crt.	*NUMELE şi PRENUMELE*	*LOCALITATEA*		*OBSERVAȚIUNI*
		COMUNA	*CĂTUNUL*	
1.	AL. ANDREIAN	MALAIA	MALAIA	MORT
2.	I. MĂRGĂRITESCU	NEMOIU	COMANU	RĂNIT
3.	D. H. DUMITRESCU	OLĂNEŞTI	OLĂNEŞTI	MORT
4.	P. MANU	PRUNDENI	DĂEŞTI	DECORAT
5.	ILIE MARINESCU	RÂMEŞTI B.	RÂMEŞTI	MORT
6.	ION IONESCU	RACOVIȚA	RECEA	RĂNIT
7.	PETRE DĂESCU	ŞIRINEASA	CIORĂŞTI	MORT
8.	P. MIULESCU	-//-	-//-	RĂNIT
9.	GH. ANDREESCU	-//-	-//-	DECORAT
10.	N. GRIGORESCU	STOENEŞTI	STOENEŞTI	-//-
11.	ILIE POMANĂ	ŞTEFĂNEŞTI	SOCOLA	MORT
12.	DUMITRU BOȚOCAN	VAIDEENI	VAIDEENI	MORT
13.	ION MICUDA	ZĂVOENI	ZĂVOENI	RĂNIT
14.	ION POPESCU	CÂINENI	ROBEŞTI	RĂNIT
15.	C. ANDREICĂ	CĂZĂNEŞTI	CĂZĂNEŞTI	MORT
16.	M. RĂDULESCU	LOCUSTENI	LOCUSTENI	DECORAT
17	ILIE MÂRZAN	ALUNU	ALUNU	MORT
18.	V. GIURAN	AMĂRĂŞTI	MODOIA	DECORAT
19.	GH. VĂLESCU	BREZOI	BREZOI	RĂNIT
20.	D-TRU NICOLAESCU	BODEŞTI	BODEŞTI	DECORAT şi rănit
21.	ION ANTONESCU	CHEIA	CHEIA	DECORAT
22.	TOMA BORCAN	COSTEŞTI	FERIGILE	MORT
23.	ION MOTOC	CĂLINEŞTI	CĂLINEŞTI	MORT
24.	P. G. ILINA	FRĂȚILA	PREJOIU	MORT
25.	V. TRANĂ	FOLEŞTI	FOLEŞTI de SUS	MORT
26.	D. NICULESCU	GENUNENI	GENUNENI	DECORAT şi rănit
27.	GH. TRUFELEA	GRECI	GRECI	RĂNIT
28.	ILIE VOICU	GHIOROIU	GHIOROIU	RĂNIT
29.	V. GODEANU	LĂPUŞATA	SĂRULEŞTI	MORT
30.	ION SĂRARU	LUNGEŞTI	LUNGEŞTI	MORT
31.	D. GRIGORESCU	LALOŞU	LALOŞU	RĂNIT
32.	C. SĂNDULESCU	MĂDULARI	BEICA	MORT
33.	ION MĂNESCU	Mănăstireni	COŞANI	MORT
34.	GRIG. MERIŞESCU	-//-	SURPATE	RĂNIT
35.	AL. TURCITU	Muiereasca	Muiereasca de Jos	DECORAT şi rănit
36.	ION IONESCU	-//-	Muiereasca de Sus	Mort
37.	C-TIN NICULESCU	MIHĂIEŞTI	MĂGURA	DECORAT şi rănit
38.	C. ARJOCA			MORT
39.	ION DAN			MORT

Numeroasele ordine de zi militare şi decorarea multor învăţători vâlceni demonstrează comportamentul lor eroic pe câmpul de luptă şi exemplul lor de dăruire patriotică în slujba ţării. Ei au înţeles că participarea activă la războiul pentru desăvârşirea unităţii naţionale este o datorie de onoare care merită orice sacrificiu. Aceşti dascăli curajoşi erau chemaţi, la şcoală, să trezească dragostea de ţară şi de neam, iar ca ofiţeri, pe câmpul de luptă, nu puteau altfel decât să se pună în fruntea foştilor elevi spre a-i duce la biruinţă. Pilda lor a fost cea mai frumoasă şi edificatoare lecţie de patriotism pe care dascălii vâlceni – şi cei din celelalte judeţe ale ţării – au desfăşurat-o cu pasiune şi abnegaţie, în faţa foştilor elevi. Era încă o mărturie stăruitoare a îndemnului lui Spiru Haret, transformat în fapte nobile pentru unitatea, demnitatea şi tăria neamului românesc.

Odată cu terminarea războiului, lăsând armele, după ce îşi făcuseră din plin datoria către ţară, tot corpul profesoral vâlcean îmbrăţişa din nou condeiul şi vorba bună, revenind la menirea lor de bază: să continue lupta, pe alte fronturi, pe care le părăsiseră numai pentru o clipă, în condiţii istorice împovărătoare, pe fronturile luptei împotriva neştiinţei de carte, ale luptei cu *„întunericul”* care mai sălăşluia în lumea satelor noastre.

*

* *

Printre bătăliile campaniilor din anii 1916-1917, cu rezonanţă în epocă şi peste timp, se înscrie şi cea care s-a desfăşurat în luna septembrie 1916, în zona Sibiu-Câineni, apoi, în retragere, pe defileul Oltului. Este de remarcat că, în această zonă, legăturile istorice ale românilor de pe ambii versanţi ai Carpaţilor, în general, intensa viaţă spirituală românească ce pulsa în favoarea Unirii pe întregul spaţiu intra- şi extracarpatic şi, deci, şi în zonele Sibiului şi ale Vâlcii, au făcut ca Transilvania să prezinte un interes aparte în planurile de campanie ale militarişti germani.

În acest context, bătălia care s-a desfăşurat în aria geografică de la sud de Sibiu este prima ciocnire de proporţii dintre trupele noastre şi forţele unite ale Puterilor Centrale în anii participării României la Primul Război Mondial. În această zonă, au participat la marile confruntări cu inamicul subunităţile din Regimentul 2 Vâlcea, comandate de colonelul Traian Moşoiu, în care se aflau majoritatea dascălilor vâlceni cu grade de sublocotenenţi şi locotenenţi.

La acţiunile din zona Orlat, se înscrie şi lupta dusă până la supremul sacrificiu de o subunitate din Regimentul 2 Vâlcea pe dealul Merezi, situat în imediata vecinătate a satului Fântânele[33]. Pe timpul desfăşurării acelor încleştări, s-au evidenţiat, prin vitejia şi eroismul de care au dat dovadă, doi fraţi, din comuna Lădeşti – satul Nisipi – Vâlcea, ambii învăţători, sublocotenenţii în rezervă Vasile şi Gavril Godeanu, primul mort în acea luptă[34]. Confruntarea militară de pe dealul Merezi a fost dramatică. După două săptămâni de lupte crâncene, încercuiţi de armata germană, românii au fost atacaţi prin spate în ziua de 9 septembrie (stil vechi), când a fost împuşcat în cap mortal comandantul unităţii, sublocotenentul Vasile Godeanu. În aceeaşi campanie, se afla şi fratele acestuia, tot sublocotenent în rezervă, Gavril Godeanu. Acesta a supravieţuit încleştărilor.

[33] Sergiu Purece, Petre Bardaşu, Gheorghe Simeanu, *Ani de restrişte*, Editura Antim Ivireanul, Râmnicu-Vâlcea, 1997, p. 90.

[34] *Ibidem*, p. 91.

Îndurerat de pierderea fratelui său şi retras între munți, Gavril Godeanu are puterea să scrie câteva rânduri părinților săi:

„Întristatei familii Ion Godeanu – Nisipi-Vâlcea, iubiții mei părinți şi frați, azi, 9 septembrie a încetat din viață mult iubitul nostru fiu şi frate – Vasile – la o luptă ce a fost lovit de un glonț Dum-Dum, a ieşit în ceafă şi i-a împrăştiat creierii. Nu va trece mult şi în curând mă voi duce şi eu după iubitul meu frate. Primiți lada lui. Vă scriu, alături de el, într-un vârf de munte, unde-l îngropăm fără popă, fără lumânare, numai sub jalea întregii companii. La noapte ne atacă şi eu cred că mâine să mai văd şi eu lumina zilei. Vă pun aici o picătură din sângele lui ca să-l sărutați, că pe el n-ați avut mila să-i dați ultimul sărut. Adio, scumpii mei părinți, frați şi toate rudele. Gavril"[35].

În aceeşi zi, într-un atac masiv al nemților, a fost masacrată toată compania, ostaşii români fiind loviți şi în cap după ce au fost împuşcați. Pe timpul luptelor desfăşurate ulterior, sublocotenentul învățător Gavril Godeanu a supraviețuit, dar a fost luat prizonier şi transportat în Germania, fiind deținut în lagărul de prizonieri români de la Krefeld. Reîntorcându-se în țară, în septembrie 1917, a fost remobilizat şi a participat la ultima campanie a armatei române. Pentru *„bravură"* în luptă, i s-a acordat decorația *„Mihai Viteazul"*[36].

Referitor la lupta de la Merezi (Cacova), unde a căzut învățătorul sublocotenent Vasile Godeanu şi unde au fost masacrați 75 soldați ai companiei sale, imediat, cetățenii satului Cacova, din ordinul Jandarmeriei maghiare, au fost puşi să îngroape în tranşee trupurile celor 75 de ostaşi români căzuți în lupte.

După şapte ani, în 1923, locuitorii satului, animați de un profund respect față de eroii căzuți pentru întregirea neamului, au deshumat pe acei ostaşi eroi şi i-au reînhumat, după datina străbună, într-un mormânt comun, pe platoul numit Augur, de pe acelaşi deal Merezi, aproape de sat. Fiind prezenți, părinții sublocotenentului erou Vasile Godeanu au identificat corpul propriului lor fiu, care se afla învelit într-o manta de piele. După încheierea războiului, în fiecare an, la 9 Mai, locuitorii satului îşi aduc prinosul de recunoştință față de eroi, depunând pe acel platou flori ale recunoştinței celor rămaşi sub Soarele libertății şi cerul senin al Patriei unite[37].

Eroul sublocotenent Vasile Godeanu (Arhiva Muzeului Județean Vâlcea).

[35] *Ibidem*, p. 92-93.

[36] *Ibidem*, p. 93; cf. col. dr.(r) Victor Atanasiu, *Bătălia din zona Sibiu-Câineni*, Editura Militară, București, 1982, p. 91.

[37] Sergiu Purece, Petre Bardaşu, Gheorghe Simeanu, *op. cit.*, p. 92.

Cu acest prilej, şcolarii şi tinerii localităţilor din jur, îndrumaţi de dascălii lor, cântau versurile scrise de rapsodul popular Stana Miclăuş, având titlul *Versul eroilor din Regimentul 2 Vâlcea*. Citǎm trei strofe din acestea[38]:

Of iubiţi părinţi,
Trişti şi-mbătrâniţi,
Nu mai suspinaţi,
Nu mai aşteptaţi,
Că ai voştri fii
N-au rămas pustii,
Că-s înmormântaţi
Dincoace de Carpaţi:
Într-un vârf de deal,
În mândru Ardeal,
Lângă un sat mic,
Cacova numit.

Mai târziu, în anul 1976, prin muncă voluntară, în satul Fântânele (fost Cacova), s-a înălţat un frumos monument, ridicat în cinstea eroilor satului Fântânele şi a celor 75 de eroi ai Regimentului de Infanterie 2 Vâlcea. Cuvintele scrise pe plăcile de marmură, artistic executate, constituie un omagiu adus cu recunoştinţă eroilor căzuţi în apărarea neamului românesc[39]:

„Spuneţi generaţiilor viitoare că noi am făcut suprema jertfă pe câmpul de luptă pentru unitatea naţională a poporului român."

„Recunoştinţă ostaşilor din Regimentul 2 Vâlcea, căzuţi eroic în lupte pe dealul Merezi – septembrie 1916 – pentru desăvârşirea unităţii de stat a României."

Starea şcolilor după război

Războiul trecuse, dar lăsase răni adânci, în parte nevindecabile. Comisiile de evaluare a pagubelor produse de război, care s-au constituit în fiecare localitate, au scos în evidenţă adevărate jafuri şi dezastre pricinuite de armatele de ocupaţie, completate cu alte pagube făcute cu bună ştiinţă de unii locuitori. La şcoala din Crăpăturile, *„totul a fost devastat lăsând numai pereţii goi"*, iar şcoala a fost întrebuinţată de armata austro-ungară ca loc de cartiruit[40]. Şcoala din Zătreni a fost ocupată, în iarna anului 1916/1917, de trupele inamice şi folosită ca *„locuinţă, magazie, bucătărie, brutărie şi grajd"*. La plecarea trupelor, s-a ars şi furat întreaga zestre şcolară: biblioteca, cu peste 600 de volume legate în pânză, colecţiile pe ani ale revistelor „Albina", „Antialcoolismul", „Jurnalul Societăţii Centrale Agricole", „Şezătoarea săteanului", „Revista învăţătorilor şi învăţătoarelor", „Uniunea Corpului Didactic" etc. A fost distrus muzeul şcolar, 200 de stupi sistematici cu albine, cu o producţie de 4000 kg miere – una dintre podoabele

[38] Col. dr. (r) Victor Atanasiu, *op. cit.*, p. 92.
[39] Ziarul „Flacăra" din 23 noiembrie 1978; cf. Victor Atanasiu, *op. cit.*, p. 93-94.
[40] *Ibidem*, dos. 14/1918-1919, f. 12.

şcolii şi cel mai frumos exemplar grădinăresc –, au dispărut până şi grătarele de la sobe şi clanţele de la uşi. Pagubele erau evaluate la suma de 13.686 lei, la preţul de dinainte de război[41]. Devastată în întregime a fost şi şcoala din Grădiştea, iar biblioteca, care era considerată „floarea" cercului cultural din zonă, cu un număr de peste o mie de volume, cărţi de literatură, legate în pânză şi piele, a fost distrusă, cărţile fiind folosite la încălzitul trupelor cartiruite în şcoală[42]. Pagube de peste 15.000 şi 20.000 lei au fost înregistrate şi la Şcoala de Fete din Drăgăşani „Laura Simulescu", unde fusese instalată şi o cazarmă. La fel s-a întâmplat la Brezoi, la Călimăneşti şi Bălceşti[43]. Şcoala din Călineşti, construită în 1914, după modelul Casei Şcoalelor, era o *„frumuseţe"* pe Valea Oltului, şi ea a fost *„distrusă complet"*, după ce a fost folosită ca grajd de cai. *„Localul a fost lovit şi de un obuz care, trecând prin fereastră, s-a spart în mijlocul clasei"*, producând mari stricăciuni în valoare de 20.000 lei[44].

Aceleaşi distrugeri au fost găsite şi la şcolile Dejoiu, Pârâieni, Prundeni, Ioneşti, Orleşti, Suteşti, Ghioroiu, Şcoala primară particulară „Lotru" din Brezoi ş. a.[45], iar la şcoala din Robeşti (com. Câineni), *„întreaga sa avere a fost arsă până la temelie"*, fără să se poată salva ceva. Incendierea s-a făcut de artileriştii inamici, iar valoarea pagubelor se ridica la 50.000 lei[46]. Biblioteca şcolară, cea mai înzestrată din judeţ, de la şcoala Pietrari, cu volume şi cărţi în valoare de 32.000 lei, a fost distrusă, ca şi biblioteca personală a dirigintelui I. N. Şoşoacă, deţinând *„cele mai alese volume, cărţi şi reviste legate numai în piele"*[47]. Dirigintele şcolii din Foleştii de Jos, Vasile Stilea, într-un raport către Revizoratul Şcolar, arată că *„în timpul invaziei şcoala a fost devastată în mod oribil"* de către trupele de ocupaţie, *„încât n-a mai rămas nimic"*, şi numai biblioteca valora 2000 lei[48].

Deşi armatele inamice au făcut mari pagube şcolilor în timpul primei perioade a „invaziei", când şcolile au fost folosite pentru cantonamentul trupelor, distrugerile şi marile devastări, făcute cu un cinism nemaiîntâlnit, s-au produs în a doua perioadă, în „retragerea" armatelor austro-ungare şi germane. În această perioadă, au fost distruse şcolile, arhivele, colecţiile de reviste, ziare, iar cărţile bibliotecilor şcolare au fost selectate şi confiscate, iar cele mai multe arse în văzul unora dintre diriginţii de şcoli şi al sătenilor, aşa cum s-a întâmplat la Berbeşti, Colteşti, Bătăşani, Locusteni, Măciuca, Roşiile şi satul Lupueşti, Cheia, Ioneşti, Frăţila, Prejoiu, Pârâieni, Zăvideni, Ştefăneşti, Tetoiu, Şcoala Primară Mixtă „I. Prodescu" Horezu ş.a[49]. Învăţătorul Gh. P. Andreescu, dirigintele şcolii din Şirineasa-Ciorăşti, consemna şi el, în procesul verbal din 15 decembrie 1918, că şcoala sa a servit drept „lagăr" pentru prizonierii ruşi aduşi de armata austriacă pentru a lucra la exploatarea pădurii din Şirineasa, din 21 mai până la 17 septembrie 1917. Sălile de clasă, cât şi locuinţa directorului *„au fost transformate în dormitoare"* pentru prizonieri, iar în retragere, odată

[41] *Ibidem*, f. 16.
[42] *Ibidem*, f. 121.
[43] *Ibidem*, f. 17, 31, 103.
[44] *Ibidem*, f. 76.
[45] *Ibidem*, f. 31, 103; dos. 14/1918-1919, f. 109.
[46] *Ibidem*, f. 109.
[47] *Ibidem*, f. 77-78.
[48] *Ibidem*, dos. 14/1918-1919, f. 69.
[49] *Ibidem*, f. 6-109.

cu părăsirea şcolii, *„totul a fost distrus”*, iar cărţile din biblioteca şcolară *„au fost svârlite şi mare parte din volume furate de necunoscuţi”*[50].

Din rapoartele diriginţilor de şcoli, cu privire la evaluările pagubelor pricinuite de război, rezultă şi măsurile de reconstrucţie şi reparaţii luate în fiecare localitate de autorităţile comunale şi Comitetele Eforiilor şcolare, încât *„n-a rămas nicio şcoală în care diriginţii să stea cu mâinile în sân şi să plângă după ajutoare”*[51].

Revizorul şcolar Alexandru Zugrăvescu preciza, în raportul său către minister, din 9 iulie 1919, că, în fiecare comună, *„toţi sătenii, cu mic cu mare, conduşi de diriginţii de şcoli”*, şi-au dat concursul la *„marea operă patriotică de construcţie”* a comunelor *„lovite de urgia războiului”*[52].

Toate şcolile au fost văruite şi pregătite pentru începerea anului şcolar 1919/1920 *„în condiţii higienice şi gospodăreşti mai bune ca în trecut”*, iar localuri noi s-au dat în folosinţă la Şuşani, Slăviteşti şi Malaia-Ciunget. Cât priveşte situaţia învăţământului primar din anul şcolar 1918/1919, statistic, se prezenta astfel: au funcţionat 161 şcoli rurale, servite de 301 învăţători şi institutori (259 bărbaţi şi 42 femei), din care 252 titulari şi 49 suplinitori. La aceste şcoli au fost înscrişi 20.409 elevi (13.777 băieţi şi 6.632 fete), au frecentat regulat 10.562 elevi, adică 50% din cei înscrişi, au promovat clasele 8.944 băieţi şi fete, adică 84% din cei care au frecventat şcoala şi au promovat cursurile primare 788 (680 băieţi şi 108 fete).

Precum se vede – şi faptul este explicabil pentru greutăţile din acel an – procentul frecvenţilor a fost de numai 50% din copiii înscrişi. „Pricinile” pentru care un număr mare de elevi nu au frecvetat şcoala, după opinia revizorului, au fost: *„Sărăcia multora dintre părinţi şi îndărătnicia altora”*. Pretutindeni au fost copii *„aproape dezbrăcaţi veniţi la şcoală. Unii dintre ei n-aveau decât o hăinuţă şi nişte pantaloni făcuţi din petice. Le lipsea cămaşa, ...mai toţi erau slabi, ofiliţi şi vineţi la faţă”*. Toţi diriginţii motivau frecvenţa scăzută a elevilor la şcoală din *„pricina lipsei de îmbrăcăminte şi încălţăminte”*. Alţi 25% dintre elevii care n-au frecventat şcoala au trebuit să muncească în gospodăria părinţilor sau la lucratul pământului în câmp.

Bolile care au bântuit aproape peste tot au contribuit de asemenea la *„neregularitatea frecvenţei”*. O altă cauză care a contribuit la *„depopularea şcolilor”*, preciza revizorul, a fost *„frecvenţa neregulată a multora dintre învăţători”* la şcoală, completată de lipsa de punctualitate şi fluctuaţia continuă a dascălilor de la o şcoală la alta şi mai ales a suplinitorilor.

În acelaşi an, în mediul urban, au funcţionat 8 şcoli primare din care 3 de băieţi, 3 de fete şi două mixte. În aceste şcoli urbane, au fost înscrişi 1958 elevi şi eleve, servite de 29 cadre didactice (19 institutori şi 10 institutoare)[53].

Abia în anul şcolar 1919/1920, desfăşurarea învăţământului din Vâlcea a intrat oarecum pe făgaşul normal, când o parte din „rănile” războiului fiind ameliorate, au putut funcţiona toate şcolile primare existente, plus altele nou înfiinţate după încetarea definitivă a ostilităţilor.

---

[50] *Ibidem*, f. 40.
[51] *Ibidem*, f. 19-22; dos. 6/1919, f. 29.
[52] *Ibidem*.
[53] *Ibidem*.

PARTICIPAREA ÎNVĂȚĂTORILOR DIN DOLJ ÎN TEATRUL DE RĂZBOI 1916-1918

Ionuț-Adrian Pătularu

Contribuția învățătorilor doljeni la Primul Război Mondial a fost una substanțială şi în acelaşi timp reverberantă pentru ființa noastră națională. De fapt, învățătorii alături de preoți au reprezentat lumina comunităților rurale şi urbane, ce au avut misiunea sacră şi în acelaşi timp nobilă, aceea de a şlefui şi forma caractere demne pentru societate.

Jertfa şi eroismul învățătorilor doljeni poartă chipul a 64 de dascăli ce vor rămâne pentru eternitate în memoria şi conştiința noastră. Cei 64 de eroi proveniți din rândul învățătorilor doljeni îi regăsim pe monumentul comemorativ aflat în clădirea fostei Şcoli Normale de Învățători din Craiova, actuala Facultate de Mecanică[1].

Menționăm că Şcoala Normală din Craiova a fost înființată la 7 martie 1870 la inițiativa marelui om politic Gheorghe Chițu, un vizionar al secolului XIX, primul primar ales al oraşului Craiova, decan al Baroului Dolj, ministrul Instrucțiunii Publice, Finanțelor, Justiției şi nu în ultimul rând, membru al Academiei Române[2].

Această frumoasă şi nobilă placă de marmură reprezintă omagiul nostru pentru cei care şi-au dat viața pentru o Românie Mare şi demnă în Europa şi în lume. Tot pe această placă regăsim zonele în care eroii şi-au adus contribuția, astfel: „CERNA-JIU-OLT-ARGEŞ-DOBROGEA", iar pe rândul următor „OITUZ-MĂRĂŞTI-MĂRĂŞEŞTI"[3].

Dedicația ce rămâne peste timp este una de-a dreptul emoționantă: „ÎNVĂȚĂTORILOR ELEVI AI ACESTEI ŞCOALE PENTRU NEASĂMĂNATA LOR JERTFĂ ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI. PE VECI SLĂVITĂ AMINTIRE"[4].

În 1926, Asociația Învățătorilor Doljeni a editat un volum ce se intitulează: „Eroilor învățători doljeni. Omagiu". Acest volum reuşeşte să creioneze un tablou al învățătorilor doljeni căzuți pe câmpul de luptă (64), cu toată problematica vieții lor de învățători la început de secol XX, când şcoala reprezenta o instituție sacră pentru identitatea națională[5].

Regăsim în acest volum şi anumiți învățători eroi care nu fost menționați pe monumentul ce se află la fosta Şcoală Normală de Învățători din Craiova (Facultatea de Mecanică). Aceştia au absolvit alte şcoli normale din afara județului nostru şi sunt regăsiți în anumite localități din județul Dolj ca învățători[6].

---

[1] Toma Lungoci, Ion Vlăduț, *Învățătorii. O monografie eroică a Şcolii Normale de Învățători din Craiova*, Editura Arves, Craiova, 2009, p. 11.

[2] Buşe Liubovia, Popa Ion, Murarețu Elena, *Monografia Liceului Pedagogic din Craiova*, Craiova, 1970, p. 31.

[3] Toma Lungoci, Ion Vlăduț, *op. cit.*, p. 11.

[4] *Idem.*

[5] Asociația Învățătorilor din Dolj, *Eroilor Învățători Doljeni. Omagiu*, 1926.

[6] Toma Lungoci, Ion Vlăduț, *op. cit.*, p. 11.

De asemenea, anumiți învățători sunt onorați în volumul mai înainte menționat pierind în timpul ocupației, în special de anumite boli specifice războiului, chiar dacă nu au participat efectiv la lupte.

Din lipsa datelor şi a dificultății strângerii acestora, anumiți învățători eroi sunt regăsiți pe monumentul comemorativ, dar nu avem un portret al vieții acestora în volumul omagial, tipărit în 1926. Credem că acest volum omagial este dedicat în primul rând eroilor învățători din județul Dolj, pentru că există şi cazuri în care anumiți învățători doljeni şi-au desfăşurat activitatea în alte județe, de obicei din spațiul Olteniei[7].

Proclamația de război pentru întregirea neamului dată de către Regele Ferdinand scoate în evidență fundamentul național al Marii Uniri pe care a înfăptuit-o, pentru o scurtă perioadă, voievodul Mihai Viteazul[8]. Idealul românilor, dacă doriți, din vremea dacilor şi regăsit pentru scurt timp în timpul domniei lui Mihai Viteazul, putea fi realizat în urma războiului 1916-1918 printr-o mare jertfă a întregii societăți româneşti.

Deşi Regele Ferdinand provenea din casa nobiliară germană a Hohenzollern-ilor, totuşi va alege, pentru binele național românesc, să lupte împotriva fraților săi de sânge, care atentau la binele şi integritatea României. Puține personalități de-a lungul istoriei au putut da dovadă de o asemenea tărie de caracter.

De asemenea, Majestatea Sa, Maria, Regina României, a reuşit în această perioadă cruntă a războiului să se dăruiască idealului românesc mergând efectiv pe front şi ajutând soldații români răniți, dând un exemplu viu şi elocvent tuturor românilor.

Este emoționantă povestirea Reginei Maria: „De la inima mea la inima lor", în care regăsim un tablou sumbru al războiului din care Regina Maria apare ca o rază de speranță pentru soldații români, care o vedeau ca „Împărăteasa tuturor românilor". Idealul românilor era şi idealul regalității româneşti: „Şi acolo, în odaia suferinții gura aceasta de moarte spunea nădejdea de care toți se agățau, visul, visul de aur pe care cu toate jertfele, mizeria şi moartea, totuşi, într-o zi trebue să-l izbândim. Nu era decât unul dintre cei mulți, un glas din necunoscut, un martir fără nume[9]."

O figură emblematică a Asociației Generale a Învățătorilor din România a fost Ion Mihalache, care, ulterior, a devenit unul dintre cei mai importanți oameni politici români. Pentru meritele sale deosebite a ajuns la gradul de căpitan şi decorat cu „Ordinul Mihai Viteazul", precum şi „Legiunea de Onoare". Acesta observa încă din anul 1915 că exista o anumită stare socială în care erau implicați foarte activ învățătorii ce îşi asumau o misiune de apostolat în rândul populației române[10]. Starea de expectativă a guvernului în jurul anului 1915 era una ce se axa pe precauție în ceea ce priveşte situația geopolitică a României în Europa şi în lume. Exista o anumită propagandă ce era îndreptată împotriva românilor din Ardeal, precum că aceştia ar fi insensibili la idealul nostru național şi că pentru ei ar fi mai bine dacă ar rămâne sub dominația austro-ungară.

Remarcabilă este şi cuvântarea către Armata a II-a a Regelui Ferdinand I, care îi omagiază pe ostaşii ce au opus o rezistență admirabilă la atacurile venite din partea ger-

---

[7] *Ibidem*, p. 12.
[8] Asociația Învățătorilor din Dolj, *op. cit.*, p. 6-7.
[9] *Ibidem*, p. 10.
[10] *Ibidem*, p. 13.

manilor şi austro-ungarilor spunând: „Am venit azi între voi să vă aduc prinosul meu de recunoştinţă pentru modul cum v-aţi luptat până acum şi să împart acelora cari s-au distins în deosebi răsplata pentru faptele lor; dar mulţumirea mea vă îmbrăţişează pe voi toţi cari v-aţi condus ca nişte ostaşi vrednici de dragostea ce ţara vă poartă şi de la care ţara şi Regele vostru mai aşteaptă multe fapte eroice”[11].

Condiţia învăţătorului după Primul Război Mondial o putem desprinde şi dintr-un fragment al discursului ţinut de către învăţătorul D. V. Ţoni în Parlamentul României privind legea învăţământului primar. Articolul 133 din Legea Învăţământului îngrădea în mod expres dreptul învăţătorului de a-şi exercita un mandat electiv în primii 10 ani de serviciu, fiind oprit prin anumite pârghii legislative să ia parte la viaţa politică a ţării. Se considera de către anumite partide că este spre binele şcolii de a ţine pe învăţător legat de şcoală în primii 10 ani de activitate[12].

Necesitatea votului universal este fundamentală pentru viaţa politică în care ţărănimea ia parte activă la luptele politice, prin îngrădirea învăţătorilor de a pătrunde în Parlament, de fapt se îngrădea posibilitatea ca ţărănimea prin învăţători să fie reprezentată[13].

Dacă învăţătorii şi preoţii nu au dreptul de eligibilitate chiar şi pentru o anumită perioadă, se va produce un vid în lumea ţărănimii, ce va fi speculat de oameni care nu sunt interesaţi de binele acestei ţări. Din rândul învăţătorilor s-au ridicat la un moment dat personalităţi ale vieţii politice precum vicepreşedintele Adunării Deputaţilor, Leon Mreju[14] şi, de asemenea, ca ministru, învăţătorul Ion Mihalache, mare om politic regăsit în guvernele interbelice, creatorul Partidului Ţărănesc.

Observăm în această perioadă că se distinge ca mare om de stat în Italia, Benito Mussolini, care la începutul carierei sale a fost învăţător şi, de asemenea, în Statele Unite, preşedintele Harding a plecat de la o carieră didactică într-o şcoală primară. Într-un asemenea context în care democraţia tinde către o anumită maturitate, învăţătorii cereau anumite drepturi legale tocmai pentru a salva o parte din identitatea noastră naţională, pentru a fi apărătorii de drept ai ţărănimii noastre, care în mare parte este regăsită pe câmpurile de luptă şi prin jertfa acestora s-a ridicat o Românie Mare şi demnă în Europa şi în lume.

Tot prin această lege se prevedea ca un învăţător să nu aibă dreptul la mai mult de 2 legislaturi parlamentare (fiind prevăzut un concediu de 8 ani), ceea ce este iarăşi o problemă cu care se confruntau învăţătorii ce reuşeau să ajungă în Parlamentul României.

Jertfa românilor în Primul Război Mondial a fost de aproximativ 800.000 de eroi care au reuşit să realizeze visul de veacuri al României Mari. În vâltoarea acestui război mondial, învăţătorii şi-au adus, după cum am văzut, o contribuţie substanţială stând în primele linii ale sacrificiului. Jertfa învăţătorilor doljeni şi români, în general, este văzută ca o datorie sfântă pentru ţara noastră, fără să ceară nimic în schimb, decât respect şi o aducere aminte a realizării idealului României Mari, după cum observa învăţătorul Marin I. Puşcaşu[15].

---

[11] *Ibidem*, p. 31.
[12] *Ibidem*, p. 32.
[13] *Idem*.
[14] *Ibidem*, p. 33.
[15] *Ibidem*, p. 51-53.

Sutele de eroi-învățători de pe întinsul întregii țări stau mărturie că învățătorul este acela care are misiunea de apostolat pentru societate, el fiind şi cel care ne învață să desluşim slovele ca un părinte iubitor dar şi care în vremuri de restrişte îşi ia arma mergând pe front în prima linie, asumându-şi o misiune pentru această nație.

Este momentul să îi amintim pe toți învățătorii doljeni, eroi regăsiți pe o placă de marmură aflată la fosta Şcoală Normală de Băieți, actuala Facultate de Mecanică din Craiova[16]: Marin Ghiță, Vasile Deliu, Gheorghe Ghiță, Petre Dănielescu, Vasile Vlădoianu, Mihail Giugiuc, Ion Popescu, Gheorghe Socolescu, Ion Stoenac, Pantelie Andreescu, Ion Nicolăină, Ion Brăilescu, Ion Vasilescu, Ştefan Gheța, Constantin Cioroianu, Constantin Julea, Gheorghe Teotoiu, Florea Mitrică, Petre Popescu, Nicolae Popescu, Atanasie Patica, Ion Câmpeanu, Nicolae Peca, Florea Ioniță, Tănasie Barbărasă, Grigorie Dinulescu, Gheorghe Cioroianu, Ştefan Ionescu, Florea Pârvulescu, Dumitru Predescu, Ion Ionescu, Vasile Duşe, Ion Dan, Filip Popescu, Constantin Popescu, Gheorghe Petcu, Ion Grigore, Marin Dragu, Gheorghe Nuță, Nicolae Poenaru, Marin Gămănescu, Vasile Godeanu, Grigore Diaconescu, Ion Florescu, Dimitrie Bărzeanu, Ilie Dragu, Florea Vasilescu, Ion Mită, Constantin Vamvu, Elefterie Ionescu, Marin Țucă, Constantin Marinescu, Ilie Mărzan, Florea Didu, Teodor Iordăchescu, Ion Grigorescu, Cristofor Enculescu, Constantin Dinculescu, Florea Voiculescu, Vasile Diaconescu, Ilie Nedelcu, Pomană Ilie, Andreică N. Constantin, Săraru C. Ioan.

Jertfa acestor eroi proveniți din rândul învățătorilor doljeni este o formă a respectului şi devotamentului față de această țară pe care dascălii români au venerat-o. Noi, cei de astăzi, se cuvine să medităm şi să reflectăm la ceea ce au realizat învățătorii de altădată, ce ne transmit un testament peste veacuri…

Sacrificiul învățătorilor doljeni trebuie reamintit generațiilor de astăzi, ori de câte ori avem ocazia pentru că învățătorul, aşa cum am văzut în istoria noastră, reprezintă un exemplu viu şi o lumină a comunității din care face parte.

Pentru Colegiul Național Pedagogic „Ştefan Velovan" din Craiova, acest act martiric al învățătorilor doljeni din primul război mondial evocă o pagină sacră a jertfei şi a onoarei învățătorilor români pentru realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

[16] Cei 64 de eroi proveniți din rândul învățătorilor doljeni ce se află pe o placă de marmură în incinta fostei Şcoli Normale, actula Facultate de Mecanică a Universității din Craiova, str. Calea Bucureşti, nr. 107.

DRAMA PRIZONIERILOR ROMÂNI CAPTIVI ÎN UNGARIA

Dumitru Matei

Campania armatei române din anul 1916 s-a soldat cu o mare înfrângere, cu retragerea din Oltenia, apoi din toată partea de sud a țării; Capitala a fost a fost ocupată de trupele germane fără a întâmpina vreo rezistență armată, fiind declarată oraş deschis pentru a o feri de dezastrul unui bombardament. Armata a fost înfrântă, dar nu nimicită, cum şi-ar fi dorit inamicul. Retrasă în Moldova, a fost reorganizată şi pregătită pentru campania din 1917.

Pierderile au fost mari, din toate punctele de vedere. În afara celor căzuți eroic în lupta cu vrăjmaşul superior ca număr, ca dotare şi experiență în lupte, mulți ostaşi şi ofițeri au avut soarta nefericită a prizonieratului.

În luptele din Oltenia au fost capturați prizonieri din rândul luptătorilor de la Jiu şi din rândul celor care au luptat cu disperare şi eroism în cadrul Detaşamentelor Cerna şi Dunărea.

În noaptea de 11/12 octombrie a avut loc surprinderea şi capturarea Detaşamentului locotenent colonel Homoriceanu la Vaideei, iar la 6 decembrie a capitulat Grupul Cerna la Izbiceni şi Grupul Dunărea la Cilieni şi Tia Mare, grup format din miliției ii județelor Dolj, Gorj, Mehedinți, Vâlcea, Olt şi Romanați (Brigada 1 Infanterie colonel Stavrache, Brigada 2 Infanterie colonel Lupaşcu, detaşamentul colonel Văitoianu, detaşamentul colonel Demetriad).

Între cei capturați în aceste tragice împrejurări se afla şi medicul militar dr. Petre C. Mihail. La 24 martie 1919, într-o conferință la Craiova, acesta a vorbit despre condițiile inumane în care au fost ținuți prizonierii români alături de care a suferit până la 1 februarie 1918, când a fost transferat în țară, fiind prea incomod pentru autoritățile lagărului, care i-au dat o pedeapsă de 10 zile de arest, pe care a executat-o la Craiova.

De la început a spus că *„soldații eroi care ne-au dat cu arma în mână victoriile de la Cerna, Jiu, Argeş şi Siret [...] îşi merită locul în cartea eroilor neamului, alături de ceilalți, căci nu se referă la dezertori şi laşi care, spre a-şi cruța viața nenorocită, au pus jugul dușman după gât".*

După 3 săptămâni de lupte în retragere de pe frontul de la Cerna, apărat de Divizia 1 Infanterie cu însuflețire, ofițerii întregului detaşament au fost îmbarcați la Corabia pe un vapor ca prizonieri de război, duşi la Orşova şi internați în cazarma Regimentului Nr. 17 Mehedinți „Ştirbei Vodă".

Bătuți şi luați prizonieri! Atâta vitejie, atâta curaj, atâta zbucium au fost în zadar. Eram în clipele de dezolare!

Până la Mehadia, munții Alion, Drănic, Pediglava, Topleț şi Padeş, care în urmă cu 3 săptămâni mugeau la atacurile lor, îi privea acum defilând cu capetele plecate.

După zile de înfometare, au ajuns în lagărul de la Timişoara, unde au primit mâncare odată pe zi şi la 2 decembrie erau porniţi la Sopronyek.

Acolo au ajuns şi ostaşii care au făcut drumul în 10 zile şi erau într-o stare de neînchipuit. Ei au fost înghesuiţi în şlepuri fără aer şi fără lumină, astfel că era imposibilă culcarea. Fiind nemâncaţi, după a treia zi a început tortura. Cădeau grămadă unul peste altul, pradă unor crampe violente şi scoteau ţipete înăbuşite, de suferinţă atroce, iar unii s-au aruncat în Dunăre. Toţi erau ameţiţi, slabi, nu mai puteau face mişcări şi nici să se ţină pe piciore. Au servit prima masă după 6 zile, la Baziaş. Plecând de la Timişoara, i-a mai văzut abia după o lună în Ostffyasszonyfa.

În luna decembrie 1916, în lagărul de ofiţeri de la Sopronyek, prizonierii sufereau de frig, de foame şi le lipsea săpunul pentru curăţenie. Vizitaţi de o comisie americană, au raportat, în special medicilor, că nu erau trataţi conform Convenţiei de la Haga şi au fost trimişi în alte lagăre, unde erau spitale cu medici români sau aliaţi. Pe un vifor năpraznic, 6 medici au plecat la Ostffyasszonyfa, unde erau prizonieri români, în lagărul ajuns la o tristă celebritate.

Doctorul descrie lagărul aflat în apropierea gării. În barăci de lemn se aflau personalul batalionului de pază, poşta, uzina electrică, atelierele de lucru, birourile de înregistrare, de administraţie, cenzura, casieria etc.

Închis cu împletitură de sârmă ghimpată, era lagărul de prizonieri, cu grupurile I, II, III şi IV. Spitalul K era la sud de grupul IV, iar spitalul de boli contagioase era în grupul I. Grupurile erau separate prin câte o vale cam de 800-900 metri şi fiecare era împrejmuit cu sârma ghimpată.

În apropiere era lagărul de ofiţeri italieni, pe care nu aveau voie să-i viziteze.

La 2 km era grupul V, de carantină, în care erau primiţi noii sosiţi, care trebuiau să stea acolo 5 zile pentru dezinfectare, însă etuvele nu reuşeau să omoare păduchii, iar hainele se dădeau înapoi ude. Baia avea un efect dezastruos pentru prizonieri, ea fiind de fapt un duş fără săpun; rufăria nu se schimba, ci se băga la etuvă, iar oamenii aşteptau mult timp uzi, neavând cu ce să se şteargă, apoi îmbrăcau hainele ude şi porneau pe drum, prin crivăţ spre lagăr.

Grupurile aveau câte 20 de barăci pentru prizonieri şi câte o baracă pentru sălile de mese şi ambulanţă, în fiecare baracă fiind câte 250-300 oameni, care dormeau pe paturi de scânduri, suprapuse. Barăcile aveau ferestre, dar unele erau sparte şi astfel se făcea aerisirea lor, iar învelişul era din hârtie gudronată prin care apa de ploaie se scurgea peste cei ce dormeau zgribuliţi de frig, căci în fiecare baracă erau numai două sobe de zid în care se aţâţa focul numai seara, din lipsă de combustibil.

Lagărul era lumint electric. Lângă fiecare baracă era spălătoria cu albii în care apa era adusă prin tuburi, dar nu funcţiona, lipsind apa caldă şi săpunul. Tot prin tuburi era adusă şi apa potabilă filtrată. În acelaşi corp cu spălătoria era latrina turcească a cărei evacuare se făcea prin canale curăţite cu apă curgătoare.

Prizonierilor nu li se da mâncare *pentru a nu li se strica stomacul*, dar când erau duşi la baie erau cântăriţi cu grijă mai mult decât părintească, câte unu din zece, apoi se făcea media şi se nota pe hârtie, *aşa că totul se făcea conform ştiinţei. Oamenii mureau fără regret, căci deşi fără mâncare, vedeau că sunt îngrijiţi şi cu... cântarul.*

Îmbrăcămintea dusă prea des la etuve era zdrențuită, avea aspect lamentabil, iar căciulile le-au fost luate din cauze profilactice şi, pe gerul nemilos al iernii 1916-1917, erau descoperiți. Haine li se dau doar când plecau la lucru, în restul timpului se legau la picioare, la mâini şi la cap cu zdrențele ce le aveau pentru a se proteja de frig. Încălțămintea de piele a fost înlocuită cu ghete de pânză cu tălpi de lemn. Lipsa hainelor şi încălțămintei se datora în mare parte patimei fumatului, căci le dau prizonierilor ruşi pentru tutun, iar ungurilor pentru pâine.

Repartizat la grupul V carantină, la 2 km de lagărul principal, doctorul a lucrat acolo numai 4-5 zile şi aprecia că pentru el acesta a fost serviciul cel mai deprimant, căci după instalarea sa a sosit un transport de la lucru, adică din fabrici sau de la săpatul tranşeelor din Albania, Italia sau Galiția, iar el trebuia să aleagă dintre oamenii care suportaseră baia pe cei bolnavi şi să-i trimită la spitalul G.I.

A fost un spectacol înfiorător, ce nu putea fi conceput nici de mintea cea mai bolnavă: *era un grup lugubru de schelete; acoperiți cu pielea ca un pergament, zbârcit, negru, murdar, plini de-a lungul membrelor inferioare... cu toate că ieşise din baie; toți cu brațele în sus, stau grămadă, goi, cu spatele spre uşa pe unde intram eu, iar printre picioarele lor, deja 2-3 morți, erau călcați de ceilalți, care, cu brațele întinse şi în culmea disperării, voiau să fure un pic de căldură din soba de zid din mijlocul sălii, dar care era aproape rece. Părțile reliefate ale fiecărui om la ei erau şterse cu desăvârşire, iar musculatura redusă toată.*

Doctorul a avut un moment de spaimă, crezând că are halucinații, dar când şi-a revenit, constatând realitatea crudă, voia să le vadă fața, să-i întrebe de unde vin, ce-i doare, ce-au pățit. Toți gemeau, aveau ochii supți, abia mai luceau, aveau privirea sticloasă şi erau vineți de jur împrejur, iar obrajii strânşi lăsau gura deschisă, cu dinți fuliginoşi, rânjiți. Erau figuri înspăimântătoare, cu mintea obtusă. Până seara jumătate din cei 40 au murit la spital, alții noaptea sau în cursul săptămânii.

Fiindcă a protestat imediat contra lucrului în fabrici şi a răului tratament de la carantină, unde barăcile nu aveau geamuri la ferestre, iar oamenii se culcau pe jos, fără paie, fără pături, fără mâncare şi fără foc în iarna 1916-1917 şi a cerut să se facă reparațiile necesare, să se dea mâncare şi să nu mai fie oamenii trimişi la lucru, doctorul a fost schimbat şi trimis la grupul I, unde era singurul medic. Acolo trebuia să facă vizita a 300-400 de oameni pentru a trimite oamenii la ambulanță, dar preocuparea medicilor români era alimentația.

Omul, ca să trăiască, are nevoie de 2930 calorii după autorii francezi Gautier şi Moleschott sau de 3278, după Richet şi Lapique. Chiar autorii germani Brugsch şi Schittenhelm, în cartea tipărită în 1914, arătau că omul *care stă* are nevoie de 2523 de calorii. Pe hârtie rația de refacere dată de unguri soldaților noştri care veneau storşi de la lucru, la dieta II-a, cea mai bună care se da în spital, era de 2200 calorii, dar în realitate abia atingea 2000; dieta I-a avea 1800 calorii, iar a III-a avea 2000. În lagăr porția de mâncare avea sub 1800 de calorii.

Mâncarea se da de două ori pe zi şi un ceai dimineața. O pâine se da la 6, 8 sau 10 oameni, dar de la 17 la 25 decembrie 1917, timp de 9 zile, nu s-a dat pâine nici în lagăr, nici la spital. Insuficientă ca procent caloric, mâncarea era compusă din ridichi, sfeclă

furajeră sau sfeclă de zahăr dezaharată, reziduuri de la fabricile de zahăr amestecate cu carbon mineral. Puțin timp s-au dat morcovi, păsat de mălai, cartofi şi multă vreme dovleac, toate preparate sub formă de ciorbă lungă.

Aportul de calorii fiind inferior nevoilor organismului, denutriția şi autofagia sistematică caracteristică continuă a organismului ucideau în masă, cu ştiință şi premeditare. Inaniția (foamea cronică), care ne-a ucis atâția oameni, avea următoarele simptome: diminuarea forțelor, scăderea temperaturii la 35°, 34°, 33° şi 32°; începea o înfiltrare generală a țesuturilor (se umflau picioarele, mâinile, fața); o diaree continuă, persistentă; facultățile sufleteşti erau abolite; voința dispărea iar mintea şi judecata li se întuneca, astfel că disperați de nebunia generală, blândă, pasivă, nu mai ascultau pe doctori.

La examinare doar bătăile inimii erau mai rare, cu un puls slab, încolo toate organele erau sub o aparentă bună sănătate. Erau slabi la față, îți vorbeau cu drag de țară, se plângeau de foame, spuneau glume, dar peste 2-3 ore mureau stingându-se ca lumânarea. La autopsierea oamenilor morți de foame a găsit stomacul micşorat, gol de alimente, cu bucăți de oase, păr, paie, des iarbă păscută, organele sărace, iar țesutul grăsos din jurul lor dispărut cu totul.

Medicii protestau continuu, dar nu aveau latitudinea să cântărească alimentele nici la bucătărie, nici la intrarea în lagăr, aşa că se fura la aprovizionare; se fura pe drum, se fura la bucătărie, se fura din cănțile cu alimente preparate de şefii de barăci, şefii de grup, şefii de secție etc.

Totuşi, numărul morților n-ar fi fost aşa de mare dacă n-ar fi venit sleiți, incapabili de orice refacere, de la lucrul din fabrici, mine, păduri sau tranşee. Plecau la lucru echipe de 200-300 şi mai supraviețuiau 40-50 de oameni. Munceau zi şi noapte, bătuți, lipsiți de adăpost şi de căldură.

Dacă nu mureau pe drum, veneau nişte umbre înspăimântătoare în lagărul de la Ostffyasszonyfa. Până la sosirea medicilor români în lagăr, mortalitatea era cam de 30 de oameni zilnic, iar medicii unguri nu recunoşteau că mor de foame, ci etichetau boala *romanitis*, boală nouă, curioasă, care umfla pe oameni, îi slăbea, dar care cerea de mâncare. Nu le venea să creadă că ar putea să moară de foame, căci aveau dietă cu atâtea mii de calorii, aer curat, băi, doctori, medicamente şi cântar (de mâncare nu pomeneau). S-a pornit o serie de savanți unguri, vienezi, cu microscoape, cu analize de tot felul (de sânge, de urină, etc.) să scoată o epidemie care să motiveze rapoartele de situația zilnică a morților. După 2-3 săptămâni pleca o comisie şi venea alta, se legau de cei mai banali microbi, dar totul a fost în zadar, căci nu în laborator era microbul cel grozav, ci la bucătărie şi pe acela nu-l vedeau.

Pentru a ajuta această lume nenorocită n-aveau decât spitalul, apoi s-au înființat aşa zisele barăci de reconvalescenți. Regimul dietetic din spital nu era cel de care aveau nevoie bolnavii: la dieta I unde erau febrilii, trebuia să primească lapte, dar era înlocuit cu supe. Aceeaşi dietă primeau şi cei cu enterită, care da cel mai mare număr de morți – 40-50% – şi care aveau nevoie de paste făinoase. Dieta a II-a, de reparațiune, calculată pe calorii, nu corespundea, dar având carne la prânz şi seara, era cea mai bună, iar dieta a III-a era mai îngrijit prepartă şi se da celor cu afecțiuni chirurgicale: ea consta din multe legume, adesea varză acră şi peşte sărat.

Medicamentele din spital erau mai puține ca în casa unui proprietar prevăzător de la țară. Chinina se da cu permisiunea doctorului de regiment Orban, care aştepta rezultatul examenului de laborator să prescrie 1 gram de chinină. Tonicele lipseau. Salicilatul era mult şi se da la tot soiul de boli. La chirurgie lipseau vata şi materialul de pansament.

În barăcile de reconvalescenți se făcea foc şi ziua, dar bolnavii erau scoşi la corvezi. Aveau saltele de paie împletite, iar dieta lor era intermediară între dieta a III-a de spital şi cea din lagăr, care era mai mult apă. Acestea au funcționat multă vreme, hrănind mii de oameni şi scăpând de la moarte mii de vieți. Ele s-au desființat datorită unui medic român care ar fi primit în aceste barăci pe cei graşi şi sănătoşi în locul celor care aveau dreptul şi nevoia să fie ajutați.

În primele 4-5 luni, până în iunie 1917, porțiile de alimente îşi menținеau, mai bine, mai rău, cantitatea şi calitatea, apoi până în 1918 au început să scadă zi cu zi, căci foamea a început să-i roadă şi pe unguri în țară şi în armată.

În această epocă situația alimentară a fost uşurată de alimentele primite prin Crucea Roşie şi prizonierii simțeau că dincolo de sârma gimpată, spre răsărit, este cineva care-i are în grijă, că nu sunt uitați şi nu sunt singuri. *Asta întărea şi trupul şi sufletul nostru. Când secțiunea Craiova a avut fericita idee să ne trimită pe lângă porumb, fasole etc., şi ceapă, leguma tuturor căsniciilor țărăneşti, împărțeala a fost un şir de emoții puternice; stau respectuoşi ca la grijanie; primeau porția 2-3 cepe, cu fața crispată, cu lacrimi pe obraz; acei bulbi le evocau la fiecare casa, copiii şi nevasta, roată la masa lui pitică, cu mămăliga fumegândă şi ceapa strivită în sare,... vremile lui de fericire!*

Recepția şi repartiția alimentelor se făceau de comandantul lagărului, iar medicii aflau cantitățile afectate grupului sau spitalului la care lucrau. În unele zile alimentele trimise de Crucea Roşie ca supliment erau singura mâncare. La 100 kg porumb trimis se luau 30-35 kg. pentru morărit. Colonelul Schön, comandantul lagărului şi dr. Rudolf Orban, medicul şef al spitalului şi lagărului, motivau acest furt prin faptul că soldații lor nu pot muri de foame. Acelaşi lucru se întâmpla şi cu rufăria, încălțămintea şi cu tutunul trimis de Crucea Roşie.

Tratament special au avut câtva timp turcii din Dobrogea, dar asta nu prea i-a încântat.

Pe ceangăi i-au pus să învețe carte ungurească, iar aceştia, disperați, întro zi au început să strige: *Ce ne tot dați mereu carte, carte, mai dați-ne şi pâine!*

Alți prizonieri cu tratament mai special au fost aşa-zişii intelectuali şi evreii care, ajutați de calitățile rasei lor, găseau mijloacele să facă comerț, speculând mizeria şi sărăcia din lagăr, iar jargonul le permitea să se înțeleagă mai uşor cu ungurii, căpătând astfel unele avantaje, cel mai mare fiind numirea ca tâlmaci.

Doctorul Petre C. Mihail arată că ar fi o nedreptate să generalizeze, fiindcă au fost evrei cu o conduită ireproşabilă, foarte onorabili cu cele mai curate sentimente româneşti. Alții, în culmea beției tiranice pe care le-o da puterea, declarau că nu vor să mai ştie de români, că nu se mai întorc în țară, deoarece Austria şi Ungaria le oferă o patrie destul de bună. Erau toți întro baracă specială unde îşi profesau credința şi cultul,

netulburați, iar la serbările lor se ținea seama de alimentația specială ce le trebuia. Dovada că au trăit mai bine este că dintre ei au murit puțini: la 800-900 evrei aflați în lagăr, au murit 14, adică 1,55%, iar dintre cei 30-35000 de prizonieri români până la 30 octombrie 1917 au murit 3502, adică 11%. La sosirea doctorului în lagăr, morbiditatea era de 30-50 morți pe zi şi aşa a fost aproape 9 luni din cauza extenuării la fabricile Feldbach, Pressburg ş.a., lipsei de alimentație şi morbidităților de tot felul.

Datorită protestelor medicilor, munca la care erau puşi prizonierii în fabrici şi la terasamentele din Albania şi din cauza mortalității înspăimântătoare a fost înlocuită cu munca agricolă. La diferiți proprietari unguri se trimiteau echipe de români pentru arat, semănat sau treierat. A fost înlăturată astfel o cauză funestă, căci cei trimişi la slovaci sau în Transilvania trăiau foarte bine. Totuşi, lipsa alimentației a continuat să omoare oameni în lagăre.

În iarna 1916-1917, excepțional de grea, congestiile pulmonare au contribuit la o mortalitate aşa de întinsă, cu atât mai mult cu cât era debilitate de inaniție şi prizonierii trebuiau să mai suporte şi băile de curățenie în condițiile barbare arătate anterior. Mulți mureau pe drum şi nu se încheia nici un protocol care să arate cauza morții. Îi porneau la morga spitalului, unde zilnic eraau 60-65 cadavre, unul peste altul, neputând prididi facerea gropilor din cauza pământului înghețat.

La 2 februarie 1917, a apărut şi tifosul exantematic, care a fost puntea salvatoare a doctorului ungur R. Orban, căci a putut să raporteze cifre înspăimântătoare de morți la o boală epidemică şi să-şi uşureze răspunderea.

În loc să ia măsurile comunicate de toți doctorii comisiei spre a combate boala, a neglijat-o cu intenție timp de o lună, până când la 12 martie a luat forme alarmante şi abia atunci docentul universitar Detre a luat măsuri şi a recunoscut că doctorul Orban nu făcuse nimic. Abia acum s-au procurat termometre, săpun pentru curățenie şi petrol pentru despăduchere.

Altă boală care a făcut ravagii a fost tuberculoza. Indicii au apărut în vara anului 1917, când au apărut o serie de pleurezii; cazuri mortale au dat şi afecțiunile chirurgicale.

Pe lângă bolile depresive, o serie întreagă de bolnavi au făcut epilepsie, apariția unui atac de epilepsie da atacuri de epilepsie adevărată la 2-3 vecini; acest caracter de contagiune se explică prin terenul isteric în care se găseau oamenii. Nu au fost nici o sinucidere şi nici crime între ai noştri.

Doctorul arată că asistau mai întotdeauna neputincioşi la crimele ungurilor asupra soldaților noştri, care erau loviți sau împunşi cu baioneta, la corvezile din lagăr, fiindcă se mişcau încet. Lista acestor crime i-a fost luată. Accidentele mortale au fost mai toate la căile ferate.

Din cauza traiului rău din lagăr şi dorului de casă, mulți au fugit din lagăr, dar au fost aduşi înapoi în stare muribundă, bătuți până la schilodire, însă unii au reuşit să ajungă în țară.

O singură dată a văzut pe unul citind în mijlocul unui grup care asculta cu atenție. Era lipsă totală de cărți româneşti pentru soldați. Câte un biet țigan zdrențăros cânta seara când cu foc, când cu alean dintr-o vioară jerpelită. Ziarele erau aşteptate cu nervo-

zitate, fiind singurul contact cu lumea exterioară. Aşa au aflat, printre rânduri, de marea victorie de pe Siret în august 1917.

În serile nesfârşit de lungi doctorul citea din cărţile de medicină nemţească sau din volumele de literatură franceză şi italiană pe care i le împrumutau pe furiş ofiţerii italieni.

Tortura de a fi închişi a fost mai dureroasă pentru medici prin jignirile şi umilinţele ce li se asvârleau în faţă la fiecare ocazie, încălcându-le demnitatea de ofiţeri, de oameni şi de medici. Această pornire duşmănoasă pleca de la medicul lagărului, dr. Rudolf Orban şi de la colonelul Schön, comandantul lagărului. Tot ce raportau doctorii români era rezolvat defavorabil. Un medic a fost închis 10 zile în carceră, apoi mutat în alt lagăr, împreună cu altul.

Medicii unguri nu mai lucrau nimic şi munca medicilor români se împovăra: iniţial aveau două barăci cu 120 bolnavi pe zi, la sfârşitul lunii august au ajuns la 4-5 barăci cu 300-350 bolnavi de îngrijit pe zi. Ungurii voiau să le dea medicilor noştri şi barăcile ruşilor. Efortul medicilor români făcut aproape un an pentru ţara noastră le sleise forţele.

Mila, acest sentiment involuntar de teroare, (...) repetat zi de zi, ceas de ceas în faţa miilor de morţi, a bunilor noştri soldaţi şi camarazi, ne-a adus în stare de neurastenie: să vezi mereu acelaşi tablou negru de oaameni urâţi şi sdrenţuroşi; lipsurile de care sufereau, aduşi în starea că ne ieşeau înainte ţipând şi plângând că „ce au cu ei de nu-i lasă cel puţin să pască?" şi „ce rău poate să le facă iarba?" căci „vitele nu trăiesc cu iarbă?" ... m-a făcut să cer prin raport medical să fiu dus la un spital de ofiţeri şi să fiu examinat de un medic specialist în boale de nervi.

Doctorului Petre C. Mihail şi colegului său dr. Schör, bolnav şi el, li s-a refuzat ajutorul medical; ieşind la raportul colonelului Schön, acesta i-a insultat că îi cunoaşte el pe românii din Ardeal, care sunt de neam slab, nişte păcătoşi. Le-a promis că-i trimite în lagărul de ofiţeri de la Sopronyek, dar doctorul Orban s-a opus. A promis că le va cere numai ca oamenii să intre pe o uşă şi să iese pe alta, să nu moară fără asistenţă medicală. Indignaţi de cinismul doctorului Orban, l-au anunţat că medicina învăţată în ţara noastră se aplică cinstit la bolnavi şi să-i cheme pe medicii unguri să trateze bolnavii aşa cum vrea dânsul.

În luna septembrie, deşi bolnavi, doctorii români au fost ameninţaţi cu darea în judecată, cu închisoarea şi într-o zi li s-a spus că vor fi împuşcaţi. Situaţia fiind aşa gravă, a doua zi doctorul Petre C. Mihail s-a prezentat cu testamentul în plic, ca să fie executat.

Văzând plicul, doctorul Orban s-a îngălbenit şi a dat înapoi ca un laş, dar s-a răzbunat altfel: de la 1 octombrie le-a suprimat hrana de spital şi le-a luat ordonanţa. În mijlocul lagărului li s-au dat bani să-şi găsească mâncare.

Trei zile, 1, 2 şi 3 octombrie 1917, am fost ţinuţi fără hrană atât eu, cât şi colegul Schör. După 3 zile de flămânzire, 2 medici români, 2 colegi ai noştri, vin să ne spună, în numele medicului Orban, că vom fi trimişi în lagărul de ofiţeri unde cerem, numai să lucrăm câteva zile, căci situaţia lui e compromisă. Şi fiindcă am ţinut să aud din gura lui umilitoarea declaraţiune, a doua zi i-am raportat de două ori în franţuzeşte şi fiindcă se făcea că nu înţelege, i s-a spus şi în nemţeşte.

Satisfacție mare au avut medicii români la inspecția generalului Pewny, inspector general sanitar în Austria, care l-a batjocorit pe dr. Orban pentru modul în care se purta şi conducea spitalul.

După 2-3 zile, când l-au revăzut, era galben la față şi i-a întrebat cum vor să reorganizeze spitalul. Deşi generalul le aprobase, au renunțat la plecare pentru a fi de folos prizonierilor bolnavi, căci acum aveau mână liberă. Pe tuberculoşii cei mai slabi i-au hrănit cu dieta II-a şi cu suplimente de la Crucea Roşie; au cerut căldură, haine şi încălțăminte; nu li se mai refuza nimic.

Până la sfârşitul lunii noiembrie mortalitatea a scăzut față de octombrie, iar la sfârşitul lunii decembrie mortalitatea era la nivelul lunii august, cea mai scăzută din an. În ianuarie mortalitatea scăzuse considerabil şi speranța renăştea.

La 6 ianuarie 1918, a venit Comisia elvețiană pentru schimbul de prizonieri ce începuse între România şi Austro-Germania. Această comisie nu s-a lăsat înşelată de raportul comandantului şi medicului lagărului asupra mortalității de 7-8 mii de oameni până la acea vreme. Au întrebat cum de au murit atâția oameni de tifos exantematic şi dr. Petre C. Mihail le-a răspuns că de această boală au murit numai 56 de oameni şi ceilalți au murit de foame, demonstrând acest lucru cu note statistice din carnetul său, cu observațiuni şi copii după acte oficiale care au lămurit pe medicul elvețian.

Consecința a fost că la raportul zilnic pe tabără din 9 februarie a apărut transferul doctorului Petre C. Mihail în țară. La ora plecării la gară, a fost oprit şi condus cu bagajele la serviciul cenzură, unde i-au fost cercetate documentele foaie cu foaie, a fost dezbrăcat etc.

I s-a aranjat plecarea pentru a i se lua toate notițele, memoriul, incriminările, actele, carnetele cu morți şi răniți în luptele de la Cerna, de la Bolboşi-Severineşti, până la Izbiceni. Plecarea a fost anulată. Notițele au fost traduse şi trimise la Viena.

Doctorul Petre C. Mihail a telegrafiat legației elvețiene pentru protecție, cerând să iese la raportul generalului Pewny şi să fie trimis în lagărul de ofițeri de la Sopronnyek.

Cunoscând situația grea a prizonierilor români, ofițerii italieni din lagăr au strâns 7-8000 de lire pe care le-au oferit lagărului să cumpere alimente pentru soldații noştri, dar comandantul lagărului a refuzat şi a înapoiat banii. Gestul însă a rămas.

La 10 mai 1917, doctorul Petre C. Mihail împreună cu dr. S. Rosman, pe răspunderea lor, au pus fanfara din lagăr să cânte *Pentru rugăciune.* Cei ce-şi socoteau zilele şi orele ce le mai aveau de trăit, îmbrăcați în zdrențe, în seara acelei zile veneau de pe unde erau culcați, îşi făceau cruce şi erau cu gândul la țara lor, iar când s-a intonat *Trăiască Regele* au căzut toți în genunchi şi cu lacrimi în ochi se rugau la Dumnezeu pentru fericirea Lui şi a lor.

În acest timp ungurii, cu baioneta la armă, în pas alergător s-au ivit la porțile lagărului. Ultimele acoduri ale marşului *Retragerea cu torțe* au fost acoperite cu *Uraaa!* La sosirea ungurilor toți se îndreptau calmi şi satisfăcuți în barăcile lor de culcare.

Concluzia doctorului pentru toți cei ce vor purta armă: *să învingă sau să moară ca Decebal, de propria-i mână, decât să fie prizonieri.* Întro notă de final arată că datele statistice, numerice, sunt din memorie, deoarece preciziunea lor a dispărut odată cu actele scrie ce i-au fost luate.

Deoarece între prizonierii despre care vorbeşte doctorul Petre C. Mihail mulţi sunt din Regimentele 2 şi 42 din judeţul Vâlcea, dar şi din alte unităţi ale judeţelor învecinate, în care au fost încorporaţi vâlcenii, publicăm numele prizonierilor din aceste unităţi, morţi în condiţiile arătate mai sus, nume extrase din lista oficială publicată de Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor. Lista este incomplectă, ţinânând seama de precizările doctorului, că unii au murit la locul unde au fost trimişi la muncă sau pe drumul de întoarcere. Reţinem că este vorba numai de cei ce au murit într-un singur lagăr, dar prizonieri români, implicit din judeţul Vâlcea, au murit şi în alte lagăre.

Prin publicarea numelor prizonierilor capturaţi de inamic, le aducem acestora un modest omagiu pentru contribuţia adusă la făurirea României Mari cu preţul libertăţii şi al vieţii lor.

Lista cu cei 328 de ostaşi români, prizonieri de război, originari din judeţul Vâlcea, morţi în lagărul din Ostffyasszonyfa, Ungaria.
(Tabel realizat şi publicat on-line de Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor)

Nr. în tabel	*Nume*	*Prenume*	*Grad*	*Unitatea*	*Domiciliul*	*Data morţii*	*Localitatea*	*Cimitirul*	*Parcela*	*Locul*
8	Axinescu	Alexandru	soldat	Reg. 31	Scundu-Vâlcea	22.02.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	225
21	Armici	Ioan	soldat	Reg. 42	Frunzeşti-Vâlcea	27.04.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	86	237
33	Aprodu	Ion	soldat	Reg. 42	Vlădeşti-Vâlcea	02.05.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	66	238
60	Anghelescu	Constantin	soldat	Reg. 66	Drăgăşani-Vâlcea	14.04.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	80	234
68	Anghel	Dumitru	soldat	Reg. 42	Grădiştea-Vâlcea	25.03.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	60	230
71	Androne	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Greci-Vâlcea	30.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	328
73	Andronache	Dumitru	soldat	Reg. 2	Roşiile-Vâlcea	26.02.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	51	225
86	Andrei	Ioan	soldat	Reg. 66	Bătăşani-Vâlcea	19.02.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	22	224
101	Andreiana	Constantin	soldat	Reg. 42	Pleşoi-Vâlcea	24.03.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	369
108	Ana	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Muereasca, Vâlcea	19.03.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	38	229
121	Alexandru	Ion	soldat	Reg. 66	Bătăşani-Vâlcea	28.06.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	62	244
122	Alexandrescu	Ioan	soldat	Reg. 66	Băbeni-Vâlcea	20.04.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	20	236

123	Alexandru	Ion	soldat	Reg. 9 Art.	Băbeni-Vâlcea	27.03.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	91	230
140	Albu	Dumitru	soldat	Reg. 66	Râmeşti-Vâlcea	05.04.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	65	232
141	Albu	Alexandru	soldat	Reg. 42	Cheia-Vâlcea	22.03.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	230
191		Ion	soldat	Reg. 5	Lungeşti-Vâlcea	11.05.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	21	240
198		Nicolai	soldat	Reg. 42	Pesceana-Vâlcea	16.02.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	80	223
219	Banu	F. Florea	soldat	Reg. 2	Ştefăneşti-Vâlcea	18.02.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	94	243
223	Bără	Vasile	soldat	Reg. 42	Suteşti-Vâlcea	10.04.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	71	233
224	Barabancea	Constantin	soldar	Reg. Art.	Ocnele Mari-Vâlcea	08.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	317
226	Bărăgan	Ioan	soldat	Reg. 66	Bătăşani-Vâlcea	08.02.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	15	221
235	Barbu	Ioan	soldat	Reg. 42	Proeni-Vâlcea	03.01.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa		35
238	Barbu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Lungeşti-Vâlcea	13.02.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	44	222
245	Bărbuţ	Gheorghe	soldat		Marcea-Vâlcea	28.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	10	309
248	Bărlau	Ioan	soldat	Reg. 2	Dăeşti-Vâlcea	21.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	244
255	Bălu	Ivan	soldat	Reg. 5	Călimăneşti-Vâlcea	20.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	64	235

258	Bălțatu	Ivan	soldat	Reg. 42	Scundu-Vâlcea	25.2.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	360
259	Bălțatu	Ioan	soldat	Reg. 6	Drăgăneşti-Vâlcea	20.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	302
268	Balica	Ioan	soldat	Reg. 42	Nisip-Vâlcea	23.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	28	230
289	Bădescu	Constantin	soldat	Reg. 2	Tăleşti-Vâlcea	8.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	71	221
294	Bădițoiu	Tudor	soldat	Reg. 42	Băbeni-Vâlcea	12.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	34	240
314	Băjan	Ion	soldat	Reg. 2	Păuşeşti-Vâlcea	16.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1	321
347	Bălăşoiu	Nicolae	soldat	Reg. 5	Dozeşti-Vâlcea	29.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	261
376	Bunea	Ion	soldat	Reg. 18	Brăneşti-Vâlcea	14.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1	270
405	Buşa	Ioan	soldat	Reg. 42	Măldăreşti-Vâlcea	4.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	104	244
407	Buşcă	Barbu	soldat	Reg. 2	Roşiile-Vâlcea	16.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	62	228
409	Buşe	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Ocnele Mari-Vâlcea	14.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	53	234
412	Buşteanu	Marin	soldat	Reg. 2	Zătreni-Vâlcea	3.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	226
432	Bengiu	Petre	soldat	Reg. 2	Mănăstireni-Vâlcea	7.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	88	226
434	Benițoiu	Nicolae	soldat	Reg. 29	Stoeneşti-Vâlcea	6.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	20	239

442	Beznea	Dumitru	soldat	Reg. 5	Creţeni-Vâlcea	6.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	70	226
460	Bişu	Dumitru	soldat	Reg. 42	Lăpuşata-Vâlcea	21.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	98	235
461	Bişu	Marin	soldat	Reg. 2	Lăpuşata-Vâlcea	14.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	334
462	Bişu	Iacob	soldat	Reg. 2	Lăpuşata-Vâlcea	9.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	83	221
463	Boboacă	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Roşiile-Vâlcea	13.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	46	234
471	Bobocea	Florea	soldat	Reg. 66	Bătăşani-Vâlcea	18.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	229
482	Boboacă	Tudor	soldat	Reg. 41	Ioneşti-Vâlcea	6.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	96	226
492	Boloboană	Constantin	soldat	Reg. 42	Malaia-Vâlcea	10.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	318
496	Bolovan	Toma	soldat	Reg. 2	Orleşti-Vâlcea	3.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	72	238
577	Buhău	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Voiceşti-Vâlcea	5.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	101	242
586	Bulboiu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Mihăeşti-Vâlcea	27.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1	279
589	Bulgaru	Gavril	soldat	Reg. 52	Hoceni-Vâlcea	4.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	39	226
602	Bratu	Ioan	soldat	Reg. 26	Pesceana-Vâlcea	17.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	90	245
602	Bratu	Ioan	soldat	Reg. 26	Pesceana-Vâlcea	17.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	90	245

606	Breda	Marin	soldat	Reg. 2	Orleşti-Vâlcea	9.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	46	221
611	Brosbă	Constantin	soldat	Reg. 42	Păuşeşti-Vâlcea	20.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1	275
615	Brunaru	Constantin	soldat	Reg. 2	Dăeşti-Vâlcea	28.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	82	225
619	Bucă	Vasile	soldat	Reg. 2	Suteşti-Vâlcea	3.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	36	226
627	Bucşaru	Dumitru	soldat	Reg. 42	Măciuceni-Vâlcea	14.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	64	234
638	Bodescu	Constantin	soldat	Reg. 24	Păuşeşti-Vâlcea	29.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	327
639	Bogar	Nicolae	soldat	Reg. 2	Olăneşti-Vâlcea	22.12.1916	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	18	
644	Bogdănescu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Tuleşti-Vâlcea	6.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	80	232
687	Căpătan	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Mihăeşti-Vâlcea	30.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	238	
701	Calotă	Ilie	soldat	Reg. 66	Făineşti-Vâlcea	14.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	67	234
708	Călnicean	Alexandru	soldat	-	Costeşti-Vâlcea	31.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	19	232
711	Călinescu	Ioan	soldat	Reg. 2	Mihăeşti-Vâlcea	17.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	71	223
737	Cata	Petre	soldat	Reg. 2	Ioneşti-Vâlcea	27.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	15	242
749	Cârstea	Marin	soldat	Reg. 5	Şoriceşti-Vâlcea	13.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	61	

750	Cârstea	Ioan	soldat	Reg. 42	Marcea-Vâlcea	31.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	157	
766	Cârlogău	Tudor	soldat	-	Alunu-Vâlcea	24.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	225
770	Cârciumaru	Nistor	soldat	Reg. 5	Pesceana-Vâlcea	29.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	103	237
773	Cârciuman	Dumitru	soldat	Reg. 5	Suteşti-Vâlcea	24.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	114	
779	Cafmici	Ioan	soldat	Reg. 42	Glăvile-Vâlcea	6.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	284
785	Căpeț	Nicolae	soldat	Reg. 42	Bârsanu-Vâlcea	19.2.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	358
786	Căpeț	Ilie	soldat	Reg. 5	Creţeni-Vâlcea	6.3.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	364
791	Catriu	Mihai	soldat	Reg. 66	Nicoleşti-Vâlcea	25.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	278
815	Chelciu	Ioan	soldat	Reg. 44	Bârlogu-Vâlcea	7.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	30	233
817	Cherciu	Ioan	soldat	Reg. 2	Mădulari-Vâlcea	10.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	16	289
828	Cocioabă	Ioan	soldat	Reg. 3	Cacova-Vâlcea	22.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	304
841	Ciungu	Constantin	soldat	Reg. 66	Şuşani-Vâlcea	19.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	246
847	Ciucă	Victor	soldat	Reg. 2	Govora-Vâlcea	1.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	61	242
850	Ciucă	Ion	soldat	Reg. 42	Marcea-Vâlcea	19.4.1919	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	82	235

851	Ciucă	Ion	soldat	Reg. 66	Găineşti-Vâlcea	1.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	171	
873	Cioran	Dumitru	soldat	Reg. 69	Copăceni-Vâlcea	21.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	89	
874	Ciorăescu	Vasile	soldat	Reg. 42	Nemoiu-Vâlcea	18.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	246
925	Cojocaru	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Şirineasa-Vâlcea	29.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	238
930	Cojocaru	Radu	soldat	Reg. 45	Târnova de Vâlcea	14.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	27	228
933	Cojanu	Ion	soldat	1 Pion.	Berbeşti-Vâlcea	17.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	347
934	Cojan	Ilie	soldat	Reg. 66	Roeşti-Vâlcea	22.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	101	236
945	Coman	Marin	soldat	Reg. 42	Roeşti-Vâlcea	8.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	29	227
964	Constantinescu	Tudor	soldat	Reg. 42	Costeşti-Vâlcea	27.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	64	225
965	Copăceanu	Matei	soldat	Reg. 2	Broşteni-Vâlcea	21.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	230
966	Copăeru	Marin	soldat	Reg. 71	Lăpuşata-Vâlcea	29.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	341
970	Corbu	Dumitru	soldat	9 Art.	Conueşti-Vâlcea	2.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	281
980	Coronic	Nicolae	soldat	Reg. 42	Păuseşti-Vâlcea	25.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	94	241
984	Costache	Dumitru	soldat	Reg. 42	Suteşti-Vâlcea	4.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	203	

1010	Cruceru	Nicolae	soldat	1 Art.	Orbeşti-Vâlcea	18.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	104	240
1012	Cruceru	Dumitru	soldat	Reg. 42	Nemoiu-Vâlcea	26.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	41	237
1016	Crivăț	Ioan	soldat	Reg. 2	Broşteni-Vâlcea	21.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	59	224
1025	Costescu	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Măldăraşi-Vâlcea	1.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	22	232
1030	Costea	Nicolae	soldat	Reg. 2	Păuneşti-Vâlcea	29.11.1916	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	28	
1035	Coțovelea	Nicolae	soldat	Reg. 2	Zăvoeni-Vâlcea	19.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	96	235
1039	Cozma	Dumitru	soldat	Reg. 2	Căcăneşti-Vâlcea	2.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	343
1046	Crăcană	Dumitru	soldat	Reg. 9	Costeşti-Vâlcea	17.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	93	243
1050	Crăciun	Ioan	soldat	Reg. 42	Perişani-Vâlcea	17.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	87	240
1125	Chițu	Constantin	soldat	1 Sanit.	Roşiile-Vâlcea	28.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	10	350
1141	Cioacă	Dumitru	soldat	Reg. 2	Racovița-Vâlcea	7.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	41	233
1153	Ciobanu	Costache	soldat	1 Art.	Colțeşti-Vâlcea	20.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	82	
1162	Ciurca	M. Gheorghe	soldat	Reg. 2	Valea Rației-Vâlcea	19.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	77	
1171	Cazacu	Dumitru	soldat	Reg. 66	Ştirbeşti-Vâlcea	23.6.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	392	

1183	Ciobanu	Constantin	soldat	Reg.1	Bolteşti-Vâlcea	20.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	82	
1201	Coreabă	Ioan	soldat	-	Cacova-Vâlcea	22.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	304	
1205	Coadă	Ioan	soldat	Reg. 9	Manaru-Vâlcea	24.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	326	
1206	Chivan	Voicu	soldat	Reg. 1 Art.	Banstaru-Vâlcea	15.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	67	
1211	Ciobanu	Constantin	soldat	Reg. 1	Bolteşti-Vâlcea	20.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	82	
1229	Coreabă	Ioan	soldat	-	Cacova-Vâlcea	22.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	304	
1233	Coadă	Ioan	soldat	Reg. 9	Memorii-Vâlcea	24.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	326	
1235	Corpacu	Marin	soldat	Reg. 2	Lăpuşata-Vâlcea	27.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	341	
1241	Cârjan	Ilie	soldat	Reg. 66	Râneşti-Vâlcea	22.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	236	
1244	Coranic	Mircea	soldat	Reg. 2	Pănseşti-Vâlcea	25.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	241	
1256	Cobzaru	Dumitru	soldat	Reg. 6	Frăsinet-Vâlcea	2.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	III	225
1259	Costescu	George	soldat	Reg. 2	Măldăreşti-Vâlcea	1.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	232	
1273	Creţu	Dumitru	soldat	Reg. 2	Timişeni-Vâlcea	13.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	243	
1274	Cruceru	Dumitru	soldat	Reg. 42	Nemoiu-Vâlcea	26.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	237	

1279	Cârciman	Dumitru	soldat	Reg. 5	Sineşti-Vâlcea	24.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	114	
1285	Duțu	Mihail	soldat	Reg. 43	Glăvile-Vâlcea	9.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	45	
1290	Duță	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Dozeşti-Vâlcea	26.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	242
1330	Dumitru	Nicolae	soldat	Reg. 66	Drăgăşani-Vâlcea	10.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	63	227
1331	Dumitrescu	Ilie	soldat	Reg. 66	Drăgăşani-Vâlcea	2.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	19	232
1344	Dumitraşcu	Dumitru	soldat	Reg. 2	Nisipi-Vâlcea	11.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	320
1346	Dumitraşcu	Constantin	soldat	Reg. 2	Ocnele-Mari/Vâlcea	1.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	89	225
1347	Dumitraşcu	Andrei	soldat	Reg. 42	Zlătari-Vâlcea	14.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	17	228
1354	Dumitra	Dumitru	soldat	Reg. 66	Mădulari-Vâlcea	24.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	62	230
1356	Duminecoiu	Ilie	soldat	Reg. 4	Ioneşti-Vâlcea	8.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	227
1380	Drăgulescu	Gheorghe	soldat	9 Art.	Greci-Vâlcea	16.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	254
1399	Drăgoi	Constantin	soldat	Reg. 66	Şuşanii de Sus-Vâlcea	24.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	29	244
1402	Drăghiciu	Pătru	soldat	Reg. 2	Alunu-Vâlcea	26.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	248
1405	Drăghici	Nicolae	soldat	Reg. 66	Băbeni Olteni-Vâlcea	15.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	53	228

1406	Drăghici	Ioan	soldat	Reg. 66	Băbeni Olteni-Vâlcea	7.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	38	221
1421	Dovleac	Matei	soldat	1 Art.	Ştefăneşti-Vâlcea	27.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	14	242
1422	Dovleac	Ioan	soldat	Reg. 21	Ştefăneşti-Vâlcea	7.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	102	226
1432	Dolofan	Ioan	soldat	Reg. 42	Broşteni-Vâlcea	2.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	313
1433	Dolăcioiu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Cermegeşti-Vâlcea	4.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	69	226
1437	Dogaru	Nicolae	soldat	Reg. 1	Slăveşti-Vâlcea	18.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	3	273
1446	Dobrinescu	Grigore	soldat	Reg. 2	Costeşti-Vâlcea	15.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	320
1447	Dobrin	Vasile	soldat	Reg. 42	Drăgăşani-Vâlcea	19.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	296
1452	Dobrescu	Constantin	soldat	Reg. 2	Mănăstireni-Vâlcea	19.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	61	235
1455	Dobre	Nicolae	soldat	Reg. 2	Pesceana-Vâlcea	3.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	88	238
1465	Dobre	Ioan	soldat	Reg. 42	Pănseşti Târg-Vâlcea	5.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	214	
1471	Dițoiu	Gheorghe	soldat	Reg. 1	Govora-Vâlcea	14.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	77	234
1472	Dipea	Dumitru	soldat	Reg. 42	Râmeşti-Vâlcea	21.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	62	224
1492	Dinescu	Teodor	soldat	Reg. 2	Hurezu-Vâlcea	11.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	268

1494	Dinculescu	Alexandru	soldat	Reg. 2	Şirineasa-Vâlcea	3.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	32	232
1503	Dincă	Barbu	soldat	Reg. 2	Tetoiu-Vâlcea	3.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	44	232
1509	Dima	Gheorghe	soldat	Reg. 5	Stroeşti-Vâlcea	2.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	78	238
1511	Dicu	Ioan	soldat	Reg. 66	Râmeşti-Vâlcea	17.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	271
1512	Dicu	Gheorghe	soldat	Reg. 66	Romăneşti-Vâlcea	23.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	67	241
1513	Dicu	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Nemoiu-Vâlcea	9.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	81	233
1521	Diaconu	Marin	soldat	1 Art.	Măciuca-Vâlcea	29.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	3	262
1522	Diaconu	Ion	soldat	Reg. 42	Turceşti-Vâlcea	9.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	345
1529	Diaconu	Constantin	soldat	Reg. 42	Văleni-Vâlcea	13.2.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	356
1531	Diaconescu	Nicolae	soldat	Reg.2	Pietrari-Vâlcea	3.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	16	226
1545	Deculescu	Petre	soldat	Reg. 2	Călineşti-Vâlcea	12.12.1916	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	
1570	Daniel	Ioan	soldat	Reg. 42	Fişcălia-Vâlcea	17.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	272
1593	Dăscălescu	Petre	soldat	Reg. 2	Călineşti-Vâlcea	12.12.1916	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	III	12
1594	Diaconu	Marin	soldat	Reg. 1	Mănicea-Vâlcea	29.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	262	

1598	Diaconu	Ion	soldat	Reg. 42	Tăseşti-Vâlcea	7.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	345	
1606	Dinulescu	Alexandru	soldat	Reg. 2	Şirineasa-Vâlcea	17.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	230	
1608	Dincă	Bobu	soldat	Reg. 2	Tetoiu-Vâlcea	3.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	232	
1642	Encea	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Buneşti-Vâlcea	14.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	30	223
1653	Epure	Grigore	soldat	Reg. 42	Zăvoeni-Vâlcea	8.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	18	251
1662	Erciulescu	Gheorghe	soldat	Reg. 5	Suteşti-Vâlcea	4.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	I	371
1674	Fârlea	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Tomşani-Vâlcea	11.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	75	227
1680	Feraru	Constantin	soldat	Reg. 42	Făraciu-Vâlcea	12.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	55	245
1688	Ferescu	Pătru	soldat	Reg. 66	Lăcusteni-Vâlcea	23.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	83	224
1694	Filip	Vasile	soldat	Reg. 5	Dozeşti-Vâlcea	31.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	67	222
1728	Florescu	Gheorghe	soldat	Reg. 66	Bătăşani-Vâlcea	22.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	32	236
1744	Florea	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Dozeşti-Vâlcea	7.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	28	239
1794	Gan	Constantin	soldat	Reg. 42	Ştefăneşti-Vâlcea	28.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	44	231
1795	Ganar	Stancu	soldat	Reg. 66	Mădulari-Vâlcea	10.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	37	243

1821	Geamănă	Constantin	soldat	Reg. 2	Broşteni-Vâlcea	17.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	347
1828	Geoncza	Nicon	soldat	Reg. 2	Glăvile-Vâlcea	30.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	14	238
1831	Georgescu	Grigore	soldat	Reg. 66	Drăgăşani-Vâlcea	29.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	22	231
1833	Georgescu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Băbeni-Vâlcea	25.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	278
1834	Georgescu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Foleşti-Vâlcea	1.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	312
1855	Gheorghe	Ioan	soldat	Reg. 66	Frăţila-Vâlcea	8.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	227
1874	Gherasie	Ioan	soldat	9 Art.	Scundu-Vâlcea	22.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	69	224
1879	Gherghina	Gheorghe	soldat	Reg. 66	Bălteni-Vâlcea	23.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	24	244
1885	Ghidan	Ioan	soldat	9 Art.	Ştefăneşti-Vâlcea	12.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	48	243
1891	Ghinoiu	Dumitru	soldat	Reg. 2	Călineşti-Vâlcea	25.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	106	241
1904	Giurcă	Marin	soldat	Reg. 66	Mădulari-Vâlcea	14.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	292
1911	Glugă	Constantin	soldat	Reg. 66	Priboiu-Vâlcea	29.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	238
1927	Gonciu	Ilie	soldat	Reg. 2	Lungeşti-Vâlcea	14.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	223
1928	Gologan	Ioan	soldat	9 Art.	Rusăneşti-Vâlcea	3.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	226

1947	Grecea	Ilie	soldat	9 Art.	Voiceşti-Vâlcea	2.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	69	238
1949	Grecu	Constantin	soldat	Reg. 42	Băbeni-Vâlcea	21.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	60	224
1990	Grimescu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Dăeşti-Vâlcea	10.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	98	239
1995	Giurcă	M. Gheorghe	soldat	Reg. 2	Valea Raţei-Vâlcea	19.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	77	
2005	Ghiţescu	Ilie	soldat	Reg. 66	Băceşti-Vâlcea	2.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	176	
2006	Gheorghe	Diţoiu	soldat	Reg. 1	Vâlcea	17.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	234	
2020	Gradari	Vasile	soldat	Reg. 2	Drăgăşani-Vâlcea	23.12.1916	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	III	19
2054	Hoară	Dumitru	soldat	Reg. 42	Suteşti-Vâlcea	16.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	57	223
2065	Isărescu	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Şirineasa-Vâlcea	25.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	10	237
2085	Ivănescu	Victor	soldat	Reg. 2	Dăeşti-Vâlcea	14.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	269
2090	Ivan	Ilie	soldat	Reg. 2	Tetoiu-Vâlcea	1.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	36	238
2099	Iagăr	Dumitru	soldat	Reg. 66	Beneşti-Vâlcea	29.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	105	237
2175	Iordache	Dumitru	soldat	Reg. 2	Nisipi-Vâlcea	27.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	89	237
2183	Iordănescu	Marin	soldat	Reg. 2	Orleşti-Vâlcea	9.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	38	227
2197	Iftinoaie	Ivan	soldat	Reg. 57	P. Cornului-Vâlcea	3.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	73	238

2228	Iliescu	Tudor	soldat	Reg. 2	Creţeni-Vâlcea	28.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	35	231
2230	Ilinca	Marin	soldat	Reg. 2	Pesceana-Vâlcea	4.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	315
2232	Ilinca	Nicolae	soldat	Reg. 26	Bătăşani-Vâlcea	6.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	316
2241	Iosef	Ioan	soldat	Reg. 65	Ciorteşti-Vâlcea	7.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	41	
2242	Iova	Ioan	soldat	Reg. 66	Bătăşani-Vâlcea	27.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	14	248
2250	Ilinca	Vasile	soldat	Reg. 66	Frăţila-Vâlcea	26.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	57	237
2251	Irimescu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Dăeşti-Vâlcea	10.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	98	239
2252	Ilinca	Nicolae	soldat	Reg. 26	Băteşani-Vâlcea	6.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	316
2267	Isărescu	George	soldat	Reg. 42	Şirineasa-Vâlcea	25.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	237	
2272	Ioan	Constantin	soldat	Reg. 26	Laloşu-Vâlcea	22.4.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	I	380
2278	Iurea	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Brezoi-Vâlcea	19.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	III	77
2282	Ionescu	Paroa	soldat	Reg. 42	Nemoiu-Vâlcea	1.6.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	I	397
2318	Juvuleanu	Ioan	soldat	Reg. 66	Beneşti-Vâlcea	4.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	51	232
2319	Juvuleanu	Savu	soldat	Reg. 26	Beneşti-Vâlcea	8.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	67	239

2325	Lăcătuşu	Petre	soldat	9 Art.	Cârlogani-Vâlcea	16.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	347
2332	Lăutaru	Ilie	soldat	Reg. 66	Şuşani-Vâlcea	6.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	284
2335	Lazăr	Dumitru	soldat	Reg. 42	Ştefăneşti-Vâlcea	22.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	60	236
2343	Lazăr	Ştefan	soldat	Reg. 42	Lungeşti-Vâlcea	6.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	84	232
2345	Lăzăroiu	Dumitru	soldat	Reg. 42	Căzăneşti-Vâlcea	22.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	236
2349	Leancu	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Păuseşti-Vâlcea	29.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	106	237
2358	Lenca	Andrei	soldat	1 Art.	Nisipi-Vâlcea	11.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	20	240
2359	Lenca	Ilie	soldat	Reg. 42	Roeşti-Vâlcea	15.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	61	240
2396	Lungu	Toader	soldat	Reg. 85	Armăşoaia-Vâlcea	23.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	76	236
2409	Luța	Dumitru	soldat	Reg. 42	Copăceni-Vâlcea	11.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	95	227
2410	Luță	Ilie	soldat	Reg. 1	Tuneşti-Vâlcea	13.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	228
2412	Luțescu	Ioan	soldat	Reg. 42	Bujoreni-Vâlcea	13.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	228
2417	Luca	Ilie	soldat	Reg. 42	Roteşti-Vâlcea	15.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	240	
2421	Licsoiu	Preda	soldat	60	Cândeşti-Vâlcea	12.3.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	227	

2449	Manda	Dumitru	soldat	Reg. 2	Crăpata-Vâlcea	11.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	21	222
2456	Marcu	Petre	soldat	66	Cârlogani-Vâlcea	21.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	18	246
2470	Marin	Constantin	soldat	2 Cav.	Măldăreşti-Vâlcea	20.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	10	244
2475	Mandea	Nicolae	soldat	Reg. 66	Cârlogani-Vâlcea	1.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	13	342
2480	Mămulea	Ivan	soldat	Reg. 42	Ioneşti-Vâlcea	3.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	97	238
2483	Măldărăscu	Constantin	soldat	Reg. 42	Turceşti-Vâlcea	14.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	55	234
2519	Marica	Nicolae	soldat	Reg. 26	Pietroasa-Vâlcea	24.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	237
2520	Marica	Constantin	soldat	Sanit.	Păuşeşti-Vâlcea	20.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	60	229
2525	Matei	Alexandru	soldat	Reg. 66	Beneşti-Vâlcea	3.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	197	
2529	Mateescu	Dumitru	soldat	Reg. 5	Mitrofani-Vâlcea	19.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	10	336
2534	Marin	Slabu	soldat	Reg. 42	Roeşti-Vâlcea	19.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	25	224
2538	Marin	Mihai	soldat	Reg. 17	Ocnele Mari-Vâlcea	10.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	319
2546	Marinescu	Constantin	soldat	Reg. 66	Băteşani-Vâlcea	3.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	343
2547	Marincei	Nicolae	soldat	Reg. 42	Racoviţa-Vâlcea	21.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	95	

2555	Marinescu	Petre	soldat	Reg. 42	Berbeşti-Vâlcea	12.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	16	268
2560	Marinescu	Ioan	soldat	Reg. 42	Râmnicu Vâlcea-Vâlcea	19.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	30	229
2568	Mateiaş	Mihai	soldat	Reg. 2	Creţeni-Vâlcea	3.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	194	
2572	Mătuşoiu	Ioan	soldat	Reg. 2	Stroeşti-Vâlcea	28.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	68	225
2579	Mazilu	Luca	soldat	Reg. 42	Lungeşti-Vâlcea	23.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	26	230
2582	Motârţă	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Creţeni-Vâlcea	10.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	19	222
2605	Mitroi	Constantin	soldat	Reg. 42	Roşiile-Vâlcea	3.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	330
2608	Mitroiu	Tudor	soldat	Reg. 2	Pietrari-Vâlcea	26.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	71	230
2615	Mihalache	Nicolae	soldat	Reg. 2	Orleşti-Vâlcea	21.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	50	241
2626	Mihai	Vlăduţă	soldat	Reg. 26	Ştirbeşti-Vâlcea	26.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	80	230
2633	Mişcoci	Dumitru	soldat	Reg. 2	Măciuca-Vâlcea	24.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	225
2641	Mihai	Constantin	soldat	Reg. 42	Vlădeşti-Vâlcea	20.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	274
2683	Mircan	Lazăr	soldat	Reg. 42	Şirineasa-Vâlcea	13.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	66	234

2775	Merişescu	Ilie	soldat	Reg. 66	Ştirbeşti-Vâlcea	24.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	278
2799	Mihalcea	Constantin	soldat	Reg. 2	Frumuşeni-Vâlcea	5.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	206	
2806	Mojoiu	Ioan	soldat	Reg. 4	Căzăneşti-Vâlcea	11.2.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	356	
2815	Manda	Dumitru	soldat	Reg. 2	Cazapata-Vâlcea	11.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	222	
2837	Moholea	Constantin	soldat	Reg. 2	Ţipreni-Vâlcea	5.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	206	
2845	Mircan	Lazăr	soldat	Reg. 42	Şirineasa-Vâlcea	13.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	234	
2846	Munteanu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Creţeni-Vâlcea	24.9.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	352	
2848	Muşa	Stanciu	soldat	Reg.1	Pesceana-Vâlcea	18.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	224	
2875	Năstoiu	Ioan	soldat	Reg. 42	Bărbăteşti-Vâlcea	17.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	90	243
2879	Neacşu	Andrei	soldat	9 Art.	Govora-Vâlcea	6.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	226	60
2902	Neagu	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Ciumagi-Vâlcea	13.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	109	227
2929	Nedelescu	Matei	soldat	Reg. 66	Rusăneşti-Vâlcea	7.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	10	331
2931	Nedeloiu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Slăveşti-Vâlcea	9.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	84	239
2932	Nedeluţ	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Cermegeşti-Vâlcea	31.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	262

2972	Nicolae	Nicolae	soldat	-	Bălăşeni-Vâlcea	22.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	22.7.1917	227
3016	Nițu	Ilie	soldat	Reg. 42	Crețeni-Vâlcea	17.3.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	367
3038	Nae	Tanare	soldat	Reg. 9	Glatinava-Vâlcea	1.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	371	
3061	Oae	Ioan	soldat	Reg. 2	Mânăstirea-Vâlcea	20.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	46	224
3066	Oancea	Nicolae	soldat	Reg. 2	Rm. Vâlcea-Vâlcea	29.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	139	
3080	Olaru	Dumitru	soldat	Reg. 2	Roşiile-Vâlcea	9.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	55	233
3093	Omnicaru	Constantin	soldat	Reg. 42	Pînseşti-Vâlcea	2.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	263
3116	Osiceanu	Ştefan	soldat	Reg. 1	Crăpături-Vâlcea	31.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	163	
3117	Osoeschi	Ioan	soldat	Reg. 66	Păuneşti-Vâlcea	29.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	261
3147	Pădurețu	Dumitru	soldat	Reg. 41	Foteşti-Vâlcea	12.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	15	223
3168	Pândaru	Ioan	soldat	Reg. 42	Ocnele Mari-Vâlcea	10.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	222
3180	Pânză	Gheorghe	soldat	Reg. 85	Buneşti-Vâlcea	17.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	89	240
3181	Păpădie	Ilie	soldat	Reg. 66	Goruneşti-Vâlcea	4.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	67	232

3185	Pară	Constantin	soldat	Reg. 2	Mănăstireni-Vâlcea	10.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	74	233
3192	Paraschiv	Pătru	soldat	Reg. 2	Dozeşti-Vâlcea	18.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	336
3215	Pârvu	Matei	soldat	Reg. 2	Prundeni-Vâlcea	20.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	236
3230	Păsculete	Marin	soldat	Reg. 2	Ciumagi-Vâlcea	27.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	92	230
3236	Pătraşcu	Constantin	soldat	Reg. 2	Glaciu-Vâlcea	15.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	64	240
3252	Păun	Marin	soldat	Reg. 5	Guşani-Vâlcea	13.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	3	292
3260	Păunescu	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Măciuca-Vâlcea	24.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	30	244
3270	Pavelescu	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Rm. Vâlcea-Vâlcea	2.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	170	
3280	Pleşca	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Stoeneşti-Vâlcea	23.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	86	224
3292	Petcu	Tudor	soldat	Reg. 5	Drăgăşani-Vâlcea	12.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	26	236
3294	Petec	Ştefan	soldat	Reg. 2	Stăneşti-Vâlcea	20.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	236
3297	Pietraru	Victor	soldat	1 Art.	Foleşti-Vâlcea	16.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	254
3313	Petrescu	Marin	soldat	Reg. 66	Lăcusteni-Vâlcea	22.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	247
3314	Petrică	Nicolae	soldat	Reg. 42	Pleşoi-Vâlcea	8.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	41	221

3317	Petricioiu	Preda	soldat	Reg. 2	Suteşti-Vâlcea	15.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	96	234
3344	Puia	Zamfir	soldat	Reg. 2	Mădulari-Vâlcea	14.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	10	223
3377	Preda	Tudose	soldat	Reg. 2	Cârpăneşti-Vâlcea	11.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	43	243
3381	Preda	Licsoiu	soldat	Reg. 66	Tăuneşti-Vâlcea	12.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	110	227
3388	Preda	Dumitru	soldat	Reg. 42	Roeşti-Vâlcea	29.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	138	
3392	Pralea	Nicolae	soldat	Reg. 2	Drăgăşani-Vâlcea	8.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	51	221
3419	Popescu	Marin	soldat	Reg. 2	Lăpuşata-Vâlcea	21.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	93	
3423	Popescu	Ioan	soldat	Reg. 2	Marcea-Vâlcea	15.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	34	228
3426	Popescu	Gheorghe	caporal	Reg. 2	Pietrari-Vâlcea	25.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	339
3427	Popescu	Florea	soldat	Reg. 66	Laloşu-Vâlcea	1.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	86	244
3431	Popescu	C-tin Gheorghe	soldat	Reg. 26	Băbeni-Vâlcea	8.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	28	245
3449	Popa	Nicolae	soldat	1 Art.	Romanați-Vâlcea	20.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1	236
3459	Popa	Ioan	soldat	Reg. 2	Grădiştea-Vâlcea	21.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	54	241
3469	Popa	Dumitru	soldat	9 Art.	Mateeşti-Vâlcea	15.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	13	320

3540	Păian	Gheorghe	soldat	Reg. 85	Buneşti-Vâlcea	17.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	240	
3557	Preda	Marin	soldat	Reg. 2	Asloşti-Vâlcea	9.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	221	
3566	Răciulete	Gheorghe	soldat	9 Art.	Romani-Vâlcea	15.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	29	228
3574	Rădescu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Foleştii de Jos-Vâlcea	13.01.17	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	51	
3578	Rădoi	Onesim	soldat	Reg. 42	Vlădeşti-Vâlcea	22.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	247
3585	Radu	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Doceşti-Vâlcea	28.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	71	225
3595	Radu	Marin	soldat	Reg. 2	Ştefăneşti-Vâlcea	19.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	31	224
3597	Radu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Crăpăturile-Vâlcea	27.12.1916	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	25	
3611	Răducan	Ioan	soldat	Reg.2	Măldăreşti-Vâlcea	28.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	130	
3614	Rădulescu	Ioan	soldat	Reg. 33	Romani-Vâlcea	24.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	93	241
3620	Răguşiţa	Ioan	soldat	Reg. 42	Lăpuşata-Vâlcea	29.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	63	244
3661	Robu	Constantin	soldat	Reg. 2	Rm. Vâlcea-Vâlcea	21.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	53	224
3699	Rotaru	Radu	soldat	Reg. 42	Vlădeşti-Vâlcea	17.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	26	229
3724	Ruscănescu	Marin	soldat	Reg. 42	Măcinea-Vâlcea	13.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	47	234

3732	Roşca	Ioan	soldat	Reg. 5	Oscai-Vâlcea	13.10.1919	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	291	
3749	Stroe	Ioan	soldat	Reg. 26	Laloşu-Vâlcea	12.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	46	243
3765	Stanciu	Muşa	soldat	Reg. 1	Pesceana-Vâlcea	18.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1	224
3774	Stuparu	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Vlădeşti-Vâlcea	6.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	62	226
3779	Stănculescu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Glăvile-Vâlcea	16.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	235
3781	Stancu	Ioan	soldat	Reg. 2	Coeni-Vâlcea	12.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	59	245
3790	Stănică	Constantin	soldat	Reg. 5	Ştefăneşti-Vâlcea	20.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	38	224
3798	Stăncescu	Mihail	soldat	1 Sanit.	Genuneni-Vâlcea	28.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	11	350
3806	Stănişor	Ivan	soldat	Reg. 42	Mădulari-Vâlcea	25.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	349
3820	Stanciu	Constantin	soldat	Reg. 2	Sineşti-Vâlcea	10.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	92	221
3821	Stăncioiu	Petre	soldat	Reg. 42	Slătioara-Vâlcea	29.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	45	242
3836	Ştefănescu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Grădiştea-Vâlcea	8.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	32	245
3841	Stoian	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Mitrofani-Vâlcea	21.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	57	224
3846	Ştirbu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Lungeşti-Vâlcea	16.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	16	235

3849	Sterpu	Ioan	soldat	Reg. 2	Olăneşti-Vâlcea	12.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	253
3851	Stoica	Constantin	soldat	Reg. 42	Zmeureşti-Vâlcea	17.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	3	272
3913	Şopârlă	Marin	soldat	Reg. 42	Lăpuşata-Vâlcea	22.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	22	230
3928	Şerban	Dumitru	soldat	Reg. 66	Rusăneşti-Vâlcea	15.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	69	243
3954	Săndoi	Ioan	soldat	Reg. 66	Beneşti-Vâlcea	17.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	37	235
3989	Sârboiu	Vasile	soldat	Reg. 2	Suteşti-Vâlcea	26.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	82	230
3997	Săndulescu	Constantin	soldat	Reg.66	Băbeni-Vâlcea	11.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	16	234
4001	Surdu	Vasile	soldat	Reg. 42	Foleşti-Vâlcea	28.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	309
4004	Surdică	Constantin	soldat	Reg. 66	Băluşeni-Vâlcea	27.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	72	237
4006	Sulița	Ioan	soldat	Reg. 66	Gurăneşti-Vâlcea	10.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	17	252
4016	Smen	Gheorghe	soldat	Reg. 43	Colteşti-Vâlcea	18.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	51	235
4034	Şerban	Tudor	soldat	Reg. 26	Ghiorani-Vâlcea	16.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	72	228
4035	Şerban	Nicolae	soldat	Reg. 66	Băbeni Olteni-Vâlcea	18.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	296
4057	Şerbănescu	Marin	soldat	Reg. 66	Ghezonir-Vâlcea	29.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	327

4061	Sergiulescu	Ioan	soldat	Reg. 42	Suteşti-Vâlcea	27.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	48	225
4077	Sugureanu	Dumitru	soldat	Reg. 42	Buneşti-Vâlcea	8.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	113	226
4083	Subțirelu	Ioan	soldat	Reg. 2	Scundu-Vâlcea	11.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	14	234
4108	Sacu	Ioan	soldat	Reg. 13	Păuneşti-Vâlcea	10.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1.372	
4117	Sefrea	Gheorghe	soldat	Reg. 66	Gevasin-Vâlcea	28.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	I	317
4124	Slabu	Marin	soldat	Reg. 42	Roeşti-Vâlcea	19.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	III	224
4135	Străinu	Alexandru	soldat	Reg. 5	Vlăjeşti-Vâlcea	3.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1.386	
4136	Slaicu	Manolache	soldat	Reg. 2	Ciungi-Vâlcea	28.5.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1.391	
4147	Ştefănescu	Nicolae	soldat	Reg. 45	Mihăeşti-Vâlcea	15.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	III	70
4150	Surdu	Vasile	soldat	Reg. 42	Tăleşti-Vâlcea	28.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	I	309
4153	Tudor	Ioan	soldat	Reg. 68	Cătunu-Vâlcea	6.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	331
4163	Tufeanu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Dobriceni-Vâlcea	28.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	132	
4165	Tugin	Nicolae	soldat	Reg. 42	Căzăneşti-Vâlcea	23.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	9	338
4166	Tugulescu	I. Ioan	soldat	Reg. 2	Viveni-Vâlcea	26.7.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	248

4169	Tunaru	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Cârstineşti-Vâlcea	11.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	223
4172	Turbatu	Ioan	soldat	Reg. 42	Mihăeşti-Vâlcea	10.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	73	233
4188	Tutin	Ioan	soldat	Reg. 59	Slăveni-Vâlcea	25.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	34	237
4189	Tuțu	Nicolae	soldat	Reg. 2	Văleni-Vâlcea	9.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	27	227
4197	Trincă	Marin	soldat	Reg. 2	Glăvile-Vâlcea	25.12.1916	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	24	
4206	Truşcă	Ilie	soldat	Reg. 42	Tetoiu-Vâlcea	19.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	273
4209	Tesa	Ştefan	soldat	Reg. 66	Gârdeşti-Vâlcea	3.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	314
4241	Târlea	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Tomşani-Vâlcea	11.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	75	227
4248	Tărăşilă	Marin	soldat	Reg. 42	Băbeni-Vâlcea	26.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	50	225
4252	Țăpescu	Gheorghe	soldat	Reg. 2	Crăpăturile-Vâlcea	14.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	228
4256	Tănăsescu	Ilie	soldat	Reg. 2	Dobriceni-Vâlcea	17.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	69	223
4261	Tănase	Marin	soldat	Reg. 66	Ştirbeşti-Vâlcea	20.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	76	229
4267	Tănase	Constantin	soldat	Reg. 42	Prundeni-Vâlcea	11.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	48	
4288	Tița	Constantin	soldat	9 Art.	Cacova-Vâlcea	4.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	207	

4303	Trancă	Anghel	soldat	Reg. 2	Dozeşti-Vâlcea	11.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	104	239
4335	Toader	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Colteşti-Vâlcea	10.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	98	233
4393	Trepteanu	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Creţeni-Vâlcea	30.1.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa		
4404	Tugin	Nicolae	soldat	Reg. 42	Căzăneşti-Vâlcea	21.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	338	
4438	Ungureanu	Alexandru	soldat	1 Pion.	Vlădeşti-Vâlcea	22.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	3	230
4438	Ungureanu	Alexandru	soldat	1 Pion.	Vlădeşti-Vâlcea	22.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	3	230
4445	Ungureanu	Dumitru	soldat	Reg. 2	Şirineasa-Vâlcea	17.5.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	86	240
4449	Ungureanu	Gheorghe	soldat	Reg. 42	Buneşti-Vâlcea	25.10.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	4	306
4458	Ungureanu	Petre	soldat	Reg. 42	Pesaci-Vâlcea	1.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	312
4464	Urcă	Nicolae	soldat	Reg. 42	Muereasca-Vâlcea	2.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	34	232
4467	Udrea	Ioan	soldat	Reg. 2	Văleni-Vâlcea	28.4.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	237	
4476	Vărzaru	Andrei	soldat	Reg. 5	Drăgăşani-Vâlcea	7.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	12	316
4478	Vărzan	Andrei	soldat	Reg. 42	Voiceşti-Vâlcea	4.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	7	221
4493	Vâlvoi	Ioan	soldat	Reg. 2	Nemoiu-Vâlcea	12.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	115	227

4494	Vâlvoi	Nicolae	soldat	Reg. 42	Nemoiu-Vâlcea	23.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	277
4504	Văleanu	Constantin	soldat	Reg. 66	Gheoroiu-Vâlcea	2.9.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	274
4509	Văduva	Alexandru	soldat	Reg. 2	Ciuraci-Vâlcea	9.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	252
4514	Vâlcea	Ilie	soldat	Reg. 42	Săcşoara-Vâlcea	29.8.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	261
4519	Văduva	Toma	soldat	Reg. 2	Colteşti-Vâlcea	14.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	1	335
4522	Văduva	Marin	soldat	Reg. 2	Ştefăneşti-Vâlcea	16.11.1916	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	6	
4525	Văduva	Grigore	soldat	Reg. 2	Orleşti-Vâlcea	8.3.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	10	364
4536	Vasile	Ioan	soldat	Reg. 2	Pleşani-Vâlcea	23.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	8	338
4540	Vâlcu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Mueriştele-Vâlcea	7.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	98	226
4560	Vulpeanu	Nicolae	soldat	Reg. 42	Teteni-Vâlcea	29.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	56	231
4594	Voinea	Dumitru	Reg.2	Reg. 2	Fumureni-Vâlcea	13.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	56	241
4605	Voichița	Petre Radu	soldat	-	Greci-Vâlcea	23.2.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	81	224
4606	Voicu	Constantin	soldat	Reg.2	Nemoiu-Vâlcea	15.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	47	228
4618	Vlăduț	Dumitru	soldat	Reg. 66	Băteşani-Vâlcea	15.1.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	5	347

4627	Vintilescu	Ilie	soldat	Reg. 9	Pietrari-Vâlcea	1.11.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	2	313
4643	Vlad	Marin	soldat	Reg.66	Mădulari-Vâlcea	18.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	40	235
4655	Vasile	Ioan	soldat	Reg. 2	Pleşani-Vâlcea	21.12.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	338	
4660	Vlăduț	Mihaiu	soldat	Reg. 26	Şerbăneşti-Vâlcea	26.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	249	
4667	Zăbavă	Gheorghe	soldat	Reg. 5	Cârstăneşti-Vâlcea	18.4.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	28	235
4683	Zamfira	Constantin	soldat	Reg. 66	Ghinoiu-Vâlcea	7.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	82	226
4692	Zidaru	Stancu	soldat	Reg. 2	Pesceana-Vâlcea	21.3.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	84	229
4702	Zgripcea	Nicolae	soldat	Reg.42	Călimăneşti-Vâlcea	15.4.1918	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	372	
4712	Baboi	Constantin	soldat	Reg. 66	Bălceşti-Vâlcea	17.6.1917	Ostffyasszonyfa	Ostffyasszonyfa	88	243

Notă! *Prizonierii din lista de mai sus au fost înhumați în cimitirul lagărului Ostffyasszonyfa. Aceştia, în marea lor majoritate, au făcut parte din Regimentul 2 Vâlcea şi din Regimentul 42 Drăgăşani (dublura la mobilizare a Regimentului 2 Vâlcea). Alți prizonieri au făcut parte din regimentele aflate în județele vecine, Regimentul 66 Infanterie Balş, Regimentele 1 şi 26 Infanterie Craiova, din alte unități de infanterie şi artilerie, din subunități de pionieri şi sanitari, dar şi din unități neidentificate.*

CONSTANTIN COJOCARU – NOTARUL CE A ÎMBRĂCAT CĂMAŞA MORŢII

Dumitru Cauc

Un moment extrem de dureros al ocupaţiei Puterilor Centrale din anii 1916-1918 l-a constituit împuşcarea celor zece civili din Mehedinţi care sprijiniseră mişcarea de partizani condusă de sublocotenentul Victor Popescu din Valea cu Apă, judeţul Gorj.

Unul dintre aceşti martiri a fost notarul Constantin Cojocaru din comuna Negomir. Acum, la 100 de ani de la măreţul moment de înălţare al neamului, imaginea sa este încă prezentă în mentalul colectiv, fiind asociată cu a funcţionarului public pus în slujba interesului obştii, care, atunci când a simţit că interesul naţional o cere, a îmbrăcat conştient cămaşa morţii.

Constantin I. Cojocaru îşi trage originile din familiile Grivei şi Cojocaru, cea dintâi fiind familia naturală, cea de-a două fiind familia adoptivă[1]. Prin tatăl său natural, Ion Grivei, Constantin Cojocaru se leagă de numele unei mari personalităţi a Negomirului din secolul al XIX-lea, preotul Ioan Grivei, cel care a pus bazele învăţământului public în localitate. În anul 1838, acesta amenajează o sală de clasă într-o cămăruţă a casei sale, unde vor învăţa primii copii de ţărani din comuna Negomir. Şcoala va funcţiona neîntrerupt până în anul 1848. În acel an şcoala îşi întrerupe cursurile, care vor fi reluate de abia în timpul lui Alexandru Ioan Cuza. În anul 1916, când ţara a avut nevoie de jertfa de sânge a fiilor ei, familia Grivei se va remarca şi prin gena sacrificiului. Constantin I. Grivei şi Nicolae Grivei, fiind mobilizaţi în Regimentul 37 Artilerie, vor cădea la datorie în bătălia de la Mărăşti, iar soldatul Ion Grivei, din Regimentul 17 Infanterie, contingentul 1911, va fi grav rănit, decedând apoi în spitalul de campanie[2]. Tot acolo va fi rănit şi Matei Grivei[3]. Trebuie menţionat aici şi eroismul dovedit pe câmpurile de luptă de soldaţii Mitroi C. Ion, din Regimentul 16 Infanterie Vasile Lupu, care a fost rănit grav în luptele de la Turtucaia şi Ion I. Grivei, din Batalionul I Vânătorii de Munte, contingentul 1901, mort în luptele de pe Valea Jiului[4]. Filonul eroismului vine şi pe linia familiei adoptive. La 1877, când a sunat mobilizarea pentru războiul ce avea în final să aducă independenţa de stat a României, caporalul

[1] În registrele de stare civilă cu privire la născuţi nu am putut găsi extractul de naştere al lui Constantin Cojocaru, primele 5 pagini ale registrului fiind lipsă. Informaţiile privitoare la data naşterii acestuia le-am găsit în registrul „căsătoriilor".

[2] SJAN Gorj, Fond IOVR, dosarul G486/Primul Război Mondial, f. 7.

[3] SJAN Gorj, Fond Prefectura, dosar 1/1944, f. 47-48 şi Fond IOVR/Primul Război Mondial, dosar G422 şi G457.

[4] Idem, Fond IOVR/Primul Război Mondial, dosar M474, f. 11 şi dosar M475, f. 3.

Cojocaru I. Nicolae din Negomir se va înrola în armata română, făcând parte din Regimentul 4 Linie, căzând eroic în luptele de la Plevna[5].

Ca stare socială, familia Grivei avea vechi origini moşneneşti. Din studiul lucrărilor de punere în aplicare a reformei agrare de la 1864 reiese că cea mai mare parte a membrilor familiilor Cojocaru au fost chiriaşi pe moşiile Stancăi Grecescu. Nicolae şi Matei Cojocaru fiind mijlocaşi, la 1864 au fost împroprietăriţi fiecare cu 7 pogoane şi 19 prăjini, iar Albu, Dinu, Constantin şi Drăguţi Cojocaru au primit 4 pogoane şi 15 prăjini.

Constantin Cojocaru este fiul natural al familiei Ion şi Maria Grivei, din satul Negomir. Tatăl său, Ion M. Grivei, a fost fiul natural al lui Matei B. Grivei, născut în anul 1837 şi al Maria Grivei, născută în anul 1848, în satul Negomir. Ion M. Grivei şi Maria Grivei au avut 4 fii (Vasile, Ion, Emanoil, Constantin)[6]. Când s-a născut al patrulea fiu, 12 februarie 1876, tatăl său a acceptat rugămintea familiei lui Ion şi Maria Cojocaru, care nu aveau copii, de a-l da lor spre înfiere. Ion Cojocaru, născut în anul 1843, era fiul lui Barbu şi al Ilincăi Cojocaru[7].

Ion Cojocaru făcea parte din categoria ţăranilor mijlocaşi. Prin cumpărături de curele de pământ îşi sporeşte proprietatea. Astfel, în anul 1889 va cumpăra de la Dumitraşcu I. Velican, din satul Negomir, pământul din Toplița, în Dealul Viilor[8], aici amenajându-şi apoi o vie. Terenul cumpărat era bine expus soarelui, fiind aşezat în partea de vest a cătunului Toplița. Din actul de vânzare-cumpărare aflăm informaţii şi despre înfăţişarea fizică a lui Ion Cojocaru:„La statu naltu, faţa smadă, oacheş, părul castaniu, sprâncenile şi mustăţile castaniu, ochii căprui, gura potrivită, barba ca de un om de 45 de ani, semn deosebit un negel sub ochiul drept”[9]. Averea acestui gospodar al cătunului Toplița se măreşte şi prin concesiuni şi dote. Căsătorindu-se cu fiica lui Ion Bulea din Negomir, primeşte ca dotă o parte din pământul pe care acesta îl primise în urma legii de împroprietărire 13/1879[10]. Apoi, după cum va mărturisi în 1886 Ion Bulea, „din lipsă de mijloace de muncă (referire la lipsa vitelor n.ns.) şi din boală, am fost silit să închiriez Dl. Ion Cojocaru din Negomir jumătate din pământul meu ce am în acea comună, pe categoria cu 2 boi”[11]. Ulterior, după cum aflăm din documente, Ion Bulea va solicita jumătatea dată spre concesiune, pentru obţinerea pământului solicitat purtând un proces civil cu Ion Cojocaru. În cele din urmă, în anul 1891 Tribunalul Mehedinţi „îl obligă pe Ion Cojocaru să-i dea ½ din pământul dat acestuia prin art. 1 şi 2 din Legea 13/1879.

Ion Cojocaru, fiind conştient de importanţa învăţăturii, îşi va da fiul la şcoală, acesta reuşind să termine cinci clase, cât era pe atunci nivelul învăţământului din mediul rural. Învăţătura îi va fi de folos fiului acestuia mai târziu, când va ocupa funcţia de notar.

---

[5] Dan Neguleasa, Florina Popescu, *Contribuţii gorjene la războiul de independenţă*, Târgu-Jiu, Editura Alexandru Ştefulescu, 1997, p. 232.

[6] SJAN Gorj, Starea Civilă, Negomir, d. 166/1895-191, f. 328.

[7] *Ibidem*, f .171.

[8] Fond Prefectura, vol. I, d.1621/1889, f. 2-3.

[9] *Ibidem*, f. 1.

[10] Este vorba despre împroprietărirea însurăţeilor, promisiune făcută ţăranilor prin Legea rurală de la 1864, care se va realiza după obţinerea independenţei de stat a României.

[11] SJAN Mehedinţi, Tribunalul Mehedinţi, d. 17/1886, f. 9.

Constantin Cojocaru a fost căsătorit de două ori. La 24 octombrie 1895 s-a căsătorit cu Ecaterina Z. Bătăiosu, în vârstă de 21 de ani, fiica lui Zamfir şi Maria Bătăiosu din cătunul Zătreana, comuna Fărcăşeşti. Zamfir Bătăiosu era un om de vază al comunei, fiind mulţi ani membru al sfatului sătesc şi primar. Din această căsătorie au rezultat două fiice, Adelaida şi Filofteia Cojocaru. Familia lui Constantin Cojocaru avut însă parte de multă suferinţă. Prima fiică, Adelaida Cojocaru, va muri în anul 1895, la vârsta de 16 ani, lăsând un mare gol în sufletul tinerilor părinţi. La 12 februarie 1908, Ecaterina Cojocaru a născut o nouă fiică. După cum hotărâseră mai înainte cei doi soţi, fiica a primit numele de Filofteia. Bucuria a fost scurtă pentru cei doi soţi. La câteva ore după naştere, Ecaterina Cojocaru moare. Durerea lui Constantin Cojocaru va fi şi mai mare, la câteva ore murind şi fiica recent născută[12].

La 24 octombrie 1908, la opt luni după decesul soţiei sale, Constantin Cojocaru se va recăsători cu Nastasia V.C. Popescu, văduvă prin decesul în 1905[13] al primului ei soţ, Vasile C. Popescu din Raci. Nastasia Popescu se trăgea din neamul Răceanu din satul Paltinu, comuna Raci, părinţii ei fiind Ion I. Răceanu şi Ana I. Răceanu. Nastasia Răceanu s-a născut la 14 ianuarie 1885[14], fiind cu 9 ani mai tânără decât Constantin Cojocaru. Din această căsătorie au rezultat două fiice şi doi băieţi: Ecaterina C.I. Cojocaru (Tila), născută în 16 august 1909, Titu C.I. Cojocaru, născut în ziua de 2 aprilie 1912, Atanasie C.I. Cojocaru, născut în 31 iulie 1914, mort la vârsta de 15 ani şi Margareta C.I. Cojocaru, născută la 17 februarie 1917.

Fiind ştiutor de carte, Constantin Cojocaru este numit pentru prima oară notar în anul 1896, la vârsta de 20 de ani. În anul 1902 urmează şcoala de notari organizată de Prefectura Mehedinţi şi în urma contractului făcut cu această instituţie pe cinci ani îndeplineşte funcţia de notar autorizat în comuna Negomir. Din documentele de stare civilă reiese că în perioada anilor 1902-1916 îndeplineşte această funcţie aproape neîntrerupt, în unele perioade fiind menţionat ca notar Ilie Bănete (1913) şi Gheorghe Cojocaru (1914).

Din registrele de stare civilă şi din alte acte întocmite de notarul Constantin Cojocaru reiese că acesta avea un scris extrem de elegant, ordonat şi foarte caligrafic. Un proiect public important la care a contribuit notarul Constantin Cojocaru a fost construirea unui nou local de şcoală. În anul 1913, notarul Constantin Cojocaru întocmeşte alături de primarul Vasile C. Popescu actele prin care se solicită Prefecturii Mehedinţi construirea unui local de şcoală în satul Negomir[15].

La începutul secolului al XX-lea, notarul Constantin Cojocaru se implică alături de preotul Ioan Topeştianu, epitropii bisericii şi primarul localităţii, în ridicarea unei noi biserici în satul Toplita[16].

---

[12] SJAN Gorj, Starea Civilă-Negomir, dos. 166/1895-1911, f. 249.

[13] SJAN Gorj, Starea civilă, Raci, dos. 147/1895-1910, 190, f. 92.

[14] SJAN Gorj, Starea civilă, Raci, dos. 135/1885, f. 4.

[15] Proiectul va fi pus în aplicare imediat după Războiul de Întregire a Neamului. Din nefericire, cel care pusese umărul la iniţierea şi întocmirea proiectului nu avea să se bucure de această realizare, el, după cum se va vedea în paginile următoare, va fi ucis de ocupanţii germano-austro-ungari.

[16] Lucrările la noua biserică vor începe în 1910, spre bucuria notarului, dar el nu va avea parte şi de bucuria finalizării lucrării şi de sfinţirea acesteia în anul 1920.

Intrarea României în Marele Război îl va găsi pe Constantin Cojocaru notar al comunei Negomir.

În noiembrie 1916, când s-a instaurat ocupația Puterilor Centrale, Constantin Cojocaru a avut de ales între subordonarea față de noile autorități şi necooperarea cu acestea şi, în condițiile declanşării mişcării de partizani condusă de sublocotenentul Victor Popescu, sprijinirea adevăraților patrioți din teritoriul ocupat, care au înțeles că patria se apără cu arma în mână. Notarul Cojocaru a ales cea de-a doua, punându-se în slujba sătenilor şi aderând la mişcarea de rezistență împotriva ocupanților germano-austro-ungari[17].

Ca şi-n celelalte localități din județ, instaurarea ocupației Puterilor Centrale în Negomir a însemnat intimidarea populației, rechiziționarea tuturor produselor necesare armatei acestora, distrugerea arhivei primăriilor şi şcolilor din Raci şi Negomir, arestarea celor care se împotriveau măsurilor noilor autorități. Asupra autorităților româneşti ale statului (primar, notar) se făceau presiuni constante privind rechiziționarea produselor şi privind depistarea militarilor români rămaşi în urma frontului, care rătăceau prin toate pădurile şi satele din județele Mehedinți şi Gorj. După cum reiese din documente, în pădurile din jurul comunei Negomir, mai ales în pădurea Eforiei, se ascundeau o mulțime de militari români şi un număr important de militari străini (ruşi, italieni, sârbi), care fugiseră din închisorile germane din Ungaria, Austria, Bulgaria, România, Polonia etc.

Deşi avea informații despre militarii români şi străini ce rătăceau prin pădurile din jur, notarul Constantin Cojocaru nu a informat autoritățile ocupante, dimpotrivă, el găzduind prizonierii ruşi, pe unii dintre ei folosindu-i la munca în gospodărie. Încă din iarna anilor 1916-1917, Constantin Cojocaru a intrat în legătură cu Victor Popescu, care era găzduit în satul Ursoaia de către Floarea Ungureanu. Desele prezențe ale lui Victor Popescu în iarna anilor 1916-1917 şi-n primăvara anului 1917 în satul Ursoaia şi găzduirea sa de către Floarea Ungureanu au atras atenția unora dintre vecinii acesteia, care credeau că între cei doi se consumă o frumoasă poveste de dragoste. Din informațiile culese de la urmaşii Floarei Ungureanu reiese că aceasta era o femeie foarte frumoasă şi foarte elegantă în gesturi şi în îmbrăcăminte. Frumusețea ei atrăgea chiar privirile patrulelor germane[18]. Cel care va fi fermecat însă de farmecul acestei femei frumoase şi curajoase va fi notarul Constantin Cojocaru. Întâlnindu-se cu Victor Popescu la locuința Floarei Ungureanu, dar şi-n Dealul Viilor, unde notarul avea un conac, notarul îi furniza acestuia informații despre programul patrulelor germano-austro-ungare din comună, despre zilele când produsele rechiziționate porneau spre Slivileşti sau spre Raci, de unde luau drumul Urdarilor, despre militarii străini sau

[17] Documentele de arhivă ne vorbesc mult despre evenimentele legate de mişcarea de partizani condusă de Victor Popescu, despre rezistența populației civile la ocupație şi sprijinul dat vitejilor partizani. Din declarațiile date de cei arestați de germani în fața anchetatorilor, dar şi din declarațiile date după 1919 în fața anchetatorilor militari şi civili români, s-a putut alcătui un tablou al acelor evenimente tragice. Ele au stat şi la baza acestei lucrări, la care am adăugat înregistrări din vremurile actuale făcute cu octogenari şi nonagenari din satele aflate în zona în care acționat în anii 1916-1917 Victor Popescu şi bravii săi eroi.

[18] Informația am cules-o de la Maria Ungureanu, de 84 de ani, nora acesteia. Din relatările acesteia, reiese că Victor Popescu şi familia Floarei Ungureanu aveau legături de rudenie.

români care ar fi fost dispuşi să i se alăture. Tot aici cei doi se sfătuiau asupra oamenilor din sat în care Victor Popescu putea să aibă încredere[19].

Odată cu venirea primăverii, prezența în sat a unor militari străini, mai ales ruşi, dar şi răspândirea veştilor că „haiducul" Victor Popescu loveşte necontenit patrulele germane devin subiect de discuții permanente în rândurile sătenilor din Ursoaia şi Negomir, dar şi la sediul sfatului sătesc. Documentele de arhivă relevă faptul că, în general, populația civilă din Ursoaia şi Negomir a avut față de aceşti soldați răzleți de trupele lor, sau fugiți din lagărele Puterilor Centrale, un comportament creştinesc, oferindu-le găzduire, alimente, îmbrăcăminte, apoi, mai târziu, arme şi muniții. La rândul lor, aceştia lucrau în gospodăriile sătenilor, de cele mai multe ori doar pentru găzduire şi mâncare. Prezența numeroasă a militarilor români şi străini de prin pădurile județelor Gorj şi Mehedinți va constitui şi motivul pentru care Victor Popescu începând cu luna aprilie 1917 va trece la o altă etapă a acțiunilor sale. Dacă până atunci făcuse „aproape săptămânal naveta Murgeşti-Turnu Severin" în scopul informării asupra stării de spirit a populație civile, din aprilie el se va orienta definitiv spre lupta din umbră. Referindu-se la noua schimbare de stratagemă, mai târziu Victor Popescu va mărturisi: „Am dus-o în felul acesta până pe la 1 Aprilie 1917 când am început a mă retrage complect pe la pădure". În această nouă etapă, sublocotenentul Victor Popescu a indus populației civile sentimentul că nu este singură şi că el luptă alături de ea, cultivându-i încrederea în victoria finală a armatei române. Pentru ca populația să nu-şi piardă încrederea, după cum el însuşi spune „am făcut fel de fel de propagandă lăudându-mă că am mare număr de soldați cu mine". Acțiunea sa a dat roade „căci a început să mă îndrăgească oamenii şi tinerii care-mi aduceau cartuşe, revolvere şi de-ale hranei". Tot acum, Victor Popescu ia contact cu mulțimea de militari români şi străini care rătăceau prin pădurile şi satele din zona amintită. Acestora Victor Popescu le-a dat speranța că împreună vor trece frontul la ai lor, în Moldova

Asemenea altor săteni din Ursoaia şi Negomir, Constantin Cojocaru va găzdui şi hrăni străini ruşi, le va da de lucru, chiar organizându-le o masă creştinească cu ocazia sărbătorii Învierii din aprilie 1917. Petrecerea dată la conacul notarului a fost prilejul întâlnirii dintre Victor Popescu şi aceşti străini, unii dintre ei hotărându-se să adere la lupta împotriva ocupanților.

Aşa cum procedase învățătorul Ion Vâlceanu din Drăgoteşti, care-i trimisese şase italieni, notarul Constantin Cojocaru îi va îndemna spre „ceata" lui Victor Popescu pe oamenii pe care el îi găzduise o perioadă de timp. Implicarea notarului Constantin Cojocaru în completarea „cetei" lui Victor Poescu reiese dintr-o scrisoare a acestuia: „Tot din luna aprilie 1917 mi-au venit şi 12 ruşi cu un plutonier Ivan Hormaciov din Tibolsk. Aceştia erau fugiți din lagăr din T. Severin şi fuseseră adăpostiți la via notarului Cojocaru din Negomir"[20].

---

[19] Maria Ungureanu afirmă că Victor Popescu şi notarul Cojocaru se vedeau foarte des la Floarea Ungureanu, dar şi la conacul acestuia din Toplița.

[20] În anul 1958, Victor Popescu va trimite mai multe scrisori camaradului său de şcoală, Ioan Mara din Arad. În aceste scrisori el descrie întâmplările din „bătălia din umbră", insistând şi asupra momentului alcătuirii „cetei" sale de luptători.

Locuitorii din Negomir, ca şi cei din alte sate din judeţele Gorj şi Mehedinţi, vor empatiza şi mai mult cu detaşamentul lui Victor Popescu, când vor observa prezenţa în acesta, alături de alţi militari români, a militarilor ruşi şi italieni pe care ei, încă din iarna anilor 1916-1917, îi găzduiseră. Din relatările unor oficiali din Negomir se desprinde faptul că aceştia începuseră să observe deplasarea grupului lui Victor Popescu dinspre pădurile de la estul comunei Negomir, spre Ursoaia, Raci şi spre Slivileşti şi Drăgoteşti. Primind informaţia[21] că în comună sunt militari români şi străini, primarul comunei Negomir, Vasile C. Popescu, a început să ancheteze situaţia, interogându-i pe Floarea Ungureanu, Nicolae N. Cărămidaru, Iorgu Dinu Crăciun, toţi confirmând prezenţa a 8 membri ai „bandei". Din declaraţia dată în faţa anchetatorilor germani reiese că acesta a denunţat atât banda cât şi pe cei care o sprijineau, inclusiv pe notarul comunei, Constantin Cojocaru[22]. Relatând germanilor cum a anchetat el prezenţa „bandei" în Negomir, primarul Vasile Popescu spune: „Tot în aceeaşi zi, seara, m-am dus la Ursoaia ca să văd dacă mai erau aceşti oameni armaţi. Înainte de a intra în sat am întâlnit pe Trandafira Ioniţă Popescu. Ea mi-a arătat că oamenii treceau tocmai în pădure[23]. Am văzut 8 oameni, 7 dintre ei aveau arme. Am recunoscut pe învăţătorul Victor Popescu din Fărcăşeşti, el nu purta armă, purta o barbă mare roşie, pe fiul lui Nae Popescu de 17 ani din Covrigi, pe Nicolae Marcu din Drăgoteşti şi pe fiul lui Constantin Prunescu din Strehaia, care a fost în şcoala militară. Restul oamenilor erau în uniformă rusească şi uniformă italienească. Oamenii erau cam la 100 metri depărtare când i-am văzut. Sâmbătă dimineaţa am plecat de acasă, iar după masă, la ora 2, am spus Plutonierului austriac Weber tot ce am ştiut[24]. Am comunicat aceasta Administratorului de Plasă Jupuianu din Broşteni"[25].

La 22 iunie 1917, din Miculeşti-Mehedinţi, sublocotenentul Egenolff trimitea Tribunalului de Război al Comandaturii din Turnu Severin copiile după interogatoriile „smulse prin constrângere" celor bănuiţi că ar sprijini lupta partizanilor şi ascund militari fugiţi din lagărele Puterilor Centrale. Această comunicare este foarte importantă pentru descrierea atitudinii notarului Constantin Cojocaru şi a Floarei Ungureanu faţă de mişcarea lui Victor Popescu. În primul rând, din materialul trimis reiese că în 5 iunie 1917 se primise la sediul comandaturii din Broşteni un denunţ privind prezenţa în pădurile din Negomir şi Drăgoteşti a unor „prizonieri armaţi", în urma acestui denunţ făcându-se cercetări mai amănunţite, care au confirmat prezenţa în zonă a grupului de partizani: „Am constatat că 2 prizonieri ruşi şi 2 italieni, precum şi un plutonier român, Prunescu, sublocotenentul Victor Popescu şi sergentul Karaman Popescu (referire la Ionel Popescu n.ns.) din Costeni-Covrigi şi civilul Nicolae Marcu din Drăgoteşti, toţi

[21] După cum va declara în faţa autorităţilor germane, Vasile C. Popescu indică ca sursă de informare pe Trandafira Ioniţă Popescu din Ursoaia. Cf. SJAN Gorj, Tribunalul, 257/1929, f. 1063.

[22] Din rechizitoriul german reiese că notarul Constantin Cojocaru nu a fost deloc implicat în depistarea străinilor ce căutau adăpost şi hrană la locuitorii din Ursoaia sau Negomir.

[23] Referire la membrii bandei lui Victor Popescu.

[24] Deşi după 1918 va încerca să se disculpe, primarul Vasile C. Popescu n-a rezistat presiunilor autorităţilor ocupante, colaborând cu acestea, furnizându-le informaţii atât asupra militarilor români şi străini ce rătăceau prin păduri şi sate, cât şi asupra activităţii notarului Constantin Cojocaru.

[25] SJAN Gorj, Tribunalul, 257/1929, f. 1063.

complet armaţi au fost adăpostiţi 2 sau 3 zile de văduva Floarea Ungureanu în Negomir, cătunul Ursoaia"[26]. Referitor la implicarea notarului Constantin Cojocaru în „afacerea Victor Popescu" şi a prizonierilor fugiţi din lagăre într-o altă notă se spune: „După ultima (se referă la o informare-denunţ, n.ns.) a lui Cruţescu (mai sigur Cruceru, n.ns.), notar din Negomir, Constantin Cosaca (Cojocaru, n.ns) a angajat la via lui 3 ruşi, iar de la izbucnirea revoltei a dispărut cu ruşii". Această informaţie vine să confirme aderarea lui Constantin Cojocaru la mişcarea de partizani condusă de Victor Popescu. Autorii lucrării *„În spatele frontului duşman"*, care au utilizat, în mare parte, destăinuirile făcute acestora de către Victor Popescu, vor relata un episod din lupta partizanilor, la care notarul Constantin Cojocaru a participat ca membru al detaşamentului. Prezentăm, în viziunea celor doi autori, derularea luptei dintre partizanii lui Victor Popescu şi detaşamentul de nemţi: „La începutul lunii iunie li se oferise prilejul să acţioneze din nou împotriva duşmanului. Într-una din zile Cojocaru, care se afla la pândă la marginea pădurii, observând cu ochii lui ageri potecile ce duc spre pădure, i se adresă mirat lui Velican:

– Ce-săia frăţioare?!!

– Ce să fie!... Muşterii.

– Le facem de petrecanie?

– Ştiu eu? Îs cam mulţi. Să-l întrebăm pe domnul sublocotenent.

– Aleargă de-i spune!

Velican se retrase din punctul său de observare şi dispăru în desişul pădurii alarmând detaşamentul.

Pe un drumeag de care se lega şoseaua Negomirului de a Drăgoteştilor, veneau vreo 20-25 de călăreţi cu caii de frâu. Victor Popescu, însoţit de întregul efectiv, veni pe liziera pădurii şi hotărî să acţioneze fără întârziere pentru a realiza surprinderea.

Dispozitivul ales sub formă de semicerc avantaja pe oameni la executarea focului, crea posibilitatea prinderii duşmanului ca într-o capcană, fără nicio posibilitate de retragere.

În stânga comandantului, plutonierul Gheorghe Ioana trebuia să deschidă focul odată cu Prunescu şi Cojocaru. În dreapta, Victor Popescu urma să tragă în acelaşi timp cu toţi ceilalţi. Când primul călăreţ se apropie sub 200 de metri, comandantul detaşamentului ordonă:

– Foc!

Primii doi călăreţi s-au răsturnat în şanţ. Ceilalţi au rămas pironiţi în mijlocul drumului. Până să se dezmeticească a urmat o nouă salvă. De data aceasta, alţi trei nemţi se închinară în marginea drumului, fără suflare. Cei scăpaţi cu viaţă după primele rafale s-au aruncat în şanţurile şoselei căutând să riposteze. Erau mai mulţi decât cei din pădure. Totuşi nu trebuia demascată adevărata valoare a forţelor detaşamentului. În aceste clipe decisive a intervenit prezenţa de spirit şi luciditatea plutonierului Ioana. Pentru a induce cât mai mult în eroare pe duşman şi a-i lăsa impresia că în pădure sunt forţe numeroase, el îşi schimba des locaşul de tragere, antrenând să facă acelaşi lucru şi ceilalţi luptători.

[26] SJAN Gorj, Tribunalul d. 257/1929, f. 1062 .

Mai mult decât atât, cu o goarnă pe care o luase de la primăria din Trestioara, îi veni ideea să sune atacul aşa cum făceau gorniştii regimentului în clipele grele ale luptei. Sunetul strident al trompetei produsese în rândurile duşmanului o panică de nedescris, înflăcărând, în acelaşi timp, inimile luptătorilor. Dezorientaţi, nemţii o luară la fugă, spre Drăgoteşti, fără să-şi părăsească poziţiile, oamenii lui Victor Popescu l-au urmărit cu foc pe inamic până la bătaia maximă a armamentului"[27].

Cu siguranţă, notarul Cojocaru a fost prezent şi la alte acţiuni ale partizanilor conduşi de Victor Popescu. Participarea sa a fost foarte discretă, pentru a nu da de bănuit primarului Vasile C. Popescu şi membrilor sfatului sătesc, precum şi unor săteni, care ar fi putut să-l trădeze. De aceea, participarea sa certă la acţiunile propriu-zise ale detaşamentul de partizani nu s-a păstrat în mentalul colectiv, sătenii reţinând mai ales rolul notarului în susţinerea populaţiei civile privind rechiziţiile. Cu toate acestea, autorităţile inamice au găsit cozi de topor care să-l trădeze pe notar, dispunând arestarea acestuia.

Ca şi în cazul lui Nicolae Marcu, după ce a aflat că a fost denunţat, Constantin Cojocaru fuge în pădure[28], alături de prizonierii străini şi de „banda" lui Victor Popescu. Autorităţile ocupante trec la represiuni asupra familiei. În primul rând autorităţile germane au rechiziţionat două dintre casele notarului, iar locuinţa unde trăiau soţia şi copiii acestuia au fost puse sub o observaţie permanentă. S-a lansat ştirea că autorităţile germane vor da foc locuinţelor notarului. Vestea s-a răspândit cu repeziciune. Desigur, prin Floarea Ungureanu, ştirea a ajuns şi la notarul Constantin Cojocaru. Căutările patrulelor germane nu au dat niciun rezultat. După cum va mărturisi mai târziu Titu Cojocaru, nu au fost săteni care să participe alături de patrulele germane la căutarea tatălui său. Represiunile s-au îndreptat atunci asupra celor trei copii şi asupra soţiei sale, care a fost maltratată. Amăgindu-i pe copii cu ciocolată şi alte produse, germanii au încercat să smulgă informaţii de la aceştia. Aceştia au tremurat de frică, dar nu au spus nimic, notarul nediscutând niciodată cu soţia sa despre implicarea în lupta partizanilor conduşi de Victor Popescu. Fiul acestuia, Titu Cojocaru, va povesti de sute de ori fiicei sale, Silvia Cojocaru, ulterior Mitroi, care a fost succesiunea acelor tragice evenimente[29].

Cine l-a trădat pe notarul Constantin Cojocaru?

Imediat după război, în toate satele unde autorităţile au colaborat cu ocupanţii, cei care suferiseră de pe urma acestei colaborări s-au adresat Ministerului de Război şi altor instituţii încercând să-i aducă pe cei vinovaţi în faţa justiţiei. În comuna Negomir, ca şi-n alte localităţi unde populaţia civilă a avut de suferit de pe urma colaboraţioniştilor, au fost mari dezbateri în comunitate privind implicarea autorităţilor româneşti şi a unor locuitorilor în susţinerea ocupaţiei Puterilor Centrale. Atunci a apărut pentru prima oară

---

[27] Col. Loghin Leonida, Lt. col. Ucrain Constantin, *În spatele duşmanului*, Editura Militară, 1969, p. 53-55.

[28] În mentalul colectiv se păstrează vie memoria notarului, mai ales drama ce s-a abătut asupra familiei sale. Pentru a afla informaţii despre modul în care se comportă autorităţile germane cu familia sa (soţia şi fiul acestuia), notarul Cojocaru s-a ascuns în pădurea Eforiei. Singura persoană de încredere i-a fost Floarea Ungureanu, care-i aducea haine, mâncare şi veşti despre familie şi despre acţiunile de căutare ale nemţilor.

[29] În faza de tipărire se află lucrarea autorului acestor rânduri cu titlul: „Constantin Cojocaru – notarul care a îmbrăcat cămaşa morţii ", unde sunt inserate şi alte amănunte privind acele evenimente.

ideea că arestarea notarului Constantin Cojocaru s-a făcut în urma unui denunț. Cei mai mulți dintre săteni au bănuit că notarul a fost denunțat de unul dintre slujbașii din primărie. Primul indicat ca posibil denunțător a fost chiar primarul în funcție, Vasile C. Popescu. Când s-a lansat pentru prima oară această idee (anii 1918-1919), nu existau dovezi certe, iar arestarea o perioadă a primarului[30] a alimentat părerea unora care nu-l considerau pe acesta vinovat. Dovada că primarul Vasile C. Popescu a furnizat informații nemților despre relațiile foarte apropiate dintre notarul Constantin Cojocaru şi detaşamentul de partizani condus de Victor Popescu a venit după 1926, când au fost interogați de autoritățile militare românești cei bănuiți că ar fi colaborat cu ocupanții şi cei care fuseseră anchetați de autoritățile germane în afacerea Victor Popescu. Atunci au fost cunoscute pentru prima dată declarațiile date în fața anchetatorilor germani de către primarul Vasile C. Popescu, pe baza cărora s-a concluzionat că acesta ar fi denunțat acțiunile notarului Constantin Cojocaru.

Conform unei idei ce-şi făcuse mulți adepți, notarul ar fi fost denunțat de fostul primar Tudor Constantinescu. Ideea a prins teren mai mult după anul 1928 când, din diferite surse, se aflaseră declarațiile date de sătenii anchetați de către autoritățile germane în timpul ocupației şi de interogatoriile luate acestora de către raportorul Diviziei a 19-a Infanterie.

Conform unui raport din 26 iunie 1917 al judecătorului german Kohler către Comandatura de Etapă nr. 22 Turnu-Severin, se arăta că în acea zi plutonierul de jandarmi Weber va duce la Turnu Severin pe: Constantin Cojocaru din Negomir (notar), Gheorghe Deaconescu din Timişeni şi Vasile Brejluju din Rogojel, prizonier fugit. Alăturat notei se găsea şi procesul verbal referitor la primarul din Negomir, Tudor Constantinescu. Acest raport arată că fostul primar al comunei Negomir furnizase informații ocupanților. Din conținutul procesului verbal rezultă că unul dintre cei mai credibili informatori asupra acțiunii notarului Constantin Cojocaru a fost primarul Tudor Constantinescu. Fostul primar ştia din decembrie 1916 de prezența „soldaților români armați în pădurea dintre Negomir şi Ursoaia". Acesta a vorbit de mai multe ori despre prezența acestora cu primarul Vasile Popescu, cu notarul Constantin Cojocaru, cu preotul Topişteanu şi cu învățătorul Marin Lungutescu. Din informația dată de Constantinescu rezultă că ar fi sugerat primarului întreprinderea unor măsuri împotriva acestora. Replica acestuia a fost: „Ce vrei să întreprind contra acestor oameni, vrei să mă împuşte?". Ca să arate că este devotat ocupanților, fostul primar relatează cum l-a cunoscut pe Victor Popescu şi o parte a membrilor„bandei sale. Acesta declara: „La sfârşitul lui mai (1917 n.ns.) au venit trei armați la mine şi m-au întrebat dacă îi cunosc, le-am răspuns că nu. Atunci ei mi-au spus: ce te interesezi de noi, ce-ți pasă ție că suntem aici?". Replica acestuia este pe măsura trădării sale: „Le-am spus atunci de ce umblă prin păduri şi nu se anunță"[31]. Aici avem cea mai concludentă dovadă că fostul

[30] După arestarea notarului Constantin Cojocaru, autoritățile germane au arestat mai multe persoane din Negomir bănuite că ar fi făcut parte din detaşamentul de partizani condus de Victor Popescu sau că ar fi ascuns prizonieri străini. Primarul Vasile C. Popescu a fost şi el arestat, condamnat la 15 ani de închisoare, executând doar un an şi trei luni.

[31] SJAN Gorj, Tribunalul, 257/1929, f. 398.

primar Tudor Constantinescu a furnizat informații ocupanților despre notarul Constantin Cojocaru. El i-a informat pe germani că „de sărbătorile Paştelui, au ținut (referire la oamenii lui Victor Popescu, n.ns.) o serbare în Pădurea Statului, în casa notarului s-a tăiat un porc şi s-a băut mult vin". El sugerează că informații mai precise poate da Nicolae Borcan, vecinul notarului din Negomir. Conform afirmațiilor fostului primar Tudor Constantinescu, rezultă că sfatul sătesc ar fi fost şi el informat, concluzia fiind că „nu putem avea linişte până nu vom da pe față pe cei din bandă întrucât crede că sunt hrăniți de oamenii din sat. Atunci Nicolae Borcan a spus că a dat bandei un porc". Din informația fostului primar rezultă că în comuna Negomir primarul şi sfatul sătesc ar fi organizat o poteră şi ar fi căutat membrii bandei, prinzând 6 prizonieri fugiți pe care i-au predat Comandaturei. Din relatările martorilor reiese că au fost şi săteni din sfatul sătesc care nu au participat la această acțiune, dimpotrivă, au vestit „banda". Primarul Constantinescu spune: „Ilie Cârciumaru şi Vasile I. Velican n-au lat parte la căutarea bandei. Cred că ei au vestit banda despre aceasta şi au luat cu siguranță parte la serbarea din pădure". Informatorul nemților dă detalii şi despre poziția notarului Constantin Cojocaru.

Dintr-o notă a sublocotenentului german Egenolff din 21 iunie 1917, trimisă din Miculeşti Tribunalului Militar din Turnu Severin, rezultă că notarul în funcție[32] a informat autoritățile germane că „fostul notar din Negomir, Constantin Cosaca (Cojocaru, n.ns.) a angajat la via lui trei ruşi, iar de la izbucnirea revoltei a dispărut împreună cu ruşii"[33].

Din declarația dată în anul 1927 de către Nicolae Borcan din Negomir, reiese că denunțătorii notarului au fost Tudor Constantinescu şi primarul din Drăgoteşti, Eugen Schinteie[34]. În primul deceniu de după război, vinovat de moartea notarului Constantin Cojocaru a fost incriminat şi Nicolae Borcan. La baza acestei incriminări au stat declarațiile date de acesta în fața anchetatorilor germani. Din declarații nu reiese că el ar fi fost la baza denunțului, dar ele confirmă faptul că a furnizat informații despre petrecerea organizată acasă la notarul Constantin Cojocaru şi despre numărul şi numele participanților. Din declarații reiese că la petrecere au participat membrii „bandei", ceea ce confirma bănuielile că notarul îl cunoştea pe Victor Popescu. Analiza tuturor declarațiilor conduce la concluzia că vinovăția cea mai mare privind denunțarea notarului Constantin Cojocaru o au primarii Tudor Constantinescu şi Vasile C. Popescu. Relevantă pentru vinovăția lui Tudor Constantinescu este nota de trimitere sub escortă a notarului Constantin Cojocaru din 28 iunie 1917. Nota este însoțită de o precizare făcută de ofițerul german Kohler, care precizează că este însoțită de procesul verbal întocmit la luarea declarației lui Tudor Constantinescu[35]. Ceilalți săteni care au fost anchetați (Iorgu Crăciun, Nicolae Cărămidaru, Ecaterina Cărămidaru, Floarea Ungureanu) nu au făcut

[32] Pornindu-se de la această notă, mai târziu sătenii l-au culpabilizat şi pe notarul Cruceru, care a preluat atribuțiile de notar după arestarea la începutul lunii iunie 1917 a notarului Constantin Cojocaru.

[33] SJAN Gorj, Fond Tribunalul, dos. nr. 257/1929, f. 1061 verso.

[34] *Ibidem*, f. 765 .

[35] Declarația lui Tudor Constantinescu din iunie 1917 a adus cele mai multe argumente anchetatorilor germani despre implicarea notarului Constantin Cojocaru în susținerea bandei lui Victor Poescu şi a militarilor străini ce îşi făcuseră prezența în comună.

altceva decât să confirme găzduirea de către notar a ruşilor şi petrecerea organizată la casa acestuia.

Când a fost arestat Constantin Cojocaru?

Din documentele aflate în dosarul german de urmărire a lui Victor Popescu şi în rechizitoriul făcut după 1926 de către Raportorul Diviziei a 19-a Infanterie nu reiese data când acesta s-a predat şi a fost întemniţat de germani. Primul indiciu despre data aproximativă a întemniţării notarului Constantin Cojocaru îl găsim în declaraţia dată de Dumitru Pleşan, socrul lui Victor Popescu, la 14 aprilie 1926, lui Atanasiu Dumitru, raportor pe lângă Consiliul de Război al Diviziei A 19-a Infanterie. Anchetat de autorităţile ocupante în ziua de 28 mai 1917, acesta a stat închis 26 de zile, după afirmaţiile sale „în această închisoare se mai găseau primarul din Negomir Vasile Popescu, notarul Costache Cojocaru şi alţii a căror nume nu mi le amintesc”[36]. Un alt indiciu care ne arată perioada când a fost arestat notarul Constantin Cojocaru îl găsim într-un raport al comandaturii germane din Petreşti către Comandatura de Etapă nr. 22 din Turnu Severin, care arată că în ziua de 12 iunie 1917 se luaseră declaraţii lui Vasile Popescu şi la alţi săteni bănuiţi că ar şti sau ar fi în legătură cu acţiunile bandei lui Victor Popescu. În raport nu se arată nimic despre notarul Constantin Cojocaru, aceasta conducându-ne la concluzia că notarul nu se predase încă autorităţilor germane. Toate declaraţiile luate sătenilor din comunele Drăgoteşti, Bolboşi, Covrigi şi Negomir de către anchetatorii germani indică faptul că arestările cele mai multe au survenit după 31 mai 1917, după executarea de către oamenii lui Victor Popescu a călugărului spion Aftanghel Toma. Aceasta înseamnă că notarul Constantin Cojocaru, la data de 12 iunie 1917, nu se predase autorităţilor germane. Din raportul comandaturii germane din Drăgoteşti din 28 iunie 1917, reiese că în această zi, însoţiţi de plutonierul Weber, fuseseră înaintaţi Judecătoriei de Război a Comandaturii de Etapă nr. 22 din Turnu Severin trei arestaţi: notarul Constantin Cojocaru din Negomir, Gheorghe Deaconescu din Timişeni şi Vasile Brejluju din Fărcăşeşti. Dintr-un alt document reiese că în ziua de 29 iunie 1917 se luase deja declaraţie notarului din Negomir. Putem afirma că notarul Constantin Cojocaru s-a predat comandaturii de etapă din Drăgoteşti în ziua de 28 iunie 1917, în aceeaşi zi aceasta înaintându-l judecătoriei din Turnu Severin.

În ziua de 29 iunie 1917, începea ultima parte a calvarului vieţii notarului Constantin Cojocaru.

Fiind închis alături de alţi civili, care, sub o formă sau alta, sprijiniseră grupul de partizani condus de Victor Popescu, notarul Costache Cojocaru este supus unor interogatorii îndelungi, în timpul cărora fusese schingiuit în mai multe rânduri. Acesta n-a recunoscut vina ce i se aducea, stăruind asupra faptului că a adăpostit prizonieri străini din milă creştinească.

În cele din urmă, la 8 iulie 1917, Tribunalul german de război va da sentinţa pentru zece dintre cei arestaţi în dosarul „grupul Victor Popescu”. Sentinţa de condamnare se va pune în aplicare în noaptea de 10 spre 11 iulie 1917, când, în apropierea cazărmii, cei zece martiri vor fi împuşcaţi. A doua zi, pentru a intimida şi mai mult populaţia, pe

[36] SJAN Gorj, Tribunalul, 257/1929, f. 1097.

străzi au fost puse afişe cu rezultatul sentinţei Consiliului de Război al Comandaturei de Etapă nr. 22:

Turnu-Severin la 11 iulie 1917

Încunoştinţare

Prin sentinţa Consiliului de Război a Comandaturei de Etapă Nr. 22 din 8 iulie 1917 , au fost osândiţi la moarte pentru trădare în timp de război:

1. Notarul Constantin Cojocaru din Negomiru,

2. Moşierul Mihai Cernăianu din Horăşti,

3. Învăţătorul Nicolae Popescu din Covrigi,

4. Plugarul Stancu Croitoru din Grozeşti,

5. Plugarul Tudor Ungureanu din Grozeşti,

6. Plugarul Nicolae Marcu din Dragoteşti,

7. Plugarul Ilie Giumanca din Grozeşti,

8. Plugarul Ion Norocea din Bolboşi,

9. Primarul Petre Vâlceanu din Bolboşi,

10. Notarul Ion Brăescu din Bolboşi.

Această sentinţă a fost confirmată de Dl. Comandant pe ziua de 10 iulie 1917

Sentinţa a fost astăzi executată.

(ss) Von Kusenberg

Rittmeister şi comandant

În dimineaţa zilei de 11 iulie 1917, cei zece condamnaţi la moarte au fost aduşi de un pluton de execuţie şi obligaţi să sape două gropi pe panta de est a dealului Aluniş din vestul oraşului. După ce au fost executaţi prin împuşcare, au fost aruncaţi în cele două gropi şi acoperiţi cu pământ.

Jertfa acestora a impresionat populaţia din Turnu Severin, care, în 1919, va participa la ceremonia de mutare a rămăşiţelor pământeşti a celor zece martiri în cimitirul ortodox al oraşului. Nicolae Bolocan va publica în „Alarma Mehedinţului" şi apoi într-o lucrare separată martirajul celor zece civili ucişi la Turnu Severin.

La 100 de ani de la acele evenimente, împreună cu Vasile (Nicu) Mitroiu, nepotul notarului Constantin Cojocaru, am iniţiat amplasarea unei plăci memoriale pe locul unde au fost ucişi cei zece civili, urmând ca, în acelaşi loc, să se ridice un monument dedicat acestora.

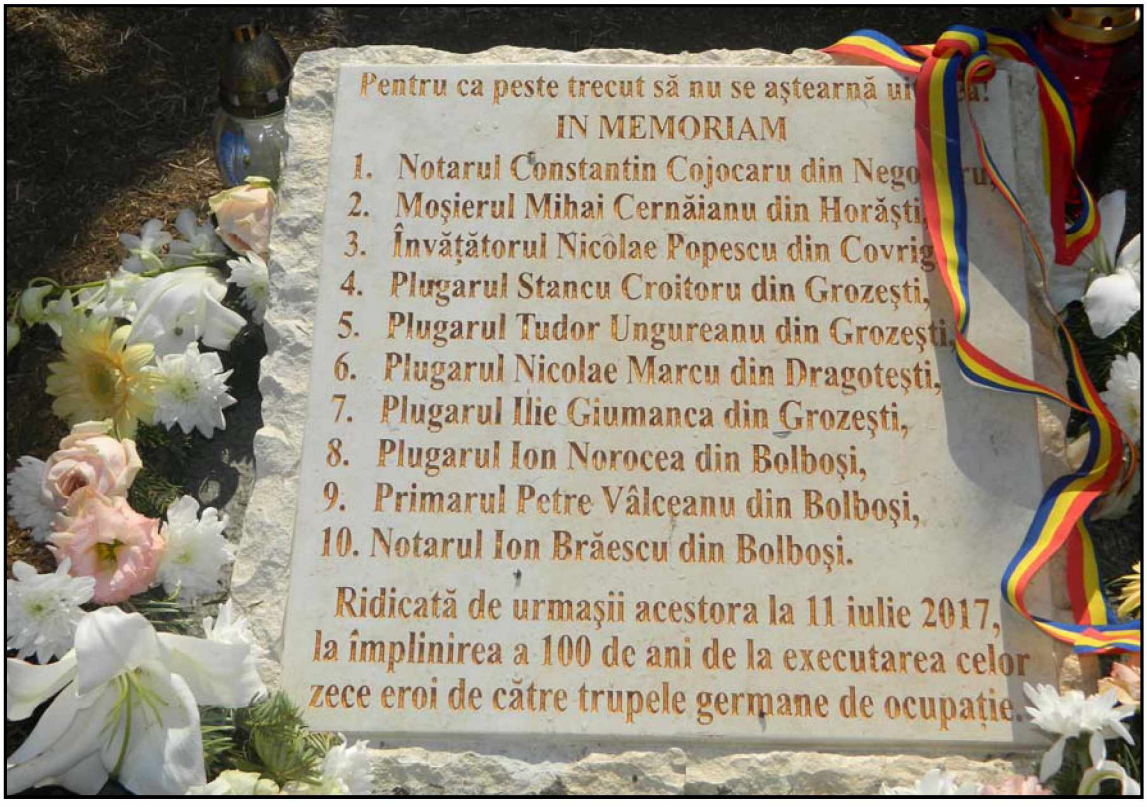
Pentru ca peste trecut să nu se aştearnă uit
IN MEMORIAM
1. Notarul Constantin Cojocaru din Nego
2. Moşierul Mihai Cernăianu din Horăşti,
3. Învăţătorul Nicolae Popescu din Covrig
4. Plugarul Stancu Croitoru din Grozeşti,
5. Plugarul Tudor Ungureanu din Grozeşti,
6. Plugarul Nicolae Marcu din Dragoteşti,
7. Plugarul Ilie Giumanca din Grozeşti,
8. Plugarul Ion Norocea din Bolboşi,
9. Primarul Petre Vâlceanu din Bolboşi,
10. Notarul Ion Brăescu din Bolboşi.
Ridicată de urmaşii acestora la 11 iulie 2017,
la împlinirea a 100 de ani de la executarea celor
zece eroi de către trupele germane de ocupaţie.

PORȚILE DE FIER
Revistă de istorie și cultură
An XVII, nr. 24, 2017

DOAMNELE DIN NEAMUL CULCER ÎN EPOCA MARII UNIRI*

Adina Berciu-Drăghicescu

Netty Culcer
(1859-1944)

În ochii nepotului său, Gabriel Culcer, Netty Culcer era „...cea mai umană, cea mai naturală, mai veselă, mai talentată, mai vioaie dintre toate (alte două surori şi mătuşi ale lui Gabriel erau Olga Gigurtu şi Zoe Mandrea), cea mai spirituală, pe care n-am s-o pot uita niciodată. Verva ei spumoasă te cucerea; talentul ei muzical te fermeca, iar inima ei înţelegătoare şi generoasă te atrăgea din prima clipă, te făcea să te apropii fără sfială, să te simţi şi tu mai bun, mai inteligent, mai artist, pe măsură ce primeai lumina de la razele sufletului ei. (...) Citeai atâta inteligenţă, atâta spirit, atâta prietenie în privirea ei, nasul acela acvilin, părul bogat şi argintiu ridicat pe cap, portul drept şi ridicat al capului îi dădeau atâta prestanţă, un aer distins dar nu distant, aristocratic dar nu îngâmfat. Când începea să vorbească te captiva din primul moment cu verva ei spumoasă. (...) Alături de Netty Culcer te simţeai parcă şi tu mai inteligent."

S-a născut la Craiova în noiembrie 1859, fiica lui Barbu Bălcescu şi a Elenei Bălcescu, care a murit la două luni după naşterea ei, lăsându-le şi pe surorile ei, Zoe şi Olga orfane.

A fost crescută de Maria Langi, a doua soţie a tatălui său, context familial nu dintre cel mai fericit.

Înzestrată cu auz absolut, cu memorie muzicală prodigioasă şi dobândind şi o cultură muzicală de excepţie, a fost pasionată de pian, care a constituit a doua ei existenţă. La patru ani a învăţat singură bucăţile pe care le cântau surorile ei şi le cânta cu un singur deget. La 11 ani a dat primul concert în public, în repertoriu având şi compoziţii proprii. A primit o educaţie aleasă, cu profesori remarcabili reuşind la adolescenţă să vorbească curent franceză, italiană, germană şi engleză şi să deţină cunoştinţe temeinice de istorie şi geografie, de fizică şi astronomie. În ianuarie 1882 s-a căsătorit cu doctorul Dumitru Culcer şi s-au stabilit la Târgu-Jiu. În acelaşi an a adus pe lume primul copil, pe Max. Soţii au revenit la Craiova. În 1884 a adus pe lume al doilea copil, tot o fetiţă, pe Elena. Nereuşind să ocupe un post de doctor în Craiova, Dumitru Culcer s-a stabilit definitiv în Târgu-Jiu, unde i s-au născut celelalte trei fete: Mărioara (1886), Ana (1894) şi Vera (1897).

---

* Medalioanele privindu-le pe doamnele si domnişoarele din familia Culcer se află editate şi în volumul *Eroinele României Mari. Destine din linia întâi*, coordonator ştiinţific Adina Berciu-Drăghicescu, Bucureşti, Editura Muzeul Literaturii Române, 2018, p. 309-315.

În 1913, Netty a fost numită preşedinta filialei Târgu-Jiu a Crucii Roşii şi a activat zile întregi la Spitalul de holerici, instalat în clădirea gimnaziului din oraş, înfruntând toate pericolele molimei. Când a izbucnit războiul, în august 1916, Netty era tot preşedinta filialei Târgu-Jiu a Crucii Roşii, calitate în care a organizat şi apoi a condus Spitalul de răniți nr. 10 amenajat în Palatul Primăriei. Era prezentă în spital de la 7 dimineața până la 10 seara, controlând şi supraveghind toată activitatea. La sosirea nemților, spitalul din Târgu-Jiu a fost evacuat şi comasat cu cel din Craiova, condus de sora ei, Olga Gigurtu, iar ea eliberată din funcție. S-a refugiat la Bucureşti în casele doamnei Maria Cincu, care plecase cu soțul ei, generalul Cincu la Iaşi.

După încheierea războiului a organizat ajutorarea invalizilor de război din Târgu-Jiu. Aproape un an de zile a scris fişe, zeci, sute de fişe, a plătit pensiile, care nu de puține ori au fost completate din buzunarul doctorului Culcer. A organizat şi orfelinatul județean din 1919 până în 1920 în casele Dutescu din Târgul de Afară. A murit în 1944, într-o noapte ploioasă de noiembrie.

Bibliografie: CULCER, Gabriel. *Chipuri din bătrâni.* Ed. a 3-a, îngrijită de Petre Culcer şi Rodica Culcer. Cluj-Napoca: [s.n.], 2013, p. 342-397. prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu.

Ella Culcer – Poenaru
(1884-1981)

Elica, Lenchen, Tanti Ella, Elena, oricum a fost apelată, fiica lui Netty şi a lui Dumitru Culcer, s-a născut în primăvara anului 1884 la Craiova.

(...) „cu trăsăturile rotunde şi molatece ale Otetelişenilor, cu obrajii trandafirii şi bucălați ai tatălui ei, cu doi ochi albaştri şi senini, te țineau cu privirea lor maliționasă vorbind întotdeauna calm, tărăgănat parcă, ştiind însă să povestească lucruri atât de amuzante". Aşa o descria nepotul ei Gabriel Culcer.

A fost educată de profesori severi, învățând franceză şi germană şi luând lecții de pian, patinaj şi înot.

S-a căsătorit cu doctorul Adrian Poenaru, chirurg, directorul Spitalului Filantropia din Craiova, pe care l-a ajutat la toate operațiile, fiindcă se calificase subchirurg auxiliar clasa I. A fost membră a Societății Crucii Roşii Române şi a Societății pentru Profilaxia Tuberculozei.

În Războiul Balcanic, campania din 1913, a participat alături de soțul ei şi a fost repartizată la Spitalul mobil nr. 1 ajungând până la Orhania, în imediata apropiere a frontului. Pentru comportamentul ireproşabil, pentru curajul cu care a înfruntat epidemia de holeră, pentru puterea de muncă şi dăruirea, pentru toate aceste merite, i s-a conferit „Virtutea Militară de război, clasa I de aur", decorație pe care o primeau numai ofițerii. Apoi a primit şi decorația „Avântul Țării" .

În 1916 a lucrat la spitalul Filantropia din Craiova, iar când spitalul a fost evacuat în Moldova s-a retras cu trenul sanitar condus de doctorii Ciucă şi Olinescu. Pe drum trenul s-a oprit la Ploieşti şi Galați, unde au fost operați cei răniți grav, iar Ella a asigurat serviciile de subchirurg şi pe cele de infirmieră.

Către toamnă a ajuns cu trenul sanitar la Bârlad, unde Ella a lucrat la Spitalul de contagioşi şi apoi la Spitalul româno-rus instalat la Şcoala de băieţi din localitate. Era în plină epidemie de tifos exantematic, când în spitale condiţiile erau mizerabile, când se murea pe capete şi când păduchii mergeau prin saloane. Relata într-o zi că păduchii „făcuseră bulevard între camera mortuară şi magazia de îmbrăcăminte", iar cu altă ocazie pomenea că „un rănit ajuns pe masa de operaţie avea o barbă de păduchi". În aceste condiţii cadrele medicale erau expuse la mari pericole şi mulţi medici şi infirmiere au murit în 1917 de tifos exantematic.

În primăvara anului 1917, Ella s-a deplasat cu spitalul la Tecuci sub bombardamentele germane, deşi vagoanele purtau semnele vizibile ale Crucii Roşii Române.

Spitalul a fost instalat la Nichiţeni, la 50 de km de linia frontului, pe moşia familiei Chrisoveloni. Aici au instalat un spital de campanie cu 500 de paturi între care şi o secţie franceză. Ella a lucrat aici până în octombrie 1918, ca subchirurg, alături de surorile ei, Vera şi Ana, care erau de asemenea infirmiere ale Crucii Roşii Române şi alături de soţul ei, Adrian Poenaru. Pentru activitatea ei din perioada 1916-1918, a fost decorată cu Meritul Sanitar clasa I. După război şi-a continuat activitatea la Crucea Roşie şi la Societatea pentru Profilaxia Tuberculozei. A fost membră fondatoare a Societăţii pentru protecţia copiilor sugari „Principele Mircea", a activat la Societatea Femeilor Ortodoxe şi la Societatea pentru Ajutorarea Orfanilor de Război şi la Societatea Feministelor. Părăsită de soţ, după 1934 a venit în Bucureşti, unde a locuit cu sora ei Vera până la moarte. A murit la o vârstă înaintată, 97 de ani, trăind dint-o pensie socială de 300 de lei.

Bibliografie: CULCER, Gabriel. *Chipuri din bătrâni.* Ed. a 3-a, îngrijită de Petre Culcer şi Rodica Culcer. Cluj-Napoca: [s.n.], 2013, p. 398. prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu.

Marioara Culcer – Voiculescu
(1886-1968)

„În mine s-au luptat încă din copilărie două naturi. Pe de o parte eram timidă, retrasă, melancolică, iar pe de alta veselă, glumeaţă expansivă, dansând cu plăcere la baluri şi patinând până oboseam". Farmecul ei a constat în această dublă natură, remarca nepotul, Gabriel Culcer. „Ochii ei căprui, blânzi şi catifelaţi – ochii bunicului Dimitrie Culcer – când veseli când duioşi, talia lui mlădioasă, mersul graţios, dansul uşor" i-au cucerit multe simpatii în Târgu-Jiu. În 1912 s-a căsătorit cu doctorul Toma Voiculescu, medic primar la Spitalul Filantropia din Craiova, fiind coleg la clinică de boli interne cu cumnatul său, soţul Ellei, doctorul Adrian Poenaru.

În august 1916 a sunat mobilizarea şi pentru Mărioara şi familia ei. Soţul a fost mobilizat la Spitalul Filantropia din Craiova iar ea s-a angajat ca infirmieră la spitalul care a funcţionat în localul Şcolii Catolice din Craiova. În noiembrie 1916, a început refugiul, oraşul Târgu Jiu a fost şi el ocupat de nemţi. Toma Voiculescu a fost numit medic pe un tren sanitar care mergea spre Moldova. Dar la Ploieşti trenul s-a oprit iar Mărioara a luat drumul Bucureştilor împreună cu copiii, în timp ce doctorul Voiculescu a luat drumul Moldovei.

La Bucureşti se afla din toamna anului 1916 o parte din familie. Aici i-a surprins iarna deosebit de grea a anului 1916/1917, cu geruri de –35° C, cu viscole şi nămeți, cu lipsa alimentelor şi medicamentelor.

În martie 1917, Mărioara şi copiii au revenit la Craiova şi ea a lucrat în continuare pentru Crucea Roşie Română în spitalul din oraş.

Bibliografie: CULCER, Gabriel. *Chipuri din bătrâni.* Ed. a 3-a, îngrijită de Petre Culcer şi Rodica Culcer. Cluj-Napoca: [s.n.], 2013, p. 404-411. prof. Univ. Dr Adina Berciu-Drăghicescu.

Ana Culcer – Petrescu
(1894-1971)

A treia fiică a lui Netty s-a născut la Târgu-Jiu în 1894, urmând tot acolo şi Şcoala primară, continuând acasă cu surorile sale să învețe, după programa şcolilor franceze, limba franceză, germană, pian, patinaj, tenis, echitație. Ana se îmbrăca cu gust, dansa, citea şi făcea sport.

În februarie 1914, s-a căsătorit cu sublocotenentul Petre Petrescu la biserica familiei din Dobrița şi au locuit la Târgu-Jiu.

Când s-a declarat războiul, soțul ei, Petre Petrescu, a plecat pe front, comandant de baterie în Regimentul 5 Obuziere iar ea, Ana, s-a alăturat surorilor ei la Nichițeni, la spitalul de răniți. În 1919 căpitanul Petre Petrescu a fost mobilizat din nou pe front în campania spre Budapesta, care s-a soldat cu intrarea trupelor române în Budapesta. Ana Culcer l-a însoțit ca soră de caritate a Crucii Roşii Române.

În 1928 a ocupat pentru scurt timp şi funcția de ajutor de primar în Consiliul municipal Târgu-Jiu, în condițiile în care soțul său fusese numit prefect de Gorj din partea Partidului Național Țărănesc.

A murit în noiembrie 1971 şi a fost înmormântată în cavoul familiei Grigore Culcer din Târgu-Jiu.

Bibliografie: CULCER, Gabriel. *Chipuri din bătrâni.* Ed. a 3-a, îngrijită de Petre Culcer şi Rodica Culcer. Cluj-Napoca: [s.n.], 2013, p. 422-428. prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu.

Vera Culcer – Schileru
(1897-1954)

A patra fiică a lui Netty şi Dumitru (Tache) Culcer, Vera Violetta-Margareta, s-a născut la 19 ianuarie/1 februarie 1897 la Târgu-Jiu.

„Tanti Vera este o zână. Adevărată, sinceră, onestă, dreaptă (...) ea numai pentru ceilalți a înțeles să trăiască. Numai în folosul celorlalți", aşa o caracterizează nepotul ei, Gabriel Culcer. „Deşi era de statură mijlocie, talia zveltă şi mersul uşor o făceau să pară înaltă". Pasionată de fotografiat şi colecționară de cărți poştale ilustrate, făcea mult sport, echitație. După terminarea claselor primare şi-a continuat educația alături de surorile ei tot „după programa şcolilor franceze", cu Madmoiselle. A învățat desenul şi pianul.

În 1915 a urmat la spitalul Filantropia din Craiova, condus de cumnatul ei, doctorul Poenaru, un curs de surori de caritate ca membră a Crucii Roşii Române, ocazie cu care a ieşit la lumină adevărata ei vocaţie: să aline durerile celor care sufereau.

Când s-a decretat mobilizarea, în august 1916, Spitalul Crucii Roşii instalat în Palatul Primăriei din Târgu-Jiu se pregătea să aştepte răniţii şi preparativele erau coordonate de mama ei, Netty Culcer. Vera a dat tot ajutorul: despacheta vesela şi instrumentarul medical, aşeza lenjeria, pregătea pansamentele, făcea curăţenie în saloane frecând parchetul. Era în spital de dimineaţă până seara. După ce a terminat pregătirile în spitalul de la Târgu-Jiu, a plecat la spitalul Filantropia, la Craiova, unde era mobilizată. Răniţii o divinizau. Desigur, în toamna anului 1916 spitalul a fost evacuat şi Vera s-a alăturat surorilor ei, Ella şi Ana, în drumul spre Moldova, rămânând la spitalul de la Nichiţeni, unde a funcţionat până la sfârşitul războiului.

În 1921 s-a căsătorit la Târgu-Jiu cu inginerul Grigore Schileru, fost ofiţer de artilerie şi demobilizat de curând.

A participat ca soră de caritate în Bucureşti şi în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, la Spitalul nr. 301, cu aceleaşi devotament, blândeţe şi energie ca în 1916.

În aprilie 1954 soţul ei, inginerul Grigore Schileru, a murit de leucemie. La câteva ore Vera Culcer se sinucide cu o otravă foarte puternică. Au fost înmormântaţi la Bellu în cavoul Valericăi Chiru, vara ei primară şi fiica Olgăi Gigurtu.

Bibliografie: *Chipuri din bătrâni.* Ed. a 3-a, îngrijită de Petre Culcer şi Rodica Culcer. Cluj-Napoca: [s.n.], 2013, p. 430-441; CULCER, Dan. Gabriel Culcer. *Monografie. Familia Culcer din Dobrița. Genealogie-Culcer-Arhivă. 25 decembrie 2011* [Accesat 1 mai 2017]. Disponibil la: http://culcer-genealogie.blogspot.ro/2011/12/gabriel-culcer-monografie-familia.html. prof. univ. dr. Adina Berciu-Drăghicescu.

ARHIEPISCOPIA IAŞILOR ŞI PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1916-1919)

† **Emilian Crişanul**

Secolul al XX-lea, încă de la început, s-a prefigurat ca unul tensionat şi plin de conflicte internaţionale.

În preajma Primul Război Mondial, România, aşa cum era, fără Transilvania, Bucovina şi Basarabia, a mai trecut printr-un război, cel Balcanic (1913), dus împotriva Bulgariei, care nu demult îşi câştigase independenţa.

În preajma Primului Război Mondial, Mitropolia Moldovei, păstorită de mitropolitul Pimen, avea în componenţă: Arhiepiscopia Iaşilor, Episcopia Romanului, Episcopia Huşilor şi Episcopia Dunării de Jos. Arhiepiscopia Iaşilor avea şapte-opt protopopiate şi 286 de parohii.

Om al vremurilor, mitropolitul Pimen Georgescu, anticipând ce avea să urmeze, şi-a pregătit „ostaşii" săi, preoţii, monahii şi monahiile pentru a da o mână de ajutor poporului în caz de nevoie.

În baza Tratatului din 4/17 august (negociat de Ionel Brătianu), semnat în aceeaşi zi de reprezentanţii celor patru puteri, România a declarat război Austro-Ungariei în seara zilei de 14/27 august 1916.

Vestea intrării României în război l-a găsit pe mitropolitul Pimen la hramul mănăstirii Văratec. La numai câteva zile după intrarea României în Războiul de Întregire, mitropolitul Pimen al Moldovei a adresat o scrisoare pastorală preoţilor din Mitropolia Moldovei şi Sucevei prin care îi îndemna la „muncă până la jertfă". Preoţii erau chemaţi să meargă în fruntea oştirii, cu „Crucea în mână, căci oştirea e creştină (...)".

„Cei de la spitalele de răniţi şi trenurile de ambulanţă, precum şi călugării şi călugăriţele de la „Crucea Roşie", să însoţească pe ostaşii răniţi, mângâindu-i şi explicându-le că rănile căpătate în războiu rămân cele mai frumoase podoabe ale unui ostaş viteaz. Preoţii din parohii vor binecuvânta şi încuraja pe cei ce pleacă în războiu, arătându-le recunoştinţa şi cinstea ce se dă acelora cari se jertfesc pentru ţară şi neam (...). Nu mai puţin vor purta de grije pentru mângâierea şi ajutorarea familiilor celor plecaţi în războiu, asigurând că ţara le va ajuta în toate nevoile lor.

În sfârşit, voi, preoţii de parohii, în aceste vremuri de războiu veţi chema pe credincioşi la rugăciune prin tragerea clopotelor pentru biruinţa oştirei în acest războiu (...)"[1].

---

[1] *Apelul adresat preoţilor de către I.P.S. Mitropolit Pimen la începutul războiului de întregire*", în revista „Mitropolia Moldovei", anul IX, nr. 2-3, 1934, pp. 53-56. Vezi şi Ioan Agrigoroaiei, *Iaşii în anii 1916-1918*, partea I, Edit. Anteros, Iaşi, 1998, p. 38; *Scrisoarea I.P.S. Mitropolit Pimen către preoţii Moldovei în vreme de război*, în „Evenimentul", 22 aug. 1916. Sub titlul *Cu Dumnezeu înainte*, din ziarul „Viitorul", 30 aug. 1916, este subliniat rolul „Bisericii de conducătoare a sufletelor, care creează

Prin Circulara cu nr. 2734 din 19 august 1916, mitropolitul Pimen chema pe toți preoții din protopopiatele Eparhiei ca „în fiecare vineri în toate bisericile la ora 7 seara se va săvârşi priveghere cu rugăciuni pentru biruința oştirii şi ocrotirea ei, iar în duminici şi sărbători, la slujba Sfintei Liturghii se vor adăuga ectenii şi rugăciuni pentru război”[2].

Printr-o telegramă-circulară (nr. 2739/19 august 1916) adresată Mănăstirii Neamț şi altor opt mănăstiri, mitropolitul îndemna „ca în toate nopțile să se facă priveghere cu rugăciuni pentru izbânda armatei noastre în război”[3].

Implicarea preoților şi a parohiilor în război

Aşadar, în ziua intrării României în război, mitropolitul Pimen, printr-o scrisoare pastorală, cerea preoților să fie alături de năzuințele poporului, „să însoțească armatele în război să-şi facă datoria până şi în tranşee îndemnându-i la luptă pe ostaşi şi de va fi nevoie să moară împreună cu ei pentru țară”[4].

Dorind să încurajeze mai mult clericii din eparhia sa, le spunea că: „dacă preoțimea nu va fi la datorie, cu drept cuvânt va fi socotită ca străină de aspirațiile neamului, ceea ce, mai ales acum, ar fi o trădare şi o adâncă jignire adusă trecutului Bisericii noastre naționale”[5]. Totodată, mitropolitul îndemna preoții să facă rugăciuni şi privegheri, iar la Sfânta Liturghie să rostească ectenii şi rugăciuni speciale pentru ajutor (cf. circularei 2734/1916), apoi să binecuvinteze şi să îmbărbăteze pe ostaşi, pentru ca armata română să biruiască pe duşmani.

Înainte de intrarea României în război, au fost stabilite condițiile de numire a preoților de armată, la propunerea mitropolitul Pimen, în şedința Sfântului Sinod din 16 mai 1915.

Preoții pentru armată erau recrutați, pe cât posibil, dintre cei cu Facultatea de Teologie, cu vârsta cuprinsă între 30 şi 45 de ani, la recomandarea Chiriarhilor, la cererea Marelui Stat Major, iar numirea lor se făcea de Ministerul de Război[6].

Atât în perioada mobilizării armatei, cât şi în perioada operațiunilor, activitatea preoților cuprindea două părți: *activitatea religioasă şi activitatea pastorală*.

Prima consta în „săvârşirea tuturor slujbelor religioase cerute de împrejurări”, iar a doua consta în „menținerea şi ridicarea cât mai mult a moralului trupei, mângâierea celor suferinzi etc.”[7]. Toți preoții erau ajutați de cântăreți la săvârşirea sfintelor slujbe.

---

solidaritate dintre cler şi ostaşi, dintre preoți şi civili, aspecte reliefate de mitropolitul Pimen în pastorala sa către preoții din Moldova”.

[2] Arhiva Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, *Dosar nr. 81/1916 „Războiul pentru întregirea Neamului”*, vol. I.

[3] *Ibidem*.

[4] Pr. Scarlat Porcescu, *Contribuții aduse de slujitorii bisericeşti din Arhiepiscopie statului unitar român*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei”, Anul LIV, nr. 9-12, 1978, p. 693.

[5] Pimen, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, *Circulara* cu nr. 2639 din 1916.

[6] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Preoții în lupta pentru făurirea României Mari, 1916-1919*, Editura Europa Nova, Bucureşti, 2000, p. 12.

[7] *Ibidem*, p. 13.

În ce priveşte activitatea religioasă pe timpul mobilizării, preoţii trebuie să: spovedească şi împărtăşească, să binecuvinteze trupa la plecarea din garnizoană, spre locul destinat.

Când aveau loc operaţiuni militare, activitatea religioasă a preoţilor cuprindea: „săvârşirea Sfintei Liturghii, săvârşirea slujbelor religioase ocazionale; înmormântarea celor morţi şi pomenirea lor"[8].

În timpul războiului au fost mobilizaţi 252 de preoţi: dintre aceştia 46 au fost demobilizaţi din diverse motive, 25 au fost daţi dispăruţi şi prizonieri; 5 au murit şi 6 preoţi au fost răniţi; 147 de preoţi au fost avansaţi la gradul de căpitan asimilat. Din cei 252 de preoţi: 135 erau licenţiaţi în Teologie; 10 absolvenţi ai Facultăţii de Teologie, 70 de preoţi cu seminarul complet şi 10 preoţi cu 4 clase seminariale.

Între preoţii din Iaşi care s-au distins şi a fost apreciată lucrarea lor pe timpul războiului amintim: Pr. Cicerone Iordăchescu (de la Armata „4 Vânători"); Pr. Petrovaru Gheorghe (Regimentul 53/65 Infanterie); Pr. Roşescu Constantin (Regimentul 13 Infanterie); Pr. Constantinescu C. de la Hârlău (a fost pe fronturile de la Mărăşeşti, Nămoloasa, Răzoare şi Panciu)[9].

Este important că preoţii din parohii au fost alături de ostaşii români în lupta pentru apărarea ţării, unitatea poporului român şi păstrarea valorilor spiritual-culturale.

Memoriile preoţilor din războiul 1916-1918, din judeţele Iaşi, Neamţ şi Botoşani[10]

Primul Război Mondial (1914-1919) a fost numit, de asemenea, în istoria românilor, Războiul de Reîntregire a Neamului (1916-1918), reprezentând unul din evenimentele cele mai importante ale secolului al XX-lea.

A fost necesară o implicare armată a poporului român pentru a împlini ceea ce nu a reuşit pe timp de pace, adică unirea tuturor românilor (a Transilvaniei, Basarabiei şi Bucovinei cu România), într-un singur stat.

În desfăşurarea acestor evenimente, pe lângă oamenii politici ai timpului şi armata ţării, Biserica Ortodoxă Română a îndeplinit un rol de seamă prin clericii şi credincioşii săi.

Despre implicarea slujitorilor Bisericii în desfăşurarea Primului Război Mondial s-au scris mai multe cărţi, studii şi articole, ce au evidenţiat activitatea de asistenţă religioasă şi social-caritativă a clerului şi cinului monahal, pentru susţinerea poporului român în lupta de eliberare a teritoriilor româneşti ocupate şi realizarea unităţii naţionale.

Se ştie faptul că, pentru o mai bună coordonare a activităţilor amintite, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a propus în anul 1915 Marelui Cartier General ca Prof. Univ. Iconom Constantin Nazarie să fie acceptat „Protopop al preoţilor de armată" şi şef al Serviciului Religios, fapt care s-a împlinit.

---

[8] *Ibidem*, pp. 14-19.

[9] Pimen, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, *Amintiri din Marele Război*, 1923, p. 62-63.

[10] După *Dosarul Nr. 107*, vol. I şi II din Arhiva Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei.

În Arhiepiscopia Iaşilor, clericii şi monahii aflaţi sub păstorirea mitropolitului Pimen al Moldovei şi Sucevei au răspuns cu dăruire şi responsabilitate chemării ţării, de a susţine idealurile şi doleanţele poporului român, în acele vremuri de grea încercare.

Însă foarte important este şi aportul adus în acest război de către creştinii din parohiile Arhiepiscopiei Iaşilor.

Contribuţia lor substanţială este reliefată într-un mod obiectiv de preoţii parohi, prin memoriile trimise la Centrul Eparhial din Iaşi.

Conform *Ordinului circular* nr. 2559 din 9/22 august 1919, emis de mitropolitul Moldovei şi Sucevei, Pimen, preoţii din parohiile rurale trebuiau să trimită la Mitropolie un raport care să conţină informaţii şi date despre tot ce s-a petrecut în cuprinsul parohiei în care păstoresc, „de la începutul războiului şi până la sfârşit", pentru ca astfel să se poată întocmi o lucrare de ansamblu referitoare la timpul marelui război în cuprinsul Mitropoliei Moldovei şi Sucevei.

Astfel, majoritatea preoţilor au răspuns ordinului circular şi au trimis rapoartele lor cu date foarte importante despre implicarea enoriaşilor în desfăşurarea Primului Război Mondial.

Aceste rapoarte sau memorii se găsesc în Arhiva Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, cuprinse în dosarul cu nr. 107, împărţit în două volume, pe care le-am cercetat şi din care prezint informaţiile şi concluziile ce urmează.

Întrebările ce se desprind din adresa mitropolitului Pimen şi răspunsurile primite de la preoţii din judeţele Iaşi, Neamţ (fără partea ce este cuprinsă în Episcopia Romanului) şi Botoşani (incluzând şi judeţul de atunci Dorohoi) sunt adevărate capitole din istoria participării românilor în război, ce reflectă şi starea de spirit din această parte de ţară.

Ce impresie a produs în popor şi cum a fost primită vestea intrării ţării noastre în război?

Desigur, vestea intrării României în război la data de 14/27 august 1916 a produs în rândul românilor atât bucurie şi speranţă, cât şi tristeţe şi teamă, deoarece în acel moment nu se puteau aprecia consecinţele războiului.

Era seara şi apoi noaptea sfântă în care creştinii se pregăteau să cinstească pe Maica Fiului lui Dumnezeu, la praznicul *Adormirii* ei. Aşadar în noaptea de 14 spre 15 august 1916 (27/28 st. n.), glasul clopotelor bisericilor, împreună cu sunetul goarnei au vestit intrarea României în război. După doi ani de neutralitate, România, potrivit intereselor naţionale, se alătura *Antantei* (o coaliţie formată din Franţa, Marea Britanie, Italia, Rusia, şi apoi Belgia, Serbia, Muntenegru şi Grecia), împotriva *Puterilor Centrale* (Austro-Ungaria, Germania la care se adăugau Turcia şi Bulgaria).

În acea noapte s-a dat citire ordinului Regelui Ferdinand I, Decretului prin care purtătorii de arme sunt chemaţi sub drapel. Ştirea s-a răspândit cu repeziciune în toate comunităţile şi a făcut ca noaptea să se transforme în „zi", fiindcă agitaţia, pregătirea tinerilor şi vârstnicilor de a merge la război au produs sentimente deosebite de bucurie şi întristare.

Iată ce scria în memoriul său din 30 octombrie 1919 preotul Popoviciu din parohia Ciurea, judeţul Iaşi: „Pregătirea sufletească a poporului pe temeiul religiunii şi a con-

ştiinţei bazată pe credinţă şi dragoste a avut-o hotărârea definitivă de a se război, în a-şi sacrifica viaţa fiecare, de dragul dezrobirii neamului, ţării străbune şi a apărării Tronului. Cunoştea poporul prin educaţia noastră că soarta fraţilor noştri din Ardeal, Basarabia şi Bucovina era din cele mai jalnice. Ştia că tricolorul naţional era terfelit şi batjocorit de agresorii neamului, unguri, nemţi etc. Instinctul de conservare naţională era adânc pătruns în popor, cu toţii ştiau că fac cel mai mare bine neamului şi de datorie, pe lângă o dezrobire, o înfăptuire a unităţii noastre naţionale; că dorinţa marilor noştri Domnitori ai ţării şi ai neamului: Ştefan cel Mare şi Sfânt şi Mihai Viteazul se va îndeplini acum; au avut cu toţii un asentiment de nedescris. Cu toţii îşi măsurau forţa, se îndemnau unii pe alţii, îşi îngrijeau armele, de drum, şi cu drag se supuneau chemării" (fila 16, vol. I).

Datoria faţă de ţară şi conştiinţa de român au determinat pe unii ţărani să aibă sentimentul de glorie militară, de patriotism, pentru că vedeau numele de român sinonim cu noţiunea de viteaz, de erou militar:

„Femeile ţărance care nu au învăţat la nici o şcoală decât numai în casa părintească, ce este iubirea de ţară, au primit tot cu atâta avânt vestea despre intrarea în război" (fila 9, vol. I).

După atâtea secole de suferinţă, de destrămare a neamului şi de asuprire din partea altor popoare, în sufletul românilor se înrădăcinase dorinţa de libertate, de unitate şi de perpetuare a valorilor neamului.

Ceasul dezrobirii era de mult aşteptat, „înfăptuirea idealului naţional, de unire a tuturor românilor sub scutul dinastiei române şi înlăturarea graniţelor etnice" se putea realiza. „Nu era un război de cuceriri nedrepte, ci un război pentru dezrobirea fraţilor subjugaţi" (fila 94, vol. I).

De asemenea, oamenii din Parohia Andrieşeni aveau credinţa şi speranţa că intrarea României în război era necesară pentru eliberarea teritoriilor româneşti aflate sub ocupaţie străină, acolo unde fraţii supravieţuiau persecuţiilor.

Însă vestea intrării României în război a produs şi îngrijorare, durere, nenorocire şi chiar groază. Unii români erau abătuţi şi se gândeau atât la fraţii care suferă, cât şi la greutatea războiului, la urmările lui. Era necunoscutul ce-i aştepta pe fii, era grija casei şi a familiei, era despărţirea care se apropia între cei chemaţi sub drapel şi toţi cei ai familiei, la care se adăuga grija pentru agoniseala de o viaţă.

Şi creştinii din parohia Costuleni au primit vestea cu multă tristeţe, gândindu-se în grija cui vor rămâne copiii şi cine se va îngriji de cei rămaşi?

De altfel, şi în parohia Bârnova „vestea intrării ţării noastre în război a produs în majoritatea poporenilor acestei parohii o panică şi o impresie cam neplăcută şi foarte îngrijorătoare pentru cei ai căror membri din familii erau mobilizaţi; cu toate sfaturile alinătoare ce le dădeam cu ocaziunea rugăciunilor ce se făceau săptămânal în Biserică, totuşi starea de îngrijorare nu dispărea, mai ales de la mamele şi soţiile celor mobilizaţi", scria preotul paroh (fila 8, vol. I).

La parohia Tarcău, anunţul a adus jale adâncă. Nu se auzea decât plânsetul mamelor care-şi petreceau copiii, şi al soţiilor şi copiilor după bărbaţii şi părinţii lor, înspre locurile unde se adunau pentru a pleca la război:

„Pe lângă durerea existentă, licărea în sufletul poporului şi bucuria de curmare acestei stări de tărăgănare, de subjugare a fraţilor noştri, de care nu ne despărţea de cât linia hotarului milenar, bucuria izvorâtă din credinţa noastră a tuturora că vom reuşi, fiind în alianţa atâtor state mari şi puternice şi tocmai de aceea bucuria că războiul va fi de puţină durată" (fila 96, vol. I).

Pentru cei din comuna Vlădeni, judeţul Iaşi, această veste i-a făcut să sufere în tăcere, primind-o cu resemnare:

„Şi pentru bărbaţi şi pentru femei îngrijorarea pentru nenorocirile ce puteau aduce războiul era risipită de credinţa că Dumnezeu e bun şi mare, ca să cruţe de nenorociri, aşteptând astfel cu încredere şi patriotism desfăşurarea faptelor" (fila 9, vol. I). Majoritatea credincioşilor îşi încredinţau soarta în mâinile lui Dumnezeu, Care ştie şi rânduieşte toate spre folosul oamenilor.

Ieromonahul Damian Sora de la parohia Româneşti scria în memoriul său: „Fiecare ostaş, pe care ţara l-a chemat, şi-a lăsat părinţii, copiii, fraţii şi rudele, şi credincios până la ultimul grad jurământului către Ţară şi Tron au plecat încărcaţi de binecuvântările preotului paroh – părintele lor sufletesc – şi ale tuturor celor rămaşi în sat, de la bătrânul gârbovit de ani ce abia se mai sprijină şi până la copilaşul ce gângureşte în leagăn" (fila 67, vol. I).

Soldaţii din parohia Căciuleşti, jud. Neamţ, ziceau: „Bine că a dat Dumnezeu de a sunat şi acest ceas, căci de doi ani de zile îl aşteptam gata cu arma-n mână şi de cât vom sta degeaba în taberele de concentrare, mai bine să dăm mâna cu fraţii noştri de peste munţi..." (fila 121, vol. I).

Toţi cei care ştiau că fac parte din contigente mobilizabile se strângeau grupuri pentru ca să fie cei dintâi la datorie. Erau unii care „se bucurau să plece pe câmpul de luptă, de cât să piardă vremea la ţară, fără folos", iar la alţii intrarea în război nu a produs mare impresie, pentru că era recentă mobilizarea din anul 1913.

Aşadar, vestea intrării României în război a fost primită cu multă seriozitate, cu simţul şi grija care arată pe omul prevăzător, ce-şi dă seama că vor veni timpuri grele, care vor aduce lipsuri, suferinţe şi multe vieţi jertfite, dar şi cu nădejdea în vremuri mai bune şi împlinirea „testamentului" înaintaşilor.

Vedem că în aceste încercări vremelnice, preoţii nu au încetat a se ruga lui Dumnezeu pentru binele neamului, de a îmbărbăta pe soldaţi, de a-i spovedi şi împărtăşi cu Sfintele Taine, ca Hristos-Domnul să-i ajute să biruiască pe vrăşmaşii ţării şi să se întoarcă sănătoşi la casele lor.

Veştile îmbucurătoare de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz au ridicat moralul tuturor, dând speranţă şi celor de pe front, dar şi celor rămaşi să întreţină existenţa satului românesc.

Câţi oameni au fost mobilizaţi şi au plecat în război?

Aceasta este o altă întrebare la care preoţii prin rapoartele lor au răspuns, informaţiile bazându-se pe evidenţele de la autorităţile locale şi completate cu date şi mărturii din comunităţile păstorite.

Din cele 286 de parohii, care au trimis memoriile la solicitarea Mitropoliei şi care se găsesc în dosarele mai sus amintite, au fost mobilizaţi pentru război aproximativ 81.971 de oameni.

Dintre aceştia s-au întors de pe front în jur de 65.813 ostaşi. La datorie au căzut aproximativ 15.824 de oameni, între ei numărându-se şi persoanele dispărute, care nu s-au mai întors acasă.

Prin cifrele acestea, vedem că jertfa locuitorilor din judeţele Iaşi, Neamţ şi Botoşani este considerabilă.

Mulţi dintre cei căzuţi pe câmpul de luptă erau căsătoriţi, rămânându-le soţiile văduve şi copiii orfani. Alţii, tineri fiind, ar fi fost un sprijin esenţial pentru bătrâneţile părinţilor lor.

Parohia Flămânzi din judeţul Botoşani a dat cei mai mulţi combatanţi. De aici au plecat la luptă 1062 de oameni, 887 s-au întors, iar 175 au căzut la datorie.

Din parohia Belceşti, judeţul Iaşi au plecat pe front 890 de ostaşi, 689 au revenit acasă, iar 201 oameni au murit şi dispărut.

În rapoartele amintite se arată faptul că unii luptători români au fost luaţi prizonieri, iar alţii au murit în condiţii mai puţin cunoscute.

Cei mai mulţi ostaşi români căzuţi la datorie au fost înmormântaţi în cimitirele parohiale deja existente şi numai în cazuri speciale s-au înfiinţat altele noi.

Asistenţa religioasă asigurată de Biserica Ortodoxă Română a făcut ca toţi eroii jertfiţi în luptă, plus victimele bolilor necruţătoare, să fie înmormântaţi creştineşte, la majoritatea punându-li-se deasupra mormintelor sfinte cruci confecţionate din lemn.

Datorită condiţiilor vitrege prin care ţara trecea, dar şi a lipsei de grijă pentru eroii trecuţi la Domnul, unele cimitire au fost dezgrădite, fiind loc de păşune pentru vite, lucru nepotrivit acestor locuri de cinste şi înălţare jertfelnică.

Ce armată a fost încartiruită în parohii?

Preacucernicii Preoţi menţionează în memoriile scrise că în parohiile sau în vecinătatea lor au staţionat sau au trecut regimente ale armatei române şi ale armatei ruseşti în retragere.

Important este faptul că în toate cele peste 286 de parohii nu s-au dat lupte, chiar dacă din măsuri de protecţie pe alocuri s-au săpat şanţuri de apărare.

Operaţiunile de război şi iernile deosebit de grele au determinat staţionarea regimentelor româneşti şi ruseşti prin satele regiunii de care ne ocupăm.

Lipsurile materiale şi condiţiile grele de viaţă (chiar şi caracterul josnic) au făcut ca unii ostaşi ruşi să provoace pagube şcolilor (mobilier distrus), bisericilor (gardurile cimitirelor fiind stricate), sediilor primăriilor, ale bibliotecilor comunale, arhivelor, precum şi gospodăriile locuitorilor cu livezi şi păduri. Situaţia aceasta s-a întâmplat mai ales după căderea regimului ţarist şi instalarea bolşevicilor la conducere, fapt ce a creat dezordine în armata rusă.

Ce boli molipsitoare au fost în parohii, fie între săteni, fie între ostaşi?

Lipsa de medicamente, de igienă, gerul şi căldura excesivă precum şi alţi factori au provocat şi amplificat apariţia şi răspândirea unor boli.

Cele mai devastatoare boli, care au provocat moartea multor ostaşi şi civili, au fost: tifosul exantematic, febra tifoidă, holera, scarlatina, gălbinarea, variola, tuberculoza şi dizenteria.

Pentru tratarea acestor boli s-au înfiinţat spitale (de convalescenţă sau de război) şi infirmerii într-un număr mare, în funcţie de necesităţi.

S-au organizat societăţi pentru ajutorarea celor aflaţi în suferinţă, ca de exemplu: „Societatea pentru ocrotirea orfanilor de război", sub preşedinţia doamnei Olga Sturza, preşedintă a Societăţii Ortodoxe a Femeilor Române din Iaşi.

„La spitalul nr. 428, economul V.I. Constantinescu, pe lângă grija ce a depus-o pentru bolnavi cu cele religioase, a servit şi ca administrator, instalând spitalul şi conducându-l în aşa chip, că consiliul spitalelor din judeţul Neamţ, prin adresa nr. 506 din 27 martie 1917, i-a adus mulţumiri *pentru modul conştiincios cu care a condus acel spital*, şi a fost medaliat cu Ordinul sanitar Regina Maria, cl. a III-a, publicat în Monitorul Oficial nr. 177" (fila 91, vol. I).

În timpul războiului, medicii au fost ajutaţi în activităţile lor şi de preoţi, călugări şi călugăriţe, alinând şi vindecând durerile celor bolnavi.

Parohul bisericii „Sfinţii Trei Ierarhi" din Botoşani a fost rânduit să îngrijească de răniţii din spitalul *Filantropia* din aceeaşi localitate.

Doar satele izolate au fost scutite de marele flagel al bolilor molipsitoare, aici nefiind nevoie de spitale şi infirmerii speciale.

Ce ajutoare au fost acordate de către enoriaşi celor afectaţi de război şi de boli molipsitoare?

În vederea ajutorării orfanilor, invalizilor, bolnavilor din spitale şi infirmerii, dar şi a prizonierilor şi celor refugiaţi, în aproape toate parohiile Arhiepiscopiei Iaşilor s-au alcătuit comitete pentru colectarea de alimente, îmbrăcăminte, pături, saltele şi articole pentru bucătărie.

Colectele de bani au fost date Societăţii *Crucea Roşie*, care s-a ocupat de întrebuinţarea fondurilor băneşti. Sub conducerea acestei Societăţi au lucrat şi călugării şi călugăriţele din mănăstirile Moldovei.

Bunătatea şi solidaritatea românească au fost din nou la înălţime în acele vremuri grele. De altfel, locuitorii din satele româneşti au găzduit şi întreţinut soldaţii armatei române, aflate în trecere sau staţionare.

Bisericile şi mănăstirile au adăpostit pe bolnavi, pe cei fără case, iar preoţii pe lângă asistenţa spirituală, în măsura posibilităţilor, au asigurat-o şi pe cea medicală, aşa cum am subliniat mai sus.

În concluzie, rapoartele primite de pe front, însemnările făcute de participanţii la război, precum şi memoriile preoţilor oferă posibilitatea cunoaşterii obiective a proble-

melor create de război, precum şi contribuţia Bisericii din Arhiepiscopia Iaşilor la biruinţa poporului şi reîntregirea neamului românesc în vechile hotare istorice:

„Preoţi, cu crucea-n frunte! Căci oastea e creştină,
Deviza-i libertate şi scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăşi în vechiul nost' pământ![11]

[11] Imnul naţional al României „Deşteaptă-te române" de Andrei Mureşan, în *Constituţia României*, Bucureşti, Lumina Lex, 2003.

ASPECTE ALE ORGANIZĂRII CLERULUI ÎN CADRUL INSTITUȚIEI ARMATEI ROMÂNE (1850-1920)

Daria Nicolae

O tradiție a participării clerului în armată este din cele mai vechi timpuri. Biserica a propovăduit ideea că folosirea violenței şi inițierea acțiunilor de război sunt îndreptățite şi justificate dacă sunt puse în slujba răspândirii credinței şi spre apărarea ei în conflictele cu inamicii acesteia[1]. După modelul altor state cu tradiție în domeniu (Austria, Rusia, Prusia), şi-a aflat în mod firesc locul în cele două armate: munteană şi moldoveană, instituția „preotului de oştire" sau confesor militar.

Temeiul preoției se află în Evanghelia după Ioan, când Iisus Hristos le spune Apostolilor: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit şi Eu pe voi. Şi zicând acestea, a suflat asupra lor şi le-a zis: Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate, şi cărora le veți ține, vor fi ținute" (Ioan XX, 21-23). Taina Preoției se transmite de la Apostoli, prin punerea mâinilor, adică: „hirotonindu-le preoți în fiecare biserică, rugându-se cu postiri, i-au încredințat pe ei Domnului în Care crezuseră" (Fapte XIV, 23), dar având grijă „să nu pună prea degrabă mâinile peste nimeni" (1 Tim. V, 22), să fie cu multă grijă, pentru că „preoția este lucrarea Duhului Sfânt" (Fapte XX, 28).

Printre primele preocupări pentru introducerea instituționalizată a asistenței religioase în Armata Română datează de la mijlocul secolul al XIX-lea. În 1834, este amintit un „confesor al capelei" la statul major al dorobanților, iar în 1837 se specifica clar existența unui „preot al oştirii", ieromonahul Visarion, la comandamentul armatei muntene.

Domnul Barbu Ştirbei (1849-1853), cunoscut pentru strădania sa de a reorganiza „oştirea pământeană", care a îndeplinit cu osârdie „religioasele datorii", a aprobat „la sfârşit de Brumarel", în anul 1850, organizarea Serviciul religios în cadrul oştirii, într-un cadru instituționalizat, aplicând „Îndatoririle preoților de oştire", la propunerea Mitropoliei muntene şi a Departamentului Lucrărilor Ostăşeşti din Țara Românească.

În acelaşi an, apar primele *Instrucțiuni* intitulate *Îndatoririle preoților de oştire,* în şapte puncte, elaborate de către Mitropolia Ungrovlahiei, împreună cu Ministerul Lucrărilor Ostăşeşti (M.L.O.), devenit ulterior Ministerul de Război (M.R.). *Instrucțiunile* se refereau la atribuțiile religioase ale preoților în mijlocul trupei, precum şi la

[1] Eugen Bădălan, Eugen Siteanu, *Doctrinele religioase din perspectiva ştiințelor militare*, în „Lucrările conferințelor", Vasile Cândea, Doru-Sabin Delion, (coordonatori), volumul 2, numărul 2/2011, Sesiunea Ştiințifică de toamnă a AOŞR, 2011, Ştiință, Religie şi Societate, Bucureşti, Editura Academiei Oamenilor de Ştiință din România, 2012, pp. 133-148.

adoptarea unor semne distinctive pentru ținuta preoților de polc, după exemplul preoților din armata imperială rusească[2].

Se hotăra instituirea unui preot pe lângă fiecare polc (regiment) al oştirii în garnizoanele Bucureşti, Craiova şi Brăila. Numirea acestora urma să se facă în înțelegere cu Mitropolia Ungrovlahiei, avându-se în vedere, totodată, şi stabilirea lefurilor, odăjdiilor şi obiectelor de cult necesare.

Patronii spirituali, adică „Sfinții Ocrotitori", sunt întâlniți în istoria Armatei şi a Jandarmeriei, după Unirea Principatelor, când prin *Legea Puterii Armatei în România* se pun bazele Armatei Române (1864). În 1876, Arma Jandarmeriei şi-a ales (sau a primit) ca patron spiritual pe „Sf. Gheorghe" (a se vedea Registrul istoric al Regimentului de Jandarmi Bucureşti). Odată cu sărbătorirea zilei acestuia se sărbătorea şi Ziua Jandarmeriei. Jandarmeria, numită ulterior „Jandarmeria Armatei", şi-a desfăşurat activitatea timp de aproximativ 70 de ani (1863-1931). Din 1893 apare şi Jandarmeria Ministerului de Interne, care îi avea pe „Arhanghelii Mihail şi Gavriil". Odată cu sărbătorirea sfinților respectivi se sărbătorea şi ziua instituțiilor.

Odată cu înființarea unor noi arme şi servicii, creşte şi numărul preoților militari a căror plată este preluată treptat de bugetul statului.

Prin Înaltul Decret nr. 761 din 5 aprilie 1869, s-a aprobat crearea taberei permanente de instrucție pe malul Siretului, la Furceni. La 29 iunie 1869, a avut loc inaugurarea taberei permanente de la Furceni, „unde s-a oficiat un serviciu divin de către P.S.S. locot. Episcop de Roman cu preoții regimentelor pe un altar improvizat în mijlocul taberei şi unde Măria Sa a pus temelia unei capele a taberei. Această ceremonie religioasă din cele mai improvizate, căci avea loc în prezența a 12.000 ostaşi şi a unui public numeros din Tecuci şi Focşani, a lăsat suveniri adânci în inimile tuturor pentru scopul patriotic ce fiecare soldat urmăreşte prin perfecționarea instrucției sale militare". În art. 7, se arăta că „Datoriile religioase prin corpuri se vor îngriji de către preoții respectivi, iar serviciul divin al capelei taberei de către toți preoții corpurilor sub direcția celui mai vechi dintre dânşii"[3].

Comitetul consultativ al oastei a primit spre prelucrare şi aprobare *Regulamentul pentru clerul din armata permanentă*. Analiza documentului menționat va ajunge la ministrul de Război, colonelul George Manu. La 4 aprilie 1870, prin raportul nr. 3584, documentul era înaintat Domnitorului Carol, care l-a promulgat prin Înaltul Decret nr. 603 din 6 aprilie 1870[4].

Regulamentul cuprindea două capitole şi 15 articole, el trebuia să răspundă la multiplele întrebări ale Serviciului religios în armată, care sunt rolul, drepturile şi

---

[2] Radu Mureşan, *Datorie şi slujire sfântă. Misiunea preoților militari în Primul Război Mondial (1916-1918)*, în „Armata şi Biserica", Bucureşti, 1996, pp. 28-143.

[3] Luminița Giurgiu, *Prima tabără de instrucție a armatei române – Furceni, 1869*, în „Calendarul tradițiilor militare 2012, Periodic de istorie şi cultură militară editat de Serviciul Istoric al Armatei, lansat cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la înființarea Statului Major General", Editura Centrului tehnic-editorial al armatei, Bucureşti, 2012, pp. 162-166.

[4] „Monitorul Oastei", nr. 13 din 1870, p. 516. D. Stavrache, Florica Dobre, *125 de ani de la adoptarea primului Regulament al preoților militari în armata română,* în „Revista de istorie militară" (RIM), nr. 2/1995, p. 26.

obligaţiile preotului, cine în recompensează şi stabileşte pedepsele, care sunt veşmintele şi argintăriile permise pentru serviciul religios în armată[5].

În general, fiecărui regiment sau batalion neînregimentat (neinclus în vreun regiment anume) îi corespundea un preot creştin ortodox, salarizat din bugetul unităţii respective. Polcul păstra icoana considerată ocrotitoare, al cărei hram reprezenta ziua polcului, prăznuită de faţă cu comandirul, ştabul, ober ofiţerii şi cinurile de jos cantonate în oraş; preotul de polc era ajutat de către doi cântăreţi şi un paraclisier, orânduiţi dintre ostaşii cu bună purtare şi cu ştiinţă de carte şi de cântare; preotul de polc primea de la Mitropolie mitrice în două exemplare, din care la sfârşitul anului se trimitea unul, însoţit de raport, la Departamentul Lucrărilor Ostăşeşti, iar celălalt rămânea la arhiva polcului; fiecare preot de polc primea de la Departamentul Lucrărilor Ostăşeşti o condică (numele şi porecla), precum şi luna, ziua şi anul când au depus jurământul; preotul de polc se îngrijea şi de completarea „catastişelor de spovedanie", întocmite după catastihul polcului, specificându-se „cei spovediţi şi grijiţi, precum şi pricina din care unii n-ar fi îndeplinit această sfântă creştinească datorie în Postul cel mare sau măcar în postul Sfinţilor Apostoli sau al Sfintei Mării" etc.

Modul de alegere (selecţionare) era destul de alambicat, implicând mai multe structuri ale Ministerului Cultelor şi ale Ministerului de Război. Preoţii de oştire erau încadraţi în statul major al unităţilor militare, aveau dreptul la ordonanţă pentru marşuri şi campanii, însă nu primeau grade militare propriu-zise şi îndeplineau atribuţii stabilite.

Se oficiau serviciile religioase: mărturisirea (spovedirea), cuminicătura, jurământul, sfinţirea apei în prima zi a fiecărei luni, botezul, cununiile şi înmormântarea militarilor din respectivul Corp de armată. Slujbele din ajunul sărbătorilor se ţineau seara, cele de duminică şi din zilele praznicelor împărăteşti. Aceste slujbe se oficiau (nominalizate prin „Monitorul oastei") dimineaţa. Aceste slujbe se oficiau „la biserica cea mai apropiată", iar dacă timpul nu permitea aceasta, atunci ele se derulau în capela Corpului de armată; preda lecţii „ca profesor de carte în şcoalele Corpului"; însoţea trupa oriunde; în campania îngrijea bolnavi „la ambulanţe"; făcea, la apel, „rugăciuni de bine-cuvântarea trupei"; păstra „obiecte sacre din dotarea Corpului de oaste"; se îngrijea ca icoana Corpului de oaste (aşezată în capelă sau în cancelaria corpului) să aibă o candelă aprinsă[6].

Mitropolitul (episcopul) nominaliza şi recomanda Ministerului de Război preoţii competenţi „dintre cei de mir şi mai cu instrucţie"[7].

Obiectele bisericeşti prevăzute de primul regulament al clerului militar erau: veşminte (unul pentru serviciul zilnic şi altul pentru solemnităţi şi Te Deum), argintării (icoană cu patronul Corpului), cruci, evanghelie, candelă, cădelniţă, vase sfinte, litier pentru anafură, căldăruşe, păhăruţe pentru împărtăşanie, sfeşnice, cristelniţă pentru sfinţirea apei etc.

---

[5] Ilie Manole, *Preoţii şi oştirea la români (1830-1948)*, Editura Daniel T., Răzvad-Târgovişte, 1998, pp. 52-54.

[6] „Monitorul Oastei", nr. 13 din 1870, pp. 516-517.

[7] *Ibidem*, nr. 13 din 1870, p. 516.

Misiunile principale ale clerului României erau serviciul divin, îngrijirea bolnavilor şi răspândirea ştiinţei de carte[8].

Era prevăzut ceremonialul pentru înmormântarea unei personalităţi civile sau militare. Modul în care se dădea „onorul funebru" în Armata română în timpul Războiului de Independenţă şi al Primului Război Mondial era în conformitate cu „Regulamentul asupra serviciului de garnizoană", adoptat în 1873[9]. În Capitolul X, se prevedea:

Onoruri funebre.

Art. 205. Trupa care este trimisă a da onoruri funebre va merge fără ca muzica să cânte sau toboşarii să bată; ea va avea arma pe umărul drept (la 1876, respectiv „la umăr" începând din 1909, H.Ş.) şi se va întocmi în bătaie înaintea intrării pe unde are să fie scos corpul răposatului. Când acesta se va ivi, trupa va prezenta arma şi muzica sună primirea.

Art. 206. După ce va trece corpul, trupa va lua la umăr (potrivit mişcării specifice de la 1876 sau „la umăr" potrivit regulamentului din 1909, H.Ş.), va rupe în plutoane sau semi-plutoane (după localităţi) şi va porni imediat după carul funebru; trupa va ţine arma pe umărul drept (regulamentul din 1876, H.Ş.), iar *soldaţii care înconjoară cortegiul de-a dreapta şi de-a stânga, vor lua arma sub braţul stâng. Ţinerea armei în această poziţie este: varga deasupra, cotul mânei stângi la şold; cele patru degete sub ţeavă; degetul cel mare deasupra, pe curea; patul sub subţioară, gura ţevii în jos; baionetele vor fi scoase*.

Îngroparea ostaşilor se făcea „la mareginea oraşului într-un loc ce într-adins se va orândui de către stăpânirea locală, după cererea domnului comandir al polcului"[10].

În 1874, prin modificările aduse legii, din armată făceau parte şi confesori religioşi, care nu aveau însă grade militare. Acestui regulament îi urmează un decret dat în 1876, care preciza că „toate trupele şi unităţile teritoriale puteau să aibă câte un preot", iar „în 1877 preoţii unităţilor au fost înlocuiţi cu preoţii de Garnizoană, care deserveau toate unităţile din aceeaşi localitate"[11].

În anul 1876, au mai au fost elaborate *Instrucţiunile* intitulate *Datoriile preotului de armată,* ce reglementau „activitatea preotului militar în timp de pace, în privinţa oficierii cultului divin, a predării „ştiinţelor religioase" în şcolile militare şi stabileau sarcinile în timp de război"[12]. Preoţii de garnizoană erau doar amintiţi în evidenţele armatei, fără alte atribuţii decât de a săvârşi unele slujbe religioase la anumite ocazii, în schimbul unei renumeraţii fixe[13]. Biserica s-a îngrijit să elaboreze reglementări precise

---

[8] Mircea Păcurariu, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române faţă de Războiul de Independenţă*, în „Biserica Ortodoxă Română", nr 5-6, Bucureşti, 1957, pp. 607, 610.

[9] Înaltul Decret nr. 1397 din 8 august 1873.

[10] Gh. Vasilescu, *Asistenţa religioasă în oastea Ţării Româneşti în 1850-1870*, în „Armata şi Biserica", Bucureşti, 1996, pp. 132-135.

[11] Ion Stoian, „Asistenţa religioasă în armata română sub Carol I (1866-1878). Instituţia preotului militar", în „Slujind-o pe Clio", *In honorem Dumitru Vitcu,* Iaşi, Editura Junimea, 2010, pp. 346-347.

[12] Aceste *Instrucţiuni* au fost publicate de către arhimandritul Gabriel Răşcanu (preot militar) în „Biserica Ortodoxă Română", an IV, 1877-1878, pp. 173-180.

[13] Sachelar Constantin Roşescu, *Preoţimea şi Armata. Discurs ţinut la conferinţele pastorale*, în „Biserica Ortodoxă Română", Iaşi, 1915, XXXIX (1915), nr. 1, pp. 1898-1913.

referitoare la îndatoririle lor pe timp de pace şi de război şi a supravegheat îndeaproape activitatea celor zece preoţi de garnizoană care au însoţit oştirea în campaniile de la sud de Dunăre, precum şi a preoţilor de mir şi ieromonahilor înrolaţi voluntari.

În prima parte a secolului XX, îndeplinirea serviciului de păstor sufletesc pentru persoanele din armatele celor mai multe state s-a încredinţat clerului militar, organizat după statute speciale.

În şedinţa din 15 mai 1915, Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Române hotăra să numească un *Superior al preoţilor din armată*[14] în persoana Iconomului-stavrofor Constantin Nazarie, profesor de morală la Institutul Teologic Bucureşti şi director al Seminarului Teologic. Prin ordinul nr. 130 din 28 mai 1915, Constantin Nazarie a fost detaşat, în caz de mobilizare, la Marele Cartier General al Armatei, ca şef al Serviciului Religios, cu gradul de colonel.

Părintele Nazarie întocmeşte *Instrucţiuni pentru preoţii de armată în vreme de război prezentate Marelui Stat Major al Armatei*[15], care, după ce şi-au căpătat forma definitivă, trecând prin filtrul Sfântului Sinod şi al Marelui Stat Major, au devenit Ordinul 3451 din 28 octombrie 1915, care „au stat la baza activităţii preoţilor din armată până la înfiinţarea Episcopiei Armatei"[16]. *Instrucţiunile* se referau în principal la rolul preoţilor pe timp de război, drepturile lor materiale, ţinuta de campanie, plătirea unei prime de echipament. Protoiereul armatei era ales de Sfântul Sinod şi confirmat de Ministerul de Război.

În subcapitolul intitulat *Organizarea Serviciului religios în armată*, este de reţinut că prin instalarea părintelui Nazarie şi elaborarea *Instrucţiunilor* întreaga activitate a preoţilor a fost bine coordonată. În penultimul subcapitol, sunt prevăzute drepturile la avansare şi recompensare ale preoţilor de oştire.

La 9 martie 1917, Marele Stat Major transmitea Ordinul circular 19.001, primul act oficial care reglementa asimilarea preoţilor militari, precum şi recompensarea celor care au dat dovadă de acte de bravură, curaj şi dispreţ faţă de moarte. Potrivit acestei reglementări, preoţii de regimente erau asimilaţi gradului de *locotenent*, cu posibilitatea de a fi înaintaţi la gradul de *căpitan* pentru merite deosebite. Şeful Serviciului Religios era asimilat gradului de *colonel*, iar ajutorul acestuia gradului de *maior*. Drepturile preoţilor la soldă şi accesorii vor fi acelea ale gradelor ofiţereşti cărora sunt asimilaţi[17].

Ţinuta preoţilor urma să se adapteze acestei asimilări, adăugând sub banda de la mâneca stângă *două steluţe argintate pentru gradul de locotenent, trei steluţe pentru gradul de căpitan, o steluţă aurită pentru Protoiereul armatei.* Ofiţerilor li se cerea în mod expres respectul cuvenit acestor grade şi tot concursul lor pentru îndeplinirea activităţilor lor. Acest ordin circular împreună cu Înaltul Decret Regal 778/25 iulie

---

[14] Arhivele Militare Române, se va cita în continuare AMR, Adresa nr 60/18 mai 1915, dosar 1, f. 1-2; *Preoţii în lupta pentru Marea Unire,* ed. Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Bucureşti, 2000, p. 1.

[15] *Instrucţiuni pentru preoţii de armată în vreme de război prezentate Marelui Stat Major al Armatei*, în „BOR", (XXIV) 1915, nr. 11-12, pp. 882-895.

[16] C. Nazarie, *Referat asupra activităţii preoţilor de armată, în campania din 1916-1918*, Bucureşti, 1920, pp. 6-9.

[17] Ordinul circular nr. 19001/9 martie 1917, „Monitorul Oastei", nr. 28/1917, pp. 118-119.

1917[18], care relua şi întărea toate aceste prevederi, au fost singurele instrucţiuni pentru preoţii de armată adoptate în timpul Marelui Război.

Începând cu luna martie a anului 1918 au fost elaborate mai multe decrete cu privire la demobilizarea parţială a Armatei Române. În acel moment, numărul preoţilor din armata de operaţiuni era 168, repartizaţi astfel: Marele Cartier General – 3, regimentele de infanterie – 60, regimentele de vânători – 10, regimentele de grăniceri – 2, brigăzile de roşiori – 2, de călăraşi – 2, de artilerie – 15, ambulanţe divizionare – 17, spitale mobile – 15, spitale de evacuare – 20, spitale de contagioşi – 5, trenuri sanitare – 12, spitale de marină – 3, sector de fortificaţii – 1, regiment de vânători de munte – 1, cartierul armatei – 1, centrul de instrucţie – 1, regimentul de voluntari – 1. Listele complete cu numele preoţilor şi unităţile la care erau repartizaţi[19].

Serviciul Religios al Armatei şi-a încetat existenţa în cursul lunii mai 1918, când toate serviciile din Marele Cartier General au trecut la direcţiile similare din Ministerul de Război. Aceasta se efectua în ordinea vechimii contingentelor şi se termina la 31 mai 1918, armata urmând să treacă pe picior de pace începând cu 1 iunie 1918[20].

În baza *Decretului-Lege pentru modificarea şi completarea actualei legi de organizare a Ministerului de Război*, intrat în vigoare prin Î.D. nr. 1579 din 18 aprilie 1919[21], Serviciul Personalului se încadra în categoria serviciilor generale pentru nevoile întregii armate. Atribuţiile fixate prin lege arată o departajare a competenţelor diferitelor secţii şi birouri, o specializare mai strictă pe anumite tipuri de probleme. La Secţia I, Biroul 6 se gestionau problemele funcţionarilor civili, preoţilor şi meseriaşilor aflaţi în serviciul armatei[22].

De la 1 aprilie 1920, prin desfiinţarea Marelui Cartier General, care funcţionase pe timp de război, Serviciul religios devine parte componentă a Ministerului de Război, potrivit Ordinului nr. 1300/1920[23]. Specializarea Serviciul Personalului Armatei a impus înfiinţarea unor noi structuri, de nivel birou – principalele subdiviziuni ale serviciului rămânând secţiile şi birourile axate fiecare pe anumite domenii ori categorii de personal, printre altele era şi clerul militar (1921).

Începând din 1920, comemorarea eroilor căzuţi în război – Ziua Eroilor – se organiza în fiecare an, de Ziua Înălţării Domnului, la 40 de zile după Sfintele Paşti, în general în luna mai, „când floarea este mai bogată", aşa cum preciza decretul din 4 mai 1920. Toate actele normative ulterioare, până în anul 1948, au menţinut prevederea sărbătoririi Zilei Eroilor în Ziua Înălţării Domnului şi au acordat acestei zile statut de sărbătoatre naţională. S-au construit monumente şi plăci comemorative, în aproape toate localităţile ţării, iar în Bucureşti s-a construit un edificiu comemorativ al războiului de întregire naţională – Mormântul Ostaşului Necunoscut – inaugurat în luna mai a anului 1923.

---

[18] Înalt Decret nr. 778/ 25 iulie 1917, „Monitorul Oastei", nr. 79/1917.

[19] AMR, dosarele 9, 10, 11.

[20] Înalt Decret 1010/1 mai 1918, „MO" nr. 81/ 21 mai 1918.

[21] „Monitorul Oficial", nr. 9 din 27 aprilie 1919, pp. 431-447.

[22] Dumitru Seserman, Marian Moşneagu, Marian Tase, Doina Mureşan, *Resursele umane ale Armatei Române – 150 de ani de istorie –*, Bucureşti, 2012, p. 81.

[23] AMR, M.St.M., Serviciul religios, arhiva pe anul 1920, dosar nr. 6, f. 4.

În această structură s-a pregătit momentul de vârf pe plan organizatoric, pe care l-a cunoscut instituția clerului militar: înființarea Episcopiei Armatei „ca expresia cea mai mai înaltă a legăturii biunivoce dintre Armată şi Biserică”[24]. Sfântul Sinod, în conlucare cu Ministerul de Război, a trimis corpurilor legiuitoare ale României[25] spre a dezbate şi adopta (Senatului, la 8 iulie 1921; Adunării Deputaților, la 19 iulie 1921) proiectul *Legii privitoare la organizarea clerului militar*, document ce a statuat, pentru prima dată în istoria armatei române, instituția preoților militari activi (permanenți)[26].

Clerul militar al României din perioada interbelică s-a încadrat în aceste curente şi orientări. S-a înregistrat o valoroasă teorie ecumenică şi o admirabilă practică a preoților militari de toate riturile având în atenție atât elaborarea legislației specifice activității religioase, cât şi pastorația propriu-zisă în armată.

[24] Comandor (r) dr. Aurel Pentelescu, *Înființarea Episcopiei Armatei. Episcopii militari*, în „Armata şi Biserica”, Bucureşti, 1996, p. 172.

[25] Pentru întocmirea legii din anul 1921, clericii ortodocşi au avut alături şi reprezentanți ai celorlalte culte recunoscute: pr. Ştefan Ucsnay, romano-catoloc; pr. Iuliu Florian, greco-catolic; şef rabin dr. I. Niemirower, cultul mozaic; pr. Ernest Tökes, protestant. A.M.R., fond Inspectoratul Clerului Militar, Microfilme, r. 1521, c. 0100.

[26] Aurel Pentelescu, *Crucea şi arma: Episcopii militari (1921-1948)*, în „Dosarele Istoriei”, An XII, nr. 1 (125), 2007, p. 49.

ACTIVITATEA PREOȚIMII ORTODOXE ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Veniamin Micle

Există un adevăr incontestabil că „poporul român s-a născut creştin”[1]. Creştinismul ortodox a pătruns pe teritoriile strămoşilor noştri odată cu vestirea Evangheliei de către Sfântul Apostol Andrei († 60 d. Hr.) care, potrivit recentelor demonstrații ale istoricului grec George Alexandrou, a petrecut 20 de ani în Dacia, fiind însoțit de Apostolul Filip († 80 d. Hr.)[2], cum rezultă dintr-o serie de cercetări care conferă adevărata dimensiune a procesului de încreştinare a strămoşilor noştri şi de trăire a creştinismului în această zonă europeană[3]. Popor născut creştin, „legătura indestructibilă dintre cruce şi spadă, respectiv dintre Biserică şi Armată, poate fi identificată în orice perioadă din îndelungata istorie a poporului român”[4].

Odată cu apariția primelor voievodate româneşti, documentele scrise şi arheologice demonstrează că voievozii s-au afirmat şi ca mari constructori de biserici şi mănăstiri pe teritoriile de sub stăpânirea lor, având strânse legături cu Imperiul bizantin ortodox. În acest sens, are dreptate un cercetător care afirmă că: „Organizarea bisericească şi practicarea statornică a cultului creştin la întreaga populație din zona carpato-danubiano-pontică pe tot parcursul perioadei secolelor IV-XIII, în condițiile vitregiilor produse de invaziile populațiilor migratoare, alături de vitejia şi dârzenia cu care şi-au apărat pământul străbun, constituie factori definitorii în menținerea ființei neamului românesc şi a credinței sale, formându-se totodată şi o legătură statornică între spadă şi cruce”[5]. Se ştie că Statul feudal creştin-ortodox Țara Românească devine de sine stătător şi recunoscut ca atare după victoria lui Basarab I asupra regelui Carol Robert de Anjou al Ungariei, în luptele din 9-12 noiembrie 1330[6]. Emblematic este în acest sens Schitul închinat Sfântului militar Procopie, zidit de Basarab I (1310-1352), pe locul bătăliei „de la Posada”, potrivit relatărilor cronicarului polonez Maciej

---

[1] Pr. prof. dr. Viorel Ioniță, *Originile şi implicația Ortodoxiei în istoria poporului român*, în „www.crestinortodox.ro/

[2] Dumitru Manolache, *Uluitoarea ipoteză grecească*, în „Gardianul” (27 noiembrie 2009); Idem, *Apostolul Filip, al doilea misionar în Dacia*, în „Idem” (13 noiembrie 2009).

[3] Arhim. Veniamin Micle, „Creştinismul ortodox în teritoriile româneşti, anterior secolului al XIV-lea”, în *Posada – 685. Țara Loviştei. Studii de geografie, toponimie, istorie şi etnografie*. Coordonatori: Dinică Ciobotea, Eugen Petrescu, Radu Ştefan Vergatti. Editura Universitaria, Craiova, 2015, p. 169-196.

[4] Mr. just. mil. drd. Adela Vâlcu, *Locul şi rolul preoților militari în armata României*, în „www.arduph.ro/”.

[5] *Ibidem*.

[6] *Bătălia de la Posada. Statul feudal Țara Românească*, în „www.istorielocala.ro,Vâlcea (18 Septembrie 2012).

Stryjkowski[7], pe temelia căruia s-a construit ulterior Mănăstirea Bistrița de către banul Barbu Craiovescu[8].

Primii preoți care activau în calitate de confesori militari, în cadrele armatei române, apar în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866). De pildă, preotul Ioan Bobulescu, viitorul episcop Iosif al Râmnicului, era în anii 1860-1862 preot al Regimentului I de Linie[9]; tot în perioada respectivă, activau ca preoți militari clericii Amfilohie Ionescu, Irimia Măcărescu, Mihail Gheorghiescu şi Chiriac Nicolau[10].

În anul 1867, întâlnim ca preoți militari pe ieromonahii Narcis Crețulescu, Veniamin Alexandrescu, Vornicescu şi Gavriil Răşcanu, protosinghelul Hariton Mateescu, preotul Mirodot şi economul Costache Savin[11]. Timp mai îndelungat au activat în cadrele armatei ieromonahul Anania Melega, confesorul Regimentului I Călăraşi (1868-1876)[12]; protosinghelul Agatanghel Guțu, confesorul spitalelor şi al trupelor din garnizoana Craiova (1868-1880)[13] şi ieromonahul Narcis Crețulescu (1867-1880), viitor arhiereu cu titlul de „Botoşăneanul”[14].

Primul *Regulament pentru clerul de armată*, care prevedea că fiecare regiment avea dreptul la un preot, apare în anul 1870; prin *Decretul* din 1876, toate corpurile de trupă şi unitățile teritoriale aveau dreptul la preoți. În 1877, însă preoții unităților au fost înlocuiți cu preoții de garnizoană, care deserveau toate unitățile din oraşele Bucureşti, Craiova, Galați, Brăila şi Iaşi[15], fiind în număr de zece, majoritatea recrutați din clerul monahal.

După războiul din 1877-1878, s-a redus mult numărul confesorilor militari şi abia în campania din 1913, la mobilizare, au fost desemnați preoți pentru fiecare regiment şi formațiune de sine stătătoare[16]. Totuşi, în preajma declanşării Primului Război Mondial, în armata română situația nu era deloc satisfăcătoare; măsurile întreprinse au fost la inițiativa Bisericii şi nu a Armatei care, în perioada neutralității (1914-1915) a respins

---

[7] Arhim. Veniamin Micle, *Posada 1330. Localizarea bătăliei pe temeiul documentelor medievale*, în „Cultura Vâlceană”, revistă de analiză şi informație culturală. Anul VIII, nr. 112 iulie, 2015, p. 11, col. 1-3; p. 12, col. 1-3.

[8] Idem, *Schitul „Sfântul Procopie” de la Bistrița, emblema bătăliei de la Posada*, în „Forum vâlcean”, revistă supliment al revistei „Cultura vâlceană”, Râmnicu-Vâlcea (2015). Anul I, nr. 3/2015, p. 11, col. 1-3; p. 12, col. 1-3.

[9] C. Erbiceanu, *Viața şi activitatea Prea Sfințitului Iosif Bobulescu*, în „Biserica Ortodoxă Română” XIX (1895-1896), p. 319-322.

[10] Mircea Păcurariu, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de Războiul de Independență*, în „Biserica Ortodoxă Română” (1967), nr. 5-6, p. 607.

[11] Gh. I. Moisescu, Şt. Lupşa şi Al. Filipaşcu, *Istoria Bisericii Române*, vol. II (1632-1949), Bucureşti, 1957, p. 526.

[12] Pr. Vasile Pocitan, *Ieromonahul Anania Melega*, în „Biserica Ortodoxă Română” XLVII (1929), nr. 1, p. 1166-1181.

[13] Protos. Agatanghel Guțu, *Alegeri din scrierile mai multor predicatori*, Craiova, 1880, Prefața, cf. Mircea Păcurariu, *art. cit.*, p. 607, nota 11.

[14] Nestor Vornicescu, *Arhiereul Narcis Crețulescu-Botoşăneanul* (1835–1913) în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei”, XXXV (1959), nr. 5-6, pp. 332-343.

[15] *Anuarul Armatei Române pe anul 1877*, Bucureşti, 1877, p. 109 şi *Anuarul pe 1878*, p. 119.

[16] Gabriel Pârvu, *Pregătiri sufleteşti pentru zile mari*, Atelierele Socec et Co., Bucureşti, 1916, p. 42.

numeroase propuneri bisericeşti[17]. Mai mult, nu a existat nici o lege adoptată de Corpurile legiuitoare ale Regatului României prin care să se reglementeze, ca în alte ţări, statutul social al preoţilor mobilizaţi în caz de război, cu atât mai puţin al celui din timp de pace[18].

Conform *Regulamentului pentru clerul din armata permanentă (1870)*, în anul 1914 activau 53 de preoţi militari, câte unul în fiecare garnizoană, cu excepţia garnizoanelor mari, Bucureşti, Iaşi, Galaţi, Craiova, Constanţa, unde se aflau câte doi preoţi[19]. Cum numărul acestora era insuficient în cazul unei iminente intrări a României în război, autorităţile bisericeşti au început, încă din timpul neutralităţii (1914-1916), să se preocupe de coordonarea activităţii preoţilor mobilizabili într-un serviciu care să depindă canonic de Biserică, iar disciplinar de Armată. Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, Pimen Georgescu (1853-1934; mitropolit 1909-1934), în şedinţa Sfântului Sinod din 16 mai 1915, sesizând carenţele în organizarea preoţilor de armată, a făcut o *Propunere* în şapte puncte; aprobată cu unanimitate de voturi, a devenit decizie sinodală, cu obligativitatea Bisericii de a o aplica în litera şi spiritul ei[20]. În aceeaşi şedinţă, Sfântul Sinod a ales ca protopop al preoţilor de armată pe preotul iconom Constantin Nazarie (1865-1926), profesor de Morală la Facultatea de Teologie a Universităţii din Bucureşti, învestindu-l cu răspunderea de a organiza Serviciul Religios al Armatei Române în cel mai scurt timp[21]. Propunerea Mitropolitului Pimen solicita episcopiilor şi mitropoliilor să prezinte Armatei „după cererea Ministerului de Război, preoţii trebuincioşi în timp de pace şi în timp de război. Aceşti preoţi vor fi titraţi în teologie, cu aptitudini pentru păstoria militară şi nu vor avea vârsta mai mare de 45 de ani şi nici mai mică de 30 de ani“[22]; la punctul al treilea se preciza: „Odată făcută numirea unui preot în serviciul armatei, el intră sub regimul legilor militare, asimilându-se în corpul ofiţeresc şi având spuntamentele (însemnele la vedere) ofiţerului locotenent“[23]. De asemenea, la punctele patru şi cinci, se stipula: „Preoţii de armată, în timpul mobilizării, însoţesc trupele oriunde vor merge, dând poveţe pastorale militare, ce se impun de împrejurări şi făcând serviciile religioase fără ezitare. În timpul mobilizării, toţi preoţii de armată primesc instrucţiuni din partea arhimandritului, anume numit pe lângă Marele Cartier al Armatei, şi stau sub conducerea lui în ceea ce priveşte serviciul preoţesc. Numirea acestuia se face de Ministerul de Război, după recomandarea Sfântului Sinod, prin preşedintele său“[24].

---

[17] Constantin Nazarie, *Activitatea preoţilor de armata în campania din anii 1916-1919*. Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1921, p. 5-11.

[18] Gabriel Pârvu, *op. cit.*, p. 50.

[19] *Bugetul cheltuielilor Ministerului de Război pe exerciţiul anului 1916–1917*, în „Monitorul Oastei”, nr. 19/1916, pp. 125-134.

[20] Teoctist, *Mitropolitul Pimen Georgescu sprijinitor al luptei pentru întregirea şi unitatea neamului*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei“. Anul LIX (1983), nr. 10-12, p. 512-522.

[21] Pr. Scarlat Porcescu, *Preotul Constantin Nazarie*, în „Idem”, Anul XLVIII (1972), nr. 3-4, p. 201-216.

[22] Gabriel Pârvu, *op. cit.*, p. 50.

[23] *Idem*, p. 51.

[24] *Ibidem*.

Rolul preoților în armata română. Activitatea preoților în armata română a avut un rol hotărâtor la întreținerea moralului ridicat al ostaşilor şi la menținerea credinței în victoria „războiului sfânt" pentru Neam şi Țară[25]. În primul rând, preoții au oficiat slujbe religioase, au spovedit, au împărtăşit pe toți militarii şi au îngropat pe cei decedați[26]. Un raport al preotului D. Brumuşescu, Confesorul Regimentului 43/59 Infanterie, este o adevărată oglindă în care se reflectă întreaga activitate a preoților militari. Iată ce scria el înainte de 9 iulie 1917 Marelui Cartier General: „De la începutul campaniei până în prezent nu am părăsit regimentul nici o zi; la toate ocaziile când oficiam, țineam trupei cuvântări, îmbărbătându-i şi întărindu-le credința în Dumnezeu. La plecarea din cazarmă, am spovedit şi împărtăşit pe toți ofițerii, precum şi trupa. Pe cei căzuți în luptă i-am înmormântat creştineşte, iar în retragerea care a urmat, am fost întotdeauna lângă regiment. După sosirea şi stabilirea noastră în satul Pocruia, a început teribilul flagel al tifosului, secerând peste 1.375, pe care i-am spovedit, împărtăşit şi înmormântat creştineşte, greutatea cea mai mare pe care o întâmpinam era distanța de la satele pe unde se găsea trupa cantonată. În această localitate, mai aveam şi partea sedentară cu 3.000 oameni, îngrijindu-i ca şi pe cei activi. Marşurile şi lipsurile le-am îndurat împreună cu trupa. La punctul Vama Veche, din Munții Gorjului, am înmormântat ostaşi sub ploaia de proiectile ale inamicului, în fața statului major al Brigăzii 22; la Slatina şi la Titu, unde mi s-a capturat de inamic trăsura cu bagaje, în urma unei lupte sângeroase, susținute de Regimentul 43, s-au putut salva mulți refugiați şi coloane de muniții[27].

Spovedania şi împărtăşirea ostaşilor. Deosebit de impresionante sunt mărturiile unor preoți confesori, cu privire la spovedania şi împărtăşirea ostaşilor. Astfel, preot I. Florescu, mobilizat în calitate de confesor al Regimentului 2 Grăniceri şi asimilat gradului de locotenent, relata că în ziua de 17 august 1916 a plecat din Bucureşti în comuna Hodivoaia din județul Vlaşca, unde era cantonat Regimentul. După ce s-a prezentat la comandantul regimentului, au stabilit împreună ca a doua zi să înceapă a spovedi şi a împărtăşi soldații, în vederea apropiatei lor intrări în luptă. Această activitate a desfăşurat-o în zilele de 18-20 august, chemând soldații pe plutoane, la biserica satului unde, înainte de spovedanie şi împărtăşire, le-a rostit câte o cuvântare, explicându-le importanța acestor Sfinte Taine, mai ales pentru cei care merg la război[28].

De asemenea, preotul Ştefan Iordănescu, confesorul Brigăzii 4 Roşiori, raporta la 8 aprilie 1917 că, în Sfântul şi Marele Post, toți ofițerii şi întreaga trupă s-au mărturisit şi s-au împărtăşit[29]. Preotul Neculai Hodoroabă din județul Dorohoi, de la Brigada a X-a Artilerie, comunica la 30 august 1917, că până la plecarea regimentului, a mărturisit şi

---

[25] Asist. drd. Radu Mureşan, *art. cit.*, în „ftoub.ro/dmdocuments".

[26] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar 20, f. 1, cf. Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Preoți în lupta pentru făurirea României Mari 1916-1919*, editat de Fundația „General Ştefan Guşă" II, Editura Europa Nova, Bucureşti, 2000, p. 193.

[27] Idem, fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar 15, f. 90, cf. Idem, p. 98.

[28] Idem, fond *Ministerul de Război, Direcția Personal*, dosar 1162, f. 79, cf. Idem, p. 280.

[29] Idem, fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar 15, f. 10, cf. Idem, p. 77.

împărtăşit întreaga trupă, oficiind zilnic Sfânta Liturghie şi rostind cuvântări; în ziua plecării, a oficiat Sfeştania şi a binecuvântat trupa, stropind cu aghiasmă pe luptătorii care stăteau gata de plecare[30]. Preotul Nanu Ion de la Sectorul II Fortificaţii, la 30 decembrie 1917, scria din Cotnari Şefului de Serviciu al Fortificaţiilor Armatei, că în decursul acestei luni a continuat activitatea sa pastorală atât cu soldaţii români, cât şi cu prizonierii. În zilele premergătoare Naşterii Domnului, a mărturisit şi împărtăşit pe toţi soldaţii.[31] Preot Andrei Gâlea, confesorul Regimentului 2 Alba Iulia, la data de 4 martie 1918 raporta că a mărturisit pe toţi cei 180 de soldaţi şi 28 de ofiţeri din regiment şi i-a împărtăşit cu Sfintele Taine.[32] De asemenea, preotul Gheorghe Alexandrescu de la Trenul Sanitar Permanent Nr. 10, în intervalul de şase luni, a împărtăşit 159 de răniţi, dintre care 28, între care se numărau un căpitan şi doi sublocotenenţi, au murit în trenul sanitar[33].

Încurajarea soldaţilor prin rugăciuni şi cuvântări. Despre actele de bravură săvârşite de preoţii mobilizaţi, mărturisesc superiorii lor militari. Astfel, colonelul Cristofor, comandantul preotului Popescu St. Ioan din Târgovişte, confesorul Regimentului 51/52 Infanterie, mărturiseşte despre el că a „dovedit cu prisosinţă calităţi sufleteşti, a stat veşnic în mijlocul trupei, încurajând-o prin vorbe şi prezenţa sa în tranşee, chiar în timpul luptelor celor mai aprige, la Nămoloasa, Mărăşeşti, Muncelu, umblând cu crucea şi cu apa sfinţită în tranşeele din prima linie. A ajutat pe medici la postul de prim ajutor în marea luptă de la 6 august 1917 de la Mărăşeşti, iar seara a îngropat morţii, sub bombardamentul de artilerie. Cuvântările ţinute trupei şi ofiţerilor erau înălţătoare. Ofiţerii şi trupa au avut cu adevărat un preot între ei. În perioada cât a fost în Basarabia, prin slujba bisericească ce făcea, a atras simpatia locuitorilor basarabeni, precizează comandantul său[34].

Preotul Răuţ Melinte din Râmnicu Vâlcea, de la Spitalul de contagioşi nr. 1, şi-a îndeplinit cu abnegaţie îndatoririle, slujind şi la spitalele şi formaţiunile fără preoţi. Serviciul cel mai anevoios fiind al îngropării morţilor, pe care i-a însoţit la cimitire militare şi civile îndepărtate, pe timp de ploaie şi de viscole, de cele mai multe ori pe jos, cu furgonul dric supraîncărcat cu sicrie. În vecinătatea Spitalului de contagioşi nr. 1 a construit, pe cheltuială proprie, o biserică din scânduri de brad, înzestrată cu odoare, odăjdii şi cărţi de ritual. În vârstă de 59 de ani, a dovedit calităţi de bun preot şi de bun român. A cerut să fie trimis în Basarabia, unde s-a distins prin servicii pastorale şi naţionale deosebite[35].

Maiorul Gheorghe Constantinescu, superiorul preotului Dobrescu Victor din Creţeşti, judeţul Gorj, confesor la un regiment din Brigada 1 Artilerie, relatează despre el că atât timp cât regimentul a fost în refacere, în prima parte a anului 1917, şi-a îndeplinit cu devotament datoria. Nu s-a sustras de la nimic, expunându-şi viaţa, cu un

[30] *Idem*, f. 177-182, cf. Idem, p. 101-106.
[31] *Idem*, f. 317, cf. Idem, p. 138.
[32] *Idem*, f. 422-423, cf. Idem, p. 183.
[33] *Idem*, *dosar 4*, f. 103-104, cf. Idem, p. 63-64.
[34] *Ibidem*, p. 77.
[35] *Ibidem*, p. 74-75.

deosebit spirit de jertfă. A umblat din infirmerie în infirmerie, aflate la distanțe între 24 şi 30 km, cu 600-700 bolnavi de febră recurentă şi tifos exantematic, distribuind medicamente şi mângâindu-le suferințele, în condiții când nu aveau medic, până când dânsul însuşi a căzut bolnav de tifos exantematic, iar colonelul C. Tănăsescu preciza: „Este iubit şi stimat de toți pentru calitățile sale frumoase de om şi preot. Cult, modest, corectitudine exemplară. A servit de pildă ofițerilor şi trupei în toate împrejurările. Patriot fanatic, admirator al instituției militare. Îl iubesc şi-l stimez". Colonelul Paşelega din Brigada 1 Artilerie consemna că „n-am avut decât admirație pentru părintele Dobrescu. Sentimentele frumoase ce posedă au fost balsam pentru trupă şi ofițeri, vorbindu-le şi fiind o pârghie puternică în susținerea moralului trupei"[36].

Deosebit de impresionante sunt mărturisirile preotului iconom N. I. Rădulescu de la Ambulanța Diviziei I de Cavalerie, care ilustrează rolul îndeplinit în acest război: „Mobilizat de la începutul campaniei (15 august 1916) la Ambulanța Diviziei I de Cavalerie, unde am rămas în tot timpul războiului, am căutat în orice moment şi în orice împrejurare să-mi fac în conştiință datoria de preot şi român. În fiecare duminică şi sărbătoare, oriunde m-am aflat, am slujit la biserica unde mă găseam – afară, bineînțeles, de zilele când eram în marş – şi întotdeauna am ținut predici şi cuvântări ocazionale, explicând datoriile noastre religioase şi patriotice. Slujbele religioase în diferite ocazii (sfeştanii, acatiste, Te-deum etc), cum şi conferințele ce le-am ținut la diferite trupe din Divizia I de Cavalerie, m-au făcut să văd cât de necesar este preotul în mijlocul trupei, mai ales atunci când singurul sprijin este Dumnezeu. Ambulanța fiind mai mult un punct de trecere a bolnavilor şi răniților, care se pansează şi trimit la alte formații, nu am avut decât 84 decedați, care au fost înmormântați cu toată cinstea cuvenită unor eroi ai Patriei; la fiecare decedat, după oficierea serviciului religios, am ținut câte o cuvântare. În timpul retragerii din toamna anului 1916 şi anume de la Olt până în comuna Dumbrăveni, județul Botoşani, care a ținut o lună şi jumătate, de la 5 noiembrie la 18 decembrie, am fost nedezlipit de formație, făcându-mi datoria, cum împrejurările îmi dictau. În iarna anului 1916 şi primăvara anului 1917, am îngrijit cu cele religioase pe bolnavii de tifos exantematic şi febră recurentă de la spitalul din Vereşti, județul Botoşani şi cel de convalescenți din Hanca, județul Botoşani – spitale înființate de Ambulanța Diviziei I de Cavalerie cu ajutorul Crucii Roşii de Câmpulung şi spitalelor regionale din Câmpulung; de asemenea, am mai îngrijit cu cele religioase şi bolnavii de la spitalul din comuna Dumbrăveni, județul Botoşani, înființat de Crucea Roşie din Râmnicu-Sărat. Ambulanța a mai avut spitale şi în Alexandria, Teleorman şi Drăgăneşti-Vlaşca, în toamna anului 1916; apoi în Podu Turcului, în toamna anului 1917 şi în județul Bălți, Basarabia, unde am stat de la 23 ianuarie 1918 până acum. Bolnavii din toate aceste spitale au fost serviți cu cele religioase de subsemnatul. La Flămânda-Ilfov, în toamna anului 1916, când am fost bombardați de aeroplane inamice, la Oituz în 1917 (de la 30 iunie până la 12 septembrie), cât timp trupele au luptat, iar ambulanța şi-a îndeplinit datoria, fiind aşezată în comuna Târgu-Trotuşului, de asemenea la Siret, unde trupele au stat în tranşee, iar ambulanța în comuna Barcea Veche,

[36] *Ibidem*, p. 69.

județul Tecuci (de la 15 noiembrie 1917 până la 13 ianuarie 1918), când am plecat la Bălți, în Basarabia, unde am rămas până acum, am fost pururea cu ostaşii, îngrijindu-i cu cele religioase şi insuflându-le spiritul de jertfă şi dragoste de neam, pe care trebuie să le aibă orice bun român"[37].

Promovarea literaturii religioase şi patriotice. Având în vedere dorința soldaților, mai ales a celor răniți, de a poseda cărți religioase şi patriotice, preoții încadrați în armată au depus eforturi susținute pentru a le satisface această sete sufletească. În acest sens, preotul Cârlănescu M. de la Brigada a XIV-a Artilerie, la 4 noiembrie 1917 aducea la cunoştință Protoiereului din armată că oferă soldaților cărți de citit, din Biblioteca Cercului „Deşteptarea Sătenilor" din Fălticeni. În calitate de membru în comitet şi redactor, avea dreptul la un număr însemnat din broşurile: *Cărți de rugăciuni* (300 ex.); *Cuza Vodă* (100); *Patimile Domnului nostru Iisus Hristos* (80); *Călindarul Sătenilor* pe anii 1915 şi 1916 (200); *Cântece Vitejeşti* (100); *Doine din zile de luptă*" de I. V. Soricu (20); *Din Cărțile Sfinte* de preotul Țincoca (75). La acestea, se mai adaugă şi un număr de două sute exemplare de felurite broşuri şi cărți, cu conținut moral-religios, istoric, snoave, basme etc., donate la propunerea sa de Mihai Lupescu, directorul Orfelinatului „Ferdinand" din Zorleni, spre a fi distribuite ostaşilor[38].

Confesorul Spitalului Mobil Nr. 6, preotul Ilie Deleanu, la 30 noiembrie 1917, comunica Protoieriei preoților de armată, că observând „nevoia evidentă a răniților de a se hrăni sufleteşte, am căutat mijloacele de a înjgheba o bibliotecă pentru ei. Prin unele cumpărături, prin volume date de d-l şef al Spitalului, prin cărțile ce am avut eu şi le-am pus la dispoziție, s-au adunat 217 volume care, schimbate din timp în timp, de la salon la salon, sunt citite cu nesaț de toți cei ştiutori. Şi cei neştiutori profită la fel. Toate sunt alese şi numai de specialitatea religioasă-morală, istorică-națională, populară şi distractivă. Înarmarea sufletească, pe care fiecare ostaş, care poate citi, o are în mână pe tot timpul cât este în spital, este cea mai dragă tuturor"[39].

Preotul N. Dărângă, de la Trenul Sanitar Permanent Nr. 6 Sascut, scria la 24 decembrie 1917 Protoiereului Constantin Nazarie, că la cele patru spitale din Burdujeni, unde mergea aproape zilnic, a împărțit foarte multe cărți cu conținut religioso-moral, precum: *Credința în Dumnezeu*, *Cât poate rugăciunea*, *Tatăl Nostru*, *Pâine spre ființă*, scrise de ierarhii Nicodim şi Antim, pe care le procura din vreme[40].

Potrivit raportului înaintat de Protoiereul Constantin Nazarie, în cursul actualei campanii s-au distribuit trupelor din întregul cuprinsul României Mari un număr de 29.070 cărți de rugăciuni, Evanghelii şi alte broşuri moralizatoare, procurate toate prin sârguința serviciului nostru, fără a se face apel la banul statului[41].

Înmormântarea ostaşilor decedați. Cutremurătoare sunt şi rapoartele privind înmormântarea celor decedați. Astfel, preoții confesori G. D. Şerban şi N. Marinescu Frăsinei mărturisesc că, până la 23 noiembrie 1916, au înmormântat la Cimitirul

---

[37] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 23, f. 13, 37, cf. Idem, p. 203-204.
[38] Idem, dosar nr. 5, f. 14, cf. Idem, p. 119.
[39] Idem, f. 19, cf. Idem, p. 121.
[40] Idem, dosar nr. 15, f. 289-292, 304-306, cf. Idem, p. 135.
[41] Idem, dosar nr. 42, f. 455, cf. Idem, p. 323.

„Ghencea" 993 de ostaşi, dintre care 11 ofiţeri şi preotul mobilizat Armăşescu Nicolae. De la această dată până la 18 septembrie 1917, au fost înmormântaţi 802 ostaşi, dintre care 10 ofiţeri. În total s-a oficiat serviciul înmormântării la aproape 2.000 ostaşi decedaţi, soldaţi şi ofiţeri, români şi aliaţi [42].

Nota comandantului corpului de trupă cu privire la preotul Theodor Maleş Arhire, confesor la Spitalul Mobil Nr. 7, relatează că este de „o corectitudine ireproşabilă – fără absolut nici un viciu, cu foarte mult bun simţ şi demnitate"; „a făcut, în urma ordinelor primite, ca cimitirul ostaşilor morţi la această formaţie să fie în cea mai desăvârşită ordine, bine întreţinut şi în fiecare sâmbătă făcea slujba religioasă la mormintele celor căzuţi. La 30 august 1917 a făcut înmormântarea a 2 ofiţeri morţi în acest spital şi a dat dovadă de mult spirit de abnegaţie în vederea datoriei sale, continuându-şi serviciul sub bombardamentul unui tun inamic, deşi un obuz căzuse chiar în cimitir, când preotul făcea înhumarea"[43].

Preot locotenent Iosif Comănescu raportează că: „Am făcut serviciul divin la înmormântarea a 302 ostaşi, între care ofiţeri şi subofiţeri"[44].

Relaţiile preoţilor militari cu alte confesiuni. Protoiereul Constantin Nazarie, Şeful Serviciului Religios, a dat *Ordinul circular nr. 20 din 7 noiembrie 1918 către Comandamentele şi preoţii armatei române*, în care arată: „Biserica Ortodoxă, prin doctrina şi practica ei, a dat pururea dovezi de cea mai mare toleranţă faţă cu alte rituri şi religii. Acest duh trebuie să însufleţească armata şi pe preoţi în relaţiile lor cu credincioşii şi reprezentanţii altor rituri şi religii, căci Dumnezeu răsare soarele şi peste cei buni şi peste cei răi, ca toţi să vină la cunoştinţa adevărului. Prin urmare, avutul lor, căminele lor, cinstea lor cetăţenească şi familială să găsească în noi un scut puternic de apărare, ca ei văzând faptele noastre cele bune să mărească pe Tatăl nostru cel din ceruri[45].

Apărarea soldaţilor de influenţe eterodoxe. În timpul Primului Război Mondial au apărut printre soldaţi numeroşi adepţi ai cultului adventist, cum raportează, în luna mai 1917, preotul P. Pădureanu al Brigăzii a II-a Artilerie Protoiereului Constantin Nazarie, că secta adventismului, care a fost foarte activă înainte de război, îşi reînnoieşte activitatea cu noi mijloace de propagandă, răspândind o rugăciune în care se spune că Maica Domnului s-a pogorât din cer şi a poruncit să nu se mai audă trăgându-se cu arma ori tunul, că cine primeşte această rugăciune este dator s-o copieze şi s-o transmită la alte 9 persoane, iar dacă nu va proceda aşa, va muri sau familia sa va întâmpina o mare nenorocire. Cu această metodă, rugăciunea s-a răspândit mai în toate unităţile. Atunci, a început o serie de conferinţe, explicând soldaţilor de unde izvorăsc aceste rugăciuni, ce scop urmăresc ele şi dând soldatului o orientare pentru a nu fi speculate sentimentele lui morale. Mai mult, preotul face un reproş, dar şi un apel către autorităţile responsabile, arătând că este o mare lipsă de cărţi de rugăciuni şi de cărţi cu cuprins moral. Şi

[42] Idem, dosar nr. 20, f. 16-18, cf. Idem, p. 218-219.
[43] Idem, dosar nr. 15, f. 282, cf. idem, p. 131.
[44] Idem, f. 442-443, cf. idem, p. 170.
[45] Idem, dosar nr. 43, f. 11, cf. Idem, p. 231.

întreabă: „Oare autoritatea noastră bisericească nemobilizată n-ar putea să-şi îndrepte activitatea spre a suplini această lipsă? Hrană sufletească cer soldaţii şi trebuie să le-o dăm, altfel le-o dau sectele străine, iar noi numai semnalizăm şi căutăm să stingem un foc care copleşeşte de multe ori puterile ce se pun în curmarea răului”[46].

În data de 20 mai 1917, Protoiereul Constantin Nazarie, într-o *Circulară*, arată că „a început să se ivească printre soldaţi secta adventistă, care e contra războiului şi deci a intereselor Ţării, vă rog a arăta cu băgare de seamă şi fără zgomot dispoziţia sufletească a trupelor unităţii Sfinţiei Voastre şi a lua măsuri în consecinţă, împreună cu domnul comandant respectiv”. De asemenea, a comunicat cazul şi Ministerului de Război, iar Generalul Prezan a dat următorul ordin: „Marele Cartier General este informat că secta adventistă, cunoscută prin ideile sale contra războiului, a început a face propagandă prin diferite corpuri şi servicii, deocamdată în prea mică măsură, spre a trece ca nebăgată în seamă, devenind prin aceasta şi mai periculoasă intereselor Ţării. Este de datoria fiecărui militar de a priveghea îndeaproape această mişcare şi de a lua măsuri contra celor ce fac asemenea propagandă”[47]. La 27 mai 1917, preotul V. Bejenaru al Regimentului 1 Grăniceri Activ Ghermăneşti, judeţul Fălciu, aduce la cunoştinţă că, în regimentul respectiv, în luna februarie, s-au găsit fituici volante, strecurate de duşmani, cu rugăciuni prin care se îndemnau soldaţii să nu tragă focuri în inamic. Cunoscând efectele dezastruoase ce ar putea să producă asupra sufletului soldatului, având sprijinul comandantului, a căutat să prevină răul chiar de la început; s-a ordonat adunarea întregului regiment în faţa căruia a vorbit locotenent colonelul N. Dimitriu, interzicând citirea, păstrarea şi răspândirea lor. Apoi a vorbit el, arătând că aceste rugăciuni sunt răspândite de către duşmanii noştri, explicându-le dogmatic şi moral, că ele sunt contra credinţei noastre strămoşeşti. Sprijinit de comandant, a tipărit sute de manifeste, care s-au afişat pe uşa bisericii, pe la autorităţile civile şi s-au răspândit în foi volante, atât printre soldaţi, cât şi printre civili din satele unde asemenea rugăciuni erau păstrate pe la icoane. Astfel, în urma diferitelor servicii religioase şi a convorbirilor particulare, s-a constatat că nu mai exista nici unul care să nutrească idei adventiste[48].

Preotul Nicolaescu D., de la Regimentul 3 Vânători Prahova, constata că aproape toţi ostaşii regimentului erau orientaţi spre adventism. Datorită muncii neobosite a acestui distins preot şi nenumăratelor sale predici explicative, rostite soldaţilor chiar în vâltoarea luptelor, cum a fost cazul în cele din Transilvania, a reuşit să îndepărteze această primejdie îndreptată împotriva credinţei străbune. Pe lângă faptul că era un preot desăvârşit, cunoştea foarte bine istoria neamului, astfel că, în predicile sale, făcea totdeauna legătura între problemele bisericeşti şi cele ale istoriei, oferind ostaşilor o „dulce şi sănătoasă hrană sufletească”, cum mărturiseşte colonelul Epure, fiind un „preot distins din toate punctele de vedere”, potrivit maiorului Bădulescu[49].

În schimb, erau şi situaţii pozitive. Preotul G. Georgescu de la Spitalul de Evacuare Nr. 17 Comuna Dângeni, judeţul Botoşani, raporta la 3 iunie 1917, că „în acest

[46] Idem, dosar nr. 16, f. 2, cf. Idem, p. 86-87.
[47] Idem, fond M. St. M., *Secţia 6 Istoric*, dosar nr. 56, f. 15-16, cf. Idem, p. 84.
[48] Idem, fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 16, f. 9,19, cf. Idem, p. 84-85.
[49] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 325

spital, atât personalul ofițeresc cât şi între soldați, nu am observat nici o mică abatere de la credința noastră strămoşească ortodoxă şi nici chiar cuvinte urâte la adresa celor sfinte nu prea se aud în această formațiune ce am norocul a supraveghea sufleteşte"[50]. Preot confesor Procopie Nițescu al Centrului de Instrucție al Armatei a II-a comunica Protopopului preoților de armată că: „Până astăzi, pot afirma că nici un caz nu s-a ivit printre soldații cu secta adventistă, care ar putea fi contra războiului şi a interesului țării"[51]. De asemenea, preotul C. D. Possa al Regimentului 8 Vânători raporta că: „În acest regiment n-au existat niciodată adventişti şi după constatările mele dinainte şi acum amănunțit, în timp de două săptămâni, nici semne sau urme nu se află"[52].

Convertiri la Ortodoxie. În timpul Războiului, preoții mobilizați au primit solicitări din partea unor ostaşi de confesiuni diferite să fie admişi la Ortodoxie. Preotul Ioan I. Bărbulescu al Regimentului 30 Infanterie, la 22 iulie 1917, raporta: „Cu străinii din regiment purtându-mă părinteşte, am botezat trei heterodoxi şi sunt pe cale de a mai converti patru"[53]. Problema a fost discutată la cel mai înalt nivel. Astfel, Marele Cartier General, Serviciul Religios, comunică Preotului Roşescu C. al Regimentului 13 Infanterie, că la Cererea nr. 9 din 14 noiembrie 1917, se răspunde că chestiunea trecerii la Ortodoxie a ostaşilor necreştini, sau de altă confesiune, e tranşată prin al. 4 pag. 19 din *Instrucțiunile preoților de armată* şi prin *Ordinul circular nr. 570* din 10 iunie a.c., care vi se anexează aci. Pentru Şeful Serviciului Religios Iconom V. Pocitan[54]. În consecință, preotul iconom N. I. Rădulescu de la Ambulanța Diviziei I de Cavalerie, la 15 ianuarie 1917, a trecut la ortodoxism pe soldatul evreu, Max Schwartz, din Regimentul 1 Roşiori[55]. Preotul D. Murărețu, confesorul Regimentului 7 Vânători, comunica la 24 noiembrie 1917 Serviciului Religios că, în ziua anterioară, la biserica din satul Filipeşti, fiind de față comandantul Corpului, însoțit de mai mulți ofițeri, a săvârşit Taina Sfântului Botez pentru evreul Reful Iancu şi Taina Mir-Ungerii pentru papistaşul Dan Amos; iudeul Reful Iancu a primit Botezul în urma unei îndelungate pregătiri, din care am constatat că a trecut din convingere la creştinism. În vederea Botezului, preotul i-a făcut cuvenitele catehizări, ajungând să învețe pe de rost Simbolul Credinței şi numeroase rugăciuni; el avea convingerea că noul botezat, Gheorghe Grozeicu (de la Grozăşti, unde luptau), va deveni un bun creştin. De asemenea, papistaşul Dan Amos, care este un vrednic ostaş, fără nici o intenție şi nesilit de nimeni, a cerut să treacă în sânul Bisericii Ortodoxe; şi din partea sa, au existat dovezi de cea mai vie dorință de a deveni ortodox. Şi acestuia i s-a făcut o pregătire îndelungată, ajungând să rostească Simbolul Credinței pe dinafară, precum şi alte rugăciuni folositoare[56]. La 31 octombrie 1917, preotul Aristide Popescu de la Regimentul 19 Infanterie comunica Protoiereului preoților că, la 3 octombrie 1917, a fost chemat de pe linia de front în tabăra Regimen-

[50] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 16, f. 22, cf. Idem, p. 88.
[51] Idem, dosar nr. 16, f. 18, cf. Idem, p. 90.
[52] Idem, dosar nr. 15, f. 66-67, cf. Idem, p. 92.
[53] Idem, f. 106, cf. idem, p. 99.
[54] Idem, f. 241, cf. Idem, p. 114.
[55] Idem, dosar nr. 23, f. 13, 37, cf. Idem, p. 203-204.
[56] Idem, f. 264, cf. Idem, p. 118.

tului de Marş al Diviziei a II-a, înapoia frontului, pentru a boteza pe soldatul evreu Ieroham Semo, care ceruse trecerea la creştinism. După ce a fost catehizat, potrivit rânduielilor prevăzute de Evhologiu, în ziua de 29 octombrie 1917, l-a botezat, fiind numit Nicolae Păunescu[57]. De asemenea, preotul D. Filiuţă, care îşi desfăşura activitatea la Spitalul de Contagioşi Nr. 3, a convins pe un evreu să treacă la creştinism. În consecinţă, la 12 ianuarie 1918 l-a botezat[58].

Potrivit rapoartelor superiorilor militari, activitatea preoţimii române mobilizate în Primul Război Mondial a fost mult mai bogată şi diversificată. Aici am subliniat numai câteva aspecte principale, pentru a demonstra ilustrativ meritul acestor vrednici slujitori ai Bisericii şi Patriei noastre.

[57] Idem, f. 248, cf. Idem, p. 112.
[58] Idem, dosar nr. 38, f. 66-67, cf. Idem p. 311-312.

CHIPURI DE PREOȚI MILITARI, DIN PERIOADA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Veniamin Micle

În perioada Primului Război Mondial (1916-1918), preoții Bisericii noastre străbune şi-au adus cu însufleţire obolul lor de jertfă în lupta pentru eliberarea pământului românesc şi reîntregirea Patriei, fiind mobilizați un număr de 252 de clerici[1].

În cele ce urmează, vom prezenta câteva personalități ale clerului militar român care au activat în Primul Război Mondial şi s-au afirmat în viața bisericească şi culturală a țării, iar alții au suferit în lagărele duşmanilor sau au căzut pe câmpul de luptă.

Protoiereul Constantin Nazarie. Personalitate distinsă a clerului ortodox român, Protoiereul Constantin Nazarie s-a născut la 16 martie 1865, în Vultureni-Grădiştea din județul Galați. Teologic, s-a pregătit la Seminarul din Roman, apoi la „Veniamin" din Iaşi (1881-1888) şi la Academia duhovnicească din Kiev (1888-1893). După absolvire, ocupă diferite funcții, precum: secretar şi pedagog la Seminarul din Roman (1894), director al Cancelariei episcopale (1894-1896), profesor suplinitor (1894-1899) şi director al Seminarului (1896-1898), preot (1896); apoi profesor şi director la Seminarul „Central" din Bucureşti (1898-1901), profesor agregat (1901) şi definitiv (1904) la Catedra de Morală de la Facultatea de Teologie din Bucureşti, pe care a deținut-o până la moarte. De asemenea, a mai fost director al Internatului teologic din Bucureşti (1904-1926), preot la biserica „Stavropoleos" (până în 1925), şef al Serviciului religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române în Primul Război Mondial, inițiator şi preşedinte al Asociației generale a clerului din România (după 1919). Pe plan teologic, s-a afirmat printr-o serie de opere, originale şi traduceri, în special din domeniul omiletic, moral şi misionar[2]. În şedința din 15 mai 1915, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a numit Superior al preoților din armată[3]. Cu aceeaşi ocazie, a fost adoptată *Decizia sinodală referitoare la preoții de armată*, cerând tuturor Eparhiilor să dea „preoți trebuincioşi pe timp de pace şi de război, titrați în teologie, cu aptitudini pentru păstorirea militară". Cu acordul autorităților militare, Protoiereul Nazarie a elaborat în cursul anului 1915 *Instrucțiuni pentru preoții de armată în vreme de război prezentate Marelui Stat Major al Armatei*[4], care prevedeau până la cele mai mici detalii,

[1] A. M. R., M. St. M., fond *Secția 6. Istoric*, dosar nr. 59, filele 21-54, cf. Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Preoți în lupta pentru făurirea României Mari 1916-1919*. Editat de Fundația „General Ştefan Guşă" II. Editura Europa Nova, Bucureşti, 2000, p. 349-365.

[2] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Bucureşti, 1996, p. 301.

[3] Arhim. Iuliu Scriban, *Moartea iconomului profesor Constantin Nazarie*, în „Biserica Ortodoxă Română". Anul XLIV (1926), nr. 3, p. 160-161.

[4] Vezi: „Biserica Ortodoxă Română". Anul XXIV (1915), nr. 11-12, p. 882-895.

rezolvarea tuturor cazurilor care puteau apărea în timpul războiului în activitatea preoților militari[5].

Mitropolitul Tit Simedrea. Viitorul mitropolit s-a născut la 4 septembrie 1886, în comuna Naipu din județul Giurgiu şi a primit la botez numele de Teodor. Absolvent al Seminarului „Nifon Mitropolitul" şi al Facultății de Teologie din Bucureşti, la 19 septembrie 1907 a fost hirotonit preot, pentru parohia Prunaru. La 12 octombrie 1916, s-a înrolat în armata română, îndeplinind funcția de confesor militar în timpul Primului Război Mondial.[6] Mobilizat ca preot al Regimentului 85 Infanterie, a luat parte la toate luptele din Munții Arefului şi în retragere; a participat la asaltul munților Frunți şi a oficiat toate serviciile religioase, ajutând la îngrijirea şi evacuarea răniților. La 1 ianuarie 1917 a fost trecut la Regimentul 36 V. Lupu, P. A.[7]. Pentru activitatea sa, a fost decorat cu Ordinul „Coroana României" în gradul de Cavaler şi cu Ordinul rusesc „Sfânta Ana" clasa a III-a, fiind înaintat la gradul de căpitan asimilat.[8] După eliberare, a slujit ca preot la biserica Sfântul Nicolae Tabacu din Bucureşti. Între timp, a absolvit Facultatea de Drept a Universității din Iaşi, iar în anul şcolar 1922–1923 a beneficiat de o bursă din partea statului francez, urmând cursurile la facultățile de teologie din Montpellier şi Paris. Reîntors în țară, a fost numit director al Cancelariei Sfântului Sinod şi transferat preot slujitor la Catedrala mitropolitană din Bucureşti. Rămas văduv, la 24 aprilie 1924 a intrat în cinul monahal, fiind călugărit la Mănăstirea Cernica, primind numele de Tit. În anul următor, Sfântul Sinod l-a ales arhiereu vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor. La 11 decembrie 1935 a fost ales episcop, iar la data de 13 iunie 1940 a fost ridicat la treapta de mitropolit. Din anul 1945 a ocupat funcțiile de consilier tehnic la Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă şi vicepreşedinte al Comisiei de pictură bisericească. Pensionat, s-a retras la Mănăstirea Cernica, unde s-a dedicat cu deosebire studiilor cultural-bisericeşti, aducând contribuții de mare valoare la vechea cultură românească şi la trecutul Bisericii. S-a stins din viață la 9 decembrie 1971[9].

Episcopul Grigorie Leu. Originar din localitatea Țuțcani, județul Vaslui, Grigorie Leu s-a născut la 2 mai 1881, într-o familie de preot, fiind botezat cu numele Gheorghe. Urmează seminariile teologice din Roman şi „Veniamin" din Iaşi (1897-1901). Hirotonit preot, este numit la parohia Oancea din județul Galați (1904-1910), urmând, în paralel, Facultatea de Teologie din Bucureşti (1906–1910). A funcționat ca spiritual la Seminarul „Central" din Bucureşti (1910-1916), iar în timpul Primului Război Mondial, activează ca preot militar (1916-1918). Dr. Mladoveanu, de la Trenul Sanitar 5, mărturiseşte despre el că a servit ca exemplu şi altor confesori, fiind la înălțimea chemării. Nu evita nici o oboseală, pentru căutarea bolnavilor. De asemenea, dr. Enăşescu spune că: „Fără rezervă de conservare personală, a fost totdeauna în contact intim cu bolnavii. A

[5] Asist. drd. Radu Mureşan, *Datorie şi slujire sfântă. Misiunea preoților militari în Primul Război Mondial (1916-1918)* în „ftoub.ro/dmdocuments".

[6] Necrolog, *Mitropolitul Tit Simedrea 1886–1971*, în „Biserica Ortodoxă Română". Anul LXXXIX (1971), nr. 11-12, p. 1268-1273.

[7] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 15, f. 398, cf. *Idem*, p. 168.

[8] *Ibidem*, cf. Idem, p. 168.

[9] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 405.

împărțit gratuit sute de broşuri, icoane şi cruciulițe. La Spitalul Mobil 1, murind un preot, tată a 9 copii, s-a zbuciumat de l-a înmormântat ca în vremurile normale, iar de soarta copiilor, pe care i-a pus în subzistența acelui spital, continuă a se interesa ca un adevărat părinte", iar generalul Anastasiu afirma că „este dintre rarele exemple de preoți ce am întâlnit, cinstit, suflet curat, milos, fără slăbiciuni sufleteşti, plini de moralitate, cu adâncă pătrundere a menirii sale. Ne-a înfățişat un preot model, un apostol"[10]. După eliberare, a fost numit director al Seminarului din Ismail (1918-1924), iar în 1924 este ales arhiereu-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor, cu titlul „Botoşăneanul". La 30 aprilie 1936, a fost ales episcop la Argeş, iar la 11 iunie 1940, la Huşi, păstorind până la 5 februarie 1949. Pe lângă îndrumarea vieții bisericeşti, s-a îngrijit de monumentele istorice; a publicat o serie de lucrări, mai cu seamă cu caracter anti-sectar. A decedat la 1 martie 1949, în Huşi[11].

Arhiereul Veniamin Pocitan. Viitorul arhiereu s-a născut la 5 decembrie 1870, în localitatea Ciumaşi din județul Bacău, şi a primit la botez numele Vasile. Studiază la Seminarul din Roman (1884-1888) şi la Seminarul „Nifon" (1890-1893), apoi la Facultatea de Teologie din Bucureşti (1893-1897), unde obține licența (1897), iar mai târziu doctoratul (1926); paralel a urmat şi Facultatea de Drept (1898). Preot la biserica „Sfinții Voievozi" din Bucureşti (1897-1928), fiind detaşat superior al Capelei ortodoxe române din Paris (1914-1915)[12]. Subşef al Serviciului religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române, solicitat de protopopul Constantin Nazarie, asimilat din 15 august 1916 cu gradul de maior[13], funcție deținută între anii 1916-1922. Constantin Nazarie îl caracterizează ca fiind: „Robust şi rezistent, autor de cărți, are o cultură specială şi generală remarcabilă. Coleg apropiat şi sincer. Dispune de o putere de muncă excelentă. În tot timpul campaniei, a fost totdeauna la post cu abnegație şi devotament. Priceput şi abil consfătuitor, subsemnatul a avut întotdeauna în el un adevărat ajutor... A funcționat tot timpul cu gradul de maior asimilat. A fost decorat cu Sfântul Stanislas clasa a 4-a; e un cleric care face cinste preoțimii de armată şi clerului românesc"[14]. Paralel, a fost profesor de Religie la Liceul „Matei Basarab", la Colegiul Național „Sfântul Sava" şi la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu" din Bucureşti; primul preşedinte al Consistoriului spiritual central (1926). În 1929, Sfântul Sinod l-a ales arhiereu-vicar al Episcopiei Huşilor, cu titlul „Bârlădeanul", fiind tuns în monahism la Neamț, sub numele Veniamin şi hirotonit la 23 iunie 1929; locțiitor de episcop la Huşi (1932–1934), arhiereu-vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, cu titlul „Ploieşteanul" (1935–1948), fiind pensionat, s-a retras la Cernica. A scris lucrări de Drept canonic şi de Istoria Bisericii Române. A trecut la cele veşnice la 14 martie 1955, fiind înhumat la Mănăstirea Cernica[15].

Preotul Lungulescu Dimitrie. Originar din localitatea Meriş, județul Mehedinți, Lungulescu Dimitrie s-a născut la anul 1867; studiază la Seminarul teologic „Sfântul

[10] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 329.
[11] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 227,
[12] *Ibidem*, p. 338
[13] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 42, f. 455, cf. Idem, p. 323.
[14] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 345.
[15] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 338.

Nicolae" din Râmnicu Vâlcea, fiind promovat diacon la Catedrala din oraş (1893-1900), apoi transferat preot la biserica „Sfântul Gheorghe Nou" (1900-1911) şi la biserica „Madona Dudu" (1911) din Craiova. Un timp, funcţionează ca profesor şi director al Şcolii de cântăreţi. În timpul Primului Război Mondial, este confesor la Cartierul Armatei a 2-a. În această calitate, generalul dr. Antoniu mărturiseşte despre el că „a dat totdeauna dovezi de abnegaţie, devotament şi curaj; şi-a îndeplinit totdeauna misiunea în mod conştiincios, vizitând spitalele, încurajând pe bolnavi şi orânduind servicii religioase", iar generalul Mărdărescu îl caracterizează ca fiind un „duhovnic inimos, care este de un fericit exemplu pentru preoţii armatei şi un puternic mânuitor al cuvântului duhovnicesc. În multe şi grele împrejurări, a fost trimis în primele rânduri pentru a îmbărbăta trupa cu cuvântul său". În ziarul „România" (20 aprilie 1917), Beldiceanu face un frumos portret, intitulat *Părintele Lungulescu*[16]. S-a stins din viaţă la Craiova, în luna octombrie 1945.

Preotul Ion Agârbiceanu. Născut la 12 septembrie 1882, în localitatea Cenade din judeţul Cluj, Ion Agârbiceanu a studiat la Gimnaziul din Blaj (1892–1900) şi la Facultatea de Teologie din Budapesta (1900-1904). În septembrie 1905, se înscrie la Facultatea de Litere din Budapesta, iar în anul următor este hirotonit preot. În timpul Primului Război Mondial s-a retras în Moldova, de unde a fost evacuat în Rusia, fiind pentru un timp preot militar (1917-1918). În calitate de confesor al Regimentului I Turda din Corpul Voluntarilor Români Ardeleni şi Bucovineni, a desfăşurat o bogată activitate, constând în oficierea sfintelor slujbe şi cuvântări. Pentru ofiţeri, a început o serie de conferinţe, dintre care a rostit patru[17]. După 1918, a fost director al ziarelor „Patria" (1919-1927) şi „Tribuna" din Cluj (1938-1940); senator şi vicepreşedinte al Senatului în Parlamentul României; preot şi protopop în Cluj (1930), apoi canonic al Episcopiei Greco-Catolice de Cluj-Gherla (1931). Pentru activitatea sa literară, a fost ales membru corespondent (1912), apoi activ (1925) al Astrei, secretar general al secţiilor literare-ştiinţifice ale Astrei (1925–1940), membru corespondent al Academiei Române (1919) şi titular (1955). S-a stins din viaţă la 28 mai 1963.[18]

Preotul profesor Iordăchescu Cicerone. Iordăchescu Cicerone s-a născut la 22 ianuarie 1882, în satul Liţca, comuna Miclăuşeni din judeţul Iaşi, într-o familie de preot. Urmează seminariile din Roman şi „Veniamin" din Iaşi, apoi Facultatea de Teologie din Bucureşti (1904-1908), fiind şi licenţiat în Filosofie la Universitatea din Iaşi (1915). Secretar al Seminarului teologic „Sfântul Andrei" şi preot la biserica „Sfinţii Voievozi" din Galaţi (1908-1909), preot la Catedrala mitropolitană şi profesor la Seminarul „Veniamin" din Iaşi (1909), superior al Capelei ortodoxe române din Baden-Baden (1909-1913), făcând paralel studii de Teologie şi Filosofie la Universităţile din Strasbourg (1900-1911) şi Freiburg (1911-1913); preot la biserica Bărboi din Iaşi (1913-1916 şi 1919-1921). În perioada 1916–1917 a fost confesor militar la Regimentul 4 Vânători; a participat la toate luptele, fiind mereu în prima linie, îngrijind răniţii şi, prin exemplul său, îmbărbătând soldaţii. Despre el, mărturiseşte maiorul Diamandi, care

[16] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 327.
[17] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 15, f .434-436, cf. Idem, p. 191.
[18] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 10-12.

spune că deseori trecea prin tranşeele ocupate de regiment, pe sub gloanţele şi şrapnelele trase de inamic; fiind model de preot, predicile militare rostite de el sunt pilda celei mai frumoase concepţii de rolul preotului la armată. Locotenent colonelul Gherculescu spunea că a contribuit mult la pregătirea sufletească a ostaşilor, iar pentru curajul şi modul cum îşi îndeplineşte serviciul, colonelul Rujinschi l-a propus să fie înaintat excepţional[19]. După eliberare, devine superior al Bisericii ortodoxe române din Paris (1917-1919), profesor de Limba engleză la Liceul Naţional din Iaşi, profesor de Filosofie şi Pedagogie la Seminarul „Veniamin" (1921-1927), director al Seminarului (1925-1927), consilier cultural al Arhiepiscopiei Iaşilor, profesor de Istoria Bisericii vechi şi Patrologie la Facultatea de Teologie din Chişinău (1927-1941), decan (1930-1932), apoi la Facultatea din Cernăuţi-Suceava (1941-1947), fiind pensionat în 1947. A fost „un eminent teolog, un distins filosof creştin, un versat poliglot şi un luminat patriot", cum îl caracterizează Preotul prof. Al. Ciurea[20]. S-a stins din viaţă la 29 aprilie 1966.

Preotul profesor Nicolae Donos. Originar din localitatea Dobrovăţ, judeţul Iaşi, Nicolae Donos s-a născut la 23 februarie 1885. Studiază la Seminarul „Veniamin" din Iaşi (1897-1905), apoi la Facultatea de Teologie din Bucureşti (1911-1915), devenind preot în parohia Golăeşti din judeţul Iaşi (1906-1918). În Primul Război Mondial a fost mobilizat ca preot militar la Regimentul 65 Infanterie şi la Regimentul 5 Vânători. Colonelul Mihăilescu relatează că „Prin servicii şi cuvântări scurte şi simţite, a încurajat şi îmbărbătat trupa. În sărbători naţionale, prin cuvinte patriotice, a însufleţit pe ostaşi, trezindu-le conştiinţa naţională. Cu crucea în mână, cuvântând, sfătuind şi încurajând pe ostaşi, şi-a atras stima trupei şi a ofiţerilor. În momentele grele, cu pericolul vieţii a mers înainte. Am constatat că a lucrat cu mult drag şi cu bunăvoinţă, contribuind într-o bună măsură la gloria acestui regiment", iar colonelul Măicănescu spunea că avea „Calităţi sufleteşti deosebit de frumoase. A uşurat mult sarcina ofiţerilor, cu privire la pregătirea sufletească a ostaşilor, în timpul luptelor. Veşnic în mijlocul trupei. Nu i se pot aduce decât laude şi mulţumiri". De asemenea, generalul Bunescu recunoaşte că „mă unesc cu părerea comandantului de regiment"[21]. După eliberare, a ocupat funcţia de preot în Dobrovăţ (1918-1919), la biserica „domnească" din Bârlad (1919-1921) şi la parohia Epureni-Vaslui (1921-1924); profesor suplinitor la Seminarul din Huşi (1919-1925), director al Cancelariei Episcopiei Huşilor (1925-1926), consilier referent eparhial la Huşi (1926-1927), revizor eparhial (1927-1930); profesor la Seminarul „Veniamin" din Iaşi (1930-1941); ca pensionar a fost „custode" al Bibliotecii mitropolitane din Iaşi[22]. S-a stins din viaţă la 20 iulie 1960, în Iaşi.

Preotul Toma Chiricuţă. Născut la 6 iulie 1887, în Odaia-Bursucani din judeţul Galaţi, într-o familie de preot, studiază la Bârlad, apoi la seminariile teologice din Roman şi „Veniamin" din Iaşi, Facultatea de Teologie din Bucureşti şi Facultatea de Filosofie din Leipzig, fiind hirotonit preot pentru biserica „Sfântul Spiridon" din Bârlad

[19] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 327.
[20] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 212.
[21] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 331.
[22] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 148.

(1914-1916). În perioada 1916–1918, a fost confesor militar; la început, repartizat la Regimentul 12 Infanterie, apoi la Sectorul de Fortificații Tg. Neamț. Despre el, relatează colonelul Mătăsaru că „a luat parte la toate luptele, îmbărbătând pe soldați de cele mai multe ori sub ploaia de gloanțe şi şrapnele. La sector, a continuat a-şi îndeplini serviciul în mod cu totul distins. Preot inteligent şi foarte instruit, foarte conştiincios în îndeplinirea datoriilor sale", iar maiorul Aricescu spune că: „A contribuit foarte mult la înălțarea sufletească a oamenilor. În timpul luptelor din Dobrogea, a mers în linia întâi. Serviciul religios l-a efectuat cu bravură, zic bravură, căci nu voi uita niciodată tabloul pios, serviciul religios, pe care-l făcea zilnic la înmormântarea oamenilor regimentului, în zilele de 18 la 26 septembrie 1916, sub foc năprasnic de artilerie, stând neclintit la datorie, se ruga pentru odihna sufletelor vitejilor, acoperiți atât de țărâna aruncată de camarazi, cât şi de proiectilele duşmanilor". De asemenea, generalul Panaitescu recunoaşte că: „Se achită în mod elogios de însărcinările ce-i revin.[23] După război, slujeşte ca preot la biserica „Cuvioasa Paraschiva" (1919-1927), fiind paralel profesor de Germană şi Filosofie la Liceul „A. T. Laurian" şi de Pedagogie la Şcoala normală „Mihai Eminescu" din Botoşani. Ulterior, activează ca preot la bisericile „Zlătari" (1927-1962), „Ferentari" (1962) şi „Popa Tatu" (după 1962) din Bucureşti[24]. S-a stins din viață la 17 noiembrie 1971, în Bucureşti.

Preotul Iconom Zenovie Popovici. Confesorul Marinei Militare Ismail, Preotul Iconom Zenovie Popovici, originar din Săcele, județul Braşov, la 4 iunie 1917 raportează Protopopului despre activitatea desfăşurată în cursul anului 1916, unde relatează că a „mângâiat cu cuvântul şi cu fapta bolnavii noştri, îndeplinind la timp toate dorințele lor sufleteşti. Pe cei răposați i-am înmormântat cu cinstea cuvenită, ținând fiecăruia cuvântare". A oficiat Sfânta Liturghie în bisericile din diferite localități, iar la sfârşitul serviciului a rostit cuvântări poporului şi soldaților. În 5 ianuarie a umblat pe la toate unitățile cu botezul, iar în ziua de Bobotează a săvârşit sfințirea apei la malul Dunării, în fața autorităților civile şi militare. În 12 februarie, a oficiat un serviciu religios la Arsenalul Marinei, după care a luat Jurământul recruților, rostind cuvântarea: „Despre însemnătatea jurământului şi îndeplinirea cu sfințenie a datoriei lor". În 24 februarie, a ținut o conferință la Vasul Spital, vorbind tot despre „Suferințele românilor ardeleni", iar în 5 martie a oficiat serviciul religios la „Batalionul de Debarcare" şi le-a vorbit despre „Îndeplinirea cu sfințenie a datoriei şi a combătut dezertarea". În Sfântul şi Marele Post, a mărturisit şi împărtăşit aproape 4000 de ostaşi-marinari, aflați pe Dunăre. În 21 mai, a oficiat Agheasma la monitorul „Kogălniceanu", vorbindu-le despre „Credința în Sfânta Cruce a marelui Constantin"[25].

Preotul profesor Neculai Hodoroabă. Născut la 17 februarie 1888, în localitatea Hânțeşti din județul Botoşani, viitorul preot Neculai Hodoroabă studiază la Seminarul „Veniamin" din Iaşi (1902-1910) şi la Facultatea de Teologie din Cernăuți (1910-1914), luând licența la Bucureşti (1915). Începe activitatea ca învățător în Buda-Iaşi (1910-1911) şi Mogoşeşti-Iaşi (1911), apoi preot în Truşeşti (1911-1912) şi Tureatca (1912-1918) din

[23] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 333.
[24] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 90.
[25] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 15, f. 47, 69, cf. Idem, p. 88-89.

județul Botoşani. În perioada 1916-1918 activează ca preot militar la Brigada 10 Artilerie. Despre el, colonel N. Condeescu scria că este „preot cult, având scrieri de morală pe care le-a distribuit trupei în mod gratuit, însoțindu-le de cuvântări şi îndemnându-i a lupta pentru țară şi tron. Fiecare slujbă o termina prin cuvântări patriotice, religioase şi igienice", iar generalul Cihoschi afirma că: „Este un prea bun preot militar, serios în toate acțiunile sale. Patriot convins, ajută mult pe comandantul regimentului pentru a ține ridicat moralul trupei"[26]. După război, activează ca preot la Ibăneşti, județul Botoşani (1918-1922); preot la biserica „Sfinții Atanasie şi Chiril" din Iaşi (1922), spiritual la Seminarul „Veniamin" (1925-1928) şi profesor de Religie la diferite şcoli din Iaşi (1924-1931), consilier cultural la Arhiepiscopia Iaşilor (1928–1929). Dintre lucrările sale, menționăm: *Preoțimea şi armata*, Iaşi (1916); *Învățăminte din război*, Iaşi (1919); *Cuvinte către ostaşi. Ținute în campania din 1916-1918*, Iaşi (1921); *Din războiul de reîntregire*, Iaşi (1923); *Cântece ostăşeşti, culese de pe front*, Iaşi, f. a.; *Din fața altarului. Predici*, Iaşi (1925); *În luptă cu adventiştii*, Iaşi (1925); *Cuvântări ocazionale*, Iaşi (1936); *Mântuirea în Biserica Ortodoxă*, Iaşi (1937). A murit în anul 1939, la Iaşi[27].

Preotul D. Cunescu. Originar din Enăşeşti-Piatra Olt, preotul D. Cunescu activează la Ambulanța Diviziei a 10-a. Dr. Popişteanu relata despre el că are o cultură aleasă, s-a distins totdeauna prin cuvântările sale morale şi pline de un cald patriotism. Foarte curajos. În timpul luptelor din Transilvania era în mijlocul brancardierilor îndemnându-i să adune răniții sub gloanțele inamicului. De asemenea, colonelul Broşteanu afirma că este un spirit luminat şi conştient, în mijlocul trupelor, pe asemenea vremuri, servind mult a ridica moralul oamenilor. Preot de o moralitate desăvârşită, şi-a îndeplinit misiunea cu zel, abnegație şi mult devotament. Din octombrie 1917, îngrijeşte orfanii şi populația din Păuneşti, Putna. Aceşti copilaşi au găsit un adevărat părinte în el care, departe de familia sa proprie, şi-a făcut o a doua familie din cei nenorociți. A fost propus pentru avansare la gradul de maior[28].

Preotul Aristide Popescu. Preotul Aristide Popescu s-a născut la anul 1881, în comuna Scărişoara din fostul județ Romanați. Copil de țăran, crescut pe moşia Jienilor, luptător pentru drepturile țăranilor, el moşteneşte aceste însuşiri ale strămoşilor săi şi, la 35 de ani, se înrolează în armată, participând la campania din 1916-1918. Absolvent al Seminarului de 8 ani, cei care l-au cunoscut spuneau că avea un deosebit talent oratoric, fiind capabil să convingă şi să entuziasmeze pe ascultători. El participă la eroicele lupte de la Mărăşeşti, fiind alături de soldați în tranşee şi îmbărbătând cu vorba sa blândă pe cei răniți. Pentru meritele sale deosebite, a fost distins cu titlul onorific de „Iconom Stavrofor", iar pentru curajul, patriotismul şi vitejia sa, a fost decorat de mai multe ori, primind printre alte decorații: *„Ordinul Coroana României"* cu gradul de cavaler cu spadă, *„Meritul sanitar clasa I"*, *„Crucea comemorativă"* a Războiului din 1916-1918 cu barete şi decorația *„Victoria"* pentru participarea în război, în calitate de confesor[29].

---

[26] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 336.

[27] Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 197.

[28] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 326.

[29] Pr. Tudor Popescu, *Preoți participanți la războiul de la 1916-1918*, în „Mitropolia Olteniei". Anul XXX (1978), nr. 10-12, p. 773-774.

Preotul iconom Stavrofor Ion Stoicescu. Un alt preot care a participat la campania din 1916-1918 a fost iconomul Stavrofor Ion Stoicescu, originar din comuna Mârşani, judeţul Dolj. Absolvent al Seminarului teologic, este hirotonit preot în anul 1910, pentru parohia din satul natal. Având merite deosebite în timpul războiului, primeşte următoarele decoraţii: *„Coroana României cu spadă”*, *„Virtutea militară”* şi *„Crucea de război”*[30].

Preotul Sachelar D. Filiuţă. Mobilizat pe ziua de 15 august 1916, preotul sachelar D. Filiuţă şi-a desfăşurat activitatea la Spitalul de Contagioşi Nr. 3, având gradul de locotenent, oficiind serviciul religios şi îngrijind bolnavii de tifos exantematic. Cu spitalul, a urmat trupele în luptele din Transilvania, stabilindu-se la Predeal. De aici, a trecut la Câmpina, apoi i s-a încredinţat conducerea spitalului până la Ploieşti, unde şi-a făcut serviciul preoţesc la Spitalul din Liceul Sfinţii Petru şi Pavel. Aici a primit pe fratele său, sublocotenentul Emanoil Filiuţă, rănit grav pe front la 18 octombrie 1916 şi care a încetat din viaţă la 30 octombrie 1916. În timpul acesta, ivindu-se epidemia de holeră, a fost repartizat la Brăila, pentru combaterea bolii; aici, afară de Spitalul de Contagioşi, şi-a făcut datoria şi faţă de trupele ce treceau spre front, care nu aveau preoţi. La evacuarea Brăilei, i s-a dat direcţia Bălinteşti-Covurlui, de unde a fost trimis la Roman, unde tifosul exantematic făcea ravagii. Astfel, sub supravegherea sa, a mers până la Roman, încredinţându-i-se coloana spitalului, unde a ajuns la 1 ianuarie 1917, pe un timp geros, cu zăpadă, motiv pentru care s-a îmbolnăvit de reumatism. Îmbolnăvindu-se administratorul spitalului, i s-a încredinţat supravegherea şi administraţia instituţiei. De la Roman, a plecat la Cudalbi, judeţul Covurlui, apoi la Tecuci. Aici, s-a îmbolnăvit de icter; după trei săptămâni de suferinţă s-a restabilit, cerând Marelui Cartier General să fie trimis la orice regiment. Astfel, a primit ordin să se prezinte la Regimentul 14 Roman unde, zilnic, a vizitat pe soldaţi prin cantonamente, încurajându-i[31].

Preoţi prizonieri în timpul războiului. Vorbind despre jertfa preoţilor mobilizaţi în Războiul pentru Întregirea Neamului, avem în vedere atât jertfa supremă – sacrificiul vieţii în condiţii de război, pe front – cât şi dăruirea de sine, abnegaţia fără seamăn şi spiritul de jertfă în îndeplinirea datoriei lor pe front, în tranşee, alături de ostaşi. În asemenea împrejurări, unii preoţi militari au căzut prizonieri la armata inamică. Dintre ei, menţionăm pe următorii:

Protosinghelul Justin Şerbănescu. Iniţial a fost copil de trupă la Regimentul 21 Infanterie, apoi soldat, caporal şi sergent. Ulterior a optat pentru viaţa monahală, călugărindu-se în Mănăstirea Cernica. Hirotonit ieromonah, a dorit să devină duhovnicul regimentului în care primise instrucţia militară, unde îl găsim în anul 1914. La 15 august 1916, a plecat cu Regimentul 4 Ilfov în război, fiind numit preot militar. A participat la luptele din Transilvania[32]. La 17 septembrie 1916, a fost rănit, iar la sfârşitul lunii noiembrie a căzut prizonier la germani. În ziua de 30 iunie 1917, a reuşit să fugă de la inamic, rătăcind prin munţi opt luni de zile. A încercat de două ori să treacă frontul, dar

[30] *Ibidem*, p. 774.
[31] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 38, f. 66-67, cf. Idem p. 311-312.
[32] Idem, fond *Ministerul de Război – D. P.*, dosar nr. 1162, f. .31, cf. Idem, p. 215-216.

nu a reuşit, fiind prins de unguri la Oituz. Totuşi, în ziua de 8 februarie 1918 a trecut liniile inamicului pe la Răchitaşu, ajungând la ostaşii români[33].

Protosinghelul Justin Şerbănescu este singurul preot care a fost decorat cu cel mai înalt ordin militar românesc: „Mihai Viteazul" clasa a III-a, în baza Înaltului Decret nr. 1561 din 25 iunie 1918. Conform motivației din Înaltul Decret de decorare, Protosinghelul (asimilat gradului de locotenent) Şerbănescu Justin s-a distins: „Pentru vitejia, destoinicia şi iubirea de Patrie, ce a arătat pe câmpul de onoare, în 1916. Pe lângă că şi-a îndeplinit cu un mare devotament îndatoririle ce avea ca confesor al regimentului, a mai luat parte la toate luptele, mergând cu Sfânta Cruce în mână, în fruntea luptătorilor regimentului. În ziua de 21 octombrie 1916, văzând că Regimentul „Feldioara" a pierdut în lupte aproape pe toți ofițerii şi că comandantul căzuse rănit pe Muntele Clăbucetul Taurului, a luat comanda acestui corp şi luptând ca un erou o zi şi o noapte, a respins pe inamic până pe Muntele Susai, oprindu-l de a ocupa Azuga. În luptele de pe Muntele Dihamului a condus un batalion de dispersați, iar la 17 noiembrie 1916, fiind pentru a doua oară rănit pe Muntele Sorica în timpul unui atac al Azugăi, a refuzat evacuarea pentru a nu se despărți de vitejii regimentului". Serviciul Informațiilor din Marele Cartier General consemna că Protosinghelul Şerbănescu Justin „a dat dovadă de un înalt patriotism şi dragoste de țară. Cu toată vârsta sa înaintată (n. 1867), a suportat timp de opt luni rigorile de pribegie în munți, a înfruntat cu curaj primejdia, expunându-şi viața a reuşit să treacă în rândurile noastre"[34], pentru că „a dat dovadă de un înalt patriotism şi dragoste de țară"[35].

Preotul Emanuel C. Mărculescu. Născut la anul 1874, în comuna Câineni din județul Gorj, preotul Emanuel C. Mărculescu era licențiat în Teologie, fost diacon la Episcopia Râmnicului, apoi preot la Catedrala din Corabia[36]. Locotenent în Regimentul 59 Infanterie, în ziua de 12 octombrie 1916, germanii l-au făcut prizonier în comuna Vaideeni din județul Vâlcea, când se înapoia de la biserică unde înmormântase doi soldați. Închis în sat, de miercuri până sâmbătă, este transportat la Vulcana, iar de acolo a fost dus la Petroşani. Fiind bolnav de reumatism, l-au internat două luni în spitalul din Sasvaros-Orăştie, apoi transportat în Germania, la „Stralzund" (4 ianuarie 1917). Printr-un ordin al Administrației Germane, în ziua de 7 martie este trimis în lagărul de trupă română „Lamsdorf", pentru îndeplinirea serviciilor religioase şi consolarea morală a celor 22.000 prizonieri români. La 7 decembrie 1917, a fost transferat în Stralzund pentru a fi retrimis în Moldova, în vederea unui schimb de prizonieri. După o aşteptare de 4 luni, în ziua de 22 aprilie ajunge în lagărul „Neisse", unde se aflau 7 ofițeri români invalizi, pentru a fi repatriat cu primul transport. În prizonierat, îşi petrecea timpul cu vizitarea bolnavilor şi oficierea serviciilor religioase solicitate de suferinzi, iar restul, cu citirea şi învățarea limbii germane şi ruse. Duminica şi în sărbători, oficia Sfânta Liturghie, la care participau toți ofițerii din lagăr. În seara zilei de 31 mai a pornit din

[33] *Idem*, f. 45, 55, cf. Idem, p. 220.

[34] *Anuarul suveranilor, principilor, ofițerilor şi drapelelor decorați cu ordinul Militar „Mihai Viteazul"*. Imprimeria Națională, Bucureşti, 1931, p. 133-134.

[35] Constantin Nazarie, *op. cit.*, p. 84-85.

[36] Pr. Tudor Popescu, *art. cit.*, p. 773.

„Neisse" spre România, iar în ziua de 5 iunie a sosit în Bucureşti unde a rămas 8 zile, ca să-şi vadă copiii[37].

Preotul iconom stavrofor Ilie Roşoga. Confesor al Regimentului 1 Vânători, cu grad de locotenent, preotul Ilie Roşoga din parohia Turburea, judeţul Gorj, relatează că la 24 noiembrie 1916 s-au întâlnit cu o patrulă germană care i-a făcut prizonieri. Au fost duşi la satul Cocioc, iar vineri 25 noiembrie, deoarece pornise grosul de prizonieri în alte părţi, Masov, comandantul Regimentului 111 Dragoni „Regele Albert de Saxonia", l-a concediat ca bătrân, fiind trecut de 60 ani; a sosit la Bucureşti, iar de aici a mers acasă. În aprilie 1917 a fost arestat la Tg. Jiu şi anchetat ca cel mai periculos naţionalist, fiind închis în puşcăria locală până la 22 aprilie. După aceea, este dus la cazarma Regimentului 5 Artilerie şi arestat sub titlul de „Ilie Roşoga oberleutenant", apoi transportat cu escortă la Schitul Peştera Ialomicioara, fără a i se acorda măcar hrană. Acolo, starețul Mănăstirii Sinaia îl ajută, sprijinindu-l să fie transferat împreună cu episcopul Sofronie, la Mănăstirea Căldăruşani, unde a stat închis până la 6 iulie 1918, când a obținut permisul să-şi revadă căminul, soția şi proprietatea din comuna Turburea, unde şi-a reluat activitatea pastorală de paroh[38].

Preotul Lazăr Popescu. Preotul Lazăr Popescu, parohul Bisericii Sfântul Ilie din Găieşti, județul Dâmbovița, încadrat în Regimentul 68 Infanterie, în timpul retragerii a căzut prizonier la armatele austro-germane. În noaptea de 15-16 noiembrie 1916, când s-a ordonat retragerea, se afla împreună cu Regimentul pe poziție, în Muntele Mateiaş. Pentru a nu pierde contactul cu unitatea din care făcea parte, preotul s-a alipit de Coloana a II-a Sanitară, care era detaşată Regimentului 68 şi cu care lucrase toată vremea. Astfel, sâmbătă 19 noiembrie străbate pe jos drumul până la Priseaca, 4 km nord Târgovişte. Ajunşi aici, o parte din trupe a trecut prin oraş. Pentru că inamicul trăgea focuri de artilerie asupra oraşului şi în special asupra podului de pe Ialomița, unitatea sa a trecut râul pe podul de fier al C. F. R., iar maiorul dr. Suciu a dat ordin să se îndrepte spre Pucioasa. A fost arestat şi închis în Şcoala de Cavalerie de pe Bulevardul Carol I din Târgovişte, împreună cu alți ofițeri. Între timp, a primit informații că erau cinci preoți militari prinşi; unul, un călugăr, căruia i-au dat drumul imediat; altul, de la Obor din Bucureşti, căruia i-au dat drumul în preziua Sfântului Nicolae. Fiind rănit la picior, deşi nu grav, dar nefiind îngrijit s-a infectat. Urmând să fie spitalizat, la cererea sa, a fost lăsat să se trateze singur, în libertate, sub supravegherea lor. Aceasta s-a întâmplat în ziua de 23 decembrie 1916, când a fost pus în libertate[39].

Preotul Sădeanu Constantin. Născut în aprilie 1878, într-o comună din județul Olt, preotul Constantin I. Sădeanu, cu grad de locotenent, a cunoscut ororile lagărului de la Turtucaia. Familia sa părăsise meleagurile natale, ajungând în Dobrogea, în urma procesului de românizare a regiunii de statul Român, după anul 1878. Între anii 1902-1906, tânărul Constantin urmează cursurile Facultății de Teologie din Bucureşti, fiind hirotonit preot în anul 1909, pentru parohia Caramurat din județul Constanța. În 1912, este transferat la Constanța, unde slujeşte la Biserica Adormirea Maicii Dom-

[37] A. M. R., fond *Ministerul de Război*, dosar nr. 1162, f. 9-11, cf. Idem, p. 221-223.
[38] Idem, fond *Ministerul de Război, Direcția Personal*, dosar nr. 1162, f. 99, cf. Idem, p. 223-224.
[39] *Idem*, f. 256, cf. Idem, p. 229.

nului II, din cartierul Anadolchioi[40]. Ajuns confesorul Regimentului 74 Infanterie, preotul relatează că, în dimineața zilei de 23 august 1916, au trecut Dunărea la Turtucaia unde, în interval de două ore, a mers printre soldați şi le-a vorbit despre datoriile ce le au în calitate de români şi de ostaşi. Primind ordin de pornire pe şoseaua Turtucaia-Silistra, constată că retragerea spre Silistra era tăiată. Peste o oră, ostaşii români au fost aduşi în oraş, la localul brigăzii, unde au fost ținuți în noaptea de 24 august. După două zile, toți ofițerii au fost porniți în convoi prin Balbunar spre Razgrad, unde au ajuns peste trei zile, apoi au fost trimişi spre Stara Zagora. De aici, o parte dintre ofițeri au fost trimişi la Gorni-Panicerevo, iar un grup de 126 ofițeri, între care era şi el, au fost duşi la Sliven. La câteva zile după sosirea lor, au fost aduşi în lagăr aproape 8000 de prizonieri de la Turtucaia. În urma unei ploi torențiale, a apărut dizenteria între prizonierii români, decedând aproximativ 50 de ostaşi. După 25 zile, toți ofițeri au fost trimişi în lagărele de la Hascovo şi Kardjali, iar el a fost trimis la 25 octombrie 1916 în lagărul din Orhania, într-un grup de 17 prizonieri. După o lună, au fost trimişi în lagărul de la Mina Pernik, unde au stat până la finele lunii mai 1918, unde se mai aflau 300 de prizonieri români. Aici a obținut permisiunea să meargă la biserica din localitate, de unde aducea anafură, lumânări şi tămâie; în toate duminicile şi sărbătorile, oficia un serviciu religios şi rostea cuvânt de învățătură. La sfârşitul lunii mai 1918, au pornit de acolo la Rusciuc, pentru a fi repatriați, dar el a fost oprit, în calitate de dobrogean, împreună cu alți camarazi, tot dobrogeni, fiind ținuți în lagăr încă 4 luni, suferind cel mai mizerabil tratament. La 1 octombrie, în urma defecțiunii armatei bulgare, au fost repatriați[41].

Preotul Florescu I. Dâmbovița. Confesor al Regimentului 2 Vânători, preotul Florescu I. Dâmbovița a căzut prizonier la bulgari, în urma luptelor de la Turtucaia, încheiate la 24 august 1916. Când toți căutau să fugă peste Dunăre, preotul a stat neclintit la postul său, dând îngrijiri sanitare răniților şi muribunzilor, preferând a fi răsturnat şi călcat în picioare, dar hotărât să-şi facă datoria, notează locotenent colonelul R. Seinescu, comandantul său. În captivitate, a suferit cu bărbăție, ca un martir, toate maltratările, mai ales când i s-a răpit Sfânta Cruce şi Evanghelia[42].

Preotul Ionescu Gh. Vasile. Născut în comuna Groşerea din județul Gorj, preotul Ionescu Gh. Vasile a fost mobilizat la Regimentul 18 Infanterie, pe care l-a urmat până în data de 20 noiembrie 1916, când a căzut prizonier în localitatea Greci, județul Argeş, fiind internat în lagărele germane din Stralsund, Fuchel şi Larusdorf. Purtarea sa în captivitate a fost demnă şi patriotică, notează generalul Obogeanu, preşedintele Comisiei de verificarea situației ofițerilor căzuți prizonieri. Între altele, prin conferințe a pregătit pe soldați contra propagandei bolşevice, care căuta să ia naştere în lagăr. A fost repatriat la 31 decembrie 1918[43].

---

[40] Mariana Iancu, *Amintirile preotului care a supraviețuit lagărului Turtucaia*: „*Mai multe luni am mâncat doar ciorbă din cartofi nespălați*", în „Adevărul" (3 martie 2016)

[41] A. M. R., fond *Ministerul de Război, Direcția Personal*, dosar nr. 1162, f. 128-133, cf. Idem, p. 232-235.

[42] *Idem*, p. 88.

[43] *Ibidem*.

Preoţi decedaţi pe câmpurile de luptă. Un număr de şase preoţi mobilizaţi şi-au jertfit viaţa, căzând victime pe câmpurile de luptă. Aparţinând diferitelor unităţi militare[44], potrivit documentelor, ei sunt următorii:

Preotul N. Armăşescu. Paroh în comuna Tomşani, judeţul Vâlcea, preotul N. Armăşescu, din Regimentul 2 Vânători, în urma rănilor primite pe câmpul de luptă, a încetat din viaţă în Spitalul Colţea, fiind înmormântat în ziua de 8 noiembrie, potrivit ziarelor „Adevărul" şi „Neamul Românesc", care au consemnat între 10-15 noiembrie tristul eveniment. Din cuvântarea Protoiereului Constantin Nazarie, în calitate de fost director la seminar şi profesor de teologie al răposatului, aflăm că a fost unul dintre cei mai distinşi preoţi, „după cum era între cei mai aleşi elevi şi studenţi. După luarea licenţei în teologie, n-a râvnit să devină preot de oraş, situaţie la care-i dădeau dreptul eminentele sale însuşiri, ci s-a hirotonit preot de sat, cu hotărârea de a lucra pentru binele şi fericirea acelora, din mijlocul cărora ieşise. A dat examen şi a fost numit şi învăţător pentru ca să poată avea sub a lui oblăduire duhovnicească pe toţi cei din satul lui, începând de la copii. Bun păstor şi bun învăţător, preotul N. Armăşescu nu putea rămâne acasă, când voinicii formaţi de el, în vederea zilei celei mari a dezrobirii fraţilor, porneau să scrie cu vârful baionetei istoria viitorului nostru apropiat. Şi a căzut în fruntea lor, jertfă a datoriei şi idealului său de bun român"[45].

Preotul Gh. Oprescu. Potrivit comunicării făcute de Primăria comunei Albeşti din judeţul Argeş, preotul Gh. Oprescu a murit, ca un erou, pe frontul din anul 1917[46].

Preotul Ionescu Ştefan Cazacu. În noapte de 18-19 decembrie 1917, Regimentul 3 Infanterie a făcut o incursiune în tranşeea inamicului, la care a luat parte şi preotul regimentului, Ionescu Ştefan Cazacu, îmbărbătând ostaşii ca un adevărat părinte. A fost rănit de obuzele inamicului, care i-au cauzat moartea, dându-şi sfârşitul în ziua de 1 ianuarie 1918. A murit moarte de erou, acest stâlp al Bisericii creştine, la postul şi lângă copiii sufleteşti pe care îi întreţinea în credinţa către Dumnezeu[47]. A murit frumos, fiind ucis de o schijă de obuz, prin urmare a murit de aceeaşi moarte de care mor numai eroii[48].

Preotul Ion Rătescu. Confesor la Brigada 2 Roşiori, Preotul Ion Rătescu[49] a murit de tifos exantematic, la 26 aprilie 1918. Preotul iconom N. I. Rădulescu de la Ambulanţa Diviziei I de Cavalerie raporta Protoiereului preoţilor că a avut durerea de a înmormânta şi „un frate al nostru, preotul Ioan Rătescu de la Brigada a II-a Roşiori"[50].

Preotul I. Cerbulescu. Preotul I. Cerbulescu, confesorul Spitalului de Evacuare Nr. 1[51], s-a afirmat cu un adevărat devotament. Dr. Plăvănescu mărturiseşte despre el că

---

[44] Idem, fond *Marele Stat Major. Secţia 6 Istoric*, dosar nr. 59, filele 51-53.

[45] Idem, fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 7, f. 162-164, cf. Idem, p. 54-55.

[46] Gherasim Piteşteanul, Episcop-Vicar, *Slujitori bisericeşti din Eparhia Râmnicului şi Argeşului în timpul ocupaţiei străine 1916-1918*, în „Mitropolia Olteniei". Anul XXX (1978), nr. 10-12, p. 763

[47] A. M. R., fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 12, f. 11, cf. Idem, p. 144.

[48] Idem, dosar nr. 15, f. 424, idem p. 180.

[49] Idem, fond *Marele Stat Major. Secţia 6 Istoric*, dosar nr. 59, filele 51-53, cf. Idem, p. XV.

[50] Idem, fond *Inspectoratul Clerului Militar*, dosar nr. 23, f. 37, cf. Idem, p. 204.

[51] Idem, fond *Marele Stat Major. Secţia 6 Istoric*, dosar nr. 59, filele 51-53, cf. Idem, p. XV.

şi-a făcut datoria de preot, dar a depus şi o activitate neobosită pentru îngrijirea răniților, nesustrăgându-se de la nici o obligație, la care era solicitat. În Piteşti, a alergat în toate părțile adunând diferite donații pentru spital, ca: perne, saltele, lenjerie etc. A supravegheat deparazitarea de tifos exantematic şi febră recurentă, dând tuturor exemplu de abnegație şi devotament; foarte instruit, cu o educație aleasă, blând, împăciuitor şi disciplinat, făcându-se astfel să fie iubit şi stimat de soldați şi ofițeri[52]. Printre cei căzuți pe câmpul de onoare s-a aflat şi acest vrednic preot[53].

Preotul D. Bârlogeanu. Mobilizat la Regimentul 51/52 Infanterie, Preotul D. Bârlogeanu a căzut pe câmpul de luptă[54].

Numărul mare al preoților mobilizați şi bogata lor activitate desfăşurată în mijlocul ostaşilor români sunt vaste, depăşind cu mult posibilitatea prezentării în paginile unei reviste. Totuşi, am dorit să oferim iubitorilor de istorie a Patriei noastre câteva fragmente ilustrative despre vrednicia şi jertfa preoțimii române în Primul Război Mondial.

[52] Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. 332.
[53] Idem, fond *Marele Stat Major. Secția 6 Istoric*, dosar nr. 59, filele 51-53.
[54] *Idem*, filele 51-53, cf. Idem, p. XV.

PREOTUL VASILE ULESCU – CONFESOR AL REGIMENTULUI NR. 57/58 INFANTERIE – PARTICIPANT LA CAMPANIA ARMATEI ROMÂNE DIN BASARABIA

Daniela-Liliana Pătraşcu,
Dumitru-Valentin Pătraşcu

Preotul mehedințean Vasile Ulescu a luat parte, în calitate de preot militar, la Primul Război Mondial, participând la campania anului 1916, în calitate de preot al Regimentului nr. 57 Infanterie, pentru ca, începând cu data de 1 martie 1917, să fie preot al Regimentului nr. 57/58 Infanterie, constituit din resturile celor două regimente, atât regimentul mehedințean, cât şi cel gorjean suferind mari pierderi de efective în campania anului 1916.

În aceste condiții, preotul Vasile Ulescu avea să participe, alături de camarazii săi, la bătălia de la Mărăşeşti, ulterior, în perioada ianuarie – martie 1918, luând parte, alături de efectivele Regimentului nr. 57/58 Infanterie, la intervenția Armatei Române în Basarabia, la solicitarea Consiliului Directorilor Generali de la Chişinău, în vederea restabilirii ordinii şi alungării trupelor ruse bolşevizate din regiune.

Vasile Ulescu s-a născut la 29 iunie 1877[1], fiind absolvent al Seminarului Teologic de gradul II de la Râmnicu-Vâlcea[2]. A fost hirotonit preot la data de 6 decembrie 1900, la parohia Crivina, oficiind la biserica cu hramul *„Sfântul Nicolae"* din comuna Crivina, județul Mehedinți[3].

La 14 august 1916, Vasile Ulescu a fost mobilizat, în calitate de preot al Regimentului nr. 57 Infanterie[4], regiment arondat cercului de recrutare Turnu-Severin, ce făcea parte din Comandamentul 1 Teritorial[5]. La data intrării României în Primul Război Mondial, Regimentul nr. 57 Infanterie făcea parte din Brigada 21 Infanterie, aflându-se sub comanda locotenent-colonelului Gheorghe Damian[6].

---

[1] Sergiu-Grigore Popescu, *Participarea clerului din Oltenia la luptele sociale şi naționale ale poporului român (secolele XIX şi XX)*, Craiova, Editura Aius, 2010, p. 198.

[2] *Ibidem*.

[3] ***, *Istoricul Eparhiei Râmnicului Noul Severin alcătuit în anul jubiliar 1906*, Râmnicu-Vâlcea, Tipografia Episcopiei Râmnicului Noului Severin, 1906, p. 576.

[4] Grigore N. Popescu, *Preoțimea română şi întregirea neamului. Chipuri, fapte, suferinți şi pilde pentru viitor*, vol. I, Bucureşti, Tipografia „Vremea", 1940, p. 124.

[5] ***, *Anuarul Armatei Române pe anul 1916*, Bucureşti, Tipografia „Universala" Iancu Ionescu, 1916, p. 58.

[6] ***, *Ordinea de bătaie a armatei – 14 august 1916*, Marele Cartier General al Armatei Române, Bucureşti, 1916; ***, *România în anii primului război mondial*, Bucureşti, Editura Militară, 1987; Erich von Falkenhayn, *Campania Armatei a 9-a împotriva românilor şi ruşilor 1916-17*, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2018.

Ca urmare a pierderilor grele suferite în campania anului 1916, la începutul anului 1917, în cadrul procesului de refacere a armatei române desfăşurat în Moldova cu sprijinul Misiunii Militare Franceze comandate de către generalul Henri Mathias Berthelot, s-a decis comasarea efectivelor Regimentului nr. 57 Infanterie cu cele ale Regimentului nr. 58 Infanterie, constituindu-se, astfel, la 1 martie 1917, Regimentul nr. 57/58 Infanterie, al cărui preot confesor a fost desemnat Vasile Ulescu, fostul preot al Regimentului nr. 58 Infanterie, gorjeanul Vasile Cernăianu fiind numit preot al Regimentului nr. 18 Infanterie[7]. Noul regiment avea să fie subordonat Brigăzii 22 Infanterie, alături de Regimentul nr. 41/71 Infanterie[8].

În campania anului 1917, Regimentul nr. 57/58 Infanterie a fost comandat de către locotenent-colonelul Nicolae Băileanu[9], luând parte la bătălia de la Mărăşeşti.

Referindu-se la preotul Vasile Ulescu, locotenent-colonelului Nicolae Băileanu arăta că acesta *„a fost totdeauna o pildă vie de curaj şi vitejie pentru ostaşi, în mijlocul cărora se găsea veşnic. Se comportă în mod inteligent în orice împrejurare. Este iubit şi ascultat cu smerenie de trupă şi ofiţeri. Posedă frumoase calităţi retorice. Prin predicile sale, ştie totdeauna să-şi ajungă scopul dorit"*[10].

Totodată, colonelul Mladinescu, din cadrul aceluiaşi regiment, spunea despre preotul Vasile Ulescu că *„este un om neobosit, cu suflet de adevărat apostol. N-a ezitat a-şi face datoria nici în situaţiunile cele mai critice. S-a purtat totdeauna ca un erou în mijlocul eroilor"*, în timp ce colonelul Meleca aprecia că Vasile Ulescu era un preot cult, care a contribuit, prin cuvântările sale, la ridicarea moralului trupei[11].

Vasile Ulescu avea să participe, în calitatea sa de preot al Regimentului nr. 57/58 Infanterie, la luptele purtate de Armata Română împotriva trupelor ruseşti bolşevizate din Moldova, trupe ce ameninţau însăşi existenţa statului român în ultimele luni ale anului 1917.

Concomitent, în Basarabia se desfăşura un proces de organizare a reprezentanţilor românilor, astfel că, un număr de 6 delegaţi basarabeni aveau să participe, în perioada 8/21-14/27 septembrie 1917, la Congresul Popoarelor din Rusia ce s-a desfăşurat la Kiev, unde s-au pronunţat pentru autonomia Basarabiei în cadrul Republicii Federative Democratice Ruse[12].

În condiţiile în care anarhia cuprindea Basarabia, la 20 octombrie/2 noiembrie 1917, s-au desfăşurat în Casa Eparhială din Chişinău lucrările Congresului Ostaşilor Moldoveni, la care au participat 800 de delegaţi ca reprezentanţi a circa 200.000 de soldaţi basarabeni din armata ţaristă[13].

---

[7] Alexandru Ioaniţiu, *Războiul României: 1916-1918*, vol. 1, Bucureşti, Tipografia Geniului, 1929, *passim*.

[8] *Ibidem*.

[9] ***, *Ordinea de bătaie a comandamentelor şi serviciilor armatei – 15 iunie 1917*, Iaşi, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, 1917, p. 49.

[10] Apud Constantin Nazarie, *Activitatea preoţilor de armată în campania din 1916-1919*, Bucureşti, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1921, p. 66.

[11] *Ibidem*; Sergiu-Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 198.

[12] ***, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, coord. acad. Gheorghe Platon, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 482.

[13] *Ibidem*, pp. 482-483.

În cadrul acestuia s-a decis constituirea Sfatului Țării, organ ce urma a administra Basarabia autonomă în cadrul Republicii Federative Democratice Ruse, care, însă, nu s-a constituit, la agravarea situației Basarabiei contribuind lovitura de stat dată de bolșevici la Petrograd, la 25 octombrie/7 noiembrie 1917[14].

La 21 noiembrie/4 decembrie 1917, și-a deschis lucrările, la Chișinău, Sfatul Țării, alcătuit din reprezentanți ai tuturor naționalităților din Basarabia. Din cei 150 de membri ai Sfatului Țării: 105 erau români, 15 ucraineni, 14 evrei, 7 ruși, 2 germani, 2 bulgari, 2 găgăuzi, un polonez, un armean și un grec, președinte al Sfatului Țării fiind Ion Inculeț[15].

Concomitent, în decembrie 1917, Lenin, liderul bolșevicilor de la Petrograd, împreună cu Troțki și Cristian Rakovski, însărcinat cu conducerea operațiunilor militare împotriva României, au decis trimiterea unei companii de revoluționari, sub comanda lui Semion Roshal, pe frontul românesc, cu misiunea de a prelua comanda forțelor ruse, după ce, la 26 noiembrie 1917, într-un articol publicat în *„Pravda"*, Cristian Rakovski se pronunțase pentru intervenția Armatei Roșii în România[16].

Cristian Rakovski fusese eliberat din închisoarea din Iași, unde era deținut, în mai 1917, de soldații ruși bolșevizați ce terorizau orașul, la 1 mai 1917 desfășurându-se în Iași o manifestație la care au participat circa 15/20.000 de soldați și ofițeri ruși bolșevizați[17].

Ajungând la Odesa, Cristian Rakovski avea să înființeze două organizații – *„Centrul de Acțiune Social-Democrat Român"* și *„Comitetul Central al Sovietelor reprezentanților soldaților, marinarilor, ofițerilor, muncitorilor și țăranilor pentru frontul românesc, flota din Marea Neagră și districtul militar Odesa"* (Rumcherod), cu scopul preluării controlului de către bolșevici asupra trupelor ruse de pe frontul românesc și cuceririi de către bolșevici a orașelor Iași și Galați[18].

Semion Roshal a reușit să preia comanda efectivelor Armatei a IV-a Ruse din Bacău, a Corpului de Armată Siberian al Armatei a IV-a din Galați, precum și pe cea a Comitetului Militar Revoluționar din Iași, pe care l-a proclamat *„autoritate supremă a armatei ruse de pe frontul românesc"*[19], cu scopul izolării Iașiului, ce urma a fi ocupat de Armata a IV-a Rusă[20].

În aceste condiții, Semion Roshal a fost arestat de autoritățile române, Iașiul fiind eliberat de sub controlul trupelor ruse bolșevizate ca urmare a intervenției prompte a Regimentului nr. 9 Vânători, comandat de către generalul gorjean Gheorghe Rasoviceanu, chemat, în acest scop, de către Regele Ferdinand I[21].

---

[14] Iurie Colesniuc, *Sfatul Țării. Enciclopedie*, Chișinău, 1998; Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei. Studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918*, Chișinău, 1993; Ion Calafeteanu, Viorica-Pompilia Moisuc, *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România. 1917-1918. Documente*, Chișinău, 1993, pp. 47-68.

[15] ***, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 484.

[16] Larry L. Watts, *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, București, Editura RAO, 2011, p. 69.

[17] *Ibidem*, p. 68.

[18] *Ibidem*.

[19] *Ibidem*, p. 69.

[20] *Ibidem*.

[21] Daniela-Liliana Pătrașcu, Dumitru-Valentin Pătrașcu, *Generalul Gheorghe Rasoviceanu (1874-1954). Comandantul Regimentului nr. 9 Vânători*, în volumul *Istoricul Dinică Ciobotea la 70 de ani*, îngrijit de Constanțiu Dinulescu și Eugen Petrescu, Craiova, Editura Universitaria, 2017, pp. 353-378.

Ulterior, au avut loc conflicte armate între unitățile românești și regimentele și diviziile ruseşti de la Roman, Bacău, Botoşani, Dorohoi şi Galați, conflicte în urma cărora trupele ruse bolşevizate au fost neutralizate şi dezarmate[22].

În acest context, la 13 ianuarie 1918, Lenin a luat decizia ruperii relațiilor diplomatice cu România şi arestării diplomaților români de la Petrograd, fapt ce echivala cu o declarație de război împotriva României[23]. Totodată, tezaurul de aur al României, ce fusese depozitat la Moscova în cursul anului 1916, a fost confiscat de bolşevici.

Reacția lui Lenin se datora faptului că Armata Română reuşise să alunge din Moldova aproape toate efectivele ruseşti staționate acolo, astfel că, dacă în noiembrie 1917 se aflau în Moldova circa 1 200 000 de soldați şi ofițeri ruşi, în ianuarie 1918, efectivele ruseşti se ridicau la doar 50 000 de oameni[24].

La 2/15 decembrie 1917, Sfatul Țării de la Chişinău, în componența căruia – conform hotărârii Congresului Ostaşilor Moldoveni – fuseseră rezervate 10 locuri pentru reprezentanții românilor transnistreni, a decis proclamarea Republicii Democratice Moldoveneşti, ce urma a face parte, cu drepturi depline, dintr-o ipotetică viitoare Republică Federativă Democratică Rusă[25]. Totodată, Sfatul Țării a decis încredințarea puterii executive Consiliului Directorilor Generali, astfel că, la 7 decembrie 1917, s-a constituit primul Consiliu al Directorilor Generali, al cărui preşedinte a fost desemnat Pantelimon Erhan[26].

În aceste condiții, în ianuarie 1918, Cristian Rakovski, devenit şef al guvernului ucrainean, a decis trimiterea de trupe în Basarabia, cu scopul ocupării Chişinăului, atacării Sfatului Țării şi Consiliului Directorilor Generali[27], în scurt timp, în ciuda eforturilor Sfatului Țării şi ale Consiliului Directorilor Generali de menținere a ordinii, anarhia provocată de trupele bolşevice instalându-se în Basarabia[28].

După încheierea armistițiului ruso-german de la Brest-Litovsk, la 27 ianuarie/ 9 februarie 1918, au avut loc numeroase asasinate, jafuri, violuri, comise de trupele bolşevice din Basarabia împotriva noilor autorități ale provinciei şi populației civile[29].

În aceste condiții, la 10/23 ianuarie 1918, ca urmare a solicitării venite din partea Sfatului Țării, a Consiliului Directorilor, precum şi a unor oficialități civile şi militare străine, s-a produs intervenția Armatei Române în Basarabia în vederea alungării trupelor ruse bolşevice şi impunerii ordinii[30].

Autorii tratatului de istorie a românilor elaborat sub egida Academiei Române remarcă – referitor la intervenția trupelor române în Basarabia – faptul că *„majoritatea*

---

[22] Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 72.

[23] *Ibidem*; Constantin Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, ediția a II-a, vol. III, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, f. a., p. 51.

[24] Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 74.

[25] ***, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 484.

[26] *Ibidem*; Ioan Scurtu, Dumitru Almaş, M. Goşu, I. Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, I. Şişcanu, N. Enciu, Gheorghe E. Cojocaru, *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998*, *passim*.

[27] Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 74.

[28] ***, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 485.

[29] *Ibidem*.

[30] *Ibidem*.

zdrobitoare a locuitorilor dintre Prut şi Nistru, inclusiv a minorităţilor, a primit cu satisfacţie" intervenţia armatei române împotriva trupelor bolşevice din Basarabia[31].

Odată înlăturat pericolul bolşevic, după ample dezbateri, Sfatul Ţării a proclamat, la 24 ianuarie 1918, cu unanimitate de voturi, independenţa Republicii Democratice Moldoveneşti[32]. Concomitent, Ion Inculeţ a fost desemnat preşedintele republicii, în timp ce Consiliul Directorilor a fost dizolvat, puterea executivă urmând a fi exercitată, pe viitor, de un Consiliu de Miniştri, în fruntea căruia a fost desemnat Daniel Ciugureanu[33].

Un rol determinant în acţiunea antibolşevică a trupelor române din Basarabia avea să fie jucat – din nou – de generalul gorjean Gheorghe Rasoviceanu, comandantul Regimentului nr. 9 Vânători, care a primit misiunea alungării trupelor bolşevice peste Nistru şi asigurării ordinii în regiunea cuprinsă între Bender (Tighina) şi vărsarea Nistrului în Marea Neagră, misiune de care s-a achitat exemplar[34].

La intervenţia trupelor române în Basarabia a participat şi Regimentul nr. 57/58 Infanterie din compunerea Brigăzii 22 Infanterie[35]. Conform ordinului de operaţii, au trecut Prutul: Divizia a 1-a Cavalerie, îndreptându-se pe direcţia Bălţi – Soroca[36], Divizia a 11-a Infanterie, în direcţia Chişinău[37], Divizia a 2-a Cavalerie, cu misiunea asigurării legăturii între Diviziile 11 şi 13 Infanterie[38], aceasta din urmă trecând Prutul pe la Cahul, îndreptându-se spre sudul Basarabiei.

Trecerea Prutului de către aceste efective a fost asigurată de Brigada a 1-a Grăniceri, trupele române fiind însoţite chiar de către comandantul Misiunii Militare Franceze în România, generalul Henri Mathias Berthelot[39].

Divizia a 11-a Infanterie, aflată sub comanda generalului Ernest Broşteanu, a trecut Prutul la 10/23 ianuarie 1918, pe la Leova (Brigada 22 Infanterie), şi pe la Ungheni (Brigada 21 Infanterie)[40]. Brigada 22 Infanterie a înaintat pe direcţia Leova – Galbena – Hânceşti – Chişinău, în timp ce, Brigada 21 Infanterie a înaintat pe direcţia Ungheni – Chişinău[41]. Efectivele Diviziei a 11-a Infanterie aveau să intre triumfal în Chişinău în seara zilei de 27 ianuarie 1918, după ce trupele bolşevice părăsiseră oraşul[42], îndreptându-se spre Nistru.

În aceste condiţii, Regimentul nr. 57/58 Infanterie avea să participe la luptele pentru eliberarea Tighinei de sub teroarea bolşevică. O mărturie inedită referitoare la

---

[31] *Ibidem*.
[32] *Ibidem*, pp. 485-486.
[33] *Ibidem*.
[34] Daniela-Liliana Pătraşcu, Dumitru-Valentin Pătraşcu, *art. cit.*, în *loc. cit.*, pp. 353-378.
[35] Alexandru Ioaniţiu, *op. cit.*, *passim*.
[36] Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, ediţia a II-a, vol. III, p. 87.
[37] *Ibidem*, p. 86.
[38] *Ibidem*.
[39] Sever Neagoe, Ilie Tender, Gheorghe Văduva, *Istoria grănicerilor şi a începutului poliţiei de frontieră*, Bucureşti, Editura Scaiul, 2004, p. 232.
[40] Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, ediţia a II-a, vol. III, p. 89.
[41] *Ibidem*.
[42] *Ibidem*, p. 90.

participarea preotului Vasile Ulescu la intervenţia armatei române din Basarabia la începutul anului 1918 ne este oferită de către Serghie Leuştean, învăţător, director al şcolii primare din comuna Pociovaliştea, judeţul Gorj, în perioada interbelică, veteran al Primului Război Mondial şi participant, în cadrul Batalionului I din Regimentul nr. 57/58 Infanterie, la luptele duse pentru eliberarea Basarabiei de sub teroarea bolşevică[43].

Ajungând în apropierea Tighinei la 28 ianuarie 1918, efectivele Diviziei a 11-a Infanterie *„se lovesc, pe dealurile de nord-vest ale oraşului, de trupe duşmane, pe care le resping după o luptă vie"*[44], însă, trupele bolşevice se retrag şi se baricadează în oraş. În aceste condiţii, *„comandantul Brigăzii a 22-a, care conducea operaţiunile împotriva Benderului, aşteaptă ajutoare şi numai la 4 februarie, după un prelungit bombardament, dă un atac concentric cu 6 batalioane de infanterie, 3 baterii şi un escadron de cavalerie"*[45].

Ca urmare a ocupării oraşului Tighina, cu cetatea sa şi podul peste Nistru, *„un imens material de căi ferate şi de război a căzut în mâinile românilor; în această pradă intra şi un mare depozit de artilerie – 800 de tunuri – adăpostit în cetate"*[46]. În consecinţă, după retragerea bolşevicilor peste Nistru, la Tiraspol, *„supravegherea oraşului e neglijată şi slăbită"*[47], întrucât *„comandantul brigăzii române (...) retrăsese cea mai mare parte a trupelor, împărţindu-le ca garnizoane pentru paza localităţilor vecine, a gărilor şi a materialelor"*[48].

În aceste condiţii, în noaptea de 4 spre 5 februarie 1918, *„trupele bolşevice de la Tiraspol, având numeroase automobile blindate cu mitraliere, au trecut podul rămas intact peste Nistru au atacat prin surprindere trupele române (...) şi le-au silit să se retragă"*[49], ulterior, *„populaţia înarmată de bolşevici, trecând de partea acestora, a tăiat firele telefonice şi a atacat cu focuri de puşcă şi de mitralieră, trase de pe ferestrele caselor, trupele române care se retrăgeau din oraş, pricinuindu-le pierderi grave"*[50].

După ce comandantul Brigăzii 22 Infanterie a ordonat retragerea din oraş, un detaşament care se afla în fortăreaţă a fost surprins şi încercuit de bolşevici, astfel că, *„o companie din Regimentul nr. 57/58 Infanterie, compusă din 82 de soldaţi şi 3 ofiţeri, sub comanda maiorului invalid Ciuciu Anghel, s-a închis într-un careu de case, mărginit de 4 străzi şi s-a întărit acolo, postând câte o mitralieră la cele patru colţuri de stradă, soldaţi puşcaşi la ferestrele caselor şi grenadieri în podurile caselor"*[51].

În cuprinsul monografiei comunei Pociovaliştea, judeţul Gorj, lucrare elaborată de către învăţătorul Victor P. Ţivlea în anul 1941 şi aflată la Serviciul Arhivelor Naţionale

---

[43] În acest sens, vezi Gheorghe-Cristian Grecoiu, *Pociovaliştea. Monografie istorică*, Iaşi, Editura PIM, 2017, p. 173.

[44] Constantin Kiriţescu, *op. cit.*, ediţia a II-a, vol. III, pp. 91-92.

[45] *Ibidem*.

[46] *Ibidem*.

[47] *Ibidem*.

[48] *Ibidem*.

[49] *Ibidem*.

[50] *Ibidem*.

[51] *Ibidem*.

Istorice Centrale[52], învățătorul Serghie Leuştean relata implicarea efectivă a preotului Vasile Ulescu în luptele duse de Regimentul nr. 57/58 Infanterie pentru eliberarea Tighinei.

Astfel, după o primă încercare a Batalionului III din cadrul Regimentului nr. 57/58 Infanterie de a pătrunde în oraş, a urmat şi intervenţia Batalionului I, ca urmare a faptului că primul *„fusese respins de numărul foarte mare al bolşevicilor"*[53]. În cele din urmă, *„după o luptă înverşunată"*, Batalionul III din cadrul Regimentului nr. 57/58 Infanterie *„izgoneşte pe inamic peste Nistru şi ocupă Benderul"*[54], astfel că, ulterior, *„se iau măsuri de siguranță prin păzirea podului de peste Nistru, ce era aşezat în spatele cetății, cu o secție de mitralieră (...) şi cu patrule de-a lungul fluviului şi prin oraş"*[55].

În ciuda faptului că fuseseră alungați din oraş, bolşevicii bombardau Tighina de pe malul stâng al Nistrului, având o baterie de artilerie instalată la Tiraspol. În aceste condiții, *„într-o noapte, în urma unui bombardament violent efectuat de artileria bolşevică, (...) bolşevicii dau un atac cu automobile blindate, urmate de infanterie"*[56], în urma căruia *„tot personalul secției de mitralieră (...) este masacrat"*[57], în timp ce, *„sub presiunea puternică a inamicului, puțina armată română ce se afla în oraş, se retrage spre mahalaua Borisofca şi de aici spre Căuşeni"*[58].

Cu toate acestea, nu toate efectivele Regimentului nr. 57/58 Infanterie ce se aflau în Tighina reuşiseră să se retragă, astfel că, au fost surprinse şi încercuite de trupele bolşevice *„o companie de mitraliere cu efectiv foarte redus, comandată de sublocotenentul activ Iliescu, şi două plutoane de infanterie, de asemenea, cu un efectiv mic, unul comandat de sublocotenentul Serghie Leuştean şi altul de plutonierul Popescu"*[59].

În aceste condiții, efectivele rămase în încercuire se organizează, *„la fiecare colț de stradă se postează câte o mitralieră iar, la fiecare poartă, câte un grup de câțiva grenadieri"*[60], reuşind să reziste atacurilor bolşevicilor timp de *„trei zile şi trei nopți"*[61], astfel că, *„în dimineața celei de-a patra zi, infanteria noastră, în urma unui puternic bombardament de artilerie, îşi face apariția la liziera oraşului"*[62].

La această confruntare cu bolşevicii a participat şi preotul Vasile Ulescu, cel care reuşise să se strecoare printre liniile bolşevicilor şi să ajungă în mijlocul camarazilor ce fuseseră încercuiți în Tighina.

Curajul preotul Vasile Ulescu este certificat atât de către colonelul Mladinescu, care afirma că preotul *„s-a purtat totdeauna ca un erou în mijlocul eroilor"*[63], motiv

---

[52] Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond Ministerul Culturii Naționale şi al Cultelor, dosar nr. 312/1941, ff. 356-364; Vezi şi Gheorghe-Cristian Grecoiu, *op. cit.*, pp. 151-174.

[53] *Ibidem*, ff. 363-364.

[54] *Ibidem*.

[55] *Ibidem*.

[56] *Ibidem*.

[57] *Ibidem*.

[58] *Ibidem*.

[59] *Ibidem*.

[60] *Ibidem*.

[61] *Ibidem*.

[62] *Ibidem*, f. 364.

[63] Apud Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Preoți în lupta pentru făurirea României Mari*, p. 337; Constantin Nazarie, *op. cit.*, p. 66.

pentru care *„a fost propus a fi decorat cu «Mihai Viteazul», clasa a III-a, în urma luptelor ce au avut loc la Bender, când a fost înconjurat de bolşevici, două zile luptând cu arma în mână. A fost un erou"*[64].

Preotul Vasile Ulescu avea să fie demobilizat în martie 1918[65], în preajma proclamării de Sfatul Ţării de la Chişinău a unirii Basarabiei cu România. După demobilizare, preotul Vasile Ulescu a revenit la parohia Crivina, judeţul Mehedinţi, unde şi-a reluat misiunea spirituală şi activitatea de slujire a lui Dumnezeu[66].

Şedinţa Sfatului Ţării în urma căreia s-a votat unirea Basarabiei cu România a avut loc în după-amiaza zilei de 27 martie 1918, fiind deschisă de către preşedintele Ion Inculeţ, care afirma: *„Şedinţa de astăzi, domnilor deputaţi, va fi o şedinţă istorică pentru naţiunea noastră, pentru poporul nostru. Noi trebuie să depunem toate silinţele ca să reuşim cu cinste în acest moment istoric"*[67].

Proclamaţia de unire cu România, adoptată de Sfatul Ţării la 27 martie 1918, arăta că *„Republica Democratică Moldoveanească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi a dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna, se uneşte cu mama sa, România"*[68], consfinţind, astfel, voinţa marii majorităţi a populaţiei Basarabiei de unire cu Regatul României.

În concluzie, preotul Vasile Ulescu a avut un rol deosebit de important în menţinerea moralului efectivelor Regimentului nr. 57 Infanterie Mehedinţi în cursul campaniei anului 1916, marcată de tragedia retragerii şi de ocuparea Olteniei de trupele Puterilor Centrale, precum şi în campania anului 1917, când, în calitatea sa de preot al Regimentului nr. 57/58 Infanterie, ce regrupa resturile Regimentului nr. 57 Infanterie Mehedinţi cu cele ale Regimentului nr. 58 Infanterie Gorj, avea să se distingă în cursul bătăliei de la Mărăşeşti, la începutul anului 1918, participând la intervenţia trupelor române împotriva trupelor bolşevice din Basarabia şi la episodul dramatic al eliberării oraşului Tighina de sub teroarea bolşevică.

---

[64] Arhivele Militare ale României, Fond Serviciul Sanitar, dosar nr. 5, ff. 9-30; Sergiu-Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 198; Grigore N. Popescu, *op. cit.*, p. 115.

[65] *Ibidem*, vol. I, p. 138; Sergiu-Grigore Popescu, *op. cit.*, p. 198.

[66] ***, *Anuarul Episcopiei Râmnicului. 1921-1924*, Bucureşti, Administraţia Casei Bisericii, 1925, pp. 455, 706; ***, *Anuarul Episcopiei Râmnicului – 1909*, Bucureşti, Administraţia Casei Bisericii, 1909, p. 193.

[67] ***, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 491.

[68] *Ibidem*, p. 494.

PREOTUL CĂRTURAR GRIGORE POPESCU-BREASTA (1875-1955), SIMBOL AL LUPTEI PENTRU UNITATE NAȚIONALĂ

Toma Rădulescu

S-a născut în ziua de 20 iulie 1875 în comuna Breasta-Dolj, ca urmaş al lui Gheorghe Stănescu-Breasta, donator la biserica „Sf. Gheorghe Nou" din Craiova. Părinții săi erau tatăl preot-Anastase şi mama Constanța-prima învățătoare din satul natal, sora lui Petre Gârboviceanu, directorul de mai târziu al Casei Bisericii[1]. Studiile primare le-a făcut la Breasta şi la Şcoala „Tudor Vladimirescu" din Craiova (în anii 1886-1888). Primele două clase gimnaziale le-a urmat la Liceul „Carol I", iar apoi după decesul tatălui său a fost luat de un unchi, Ion Stănescu, preot în Dorohoi, şi şi-a continuat studiile la Seminarul Teologic „Veniamin Costachi" din Iaşi (a fost coleg cu arhimandritul Scriban şi viitorul episcop al Buzăului, Ghenadie Niculescu). Din 1898 s-a înscris la Facultatea de Teologie din Bucureşti pe care a absolvit-o în anul 1902 cu teza de licență „Viața şi activitatea apostolului Barnaba", cu calificativul „Magna cum laude". În anul 1906, obține licența şi în drept. După un an ca profesor de religie şi limba română la Pensionul de Fete din Râmnicu-Vâlcea, funcționează de la 1 aprilie 1903 până în 1906 subşef de birou la Administrația Casei Bisericii şi apoi şef de birou al Ministerului Instrucțiunii, la direcția învățământului profesional. Împreună cu primarul Nicolae P. Romanescu, a pus în practică învățământul profesional la Şcoala profesională de fete „Madona Dudu" şi alte şcoli. „Viața de birou m-a familiarizat cu birocrația ministerială, cu problemele de resort bisericesc şi şcolar, cu publicul cel mare, anonim, alcătuit dintr-un amestec de nevoiaşi şi grandomani, de personalități cu şi fără suprafață, de falşi apărători ai dreptății, cu risipitori ai banului public, uneori chiar necinstiți", afirma părintele Grigore Popescu-Breasta.

În martie 1907, alături de Gheorghe Vântu şi Ştefan Eftimescu, părintele Grigore Popescu-Breasta este numit defensor eclesiast pentru a cerceta cauzele răscoalei din Oltenia. El a cercetat la fața locului în comunele răsculate atitudinea preoților şi adevărata cauză a răscoalei. După răscoala din 1907, era acuzat de autoritățile locale că „apăra cu hotărâre pe preoții anchetați şi dresează procese verbale, în care arată că preoții reclamați au avut o atitudine pasivă sau n-au avut nici un amestec în răscoală".

[1] Ion D. Tîlvănoiu, „Figuri uitate şi vechi politicieni mehedinteni", în vol. *Mehedinți istorie, cultură şi spiritualitate*, VI, Editura Didahia Severin, Drobeta-Turnu-Severin, 2013, p. 1100-1001. Petre Gârboviceanu (1862-1934) s-a născut în iunie 1862 la Gârbovățu de Jos, Mehedinți, doctor în filosofie şi pedagogie la Leipzig, director al Şcolii Normale, professor la Seminarul Central, susținător al unor reviste ca „Albina", deputat în mai multe legislaturi, administrator al Casei Bisericii. A scris mai multe lucrări științifice dintre care cea mai importantă pentru bisericile Madona şi Sf. Ilie din Craiova este „Biserici cu averi proprii", trei vol. apărute în anii 1904, 1910, 1915. În anul 1934 a trecut la cele veşnice.

Grigore Popescu-Breasta, în calitate de defensor eclesiastic, alături de protopopul județului Dolj – Constantin Săndulescu, a contribuit la salvarea unor slujitori ai bisericii care urmau a fi anchetați pentru participare la răscoală. Exemplul cel mai grăitor este cel al preotului Dumitru Andreescu de la parohia Căpreni, pe atunci în județul Dolj, care era reclamat de arendaşul D.I. Nicolau că ar fi îndemnat țăranii la răzvrătire[2]. În raportul său din 7 august 1908, arată rolul pe care trebuiau să-l aibă conferințele pastorale pentru care se impunea o reglementare, raport însuşit de Spiru Haret, pe atunci ministrul Instrucțiunii Publice şi Cultelor. În anul 1909, se retrage din postul de defensor şi pentru activitatea sa este decorat cu medalia „Răsplata muncii pentru Biserică", clasa I, şi mulțumiri scrise de la Spiru Haret. Paralel, în anii 1908-1909, urmează cursurile Seminarului Pedagogic Universitar şi Facultatea de drept (unde obține licența tot cu calificativul „Magna cum laude"). În Bucureşti a fost profesor de religie la Pensionul particular „Coman" din Str. Ştirbei Vodă. Între anii 1908-1938, cu întrerupere în 1917-1918, când s-a refugiat în Moldova, a fost profesor de limba română la Colegiul „Carol I"[3]. La 1 iunie 1909, după ce a absolvit primul examenul de capacitate, a fost numit profesor cu titlul provizoriu în învățământul secundar din Craiova la religie şi limba română, iar la 29 ianuarie 1914 a devenit profesor cu titlul definitiv. Spre exemplu, în 1909 preda 9 ore de religie la gimnaziu şi Internatul şcolar de fete, 3 ore de limba română la clasele a IV-a şi a VII-a A, în 1912-1913 mai preda şi 2 ore la Şcoala superioară de comerț. La Congresul profesorilor de religie, Bucureşti 1912, „am prezentat un referat asupra „Rolului şi scopului cu conținut religios în genere şi în cel secundar în special", referat publicat în revista oficială a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în 1913... În prezent lucrez la o metodică a învățământului religios. Notă lucrări 1. Învățământul religios în şcoalele din Germania. „Către Preoțimea română (adunări de articole preluate şi nepublicate privitoare pe felurite chestiuni de şcoală, biserică, cler, administrație, etc.). 2. Mitropolitul Veniamin Costache (Curs popular).

Am ținut curs popular în cursul anului '909-910 cu prieteni şi alți colegi la Liceul „Carol I".

În calitate de membru al Ligii culturale secția Craiova, am vorbit în obştea Românilor Macedoneni, la centenarul răpirei Basarabiei, cu prilejul omorârei românilor la alegerile din Transilvania, la felurite serbări cu caracter național etc. Iconom Popescu Breasta".

Conform înaltului Decret Regal nr. 1.422/1914, părintele iconom Grigore Popescu-Breasta devine profesor definitiv la orele de religie şi limba română la liceu, gimnaziu şi şcoala de fete nr. 1 din Craiova [4].

Concomitent a fost şef birou Ministerul Instrucției şi Cultelor, defensor bisericesc, profesor de religie, inspector al seminariilor, director al Seminarului „Sf. Grigore Decapolitul" în anii 1922-1929, epitrop la Madona, apărător al consistoriului eparhial al

---

[2] Sergiu-Grigore Popescu, *Participarea clerului dn Oltenia la luptele sociale şi naționale ale poporului român (secolele XIX şi XX)*, Craiova, Editura Aius Print, ed. 2010, p. 113-115; ABSA, dos. 39/1915, f. 38.

[3] *** *Anuarul Liceului „Nicolae Bălcescu" Craiova, 1826-1976*, Craiova, 1976, p. 10, nr. 157.

[4] SJAN, Dolj, fond Liceul „Carol I", Craiova, dos. 1/1913-1914, nenumerotat.

Râmnicului Noul Severin, iconom stavrofor şi senator, preşedinte al Comitetului judeţean al Societăţii „Renaşterea". La 19 mai 1909, a fost hirotonit preot pe seama bisericii Sf. Ilie din Craiova de către episcopul Râmnicului, Ghenadie Georgescu. „Convins de importanţa şi misiunea Bisericii şi a preoţimii române, am părăsit o înaltă demnitate omenească spre a mă face servul devotat al lui Hristos şi propovăduitor al învăţăturii creştine" – a spus acesta cu prilejul hirotonirii sale. Aici a funcţionat ca preot slujitor până la 1 mai 1912, când s-a transferat la biserica Sf. Arhangheli în locul viitorului episcop Antim Petrescu. De la 1 iunie 1909, devine profesor de religie şi limba română la Liceul „Carol I", la externatul „Regina Elisabeta" şi Gimnaziul „Fraţii Buzeşti"[5]. Episcopul Râmnicului – Ghenadie, îl numeşte revizor eparhial şi redactează revista „Luminătorul". Pentru a pune bazele temeinice învăţământului teologic românesc, în anii 1909-1911 Grigore Popescu-Breasta este trimis în Germania să studieze modul de predare a învăţământului religios în şcolile catolice şi protestante. Acolo vizitează instituţii de învăţământ şi cultură din Leipzig, Berlin, Jena, Halle, München, Stuttgart şi alte oraşe. Experienţa sa este transmisă în mai multe numere din revista „Biserica Ortodoxă Română"[6]. La întoarcere devine predicator al Olteniei, post înfiinţat şi retribuit de Epitropia bisericii „Madona Dudu". Într-una din predicile ţinute în oraşele şi satele Olteniei sugestiv intitulată „lecţiuni folositoare pentru învăţătura drept credinciosului popor", afirma: „Nimic nu înrâureşte mai puternic şi nu dispune spre pietate şi fapte bune ca vorbele autoritare spuse atunci când trebuie. Ele sânt arma cea mai puternică cu care se cuceresc inimile, se luminează minţile şi se dispune voinţa spre cele bune şi de folos tuturor şi întru toate. Cuvântul Domnului trebuie tălmăcit potrivit nevoilor sociale şi aspiraţiilor noastre naţionale". Ca profesor de religie la Gimnaziul „Fraţii Buzeşti", alături de profesorul de istorie Ştefan Ciuceanu şi Constantin Şaban Făgeţel, este ales de către Adunarea generală a Ligii Culturale a tuturor românilor ca membru activ pentru secţiunea Craiova[7]. În această calitate participă la parastasul oficiat în amintirea românilor din Transilvania ucişi în timpul alegerilor. Ca membru al Ligii Culturale, cu prilejul Te-Deum-ului de la Biserica Madona Dudu de la 24 ianuarie 1912, părintele Breasta a rostit o frumoasă cuvântare despre unirea din 1859 din care citäm: „Dă putere generaţiilor actuale şi viitoare ale neamului nostru ca să realizeze unirea tuturor celor ce Tu ai binevoit a se sălăşlui dintru început pe aceste frumoase şi mănoase plaiuri." Părintele Grigore Popescu-Breasta a organizat manifestările dedicate împlinirii în luna mai a 100 de ani de la răpirea Basarabiei de către Rusia ţaristă. El a ţinut o cuvântare impresionantă pe această temă în biserica Sf. Ilie. La 26 august 1912, are loc Congresul Studenţesc de la Craiova, unde ţine o cuvântare mişcătoare referitoare la

[5] Vezi şi D. E. Petrescu, Anuarul ziarului „Patria", tipografia şi legătoria de cărţi Fane Constantinescu, Craiova, 1911, p. 21; din 1911, profesor de religie la Gimnaziul „Fraţii Buzeşti"; Idem, „Almanahul Patria", II, 1911, p. 176, unde se redă biografia părintelui Grigore Popescu-Breasta; vezi şi Adrian Butoi, Nicuşor Stanciu, *Contribuţii la cunoaşterea istoriei Colegiului Naţional „Fraţii Buzeşti", vol. I. 1882-2000,* Editura MJM, Craiova, 2000, p. 39, nr. 69-70.

[6] Grigore Popescu-Breasta, *Un raport interesant,* în rev. „B. O. R.", XXXV, 1912, ian., nr. 10, pp. 1141-1160, 1912, nr. 12, martie, pp. 73-85.

[7] Vezi „Buletinul Ligii Culturale secţiunea Craiova". „Foaie de informaţiuni pentru membrii Ligii", 1911 (a apărut între 15 ian. 1911 şi 25 dec. 1915 de patru ori pe an).

istoria Olteniei şi luptei pentru unitate naţională. „ Şi azi socot că cel mai sfânt ideal e unirea tuturor românilor răzleţiţi. Acest ideal să-l înscrieţi pe lespezile inimii voastre: să vă legaţi aici în faţa acestui stat ce reprezintă simbolul unirii sufleteşti al studenţimii române de pretutindeni, că nu veţi da uitării un singur moment marea datorie ce o aveţi". Finalul se încheie cu o rugăciune rostită cu mult patos de acesta: „Doamne al Puterilor, revarsă harul Tău asupra capetelor acestor tineri, spre a pricepe căile Tale şi rosturile şi nevoile neamului nostru. Ajută-le, Doamne, să traducă în faptă idealul nostru cel mare, spre a putea ca toţi românii să fie una, precum şi Tu unul eşti, spre slava şi cinstea neamului Tău". Părintele Grigore Popescu-Breasta a participat la Congresul profesorilor de religie organizat la Craiova în toamna aceluiaşi an cu tema „Religia în învăţământ" ca reprezentant al Gimnaziului „Fraţii Buzeşti". La 12 decembrie 1911, părintele Breasta adresează lui Spiru Haret, fostul ministru liberal al Instrucţiunii Publice şi Cultelor, o scrisoare de felicitare cu prilejul sărbătoriri sale, care a apărut şi în presa timpului[8]. În martie 1912, a fost printre membrii fondatori ai Institutului de arte grafice „Ramuri" şi a contribuit la ridicarea Palatului „Ramuri".

La 10 septembrie 1913, împreună cu ceilalţi preoţi de la Biserica „Sf. Treime" din Craiova, a participat la organizarea unui Te Deum şi parastas pentru morţii din Bulgaria din timpul celui de al doilea război balcanic. În zilele de 26-29 noiembrie 1913, a fost delegat de P.S. Episcop al Râmnicului „cu prezidarea conferinţelor preoţeşti ale judeţului Doljiu"[9].

Vrednicul preot a fost unul din fondatorii Societăţii „Mihai Viteazul" din Craiova, care la începutul anului 1913 şi-a propus ridicarea unui monument la Craiova, ca atare în Palatul lui Jean Mihail a avut loc o şedinţă la care au participat principalele personalităţi politice ale Craiovei şi Doljului, conducătorii B.O.R. Acum s-a ales un Comitet general alcătuit din 40 de personalităţi, precum şi un comitet de acţiune alcătuit din profesori, arhitecţi, oameni de afaceri şi preoţi. Între aceştia a fost nominalizat părintele Grigore Popescu-Breasta, alături de N.N. Popp, N.P. Romanescu, profesorii Al. Bărbulescu, Marius Metzulescu, Eduard Bubeneck[10]. Părintele Breasta a fost membru al Comitetului de organizare a Şcolii Secundare Ortodoxe de fete din Craiova, membru fondator al Societăţii „Prietenii Ştiinţei", din 1915. Alături de dr. Aurelian Metzulescu, ca vicepreşedinte, preoţii Dumitru Lungulescu şi Gheorghe Ghia, profesor la Liceul „Carol I" şi paroh la biserica Sf. Treime, a făcut parte din Comitetul pentru propagarea igienei sociale şi combaterea viciilor, comitet care funcţiona în cadrul Societăţii „Prietenii Ştiinţei". Părintele Breasta susţine mai multe conferinţe în anul 1922 în ciclul dedicat „Rolului Bisericii române". Din aceeaşi perioadă datează şi strânsa sa prietenie cu Constantin Şaban Făgeţel, unul din fondatorii revistei literare craiovene „Ramuri".

---

[8] Apud „Revista generală a învăţământului", VII, nr. 6, ian., 1912, vezi şi A. Butoi, N. Stanciu, *op. cit.*, I, p. 40, nr. 73.

[9] SJAN, Dolj, fond Liceul „Carol I", Craiova, dos. 1/1912-1913, nenumerotat.

[10] Otilia Gherghe, *Iniţiative privind ridicarea unui monument dedicat marelui voievod Mihai Viteazul la Craiova*, în rev. „Oltenia. Studii. Documente. Cercetări.", seria a IV-a, nr. 2, 2014, Editura Sitech, Craiova, 2014, p. 125.

La 23 mai 1914, în biserica Sf. Ilie, pe atunci catedrala Craiovei, ca membru al „Ligii culturale", cu prilejul aniversării Adunării de la Blaj din 23 mai 1848, ţine un discurs patriotic în care arată suferinţele, împilările şi presiunile exercitate de către autorităţile maghiare pentru deznaţionalizarea românilor, rostind vestitul moto al lui Simion Bărnuţiu: „Apăraţi-vă ca fraţii cu puteri unite în pace şi război. Vedeţi cum ne-am luptat noi pentru limba şi romanitatea noastră, luptaţi-vă şi voi şi le apăraţi ca pe lumina ochilor!" În încheiere arată: „Veniţi toţi, mai ales voi iubiţi şcolari, viitori cetăţeni şi soldaţi ai patriei de luaţi pildă de iubire de ţară şi neam, veniţi să învăţaţi cum trebuie să luptaţi când ceasul cel mare va suna, când glasul goarnei de peste Carpaţi se va auzi în Văile Dunării, chemându-vă la datorie."

În aprilie 1914, prin Înaltul Decret Regal nr. 1422, ca preot iconom, este numit definitiv profesor de religie la Gimnaziul „Fraţii Buzeşti" şi la Şcoala de Fete „Regina Elisabeta". Doi ani mai târziu, în anul şcolar 1915-1916, pr. Grigore Popescu-Breasta mai preda 10 ore de limba şi literatura română la Liceul „Carol I"[11].

În septembrie 1914, cu prilejul deschiderii anului şcolar, rosteşte în faţa elevilor Liceului „Carol I" un discurs fulminant, care a rămas în inimile acestora până la sfârşitul vieţii, din care citãm: „Şi atunci, la glasul trompetei române ce simbolizează glasul dreptăţii divine, vom părăsi vetrele şi pe ai noştri şi vom zbura ca şoimii peste dealuri şi peste munţi, ne vom da trupurile noastre gloanţelor duşmane, vom muri ca să dăm viaţă deplină şi libertate întreagă fraţilor subjugaţi. Se vor duce mulţi dintre noi, căci aşa cer împrejurările. Nimic bun nu se face fără jertfă; veţi rămâne însă voi, dragii mei şcolari, cărora cei căzuţi vă vor trece moştenirea românească, întregită spre păstrare şi grijă neadormită. Şi ca să păstraţi această moştenire, trebuie să fiţi luminaţi şi cuminţi. Lumina şi cumineţenia voastră, de la care va atârna viitorul şi trăinicia întregului neam, se vor câştiga aici, sub acoperământul şcolii şi cu ajutorul nostru. Acum e vremea ca voi să deveniţi şi cuminţi şi luminaţi, profitaţi de ea. Nu uitaţi că popoarele s-au înălţat prin lumină şi moralitate şi au căzut prin ignoranţă şi imoralitate.

Adevărul acesta să-l scrieţi în inima voastră, alături cu idealul nostru naţional: întregirea neamului românesc. La aceasta să vă gândiţi la culcare şi la sculare, să le urmăriţi cu toată seriozitatea! Fiţi aşa cum doreşte sufletul nostru, al profesorilor acestui liceu spre binele vostru, spre mulţumirea noastră, spre fericirea patriei şi a neamului românesc."

Cu o zi înainte de ocuparea Craiovei de către trupele germane, la 7 noiembrie 1916, părăseşte oraşul împreună cu familia sa, deoarece era în atenţia autorităţilor inamice, şi se refugiază în Moldova la Iaşi. Tot în Moldova, în zilele de 8 şi 14 septembrie 1917, precum şi în cursul anului 1918, a ţinut o serie de predici în faţa ostaşilor la Tomeşti – Iaşi şi la Chişinău în care a vorbit despre rolul social al preoţilor şi simţul datoriei faţă de patrie. De teama spargerii frontului, o parte din autorităţile române au plecat la Kerson, oraş de lângă gurile Niprului. Iată ce nota părintele Breasta cu această ocazie:

„În ajunul plecării, ministrul I.G. Duca m-a chemat şi mi-a încredinţat, de faţă fiind profesorul Petre Gârboviceanu, cutia ce păstra relicva sfântă a neamului, capul lui

[11] Vezi „Buletinul Oficial al Ministerului Învăţământului şi Cultelor", nr. 425 din 1 mai 1914; *Anuarul Liceului „Carol I" din Craiova, 1916-1917*, p. 3.

Mihai Viteazul, cu obligația: „să-l am în toată grija şi să-l aduc intact înapoi". Despre această delicată şi grea însărcinare, n-a ştiut nimeni, afară de administratorul Casei Bisericii, prof. P. Gârboviceanu, fratele soției mele.

Ajunşi la Kerson, l-am ascuns sub poala acoperământului Sfintei Mese a Altarului, la care am slujit tot timpul şederii mele la Kerson. Aci a stat, sub paza „Celui de Sus" şi a mea, până în ziua reîntoarcerii noastre în țară." Refugiat la Kerson (8 august 1917 – 3 aprilie 1918) a slujit în biserica cu hramul „Schimbarea la Față", unde a trecut prin mari primejdii din partea trupelor bolşevice şi a avut puterea să-i încurajeze pe toți românii refugiați acolo prin predicile sale pline de substanță. La Kerson a ținut predici în cele şapte spitale de răniți români în special şi a salvat circa 1800 de răniți de la executare de către trupele germane. Asupra sa avea actele sale personale şi ale bisericii Sf. Arhangheli, pe care trebuia să le aducă cu grijă în țară. Pentru refugiați preda religia şi limba română, iar cumnatul său Petre Gârboviceanu filozofia şi dreptul. Nicolae Iorga îl considera ca salvator de la moarte al multor răniți, mai ales că trupele bolşevice hotărâseră împuşcarea a 25 de români în frunte cu preotul coloniei. La 3 aprilie 1918, a ajuns la Iaşi, iar două zile mai târziu împreună cu Petre Gârboviceanu predă mitropolitului Moldovei, Pimen Georgescu, capul lui Mihai Viteazul. „Astfel m-am achitat cu cinste de această grea misiune şi sunt mulțumit că Domnul m-a ajutat s-o duc la bun sfârşit". În luna august 1920, capul domnului unirii a fost adus la mănăstirea Dealu cu mare pompă, fiind de față familia regală, membrii guvernului român şi majoritatea marilor personalități ale timpului[12]. A fost decorat între altele cu ordinul „Coroana României" în grad de ofițer[13].

Reîntors la Craiova în toamna anului 1918, înființează filiala Societății Ortodoxe Naționale Române de sub preşedinția Mariei Coloni. Părintele Grigore Popescu-Breasta a fost membru în Comitetul de organizare al Şcolii Secundare Ortodoxe de Fete din Craiova şi profesor al Şcolii. La 15 septembrie 1920, la începutul anului şcolar, spunea printre altele la elevele şi cadrele didactice ale Şcolii secundare ortodoxe din Craiova: „De data aceasta, onorați profesori şi iubite eleve, sufletele noastre tresaltă de o nespusă bucurie şi adevărată

[12] Sergiu-Grigore Popescu, *Participarea clerului...*, p. 162, unde afirmă eronat că părintele Grigore Popescu-Breasta era preot la biserica Sf. Treime şi că transportul capului lui Mihai Viteazul s-a făcut în anul 1918; Maria Munteanu-Breasta, *Chipuri de clerici olteni: pr. prof. Grigore Popescu-Breasta,* în rev. „M. O.", XXXI, nr. 7-9, iul. – sept., 1979, p. 596-604; ****Anuarul Liceului „Nicolae Bălcescu" Craiova, 1826-1976*, Craiova, 1976, p. 10; Sergiu Ioanicescu, *Spiritul buzeştean (1882-2002)*, Editura „Info", Craiova, 2002, p. 86 p; Adrian Butoi, Nicuşor Stanciu, *Contribuții la cunoaşterea istoriei Colegiului Național „Frații Buzeşti", vol. II, 1882-2001,* Editura „M.J.M.", Craiova, 2001 p. 63, nr. 81 (este trecut în „Calendarul Ligii Culturale pe anul 1911", care a apărut la Vălenii de Munte), p. 65, nr. 94 („Săptămâna politică şi culturală", II, nr. 44, din 6 oct. 1912); vezi şi vol. său *Lacrămi de pribegie*, Craiova, 1919 şi *Rolul bisericii în realizarea idealului nostru național,* în rev. „Democrația olteană", I, nr. 2, Craiova, 11 apr. 1919, p. 32-33; ****Societatea Prietenii Științei-Craiova,* în rev. „A.O.", I, nr. 1,1922, p. 92-99; Marin Neamțu, *op. cit.*, p. 314-316.

[13] Andrei Nicolae, Gheorghe Pârnuță, *Istoria învățământului din Oltenia,* Editura „Scrisul Românesc", Craiova, 1977, p. 219; Alexie Al. Buzera, *Coordonate ale culturii muzicale din Oltenia. Muzica de tradiție bizantină,* Editura Reduta, Craiova, 2003, p. 47-48; ****Anuar 1921-1925...*, p. 671; Veniamin Micle, *Seminarii teologice la Craiova în secolele XIX şi XX,* în vol. *Din istoria Arhiepiscopiei Craiovei şi a municipiului Craiova,* Editura „M.O.", Craiova, 1975, p. 104-105; Ioan Ioanicescu, *Chipuri de predicatori din laturile Olteniei,* în rev. „M.O", XXVIII, nr. 7-8, 1976, p. 642.

mulțumire. Şi aceasta, pentru faptul că neamul nostru după veacuri de suferință, de doliu şi de lacrămi, azi se găseşte reîntrunit într-un singur mănunchi adumbrit sub aceleaşi hotare". Părintele Breasta, alături de doamnele Margot Oromulu şi Constanța Delcescu, care conduceau pe atunci Societatea Ortodoxă a Femeilor Române – filiala Craiova, a adăpostit fiice ale invalizilor de război şi copii orfani. De asemenea, a avut o grijă permanentă pentru procurarea alimentelor pentru elevele interne care mâncau la cantina liceului şi pentru încălzirea cu lemne a internatului. Mai târziu, părintele Grigore Popescu-Breasta a avut un rol major în amenajarea unei capele, înfrumusețată de către pictorul Lişteveanu, loc unde se desfăşurau regulat Sf. Liturghii şi rugăciunile de la începutul şi sfârşitul orelor de curs. Influențat de studiile sale la Seminarul teologic „Veniamin Costachi" din Iaşi, părintele Grigore Popescu-Breasta a reuşit să impună ca protectoare a liceului pe Sf. Cuvioasă Paraschiva, iar ziua de 14 octombrie, praznicul acesteia, să fie principala sărbătoare a şcolii[14]. Din 1919, a devenit inspector general al Seminariilor şi învățământului religios din țară. După revenirea în țară, se transferă în 1919 la biserica „Madona Dudu". Chiar în luna martie 1919 părintele iconom Brigore Popescu-Breasta lansează volumul „Lacrămi din pribegie", care conținea predicile rostite „în timpul pribegiei la Kerson", unde izbutise să obțină de la „Sobor-ul" rusesc localul unei biserici unde oficia slujba religioasă românească. „Vioiciunea şi cultura pe care părintele Breasta le-a pus în predicile sfinției sale fac ca volumul să fie pentru cetitori prolejul unei lecturi din cele mai alese". „Preotul Grigore Popescu-Breasta a făcut să apară într-un volum predicile ținute la biserica din Kerson, unde fusese trimes de guvernul român: „Lacrămi din pribegie" şi conține 75 de pagini[15].

După 1921, este ales apărător în Consistoriul eparhial alături de părintele iconom Paraschiv Drăghici, coleg de altar, şi părintele iconom I.D. Popescu de la biserica „Sf. Ilie", tot din Craiova[16].

Cu diverse ocazii, ține o serie de cuvântări la biserica Sf. Ilie din Craiova (21 ianuarie 1921 – aniversarea unirii de la 24 ianuarie 1859; 19 martie 1921 – centenarul revoluției lui Tudor Vladimirescu) şi în comuna Ghindeni – Dolj (2 mai 1921 – cu prilejul inaugurării monumentului dedicat eroilor din comună din Primul Război Mondial).

În cadrul „Societății Prietenii Ştiinței" secția Craiova, alături de preoții Gheorghe Ghia şi Dumitru Lungulescu, de dr. Aurelian Metzulescu (vicepreşedinte), dr. Drăgoescu, dr. M. Enculescu, P. Demetrescu şi domnişoara prof. Ghioculescu, a făcut parte din Comitetul pentru combaterea viciilor. Pe atunci principalele vicii erau alcoolismul, fumatul şi prostituția[17].

Preocupat permanent de evoluția şi eficacitatea învățământului teologic românesc, părintele Breasta publică studii şi articole generate de experiența sa la catedră şi de

---

[14] Elvira-Ecaterina Ivănescu, *Societatea ortodoxă națională a femeilor române (1910-1948; 1990-2001),* Editura „Universitaria", Craiova, 2001, p. 238, nr. 1, conform „Tabloul corpului didactic al Liceului Ortodox de fete din Craiova în anul şcolar 1921-1922 în care figurează ca prof. de religie, p. 240.

[15] „Dacia", Craiova, 20 martie, 119; „Protestarea", Craiova, III, nr. 8 din 28 martie 1919.

[16] *Anuarul Episcopiei Râmnicului Noului Severin, 1921-1925*, Tipografiile Române Unite, Bucureşti, 1924, p. 323.

[17] ***, *Societatea Prietenii Ştiinței Craiova,* în rev. „A.O.", I, nr. 1, ian. 1922, p. 91-93, 99-100; Adrian Butoi, Nicuşor Stanciu, *Contribuții la cunoaşterea istoriei Colegiului Național „Frații Buzeşti", vol. VI, 1882-2007,* Editura „M.J.M.", Craiova, 2007, p. 502-503.

studiile de peste hotare în periodice de specialitate cum era „Gazeta Şcoalei", „revistă didactică", care apărea la Craiova la începutul fiecărei luni în anii 1919-1945. Spre exemplu, unele constatări din articolul „Învățământul religios. Principii şi observații metodice" sunt actuale şi în prezent. La primul Congres al profesorilor de religie organizat la Bucureşti de Casa Corpului Didactic în mai 1924, părintele Breasta intervine şi solicită extinderea învățământului religios în toate formele de învățământ şcolar fără excepție, este de părere că învățământul religios trebuie unificat. Cu această ocazie este ales în comisia desemnată pentru elaborarea unui plan de unificare religioasă a învățământului religios românesc[18]. Părintele Breasta este şi un valoros autor de manuale şcolare şi alte lucrări dedicate elevilor, elevelor şi profesorilor de religie, cum au fost: *Explicarea Evangheliilor. Manual didactic pentru cls. II secundară,* Craiova, 1912, reeditată în anul 1936; *Învățământul religios, principii şi norme metodice,* Craiova, 1921.

Părintele Breasta, mai ales după primul război, a fost una din cele mai importante personalități craiovene în evoluția culturală a concetățenilor săi. Spre exemplu, în ziua 26 martie 1922, sub partronajul Societății „Prietenii Ştiinței", la Teatru Național, a susținut conferința foarte importantă pentru evoluția bisericii noastre naționale, sugestiv intitulată, „Rolul bisericei româneşti în trecut şi în prezent"[19].

„Pentru serviciile aduse învățământului în timpul de când funcționează", alături de alți 12 profesori craioveni printre care M. Steureanu, Mihail Statu, Gheorghe Poşulescu, Constantin Rădulescu, prin Înaltul Decret Regal nr. 2589/15.06.1922, i se conferă Medalia „Răsplata muncii pentru învățământ" clasa I[20].

În octombrie 1922, ca senator de Dolj în Parlamentul Constituantei, participă la încoronarea Regelui Ferdinand şi a Reginei Maria la Alba Iulia. Secretar al Senatului, contribuie la votarea Legii pentru declararea ca persoană morală a statului a Societății Eparhiale „Renaşterea" din Craiova. Părintele Grigore Popescu-Breasta a participat la discuțiile şi votarea legii şi statutului Bisericii Ortodoxe Autocefale Române, la Legea pentru ridicarea sa la rang de Patriarhie. Tot în 1922, ca senator, deoarece restaurarea bisericii domneşti Sf. Dumitru trena din lipsă de bani, părintele Breasta a adresat interpelare ministrului Cultelor, iar la îndemnul său, în 1923, Epitropia Bisericii Madona Dudu a acordat ajutor 100.00 de lei, care a permis acoperirea cu tablă a catedralei mitropolitane. De asemenea, în perioada 1 aprilie 1926-12 iulie 1927, când primar al Craiovei era avocatul I.B. Georgescu, părintele Breasta făcea parte din cei 37 de consilieri ai Craiovei (printre care amintim pe Nicolae P. Romanescu, Petre Cernătescu, Virgil Potârcă, Constantin Neamțu, Emanoil Tătărăscu, dr. Charles Laugier şi alții), care au avut un rol important în modernizarea oraşului Craiova prin continuarea lucrărilor de canalizare începute de fostul primar C.N. Popp[21].

Pr. Grigore Popescu-Breasta, în anul 1922, înființează la Craiova Seminarul Teologic „Sf. Grigore Decapolitul", iar din ziua de 5 octombrie 1927 devine epitrop al

---

[18] „Gazeta Şcoalei", 1 martie 1922, pp. 24-25; „Neamul Românesc", din 20 mai 1924, p. 3.

[19] ***, *Din mişcarea culturală craioveană*, în rev. „Gazeta Şcoalei", IV, nr. 3, 1 mart., 1922, p. 30.

[20] „Buletinul oficial al Ministerului Instrucțiunii Publice şi Cultelor", nr. 521 (mai-iunie), p. 328-329.

[21] Cezar Avram, Vasile Pleniceanu, Dinică Ciobotea, Sorin Lukacs, Leonida Nicolaescu, Ion Zarzără, *Craiova pagini de istorie şi civilizație*, III, *Amenajarea apelor. Canalizarea şi termoficarea oraşului Craiova*, Editura „Helios", Craiova, 1998, p. 108;

bisericii „Madona Dudu" unde slujea din 1919[22]. La 7 octombrie 1927, părintele iconom Breasta este desemnat epitrop ctitoricesc „cu unanimitatea ctitorilor" în semn de respect pentru rodnica sa activitate[23]. Relevant este exemplul unchiului său, Gheorghe Ionescu-Breasta, care a donat casa şi terenul respectiv bisericii „Sf. Gheorghe Nou", în urma apelurilor stăruitoare ale părintelui Grigore Popescu-Breasta din anii anteriori trecerii acestuia la cele veşnice, iar executor al voinţei sale testamentare este desemnat chiar acesta[24].

Luni 5 noiembrie 1928, mai ales prin osârdia sa, s-a pus temelia noului lăcaş al bisericii „Madona Dudu". Sfinţirea s-a făcut de către episcopul Vartolomeu Stănescu în prezenţa lui Alexandru Lapedatu şi a secretarului general al Ministerului Cultelor, Ştefan Brădişteanu. Din 1928 şi până la sfinţirea bisericii, timp de un sfert de secol, ridicarea impunătoarei catedrale „Madona Dudu" a fost principala preocupare a părintelui de fericită amintire Grigore Popescu-Breasta[25].

Ca director al Seminarului Teologic „Sf. Grigore Decapolitul", a reuşit să obţină localul Sanatoriului Bisericii „Madona Dudu", unde provizoriu să se poată desfăşura cursurile pentru absolvenţii a patru clase secundare veniţi din toată ţara, şi normalişti, necăsătoriţi, din Oltenia. Cursurile seminarului au fost deschise la 1 decembrie 1922 cu două clase V, cu 100 elevi, dintre care 20 bursieri şi 80 solvenţi. De asemenea, părintele Grigore Popescu-Breasta a putut să închege un colectiv de profesori cu o înaltă pregătire, din care amintim pe preoţii Anastasie Brădişteanu de la biserica Sf. Ilie, Dumitru Lungulescu de la Madona Dudu (practica liturgică), Victor Marghescu (arheologie), Marin Pretorian (istorie bisericească, drept bisericesc, liturgică teoretică), transferat de la Seminarul din Buzău, Marin Gronea (spiritual), Gheorghe Ceauşanu, C. Zamfirescu, Grigore Cristescu (limbi clasice – elină, latină, dogmatică), venit de la Seminarul din Roman, Ion F. Popescu, dar şi pe dr. M. Mandler pentru anatomie şi medic al internatului, evreu de origine. Personal, părintele Breasta a donat pentru seminar suma de 2000 lei încă din anul 1923. La 19 iunie 1926, părintele Breasta, în calitate de director, cu prilejul promovării primei promoţii de absolvenţi ai unui seminar teologic din Craiova, a rostit o cuvântare impresionantă din care citäm: „Generaţiei actuale i-a fost hărăzit de Cel de Sus să trăiască vremuri cum istoria niciodată nu le-a cunoscut; mari prin însemnătatea covârşitoare a evenimentelor petrecute chiar sub ochii noştri, grele prin chinuitoarele suferinţe ce am îndurat cu toţii şi pentru care vom mai îndura. Epilogul acestei zguduiri a omenirii este de adâncă tulburare morală socială, asemănătoare în ordinea fizică cu acele cutremuri mari de pământ ce lasă în urma lor ruine şi jale". Printre elevii seminarului s-au numărat Aurelian Bazilescu, viitor slujitor la biserica Sf. Arhangheli, Ştefan Băzăvan, preot la

[22] *** *Anuar 1921-1925...*, p. 364, nr. 8 – parohia Madona Dudu unde funcţiona de la 1 iulie 1922 şi avea grad onorific de iconom.

[23] Ioan Constantinescu, *Istoricul bisericii Maica – Precesta de la Dudu din Craiova,* vol. II, Tipografia „Apărarea Naţională", Craiova, 1927, p. 327.

[24] Vezi în anexă documentul inedit referitor la donaţie – SJAN Dolj, Primăria Craiovei, Serv. economic, dos. nr. 166/1939-1940, f. 4.

[25] Despre cei 25 de ani care au marcat construirea şi pictarea celui mai mare lăcaş ortodox din Craiova vom întocmi un studiu separat.

biserica Sf. Ilie, Dumitru Cinciu preot la biserica Mântuleasa, Ion Coliță din Cetate – Dolj şi Nicolae Marcău din Tismana – Gorj, ultimii doi morți în detenție sub regimul comunist, precum şi numeroşi alți colegi (peste jumătate din absolvenți), care au trecut prin închisorile comuniste. Seminarul a funcționat apoi la Casa Băniei până la 31 decembrie 1930, când a fost desființat mai ales din motive politice, dar şi economice generate de criza economică de atunci. În şedința din 5 noiembrie 1932 a Societății preoțeşti „Renaşterea", la apelul emoționant al părintelui Grigore Popescu-Breasta intitulat „Către foştii elevi ai Seminarului „Sf. Grigore Decapolitul" din Craiova", 50 de preoți foşti elevi ai seminarului şi prezenți la şedință au semnat un document prin care se stabilea înființarea unei asociații care să cuprindă pe toți foştii elevi ai acestui seminar. Cu acest prilej a fost adoptat statutul societății, care a fost recunoscută de episcopul Vartolomeu şi Tribunalul Județului Dolj. Preşedinte era părintele Grigore Popescu-Breasta, iar casierul societății părintele Dumitru Cinciu[26].

Părintele Grigore Popescu-Breasta a fost ales ca membru al delegației preoților olteni la Congresul Asociației generale a preoților ținut la Bucureşti în zilele de 30, 31 octombrie şi 1 noiembrie 1923. Din delegație mai făceau parte preoți cunoscuți ca Dumitru Preoțescu, Anghel Pârvănescu, Gh. Pârşcoveanu, Constantin Zamfirescu, Gheorghe I. Ghia, Elefterie Marinescu, Nicolae Cruceru Budele-Săscioara, D. Petrescu-Stoina, Sabin Popescu-Cernăteşti, Dolj[27].

În calitate de profesor, a avut legături permanente şi a predat la următoarele şcoli craiovene: Colegiul Național „Carol I", Şcoala ortodoxă de fete, Liceul „Frații Buzeşti", Şcoala „Regina Elisabeta". Părintele Grigore Popescu-Breasta a predat higiena şi religia la Liceul Comercial „Gheorghe Chițu" din Craiova în anii 1934-1936 şi 1939-1940. La Institutul grafic „Ramuri" a fost vicepreşedinte (membru fondator din 1912), a fost consilier municipal al Craiovei în anii 1924-1925, vicepreşedinte al Societății „Prietenii Științei" (a participat la constituirea sa în 1915 alături de Charles Laugier şi C. D. Fortunescu), a făcut parte din clubul de constituire al Societății „Renaşterea" şi la recunoaşterea sa ca persoană juridică. Părintele Grigore Popescu-Breasta a fost epitrop la biserica „Sf. Gheorghe Nou" din Craiova[28]. Din 1928, începe construcția noii biserici „Madona Dudu" din Craiova. Peste 10 ani (septembrie 1938), se pensionează după 35 de ani ca profesor de religie şi litere de la Colegiul Național „Carol I" Craiova, iar de la 1 ianuarie 1940 se pensionează ca preot de la biserica „Madona Dudu", ca urmare a unei grele operații.

---

[26] Pr. Gr. Popescu-Breasta, *O chemare*, în „Renaşterea", XII, nr. 5, mai., 1933, p. 197-198.

[27] ******Asociația generală a preoților*, „Renaşterea", II, nr. 10, nov., 1923, p. 329-330.

[28] Elefterie D. Marinescu, *Preoți craioveni de ieri (1922-1965),* ms. dactilografiat, p. 52-58; Nicolae Andrei, Gheorghe Pârnuță, *Istoria învățământului din Oltenia,* Editura „Scrisul Românesc", Craiova, 1977, p. 262; Rodica Pospai-Păvălan, *Oameni de alaltăieri, de ieri şi de azi din Piemontul Bălăciței,* în vol. *Istorie, cultură şi civilizație în Piemontul Bălăciței,* Editura SITECH, Craiova, 2013, p. 829-830; *** *Anuar Grupul Şcolar Comercial Craiova. 1877-1977. Centenar,* Craiova, 1977, p. 13; ***, *Anuarul Seminarului Teologic „Sfântul Grigorie Decapolitul" din Craiova pe anii şcolari 1922-1926,* alcătuit sub îngrijirea părintelui iconom Grigore Popescu-Breasta, Directorul Seminarului, 1927, Editura „Scrisul Românesc", Craiova 1927, p. 5-9, 14-15, 17, 23, 30, 31, 93; ***, *Dicționar…*, p. 171-172; ****Repere…*, p. 268-269.

„Ca un semn al dragostei mele nețărmurite față de biserică, căreia i-am închinat munca întregii mele vieți, am donat în 1939 biblioteca mea Societății preoțești „Renașterea", spre folosul și pentru trebuința fraților preoți, iar Colegiului Carol I, unde am fost profesor, un legat de două milioane lei, din venitul cărora să se cumpere cărți elevilor săraci, dar silitori, din seria B, unde am profesat timp de 30 de ani. Am făcut acest gest cu credința că cei ce vor veni după mine vor face mai mult pentru biserica și școala română."

Pr. Grigore Popescu-Breasta, profesor și fost senator pentru Dolj, alături de preoții Ion Tomescu pentru județul Vâlcea, Victor Dobrescu pentru județul Gorj, de Lupăncescu pentru județul Romanați, Ioan D. Popescu – prefect și fost deputat de Dolj, în ziua de 8 mai 1939 a semnat un memoriu către Regele Carol al II-lea în care solicita înființarea Mitropoliei Olteniei[29].

Adept al ajutorării celor săraci, părintele Breasta, printre multe ajutoare date săracilor, la 11 februarie 1940, a donat importanta sumă de 2000 lei pentru cantina „Iubirea Aproapelui" înființată de vrednicul de pomenire părinte Gheorghe Demetrescu de la biserica Sf. Gheorghe Vechi[30].

Părintele Grigore Popescu – Breasta a ajutat foarte mult refugiații basarabeni și mai ales confrații săi de altar. Astfel, a ajutat la înmormântarea părintelui basarabean Petre Ababii (1903-1944), la 27 marie 1944, și i-a adăpostit familia, pe părintele cărturar basarabean Paul Mihail l-a consultat fiul său Grigore, care era medic, și l-a salvat de la moarte[31].

În anul 1948, pensia i-a fost tăiată, iar în anul 1950 casa i-a fost naționalizată. La 10 martie 1955, a trecut la cele veșnice și a fost înmormântat la cimitirul „Sineasca" din Craiova. Pe mormântul său pe o carte deschisă, din marmură, scrie:

„Tată iubit! Părinte neasemuit,
Desăvârșit profesor, orator vestit!
Cu vorbe înțelept, blând, convingător
Ai îndrumat pe toți spre rodnic viitor.
Viața-ți cinstită, de muncă și abnegații
E pildă vie pentru multe generații.
Printre – acei ce l-au admirat și l-au iubit,
Mândru oltean din Valea Jiului însorit[32].

---

[29] *Dările de seamă (1 aprilie 1938 – 8 noiembrie 1939) ale secțiunilor: culturală, administrativă și economică ale Sfintei Episcopii a Râmnicului Noului Severin către Adunarea Eparhială din 26 noiembrie 1939*, Tipografia Eparhială a Sfintei Mitropolii, Râmnicu-Vâlcea, 1939, p. 86-87.

[30] *Dările de seamă ale secțiunilor: culturală, administrativă și economică ale Sfintei Mitropolii a Olteniei, Râmnicului și Noului Severin către Adunarea Eparhială din 23 iunie 1940*, Tipografia Eparhială a Sfintei Mitropolii, Râmnicu-Vâlcea, 1940.

[31] Paul Mihail, *Jurnal (1940-1944) și corespondență*, ediție îngrijită de Eugenia Mihail și Zamfira Mihail, Editura Paideia, București, 1999, p. 213-214.

[32] Prof. Maria Munteanu-Breasta, *Preotul profesor Grigore Popescu-Breasta, o mare personalitate clericală*, în „B.O.R", CXX, nr. 7-9, 2002, p. 119.

O bună parte din biblioteca sa (839 volume) a fost donată de către fiul său, dr. Gr. Gr. Popescu-Breasta, Bibliotecii Mitropoliei Olteniei, iar alte cărți de până în 1830, în număr de 9, au ajuns la Muzeul Olteniei[33].

Opera

- *Viața şi activitatea Sf Barnaba,* Bucureşti, 1902;
- *Sfântul Ierarh Nicolae (6 Decembrie),* în „B.O.R.", XXVII, 1903, nr. 9, p. 1070-1074;
- *Dumineca Lăsatului sec de brânză (a Izgonirii lui Adam din Rai),* în „B.O.R.", XXVII, 1904, nr. 11, p. 1314-1318;
- *Dumineca a III-a din Postul Mare (a Sfintei Cruci),* în „B.O.R.", XXVII, 1904, nr. 12, p. 1428-1432;
- *Veniamin Costache,* curs popular, Craiova, 1910;
- *Raport privind situația învățământului religios în şcolile din Germania*, în „B.O.R.", XXXV, 1912, nr. 10 (ian.), pp. 1141-1160; nr. 11 (fbr.), p. 1287-1293, nr. 12 (mart.), p. 1398-1403; XXXVI, 1912, nr. 1 (apr.), p. 73-85;
- *Învățământul religios din şcolile din Germania*, Craiova, 1912;
- *Către Preoțimea Română*, Craiova, 1912, 113 p.;
- *Cuvântare rostită în biserica Madona Dudu din Craiova cu prilejul Te-Deum-ului făcut de Liga Culturală (24 ianuarie 1912),* în „Biserica Ortodoxă Română", XXXVI, 1912, nr. 1, apr., p. 88-92.
- *Explicarea Evangheliilor. Manual didactic pentru cls. II secundară,* Craiova, 1912, reeditată în anul 1936.
- *Predici şi cuvântări ocazionale*, Craiova, 1914 şi 1922;
- *Lacrămi din pribegie*, Craiova, 1919;
- *Rolul bisericii în realizarea idealului nostru național,* în rev. „Democrația olteană", I, nr. 2, Craiova, 11 apr. 1919, pp. 32-33;
- *Învățământul religios, principii şi norme metodice,* Craiova, 1921;
- *Două cuvântări de preot Grigore Popescu-Breasta, fost epitrop bisericesc al Bisericii Maica Precesta Dudu*, Tipografia „Apărarea Națională", Craiova, 1928;
- *Spulberarea calomniilor aduse părintelui Gr. Popescu-Breasta, fost director al Seminarului Teologic din Craiova,* Tipografia „Apărarea Națională", Craiova, 1932, 31 p.

---

[33] Toma Rădulescu, Violeta-Margareta Stănescu, *Carte veche românească din colecția Muzeului Olteniei Craiova,* Catalog, I, Craiova, 2008, p. 32, nr. 19 (*Antologhion,* Râmnic, 1766), p. 38, nr. 24 (*Apostol*, Bucureşti, 1774), p. 39, nr. 26 (*Minei pe luna octombrie*, Râmnic, 1776), p. 44-45, nr. 31 (*Minei pe luna aprilie*, Râmnic, 1780), p. 47-48, nr. 33 (*Minei pe luna mai*, Râmnic, 1780), p. 56, nr. 42 (*Octoih*, Blaj, 1792), p. 82-83, nr. 75 (*Evanghelie*, Buda, 1812), p. 92-93, nr. 88 (*Ceaslov*, Râmnic, 1814), p. 110-111, nr. 114 (*Psaltire,* Buda, 1818); Alexandru Bădăuță, Dumitru Bălaşa, *Valori muzeale şi cărturăreşti din Arhiepiscopia Craiovei,* în rev. „Mitropolia Olteniei", nr. 5-6, 1970, p. 452.

BISERICI ŞI PREOŢI DIN LOVIŞTEA ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Nicolae Moga

În timpul Primului Război Mondial, ţinutul din partea de nord a judeţului Vâlcea, adică depresiunea Loviştea şi munţii dimprejurul acesteia, au fost teatrul unor lupte înverşunate între armata română şi trupele austro-germane. În Loviştea vâlceană *„se afla Subgrupul Lotru comandat de col. Moşoiu Traian, format din Regimentul 5 Vânători, Regimentul 2 Infanterie, Batalionul 1/44 Infanterie, 2 baterii de munte de 75 mm, o baterie de 85 mm. şi o alta de 55 mm”*[1].

Cu mult înainte de intrarea României în război, forţe importante, din punct de vedere militar, au fost concentrate pentru lucrările de la şoseaua strategică de pe culmea munţilor, ce făcea legătura între Valea Latoriţei şi Valea Jiului, ca de altfel şi pentru lărgirea potecilor şi drumurilor de munte dintre Voineasa şi Sibiu. Liniile de fortificaţie existente şi astăzi pe culmile munţilor Lotrului demonstrează hotărârea de a se apăra a localnicilor.

Pe lângă distrugerile şi pagubele pe care armatele inamice le-au pricinuit populaţiei, acestea au provocat şi multor instituţii nenorociri din comunele loviştene. Dintre aceste instituţii care au fost jefuite, distruse şi batjocorite în parte, amintim: şcolile, primăriile, bisericile şi preoţii acestora.

Pentru a susţine cele de mai sus, arhivele păstrează între coperţi tari, în file, catalogate pentru veşnicie, multe evenimente din această perioadă şi care acum peste timp, la 100 de ani de la Primul Război Mondial, dau mărturie în scris.

Preotul Graţian Georgescu, de la **Parohia Voineasa**, a fost maltratat, batjocorit şi *„umilit în public”*, pentru faptul că s-a opus să închidă biserica, aşa după cum se ordonase în primele zile ale ocupaţiei. În Voineasa în timpul ocupaţiei germane au fost aduşi prizonieri ruşi şi italieni. Comandantul lagărului era brutal cu localnicii iar primarul a fost de nenumărate ori bătut şi înjurat. *„Soldaţii au luat uluca (bisericii) pentru împrejmuirea casei parohiale”*[2] şi au folosit-o în alte scopuri. În timpul ocupaţiei austro-germane, Pr. Graţian Georgescu se adresează, la data de 15 iulie 1918, protopopului de Vâlcea pentru a interveni la episcop şi a-i comunica hotărârea pe care a luat-o, anume dacă mai *„poate rămâne mai departe la postul ce i-a fost încredinţat”*[3], deoarece localitatea era în stăpânire străină. La data de 29 decembrie 1919, preotul paroh înaintează un raport în care arată toate stricăciunile suferite de biserica din Voineasa, din cauza *„invaziei nemţilor”*, după cum urmează:

---

[1] Sergiu Purece, Petre Bardaşu, Gheorghe Simeanu, *Ani de restrişte*, Editura Antim Ivireanul, Râmnicu-Vâlcea, 1997, p. 15.

[2] Arhiva Arhiepiscopiei Râmnicului, *Protoieria Loviştea*, Parohia Voineasa, pachet l, f. 26.

[3] *Ibidem*, f. 6.

1. „un clopot de 275 kg;

2. trei policandre fiind ridicate de nemți și apoi redate în urma stăruinței noastre, au suferit oarecare stricăciune, așa că trebuie să cheltuim cel puțin 300 lei pentru a le îndrepta;

3. un sfeșnic de argint cu trei făclii, frânt de soldații nemți;

4. una sticlă cu sf mir;

5. steluța de la sf proscomidie stricată;

6. un rând de procovețe de la sf proscomidie;

7. una cană de fier pentru spălat la sf proscomidie;

8. una ceașcă de argint pentru căldură;

9. un epitrahil nou; i s-a luat galonul;

10. *la două sfeșnice de alamă li s-au stricat mânerele de lemn în care se pun făcliile;*

11. trei fețe de masă;

12. un anastasimatar;

13. un orologiu mic;

14. un Apostol vechi;

15. un tipic bisericesc;

16. una cutiuță de argint pentru purtat la sf taine;

17. o pereche de foarfeci;

18. un miruitor de argint;

19. o cantitate de lumânări de ceară curată de 30 kg.

Dintre aceste obiecte, parte ni s-au luat de față cu noi, iar parte în timpul evacuării comunei, pentru care vă rugăm să binevoiți a stărui să ni se restituie costul spre a putea să ne procurăm altele"[4].

Distrugerile provocate bisericii Voineasa de către nemți au fost în valoare de 1415,50 lei fără clopot[5]. Clopotul cel mare luat de nemți avea 275 kg. Clopotul a fost înlocuit cu altul, dăruit de familia Oancea în 1920, pe care este scrisă mențiunea; *„în locul celui luat de armatele dușmane"*[6]. Pe lângă pagubele amintite mai sus, amintim și *„două sfeșnice mari de alamă stricate de soldații germani"* constatate și consemnate mai târziu. În drumul către retragere, armatele germane trăgeau cu tunurile spre biserică, din punctul Poiana Florilor, cu intenția de a o distruge, dar obuzele au căzut în împrejurimi, fără a o atinge.

La **Parohia Brezoi**, Preotul N. Ionescu este anunțat la 11 septembrie 1917 că atunci când va săvârși diverse servicii religioase prizonierilor din lagărul de la Brezoi, va lua parte și comandantul lagărului. Aceste servicii trebuiau oficiate în anumite zile stabilite din vreme, după cum urmează; 22 februarie, 21 august, 18 noiembrie, 16 și 26 decembrie 1917, la orele 11[7]. La 1 octombrie 1918, preotul N. Ionescu arată că, la

---

[4] *Ibidem*, f. 16-17.

[5] *Ibidem*, f. 69.

[6] Preot Nicolae Moga, Maria-Magdalena Moga, *Biserica „Sfântul Ierarh Nicolae", Voineasa, Vâlcea*, Editura Offsetcolor, Râmnicu-Vâlcea, 2001, p. 37.

[7] Arhiva Arhiepiscopiei Râmnicului, Protoieria Loviștea, Parohia Brezoi, 1912-1920, pachet nr. LII, dosar nr. 53, f. 2.

întoarcerea în localitate *„am găsit biserica devastată de toate obiectele de metal prețios, între care şi trei clopote, fără a şti cine le-a luat”*[8]. Preotul N. Ionescu a fost bătut de nenumărate ori de un căpitan german, comandantul regiunii Brezoi, fără vreun motiv[9]. Preotul paroh anunță printr-un raport preşedintele comisiei de anchetă al județului Vâlcea, la data de 10 mai 1919, că *„în timpul invaziei de către trupele germane şi austroungare, au devastat, distrus şi ridicat cu forța, următoarea avere a bisericii:*

1. uşa principală de la intrarea în biserică, spartă şi broasca stricată;

2. grădina, curtea şi cimitirul bisericii au fost prefăcute în obor de cai, în anul 1918 pentru vitele comandaturii germane din localitate, chiar şi tinda bisericii le servea drept adăpost;

3. biserica ne-a fost luată forțat şi întrebuințată de preoți militari ai trupelor, pentru serviciile lor;

4. întregul mobilier şi obiectele necesare cultului şi anume;

5. un clopot mare;

6. un clopot mijlociu;

7. un clopot mic;

8. o cristelniță de aramă pentru botezat copiii;

9. zece candele de argint de China;

10. o cădelniță nouă de alamă;

11. o veche – // –;

12. două sfeşnice de masă, de alamă masive-antice;

13. – // – bronz aurit cu câte şase suporturi pentru lumânări;

14. – // – alamă albă (fier);

15. o cruce de masă, de argint de China;

16. un chivot pentru sfintele taine de China;

17. un rând de sfinte vase, complet de argint de China;

18. un rând de sfinte vase, complet de cositor;

19. un policandru de alamă galbenă şi bronz aurit, nou, cu 12 raze;

20. – // – de bronz aurit vechi cu 12 raze;

21. – // – alamă galbenă, masiv cu 18 raze, demontat;

22. două sobe goden – belgiene, noi, sparte;

23. cincizeci kg. lumânări de ceară galbenă;

24. 10-15 l. untdelemn;

25. o pereche cununii de alamă, galbenă, noi;

26. – // – albă, vechi;

27. Întreaga arhivă a bisericii şi

28. Întreaga bibliotecă parohială...

Pagubele ce s-au adus se ridică la suma de lei 17 940.[10]”

---

[8] Pr. Dr. Preoteasa Daniel, prof. Preoteasa Ana Maria, *Monografia Parohiei „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” Brezoi I,* Editura Studis, Iaşi, 2012, p. 17.

[9] *Ibidem*, p. 17.

[10] Arhiva Arhiepiscopiei Râmnicului, Protoieria Loviştea, Parohia Brezoi, pachet lll, 1912-1920, dosar nr. 56, f. 27.

De menționat că autoritățile militare de ocupație au luat clopotele bisericii în anul 1917[11].

În biserica veche din Brezoi, construită din lemn, de vrednicul de pomenire Episcop Iosif al Argeşului (1793-1820), în anul 1789, soldații germani au făcut focul în ea.

De la **Parohia Boişoara**, preotul Oprea Popescu anunța că trupele inamice au provocat următoarele pagube;

1. „ *De la biserica parohială din satul Boişoara s-au ridicat 2 clopote în greutate de 120 kg. în valoare de 2000 lei, toate vasele sfinte, un chivot, crucile de metal, 2 cădelnițe, policandrul, candele, toate acoperămintele sau procovețele, veşmintele, s-au distrus străniile şi s-au luat şi cărțile de ritual.*

2. De la biserica filială din satul Găujani s-au luat 3 clopote în greutate de 200 kg. valorând 3000 lei, toate vasele sfinte, un chivot, două cădelnițe, crucile de metal, Sf Antimis, veşmintele, policandru, toate candelele şi orice au găsit de metal precum şi cristelnița.

3. De la biserica filială din satul Bumbuieşti, s-au luat 2 clopote în greutate de 150 kg. valorând 2500 lei, toate vasele sfinte, un chivot, 2 cădelnițe, un policandru mare, toate candelele, crucile de metal, o cristelniță de botez, toate acoperămintele Sf vase şi toate veşmintele.

Osebit de jafurile ce le-au făcut, s-a servit de biserici ca de închisori şi le-a transformat în magazii unde adunau toate lucrurile din sate.[12] ”

De asemenea, **Biserica din Câinenii de Argeş** a fost lovită de un brand, în dreptul uşii de la intrare, urmă ce se poate observa şi astăzi. În cimitirul bisericii au fost executați şi înmormântați trei ungureni din Poiana Sibiului, pentru că au călăuzit pe nemți, să ajungă prin munți până la Câineni[13].

Biserica cu hramul „Sfântul Nicolae” din **Câinenii Mici**, zidită la 1733, în timpul ocupației germane a avut de suferit, fiind transformată în închisoare pentru prizonieri, apoi în dormitor cu paturi suprapuse pentru soldați, care au stricat duşumelele şi au afumat pictura, iar partea de jos au folosit-o ca grajd pentru cai[14].

Soldații germani au făcut focul în biserica din **Titeşti**, în perioada 25-30 octombrie 1916[15].

Printre bisericile distruse parțial de bombardamentele duşmane amintim şi biserica din **Călineşti**, care a rămas fără piatra sfintei mese, având nevoie de o nouă sfințire[16].

De asemenea, cupola şi o parte din Sfântul Altar al **Schitului Cornet** au fost distruse de bombardamentele inamice. Dintr-o însemnare făcută pe o Cazanie reținem că

---

[11] *Ibidem*, f. 28.

[12] Arhiva Arhiepiscopiei Râmnicului, Protoieria Loviştea, Parohia Boişoara, 1919-1928, pachet nr. LI, dosar 4/ 1921, nenumerotat.

[13] Nicolae Moga, *Loviştea în date*, Editura Agnos, Sibiu, 2011, p. 128.

[14] Pr. Dr. Laurențiu Rădoi, *Vâlcea vatră de cultură şi spiritualitate românească*, Editura Alma Mater, Sibiu, 2012, p. 215.

[15] Nicolae Moga, *op. cit.*, p. 128.

[16] Pr. Dr. Laurențiu Rădoi, *op. cit.*, p. 490.

„Mănăstirea era surpată de obuze germane şi ploua înăuntru pe cărți şi pe ce mai rămăsese, erau cărțile călcate de cai şi udate de ploaie, timp de 8 săptămâni"[17]. Având aceste date am putea presupune că schitul a fost bombardat pe data de 8 septembrie 1916. Marele savant Nicolae Iorga descrie situația schitului după evenimentele petrecute în timpul Primului Război Mondial astfel: *„într-un luminiş răsare turnul, fulgerat de bomba germană, al Cornetului. Biserica întreagă e spintecată la altar de năpraznica lovitură. Frânturi de odăjdii profanate zac prin colțuri supt praf Icoanele au dispărut, arse de focul avangardelor degerate. În fund, între zidurile roase de ani ale cetății, care odată înconjura lăcaşul, cele dintâi cruci ale începutului apărării noastre din 1916. Le-ar putea îngriji băieții de la Silvicultură, care sunt trimişi la practică în solida zidire de piatră pe care Eforia a pus-o alături de biserica lui Mareş Băjescu. Inscripția din 7174 de la facerea lumii, 1666 de la Hristos, scrisă în piatră, pe vremea lui Radu vodă Leon, de popa Stan din Băjeşti, cel „mult greşit", a rămas neatinsă, clară şi armonioasă, cum a tăiat-o în piatră mâna deprinsă a părintelui. Opera de zugrăvire a meşterilor refacerii din secolul al XVIII-lea, Mihai, Radu, Iordache (1761) nu s-a distrus cu totul. De jur împrejurul zidului, care nu s-a rupt de zguduitura exploziei, se înşiră pătrate de faianță, de culoare închisă, cuprinzând cercuri rotunde în jurul celor două linii încrucişate de la mijloc. Şi măreț se ridică turnul clopotniței la intrare, cu zigzagul de cărămizi supt acoperiş, cu punctele rotunde de smalț, care picură arcadele şi se înşiră de-a lungul zimților de sus"*[18].

Preotul Florea Pleşanu, din Mălaia, a fost prins de nemți pe drumul Piteştiului. Pus să curețe cizmele unui soldat prusac, a refuzat. Pentru acest lucru a fost bătut şi schingiuit după care a rămas surd toată viața. Starea aceasta era generalizată, încât se afirma la un moment dat că *„este surd aproape complet"*[19].

Preotul Oprea Popescu din satul Bumbuieşti, comuna Boişoara, a fost obligat să se refugieze la Tecuci, pentru că era urmărit de nemți. Aici şi-a schimbat numele din Ştefănescu în Popescu pentru a i se pierde urma şi a se putea întoarce la Boişoara ca să slujească.

Pr. Ioan Negoiescu din satul Grebleşti, comuna Câineni, a participat la spitalul de eliberare al Corpului 1 de Armată, de unde a fost demobilizat în martie 1918. Despre această perioadă el a lăsat prețioase însemnări, prin cele trei tomuri, de 1435 pagini. Acest preot a dezgropat şi adunat din hotarul comunei *„unde a fost frontul din perioada Primului Război Mondial peste şase sute cincizeci de eroi cu osemintele lor"*, pe care le-a aşezat în opt rânduri, într-un mormânt comun *„unii lângă alții, în linie dreaptă în curtea bisericii vechi din Grebleşti şi i-a înmormântat cu toată cinstea cuvenită"*[20].

---

[17] Nicolae Moga, *Sfântul Schit Cornet*, Editura Credința strămoşească, Iaşi, 2008, p. 41.

[18] Nicolae Iorga, *România mamă a unității naționale cum era până la 1918*, Bucureşti, 1939, p. 111-112; Nicolae Moga, *Loviştea...*, p. 130-131.

[19] Arhiva Arhiepiscopiei Râmnicului, 1877-1926, dos. 128, inv. 87, f. 12.; Preot Nicolae Moga, *Mălaia. Repere monografice*, Editura Conphys, Râmnicu-Vâlcea, p. 50-51.

[20] Preot Ioan Negoescu-Hagi, *Călătoria la locurile Sfinte-Ierusalim, 1908*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2008, p. 118.

În urma păcii de la Bucureşti, Imperiul Austro-Ungar a anexat comunele din nordul județului Vâlcea: Voineasa, Racovița şi Câineni[21]. După ocuparea acestui teritoriu, ocupanții au exploatat bogățiile solului şi subsolului.

Cu toate necazurile pe care le-au îndurat, preoții bisericii noastre au sprijinit pe credincioşii lor în acele momente grele prin care au trecut, dacă ținem seama că autoritățile civile erau subordonate noilor autorități. Preotul a rămas singurul în comună, cel care mai alina suferințele păstoriților săi.

[21] Arhivele Statului Vâlcea, fond Prefectura Județului Vâlcea, dos. 98 /1919, f. 184-191.

PREOT IOAN NEGOESCU-HAGI. JURNAL DIN ARMATĂ

Nicolae Moga

Ţin şi deschid cu profundă şi justificată emoţie *Jurnalul de armată* al Preotului Negoescu Ion, fost preot la Parohia Grebleşti, comuna Câineni, judeţul Vâlcea, care conţine însemnări din Primul Război Mondial. Jurnalul curpinde mai multe caiete. Prin amabilitatea strănepotului Preotului Negoescu Ion, acum preot la Parohia Grebleşti, am primit spre cercetare, tomul al II lea, în care este consemnată zilnic activitatea pe front în perioada 20 iulie 1917 – 17 ianuarie 1918 (Sascut), între paginile 471-1033 (care s-au păstrat până acum).

Preotul Negoescu Ion s-a născut în comuna Boişoara, judeţul Argeş (acum Vâlcea) la 5 mai 1859, din părinţi creştini plugari. Tatăl său, Vâlcu Popescu, era fiul preotului Lion Popescu din Boişoara, iar mama sa, Petria Boureci era de fel din Perişani. La 40 de zile de la naştere, a fost înfiat de unchiul său, preotul Popescu Ion din Grebleşti, căruia îi murise cel de-al şaselea copil. A învăţat primele clase în Grebleşti, apoi Rm. Vâlcea, Curtea de Argeş. Între anii 1874-1878 a urmat cursurile Seminarului Teologic Ortodox de la Curtea de Argeş. După ce s-a căsătorit, a fost hirotonit preot la 15 aprilie 1881, de către Episcopul Ghenadie Petrescu, pe seama Parohiei Grebleşti. În anul 1892 a iniţiat şi susţinut construirea unei şcoli, pentru că elevii învăţau numai iarna, în casa sa. În anul 1898 a fost hirotesit duhovnic de Episcopul Gherasim Timuş, Episcopul Argeşului.

La data de 24 aprilie 1905, a înfiinţat Banca Populară Grebleşti – Boia, fiind desemnat timp de patru ani casier al acesteia.

În anul 1908, în perioada 16 mai – 24 iunie, a călătorit la Locurile Sfinte, consemnând într-un jurnal, zilnic, toată această perioadă.

Între anii 1910-1919, a ridicat biserica nouă din Grebleşti.

A fost mobilizat la 10 august 1916, la trenul sanitar permanent nr. 4, avându-l comandant pe maiorul dr. Ioan Puţureanu, de la Olăneşti. La 1 noiembrie 1917, a fost mutat la spitalul de evacuare de la Sascut, unde a stat 4 luni. Din 1 martie 1918, până la 1 aprilie 1918, a fost transferat la Regimentul 69/77 Dorohoi – Infanterie, când a fost demobilizat. La 1 ianurie 1918, a fost avansat la gradul de căpitan, cu ordin expres primit de la ministrul de Război.

A scris istoria şcolii, a bisericii din Grebleşti, o culegere de proverbe, jurnal la Locurile Sfinte, 1908[1], jurnal de front (trei tomuri 1435 pagini), despre religia popoarelor antice, despre medicină şi despre legi.

[1] Preot Ioan Negoescu-Hagi, *Călătoria la Locurile Sfinte, Ierusalim, 1908*, Editura Homo Religiosus, Dacia, Cluj Napoca, 2008, p. 188.

Între anii 1919-1922, cu ajutorul fratelui Bascoveanu Ioan, a dezgropat şi a adunat în hotarul comunei Câineni, peste 650 de eroi cu osemintele lor, pe care le-a aşezat în 8 rânduri, într-un mormânt comun, unii lângă alţii, în curtea bisericii vechii, pe care i-a înmormântat cu toată cinstea.

Jurnalul din armată este doar o filă din tripla cronică a războiului care a început în august 1916, cu luptele din Ardeal, a atins maximum de intensitate pe frontul din 1917 şi a continuat cu evenimentele din anul 1918.

S-a pensionat la 1 decembrie 1930, fiind urmat la biserică de fiul său, Nicolae.

Meritul principal al autorului este acela că a găsit timpul necesar pentru a reţine şi nota zilnic evenimentele cele mai importante care au avut loc în acest război, pe front, sau despre ce se petrecea în teritoriul liber sau cel ocupat. Jurnalul este un document veridic, o istorie vie şi plină de patetism a unei epopei a poporului nostru. Valoarea jurnalului constă în aceea că autorul nu este numai un simplu spectator care stă deoparte şi asistă, ci el este personaj care este implicat. În toiul luptelor a ştiut să sădească în inima soldaţilor încrederea în şefi, în sine şi în victorie. A contribuit la alinarea suferinţelor celor răniţi în luptă iar eroilor căzuţi li s-au săvârşit toate serviciile religioase după rânduiala creştină.

Acest jurnal este un document original şi prezintă în el descrierea faptele eroice ale soldaţilor români pe câmpul de luptă în Primul Război Mondial, peisaje, localităţi, portretizări laconice ale unor conducători de armate. Sunt arătate marile viruţi ale poporului nostru, ca de altfel şi deplângerea unor degradări morale ivite ici şi colo, sau condamnarea necruţătoare a unor pactizări cu duşmanul, care au îngreunat suferinţa populaţiei rămasă sub ocupaţie.

Operă a unui preot de regiment, jurnalul are împătrită valoare: literar – istorică, religioasă, morală şi socială. Din punct de vedere literar, poate fi o cronică a unei epopee descriptive, pentru că descrie felul cum s-au desfăşurat luptele într-o perioadă de timp, cu întocmirea unor portrete de luptători, făcute de autor, ca participant activ, deci veridice şi originale, ale luptătorilor din tranşee, ale ofiţerilor şi soldaţilor. Din punct de vedere religios, jurnalul înfăţişează, direct, istorisirea activităţii unui preot pe front, afirmând prezenţa Bisericii noastre în astfel de momente hotărâtoare pentru destinul naţional pe de o parte şi pe de altă parte de nevoile duhovniceşti ale soldaţilor. Sunt menţionţi mulţi preoţi, participanţi pe front, înfrăţiţi în diferite slujbe, în suferinţă şi aceeaşi grijă. Rugăciunea, iertarea, sfinţirea, liturghia, împărtăşania, au fost mijloace specific Bisericii prin care a contribuit la întărirea şi stimularea forţelor sufleteşti în luptă, la crearea avântului, sau a ceea ce în limbajul războinic numim spiritul de sacrificiu. Războiul scoate la suprafaţă energii ascunse în sufletul eroului, sau josnice. Ca preot el a înregistrat pe cele eroice, dar le-a condamnat şi pe cele josnice.

Momentele descrise în acest jurnal zilnic au fost o formă prin care părintele şi-a topit sufletul de dor faţă de cei dragi, de familia sa, de credincioşii săi şi o alungare a suferinţelor războiului, simţindu-se mai aproape de ai săi, încât depărtarea nu o mai simţea, ca fiind tristă.

„...Populația [cehă] a refuzat a se înscrie la împrumuturi, rezervele alimentare au fost refuzate a le da guvernului, tot poporul ceh a fost contra Monarhiei pe toate căile. Soldații cehi au refuzat categoric a se bate pentru Austro-Ungaria. În Serbia şi în Galiția ei au izbutit de au corupt o mare parte din Armata Împărătească şi au dezorganizat-o. Cehii au plătit din vechile datorii de suferințe şi dureri ale lor. Reg. 2 Ceh n-a voit să meargă în Serbia contra oraşului Valievo. Reg. 102 Ceh a fraternizat cu sârbii şi s-au predat [lor] şi a adus dezastrul la Colubara în Armata lui Poturech. Reg. 36 s-a revoltat în cazărmi. Reg. 88, în Carpați, a voit a se preda ruşilor. Reg. 35 de la Pilsen a coborât de la tren în câmpul luptei de la Galiția. După ½ ceas, a intrat în tranşeele ruseşti cu mare bucurie. Reg. 28, la 8 aprilie 915, în Carpați, trece la ruşi şi pe dată a luat atacul împotriva nemților. Osebit [de acestea, au existat] revoltele poporului civil. Germanii şi Austro-Maghiarii s-au servit de tunuri şi mitraliere [pentru] a pedepsi aceste dezertațiuni în care s-au ucis mii de [?, şi] mii de oameni. To[a]te acestea au întărâtat pe cei asupriți asupra putredei împărății blestemate. Din cauza armatei [austro-ungare] a suferit şi populațiunea civilă cumplit, închisorile gem de Cehi-Slovaci. Spânzurătorile a[u] umplut colțurile drumurilor. Mânați soldații de unguri şi nemți, au pierit mii de mii pentru a apăra cauza străină. Închisorile gem şi furcile a[u] omorât nevinovații R.[omâni], ardel.[eni]. Nefericite[le] popoare ale Austro-Ungar[i]e[i] to[a]te sunt contra Monarhiei barbare. Cehii s-au revoltat, ardelenii prizonieri s-au înarmat contra duşmanului.

Cum se va înfățişa sinistra şi zdrențuita Austro-Ungarie la pacea popoarelor? Strigătul acestora va fi unul şi acelaşi şi drept: *Distrugeți Austro-Ungaria!* Bătrâna şi Heroticlita împărăție trebuie să cază în muzeul de Monstruozități al istoriei

Palatul Măgura Caşinului: Pe şoseaua Valea Putnei-Iacobeni, inamicul a încercat 2 atacuri, dar a fost respins, luându-se prizonieri. La sud de Valea Caşinului, trupele noastre a[u] ocupat Palatul Măgura, luând prizonieri 100 [de] soldați şi 5 ofițeri. To[a]te atacurile [de] pe Siret au fost respinse. Pe Dunăre – linişte.

30 de aeroplane germane au fost prăbuşite la 18 şi 19 iulie [1917] de către aeroplanele engleze.

La Salonic, bulgarii au fost bătuți lângă lacul Prespa de franco-englezi, cari le-au făcut mari pierderi. Ruşii au bătut pe germani la sud de Pripet, lângă Pavel, şi la nord de Nistru, luându-le un mare număr de prizonieri (1000 şi ...*ind*...).

Traiul Prizonierilor Români: Din scrisorile a 15 soldați români prizonieri se poate vedea mizeria în care trăiesc aceşti nenorociți, cu 300 gr. pâine sec. [secară?] pe zi; au scris acasă să le trimită legume şi mâncare; [asta], pe când eu am văzut cu ochii [mei] că prizonieri[i] unguri la Chrisoveloni nu numai că era[u] tratați de 4 ori pe zi cu mâncare şi ceai, lapte, ba, încă li se plătea de la curte în bani munca [prestată].

Germania a făcut prop[unere] de pace: Guvernul rus a respins pacea separată propusă de Germania fără aliați [şi] la care susținea că [pacea să se facă] fără anexiuni şi că Franța n-ar avea dreptul la Alsacia şi Lorena.

Nemții se laudă cu minciuni de-ale lor că comerțul în România ocupată şi-a luat norma. Ei zic! Situația este foarte critică în Austro-Ungaria; foametea a tulburat totul. Se laudă nemții cu minciunile lor; dar în schimb, locuințele din Bucureşti ale Dl. Vint. Brătianu, Tache Ionescu şi Thoma Stelian au fost jefuite radical cum ştiu ei a prăda barbar. Asemenea, la atacurile date contra trupelor noastre s-a[u] servit de glo[a]nțe dum-dum constatate de medicii Spitalului Precista Mare din Român[ia]; glo[a]nțe cari sunt oprite cu desăvârşire [a se folosi] prin legile internaționale [aplicabile] tuturor Statelor Europene.

Granițele: Bulgarii se lăudau astă-iarnă că frontul lor e tare ca stânca (ger tare [a fost] iarna [trecută]). Acum, la 12 iulie [frontul] s-a rupt, [probabil] de căldură:

Au ştiut ce spun bulgarii,
Astă-iarnă ne'ncetat:
Frontul lor e ca şi stânca[*],
Când nu este atăcat!

([*]Înghețat de ger)
[În] Prima zi de ofensivă am luat nemțil[or] 42 t. [de tunuri]:
Ne-au lăsat atâtea tunuri
Aceşti neînvinşi eroi,
Ca s-avem cu ce-i împinge
Din spate şi din-napoi!
Nemții cu minciuna le-a dat bulgarii recolta din Macedonia, că după război…:
Nemții sunt ca-ntotdeauna
Fo[a]rte buni la socoteli,
Iau bulgarilor recolta
Şi le dau făgăduieli.
Nemții, azi, în ghinion,
Au atins un mare grad:
Frontul e abia la Riga
Şi-s bătuți la Petrograd!
Azi Kerenschi, norocul lui,
E, în adevăr, sinistru,
Voind nemții să-l omoare,
El ajunse Prim-Ministru!
Pentru nemți, Caucazul acesta
E un adevărat afront:
Sunt învingători în țară
Şi mereu bătuți pe front!

1917, iulie 21, vineri. Pădurea Nichişeni. Astăzi, un vânt frumuşel ne dădea oarecare putere de muncă. În aceste zile mă gândeam foarte mult ce s-o fi făcând cu iarba din livezile mele cele mari; cine o fi cosind acolo? Prin cele de la poale, ştiu că pe acolo or fi păscând vitele germanilor. Dar, pe munți, ce păşune colosală rămâne nemâncată nefiind vite. Poate că nemții vor fi dat voie a paşte vitele vecinilor români transilvăneni.

Decorarea Gener[alului] Averescu: Generalul Alexandru Averescu, cum cu drept cuvânt din partea mea îl numesc Îngerul Pământesc al scumpei noastre țări – România, a fost decorat de Măria Sa Regele cu *„Ordinul Mihai Viteazul – Clasa I”*. Este primul dintre ofițeri căruia i s-a dat această decorație în gradul cel mai înalt. Toată țara a rămas mulțumită.

La Calafat: Duminică, 16 iulie, a fost solemnitate mare: Ministrul Plenipotențiar, Baronul Fasciotti, a conferit Măriei Sale Regele şi Principelui Carol decorațiunile *„Crucea Mare”* şi *„Cavaler al Ordinului Militar Savoia”*, trimise de Regele Italiei ca semn de recunoaştere a vitejiei lor şi de strânsă legătură de frățietate între Italia şi fiica legitimă a Italiei, România.

Strigare către moldovenii de pe granița României: Basarabia piere, țara este în primejdie, *Frați Moldoveni*. În vremea de demult a fost numai un Iudă care a vândut pe nevinovatul D-zeu, Iisus Christos, iar în vremea de acum s-au arătat alții, cari vând slobozenia cea Sfântă cu Sângele fraților noştri mucenici. Ei, ca nişte năpârci veninoase, răspândesc în armată otrava neascultării şi anarhiei. Voi i-ați văzut şi îi ştiți pe aceste gadâne, blestemați să fie din neam în neam. Aceştia sunt aceia cari, în loc să apere pe Rusia slobodă de dușmanul din afară, i-au îndemnat pe soldați la revoltă fără judecată şi la nebăgare de seamă, pentru ca soldații să doarmă şi să se întoarcă la robie nu rusească, ci nemțească, mai grea decât aceia din care am scăpat. Ei au asvârlit proclamații nemțeşti pe pământul nostru, îndemnând pe ostaşi la neorândueli în grea vreme. Pentru a ajunge la scopul lor, au voit să corupă şi Armata Română, ca să ne robească pe toți. Dar Dumnezeu nu le-a ajutat!

Frați Moldoveni! Noi am suferit jugul cel greu al robiei mai bine de 100 de ani şi acum am câştigat ziua slobozeniei, Învierea mare, cu toate acestea, am trecut la biruința dreptății. Dumnezeu ne-a ajutat, dreptatea a biruit şi scumpa noastră Basarabie astăzi este slobodă. Dar, vânzătorii iudei au tulburat mintea soldaților, ei astăzi nu pot deosebi cine îi sunt prieteni sau dușmani. Basarabia este iarăşi în primejdie!

Frați Moldoveni! Furtuna se apropie. Fiara setoasă de sânge este la hotarul Basarabiei. Legea noastră sfântă că la pojar fiecare fără cruțare să alerge a stinge focul, să scape averea şi viața celor cuprinşi de foc. Acum, părinții noştri, mumele, frații, surorile, copiii strigă către noi, apărătorii lor. Săriți, Basarabia arde, noi ne prăpădim! Oare noi suntem surzi la aceste strigăte ale fraților noştri cuprinşi de para focului nemțesc? Vom suferi noi ca Basarabia, cu frumoasele ei câmpii, să se acopere cu trupurile moarte la ai noştri? Nu! Mai bine moarte decât călcare în picioare a sfintei slobozeniei noastre! Noi suntem foarte mulți pe frontul român. Nu e regiment, nu e companie unde să nu fie moldoveni. În sângele nostru este sădită dragostea de ascultare şi disciplină. Cu rândurile strânse să stăm în jurul nacialnicilor noştri şi să ajutăm la scăparea Rusiei şi a scumpei noastre Basarabii. Să facem luptă sfântă împotriva tuturor provocatorilor şi iscarioților! Jos trădătorii! Jos spionii! Jos fricoşii şi provocatorii cari zic că sunt prietenii noştri! Dacă ei ne-ar fi prieteni, s-ar duce în Germania şi ar ridica steagul anarhiei, ar arunca jos de pe tron pe Wilhelm, fiara cea nesătulă de sânge omenesc. Dar, în loc să facă aceasta, ei fac tulburări în România să zdruncine disciplina în armata rusă, ca să poată nemții cu disciplina lor să ne biruiască pre toți. După faptele lor se vede ai cui

prieteni sunt ei. Moarte unor asemenea prieteni! Moarte slugilor nemţeşti! Înainte pentru cinstea şi apărarea patriei noastre! De la Baltica până la Dunăre, toţi moldovenii cu sfinţenie să-şi pună viaţa pentru apărarea patriei şi a Neamului Moldovenesc!

[Ss] Comitetul îndeplinitor al Moldovenilor Basarabeni de pe frontul Român

1917, iulie 22, sâmbătă. Pădurea Nichişeni. Astăzi foarte de dimineaţă a plouat mărunt, dar puţin. Tunurile iarăşi au început „cântecul" lor spre Mărăşeşti. La ceasurile 9.00, Dl. Medic-Şef al trenului sanitar nr. 4 a recomandat echipa R. M. [?] soldaţilor acestui tren.

Comunicat Oficial No. 341. Frontul Românesc. Pe întreg frontul, de la nord de Dorna Vatră, situaţia este neschimbată. Flancul drept al trupelor ruse de la nord de Dorna Vatră a făcut legătura prin liziera de est a oraş(ului) Câmpulung cu trupele de la nord. Un atac inamic în Valea Părăului Negru a fost respins. Pe restul frontului acţiuni de patrule, focuri de armă şi bombardament de artilerie în diferite sectoare.

1917 iulie 23. Duminică. Pădurea Nichişeni. Astăzi am făcut serviciu de dimineaţă, apoi am ieşit la biserică în Ghidigeni, dar fiind ceasurile cam înaintate, am mers mai sus prin comună, să mai văd câte ceva nou: satul era plin cu ruşi, care ne-au pricopsit în destul... Din întâmplare am înaintea casei... o adunătură de prieteni care nu lăuda bine nicidecum pe cei de la trenurile sanitare... Că a fost bolnav... şi că cei de la spitale l-au îngrijit, dar cei de la trenul sanitar nici... nu s-au apropiat de el... asemeni nici... zicând că este om greu, nu prea (i)ese...

Multe erau adevăruri cărora şi eu am cedat, dar nu la toate trenurile sau... am certificat că este aşa... încât privesc echipele care s-au stabilit în deplin acord comun, că în foarte puţine trenuri a ajuns scopul...

Cele de la spitale într-adevăr lucrează... şi altele multe s-a discutat pe această temă: greu îmi venea dar de... n-aveam ce face... auzeam şi înghiţam... luasem o dulceaţă şi o cafea, dar se cam amărâse în stomac, cu toate că fusese dulce în gură. Adevărul e adevăr, fie chiar ieşit din gura vrăjmaşilor; trebuie...

Astăzi d-l Dr. Ştefan Tănăsescu este la Iaşi. Mă gândeam şi chiar vorbeam cu toţii că ce de parale o să câştige jurnaliştii pentru rubrica Informaţiuni, Publicaţii şi Descoperiri.

Comunicat oficial nr. 342. Frontul român. Nr. 342 iulie 21/`917. În regiunea de la nord de Câmpulung, trupele ruse au respins toate atacurile inamice, îndreptate contra flancului lor drept. Inamicul a fost alungat după o înălţime la sud de Câmpulung, printr-un atac al trupelor ruse. S-au luat o mitralieră, arme şi prizonieri. În sectorul dintre Valea Bolnavului şi Valea Bistricioarei acţiuni locale, împrejurul cătorva înălţimi. În sectorul de la Valea Caşinului şi Valea Pietrei, trupele noastre se consolidează pe poziţiunile ocupate. Pe restul frontului, activitatea de artilerie fără importanţă.

Totalul prizonierilor şi materialului de război capturat în timpul operaţiunilor de la 10-15 iulie este de 37 ofiţeri; 3200 trupă; 15 tunuri grele, din care 4 mortiere de 250 mm., 38 tunuri de câmp; 15 obuziere de 105 mm., din care au luat parte imediat la urmărire: 1 tun lung de 105 mm., 4 tunuri antiaeriene, 40 mortiere de tranşee, 4 aruncătoare de mână, 1 aruncător de flăcări, 35 de mitraliere, 2500 arme, 84 chesoane muni-

țiuni, 3 stații de telegrafie fără fir, 4 reflectoare, 2 motoare de benzină, 1 trăsură pentru gaze axefiante; precum şi (o) mare cantitate de proiectile de artilerie grea şi de câmp, cartuşe de mitraliere, bombe de tranşee, grenade de mână şi diferit(e) alte materiale de camp.

Condițiunile păcii. D-l Carson, Ministrul de Război al Angliei, a spus clar cancelarului German: că Anglia nu poate încheia o pace cu Germania, pe cât timp prusianismul în Germania este în floare.

Dacă Germania doreşte într-adevăr pacea, noi suntem gata să tratăm chiar mâine, dar nu cu prusianismul, ci cu poporul german.

Prima condiție este a noastră, ca Germania să-şi retragă trupele la est de Rin, şi ca să repare toate relele făcute umanității; şi atunci vom fi gata a trata pacea, asigurând pacea universală şi veşnică.

D-l Wilson, preşedintele Statelor Unite din America, crima Germaniei n-ar fi aşa de mare că a comis faptul de a declara război mondial, pe cât de mare ar fi crima aliatelor, încheind pacea mai înainte de a fi zdrobit militarismul prusian.

Ştirile zilei:

Miercuri seara 21 iulie, a sosit la Iaşi un nou grup de 500 voluntari români, ardeleni şi 100 de ofițeri venind din Rusia. Alte grupuri vor urma. D-l Al. Constantinescu, Ministrul de Interne şi Aprovizionare a plecat în localitățile din jud. Putna preocupat de armatele noastre, spre a supraveghea organizarea lor adminsitrativă şi aprovizionarea cu alimente ale locuitorilor de acolo.

1917 iulie 24 luni. *Gara Nichişeni*. Astăzi de dimineață am fost chemat de d-l şef al gării, că mai erau prin stațiune şi alți preoți, însă ce să-i faci, aprecierea este aşa în fiecare om, inima dictează. Am făcut slujba sfeştaniei celei mici şi un acatist al Maicii Domnului. După slujbă mă uitam în sus la 2 aeroplane franceze, care au făcut 2 virajuri pe deasupra gării. Veşti în tot chipul auzeam, care de care mai schimbătoare.

Comunicatul Oficial nr. 343. Frontul român. 22 iulie 1917. Trupe inamice care înaintează în Bucovina au ajuns cu detaşamentele lor înaintate până la vest de linia Mamornița - Rădăuți, Varna, Crucea, Broşteni, Valea Bistriței, Muntele Țibleşului, după frontierea de vest a Moldovei până în Valea Putnei şi după Putna, Siret şi Dunăre până la Marea Neagră este neschimbată. În cursul zilei au fost câteva acțiuni locale în jurul punctelor de sprijin a ariergardelor ruse care s-au finit în favoarea noastră. În sectorul dintre Valea Caşinului şi a Putnei un atac inamic contra unui post al nostru din Valea Lepşei (vest Soveja) a fost respins. Pe Siret un detaşament rus a executat o incursiune reuşită contra pozițiunilor inamice din regiunea Mihalea, trecând în baionetă postul inamic şi capturând 3 mitraliere şi alt material de război.

Pe Dunăre artileria rusă a bombardat Tulcea.

Ruşii, deşi în aparență ne-ar fi aliați, dar după faptele ce săvârşesc ei la populația civilă a bietei Moldave care a suferit după urma lor, aceleaşi păreri că şi cei din România ocupată, sunt nişte adevărați barbari. De unde a(u) putut lua, nu le-a rămas oamneilor nici-o găină cel puțin prin curte, de vaci, de boi, oi, alt(ele) le-au luat to(a)te cu hoția. După ce că au luptat pe front, nu numai că nu ne-au făcut nici-o ispravă, dar mai rău ne-au nenorocit țara, mai rău ca la 1877-`78; că noi le-am şters cu sângele

fraților noștri, pata ce le-o pusese Turcia pe obraz, în acel război, unde era(u) bătuți în toate punctele.

Astăzi pe la orele 18.00 stând cu trenul mai jos de gară, a(u) început a trece colo(a)ne de ruși, căruțe cu pionieri cu câte 6 boi și 4, încărcate cu bărci mici, care era(u) destinate a face pod de vase pe ele. Toți mergea(u) de la Tecuci în sus către Iași ca să se ducă în Rusia, fără nici-o grijă, că inamicul are să-i cuprindă și țara lor ca și pe România. Din purtarea lor cea mișelească față de noi se înțelege cine sunt și ce a(u) voit ei cu noi. Dacă soldatul român a luptat în to(a)te timpurile cu vrăjmașii săi, apoi nici acum nu s-a arătat mai puțin viteaz, luptând fără frică de mo(a)rte.

Vitejia soldatului român în acest război, în rezumat judecat, este că condeiul nu este în stare a scrie nici limba a vorbi, cu to(a)te trăirile și spionajul făcut de vrăjmașii noi, precum și alte neajunsuri ca în to(a)te războaiele care a(u) fost pe lume. Poate că așa a fost soarta noastră. Statornicia, vitejia, bărbăția, curajul și tot ce este bun la un soldat, de care trebuie să fie însoțit orice soldat luptător; acestea to(a)te sunt ca niște diamante împrejurul grumazului lui. Aceste sfinte daruri cu care este înzestrat soldatul nostru român, a(u) fost constatate ca nedeslipite din inima lui nu numai de noi și aliații noștri, dar a(u) fost adeverite și certificate chiar de inamicii noștri ca atare. Pentru aceea, datoare este istoria scumpei noastre patrii, nu numai a le scrie și înregistra, dar a le tipări pe paginile sale cu litere de aur, fiindcă au o valoare incalculabilă.

A ține piept România, adică un copilaș de 10-15 ani și cu un colos de om mare ca un gigant, nu este un mic lucru, judecând cauza în tot felul.

Pe la ceasurile 14.00 și 16.00 a(u) trecut aeroplane de la Tecuci către Iași, 2 de-ale noastre a(u) trecut foarte jos pe lângă trenul nostru, puteai vorbi cu pilotul, aceasta ca să nu tragă ai noștri asupra lor, asemenea să nu fie observați de inamic.

1917. Marți 25 iulie. Pădurea Nichișeni. Noaptea aceasta mitralierele n-au încetat din păcănit. Am primit vestea azi dimineață că un detașament de ruși a fost făcut prizonieri de către germani, dar când s-a(u) repezit ai noștri i-a(u) luat pe toți prizonierii ruși înapoi, luându-le germanilor nu număr considerabil de prizonieri și mai multe mitraliere și împingându-i înapoi din liniile lor. Germanii au rămas uimiți, văzând golul în rândurile lor precum și marele număr de morți și răniți. Dinspre ziuă o grupă de aeroplane inamice a luat direcția spre Iași, dar pe dată au fost împrăștiate de aeroplanele noastre și franceze care le urmăreau cu furie.

Comunicatul oficial nr. 344. Frontul Român. Iulie 23/1917, ora 21. În regiunea de la nord de vama Iași, inamicul a atacat înălțimea de la Afinile și a respins puțin flancul trupelor care ocupau acel punct. Contraatacat însă în flanc și în spate de detașamentul Luschin, inamicul a fost silit să se retragă în dispoziție completă. În sectorul de la sud de vamă, mai multe atacuri inamice au fost respinse prin focuri și contra-atacuri executate de trupele ruse.

Pe restul frontului numai acțiuni de patrule, focuri de armă și activitate de artilerie. Inamicul a bombardat stațiile Mărășești și Tecuci.

Astăzi când mă aflu la baie în apa Bîrladului, a(u) trecut către Tecuci 5 aeroplane care veneau de la Iași. Unul era alb și blindat.

Pădurea Nichişeni
(poezia a 14-a)

Pădurea Nichişeni
Comuna Ghidigeni
Proprietatea Crisovelui
Dintre boieri şi moldoveni.

Multe zile am stat
Cu trenul nostru garat
Printre copaci şi tei
Mulţi şi mărunţei.

Multe păsări alese
Nici feroase nici domestic
Fazani iuţi sprinteni
Cum mai zboară printre tei.

Capul şi penele
Frumoase ca viorele
Fazanele lor
Aleargă iute şi cu zor.

Puişorii cei mici
Umblă ca nişte furnici
Prin pădure alergând
Mâncarea lor căutând

Prin pădure fără mure
Fără nici o afină
Fără căpşuni şi fragi
Fără smeură dulce şi dragi.

Multe aeroplane ne-a vizitat
În pădure cât am stat
Stând trenul pe şine
De sus nu se vedea bine.

În pădure se-auzea
Tunurile când bubuia
De pe front când trăgea
În oraşul Tecuci bătea.

Un tun mare fioros
Asvârlea ghiulele din gros
Alături de gara Tecuci
Nu puteai să te duci.

Din pădure ne-a scos
Către Tecuci în jos,
În gară erau veniți
276 de răniți.

Pe care i-am luat
La spital i-am debarcat
La spitalul Nichişeni
Comuna Ghidigeni.

Casele în acest sat
Sunt ca de om scăpătat.
Acoperişul de trestie
Seamănă a sărăcie.

Boierii cu case frumoase
Şi cu vaci multe lăptoase
Lângă ei oameni plugari
Sunt cum la noi ursari.

Luna
(poezia a 15-a)

Lună, lună astru ceresc
La raza ta se veselesc,
Care cu tine trăiesc
Când ei se îndrăgostesc.

Razele tale străbate
Prin locuri depărtate
Prin văi şi munți
Prin brazi mărunți.

Du-te lună curată
În țara mea ocupată
Pe unde ai mei iubiți
Aşteaptă foarte mâhniți.

Du-le de la noi veste bună
Că de acum într-o lună
Să ne adunăm la un loc
Să scăpăm de un mare foc.

Să-l stingem dintr-o dată
Să se mire lumea toată
Că este aproape un an
Nici-o ştire nu mai am.

Despre ai noştri rămaşi
Apăsaţi de rău vrăjmaşi
Care nu-i lasă în pace
A trăi cum lor le place.

Lună, lună razele tale
Să-mi îndulcească gândurile
Necazurile şi supărările
Toate suferinţele grele

Tristeţea mereu mă apasă
Că ci-or fi pătind cei de-acasă
Lună frumoasă ce eşti
Adu-mi ştire de la Grebleşti

De la şcoală şi biserică
Lumina ta nu împiedică
A aduce veste de la ei
De la fete şi de la nepoţei
Mare dor am de ei.

Comunicatul oficial nr. 345. Frontul roman. Din 24 iulie (1)917. În sectorul dintre Nistru şi râul Moldova (Bucovina) trupele se consolidează pe linia de rezistenţă hotărâtă mai înainte. Coloanele inamice se află pe o linie la câţiva km. vest de Mamornița, est de Rădăuţi, vest de Gura Humorului şi în sectoarele între râul Moldova şi Bistrița până la Sabaşa, trupele ruse se menţin pe înălţimile după malul stâng al Bistriţei. La sud de Bistrița, de la muntele Steghie prin frontierea de vest a Moldovei până la Putna, în sectorul dintre calea ferată şi Siret, după un puternic bombardament cu proiectile axfisiante au ocupat primele linii părăsite din cauza gazelor. Lupta este în curs. Pe Siret şi pe Dunăre schimb de focuri de arme şi activitate variabilă de artilerie.

1917 iulie 26. Miercuri. Pădurea Nichişeni. Astăzi felurite veşti care de care mai cu flori întortocheate, după cum era aceea care le transporta iar unele erau chiar inventii

şi chiar ale spionilor noştri inamici. Am scris astăzi ceva comunicate ale zilei. La ceasurile 22.00 am plecat de la Nichişeni, am trecut gara Berheci, Frunzeasca, de către ziuă eram în Tecuci. Aici în gară nu era loc, ne-a garat mai jos pe o linie moartă.

1917, joi 27, iulie. Triaj-Tecuci. La ceasurile 6.30 eram în acest triaj unde ne-au lăsat până la noi ordine. Tot acolo am găsit şi trenul unul, care încă nu terminase cu încărcarea răniţilor. Am ieşit cu Vintilă niţel pe dealul ce este aici aproape, am mers mult prin porumbi şi pădurea de stejar rară de tot şi în creştere, poziţii frumoase, se auzeau trenurile cu claritate atât ale noastre precum şi cele inamice. Soldatul român poate că niciodată nu şi-a dat seama ca acum de bine, de starea ce trebuie să avem. Trei aeroplane aliate au trecut pe deasupra noastră, jos de tot.

Comunicatul oficial nr. 346. Din 25 iulie (1)917, ora 21. Frontul român. Pe frontal român de la Nistru până la pârâul Moldova şi Trotuş toate atacurile pe care inamicul le-a dat în diferite puncte au fost respinse de trupele ruse prin lupte şi contraatacuri. S-au luat prizonieri şi artilerie. În sectorul dintre râul Trotuşi şi Putna, au fost numai acţiuni de patrule, focuri de armă şi bombardament fără însemnătate.

1917 iulie 28. Vineri. Triaj-Tecuci. Atât noaptea cât şi ziua n-am putut avea nici-o odihnă, din cauza bombelor ce aruncau tunurile inamice aproape lângă trenurile noastre. Aseară a fost luptă aeriană de aeroplane, atât ai noştri cât şi inamicul azvârleau bombe asupra aeroplanelor observatoare dar nu s-a făcut nimic. De la miezul nopţii am început a îmbarca răniţii care a(u) ţinut această operaţiune până la 12, când abia am terminat încărcarea a 400 de răniţi, au făcut doctorii destule pansamente pe loc şi pe drum în mersul trenului. Am plecat la 15 ceasuri din Tecuci şi am ajuns la Vaslui la ceasurile trei. Acolo este un triaj, unde am debarcat toţi răniţii. Declaraţiile ofiţerilor răniţi şi a tovarăşilor, era ceva îngrozitor, numai auzind de feluritele morţi groaznice şi sfâşiitoare de inimă, cum apuneau în mormânt de vii, bieţii noştri eroi, luptând pentru salvarea patriei noastre. Dacă toţi de la început şi până la sfârşit şi-ar fi făcut datoria către ţară cu cinste, cu dreptate şi cu curajul de acum, nu numai că n-am fi în halul acesta, dar am fi avut cu totul altă situaţie. Dar unii n-au luptat, alţii au făcut tărăboi din război de câştig material, iar alţii au fost iuzii ţării.

Comunicatul oficial nr. 348. Frontul român. 27 iulie ora 21. În sectorul dintre Nistru şi râul Moldova (Bucovina) trupele ruse au atacat şi reocupat o înălţime pe care o pierdusem acum 3 zile. Toate atacurile pe care inamicul le-a dat în acest sector, în diferite puncte au fost respinse cu mari pierderi. În sectorul frontului, după frontiera de vest a Moldovei între râul Moldova şi Trotuş, ruşii contraatacând au reluat cele 2 înălţimi pe care le pierduseră. Un regiment rus care pierduse o înălţime şi care fusese dezarmat pentru acest lucru, cerând voie să repare greşelile a atacat cu înverşurnare pe inamicul care ocupa tranşeele, l-a pus pe fugă, luându-i 100 de prizonieri şi 4 mitraliere. În sectorul dintre regiunea muntoasă dintre Valea Doftanei şi râul Putna până în Siret, inamicul continuă să atace cu o extremă violenţă şi cu forţe superioare poziţiile noastre. Luptele sunt în curs. Pe Siret şi pe Dunăre nici-o acţiune importantă.

Ruşii faţă de români. Nici-o fiinţă în universul acesta nu poate fi înzestrată numai cu daruri bune, mai au şi câteva defecte. Tot aşa este şi cu orice individ sau popor sau naţiune. Asemenea este şi poporul rus, care o fi având niscai caractere bune, nu se prea cunosc, dar când e vorba de cusur, apoi purtarea lor faţă de românii care le-am

făcut bine şi acum şi altădată, nici nu se poate un alt popor mai jefuitor, mai pervers, mai laş şi mai trădător. În războiul acesta, acest popor a dovedit în faţa lumii întregi ce fel de credinţă, ce fel de purtare şi primire le-am arătat noi şi cum s-au purtat ei de mişeleşte şi nedrept cu noi. Cunoscute sunt şi de copiii români faptele incorecte săvârşite de ei în timpul cât au fost aliaţi cu noi. Aproape mai răi ca inamicii noştri ne-au făcut neajuns şi sărăcie nemaipomenită. La front nu numai că n-au luptat în dreptate, dar în lupta pe Siret şi Mărăşeşti au vândut pe soldaţii noştri nemţilor, însă soldaţii noştri prin vitejia lor au ştiut să le impună frâu.

1917 iulie 29. Sâmbătă. Cosmeşti. Aici, am ajuns în noaptea de 30 iulie, după cursa făcută în această zi, când trebuia să stăm la Nichişeni.

1917 iulie 30. Duminică. Cosmeşti. La ceasurile 23.00, am fost în această gară, în care deja soseau într-una automobilele cu răniţii după frontul nostru, cei mulţi răniţi din ei care puteau să meargă pe picioarele lor, veneau a-i îmbarca la tren singuri, iar cei grei îi aduceau şoferii şi căruţaşii. Bubuiturile de tunuri şi păcăniturile de armă care erau în faţa noastră nu era altceva, era nemaipomenit, iad. Am asistat la Predeal, Buşteni, Sinaia, dar aici era cu totul teribil, n-a stat lupta care a început la 1.00 în această noapte, a mers cu aşa furie, încât îţi venea să nu mai fii în simţirile omeneşti. Lupta adevărată de la Verdum. S-au uimit şi ofiţerii germani de vitejia furioasă a soldaţilor români. Din miezul nopţii am încărcat într-una la răniţi până la ceasul 12.00, când au început să se audă ghiulele duşmane, aproape pe lângă trenul nostru. Noi încărcam pe acei răniţi cu oarecare formalitate, însă, când am văzut aşa, i-am adunat pe toţi fără forme şi n-am lăsat nici-unul acolo, expuşi măcar că nu mai era loc la tren şi am adunat toţi răniţii după jos şi am plecat cu ei, venind în triajul Tecuci. Am încărcat de acolo alţi 400 răniţi şi cu un număr de peste 900 răniţi, ceea ce n-am transportat la nici o cursă atâta sumă. Am muncit la îmbrăcat, am cetit cu Nonică slujba înmormântării de 3 ori, pentru 9 morţi care încetaseră din viaţă, rânduri, rânduri. Apoi la triajul din Tecuci, asemenea, erau gata alţii de îngropat. La ceasurile 3.00 am plecat din triaj şi la Frunzeasca am făcut cunoştinţă cu 2 preoţi militari; unul, ginere lui Popa Melache din Drăgăşani, iar celălat era brăilean. În gară am depozitat tot felul de materiale: alimente, muniţii, erau şi cutiile goale de alamă în care fuseseră ghiulele de obuz şi schije din tunuri, le aduseseră ca să le umple din nou să le dea germanilor.

La gară, la Nichişeni am dat de domnul şef cu întreaga familie la masă, că din minune ne-am alăturat şi noi cu d-lor şi am început a ne ospăta frăţeşte ca acasă, la noi. Aceasta datorită bărbăţiei d-lui şef Tănăsescu al nostru.

La Bârlad nu ne-a oprit nici-un rănit. Multă armată am întâlnit în drum de-a noastră mergând acolo, la Mărăşeşti, unde a fost al 2 lea Verdum.

1917 iulie 31. Luni. Vaslui. Pe la ceasurile 9.00 am ajuns aici. Am început a debarca răniţii ce-i aveam şi am golit trenul, rămânând toţi acolo la spitalul din Vaslui. Frumuşel orăşel, este aşezat pe un deluţ, central şi piaţa oraşului sunt tocmai pe platoul dealului. Toate străzile vin sus în centrul şi coboară de acolo la toate periferiile oraşului, unde se îndreptează apoi pe lunci.

Are poziţii frumoase în toate părţile. Porumbul care era cultivat la timp, se prezintă destul de bun; grâul era secerat, dar puţin, n-a avut cine să semene mai mult; cele

mai multe locuri au rămas necultivate, dacă n-a fost cine să aibă grijă de ale muncii, căci toți bărbații vrednici de muncă au fost mobilizați în armată.

Astăzi ne-am bucurat, căci prin comunicatul nr. 351 se spunea de succese frumoase ale armatei noastre, în punctele Mărăşeşti, Mărgineni, Crângeni, asemenea în Bucovina la punctul vamal Vama. Germanii au fost respinşi cu mari pierderi, precum de asemeni peste tot locul.

1917 august 1. Marți. Zorleni. În noaptea aceasta ne-a contramandat ordinul de a merge la Nichişeni, aşa în timpul mersului ne-am oprit la o gară, ne-am întors cu destinația pentru o altă gară şi altceva de transportat şi iarăşi ne-a schimbat mersul şi la ziuă ne-am pomenit în Zorleni, alături de Bârlad. Astăzi fiind ziua întâi a lunii august, am făcut sfințirea apei cu *Te Deum* pentru izbânda armatei române.

Slujba am făcut-o lângă peronul gării cu tot personalul trenului prezent. Satul acesta Zorleni este conac regal, căci aici este una din cele 12 moşii ale Coroanei Regelui. Astăzi nu m-am dus prin sat să văd în ce stare sunt locuitorii şi cum se prezintă în ale averii. Pe seară am ieşit aici lângă gară pe o uliță. Lucru bun ce l-am văzut la ei este că au apă bună de băut şi puțuri foarte multe, aproape la 5 case, un puț cu apă.

1917. August 2. Miercuri. Gara-Zorleni. Tot în această gară, astăzi am luat loc de şedere într-un vagon unguresc, în trei vagoane am fost mutați. Acestea sunt lângă cancelarie, adică de aici, nu vor mai avea pretenții a mă mai muta în altă parte. Politica... De multe... Greu lucru. Spunea un poet mare al cărui nume îmi scapă din memorie:

„Greu va fi şi nici se poate.
Două săbii într-o teacă
Sau doi domni în țară săracă".

1917. August 3. Joi. Gara-Zorleni. De dimineață pe la orele 10.00, am înmormântat un soldat de aici, din sat. Am trecut cu el pe lângă gară, ducându-l la cimitir. Nonică a ieşit să vadă şi observând a venit şi ne-a spus că pogribania, preoții acolo i-au citit-o, pe drum, până a ajunge la biserică. Am mai văzut şi eu schimbări şi ciuntiri de slujbă acolo, prin multe biserici în care am intrat şi unele în care am slujit....

Astăzi n-am avut jurnale. Într-un tren care mergea spre Iaşi erau şi tineri din clasa, anul 1919 şi 1920 aparținând județului Argeş. Parte din ei au vorbit cu Nonică. Ne mirăm că n-am văzut nici-un ordin în acest sens. Multe sunt mizeriile unui popor care are nenorocirea a cădea subt ghiarele străinilor, o adevărată nenorocire mai mare ca aceea nu se poate şi o mai grea suferință. Dacă al său, sub al său, sufere neajunsuri şi nemulțumiri, ce va fi cu cei robiți, ocupați şi prizonieri.

Paştele

E linişte, noaptea, pustiul îşi cerne,
Pe creste de dealuri tăcerea,
Tăria e spuzită toată de stele
Pădurea îşi îngână durerea.

Şi freamătă frunza de arini ca suspinul
A celor ce plâng în departe,

Viață trudită ce nu mai e a lor,
De care durerea îi desparte.

Cu lacrimi în gene, cu ochii în slavă,
Îşi deapănă gândul o lume.
Nădejdea se prinde în rază de stele
Şi fiece stea are un nume.

Pe o muche de munte cu spatele-n lună,
Coboară şoseaua pustie,
E drumul ce duce departe spre țară,
Ce aşteaptă copiii să-i vie.

Şi clipă cu clipă tăcerea se scurge
Şi prinde a bate furtună,
Nori negri, repezi urzesc printre stele
Şi stinge lumină din lună.

Pe drumul ce duce departe, spre aceia
Ce aşteaptă copiii în cale
Curg valuri oştenii şi ropotă caii,
Coboară furtuna în cale.

Se tulbură apele, pomii se îndoaie,
Zăbravnicul nopții se întinde
Popoare în sânge-şi scriu epopeea
Şi sabia lui Marte s-aprinde.

Urlă furtuna şi bubuie tunul.
Infernul îşi spune cuvântul
Natura îşi cântă idilic: nocturna,
Ce piere departe cu vântul.
.....
C. Ardeleanu

Poezie. **Vânt de vară**

Fă-mă Doamne, vânt de vară,
Să pornesc hoinar prin țară,
Văile să le trezesc
Codrii să-i întineresc.

Să-mi aud pe la izvoare,
Oaste uşor de căprioare,

Şi-n desişuri să-mi învie
Cântec vechi de bărbăție.

Fă-mă Doamne, vânt de vară,
Să pornesc hoinar prin țară
Să smulg brazilor tăria
Piscurilor veşnicia.

Să-mi înveşmânt cu ele
Pe oştenii țării mele,
Ca să spulbere în găuri
Cetele de căpcăuni.

Fă-mă Doamne, vânt de vară
Să pornesc hoinar prin țară
Lacrimile să le-avânt
Biruințele să le cânt.

Şi când oi vedea făcând
Steag şi armie păgână
Să vestim în lumea mare
Sfânta noastră sărbătoare.

I.V. Soricu

Poezie. **Siret-Oituz**

Din Siret p`nă la Oituz
Eu numai de nemți auz
Iar pe-ai mei rămaşi acasă
Parcă o negură se lasă.

Nu-i aud şi nici nu-i văd,
Ci-o mai fi cu ei ? Prăpăd.
Din Oituz p`nă la Siret
Treaba merge`ncet, `ncet.

Ah, aş mai vrea luptă nebună,
Ori ai noştri să-i ruină
Ori de ei să fim răpuşi
Oameni suntem, nu păpuşi.

Rege şi tu pătimeşti
De dorul de Bucureşti

Ca şi noi, ba chiar mai tare
Hai aruncă-te călare

Şi dărâmă cu obuzul
Şi Siretul şi Oituzul
Să nu mai fie zăgaz
.....

(Gh. Bicuşcă)

Mărăşti

Voi n-aţi văzut, vă plâng sărmanii
Pe-ai noştri-n luptă de la Mărăşeşti,
Ne-au răzbunat de Bucureşti
De tot ce ne-au furat germanii.

Când baionetele-n Soveja
Cu fulgere răsbiră-n ei
Fugiră nebuniţi, mişeii
Păreau scăpaţi de la Obreja.

Un general pe jos, neamţ mare,
Vreun răsfăţat de arheduci
Aşa gonea numa-n papuci
Că nu putui să-l prind călare.

Cu cât necaz strivea bocancii
Vitejilor ostaşi români
Pe cei ce o clipă au fost stăpâni
Pe codrii fermecaţi ai Vrancei.

Ah, zdrobeam săracii
Din ghiara hoitului străin
S-auzi cerul mândru şi senin
S-apleacă sărutând copacii.

Iar doine mii de proslăvire
Reîntoarsele priveghetori
Le cântă bravilor feciori
Mărăştilor în veci mărire.

(rânduri trimise de acolo)

1917 august 4. Vineri. Gara-Zorleni. În această noapte a plouat decuseară, însă, nu mult. Apoi s-a luminat. Dinspre ziuă a început un vânt cu putere şi pe îndată a uscat totul. Nonică a plecat la Bârlad a-şi aranja poziția militară.

Comunicatul oficial nr. 349. Frontul român. 28 iulie ora 21. În Bucovina au fost respinse toate atacurile inamice. În sectorul dintre râul Moldova şi muntele Steghie şi frontiera de vest a Moldovei până în Valea Trotuşului, inamicul a fost respins cu pierderi, luându-se prizonieri şi 2 mitraliere. În sectorul râului Putna şi Siret până la Nămoloasa, bătălie foarte crâncenă. La Țifeşti şi Bătineşti, ruşii au luat prizonieri 1 200 germani. În regiunea Bătineşti şi Siret, românii au silit pe germani să se retragă. La Măxineni, dimineața 29 iulie s-a capturat o baterie cu tot personalul şi 8 mitraliere. Pe Dunăre bombardament şi focuri de armă.

Succese ruse pe frontul nostru? Pe frontul despre Focşani, trupele ruso-române le-au luat germanilor 2 linii de tranşee şi 1 200 prizonieri. La Corbu-Măxinenii au bătut pe bulgari şi austrieci, luându-le o baterie întreagă de tunuri, 8 mitraliere şi 300 de prizonieri.

Comunicatul oficial nr. 350. 29 iulie ora 21. Frontul român. Sectorul Nistru şi Trotuş. Inamicul a fost respins în toate punctele. Inamicul a atacat pozițiunile din Valea Caşinului, Oituzului şi Putnei. Românii i-au respins, reluând fabrica de sticlărie înapoi.

Pe Putna, la Mărăşeşti, lupta începută la 24 iulie, zece divizii din care 9 germane şi-au găsit mormântul în acel loc. 4 zile şi 4 nopți inamicul în continuu bate ca şi când dai în apă, nu numai că n-a reuşit nimic, dar prin lupta corp la corp, a pierdut ceea ce i-a fost lui mai scump. Pe Siret şi Dunăre tare bombardament din partea artileriei ruse.

Comunicatul oficial nr. 351. Frontul român. 30 iulie, ora 21. Aceleaşi succese în toate punctele cu adăogire că la Oituz s-au mai luat de români încă 6 sute de prizonieri şi 4 mitraliere germane. La sud de Mărăşeşti, iarăşi 4 sute de prizonieri. La sud de Crângeni, iarăşi prizonieri şi mitraliere. La Măxineni, ruşii au luat pradă 4 tunuri, 3 mitraliere, 13 ofițeri şi 420 germani. Pe Dunăre activitate de artilerie.

Comunicatul oficial nr. 354, din 2 august, ora 21. Frontul român. Pe frontul bucovinean, frontiera de vest a Moldovei, la Broşteni, Valea Doftanei şi Valea Putnei toate atacurile inamice au fost respinse, luându-le şi 2 mitraliere. La Mărăşeşti, 11 zile inamicul a dat lupte crâncene corp la corp, fără a câştiga ceva de valoare față de sacrificiile făcute. Toți prozonierii luați de români au declarat că sunt companii inamice, rămase numai cu 20-30 de oameni şi regimente cu 200-400 oameni cel mult şi că asemenea lupte numai la Verdum au mai fost. Pe Siret mare acțiune de artilerie. Aviație. Un aeroplan a fost doborât la Bârlad. Pilotul şi observatorul sunt morți.

La căderea lui am fost şi eu martor ocular, eram sus pe un vagon cu material.

Trădătorii. Germania a voit să domnească şi să poruncească la întreaga omenire după pământ. Nu bravura şi vitejia soldatului german, nici feluritele invențiuni şi maşinării războinice, le-a câştigat oarecare succese temporal în Războiul Mondial, pe care Kaiserul Wilhem l-a provocat. Nu şi nu. În ceea ce priveşte soldatul viteaz, apoi românul i-a tăiat nasul. Ca maşinărie, Franța cu Anglia sunt superioare Germaniei față de timpul cel scurt în care au lucrat aceste țări şi copleşite de războiul premeditat de Germania de acum 40 de ani. Izbânzile aparente ce au avut Puterile Centrale se

datoresc puternicului sprijin colosal şi serviciu care l-au avut vreun spionaj şi prin iuzii sau trădătorii ţării lor. În momentul de faţă este în joc procesul de trădare al marelui Iudă şi trădător Verzea, directorul Poştelor şi Telegraf din România. Trădarea şi spionajul au fost armele cele puternice ale germanilor. Dar când a fost vorba de luptă pe cinste şi adevărata vitejie, apoi nu mai este nevoie de discuţie: că Jiul, Oituzul, Siretul, Mărăşti şi Mărăşeşti le-au dat de cap şi le-au arătat cine sunt românii. Să ţie minte!

Trădătorii mari şi mici, luminaţi şi inconştienţi, vipere care au răspândit veninul dragostei de duşman, al dragostei de neamţ, de ungur, de bulgar, acelora li se cuvine blestemul unei ţăi nepieritoare, scris cu pana lui Eminescu mare poet:

Cine a îndrăgit străinii
Mânca-iar inima câinii.

Ei sunt aceia care au trecut cu tot sufletul lor ca robi, sub stăpânirea vremelnică a steagului duşman. Aceia care rămaşi încă fără voia lor între noi sub coroana României libere, ei încă îşi ridică cu mândrie fruntea căutând de o intrare triumfală a nemţilor şi tot ei pleacă capul mâhniţi când aud de victoriile armatei române şi de neîndoita izbândă finală a dreptăţii.

Administraţia nemţească la Bucureşti. Banca Naţională a României a fost pusă sub sechestru, consiliul băncii dizolvat din ordinul guvernatorului german, înlocuit cu altul german. Băicoianu, directorul băncii care rămăsese în Bucureşti, a fost arestat şi trimis ca ostatec în Ungaria. Banca Generală a României, filiala lui Disconto din Berlin, a autorizat-o şi a scos alte bilete, garantate printr-un stoc de *„aur"* român, depus la Reisbanch din Berlin.

Germanii şi bulgarii îi ţin pe locuitorii din Bucureşti ca pe nişte sclavi. Recoltele, vitele, alimentele de tot soiul au fost confiscate şi trimise în Germania. Populaţia este într-o mizerie desăvârşită. Sute de ţărani mor în fiecare zi de foame, ei se sfârşesc de mizerie şi inaniţie. Holera şi tifosul exantematic se adaugă pe fiece zi ce trece. Mărfuri nu se mai găsesc de la aprilie. Kilogramul de cartof 2 lei, în loc de 10 bani ca odată. Kilogramul de fasole 2 lei. Untura 20 lei kg. Zahărul 25 lei kg. Lămâia 3 lei buc. Carnea proastă 7 lei kg., untul 23 lei kg., laptele 3 lei kg. Ofiţerii de la comandatură, aliaţi cu funcţionarii primăriei, au rechiziţionat din toate casele particulare: saltele, perine, cuverturi, prosoape, cămăşi, îmbrăcăminte de tot felul, încălţăminte şi cele ale răniţilor, toate au fost trimise în Germania. Kuner, directorul antreprenor de ulei şi materii grase, şade în casele domnului Vintilă Brătianu. Casele lui Emil Constantin, club. mil. german, la Capşa, Clubul militar bulgar. Muzicile militare germane în grădini. Piesele germane la Teatrul Naţional. Trupa germană a dat piesă la teatru unde n-a asistat nici-un român. Câte alte mizerii, care nu se mai pot cuprinde cu inima bună.

Parlamentarii. Joi 3 august 1917, la amiază, membrii corpurilor legiuitoare ale României au plecat în Rusia.

Dispoziţiune. Se aduce la cunoştinţa tuturor credincioşilor că sâmbătă seara a.c. se va face priveghere în biserica *Sf. Spiridon* din Iaşi, pentru a chema mila cerească asupră-ne şi a dobândi izbânda asupra vrăjmaşilor noştri.

Slujba va începe la ora 19.00 (7 seara) şi se va săvârşi de P. S. Egumen Antim împreună cu clerul bisericii. Când ostaşii noştri se luptă cu atâta bărbăţie, datoria noastră a tuturor este ca adunându-ne în biserici, în număr cât mai mare, să ne rugăm lui Dumnezeu pentru ajutorul lor, în această vreme grea şi anevoioasă de purtat. Iar soldaţii după front, când li se va aduce la cunoştinţă lucrul acesta, ei mai mult se vor însufleţi la fapte mari.

1917 august 5. Sâmbătă. Triaj-Tecuci. Aseară la ceasurile 17.00 am plecat din Zorleni, am trecut prin Bârlad, prin Tutova, Ghidigeni, Nichişeni, Berheci, Frunzeasca, Tecuci şi triajul unde am rămas de azi dimineaţă, când am ajuns la 5 ore. Aici am găsit trenul 5, care nu încărcase încă de ajuns, căci răniţii veneau foarte rar şi puţini de tot, nefiind atacuri insistente în curs. Şi astăzi am primit nişte comunicări de la d-l Tănăsescu, şeful trenului meu, foarte interesante pentru mine, în privinţa, a... iară şi necazuri... Tunul german a bătut în gară şi împrejurul ei câteva ghiulele, unele au explodat.

Poezie. **Doine din zilele de luptă**

Ramură de liliac
Dulce mi-ai menit să zac
La umbră deasă de fag
În braţele cui mi-e drag
Şi pe strat de viorele
În braţele dragei mele.
Ramură de busuioc
Pomeneşte-mă cu noroc
Să nu mor în umbră aici
Dar să mor între voinici,
Împărţind groaza-n duşmani
Mii de leşuri la vulturi.
Să mă-nvăluie cu steagul
Să mă plângă tot şireagul
Şi să-mi cânte goarna-n zare
Cântecul de înmormântare,
Luna să mă prohodească
La mormânt să-mi străjuiască
Să-mi aud în nopţi senine
Codrul povestind de mine
Şi frumoasa dragă mie
Să-şi usuce cu mândrie
Lacrimile din obraz
C-a iubit voinic viteaz.

I.M. Soriciu

1917 august 6. Duminică. Triaj-Tecuci. Astăzi m-am dus la o biserică din marginea oraşului spre sud, unde slujea Părintele Cristescu, care avea foarte puţin păr pe cap. Mă gândeam ce este omul, din floarea cea frumoasă care este la tinereţe şi este

plăcut tuturor, la bătrâneţe ajunge ca un fel de jucărie sau păpuşă de joc pentru copii. Am stat până a citit acatistul Domnului Iisus Hristos, apoi am plecat, căci eram îngrijorat că pleacă trenul şi eu rămâneam pe jos. Astăzi a venit şi Nonică de la Iaşi, mi-a spus diferite comunicări care nu se loveau una cu alta. Fiind în biserică au mai venit în oraş, iarăşi trei ghiulele, dar norocul nostru a fost că n-au explodat, n-au făcut nici-o stricăciune. Alte ghiulele veneau aproape de trenul nostru, pe o câmpie a triajului.

Roma 31 iulie. Telegramă din Zurich vesteşte că generalul Falchelhayn se află la Ierusalim.

Comunicatul oficiat nr. 355. Frontul român. 3 august 1917, ora 21. În colţul de sud-est al Bucovinei, inamicul a atacat trei înălţimi la 4 km. est de satul Crucea pe Bistriţa. Trupele ruse au respins toate atacurile menţinând poziţiunea în întregime. Numai într-un singur punct, inamicul a reuşit să ocupe o parte din tranşee, Valea Doftanei, Putnei, la fabrica de sticlărie inamicul a fost respins cu pierderi şi întreaga linie ocupată cu toate atacurile grave ce a dat. Frontul de la Mărăşeşti e un întreg Verdun de 12 zile. Inamicul persistă a rupe frontul. Sacrificii zadarnice, că nu numai că n-a reuşit, dar a pierdut. Ziua de 3 şi noaptea de 3-4 august a dat 7 atacuri contra poziţiunilor noastre de la nord de Străoani şi 3 contra celor de sud de Mărăşeşti. Toate au fost zadarnice, căci întreaga linie a rămas în stăpânirea noastră. Pe Siret şi Dunăre activitate de patrule şi bombardament de artilerie în diferite puncte.

1917 luni 7 august. Triaj-Tecuci. Aseară a plecat şi Nonică la cercul de recrutare în comuna Tecuci, aproape de gara Podul-Iloaiei. Vedeam cum toţi tinerii erau chemaţi. După ce am luat ceaiul m-am dus cu Preda Ion peste câmpuri printre porumbişti, am ajuns într-o pădure mică de stejar dar foarte rară, umblase vitele printr-ânsa după coasă. Acum printre stejari erau chesoane de artilerie de-ale noastre care erau ascunse prin tufe şi care păşteau în linişte. Tranşee foarte dese şi cât avea loc câte 7-8 oameni într-unul. Am coborât şi eu în vreo 2-3 înalte cât omul. Ce răceală grozavă să te afli, să stai în mormânt de viu. Dracii umblă pe sus iar oamenii stau ascunşi în pământ. De acolo am venit la balonul captiv, m-am minunat. Balonul stă sus prins în aer, numai de o sârmă, ţinut legat de un motor care era tras de 8 cai, care erau înhămaţi numai să plece din loc dacă s-ar fi încercat să-l atace inamicul, asemenea 2 mitraliere una de o parte şi alta dincolo, precum şi 15 soldaţi cu arma gata pentru tras, toţi în apropierea balonului. La ceasul 12.00, l-a tras jos şi l-a aşezat iarăşi lângă mal, adăpostit de vedere.

Ne-au venit răniţii la tren în triaj, de unde îi luăm noi, între care şi răniţi prizonieri germani, afară de 400 prizonieri germani sănătoşi, pe care i-a dus la comandamentul pieţii Tecuci întru pază, bine înţeles. Am scris şi eu numele la câţiva prizonieri germani, luaţi în luptă de la Mărăşeşti, spre suvenire: Bucand Vax, Zbanch Alois, Streba Hanch, Schipfd Bischard, Halbent Hocenj, Golstarch Martin, Hiloger Iosef, Laung Lorenzt, Schanveltd Hecing, Ştefan Heniz, Frantz Anton, Frantz Gobesch, Helpech Albert, Fradner Fruerich, Riceag Alois, Fleters Norbers, Hodavich Leop, Ungar Eduard, Gadate Pio, Haide Iosef, Franciz Josef, Vobada Alei, Giovani Andronci, Leopold Crobili, Cech Richard, Neuman Ferdinand, Kunz Leopold, Mansfeto Beattrice, Lucaci Leon, Inderech Carol, însoţiti de alţi 19 ca ei.

1917 marți 8 august. Triaj-Tecuci. Astăzi am fost de dimineață în Tecuci, în oraş, pe 3 străzi în care am văzut curățenie îndestul potrivit cu timpul. Am văzut Tribunalul, vizavi Judecătoria Ocolului Rural Tecuci, primăria etc. dar toate ocupate cu birouri militare. Aveam dorința de a vedea oraşul în întregime, dar ghiulele inamice nu mă mulțumeau, precum şi grija că trenul fiind prea departe, poate că pleacă şi eu rămâneam acolo şi fără bani în pungă. Am venit la tren, am mers în sala operațiunii unde pansa de obicei domnul dr. Tănăsescu, singurul dintre persoanele de vază ale acestui tren, care mie nu mi-a adus absolut nicio supărare, ba din contră, o considerație... căruia eu trebuie a-i fi recunoscător nu numai în acest timp, dar memorându-l în viitor.

Domnul(ui) dr. Tănăsescu astăzi i-a(u) trecut prin mână nu tocmai aşa mulți răniți, dar unii erau de o gravitate cu totul de mirat, îngrozitor. Domnul, fără cea mai mică supărare, la cea mai mică a mea curiozitate şi întrebare, îmi explica de la inimă 2 răniți, unul la cap, altul gura cu bărbia, m-am emoționat foarte mult, numai pe timpul domnului maior Puțureanu a mai venit un rănit la beregată şi un milițian fiind în post la Buşteni, acela m-a îngrozit cu totul. Un rus străpuns prin ambele organe genitale. Şi alții cu felurite răni.

1917 miercuri august 9. Triaj-Tecuci. Nici de dimineață n-am plecat, căci am citit slujba înmormântării decedatului sold. Drugea Moise, mort în ziuă, în triaj, l-am luat în primire.

Comunicatul oficial nr. 359. 21 august, ora 21/1917. Frontul român. Toate încercările inamicului făcute în sect. Nistru, Trotuşi la sud de râul Trotuşi, Valea Şuița şi Ciobănaş, Valea Doftanei şi a Putnei, nord vest de Grozeşti, fabrica de sticlărie, Valea Răchițanului, toate luptele date în aceste puncte s-au terminat în favoarea trupelor noastre, ținându-şi pozițiile pe întreaga linie. La Mărăşeşti după înfrângerea de ieri inamicul n-a mai atacat. Pe restul frontului acțiuni de patrulare şi bombardament de artilerie.

Marele succes francez. La Verdum, francezii au purtat o bătălie cu totul strălucită. În ziua de 7 august 1917, ei au spart frontul german pe 18 km. întindere şi adâncime de 2 km. pe ambele maluri ale Meusei, cucerind noi localități. Prizonieri au luat 4000, apoi material de război colosal de mare. Aviatorii francezi au doborât 11 avioane germane pe frontul armatei, 2 aparate germane au fost doborâte de tunurile franceze. Mitralierele franceze aeriene au secerat pe germani.

Ofensiva italiană. Bătălia dată de italieni pe frontul Alpilor italieni la 7 august 1917, care a ținut 24 ore încontinuu. Au repurtat un succes strălucit, trecând râul Isonzo şi până la mare, după o rezistență disperată a inamicului. Italienii le-au luat 7500 de prizonieri şi 100 ofițeri şi un material de război, care încă nu s-a inventariat şi tunuri, chesoane, mitraliere, muniții, provizii şi tot felul de echipament suferind inamicul mari pierderi şi provizii de tot felul.

Plecarea. Pe la ceasurile 12.00 am plecat din triaj, prin Tecuci, Frunzeasca, Berheci, Nichişeni, Ghidigeni, Tutova, Bârlad, Zorleni, Banca, Roşieşti, Crasna, Munteni apoi Vaslui. O gară frumoasă, unde am ajuns la 2.00 noaptea. La gara Zorleni, am avut o mare discuție cu Gheorghiu Vasile, care mi-a adresat cuvintele: bandit, comentând că eu iau dar de la om când fac slujba. Teoremă pe care o discut, apoi că sunt lipitoare, parazit, porc.

Oricine care mă cunoaşte nu poate înţelege cum s-ar explica ? Nu e beţiv cine bea, ci acela care cunoaşte pe beţiv. Va să zică el s-a cunoscut că este lipitoare, că numai din leafa ţării trăieşte, neproducând nimic. Parazit asemenea, că numai consumă şi porc este, că chiar la masă, mănâncă prosteşte şi face ca porcii la troc. Aceste insulte, împreună cu cuvinte fără rezon, cu care a înebunit pe bieţii sanitari, numai ca să se facă pe gustul uneia din femei, eram gata a le aduce la cunoştinţă M.C.G. împreună şi cu altceva etc...dar purtarea domnului dr. Tănăsescu, şeful trenului nou, bunătatea, respectul şi buna cuviinţa omului acestuia m-au ţinut în loc, numai să fie linişte. Sanitarii mari au consultat mereu. Mi-am făcut convingerea că tineretul de astăzi, cu toată fala, este cu totul contrar tineretului de ieri, care le sunt superiori în toate. Grea viaţă am mai dus cu acest moldovean noi toţi.

1917. Joi 10 august. Vaslui. În noaptea aceasta am dormit f. puţin, fiind supărat de aseară, de purtarea rea a acelui moldovean. Am vizitat aici aproape nişte oi la păşiune. Mi se aprindea inima unde mă gândeam la vitele mele, că... Din acest triaj am îmbarcat răniţii pe tărgi, precum şi pe picioare. Unul era cu ambele picioare tăiate, mâini avea. În gară, publicul vorbea de un domn care, în loc să caute pe răniţi, i-a lăsat nepansaţi câte 5-6 zile. Luându-l la socoteală, el drept răspuns a luat pe rănit la bătaie. Vezi milă... ca şi... era scris şi în jurnalele de ieri acest fapt. Trebuie date la iveală, căci altfel nu merge. Puţini domni am văzut întrebuinţând la pansat purtarea cu suferinzii ca Maiorul Puţureanu. El, omul acela făcea prin glumele lui pe rănit să râdă şi el cu dibăcia lui până bolnavul să se vaiete. El era gata cu durerea, termina lucrarea, comentând ceva bolnavului, ceva de-ale tinereţii...

Toate după om, aşa merge...

La ceasurile 15.00 am plecat din Vaslui, am trecut prin staţiile: Bălteni, Rizeşti, Buhăieşti, Rebricea, Scânteia, Grajduri, Bârnova, Ciurea, Nicolina.

1917. Iaşi. Vineri 11 august. Iaşi. La ceasurile 4.00 dimineaţa am ajuns aici, unde am stat până la ceasurile 11.00, când ne-a scos din triaj (obor închis cu...pentru răniţi), ne-a dat drumul în linia principală destinată plecării. La ceasurile 12.00 am ajuns la Nicolina, apoi am trecut staţiile ce am trecut ieri, am staţionat în gara Banca, unde ne-a lăsat maşina şi s-a întors la Vaslui.

Comunicate citite astăzi, atât ale noastre precum şi cele ale aliaţilor din toate părţile, erau pline de succese frumoase, repurtate contra inamicului comun, care îşi făurise planul său barbar de a domina întreaga omenire. Însă Dumnezeu care ţine în mâna Sa totul a întors faţă războiului în favoarea aliaţilor noştri, aşa că acuma pe unde germanii încearcă câte un atac contra noastră, el este respins şi atacă în toate punctele. Numai până odată merg lucrurile contra, apoi iarăşi vin la locul de unde a plecat. Cine se înalţă, se va smeri şi cel smerit se va înălţa.

1917. august 12. Sâmbătă. Banca. Azi dimineaţă la ceasurile 4.00 am ajuns în această gară unde am rămas, am ieşit sus pe dealul ce este în faţa gării spre răsărit. Poziţii bune de agricultură şi locuri pentru pometuri dar în zadar, rămase necultivate atât ca agricultură, precum şi goale despre arbori fructiferi, pare că se aseamănă unor locuri pustii, fără locuitori, fără nicio regulă. În fine, nicio asemănare absolută...

1917 august 13, duminică. Banca. Astăzi am făcut sfinţirea apei în nişte salcâmi, lângă localul gării, la care au luat parte sanităria trenului cu domnul dr. şef Tănăsescu.

Am fost după slujbă la pepenerie, dar nu prea erau copți cum se cade. Dar de la vreme de lipsă n-ai ce face, e bun tot. Cum ni se aprindea dorul, cel puțin măcar să mai vedem Bucureştiul, odată...

1917 luni 14, august. Banca. Astăzi înregistrez o începătură de intringi țesute de Vasile Gheorghiu, ajutor care a trimis la M.C.G. Serv. Religios pe doamna Constantinescu a mă înegri acolo. De ce, nu ştiu. Am aflat mai pe urmă, că eu de ce nu mă port cu mănuşi la mâini. Dacă nu le port iarna şi niciodată nu le-am purtat, dar acum vara... Aceste intrigi de o categorie... au avut rezultat ca P.C.C. Protoiereu să mă cheme personal, ceea ce ne-a făcut o mare satisfacțiune, că nu-l cunoşteam. Telegrama am primit-o astăzi la 4.00 ceasuri şi zice aşa: *În interes de serviciu să vă prezentați de urgență aici.* Cu trenul curier de la 3.00 dimineața am plecat.

1917 marți 15 august. Iaşi. La ceasurile 9 ½ am fost în această gară. M-am dus la Cart. G., dar biroul Serv. Religios Militar este aşezat în casele din curtea Mitropoliei Moldovei. M-am dus şi mi-a fost bine de tot, că l-am găsit în cancelarie făcând cunoştința cerută, am intrat în tratamentul subiectului pentru care eram chemat. Mi s-a pus în vedere oarecari pâri aduse împotriva mea, fără vreun rezon.

Am spus şi eu...

S-a rânduit anchetă...

La ceasurile 4 ½ era în oraş o animație foarte nouă de ruşi pentru război.

1917. Miercuri august 16. Banca. În noaptea aceasta am mers cu trenul de etape şi la 3.00 dimineața eram cu trenul la Banca, locul unde este garat trenul meu.

1917. Joi 17 august. Banca. Astăzi frumos, cald. N-am avut nicio ştiință nouă asupra frontului. Am făcut o baie în Bârlad, lângă canton. Viață vrăjită din multe puncte de vedere. Mult mă amăram cu inima că nu pot ajuta cu nimica pe cei ce sunt în ghearele inamicului. Mă uitam din această gară în toate părțile, nu vedeam niciun pom roditor păr, măr, prun, cais, piersic, migdale etc., cum aveam în grădină.

1917. Vineri august, 18. Banca. În noaptea aceasta a plouat nițel în vreo două rânduri şi dinspre ziuă puținel. După sculare m-am dus puțin la plimbare către apus. Nu se vedeau locuințe omeneşti. Erau 7 case noi la rând aşezate egale distanță una de alta, acoperite cu tinichea, fără vreun adăpost pe lângă ele. Toate erau pustii, numai în Lițcani am văzut pe din sus de şosea asemenea aranjament la sate, însă am aflat că acele case sunt făcute de stat, nu de țăranii moldoveni. Mă gândeam că la noi n-a intervenit statul şi cu toate acestea casele întrec în totul pe acelea făcute de stat. Din acestea se constată a cui este.

1917. August 19, sâmbătă. Banca. Obişnuința de toate zilele. După cină am avut o conferință intimă a ofițerilor, relativ la buna armonie ce trebuie să domnească între noi şi care armonie prin...

Duminică august, 20. Banca. La ceasurile 8.25 am început slujba sfeştaniei, apoi am făcut parastasul pentru iertarea păcatelor celor morți, ostaşi căzuți pe câmpul de luptă. Astăzi mi-a umplut inima la serviciul religios că a luat parte întregul personal ofițeresc, precum şi întreaga echipă şi Regina Maria.

1917 august 21. Luni. Bîrlad. Astăzi a fost un rîurel de ploaie. La orele 12.00 am fost cu trenul sanitar nr. 12 în Bârlad. La acel tren este preotul C. Bărbuleț, ataşat acum în urmă, căci mai înainte trenurile improvizate n-au avut preoți, numai cele permanente,

acum mai pe urmă li s-a dat la toate. Oraşul Bârlad mi s-a înfăţişat un orăşel prost, nişte străzi încolţorate, strâmbe, înguste, mai largi străzile în satul nostru. Am mers pe o stradă care se părea a fi principală dar în zadar, că şanţurile erau pline de un noroi negru şi puturos. Casele pe margine erau ca şi cotețele porcilor la noi.

Am fost la Direcţia Echipamentului şi n-am găsit absolut nicio stofă. Am fost informaţi că la 1 sept. ni se comunică să luăm, că atunci le vine.

1917. August 22. Marţi. Banca. Zi răcoroasă. De dimineaţă am luat-o la plimbare, am trecut râuleţul Bârlad, am suit sus pe un deal cu clăiţe de grâu şi porumb dar nu cu roadă multă, m-am uitat în toate părţile, semăna că ar fi spre ceair. N-am văzut nici-un sat acolo, numai nişte târle de vite.

La ceasurile 16.00 am plecat cu trenul la Frunzeasca. Pe drum m-am întâlnit cu Constantin, cumnatul lui Ion de la Spin. El mi-a spus că Nicolae Surpăţanu l-a lovit o bombă din aeroplane sau de tun, duminică la 20 august, Tecuci, şi a murit. Nicolae Rebegel (Poplacă) a murit la Hodora, jud. Iaşi şi Nică Matei şi Stan Nicolae la Focuri şi Dinu Pioreciului.

La ceasurile 21.00 am ajuns la gara Tecuci şi pe dată am fost primiţi cu o bombă de la inamic, care spre norocul nostru a căzut dinaintea maşinii, neexplodând. Din gara Tecuci am plecat la Cosmeşti, loc mult mai periculos ca triajul Tecuci. În această noapte am îmbarcat toţi răniţii veniţi aici, apoi am plecat cu ei la triajul Tecuci, ajungând înainte de ziuă la ora 3.30.

1917. August 23. Miercuri. Triajul Tecuci. Am stat aici până la ceasurile 12.00, când am plecat cu trenul spre Frunzeasca, unde am ajuns la ceasurile 2.00 p.m. Aici am lăsat o parte din răniţi uşor. Mai târziu am primit ordin să nu-i mai ducem sus şi i-am lăsat pe toţi acolo, aşa că ne-a garat şi pe noi cu trenul.

August 24, Joi. Frunzeasca. Toată ziua am rămas în această gară. Dimineaţa am făcut o plimbare într-o pădure plină de coloane şi tot felul de chesoane cu cai.

1917. Vineri 25. August. Frunzeasca. Astăzi de dimineaţă am fost până aproape de frontul nostru, înaintea reţelelor de sârmă, dincolo de balonul captiv, lângă comuna Nicoreşti. M-am dus până aproape de linia a 3-a a tranşeelor. Toate gurile închise, nici-un sunet, nici-un grai. Pădurea cea de ieri care era ţesuită de coloane, astăzi nu mai era nici-un pui de om ca şi când ar fi intrat în pământ. Până la ceasurile 12.00 nici-un tun nu a dat de veste, de existenţa lor. Tăcere. Aeroplanele noastre necontenit au zburat, făcând felurite recunoaşteri. Unul venea aproape, aşa, de puteai vorbi.

Comunicat oficial nr. 373. Frontul român. 21 august 1917. În sectorul frontului dintre Nistru şi Trotuşi, acţiuni de recunoaştere cu bombardament de artilerie. La sud de Mamornița au fost respinse atacurile inamice. În regiunea muntoasă din Valea Trotuşului pe Şuşiţa, artileria noastră a redus inamicul la tăcere. Trupele noastre au zădărnicit toate încercările inamice la Varniţa şi Mărăşeşti şi le-au împins la sud-estul satului Muncelul. Încercarea inamicului de a sparge cu forţe mari frontul nostru a fost de asemenea zdrobit de trupele noastre. Pe Siret, lângă Balta Măxineni, inamicul a atacat tranşeele ruse, însă a fost respins cu pierderi. Pe Dunăre în jos bombardament de artilerie mai întins.

Aviație. Un aeroplan inamic avariat de tirul antiaerian a aterizat la Zărneşti, între Bacău şi Piatra. Aviatorii au fost făcuți prizonieri, aparatul a ars. Un aeroplan român a lăsat 400 kg. exploziv asupra depozitelor inamice de la Focşani.

Frontul aliaților noştri bun peste tot.

Eroismul nostru şi Anglia. Bravura armatelor române, care de 4 săptămâni a(u) oprit furia teutonă pe Siret şi Trotuşi, a adus cea mai mare admirație în poporul englez, care a trimis o telegramă de felicitare poporului român prin lord Loyd George. *„România a intrat în acțiuni alături de noi aliații, nu pentru cuceriri ci pentru operarea dreptului național şi cauza libertății a fraților săi de sub jugul maghiar şi teuton. Deşi norocul nu a fost prea bine cuvântat cu românii, nu numai anul trecut, când armatele lor tinere au fost nevoite să se retragă din fața armatelor germane, superioare şi pline de experiență, dar şi în anul acesta, când slăbiciunea ruşilor mai spre nord a dublat dificultățile cu care aveau a se lupta România. Totuşi armata română reorganizată luptă fără încetare pentru apărarea patriei sale, aducând în acelaşi timp imense servicii cauzei aliaților. Rezultatele acestei acțiuni se vor simți multă vreme chiar după sfârşitul războiului".*

Înainte de război mulți englezi au recunoscut foarte puțin acest popor din estul Europei, din cauza izolării tradiționale a poporului englez de la politica externă, activitatea engleză era concentrată asupra reformelor sociale. Rezistența cea mare a soldatului român opusă unei greutăți inamice, excepțional de mare, dă dovadă de hotărârea ce influențează toate armatele aliate de a purta războiul până ce victoria va fi câştigată, victorie de care nu ne-am îndoit niciodată. Acum este timpul când trebuie neapărat ca şi Seraiul să pornească la atac, ca atunci cu activitatea amenințătoare din partea lui, ar uşura şi ar susține forțele militare ale României aşa de admirabil reorganizate şi ar pune în valoare totodată sucesele armatei italiene, grăbind căderea Austro-Ungariei şi prin urmare ziua păcii.

1917. August, sâmbătă 26. Frunzeasca. De dimineață am ieşit pe un deal aşezat. Era numai păşiune de vite cât vezi cu ochii. Fusese arat în alți ani, dar anul acesta n-au fost brațe. Pe alături avea o păşune tânără de stejar şi aceasta cât vezi cu ochii. Toate aceste proprietăți ale deputatului Nestor Cincu, care a votat contra legii împământenirii țăranilor împreună cu Cuza, nepot de-al lui Cuza. Săracul țăran. În tranşee e bun de tot fără nicio cultură, dar când se cere a i se da pământ, atunci nu trebuie, ci să i se dea cultură. Toate pe dos. Întocmai ca animalul ajuns pe mâini rele. Când îi este foame, îl duce la apă şi când îi este sete îi dă mâncare.

1917. Duminică 27 august. Bârlad. La orele şapte am plecat din Frunzeasca. Am îmbarcat trenul cu 400 răniți, amestecați cu convalescenți şi diferite boli, parte dintre ei am lăsat la Nichişeni şi alții am îmbarcat şi i-am transportat pe toți şi i-am dus la Bârlad, la spitalele cele mari de lângă triajul acelei gări. Ieri am primit vestea că 12 aeroplane germane s-au suit deasupra Adjudului şi l-au bombardat în gară, aprinzând o mare cantitate de material de război, parte român şi parte rus, au mai scăpat din el o parte soldații noştri. Au încercat aviatorii noştri a-i captura, dar au fost la fața locului numai 2 aeroplane de-ale noastre, aşa că s-au retras neputând lupta 2, contra 12. Am aflat, asemenea, că ruşilor le-a frânt frontul la Riga şi germanii au pătruns în Rusia. Cei mai de nimic oameni în războaie sunt aceşti oameni. Ei, să fie ceai şi vodcă.

Comunicatul oficial nr. 374. 22 august 1917. Frontul român. În Bucovina regiunea Rachiţina-Mamornița, inamicul ocupase o înălțime la sud de Mamornița, contraatacat de trupele ruse, a fost respins şi înălțimea ocupată, luându-i 200 prizonieri din 3 regimente austriece. Pe restul frontului, frontiera de vest a Moldovei până la Trotuş. În sectoarele dintre Trotuş şi Varnița şi Mărăşeşti artileria noastră a bombardat lucrările de întărire ale inamicului, distrugându-le. Pe Siret, în sectorul Gârleşti-Crîngeni-Vameşu şi Burtea toate încercările inamicului au fost respinse peste tot. Pe Dunăre focuri de armă şi artilerie.

1917, august 28. Luni. Negreşti. Gară nouă, încă, pentru noi, care niciodată n-am fost pe aici. Ea este întâia gară de la staţia Buhăeşti, care apucă spre Roman, o linie de curând se lucrează la ea. Numai 2 staţii mai sunt din acestea înspre Roman, căci de aici înainte nu e dată în circulaţie nefiind terminată, restul liniei spre Roman lucrează acum încontinuu la dânsa. Aici ne-a garat trenul nostru pentru 2 zile, când trebuia să evacuăm spitalele din această gară.

Aici, satele precum şi poziţia pământului se aseamănă foarte mult cu aceea a satelor noastre din Muntenia. Case foarte puţin acoperite cu stuf, majoritatea acoperite cu tablă şi şiţă şi unele cu ţiglă. Satul Negreşti aşezat spre răsărit de gară are o poziţie frumoasă. Satele împrejur, dese, aşezate tot pe lângă poalele dealului. Cultură mai multă în părţile acestea decât în celelalte locuri unde am iernat, ceea ce denotă că oamenii acestui pământ sunt mai sârguitori, se vedeau împrejurul caselor ceva pomi roditori, grădini de zarzavat şi curte la fiecare. În fine, şi portul am văzut că se păstrează. Vite multe, frumoase, oi multe dar erau din acelea cu lâna roşie, ca cele din Dobrogea.

Comunicatul oficial nr. 375. Frontal român. 23 august 1917. Pe întreg frontul de la Nistru până la Marea Neagră, zi calmă. Numai activitate de patrule, mai ales în sectorul Răcoroasa – Varnița. Inamicul a încercat a ataca Dealul Slatina (sud Valea Paşinului), dar a fost respins de armata română.

Aviaţie. La 19 august un aeroplan, lovit de un aeroplan român, a căzut în foc, în linia inamică. În noaptea de 22 august, o escadrilă de-a noastră a bombardat depozitele inamice de lângă Focşani, aruncând 120 de bombe care au avut un explosibil în greutate de una mie kg.

Frontul anglo-francez bun peste tot.

Ofensiva italiană. 1 sept. 1917. Lupta italiană continuă cu succes pe ziua de 28 aug. Italienii au luat 685 prizonieri germani şi 32 ofiţeri. În total, italienii au făcut până acum, în ultima lor ofensivă, 26 581 soldaţi şi 720 ofiţeri prizonieri. În ziua de 4 sept. au luat 1 662 soldaţi şi 86 ofiţeri prizonieri. Pe Carso, unde austriecii au dat asalt general, ei au fost respinşi, lăsând şi aici în mâna aliaţilor noştri 402 soldaţi şi 14 ofiţeri prizonieri.

Ofensiva engleză. În cursul lunii august, englezii au luat 7 279 prizonieri cu 158 ofiţeri. Ei au mai luat 38 de tunuri, din care 6 de cele grele, 200 mitraliere şi 73 mortiere tranşee.

Învingătorul de la Marna. Domnul Sharp, ambasadorul Statelor Unite la Paris, a oferit ieri la şcoala militară o ramură de ieder în aur Mareşalului Joffre, dăruit din oraşul New York învingătorului de la Marna, la aceasta a asistat şi colonia americană.

Presa rusă şi luptele de la Mărăşeşti. Armatele române au arătat faţă de cele ruse adevărate sentimente de frăţietate, ajutând şi schimbând secţiunile Rusiei care aveau nevoie de odihnă. Soldaţii români se avântau fără frică înaintea duşmanului, cu o furie năprasnică contra inamicului superior mult în număr şi în arme.

Grupă de bavarezi, înconjuraţi de români, începură să strige, predându-se: *„Împuşcaţi pe prusieni, ei sunt care nu doresc pacea"*. Rezultatul acestor strălucite lupte a fost pierderea a câtorva divizii germane şi alungarea lor pe linia Mărăşeşti – Muncel.

Eroii noştri. Una din cele mai mari surprize care frământă lumea este eroismul neaşteptat pe care l-a dovedit omul în crâncenele lupte ale războiului de astăzi. Înainte de războiul actual, ne miram, ne miram de curajul şi tăria oamenilor antici: cartaginii, troienii, Salamina, Maraton, Alexandru Macedon, Darius Pereul etc. Soldaţii care luptă corp la corp cu o greutate extrem de mare, un eroism firesc şi simplu. Oamenii de odinioară erau mai tari, mai simpli, cu mai puţine nevoi fizice, mai puţini fricoşi. Omul de astăzi este cu totul altfel. Soldatul vechi era un profesionist, cel de astăzi este cetăţean care odată luptă cu viaţa sa întreagă într-un vârtej al viitorului necunoscut. Aşa este. Omul de astăzi se trezeşte deodată intrat într-un crâncen război. Viaţa lui este sfărâmată, cuibul familiei lui, liniştea unei vieţi cosmice bune s-a dus. Vine furtuna, uraganul distrugător. Nu mai este ca odată, când 2 trupe se luptă pe o bucată de pământ şi isprăvesc în câteva ceasuri. Acuma sute de mii, milioane de fiinţe se angajează pe fronturi mari. Acum nu mai sunt arme simple, care într-un sfert de oră, de învălmăşeală, ruinează câteva sute de oameni. Acum mintea cea neliniştită şi iscoditoare a omului a inventat toate maşinăriile mari de distrugere, explosibile iscusite, păsări fantastice prin aer, mările s-au umplut de monştrii distrugătoare. Războiul de altădată era mic de tot, astăzi împrejurul omului tună groaza şi moartea, merg până în inima pământului, căutând pe cine să înghită. Zi şi noapte, săptămâni, luni, ani întregi de zile, fără odihnă, fără cartiere de iarnă, moartea loveşte din văzduh, din depărtare, de pe apă, cu gloanţe, cu gaze, cu flăcări etc. Te miri foarte mult cum bietul om a putut răbda toate acestea! Şi cum nu dă îndărăt din faţa atâtor morţi? Ce suflet au aceşti oameni! Viaţa nu o consideră, ca soldatul de odinioară, întru ceva, ci cel de azi, zice: *„Patria"* este idealul pentru care luptă, apărându-şi căminul în care s-a născut. De aceea războinicii de la Mărăşeşti, Oituz şi Slănic sunt urmaşii altor războinici, care totdeauna au luptat cu durere şi bărbăţie pentru moşie. Sângele soldaţilor ostaşi români scrie pagina cea mai teribilă şi mai măreaţă a poporului românesc. Umbrele lor în zorile dimineţii trec în lumea veşnicei aduceri de aminte.

Simpatiile Angliei pentru România. D-l Lyoid George, Primul Ministru al Angliei, prin telegrama trimisă d-lui Ministru Brătianu, în care se oglindeşte admiraţia guvernului britanic şi a întregului popor englez, faţă de eroismul României şi răbdarea poporului român, sunt într-adevăr eroice.

La ocuparea Munteniei, germanii imediat au silit pe consulii străini, care erau martori neplăcuţi purtării lor în teritoriul ocupat. A doua zi, reprezentanţii Americii şi ai Olandei au fost nevoiţi a părăsi Bucureştiul. Dar aceste măsuri ale lor au fost zadarnice, căci tot s-au aflat faptele lor comise. Nici Belgia n-a avut dureroasa soartă a Munteniei.

Românii au luptat cu o tărie nemaipomenită. Regele şi poporul au luptat şi au dus greul cu o mare vitejie. Politica a dispărut şi au luptat în comun pentru salvarea patriei, afară de câțiva şi aceia foarte puțini.

Franța şi România. România, cu toate greutățile, nu s-a temut a intra în război alături de aliați şi a înfruntat orice încercare. Franța salută națiunea română, sora sa plină de curaj care a arătat în mijlocul greutăților de acum cele mai eroice virtuți, zălogul victoriei. Ea consideră ca un prețios privilegiu de a vedea astăzi lucrând şi luptând în rândurile armatei române pleiada ofițerilor francezi. Guvernul francez se asociază mai mult ca niciodată la speranțele României de mâine şi are hotărâta încredere în apropiata lor înfăptuire.

Papa şi pacea. Propunerile de pace ale papei, inspirate de guvernul de la Viena şi Berlin, au fost respinse cu demnitate de aliați. Înaltul pontifice şi demnitarii lui, obişnuiți de câțiva ani, mai mult să facă politică decât rugăciune şi mai multă diplomație decât caritate, nici acum n-au izbutit. Aliații au respins cu un nobil dispreț negoțul moral papalo-teutonic. Cu atât mai mult, pe noi creştinii ortodocşi ruşi, sârbi şi români ale căror drepturi papa nu le susține. Tovărăşia spirituală dintre odioasa casă Habsbourg, Berlinul, împilatoare de națiuni şi sterpitoare de suflete, cu marele diplomat al crucii, toți au primit lovitura grea dată de Wilson, preşedintele Statelor Unite ale Americii, prin răspunsul său energic şi hotărât. Niciun fel de pace cu autocrația prusacă. În ce priveşte gestul steril de milă al papii, se arată printr-un desen satiric, vrednic de memorare. În marea sală a Vaticanului, stau toți demnitarii papii, înveşmântați numai în ținute cu aur, pe scaune sculptate în jurul sfintei mese.

Pe uşa puțin deschisă, intră Mântuitorul, desculț, cu mantia sfâşiată şi cu talpele sângerând, cu Apostolii Petru şi Pavel, cu o cârje veche în mână a propopăvăduitor şi cu o togă a lui. Iisus se desface uşor din umbră şi vrea să înainteze, apostolul cu o teamă îl reține zicând: *„Păzeşte-te Stăpâne, să nu Te recunoască!”*. Mântuitorul cu un zâmbet, resemnat şi trist îi răspunde *„Fii fără teamă Petre. Nu Mă cunoaşte nimeni aici!”*.

Dacă Blândul Cristos ar citi ultima notă de pace a papei nu şi-ar recunoaşte nici învățătura, nici pe serenisimul urmaş.

1917, marți, 29 august. Negreşti. De dimineață am fost către satele dimprejurul acestei gări, în care iarăşi am văzut că erau buni gospodari. Alăturea de deal, în marginea satului, era o maşină care treera grâu, nişte şire mai vechi. Reflectam în gândul meu din ce nenorocire ne-a scăpat Dumnezeu anul trecut pe noi şi întreg trenul nostru.

În noaptea aceasta am îmbarcat un spital din această gară care a evacuat în total.

1917 miercuri 30. Negreşti. De dimineață am voit să mă duc prin sat, că era foarte aproape de gară, dar când să intru în sat, iată că vine maşina de la Buhăieşti. Trenul fiind gata de plecare, am renunțat să mai mă duc în sat, m-am întors din margine.

La ceasurile 9.30 am plecat din Negreşti, am trecut prin gările Buhăieşti, Berzeşti, Bălteni, Vaslui, am îmbarcat şi din Bălteni alți convalescenți care toți trebuiau duşi la Reni. Din Vaslui iarăşi am îmbarcat alți răniți pe jumătate vindecați tot pentru Reni. La Crasna n-am îmbarcat, dar am mai aşteptat răniți de la spitalele din Huşi, care trebuiau să fie aduşi în Crasna, aceştia au venit încă târziu.

Liga anglo-română. La Londra s-a constituit o ligă pentru strângerea relațiilor de prietenie între Anglia şi România, pentru sprijinul aspirațiilor legitime ale neamului românesc, la un an de la război.

Au luat parte notabilități personale, la care Lordul Bersborough, Președintele Ligii, a făcut un program, în care se oglindesc în totul România de față. Lordul declară următoarele: *„Noi credem că aceste momente grele dau cel mai bun prilej pentru a asigura alianței oficiale româno-engleze o bază largă pentru relațiile cordiale permanente între două națiuni, călăuzite de același ideal. Ca aliați s-au angajat în mod formal să vegheze asupra restaurării și completei eliberării a popoarelor române. Marea Britanie oferă aliaților români tributul de admirație și simpatie precum și cuvântul de îmbărbătare în sforțarea sublimă de a elibera pe toți frații lor de același sânge”.* Cuvintele Marii Britanii ne dau toată încrederea să privim viitorul nostru realizat. Avem hotărârea nestrămutată în ajutorul moral și material ce cu toată buna voință, aliatele noastre ni-l dau.

Plebiscitul (Poporul de jos). Acum 30 de ani în urmă, Germania, prin politicienii săi, afirma ideea lor de cucerire, că popoarele mici care nu se pot apăra și nu se pot susține prin propriile lor puteri n-au dreptul la viață, fiindcă de fapt nu trăiesc decât din toleranța statelor mari. Ei, pentru acest scop, voiau a rotunji statele centrale, lipind la ele: Elveția, Belgia, Olanda, Lituania. Însă acum după ce au încercat destule pierderi grele în război, statele centrale declină să recunoască că popoarele mici au și ele dreptul la viață, dispunând singure de soarta lor, independent de puterile de care dispun. Ele caută mijloace practice, forma plebiscitară și alte concesiuni, așa credeau ele. Dar lucrul s-a urmat cu totul altfel. Plebiscitul s-a format chiar în inima Rusiei, cu ardeleni care au format regimente trecând în armatele române, pe front, iată plebiscitul adevărat, nici cum n-au ținut seamă de porunca împăraților Germano-Austro-Unguri. Ei au strigat cu toții *„Noi vrem să ne unim cu țara”*! Trebuiau asemenea plebiscite și din partea noastră? Pentru a demonstra legitimarea drepturilor noastre? Iată-l! Despre plebiscite, doar vorbesc tunurile de la Mărășești, de acum o lună de zile. Va să zică ne-am înțeles.

Folteşti. 1917 august 31, joi. De dimineață, la ora 6.00 eram în această gară, după ce pe noapte am trecut prin Crasna, Roșiești, Banca, Zorleni, Bârlad, Băbana, Docănești, Tolosman, Bereşti, Ghibirceni, Fulgereşti, Lascăr Catargiu, de aici am încărcat atât răniți, precum și personalul necesar pentru îngrijirea lor. Am ajuns la gara Folteşti, unde am rămas câtva timp, fiindcă se revocase ordinul de a merge la Reni. În tot parcursul drumului făcut în această noapte, am primit ştiri îmbucurătoare pentru pace. De dimineață am ieşit la aer, în apropierea trenului, am văzut oi de Rusia, le duceau la păşune, toate erau albe, dar fălcile, pieptul, pline de bărbi foarte mari, ochii îi aveau mici. Aici iar erau ruşi foarte mulți, rânduiala nu se mai ştia, ce mai făceau, căci planul lor parşiv s-a văzut din întâiaşi dată, care le-a fost scopul infernal. Am debarcat pe răniți, ce-i aveam la tren, la spitalul R. Vâlcea, ce erau în Bereşti. Am găsit acolo preot de regiment, al spitalelor pe părintele Nicolaescu, profesor și directorul Seminarului din Vâlcea, unde a fost acel spital mobil. Am făcut cunoştință cu dânsul, îmi spunea și de părintele Crețu, că ar fi trecut în Rusia. Mai erau în serviciul spitalului 2 femei din Câineni-Vâlcea, una a lui Ion G. Deacon și a lui Gheorghe al lui Petru. La ceasurile 20.00 am ajuns la stația Banca, locul nostru de garat.

Comunicatul oficial nr. 380. Frontul român, 29 august. În Bucovina, inamicul a încercat mai multe atacuri în direcția Iaslovăț și Solca (sud Rădăuți), dar au fost

respinse, peste tot. Trupele ruse au atacat şi cucerit înălţimea Runcu-Porcului (12 km vest Gura Humorului), precum şi o înălţime mai la nord. S-au luat 2 mitraliere şi prizonieri. Pe restul frontului nici o acţiune de infanterie mai importantă. Numai bombardament reciproc de artilerie variabil în diferite sectoare.

Legăturile noastre economice viitoare. Judecând după aparenţă e de temut că şi după lecţia belgiană şi românească se află destui oameni germanofili, care încă nu sunt în stare a pricepe că o penetraţie paşnică prin mijloacele comerţului şi finanţelor este numai un mijloc pentru robire, când acela ce face penetraţia este un german. Recomandăm economiştilor ce se grăbesc a lua iarăşi asemena relaţii odioase.

Banca. 1917, septembrie 1, vineri. Astăzi de dimineaţă am făcut serviciul religios, adică sfinţirea apei mici (sfeştania), botezând întregul tren şi pe toată sanităria. Pe la 12.00 iarăşi bombardament de artilerie înfricoşat care a ţinut până noaptea de tot. Vreme închisă de tot, vânt rece. Asupra serii, înainte de masă, am primit de la d-l Tănăsescu o comunicare, care... Cina produsă... mi-a tăiat pofta de mâncare, mă gândeam şi reflectam că nu poate trece o zi fără ca să nu fiu supărat de ceva, peste toate supărările care erau pe capul meu. Ce-i faci! Veni-va ziua când voi fi regele casei mele, cum am fost întotdeauna.

Din infamiile nemţilor. Nemţii au aruncat în faţa reţelelor noastre de sârmă următorul manifest, scris aşa: *„Camarazi de război. Tovarăşii noştrii români, care au venit zilele trecute la noi s-au bucurat foarte mult că au ajuns în patria lor frumoasă şi sunt liberi de toate necazurile războiului. Românii au fost bine primiţi şi îngrijiţi în Focşani, Buzău, Râmnic şi o mulţime a altor oraşe. Părinţii voştri au venit în haine de sărbătoare şi li s-au împărţit oi, carne, mămăligă, castraveţi, harbuji, vin şi ţigări. Numai minciunile proaste ale englezilor, ruşilor sau ale francezilor că noi germanii necăjim sau omorâm prizonierii. Veniţi numai pe la noi. O să aveţi bine în patria voastră şi să vă faceţi fericiţi şi mulţumiţi”.*

Drept răspuns infamiei nemţeşti, opunem şi noi depoziţiile sergentului Theodorescu Romulus, Reg. 32, fost prizonier în Germania, de unde a scăpat şi a sosit de curând în ţară. El spune, ca martor ocular, care a făcut înconjurul Europei, care a rătăcit săptămâni întregi prin pădurile Belgiei, hrănindu-se cu rădăcini, numai să scape de binele ce-l au prizonierii noştri la nemţi.

Prizonierii români nu primesc hrană, cu toate că erau puşi toată ziua la munci grele. Ca să nu moară de foame, au recurs la carnea cadavrelor de cai, pe care îi găseau în drum. Carnea o frigeau în timpul nopţii, ca să nu fie văzuţi de nemţi, care nu le permiteau să mănânce nici această carne măcar. Ei primeau pe zi 200 gr. pâine de secară, amestecată cu rumeguş de lemn şi resturi de sfeclă. Din cauza alimentaţiei rele, mureau până la 200 de prizonieri pe zi.

Din 56 de mii şi câteva sute de români prizonieri la germani, 16 mii au murit de foame, iară 19 mii zac acum prin spitalele lor, în cea mai neagră mizerie şi ticăloşie. Acestea s-a constatat din statistica oficială demnă.

Înaintarea englezilor în Palestina. Cu tot focul viu al artileriei şi mitralierelor inamice, englezii au înaintat în noaptea de 1 septembrie cu 800 yarzi la sud-vest de Gaza.

Banca. 1917, sâmbătă, 2 septembrie. Astăzi toată ziua întunecoasă şi cu vânt. N-am avut nimic de lucru mai serios în afară de cele obişnuite.

Înfrângerea germanilor pe frontal românesc. Luptele date de germani care s-au terminat la 7 august, desfăşurate în ultimul timp în Valea Putnei şi a Şuşiţei, între Trotuşi şi Valea Oituzului, pe lungul liniei ferate Focşani, Mărăşeşti, toate acestea s-au terminat prin completa înfrângere şi pierdere a Germaniei.

Ofensiva italiană. Până în seara de 25 august, italienii au făcut un total de 30 671 soldaţi şi 858 prizonieri.

Destăinuirile lui Gerrard, fostul ambasador American la Berlin, anume Gerrard spune în ultimele sale destăinuiri că la 27 iulie 1915 a raportat guvernului American că germanii scot revoluţionari din sânul prizonierilor ruşi, dându-le bani şi paşapoarte false spre a se întoarce în Rusia şi a propaga revoluţia.

Ramura de măslin. Nici de astă dată Marele Pontifice (papa, s.n.) roman n-a reuşit a avea trecere în faţa beligeranţilor, nici aceasta a 2-a a sa propunere de pace, ce a încercat a adresa celor în război. Cauza a fost pentru că propunerea sa ca urmaş al Mântuitorului Hristos n-a fost nici cum bazată pe dreptul celor mai mici popoare ca România, Serbia, nu se vorbeşte nimic de dreptul lor în nota de pace, probabil că nu sunt catolici. Pacea notată a fost adnotată numai de Puterile Centrale ca venită de la ele, conform aspiraţiilor lor, nicicum pentru o dreptate a tuturor naţiunilor. Aşa că nici acum papa n-a reuşit.

Minciuni germane, pentru întreţinerea spiritului războinic. Cu toate laudele lor, de nişte succese pe frontul rus, însă zdruncinaţi pe alte fronturi, fiind în situaţia morală foarte rea, ca să înşele armata şi populaţia civilă, ei născocesc felurite minciuni. Aşa, ei au scos în circulaţie o hartă improvizată, ca şi cum e editată în Paris, după intenţiile Angliei şi ale tuturor aliaţilor ei, în cazul în care ei ar fi învinşi. După arătările acestei hărţi, viitoarele frontiere ale Europei ar fi următoarele:

Anglia ţine Egiptul în mod definitiv de la turci, luând de la Germania insula Heligoland pe care le-o vânduse.

Belgia să se întindă până la malul stâng al Mozelei şi al Rinului.

Franţa ia înapoi Alsacia şi Lorena şi tot malul stâng al Rinului, dincolo de Rin pe lăţime de 100 km, care ar porni de la frontiera Elveţiei terminând la frontiera olandeză, neutru. Acest teritoriu va fi pus sub controlul direct al Franţei şi Belgiei, ca asigurat mai bine de agresiunea germană

Italia ar lua Trentinul, peninsula Istris, precum şi portul Triest, nelăsând Austriei decât Pola şi Fiume.

Muntenegrul va primi o parte din Herţegovina şi o parte din Albania.

Grecia o parte din Macedonia şi alta din Bulgaria până la Enos.

Serbia va lua partea dreaptă a Dunării până la Drava, Slovenia, Bosnia, Dalmaţia câteva insule Iliriene, o porţiune din Albania, cu un port principal la Adriatica.

Polonia va fi regat sub protecţia Rusiei.

România va primi Transilvania, Bucovina şi o parte din Banat până la Timişoara.

Rusia ar intra în stăpânirea întregii coaste a Mării Baltice şi a porturilor Dantzig şi Konisbourg.

Germania va fi dezmembrată în 6 state independente, anume:

Hanovra cu capitala la Hanovra, oraşele Bremen, Hambourg şi Lubech.

Vestfalia cu capitala Casel.
Saxonia cu capitala la Drezda.
Bavaria cu capitala la Munchen.
Wurtemburg cu capitala la Stuttgard şi
Prusia cu capitala la Berlin.
Austria va fi separată de Ungaria.
Boemia va fi declarat regat independent.
Coloniile germane vor fi împărţite între Franţa, Anglia şi Belgia.

Germania şi Austria, în fine, vor plăti aliaţilor victorioşi contribuţii de război de 100 miliarde franci, cedând toată flota lor comercială cât şi de război.

Cu astfel de minciuni vrea să înşele poporul german să nu se revolte. Cu astfel de vorbe înşelătoare vor demnitarii germani şi austrieci să amăgească civilitatea care necontenit strigă asupra războiului şi a încheia pacea, mult dorită. Ei fac ca acei agricultori care pun pe câmpurile cu semănături păiaţele împăiate cu haine de om ca să se sperie ciorile, să nu mai mănânce grăunţele semănate cu multă osteneală. Însă ce deosebire între paiaţa ţăranului şi sperietoarea oficială de la Berlin.

Banca. 1917, septembrie 3. Duminică. Am făcut sfinţirea apei cu Te Deum pentru izbânda armatelor aliaţilor noştri. Cum însă niciodată, astăzi, nici – un ofiţer absolut, nici unul precum şi echipa n-au luat parte la slujba religioasă, numai curat sanităria şi străinii care s-au întâmplat în gară. Am făcut câteva plimbări către Banca şi către Bârlad, dar era foarte frig că vream să fac o baie. Bătea vântul foarte greu şi geros, negreşit că ninsese undeva, că altfel nu se putea explica.

Banca. septembrie 4. Luni. Iarăşi frig, vântul bătea cumplit şi rece, am fost la Bârlad, unde erau trei prese pentru împachetarea fânului. M-am uitat la ele cum lucrează. Învârteau boii de la un capăt cu tânjala şi presa împingea fânul înainte când mergeau boii, apoi singură presa se întorcea înapoi printr-un arc care o învârtea. Alţi soldaţi în gară, făceau legături tot din fân şi le puneau într-o cutie de lemn, în care îndesau fânul cu picioarele şi apoi adunau şi legau funiile în capete şi balotul era gata.

Comunicatul Oficial nr. 385. Frontul român. 2 septembrie 1917. În Bucovina, activitate de patrule şi focuri de arme în diferite sectoare. Inamicul a încercat să atace în regiunea de la est de gara Bîrnarului (Bistriţa), doar înălţimi ocupate de ruşi, a fost respins însă cu pierderi. În regiunea de la nord de Focşani, de-a lungul căii ferate Focşani – Mărăşeşti, după un bombardament puternic, cu artilerie de toate calibrele şi cu gaze axfisiante, inamicul a încercat să iasă din tranşee. Atacul a fost zădărnicit de focul artileriei. După o oră, inamicul a atacat din nou în cinci valuri sectorul pădurii la răzoare, dar a fost împrăştiat prin focuri de armă şi mitraliere. Pe Siret şi Dunăre, activitate redusă de artilerie.

Comunicatul oficial nr. 386. Frontul român. 2 septembrie 1917. Pe întregul front linişte. În afară de acţiunile de patrule şi de activitatea artileriei în diferitele sectoare nu este nimic important de semnalat.

Tragedia sălbăticiei germane. În teritoriile ocupate. Lagăre-cimitire.

Din prima zi a războiului Germania a sfâşiat toate tratatele internaţionale, toate regulile, toate garanţiile care dădeau războiului o luptă cavalerească, limitată la câmpul de

bătaie, dar a făcut o întreprindere de banditism criminal, de predare şi devastare sălbatecă. Sistemul acesta a continuat fără excepţii. Faţă de România, sistemul a fost împins şi mai departe. După asasinarea femeilor, a bătrânilor şi a copiilor din oraşele deschise şi neapărate, au venit zilele de sânge şi de vandalism ale ocupaţiei Olteniei, Munteniei şi Dobrogei. Recolta a fost ridicată şi populaţia românească a fost lăsată pradă foamei şi bolilor, locuinţele au fost devastate, toate instalaţiile industriale ridicate, au luat ostatici, pe care i-au aruncat în lagăre unde sunt chinuiţi de cele mai cumplite lipsuri şi cavalerismul teuton n-a ezitat nici faţă celei mai barbare hegemonii. Au ridicat femei pe care le-au închis în mănăstiri, le-au pus sub santinelă şi le-au dat câte un leu pe zi pentru întreţinere iar femeile de la sate au fost puse la săpatul tranşeelor în primele linii de foc sau date ca ordonanţe la ofiţerii prusaci. Sunt sălbăticii pe care orice om de astăzi nu le poate imagina, dar toate au fost săvârşite de armatele lui Wilhelm al 2 lea pe pământul nefericit al României. Dar ceea ce revoltă peste măsură conştiinţa omenească este statistica mortalităţii prizonierilor noştri din lagărele germane, care s-au prăpădit în cimitire.

Totalul prizonierilor a fost: 53 067 dintre care au murit: 19 525.

În spitale sunt bolnavi: 16 645

Morţi şi zac bolnavi: 36 170

Din total de morţi dat 19 525,

din aceştia sunt daţi morţi de boală 108,

din cauza rănilor căpătate 406

daţi fără a li se arăta cauza morţii 19 009.

Erată. Situaţia prizonierilor noştri 19 523.

Zeci de mii de prizionieri se sting din cauza muncilor grozave la care sunt supuşi şi din cauza mizeriei în care stau. Acestea toate se petrec în Germania cea înţeleaptă, cultural, educată mai nu ştiu ce, dar cea mai barbară ţară împreună cu aliatele din toate statele ce se află astăzi pe continentele culturale. Dacă la locurile expuse publicului se petrec acestea, dar ce grozăvenii se vor fi petrecând în România ocupată ? De unde nu putem spicui aproape nimic din suferinţele ce îndură nefericita populaţie românească ajunsă în teroarea stăpânirii criminale a barbarilor moderni. Niciodată n-a fost în aşa tristeţe ca acum, România.

Dobrogea. Este pământ bulgar sau român?

Kaizerul, în nebunia lui de a cuceri lumea, a făcut aliaţi, pe cei de o teapă cu dânsul, ca să reuşească în visul lui cuceritor a însuflat lui Ferdinand-Nas-Mare-Ardei-Plătea al Bulgariei că are dreptul la cuceririea Dobrogei, care ar fi a Bulgariei şi aşa s-a ridicat cu armele contra României, contra noastră, care la 77-78, i-am scos din sclavia turcească. Împotriva acestei pretenţiuni absurd bulgară s-a ridicat presa străină, care cercetând istoricul şi trecutul Dobrogei spulberă toate ticăloasele absurdităţi revendicări ale lui Ferdinand-nas-lat-al Bulgariei, cum că Dobrogea ar fi pământ bulgar. Ziarul Tribuna Geneva semnat de Rigaz, care face o expunere precisă cu privire la Dobrogea, el a demonstrat cu fapte istorice şi date pozitive că Dobrogea este curat pământ românesc. El încheie cu o statistică în felul următor:

Populaţia Dobrogei este în total 267 mii, dintre care: români sunt 120 015

Fără bulgari, sunt numai 38 839

Restul cuprinde: tătari 28 230
Ruşi 27 364
Turci 12 306
Nemți 8 800
Greci 8 600
Armeni 2 604
Țigani 2 368
Populația română este de 5 ori mai mare.

Din punct de vedere istoric, de drept, de popularizare, Dobrogea este şi rămâne pământ românesc. Pretențiile, deci, bulgeşti sunt absurde ca şi visurile lui Kaiser germanul, care niciodată nu pot fi realizate.

Banca. 1917 septembrie 5. Marți. Astăzi zi frumoasă, soare cald. Am făcut excursie către Ghermăneşti, pe şosea treceau călăraşi ruşi nemernici laşi, care ne-au nenorocit pe noi. Cu tot timpul rece, astăzi tot am făcut o baie în Bârlad, apa limpede.

Porumbii se coc văzând cu ochii, nişte boabe foarte mărunte, puțin roşii, nişte mămăligă frumoasă iese.

Comunicatul oficial nr. 387. Frontul român. 4 septembrie 1917. În Bucovina şi pe frontul de vest al Moldovei acțiuni de patrule şi focuri de armă. În regiunea Gheorghieni –Tulgheşi un aeroplan inamic a căzut între linii. Ruşii au împrăştiat soldații inamici care se adunaseră în jurul aparatului. În regiunea Varnița trupele noastre au atacat şi ocupat primele linii inamice din Valea Şuşiței şi de pe versantul de est al Văii Alunei, consolidându-se pe terenul ocupat (câştigat). Pe restul frontului până în Siret, activitate vie de patrule şi bombardament puternic de artilerie. Pe Siret şi Dunăre nimic.

Activitatea inamicului pe Dunăre. Între Ruşciug şi Giurgiu, şlepurile transportă vagoanele încărcate într-o parte şi în alta. Traficul între România invadată şi Bulgaria făcându-se prin îmbarcare direct pe şlepuri. La Cernavodă transporturile se fac cu vapoarele, podul nefiind reparat până acum.

Lupta Americii contra Germaniei. Înarmarea Americii contra Germaniei creşte pe fiecare zi, din ziua declarării războiului. Statele Unite au început activitatea aşa cum americanii înțeleg să o pornească. Odată cu mobilizarea ostaşilor celor mai viguroşi oameni, a trimis repede primele armate americane împotriva hoardelor nemțeşti. Ei au lucrat apoi cu o vie putere contra submarinelor germane, reducându-le numărul la cea mai vie expresie. Pentru construirea forțelor navale au mai fost acordați 50 milioane dolari. Vasele americane sunt acum gata construite de 3 ori ca acum ½ an. Aeroplane se construiesc cu miile, care se trimit în Europa împreună cu aviatorii lor. Flota aeriană de război colosal de mare va fi în Europa „Drumul cel mai scurt la Berlin este prin aer". Anglia, asemenea, construieşte la aeroplane când primele acțiuni ale flotei aeriene americane vor apărea asupra Berlinului, Kaizerul înfiorat va trezări în fața unui fapt real, la care el nu se aştepta.

Ceasul cel mare al războiului se apropie.

America şi România. Duminică la 3 septembrie a sosit la Iaşi misiunea americană medicală, care a venit cu un tren special rusesc de la Vladivostoc la Iaşi. Misiunea venită în grabă numără 39 persoane marcante de doctori, subchirurgi afară de surorile de caritate.

Medicii şi surorile de caritate vor rămâne în ţara noastră până la finele războiului, iar factorii demnitari se vor înapoia ducând cu dânşii toate informaţiile necesare războiului în toate privinţele. Material sanitar adus în cantitate maximă, afară de 89 lăzi, venite în Arhanghel, căci trebuie să sosească la noi cel mult la 10 sept. Dar cantitatea de material pe zi ce trece va fi mărită.

Profeţii despre război. În anul 1600, călugărul Fra-Giovani a profetizat despre antichrist în legătură cu acest război. Articolul acesta s-a publicat acum din nou de d-l Giusepe Cuiffa în cartea sa de curând apărută. Vorbind de antichrist zice: „Omenirea a crezut de multe ori că vede pe antichrist, pentru că toţi ucigaşii seamănă şi toţi perverşii sunt înaintaşii principalului pervers". „Adevăratul antichrist va fi un monarh, un fiu al lui Luther, ce se va proclama trimis al lui Dumnezeu". „Va avea un singur braţ. Nenumăratele sale armate ce vor lua ca deviză – Dumnezeu cu noi – vor semăna cu legiunile infernale". „El va lucra mult timp cu înşelătorie şi trădare. Spionii săi se vor răspândi pe tot pământul şi va avea în puterea sa secretul forţei". „Un război îi va da ocazia de a se demasca, un război nu contra monarhului francez, dar contra altcuiva şi iară în 2 săptămâni va deveni universal". „Sabia lui va asemăna cu aceea a creştinilor, dar actele sale vor fi ca ale lui Nero şi ale persecutorilor romani. El va avea un vultur ca stemă şi aliatul său un alt monarh tot astfel". „Sub drapelul său popoarele cele mai îndepărtate vor alerga creştinii şi mahomedanii". „Mai întâi popoarele vor fi pierdute dar apoi îngerii le vor lumina şi toate vor înţelege că el e antihristul şi că vor deveni sclave dacă nu-l vor zdrobi". „El nu va avea milă de nimeni, va masacra preoţi, călugări, femei, bătrâni, copii şi va trece agitând o forţă ca barbarii semănând focul ca în numele lui Dumnezeu". „Pentru a ucide pe antichrist va trebui să se sacrifice mai mulţi oameni de câţi locuitori a avut Roma antică: cocoşul, leopardul şi vulturul alb vor trebui să se unească pentru apărarea lumii". „Apariţia lui antichrist va fi către anul 2000 şi armata sa va întrece în număr toate armatele trecutului. Triburile sălbatice se vor lupta alături de creştini". „Vulturul negru ce va veni din ţara lui Luther va surprinde cocoşul şi va voi să-i ocupe teritoriul, dar va trebui să se întoarcă pentru a se apăra contra vulturului alb, care va reuşi, în sfârşit, să pătrundă în ţara sa. Atunci se vor da cele mai groaznice lupte". „Râurile vor fi trecute pe cadavre în loc de pietre, morţii vor fi atât de mulţi încât numai cei de seamă vor avea un mormânt".

„Antihrist va cere pacea de multe ori dar cei şapte îngeri ce vor călăuzi cele trei animale le vor impune să continue războiul până când supuşii lui antichrist vor fi întinşi pe teritoriul lor ca paiele pe Arie. Dar când cea după urmă aşa armată va fi distrusă, câmpul de luptă va fi altarul, unde se va sacrifica cel mai mare dintre marile oraşe ale lumii". „Antihrist va pierde cârma şi va muri părăsit şi nebun. Ţinuturile sale vor fi împărţite în 22 de părţi, dar nici una nu va avea nici soldaţi, nici suveran". „Vulturul alb condus de Arhanghelul Mihail va goni semiluna din Europa". „Timpul de pace şi prosperitate se va începe atunci în toată lumea, căci toate naţiunile vor fi cârmuite după dreptate".

Cu aceste mângâietoare cuvinte se termină profeţia lui Fra-Giovani. Multe părţi din ea s-au împlinit în adevăr. Autorul volumului nu dă multe amănunte asupra persoanei lui Giovani.

Banca 1917, septembrie 7. Joi. Zi cu totul frumoasă. Am ieşit în vârful dealului, din faţa gării spre răsărit, unde sa va încărca nişte fân cu căruţele. Am stat acolo de taină asupra suferinţelor zilnice ce îndură în timpul de faţă România noastră. Ne spuneam unii la alţii necazurile ce avem fiecare, aşteptând ziua cea mare.

Comunicatul Oficial nr. 388. Frontul român. 5 sept. 1917. În Bucovina şi în sectorul frontului de pe frontierea de vest a Moldovei, bombardament neînsemnat de artilerie. În regiunea de la sud de Grozeşti, trupele noastre au atacat poziţiunile inamicului de pe dealul Scaunul – Runcului, luând 2 ofiţeri şi 40 de prizonieri germani.

Pe restul frontului până la Siret, activitate de artilerie şi recunoaştere de patrule. Pe Siret, în regiunea de la est de Gârleşti, un detaşament inamic de recunoaştere a încercat să se apropie de tranşeele ruse sub protecţia unui bombardament violent de artilerie, însă a fost respins prin focuri de armă şi mitraliere. Pe Dunăre linişte.

Bombardarea cu gaze. Canadieni – americani, pe frontul occidental în Europa, bombardează cu mare gust pe germani tot cu gaze inventate de ei, pe care le găsesc la Lens. Nu vor uita niciodată agonia pe care au suferit-o ai lor la Ypres, când germanii au întrebuinţat-o pentru prima oară, arma aceasta ucigătoare. Obuzele cu gaze otrăvite cad deasupra germanilor cu tonele, iar viaţa lor din labirintul subteran din Lens i-a făcut un adevărat infern. Numai într-o singură noapte au aruncat peste ei 50 de tone de obuze cu gaze, nici până a bea apă nu puteau să-şi depărteze măştile de la ochi. Cu toate că la adăpostul unde stau germanii sunt apăraţi şi de cele mai puternice obuze, dar în zadar că nu-i pot apăra în contra acestor gaze, care intră prin ventilatoare, prin scări şi prin uşile părăsite.

Capturarea primului soldat american. Comandamentul American a fost înştiinţat de guvernul francez că comandantul german a oferit o recompensă de 300 mărci soldatului german şi alte îmbunătăţiri aceluia ce va face primul prizonier american. Oferta aceasta a făcut-o prin ordin de zi armatei întregi.

Trădătorii. Fostul colonel Al. Sturza, trădătorul, cutreeră taberele de prizonieri români din Germania şi caută să-i convingă şi să se reîntoarcă în teritoriul ocupat ca să ajute pe germani în planurile lor viclene. Le mai spune că aşa vrea şi guvernul român. Cu ce fel de viclenii umblă iuzii naţiunii.

Arestarea unui patriarh. Lion (oraş francez). Cercurile Vaticanului se află în fierbere din cauză că: Patriarhul Mironit a fost arestat acasă la sine şi trimis în interiorul ţării cu alţi episcopi ai săi. Papa a intervenit personal dar fără efect. Beata provincie a pierdut 3 părţi din oamenii ei, acuma a pierdut şi apărătorii ei ultimi. Aşteaptă cu toţii distrugerea completă.

Ajutorul American. Statele Unite vin în ajutorul României şi vor lupta cu noi până la ultima izbândă. Fiţi siguri, a exprimat preşedintele Misiunii Americane, de tot concursul Statelor Unite. Avem 11 mil. de oameni, instruim acum 6 mil. soldaţi între 20 – 30 ani; 500 de mii vor fi în Europa în 2 luni. Flota comercială, întreaga industrie, fabricile noastre toate lucrează pentru război. Pretutindeni şi în toate se lucrează cu metodă. În Rusia avem 500 ingineri americani pentru căile de comunicaţii. România va avea răsplata zilelor de grele încercări pe care le-a trecut apărând dreptatea şi civilizaţia, care au adus-o lângă aliaţi şi Statele Unite. Să mă credeţi că încă reduc cifrele adevărate.

Nemții și bătălia Mărășești. Ziarele nemțești n-aveau până acum decât cuvinte umile şi compătimire pentru armata română, dar îndată după bătălia de la Mărăşeşti s-a schimbat tonul ca prin farmec. Neîncetat, comentează de rezistența dârză, înverşunată şi tare vie a trupelor noastre.

Toți criticii militari germani şi austro-ungari, deşi duşmani, dar au fost siliți să arate adevărul, astfel: „În sudul Moldovei ne ținem în luptă cu cea mai mare parte din armata română refăcută. Lupta are aici un caracter decisiv între noi, masă mare, şi românii mici". Bătălia de la Mărăşeşti s-a terminat demult cu succesul dorit şi decisiv în favorul nostru al românilor.

Una au gândit nemții, alta a ieşit. Nemții au ticăloasa deviză, care zice: A fura, a jura, a ucide, a devsta, a face orice crimă, în care guvernul nu o angajează, dar o tolerează. Eşti liber, zic ei, să comiți orice mârşăvie, dar să nu laşi urme. Aceasta este lozinca astăzi a hoardelor teutone care se asmuțesc să jefuiască, să devasteze, să pângărească, să stârpească tot avutul agonisit al micilor națiuni prin trudă, onoare şi libertate. Ei nu ştiu că sângele nevinovat lasă urme ce nu se pot şterge niciodată.

Comunicatul oficial nr. 389. Frontul român, din 6 septembrie. Pe frontul tuturor armatelor ziua a fost liniştită. Încercările detaşamentelor inamice de recunoaştere de a se apropia în diferite sectoare de rețelele noastre de sârmă nu au reuşit. Numărul prizonierilor luați în cursul acțiunii de ieri sunt 2 ofițeri şi 100 de soldați.

Banca. 1917 vineri 8 sept. Astăzi m-am dus de dimineață la biserică, cu gândul de a lua parte, însă preotul fiind bătrân, era ceva şi bolnav, n-a slujit, nici n-a avut voință ca să slujesc eu în locul lui. De ce-i faci…

Astăzi am citit pogribania unei fete mici de 3 ani, în casă. Era fata unui cantonier care avea serviciul la intrarea trenurilor în stație. Am observant un obicei care nu este la noi.

La uşa casei cea de afară, jos, era aşternută o scoarță frumoasă, cu o pernă la un cap şi ban de nichel pe ea. Au adus fata în sicriu şi au pus-o pe scoarță. Acolo am citit ectenia morților apoi au acoperit-o cu capacul sicriului şi au pus-o în căruță cu un cal şi au dus-o la biserică în comuna Banca. Eu nu m-am dus că era departe. Multe bordee, multe obicee.

Banca. 1917, sâmbătă, aug. 9. De dimineață am fost în Ghermăneşti, un sat între dealuri. Un om care nu ştie seama locului umblă foarte mult până să găsească satul, dacă nu va observa a se ține de drumuri, ori de vrea, vreo şosea, telefon, care îl povățuieşte. Am văzut multe arături întoarse pentru cultura de primăvară, dar nu mi-a plăcut cum îl ogorează. Aproape buruianul este afară, pământul nu este întors bine cu plugul, brazda jumătate neîntoarsă. Pământul în sine se vede că este destul de roditor, dar e lucrat puțin. Şi în această parte de loc, tot proprietarul, stăpâni mari, țăranii au pământ foarte puțin. Astăzi Comisia Medicală Militară a vizitat trupa acestui tren. Cei ce erau cu câte o ramură oarecare de infirmitate i-a lăsat la partea sedentară, iară cei ce erau sănătoşi, le-a scris a fi buni pentru front. Tot astăzi am primit leafa pe această lună, în sumă de lei 459.80 bani, care s-au distribuit de Dl. Dr. C. Tănăsescu, şeful trenului nostru. Astăzi n-am avut jurnale ca să mai citesc câte o noutate.

Banca. 1917. Duminica. August 10. Astăzi am făcut slujba obişnuită în gară pentru sănătate şi izbânda armatelor române, precum şi parastas pentru cei răposați pe câm-

pul de luptă, apărând patria, neamul şi religia. Apoi am făcut plimbare pe linia trenului în jos tot cu gândul spre România ocupată, unde am făcut tinerețele, le-am făcut pe ambele maluri ale Oltului, mai cu seamă pe malul stâng al râului şi Boia, cea cu păstrăvi.

Comunicatul oficial nr. 391. Frontul român. Din 8 sept. Pe întreg frontul schimb de focuri de infanterie şi artilerie în diferite sectoare. Activitatea artileriei a fost mai vie în regiunea dintre Grăzeşti şi fabrica de sticlărie. Pe Dunăre inamicul a bombardat Satul Nou.

Frontul aliaților. Din 9 sept. Englezii au consolidate pozițiile noi câştigate prin noi cuceriri şi au respins contraatacurile germane, luând 3 mii de prizonieri. Peste noapte germanii n-au mai îndrăznit să atace. Englezii au înaintat linii noi peste inamic. Aviatorii englezi au doborât 2 aeroplane germane şi le-au avariat, care au şi aterizat. Asemenea, aeroplanele engleze au tras de la o înălțime mică asupra infanteriei germane, care ieşea din tranşee, peste 28.000 benzi de mitraliere, bombardând trupele şi lucrările de apărare din spatele liniilor, bateriile şi transporturile inamice, precum şi mai multe gări şi depozite.

Intervenția Japoniei. S-a hotărât trimiterea de trupe japoneze pe frontul European, cu linia ferată siberiană, însă cu vagoane japoneze iar alimentarea trupelor în tot timpul războiului să fie în sarcina Japoniei, din cauza greutății aprovizionării în Rusia. Intervenția Japoniei pe frontul european se consideră ca sigură. Aliații au hotărât să continue lupta până la sfârşit. Condițiunile propuse de pace ale Puterilor Centrale nu sunt primite.

Germania umblă cu orice preț să încheie pace cu aliații. Una, ca să nu mai vie şi America în luptă şi alta, criza cărbunilor şi lipsa de alimente peste tot.

În România ocupată nu este tolerată nici-o circulare de bani ai nici unei puteri afară de cea germană, emisă de Banca Generală Română cu scopul că la retragerea nemților din țară, să rămâie cât mai puțină hârtie, monedă austriacă, ungară, bulgară, turcă etc., ca să rămâie cât mai multă hârtie fabricată la Berlin impusă cu curs forțat.

Minciuni bulgăreşti. La Sofia, într-un concert numit Odeon e un număr foarte interesant, căci se vând la licitație ghetele generalului Manu, care a fugit dinaintea baionetelor bulgare şi le-a lăsat în mâinile lor. Auzi Natuca glavă!. Apoi mă bulgoiule, de ce minți? Că generalul Manu a murit înainte de război cu câțiva ani. Ghetele le-a luat Bel-ganciu din casele răposatului general cu alte lucruri mai de preț din Calea Victoriei.

Prizonierii noştri. Mortalitatea prizonierilor noştri români, care au avut nenorocirea să cadă în mâinile germanilor este foarte mare şi 40 % trec din totalul ce este acolo, pe când cei germani, aicea nu numai că nu mor, ci sunt îngrijiți, ba chiar sunt plătiți cu ziua pentru micile slujbe ce fac aicea la noi, cum am văzut pe cei de la Chrisoveloni şi pe alții la proprietari mari moldoveni sub îngrijire bună.

Ce publică Gazeta Bucureşti. Multe infamii şi ticăloşii publică neruşinata gazetă care se pretinde a fi a Bucureştilor. Anume, e un articol de omagiu pentru al 30-lea an, de urcare pe tron al regelui Bulgariei, ca cel mai mare titlul de glorie, calificat bine înțeles de nemți ca cel mai înțelept rege din Balcani. Da! Dar acesta a înfipt cuțitul mişeleşte în spatele bravilor sârbi, asemenea, nouă românilor, care i-am dat independența la 1877-'78.

Recolta nu le este pe plac.

La ei încă, în Germania, spun că niciodată România n-a avut o aşa recoltă ca sub administraţia teutonă.

Alta. Un biet locuitor a fost amendat cu 50 lei, că a adus un porc la Bucureşti să-l mănânce cu casa lui.

Alta. O văduvă femeie cu 50 lei, că n-a predat obiectele de uniformă care se aflau în casa ei. O listă mare, de asemenea, publică la 14 august 1917.

Comunicat. Berlin. 13 august anunţă victorii la Mărăşeşti, care să ascundă ruşinea ce trag pe întreg frontul român.

Alta. Raportează că din cauza secetei ce este în fiecare ţinuturi, recolta s-a făcut rea.

Alta. Că bătaia mâncată de Austro-Germani pe R. Isonzo e un eşec pentru Italia.

Alta. Că cetatea Galiţiei e închisă pentru traficul de persoane şi mărfuri.

Sindicatul ziariştilor face cunoscut atât membrilor rămaşi cât şi pensionarilor săi că suma dată în august, de noul comitet, este numai ca acont şi ajutor lunar şi respectiv asupra pensiei.

Un idivid anunţă că vrea să plaseze 20-30 mii lei în comerţ, lesne tranşabil. Domnul Veritaş voieşte să facă un ghişeft în câteva ceasuri…

Casa de dep. şi consemnaţiuni publică anunţă că primeşte sume sub cea mai mare siguranţă. Frumos system de hoţie nemţească.

Fel de fel de minciuni, fel de fel excrocherii, fel de fel de înşelăciuni cu care vrea să amăgească pe oamenii de credinţă şi inimă spre a-i sărăci şi jefui.

De pe frontul nostru. Atacul cotei 334. În noaptea de 31 iulie am primit ordinul de plecare dintr-un sat pentru completarea diviziei ce sosea dimineaţa şi să mergem pe front. Pe şoseaua plină de gropi adânci, mergem greu dar iute ca să nu ne apuce ziua sau gloanţele duşmane. Ajunşi într-o vâlcea, ne-am aşezat în spatele ruşilor. Îndată auzirăm o comandă. Sublocotenentul Căldăruş Grigore şi Costinescu s-au strecurat observatori până sub nasul nemţilor. Deodată un urlet năpraznic de obuze, arme etc. au mestecat cu pământul observatorii, nu vedeai nici la 2 paşi de greul fum. Nemţii de pe acest val au pornit la atac, dar vânătorii, în mai puţin de 15 minute, cu baionetele răsbunării, i-au alungat dincolo de cota 334. Nemţii vor cu orice să ia această înălţime, aveau tunuri etc. Ale noastre nu sosise. Locoten. I. Andreescu a luat arma, puşca mitralieră din mâna unui soldat care îngheţase pe ea şi aşezat la colţul unui gard pe unde văzuse că intră nemţii a tras aşa de groaznic încât a făcut înaintea sa un deal de morţi. A închis poteca nemţilor tot cu ei dar şi bietul locot. a îngheţat acolo. Acel loc devenise curat un iad. Noi am fost siliţi să coborâm dealul dar ne-am strâns rândurile din nou şi când ne-am repezit din nou la creastă, în mai puţin de 1/4 de ceas, înălţimea a fost luată din nou şi nemţii spulberaţi de acolo. Tunurile grele şi toată armătura germană s-au pornit asupra noastră. Nemţii din nou în rânduri dese veniră asupra noastră. Dar noi cu puştile şi cu mitralierele le-am făcut o primire de o vor ţine minte care or fi scăpat, să o spună la ai lor. Serg. Anton Nicolae cu o puşcă mitralieră dintr-odată a culcat la pământ un pluton întreg şi a făcut în jurul lui mormane de cadavre. Puţin timp am răsuflat dar din nou şi mai năprasnic alt foc de tunuri, cădeau ghiulele totuna lângă alta, ca şi când iadul scuipa foc şi fier pe creasta noastră, atât gloanţele şi ghiulele încât am fost nevoiţi să coborâm spre vale, copleşiţi de fum.

Sub acel cumplit foc se petrecu ceva. Ofițerii au sărit înainte, soldații electrizați i-au urmat, iată-l și domnul căpitan francez, care strigă când româneşte când franțuzeşte: „Înainte băieți!" Nu mai era de stat. Izbitura puternică ce am dat dușmanului a fost aşa de tare că liniile germane se spulberaseră ca fumul şi ca pleava. Mulți nemți au fost făcuți prizonieri şi parte morți în număr foarte mare. Acum înălțimea era a noastră. Apoi ne-a venit veste că ne-a sosit şi ajutorul. A mai încercat iarăşi dușmanul să ia cota înapoi. În zadar toate sforțările lor au fost, căci nu am mai pierdut oameni şi material.

Ştiri din Ungaria. Ce este democrația ungurească!

Poporul maghiar, domnii lui, țăranii lui au fost totdeauna iubitori de patrie şi de neam, dar n-au fost niciodată democrați. Nu-i democrat mongolul maghiar, burghezul maghiar. Aceia dintre policienii noştri care fac pe democrații simulează numai democrația. Aceşti democrați sunt aceia care după ce au strâns mâna unui amic cu mâna mai groasă, se spală. Acestea le spune ungurul Andorn Lovaz în art: Budapesta = Hirlap.

Banca. 1917 luni, 11 septembrie. Astăzi de dimineață am fost în plimbare dincolo de râul Bârlad. Satele în aceste locuri sunt foarte depărtate unele de altele, nu se văd ascunse printre dealuri cele multe şi înghesuite. Alimentele, în toate rechiziționate numai pentru armată. Refugiații o să sufere şi în iarna asta dacă războiul nu se va termina. Astăzi am scris mai multe notificări în acest caiet relativ la războiul mondial, precum şi alte cunoştințe, aflate din diferite sorginte demne de crezut. Multă mângâiere îmi făceau aceste ştiri, mai cu seamă cele favorabile nouă.

M.S. Regele pe front. Suveranul a plecat din gara Bâlea, a cercetat mai multe zile la rând Armata a 2 a, a generalului Averescu. A decorat pe auxiliarii acestuia, generalul Arghirescu şi Văitoianu cu ordinal „Mihai Viteazul". De asemenea Armatei 1, generalul Grigorescu cu M.S. Regina şi Moştenitorul tronului au vizitat răniții în spitale împărțindu-le decorații, au vorbit şi soldaților ruşi dintr-un spital de campanie.

1917 septembrie 10. Astăzi are loc pe platoul de la Şorogari depunerea jurământului noilor contingente ardelene sosite din Rusia.

Automobilele în război. La începutul războiului era numărul acesta de automobile: Anglia avea 276.690; Franța 98.400; Rusia 15.360; Belgia 9.400; Italia 13 mii; Serbia 120. Puterile Centrale: Germania 71.455; Austria 24.160; Bulgaria 3.050; Turcia 525. Iar acum America are 3541738, în care intră 4-5 soldați, dar în cele 300 mici, mult mai mulți. Se pot transporta odată 14 mii soldați. Pentru noi s-au comandat 35 mici şi se fac 70.000 automobile.

Misiunea României în America. Părintele V. Lucaciu a fost primit la Secretariat de Lansing ca şef al misiunii româneşti patriotice în America. A prezentat scrisorile de recomandație din partea guvernului român, precum şi marea simpatie a poporului român ce o are pentru America, aliata noastră. Preşedintele Americii a promis tot ajutorul României, care a depus forțe supraumane pentru cauza dreptății popoarelor.

Pe lângă Părintele Moța şi dl V. Stoica, s-a adus la misiune Preot Epaminonda, fiul Păr. Lucaci. Acum se cuvine a afla cine reprezintă misiunea la Waschington? Păr. Lucaciu sau ministrul Dr. C. Angelescu.

Banca. 1917 marți 12 septembrie. De dimineață am fost pe dealul din fața gării. Am găsit bărbați cu carele, încărcând fân şi-l duceau la proprietar la conacul lui, mult fân s-a rechiziționat, foarte greu pentru vitele civililor.

Comunicatul oficial nr. 392. Frontul român, din 9 sept. Inamicul a lansat în Bucovina 2 rânduri de gaze axfisiante, însoțite de un puternic bombardament de artilerie, în contra unei înălțimi de la nord de Şâlca, însă vântul a întors nori axfisianți asupra tranşeelor inamice, scutind trupele ruse de pierderi. Pe restul frontului nici-o acțiune de infanterie în afară de sectorul de nord de Muncel, unde trupele noastre au respins 2 atacuri inamice date în cursul nopții. În seara de 8 sept. a bombardat Galații, fără a face pierderi. Bieții neprietenii noştri dau pe ici pe colea, câte o încercare, toate nimic.

Comunicatul oficial nr. 393. Frontul român din 10 sept. Linişte pe întreg frontul. În diferite sectoare, activitate redusă de artilerie şi acțiuni de patrule. O încercare a inamicului de a se apropia în regiunea Mihalea de tranşeele ruse a fost zădărnicită prin focuri de armă şi grenade.

Kaizerul în România. Împăratul Germaniei, Wilhelm II, este în România atras de vraja vitejiei româneşti armate, care de 2 luni îl ține în loc la Mărăşeşti, pe cel mai viteaz general al său. A venit el însuşi în persoană să admire eroismul soldaților români, care l-au uimit cu totul. Când a trecut, el s-a abătut pe la Curtea de Argeş cuprins de un acces de pietate şi retrospectivă dragoste către cenuşa Regelui Carol şi Regina Elisabeta, unde a depus coroane pe mormântul lor.

Curioasă potrivire! Cât a trăit Regele Carol I în viață, în care timp a condus destinul României lângă Puterile Centrale, Wilhelm niciodată n-a voit a-l vizita, nici pe poporul lui. Dar acum, când Mareşalului Machensen i s-a cocoşat spinarea de greul armei române, împăratul nemțesc îngenunche înaintea unor morminte, unde i-a îngropat şi visul lui dezamăgit. Exemplu de iubire! căci ne iubeşte suveranii noştri, nu pe cei noi vii şi suveranii vii.

Poezie. **Spre biruință**.

Pe Putna îndrăcit mai bate tunul
Căci luptă'nsetat, sărac românul.
Se zguduie pământul românesc
Se risipeşte duhul rău nemțesc.

Fug leprele, astăzi de la hotare
Şi țara lor cât un sicriu de mare,
Ca iepurii de goană românească
Vede-i-am tari ca ciucurii de iasă.

Vede-i-am orbi, toți străinii din țară
Din strămoşescul nostru plai, afară.
Iară voi scârbiți şi biciuți din urmă
Să-i goniți întocmai ca pe-o turmă.

Nu vă lăsați, dați inimilor, brânci,
Căci suntem plămădiți din foc şi stânci.
Şi secerați neghina noastră, vara,
Să ne vedem curată, sfânta țară.

Ah inima cum saltă de puternic,
Aşa ni se închină de cucernic.
Cu voi în foc şi`n clacă voinicească
Şi munții parcă stau să-i pornească.

Zboară inimă şi du fraților putere
Câinească horă, care sânge cere,
Eroilor. Slăvită sărutare
Şi aruncă'n Dunăre, de vii şi`n mare.
Ridică-ți Oltule şi tu, voinice
Şi mândri doina ta din frunză-ți zice;
Potopul țării de oşti ce ne aşteaptă
Căci frații tăi nu mor, ei se deşteaptă.

Săriți şi voi nebiruite, moaşte,
Să spulbere jivina ce ne paşte.
Ce strejuiți pământurile noastre
Şi`nspăimântați tăriile albastre.
Şi`nvârtind cu munții şi cu valul
Să se sărute marea, cu Ardealul
Pe veci aprinsă`i hora românească
Îmbrățişați în dragoste frățească.
G. Duma

O neaşteptată telegramă din Lyon, anunță că un regiment bosniac cu ofițeri în frunte şi cu armele în mână a trecut cu totul acum câteva zile linii româneşti pe frontul de la Ocna. Colon. Comandant Reg. este un sârb de religie musulmană de prin Sarajevo. Li s-a adus cererea de comand. rus a lupta împreună cu voluntarii sârbi, asemenea, a afirmat că toate trupele cehe şi iugo-slave din amata austriacă vor face la fel când împrejurările vor permite.

Luptele de la Mărăşeşti

Luptele de la Mărăşeşti
Sunt pline de bune veşti
Pământul n-a mai văzut
Chiar nemții au recunoscut
Aşa iad de foc şi fum
A fost numai la Verdum
Plânge soarele pe cer

E potop mare de fier
Crud lovesc în firul vieții
Pier nemții, pier băieții
Ai Românii mult iubită
Şi`n veci nebiruită
Vin nemții, vin turbați
De trei zile nemâncați
Manchensen cel `ngânfat
S-a oprit şi n-a mâncat
El le zise, dacă vreți
Hrană multă să aveți
Bateți românii îndată
Cuceriți Moldova toată
Acolo vă aşteaptă destule
Magazii mari şi pătule
Cu grâu mult în păpuşoi
Cirezi mari de porci şi boi
Pivnițe pline cu vin
Veți păți voi puțin chin.
Nemții auzind, astfel
Ei visează un purcel
Gras ca ei pus în frigare
Mai visează o oală mare
Cu vin negru de la Iaşi
Nu se zăresc ai lor paşi.
De-odată le pieri pofta de tot
Şi strigă în gura mare, Got.
Căci fără milă românii
Le străpunge plămânii
Cu ascuțitele baionete
Ascuțite în parapet
Nu ieşeau din tranşee, nici morți
Blestema cu tărie ai lor sorți
Cei ce mai aveau putere
Fugeau la tunuri şi mitraliere
Înapoi fug cu zor
Ele sunt viața lor.
Manchensen cum era văzut
Striga la toți, vă execut
Apoi cu fața încruntată
Le ordonă să se bată
Să atace furioşi
Până or fi victorioşi.

Ei luptară disperați
Dar românii înfuriați
Lasă tranşee, lasă măşti
Şi se lasă în cămăşi
În duşmani se năpustesc
Ca un blestem dumnezeiesc
Rău bate pe capul lor
Unii fug, alții mor
Pățind bătaie zi de zi
Nemții încep a se trezi
Fiecare grăieşte
Că de acum nu mai voiesc
Pe Moldova a fi stăpâni
După două stămâni
De atac de luptă grea
Manchensen biruit scris:
Prea mărite împărate
Prin lupte nenumărate
Ce mereu am încercat
Cu românul blestemat.
S-au dus toți soldații mei
Împărate, fă ce vrei
Ordinul ți-l împlinesc
Eu însă te sfătuiesc
Lasă frontul românesc
Să nu crezi că-mi este frică
Moldova-i sacă şi mică
Nu face cât bravii noştri
Până când luptăm ca proştii
Să pierdem armata toată
Hotărârea-i idioată
Împărate, să n-o iei
Astfel ordin fă ce vrei
Pe câmpul roşu de bătaie
Coasa morții nu mai taie
Mii răniți şi mii de morți
Nemții şi-i adună pe toți.
Este plină-acum câmpia
Iar ferice România
În cartea vieții scrie
Cea mai mare bătălie.
Nemții fac mormane
De morți şi de cadavre.

Se fac mari ca un munte
Numele lor să nu se uite
Râd şi morţii. Dar plâng părinţii
Care în culmea suferinţei
Roagă moartea cu suspine
Chinul vieţii să le aline.
Prin mormane de nemţi graşi
Vezi colea câte-un copilaşi
Al României iubite
Al mamelor greu lovite
Care aşteaptă acasă cu dor
Că doară o veni copilul lor.
Soţiile aşteaptă mereu,
Doar o veni şi bărbatul meu
Ele săracele nu ştiu
Că sărmanul nu e viu.
Un copil mic, nu ştiu cine
Striga mamă! Ticuţul nu vine
Nu vine măicuţa mea
C`a ras în Moldova
Mamă de unde ai aflat
De la popa din sat
Şi el a fost mobilizat
El a pus la cap un brad
Că tata a luptat cu drag
Ş`a pierit cu vitejie
Pentru dulcea Românie.

Scrisă după terminarea luptelor.
Loc. Col. Pr. I. Negoescu Hagi.

Comunicatul oficial nr. 394. Frontul român. Din 11 sept. În Bucovina o incursiune reuşită executată în regiunea Slătioara (6 km. sud-est Campulung) de un detaşament rus, sub comanda sub.loc. Patrinov, a adus prizonieri, arme, grenade şi alt material. Pe restul frontului, activitate reciprocă de artilerie şi schimb de focuri de infanterie. Inamicul a bombardat calea ferată Reni şi Galaţi fără a cauza pierderi.

Frontul aliaţilor noştri.

Peste toate fronturile aliaţilor noştri, numai biruinţe şi menţinerea poziţiunilor peste tot. Inamicul bătut peste tot.

Banca, 1917 miercuri 13 septembrie. Astăzi m-am sculat mai de dimineaţă. Am avut nişte vise mângâitoare. Am avut multă conversaţie cu Nicolae, ce nu l-am visat eu niciodată. Asemenea, am visat şi pe ceilalţi ai casei şi familiile noastre, dar erau toţi foarte departe de noi. Am făcut o plimbare multă, tocmai aproape de Dealul Mare, prin-

tre nişte deluţe pe la târle de oi, nişte cirezi de vaci, care toate păşteau pe câmpul presărat cu trestie. Erau şi nişte ogoare făcute pentru primăvara viitoare, dar nemuncite bine.

Dezagregarea a început la inamic. Armatele austro-ungare au început să-şi desmintă disciplina lor veche. Soldaţii sunt obosiţi de foame, purtaţi de la un front la altul, iar ultimele înfrângeri pe frontul italian şi român au semănat desnădejde în sufletele lor. Nemulţumiţi de neputinţa rezistenţei, ei nu vor să mai lupte şi dezertează zilnic, alarmând pe comandanţi care nu pot ascunde debandada.

De asemeni, ungurii nemulţumiţi refuză de a mai fi conduşi de ofiţeri germani, bulgari şi turci, refuză de a mai trimite trupe pe frontul român.

Dezertarea bosniacilor în corpore de alaltăieri cu comandant cu tot, se vede lămurit că rândurile duşmanilor noştri se răresc zi cu zi ce trece. Naţiunile de sub stăpânirea ausburgilor au înţeles zădărnicia sforţărilor, sacrificii făcute pentru asupriţii lor care îi îngenunche până la cea din urmă.

Acest fapt l-a făcut pe Kaizer să vie în România, nicidecum a felicita pe Machensen, care s-a înămolit la Mărăşeşti, numai pentru nici unul să-l scoată.

Aniversare tristă. În ziua de 12 septembrie an 1916, ora 2 p.m., zi nefastă pentru oraşul şi capitala Bucureşti, s-a împlinit un an tocmai de când aeroplane sălbatice s-au înălţat deasupra oraşului o cantitate mare de proiectile, care spărgându-se pe străzi asupra populaţiei nevinovate, 400 şi-au găsit moartea, afară de răniţi. Nemţii au înscris prima lor ispravă sălbatecă şi nemiloasă în istoria războiului nostru. Acesta a fost primul atac teutonic plin de durere, banditesc şi crud, care a fost precedat de altele mai barbare; zi fatală!

Informaţiuni. Ziarele ungureşti fac apeluri disperate cerând să se trimită alimente ungurilor din Bucureşti care au lipsă mare. Desigur că nemţii se îngrijesc de bunii lor aliaţi, care sufere de foame. Ce-o fi cu bieţii români?

Apelul unguresc desminte ce au minţit nemţii prin Gazeta Bucureşti.

Bulgaria vrea pace. Telegramă spune că: Paneretof, trimisul bulgar în America, a declarat că Bulgaria are nevoie de pace, precum şi imperiile centrale, însă nu poate încheia pace separată. A spus că Bulgaria va lua parte la intrigile germane raportate lui Lansing.

Interviev. Generalul Budeanu vorbeşte prea larg de operaţiunile săvârşite pe frontul nostru în cursul lunii lui august. Ofensiva generalului Averescu începuse în Moldova după 5 zile de la contraofensiva Austro-Germană din Bucovina şi Galiţia. Pentru a rezista tăriei armatei române au fost nevoiţi germanii să ridice 2-4 divizii de pe frontul Galiţiei şi să opună rezistenţă românilor.

Tăria ce au opus-o românii, precum şi moralul lor strălucit, au exercitat o influenţă minunată asupra trupelor ruseşti din România. Aceste fapte învederează foarte clar cât este de important pentru aliaţi să se sprijine şi să întărească sforţările armatei româneşti, aprovizionându-o din abundenţă cu muniţiuni şi material de război. Numai prin aceste bune ajutoare poate o armată tare a câştiga victoria.

Manevrele germane pentru pace. Bărbaţii de stat ai Germaniei îşi dau bine seama că dacă războiul continuă este sigură victoria aliaţilor, dacă nu ar fi aşa germanii nu ar da zor cu pacea, ca să termine un joc atât de detestabil, pe care ei l-au început. Ei silesc

ca popoarele aliate să nu afle avantajele imense pe care le posedă. Cea mai mare greşeală ar fi aceasta din toată istoria războiului, ca în această cursă şireată a Germaniei, dacă aliaţii vor fi tari în hotărârea lor, ei vor fi capabili a zdrobi acea şiretenie nemţească, încât niciodată nu se vor mai putea teme de militarismul prusac.

Banca. 1917, joi 14 septem. De dimineaţă am făcut sfinţirea apei celei mici, fiind ziua Înălţării Sf. Cruci, zi de post. Numai soldaţii sanitari postesc, dar ofiţerii nu, probabil că...

S-au rechiziţionat porumb, grâu, ovăz, care toate se trimiteau pe front, şi fân.

Populaţiei civile îi rămânea puţin pentru traiul lor, dacă fânul nu se va lăsa în cantitate potrivită în raport cu numărul vitelor, apoi ceea ce s-a prăpădit astă iarnă este puţin, rămânând fără nutreţ îndestulător. În primăvară nici a 4 a parte din vitele existene nu vor mai rămâne în viaţă

Banca 1917, vineri 15 septem. Astăzi am fost de dimineaţă în satul şi comuna Banca. Are multe case acoperite cu tinichea, şcoala, primăria, localuri bune, biserica aşezată pe un maidan, are un estetic plăcut, înăuntru n-am fost. Am făcut cunoştinţă cu notarul Popovici, refugiat din Constanţa. Primarul, jandarmul. Toate alimentele, scumpe nevoie mare, nu puteai să trăieşti şi unde era nu vreau să-ţi vândă. Se plângeau că ruşii le-au luat totul. Mulţi erau care nu aveau să-ţi dea, dar erau şi răivoitori, nu vreau să-ţi vândă.

Dispoziţie ministerială. D-l Ministru al Finanţelor văzând că speculanţii nesăţioşi de bani s-au apucat ca tot aurul atât monedă cât şi alte bijuterii să-l treacă în Rusia spre mai mare precupeţie, de aceea D-l Ministru, ca să taie această speculă dăunătoare ţării, a ordonat tuturor vămilor şi şefilor vamali a face percheziţie corporal trecătorilor şi tot aurul găsit, sub orice formă, să se confişte în folosul statului, cu amendă de 500-1000 lei pentru contrabandist.

Speculatorii şi samsarii în orice timp, fie în cel mai critic, ei totuşi găsesc mijloace a-şi face exerciţiul.

Banca. 1917, sâmbătă 16 sept. Astăzi de dimineaţă vreme închisă, mai târziu s-a luminat, n-am avut nici-o ştiinţă mai interesantă. Frontul, linişte peste tot, nu se mai auzea absolut nimic în nici-o parte, nu se mişca nimic. Toate armatele stau în repaus, neatacându-se unii pe alţii, probabil că este la mijloc un ce, neştiut de ceilalţi.

Banca. Sept. 17 duminică. Am fost foarte de dimineaţă cu sergentul Iubitu la biserică, aici în comună, dar nu s-a făcut nici-o slujbă. Preotul bătrân bolnav, dar şi oameni îndărătnici, căci am vrut eu să fac slujbă, dar nu ne-au pus la îndemână nimic din cele ce trebuie pentru serviciul religios, aşa că n-am putut face nimic. Am cumpărat nişte ouă şi atât.

Banca. 1917 luni, 18 septem. Astăzi o zi închisă. N-am făcut ceva mai serios, decât o mică plimbare până la Bârlad.

Comunicatul oficial nr. 399. Frontul român din 16 sept. ora 24. Linişte pe frontul tuturor armatelor. Pe alocurea activitate redusă de artilerie şi schimb de focuri de infanterie.

Comunicatul oficial nr. 400. Frontul român din 17 sept. ora 21. Pe întreg frontul, schimb rar de focuri de armă, acţiuni de patrule şi slab bombardament de artilerie din ambele părţi.

Frontul aliaților noștri.

Italienii. La 17 sept. a.c. armatele italiene au avut un mare succes la sud-est de Baiansiza, ocupând câteva înălțimi la sud de Podlaka. Au capturat 49 ofițeri şi 1360 oameni. La nord de muntele San-Gabriel au mai luat încă 6 ofițeri şi 86 prizonieri austro-germani.

Englezii. În zilele de 15 şi 16 sept. a. c. englezii au dat puternice atacuri la est de Ramadi, în Mesopotamia. După ce au atacat pozițiile principale, englezii au înconjurat pe turci şi au luat una mie de prizonieri cu comandantul Achmed-Bei şi statul său major. O bogată pradă de război, tunuri, arme, muniții, prizonieri, echipamente şi altele au căzut de asemenea în mâinile englezilor.

Informațiuni. Din Viena în Zurich se anunță că Ministrul Chinei, însoțit de personalul legațiunii, a părăsit sâmbătă Viena, ducându-se în Danemarca.

România ocupată. Într-o scrisoare primită din România ocupată, aflăm că germanii au ridicat mai mulți craioveni ca ostateci internându-i în mănăstirea Tismana. Asemenea, au ridicat toate produsele pământului ocupat fără bani şi fără bon de percheziție. Cenzura germană a şters aceasta dar tot s-a citit.

Svonuri de pace. Adevărata stare de lucru pentru pace o arată d-l Asquith, Ministrul de Război al Angliei, că războiul trebuie dus până la capăt, la izbânda definitivă, că astăzi nu se poate lua în considerație cerşetoria de pace a germanilor.

Toate jertfele care s-au făcut trebuie să aducă răsplată, altfel o pace şchioapă nu este decât o monstruozitate.

Declarațiile Cancelarului German. Cancelarul german în şedința de la 15 sept., în Camera Prusiană, a declarat că el în prezent trebuie să înceteze a specifica scopurile de război şi de a-şi lega mâinile cu privire la negocieri. În săptămânile viitoare se vor decide, dacă se va pune capăt luptei sângeroase şi dacă se va continua războiul.

Spioanele. D. Wopika, reprezentantul Statelor Unite Americane, a dat lămuriri precise cum s-au purtat nemții în teritoriul ocupat, afară de cele multe şi acestea că: „Aceia despre care se spunea că au întâmpinat cu flori trupele dușmane când au năvălit în Bucureşti, nu au fost români de-ai noştri, ci grupuri de străini, printre care femei nemțoaice, unguroaice şi austriece, care fuseseră până atunci internate.

În toate timpurile şi la toate popoarele s-a spionat prin curtezane, dar niciodată şi nicăieri ca în Bucureştiul – României".

Dansatoarea Mata-Hari trecea drept japoneză în ochii lumii, dar ea a fost în realitate din Olanda, plătită de la Berlin pentru spionaj. Ea prindea foarte bine secretul ce se vorbea la două cupe de şampanie, în cabinele particulare, unde se însoțea cu mare uşurință cu persoane politice şi militare mai cu seamă cl. I a. Aceasta a fost condamnată la moarte. Câte ca aceasta nu erau pe la varietiuni, pe la teatre care, cu veninul lor de spionaj, ascuns sub masca ochilor dulci pentru cei ce apucau în mână, le fura toate ascunsele inimii.

Ce bine ar fi ca să ieşim cu minte din acest război, dacă nu cu altceva?

Banca. 1917 marți 19 septembrie. Zi cu soare, nori, dar fără vânt, n-a fost nici ploaie. Am scris câteva comunicări şi alte note relative la războiul actual, felurite subiecte. Versiuni foarte multe asupra păcii, dar nimic adevărat scris pe hârtie albă.

Vizită fără rost. Kaiserul ne-a făcut onoarea, pe care nu i-o cerusem, să ne viziteze cele 3/4 din țară pe care ostaşii şi hoardele lui flămânde le-au pustiit după cele mai autentice prescripții ale culturii germane. Înainte de războiul actual, această vizită şi-ar fi avut tot rostul, dar acum nu se înțelege altfel, decât că Kaizerul să tragă de urechile Fald-Mareş. Machensen, să iasă din noroiul de la Mărăşeşti, unde s-a nămolit până la gât şi nu-l mai pot scoate cu toții; turcii, ungurii, bulgarii şi toți nemții lor. Aceasta este dragostea de vizită a Kaizerului. De când ne batem cu germanii este un an, Kaizerul nu ne-a vizitat, dar acum i-a trăznit în cap ideea să sfârşească în mod definitiv cu noi, aşa a dat ordin lui Machensen să ocupe şi Moldova, iar trădătorilor de neam de la Bucureşti le-a dat hârtie şi cerneală să scrie că România nu mai există! Dar omul una plănuieşte, Dumnezeu alta găteşte.

La Mărăşeşti i-au tăiat ostaşii români lui Machensen de a mai frânge fronturi, după lupte de 14 zile în continuu. Armata română a dat probe strălucite că sunt urmaşii lui Traian. Atunci trădătorilor li s-a astupat gura, iar înşişi germanii începură a se felicita că de abia au reuşit să oprească bătăioasele atacuri ale infanteriei româneşti. De victorie nici nu cutează a vorbi. Dar pentru aşa ceva şi altele nu trebuia să se mai deranjeze, dar fiindcă a venit pe la noi, ne simțim datori ca în cel mai scurt timp să-i întoarcem vizita, că aşa se cade frumos şi politicos.

Altfel, pare că n-ar sta tocmai bine să nu dai împrumut, de unde ai luat.

Banca. 1917. Miercuri 20 septembrie. Astăzi cu soare şi vânt. Svonuri din toate părțile, numai de pace, altceva nimic.

Comunicatul oficial nr. 401. Frontul român. Din 18 sept. Nicio acțiune de semnalat. În unele sectoare activitate de artilerie şi ciocniri între patrule.

Frontul aliaților noştri. Frontul occidental, englezii în luna sept. 1917, au capturat 5 296 prizonieri, 146 ofițeri, 11 tunuri, 3 grele, 57 mortiere de tranşee şi 377 mitraliere.

Francezii bombardează cu mari succese liniile germane, făcând prizonieri. Aviatorii francezi au doborât 5 aeroplane germane, iar 7 avariate au căzut la ei.

Frontul Italian. Pe platoul Bajinscha, austriecii au pierdut toate înălțimile cu 2.019 prizonieri şi 63 ofițeri, un bogat material de război.

Frontul din Mesopotamia. Victoria engleză din Mesopotamia este una din cele mai strălucite victorii, care a tăiat pofta turcilor de a mai lupta, distrugându-le planul de ofensivă. Turcii au avut acolo forțe considerabile, căci de aici li s-au luat multe mii prizonieri.

Japonia. America în înțelegere cu Japonia a intrat în război contra Germaniei alături de Rusia, bine de tot.

Regiment American. Primul regiment american de geniu a luat în primire serviciul celor mai importante linii strategice ale armatei franceze. El este format din funcționarii căilor ferate din America occidentală.

Victoria din Mesopotamia. După ocuparea Bagdadului de către englezi, frontul de acolo al aliaților tăcuse câtva; germano-turcii se pregăteau să dea o lovitură englezilor şi Gen. Falchenheyn s-a dus expres în Mesopotamia a întocmi planul de luptă, a da pe englezi afară din Bagdad. Dar englezii îi atacă cu o furie tare la Ramadi, înfrângându-i cu totul. Aşa că Gen. Falchenheyn nu i-a mai rămas nimic altceva de făcut, decât să se

întoarcă plouat la Berlin, sau să gătească o nouă linie de apărare mai la nord-vest. Dar când aceste înfrângeri şi pierderi vor intra în urechile mulţimii turceşti, alt fatalism al orientului va începe. Apoi Talaat-Bei-Envel-Paşa, ce au să facă? Prietenii Germaniei.

Duşmanii. Despre armata noastră. Presa duşmană a recunoscut şi scris în mod corect arătând victoriile şi calităţile de luptă ale armatei române din nou reorganizată.

De aici, ca dovadă, câteva scrieri:

Gazeta Germ. Fremdanblat; la 23 august. *Armata română reorganizată, compusă din 15 divizii, luptă cu vitejie şi îndârjire. La Ocna, la Soveja atacurile au fost foarte aprige ducând lupta corp la corp. Duşmanul se bate bine.*

Tot acest jurnal la 29 august zice: *Puterea armatei române de la catastrofa anului 1916, ea n-a mai fost înfrântă niciodată.*

Zurn. Zeitung la 26 august zice: *Trupele române reorganizate par a corespunde aşteptărilor cerute.*

Tagblat; la 8 august zice: *Armata română e splendid reorganizată şi are mare dor de luptă.*

Comunicatul oficial nr. 402. Frontul român din 19 sept. Nicio acţiune de infanterie în timpul nopţii, schimb de focuri de armă între patrulele noastre şi cele vrăjmaşe. În cursul zilei focuri de infanterie şi bombardament neînsemnat de artilerie.

Frontul aliaţilor noştri. În toate sectoarele şi în toate punctele germanii au suferit pierderi colosale. Aviatorii francezi şi englezi au doborât încontinuu la aeroplane germane. Au prăbuşit gări, cantonamente şi etape germane în dosul frontului.

Frontul Italian. Pe zi ce trece italienii câştigă teren în toate părţile unde lupta este vie.

Frontul din Mesopotamia încă n-a evaluat până acum toată prada de război. S-au numărat până acum 300 de prizonieri răniţi, 3 200 valizi, 200 ofiţeri, 13 tunuri şi 102 mitraliere.

Asquith şi cond. păcii. Inamicul să evacueze teritoriile ocupate, în Franţa, în Rusia, Alsacia, Lorena, Belgia, Italia, România şi eroica Serbia, care are mult drept la întindere de spaţiu naţional şi Polonia. Situaţia în Grecia şi la sud nu trebuie uitată. Principiul de pace trebuie bazat pe afinităţile de rasă, de tradiţiile istorice şi aspiraţiile popoarelor. Idealul nostru este crearea unei păci mondiale, care să unească toate popoarele într-o confederaţie a cărei bază să fie dreptatea, iar ca încoronare „Libertatea".

Pacea. La Conferinţa de la Berna de la 18 sept. s-a discutat în felul următor:

Nu se poate face nicio anexare fără voinţa populaţiei care locuieşte în acele teritorii.

Să se garanteze în fiecare stat libera desvoltare naţională.

Protest contra războiului economic.

Libertatea mărilor.

Dezarmarea. Formarea unui Parlament internaţional pentru interese politice.

Un arbitraj internaţional pentru neînţelegeri.

Conferinţa se mai ocupă şi de pregătirile pentru o conferinţă la Haga şi să formeze un organ internaţional care să susţină arbitrajul.

Statul trebuie să mărginească cheltuielile Ministerului de Război.

La conferinţă au luat parte: Olanda, Anglia, Germania, Austria, Ungaria, Suedia şi Norvegia.

Franța și pacea. Ribot, Preș. Camer. Franceze, a spus: „Franța nu vrea să întrebuințeze violența față de nimeni, ea nu cere decât dreptul său. Când în fața lumii cerem restituirea Alsaciei şi Lorena, noi cerem ceva indispensabil pentru o pace durabilă şi pentru repararea nedreptății săvârşită acum 40 de ani. Sacrificiile vor fi toate în zadar dacă nu fondăm pacea pe ceva etern, justiție şi drept. Cerem de asemenea reparații. Nu urmărim pedepsirea celor care ne-au atacat, ci voim repararea distrugerii criminale. Cum am putea să ne întoarcem în provinciile devastate care poartă stigmatul Basarabiei. Capul sus dacă nu vom cere pentru victime reparațiile ce li se cuvin. Vom ajunge la sfârşitul victorios al acestui război, numai dacă nu ne vom lăsa prinşi în cursele care ni se întind. Francezii noştri nu se dau bătuți cu una cu două, cum zice românul."

Aviația noastră. Comunicatul oficial a anunțat la 14 sept. a.c. un alt succes al aviației române. Locotenentul Drăguşanu, acela ce a venit în sbor de la Salonic la Iaşi, trecând pe deasupra Constanței şi Bucureşti, lăsând manifeste de bărbăție populației, a doborât un aeroplan inamic.

Numărul total până acum al aeroplanelor inamice doborâte este de 25, pe când noi românii abia am pierdut 4 de toate. Proporția este decisivă şi dacă până acum în timpul de şcoală şi s-au arătat superiori, cu atât mai mult de acum înainte având practica.

Armata americană. Peste 300 de mii de oameni din armata națională sunt pe drum pentru comandamentele unde vor fi antrenați intensiv pe câmpul de luptă european. Aceasta este de 45% din total, căci 5% a fost deja încorporată în sept.

Ştiri din Ardeal. În ziua de 20 august, cei 2 episcopi ai celor 2 biserici din Ardeal cu trădătorul Mangra în frunte s-au prezentat la împăratul în audiență a-i prezenta omagiile lor. Într-un mic discurs i-a asigurat că el va respecta dreptul bisericilor române, însă cu 7 zile mai înainte M. M. S. închidea toate şcolile româneşti din Ardeal.

Cu ocazia instalării noului prefect la Alba inferioară, canonicul Marcu a voit a vorbi în româneşte. Ungurii au izbucnit într-un zgomot infernal. Oratorul român a renunțat.

Ce mai libertate vor ungurii!

Deputatul ungur, Barabuze – Beie zice: N-are nimenea dreptul astăzi să vorbească în numele Partidului Național Român, căci o parte a partidului a fugit cu românii, mai înainte de război în România, iar altă parte a primit cu strigăte de bucurie pe duşman, iar acea mică parte rămasă aicea n-are dreptul a vorbi în numele românilor.

Nici atunci când iscăleşte adresa de localitate.

Banii. Niciodată şi la nici-un popor n-a fost ca acuma, atâta sumă de bani ca în timpul de față la toate națiunile ce sunt în război. Războiul cere bani mulți, ca să se poată întreține, de aceea statele au fost silite să facă cheltuieli şi să puie în circulație sume mari de bani. Pentru aceasta s-a cerut concursul băncilor de emisiune.

Când este linişte, băncile emit bani numai pentru agricultură, industrie şi comerț, dar când e război, această chestiune cade, rămânând numai grija ca principal pentru bani de război. Băncile de emisiune în timp de război procură statelor banii necesari fie prin împrumut direct sau indirect prin alte bănci străine sau particulare. În acest scop, se face pe o singură cale: sporirea emisiunii biletelor de bancă!!

Această sporire se face pe cantitatea ce o are în tezaur fiecare bancă în aur. Înainte de război, băncile de emisiuni aveau bani în tezaurul lor, una peste alta de 14 miliarde lei.

Astăzi, aurul ce posedă este de 19 miliarde. Înainte de război biletele de bancă valorau de la 36-79% asupra aurului, după cum dispunea fiecare țară, numai în Rusia mai puțin.

Iar în timp de război numai 25% iar în Rusia numai 12%. România 36%. Numai Banca Angliei posedă aur în tezaurul ei pentru o valoare mai mare decât valoarea biletelor puse în circulație. De aici se emit cât mai multe bilete că este cursul mic. Teoria financiară a războiului este bazată pe problema aurului! De aceea biletele de bancă având valoare mai mică trebuie emiterea să fie mare.

Două puternice arme se cer în război: aurul şi tunul! Acestea decid. O altă greutate este scumpirea alimentelor de trai. Asta este o altă nenorocire a războiului, care s-a creat de conducătorii pop. german.

Boierii moldoveni. Între multele răutăți şi mizerii pe care le-au îndurat soldații şi poporul român este aceea că au avut de a suferi de pe urma boierilor poporului moldovean. Având trecerile lor pe lângă oameni stăpânirii au intervenit a li se da slugi de pomană pe acei locuitori săteni care trebuiau să-şi facă munca lor şi a celor mobilizați. Jandarmii au silit cu rost şi fără rost pe bieții seniori de toată vârsta de au făcut toată munca boierilor la vreme şi în destul, iară seniorii nemaivând timpul, au rămas iarăşi săraci şi cu vitele rechiziționate şi tot ce biata a avut țăranul i s-a luat de rechiziție iar vitele boierilor moldoveni pasc neatinse pe moşie şi ceva mai mult, păzite de soldați milițieni care trebuiau să facă serviciul țării, nu lor. Fiii boierilor mai mici, nici unul pe front, ci la partea sedentară, la serviciul sanitar, la intendență, la depozite, la gheşeft, la adminsitrație etc. Iară fiii de țărani să lupte în tranşee în şanț că au o groază de pământ din țară. 3 prăj. Când a fost la votarea dreptului la pământ pentru țărani, atunci boierii moldoveni n-au votat pentru, ci contra, obiectând că țăranului îi trebuie cultură nu pământ! În tranşee e bun.

Banca. 1917 joi 21 sept. Zi cu totul frumoasă, soare călduros fără vânt. Oamenii culeg la porumb (păpuşoi). În gară se aduceau din satele vecine: cereale, grâu, porumb, ovăz, nutreț de vite, fân, trifoi, amestecătură de mohor cu porumbi mici puşi expre pentru furaj. Se încărcau baloturi făcute la presă şi se duceau cu vagoanele la front pentru caii şi boii armatei. Astăzi au lucrat la presa de mână şi 20 de sanitari de la trenul nostru. Tocmai era cel mai bun lucru, că tot şedeau ei degeaba, fiindcă trenul era garat şi nici răniți bolnavi nu erau.

Banca 1917, vineri 22 sept. Astăzi iarăşi zi călduroasă. Nu se mai auzea nimic din ale Războiului Mondial, nici de lupte, nici de pace. Aşteptam întocmai cum aşteaptă creştinii Sf. Paşti. Pe Nonică l-am trimis la Bârlad pentru stofă de haine, pentru iarnă.

Banca, sîmbătă 23 septembrie. Astăzi zi frumoasă cu căldură. Am făcut cu Nonică un parastas la un om (ceferist) în casă. Un obicei care la noi nu există, nicidecum. Am citit şi pentru sănătatea ctitorilor casei aceleia. Avea un pom mic în casă.

Banca 1917, duminică, sept. 24. Am fost de dimineață la biserică în Banca. Am slujit Sfânta Liturghie cu sergentul Iubitu G. care cântă bine. A cântat împreună cu Nonică. Preotul fiind bătrân şi cu hernie dublă din care cauză nu putea face slujbă, căci trebuia ca să iasă des afară din liturghie, ceea ce nu se poate admite. Spunea că a încercat cu doctorii îndestul, dar în loc să-i facă bine, mai mult rău i-a făcut. Astăzi cât am fost în biserică a plouat frumuşel, apoi a stat.

Banca. 1917, luni 26 septembrie. Astăzi de dimineață vreme închisă după ploaia de astănoapte. Ceva mai târziu s-a făcut un soare f. frumos. Eu am făcut nițică plimbare până la o șură de paie, unde păşteau 45 de vaci frumoase de tot şi numai cu lapte, puținele mici. 30 dintre ele erau numai de acelea Prici şi frumoase şi bune de lapte. Mult m-am uitat la ele să le am şi eu, una două din ele. Aş fi cumpărat dar nu-mi vindea nimeni.

Banca. 1917. Marți 26 septembrie. În această noapte a plouat frumos toată noaptea. Dimineața a fost frumos. Soare călduros ziua întreagă. Am făcut plimbare spre Bârlad. O mulțime de căruțe cu câte 2 cai transportau lemne foarte grele şi lungi pentru podurile ce făceau ruşii pe linia ce fac ei, care începe din gara Zorleni spre Basarabia.

Comunicatul oficial nr. 404. Frontul român din 21 sept. a.c. În cursul zilei de 21 sept., inamicul a atacat în linii dese de trăgători în direcția satului Valea Suceviței. În acelaşi timp un alt atac de o intensitate mai slabă a fost pronunțat ceva mai la nord spre satul Istensighite. Ambele atacuri au fost respinse de focul de baraj al artileriei ruse. În regiunea Muncel – Varnița inamicul a bombardat cu mortiere de tranşee şi aruncătoare de grenade, însă fără efect. În regiunea Măxineni un detaşament bulgar care reuşise să ocupe câteva puncte înaintate ale tranşeelor noaste, printr-un contraatac, a fost silit să reocupe tranşeele sale suferind mari pierderi.

Pe restul frontului nimic de semnalat.

Frontul aliaților noştri.

Frontul occidental.

Englezii au capturat 3000 prizonieri ocupând toate obiectivele şi pozițiunile însemnate. 5 contraatacuri şi 3 atacuri germane au fost respinse cu desăvârşire. În afară de prizonieri, englezii au mai capturat mare colos de material de război. Aviația engleză exemplară.

Francezii au respins câteva atacuri germane la Ailes. Artileria franceză a prin sub focul ei întregile concentrări de trupe germane de aici.

Frontul Italian cu succese frumoase.

Frontul oriental numai recunoaşteri.

Masacre bulgăreşti. Funcționarul olandez petrofiler în Constanța relatează că anul trecut în octombrie, când au ocupat Constanța, au fost găsiți de inamicii noştri în spitale 38 de ofițeri români grav răniți. Bulgarii i-au ucis pe toți. Toate casele româneşti le-au jefuit, iar mobilele le-au trimis în Bulgaria. Aceste sălbătăcii au fost siliți germanii să le înfrâneze. Mare milă!

Poezie

Doină Cărare, care,
Care duci la Bucureşti
Drum ca tine altul nu e
Nici în lume de poveşti.
Te aşterni în calea lungă
A truditului meu dor
Numai dorul laşi s-ajungă
La căsuța cu pridvor.

Calea lungă şi frumoasă
Cale ruptă de haiduci
Numai dorul duci acasă
Dar pe mine când mă duci?
A trecut un an de vreme
De când plâng drumeţii tăi
Plâng cu şoapte de blestem
Pribegind pe alte căi.
Drum cotit prin ţară sfântă,
Drum pustiu stropit cu sânge
Unde păşi nu mai cântă,
Unde doina nu mai plânge.

Împărţirea Austriei. Marele bărbat de stat englez, Asquith, vorbind de restituirea şi reîntregirea naţională a popoarelor şi de Alsacia-Lorena, Belgia, aspiraţiile României, refacerea Serbiei, a adăugat că principiul păcii este acela al afinităţii de rasă, al tradiţiilor istorice şi al aspiraţiilor naţionale.

După cum Serbia va trebui reinstalată, să fie liberă în voie fără ameninţarea Austriei, aşa se va face cu popoarele de acelaşi sânge despărţite prin asuprirea străinilor. Desfiinţarea mozaicului Austro-Ungar este unul din scopurile ale acestui război al libertăţii. Se înţelege de ce Austria e aşa de ahtiată după pace, azi, când Germania nu e definitiv înfrântă

Trădătorii. România 23 sept.1917 (sistemul, nu omul). D-l Constantin Isopescu-Grecul, în tinereţea sa, poetul G. Verde, deputat de Berlin şi prof. univ. în Cernăuţi, au exprimat împărat. nemţesc în numele poporului român din Bucovina marea mulţumire a acestuia, de a se şti din nou sub stăpânirea spânzurătorilor.

La auzul acesta, lumea e greu indignată, ceva dureros, nemaipomenit, când bieţii bucovineni au purtat toate suferinţele, precum cele mai crude şi nedrepte hotărâri ale soartei în urmărirea unui ideal şi un reprezentant să poată spune astfel. Bucovina a suferit răni şi dureri, fără ca să vadă arma cu care neamţul o lovea. Ardealul se luptă cu un duşman iar Bucovina cu un hoţ. Ungurul lua brutal, dar lua pe faţă. Neamţul însă fura.

Braţul ungurului se ridica violent ca să izbească sălbatec. Mâna neamţului se întindea cu prefăcătura ca să strângă altă mână, dar întotdeauna se întorcea plină: cu un suflet de român!!

Viena nu trimitea în Bucovina jandarmii, ci ispite care să-i asemene vederii noastre. În Bucovina nu veneau ghiulele din Buda-Pesta, ci coborau şi se strecurau, adormind şi ucigând sufletul neamului. Perfide gaze ortăvitoare, cu mireasmă de decoraţii, de ranguri şi de titluri. Lupta noastră a fost foarte grea, căci oamenii noştri care erau contra noastră nu şedeau în temniţe, ci se plimbau la Viena, ca eleganţi nobili, onoraţi în acea calitate. Lovitura dată poporului bucovinean era şireată şi ascunsă, venită prin trădătorii neamului. Urmarea rea era căci fiecare lovitură aducea cea mai mare zăpăceală.

De aceea noi nu puteam ghici lesne ce este la mijloc, bine sau rău.

Şcoala şi biserica erau 2 puncte care erau câştigate dintâi de duşman.

Erau unii de-ai noştri care ne atacau iar neamţul să făcea că ne păstrează. Neamţul austriac: hoţ-bătrân.

De aceea spunem că nu omul, ci sistemul face aceste fapte.

Isopescu-Grecul, personaj politic, trădează la Bucureşti apoi tot el face declaraţii de dragoste împeriului nemţesc la Viena. Noi n-am pornit să cucerim pământuri, ci să desrobim suflete. De aceea fapta de la Viena, în loc de să ne descurajeze, ea mai tare ne hotărăşte a ne răzbuna pentru toate jertfele ce am suferit. Ce a vrut să facă Austria prin provincia furată, răspunsul de la Mărăşeşti, pe Şuşiţa, de pe Trotuş că n-a putut să facă.

Nu Isopescu-Grecul, Onciul sau altul din şandramaua austriacă, ci umbrele eroilor: Ion Grămadă, Timu, Ardeleanu, Breabănu, Militaru şi ale altora necunoscuţi reprezintă voinţa, onoarea şi dreptul Bucovinei.

Banca 1917, miercuri 27 sept. Zi friguroasă de dimineaţă, mai târziu a dat soarele călduros.

Astăzi s-a mutat şi manutanţa de pâine din această gară, la Bălteni, o gară lângă Vaslui, din sus către Iaşi. Tot astăzi s-a mutat un şef de gară de aicea. Pe la ceasurile 17.00 a trecut la front un tren militar încărcat cu felurite muniţiuni de război, între care 3 tunuri foarte mari. Le ducea la Tecuci.

Eroilor din 4 august (poezie)

Bravi ostaşi ai ţării mele
Oţeliţi în lupte grele
Glasul sfintei noastre patrii
Auziţi-l şi-l urmaţi.
Dragi copii cu arse feţe
Mâine o să vă răsfeţe
Sânul cald al vetrei voastre
De veţi şti cum să luptaţi
Iar de-o fi cumva să piară
Floarea noastră pentru ţară
Pentru neam şi pentru rege
Voi viteji să nu oftaţi
Căci deasupra gropii voastre
Au să crească în mii de glastre
Altă floare şi mai mândră
Floarea sfântă a vitejiei
Sufletelor de soldaţi
Şi-au s-o poarte'n brâu flăcăii
Dintr-o lună zece zile
Şi-au s-o poarte la cosiţe
Şi copile şi domniţe.
Iar din-trân-sa împleti-vor
Mamele copiilor
Mândre leagăne şi paturi

De odihnă soților.
Căci crescând în ele pruncii
Ş-adormind în ele soții
Să le picure în suflet
Vitejia cea străbună
Ş-al gloriei răsuflet
Maior P. N. Pancu

Cugetări

Ateu: un copil care reneagă pe tatăl său.
Interes: un actor care apare pe scena lumii, în orice rol.
Îndoială: cumpăna siguranței.
Linguşitor: un soare cu dinți.
Adevăr: o monedă care are mai multă valoare decât curs.
Furie: eclipsa rațiunii.
Parvenit: copilul nelegitim al meritului.
Corp diplomatic: un corp care nu transpiră.
Celebritate: o haină care pe unii se ajustează iar pe alții îi face ridicoli.
Filantrop: cel mai în drept să vorbească de ingratitudinea omenească.
Wibionul holerii: o virgulă pusă între viață şi moarte
Mic la stat mare la sfat

Banca 1917. Joi 28 sept. Banca, Zorleni, Bârlad, Tutova, Ghidigeni, Nichişeni, Berheci apoi Frunzeasca. La ceas 13.00 am plecat din Banca. La 15.00 ceas am ajuns la Tutova şi la Frunzeasca. La ceas 17.00 unde ne-a garat pentru îmbarcare. Astăzi am primit una carte poştală de la Marian O. Frîntu, venită de la Bacău, în care mi se spunea că a vorbit cu Nicolae N. Cojocar şi cu Tinu Mihai şi-mi scrie că este acolo şi fratele său, Grigori.

Mi-a părut foarte bine de vestea aceea. I-am scris şi eu o carte poştală lui şi una lui Nicolae. I-a scris şi Nonică tot lui Marian. Tot un soare călduros şi astăzi. Am fost de dimineață sus.

Frunzeasca. 1917 vineri sept. 29. De dimineață am fost pe deal în sus pe moşia Nistor Cincu, unde la capul dealului erau soldați care tăiau pădure pentru metrii scurți, ca la noi, pentru lemne de foc. Pe platou mare, întins, moşie de cultură, erau în şir 16 plugari, care întorceau ogorul pentru cultura de primăvară. Moşia aceasta cât vezi cu ochii în toate părțile este a acelui proprietar care a vorbit şi a votat contra legii îmbunătățirii soartei țăranilor. Țăranii numai în tranşee sunt buni, dar la drepturile lor politice, nu. Lor le trebuie cultură când e vorba de drepturi. Odată, odată!

Comunicatul oficial nr. 410. Frontul român din 27 sept. Activitate de artilerie fără însemnătate şi focuri rare de armă în diferite sectoare. Inamicul a bombardat şi incendiat Palatul Comisiunii Danubiene din Galați.

Frontul aliaților noştrii. Pe frontul Belgian trupele anglo-franceze au luat pe ziua de 27 sept. 2 038 prizonieri între care 29 ofițeri, tunuri de câmp, miraliere şi mortiere de tranşee. Aeroplanele engleze au aruncat 3 tone de bombe, doborând 4 aeroplane germane şi 2 aterizate.

Frontul italian. Toate atacurile şi contraatacurile germane au fost respinse cu mari pierderi.

Frunzeasca. 1917, sept. 30, sâmbătа. Azi de dimineaţă cu nor. Am fost pe la hangarele unde erau aeroplanele nostre garate. Am vorbit apoi cu nişte ciobani care păşteau oile din satele vecine pe moşia boierului. Oamenii culegeau şi ei porumbul ce bruma putuse să-l puie pe primăvară şi să-l muncească. Dacă la arătură n-a avut cine munci să puie semănătură îndestul, se înţelege că n-aveau ce să culeagă mult. Mai târziu am ieşit pe dealul spre apus către Nicoreşti în partea frontului, într-o vâlcea mică am dat de o coloană de subzistenţă. M-am înapoiat. Pe camp am adunat mure, care erau din destul. La masă n-am luat parte fiind necăjit de o madam…

Frunzeasca. 1917, octombrie 1, duminică. La ceasurile 7.00 am început slujba în curtea triajului, unde au asistat pe lângă personalul trenului nostru şi ofiţeri, grade înferioare şi soldaţi de toate speciile aflaţi aici, care au asistat la sfinţirea apei, Te-Deumului pentru izbânda armatelor noastre, precum şi pentru sănătatea celor răniţi şi scăparea celor prizonieri. Am botezat triajul unde se aflau bolnavii, apoi trenul nostru. Terminând slujba, am observat, în partea despre răsărit a silozului, la gârlijul intrării, treptele dărâmate şi colţul betonat sfărâmate de bomba lăsată de aeroplanele inamice în ziua de 27 sept. în această gară. Atunci au mai fost omorâţi 7 soldaţi şi 16 răniţi. Am aflat că unui jandarm i s-a găsit numai şapca şi o mică parte din corp, încolo nu s-a mai ştiut ce s-a făcut. După slujbă m-am dus aproape de un sat numit Munteni. Acolo am văzut vreo trei ciopoare de oi, vaci, boi şi cai foarte puţini. Am aflat că şi de aici s-au achiziţionat multe vite.

Comunicatul Oficial nr. 412. Frontul Român din 28 sept. Pe frontul tuturor armatelor schimb obişnuit de focuri de infanterie şi bombardament reciproc al artileriei. Pe frontul de vest al Modovei, inamicul a bombardat cu tărie o înălţime de 7 km. sud – vest de Crucea, după care cercetaşii inamici au încercat să se apropie de tranşeele ruse. Au fost însă respinşi prin focuri. De asemenea, nu s-a putut apropia nici de tranşeele de la sud de Valea Sulzei. La vest de Panciu, artileria noastră a împrăştiat o coloană inamică de artilerie, silindu-o să fugă în dezordine spre satul Repedea. Pe Siret şi Dunăre activitate neînsemnată de artilerie.

Grecia. Atena 29 sept. Preşed. Cam. Greacă a făcut cunoscut întregii Camere Decretul de mobilizare a întregii armatei greceşti, intrarea în luptă alături de aliaţi.

D-l Venizoles, fiind obiectul prim al manifestanţiilor de simpatie al întregii Camere, şi-a ţinut numeroase discursuri în care s-a arătat cauza sfântă a aliaţilor.

Conflictul germano-bulgar. Situaţia Puterilor Centrale devine tot mai grea. Raporturile dintre Germania şi Bulgaria sunt slabe. Badoslov, Prim Ministru Bulgar, s-a unit cu Contele Czernin şi cer amândoi pace cu orice preţ. Un diplomat bulgar, precum şi ziarul Buergerzeitung din Brema, asemenea şi ziarului Zeitung, spun că cauza Germaniei în acest război este pierdută, fără a se îndrepta vreodată. Şi că după război, oriunde se va prezenta un comerciant german, va întâmpina sentimente de ostilitate pentru rasa lui. Întrarea în război a Chinei şi a Stat-Sud-America împotriva Germaniei va avea consecinţe foarte rele pentru poporul german.

Accident. Astă seară după ce a înserat bine, la un ceas de noapte, un aeroplan de ale noastre venind cu repeziciune mare la garaj, prin manipulaţie greşită, a venit repede

cu capul în pământ. Puține piese s-au stricat care au putut fi reparate. Nicio victimă omenească. Ne uitam şi noi la dânsul cu mirare cum stă grămadă jos. Aviatorii au scăpat neatinşi. Ei fuseseră pe frontul inamic, unde au lăsat atâtea bombe de multe, încât germanii au fost siliți să iasă din tranşee afară. A pisat o mulțime de nemțişori. Aviatorii noştri au început a se distinge prin aptitudinea lor, experiența sigur câştigată de la francezii noştri.

Frunzeasca. 1917, oct. 2, luni. De dimineață am trimis pe Nonică la Nicoreşti pentru alimente de-ale gurii, căci la popotă n-aveam îndeajuns. Eu m-am dus pe moşia N. Cincu, care se întinde până aproape de Nicoreşti, în dosul frontului nostru. Acest boier moldovean în toamna anului 1916, de câte ori venea în gară, întreba de trenuri sanitare dacă au trecut. Dacă i se spunea că n-au trecut sau că au trecut numai unul şi cu răniți puțini, el se arăta foarte nemulțumit şi îndignat şi se exprima cu mare mâhnire că de ce nu trec pe zi câte 2 sau 3 trenuri încărcate cu răniți. Aşa dragoste înfocată către țărani! să-i vadă o dată curățiți de pe pământ, fiindcă el n-avea ce pierde. El deputat era apărat de armată. Cocoana lui, doamnă de onoare la palat. Copii, câți iepuri la biserică. Ce milă să aibă el de cei după front că se prăpădesc, luptând pentru apărarea patriei.

Luptă soldații noştri țărani, adevărat pentru patrie, că era a lor ! dar de pământul patriei nu era al lor. Ce era, nu era decât 10% pentru ei, restul cel mare pământ boieresc. Şi-l apără brațul țărănesc. Pentru armată n-a dat mai nimic în raport cu averea lui cea mare. Din contră, a spus că are să dea la armată din acea ce vor munci ostaşii țării pe proprietatea lui, adică pentru anul 1918, adică lungeşte Doamne boala până se coace fragile. Astfel s-a urmat cu dreptatea.

La front. Partea sedentară de război a dat un proiect de lege privitor asupra acelor ofițeri şi soldați care încă n-au văzut frontul şi nici n-au auzit bubuitul tunului. Rău şi greu s-au supărat "învârtiții" şi protejații de la partea sedentară, care au fugit de la datorie. Ei, în loc să meargă în tranşee, au mers cei bătrâni, iar ei fuga la depozite, la cântar. la serv. san...la inten...tot la locurile unde pot face service aceia ce sunt de 45 – 48 de ani iar tinerii de boieri, neboieri... la front, acolo este locul principal. După datele statistice ale d-lui Rădulescu, se afirmă că ofițeri morți şi răniți au fost 200, prizonieri 735, sergenți morți şi răniți 2500, prizonieri peste 2 000, total 7235.

Din aceasta reiese că ofițerii activi şi-au făcut datoria 25%, iar ofițeri rezervişti 85%.

Mult a plătit țara pentru cei care s-au dat înlături de la datorie. Chiar la 18 sept. 1916, când am fost acasă în permisie, vedeam cu ochii mei cum ofițeri activi şi soldați fără rost şedeau în sat, se interesau de plăceri... cu femeile... Iar d-l colonel cânta... cu ziua cerea urgent ajutor sus la Coți, căci grănicerii erau decimați şi istoviți. Cei din sat nicio grijă n-aveau, ei nu se sinchiseau deloc...

Multe nume sunt scrise în istoria acestui război crâncen, dar şi numele satelor Mărăşeşti, Siret, Măxineni, Oituz, Mărăşti sunt cele mai principale. Apoi Jiul, Oltul, Câineni, Dragoslavele, Rucăr, Predeal etc. vor fi renumite şi de copiii cei mici.

Frunzeasca. 1917, marți 3 oct. Am ieşit pe şesul dinspre apus, în dosul frontului nostru. Acolo în satul Nicoreşti cânta muzica reg., ce era pe front. Am ascultat cu mare atenție, nu mai auzisem muzica reg. de multă vreme. Aeroplanele făceau necontenit

virajuri, am privit la luptele aeriene ce se dau în fața frontului. Era ceva deşănțat, căci nici inamicul, nici ai noştri nu puteau trage după aeroplane să le doboare, căci îşi omorau pe-ai lor în aer, fără să-i supere cineva de jos. După ce şi-au făcut damblaua lor, a plecat fiecare spre frontul său. Atunci apoi să fi văzut cum curgeau bombele din ambele părți după ele.

Comunicatul Oficial nr. 415. Frontul Român din 2 oct. 1917. Pe întreg frontul activitate de artilerie, focuri de armă şi acțiuni de recunoaştere în diferite sectoare. Patrulele noastre au surprins un post înaintat inamic în Regiunea vest – Mărăşeşti, făcând câțiva prizonieri şi capturând o mitralieră. Avioanele noastre de bombardament au aruncat în cursul nopții 400 kg. de explozibil asupra depozitelor inamice din gara Odobeşti şi 120 kg. asupra barăcilor de la Clipiceşti.

Frontul aliaților noştri bun peste tot.
Păsări călătoare.
S-ămbracă zarea-n strae de sărbătoare.
Şi-s umezi ochii celor din tranşee
Au spulberat cu vânt de epopee
Puhoaie ce veneau cotropitoare.
Şi acei ce mor cu drag pentru idée
Se uită acum înfrigurați spre soare,
Trec stoluri-stoluri pasări călătoare,
Plutind peste umilele bordee.
Le-au mai văzut ei se-mplineşte anul
Acolo unde apasă greu duşamnul
Plutesc mereu spre o lume mai senină
Atâtea cruci se leagănă-n lumină.
Şi lacrimi n-are cine să usuce
Iar jos, atâtea gropi şi nicio cruce.
Lt. Gh. I. Dem

Informațiuni. Bulgarii au ridicat monumentul din Constanța, ridicat în amintirea vitejilor români ce au luptat la 1877-1878, pentru independența lor şi a noastră, care era aşezat în piața din fața gării şi a hotelului central. Mai ridicase şi statuia lui Ovidiu, iar germanii i-au silit să o reaşeze la loc.

Jefuieli. De la 1 dec. 1916 până la 1 sept. 1917, germanii au ridicat din teritoriul român ocupat un milion de tone cereale şi fânețe. Cantitatea s-a împărțit aşa: 650 mii tone Austro-Ungaria şi 350 060 tone Germania, fiindcă Austro-Ungaria avea mai mare lipsă.

Germanii se retrag din Belgia, acum în urma răzvrătirilor care s-au ivit. Marinarii germani precum şi conflictul între Puterile Centrale, din cauza distrugătorului, le-a pierit orice gust la toți de cuceriri, asemenea au văzut că la Mărăşeşti nu mai este nicio speranță de înaintare, asemenea în Turcia la Mesopotamia, englezii îi decimează cu totul.

Germanii aduc motivul lor disperat că Belgia, trebuie să renunțe la ea, că îi costă mai mult decât face. Apoi vezi că ştiu oamenii la vreme de nevoie să puie mănuşa la oală după timp şi împrejurări. Tot aşa şi cu România, o să lase frontul Mărăşeşti în pace… că de…

Iaşi-Nicolina. 1917, miercuri oct. 4. Astă noapte la ceasurile 24.00 ne-a venit ordin de plecare. Am îmbarcat răniţii ce-i aveam în triaj – Frunzeasca şi am luat spre Nicolina, unde era rânduit trenul pentru reparaţie. Am trecut prin gările: Berheci, Nichişeni, Ghidigeni, Tutova, Bârlad, Zorleni, Banca, Roşieşti, Crasna, Munteni, Vaslui, Bârseşti, Buhăieşti, Rebricea, Scânteia, Grajduri, Bârnova, Ciurea apoi Nicolina, unde am şi rămas la ceasurile 5½ p.m.. În atelierul acesta mai era şi trenul 9 pentru reparaţii. Preotul Bârlogeanu fusese la acel tren încă de la mobilizare. Sanitarii ne-au spus că în martie a zăcut de tifos exantematic, în martie a şi murit. El era de la Vâlcea ataşat la tren. 9, odată cu concentrarea de la 5 aug. În locul lui era Părintele Beldie din jud. Covârlui, pe care-l cunoşteam dintr-o broşură scoasă de dânsul, relativă la preoţii militari. Nu era nici dânsul aici la tren, era dus acasă la ţară.

Nicolina. 1917 joi 5 oct. De dimineaţă vreme închisă şi cam frig. Mai târziu s-a făcut un soare frumos. Astăzi la masă iarăşi am întâmpinat supărare din partea d... că prea mult... Dar eu văd cu ochii... tot ce se face... şi eu tot bun... tac.

Multe, multe zile am mai îndurat.

Comunicatul Oficial nr. 416. Frontul Român din 3 oct. În Bucovina bombardament din partea artileriei ruse în Regiunea Ober Mileşc. şi Klefile (nord Broşteni).

Pe restul frontului activitate redusă de artilerie şi pe alocuri schimb de focuri de infanterie. Trupele noastre în Regiunea Panciu au respins numeroase patrule puternice care încercau să se apropie de reţelele noastre de sârmă. În sectorul Mărăşeşti activitate aeriană mai intensă. Un avion inamic a fost silit să coboare brusc în Regiunea Făurei, în urma unei lupte cu un aparat al nostru.

Informaţiuni. M. S. R. a semnat Decretul prin care Al. S. Regal. Principele Carol a fost înaintat pe ziua de 1 sept. la grad de lt. colonel şi acela prin care Alteţa S. este numită căp. al Regimentului „Vânătorii de munte". D-l general Prezan a ţinut o frumoasă cuvântare cu această ocazie.

Puterile Centrale fac noi propuneri de pace aliaţilor, mai convenabile. Aceasta probabil din cauza situaţiei critice înăuntru, precum şi a înfrângerilor ce suferă pe frontul de vest, în Mesopotamia şi în România.

Românii pe frontul francez. Cele dintâi batalioane de voluntari ardeleni, recrutaţi în America au sosit pe frontul francez. Noii ostaşi poartă uniforma României fiind soldaţi credincioşi ai Regelui Ferdinand I, cel Leal.

Fiecare jertfă va avea deci un întreit răsunet, fiecare biruinţă va fi însemnată în trei cronici. Întâiului slăvită deopotrivă în analele armatei gener. franc. Joffre. Al doilea, în depărtări, peste ocean, şi-al treilea va fi cinstită în inimile apărătorilor fraţi de la Mărăşeşti.

Nouă crimă. În afară de rezultatele războiului, germanii iarăşi în zilele acestea au bombardat cu o escadrilă de aeroplane şi tunuri oraşul deschis Galaţi, precum şi docurile lui internaţionale. Nu s-au mulţumit cu ravagiile făcute în port, ci s-au pornit cu o furie nebună şi au bombardat din dealul Buceag chiar în piaţa din mjlocul oraşului, omorând o mulţime de lume nevinovată, care cu nimic nu i-a făcut vreun rău.

Kaizerul şi revolta. Kaizerul însoţit de Cancel. Mihailes a sosit la Wilhelmshaven, unde a dat ordin să se împuşte unul din 7 revoltanţi. Mihailes s-a opus zicând că nu-şi

asumă această răspundere în fața Camerei. Atunci Kaizerul a împuşcat numai trei revoltanți iar alții au fost condamnați la lungi pedepse.

Generozitatea Ungurească. Ungurii au ținut o întrunire la Cluj la 1 oct. în care Contele Apony ar face oarecare concesiuni României, însă Transilvania să aibă granițe bune ca să fie scutită de orice surprize din partea României. S-a discutat aprins în privința uniunii cu România şi că această tendință a alarmat patriotismul maghiar.

Nicolina. 1917, vineri oct. 6. Având biletul gata pentru dus şi întors din acest atelier, m-am dus la Socola unde odată fusese renumitul Seminar Socola pentru preoți. Acum, de 12-15 ani, este ospiciul pentru alienați şi s-a ataşat acuma şi la Spitalul Militar. Am întrebat feluri şi chipuri pentru Ospiciul Mărcuța din Bucureşti, dacă s-a mutat acolo sau nu. Am aflat de la internii acestui spital că nici într-un fel bolnavii de acolo niciodată nu s-au dus. Lucrul fiind aşa, n-am găsit ce căutam. M-am întors iarăşi la tren. Femeile alienate stau numai pe la ferestre şi vociferau fel de fel de porcării nemaiauzite, de care am fost informat că acelea sunt bolnave din dragoste, asemenea şi bărbații strigau femei pe nume... Biserica este aşezată la intrarea în curtea spitalului, este la spatele lui spre miazăzi, înconjurat de dealuri cu viță de vie şi cu pomi de tot felul. Pe dinaintea sa trece şoseaua şi o mică asemănare de vâlcea şi alte dealuri cu felurite păduri. Poziție frumoasă de tot, dinspre partea aceea venea trenul rusesc de la Ungheni, care circula în afară de liniile noastre avându-le mai largi. O vreme închisă.

Comunicatul Oficial nr. 418. Frontul Român din 5 oct. Pe întreg frontul schimb rar de focuri de infanterie şi pe alocuri bombardament neînsemnat de artilerie.

Revolta în flota austriacă. La Pola, în flota austriacă au izbucnit dezordini cu mult mai grave decât în flota germană. Gravitatea conflictului este cu atât mai mare cu cât s-au ivit neînțelegeri foarte serioase între persoanele flotei austriece şi personalul submarinelor ce se găsesc acolo.

Nicolina 1917, sâmbătă, oct. 7. Am ieşit de dimineață prin oraş. Am făcut cunoştință cu Pr. Mateescu, fiul lui Petre Mateescu, primar din Valea Danului, era ataşat la Reg. 6 Artilerie. Apoi am fost la librărie să cumpăr ceva şi n-am putut lua nimic, căci n-am găsit ce căutam eu, n-aveau, m-am întors la tren. Galata, loc frumos, o biserică frumoasă, închisă cu ziduri de toate părțile. În curtea acelei biserici îşi ispăşesc greşelile toți ofițerii de toate gradele care sunt pedepsiți cu mai puțin de trei luni, cei mai gravi în altă parte. Altă biserică numită Cetățuia, într-un deal spre răsărit de aceasta, înconjurată iarăşi cu ziduri mai înalte decât Galata şi cu o poziție mai ridicată decât oraşul. Altă biserică era lângă arsenal, numită „Frumoasa", cu spital pentru bolnavii de ochi. Are ziduri mai mici. Acestea le-am vizitat astăzi.

Nicolina. 1917, dumin. 8, octmbrie. M-am dus cu sergentul Iubitu la o biserică aici aproape, făcută pe afară într-un stil cu totul deosebit de ale noastre. Seamănă foarte bine cu acelea de la sfintele locuri. Am intrat înăuntru. Acolo ruşii cântau la străni. Atunci am văzut că era biserică rusească. Are intrări pentru bărbați prin față iară femeile toate numai prin dos. Am stat până la finitul Liturghiei, am văzut câteva adăugiri la slujbă în unele locuri. Asemenea, am observant când preotul a grijit la finele slujbei pe oarecari credincioşi că a oprit... acelea părticele lor...

În unele locuri cântă oarecare adaosuri nişte stihuri care la noi nu se cântă, asemenea Simbolul Credinţei, l-au cântat ca slavoslia grăbită.

Asemenea, au nişte plecăciuni greceşti care le fac cei tineri înaintea celor bătrâni. Axionul l-au cântat înaintea Icoanei Maicii Domnului. Femeile nu ies în rândurile bărbaţilor, ci stau înapoi, de aceea au uşa intrării a lor acolo şi dacă aduc o lumânare nu le aprind ele lumânările, ci le dau în mâna unui băiat mic, acela le aduce la sfeşnic şi le aşează. Şi alte schimbări.

Nicolina 1917, luni 9 oct. Astăzi foarte frig de dimineaţă, pe la ceasurile 11.00 a dat soarele călduros. Iarăşi am avut un neajuns din partea d... cutare, care m-a vizitat că am... ţara în care se numără băuturile şi se măsoară...

Comunicatul oficial nr. 419. În România acţiuni de patrule favorabile nouă, în Regiunea Măgura (10 km. s-e Câmpulung). Activitate de artilerie mai intensă în regiunea Muntelui Lunga (7 km. n. Broşteni), Bistriţa. Pe estul frontului, bombardament reciproc de artilerie şi schimb de focuri de infanterie în diferite sectoare.

Frontul român 6 oct. 1917. Revoltă în Marina Germană.

În Ostenda, în săptămâna trecută, o răzvrătire a avut loc printre matrozii germani, care au refuzat să se îmbarce pe submarine. Un ofiţer a fost aruncat în mare. Mişcarea revoluţionară continuă zilnic în care se înregistrează noi acte de rebeliune.

Kaizerul în Orient. Bulgarii văzând că nu numai că nu mai pot câştiga nicio victorie cu toţi aliaţii lor, ba încă pierd mereu din ce au, au început a-şi da pe faţă îngrijorarea. Kaizerul a lăsat totul şi a alergat la Sofia, Constantinopol, încurajându-i, că are să le facă o Bulgarie mare şi tare şi alte multe toate, numai ca să-i ţină lângă sine. Totodată s-a dus să mai potolească spiritele din Orient-Turceşti, care s-au manifestat contra mizeriei de foame ca şi în Austria, alte multe neajunsuri.

Nicolina 1917, marţi, oct. 10. În noaptea aceasta decuseară a luat foc un butoi mare cu păcură din curtea arsenalului unde eram noi. Îndată am scos lucrurile ce aveam în vagon mai la lărgime. Norocul de la Dumnezeu a fost că n-a fost muniţie explosibilă care mai întindea focul, aşa a ars numai păcura ce a fost în butoi, apoi s-a stins cu concursul pompierilor. Astăzi am fost în oraş, m-am dus cam aşa într-o doară la Ministerul de Război pentru stofă de haine şi n-am folosit nimic, apoi ne-am dus la M.C.G. Serv. Religios. Acolo am găsit pe Pr. Pocitan, maiorul nostru, căruia i-am spus lipsa noastră. Numaidecât ne-a făcut o adresă cu care ne-am servit la Ministerul de Război. De acolo am trecut pe la 3 birouri, până am putut obţine stofă pentru haine, adică 7 m., 1.65 de lat. Abia am terminat cu această operaţie la ceasurile 18.00, când ne-am întors la tren. Camarad ca şi mine a fost şi Pr. Popovici din Roman, la Reg. 37 Infanterie.

Comunicatul oficial nr. 420. Frontul român din 7 oct. ora 24. Linişte pe frontul tuturor armatelor. Artileria noastră a împrăştiat detaşamente inamice, care încercau şă-şi consolideze lucrările din faţa satului Muncelul. Inamicul a bombardat mai intens gara Mărăşeşti. La Măxineni artileria rusă a împrăştiat soldaţii inamici care se apropiau să facă propagandă de înfrăţire. Pe Dunăre artileria grea a bombardat cazarmele din Tulcea, doborând un post de observaţie şi împrăştiind grupele de soldaţi inamici M.C.G.

Comunicatul oficial nr. 421. Frontul român din 8 oct. ora 21. În diferite sectoare ale frontului, schimb de focuri de armă între patrule şi bombardament neînsemnat de artilerie.

Frontul aliaţilor noştri. Patru zepeline germane au fost doborâte în Franţa şi alte patru rătăcesc pe sus încă deteriorate. 2 din acestea de pe urmă sunt înspre sud-vest, unul de deasupra Mediteranei şi al 4 lea pe frontiera elveţiană.

Informaţiuni. Se anunţă că în primele 9 luni de zile ale anului 1917, englezii au capturat numai pe frontul occidental: 51.500 prizonieri, 330 tunuri grele de câmp. Au pierdut 15.000 de prizonieri şi niciun tun. Englezii pe celelalte fronturi în acel timp au capturat 72.500 prizonieri, au luat 470 de tunuri. Au pierdut în total 15.850 prizonieri şi niciun tun. Rezultă că englezii au luat un număr mai mare de 4 ori decât au pierdut.

Î.P.S. Mitropolitul Pimen al Moldovei a vizitat centrele de invalizi din Mănăstirile Neamţ şi Secu, precum şi copiii orfani rămaşi fără niciun ajutor. Călugăriţele au luat fiecare sub îngrijirea sa câte 3-5-8 copii. Maica Elpidia din Mănăstirea Agapia a luat 12 copii.

America. A oprit exportul în Olanda şi în ţările scandinave până când neutrii vor da garanţie că niciun articol, cât de mic, trimis din America nu va fi în mâinile Puterilor Centrale şi ale aliaţilor lor, care să fie întrebuinţate în contra voinţei propriilor lor fii, ajutând pe duşman să-i omoare şi să prelungească războiul, care l-au pornit pentru mândrie. Soldaţii germani nu mai vor cu nici un preţ să-i mai apuce şi a 4 a iarnă în tranşee. Toate scrisorile ce s-au găsit la prizonieri, care n-au apucat să fie trimise, precum şi acelea trimise dovedesc într-un glas frica cea mare ce au germanii de a mai trăi prin şanţuri.

În Bulgaria situaţia este gravă.

Nicolina. 1917 miercuri oct. 11. Astăzi pe la ziuă a plouat îndestul, s-a făcut niţel noroi. Tocmai târziu a dat soarele. Noaptea este frig ca în timpul iernii. Am primit vestea că d-l Savu de la trenul nostru, farmacist, este mutat la o divizie şi în locul său a şi venit unul nou, sublocotenentul Mihăilescu.

Comunicatul oficial nr. 422. Frontul român din 9 oct. Activitate dusă de artilerie şi schimb de focuri de infanterie. În diferie sectoare inamicul a bombardat foarte intens satul şi gara Mărăşeşti. Artileria noastră a împrăştiat în mai multe rânduri soldaţi inamici care executau lucrări de întreţinere în Regiunea Muncelul, sectorul Măxineni. Recunoaşterile inamice care încearcă să se apropie de tranşeele ruse şi reţelele de sârmă au fost alungate prin focuri de armă. M.C.G.

Frontul aliaţilor noştri a avut succese colosale în toate părţile.

Comunicatul oficial nr. 423. Frontul român din 10 oct. Pe frontul tuturor armatelor ziua a fost liniştită. Numai în câteva sectoare artileria inamică a bătut cu focuri rare poziţiunile noastre. Activitatea artileriei a fost mai vie în Regiunea Mărăşeşti, unde inamicul a bombardat intens cu artilerie de toate calibrele gara şi satul.

Mare victorie franceză. În dimineaţa de 10 oct. francezii au atacat şi au cuprins o serie de poziţii operate de floarea armatei germane. Francezii au luat la primul asalt linii întărite şi forturile cele mai tari cuprinzând mai multe sate şi cartiere şi înălţimi, înaintând în adâncime pe o distanţă de 3½ km. Germanii au avut mari pierderi în morţi şi răniţi. Au pierdut 7 500 prizonieri armată bună, 25 tunuri de câmp şi o enormă cantitate material de război.

Serviciile aduse aliaților de România. Acțiunea României e prețuită de aliați în cel mai mare grad. Jertfele făcute de români aliaților pentru cauza comună sunt considerate ca neprețuite. Englezii certifică, zicând: „E adevărat deocamdată că germanii au cucerit multe teritorii, însă pe teatrul de est al războiului, pământul de mică importanță și armatele germane au făcut mult drum înainte de a putea amenința flancul drept român. Mai curând românii vor pune în pericol dreapta germană pentru că armata română are 6 sute mii combatanți, complet organizați, echipați pe deplin, iară forțele germane, turco-bulgare, austro-ungare s-au împuținat cu câteva divizii, care s-au retras în Palestina, spre a ține piept englezilor. Apoi România a ținut în loc pe germani a se duce peste ruși în decembrie 1916 și să nu poată ajunge la Odesa, fiindcă ei le știau poziția pe care le-o crease tocmai ei. De aceea, Fachelhein a luat forțele de la frontul rus și le-a adus în contra României la Transilvania, lăsând pe ruși în pace. Din toate aceste servicii mari, aliații au contractat României o datorie ce trebuie plătită, căci țara aceasta când și-a aruncat anul trecut armatele în luptă față de răul ce știa că vine, i-a salvat întreaga situație a aliaților. Ceea ce a făcut Belgia pentru Europa în apus a făcut pentru noi la răsărit, România. E netăgăduit faptul că nu va fi uitată când harta Europei va fi prefăcută la sfârșitul războiului."

D. Profesor Masarik (Cheh), Liberarea poarelor mici,
condiție imperioasă a păcii.
România
Se va uni cu toate provinciile locuite de români.
Intervenția României.

România pentru noi este o problemă. Războiul acesta s-a făcut pentru lucruri mari, el va decide însuși viitorul omenirii. Planul grandios era cuprins în aceste vorbe: „Berlin-Bagdad". Dar planul aliaților e și mai grandios. Noi vrem constituirea Europei pe o bază de dreptate, un plan nobil superior și umanitar. Știința singură nu poate face omenirea mai fericită. Ea trebuie să fie ajutată de morală, de dreptate și umanitate. Intervenind în război, România alături de aliați, ea a dovedit că știe să se ridice la înălțimea acelei concepții. Sacrificiile făcute de România sunt mari, dar mai mari vor fi foloasele morale care vor triumfa prin acest război.

Problema națională. Ar fi numai un armistițiu, când în acest război au murit 5 milioane de oamnei tineri, floarea omenirii și sunt alte câteva milioane de schilozi și bolnavi incurabili. Pentru ce toate acestea? Ca să se mențină statu-quo? Dar aceasta ar fi cea mai teribilă acuzațiune pentru Germania. Ea ar fi putut păstra ce are și fără grozăviile războiului. Iată un exemplu: la începutul războiului, Kaizerul era proverb. de vorbăreț, acum este proverbial de tăcut. De ce? Fiindcă simte toată gravitatea acestei acuzații. Nu. Războiul acesta nu se poate încheia cu un armistițiu. El trebuie și va fi continuat până la eliberarea definitivă a tuturor problemelor pe care le-a creat. Aceasta este o datorie imperioasă față de generațiile viitoare.

Priviți această hartă. De la capul de nord al Scandinaviei până la sudul Greciei se întinde în linie dreaptă, o fâșie de pământ locuită de 18 naționalități nelibere. E zona micilor națiuni. În mijlocul zonei se află Austro-Ungaria cu 9 neamuri asuprite de ea însăși. De secole întreaga istorie a lumii se joacă pe această fâșie de pământ. Dragh-

Naht-osten al germanilor. Miteleuropa nu înseamnă altceva decât absorbirea micilor naționalități din această zonă. În apus sunt numai țări şi neamuri organizate: Italia, Franța, Anglia, Germania proprie, chiar şi cele 2 milioane norvegieni îşi au organizația lor națională. Războiul actual a chemat în sfârşit să se organizeze şi micile naționalități din restul Europei, până şi Rusia. Până nu se va face acest mare lucru nu poate fi pace pe pământ. Formula păcii fără anexiuni este un joc de cuvinte. Austria este de fapt anexată de Germania. Ea are numai existență formală. O astfel de anexare se permite? Se poate anexa nu numai prin mijloace războinice, ci şi pe cale economică. Germania caută să distrugă economiceşte popoarele mici. Ori, aceasta nu este o anexare?

Dezmembrarea Austriei. E un proces firesc care în mod fatal va duce la descompunerea Austriei. Turcia şi Austria trebuie să dispară fiindcă ele sunt state artificiale şi nu mai corespund cu concepția noastră de stat. Germanii şi ungurii din Austria pot forma pe teritoriul locuit de ei o monarhie mai redusă. E treaba lor. Dar numai pe teritoriul ocupat de ei, mai mult nu. Dacă se respectă dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, celelalte popoare din Austria vor refuza să intre în această tovărăşie.

Dreptul popoarelor. Nota aliaților către Preşedintele Statelor Unite, Wilson, a hotărât condițiunile de pace.

Dl ministru englez, Asquith, om politic încercat şi serios, a hotărât libertatea popoarelor. El nu face făgăduieli irealizabile. Revoluția Rusă acelaşi cuvânt întăreşte „Libertatea Popoarelor" de a dispune de ele înşile.

Drepturile României. Necondiționat. După concepția austriacă şi turcă, națiunea este numai un mijloc pentru stat. Contrar, statul este un mijloc pentru națiune. Ce este statul austriac? O dinastie degenerată, o aristocrație reacționară. Aliații vor trebui să aleagă între acest stat şi între națiunile din robia lui. Alegerea nu este grea.

Ceho-Slavii şi românii. Personal, cred că vom fi republică, fiindcă n-avem o dinastie națională. Dar forma ne este indiferentă. Pentru noi, lucrul principal este democrația pe care o putem avea şi subt formă de regat.

Legături strânse de unire între voi şi România credem şi dorim. Însemnate interese economice ne îndeamnă la o apropiere, deşi nu vom putea avea o graniță comună. România este un stat agricol, iară noi industrial. Pe urmă avem aceleaşi suferințe şi în viitor vom avea aceeaşi duşmani, pe nemți şi pe unguri, care cu greu vor putea uita pierderile de teritorii suferite prin eliberarea noastră.

La Conferința Păcii. Chestiunea da, de a lua parte la pace, ne preocupă pe toți cehii, dacă nu vom avea vot legal, cel consultativ, precum şi delegații acelor națiuni care nu se pot baza pe diplomația unui stat cointeresat. Interesele românilor, sârbilor şi italienilor vor fi operate de trimişii lor proprii. Dar în interesul şi în numele nostru cine va vorbi? Al cehilor. Am credința că şi această dorință a noastră va fi respectată fiindcă ar fi absurd să-şi trateze la masa verde despre națiuni fără a fi de față reprezentantul națiunilor lor.

Profes. Ceho-Slovac – din Boemia:

Între germani şi bulgari s-au ivit mari neînțelegeri că nu mai ştiu unde să ducă armatele, în ce front.

Nicolina, 1917 joi 12 oct. Astăzi o vreme închisă cu totul, aproape ca şi cum era noapte. Peste noapte a plouat bine de tot, erau numai bălți de apă, nu puteai să te strecori

nicidecum. Am scris în cabină, note de ale războiului şi comunicări oficiale. N-am avut la îndemnână totul făcut, căci mă apucam de legat cărţi.

Nicolina joi 13 oct. În această noapte iarăşi a dat ploaie măruntă, cam friguroasă. Astăzi am făcut cunoştinţă cu Părintele Beldie de la trenul sanitar permanent nr. 9, care se află tot în atelier.

Comunicatul oficial nr. 424 din 11 oct. Frontul român. Activitate redusă de artilerie şi acţiuni de patrule, favorabile nouă în diferite sectoare ale frontului.

Pe Dunăre artileria rusă a redus la tăcere focul asupra satului Principele Carol.

Frontul aliaţilor noştri. Pe frontul de vest, francezii, de la 10 oct. şi până la 13 oct. seara, au înaintat în adâncime pe un front de 5 mile (9 km.). Au luat 8 mii de prizonieri, între care sunt 160 de ofiţeri. Statul Major cu trei colonei au fost făcuţi prizonieri. Toţi aparţin la 3 divizii diferite din care doi ale gărzii. Asemenea, 2 divizii de seară dinnapoia frontului german au fost greu încercate.

Materialul capturat de francezi nu se poate inventaria decât în câteva zile. Prizonierii aparţin din 8 divizii. Până acum s-au numărat 62 tunuri, 80 aruncătoare de mine şi 80 mitraliere.

Primul steag alb german. Unul din cele 4 zepelinuri nr. L-49 german, înconjrat de 5 avioane franceze, a cerut graţie la 800 de metri, a arborat steag alb şi a coborât lângă Burbaneles. Echipaj de 17 cu comand. în frunte s-au predat. Aparatul este intact şi poate servi pentru studii şi funcţionare.

Din Dobrogea ocupată. Cotropitorii se poartă cu o brutalitate fără seamăn faţă de populaţia românească. Cotropitorii au luat absolut toate proviziile locuitorilor din Dobrogea exceptând pe ale germanilor şi bulgarilor. Grâul nu mai există în Dobrogea, tot a fost dus în Germania. Puţinul grâu ce a rămas, locuitorii nu-l pot măcina fără ordinul comandantului. Dovadă sigură că nemţii adună tot şi fac colete mici de 5 kg. şi le trimit acasă, căci armata murmură că ai lor mor de foame acasă şi ei, soldaţii, declară că până la iarnă dacă nu se încheie pace ei depun armele. De aici s-a început o mare ură între germani şi bulgari, precum şi dese conflicte. Germanii trimit acasă tot ce ştiu ei că le poate folosi, ca: cereale, fierărie, lemne de construcţie, chiar fierăria din silozurile Constanţei se gătise să o ia, dar i-au oprit bulgarii cu credinţa că se vor opune la recuperare.

Prizonierii noştri sunt supuşi la o foamete îngrozitoare, li se dau 200 gr. pâine neagră pe zi de om, rea la gust, zeamă lungă de cartofi, seara cafea neagră fără zahăr. Peste toate ei sunt bătuţi în fiecare zi până la sânge de bulgari, care afirmă că acuma le-a venit şi lor rândul să se răzbune pe români. Atât soldaţii bulgari cât şi populaţia civilă au făcut jafuri, omor de femei şi copii, au violat fete şi au comis alte orori neînchipuite.

Bulgarii ameninţă că în cazul când vor părăsi Dobrogea, ei vor trece prin foc şi baionetă şi pe copiii din faşă. În schimb numai populaţia turcă şi-a păstrat simpatia faţă de români, în schimb la nevoie, când a avut prilejul, i-a ajutat, lăudând guvernarea românească pe care spun că o preferă celei bulgare şi germane.

Nicolina 1917 sâmbătă oct. 14. În noaptea aceasta am avut un ger cumplit. Nu ne-au făcut soba nici astăzi. Am tremurat toată noaptea, a dat o brumă groasă.

Comunicatul oficial nr. 425. Frontul român din 12 oct. ora 22. Pe întregul front român ziua a fost liniştită. De remarcat numai slaba activitate de artilerie în Regiunea Balta, Măxineni, Cotul Lunga şi Princepele Carol (Gurile Dunării).

Victoria nouă franceză. Francezii au progresat mereu, au cuprins Canalul Oise şi Aisne, satul şi pădurea Pinon şi satul Pargny Filan şi au pătruns în fermele St. Martin şi St. Berthe. Au mai luat 20 tunuri şi 150 de prizonieri.

De la 10-14 oct., ei au luat 120 tunuri, câteva sute aruncătoare de (bombe) mine şi sute de mitraliere şi 11 mii de prizonieri din care 200 ofiţeri.

Poezia rănitului

Culcat în albe straie pe patul de spital
Zăcea cuprins de friguri şi nu mişca rănitul
Din carnea lui muşcase şi glonţul şi cuţitul
Dar când a fost să moară el, neînsufleţitul
S-a ridicat deodată cu strigăt triumfal.
`Nalt frumos şi chipeş, viteaz cu braţul greu,
A fost ca zeii măreţ în scurta-i aiurare,
Pornea din nou să lupte departe de hotare,
I se părea că`nvinge, că ţara lui e mare
Ş`njurul lui bolnavii s-au strâns mereu.
Rupea cu mâna frunze, punea cununi de flori,
Pe frunţi biruitoare de soţii cu faţa suptă,
Poruncitor şi aspru chema pe toţi la luptă.
Nu mai vedea răniţii, nici pat, nici mâna-i ruptă
Ci toţi târâţi d`un farmec, priveau prinşi de fiori.
Ş`n clipele din urmă cu glasul detunând
El s-a pornit să cânte la arme în neştire
Cuprinşi de-un suflu tare fără`npotrivire
Bolnavi răniţi şi paznici ieşiţi din fire
C`ntr-un vârtej eroic cântau cu el la rând.
Cu ochii duşi cântară un uman clocotitor
Nu mai era acolo un biet rănit ce arde,
Simţeau prin slăvi, cum fluturau stindarde
Încununat cu aur un mândru tricolor
Sub care cântă lumea, vuid pe bulevarde,
Când au sfârşit, murise rănitul vrăjitor.

D. V. Voiculescu. Cine va învinge?

Câteva răspunsuri date de oameni mari.

De exemplu: În războiul acesta vor învinge jidanii! Ei au avut cele mai mari profituri. A.C. Cuza.

Vor învinge aceia care vor avea mai puţine epidemii. Dr. Cantacuzino.

Vor învinge aceia care vor avea cea mai bună aprovizionare. Racoviță, Pr. Iaşi.
Dacă nu vor învinge centralii, vor învinge cu siguranță aliații. Gh. Raneti.
Vor învinge aceia care vor putea să spargă frontul român. Machensen.
Vor învinge aceia care vor avea guvernul mai energic. Ionel Briătianu.
Vor învinge aceia care simpatizează neamul românesc. N. Iorga.
Vor învinge aceia care vor avea parlamentul cel mai bun. V. G. Morțun.
Vor învinge acele armate care vor face retragerile cele mai bune. Hindenburg.
Vor învinge aceia care-şi vor lua mai mult nasul la purtare. Ferdinand-Bulgaria.
Voi învinge eu. Kaizerul.
Unde va fi cenzura mai severă, acolo va fi biruința. I. G. Duca.
Vor învinge aceia care nu vor fi bătuți. Doamna Samara.
Deocamdată numai Revoluția Rusă a învins. K. Cerenschi.
Aceea care se vor ruga mai mult, vor obține biruința. Mitrop. Pimen.
Vor învinge aceia care vor avea simpatia Vaticanului. Papa Benedict.
Democrația, iată cine va învinge în războiul acesta. Tache Ionescu.
Cine va dispune de mai multe submarine acela va fi învingător. Am. Treplitz.
Nu ştiu cine va învinge, dar pe mine ştiu că m-a învins. Bethman Holveg.
Vor învinge aceia care vor lupta ca francezii la Marna. Joffre.
Vor învinge libertățile sugrumate. Wilson.
Vor învinge durerile Ardealului. O. Goga.
Vor învinge aceia care după pace vor păstra Alsacia şi Lorena. Ribot.
Peste o sută de ani, toți beligeranții vor fi bătuți. P. Locusteanu.
Armata neînvinsă, aceea este biruitoare. Pr. I. Negoiescu Hagi.

Acestea sunt convingerile asupra biruințelor ce vor avea armatele beligerante, după urma cărora se aşteaptă de toată omenirea rezultatul acestui război crâncen.

Nicolina 1917, duminică oct. 15. Astăzi am fost dis de dimineață tot la biserica rusească. Lume era destulă dar preotul n-a slujit Liturghia, a făcut numai utrenia. A dat otpustul şi apoi a ieşit. Această biserică este pe afară în culoare verde şi are mai mlte turle mari şi mici. Este numită Biserica Sf. Andrei. Am luat informații de la unii, că ar fi tot a românilor, dar au dăruit-o ruşilor pe timpul războiului. Dar am rămas nedumerit căci aşezările, icoanele, mobilierul şi toate înăuntru erau întocmai rânduite precum am văzut în toate bisericile ruseşti de la Sfintele locuri. De aci m-am dus la Biserica Spiridonia în oraş, mai sus, dar era încuiată. De acolo m-am dus la Biserica Sf. Ioan Botezătorul, care este metocul Mănăstirii Neamț, slujea preotul însoțit de diacon. Am asistat la citirea Acatistului Domnului Hristos, apoi a început Sfânta Liturghie. Răspunsurile le da corul vocal în trei voci. Erau vreo trei bărbați bătrâni care duceau basul aproape ca din organe. Apostolul a fost cântat de o soprană fără voia preotului şi chiar contra tipicului bisericesc de a se cânta apostolul de către femei. Cât pe ce să facă scandal, căci preotul era aproape hotărât să-i ia cartea din mână. Eu ştiind ce înseamnă acest act, am intervenit numaidecât. S-a liniştit. Pacea s-a menținut, apoi a urmat slujba cu toată rânduiala ei. Am luat anaforă şi am venit la tren cu Părintele Beldie. Am mâncat singur, căci celilalți luase toți masa. Peste zi soare frumos, călduros, dar bătea un vânt friguros.

Comunicatul oficial nr. 426. Frontul român din 13 oct. În Bucovina trupele ruse au respins mai multe detaşamente inamice de recunoştere care încercau să se apropie de reţelele de sârmă, din Regiunea Onufri (pe Siret) şi Solcha (sud Rădăuţi). Pe restul frontului activitate redusă de artilerie şi schimb de focuri de infanterie în diferite sectoare. Inamicul a bombardat cu artilerie grea T. Ocna, Mărăşeşti şi Coşmeşti.

Nicolina 1917. Luni 16 oct. Astăzi un soare călduros şi frumos, cu un vânt puţin mai rece ca ieri. Nu m-am dus nicăieri până la mâncare. Am rămas cu Nonică la tren. Astăzi, ziua naşterii M. S. Regina. Se spunea la masă că oarecare femei şefe de la trenul sanitar ar fi invitate la palat, la ceasurile 16.00 la un ceai.

Timpul este aliatul nostru.

Noi, românii care intrăm victorioşi în a doua iarnă, putem privi înainte cu încredere. Ştim ce eram acum un an şi ce suntem astăzi. Ne-am convins că timpul este un aliat al nostru şi că Victoria nu poate fi decât de partea dreptăţii şi a onoarei.

Participarea Japoniei la război. Declaraţiile ataşatului militar al Japoniei în România, care a declarat că concursul Japoniei este dat demult aliaţilor prin ajutorul distrugătoarelor de submarine contra Germaniei. Goana în contra acestor submarine, escortarea convoiurilor de vase aliate, severa blocadă şi controlul riguros de război în Oceanul Pacific, Indian şi M. Mediterană.

Întreaga armată japoneză e demult complet pregătită, întreaga noastră putere este demult pusă la dispoziţia marilor prieteni din Europa. Japonia îşi ţine cuvântul dat, căci cauza aliaţilor este şi cauza noastră şi nu poate fi lăsată fără o soluţie definitivă. Noi nu înţelegem altfel decât aşa. Să fim prieteni cu prietenii şi duşmani cu duşmanii. În ziua izbânzii complete, mica şi glorioasa România va fi nobila şi eroica România Mare.

Japonia întreagă urmăreşte cu emoţie şi cu simpatie supra ameninţările sforţări ale României. Suferinţele dv. le ştim. Învăţaţi să iubim pre cei mici şi generoşi, învăţaţi să urâm cu toată patima odioasă contra căreia v-aţi ridicat cu bravură. Nu mai poate fi discuţie asupra chipului cum vedem renăscându-se patria dv. Întreaga presă japoneză vorbeşte cu meritate elogii de eroismul armatei române. Ziarele admiră minunatele dv. calităţi. Ele deplâng îndepărtarea dintre noi de a putea veni cu totul în ajutorul dv.

Anglia nu va părăsi România şi Rusia. În Rusia s-a răspândit ştirea dată de agenţii duşmane că puterile apusene au de gând să facă pace separată pe socoteala Rusiei şi a României. Această ştire au plănuit-o nemţii cu scop de a descuraja pe aliaţii noştri de răsărit. Guvernul englez desminte acest lucru categoric şi noi stăm hotărâţi alături de aliaţii noştri, apreciind deplin rezistenţa României pe care Britania i-a asigurat că nu-i va părăsi niciodată.

Nicolina. 1917 marţi oct. 17. Am fost cu Nonică în oraş, am cumpărat ceva de-ale cancelariei. Ne-am pozat amândoi, apoi am venit la tren, la mâncare.

Comunicatul oficial nr. 427. Frontul român 15 oct. Ziua a fost liniştită pe frontul tuturor armatelor. În afară de acţiunile de patrule, focuri de armă şi loviturile de artilerie schimbate în diferite sectoare ale frontului, nu este nimic de semnalat.

Nicolina 1917, miercuri oct. 18. Astăzi un frig simţitor, am dormit fără foc că n-am avut soba aşezată în cabină. Veşti de pe front n-am avut, numai pur şi simplu comunicatul prin care se făceau cunoscute pierderile ce a suferit Italia, pierzând 60 mii prizonieri şi 450 de tunuri. Cum era însă lucrul, că s-a dat această veste în public, n-a făcut nicio senzaţie

palpitantă în lumea noastră, pe câtă vreme când se auzea că Franța sau Anglia ori Rusia ar fi pierdut un tren numai de 100 metri, mulți rămâneau consternați un moment.

Nicolina 1917 joi 19 oct. Astăzi timp închis şi frig simțitor şi noaptea aceasta am dormit tot fără foc, căci soba a stat pe coridor şi eu am tremurat de frig în cabină. Ce să-i faci, necazuri şi câte alte mizerii din timpul războiului. Toți sătui de greutățile şi mizeriile acestui război crâncen, cer pacea cea mult dorită de toți în toate părțile, pe toți i-a cuprins dorul de căminul şi vatra natală în care şi-au făcut folosul vieții.

Comunicatul oficial nr. 430. Frontul român din 13 oct. 1917. Ziua a fost liniştită pe frontul tuturor armatelor. În câteva sectoare artileria noastră a executat trageri de reglare contra pozițiilor inamice. Artileria inamică a bombardat satele Cosmeşti, Enăşeşti şi Mărăşeşti.

Ştiri străine. Brazilia a declarat război Germaniei, aceasta înseamnă o nouă şi amară lovitură pe care o primeşte Germania. Nicăieri nu are mai mari interese economice şi financiare ca în Brazilia.

Nicolina 1917 vineri 20 oct. Vreme închisă de tot şi frig şi astăzi noaptea am dormit fără foc la sobă. Astăzi am avut o mare supărare, visul ce l-am avut în timpul somnului de noapte mi-a arătat aievea ce avea să fie cu mine. Am fost anunțat de cineva, L.T., că eu sunt mutat de la tren. Imediat m-am dus la Părintele Nazarie, negăsindu-l aci, am intrat în vorbă cu Părintele Pocitan, care mi-a spus că eu sunt mutat la spitalul de evacuare nr. 1 Bacău la un loc vacant Armata a II a. Convorbind cu părintele asupra ingerințelor pe urma cărora am fost mutat, am aflat că doamna care a lucrat pe domnul Savu, aceea a stăruit şi pentru mine ca să fiu mutat să-i dea unul mai tânăr, pe unul Chiria…

Am făcut cunoştință cu d-l Pârvu, directorul Mitropoliei din Iaşi, care la fel, ne-a spus că de 2 luni de zile I.P.S. M. vrea să ridice din Mănăstirea Secu vreo 20 de invalizi rău contagioşi şi să-i ducă iarăşi în altă parte tot mai bine, dar intervenția femeiască lucrează cu aşa presiune încât aproape este imposibil. Tot acel domn s-a exprimat că de aceea am ajuns unde am ajuns cu țara.

Nicolina 1917 sâmbătă oct. 21. Am fost cu domnul Dr. Tănăsescu la M.C.G. Rel., unde n-am găsit pe nimeni. A rămas vorba pentru dumnică 22 oct. Cele scrise în conținutul convorbiri cu domnul director Mitropolitan au avut loc astăzi. Multă încurcătură aduc treburilor statului femeile, când sunt amestecate.

Comunicatul oficial nr. 432. Frontul român din 19 oct. În Bucovina au fost alungați în mai multe rânduri soldați inamici care încercau să se apropie de tranşeele ruse din Regiunea Iaslovatz ca să fraternizeze. Artileria a respins în sectorul Arbora mai multe detaşamente inamice de recunoaştere. Pe restul frontului, bombardament de artilerie de intensitate variabilă în diferite sectoare. Activitatea artileriei a fost mai vie în regiunea Mărăşeşti şi Movilenii de Sus, unde bateriile noastre au prins sub focul lor eficace o coloană inamică care mergea de la Răduleşti spre Balta Raței. Escadrila noastră pe Dunăre a bombardat cu eficacitate trei baterii inamice din regiunea Tulcea.

Comunicatul Oficial nr. 433. Frontul român din 20 oct. Nimic important de semnalat pe frontul român de la Nistru până la Marea Neagră, în afară de bombarda-

ment reciproc şi de acţiunile de patrule care au avut loc mai ales în regiunea Muncelul-Crucea de Sus şi la gurile Dunării.

Frontul englez din Palestina înaintează încontinuu în direcţia est de oraşul Gaza, omorând pe turci, capturând prizonieri şi material de război. Frontul Italian s-a întărit pe poziţiile sale formidabile.

Nicolina 1917 duminică oct. 22. De dimineaţă m-am dus la biserica Sf. Ioan Botezătorul, am ajuns la laude, cânta la strană un bătrân care cu drept cuvânt cânta foarte bine, accentua şi făcea nişte ondulaţiuni ale glasului care te făceau să asculţi cu toată atenţia la cântările pe care le executa. Am stat până la finitul slujbei, care s-a terminat la ceasurile 12 1/4. Tot aşa de târziu am ieşit şi duminica trecută. Este metoc de mănăstire. Călugării citesc cu amănuntul toate ale utreniei, ceasuri, psaltirea, psalmii dimineţii, canoanele, apoi cântă utrenie. Corul în această biserică este cu totul la înălţimea sa. Aş fi voit ca şi la noi cel puţin să se cânte pe trei voci, dar pe muzica bisericească, nefiind posibil a se cânta pe muzica vocală, neavând instructor. Astăzi domnul Dr. Tănăsescu iarăşi s-a dus la M.C. G. Serv. Rel. dar încă nu venise nimenea la timpul acela de orariu, aşa că a rămas afacerea a se tranşa pe a doua zi.

Nicolina 1917, luni 23 oct. Astăzi am fost cu domnul Dr. în afacerea permutării mele pe la anumite instituţii… dar eu revenind asupra chestiunii..

Nicolina 1917, marţi 24 oct. Astăzi am vizitat locul numit Cetăţuia, unde se află o biserică-mănăstire înconjurată cu ziduri tari. Dinspre apus zidul este sfărâmat, dar pare că ar avea asemănare a nu fi fost. E servită de părinţi monahi şi este zidită de voievodul Duca al Moldovei.

Comunicatul oficial nr. 434. Frontul român din 21 oct. Pe frontul tuturor armatelor ziua a trecut liniştită. Artileria inamică a fost mai activă în sectorul satul nou Grozeşti (S. T. Ocna) şi în regiunea satelor Diocheţ, Mănăstioara şi Holbăneşti (n. de Panciu).

Trupele ruse au împrăştiat lucrătorii inamici din regiunea Corbul, Gulianca (pe Siret) şi a alungat cu focuri de armă pe soldaţii inamici care încercau să se apropie cu proclamaţii. Pe Dunăre un armator român a bombardat cu eficacitate bateriile inamice de la Tulcea. În Marea Neagră un submarin rus a cufundat în Golful Indian între Burgas şi Consatntinopol un contratorpilor turc, a incendiat 2 vapoare şi a distrus bateria de coastă.

Frontul apusean. Francezii, de la 10-23 oct., au luat 200 de tunuri grele şi de câmp; 222 tunuri de tranşee şi 720 mitraliere. Aviatorii francezi au executat 611 lupte aeriene, doborând 16 aeroplane şi trei baloane captive germane, alte 50 de aeroplane au căzut atacate în liniile lor.

Frontul din Palestina. În noaptea de 20 spre 21 oct., după un bombardament puternic, trupele engleze au atacat întăriturile inamice de la v. şi s-v de Gaza, ocupând linia întâia turcă, pe front de 5 km, luând 296 prizonieri şi 5 mitraliere, 3 contraatacuri au fost respinse. Inamicul a suferit pierderi grele- M.C.G.

Socotelile Kaizerului. Caracteristica Kaizerului a fost una greşită în socoteli. Kaizerul a avut socoteala că va avea război numai cu Franţa şi Rusia, însă s-a trezit în război cu Anglia, România, America toată şi Japonia. Cu ţarul Rusiei se împăcase secret pe spinarea României, însă Revoluţia Rusă i-a stricat planul, căci nici Republica Rusă nu vrea să

încheie pacea după placul lui. Pe Italia vrea să o cruțe, dar a fost nevoit să trimită acolo armată mare, care îi trebuia pe frontul apusean, alta mai grea. 36 de luni a lucrat numai pentru pregătiri mostre fabuloase, lucrând numai pentru zdrobirea Franței. Dar când a început războiul contra ei, în 2 săptămâni armatele germane de milioane au fost oprite pe loc şi n-au putut înainta în Franța, ba au fost silite să se retragă pas cu pas. Germania acum este în război cu toată lumea civilizată. Vreo socoteală mai greşită ca a lui Wilhelm al II lea n-a mai fost vreodată în lume! Nu degeaba poporul nostru, vorbind de asemenea capete de germani, are dictonul tras din experiență : „La urma urmei, tot neamțul e prost".

Mărturisire rusă. Ziarul rus Vecerne-Vreme arată suferințele poporului român, eroismul soldaților şi încrederea în victorie, zice astfel: Păcatul mărturisit este pe jumătate iertat, de 2 ori mărturisit este iertat cu totul. Să fim dar drepți; cine este vinovatul atâtor suferințe îndurate de micul popor aliat? Câteva defecte urmate de soldați prin predare, făcute cu voința unor comandanți surzi şi fără demnitate, tot n-ar fi adus aşa mari prejudicii, dar vina cea mare a fost aceea de la noi, de la acest colos, în care s-au încrezut românii şi i s-au supus. Guvernul nostru ticălos şi de tristă memorie al fostului cap de imperiu care, înțeleşi între ei, jucau cărțile pe spinarea românilor, fiindcă ei s-au încrezut în noi. Da. A ajutat pe români, trupe peste trupe au trecut hotarul acolo, am ştiut-o toți, însă nimenea n-a ştiut că a avut ordin să sosească mai târziu şi să iasă pe altă parte din țară. Trădarea ne-a dezonorat. Dacă românii ne întind mâna, Dumnezeu ştie dacă ea nu tremură de indignare, ură şi neîncredere. Să ne reparăm greşelile şi măcar acum să venim în mod eficace în ajutorul românilor, căci ei în clipa când noi ne sfâşiam în lupte intestine şi eram amenințați de germani să ne cuprindă Basarabia prin spargerea frontului român la Mărăşeşti şi Galați, românii au luptat unul contra zece, în cele mai grozave lupte din acest război, au sfărâmat ofensiva lui Manchezen şi ne-au salvat pe noi.

Nicolina 1917. Marți oct. 23. Astăzi o zi închisă cu totul, burniță de dimineață. M-am dus cu reclamația la M.C.G. Serv. Sanitar pentru ataşarea la un loc cu mine a lui Nonică pe ziua de 1 noiembrie. Am dat-o la cancelarie, mi-au înregistrat-o la nr. 19510 din 25 oc. a.c. Nonică este bolnav, îi zicea că are febră tifoidă sau recurentă şi în toate felurile de presupuneri etc. Săracul țăran, când se îmbolnăveşte, n-are termometru, n-are farmacie, n-are dr. la îndemână, n-are acele ajutoare pe care le are orăşanul, cum trăieşte, cum se vindecă.

Comunicatul oficial nr. 436. Frontul român din 23 oct. În afară de acțiunile de patrule, focuri rare de armă şi bombardament reciproc de artilerie care au avut loc în diferite sectoare ale frontului, nu este nimic de semnalat.

Frontul occidental. Armatele franco-engleze neîncetat fac progrese, luând prizonieri şi capturând prizonieri. Aeroplanele aliate au doborât un număr însemnat de avioane duşmane.

Frontul Palestina. Operațiunile contra oraşului Gaza continuă. Trupele britanice sunt la nord de Berşeba. Numărul prizonierilor în cursul acestor zile este de 2 429 soldați şi 207 ofițeri (M.C. General).

Nicolina 1917, joi 26 oct. Astăzi am făcut slujbă la tren, în câmpul ce este în curtea arsenalului. Le-am spus sanitarilor că eu mă mut la altă formație şi ei rămân. Deodată consternarea i-au curpins pe toți, mulți dintre ei plângeau, apoi am plecat şi

m-am dus la biserica Sf. Ioan Botezătorul, am asistat până la finitul Liturghiei, am venit şi mi-am regulat toate lucrurile ce aveam de aranjat pentru mutarea mea. Multă greutate este şi cu atâtea schimbări.

Nicolina 1917, vineri oct. 27. Astăzi m-am gătit de plecare, am luat cu mine 7 sanitari de mi-au dus lucrurile la gară, m-am socotit cu popota, am plătit 82.45 lei pe 26 de zile consemnate, o mâncare cu totul redusă, n-aveau cu ce să se sature obositele de cucoane, căci tot ce rămânea de la masă, ba mai opreau spre cele mai bune zile zicând că acelea pentru diseară şi seara nu se mai vedeau, nici nu se mai auzeau. La răfuiala cu magazia popotei au ascuns pâinile de război, icrele, caşcavalul, ouălele, zahăr şi altele şi mie mi-au dat puţină carne de porc de aceea care n-au gătit-o cum trebuie. Oameni leşinaţi! Eu văzându-i în aşa stare, i-am lăsat nemailuându-mi ziua bună de la dânşii şi am plecat la gară cu toţii. În staţie a fost o aglomeraţie de lume mare, ruşii au ocupat trenul etapei care mergea spre Bacău, încât n-a mai fost cu putinţă a ne urca. Am rămas pentru trenul curier. Atunci la 11 noaptea am pus bagajul în vagonul de mijloc şi Nonică cu sanitaria au suit oile sus pe vagoane şi abia am putut pleca. Greul cel mare era că o ploaie rece cădea mereu şi o buştină groasă se întindea, apoi o altă greutate mai mare că bietul Nonică era şi bolnav, loc în vagoane nu era, mizerie mare cu vai cu chin, cu frig cu toate nevoile, la ceasurile 11 noaptea, am plecat din gara Iaşi, trecând prin gările Cucuteni, Podul Iloaiei, Târgu-Frumos, Cuza-Vodă, Paşcani, Roman, Bacău şi la ceasurile 9 dimineaţa 28 octombrie, eram în gara Sascut.

Sascut 1917, sâmbătă oct. 28. Am ajuns în gară la ceasul 9.00 dimineaţa cu oi cu tot. M-am prezentat domnului Şef Dr. lt. Colonel Mihai Pavlenescu al spitalului de evacuare nr. 1 la care eram permutat. Am făcut cunoştinţă la cancelarie cu ofiţerii, anume: D-nii Citan, farmacist, Nicolaescu Constantin, craiovean, Medicul subl. Eschinachi Leon şi Ciocâltei Vintilă, Adm-tor Lt. Potârcă Vasile, Farm subl. Beinichi Vlad, Pltonier sanitar Creţan Constantin. Mi s-a făcut loc la popotă la locul de onoare. A început pentru mine o altă viaţă. Odată cu mine a venit la această formaţie şi sub. lt. Simionescu, comandantul trupei a acestui spital în locul unui căpitan trecut la pensie. Neavând deodată unde să stăm, ni s-a dat la amândoi o singură odaie, unde am rămas.

Sascut 1917, duminica oct. 29. De dimineaţă am fost la biserică, care era foarte aproape. Acolo am găsit îmbrăcaţi 3 preoţi. Unul era parohul de acolo, altul era Pr. Patrichie, Spitalul Mobil nr. 12, altul Pr. Cernoveanu de la spitalul de evacuare nr. 3, care spitale sunt în aceeaşi curte. Am stat până la finele slujbei, apoi am venit la spital. Mai târziu am ieşit până în satul de lângă biserică cu D-l Simionescu pentru a găsi câte o odaie de fiecare. Serg. Jandarm ne-a găsit, dar era departe de serviciul nostru, apoi pe timp de iarnă, ne era foarte greu, aşa fiind lucrul, am renunţat a ne stabili acolo şi am rămas tot amândoi la un loc, până ce se va face loc suficient a sta şi noi fiecare în odaia lui.

Sascut 1917. Luni oct. 30. Vreme friguroasă. Bubuituri de tunuri, se auzeau tot mai bine.

Comunicatul oficial nr. 440. Frontul român din 27 oct. Activitate redusă de artilerie în Valea Bistriţei, Ciobăneşti şi pe Siret, unde bateriile noastre au împrăştiat o coloană inamică care mergea de la Ciuşlea spre Străjescu. Sub.lt. aviator Luca a doborât în Reginea Rădăuţi al şaptelea aeroplan inamic.

Din frontul ocupat. Bulgarii au alungat din Dobrogea ocupată toată populația românească cu scopul de a rămâne acolo să voteze numai bulgarii, nemții, turcii şi tătarii. Ce vor bulgarii? Stăpânire nemțească sau românească? Ei sunt siguri că reuşesc dacă nu votează românii. Dar ei nu ştiu că situația topografică a tuturor statelor nu este în mâna lor, ci în mâna tuturor statelor europene.

Germanii au luat din teritoriul ocupat un număr de persoane mutabile şi le-au internat în Bulgaria fără a fi vinovați cu ceva. Nemții motivează aceasta zicând: că şi noi ținem închişi mulțime de supuşi germani. Noi am fost nevoiți a curăța țara de spioni, dar suntem gata a le da drumul peste graniță, dar tot nemții le-au amânat primirea sub diferite pretexte. Aceasta, altă crimă nemțească.

Sascut 1917. Martie oct. 31. Astăzi de dimineață buştină întunecoasă. După masă m-am dus cu domnul Simionescu în comuna Valea Seacă, am trecut prin Mândreşti, am făcut cunoştință cu preotul satului numit Roman, alb la păr şi barbă mai tare decât mine. Avea trei morți de îngropat, una era femeie, care am văzut convoiul aşa, înainte de tot, mergea steagul bisericii, apoi felinarele, apoi crucea ce trebuie la cap, apoi masă, care o ducea, 2 oameni pe care erau 4 colaci mari însoțiți fiecare de câte 3 prescuri, cu câte o cracă de pom înfipte în ea, mere, prune, bon. sau alte fructe. Cu această masă mergeau înaintea mortului. Am fost la gazda lui D-l Simionescu, un veteran, Nicu Stan, care mi-a plăcut căsnicia lui, era meşteşugar de fier, ne-a dat câte un pahar de vin, era cam moale, spunea că pe cel bun i l-a rechiziționat armata peste tot, foarte puțin le-a lăsat şi lor. Comuna aceasta se asemănă foarte mult cu comunele ce sunt la noi. Casele în majoritate bune, acoperite cu şiță, curți bune, porți asemenea, grădini cu viță de vie, pomi roditori ca la noi, mulți aveau boroghină de făcut țuică şi aşteptau ca să plece ruşii care erau prin sat, să o poată fabrica, căci ei le-o luau din mână şi cu bani şi fără bani. Nemaifiind timp de umblat, ne-am întors la spitalul unde eram ataşat.

Sascut. 1917 miercuri oct. 1. Vreme foarte întunecoasă de dimineață, la ceasurile 8.30 am făcut slujba Sfeştaniei în baraca de la mijloc, unde erau răniți mai mulți, apoi am botezat şi prin celelalte saloane şi dependințele spitalului. Între bolnavi am găsit şi pe Petrică de la Boişoara al lui Cățăluşă, care mi-a păzit caprele când aveam adunătură de ele. Era bolnav cu patul lângă unde am făcut slujba şi eu nu l-am cunoscut până nu mi-a spus el. Era slab, cu totul schimbat. Seara la masă am dat cartea călătoriei mele lui D-l Lt. Ciocîltei care, împreună cu nevestica d-lui, o citesc cu mare drag.

Sascut 1917. Joi 2 noiembrie. Astăzi am fost înainte de orele 12.00, cu d-l colonel, la locul de agricultură ce-l are spitalul în posesia sa pentru a cultiva zarzavaturile necesare spitalului, pe acele locuri. Am observat în toate părțile ce anume lucrări trebuie făcute pentru iarnă, ca să fie gata pentru primăvară.

Comunicatul oficial nr. 444. Frontul român din 30 oct. Nicio acțiune mai important de semnalat. Am văzut câteva ciocniri între patrule şi în unele sectoare activitate redusă de artilerie. În regiunea satelor Crângeni şi Măxineni (pe Siret) bateriile ruse au împrăştiat grupele inamice care ieşiseră din tranşee cu plancarde şi steaguri albe.

Frontul din Palestina. Urmărirea turcilor de către englezi se continuă pe întreg frontul. De la luarea oraşului Gaza şi până acum englezii au capturat 73 de tunuri, peste 5 mii prizonieri, afară de foarte multe tunuri ce au rămas înămolite în nisip şi în albiile

râurilor. Pierderile turcilor sunt foarte grele, ei caută să distrugă totul în retragerea lor, căci englezii înaintează mereu la nord. Peste tot locul germanii învinşi şi respinşi spre ai lor. M.C.G.

Englezii înaintează spre Ierusalim. Falchenheyn organizează la Alep o expediţie pentru recucerirea Bagdadului. Dar victoria de la Gaza l-a tulburat şi-l face să părăsească campania din Mesopotamia şi să meargă spre Palestina.

Comunicatul oficial nr. 445. Frontul român. Schimb de focuri de infanterie şi activitate de artilerie în regiunea Văii Trotuşului în sectorul Grozeşti şi regiunea satului Varniţa. Bateriile ruse au tras în mai multe rânduri asupra grupelor de inamici care ieşeau din tranşee cu steaguri albe cu scopul de a fraterniza. La gurile Dunării aproximativ o companie bulgară care trecuse braţul Sf. Gheorghe la Sulina a fost împrăştiată de focul infanteriei şi artileriei ruse.

Sascut 1917. Vineri oct. 3. Astăzi vreme închisă cu totul, peste noapte a plouat îndestul. Peste zi frig cu totul. Viaţa la spital cu totul schimbată ca la tren. O linişte cu totul satisfăcătoare, toţi ofiţerii spitalului până şi cel mai mare în grad cu toţii oameni buni şi crescuţi în aşa fel încât poţi să trăieşti cu dumnealor în orice loc şi în orice timp. Popota în sine este compusă din 24 de persoane, dar aceştia nu mănâncă toţi la masa comună, ci mulţi mănâncă la casele unde domiciliază pentru că cei mai mulţi sunt familişti.

Sascut 1917. Sâmbătă oct. 4. Astăzi o zi frumoasă, ceva vânt rece, fără ploaie, puţin noroi, n-am prea ieşit afară, am citit la o moartă care o dusese sanităria la groapă.

Comunicatul oficial nr. 44. Frontul român din 2 noiembrie. Nimic deosebit de semnalat, neînsemnatele rare focuri de armă mitraliere şi bombardament fără însemnătate de ambele părţi.

Frontul Mesopotamia. Trupele britanice au înaintat mai departe şi au ocupat calea ferată din apropierea localităţilor Meaneh şi Mansahat, cuprinzând un important punct de joncţiune spre Damasc, împreună cu linia spre Ierusalim. În ziua de 31 octombrie turcii au suferit pierderi însemnate, englezii au capturat peste 1 000 turci, 4 tunuri, 20 mitaliere şi altele multe.

Sascut 1917 duminică, noiembrie 5. M-am dus la biserică, unde încă preotul locului nu venise. A venit părintele Cernat de la spitalul de evacuare nr. 3 şi am slujit amândoi Sf. Liturghie şi eu am cântat la strană cu cântăreţii, care ştiau să cânte pe psaltirea bisericească. Am stat până la finele Sf. Liturghii, am venit la spital şi am stat la masă, că era 12.45. D-l general Vicol la sp. 3.

Sascut 1917, luni 6 noiembrie. Astăzi iarăşi timp frumos, cu soare călduros, vânt puţin rece, am ţinut socoteala popotei. Am fost la croitor şi mi-a croit una giubea, un anteriu şi una per. pantaloni mie şi una lui Nonică. Astăzi a adus de la tren soldatul Vanvu şi a lui Nonică, am dat 30 de lei să-i aducă lui Preda Ion din banii lui erau la mine.

Sascut 1917, marţi noiembrie 7. Iarăşi zi cu totul frumoasă, fără vânt, am mai făcut socoteli la gestiunea popotei, care până la prezentarea noastră era condusă de un jidan, care făcea şmecheriile cum ştia el, ridicând costul popotei la 4.85 de fiecare zi, de fiecare persoană.

Comunicatul oficial nr. 447. Frontul român din 3 noiembrie. Slabă activitate de artilerie în diferite puncte ale frontului.

Frontul din Palestina. Englezii înaintează în continuu. În ziua de 2 noiembrie st. v. a atins linia Ramle-Sud, aproximativ 3 km. sud de Jafa. Turcii opun o slabă rezistență. Au capturat de la 18 oct. până la 2 noiembr. 9 mii de prizonieri.

Sascut 1917. Miercuri, noiembrie 8. M-am dus la biserică, aici, aproape ca 1 km. depărtare. Am slujit Sfânta Liturghie, trei preoți adică şi cei doi dintâi, precum cu mine la un loc. Astăzi fiind ziua domnului colonel M. Plăvănescu, am urat toți sănătatea domnului, luând parte cu toți la banchetul în onoarea d-lui colonel M. Plăvănescu.

Sascut 1917. Joi 9 noiembrie. Astăzi soare frumos, fără vânt. Noaptea, lună fără noroi. Am citit pogribania la 2 morți care zăcuseră în spitalul Mobil nr. 12. Astăzi n-am avut nimic mai important de scris, niciun comunicat mai serios. Pe la ceasurile 16.00, după amiază au trecut multe tunuri ruseşti cu tot echipamentul necesar spre frontul de la Panciu, îi vedeam că aveau o mare ținută militară.

Sascut 1917. Vineri noiembrie 10. Astă noapte am avut un vis foarte urât, care prezicea acest mai cu seamă necaz. Însă mi-am dat toată osteneala abținându-mă de la mânie. Prin ordin. M.C.G. Serviciul Religios mi se cerea nişte ştiințe statistice la situația oricărui preot militar, pe care l-am şi înaintat. Peste zi m-am ocupat cu contabilitatea popotei. La ceasurile 4, am citit pogribania la o femeie moartă şi a unui soldat mort.

Comunicatul Oficial nr. 451. Frontul român din 7 noiembrie. Linişte pe frontul tuturor armatelor. Bateriile noastre au bombardat cu efect o coloană inamică care mergea de la Balta Rației la Ciuşlea. În regiunea Tulcea încercări de fraternizare din partea inamicului. Ruşii au răspuns cu focuri.

Frontul din Palestina. Cavaleria engleză a ocupat în 5 noiembrie localul Bet-Urectiahta la nord-vest de Ierusalim, ca 19 km. Pe de altă parte, englezii înaintând în părțile de sud ale Iudeii, au ajuns ieri (6 noiembrie) la 24 km. vest de Ierusalim. M.C.G.

Turcii cu şcoala lor germană au dovedit că nu se pot măsura cu englezii şi trupele coloniale în luptă, pe câmp deschis.

Pierderile suferite de turci în material şi în oameni sunt foarte mari. Turcii au fost siliți să se retragă dintr-o linie defensivă în alta, în Palestina şi cum au pierdut Jafa, portul Ierusalimului, legătura de cale ferată a Damascului cu Ierusalimul este în mâna englezilor şi Ierusalimul amenințat. Ei s-au retras pe râul Anja, nord de Iafa 4 mile (7 km.). Înaintarea englezilor este de 50 mile (90 km.) desfăşurată cu succes. Gen. Falchenheyn, el trebuie să-şi aducă alte rezerve de oamnei care îi trebuia alte...

Comunicatul oficial nr. 453. Frontul român din 9 noiembrie 1917. Nimic deosebit de semnalat. În câteva sectoare bombardament intermitent de artilerie. În regiunea Râului Buzău, artileria rusă a alungat trupele inamice care se apropiau cu steaguri albe ca să fraternizeze.

Frontul răsăritean. Englezii au ocupat stația principală Wadi-Surat situată pe linia ferată Jafa-Ierusalim şi alte sate. Au capturat 1 500 de prizonieri, 4 tunuri şi 20 mitraliere.

Situația este foarte grea a Turciei. Cum ar încerca, nici Ierusalimul nu-l poate apăra, nici Bagdadul nu-l mai poate cuceri. Ei nu pot aduce trupe din nici-o parte, din

cauză că distanțele între fronturi sunt foarte mari şi comunicațiile reduse. Altă nenorocire îi aşteaptă când se va începe atacul pe râul Tigru. Rezistența italienilor este foarte mare. Trei atacuri germane au fost respinse cu mari pierderi pentru germani, au pierdut prizonieri şi mare cantitate de material. Divizii noi greceşti au luat locul pe front din nou. Moralul trupelor este sus.

Basarbia autonomă. La 21 oct. 1917 la Congresul Rusesc ce s-a ținut la Moscova, Adunarea reprezentanților Moldov-Basarab. a declarat autonomia Basarabiei, care s-a primit cu majoritatea voturilor adunării, 2 milioane de locuitori moldoveni-basarabeni au obținut libertatea şi dreptul de a trăi din propria lor viață, stând în contact apropiat cu frații lor români.

Sascut 1917. Sâmbătă 11 noiembrie. Astăzi o vreme frumoasă, soare cald, fără vânt. Pe la orele 10.00 a început o cățeluşă, a pârâit în partea Adjudului până ni s-a urât nouă a mai asculta la ea, cert că eram obişnuiți cu asemenea muzică de un an şi ¼ de când suntem în război, alte muzici n-am auzit, decât numai de acestea.

Sascut 1917, duminică 12 noiembrie. M-am dus de dimineață la biserică, în Sascut, este departe ca un km. de spitalul nostru. Părintele Cernoveanu n-a luat parte. Numai cu preotul satului am fost. Am asistat până la finele Liturghiei. Preotul a rămas de a făcut 3 parastase, ei zic şi Panahidă. Nonică n-a mers fiind ocupat cu magazia popotei.

Sascut 1917 luni, noiembrie 13. Astăzi de dimineazță a venit ordin de la comandament şi a ridicat becurile cu lumina electrică de la spitalele evacuate ce erau în Sascut, apoi au mers fel de fel de versiuni că trebuie să plecăm, ba că se face pace, ba că se ia ofensiva şi trebuie să fim la adăpost. Felurite imaginațiuni. Fiecare a adormit în cea mai mare nelinişte şi îngrijorare că ce are să facă, mai cu seamă familia.

Sascut 1917. Marți 14 noiembrie. Astăzi vreme frumoasă. Am îngropat doi morți de la Spitalul Mobil nr. 12, erau din Muscel. M-am ocupat cu nişte contabilitate de consumația popotei. Mă gândeam foarte mult cum or fi lăsând sec ai noştri acasă, ori lipsa cea mare ce o duc este totdeauna ca o lăsare de sec de bucate bune ce ar trebui să aibă un gospodar.

Sascut. Miercuri 15 noiembrie. Iarăşi zi frumoasă cu puțin vânt. Am scris iarăşi contabilitatea de la popotă şi am îngropat iarăşi un mort la cimitirul satului Sascut. Îi îngropau fără haine şi fără sicriu, lucru neuman şi cu totul nerespectuos.

Sascut 1917. Joi 16 noiembrie. Iarăşi zi frumoasă fără vânt. Am cusut câteva cărți, ca să le am gata pentru legat. Comunicat n-am avut de scris fiind linişte pe frontul nostru, nu am avut nimic de semnalat.

Sascut 1917, vineri 17 noiembrie. Zi frumoasă, am fost în plimbare în jos, către Adjud pe calea ferată. Erau plugari pe câmp care arau, unii semănau grâne cu maşinile. Se auzea un bombardament teribil către Tg. Ocna, sigur că era contra aeroplanelor care voiau să-şi facă apariția.

Sascut 1917. Sâmbătă 18 noiembrie. Astăzi timp cu totul frumos. N-am avut comunicat de scris, m-am ocupat cu contabilitatea popotei şi am legat două cărți, cele scrise de mine. Alte noutăți n-am avut de scris.

Sascut 1917 duminică 19 noiembrie. Astăzi am fost de dimineaţă la biserică, aici în sat, foarte târziu intră preoţii la slujbă în acele sate, nu ies de la biserică mai înainte de ceasul 12, totdeauna mai în urmă.

Comunicat oficial nr. 461. Frontul român din 17 noiembrie. Linişte pe frontul tuturor armatelor. În câteva sectoare încercările de fraternizare au fost împiedicate de artileria rusă. În sectorul Crucea de Sus o patrulă de-a noastră a arestat pe un sublocotenent şi un cadet german care veneau cu manifeste şi proclamaţiuni pe frontul ocupat de români.

Frontul din Palestina. Turcii au încercat în zilele de 14 şi următoarele ale lui noiembrie a ataca pe englezi la 8 km. N-V de Ierusalim, dar au fost respinşi de englezi. Armata turco-germană şi-a ales obiectiv moscheea în apropierea mormântului profetului Samuil, o regie venerată de evrei, mahomedani şi creştini, care a fost distrusă prin bombardament. M.C.G.

Presa engleză despre armata română. Presa engleză laudă foarte mult pe viteazul soldat român care a rămas neclintit la postul său de luptă. Aliaţii noştri deci sunt obligaţi a veni în ajutorul României în cea mai mare măsură, pentru a-i asigura viitorul credincioasei lor camarade. Eroismul armatei române a stârnit admiraţia guvernului englez. Lupta pe care a dat-o România Austro-Germaniei însufleţeşte pe orice soldat. Singura vitează ţară, în orient, este România. S-a recunoscut îndeajuns succesul strălucit şi uimitor ce a avut România, respingând pe Makhensen, care spera să pătrundă prin Marea Neagră la Odesa. Mică şi tare România a salvat Rusia. În vara aceasta a avut victorii frumoase, care au făcut o surprindere neplăcută pentru Germania. Manchensen a făurit diferite motive pentru înfrângerea sa. El a fost bătut 12 zile, în bătălia din jurul Mărăşeştilor, în care s-a restaurat creditul armatei române.

Franţa nu va cruţa nimic, ea va duce lupta până la capăt, ea a declarat că dânsa împreună cu toţi aliaţii formează o stâncă neclintită, o barieră care nu va fi trecută, până când nu va mai fi nici o uneltire germană, nici putere teutonă care să poruncească cu arma.

Situaţia în Germania. Duminica trecută, la 12 noiembrie, la Berlin a fost o mare întrunire şi manifestare a invalizilor din război, în favoarea păcii, care o cer în grabă şi fără anexiuni. Asemenea, la fel şi la zi şi Viena. La bursa din Berlin şi Viena s-a urcat foarte tare puterea valorilor între care şi acţiunile Soc. Rom. Steaua Română. Şefii armatei germane au făgăduit pacea pentru Crăciun, precum şi poporul german crede să o aibă, prin papa. În toată Germania socialiştii pregătesc pacea. Serioase tulburări au avut loc cu prilejul înrolării tinerilor de 17 ani.

Sascut 1917. Luni 20 noiembrie. De cu noaptea a plouat mărunt, apoi pe la ceasurile 11.30 a pornit o ploaie şi cu ninsoare care nu s-a intrerupt cu nicio pauză, apoi către seară a nins aşa cum se cade. Eu m-am ocupat cu legatul cărţilor şi am scris ceva note de-ale războiului. Toată noaptea tunurile n-au încetat către Mărăşeşti, bombardamentul a urmat şi astăzi pe ziuă, dar mai rar. Cuvântul de pace era prounţat de toată lumea îndeobşte cu o mare bucurie, toţi aşteaptă acea zi întocmai ca ziua Sfintei Învieri a Domnului nostru Iisus Hristos.

Sascut 1917. Marți 21 noiembrie. Sărbătoare împărătească, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului nostru Iisus Hristos. Am făcut de dimineață slujbă în salonul nr. 1 de bolnavi. Am pomenit numele tuturor din formație, apoi m-am dus la biserică la părintele Stoian Victor, am stat pâna s-a terminat Sfânta Liturghie. Pe la orele 2.30 am mers cu părintele Cernoveanu la o înmormântare în comuna Sascut, la o femeie anume Paraschiva, care avea 2 preoți teologi prinşi de nemți, unul era şef de poştă în Sascut (gară), iar o fată şi un băiat erau acasă, se vedea omul cu dare de mână, gospodar bun. Am cântat stihurile glasnice pe drum, adică: Care desfătare lumească rămâne neîmpărtăşită de grijă şi precum şi Sfinte Dumnezeule, cântat frumos. Cântăreții se ajută între dânşii, înaintea mortului merge o masă împodobită frumos, cu colivă pe dânsa, cu colaci trei mai mici, un cozonac la mijloc, pupeze 4-5 şi prescuri, vin şi lumânări. Acestea toate sunt aşezate pe masa pe care o duc 2 băieți sau 2 oameni bătrâni. Multe obiceiuri am văzut, care la noi nu sunt.

Sascut. Miercuri 22 noiembrie. Astăzi soare frumos, dar n-avea putere a da căldură, căci trăgea puțin vântul şi peste noapte a fost un ger cumplit. N-am avut sobă, am dormit fără foc cu tot gerul ce era afară. Mult am avut de îndurat în acest război mondial.

Sascut. 1917. Joi 23 noiembrie. Astăzi ger. Soare frumos fără vânt dar geruleț. Pe la ceasurile 4 am îngropat un mort la cimitirul din deal. Bătea vântul acolo dar când n-ai ce face, ce să zici. Nevoia... Vestea de armistițiu venea din toate părțile, toți vorbeau cu mare nerăbdare şi cu mare bucurie, atât soldații precum şi lumea civilă, cu toții îşi arătau mulțumirea de a scăpa odată de atâtea mizerii şi necazuri.

Comunicatul oficial nr. 463 din 19 noiembrie. Frontul român. Nimic de semnalat. O incursiune a trupelor noastre în Regiunea Panciu ne-a adus câțiva prizonieri şi mai mult material de război.

Frontul din Palestina. În ziua de 16 noiembrie, turcii au încercat un atac pe malul stâng al râulețului Nahrel Aud. Cavaleria engleză însă a înconjurat făcând 140 de prizonieri, în ziua de 17 noiembrie, printr-o operațiune de detaliu, englezii au mai capturat 306 prizonieri.

Alt comunicat. Armata rusă a propus inamicului încheierea unui armistițiu. Armata română făcând parte din acest front, a hotărât să participe la această propunere.

Comunicatul oficial nr. 465 din 21 noiembrie. Frontul român. În Regiunea Mihalea (Siret) încercările de fraternizare ale inamicului au fost împiedicate de artilerie. Bateriile inamice au bombardat tranşeele ruse din Regiunea Haltei Vădeni (Brăila).

Sascut. 1917. Vineri 24 noiembrie. Astăzi iarăşi zi cu soare, dar peste noapte s-a simțit un ger foarte cumplit, vântul nu bătea.

Noutate. Astăzi pe la orele 10.30 a.m. a trecut prin această gară trenul ministerial cu parlamentarii țării care mergeau la Focşani, pentru a trata armistițiul cu armata germană aflată acolo pe front. Nicio veste, alta nimic nu s-a putut transpira, cine a fost şi care, deoarece trenul avea cu sine şi automobile destinate a face cursa între fronturi neputând străbate trenul, aceste comunicări se țin secrete. Deşi lucrul era cu totul ferit de ştiința publicului, dar cu toate acestea lumea dorea pacea.

Propaganda socialistă.

Un manifest de pace.

Socialiştii propun pace, astfel:

Pace fără anexiuni şi fără contribuţii.

Se vor evacua toate teritoriile ocupate în Europa şi în colonii, restituindu-se statelor care aparţineau înainte de război.

Ţinuturile devastate se vor restaura dintr-un fond internaţional.

Problemele naţiunilor se vor rezolva prin ocrotirea tribunalului internaţional.

Statele compuse din mai multe naţionalităţi se vor preface în state federative.

Amnistia generală pentru toate subiectele de natură politică.

Restabilirea politică şi economică a Belgiei şi despăgubirea ei dintr-un fond internaţional.

Chestiunea Alsaciei şi Lorena se va rezolva după încheierea păcii.

Restabilirea politică şi economică a Serbiei neatârnate unite cu Muntenegru, despăgubite din fond internaţional, adică mişeliile nemţilor plătite de toată lumea.

O Polonie liberă şi independentă, fără Galiţia şi Posen, cu drepturi pentru evrei.

Bulgaria ca şi Serbia să aibă ieşire la portul Salonic, dându-i-se Macedonia până la Vardar spre est.

Naţionalităţile din Rusia să fie autonome, federale. Finlanda independentă.

Autonomia ţărilor locuite de cehi, fed.

Italienii din Austria vor fi autonomi.

Armenia independentă şi despăgubită.

Autonomia personală pentru evreii din Rusia, Austro-Ungaria, România şi Polonia, sub controlul internaţional.

Pacea trebuie durabilă, de aceea trebuie un Tribunal Internaţional pentru toate chestiunile de controversă.

Dezarmarea generală şi renunţarea la orice război economic. Atât.

Manifestul nu zice nimic despre România şi problemele ei, căci la întrunire se afla şi tovarăşul Racovschi. Mare rol au jucat evreii şi adepţii lor în acest război crâncen European.

Armistiţiul s-a primit.

Arhiducele Iosif şi Feldmareşalul Von Mankhensen, comandanţii celor 2 armate de pe frontul nostru, au răspuns afirmativ la propunerea de armistiţiu a armatei române.

Rămâne acum ca delegaţii ambelor părţi să se întrunească spre a discuta condiţiile armistiţiului.

Sascut 1917, sâmbătă noiembrie 25. Peste noapte şi pe zi, mai cu seamă de dimineaţă, un ger cumplit fără vânt. Aşteptau toţi cu nerăbdare vestea încheierii armistiţiului.

Comunicatul Oficial nr. 466 din 23 noiembrie 1917. Frontul român. Comandamentul rus propunând vrăjmaşului încheierea armistiţiului şi armatele române făcând parte din frontul rusesc, s-a hotărât ca şi trupele române să participe la această propunere. Astăzi, în consecinţă, de la orele 8.00 ostilităţile au fost suspendate pe întreg frontul român. Inamicul îşi manifestă zgomotos bucuria şi încearcă să se apropie de reţelele

noastre de sârmă. Trupele române păstrând o atitudine rezervată şi demnă au respins cu hotărâre toate încercările de fraternizare.

O prezicere preoţească a Preotului Lt. I. Negoiescu.

În ziua de 6 august 1917, pe când ne aflam cu trenul sanitar perm. 4 în triajul Tecuci, când am îmbarcat răniţii din luptele de la Cosmeşti şi Mărăşeşti, în cele trei nopţi, adică de la 4, 5 şi 6 august, n-am avut absolut niciun minut somn, în tot timpul acesta, am citit Apocalipsa Sf Ioan Evanghelistul, de trei ori şi cu o dorinţă ca niciodată de citit. Dimineaţa zilei de 6 august am concentrat sanităria şi le-am spus „că negreşit la 21 noiembrie viitor, avem un eveniment", căci se apropie zilele Sf. Scripturi.

Nu numai atunci, dar când am fost la tren după aceea, aceasta le-am spus la orice întrebare a lor. Acum vedem cu toţii că evenimentul îl avem, el a pornit din întrunirile ţinute din ziua de 21 noiembrie, când a pornit întrunirea pentru pace.

Sascut 1917, duminică 26. Astăzi am făcut slujbă la salon în Paraclisul Maicii Domnului. La biserică nu m-am dus, căci era foarte ger şi biserica fiind pardosită pe jos cu piatră era destul de frig. N-am primit astăzi nici-o veste. Pe la orele 4 p.m. am luat parte la teatru militar ce se făcea la anumite sărbători. S-au jucat piesele teatrului de război 1877-1878. Au reuşit minunat de bine cu ce mulţumire privea publicul scenele, se repetă foarte des, băteau din palme. Astăzi am restituit cei 200 de lei ce-i avea Preda Ion la mine, cu adresa nr. 876 din 23 noiembrie 1917 a tr. Per.

Sascut 1917 luni noiembrie 27. Şi astăzi ger cumplit. N-am putut avea sobă nici acum. Nonică a plecat la centrul de instrucţie şi n-am avut veşti. Am scris contabilitatea popotei.

Sascut. Marţi 28. Astăzi s-a lăsat o buştină cu totul deasă şi un ger cumplit. Am luat în copie ord. M.C.G. al Armatei Române şi Japoneze, relativ la armistiţiul aprobat.

Sascut. Miercuri noiembrie 29. Ne-am pomenit cu Nonică înapoi, l-a amânat până la noi ordine.

Comunicatul oficial nr. 470. Nici-o acţiune, numai că soldaţii germani încearcă să fraternizeze cu românii şi ai noştri nu le dau nici-un crezământ.

Frontul aliat Palestina. Englezii au ocupat Hebron, iar Ierusalimul s-a predat englezilor de către turci.

Sascut. Joi noiembrie 30. Astăzi timp geros cu buştină. Am făcut socotelile contabile pentru a fi gata, căci trebuia să fie date în primire ca şi când necesitatea va cere.

Sascut 1917 vineri decembrie 1. Astăzi terminând cu conturile, am dat socoteala popotei pe luna noiembrie, ieşim bine. Un ger teribil şi astăzi ca şi ieri.

Căder. Ierusalimul. Acest eveniment a produs în toată lumea un mare stimulant moral, cauzând o rană adâncă în inima poporului german şi turc.

El are un puternic punct strategic militar fiind unit cu calea ferată Berşeba şi este la mijlocul drumului între portul Jafa şi calea ferată Hedjaz, a fost şi va rămâne un centru militar de mare valoare. Tot aşa era preţuit de Germania înainte de a fi pierdut Palestina. Tot aşa pentru turci care atacau Egiptul, ca şi pentru englezii care au alungat îndărăt pe invadator în propria lor ţară. Cucerirea oraşului a fost făcută prin aceleaşi metode întrebuinţate de Gen. Allembeg în toate. Turcii ameninţaţi din toate părţile au predat oraşul atacat dinspre Betleem şi Ierihon, le-a tăiat toate comunicaţiile. Turcii, cu

toată sprijinirea Germaniei, au pierdut oraşele mari Basarah, Bagdad, Erzerum, Trebizond, Erzinjan, Gaza, Berşeba, Jafa şi Ierusalim. Acest oraş este cetatea sfântă a 2 mari religii. Pentru Islamism înseamnă tot aşa ca şi pentru creştini. Cucerirea Ierusalimului este o urmare strălucită la o serie strălucită de operaţiuni.

Sascut. 1917, sâmbătă, decembrie 2. Astăzi un ger cumplit cu buştină groasă s-a lăsat asupra atmosferei. Am suferit mult de ger din cauza lipsei de sobă ce n-am avut nici acum. Nici aicea nu este mai cald ca la Cucuteni, dar nu bate vântul ca acolo în câmp, pe linia falsă.

Cetatea Sfântă-Ierusalimul

Ierusalim cetate albă
Cu temple, prooroci şi sfinţi,
Cu râuri binefăcoare
Cu flori, cu fructe şi cu soare
Eşti viziunea de lumină
Ce ne-a rămas de la părinţi.
Ţărâna ta-i prescură sfântă
Căci făcătorul de minuni
Din ea a dat la orbi vedere
La ciungi şi schilozi putere.
A miluit cu judecată
Pe rătăciţi şi pe nebuni
Tu singură cetate sfântă
Eşti înfrăţită în veci cu cerul
Cu Dumnezeu şi nemurirea.
De aceea toată omenirea
Porni spre tine adunată
Ca să-ţi răscumpere misterul.
S-au pornit de pretutindeni
Cu lănci, cu scuturi şi cu spade
Spre umbra Sfântului Mormânt.
Legaţi de acelaşi jurământ
Pe piept, pe steag cu semnul crucii
Eroii primei cruciade.
Din toate colţurile lumii
Martirii visului sublim
Mureau să-ţi libereze templul
Şi alţii le urmau exemplul
Strigându-te în ceasul morţii
Ierusalim, Ierusalim.
Şi astfel unii după alţii
Cu toţii mergând spre tine

Pe mări îngrămădind corăbii
Şi-ncrucişând în aer săbii
În strigăte de bucurie
Vestea zidirile-ţi divine.
Aşa ţi-au sărutat calvarul
Ce au sfinţit altarul
Cuceritoarele armate
Te-a răscumpărat, Sfânta Cetate.
Sortită veşnic de vânzare
La musulmani şi farisei.
Te salutăm cetate albă
Cu temple, prooroci şi sfinţi
Şi-ngenunchem smeriţi spre soare
La umbra-ţi binefăcătoare.
Cu toată dreapta judecată
Ce ne-a rămas de la părinţi.
Căci astăzi noua cruciadă
A dezrobirilor sublime
Vesteşte-n cântec de osanale
Sosirea mântuirii tale.
Şi pentru cea din urmă oară
Eşti eliberat, Ierusalime dară.

Oltul şi Boia

Floricică de cicoare
Boie, Boie apă vioară
Frunzuliţă de neghină
Oltule tu ai unda lină
Ce te duci aşa mereu
Şi nu-ntrebi de focul meu
Şi te faci că nu-nţelegi
Plânsul meu de luni întregi.
Floricică de cicoare
Oltule apă vioară
Apa ta din limpezeală
Face-s-ar neagră cerneală
Eu cu ea orice-aş scrie
Ca în coala de hârtie
Aş scrie nopţi şi zile
Umplând multe file
Scriind slovele mele
Cu toate gândurile

De-ar trimite Domnul Sfânt
O pace pe pământ
Oltule cu unda lină
Tot greul mi-l alină.
Lt. confes. Pr. I. Negoiescu Hagi.

Sascut. 1917 duminică, decembrie 3. Astăzi am fost la biserică, eram la ceasurile 9.30 la biserică şi preotul încă nu venise. Abia a venit la 10 fără un sfert şi proscomidia a început-o la 11.00 şi n-a terminat-o decât la 1 fără ceva. Ne miram foarte mult cu părintele Cernoveanu de această regulă. Nonică a mers şi el, a stat numai până la liturghie. Am scris două poezii care se văd aici înainte, una pentru cucerierea şi eliberarea cetăţii Ierusalimului, de către armatele engleze, iar alta dorul inimii mele apăsată.

Sascut 1917 luni decembrie 4. Astăzi ger cumplit de tot. O buştină de tot. Pe la ceasurile 2 p.m. a venit pe la noi şi Nicolae Cojocaru. O mare bucurie am avut cu toţii că ne-am întâlnit, deoarece nu ne mai văzusem din dulcele Paştilor şi aşa că eram cu toţii bucuroşi, că ne-am întâlnit pe negândite. L-am cinstit cu niţel zahăr, a plecat cu trenul că era trimis în delegaţie.

Sascut, marţi decembrie 5. Astăzi iarăşi ger foarte tare, am fost la cimitir de 2 ori, cu 5 morţi, civili şi soldaţi. Astăzi ni s-au respins lefurile pe luna decembrie 1917. Am plătit şi noi ofiţerii în schimb consumaţia la popotă pe luna noiembrie, lei 132.

Sascut 1917 miercuri decembrie 6. Astăzi sărbătoare mare, Sfântul Marele Ierarh Nicolae, hramul bisericii din Sascut, ca şi la noi în Grebleşti. Am fost la biserică, unde am luat parte la slujbă cu toţii. A venit şi părintele Vasilescu de la fortificaţii, cu care am terminat Sfânta Liturghie, asemenea am oficiat şi un parastas.

Sascut 1917 joi decembrie 7. Astăzi s-a întors Nicolae din delegaţie şi am stat împreună, apoi pe seară a plecat la Bacău cu trenul de etape. E un ger de tot cumplit, ca niciodată aproape. Am îngropat doi morţi de la spitalul mobil nr. 12, la cimitir, iarăşi vânt şi ger foarte cumplit.

Sascut, vineri, decembrie 8. Astăzi popota noastră a tăiat un porc care cântărea 215 kg. numai carne, slănină şi unsoare fără maţe şi căpăţână. Unsoare a avut 113 kg, era o namilă, cum rareori am văzut, nu mai putea să se scoale, era o mare greutate pe el. Astăzi a venit pe la noi şi finul Mihai Chirigescu, venea şi el cu coloana de subsistenţă, mergea spre Răcăciuni.

Sascut 1917, sâmbătă decembrie 9. Astăzi iarăşi un ger cumplit, ca aicea în Moldova. Ruşii au primit ordin de retragere din ţară, ca să se efectueze mai repede, a trebuit să intervină armata noastră ca să-i dea afară mai iute, căci bieţii moldoveni nu mai puteau suferi jafurile şi hoţiile lor. După ce, nu numai că n-au luptat la front în dreptate, ba chiar au făcut trădare soldaţilor noştri, vânzându-le nemţilor tranşeele românilor, apoi au vrut să corupă armata noastră să facă revoluţie înăuntru ţării şi fel de fel de propagandă, le-a făcut mai ca germanii cu care suntem în război. Ce mai putem vorbi de hoţiile săvârşite asupra locuitorilor de tot felul, ce puteam să ne aşteptăm de la un popor grosolan ca ei. Socialiştii cu ideile lor i-au dus în prăpastie pe toţi, s-au sculat asupra ofiţerilor lor, le-au rupt galoanele şi le ziceau „tovarăş", apoi i-au pus la

corvoadă, ca pe orice soldat de rând. Majoritatea ofițerilor văzând aceasta, singuri au renunțat la gradul lor, înlăturându-le de pe dânşii de ruşine, ca să nu le smulgă răsvrătitorii în fața publicului, asemenea cei mulți ofițeri văzând că în Rusia, țara lor, a ajuns în halul acela mare de râs, unde nu mai sunt siguri de averea şi viața lor, mai ales cu votarea pentru constituantă, gradații şi-au luat drumul înspre America.

Noi trebuie ca să lămurim copiilor noştri români, neam de neam, strănepoți de strănepoți, că sub nici-un motiv cu acest popor de oameni, niciodată să n-aibă loc vreo alianță. Căci de au fost aliați cu noi şi am avut din partea lor cele mai mari mizerii, nenorociri, pagube etc. Asemenea trebuie să avem în primul rând înaintea ochilor noştri pe bulgari şi unguri de la care au suferit în general toți românii de acelaşi sânge. Asupra acestora tuturor trebuie să avem ochii în patru. Germanii adevărați, deşi războinici cu noi, însă într-un fel, nu putem să nu le dăm dreptate, fiind oameni cu cultură specială față de aceşti aliați şi vecini. Germanii, deşi în război cu noi, dar conduita lor față către acea de sub administrația lor, aproape că nu lăsa mai nimic de dorit, te dedeai aproape că eşti administrat, aşa cum vor ruşii, n-au respectat nici cinstea, nici averea bieților locuitori, absolut nimic din cele ce aparțineau altora.

Sascut 1917, duminică, decembrie 10. De dimineața am plecat la biserică, un aer cu totul simțit. A început puțin vântul cu semne de ninsoare şi n-am putut mai mult să rabd gerul şi aşa m-am întors la tabără. Au trecut în zilele acestea trenuri cu internați civili de ambele părți. Pacea se vorbea de toți că este deja încheiată şi că lucrul se ține secret, asemenea veneau veşti dinspre front că germanii au părăsit tranşeele în cele mai multe locuri, lăsându-le goale şi ei cereau pacea încontinuu, fiind desgustați de atâtea omoruri şi răniri. La consfătuirea delegațiilor de la Focşani, Mareşalul Mankhensen a lăudat foarte strălucit vitejia soldatului român, cu toate meritele ostăşeşti. Bulgarii neputând suferi să audă aceste cuvinte drepte, auzind şi impotența soldaților bulgari şi turci, ai lor, au părăsit sala întrunirii. Astăzi iarăşi am mai îngropat trei bărbați şi un copil de la spitalul mobil nr. 12, morți de diferite boli. Astă seară, ca niciodată de când sunt mobilizat, a dat d-l Maior Costică Nicolaescu un banchet în onoarea sa şi ca amintire pentru avansarea sa la gradul de maior, fiindcă eu când am venit la această formație l-am găsit căpitan. Au luat parte la acest banchet următoarele persoane: d-l şef de spital dr. Colonel Plăvănescu cu d-na şi două copilițe ale d-lor, d-l Maior Nicolaescu cu d-na, d-l Ciocîltei cu d-na, d-l Simionescu şi preotul I. Negoescu Hagi. Toți aceşti ofițeri de la spitalul nostru Evacuare nr. 1, mai la sfârşitul mesei a venit şi d-l lt. Colonel Buzoianu de la spital, precum şi un d-l lt. Colonel şi un căpitan mic de stat ale căror nume mi-au scăpat din memorie. Banchetul a ținut până aproape de ceasurile 1.30 noaptea. Aranjamentul acestui banchet în toate cuprinsurile lui era aşa de bine garnisit şi îndestulat încât nimic nu lăsa de dorit, mai cu seamă în acest timp de grele încercări. Totul în toate era trecut prin mâinile d-nei maior Nicolaescu, nevasta d-ei sale, care am văzut cu ochii mei, vrednicia acestei femei. Sâmbătă toată ziua şi astăzi asemenea a gătit bucate, prăjituri, apoi cu câtă bună voință a făcut toate acestea, era ceva cu totul de admirat, masă de nuntă, numai că era gătit pentru un număr de persoane restrâns, în colo totul cu îndestulare, vrednicia, satisfacția, popularitatea acestei femei la fel cu a mamei preotesei mele, ca să pot să țin lacrimile care neîncetat voiau să se arate în ochi, pentru lipsa de

lângă mine a soției mele. Îmi făceam curaj şi mai spuneam şi eu câte-o glumă din când în când, mă frământam cu inima, când Dumnezeu Şi-o arăta mila Sa, să mă văd şi eu odată ca mai înainte în mijlocul la toți ai casei mele. A mai cântat şi câteva cântece frumoase bine executate cu un glas foarte plăcut şi naționale la care am mai ajutat şi parte dintre noi. D-l Misirliu mi-a citit cu mare bunăvoiță poeziile făcute de mine în timpul acestui război, iar d-l Potircă citea cu mare poftă articolele de ştiință. Acest banchet mi-a rămas scris în amintire veşnic, căci de la concentrare şi până astăzi astfel de ocazii n-am avut. Apoi când mă gândeam, că la tren am fost numai obiectul suferințelor şi al mizeriilor îndurate atât din partea echipei precum şi a unor ofițeri netrebnici care îmi făceau necazuri, eu cu toate că le ştiam bine incorecția lor pe care le-am arătat-o în ochi, însă am fost resemnat şi nici nu m-am gândit cel puțin să-i raportez, nicicum la răzbunare. Bună este ştiința, dar să aibă şi educație-creştere. Sărura este bună în fiertură, dar nu peste măsură.

Sascut, 1917, luni, decembrie 11. Astăzi un ger cu totul simțit, am dus-o fără sobă dar cam greu, însă mă gândeam la alții care ar fi mai rău fără căldură şi fără nutriment.

Astăzi a venit aici în Sascut o mare trupă de soldați, veniți după front, destinați pentru a ține ordinea în retragerea ruşilor, spre a-i opri de la comiterea abuzurilor şi mizeriilor de care sunt şi au fost capabili a le face. Nici Austro-Ungaria nu este o țară care merită a sta în ființă, dar nici poporul rus nu merită nici cum prezența lui pe unde a trecut, numai rău a făcut. Artileria grea a început a se retrage după front, felurite coloane şi ostaşii noştrii români, detaşați în toate părțile care mergeau înspre Bacău.

Sascut, 1917, marți 12 decembrie. Astăzi un ger mai puțin ca ieri. Felurimi de veşti care mai triste, care mai vesele. Am trimis pe Nonică cu hainele croite la Răcăciuni să le coase un croitor ce se află acolo în formație. Am dat şi lui finul Mihai Chirigescu ca împrumut 20 lei, care mi-a cerut cu scrisoare. Nicolae a plecat şi el la Răcăciuni cu Nonică cu tot. Am îngropat 2 morți de la spitalul nostru. Am aflat despre Nicolae Fănuț că este la Răcăciuni, staționat acolo cu femei cu tot.

Sascut, 1917, miercuri 13 decembrie. Astăzi iarăşi ger foarte aspru. Coloane de trupe române se scurgeau întruna spre a ține ordinea ruşilor la retragerea lor către Rusia. La vestul Moldovei, aproape de Botoşani, unde au fost numai ruşi, aceştia primind ordinul de retragere din țară, ei s-au năpăstuit asupra bieților locuitori şi le-au jefuit ce biata au avut lăsându-i pe toți cu lacrimile pe ochi şi satele distruse, aşa aliați, nu ne mai trebuie. În Botoşani au dat foc şi au ars un liceu foarte frumos, o clădire cu totul minunată, era mai la marginea oraşului, altfel ar fi ars oraşul în mare parte. În acel liceu au avut ei depozitul, birouri etc. Cu toate că lor le-a fost de trebuință, însă ca popor sălbatec ce sunt le-a făcut la fel.

La orele 3.00 noaptea a trecut un alt tren plin de internați, care mergeau în România ocupată. Nici un jurnal n-am avut astăzi ca să avem veste bună sau rea. În această noapte am avut un vis foarte plăcut, care mă făcea că sunt acasă între ai mei.

Sascut, 1917, joi 14 decembrie. Astăzi este mai moale gerul ca ieri, însă a căzut un polei care alunecă ce-i ce mergeau peste dânsul, o vreme închisă de tot. Peste zi s-a auzit pe front o toroială de tunuri, nu ne puteam explica ce este aceasta. Mai spre seară am primit ştire că nemții au desminat locurile pe care le minaseră în cazul de război.

Comunicatul oficial nr. 483, din 9-12 decembrie. *Frontul Palestina.* Trupele britanice au trecut în noaptea de 7-8 (21) decembrie râul Nah-Elâmdjuh pe plute şi pe poduri volante şi au cucerit mai multe localităţi importante lângă gurile râului şi pe platoul dominant la 3 km. nord de acest râu. Cu această ocazie, în cursul luptelor, ele au capturat 365 prizonieri din care 11 ofiţeri şi 11 mitraliere. Alte forţe britanice au cucerit poziţiile inamice la 4 km. n-est de Bitania (n-e de Ierusalim), luând 300 de prizonieri şi 8 mitraliere şi respingând trei contraatacuri inamice. Generalul Allenby comunică: de la începutul operaţiunilor s-au capturat 99 de tunuri şi obuziere cu trenurile lor, circa 400 de chesoane de muniţii, trăsuri şi alte vehicole; 140 mitraliere, peste şapte mii de arme; 18 mil. şi ½ de cartuşe de arme şi peste 58 de mii de proiectile de artilerie, precum şi alt material de război avariat. M.C.G.

Sascut, 1917, vineri 15 decembrie. Astă noapte a plouat niţel dar s-a făcut iarăşi ger cu polei, am mai scris câte ceva de ale războiului, am îngropat şi astăzi 2 morţi de la spitalul mobil nr. 12, soldaţi infanterie, judeţul Mehedinţi.

Sascut 1917, sâmbătă 16 decembrie. În această noapte a plouat iarăşi mai mult, se făcuse un noroi prea mult, greu de transportat, trupele române se mişcă de la locurile lor ocupând puncte pentru ca să scoată afară din ţară pe ruşi, care n-ar vrea să mai iasă, fiind dedaţi la jafuri şi hoţii. Trupele ruse au primit ordin de demobilizare, pe care l-am scris în cealaltă broşură. Ruşii adună într-una sârmele telefoanelor ce le-au avut întinse la noi în Moldova, pe care au jefuit-o ziua la amiaza mare, lucru pe care nu cred să-l fi făcut germanii, care poate aveau dreptul fiind în război. Dar acest popor sălbatec, deşi aliaţi cu noi, dar în zadar că ei sunt tot ca acum 300 de ani.

Sascut 1917, decembrie 17 duminica. Astăzi o vreme tulbure, un frig enorm, nu m-am putut duce la biserică. Nonică este şi el cu mine. Pe la ceasurile 11,00 a venit pe la noi şi finul Mihai Chirigescu, venea din delegaţie de la Adjud. Am tăinuit multe de-ale suferinţelor noastre precum duceam grija şi inima rea de ai noştri cei ce sunt acasă, ce viaţă vor fi ducând ei, felurimi de veşti ne veneau din toate părţile atât de pace precum şi că ne-am duce în Ucraina.

Armistiţiul. Cuvântul de armistiţiu e luat de la latinescul (armistitum), armearna, sistare = încetare, încetarea de arme, de lupte. Armistiţiul este suspendarea de scurtă durată a luptelor printr-un acord intervenit între părţile beligernate.

Armistiţiul se poate prelungi sau se poate scurta de mai multe ori, se poate ca în timpul duratei armistiţiului să se ajungă la o pace convenabilă prielnică părţilor beligerante. Armistiţiul este de trei feluri: armistiţii locale, particulare şi generale.

Armistiţiile locale au valoarea lor numai într-un anumit loc determinat. În armistiţiile particulare ostilităţile încetează numai în anumite submici condiţiuni. Armistiţiile generale fac să înceteze ostilităţile în toate punctele frontului între cele două puteri care sunt în război. Armistiţiul este obligatoriu nu numai pentru armate, dar şi pentru naţiunile care l-au contractat. Violarea unui armistiţiu a fost considerată, întotdeauna, ca unul din atentatele cele mai grave la dreptul ginţilor. Armistiţiul obligă părţile contractante din ziua încheierii lui.

Efectele armistiţiului sunt:

Fiecare are dreptul să facă în timpul armistiţiului ceea ce are dreptul să facă în timp de pace.

Nu să profite de armistițiul pentru a face ceea ce ostilitățile nu puteau avea puterea de a le face.

Nu trebuie să se întreprindă nimic în locurile disputate dar să rămână totul ca mai înainte.

Capitularea. Este un act scris conținând enunțarea condițiilor la care una din părțile beligernate consimte să înceteze lupta, părăsind în folosul adversarului locul pe care-l apără, țara pe care o ocupă sau trupele pe care le comandă. Cea mai mare parte a capitulărilor a avut de scop predarea unui loc întărit şi de obicei asediatul propune capitularea.

Propunerea poate fi discutată, refuzată sau modificată de asediator. Ea este definitivă după aprobarea comandanților şi câteodată după ratificarea suveranului națiunilor care sunt în război.

Capitularea se redactează pe 2 coloane. Într-una se trec propunerile asediatorului, iar cealaltă conține față de fiecare articol acceptarea, refuzul sau modificările asediatorului.

Capitulările cele mai mari au fost: armata franceză în Egipt la 1801; armata Gen. Mach. la Ulm la 1805; armata Parisului la 1814; armata Osman Paşa la Plevna 1877-1878; armata rusească la Port-Artur la 1905.

Pacea. Pacea este izvorul bogăției, al prosperității, al dezvoltării popoarelor, este în general fântâna cea nesecată a tuturor bunătăților. Pacea o vezi dominând între societățile de oameni civilizați, la oamenii culturali, în lumea unde omorul individual este considerat cea mai mare crimă.

În țări care sunt justi şi unanimi, popoarele se bucură întotdeauna de binefacerile păcii. Popoarele din vechime se feresc de războaie şi voiesc pacea. Pacea este aceea aducătoare de orice bine pe pământ şi de aceea ea trebuie susținută cu tărie în toate. Războiul să fie cât de fericit, cu toate acestea nu sunt nicicum afaceri bune căci nu există demnități nici chiar cuceriri teritoriale care să răsplătească nenorocirle războaielor, banii cheltuiți, pierderile suferite comerțului şi industriei etc. Cine va putea suferi morțile acelea ale celor omorâți de atâtea obuze, pierduți prin cartuşe şi mitraliere, sute de mii de invalizi etc., cine este în stare a-i răscumpăra pe toți aceştia. Războaiele se nasc unele din ambiția suveranilor setoşi de cuceriri, altele din dispoziția guvernelor de a stăpâni națiunile şi a comanda altora. În fine, pacea va exista şi va fi durabilă atunci când nu vor mai fi popoare oprimante şi popoare oprimate. Unde există guverne despotice, acelea sunt un pericol pentru pacea lumii, de aceea ca să se ştie la putere ei cheltuiesc milioane pentru armate.

Ierusalimul. Eliberarea Ierusalimului va rămâne pentru totdeauna un eveniment de o mare memorie şi valoare imensă în istoria creştinismului. Jugul turc s-a sfărâmat pentru totdeauna. Turcii nu vor mai stăpâni locurile sfinte şi preoții tuturor comunităților vor putea oficia fără de grijă. O bucurie mare a cuprins pe toate națiunile oprimate, că libertatea a răsărit deasupra lor. Englezii nu luptă pentru cucerire ci pentru libertate.

Cucerirea Ierusalimului spune Gen. englez Allenby a fost întârziată din pricina marei griji de a evita stricăciunile locurilor sfinte din oraş şi din jurul său. Apoi aminteşte de stricăciunile ce s-au făcut cu ocazia cuceririi Belgiei şi altor locuri ocupate.

Englezii au întrebuințat toate mijloacele posibile prin toate locurile ocupate de ei şi au ferit de stricăciuni monumentele prețioase atât cultural, precum şi cele de artă, chiar populația civilă pe unde au trecut armatele franceze şi engleze le-au dat probă că deşi sunt în război dar merg paralel cu cultura.

Sascut 1917, luni 18 decembrie. Astăzi vreme geroasă chiar cu polei alunecos. Ruşii se retrag cu mare greutate, cu anevoință, până să se scure de prin satele Moldovei.

Sascut 1917, marți 19 decembrie. Vreme geroasă, aicea nu prea ajungea aşa de tare vântul ca la Cucuteni în locurile acelea neadăpostite. Aicea mai sunt dealuri împrejur. Astăzi mai pe seară a venit şi finul Mihai Chirigescu, a adus nişte pâine pentru spitalul mobil nr. 12, ce este aicea în Sascut cu al nostru la un loc. Acolo la Răcăciuni se făcea pâine mai bună pentru popota ofițerilor.

Sascut 1917, miercuri 20 decembrie. Astăzi ger cu puțin vânt. Mă gândeam în tot felul că ziua de azi era renumită la noi pentru tăierea porcilor. Mi-am adus aminte când eram acasă la mine cum eram îndestulat de toate. Tăiam pentru timpul anului câte 2 şi 3 porci, aicea, fiind silit a face nu cum îmi vine mie bine ci la ordinul militar, unde grumazul trebuie să fie plecat, ca gâtul să nu fie tăiat.

Multe versiuni, unele pentru pace, altele pentru război. Aceştia erau cei ce nu văzuseră tranşeele, nici tunul bine.

Sascut 1917 joi 21 decembrie. De dimineață puțin ger, mai târziu un soare frumos şi călduț. Nu bătea absolut vântul, semăna a primăvară. Cocoşii cântau într-una, toate împreună arătau o bucurie ca şi când ar fi alt timp. Felurite veşti atât pentru pace cât şi pentru război, cei care nu-i durea nimic şi nu pierduse nimic ar vrea războiul nesfârşit, iar cei ce am suferit mizeriile şi nenorocirile acestui război nu au plăcere de acest lucru. Mai mulți sunt cei ce pătimesc decât ca cei ce chefuiesc; greu la deal.

Deschiderea parlamentului

Mesajul tronului

În ziua de 15 decembrie 1917, ora 12.10

M.S. R. însoțit de Princip. Carol, moştenitorul tronului, deschide şedința corpurilor legiuitoare cu următorul mesaj.

D.lor senatori, d.lor deputați,

În grele împrejurări deschid sesiunea ordinară a corpurilor legiuitoare şi vă aduc caldele mele mulțumiri pentru reformele constituționale.

În cea de urmă sesiune ați săvârşit o mare operă de solidaritate națională. Ați schimbat până în temelii viața noastră socială şi politică printr-o dreaptă împărțire a pământului de hrană şi prin votul obştesc.

Aceste adânci prefaceri niciodată n-au fost mai mult dorite şi dumneavoastră le-ați înfăptuit fără a precumpăni jertfele văzând cum se jertfeşte poporul român pentru binele patriei şi al idealului nostru național.

D-lor senatori, d-lor deputați.

În acest război, oştirea țării pururea şi-a îndeplinit datoria cu o vitejie vrednică de admirația țării. Sub apăsarea numărului covârşitor al vrăjmaşului a trebuit să se retragă în câmpiile şi pe plaiurile Moldovei. Repeziciunea cu care s-a reorganizat în mijlocul

suferinţelor celor mai de neîndurat a dovedit şi de astă dată bărbăţia şi puterea de viaţă a prea mult încercatului nostru neam.

Şi iarăşi s-a întors aprigă şi oţelită în mijlocul luptelor nesfârşite şi prin luptele ei de vitejie la Mărăşeşti, la Mărăşti şi pretutindeni pe văile şi înălţimile Moldovei a scris pagini de mândrie şi de glorie care vor rămâne de pomenire nu numai în istoria României, dar şi în aceea a acestui crâncen război.

Astfel ostaşul român după ce apărase bucată cu bucată pământul strămoşesc a dovedit lumii întregi că la gurile Dunării trăieşte un neam ştiutor de menirea sa şi pe care se poate rezima civilizaţia în răsăritul Europei. Aplauze.

Pentru asemenea fapte strălucite, urmaşii mei şi tot neamul românesc îi vom fi veşnic recunoscători. Aplauze.

D-lor senatori, d-lor deputaţi.

Oricât de dureroase vor fi jertfele ce ne mai aşteaptă până să ajungem la realizarea aspiraţilor noastre legitime, avem convingerea că ele vor fi răsplătite în ziua hotărâtoare când se va stabili în relaţie dintre popoare domnia dreptului şi a libertăţii. Aplauze.

D-lor senatori, d-lor deputaţi.

Legăturile de dragoste pe care speranţele şi suferinţele comune dintre ţară şi mine le-au sporit şi le strâng mai cu putere mă fac să vin în mijlocul d-stră cu sufletul plin de credinţă în destinele neamului.

Nu mă îndoiesc că prin unirea tuturor voinţelor şi energiilor opera noastră va ajunge la bun sfârşit.

Însufleţiţi de aceleaşi sentimente de iubire şi devotament nemărginit pentru patrie pe care le-aţi dovedit cu prisosinţă în legislatura din urmă cu adevărat istorică şi cu gândul la cel Atotputernic, sunt sigur că veţi duce şi mai departe, uniţi cu guvernul meu, greaua muncă pe care aţi început-o cu aşa patriotică hotărâre. Trăiască armata. Trăiască România.

Sesiunea ordinară a corpurilor legiuitoare este deschisă. Ferdinand.

Preşed. Consil. de Miniştri şi Ministrul Afacerilor Străine. Ion I. Brătianu.

Vicepreşed. al Cons. de Miniştri şi Ministrul secretar de Stat. Tache Ionescu.

Ministr. Secr. de Stat. M. Ferichide.

Ministr. Secr. de Stat. Em. Costinescu

Ministr. Lucrăr. Publice. D. A. Greceanu.

Ministr. de Interne. Al. Constantinescu.

Ministrul Justiţiei. M. A. Cantacuzino.

Ministrul Indust. şi Comerţ. Barbu De la Vrancea.

Minsitrul Instr. şi Cultelor. I. G. Duca.

Ministrul Mater. de Război. Vintilă Brătianu.

Ministrul Agriculturii şi Domeniului. G. G. Mârzescu.

Minsitrul de Război. Gen de diviz. C. Encobescu.

Ministrul Finanţelor. N. Titulescu.

Nr. 1501 decembrie 15/1917. Iaşi

Sascut, 1917, vineri 22 decembrie. Astăzi o vreme cu totul frumoasă, puţin vânt. Am înmormântat şi astăzi trei morţi de la spitalul mobil nr. 12, unde sunt internaţi

feluriți bolnavi. Cei mai mulți morți erau de enterită. N-am mai avut absolut nici-o veste nici bună, nici rea, nici de pace.

Sascut 1917 sâmbătă 23 decembrie. Astăzi soare cu vânt straşnic, nu puteam nici să merg pe drum la cimitir. Am îngropat 2 morți de la spitalul mobil nr. 12. Asupra serii am umblat prin târguşorul Sascut cu Moş Ajun. Nişte ofițeri tineri, care sub conducerea Pr. Cernăianu au cântat la case alese cântece patriotice, foarte alese convenabile zilei de mâine. N-am auzit nici-un glas de copil, nici pe zi, nici pe noaptea viitoare, care să umble după colindeți şi să aibă obiceiurile din partea locului nostru.

Sascut duminică 24 decembrie. Astăzi nu m-am dus la biserică, ci am citit slujba la saloane, am cântat catavasiile Naşterii Domnului la ambele clădiri. Le-am ținut câte 2 cuvântări asupra zilei de mâine, precum şi pentru încurajare şi bărbăția soldaților. Pentru ziua de mâine s-a luat dispoziție ca să se meargă trupa la biserică, aici aproape la satul Schineni, fiind lângă noi.

Sascut 1917, luni 25 decembrie. Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos. Astăzi am slujit Sfânta Liturghie trei preoți, adică: Pr. Cernoveanu, spit. nr. 3; Pr. Dângă, tr. San. Perm. nr. 6, ce era în gară şi Pr. Negoiescu de la sp. Evac. nr. 1. Am aranjat sala teatrului într-un altar de biserică şi echipat în regulă cu tot confortabil. A asistat la serviciu personalul ofițeresc de la ambele spitale şi trenul sanitar şi cel mobil.

Sascut 1917, marți 26 decembrie. M-am dus la biserică la Schineni cu d-l Simionescu, am luat parte la sevicii.

Scepticismul religios. Studiul apologetic. Mai înainte de acum 19 veacuri stăteau față în față doi bărbați în care se înfățişeau modul cel mai clar contrastul (deosebirea) acelui timp.

Care este contrastul cel mare al tuturor timpurilor: Hristos şi Pilat.

Lumina sta față în față cu întunericul, adevărul cu minciuna, dreptatea cu nedreptatea, nădejdea cu desnădejdea. Niciodată nu stătuse mai înainte atât de aproape unul de altul aceste contraste.

Pilat în mod poruncitor a întrebat pe Hristos: Cine este? Hristos a răspuns *Eu pentru aceasta am venit în lume ca să mărturisesc adevărul.* Pilat posomorât de răspunsul lui Hristos a întrebat din nou: Ce este advărul? Procuratorul roman se îndoia de adevăr, el nu mai putea găsi adevărul. Nu credea că adevărul nicicum i se arată în persoana unui galileean batjocorit în haina unui făctor de rele.

În stabilirea acestei atitudini se arată judecățile ce le-au rostit oamenii asupra Mântuitorului cu arătarea Sa în public. Unii ziceau că bun este, iar alții ziceau ba, că înşeală poporul. E lucrul limpede ca lumina soarelui că acolo unde trăiesc convingeri adânci şi bine lămurite poate să existe însuflețire, voință şi putere pentru fapte mărețe şi pentru jertfe oricât de grele. Omul care şi-a pierdut orice reazim pozitiv pentru sufletul său a ajuns stăpânit de mania bolnăvicioasă a scepticismului, e aplicat să tragă totul la îndoială şi să transpună acest spirit de tăgăduire pe toate terenurile vieții ştiințifice, religioase, morale şi sociale.

Scepticismul lasă în sufletele peste care a pus stăpânire o amară deşertăciune şi nemulțumire, o tristețe şi lâncezire spirituală şi morală care duc până la disperare.

Scepticismul în cele religioase poate să mulţumească pe cineva numai prin ce să găseşte în mijlocul fericirii pământeşti şi până ce e plin de viaţă şi sănătate încât nu-l preocupă, ori consideră ca foarte departe momentul în care sufletul său se va despărţi de corp. Din acea clipă însă, când suntem în primejdie, când se îmbolnăvesc de moarte, văzând că peste puţin vom părăsi această lume, când o primejdie neştiută ne arată cât de subţire e firul de care atârnă viaţa noastră, din acea clipă scepticismul nu mai este în stare să ne mulţumească sufletul şi siguranţa cu care ne avea până atunci când se preface în nelinişte, frică şi tulburare chinuitoare. Într-o asemenea stare de slăbiciune morală, când îndoiala devine o muncă, omul încearcă să ajungă la lumină, dar nu o poate găsi, cheamă în ajutor credinţa dar ea nu-I răspunde, se îndreaptă către Dumnezeu, dar nici El nu aude această chemare prea târzie a unui suflet înstrăinat de cele cereşti. Chiar în mijlocul unui trai dulce, când plăcerile desmiardă pe om, însă sunt clipe când lumea îi este nesuferită şi viaţa I se pare o povară obositoare, pe care trebuie să o poarte cu o domoală plictisire. În asemenea clipe, sufletul desgustat de viaţă se consumă în sbuciumă(u)ri şi în suspine dureroase. Nu greutăţile şi necazurile vieţii îl aduc în această stare apăsătoare, ci nemulţumirea de sine însuşi, de tot ce vede în jurul său, oboseala şi paralizia forţei sale morale. De ce trăiesc eu în lume? se întreabă omul în această stare. Ce folos am din toată viaţa mea? Ce aş pierde dacă n-aş vedea lumina soarelui şi faţa pământului care pentru mine n-au nimic? Ziua de ieri, de azi sunt grele pentru mine, cea de mâine cu mult mai rea. Sufletul meu vrea plăceri, dar nu le simte, doreşte fericire dar nu o găseşte.

N-aţi simţit niciodată această muncă a oamneilor care toată nădejdea de fericire s-a legat de această lume? Nu v-a fost inima necăjită de asemenea sentimente de desnădejde? Atunci scepticismul este izvorul, adică acea deşetăciune a sufletului care-l tulbură şi-l istoveşte, este înfiorata lipsă a oricărei credinţe şi nădejde, este nesiguranţa sufletului în Dumenzeu, la univers, la originea şi scopul final al omului.

Adevărul creştinismului, cu marea lui putere, cu toate binecuvântările revărsate asupra lumii întregi, el este astăzi cu adevărat arborele acela gigantic care umbreşte lumea întreagă. Iată biserica creştină, mama care la sânul ei iubitor a nutrit şi a crescut pentru o viaţă eternă naţiunile cele mai culte ale pământului. Toate au răsărit şi s-au stins pe arena lumii. Biserica a stat la leagănul şi mormântul lor, dar ea a rămas. Neamuri noi, timpuri noi s-au ivit şi iarăşi au dispărut, biserica însă trăieşte. Duşmanii ei de multe ori au crezut că au nimicit-o şi ca pe un mort se gătea a o pune în mormânt, dar ea a ieşit întărită şi renăscută din focul persecuţiilor. Unica şi marea problemă a lumii este conflictul dintre credinţă şi necredinţă. Istoria lumii prin judecăţile ei imparţiale dă dreptate de cauză credinţei. Un părinte dascăl al bisericii zice: Că biserica este depozitara credinţei şi nu este supusă stricăciunii.

Toate evenimentele mari ale istoriei ne arată că mâna Lui Dumnezeu este asupra Bisericii şi o conduce în mod nevăzut dar evident pentru cei ce au ochi înţelgători pentru aceasta.

Prima cauză a scepticismului religios şi a adevăratelor trebuinţe ale sufletului omenesc stă în concepţii greşite ori unilaterale despre ceea ce trebuie să fie adevărata ştiinţă.

O mamă evlavioasă, un dascăl conştiincios de chemarea sa au sădit în sufletul copilului gingaş floarea credinţei însoţită de pace, disciplă, morală, nădejde şi fericire.

Copilul creşte, ajunge a fi june, zice că are raţiune ori singur şi-o spune fără a-I spune alţii, cu închipuirea că el are mai mult decât raţiunea vrea să cunosacă, puterea crescândă a spiritului vrea să se pună la încercare, să se suie pe terenul larg al adevărului şi să păstreze în tainele ascunse ale existenţei.

În focul tinereţei când toate puterile spiritului cresc şi se dezvoltă neavând în acel timp experienţa cerută pe câmpul de lucru al sufletului şi natura cunoaşterii omeneşti încă n-o înţelege, uşor se lasă amăgit de iluzia pe care o adeveresc mari dascăli. În acest stadiu tânărul savant, ispitit de frumoasa aureolă a ştiinţei, e aplecat să nege orice autoritate, să dărâme tot ce au clădit veacurile şi sufletele anterioare şi să respingă orice adevăr care nu s-a legitimat minţii sale cu o arătare necontestată.

Cât de misterioasă este natura în amiază, îndată ce spiritual cugetător se coboară în adâncimile realităţii, pe toate terenurile de cunoştere se deschid înaintea privirilor sale abisuri imense.

Creatorul pe toate ştiinţele le-a înzestrat cu cele ce sunt necesare pentru îndeplinirea activităţilor proprii fiecăruia. Una din necesităţile cele mari ale omului e simţul de singurătate în existenţa unui adevăr oarecare. Raţiunea omenească are facultatea de a cunoaşte adevărul. Unii din teologi au cerut ca teologia, adică ştiinţa despre credinţă să aibă punctul de plecare, scepticismul, adică: căderea de la credinţă. Nefilozofic este a baza filozofia adică: (ştiinţa despre raţiune) pe scepticsm, adică pe căderea de la raţiune. Spiritul omenesc care stă pe o treaptă inferioară în lumea spiritelor şi este legat de materie în veci nu ajunge la idealul realist numai în Dumnezeu, care e Raţiunea absoluă şi Adevul absolut. Nu va ajunge la cunoaşterea deplină în chestiuni religioase în care se tratează despre Dumnezeu şi despre lucrurile dumnezeieşti. Religia ne îndreptează privirile spre etenitate şi ne pune în legătură cu veşnicia prin credinţă, ne înfăţişează misterii pe care mintea omenească nu le va putea aduce la evidenţă internă niciodată. Omul cu mintea luminată de credinţă când primeşte misterele religiei este întocmai ca fiul ascultător care deşi nu poate înţelege pe deplin bunătatea părintelui său, totuşi le primeşte şi se supune cu toată voinţa lor. Dacă nimenea nu este în stare să nege realitatea misterelor naturii fiindcă nu le poate explica, avem noi drept faţă de misterele religiei creştine în care se arată maiestatea Fiinţei Divine? Dumnezeu nu face risipă cu revelaţiile Sale, descoperă oamenilor aceea ce ştiu şi sunt în stare să cunoască. Dumnezeu se revelează ca ceeea ce este, deci ca fiinţă infinită a căruia înţelegere deplină trece peste puterile noastre. De aceea noi suntem datori să ne închinăm cu smerenie înaintea misteriilor religiei creştine ca înaintea revelaţiei nemărginitului Dumnezeu. Înstrăinarea de credinţă e hrănită şi de influenţa ce o are educaţia unilaterală din zilele noastre asupra dezvoltării spirituale a tineretului. Sub pretextul de a găti tinerimea cât se poate mai iute pentru cariera ce o aşteaptă, învăţământul superior se mărgineşte adeseori numai la acele cunoştinţe care sunt necesare a-i câştiga mai curând o pâine în viaţă. Pentru scopul acesta sunt mai primate ştiinţele naturale, prin ele ajunge omul stăpân al naturii şi poate să exploateze bogăţia în folosul său practice. Oricare altă ştiinţă care nu serveşte direct sau indirect este eliminată din cercul de studii al celor mai mulţi tineri şi aşa se găsesc rari care studiază.

Aşadar că ştinţele spiritului care sunt mai importante pentru câştigarea unor sănătoase concepţii de viaţa şi pentru formarea caracterelor, pentru cei mai mulţi au

foarte puțină putere de atracție. Ştiințele reale sunt cultivate în şcoală aproape fără a fi legate cu viața sufletească. Acest curent unilateral timpului omoară orice avânt mai înalt şi nu deşteaptă nici un interes mai adânc asupra temeiurilor şi scopului vieții.

Unde lipsesc aceste orientări directive în aceste chestiuni, acolo preocupările oamenilor se coboară în vâltoarea interesolor înguste şi trecătoare. Ştiințele naturii nu pot clădi adevărata cultură spirituală a omenirii, nu pot satisface în măsură deplină cererile sufletului şi ale inimii, acolo unde ele sunt luate ca prima temelie pentru educația tinerimii şi a poporului, acolo cresc generații reci şi seci lipsite de duh, generații care nu ştiu să prețuiască bunurile cele mai înalte ale omenirii. Materialism brutal! Un simplu viței de aur adorat e consecința acestui curent naturalist. Greşeala celor mai mulți care sub motivul ştiinței s-au înstrăinat de credință, nu este în acea năzuință a lor că ar fi mers prea departe după adevăr, ci mai vârtos este că n-au cugetat destul de adânc ca să poată ajunge până la măreția şi profunditatea adevărului creştin. Să nu judecăm adevărul lucrurilor după uşurința cu care îl putem înțelege. Există chestiuni superioare pentru care nu găsim analogii în elementele acestei lumi. Cu cât progresăm mai mult în domeniul experienței cu atât mai mult ne apropiem de necunoscut. Prin urmare, nu adâncimea cugetării şi a ştiinței înstrăinează de credință, ci unilateralitatea şi superficialitatea multora din cei ce se îndeletnicesc cu ştința. Orbirea naturaliştilor este aceea că nu-şi urmăresc până la sfârşit interesul lor şi se lasă conduşi de interese înguste şi inferioare, în loc să alerge după cele mari şi superioare, care sunt temelia şi sprijinul celorlalte sau să se ocupe exclusiv de interesele lor speciale, în contrast cu cele generale, cu care ar trebui să stea în armonie desăvârşită. Astfel ajung în contrazicere cu Adevărul. Respingerea lucrurilor extraordinare pe care nu le putem pricepe nu este totdeauna o dovadă că ai o minte filozofică. Care e originea omului? Primeşti tu deslegarea ce o dă Moise acestei întrebări? Dacă o primeşti, atunci ce greutate mai găseşti în aceea ca să crezi că Dumnezeu, care a crescut pe om, a vorbit cu el şi l-a instruit atunci la început, i-a mai vorbit şi l-a mai învățat în multe dăți după aceea? Extraordinarul e tot atât de mare şi în cazul dintâi ca şi în celelalte. Dacă nu accepți soluția dată de Moise, atunci eu te întreb din nou: care este originea omului? A răsărit aşa deodată din pământ? Eşti liber să crezi şi aceasta dar să ştii că de extraordinar n-ai scăpat, căci aşa ceva e şi mai greu de înțeles. Dar după ce a existat omul, cum a putut să se propage? Nici aceasta nu este mai puțin extraordinar. S-a dezvoltat el pe calea unei evoluții successive? A trecut prin diferite stadii din rândul animalelor, încât cei mai învățați au fost nişte ilustre maimuțe, care la rândul lor s-au dezvoltat din reptile sau animale de apă, iară acestea iarăşi din altele până ce ajungem la acea formă a ființelor organice, care ar fi fost la începutul dezvoltării? Toate aceste lucruri sunt destul de extraordinare aşa încât ori de primim cele ce ne spune Moise, ori ne refugiem la ipoteza că omul a apărut spontaneu, ori de credem că s-a dezvoltat pe calea continuă a unei evoluții şi transformări, de extraordinar tot nu scăpăm. Dar şi originea lumii are în sine ceva extraordnar, ceva ce nu încape în cadrul evenimentelor obişnuite. Declarați-vă pentru oricare sistem voiți, faceți apel la Dumnezeu ori la haos, la istorie ori la mitologiile fabuloase, la rațiune ori la fantezie, problema rămâne aceeaşi. Problema originii lucrurilor este una şi aceeaşi: nici existența, nici ordinea lor nu poate fi explicată, fără a ne opri în fața unui ceva: extraordinar. Priveşte noaptea senină, cerul înstelat care se arată ca o

manta cusută cu diamante, se întinde deasupra noastră ş-apoi te întrebi singur: oare ce se ascunde în acele înălțimi nepătrunse? Ce sunt acele corpuri luminoase care din vremuri neştiute strălucesc acolo, în imensitatea spațiului şi îşi urmează cursul lor maiestatic cu o regulă, cu ore fixe? Din toate acestea trebuie să admitem că claritatea înțelegerii e o excepție iar misterul ce ne înconjoară din toate părțile e regula. În lucrurile lumii e ascunsă o mărime şi o măreție care întrec orice putere de înțelegere a noastră. Această mărime, acest mister nepătruns numai din acea cauză nu-l vedem şi nu-l simțim. Fiindcă nu ne-am deprins să cugetăm mai adânc. Celor mai mulți oameni le lipsesc nu numai religiunea, ci le lipseşte mai vârtos rațiunea. Unii dintre dânşii sunt stăpâniți de porniri idealiste în tinerețea lor. Cuvintele sublime trezeau un răsunet viu în inimile lor. Dar această năzuință spre cele înalte le-a slăbit în curând. Grija lumii acesteia îi copleşeşte cu totul aşa că nu mai găsesc timp şi puteri pentru trebuințele mai înalte ale sufletului şi pentru a se gândi la o interpretare mai frumoasă a vieții şi chiar a greutăților ei.

Credințele religioase câştigate în copilărie nu mai progresează, căci sunt date uitării şi acoperite de praful grijilor şi al necazurilor, al distracțiilor şi al plăcerilor vieții de toate zilele. Alte puteri şi facultăți din ființa unor asemenea oameni au fost poate desvoltate şi cultivate cu îngrijire, pe când viața lor religioasă care este cea mai adâncă şi mai intimă viață a sufletului omenesc a fost lăsată în părăginire ca un ogor necultivat şi în locul florilor şi a fructelor frumoase ce trebuie să producă, au crescut tot felul de buruieni nefolositoare.

Astăzi sunt puțini aceia pe care să-I ocupe grija de suflet, care să facă câte ceva numai pentru cultivarea şi plinirea ogorului înțelenit al vieții lor interne.

Sascut 1917 miercuri 27 decembrie. Astăzi am fost în plimbare cu d-l Simionescu în Valea Seacă, la Părintele Roman, care avea fata văduvă, care fusese măritată după un revizor şcolar, anume Dragomir, care a murit.

Sascut 1917 joi 28 decembrie. Astăzi am scris toată ziua studiile apologetic creştine. A venit sold. Biolan Ion de la trenul sanitar perm. nr. 4 aducându-mi vestea că la verificarea socotelilor, intendentul n-a ținut seama de anularea avizului ce lăsasem a trimite acasă, neavând trebuință de bani. I-am dat o declarație în acest sens şi l-am demis.

Sascut vineri 29 decembrie. Astăzi am avut printre ai casei mele pe ginerele, Nicolae N. Cojocaru, venea de la Căiunț, fusese în delegație. Am mai tăinuit de-ale suferințelor noastre, toată lumea aşteaptă pacea cea generală. Tratatul de pace.

La Brest-Litovschi s-au întrunit aproape toți reprezentanții ai țărilor Europei, precum şi ai Statelor Unite, ai Japoniei, ai Angliei, ai Franței, ai Greciei, ai Italiei, Belgiei, Argentina, Brazilia, China, Danemarca, Elveția, Portugalia, Serbia, Siamul, Spania, India, România, Persia, Portugalia, Olanda a face propunere pentru tratativele de pace cu Rusia, precum a găsi modalitatea unei păci generale. Aceşti toți reprezentanți au cerut punerea în libertate a reprezentantului român, Diamandi.

Sascut 1917 sâmbătă 30 decembrie. Astăzi un soare frumos, călduros, nu bătea vântul nicidecum. O grămadă de ruşi se arătară în gară, care nu se mai ştia de rostul de unde vin şi unde se duc, fără nici un căpătâi. Popota noastră se gătea de ale traiului într-un mod cu totul deosebit ca alte ori.

Continuare la Apologia religioasă.

Mântuitorul spune: dacă nu trăieşti o viaţă prin sufletul tău, dacă sufletul tău nu este al tău, ci este împrăştiat şi risipit în afacerile şi plăcerile lumii acesteia, atunci problemele vieţii celei bune în zadar îşi aşteaptă lucrătorul, căci el s-a pierdut. Cu cât cineva se pierde mai mult în plăcerile şi afacerile lumii cu atât sunt mai adânci impresiile cele face asupra sa viaţa aceasta trecătoare şi deşertăciunile ei. Sufletul unuia ca acesta se scufundă cu totul în valurile unei vieţi curat pământeşti şi el uită că este o viaţă superioară, decât aceea pe care o vede cu ochii săi cei trupeşti. Cum să dorească după o asemenea viaţă dacă nu se gândeşte la ea? Ochiul inimii sale este închis pentru ea.

Întreaga valoare a civilizaţiei constă întru a-l face pe om stăpân al materiei şi a-i arăta foloasele ce I le poate aduce material.

Ştiinţa superficială înstrăinează pe om de la Dumnezeu, pe când adevărata ştiinţă îl conduce la religiune. Savantul Mayer a zis: Spun din toată inima că adevărata filosofie este o introducere în religia creştină. Munca pe câmpul filozofiei este necesară totdeauna căci este impusă de înţelepciune, a cunoaşte adevărul aci suntem păcătoşi şi osândiţi să ne câştigăm cu sudoarea feţii pâinea cea de toate zilele.

Religia este un lucru aşa de mare încât aceia ce nu vor să o cunoască mai de aproape sunt osândiţi să nu aibă parte de ea. Indeferentismul a fost cel dintâi duşman pe care creştinismul l-a întâlnit în calea sa triumfală în lume. Evanghelia, chiar la început, era despreţuită, chiar apostolii care vesteau lumii acele învăţături care erau lumina tuturor, mângâierea inimii şi hrana sufletului ei, aşază temeliile noii civilizaţi întregi, cei ce îi ascultau, unii dintre ei le ziceau că sunt oameni beţi. Dacă plăcerile au reuşit să pună stăpânire pe om, ele îi răpesc inima şi liniştea, îi acopere ochii sufletului şi nu mai poate vedea fericirea cea viitoare a vieţii eterne. Omul decăzut moraliceşte se fereşte de lumină ca omul bolnav de ochi. Tot cel ce face răul urăşte lumina şi nu vine la lumină ca semn să vadă lucrurile lui că sunt rele. Lumina este pentru ochi, dar nu este tot ochiul pentru lumină. Sf. Ioan Gură de Aur zice: Cum îţi este viaţa, aşa îţi faci şi teoria ei. Din cauza aceasta mulţi au rătăcit. Rătăcirea credinţei izvorăşte din păcat: rătăcirile sufletului omenesc provin din defectele voinţei ca: egoismul, mândria, deşertăciunea, desfrâul şi lenea, sunt izvorul celor mai multe rătăciri ale raţiunii.

Dumnezeu, sufletul şi nemurirea.

Sufletul lipsit de credinţă în Dumnezeu tânjeşte şi se ofileşte căci este lipsit de propriul său element de viaţă. Când un suflet a pierdut credinţa ce-l înalţa la Dumnezeu şi-l ţinea în legătură cu el, atunci se petrece ceva greu. Acel suflet tras în jos de propria sa povară se cufundă mareu şi fără încetare. El trage cu sine în abis şi raţiunea care, ruptă şi despărţită de izvorul ei, se agaţă de tot ce întâlneşte în calea căderii sale, cuprinsă când de o nelinişte dureroasă, când de o bucurie ce se aseamnănă cu râsul nebunului. Dacă omul s-a rupt de la Dumnezeu, care este centrul vieţii spirituale omeneşti, el se aseamănă cu o corabie, naufragiată şi fără cârmaci, care este purtată încoace şi încolo pe oceanul nemângâiat al acestei lumii. Viaţa aceasta n-ar fi vrednică să o trăiască omul dacă n-ar exista un scop superior, mai presus de lumea aceasta şi veşnic. Dacă tot ce am lucrat şi am sperat a fost legat numai de această lume trecătoare, atunci moartea dărâmă totul. Înainte de a zice vreun cuvânt contra adevărului credinţei, cugetă

de zece şi o sută de ori căci vine ziua când râsul îţi va încremeni pe buze, vine ziua în care vei avea trebuinţă de Dmnezeu şi de adevărul cel veşnic al lui pentru sufletul tău pustiu, trist şi chinuit de suferinţe.

Menirea omului este să devină fericit, dar fericit este acela care poate să-şi mulţumească trebuinţele şi această mulţumire să o prefacă în plăceri. Cu cât mai multe trebuinţe are omul, cu atât mai mult vrea să aibă şi cu atât mai mult să-şi sporească plăcerile. Pe această reciprocitate se bazează întreg progresul fericirii sociale. Această teorie a contribuit mai mult decât toate speculaţiile politicianiste ale revoluţiei ca să scoată bătrâna Europă din ţâţânile ei. Dintre toate sistemele contrare creştinismului care a mângâiat cândva vreun suflet omenesc şi-a uşurat o biată inimă omenească, care dintre marii savanţi ai lumii a învăţat pe oameni să şteargă vreo lacrimă de suferinţă? Numai creştinismul, chiar de la începutul său, le-a făgăduit oamenilor că îi va mângâia, curăţindu-le simţirile şi luminându-le inimile în mijlocul neînlăturatelor suferinţe ale acestei vieţi. Creştinismul şi-a ţinut cuvântul. Să ne păzim întreagă şi curată comoara credinţei (noastre) religioase în sanctuarul piepturilor noastre. Dacă cunoşti drepturile pentru care mulţi s-au jertfit, comorile înţelepciunii şi cunoaşterii celei ascunse în Hristos, atunci involuntar îţi vine în minte acel Împărat care a vândut împărăţia ca să-şi cumpere în locul ei o turmă de gâşte.

Credinţa religioasă este soarele care luminează în întunericul acestei vieţi pământeşti, ea este balsam vindecător oamenilor, ea este puterea de viaţă a sufletului şi călăuza lui către Dumnezeu, izvorul adevărului, al binelui şi al fericirii. Amin.

Sascut 1917, duminică 31 decembrie. Nu m-am putut duce la biserică, deoarece vremea era cu totul aspră şi geroasă. Am avut mult de scris asupra contabilităţii pentru decembrie.

Sascut 1918, luni 1 ianuarie. Astăzi am slujit Sfânta Liturghie în sobor în salonul cel mare trei preoţi: eu, Părintele Cernăianu de la spitalul evac. nr. 3 şi Părintele Dărângă de la trenul sanitar permanent nr. 6. A luat parte lume foarte multă la slujbă cu toate că seara avusese petreceri. La Anul Nou în Moldova sunt nişte obiceiuri cu totul străine de ale noastre. În ajunul Anului Nou, umblă prin sate copiii cu pluguşorul, asemenea nişte paiete, adică băieţi mari îmbrăcaţi într-o haină mare pe care erau înşirate în creţuri hârtii făcute în culori ca pe bradul cel de nuntă ţărănesc. Abia pe seară până la miezul nopţii trosnesc cu bicile, umblă pe la case cu cântece şi tot felul de oraţii. În această noapte s-a dat masa la 12 noaptea, a ţinut până aproape la trei din noapte. Această masă o numesc ei: Revelion, ei zic că Anul Nou îi găseşte în mâncări şi băuturi şi aceasta nu este altceva decât rămăşiţe din obiceiurile vechi idolatre. Eu n-am luat parte la acest revelion, căci nu este înscris la noi, apoi să stea preotul la asemenea petreceri până târziu şi apoi ar mai putea să slujească Sfânta Liturghie. Multe obiceiuri contra religiei sunt aicea în Moldova, care la noi nu există.

Sascut 1918, marţi 2 ianuarie. Astăzi am scris la socotelle popotei care trebuia să le dau în primire pentru sfârşitul anului.

Sascut 1918, miercuri 3 ianuarie. Zilele cu 13 sunt de multe ori cu neajunsuri, aşa şi eu astăzi am avut destule neplăceri din partea unor ofiţeri de la această popotă. Multă ştiinţă se zice că au tinerii din ziua de astăzi şi tot ei zic că aceştia mai bătrâni

sunt ruginiți, dar d-lor nu ştiu un lucru, că piatra care se prăvăleşte nu prinde muşchi. Ştiința fără morală n-are valoare.

Sascut 1918, joi 4 ianuarie. Astăzi a pornit un vânt foarte năpraznic, dar eu am ieşit la aer curat ca să mai răsuflu de atâtea vorbe de seara cu răfuiala popotei, cu toate că eu nu eram amestecat oficial dar ca chestier de cinste şi dreptate am luat parte la socotelile care cu chin cu vai abia s-au terminat. Astăzi, văzându-mă liniştit, am ieşit la largul libertății, însă vântul aducea cu sine atâta praf, încât nici văzduhul nu se mai vedea nici cum, m-am întors la gazda mea, unde stau.

Sascut 1918, vineri 5 ianuarie. Astăzi ajunul Botezului D-lui nostru, Iisus Hristos. Mă gândeam că astăzi în ce lucrare mă aflam acasă şi aicea cum stăm, că nu avem posibilitatea a ne face serviciul care trebuie făcut. N-am avut unde umbla cu botezul, parte din ofițeri erau mulți jidani, aicea fiind un amalgam acela mare de oameni aproape că mulți nu mai ştiau sau nu mai țineau socoteală de sărbători, ceilalți ştiau sărbătorile numai de la noi preoții, fiindcă noi le săvârşeam slujbele religioase în toate sărbătorile şi pe aceasta se va putea cunoaşte că atunci este ziua Domnului. Şi astăzi o vreme cu totul frumoasă ca şi ieri, nu bătea vântul nicidecum, călduț soare luminos, puțin nor. Am făcut o puțină plimbare împrejurul gării.

Sascut 1918, sâmbătă 6 ianuarie. Astăzi am făcut Sfânta Liturghie împreună cu Sfințirea Apei celei mari, tot în locul unde am slujit şi la celelalte sărbători mari. Puțină lume a luat parte în raport cu mulțimea ce locuieşte în acest târguşor, parte din ei s-au mai dus la biserica de la Schineni. N-am luat parte la masa popotei, am luat mâncarea sus în odaie cu Nonică. N-am avut astăzi nici-o veste nouă, nici un comunicat.

Sascut 1918, duminică 7 ianuarie. Ne-am dus cu Nonică de dimineață la biserica din Schineni, am făcut liturghie împreună cu Părintele Mihăilescu de la spitalul mobil nr. 12. Pe seară a venit la mine Niculae cu finul Mihai Chirigescu, am cinat cu toții, aceasta mi-a făcut o mare mulțumire, mi se părea întocmai că aş fi în mijlocul familiei mele însă un cerc mai restrâns de oameni. După ce am stat mai mult cu toții, apoi ei au plecat cu trenul curier la Răcăciuni, unde era Fănuț cu nevastă cu tot.

Sascut, 1918 luni 8 ianuarie. Astăzi iarăşi un soare călduros fără vânt. Ruşii au primit ordin să evacueze cât mai repede Moldova. Din nou au fost siliți să se retragă. Când îi chemam noi în ajutor pe câmpul de luptă, nu numai că nu ne ajutau, dar chiar ne-au trădat pe ai noştri în mâinile inamicului, acum nu vor să se întoarcă în țara lor, de frica că le sărează pielea tot ai lor.

Sascut, 1918 marți 9 ianuarie. Astăzi iarăşi timp frumos. Am îngropat şi astăzi şase morți. Am primit veste că reprezentantul nostrum, Diamandi, la Rusia, ar fi fost arestat de maximalişti. În urma acestui svon s-a făcut nelinişte peste tot, mai cu seamă că ei cereau de la ai noştri un rezultat la un ultimatum făurit de maximalişti (Soc-evrei) la care guvernul nostru a protestat cu mare enrgie. Aliați ca aceştia să nu mai fie.

Sascut, 1918 miercuri 10 ianuarie. Astăzi în ziuă ne-am sculat într-o veste nouă care a răsărit în timpul nopții ca din flori, că toți refugiații din Dobrogea şi Cadrilater să se întoarcă la vetrele lor. Iarăşi circulă svonul că toți refugiații şi milițienii să fie demobilizați. Aceste veşti umblau ca fulgerul din gură în gură. Am făcut şi eu scrisoare

să o trimit acasă la mine în teritoriul ocupat. Astăzi prin d-l colonel Butoeanu, care era delegat ministerial a merge la Focşani, pentru inspecţia invalizilor de război.

Sascut, 1918 joi 11 ianuarie. Iarăşi zi frumoasă fără vânt. Astăzi umbla versiunea prin lume că se aşteaptă să vie la Iaşi răniţi de ai noştri care au luptat în Basarabia contra ruşilor. Altă versiune că Galaţii a fost bombardat de ruşi, alta că ar fi ordin ca toţi refugiaţii din Dobrogea cu vârsta de la 16 ani în jos să se înapoieze la vetrele lor, precum şi aceea cu etatea mai mare de 48 de ani. Asemenea, ruşii au ordin să se retragă până la 20 ianuarie, căci altfel vor fi consideraţi ca prizonieri de război. Din toate acestea nu ştiam ce să mai credem.

Greve şi discordie în Austria. O mare manifestaţie populară pentru pace a fost la Viena. Străzile cele mai principale gemeau de lume, care cerea cu mari strigăte pacea generală şi protestatau violent contra reprezentanţilor militari. Poporul a distrus biroul ziarului Reichspost, care a îndemnat totdeauna la război contra Serbiei şi astfel la războiul general. Asemenea violenţe au fost la Praga, Pilsen, Gratz, Triest şi Cracovia şi alte oraşe, nordul Austriei. Pretutindeni aceste manifestări au luat un caracter ostil vădit contra pangermanismului şi contra războiului. 300000 de greveşti lucrători au încetat lucrul în fabricile de război, care s-au închis din săptămâna trecută. Cenzura a oprit a se cunoaşte adevărul

Încorporarea contingentului 1919. M.St.M. Nr. 16800 din 7 ianuarie 1918 a hotărât chemarea la service pe ziua de 15 ianuarie 1918 a tuturor tinerilor din contingentul 1919. Toţi tinerii şi cei din teritoriul ocupat, precum şi aceia din Moldova să se prezinte pe ziua de 12 ianaurie a.c. pentru ca la 15 ianuarie să fie trimişi la centrele de instrucţie de recruţi ale armatei de operaţiuni. Numai cei care au un ordin special al M. St. Major că s-a aprobat mobilizarea lor pe loc în fabrici, în stabilimente sau ocupaţiuni pentru care li s-a acordat mobilizarea pe loc până la 1 aprilie. Cei nesupuşi vor fi urmăriţi ca atare.

Sascut 1918, vineri 12 ianuarie. Astăzi am voit să mă duc la Răcăciuni şi pare că a fost un făcut, nici un tren n-a trecut la deal, ci toate tot în jos. Am fost silit să nu mai mă duc căci şi timpul promitea a se strica, vremea se întunecase de tot, se vedea a ninge.

Anunţuri. Mai mulţi ofiţeri români şi interaliaţi au fost arestaţi la Chişinău în chip samavolnic de bandele maximaliste.

La Galaţi ordinea e restabilită.

Trupele române au pierdut 3 morţi şi 58 de răniţi.

Germania confirmă revoltele din Austria. Situaţia internă în Austria e disperată. Nu e vorba de manifestaţii locale, ci adevărată mişcare generală a maselor care au provocat. Ei nu vor a se linişti numai cu condiţia ca guvernul să le dea pace şi pâine. Numărul greveştilor muncitori este de 1 milion şi 1/2, poporul fiind înşelat de multe ori şi acum nu se mai încrede în promisiunile lor. În Basarabia, la Conferinţa Generală a Ucrainei, Transilvaniei, Bucovinei, românii s-au îmbrăţişat cu toţii pe pământul Moldovei, unindu-şi inimile în aceeaşi voinţă nestrămutată: distrugerea Austro-Ungariei.

Turcul plăteşte. Turcia cu cap. Constantinopol: este lozincă şi dreptar al Angliei faţă de toate naţiunile, pe cât timp aliaţii demascaţi ai Turciei vreau să facă din Turcia

calul de bătaie în toate direcțiile. Arabia, Siria, Armenia, Mesopotamia şi Palestina se internaționalizează, se neutralizează şi toate națiunile pe garanția puterilor semnatare, mai cu seamă Anglia, au dreptul la viață conform condițiilor lor speciale. Ce-ar folosi Turciei că ar mai insista în război în care, pe lângă nimicirea sa proprie, tinde la slăbirea celor mai tari amici, Serbia şi România, căci o fi având Turcia cu alte țări ceva de răfuit, dar numai cu aceste 2 țări nu va avea niciodată nimic de împărțit, care țări singure o pot ajuta în necazurile viitoare ce va avea din partea Bulgariei. E rândul Germaniei să arate vrând nevrând Turciei pentru ce trebuie să îşi măcelărească ostaşii, să-şi înfometeze populația, să sufere aroganța prusacului exploatator îmbrăcat în haina sa de instructor.

Turcia sărăcită în cel mai mare hal, cu mii şi milioane de răni căpătate într-un război ce nu-l înțelege, care în anul 1912 i-a dat o lovitură puternică, ajutată în secret de mâna Germaniei ce vrea să se ducă la Bagdad; Turcia nu înțelege acum că alege mădularele, tocmai din cauza legăturilor pe care le-a crezut salvatoare.

Vasele cele mari de luptă germane, Breslau şi Goeben, ciocnite de forțe navale engleze au fost prăbuşite.

Sascut 1918, sâmbătă 13 ianuarie. Astăzi vreme închisă, pare că vrea să ningă sau plouă, fel de fel de versiuni în chestiunea păcii.

Ştiințe comune.

Triumful Naționalităților.

În Reistag (camera germană), pangermanişti şi anecsionişti rezimați pe puterea de fier a lui Hindemburg şi Lundendorf, întâmpină mari greutăți din partea socialiştilor majoritari. O mare surprindere i-a cuprins pe toți când s-a citit în fața Parlamentului imperial moțiunea care hotărăşte aşa: libertatea națiunilor, voința popoarelor de a hotărî ele însele de soarta lor, numai pe temeiurile acestea se poate încheia o pace durabilă, o pace adevărată pe care trebuie să o primească lacomii flămânzi imperiali. Cancelarul-imp. terorist pe de o parte, de alta de masele compacte ale poporului caută soluții de împăcare.

Mult mai gravă este şi situațiunea în Austria, care îngreoaie pe Germania. Întreg colos. poliglot austriac, care avea bază de birocrație patronată de un blazon compromis, a crăpat. Vastul Babilon de popoare miroase a hoit neîngropat şi a putregai care fumează.

Cabalisticile formule imperiale şi-au pierdut de mult puterea lor magică. Milioane de suflete nu voiesc să mai sângereze pentru un gest rapace de la Ballplatz sau o poruncă ucigaşă rostită cu emfază la Hofburg. Sceptrul apostolic e ruginit de lacrimi şi mânjit de sânge. Frontierele austriece nu mai pot încăpea mumia habsburgică, iar sicriul este prea enorm pentru că nefericita Europă să-I mai poată sluji de cimitir. I s-a hotărât înmormântarea. Era natural ca cele dintâi glasuri de prohod să se cânte în Viena operetelor şi în Budapesta ceardaşelor, prin imensele alaiuri a milioane de grevişti şi manifestanți. S-a dus mitologia. Acum pruncii vor devora pe satana. Odraslele prostituatei lovesc şi înjunghie astăzi sânul care le-a alăptat. După maghiari şi evrei va veni rândul celorlalți; cehi, slovaci, sârbi şi români. Cu toții laolaltă vor sări să destrame cămaşa falsului Hercule, care nu acoperea decât stârvul păcos al unui vulture cu două țoale. Austria trebuie să înceteze a mai exista, ruinele ei sunt acelea ce se clatină acum.

Vechii cetăţeni nu-şi mai spun: austrieci, ci noii germani din Austria. Aşadar şi ei se leapădă, cu atât mai mult poporul, care e sătul de călăi şi de temniţe. Vântul libertăţii suflând departe la Atlantic va mări lesne rămăşiţele eşafodajului habsburgic, de aceea nu cumva Germania care a comandat pentru un răstimp Austria nu-şi va retrage fierăriile ca astfel şandramaua să se prăbuşească mai repede în haos. E o tovărăşie care a început să-i supere pe nemţi mai rău ca o povară. De multe ori Hindemburg a fost silit să tragă cu tunul în fantomele vitejiei austriece pentru a le impinge la asalt sau a le muta de pe un front la altul. Până atunci însă slujba de ciocli o îndeplinesc sutele de mii de grevişti şi revoltaţi care au asediat cele două capitale, cerând: pâine şi pace.

Viena şi Budapesta sunt sub teroare, alte oraşe sunt în fierbere. Din toate părţile vin ştiri alarmante. Com. Ofic. Germ. o mărturisesc poate pentru a prepara opinia publică, la catastrofa ce o aşteaptă.

Aceste prefaceri şi frământări din putreda monarhie ne interesează hotărâtor. Ele uşurează munca naţionalităţilor care mai au puţin de luptat până la triumph. Sunt biruinţe şi triumfuri care se câştigă mai întregi şi mai decisive prin puterea credinţei decât prin puterea armelor. Distrugeţi Austro-Ungaria şi va fi pace pe pământ.

Comunicat oficial. Comandam. rusesc ne-a cerut în urma intervenţiei Sfatului Ţării din Chişinău să asigurăm, prin trimiterea de trupe române, ordinea în Basarabia. Era atât de necesar să se răspundă acestei chemări a comandam. rusesc şi a Republicii Moldova cu cât bande răsvrătite din armata rusă opreau trenurile cu aprovizionări pentru armata română şi cea rusească şi dădeau foc sau predau depozitele de hrană înfiinţate de noi în Basarabia, precum şi pe acelea ce trebuie în urma înţelegerilor cu guvernul şi comadam. rusesc să le formăm în zona care ne-a fost desemnată acolo. Pe de altă parte, a fost dezarmat şi batjocorit la Chişinău detaşamentul de ardeleni trimis din Kiev după cererea comandam. ucrainean spre a păzi depozitele din acel oraş, mai mulţi din aceştia chiar au fost ucişi. Asemenea, au fost arestaţi ofiţerii noştrii din Comisia Interaliată pentru aprovizionare precum şi reprezentantul nostru pe lângă guvernul Republicii Moldoveneşti. În aceste condiţii era obsolută nevoie să ne asigurăm linia Chişinău-Ungheni şi să restabilim ordinea de unde trupele noastre se aprovizionează şi în care populaţiunea înspăimântată de omorurile şi jafurile bandelor ruse răsvrătite reclamă ajutorul oştilor române. Operaţiunile pentru aducerea la îndeplinire a acestor măsuri de ordine se desfăşoară potrivit dispoziţ. luate.

Comunicări. Banca Moldovei a reînceput a face plăţi la prizonierii români, precum şi în teritoriul ocupat sub rezerva aprobării Ministerului de Finanţe.

Prefectura Poliţiei Iaşi vesteşte pe toţi cetăţenii români fără osebire de origine, care la decretarea mobilizării aveau domiciliul lor stabilit în Dobrogea şi în Cadrilater şi care acum s-ar afla în Iaşi că sunt rugaţi a se prezenta la biroul populaţiunii de lângă prefectura poliţiei, str. Cuza Vodă, nr. 1 pentru afaceri care îi interesează personal. Prezentarea se face între orele 9-12 în fiecare zi, cu începere de la 15-24 ianuarie.

Sascut, 1918 duminică 14 ianuarie. Astăzi vreme potrivită, fără vânt, m-am dus la biserică, am slujit Liturghia cu Păr. Victor Stoica, a avut un parastas al socru-său, am luat şi eu parte, a cântat la strană între alţii şi d-l şef al gării Sascut, care este seminarist. Am fost remunerat cu 4 lei, un prosop.

Poezie. **Cântecul clopotelor**

Unglas de aramă pe dealuri de brazi
Să sune prin dealuri clopote a jale,
Ce sfântă chemare, Biserica azi
Ne strânge sub turlele sale.
E glas de împăcare sau glas de îndemn
Ce în clopot astăzi tresare
E glasuri de rugă întocmai de lemn
Ori strigăt de grea răsbunare.
Acolo-I cenuşă, căminul străbun
Şi clopotul nu sună pace
De mult e schimbată arma-n tun
Şi turla-n scrum se preface.
Durerea ce plânge din turle mai rare
Furtună în suflet ne aduce
Şi-n plânsul de clopot cântecul-I mai amar
A celor ce dorm fără cruce.

Ofensiva rusă. Din ziua în care Duhonin, generalismul armatei ruse, a fost asasinat mişeleşte în gara Moghileff şi crucificat pe un vagon ca să fie înlocuit cu tovarăsul Crilenco, armata rusă care şi-a făcut dovada valorii ei în numeroase offensive de la începutul războiului mondial, a dat a nouă serie de ofensive, de data asta foarte dezastruoase. Bolşevicii (duşmanii neîmpăcaţi ai armelor) adepţi ai păcii imediate, chiar hoardele inconştiente, căci ar fi să insultăm armata rusă dacă am confunda cu aceste adunături uneltele lui Lenin, ale lui Troschi. Chievul, Odesa, Chişinăul iar acum Galaţiul sunt, să sperăm că vor fi nume fatale în scurta istorie a campaniei bolşevice asupra Galaţilor, avem interesul a vorbi şi a scrie: după ce ord. superioare soldaţii şi-au omorât ofiţerii iar alţii mai subţiri i-au gonit; după ce i-au maltratat, s-au apucat singuri să facă strategie, tactic sub comanda unui tovarăş oarecare tot aşa de priceput ca gen. Crilenco. Văzând că cererile absurde nu le sunt admise, au hotărât să le îndeplinească ei cu forţa. Zis şi făcut. Întâi au început cu tragere de artilerie, o bombă a şuerat deasupra Galaţilor, alta a lovit un stâlp de telegraf, alta a căzut în Dunăre, alta în Brateş (lac mare lângă Gaalţi) şi tot aşa. Comandantul lor urmărea cu ocheanul bombardarea şi îndată striga atacul. Cum a pornit infanteria cu ofiţerii aleşi de ei cu voturi, dar îndată s-a cucerit trupele noastre române fiind nevoite să intervină, ordinea a fost restabilită. Tot românii au pus la loc pe bandiţii care necinsteau adevărata armată. După ce i-au lăsat să fugă în rândurile inamice, tot românii au îngrijit de răniţii lor rămaşi şi le-au dat tot românii de mâncare celor dintâi pe care duşamnul după ce i-a dezarmat i-a gonit înapoi. Această aventură a bolşevicilor i-a învăţat că o armată nu se conduce ca o turmă de vite. Nu trebuie numai tunuri, trebuie să le ştii să le încarci, să le ochieşti, să ştii ce e acela tir, tractor, tragere direct sau indirect, observator, astea toate noi de unde să le ştie tovarăsul Ivan fără direcţia unui ofiţer, cum nu ştie Crilenco în mâna căruia stă soarta unei oştiri care bine condusă ar face minuni.

Samoopredelenie. Evenimentul cel mai mare care a întrecut luptele câştigate de Germania este Revoluţia Rusească. Puterile Centrale care au contribuit în mod energic la aceasta, ele acum privesc cu îngrijorare tristă că a trecut foarte repede în Austria din care foc mare acum iese fum în Germania. Dezrobirea naţiunilor din Rusia s-a iscălit de Austria la Brest Litovsk şi a luat act aprobat de aceea declaraţie a delegaţiei ruse că nu se va impune nici o obligaţie de stat diferitelor republici în raporturile lor cu Republica Rusiei, deoarece vechile graniţe ale fostului imperiu rusesc au fost trase prin acte silnice şi prin crime contra popoarelor. Austria a iscălit samoopredelnia rusească cu care şi-a subjugat situaţia ei de moarte. Tot aşa va fi şi cu Austria care este numai o pastă moale în mâinile Kaizerului, mâine se va risipi bucăţele în toate părţile. Dezmembrarea Rusiei a precedat pe a Austriei a cărei alcătuire de stat artificial conţinea într-însa mai mulţi germeni de descompunere. Evenimentele ce se desfăşoară în Rusia trebuie să convingă şi pe cel mai pesimist dintre noi că niciodată izbândirea idealului naţional românesc n-a fost mai apropiat.

Manifestaţiuni. La Paris în onoarea României.

Parlamentarii români, 45 persoane precum şi 20 reprezent. universitari întovărăşiţi de D-l Antonescu, ministrul României la Paris, personalul legaţiei şi notabilii coloniei române, un număr mare de parlamnetari francezi şi cu toţii s-au dus la Palatul Bourbon, unde au fost primiţi în salonul prezidenţial de D-l Paul Deschanel, Preşed. Camerei, Antonin Dubost, Preşed. Senatului şi alţi demnitari francezi. Preşed. Camerei a reamintit parlamentarilor români condiţiile în care România a intrat în război alături de aliaţi. El a adus elogii armatei române care cu toate greutăţile ce duce şi sacrificii continuă a ţine piept inamicului comun. Franţa şi România unite prin comunitatea de sacrificii sunt de acum înainte două surori nedespărţite. Nu vă îndoiţi cu nimic de viitor, aveţi ochii aţintiţi spre steaua voastră. D-l Antonin Dubost, Preşed. Senatului, Antonescu, Min. român, Florescu, Vicepreşed. Cam. Române şi Toma Ionescu au cuvântat pe rând pentru a afirma voinţa aliaţilor de a lupta până la victorie. D-l Ştefan Pichon, Min. Externe Francez, a rostit esenţialul: „După cum nu vom abandona Belgia, Serbia, Polonia, naţiunile apăsate pentru a căror libertate luptăm în tovărăşia celor mai mari democraţii din lume, nu vom părăsi România care s-a sacrificat ca noi, pentru apărarea dreptului".

Comunicări. Maximaliştii care au arestat pe ofiţerii români şi interaliaţi la Chişinău nu s-au sfiit să prade, pur şi simplu au luat ofiţerilor noştri 1 milion 5 sute mii ruble, fondul pentru cumpărarea aprovizionării noastre.

Sascut, 1918, luni, 15 ianuarie. O vreme cu totul călduroasă, nu se putea un veac mai frumos ca acum, curat vară fără muşte.

Parlamentul. Astăzi corpurile electorale legiuitoare şi-au reluat fiecare şedinţele sale.

În sala Tetrului Naţional, în zilele lucrătoare până la ora 8 seara, căci de la această oră până la ora 11 noaptea se dau scenele teatrului. Nonică a plecat astă noapte la cerc. de recrutare care iar s-a amânat.

Pribegia din 1916-1917

Ne-a risipit furtuna pe drumul pribegiei
Şi nu mai ştim de-ai noştri, nici de noi
Cu gândul numai înapoi pustiu

Căutăm ca orbii prin vântul urgiei
Citeam şi ne păreau basme, cum se lăsa pe ţară,
Întunecate oarde ca norii de locuste
Vuia în aer năvala puhoaelor pustii
Cum răpăie pământul sub ploaie vara
Citeam de lanuri arse de sate pustiite,
Femei cu copilaşi în braţe prin codrii rătăcind
Câte un bătrân ce cată din vârful unui grind
Cum trec mânaţi în cârduri cu turmele de vite
Cum trec duşi în robie, sub bici feciori şi fete
Şi carăle încărcate cu bogăţia ţării
Şi-n urmă cât bat ochii
Grămezi de scrum avuţia ţării.
Citeam şi ne păreau basme dar destine
Au voit să trăim aievea acele zile grele
Să văd cum calcă lifta pământul ţării
Cum tot avutul nostru ni-l mâncă străinul
Nu mai ştiu nimica de ce-i de acasă,
Căci vrăjmaşul-I stăpân pe soarta lor
Gândesc la dânşii, muncit de griji de dor
Stau îngrijorat cu coatele pe masă.
Îi văd săpând în şanţuri, bătuţi sub sloată,
Femei, moşnegi, căzuţi, batjocoriţi,
În jurul lor copii cu braţele ciuntite
Au în faţă starea de jale a ţării toată,
Tresar deodată că prea am trăit bine,
Prea multă desfătare şi-n toate un joc,
Trebuia să vie acest năprasnic foc.
Să ne deschidă drumul printre ruine
Fii binecuvântată, odraslă suferinţă,
Eşti trimisă de veşnica dreptate
Să cureţi neamul de vechile păcate
Să faci din ei o întreagă şi o fiinţă.
M-ai învăţat durere ce o să ai o ţară
Din care se aşteaptă altă viaţă să răsară
În inima rănită, adânc ţi-ai scris cuvântul
Cu sânge şi cu lacrimi se curăţă pământul.

Am scris şi compus la 27 febr. 1917 într-un octav hârtie volantă şi am pus-o în biblie, dar tocmai astăzi am dat de ea în carte şi am scris cu cerneală aici, atunci eram la Cucuteni. Lct. Conf. Pr. Negoescu Hagi. Spitalul Evac. Nr. 1.

Rugăciune

Cerescule Părinte
Puternice şi mare,

Ascultă-mi rugămintea
Ai milă şi îndurare.
Privirea ţi-o pogoară, asupra ţării mele
Pururea să-nflorească sub mantia de stele.
Bărbaţii toţi să crească ca falnicii stejari
Vatra s-o păzească cu braţele lor tari.
Femeile să fie frumaose şi cinstite
Ca zilele să curgă să cânte fericite.
Şi mulţi să fie pruncii şi masă pururea masă
Inima să bată când ne-ntrunim acasă.
Înalt să fie cerul şi câmpul lan bogat,
Gândul să-ngenunche când bate-n sat.
Să curgă clar isvorul să murmure-n luncă
Că setea să ne-o stingă să sporim la muncă
Şi arborii să fie îmbălsămaţi de floare
Întreaga noastră viaţă să fie sărbătoare
Cerescule Părinte, cu ultimul suspin
Te chem din depărtare, fii lăudat. Amin.
Compus de Alecsandru T. Stamadiad.

Sascut, 1918, marţi, 16 ianuarie. Şi astăzi iarăşi vreme cu totul frumoasă, un soare cu totul călduros, tocmai ca primăvara. Astăzi nu mai veniră veşti posnaşe.

Intrarea trupelor române în Chişinău. Trupele noastre chemate de comandam. arm. ruse şi de Sfatul Ţării Molodoveneşti au intrat la 13 ianuarie 1918, ora 6.00 p.m. în mijlocul aclamaţiilor mulţimii în Chişinău.

Manifest către Basarabeni. Cetăţeni ai Republicii Moldoveneşti, voi şi ţara voastră ca şi a noastră trec acum prin ceasuri grele şi hotărâtoare pentru soarta lor. Pentru a pune cap jafurilor de către răifăcători ce vă fac, armata română trece Prutul:

Ca să aducem rânduială şi linişte în satele şi târgurile voastre punând la adăpost viaţa şi avutul întregului popor împotriva răifăcătorilor.

Ca să chezăşuim transportul celor trebuincioase pentru traiul armatelor ruse şi române care fac paza la hotarele noastre, apărând prin aceasta şi hotarele ţării voastre.

Venirea soldaţilor români a supărat mult pe răifăcători şi pe cei cumpăraţi de duşmanii voştri şi ai noştri, care îşi găsiseră un bun adăpost pe pământul vostru, căci ei au simţit că nu vor mai putea de acum înainte să mai prade la voi acasă ca într-un codru.

Ei s-au folosit de sufletul vostru cinstit, bun şi înrezător şi au vrut să facă vrajbă între noi şi voi zicând că românii voiesc să stăpânească ţara voastră, să vă ia pământul vostru, să vă puie în cap pe vechi stăpânitori care să vă răpească drepturile câştigate prin revoluţie. Departe de noi gândul acest. Cetăţeni moldoveni nu daţi crezământ la aşa vorbe viclene. Vă declar sus şi tare că armata română îndată ce va restabili liniştea la voi, autonomia şi libertatea voastră şi vor înceta prădăciunile, tâlhăriile şi omorurile, atunci armata română se va întoarce acasă la ea, la pământul oferit de rege şi guvern. Aveţi toată încrederea şi primiţi pe ostaşii aceştia cu dragoste frăţească cu care vin la voi iar dacă vreunul din aceşti ostaşi s-ar abate de la calea cea bună care a fost poruncită

de noi, aduceți jalba voastră înaintea celui mai apropiat comand. Şi fiți siguri că vi se va face îndată dreptate. G-l Prezan. Insărc. cu com. Arm. Rom.

Frontul din Palestina. Din prada luată de englezi în operaț. de la 18 oct. – 31 dec. 1917 care s-a finit cu ocuparea Ierusalimului, s-au socotit până cum: 12 mii prizonieri, 100 tunuri, o mulțime de mitraliere, peste 20 de milioane cartuşe, 250 mii proiectile şi peste 20 aeroplane. Pangermaniştii sunt nenorocirea Germaniei.

Cancelarul german vrea pacea care să dicteze popoarelor: pacea germană pe care trebuie să o impună armatele germane ale Kaiszerului, pacea care să dea dreptate tendințelor pangerma. Este imposibil a se tăgădui faptul că războiul n-a fost voit şi pregătit de pangerm. Lor li se cuvine ura ce s-a deslănțuit împotriva Germaniei. Dar ceasul socotelilor va veni. Criza de transport în Germania s-a întins mai cu seamă în oraşul Berlin, precum şi o mare parte din celelalte oraşe.

Sascut, 1918 miercuri 17 ianuarie. Astăzi iarăşi cald frumos, am ieşit afară către gară şi din întâmplare, iată, finul lui Blănete sta şi se uita spre drum, avea în grija lui doi cai, spunea că aşteaptă un tovarăş să vină de la Pănceşti, se duceau la Adjud, am tăinuit cu el de toate nevoile vieții prezente.

Pacea cea mult dorită de majoritatea lumii, la Brest Litovsk încă nu s-a terminat, a avut loc suspendarea tratativelor din cauza neînțelegerilor. Ruşii se duc mereu înspre Rusia, în Basarabia mulțimea a primit cu mare bucurie pe ostaşii noştrii, ca pe cei ce mersese spre a lor liniştire şi ordine ca să-i scape de hoardele lui Lenin şi Troschi, care se dedese numai la jafuri şi prădări în Basarabia. Armata noastră cum a ajuns acolo i-a pus la respect. În Chişinău, ocupat de trupele noastre, Dumnezeu ştie, populația arată multă dragoste trupelor române, maximaliştii s-au retras la Bender.

Primirea oştilor româneşti la Chişinău. Bine-ați venit frați români. În ziua de 13 ianuarie 1918 s-a petrecut un fapt mare şi drept. Oştile române au intrat biruitoare în capitala Basarabiei aducând cu ele rânduială şi pace.

De luni de zile Basarabia a fost pe mâna dușmanilor şi a hoților care au batjocorit-o şi au prădat-o cum au vrut. Era o jale şi ruşine fără pereche ce se petrecea în această țară, soră frumoasă şi bogată. Îmbătați de democrația rusească a bolşevicilor, chiar şi frații noştrii moldoveni şi-au pierdut capul şi s-au lăsat să fie întrebuințați ca unelte oarbe de către străini fără suflet şi fără omenie. Întâmplarea cu uciderea ardelenilor la 6 ianuarie este o dovadă că stările de aici erau din cale afară de rele, nu numai viața şi averea singuraticilor oameni, dar însăşi viața tinerei republici naționale era în cea mai mare primejdie.

Neavând nici-un vecin care să-I vie în ajutor, căci Ucraina a respins că n-are armată să dea ajutor să potolească anarhia rusească, atunci vrând nevrând s-a cerut ajutorul României. Minune. Mica România, țara de jertfe pe care au vrut s-o nimicească nemții şi ungurii şi pe care au vândut-o şi batjocorit ruşii, ea vine să-şi scape frații săi din ghearele pieirii. Ea nu se mai gândeşte la nevoile ei multe şi mari, ea îşi uită primejdia ce poate veni de la bulgari şi aleargă să scape Basarabia din valurile anarhiei. Țara pe care la 1916, lacrămile şi gemetele surorilor ei au înduioşat-o atât de mult încât mântuirea lor a aruncat-o în primejdia vieții ei, tot această România a alergat la chemarea Basarabiei să o scape din nevoi. Vitejii care au oprit la Oituz şi Mărăşeşti năvala bulgărească, astăzi sunt pe pământul Moldovei pe care tovarăşii lui Lenin nu îl

părăsesc în ruptul capului. Mărire ţie, oaste românească viteză care aduci pace şi rânduială în Basarabia.

Mărire ţie oaste românească spre care cu lacrimi de mulţumire trebuie să se uite fiecare fiu al Basarabiei liniştite. Mărire ţie Rege Ferdinand care scrii în istoria Europei o pagină atât de luminoasă. Oştile tale au mântuit Basarabia pe care Rusia o sută de ani a robit-o, iar acum anarhia ei era să o îngroape. Moldoveni, închinaţi-vă până la pământ în faţa acelora care v-au dat viaţa pentru a doua oară şi strigaţi cu toţii într-un glas: Trăiască România, mântuitoare de anarhia bolşevistă.

Guvernul Republicii Moldova. Către Guvernul României.

Dlui Ministru Preş. al Afacerilor Străine al României.

Guvernul Republ. Moldova luând act de simţămintele prieteneşti cu care România a venit în ajutorul său pentru restabilirea ordinii, trimite poporului român mulţumirile sale frăţeşti. Totodată el îşi arată adânca lui mâhnire de a nu fi avut mijloace pentru a împiedica arestarea românilor militari şi civili din cuprinsul republicii şi îşi exprimă prin aceasta regretele sale pentru acest incident penibil. Guvernul republicii a fost îndeosebi indignat când a aflat că printre persoanlele arestate se găseşte şi D-l Lucasievici, reprezentantul guvernului român pe lângă republică. El va face tot ce atârnă de dânsul pentru a pune capăt cât mai repede acestor stări de lucruri şi pentru a pedepsi pe vinovaţi. Preşed. Sfatului Directorilor generali ai Republicii Moldoveneşti. Ss. P. Erhan.

Direcorul g-l al afacerilor străine I. Pelivan.

La aceasta s-a asociat şi Sfatul Ţării prin preşed. Inculeţ.

Veşti. Germanii au trimis un ultimatum lui Troschi fixând un termen de 5 zile spre a semna pacea. În caz contrar germanii sunt decişi să inainteze spre a restabili ordinea în Rusia.

Trupe ruseşti contrare ordinelor comandantului lor s-au retras în dezordine în regiunea Cristeşti-Paşcani şi au atacat trupele române ameninţând oraşul Fălticeni. În urma măsurilor militare luate, ca şi săptămâna trecută la Galaţi, ordinea a fost pe deplin restabilită. Bandele răsvrătite au fost dezarmate. Un incident cu acelaşi caracter şi cu acelaşi rezultat a avut loc şi la Mihăileni.

Bolşevicii s-au desbinat între ei. Numărul lor s-a împuţinat, minoritatea vor să încheie pace separată din cauza slăbirii Rusiei.

Kaizerul. Starea de spirit a Kaizerului s-a înăsprit, a devenit curat nebun. Împăratul Germaniei crede mereu că va putea într-o zi să intre în Londra. Militarilor prusaci nu le este greu să-l convingă că mai trebuie apă să treacă pe Boia în jos la Olt. O vreme Kaizerul s-a abătut şi a arătat melancolie, astăzi a redevenit gălăgios şi vorbeşte mereu.

Poezie. **Fermecător ca un Oreste (poet)**

Întorşi acasă din război,
Veţi povesti sublimi eroi,
A zilelor de azi poveste.
Şi strânşi aşa copii, soţie,
În jurul vostru or asculta

Icoane vechi, vor reînvia
Din legendara vitejie
Vor întreba din vreme, în vreme
Dar ce căuta duşmanu aici ?
Răzbunători şi aşa de mici,
Le-or fulgera în ochi blesteme
A fost odată un regiment
Veţi încheia apoi povestea
De el, mersese în lume vestea
Eram nevastă, atunci sergent.
Şi în seri de iarnă la neveste,
Întorşi acasă din război
Veţi înşira sublimi eroi,
A zilelor de azi poveste.
Sub. Lt. Ion Scăenae.

Poezia cucului

Cucule cu viers de foc
Ai cântat fără noroc,
Fir-ar ceasul blestemat
Când tu Liftei ai cântat
L-ai ademenit cu un viers
Şi l-ai abătut din mers,
De şi-a revărsat spre noi
Al oştirilor puhoi
A venit ne-ndurători
Fometaţi şi poftitori
S-au împănat satele
Hoardele, spurcatele
Pustiind ogoarele
Jefuind casele,
Pângărind fecioarele
Şi spurcând altarele.
Cuc, viclean şi hain,
Ce-ţi creşti puii-n cuib străin
De te-oi prinde-n bătătură
Cuc umblător şi rău de gură
Jumuli-ţ-oi penele,
Să presar poienile
Vântul să le risipească
Altele să nu-ţi mai crească
Că n-ai cântat românului
Ci ai cântat duşmanului.
La Sascut

FĂURIREA ROMÂNIEI MARI

Tudor Nedelcea

Făurirea României Mari a fost una dintre cele mai elocvente pagini din istoria acestui popor, desfăşurată în decurs de câteva veacuri, începând cu prima încercare de unire politică sub sceptrul domnitorului Mihai Viteazul, cu mica Unire de la 1859, dorită de paşoptişti şi înfăptuită de Alexandru Ioan Cuza.

Cercetând istoria românilor *„cu o rece nepărtinire"* spre a nu *„surescita cugetarea"*, Eminescu sesizează un mare pericol: lipsa de unitate a românilor de pretutindeni în contextul istoric al existenței imperiilor înconjurătoare, conjugată cu scăderea rolului catalizator al statului: *„Popor român!, mari învățături îți dă ție această întâmplare. Dacă fiii tăi ar fi uniți totdeauna, atunci şi pământul tău strămoşesc rămânea unul şi nedespărțit"*. Întâmplarea la care se referea Eminescu este sacrificiul suprem al domnitorului Grigore al III-lea Ghica atunci când Bucovina a fost răpită de Imperiul Habsburgic în 1775. Unirea cea Mică realizată când el avea doar nouă ani este apreciată în perspectivă istorică: *„Ideea constituirii Principatelor într-un stat unitar, intenția de a se desprinde de protecția rusească spre a forma un teritoriu neutru între cele trei imperii, chiar constituția românească de azi – toate acestea au fost prezente ca idei mult înainte de a putea fi vorba de vreun război în Crimeea sau de o Pace de la Paris"*. Ca un autentic istoric, bun cunoscător al realităților europene, Eminescu comentează pertinent şi obiectiv alipirile forțate de teritorii româneşti: *„Uniunea Banatului* [cu Austro-Ungaria] *a fost forțată, căci a fost făcută contra voinței românilor, unirea Transilvaniei* [cu Austro-Ungaria] *a fost făcută fără de a se întreba românii. Cine a protestat contra? Cine a alarmat Europa într-o cestiune atât de gravă? Nimeni"*. Şi avea doar 20 de ani când scria, în *Federațiunea,* aceste rânduri.

Aşadar, apariția ideii de unitate de neam şi limbă a fost o coordonată a conştiinței poporului român (deşi exprimată explicit mai târziu), chiar în cadrul existenței vremelnic separate a celor trei provincii româneşti, având la bază originea comună prin descendența latină şi continuitatea teritorială.

„Unirea cea Mare" de la 1 Decembrie 1918 a consacrat adeziunea liber consființită a celor trei provincii româneşti. Prima provincie a fost Basarabia, răpită de ruşi în 1812. *Sfatul Țării*, organizat la Chişinău în toamna anului 1917, hotărăşte, la 27 martie/9 aprilie 1918, unirea Basarabiei cu România, cu majoritate de voturi. Primul ministru român, Al. Marghiloman, mergând la Chişinău să preia documentele oficiale de unire, a prezcizat în discursul său: *„Problema mare şi sfântă a reintrării Basarabiei în sânul patriei [...] a preocupat neîncetat sufletele noastre. Noi am urmărit cu viu interes dezvoltarea acestui colț de pământ românesc şi ne-am încredințat cu mulțumire că din caldul dv. patriotism a ieşit o Basarabie independentă [...] A trecut ceasul vorbelor. Acum e ceasul hotărârilor"*.

Celebrul scriitor şi om politic C. Stere (1865-1936) a subliniat, în *Sfatul Ţării* din 27 martie 1918, importanţa acestei hotărâri istorică *„pentru care ne trebuie urgent şi conştiinţa curată”*, căci *„în viaţa oamenilor, ca şi a popoarelor, nu sunt multe clipe ca acestea [...] Astăzi noi decretăm drepturile poporului suveran: Libertatea Basarabiei!”*.

Regele Ferdinand ia act şi *„declară Basarabia unită cu România de veci una şi indivizibilă”*, numind în guvernul de la Bucureşti miniştrii basarabeni: Ion Inculeţ şi dr. Daniel Ciugureanu. Rusia sovietică n-a recunoscut unirea Basarabiei cu România.

Românii din Imperiul Austro-Ungar (obligaţi să lupte în Primul Război Mondial împotriva fraţilor lor de peste Carpaţi) s-au reunit la Paris, la 30 aprilie 1918, în Comitetul Naţional al Românilor din Transilvania şi Bucovina, condus de Iancu Flondor. La 15/28 noiembrie 1918, Congresul General al Bucovinei *„considerând că [...] bucovinenii nu şi-au pierdut nădejdea că ceasul mântuirii, aşteptat cu atâta dor şi suferinţă va sosi şi că moştenirea lor străbună, tăiată prin graniţe nelegiuite, se va reîntregi prin realipirea Bucovinei la Moldova lui Ştefan, şi că au nutrit veşnic credinţa că marele vis al Neamului se va înfăptui, când se vor uni toate ţările române dintre Nistru şi Tisa într-un stat naţional unitar”*, constatând, totodată, că *„ceasul acesta mare a sunat”*, a hotărât *„Unirea necondiţionată şi pe veci a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuş Colacin şi Nistru cu Regatul României”*. Regele Ferdinand decretează ca *„Bucovina, în cuprinsul graniţelor sale istorice, este şi rămâne deapururea unită cu Regatul României”*. Contrasemnează preşedintele Consiliului de Miniştri, Ion I.C. Brătianu.

A treia mare provincie românească, Transilvania, se organizează în pas cu vremurile. Se constituie Consiliul Naţional Român Central, care redactează, prin V. Goldiş, o declaraţie conform căreia Transilvania trebuie să fiinţeze *„printre naţiunile libere”*, apte să dispună singure de soarta lor, deşi împăratul Carol I de Habsburg emitea un manifest *„către popoarele mele credincioase”* privind reorganizarea imperiului în şase state, Transilvania urmând să facă parte din Ungaria. Deputatul Al. Vaida Voievod exprimă în Parlamentul maghiar dorinţa românilor transilvăneni la o viaţă naţională independentă.

Consiliul Naţional Român, format din liderii Partidului Naţional Român şi ai Partidului Social-Democrat (V. Goldiş, T. Mihali, Ştefan Ciceo-Pop, Aurel Lazăr, Aurel Vlad, Al. Vaida Voevod, I. Flueraş, Bazil Surdu, Iosif Renoiu etc.) organizează, la 18 noiembrie /1 decembrie 1918, Marea Adunare Naţională, formată din 1228 de delegaţi aleşi cu drept de vot, la care s-au adăugat peste 100.000 de români. Locul n-a fost ales întâmplător: Alba Iulia este oraşul în care Mihai Viteazul a demostrat că unirea tuturor românilor într-un singur stat este posibilă şi dorită. Aici, prin glasul lui V. Goldiş, s-a proclamat unirea Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România. *„Această unire* – spunea Iuliu Maniu (1873-1953), preşedintele Consiliului Dirigent al Transilvaniei – *noi avem dreptul s-o pretindem pe baza fiinţei noastre unitare. Suntem toţi de aceeaşi tradiţie, cu aceleaşi aspiraţiuni [...] Îndeosebi noi românii din Ardeal şi Ungaria suntem în drept să cerem această unire, fiindcă aici la noi e leagănul românismului. Numai o crudă barbarie poate împiedica ca însăşi viaţa, leagănul să fie despărţit, să rămână separat atunci când toate celelalte se unesc. Şi Ardealul trebuie să fie o parte întregitoare din corpul Naţiunii Române. În afară de dorinţa noastră*

obştească de a ne apropia de sânul mamei noastre, toate argumentele ştiinţifice şi sociologice întăresc justeţea revendicării noastre".

Adunarea Naţională de la Alba Iulia alege Marele Sfat Naţional Român (250 de membri) cu rol legislativ, subordonat guvernului de la Bucureşti, care va numi, la 19 noiembrie /2 decembrie 1918, un guvern provizoriu, Consiliul Dirigent, cu 15 membri.

La 27 decembrie 1918/9 ianuarie1919, Adunarea Naţională a Saşilor recunoaşte unirea Transilvaniei cu România, urmând ca şi alte minorităţi (şvabii, evreii, chiar şi unele cercuri maghiare) să recunoască actul Unirii. Ungaria n-a recunoscut acest act; mai mult, comuniştii lui Béla Kun au înfăptuit, între noiembrie 1918 – aprilie 1919, atrocităţi teroriste în Transilvania (numai în localitatea clujeană Giurcuţa, 45 de români – bărbaţi şi femei – au fost împuşcaţi şi arşi pe rug). Armata română a ripostat, oprind extinderea bolşevismului leninist în Europa, răsturnând guvernul pro-sovietic de la Budapesta, în august 1919.

Unirea Transilvaniei a fost consfinţită prin decretul regal din 24 decembrie 1918, a fost recunoscută de marile puteri la Conferinţa de Pace de la Paris (1919-1920) şi prin tratatul special cu Ungaria de la Trianon (4 iunie 1920).

La 15 octombrie 1922, Regele Ferdinand şi Regina Maria sunt încoronaţi la Catedrala Ortodoxă din Alba Iulia de către un sobor de preoţi, în frunte cu mitropolitul (viitorul patriarh) Miron Cristea. Ferdinand a purtat coroana de oţel moştenită de la predecesorul său, Carol I, iar Regina Maria a purtat o coroană nouă, de aur. Declaraţia Regelui Ferdinand este pilduitoare, mai ales pentru pretinşii săi descendenţi: *„De la început mi-am impus această regulă de conştiinţă: să fac abstracţie de mine însumi, să nu ţin socoteală nici de originile mele, nici de familia mea. Să nu văd decât România, să nu cuget decât la ea. Nu se domneşte asupra unui popor pentru sine, ci pentru acel popor. În aceasta constă onestitatea unui rege".*

Făurirea României Mari (cu 14 milioane de locuitori şi circa 300.000 de km pătraţi) a adus două mari reforme: cea agrară şi introducerea votului universal, direct şi secret, dar, a însemnat şi o descătuşare spirituală: în perioada interbelică de numai două decenii, cultura română a dat mari valori internaţionale (Eminescu, Arghezi, Blaga, Sadoveanu, Rebreanu, Iorga, Brâncuşi, Lovinescu, Călinescu, Eliade, Eugen Ionescu, Cioran etc.), sincronizându-se cu cea europeană.

Şi, totuşi, destrămarea imperiilor după Primul Război Mondial n-a însemnat şi unirea *tuturor* românilor într-un singur stat; românii din Maramureşul istoric, din Ungaria, Banatul sârbesc, din Bulgaria au rămas în afara graniţelor ţării. În Balcani, conviețuiesc aromânii, meglenoromânii şi istroromânii. După numai 22 de ani, printr-o guvernare şi o regalitate cel puţin discutabile, România Mare pierde Basarabia, nordul Bucovinei şi ţinutul Herţei (la 28 iunie 1940), nord-estul Transilvaniei (prin Diktatul de la Viena, 30 august 1940) şi Cadrilaterul (în septembrie 1940).

Suntem în anul Centenarului Marii Uniri. Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni (fondată de N. Iorga şi reînfiinţată în 1990 de acad. Victor Crăciun) a adoptat la Congresul Spiritualităţii Româneşti de la Alba-Iulia (1-3 decembrie 2014), *Rezoluţia privind pregătirea şi desfăşurarea Centenarului Marii Uniri*, elaborând, în acest sens, un amplu program din care spicuim:

1. Susținerea cu fermitate a Republicii Moldova în vederea integrării în Uniunea Europeană;

2. Constituirea unei Comisii Tripartite România – Republica Moldova – Ucraina în vederea statuării istorice a situației românilor din acest areal;

3. Crearea unei structuri speciale de tip asociativ, interstatale, între România şi Republica Moldova;

4. Inaugurarea Muzeului „Mihai Eminescu" la Cernăuți;

5. Constituirea un Muzeu Românesc dedicat Reginei Maria – singura Regină a Marii Uniri;

6. Crearea, în localitatea Dieuse (Franța), a Centrului Internațional „Constantin Brâncuşi";

7. Realizarea Autostrăzii Unirii: Cluj Napoca – Alba Iulia – Bucureşti – Iaşi – Chişinău;

8. Sfințirea Catedralei Mântuirii Neamului;

9. Organizarea unei sesiuni speciale în cadrul Parlamentului European;

10. Inițierea şi desfăşurarea Congresului Internațional al Românilor de Pretutindeni;

11. Reluarea tratativelor guvernamentale româno-ruse privind problema Tezaurului de la Moscova;

12. Redeschiderea problemei moştenirii Gojdu;

13. Introducerea evenimentului istoric al Centenarului Unirii în calendarul UNESCO;

14. Transformarea Monumentului din Parcul Carol în Panteon Național al Recunoştinței şi Unității Româneşti;

15. Realizarea şi sfințirea Monumentului Poporului Român;

16. Dezvelirea Monumentului Național al Unirii;

17. Realizarea Monumentului Internațional al Înțelegerii Ecumenice;

18. Dezvelirea, la Bucureşti, a unui monument alegoric Papa Ioan Paul al II-lea (Sfântul Paul cel Mare) şi Teoctist, ca dovadă că începutul unificării creştine a început în România, când s-a scandat „Unitate, Unitate!".

19. Elaborarea şi adoptarea în regim de urgență a Legii privind acordarea cetățeniei române tuturor românilor din lume.

Este, din nou, timpul faptelor şi nu al vorbelor.

PARTEA A III-A

CINSTIREA ŞI PROSLĂVIREA EROILOR NEAMULUI DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

ORDINE ŞI MEDALII PRIVITOARE LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Onoriu Stoica,
Adrian Frunză

În sistemul decoraţiilor naţionale, până în preajma declanşării Primului Război Mondial, existau doar câteva din categoria celor de război[1], participarea României la al doilea război balcanic ducând la instituirea altora, pe care le prezentăm cronologic, ele fiind o punte de legătură spre tema noastră.

Medalia „Virtute Militară", instituită definitiv în 1872[2], cu scopul de a răsplăti sergenţii care au servit în armată ,,fără pată'' timp de 12 ani în acest grad, beneficiari de pensie, putând fi acordată şi onorific, fără a îndeplini această condiţie şi altor grade inferioare şi ofiţerilor, fiind compusă dintr-o piesă rotundă de argint (clasa a II-a) sau de aur (clasa I-a)[3]. În urma războiului din 1877-1878, considerându-se că medalia „de pace" nu constituie un semn destul de distinctiv pentru a răsplăti unităţile militare de pe front, în 1880 a fost instituit modelul *„de război"*[4], cele două modele funcţionând în baza aceluiaşi regulament. Acesta are forma unei cruci cu patru braţe, ce pleacă dintr-un medalion rotund, care are pe avers efigia domnitorului, cu legenda circulară: ***„CAROL I DOMN AL ROMÂNIEI"***, iar pe revers: ***„VIRTUTE / MILITARĂ"***. Spre extremităţile exterioare ale braţelor crucii şi depărtată de medalion se află o ghirlandă din frunze de stejar, iar deasupra braţului superior al crucii se află un inel mic, rotund, pentru fixarea panglicii, lată de 30 mm, confecţionată din moar roşu cu câte o dungă albastră pe margine.

Începând cu 1916, medalia „de război" cu cele două clase se va acorda numai gradelor inferioare[5], devenind cea mai înaltă distincţie din categoria crucilor şi medaliilor până la sfârşitul anului 1947, echivalentă cu Ordinul „Mihai Viteazul" pentru gradele superioare, iar din 1918, în scopul de a accentua însemnătatea faptelor de arme, panglica de „Virtute Militară" se acordă ofiţerilor decoraţi cu Ordinele „Steaua României" şi „Coroana României", cu menţionarea ei în brevetul titularului[6].

---

[1] Onoriu Stoica, Adrian Frunză, *Decoraţii privitoare la Războiul de Independenţă (1877-1878)*, în „Oltenia Eroică", anul IV, nr. 1 (4), 2015, Craiova, pp. 24-28.

[2] Decret nr. 987 din 17 mai 1872, în „Monitorul Oficial" (în continuare se va cita „M.O.)", nr. 115 din 24 mai 1872.

[3] Din analizele chimice făcute a rezultat faptul că aceasta din urmă, ca şi altele, erau confecţionate din argint aurit.

[4] Decret nr. 2698 din 25 octombrie 1880, în „Monitorul Oastei", nr. 41 din 9 decembrie 1880.

[5] Decret nr. 2968 din 26 septembrie 1916, în „M.O.", nr. 144 din 28 septembrie/11 octombrie 1916.

[6] Decret nr. 851 din 9 aprilie 1918, în „M.O.", nr. 10 din 12/25 aprilie 1918.

Clasa I-a *Clasa a II-a*

Medalia „Bărbăţie şi Credinţă”, instituită în 1903[7], pentru ofiţerii de poliţie cu denumirea de „Pentru Curagiu şi Devotament”, modificată în 1904 [8], transformată în „Bărbăţie şi Credinţă”, atribuindu-se şi altor persoane care contribuiau la menţinerea sau restabilirea ordinii şi siguranţei publice. Medalia de formă ovală (35 x 27 mm) avea trei clase: clasa a III-a din bronz, clasa a II-a din argint şi clasa I-a din argint aurit. Pe avers are în relief efigia regelui, cu legenda semicirculară: ***„CAROL I REGE AL ROMÂNIEI”***, iar pe revers scris pe trei rânduri: ***„BĂRBĂŢIE ŞI CREDINŢĂ”***, deasupra unei ramuri cu frunze de lauri, legată cu panglică în partea de jos. Medalia avea un sistem de atârnare format din două ramuri de lauri, cu o panglică de mătase ripsată compusă la mijloc dintr-o bandă de culoare galben deschis şi având la fiecare margine câte o bandă albastră şi roşie.

La sfârşitul lui 1913[9], această medalie a început să fie atribuită şi militarilor participanţi la campania militară din acest an, dar pe panglică s-a adăugat o baretă de metal, în culoarea medaliei, pe toată lăţimea panglicii, având laturile drepte şi extremităţile semicirculare. Pe mijlocul baretei este ştampilată cu litere reliefate: ***„CAMPANIA 1913”*** sau numai ***„1913”***.

[7] Decret nr. 2812 din 2 noiembrie 1903, în „M.O.”, nr. 181 din 4 noiembrie 1903.
[8] Decret nr. 2523 din 12 octombrie 1904, în „M.O.”, 192 din 14 noiembrie 1904.
[9] Raportul ministrului de Război, cu nr. 12.954 din 28 decembrie 1913, aprobat de rege.

Iar în 1916[10], modelului prezentat i s-au adăugat două spade încrucişate sub coroana de lauri, devenind *„de război”*.

Medalia „Avântul Țării”, acordată în primul rând militarilor şi asimilaţilor care au luat parte la campania anului 1913[11], de formă rotundă, este confecţionată din metal

[10] Decret nr. 3429 din 21 decembrie 1916.
[11] Decret nr. 6247 din 7 noiembrie 1913, în „M.O.”, partea I, nr. 179 din 10 noiembrie 1913.

argintat şi oxidat, cu inel de prindere format din două frunze de lauri prin care trecea panglica din moar albastru violet, cu dungă orizontală roşie şi galbenă pe ambele margini.

Pe avers, are un vultur cu cruce în cioc şi coroana regală pe cap, în gheara dreaptă o spadă, iar în cea stângă sceptrul şi pe coadă o panglică cu cuvântul ***„PACE”***. Vulturul are pe piept un medalion rotund cu efigia regelui şi legenda circulară: ***„CAROL I REGE AL ROMÂNIEI”***, iar pe marginea medaliei, scris circular: ***„ÎN AMINTIREA ÎNĂLȚĂTORULUI AVÂNT 1913”***.

Reversul reprezintă trecerea armatei pe podul de vase peste Dunăre, iar pe fundal perspectiva Munților Balcani, cu soarele răsărind. Deasupra podului pluteşte în aer o figură alegorică, ținând în brațul drept o ramură de palmier, iar în mâna stângă o coroană de lauri, pe marginea superioară aflându-se într-un cartuş legenda semicirculară: ***„DIN CARPAȚI PESTE DUNĂRE LA BALCANI”***.

Crucea „Meritul Sanitar”[12] avea trei clase: clasa I-a de aur, clasa a II-a de argint şi clasa a III-a de bronz. Crucea de formă latină cu diametrul de 29 mm, emailată roşu pe avers; dintre braţe şi prelungindu-se în sus şi în jos, ies raze care dau piesei o formă ovală, de 38 mm înălțime. Pe avers este aplicat bustul Reginei Elisabeta, din argint, din profil spre stânga; reversul are pe brațul superior ştanțată cifra Regelui Carol I, iar pe cel interior data ***„1913”*** şi în centru, pe două rânduri ***„MERITUL SANITAR”***. Însemnul este surmontat de coroana regală de 22 mm, de care se prinde panglica din rips moarat alb cu două benzi roşii înspre margini.

[12] Decret nr. 6471 din 25 noiembrie 1913, în „M.O.”, partea I, nr. 191 din 26 noiembrie 1913.

Transformarea acestei Cruci în însemn de război s-a produs în anul 1917[13], prin adăugarea pe panglică a unei cununi din argint, ovale, din frunze de stejar şi de laur legate jos cu o fundă. Aceasta avea două clase, de pace şi de război. Cea de război s-a acordat numai în timpul războiului 1916-1920.

[13] Decret nr. 615 din 21 iulie 1917, în „M.O.", nr. 70 din 23 iulie 1917.

Ordinul „Coroana României”[14] a fost creat ca o decorație națională, având ca scop recompensarea serviciilor aduse statului. Ordinul cuprinde: Cavaleri, Ofițeri, Comandori, Mari Ofițeri şi Mari Cruci. Însemnul ordinului se prezintă ca o cruce de Malta emailată roşu cu bordurile albe, având între brațe cifra regală. Medalioanele centrale de pe avers şi revers sunt roşii şi înconjurate de un inel emailat alb; cel de pe avers are aplicată coroana regală, din oțel (făcută din metalul unuia dintre tunurile luate ca trofee, în bătălia de la Plevna din 28 noiembrie 1877), iar pe inelul emailat alb este scris, în partea de sus ***„PRIN NOI ÎNŞINE”***, iar în partea de jos ***„14 MARTIE 1881”***. Pe medalionul revers este scrisă data ***„10 MAIU”*** şi pe inel ***„1866-1877-1881”***. Cifra regală, între brațele crucii, ca şi montura crucii, este din argint pentru Cavaleri şi din aur pentru celelalte grade. Diametrul crucii este de 40 mm pentru Cavaleri şi Ofițeri şi de 60 mm pentru Comandori şi Mari Ofițeri. Placa de Mare Ofițer este din argint, cu 8 raze, în mărime de 85 mm, având la mijloc medalionul de email roşu cu coroana regală de oțel şi cu inscripția de jur împrejur. Placa de Mare Cruce este de asemenea cu 8 raze, cu diametrul de 90 mm, având reprodusă, în relief, Crucea de Comandor. Însemnele acestui ordin sunt atârnate de o panglică moarată, de culoare albastru-închis, cu câte o dungă pe fiecare margine de culoarea oțelului, dunga lată de 6 mm la Cavaleri şi Ofițeri, de 8 mm la Comandori şi Mari Ofițeri şi de 20 mm la Mare Cruce. Panglica de care sunt atârnate însemnele este lată, la Cavaleri şi Ofițeri de 35 mm şi lungă în partea aparentă de 50 mm. La Ofițeri, deasupra panglicii mai este şi o rozetă cu diametru de 25 mm. Panglica la Comandori şi Mari Ofițeri este lată de 45 mm iar la Mare Cruce este de 100 mm.

[14] Decret nr. 1244 din 10 mai 1881 şi Decret nr. 1245 din 10 mai 1881, în „M.O.”, nr. 31 din 10 mai 1881.

În toamna lui 1916[15] s-au instituit însemnele pentru *modelul de război.*

Ordinul „Coroana României" cu spade şi panglică de „Virtute Militară", md. 1916.

Ordinul militar de război „Mihai Viteazul"[16], creat spre a răsplăti faptele de eroism ale ofiţerilor în faţa inamicului. Ordinul avea 3 clase, începând de la clasa a III-a până la clasa I-a, care este cea mai înaltă decoraţie de război. Numărul membrilor era nelimitat. Însemnele Ordinului se prezentau astfel: Cruce treflată, smălţuită albastru cu marginile de aur; în centrul ei, pe avers cifra de aur încoronată a Regelui Ferdinand I, iar deasupra, coroana regală de aur. Pe revers crucea este smălţuită tot albastru şi purta data ***„1916"***. Panglica era de culoare roşie-vişinie, cu dungi de aur la margini. Deosebirea dintre clase constă numai în mărimea crucii, dar cea de clasa I-a avea dimensiunea crucii de 60 mm, se purta ca o placă, pe partea stângă a pieptului, fără panglică şi fără coroană. Clasa a III-a şi clasa a II-a aveau crucea surmontată de coroana regală din argint aurit, la clasa a III-a coroana avea o dimensiune de 20 mm lungime, iar la clasa a II-a de 28 mm. Clasa a III-a avea o cruce de 40 mm şi se purta pe partea stângă a pieptului, clasa a II-a cu dimensiunea crucii de 60 mm şi se purta în comandorie. Nu exista regulament al acestui Ordin, astfel că modalităţile conferirii şi purtării decoraţiei s-au stabilit prin uz.

[15] Decret nr. 2968 din 26 septembrie 1916.
[16] Decret nr. 3249 din 21 decembrie 1916, în „M.O.", nr. 223 din 25 decembrie 1916.

Ordinul „Crucea Regina Maria”[17], pentru persoanele care s-au distins prin activitatea lor pe teren sanitar, în războiul pentru reîntregirea României. Ordinul avea trei clase, numărul membrilor era nelimitat. Însemnele Ordinului se prezentau astfel: o Cruce gamată (Crucea Regina Maria), de metal smălțuit, atârnată de o panglică portocalie. La clasa I-a, crucea avea mărimea de 48 mm, fiecare braț al crucii are două laturi, una de 20 mm şi alta de 10 mm, capetele brațelor erau terminate printr-o a treia latură de 19 mm formând cu celelalte două unghiuri de 35 grade şi unindu-se cu latura scurtă printr-o perpendiculară de 6 mm, şi era smălțuită alb, cu marginile de aur. Pe fața ei este aplicată o cruce mică de smalț roşu, iar pe revers, cifra încoronată de aur a Reginei Maria. Se purta la gât prins de o panglică lată de 35 mm. La clasa a II-a, crucea are mărimea de 50 mm, fiecare braț al crucii avea două laturi, una de 16 mm lungime şi alta de 7 mm, la capete brațele se terminau printr-o a treia latură de 17 mm, formând cu celelalte două unghiuri de 35 grade şi se uneau cu latura scurtă printr-o alta perpendiculară de 6 mm, este de metal galben auriu şi are pe față aceeaşi cifră, iar pe revers data ***„1917”***. La clasa a III-a, crucea are aceeaşi mărime, este de metal brun şi poartă şi data ca la clasa a II-a. La ambele grade panglica era de 35 mm lățime şi se purta pe partea dreaptă a pieptului.

[17] Decret din 5 februarie 1917, ratificat prin Decret nr. 201 din 15 martie 1917, în „M.O.”, nr. 293 din 17 martie 1917. Regulamentul Ordinului în „M.O.”, nr. 155 din 30 septembrie 1917.

Clasa I-a

Clasa a II-a Av

Clasa a II-a Rv

Medalia comemorativă a războiului 1916-1918[18], creată pentru militarii şi civilii de orice grad, care au luat parte la războiul pentru întregirea României. Se prezintă astfel: cruce bizantină de fier negru, de 40 mm înălţime şi 40 mm lăţime, extremităţile crucii aveau forma romboidală cu laturile superioare de 10 mm lungime iar cele inferioare de 7 mm, în centru se găsea un medalion în formă de cerc cu un diametru de 13 mm, marginile crucii şi ale medalionului aveau o dungă, în relief, de culoarea bronzului, de 13 mm, având pe faţă, la mijloc, cifra încoronată a Regelui Ferdinand I (*„F”*) în relief bronzată şi coroana română, iar pe revers anii ***„1916-1918”***. Panglica ei este în dungi de culoare albastru-verde. Pentru luptele pe diferite fronturi, se aplică pe panglică barete de metal negru, cu inscripţii bronzate: ***„ARDEAL”, „CERNA”, „JIU”, „CARPAŢI”, „OITUZ”, „BUCUREŞTI”, „TURTUCAIA”, „DOBROGEA”, „MĂRĂŞTI”, „MĂRĂŞEŞTI”*** şi ***„TG. OCNA”***. Ulterior au mai fost instituite baretele ***„DUNĂREA”***[19], ***„ITALIA”***[20], pentru ofiţerii şi gradele inferioare din Legiunea română din Italia, ***„SIBERIA”***[21]. Cele din urmă privesc legiunile de soldaţi ardeleni şi bucovineni care s-au format şi au luptat în Italia şi Siberia. Medalia care s-a decernat şi militarilor care au participat la campania din 1919 în Ungaria, avea pe revers anii ***„1916-1919”***. Iar ulterior s-a instituit şi bareta ***„TRADIŢIE”***[22]. Bareta va fi confecţionată din metal de culoarea oţelului oxidat, fond negru, gravată cu frunze de stejar. Pe mijlocul baretei se va stampa cu litere reliefate, în culoarea oţelului, inscripţia: ***„TRADIŢIE”***. Lungimea baretei va fi de 36 mm, lată de 10 mm şi va fi aplicată pe faţa panglicii în partea de sus şi de-a curmezişul culorilor panglicii.

---

[18] Decret nr. 1744 din 8 iulie 1918, în „M.O.”, nr. 86 din 10 iulie 1918.

[19] Decret nr. 3269 din 6 august 1920.

[20] Decret nr. 690 din 9 martie 1927, în „M.O.”, nr. 161 din 9 martie 1927.

[21] Decret nr. 4690 din 6 noiembrie 1919.

[22] Decret nr. 3879 din 27 octombrie 1939, în „M.O.”, p. I, nr. 250 din 28 octombrie 1939; Decret nr. 293 din 31 ianuarie 1940, în „M.O.”, p. I, nr. 25 din 31 ianuarie 1940.

Medalia „Victoriei”[23]. În scopul de a comemora frăția de arme stabilită între armatele aliate, în războiul mondial, s-a instituit o medalie specială, care a primit numele de „Medalia Victoriei”. Emisă ca o medalie de război, avea aspectul aproape identic în toate țările Antantei care au instituit-o, panglica fiind la fel. Medalia era din bronz şi avea forma ovală, cu un diametru de 36 mm.

Pe avers era înfățişată o femeie înaripată, privind şi mergând foarte hotărâtă în față şi ținând în mâna dreaptă o spadă cu vârful în jos, în mâna stângă având o ramură de palmier, iar pe cap o coroană etajată din frunze de laur. Pe revers sub cercul liniar exterior, se află un lanț ale cărei verigi sunt legate între ele cu dreptunghiuri ovale la colțuri, pe care sunt incizate numele unora din statele aliate, de la centru, sus, la dreapta: ***ANGLIA – BELGIA – GRECIA – JAPONIA – SERBIA – [AME]RICA – CHINA – ROMÂNIA – ITALIA – FRANȚA***. În interiorul acestui „lanț” al aliaților, în mijloc se află o secure de luptă cu două tăişuri, flancată de două ramuri de laur şi stejar, ce formează o cunună, iar în jumătatea de jos, este scrisă pe trei rânduri legenda: ***MARELE RĂZBOI / PENTRU / CIVILIZAȚIE***. Medalia era suspendată de o panglică, care va închipui culoarea a două curcubee ce-şi suprapun la mijloc culoarea roşie. Sistemul de prindere este compus dintr-o tijă prin care trece inelul de prindere al panglicii.

Medalia Victoriei fiind o medalie de război, portul ei era cel stabilit prin Regulamentul asupra decorării uniformelor luând loc pe piept, imediat după medalia Crucea Comemorativă. Pentru a se înlătura schimbul între medaliile ce fiecare armată aliată a bătut în scopul arătat mai sus, panglica va fi aceeaşi pentru toate armatele aliate.

[23] Decret nr. 3390 din 20 iulie 1921, în „M.O.”, nr. 121 din 2 septembrie 1921.

Iar printre țările aliate europene, care au mai instituit o asemenea medalie, în afara României (care a bătut un număr de aproximativ 300.000 de medalii), se numără Anglia (cu un număr total de 6.5 milioane bucăți), Franța (2 milioane), Italia (2 milioane), Belgia (350.000), Grecia (200.000), Cehoslovacia (90.000), Polonia şi Portugalia (100.000). De asemenea au mai avut o astfel de medalie şi state din afara Europei, cum ar fi Statele Unite ale Americii (într-un număr de 2.5 milioane bucăți), Africa de Sud (75.000), Japonia (700.000), China, Brazilia (2.500), Cuba (6.500) şi Siam/Thailanda (1.500)[24].

România

Belgia

[24] Alexander J. Laslo, *The Interallied Victory Medals of World War I*, Dorado Publishing, Albuquerque, 1986, p. 33-36.

Italia

Anglia

Cu ajutorul acestor documente din „metal”, am prezentat aspectele luptei poporului român pentru reîntregire națională, am urmărit evoluția decorațiilor româneşti din perioada Primului Război Mondial, precum şi cunoaşterea valorii pe care o au unele din aceste decorații şi am dorit să subliniem importanța acestor categorii de mărturii istorice.

MAREA UNIRE REFLECTATĂ ÎN MANUALELE ŞCOLARE: O ANALIZĂ COMPARATIVĂ

Bogdan Emanuel Răduț

Unirea tuturor celor ce vorbesc aceeaşi limbă a fost dezideratul de veacuri al românilor, realizat cu jertfe umane şi materiale considerabile, dar şi cu deosebite eforturi diplomatice. Anul 1918 rămâne o bornă cronologică în istoria poporului român, de profundă semnificaţie naţională şi internaţională, fiind anul desăvârşirii unităţii naţionale de neam şi de limbă.

Recent, într-un interviu acordat Agenţiei Naţionale de Presă „Agerpress", istoricul şi profesorul Ioan Scurtu[1] şi-a exprimat dezamăgirea cu privire la spaţiul ocupat de acest eveniment în actualele manuale şcolare de istorie. Fiind întrebat *„În ce măsură această pagină de istorie se regăseşte în manualele şcolare?"*, reputatul universitar afirmă:

În România nu mai există un obiect care se numeşte Istoria românilor. Această materie a fost scoasă din învăţământ de regimul democratic de după 1989, deşi acest obiect exista de la Legea învăţământului din timpul lui Cuza. Ca urmare, este evident că Marea Unire nu poate să ocupe un loc semnificativ în manualele şcolare. Unii profesori o tratează cu succes, alţii cu mai puţin suflet. Opinia mea fermă este că manualele de istorie nu fac educaţie patriotică şi nici pregătire ştiinţifică elevilor din România de astăzi.[2]

Această tristă constatare ne-a motivat să studiem manualele de istorie de clasa a XII-a, aprobate de Ministerul Educaţiei Naţionale, pe baza cărora elevii participă la examenul naţional de bacalaureat sau la admiterea în unele centre universitare (precum Academia de Poliţie). Istoria de clasa a XII-a este istoria naţională. Prezenta analiză comparativă are menirea de a vedea cât şi cum este redat acest eveniment în manualele actuale, fără a pune la îndoială seriozitatea şi munca autorilor acestor manuale. Se vor prezenta manualele şi apoi lecţiile despre Marea Unire din cadrul acestora.

1. Prezentarea manualelor

Ministerul Educaţiei Naţionale a aprobat, prin Ordin de Ministru, nouă manuale de istorie pentru clasa a XII-a, dintre care şapte sunt în limba română şi două în limba maghiară[3].

---

[1] Ioan Scurtu (n. 1940), istoric şi profesor universitar.

[2] ***, *Interviu Ioan Scurtu: Marea Unire – expresia voinţei românilor; evenimentul nu ocupă un loc semnificativ în manuale*, 12.05.2018, pe https://www.agerpres.ro/cultura/2018/05/12/centenarul mariiuniri-interviu-ioan-scurtu-marea-unire-expresia-vointei-romanilor-evenimentul-nu-ocupa-un-loc-semnificativ-in-manuale--107120, accesat 24.05.2018.

[3] https://www.edu.ro/manuale-scolare, accesat 25.05.2018.

Studiul nostru îşi îndreaptă atenţia asupra manualelor în limba română[4], acestea fiind:

1) Zoe Petre (coordonator), Carol Căpiţă, Ecaterina Stănescu, Ecaterina Lung, Ligia Livadă-Cadeschi, Alin Ciupală, Florin Ţurcanu, Laurenţiu Vlad, Sorin Andreescu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Corint Educaţional, Bucureşti, 2007, 160 p.[5];

2) Magda Stan, Cristian Vornicu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Niculescu, Bucureşti, 2007, 128 p.[6];

3) Valentin Băluţoiu, Maria Grecu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 2007, 304 p.[7];

4) Ioan Scurtu, Florentina Dondorici, Elena Emilia Lica, Emil Poamă, Vasile Ionescu, Octavian Osanu, Relu Stoica, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Gimnasium, 2007, 152 p.[8];

5) Alexandru Barnea (coordonator), Vasile Manea, Eugen Palade, Bogdan Teodorescu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Corint, Bucureşti, 2007, 128 p.[9];

6) Ioan Scurtu (coordonator), Constantin Dincă, Nicolae Cristea, Marian Curculescu, Aurel Constantin Soare, *Istorie*, Clasa a XII-a, Editura Economică Preuniversitaria, Bucureşti, 2007, 152 p.[10];

7) Felicia Adăscăliţei, Liviu Lazăr, *Istorie*, Manual pentru ciclul superior al liceului – clasa a XII-a, toate filierele, profilurile şi specializările şi calificările profesionale şi clasa a XIII-a, filiera tehnologică, ruta progresivă de calificare profesională, Editura Corvin, Deva, 2007, 196 p.[11].

Sunt necesare câteva observaţii introductive, care să ne ajute să vedem cadrul de studiu al temei propuse, pentru a înţelege fenomenul şi analiza în sine:

a) Prima observaţie reiese din faptul că obiectul de studiu, începând cu anul 2007, nu se mai numeşte „Istoria Românilor" sau „Istoria României", aşa cum ar trebui să se numească şi cum s-a numit vreme îndelungată, ci simplu „Istorie". Un nume generic şi neofertant. Aceasta se poate datora, probabil, şi interesului Uniunii Europene de globalizare. O Europă globalizată se realizează fără identităţi naţionale, ci printr-un amalgam de naţiuni şi culturi adunate ca într-un creuzet de sincretism etnic, religios, confesional,

[4] Manualele ne-au fost puse la dispoziţie de doamna profesor Maria Grecu, cadru didactic la Liceul „Matei Basarab" din Craiova, căreia îi mulţumim!

[5] Manualul este aprobat de Ministerul Educaţiei Naţionale, Cercetării şi Tineretului prin Ordinul Ministrului Nr. 1342/43 din 19.06.2007.

[6] Manualul este aprobat de Ministerul Educaţiei Naţionale, Cercetării şi Tineretului prin Ordinul Ministrului Nr. 1342/44 din 19.06.2007.

[7] Manualul este aprobat de Ministerul Educaţiei Naţionale, Cercetării şi Tineretului prin Ordinul Ministrului Nr. 1342/45 din 19.06.2007.

[8] Manualul este aprobat de Ministerul Educaţiei Naţionale, Cercetării şi Tineretului prin Ordinul Ministrului Nr. 1561 din 23.07.2007.

[9] Manualul este aprobat de Ministerul Educaţiei Naţionale, Cercetării şi Tineretului prin Ordinul Ministrului Nr. 1561/63 din 23.07.2007.

[10] Manualul este aprobat de Ministerul Educaţiei Naţionale, Cercetării şi Tineretului prin Ordinul Ministrului Nr. 1561/64 din 23.07.2007.

[11] Manualul este aprobat de Ministerul Educaţiei Naţionale, Cercetării şi Tineretului, prin Ordinul Ministrului Nr. 1561/73 din 23.07.2007.

cultural, național etc. Iar România, drept dovadă de aliniere la politica europeană, are manuale de istorie şi nu de istoria românilor sau, respectiv, a României. Numai că, situația aceasta poate fi privită şi ca un afront la identitatea națională.

Referitor la titlul manualelor, academicianul Dinu C. Giurescu[12] şi-a manifestat profunda indignare, spunând:

Şi, uite aşa, ne-am întors victorioşi la epoca fericită când Roller[13] coordona manualul „Istoria R.P.R."[14] – manual pentru învățământul mediu. „Fericita" epocă în care tinerii erau îndreptați şi îndrumați printr-un manual unic, la reinventarea istoriei potrivit cu noile interpretări de sorginte marxistă.

Mai este vreo diferență între atunci şi acum? Da, este, atunci era Istoria Republicii Populare Române, astăzi se numeşte Istorie – clasa a XII-a.

Cu îndreptățire ne întrebăm: a cui istorie?

În fapt, Istoria românilor a dispărut ca disciplină formativă în învățământul liceal. Tinerilor li se oferă o istorie care poate fi a oricui. Şi este aşa deoarece curricula este una singură pentru toate categoriile de şcoli.

Regresul este şi mai mare pentru că se renunță definitiv la studiul Istoriei ca disciplină fundamentală, pe cale de consecință şi la români şi a lor istorie ca materie de studiu. Este o hotărâre fenomenală acum, când ne apropiem de centenarul Marii Uniri!!![15]

b) Cea de-a doua observație e dată de pleiada de autori ai acestor manuale. Aceştia sunt cadre didactice consacrate în domeniul predării istoriei, fie el universitar sau liceal. Iar între ele găsim nume sonore, precum Ioan Scurtu sau Zoe Petre, pentru a da doar două exemple mai reprezentative. Aceste cadre didactice dețin competențele necesare în cercetarea şi predarea istoriei, de aceea nu ne îndoim de acribia lor ştiințifică şi didactică. Însă nu putem să nu vedem că marele eveniment al Marii Uniri din 1918 ocupă un spațiu relativ diferit de la un manual la altul, aceasta nefiind vina autorilor, ci a programei şcolare aprobate de Ministerul Educației Naționale.

c) În cele din urmă, a treia observație e dată de structura manualelor. Acestea, conform programei, conțin cinci teme majore: *I. Popoare şi spații istorice*, *II. Oameni, Societate şi Lumea ideilor*, *III. Statul şi Politica*, *IV. Relații internaționale* şi *V. Religia şi viața religioasă*. Din păcate, nu există o structură cronologică, aşa cum i-ar sta bine unui manual de istorie, ci una mai degrabă tematică şi bazată pe competențe.

2. Analiza manualelor

Spațiul alocat Marii Uniri, în conținutul manualelor, se află în capitolul III, numit *Statul şi Politica*. În cadrul acestui capitol se porneşte de la autonomiile locale din evul mediu până la România postdecembristă. Puține referiri despre unire, mai exact despre

[12] Dinu C. Giurescu (1927-2018), istoric, profesor şi academician român.

[13] Mihail Roller (1908-1950), istoric român marxist.

[14] *Istoria Republicii Populare Române*.

[15] Dinu C. Giurescu, *Pe cine supără istoria românilor?*, în Cotidianul.ro, 7 februarie 2016, https://www.cotidianul.ro/pe-cine-supara-istoria-romanilor/, accesat 13.06.2018.

recunoaşterea ei internaţională, se mai găsesc şi în capitolul IV, numit *Relaţii internaţionale*. Aşadar, ne vom apleca atenţia asupra relatării propriu-zise a realizării Unirii, prezentată în cadrul temei *Statul român modern: de la proiect politic la realizarea României Mari (secolele XVIII-XX)*, urmând manualele în ordinea aprobării lor de către minister.

Primul manual analizat este cel coordonat de Zoe Petre, unde, la tema amintită, după ce prezintă perioada lui Tudor Vladimirescu, a regulamentelor organice şi a domniilor regulamentare, revoluţiile din 1848, unirea Principatelor Române şi domnia lui Alexandru Ioan Cuza, se opreşte la *Regatul României. Carol I şi Ferdinand.* Aici, doar în cadrul unui paragraf se face referire la Unire:

La moartea lui Carol I, tronul va reveni, în absenţa urmaşilor direcţi, nepotului său de frate, Ferdinand (1914-1927). De numele său se leagă participarea României la Primul Război Mondial, care pentru români va căpăta caracterul unui război de întregire a neamului. În primăvara, respectiv toamna anului 1918, Sfatul Ţării de la Chişinău şi Consiliul Naţional Român din Bucovina hotărau unirea acestor provincii cu România. La 1 decembrie avea loc la Alba-Iulia Marea Adunare Naţională, care aproba în unanimitate rezoluţia Consiliului Naţional Român Central de unire a Transilvaniei cu România. Modificarea graniţelor statului român, consfinţită şi prin tratatele de pace semnate la sfârşitul războiului, a primit şi consacrarea constituţională prin adoptarea unei legi fundamentale în 1923.[16]

În afară de acest paragraf, acelaşi manual mai conţine şi o casetă cu o cronologie, prezentând date importante legate de Marea Unire, şi două efigii în medalion ale Regelui Ferdinand şi ale Reginei Maria.

Al doilea manual este scris de Magda Stan şi Cristian Vornicu. La aceeaşi temă se alocă un spaţiu de o pagină, chiar în cadrul unei subteme cu titlul *Constituirea statului naţional unitar român*:

Cadrul internaţional al Marii Uniri din 1918. Recunoaşterea dreptului popoarelor la autodeterminare (afirmat de preşedintele american W. Wilson în declaraţia *Cele 14 puncte*, la începutul anului 1918), prăbuşirea Imperiului Rus în urma revoluţiilor din 1917 si victoria Antanei au favorizat realizarea în 1918 a statului naţional unitar român. România a participat la Primul Război Mondial cu scopul desăvârşirii unităţii sale naţionale, proces îndeplinit în anul 1918 prin voinţa românilor din provinciile aflate până atunci sub stăpânire străină.

Unirea Basarabiei cu România. În anul 1917 s-au întemeiat, la Chişinău, Partidul Naţional Moldovenesc, Sfatul Ţării ca adunare reprezentativă în acest teritoriu, condus de Ion Inculeţ, şi Consiliul Directorilor, ca organ executiv. În decembrie 1917, Sfatul Ţării a proclamat autonomia Republicii Democratice Moldiveneşti, declarată independentă faţă de Rusia la 24 iaunuarie/6 februarie 1918. La 27 martie/9 aprilie 1918 Sfatul Ţării a votat la Chişinău unirea Basarabiei cu România.

Unire Bucovinei cu România. Bucovina s-a desprins de Imperiul Austro-Ungar în condiţiile destrămării acestuia în toamna anului 1918. Totodată, ea s-a confruntat cu

[16] Zoe Petre (coordonator), Carol Căpiţă, Ecaterina Stănescu, Ecaterina Lung, Ligia Livadă-Cadeschi, Alin Ciupală, Florin Ţurcanu, Laurenţiu Vlad, Sorin Andreescu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Corint Educaţional, Bucureşti, 2007, p. 89.

pretenții de anexare din partea Ucrainei, situație ce a necesitat intervenția armatei române în provincie, la solicitarea autorităților de la Cernăuți. În octombrie 1918 s-au format, la Cernăuți, Adunarea Constituantă şi Consiliul Național Român, în frunte cu Iancu Flondor. La 15/28 noiembrie 1918, Congresul General al Bucovinei (alcătuit din români, cât şi din reprezentanții altor naționalități) a proclamat unirea necondiționată a Bucovinei cu Regatul României.

Unirea Transilvaniei cu România. La 29 septembrie/12 octombrie 1918, Partidul Național Român din Transilvania, care şi-a reluat activitatea în 1918, a adoptat *Declarația de la Oradea*, prin care se proclama dreptul românilor la autodeterminare. Încercand salvarea Imperiului Austro-Ungar, împaratul Carol I de Habsburg a lansat, la 3/16 octombire 1918, manifestul *Către popoarele mele credincioase*, în care propunea reformarea statului pe baze federale, prin acordarea autonomiei provinciilor, printre care şi Transilvania. La 30 octombrie/12 noiembrie 1918 s-a format, la Arad, Consiliul Național Român Central (cu 6 membri din partea Partidului Național Român şi 6 membri din partea Partidului Social-Democrat din Transilvania). Negocierile purtate de Consiliul Național Român Central cu guvernul maghiar (noiembrie 1918) au eşuat, Ungaria propunând doar un statut de autonomie pentru Transilvania. În aceste condiții, s-a luat decizia convocării, la Alba Iulia, în data de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, a unei Mari Adunări Naționale, la care urma să se decidă viitorul provinciei. La eveniment au participat 1228 delegați aleşi prin vot universal si peste 100 000 de alți români veniți din Transilvania şi Banat. Adunarea a fost deschisă de Gh. Pop de Băseşti, unul dintre veteranii mişcării naționale româneşti din Transilvania. Rezoluția Unirii, adoptată de Adunare, a fost citită de Vasile Goldiş. Până la integrarea deplină în cadrul statului român, Transilvania a fost condusă de Marele Sfat Național, organ reprezentativ cu rol legislativ format din 250 de membri, şi Consiliul Dirigent, organ executiv, format din 15 membri, condus de Iuliu Maniu.

În plan internațional, noul statut politico-teritrial al României a fost recunoscut prin tratatele încheiate în cadrul Conferinței de pace de la Paris (1919-1920).[17]

Lecția mai este însoțită de extrase de documente, o hartă a României Mari şi o casetă cu repere cronologice.

Cel de-al treilea manual este scris de doi profesori craioveni, Valentin Bălutoiu şi Maria Grecu, fiind şi cel mai stufos şi amplu din cele studiate. Aici, lecția *Drumul de la proiect politic la realizarea României Mari* porneşte de la 1711 şi se încheie cu 1918. Unul din punctele lecției este şi România Mare:

România Mare. Realizarea României Mari prin unirea Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei cu Vechiul Regat a fost rezultatul acțiunii românilor în conjuctura favorabilă de la sfârşitului (sic!) Primului Război Mondial, când dispăreau de pe harta Europei, Imperiul Țarist şi cel Austro-Ungar. Unirea cu Regatul României a acestor teritorii a fost posibilă în contextul afirmării pe plan internațional a principiului autodeterminării şi a celui al naționalităților, promovate de cele „14 puncte" ale lui Woodrow Wilson. Aplicarea acestor principii de către români s-a realizat în mod diferențiat de la o pro-

[17] Magda Stan, Cristian Vornicu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Niculescu, Bucureşti, 2007, p. 71.

vincie la alta în etape gândite realist şi realizate treptat de la autonomie la Independenţă naţională şi apoi la unirea cu România.

Străvechi pământ românesc, Basarabia, anexată Rusiei ţariste în 1812, a fost primul teritoriu a cărui populaţie majoritar românească a hotărât unirea sa cu Vechiul Regat. Una din primele expresii ale manifestării identităţii de sine a fost formarea Partidului Naţional Moldovenesc în martie 1917, care s-a aflat în fruntea mişcării pentru autonomie, Presiunea Moscovei şi a Kievului (Ucraina dorea încorporarea Basarabiei) au evidenţiat necesitatea coordonării luptei pentru Unire. În octombrie 1917, s-a constituit Sfatul Ţării, organ reprezentativ al Basarabiei, care a hotărât Independenţa Republicii Democratice Moldoveneşti la 24 ianuarie 1918. Ultima etapă a autodeterminării Basarabiei, Unirea s-a realizat la 27 martie 1918, când Sfaul Ţării a hotarât unirea cu România prin „puterea dreptului istoric şi a dreptului de neam".

Bucovina, anexată prin Convenţia de la Constantinopol din 7 mai 1775 Imperiului Habsburgic, şi care din 1867 a făcut parte din monarhia bicefală, a cunoscut mai multe piedici în lupta pentru unire: repetatele ocupaţii ruseşti şi existenţa unor curente unioniste cu Viena sau Keiv. Mişcarea unionistă bucovineană s-a desfăşurat pe mai multe scene, cea locală, în Bucovina, şi în Vechiul Regat şi a crescut în vigoare odată cu crearea cadrului favorabil. Deputaţii români din parlamentul de la Viena au constituit Consiliul Naţional Român din Bucovina care şi-a asumat rolul de Adunare Constituantă, hotărând la 31 octombrie/12 noiembrie 1918 crearea unui guvern, condus de Iancu Flondor. A fost convocat Congresul General al Bucovinei care la 15/28 noiembrie 1918 a hotărât „unirea necondiţionată şi pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuş, Colacin şi Nistru cu Regatul României".

În Transilvania, mişcarea pentru autodeterminare s-a bucurat de adeziunea unanimă a populaţiei româneşti. Românii şi-au anunţat oficial hotărârea de autodeterminare prin „Declaraţia de la Oradea" din 29 septembrie 1918, elaborată de cele două partide P.N.R. şi P.S.D., care şi-au reluat oficial activitatea. Aceasta era o declaraţie de principii în care se găsesc principalele componente ale conceptului wilsonian de autodeterminare pe baza principiului autodeterminării. Declaraţia a fost citită în Parlamentul de la Budapesta şi a căpătat valoarea unei declaraţii de Independenţă. În octombrie 1918 se constituia Consiliul Naţional Român Central, care a devenit centrul de coordonare al mişcării naţionale.

În ziua de 1 decembrie 1918 a avut loc o manifestare cu caracter plebiscitar şi democratic la Alba Iulia, locul ales pentru desfăşurarea adunării era încărcat de amintiri istorice, prima unire a lui Mihai Viteazul şi martiriul lui Horea şi Cloşca. Adunarea Naţională de la Alba Iulia a decis unirea Transilvaniei cu România. Decizia de unire a fost însoţită şi de un program de reformare ce a vizat dezvoltarea ulterioară a ţării.

La 29 decembrie 1919, primul Parlament al României Mari a votat legile prin care era ratificată unirea Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei cu România.

La 15 octombrie 1922 la Alba Iulia a avut loc încoronarea regelui Ferdinand I şi a reginei Maria ca suverani ai României Mari.[18]

[18] Valentin Băluţoiu, Maria Grecu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 2007, pp. 162-163.

Lecția este însoțită de referințe precum citate din documente, fotografii, dar şi anexe despre unificarea administrativă şi politică şi, respectiv, recunoaşterea internațională a Marii Uniri.

Manualul al patrulea este scris de un colectiv de şapte autori, cap de listă fiind Ioan Scurtu, şi conține lecția *Realizarea României Mari (1916-1918)*, în care se alocă patru pagini acestei teme. Primele două pagini se ocupă de participarea României la primul război mondial, iar următoarele două de înfăptuirea României Mari:

Înfăptuirea Marii Unirii (sic!). Două procese istorice, greu de prevăzut la începutul războiului, au oferit românilor şansa realizării Marii Uniri: prăbuşirea regimului autocratic țarist, urmată de instaurarea puterii bolşevice şi destrămarea monarhiei austro-ungare.

Unirea Basarabiei. În contextul evenimentelor politice, haosul care se instalase la est de Prut punea în pericol securitatea spațiului basarabean unde se aflau depozite ale armatei române şi căi de comunicație prin care soseau munițiile şi materialele de război furnizate de Antanta.

Partidul Național Moldovenesc, constituit la 3 aprilie 1917, a preluat conducerea mişcării de emancipare națională din Basarabia. Marele congres al ostaşilor moldoveni întrunit la Chişinău (2-7 noiembrie 1917) a proclamat autonomia provinciei. Au avut loc alegeri generale pentru Sfatul Țării. Acesta a proclamat la 2/15 decembrie 1917, Republica Democratică Moldovenească, menținând-o pentru moment ca stat autonom în cadrul Republicii Federative Ruse şi a numit ca organ executiv Consiliul Directorilor.

Forțele bolşevice amenințau să ia puterea la Chişinău, iar trupele dezorganizate care se retrăgeau de pe front puneau în pericol stabilitatea din zonă. La solicitarea Sfatului Țării, patru divizii ale armatei române au intervenit şi au restabilit ordinea. Guvernul sovietic a decis ruperea relațiilor diplomatice cu România. La 24 ianuarie/6 februarie 1918 a fost proclamată independența Republicii Democratice Moldoveneşti, iar peste două luni, la 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării a votat *Declarația de Unire a Basarabiei cu România*. Prim-ministrul României, Al. Marghiloman, invitat la Chişinău de Sfatul Țării a luat act în numele poporului român şi a regelui Ferdinand I, de această decizie.

Unirea Bucovinei. În toamna anului 1918 Bucovina era amenințată cu divizarea. Curtea de la Viena urmărea să anexeze partea de nord a Bucovinei la Galiția. Ucraina dorea să înregistreze teritoriul dintre Nistru şi Prut şi chiar unele teritorii dintre Prut şi Siret, inițiativă susținută de ucrainienii din provincie organizați în formațiuni paramilitare. Unii membri ai grupului parlamentarilor români de la Viena pledau pentru un stat bucovinean autonom în cadrul unui imperiu federalizat. Ziarul *„Glasul Bucovinei"* condus de Sextil Puşcariu exprima, la 22 octombrie 1918, intenția românilor bucovineni *„ca împreună cu frații noştri din Transilvania şi din Ungaria, cu care ne găsim în aceeaşi situație, să ne plăsmuim viitorul care ne convine nouă în cadrul românismului"*. Adunarea Constituantă a Românilor din Bucovina întrunită la Cernăuți în ziua de 14/27 octombrie 1918 a declarat *„în numele suveranității naționale"*, *„unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări româneşti într-un stat național independent"*. A fost ales Consiliul Național Român condus de un comitet executiv constituit de Iancu Flondor.

Guvernul bucovinean constituit a convocat Congresul General al Bucovinei, la care au participat reprezentanții românilor şi ai minorităților naționale. La 15/28 noiembrie Congresul a votat *unirea necondiționată* a Bucovinei cu Regatul României.

Unirea Transilvaniei. După retragerea armatei române din teritoriile eliberate în 1916, autoritățile maghiare au luat măsuri represive extrem de dure contra populației româneşti. Efectul a constat în radicalizarea mişcării de emancipare națională exprimată prin intenții iredentiste față de imperiu şi de unirea cu România.

Propunerea de federalizare a statului în şase regate autonome, adresată de împăratul Carol I de Habsburg prin Manifestul *„Către popoarele mele credincioase"* (3/16 octombrie 1918), nu putea fi acceptată. Ca urmare, activitatea politică a românilor s-a intensificat. *Declarația* adoptată de Partidul Național Român la Oradea echivala cu o adevărată proclamare a independenței. Citită de Alexandru Vaida Voievod în Parlamentul de la Budapesta a fost întâmpinată cu ostilitate de deputații maghiari. La Viena Iuliu Maniu prelua comanda trupelor române din armata austro-ungară (circa 60.000 militari), devenite singurele forțe de ordine în capitala imperiului.

La Arad s-au pus bazele, la 18/31 octombrie 1918, Consiliului Național Român Central, format din 6 reprezentanți ai PNR şi 6 ai PSD. Acesta a preluat conducerea luptei de eliberare națională şi a cerut, printr-o notă ultimativă adresată guvernului magiar la 9 noiembrie 1918, *„întreaga putere de guvernare"*. Tratativele desfăşurate la Arad de C.N.C.R. cu reprezentanții guvernului de la Budapesta au eşuat pentru că aceştia ofereau Transilvaniei doar autonomia. În ziua de 7 noiembrie a fost lansat manifestul *„Istoria ne cheamă la fapte"*, care anunța convocarea Adunării Naționale a Românilor la Alba Iulia, pentru 18 noiembrie/1 decembrie 1918.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia au participat 1228 de delegați aleşi de circumscripțiile electorale şi de toate organizațiile românilor din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş. Paralel, pe platoul din fața cetății medievale, peste 100.000 de români veniți din întreaga Transilvanie aşteptau decizia care trebuia să le anunțe unirea cu România, pentru care delegații fuseseră împuterniciți să voteze.

Prezidată de Gheorghe Pop de Băseşti, adunarea a ascultat raportul politic prezidat de Vasile Goldiş şi a adoptat, într-o atmosferă de entuziasm general, *Rezoluția de unire*. În primul său articol aceasta proclama: *„Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie 1918, decretează unirea acelor români şi a tututor teritoriilor locuite de dânşii cu România"*. Erau totodată formulate cerințe referitoare la respectarea drepturilor pentru minorități naționale, democratizarea vieții politice prin introducerea votului universal, înfăptuirea unei reforme agrare radicale şi legislație muncitorească după modelul statelor industrializate din Apus etc.

Până la întrunirea Constituantei României, aceste teritorii erau administrate de două instituții politice: Marele Sfat Național ca for legislativ şi Consiliul Dirigent ca for executiv, în frunte cu Iuliu Maniu.

Decizia de unire a aparținut națiunii române care a profitat de condițiile de la sfârşitul războiului pentru a-şi afirma dreptul la existență liberă în interiorul aceloraşi granițe. Forma de realizare a fost cea democratică. Participarea României la război

alături de Antanta a avut un rol hotărâtor în recunoaşterea actelor de unire înfăptuite în anul 1918.[19]

Lecţia conţine şi două portrete – Ion Inculeţ şi Iuliu Maniu –, două efigii – Regele Ferdinand şi Regina Maria –, harta României Mari în efigie şi o fotografie cu mormântul Eroului Necunoscut din parcul Carol din Bucureşti. De asemenea, mai găsim o hartă a României în Primul Război Mondial şi cinci extrase de documente.

Al cincilea manual este coordonat de Alexandru Barnea. Subiectul nostru este inclus în lecţia *Consolidarea statală. Marea Unire de la 1918*, dar evenimentul nu ocupă decât un paragraf:

Şi dacă afirmăm că anul 1918 este considerat momentul de vârf al naţiunii române, acesta nu este numai meritul efortului militar, relativizat de ofensiva germano-austro-ungară, de prăbuşirea Austro-Ungariei sau a frontului estic prin ieşirea Rusiei din război, ci mai ales rodul voinţei populare. Căci Marea Unire era în egală măsură dorinţa românilor din Basarabia, Bucovina şi Transilvania. Beneficiind de contextul favorabil de la sfârşitul imperiilor ţarist şi otoman, adunări reprezentative ale românilor de la Chişinău, Cernăuţi şi Alba Iulia au decis unirea cu ţara. Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a reprezentat astfel, în egală măsură, o încununare a voinţei politice, dar şi un răspuns dat aspiraţiei manifeste a poporului român.[20]

Lecţia mai conţine trei extrase de documente şi trei fotografii: constituirea Societăţii Academice Române, Actul Unirii şi Stema României Mari din 1921.

Penultimul manual, *al şaselea*, îl are pe profesorul Ioan Scurtu, de data aceasta, drept coordonator. Aici, la lecţia *Statul român modern, de la independenţă la Marea Unire*, se alocă un spaţiu de aproape două pagini pentru *Marea Unire din 1918*, după ce, în prealabil, se prezintă modernizarea României şi războiul pentru întregirea naţională (1916-1918):

Contextul european. România şi-a desăvârşit unitatea teritorială în 1918, când au apărut condiţiile favorabile desfăşurării acestui proces: afirmarea ideii de autodeterminare a popoarelor ca urmare a Revoluţiei din Rusia (octombrie 1917) şi publicării celor „14 puncte", redactate de preşedintele american Wilson (ianuarie 1918); declanşarea proceselor revoluţionare la Viena şi Budapesta în toamna anului 1918; respingerea de către popoarele oprimate a încercării împăratului Carol I de federalizare a Imperiului Austro-Ungar într-o formulă confederativă. Eforturile diplomatice şi militare ale României s-au împletit cu acţiunile populaţiei din Basarabia, Bucovina şi Transilvania, realizându-se Marea Unire din 1918.

Unirea Basarabiei. Lupta de emancipare naţională a românilor din Basarabia s-a amplificat în 1917, pe fondul prăbuşirii ţarismului şi al afirmării ideii de autodeperminare. Ea s-a coagulat în jurul Partidului Naţional Moldovenesc (creat în aprilie 1917), al cărui program milita pentru autonomia Basarabiei.

În septembrie 1917 a avut loc Congresul soldaţilor moldoveni, care a proclamat autonomia Basarabiei şi a hotărât alegerea unui parlament, numit Sfatul Ţării. Întrunit

[19] Ioan Scurtu, Florentina Dondorici, Elena Emilia Lica, Emil Poamă, Vasile Ionescu, Octavian Osanu, Relu Stoica, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Gimnasium, 2007, pp. 90-91.

[20] Alexandru Barnea (coordonator), Vasile Manea, Eugen Palade, Bogdan Teodorescu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Corint, Bucureşti, 2007, p. 69.

sub preşedinţia lui Ion Inculeţ, acesta a adoptat la 2 decembrie 1917 o declaraţie prin care se proclama Republica Democratică Moldovenească, în componenţa Republicii Federative Democratice Ruse; s-a constituit Consiliul Director, ca organ al puterii executive, în frunte cu Petre Erhan. Dezordinea provocată de soldaţii ruşi a determinat autorităţile de la Chişinău să ceară sprijinul guvernului de la Iaşi, care a trimis două divizii de infanterie pentru restabilirea ordinii.

La 24 ianuarie 1918, într-un cadru plebiscitar, parlamentul a proclamat independenţa Republicii Democratice Moldoveneşti faţă de Rusia. În ziua de 27 martie 1918, Sfatul Ţării a adoptat Declaraţia de unire a Basarabiei cu România, salutată de populaţie.

Unirea Bucovinei. În toamna anului 1918, în contextul în care Ucraina şi habsburgii revendicau, separat, Bucovina, fruntaşii mişcării naţionale a românilor din acest ţinut au trecut la acţiuni energice. Sextil Puşcariu a editat ziarul „Glasul Bucovinei", care a influenţat puternic conştiinţa colectivă. La 14/27 octombrie 1918, s-au pus bazele Adunării Constituante, prezidată de Iancu Flondor. S-a înfiinţat un Consiliu Naţional în frunte cu Ion Nistor, care urma să coordoneze acţiunea pentru unirea Bucovinei cu România.

Ultranaţionaliştii ucraineni urmăreau să realizeze Ucraina Mare, care să înglobeze şi Bucovina, recurgând la numeroase acte de violenţă împotriva românilor. În aceste condiţii, Consiliul Naţional Român a cerut sprijinul militar al guvernului român, care a trimis în zonă o divizie. La 15/28 noiembrie 1918 s-au desfăşurat lucrările Congresului General al Bucovinei, care a votat în unanimitate *„unirea necondiţionată şi pentru vecie"* a Bucovinei cu România.

Unirea Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului. În cursul anului 1918, pe fondul înfrângerilor de pe front suferite de Imperiul Austro-Ungar, s-a intensificat lupta popoarelor pentru autodeterminare naţională. În acest context, mişcarea naţională a românilor din Transilvania s-a radicalizat. Astfel, la 29 septembrie/12 octombrie 1918, Partidul Naţional Român a adoptat *Declaraţia de la Oradea*, prin care se afirma că naţiunea română este hotărâtă să-şi asigure *„aşezarea ei printre naţiunile libere"*. Acest document a fost prezentat în parlamentul de la Budapesta, la 5/18 octombrie 1918 de către deputatul Alexandru Vaida-Voevod. Contextul extern era favorabil, căci revoluţiile izbucnite în 1918 la Budapesta şi la Viena au grăbit destrămarea Asutro-Ungariei.

La 30 octombrie/12 noiembrie 1918, s-a constituit Consiliul Naţional Român Central (din şase reprezentanţi ai Partidului Naţional Român şi şase ai Partidului Social-Democrat) cu sediul la Arad, care a devenit reprezentantul aspiraţiilor naţionale ale românilor. La jumătatea lunii noiembrie 1918, o delegaţie guvernamentală maghiară a sosit la Arad şi a purtat discuţii cu reprezentanţii Consiliului Naţional Român Central, propunând menţinerea Transilvaniei (căreia i se acorda autonomia administrativă) în cadrul Ungariei. Propunerea a fost respinsă, Iuliu Maniu declarând categoric că dorinţa românilor era „despăţirea totală" de Ungaria. Lupta naţională a fost susţinută de importante organe de presă, ca: *Românul*, *Drapelul*, *Glasul Ardealului*, *Adevărul*, *Gazeta poporului*, *Telegraful român*, *Unirea* etc. Consiliul Naţional Român Central a trecut la

pregătirea adunării care să confirme pe calea plebiscitară voința românilor din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş. Manifestul *Către popoarele lumii*, adresat la 5/18 noiembrie lumii civilizate reliefa că unirea Transilvaniei cu România era dorința întregii națiuni române.

La 18 noiembrie/1 decembrie 1918, Marea Adunare Națională, întrunită la Alba Iulia, formată din 1.228 de delegați, a votat Rezoluția privind unirea Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România, prezentată de Vasile Goldiş. Evenimentul a fost salutat de cei peste 100.000 de cetățeni veniți la Alba Iulia, precum şi de întregul neam românesc.

Anul 1918 s-a înscris în istoria românilor ca un moment de referință, întrucât s-a constituit statul național unitar, care avea să fie recunoscut şi pe plan internațional prin tratatele de pace din cadrul Sistemului de la Versailles din 1919-1920.[21]

Lecția conține şi extrase de documente, fotografii – Regele Ferdinand I, Ion Inculeț şi Vasile Goldiş – şi repere cronologice.

Ultimul manual studiat, *al şaptelea*, este scris de Felicia Adăscăliței şi Liviu Lazăr. Acesta alocă trei pagini Unirii, prezentând-o în cadrul unei lecții numite *Statul Național Unitar Român*. Este cel mai amplu text despre Unire, lecția fiind împărțită în trei subpuncte, prezentarea fiind una schematică şi uşor de asimilat:

Contextul înfăptuirii Unirii

Anul 1918 reprezintă în istoria poporului român anul triumfului idealului național. Acest proces istoric, desfăşurat în întreg spațiul de locuire românesc, a înregistrat puternice manifestări în 1784, 1821, 1848-1849. A avut apoi ca evenimente cardinale. Unirea Moldovei şi Munteniei în 1859, proclamarea independenței României şi adunările reprezentative, democratic alese ale românilor din teritoriile aflate sub stăpânirea străină de la Chişinău, Cernăuți şi Alba Iulia.

Organizați în state separate din punct de vedere politic, amenințați mereu de expansiunea vecinilor mai puternici, românii şi-au păstrat întotdeauna conştiința că aparțin aceluiaşi popor, că au aceeaşi geneză.

Primul Război Mondial a constituit ocazia formării României Mari. Nu victoriile militare au stat la temelia statului național român, ci actul de voință al națiunii române. Sacrificiile ei în campania anilor 1916-1917 au fost răsplătite de izbânda idealului național, în condițiile prăbuşirii autocrației țariste şi a destrămării monarhiei austro-ungare, precum şi al afirmării dreptului popoarelor la autodeterminare pe baza principiului naționalităților.

Înfăptuirea Unirii. Unirea teritoriilor româneşti cu România în 1918 a urmat trei etape: autonomia, independența şi unirea.

Autonomia

* Basarabia

La începutul lunii aprilie 1917, s-a format la Chişinău Partidul Național Moldovenesc, al cărui preşedinte a fost ales Vasile Stroescu. Partidul şi-a înscris în programul său ca obiectiv principal obținerea autonomiei Basarabiei. Organul de presă al partidului

[21] Ioan Scurtu (coordonator), Constantin Dincă, Nicolae Cristea, Marian Curculescu, Aurel Constantin Soare, *Istoria*, Clasa a XII-a, Editura Economică Preuniversitaria, Bucureşti, 2007, pp. 81-83.

era *Cuvântul Moldovenesc* condus de către Onisifor Ghibu. La 8 octombrie 1917, Congresul ostaşilor moldoveni întrunit la Chişinău a proclamat autonomia Basarabiei.

În 2-6 noiembrie 1917 a avut loc Congresul de constituire al *Sfatului Ţării*, organismul coordonator al luptei pentru unire, ales pe baze democratice. Sfatul Ţării era condus de Ion Inculeţ şi avea ca organ executiv Consiliul Directorilor Generali (un guvern, condus de Petre Erhan). La 2 decembrie 1917, acest organism de conducere a proclamat *Republica Democratică Moldovenească*. Primul preşedinte al acesteia a fost ales Ion Inculeţ, iar puterea executivă a fost preluată de către guvern.

* Bucovina

Românii din acest teritoriu românesc s-au integrat luptei popoarelor din Imperiul Austro-ungar pentru autodeterminare. În octombrie 1918, deputaţii români din Parlamentul de la Viena au constituit Consiliul Naţional Român, condus de Constantin Iosipescu Grecul şi George Grigorovici. La 9 octombrie 1918 Consiliul Naţional Român a cerut, în numele naţiunii, dreptul la autodeterminare şi a exprimat dorinţa de secesiune. Următoarea etapă a fost constituirea la 14/27 octombrie 1918 a Adunării Constituante a Bucovinei, din care făceau parte reprezentanţi ai locuitorilor, în majoritate români. Preşedinte al acestui organism a fost ales Iancu Flondor. Adunarea Constituantă a hotărât unirea Bucovinei cu celelalte provincii româneşti din imperiu într-un stat naţional. S-a format şi un Consiliu Naţional ca organ reprezentativ.

* Transilvania

În cursul anului 1918, monarhia habsburgică a fost supusă presiunii luptei popoarelor pentru autodeterminare. Congresul naţiunilor din imperiu, desfăşurat în aprilie 1918 la Roma, adoptase hotărârea fiecăreia dintre acestea de a se constitui în stat naţional independent sau de a se uni cu statul său naţional existent. În aceste condiţii, la 29 septembrie/12 octombrie 1918, reprezentanţii Partidului Naţional Român întruniţi la Oradea au adoptat o *Declaraţie* în care proclamau libertatea naţiunii, separarea politică de Ungaria şi asumarea suveranităţii în teriroriul naţional. Alexandru Vaida Voevod a prezentat această *Declaraţie de autodeterminare* în Parlamentul Ungariei la 18 noiembrie 1918.

Independenţa

* Basarabia

Consiliul Directorilor Generali, confruntat cu dezordinile şi distrugerile provocate de trupele ruseşti în retragere şi cu încercările bolşevicilor de a prelua puterea în teritoriu, a solicitat sprijinul militar al guvernului român. La 12 ianuarie 1918, armata română a trecut Prutul şi a restabilit ordinea în Basarabia.

La 23-24 ianuarie 1918, Sfatul Ţării întrunit la Chişinău, a proclamat *independenţa* Republicii Democratice Moldoveneşti şi separarea ei de Republica Federativă Rusă.

* Bucovina

În acest teritoriu românesc au început să pătrundă trupe ucrainene cu scopul de a-l ocupa şi alipi Ucrainei. În aceste condiţii, Consiliul Naţional Român a solicitat sprijinul armatei române. Armata română a intervenit pentru a restabili ordinea. La 12 noiembrie, Consiliul Naţional Român a stabilit instituţiile Bucovinei.

* Transilvania

Pentru coordonarea acţiunilor mişcării naţionale, la 30-31 octombrie 1918 s-a constituit la Arad *Consiliul Naţional Român Central*, format din 6 reprezentanţi ai Partidului Social Democrat şi 6 reprezentanţi ai Partidului Naţional Român. C.N.C.R. a publicat la 6 noiembrie 1918 manifestul „Către naţiunea română", în care erau argumentate drepturile românilor din teritoriile ce aparţineau atunci Ungariei, la autodeterminare.

La 9-10 noiembrie, C.N.C.R. a adresat guvernului maghiar o notă ultimativă, prin care cerea întreaga putere de guvernare. Guvernul maghiar a trimis o delegaţie pentru tratative. Acestea s-au desfăşurat la Arad în zilele de 13-14 noiembrie 1918. Tratativele au eşuat deoarece maghiarii recunoşteau doar autonomia Transilvaniei ţi nu separarea definitivă de Ungaria.

Unirea

* Basarabia

La 27 martie 1918, Sfatul Ţării a votat unirea Basarabiei cu România. La 22 aprilie 1918, regele Ferdinand semna decretul de promulgare a Actului Unirii Basarabiei du România. Pentru administrarea provizorie a Basarabiei a fost desemnat Consiliul Directorilor, până la preluarea acesteia de către guvernul de la Bucureşti.

* Bucovina

La 28 noiembrie 1918 au început lucrările Congresului General al Bucovinei. Preşedintele Congresului a fost ales Iancu Flondor, care a dat citire Moţiunii prin care se hotăra „*Unirea necondiţionată şi pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare, cu Regatul României.*"

* Transilvania

C.N.C.R. a publicat la 7 noiembrie 1918 textul convocării la Alba Iulia a Adunării Naţionale a Românilor. La 1 decembrie 1918 s-a desfăşurat Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, la care au participat 1228 de delegaţi şi peste 100000 de persoane. Adunarea a fost deschisă de către Gheorghe Pop de Băseşti, iar Rezoluţia Unirii a fost prezentată de Vasile Goldiş. Adunarea Naţională de la Alba Iulia a adoptat rezoluţia care în primul său articol a proclama „*Unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România*". Pentru conducerea Transilvaniei până la integrarea sa definitivă în statul român s-au format: *Marele Sfat Naţional* cu rol legislativ şi *Consiliul Dirigent*, forul executiv.

La 24 decembrie 1918, regele Ferdinand a emis decretul de unire.

Consecinţele Unirii. La 1 decembrie 1918 s-au pus bazele statului naţional unitar român, prin unirea provinciilor româneşti aflate sub dominaţie străină, motiv pentru care, această zi este şi Ziua Naţională a României.

Noua Românie se deosebea în chip fundamental de cea existentă înainte de 1914. Crescuse în primul rând ca întindere, ajungând prin înglobarea Transilvaniei, Banatului, Basarabiei şi Bucovinei de la 137.000 km^2 la 295.049 km^2. Din punct de vedere demografic, vechea unitate etnică era înlocuită cu o situaţie nouă, în care alături de români coexistau şi un procent însemnat de alte naţionalităţi. Conform statisticii din 1930, România Mare avea în acel an o populaţie de 18 057 028 locuitori, din care 71,9% români.

După 1918, România şi-a pierdut caracterul de ţară de imigraţie, numărul celor care plecau definitiv depăşindu-l acum pe al celor care veneau să se stabilească.

Din punct de vedere social, absorbirea noilor provincii nu a modificat în chip substanțial structura populației: în 1930 populația rurală reprezenta 78,9%, cea urbană 20,1%.

Reformele din anii 1917-1923 au schimbat în chip radical vechile structuri sociale şi politice, dând naştere din punct de vedere instituțional, unei Românii noi. În 1917 regele Ferdinand a semnat decretul privind reforma agragă şi pe cel referitor la abolirea sistemului electorar cenzitar şi introducerea votului universal. Diferitele prevederi ale reformei agrare s-au legiferat apoi în 1918-1920, până la votarea definitivă a legii agrare în 1921, care desființa practic marea proprietate, transformând România într-o țară de mici proprietari. Primele alegeri organizate pe baza sufragiului universal au avut loc în 1919. Reforma agrară lichidase puterea economică a marii moşierimi, iar reforma electorală spărgea monopolul ei politic.[22]

Lecția este însoțită de extrase de documente, extrase din cărți, o hartă a României Mari dar şi câteva fotografii cu Ion Inculeț, Adunarea Națională de la Alba Iulia şi Vasile Goldiş.

Concluzii

Unele manuale alocă spațiu de la o pagină (Magda Stan şi Cristian Vornicu, Valentin Bălușoiu şi Maria Grecu) la două (Ioan Scurtu, în ambele manuale) sau chiar trei pagini (Felicia Adăscăliței şi Liviu Lazăr), în timp ce altele se mulțumesc doar să amintească Unirea, ca un fapt în sine (cele coordonate de Zoe Petre sau Alexandru Barnea). Deşi este de o semnificație covârşitoare în istoria modernă a României, programa nu-i acordă atâta importanță pe cât ar merita să aibă. Dar, felul cum este prezentată în manuale ține exclusiv de optica şi economia spațiului în viziunea autorilor.

De asemenea, unele manuale dau detalii cu date istorice sau nume, în timp ce altele nu fac asta. Cei mai des întâlniți sunt Ion Inculeț, Iancu Flondor, Vasile Goldiş şi Regele Ferdinand I.

Apoi, prin inserarea de casete cu extrase din documente sau citate din cărți, autorii vor să ducă cititorii la izvoare şi surse primare, punându-le la dispoziție ceea ce este important de reținut.

Aşadar, studiind cele şapte manuale de istorie de clasa a XII-a, putem constata că, deşi nu ocupă un spațiu amplu, Marea Unire are un loc al ei în istoria şi istoriografia română. De asemenea, manualele de istorie pot trezi interesul elevilor pentru aprofundarea temei, prin sursele bibliografice selectate de autori, sau prin continuarea de cursuri universitare de profil. Astfel că, Marea Unire, fapt istoric de la care se aniversează un centenar, rămâne un eveniment ce înglobează eforturi militare, diplomatice, religioase, culturale, economice, dar şi educaționale. Iar o educație sănătoasă şi chiar patriotică, ca să ne amintim de vorba istoricului Ioan Scurtu, nu se poate face fără identitatea de neam şi de limbă.

[22] Felicia Adăscăliței, Liviu Lazăr, *Istorie*, Manual pentru ciclul superior al liceului – clasa a XII-a, toate filierele, profilurile şi specializările şi calificările profesionale şi clasa a XIII-a, filiera tehnologică, ruta progresivă de calificare profesională, Editura Corvin, Deva, 2007, pp. 120-123.

ROLUL ARHITECTURII ÎN VALORIZAREA ŞI ETERNIZAREA MEMORIEI EROILOR NEAMULUI CĂZUȚI PE CÂMPURILE DE LUPTĂ ALE RĂZBOIULUI REÎNTREGIRII NEAMULUI

Elena Otilia Tărîță Cîmpeanu

Primul Război Mondial a marcat profund istoria modernă şi evoluția Europei, prin amploarea, implicațiile şi consecințele sale. Pentru România, urmările au fost devastatoare atât în plan uman cât şi material, dar sacrificiul sutelor de mii de eroi români nu a fost în zadar. Cu sângele lor a fost scris actul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, când România a cunoscut cea mai mare întindere teritorială din istoria sa.

Pentru cinstirea memoriei eroilor au fost ridicate o serie de monumente comemorative de război, devenite simboluri ale unității naționale. Astfel, Mausoleul şi Mormântul Eroului Necunoscut din Parcul Carol, Mausoleele de la Mărăşti şi Mărăşeşti, Crucea Eroilor Neamului de pe muntele Caraiman şi Arcul de Triumf, alături de Catedrala Încoronării de la Alba-Iulia, fiind printre cele mai valoroase opere de arhitectură şi de artă plastică ce pun în valoare eroismul românesc şi unitatea de neam.

Arcul de Triumf – Bucureşti. În Bucureşti au fost ridicate mai multe Arcuri de Triumf, cu existență temporară, în 1846 – în onoarea vizitei domnitorului Moldovei, Mihail Sturdza, în 1877 în onoarea Regelui Carol I întors de pe câmpul de luptă, în 1878 – pentru a marca victoria României în Războiul de Independență, în 1906 – la jubileul celor 40 ani de domnie ai Regelui Carol I şi în 1918, la revenirea familiei regale române din exilul de la Iaşi.

În 1922, în contextul încoronării Regelui Ferdinand I şi a Reginei Maria ca suverani ai României Mari, comisia pentru organizarea serbărilor încoronării a apelat la serviciile arhitectului Petre Antonescu pentru a construi un nou Arc de Triumf, pe şoseaua Kiseleff. Arcul de Triumf, cu schelet din beton armat şi basoreliefuri exterioare realizate din ipsos, a fost în centrul serbărilor de încoronare, dar, în timp, s-a degradat din cauza intemperiilor.

Prin 1932, situația deplorabilă a Arcului de Triumf a revenit în atenția opiniei publice şi primăria Bucureştiului a decis înlocuirea basoreliefurilor din stuc cu unele mult mai rezistente, din piatră sau marmură de Ruşchița.

La subscripția publică, lansată în 1935, de edificare a Arcului de Triumf au contribuit cu donații, de peste 7 milioane de lei, populația şi numeroase asociații şi societăți ale foştilor combatanți din Primul Război Mondial.

Un an mai târziu, a fost construit monumentul din granit de Deva, în stil clasic, după modelul marelui Arc de Triumf de la Paris. Arcul este un paralelipiped, cu o lungime de 11 metri, o lățime de 9,5 metri şi o înălțime de 27 de metri, iar bolta este spriji-

nită pe doi stâlpi cu scări interioare care duc spre terasă. Arhitectul Petre Antonescu a cerut artiştilor pe care i-a cooptat la lucrări, Constantin Baraschi, Alexandru Călinescu, Mac Constantinescu, Ion Jalea, Dimitrie Paciurea şi Costin Petrescu, toţi nume cunoscute în perioada interbelică, să dea monumentului o notă mult mai sobră.

sursa: http://bestofromania.eu – foto 1922

Pe faţada sudică, sculptorii Mac Constantinescu şi Constantin Baraschi au realizat câte o reprezentare simbolică a *Victoriei,* iar pe faţada de nord au fost plasate alegoriile *Bărbăţie* de Ion Jalea, *Credinţă* de Constantin Baraschi, şi alte două *Victorii* create de Cornel Medrea şi Dimitrie Onofrei.

Ceremonia inaugurării a avut loc la 1 decembrie 1936, când se împlineau 18 ani de la Unirea Transilvaniei cu România, în prezenţa Regelui Carol al II-lea, a mamei sale, Regina Maria, a prinţului moştenitor Mihai, a membrilor guvernului României şi a numeroşi invitaţi de onoare din ţară şi din străinătate.

După instalarea regimului comunist, Arcul de Triumf a fost afectat prin scoaterea de pe părţile laterale a celor două texte ale proclamaţiilor Regelui Ferdinand către ţară, scrise cu ocazia intrării României în războiul de întregire şi cu prilejul încoronării de la Alba-Iulia din 1922, şi prin scoaterea de pe frontispicii a efigiilor Regelui Ferdinand şi a Reginei Maria, substituite de două mari flori de piatră. După anul 1989, florile de piatră au fost înlocuite cu două medalioane din bronz care înfăţişează chipurile Regelui Ferdinand şi al Reginei Maria.

sursa: http://stiri.tvr.ro

Astăzi, Arcul de Triumf este unul din simbolurile Bucureştiului şi o atracţie turistică importantă. În spaţiile scărilor interioare şi în sala de pe terasă este adăpostit un mic muzeu, care poate fi vizitat cu anumite ocazii speciale, cu patru expoziţii permanente: *Marele Război al Reîntregirii Neamului*, *Heraldica Marilor Familii Boiereşti*, *Arcul de Triumf în Imagini* şi *Marea Unire de la 1918*.

Crucea Eroilor Neamului de pe Caraiman. Opera a fost construită între anii 1926-1928, pentru a cinsti memoria eroilor căzuţi la datorie în Primul Război Mondial, în luptele împotriva armatelor Puterilor Centrale. Crucea a fost înălţată la iniţiativa Reginei Maria şi a Regelui Ferdinand I al României, cu scopul de a fi văzută de la o distanţă cât mai mare. Impunătorul monument este situat în şaua masivului Caraiman, chiar pe marginea abruptului către Valea Seacă, la altitudinea de 2.291 de metri, fiind unic în lume, atât prin altitudinea amplasării, cât şi prin dimensiuni: crucea propriu-zisă are o înălţime de 28 de metri şi două braţe de câte 7 metri fiecare. Proiectul ansamblului a fost realizat de către arhitecţii români Georges Cristinel şi Constantin Procopiu. Construcţia monumentului a început în anul 1926 şi s-a finalizat în august 1928. Regina Maria a urmărit îndeaproape execuţia până la finalizarea ei. Inaugurarea şi sfinţirea monumentului au avut loc pe data de 14 septembrie 1928, de Ziua Sfintei Cruci.

sursa: http://stiri.tvr.ro

Scopul ridicării acestei cruci pe Vârful Caraiman, la 2291 m altitudine, a fost acela de a fi văzută de la o distanţă cât mai mare, chiar pe marginea abruptului către Valea Seacă. Monumentul este unic în lume atât prin altitudinea amplasării, cât şi prin dimensiuni: crucea propriu-zisă are o înălţime de 28 m şi două braţe de câte 7 m fiecare. Crucea de pe Caraiman este cel mai valoros monument istoric montan din România şi a fost desemnată cea mai înaltă cruce din lume amplasată pe un vârf montan, potrivit site-ului Guinnes World Record.

Regina Maria nu a avut doar ideea ridicării monumentului, dar a şi urmărit îndeaproape lucrările de construcţie, finanţate şi prin donaţii de la firme particulare sau de la instituţii de stat. Întregul proiect a fost opera arhitecţilor români Georges Cristinel şi Constantin Procopiu, a doi mari ingineri care au realizat studiile de rezistenţă ale monumentului, Alfred Pilder şi Teofil Revici, dar şi ale celor care au urmărit ridicarea monumentului, dirigintele de şantier Nicolae Stănescu şi şeful de şantier V. Bumbulescu.

Execuţia monumentului a fost realizată de lucrători de la Direcţia de Poduri din cadrul C.F.R. şi prin eforturile întregii comunităţi din Buşteni şi a unui număr mare de elevi şi studenţi mobilizaţi de Societatea Cultul Eroilor, care au contribuit benevol la transportul materialelor de construcţie. Ridicarea materialelor s-a făcut cu funicularul Schiel al fabricii de hârtie, iar transportul pe platoul Bucegi, cu ajutorul cailor şi al carelor trase de boi.

Crucea, executată din profile de oţel, a fost montată pe un soclu din beton armat placat cu piatră, înalt de 7,5 m, în interiorul căruia se află o încăpere care a adăpostit iniţial generatorul de energie electrică care alimenta cele 120 de becuri de 500 W de pe

conturul Crucii. Crucea era iluminată în fiecare an în noaptea de 5 iunie, de Înălțarea Domnului, când este şi Ziua Eroilor, şi în noaptea de 15 august de Sfântă Marie Mare.

Instalația electrică a fost afectată de vreme, dar şi vandalizată repetat, şi cu timpul s-a renunțat la propriul generator ca sursă de iluminare şi s-a apelat la sursa cu care era dotată stația de la Coştila. După instalarea regimului comunist, monumentul a fost neglijat şi Crucea amenințată chiar cu dispariția, când a existat intenția de a secționa brațele laterale ale monumentului şi de a se monta o stea roşie în vârful coloanei metalice, sau a fost vandalizată şi murdărită cu înscrisuri sau grafitti.

sursa: http://stiri.tvr.ro

Din anul 1991, Crucea a fost din nou iluminată, dar instalația electrică a fost din nou vandalizată şi, în 2003, pentru repararea instalației electrice, au lucrat echipe de salvamontişti care au transportat pe Caraiman sute de kilograme de materiale.

Astăzi, odată cu lăsarea întunericului, Crucea de pe Caraiman este iluminată cu 300 de becuri de câte 500 W fiecare şi poate fi văzută de la zeci de km depărtare.

Există şi un nou proiect de iluminare, care îşi propune să acopere Crucea Eroilor cu o vopsea fluorescentă, iar asupra ei să fie proiectat un spot laser, iar un parteneriat recent încheiat între Consiliul Local al oraşului Buşteni şi Asociația Rotary Club Valea Prahovei îşi propune restaurarea completă a Monumentului Crucea Eroilor Neamului şi introducerea sa în circuitul turistic mondial.

Mausoleul de la Mărăşeşti. Mausoleul de la Mărăşeşti – Monumentul Eroilor din Războiul de Întregire Națională, construit între 1923 şi 1938, este un monument

impunător, dedicat românilor uciși în Primul Război Mondial. Bătălia de la Mărăşeşti, din 1917, a fost ultima bătălie majoră pe frontul românesc. Mausoleul are 30 de metri înălțime, iar rămăşițele a 6.000 de soldați români se găsesc în criptă. De asemenea, tot acolo se găseşte sarcofagul generalului Eremia Grigorescu, care a murit în 1919, şi o rotondă unde sunt steagurile unităților româneşti care au luptat în bătălia de la Mărăşeşti. Edificiul principal este acoperit de „Cupola Gloriei".

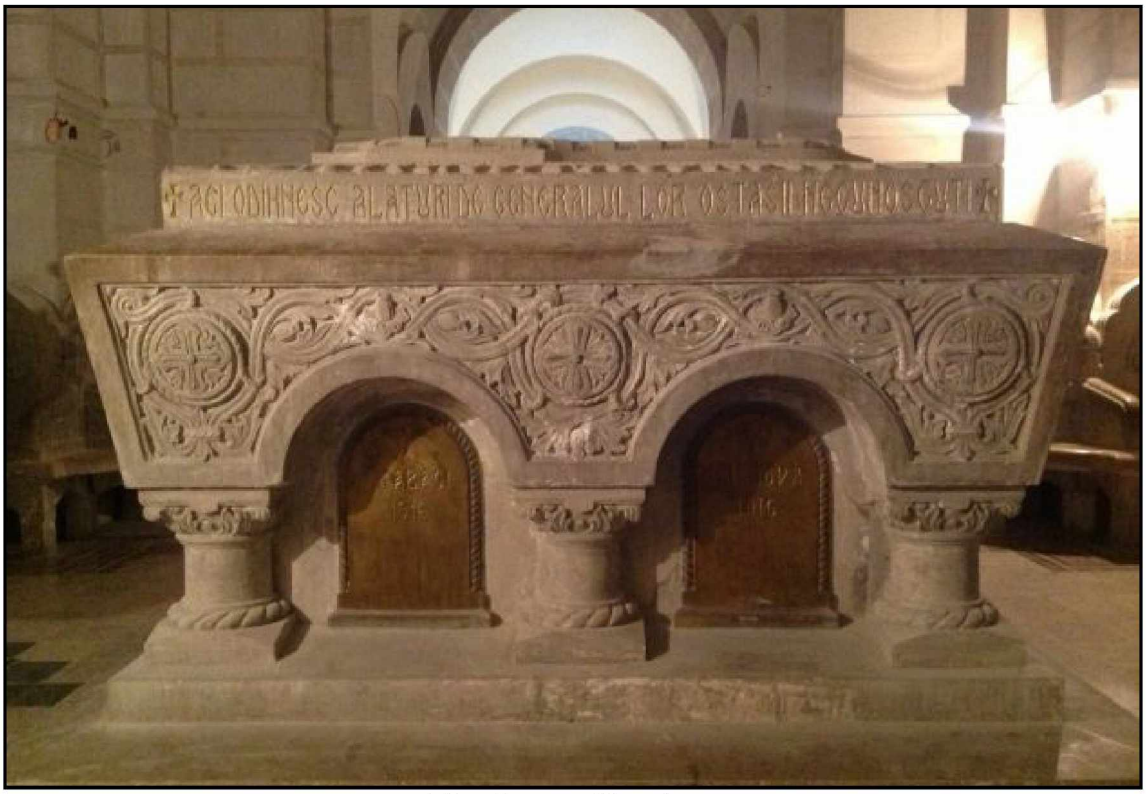

sursa: https://www.smithsonianmag.com

Monumentul Eroilor căzuți în Primul Război Mondial, Bucureşti. Monumentul eroilor căzuți în Primul Război Mondial a fost inaugurat la 1 Decembrie 1936 şi a fost ridicat în cinstea ostaşilor din Comuna Militari căzuți în războiul de întregire a neamului 1916-1918 (*Primul Război Mondial*).

Monumentul reprezintă un obelisc în vârful căruia stă o acvilă din bronz cu aripile desfăcute (simbol al credinței şi devotamentului). Obeliscul este din piatră de Câmpulung şi este susținut de un soclu paralelipipedic de asemenea din piatră. Pe obelisc se află o placă având însemne militare precum şi o coroană de lauri, amândouă din bronz, iar pe partea frontală a soclului este montată o placă de marmură.

Monumentul este amplasat în 1936 şi este dedicat eroilor români căzuți în timpul Primului Război Mondial, dar cu precădere celor care şi-au aflat sfârşitul în comuna Militari. Reprezintă un obelisc de piatră (cu dimensiunile: h = 1,98 m, 1,00 x 1,00 m, soclu: h = 1,18 m, 1,20 x 1,22 m, scări: 1,0 x 2,57 x 2,57, vultur 0,50 x 1,25), în vârful

căruia stă o acvilă din bronz cu aripile desfăcute (simbol al credinţei şi devotamentului). Pe soclu, care este din piatră, se află o placă având însemne militare, precum şi o coroană de lauri, amândouă din bronz. Autor necunoscut.

Sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_eroilor_primul_razboi_mondial

sursa: http://stiri.tvr.ro

Catedrala Reîntregirii Neamului şi a Încoronării. Naşterea României Mari impunea şi săvârşirea actului Încoronării regilor României şi, la propunerea lui Nicolae Iorga, s-a ales oraşul Alba Iulia, prima capitală, de la 1 noiembrie 1600, a celor trei ţări unite sub sceptrul lui Mihai Viteazul.

Pe locul fostei biserici ctitorită de marele voievod la Alba Iulia a fost înălţată o mare catedrală, cu sprijinul financiar al familiei regale, iar la 8 octombrie 1922 a avut loc sfinţirea şi primirea hramului Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril, în memoria primului întregitor al românilor.

O săptămână mai târziu, *la 15 octombrie 1922, a avut aici loc ceremonia de încoronare a Regelui Ferdinand şi a Reginei Maria ca suverani ai României Mari*, în prezenţa unei mulţimi alese: Ion I.C. Brătianu, preşedintele Consiliului de Miniştri, preşedinţii celor două Camere şi guvernul ţării, alături de Elisabeta, Regina Greciei, Maria, Regina Iugoslaviei, principele moştenitor Carol şi principii Ileana şi Nicolae, 40 de înalţi demnitari şi sute de invitaţi străini.

Ceremonia s-a făcut în curtea catedralei, deoarece Ferdinand, care era de religie catolică, nu a dorit să fie încoronat de un membru al Bisericii Ortodoxe şi şi-a aşezat singur pe cap Coroana de Oţel, turnată din tunurile de la Plevna, după care a pus coroana de aur pe capul soţiei sale, devenită Regina Maria.

Sursa: Fototeca Ortodoxiei Româneşti

Încoronarea a fost aclamată de popor şi a fost prilej de mare bucurie, iar ziarele timpului au scris şi despre bucuria ţăranilor veniţi la Alba Iulia, fericiţi că sunt români. Sărbătorile s-au prelungit şi la Bucureşti timp de încă două zile, în prezenţa reprezentanţilor din mai mult de 20 de state europene, din Statele Unite ale Americii şi Japonia.

La 1 decembrie 1948, după interzicerea Bisericii Române Unite cu Roma, a fost organizată aici o ceremonie dedicată „reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române", iar numele lăcaşului a fost schimbat atunci în *Catedrala Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române.*

Din 1975 lăcaşul religios serveşte drept catedrală a Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia. Catedrala Încoronării din Alba-Iulia este considerată simbol al unităţii naţionale a poporului român, realizată prin actul Unirii din 1 decembrie 1918, fiind inclusă în *Lista monumentelor istorice din România.*

Mausoleul din Parcul Carol şi Mormântul Ostaşului Necunoscut. La 17 mai 1923, în Parcul Carol I de pe Dealul Filaretului din Bucureşti, în faţa Palatului Artelor, care găzduia Muzeul Militar, a fost inaugurat **Mormântul Ostaşului Necunoscut**, în prezenţa familiei regale, a membrilor guvernului, a corpurilor legiuitoare şi a unui public numeros. Monumentul, operă a sculptorului Emil Wilhelm Becker, avea să devină locul naţional de pelerinaj şi de reculegere în memoria ostaşilor români care s-au jertfit pentru întregirea Neamului. Tot atunci, în holul de onoare al Muzeului Militar a fost aşezat, în scop memorial, un grup statuar reprezentându-l pe Regele Ferdinand I al României, iar pe pereţi au fost gravate numele ofiţerilor morţi în război.

Sursa: https://www.crestinortodox.ro

Palatul Muzeului Militar, grav afectat de incendiul din anul 1938 şi de cutremurul din 1940, a fost demolat în anul 1943, iar pe locul său s-a amenajat un nou complex care urma să cuprindă: Monumentul Eroilor Neamului, Muzeul Militar şi cimitirul propriu-zis, dar în toamna anului 1944 lucrările au fost sistate.

Actualul Mausoleu din Parcul Carol, realizat în anii 1959-1963 după planurile arhitecţilor Horia Maicu şi Nicolae Cucu, a fost inaugurat la 30 decembrie 1963. Mormântul Ostaşului Necunoscut a fost atunci strămutat la Mausoleul de la Mărăşeşti, unde a rămas timp de aproape trei decenii. În 1991 a fost însă readus în Parcul Carol I şi amplasat provizoriu, iar în noiembrie 2006 a avut loc ceremonia oficială a strămutării Mormântului Ostaşului Necunoscut pe locul original din 1923, pe esplanada din faţa actualului Memorial al Eroilor Neamului.

Monumentul Eroilor Cavalerişti din Primul Război Mondial, Pasul Oituz. Opera comemorativă de război din Pasul Oituz este un *monument* dedicat militarilor români din arma cavaleriei, ridicat în zona unde Armata României a purtat cea de-a doua bătălie de la Oituz. Acesta este situat pe dealul Coşna din arealul trecătorii, în zona satului Oituz din comuna Oituz şi se regăseşte pe Lista monumentelor istorice din judeţul Bacău cu codul BC-IV-m-A-00935.

„Cu o pioasă evlavie, reamintim cuvintele rostite de marele şi nemuritorul Rege Ferdinand I: Coşna va fi una din paginile glorioase şi nemuritoare ale cavaleriei române. Iată raţiunea care a impus ridicarea monumentului Diviziei I Cavalerie aci la Grozeşti,

pentru slăvirea de veci a eroilor ei căzuți pe aceste dealuri, pe munții Coți, la Robăneşti, pe malurile Dunării, Siretului, Nistrului şi Tisei până la porțile Budapestei." (Fragment din cuvântarea omagială a Generalului (r) Mihai Schina – comandantul Diviziei I Cavalerie în timpul luptelor de la Oituz – pe 19 septembrie 1931 la festivitatea de inaugurare a monumentului)

Sursa: http://ftpmirror.your.org

Inițiativa de eternizare printr-un monument a memoriei călăreților căzuți pe câmpul de luptă de la Oituz în Primul Război Mondial i-a aparținut în 1918 generalului comandant al Diviziei 1 Cavalerie, Mihail Schina, şi a fost continuată de succesorul său, generalul Romulus Scărişoreanu. Prin strădania ofițerilor diviziei, banii strânşi sub formă de cotizații au constituit Fondul Oituz, permițând astfel finanțarea construcției care – în urma unui concurs de proiecte, i-a fost atribuită sculptorului Vasile Ionescu-Varo. Comitetul format din comandantul Diviziei I Cavalerie, cei trei comandanți de brigăzi şi şeful de Stat Major, a hotărât amplasamentul într-un punct strategic din fostul front de luptă al diviziei, fiind aleasă cota 383 de pe valea Oituzului – unde s-au dat luptele cele mai sângeroase.

Lucrările au început în 1924 şi s-au finalizat în 1925, finanțarea fiind suplimentată inclusiv cu sprijin obştesc prin depuneri ale unora dintre familiile ofițerilor de cavalerie căzuți, precum şi prin ajutorul Societății „Cultul Eroilor" şi al soției Elena a fostului general Eremia Grigorescu – prin a cărei bunăvoință au fost donate locul pe care s-a clădit monumentul şi materiale de construcție. Inaugurarea ansamblului – care ar fi trebuit să fie făcută în 1925, a trenat până la 19 septembrie 1931.

În cadrul pregătirilor pentru comemorarea a 600 de ani de atestare documentară a comunei Oituz din 15 august 2010, cu contribuția Asociației Naționale „Cultul Eroilor" şi al Consiliului Local Oituz, monumentul a fost restaurat în totalitate şi s-a construit o scară cu 106 trepte pentru a facilita accesul.

Tot cu acest prilej s-a emis o medalie jubiliară din cupru aurit sub numele de „Oituz – 600". Aceasta are pe revers în câmpul central imaginea Monumentului Eroilor Cavalerişti.

De forma unui obelisc, înalt de 5 m, realizat din piatră, este aşezat pe un postament din ciment şi piatră. La baza obeliscului se află un cavalerist în poziție de atac, un cal şi un scut heraldic cu stema României din bronz, material din care este făcut şi vulturul aflat în partea superioară.

La inaugurare, monumentul avea postată pe fațada principală, în partea superioară, un medalion din bronz cu chipurile Regelui Ferdinand I şi al Reginei Maria – întruchipată ca soră de caritate. Între acesta şi scutul heraldic se găsea o placă memorială din marmură roză, ce avea gravat cu litere de aur următorul text: „În amintirea eroilor din Divizia 1 Cavalerie, Regimentelor 1, 4, 5, 9, 10 Roşiori, 3 Călăraşi şi 1 Cavalerie pe jos, Compania 1 şi Compania 2 ciclişti, Divizionul artilerie călăreață. Brigada II-a Călăraşi, Reg. 7 si 9 Călăraşi căzuți în timpul războiului pentru întregirea neamului 1916-1918".

O altă placă, situată pe partea stângă, consemna localitățile mai de seamă pe unde a luptat Divizia 1 Cavalerie. La bază, pe a doua treaptă, se afla un aranjament cu sabie şi frunze de stejar.

Concluzii

Pe lângă importanța şi valoarea pur istorică pe care le au aceste monumente, pe lângă sentimentele patriotice ori dureroase pe care le trezesc în inimile românilor, acestea rămân valori incontestabile ale arhitecturii postbelice, mărturii vii ale spiritului creator al românului.

Surse bibliografice:

Valeria Bălescu, *Monumentul Cavalerişti*lor, „România Eroică", nr. 3-4 (40-41), Serie nouă, 2010, p. 13, 14, 9-17.

„România Eroică", nr. 3-4 (40-41) – Serie nouă 2010, accesat 07 martie 2015; Medalia jubiliară „Oituz 600", Comandor (r) aviație Marius Popescu-Călăraşi, p. 8; *Memoria Oituzului – 600 de ani de atestare documentară*, Colonel (r) Paul Valerian Timofte, p. 5-7.

Istoria războiului pentru întregirea României, Ediția a III-a [vol. II, Cap. V, *Bătălia de la Oituz (1917) 8-28 august*, p. 136-156, respectiv p. 163 din Cap. 6, *Bătălia*

de pe dealurile Vrancei], Constantin Kirițescu, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1989.

Monumentul Eroilor Cavalerişti din Primul Război Mondial, portalul Direcției Județene de Cultură Bacău – bacau.djc.ro

Inaugurarea Monumentului de la Oituz al Diviziei I Cavalerie (album), G. Avramovici (artist decorator), adm. lt. G. Dinuț, Comandamentul Diviziei I Cavalerie Arad, Colecția „Albume", 19.IX.1931.

Dezvelirea Monumentului Comemorativ de la Grozeşti al eroilor Diviziei I-a Cavalerie (cuvântare din 19 septembrie 1931), g-ral. Constantin Bălăcescu , „România Eroică" nr. 8-9 august-octombrie 1931, p. 7-17, Colecția „Periodice", 1931.

Divizia I Cavalerie – Statul Major, Oituz 1917. Luptele Div. I Cavalerie şi Brigăzii 2 Călăraşi, Biblioteca Şcolii Speciale de Cavalerie Nr. 2, Tiparul Cavaleriei Sibiu, Colecția „Carte Curentă", 1931.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_eroilor_căzuți_în_primul_război_mondial#cite_note-1

https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_Eroilor_Cavalerişti_din_Primul_Război_Mondial_%28Pasul_Oituz%29#cite_note-mmcpatru-1

http://stiri.tvr.ro/monumentele-razboiului-reintregirii-romaniei-mari_49792.html#view

ARTIŞTI PLASTICI OLTENI ÎN SLUJBA UNITĂŢII NOASTRE NAŢIONALE

Paul Rezeanu

E cunoscut faptul că, după terminarea Primului Război Mondial şi făurirea Statului Naţional Unitar Român, în oraşele, comunele şi până în cele mai îndepărtate sate ale ţării noastre s-au ridicat, în următoarele două decenii, monumente care să cinstească memoria celor care s-au jertfit în lupta pentru realizarea idealului naţional. Este, de asemenea, cunoscut că, la Târgu-Jiu, genialul nostru sculptor Constantin Brâncuşi a ridicat, în acelaşi scop, Ansamblul arhitectural-sculptural, care a devenit, odată cu trecerea anilor, celebru în întreaga lume.

Mai puţin cunoscut e însă faptul că în cei doi ani de război, 1916-1918, artiştii noştri plastici au luptat pentru făurirea statului unitar român, sub diverse forme. Astfel, printre cei care încă din primele zile ale războiului au fost mobilizaţi la Serviciul supravegherii ştirilor (care funcţiona în Palatul P.T.T. din Bucureşti), s-a aflat şi pictorul oltean Ipolit Strâmbu (1871-1934, născut la Baia de Aramă, în Mehedinţi). Mobilizat pe loc, el a fost însărcinat apoi, pe timpul ocupaţiei germane, să rămână în Bucureşti şi să preia conducerea Şcolii Naţionale de Arte Frumoase.

Majoritatea pictorilor şi sculptorilor olteni au luptat însă, cel puţin în prima parte a războiului, cu arma în mână. Astfel pictorul Stoica Dumitrescu (născut la Zănoaga, judeţul Dolj, în 1886), celebru în arta românească prin compoziţiile sale de inspiraţie istorică, a luptat încă de la începutul războiului, având gradul de locotenent, pe frontul din Dobrogea. Mai mult, în luptele de la Turtucaia, a fost rănit de trei ori, iar viaţa i-a fost salvată – cum avea să mărturisească ceva mai târziu – de carnetul de schiţe aflat în buzunarul tunicii. Vindecat, avea să plece din nou pe front, în vara anului următor. A luptat mai tot timpul în linia întâi. În clipele de răgaz, desena, aşa că, din când în când, a putut trimite, spre publicare, ziarului „România" imagini de pe câmpul de luptă.

Formarea echipei de artişti plastici de pe lângă Marele Cartier General al Armatei, în iulie 1917, în vederea executării unor lucrări care să prezinte eroismul armatei române într-un viitor muzeu naţional militar, a făcut ca pictorul Stoica să schimbe arma cu pensula. Revenit la profesiunea sa, el a avut atunci prilejul să execute o serie de compoziţii care să pună în evidenţă calităţile sale de pictor bataist. Dotat pentru acest gen de pictură, Stoica s-a desfăşurat, ca şi-n alte ocazii, pe suprafeţe mari de pânză, în care zeci de personaje, cai sau armament, erau surprinse într-un cadru compoziţional demn de remarcat. Inspirându-se din faptele de eroism ale ostaşilor români, al căror martor ocular era, pictorul a executat şi prezentat la Expoziţia de pictură şi sculptură a artiştilor mobilizaţi, care a avut loc la Iaşi, în primăvara anului 1918, trei tablouri: „Capturarea unui convoi inamic", „Din luptele de la Turtucaia" şi „Lupta de la Mărăşeşti". Lucrările au

plăcut şi s-au impus în expoziţie, fapt ce l-a determinat pe marele nostru istoric Nicolae Iorga să scrie şi să publice un articol special intitulat „Trei scene de război ale pictorului D. Stoica".

După terminarea războiului acela care a fost trimis de statul român în Italia pentru a supraveghea tipărirea în 300.000 de exemplare, în condiţii grafice deosebite a *Diplomei eroilor morţi în război,* a fost pictorul Stoica. Realizată, din punct de vedere artistic, de el, diploma aceasta cuprindea, aşa cum cunoaştem, stema ţării, scene de război şi un text, încadrate într-un chenar pe care erau înscrise localităţile în care armata română a purtat, în anii 1916-1918, luptele cele mai importante. Nu lipsit de interes şi de menţionat ni se pare şi faptul că pictorul Stoica D. a fost acela care apoi a fost însărcinat de guvernul român să execute, la Secţia română a Muzeului Războiului de la Palatul Invalizilor de la Paris, câteva tablouri care să ilustreze participarea ţării noastre la războiul mondial şi că presa internaţională a remarcat şi elogiat, cu acel prilej, panoul românesc creat de el.

Dar şi alţi pictori olteni au luptat pentru măreţul ideal naţional fie cu arma în mână, fie dintr-o pornire curată de patriotism şi de înălţător sentiment artistic, cu talentul lor. Astfel, pictorul Constantin P. Constantin, originar din comuna Scaeşti, judeţul Dolj, absolvent al Şcolii Naţionale de Arte Frumoase din Bucureşti, profesor la Liceul „Fraţii Buzeşti" din Craiova, a fost primul artist român care la sfârşitul lunii august 1916 a căzut pe câmpul de lupă, pe Valea Oltului, în Transilvania. Amintim apoi pe pictorul craiovean Sever Burada care a luptat pe frontul din Dobrogea, unde a căzut prizonier. Aflat în lagărul de la Kîrdjali (Bulgaria), el, alături de câţiva confraţi, a obţinut permisiunea, prin intervenţia Crucii Roşii Internaţionale, să-şi exercite profesiunea, într-un atelier – un fel de baracă – ca împreună cu pictorul N. N. Tonitza şi caricaturistul N.S. Petrescu-Găină să scrie şi să ilustreze, în cinci exemplare, o revistă destinată tovarăşilor de prizonierat. Caricaturistul N.S. Petrescu-Găină era oltean (născut la Craiova, la 1871), era o celebritate în domeniu şi fusese arestat şi trimis în lagăr pentru că în anii neutralităţii făcuse şi publicase numeroase caricaturi antirăzboinice în care ridiculiza îndeosebi pe împăraţii Wilhelm al II-lea şi Frantz Iosef, dar şi pe ţarul Ferdinand al Bulgariei.

Mai amintim de asemenea şi faptul că pictorul Ionescu G. Doru (născut la Craiova, în anul 1889) a luptat cu arma în mână în prima parte a războiului, iar apoi, din a doua jumătate a anului 1917, a făcut parte din echipa Secţiei a III-a adjutantură a M. C. G. al Armatei, care avea misiunea, aşa cum am mai spus, să ilustreze eroismul armatei române în lupta pentru făurirea idealului nostru naţional. La expoziţia de la Iaşi a artiştilor mobilizaţi, din primăvara anului 1918, el a expus cel mai mare număr de lucrări, cinci: „Parc de artilerie", „Gara din Tecuci", „Ruinele bisericii din Târgu Ocna", „Post de comandă" şi „Ruine", ceea ce înseamnă că şi-a luat cât se poate de în serios misiunea primită.

Haina militară a fost îmbrăcată în anii 1916-1918 şi de pictorul Horaţiu Dimitriu (născut la Târgu-Jiu, în 1890). Fiu de general, el însuşi trecut prin liceul militar, Horaţiu Dimitriu şi-a făcut în mod exemplar datoria faţă de patrie. Mai mult, neînţelegând să se sustragă de la vreo atribuţie şi aflat permanent în misiune, el s-a îmbolnăvit grav de

plămâni în iarna anului 1916-1917 (boala aceasta i-a fost de altfel fatală, din cauza ei încetând din viață, după o grea suferință, în primăvara anului 1926). În perioada războiului, cât şi după aceea, el a executat numeroase desene şi uleiuri în care a prezentat chipuri de ostaşi români sau compoziții care aveau ca temă eroismul armatei române.

Nici sculptorii olteni nu au stat deoparte în timpul războiului din 1916-1918. Astfel, Alexandru Călinescu (născut la Râmnicu-Vâlcea, la 1879) şi Alexandru Severin (născut la Turnu-Severin, în 1881) au făcut prima parte a campaniei pe câmpul de luptă, iar apoi, din a doua jumătate a anului 1917, au făcut parte din echipa specială a M. C. G. al Armatei şi la expoziția acesteia, din primăvara anului 1918, primul a prezentat trei lucrări: „La baionetă", „Un miliția" şi „Cap de copil", iar al doilea o admirabilă alegorie intitulată „Moldova". De altfel, de la sculptorul Alexandru Severin au ajuns până la noi mai multe caiete şi mape pline cu desene şi scene de luptă executate în timpul campaniei. Se ştie, de asemenea, că tot în acea vreme el a lucrat la realizarea unei statui închinate aviatorilor francezi căzuți pe câmpul de luptă în România (un incendiu i-a distrus însă opera), că în iarna anului 1917-1918 a executat „Bustul aviatorului Adamovici", iar după război, printre altele, a executat, de exemplu, în 1928, „Monumentul generalului Culcer" (cimitirul din Târgu-Jiu).

La campaniile din 1916-1918 a luat parte şi sculptorul George Cireşescu (originar din Şimnicul de Sus, 1875-1943). Din păcate nu se cunosc amănunte despre activitatea sa din această perioadă. E demn însă de reținut că după război el a fost mai mulți ani sculptorul oficial al Ministerului de Război.

Un alt sculptor oltean, al cărui nume merită să fie amintit, este şi acela al lui Teodor Burcă (1889-1950). A fost fiu de preot, a studiat sculptura în țară, în Austria, la Znaim şi la Paris. Războiul de reîntregire al neamului l-a făcut ca ofițer, în cadrul Diviziei a 12-a, pe frontul Armatei a II-a. „Când am putut, atunci, îmi reluam lucrul cu un fel de înfrigurare ca să-i ajung pe alții, ca să mă ajung pe mine, ca să realizez ceea ce purtam în suflet...", avea să mărturisească el mai târziu. După război „în pulsul general al vieții... îmi părea că toate trebuie să capete un ritm nou... şi am găsit că se cade a arăta publicului românesc o manieră viguroasă şi generală de muncă...". Este autorul mai multor opere: „Monumentul medicilor militari" din Bucureşti (ridicat în curtea Institutului Medico-Militar), „Monumentul Eroilor" din Odobeşti, „Monumentul Generalului Dragalina" (din Cimitirul Bellu), „Monumentul Regimentului 2 Grăniceri" din Fălticeni, „Monumentul Eroilor" de la Mărăşeşti (1927), „Monumentul Eroilor de Război" din Balta Doamnei, Prahova (comandat de Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul", pentru satul său natal), „Monumentul Eroilor" din Cimitirul Sfânta Vineri din Bucureşti (1925), cât şi „Monumentul Unirii Bucovinei" de la Cernăuți, lucrare de o concepție grandioasă, dar care după 1944 a fost distrus... Teodor Burcă a realizat şi alte opere remarcabile, din rândul cărora amintim doar: „Mutarea granițelor", „Urmările războiului", „Cununa de bronz", depusă la Monumentul eroului necunoscut francez, de la Paris...

Într-o situație specială s-a aflat, în anii Primului Război Mondial, sculptorul craiovean Anghel Chiciu (1883-1963). Declarat inapt medical, el a luat, în toamna anului 1916, calea refugiului la Iaşi. Acolo a trăit războiul cu tot calvarul lui de privațiuni şi

nenorociri. A locuit, la un moment dat, pe strada Mihai Eminescu, împreună cu pictorul Horaţiu Dimitriu, care i-a pozat pentru lucrarea „Artistul în pribegie". Deşi nu era militar, a fost şi el cooptat în echipa M. C. G. al Armatei. A fost însă singurul artist al acestei echipe care şi-a păstrat hainele civile, neîmbrăcând uniforma militară. În sălile Şcolii de Arte Frumoase, sau în camera ce o avea luată cu chirie, a realizat el în anii 1917-1918, lucrările: „Soră de cruce roşie", „Germani peste tot", „Îngrijirea rănitului", „Războaie pierdute", „Soldat rănit", precum şi cele patru lucrări ce le-a expus, în primăvara anului 1918, la expoziţia artiştilor mobilizaţi: „Soldat la atac", „Bustul Generalului Iacobescu", „Refugiata" şi „În tranşee". Remarcate şi apreciate deosebit de favorabil de presă şi iubitorii de artă, lucrările lui Anghel Chiciu au impresionant plăcut pe cei ce le-au văzut, prin calităţile execuţiei plastice, ca şi prin căldura şi adânca înţelegere de care a fost stăpânit atunci când le-a creat.

Artişti şi cetăţeni patrioţi, pictorii şi sculptorii olteni au dat astfel dovadă, în timpul campaniilor din 1916-1918, că au înţeles importanţa momentului istoric pe care îl trăiau şi de aceea nu au precupeţit să-şi pună viaţa şi talentul în slujba realizării măreţului vis de făurire a statului naţional unitar român.

ION BÂSCOVEANU ŞI FAPTELE SALE

Cornelia Ghinea

Arhivele sunt marea bogăție a Istoriei Țării. Între copertele dosarelor create de-a lungul vremii de Armata Română se găsesc cele mai diverse informații, care, adunate, studiate şi evaluate, întregesc istoria țării, istoria oamenilor săi.

Cu plăcută surprindere, din această colosală arhivă a armatei, am reuşit să descopăr şi să scot la lumină faptele creştineşti şi patriotice săvârşite de un călugăr de la Mănăstirea Frăsinei, pe nume Bâscoveanu Ion. Dacă datele sale biografice, respectiv anul naşterii şi numele părinților nu au fost identificate din lipsa informațiilor, localitatea din care provenea este consemnată cu claritate în documentele vremii – comuna Moşoaia, județul Argeş. A participat la Războiul pentru Independență din anul 1877 şi la Primul Război Mondial. Pentru faptele sale de arme a fost decorat cu medaliile: *Avântul Țării, Bărbăție şi Credință, cu spade clasa a III-a* şi *Virtutea Militară*, fiind totodată avansat la gradul de caporal. După război, s-a retras la Mănăstirea Frăsinei, îmbrăcând haina monahală. Odată ostilitățile încheiate, de la nivelul Cabinetului Ministrului de Război au fost demarate o serie de acțiuni ce aveau ca scop îngrijirea mormintelor celor mai vrednici fii ai Țării, care au căzut pentru împlinirea idealului românilor de secole, unirea cea mare.

În ordinul nr. 17 854 din 18.02.1920, al Ministerului de Război, adresat *Direcției Societății „Mormintele Eroilor Căzuți în Război"* se specifica: *Armatei îi cade în primul rând datoria de a se ocupa cu mormintele celor mai vrednici fii ai Țării, care au căzut luptând în războiul pentru îndeplinirea idealului românesc dorit de secole. Îngrijind mormintele lor scumpe şi sfinte, ostaşii care au rămas în viață îşi îndeplinesc o pioasă datorie de recunoştință, care are menirea înaltă de a îmbărbăta totdeauna generațiile tinere arătându-le cinstea de care se învrednicesc cei ce se jertfesc pentru datorie*. Astfel, la începutul anului 1920 a luat ființă şi la Piteşti *Societatea „Mormintele Eroilor Căzuți în Război"*.

Fire deosebit de sensibilă, Ion Bâscoveanu, care a trăit zile de groază în luptele la care a participat, primul lui gând, după ce a devenit slujitor al Domnului, a fost acela de a-şi căuta tovarăşii de arme răpuşi pe coclaurile munților şi în prăpăstii de gloanțele duşmane. În acest scop el a adresat *Societății „Mormintele Eroilor Căzuți în Război"* un raport în care îşi explica inițiativele sale: *Eu, noaptea şi ziua, stau în Munții Coți căutând, cu lacrimi în ochi, pe frații şi bravii ostaşi care şi-au dat sufletul în mâinile lui Dumnezeu... Cât voi putea voi alerga fără preget pentru scumpii frați de arme*.

Impresionat de râvna acestui inimos călugăr, societatea piteşteană s-a adresat Preşedintelui Comitetului Județean Argeş cu următorul raport: *Am onoarea a vă ruga să luați în seamă oferta benevolă a fratelui călugăr Ion Bâscoveanu de la Mănăstirea*

Frăsinei, Județul Vâlcea, fost ostaș în timpul războiului în care s-a distins prin bravură obținând distincțiunea Virtutea Militară și care se pune la dispoziția dumneavoastră pentru deshumarea osemintelor eroilor de pe Valea Oltului și îngroparea lor în Cimitirul Câineni. Cum râvna creștinească și experiența în această direcție i-a fost apreciată la facerea cimitirului din comuna Porumbacu, comitetul dumneavoastră poate avea destulă încredere în acest frate acordându-i mijloacele ce le credeți de cuviință pentru împlinirea serviciului ce-l oferă.

În raportul adresat societății, călugărul Ion Bâscoveanu își prezintă bilanțul activității sale desfășurată în perioada 20 aprilie 1920 – 21 iunie 1920.

De la 20 aprilie până la 10 mai, cu concursul șefului de post Câineni care mi-a pus la dispoziție oamenii din garda postului, am făcut cu brazdele de pământ 74 morminte care fuseseră surpate de vitele satului.

- am împodobit cu flori cele 4 morminte de ofițeri români aflate la biserica satului Câineni.

- de la 10 mai și până astăzi 24 iunie am deshumat:

a) 37 de eroi găsiți în Munții Coți (Gropile Turcilor) pe care i-am înmormântat în ziua de 20 mai 1920, ***Ziua Eroilor****, în cimitirul bisericii vechi a satului Grebleşti. Acestora nu li s-a putut stabili identitatea. Înmormântarea s-a făcut cu mare pompă în asistența preotului, a autorităților și a satului întreg.*

b) Am deshumat din nou încă 57 de eroi de pe Munții Coți și Suru. Osemintele acestora se găsesc și astăzi depuse în biserica nouă a satului Grebleşti. Au fost găsite cu acest prilej: o piesă de 5 lei și una de 2 lei de argint, o monedă de 7 lei de argint, un ceasornic cu lanț de buzunar, o hârtie de 3 lei, o monedă de 3 lei de argint și un ceasornic.

Prefectura a luat cunoștință de seriozitatea acestui inimos argeșean și la 26 iunie 1920 a convocat membrii societății pentru a lua în discuție înmormântarea celor 57 de eroi găsiți în Munții Coți și depuși în biserica satului Grebleşti, județul Argeș. Pentru tot efortul său, călugărul nu a cerut nici o răsplată din partea autorităților. Într-o cerere adresată societății el solicită numai: o cămașă, o pereche de izmene de schimb având numai un rând și o sumă de bani pentru întreținere.

Așa cum reiese dintr-un raport al Parohiei Câineni, ceremonia înhumării celor 57 de eroi găsiți în Munții Coți, a avut loc în ziua de 12 septembrie 1920. În acest context parohul Negoescu Hagi consemnează: *Muzica și trupa Regimentului 90 Infanterie Sibiu a fost în această comună la 12 septembrie 1920, dând onorurile cuvenite unei așa de mari zile. Toată lumea asistentă a rămas mirată așa de mult și câtă bucurie și mulțumire sufletească a tuturor, a fost atât de mare, încât nu avem cuvinte să arătăm gradul de satisfacțiune din toate punctele de vedere. Asistența a fost primită cu muzică militară. În biserica cea nouă, unde erau depuse osemintele, muzica a intonat Ruga și Imnul Regal. A doua zi s-a oficiat Sfânta Liturghie, apoi s-a făcut un Te-Deum pentru Măria Sa Regele, pentru întregul guvern, pentru comandanții oștirii, pentru binele și propășirea patriei, pentru curajul și bărbăția Armatei Române. Apoi s-a slujit parastasul Eroilor căzuți în război. După terminarea slujbei religioase soldații Regimentului 90 Infanterie au purtat pe umerii lor 4 sicrie cu osemintele eroilor, înaintea cărora*

mergea steagul bisericii purtat de un mobilizat, sfeşnicele bisericii purtate de băieți, preotul, cântăreții, muzica, trupa şi un numeros public din satele: Robeşti, Câineni, Grebleşti, Boişoara – Argeş.

Convoiul aşa format a trecut prin mijlocul satului în armoniile cântecelor muzicii, în sunetul clopotelor, apoi s-a îndreptat spre biserica veche, unde erau aranjate mormintele. S-au ținut discursuri, s-au tras salve cu care s-a încheiat ceremonia. Ținuta, moralul trupei au rămas pentru localnici o veşnică amintire pentru armată şi comandanții ei. În încheierea prezentării acestei ceremonii impresionante de înhumare a eroilor, parohul Negoescu Hagi aprecia: *Nu puțin a lucrat fratele călugăr Bâscoveanu Ion pentru deshumarea osemintelor.*

Umanismul acestui modest român născut pe plaiurile argeşene, în comuna Moşoaia, merită din partea noastră, a celor de azi, tot respectul şi admirația din lume. El şi-a slujit țara cu credință în două războaie cruciale pentru destinul țării. Bucuros că idealul pentru care a luptat a fost îndeplinit – înfăptuirea României Mari – a hotărât apoi să slujească lui Dumnezeu intrând în lumea monahală. Devenind călugăr şi-a căutat tovarăşii de luptă şi a dorit să-i ştie înmormântați creştineşte.

M-aş fi bucurat să-i ştiu, să-i ştim mormântul şi să-i aprindem o lumânare, să-i mângâiem crucea cu o floare şi să-i slăvim faptele creştineşti.

Să înălțăm ruga către Dumnezeu pentru liniştea sufletului său bun, spre veşnica amintire şi exemplu pentru generațiile viitoare.

MONUMENTUL-CRIPTĂ AL EROILOR DIN RĂZBOIUL ÎNTREGIRII

Tudor Rățoi

Reper esențial al municipiului de reşedință a județului Mehedinți, Monumentul – Criptă al Eroilor Mehedinţeni din Războiul Întregirii Neamului Românesc face parte din lunga serie de monumente ridicate în țară, la puțin timp după încheierea conflagrației, ca rezultat al numeroaselor inițiative întreprinse în acest sens de foştii luptători, patrioți, familii şi autorități, ca semn de cinstire a memoriei sutelor de mii de eroi jertfiți pentru Întregirea Neamului.

Timp de circa două decenii, dar mai ales în primul deceniu de după război, în țară şi în Mehedinți, în oraşe şi în sate, au fost ridicate monumente şi au fost puse troițe şi plăci comemorative, în raport cu fondurile şi posibilitățile materiale ale comunităților respective, toate destinate să-i cinstească pe eroi şi să le păstreze amintirea în conştiința generațiilor următoare[1].

Cele mai multe dintre aceste monumente s-au datorat activității generoase a Societății „Cultul Eroilor". La Turnu Severin, aceasta a luat ființă la 20 decembrie 1919, fiind precedată de Societatea „Monumentele Eroilor" şi avându-l ca preşedinte pe generalul Obogeanu, comandantul Diviziei I, aflată atunci cu comandamentul în reşedința județului Mehedinți[2]. Numele societății arată că prima preocupare a acesteia a fost să se îngrijească de marele număr de morminte răspândite în toată țara, acolo unde luptaseră

[1] Pentru monumentele din Mehedinți, vezi articolele consacrate localităților urbane şi rurale în *Dicționarul enciclopedic al județului Mehedinți,* Editura Prier, 2003.

[2] Arhivele Naționale Drobeta-Turnu Severin, Colecția Manuscrise, V/3, f. 9. Este vorba despre o piesă spectaculoasă având pe frontispiciu dedicația „Eroilor noştri 1916-1919", fiind de fapt Cartea de Aur a Eroilor Mehedinţeni din Războiul Reîntregirii, alcătuită cu prilejul terminării şi dezvelirii Monumentului în 1933, la Centenarul oraşului. Pe lângă numele membrilor familiei regale, ale demnitarilor oraşului şi județului şi ale celor 93 de ofițeri şi 12632 de soldați înscrise în paginile sale, Cartea consemnează povestea Monumentului şi marile bătălii purtate de soldații încorporați în cele două mari unități curat mehedinţene, Regimentul I Mehedinți nr. 17 „Ştirbei Vodă" şi Regimentul 57 Infanterie. Alături de acestea, Regimentele: I Artilerie de Câmp, I Vânători, I Roşiori şi I Călăraşi au avut aproape jumătate din efective formate din mehedinţeni, iar Corpul I Armată – o cincime. În proporție mai mică, Marina, Grănicerii şi Jandarmeria au cuprins şi ele luptători originari din Mehedinți. Dintre toate marile unități, Regimentul I Mehedinți nr. 17 s-a bucurat de cea mai înaltă faimă. Provenit din mai vechiul Regiment I de Linie, acesta s-a distins în Războiul Reîntregirii în luptele de la Cerna – Alion, Valea Jiului, Mărăşti, Răchitaşul Mare, Coşna, Cireşoaia şi la Tisa. Drapelul său de luptă a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul". În 1923 garnizoana sa a fost fixată la Lugoj. Regimentul 57 Infanterie a fost înființat în aprilie 1914 la Turnu Severin. Neavând drapel la intrarea în campanie în 1916, a împrumutat drapelul Liceului „Traian", pe care l-a purtat cu glorie la Cerna, în luptele de la Olt şi în cele de la Tighina din ianuarie 1918 (*Ibidem*, f. 7-8).

ostaşii mehedinţeni. Această operă a durat până în 1928 şi s-a desfăşurat în paralel cu iniţiative particulare generoase având acelaşi scop, cum a fost aceea a institutorului N.D. Spineanu, primul care, în 1920, a donat 10000 de lei pentru îngrijirea mormintelor eroilor.

Proiectul construcţiei unui monument al eroilor la Turnu Severin s-a născut în 1924, când comitetul local al Societăţii „Cultul Eroilor" (format din generalul Darvari, colonelul Şt. Popescu, colonelul Iustinian, Marius Vorvoreanu, prefectul judeţului, V. Petrescu, inginerul şef al judeţului, profesorul E. Nemeş, directorul Şcolii Comerciale şi colonelul N. Aleman, comandantul Cercului de Recrutare Mehedinţi) s-a adresat unor arhitecţi pentru propuneri de planuri în referire. Nu s-a putut însă face nimic din pricina lipsei banilor, a părerilor contradictorii cu privire la monument şi a lipsei omului care să-şi asume rolul de liant, mediator şi conducător al tuturor iniţiativelor.

Decizia edificării Monumentului s-a luat la 27 mai 1927, odată cu alegerea unui nou comitet al Societăţii „Cultul Eroilor", format din generalul Samsonovici, comandantul Diviziei a 19-a, ing. V. Petrescu, pr. Şt. Pârligras, protoiereul judeţului, C. Marinchescu, administrator financiar, N. Petculescu, directorul filialei locale a Băncii Naţionale şi I. Giurescu, directorul Băncii Comerciale. Prin faptul că noul comitet a hotărât pozitiv şi fără echivoc asupra construcţiei şi a stabilit modalităţile principale de colectare a fondurilor, în istoria Monumentului de la Turnu Severin data de 28 mai 1927 constituie un moment decisiv, care va fi consolidat în anii următori prin hotărâri la fel de importante în aspecte punctuale fără de care lucrările propriu-zise n-ar fi putut începe ori s-ar fi amânat la nesfârşit.

În 1928, de pildă, comitetul (avându-i în componenţă ca noi membri pe generalul Mironescu, comandantul Diviziei a 19-a, pe Pompiliu Băbeanu, I. Gogan şi Virgil Netta) a hotărât să facă intervenţiile necesare către primăria severineană pentru a obţine un loc în Parcul Trandafirilor în vederea amplasării Monumentului. La aceeaşi dată, s-au admis, în principiu, planurile arhitectului State Baloşin, iar în legătură cu grupurile de bronz prevăzute a fi puse pe monument s-a căzut de acord să se ceară propuneri de la trei – patru sculptori, elaborate în consens cu ideile directoare ale comitetului şi cu cele ale conducătorului întregului proiect.

În anul 1929, alături de „Cultul Eroilor", la susţinerea edificării Monumentului a venit şi Societatea „Carpaţi" a gradelor inferioare demobilizate, constituită şi ea imediat după încheierea războiului şi care, în 1929, a fuzionat cu filiala locală a „Cultului Eroilor". În momentul fuziunii, filiala Societăţii „Carpaţi" a adus şi o sumă de 457606 lei, strânsă în cei 10 ani scurşi de la înfiinţare.

A urmat şedinţa consiliului comunal din 10 iunie 1929 când, la propunerea primarului Virgil Netta, consiliul a hotărât ca Monumentul să fie ridicat în Parcul Trandafirilor, în faţa caselor Iorgu Tache Popescu şi Dimitrie Burileanu. La 31 iulie acelaşi an, a fost aprobat planul complet al Monumentului, fără devize, aşteptate să fie trimise ulterior.

Acum s-a conturat pentru prima oară imaginea Monumentului, pe planul prezentat de State Baloşin putând fi identificate: în faţă, o terasă cu parapetul şi pavajul din piatră de Gura Văii şi cu copertine din piatră de Câmpulung; în spate, o altă terasă, de

proporţii mai mici, cu coborâre prin două rânduri de scări în piatră, aşezate de o parte şi de alta a corpului principal. Cele două terase erau făcute să dea perspectivă şi amploare Monumentului, legându-l de ansamblul parcului şi adăpostind masca – criptă din interior, ţinând cont că edificiul urma să fie un Monument – Criptă situat într-un parc public. Monumentul era prevăzut să fie executat din piatră de Câmpulung, pe terasa din faţă şi pe axul ei nord-sud. Corpul edificiului era flancat de patru coloane din marmură de Ruşchiţa pentru a completa ansamblul şi pentru a sublinia stilul arhitectonic de tradiţie romano-bizantină, inspirată după vechile aşezăminte romane destul de frecvente în zonă şi după motivele bizantine, exprimate cu deosebire în proporţia coloanelor şi capitelelor, adică a elementelor aflate la baza arhitecturii româneşti. Pe terasa din faţă şi pe o estradă mai ridicată, de o parte şi de alta a corpului principal, urmau să fie puse două motive din piatră şi plăci de marmură în formă de mormânt, pe care erau săpate două epitafe, destinate să facă apologia eroismului din timpul romanilor şi din timpul generaţiei Marii Uniri. Pe lespedea din dreapta era prevăzut textul:

„Prinos de mărire şi închinare OSTAŞILOR ROMÂNI ce şi-au jertfit viaţa pentru întreirea Patriei Unite.

Admiraţie şi recunoştinţă acelora dintre supravieţuitorii ce şi-au sfârtecat trupurile şi vărsat sângele în luptele glorioase sau nefericite pentru apărarea gliei.

Mângâiere pentru cei ce au lăcrămat şi lăcrămează încă, pierzând pe cei mai scumpi ai lor.

De-a pururea mărturie că glia ţinuturilor noastre este plămădită, la fel cu întreg pământul românesc, cu sângele celor mai buni fii ai noştri.

Că prin această jertfă s-a chezăşuit şi pecetluit de-a pururi UNITATEA ŞI ÎNTREGIREA NEAMULUI ROMÂNESC"!

Pe lespedea din stânga:

„Consolatio,

Parentibus, quod habebunt domestica exempla virtutes;

Conjugibus, quod iis viris carebunt, quod laudare quam lugere praestabit;

Omnibusque militibus quorum ossa, non dispersa contecta sunt publico opere atque muneribus publicis, eaque extructione, ovae sit, ad memoriam aeternitatis, ara virtutis".

La capătul celor două plăci şi epitafe, urmau să ardă două candele, semnul creştinesc de pomenire. Deasupra, între coloane, două urne de bronz sculptate cu scene din războaiele daco-romane şi al Reîntregirii, erau destinate să servească drept amfore de tămâiere, iar două mici vase situate la baza epitafelor urmau să primească merinde pentru păsările cerului.

Două piese esenţiale pentru Monument erau prevăzute a fi amplasate pe blocul principal din centru, formând o alegorie compusă din două figuri de 3,50 m înălţime, ca expresie a ideii dominante a edificiului, respectiv aceea a predării torţei latinităţii şi civilizaţiei de către legionarul roman soldatului român. În faţă, pe piedestalul principal, statuia Victoriei, zeiţa protectoare a eroilor, urma să sprijine stema României Mari. Între cele două alegorii era amplasat medalionul Regelui Ferdinand şi Reginei Maria, întregitorii neamului, iar pe verso, medalionul cu chipurile lui Traian şi Decebal. Deasupra

colonadelor, în zbor planat, doi vulturi de bronz purtau Crucea Comemorativă, ca omagiu adus divinității şi sacrificiului eroilor, în timp ce deasupra intrării în criptă, un soldat sculptat, căzut pe laurii biruinței, simboliza sacrificiul național.

Spre terasa din spate era prevăzută intrarea în criptă, locul de odihnă al osemintelor eroilor adunate de pe câmpul Severinului şi de pe plaiurile județului. Cripta era în formă de cruce, având în dreapta şi în stânga două gropi comune pentru osemintele eroilor neidentificați. Întreaga criptă se prezenta ca un altar destinat să permită oficierea slujbei pentru odihna celor morți.

În 1930 principala preocupare a comitetului (în care a intrat acum şi colonelul D. Caletzeanu, noul comandant al Cercului Județean de Recrutare) a fost să definitiveze detaliile construcției. La 10 februarie 1930 s-a desfăşurat la Primăria Turnu Severin licitația publică în urma căreia partea din piatră a lucrării a fost adjudecată de antreprenorul Carol Umberto, la suma de 1222815 lei. În anii următori, s-a dovedit că cerințele generale de estetică au impus lucrări suplimentare numeroase, care au dus la depăşirea sumei.

Încheierea formalităților a permis ca la 21 septembrie 1930, în cadrul unei solemnități, să fie pusă piatra fundamentală a Monumentului. *Actul de fundație* avea următorul cuprins:

„Prin voința lui Dumnezeu, înțelepciunea Regelui Erou Ferdinand I şi jertfa celor 800000 ostaşi morți în luptele de dezrobirea neamului s-a închegat Statul românesc în veci unit în hotarele sale firești, Dunăre, Tisa, Nistru şi Mare.

În zilele de pace ce urmară Războiului Popoarelor, cu rănile încă sângerânde, România Mare adună sfintele oseminte de pe întregul ei întins, aşezându-le la locul de cinste.

Urmând aceeaşi pildă, astăzi în a 21-a zi a lunii septembrie din anul Mântuirii 1930, în al 14-lea an de la intrarea României în Războiul pentru Unitatea națională, în primul an de domnie al Măriei Sale Regelui Carol al II-lea, Mehedințenii şi Severinenii, culegând de pe văi şi dealuri scumpele rămăşițe a<le> eroilor noştri în luptele de la Cerna şi Severin şi pe întreg ținutul mărginaş, au pus azi piatra fundamentală a Monumentului ce va păstra în veci osemintele lor sfințite.

El se ridică, ca prinos de mărire şi închinare ostaşilor Români ce şi-au jertfit viața fără şovăire pentru întregirea Patriei Unite.

Ca mângâiere pentru cei ce au lăcrămat şi lăcrămează încă, pierzând pe cei mai scumpi ai lor, el va sta de-a pururi ca pildă de avânt, vitejie şi jertfă de sine generațiilor viitoare.

Ca mărturie veşnică, că gloria ținuturilor noastre este plămădită, la fel cu întreg pământul românesc, cu sângele celor mai buni fii ai noştri.

Că prin această jertfă s-a chezăşuit şi pecetluit de-a pururi *Unitatea şi Întregirea Neamului Românesc.*

Acest Monument se ridică cu sume adunate prin obolul public, cu contribuția Societății „Cultul Eroilor" şi a Societății „Carpați" grade inferioare, a Uniunii Ofițerilor de Rezervă, a Primăriei oraşului T. Severin, sub Guvernul țării prezidat de d. Iuliu Maniu."

În anul 1931 s-a lucrat din plin la partea din piatră a Monumentului. Pentru a face față cheltuielilor, Prefectura județului şi Primăria severineană au acordat subvenții de 200000 şi, respectiv, 150000 de lei, iar Societatea „Cultul Eroilor" a dat 25000 de lei.

Tot în 1931, luând ca bază ideea de ansamblu a lui State Baloşin cu privire la dimensiunea estetică a Monumentului, sculptorii Oscar Han, Ionescu-Varo, Teodor Burcă, I. Iordănescu şi Hette au prezentat machete pentru grupul de bronz înfățişând legionarul roman şi soldatul român. La 30 noiembrie 1931 comitetul a acceptat macheta lui Burcă, invitat cu acest prilej să depună studii şi oferte şi pentru celelalte accesorii din bronz (cele două amfore şi medalioanele cu familia regală şi cu Traian şi Decebal).

La partea estetică, în cadrul comitetului, sporadic, şi-a spus cuvântul şi Al. Resmeriță, fost profesor de desen, la acea dată pensionar.

În anul următor, 1932, Burcă a realizat aproape toate lucrările de sculptură, recepționate în luna noiembrie. Pentru soldatul român din grupul de bronz situat deasupra Monumentului, artistul l-a ales ca model pe fruntaşul T.R. Vasile V. Chesnoiu din Regimentul 95 Infanterie, contingentul 1932, născut la 1 mai 1910 în comuna Stroeşti, județul Gorj.

Cu prilejul montării pieselor de sculptură, s-a constatat că „Simbolul Sacrificiului", prevăzut a fi aşezat în față, formând un singur bloc cu corpul principal, deşi de mărime naturală, discorda ca proporție cu ansamblul, fiind prea mic. La propunerea lui Gr. Constantinescu şi G. Stănică, s-a hotărât ca această piesă să fie amplasată în spate, deasupra intrării în criptă, iar în locul ei să fie aşezat „Simbolul Victoriei". Modificarea a implicat, desigur, bani în plus, pentru care prefectul județului, C. Danciu, a lansat 400 de liste de subscripție, lucrurile fiind rezolvate conform cerințelor de echilibru ale ansamblului.

În 1933, a fost finalizat şi pus la locul său „Simbolul Victoriei" având ca model o tânără din familia Delescu, persoană care cu doi ani mai înainte câştigase un concurs de frumusețe desfăşurat pe întreaga Oltenie. În 1933 au fost puse, de asemenea, la locul lor grupul de bronz de la partea superioară, statuia Biruinței, amforele şi medalioanele, cei doi lei din piatră, s-au montat placa neagră de marmură (cu cuvintele Reginei Maria „Nu plângeți pe Eroi..") şi cei doi vulturi mari de bronz (dăruiți de centrala Societății „Cultul Eroilor") şi, în fine, au fost aduse şi depuse în criptă osemintele Eroilor.

În aprilie 1933 a fost recepționată şi pictura criptei, semnată de Chirovici. În linii generale, aceasta cuprindea un tablou central reprezentând Sacrificiul (simbolizat prin Isus Hristos, coborât de pe cruce în momentul când Maica Domnului, înfăşurându-l în giulgiu, cu durere, îl pregăteşte pentru aşezarea în mormânt), apoi două panouri aşezate în două nişe (fiecare cu câte un înger în stihar, sprijinindu-se pe cruce), iar la intrarea în criptă, în stânga şi în dreapta, marii mucenici Gheorghe şi Dimitrie străjuind sufletele sălăşluitoare deasupra osemintelor. Făcută timp de trei luni de zile, pe fond aurit şi mozaicat, pictura impresiona prin armonia culorilor şi prin sobrietatea subiectelor.

La jumătatea lui iunie 1933, Monumentul era terminat. Dimpreună cu toate accesoriile, el a costat 2520000 de lei din care: subvenția prefecturii – 422250 de lei; subvenția primăriei – 457606 lei; de la centrala „Cultul Eroilor" Bucureşti – 25000 de lei; de la Uniunea Ofițerilor de Rezervă – 25000 de lei; de la Camera de Comerț şi

Industrie Turnu Severin – 35000 de lei; prin liste de subscripție – 402447 lei; din serbări, vânzări de insigne, cărți poştale, donații etc. – 432697 lei.

Tot din fondurile strânse pentru Monument, din cota adunată prin subscripție publică, s-a ridicat placa din Portul Turnu Severin, unde a pus piciorul pe pământ românesc principele Carol I al României.

În afara sumelor de mai sus, alte fonduri au provenit de la particulari, între care dr. Călărăşanu, inspector general sanitar, fiul preotului Călărăşanu „de la Cerna" (supranume amintind de comportamentul exemplar al acestuia în timpul războiului) – 25000 de lei, arhitectul Statie Ciortan (originar din Roşiuța, profesor la Academia de Arhitectură, decanul arhitecților din România) – 10000 de lei, comercianții din oraş, mobilizați de G. Stănică – 60650 de lei şi alții. Extrem de semnificativ, elevii Virgil Constantinescu, Ilie Simionescu, Dumitru Murgan şi Dumitru D. Jujescu de la Şcoala de Băieți Nr. 3 au donat micile lor economii în valoare de 275 de lei, iar eleva Speranța I. Traşcă de la Liceul de Fete, fiica învățătorului Ion Traşcă din Albeşti, mort în război, a donat 100 de lei „în amintirea tatălui său, pe care nici nu l-a cunoscut"[3].

Terminat în vara lui 1933, anul în care se sărbătorea Centenarul întemeierii oraşului Turnu Severin, Monumentul Eroilor Mehedinteni din Războiul Întregirii Neamului Românesc a fost dezvelit la 25 octombrie acelaşi an, în prezența regelui Carol al II-lea. Au rostit cu acest prilej cuvântări generalul Ion Jujescu, comandantul Diviziei a 19-a Infanterie şi generalul Virgil Econimu, comandantul Corpului 7 Armată.

Încă de la dezvelirea şi punerea lui în circuitul public, Monumentul a purtat o bogată încărcătură simbolică. Cum spunea generalul Jujescu la 25 octombrie 1933, făclia culturii şi civilizației latine încredințată de legionarul roman, simbolul sacrificiului şi al biruinței erau destinate, toate, să fie o neîncetată aducere aminte pentru generațiile următoare de jertfa celor ce făuriseră România Mare şi, în egală măsură, în legătură cu datoria de a o apăra şi păstra. Că această datorie nu s-a împlinit este o altă chestiune. La fel de trist a fost însă că după ultimul război ani în şir rostul inițial şi legitim al Monumentului a fost pus în umbră conjunctural de punerea în prim-planul simbolisticii naționale a unor elemente infinit mai puțin semnificative. După 1990, Monumentul şi-a recâştigat locul în conştiința publică severineană şi mehedințeană, fiind locul de reculegere şi de reîntoarcere la gloria şi valorile româneşti perene.

[3] *Ibidem*, f. 16.

MONUMENTE DIN CRAIOVA ALE EROILOR DIN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI (1916-1919)

Alexandrina-Daniela Gavrilă-Ciobotea

1. Placă comemorativă dezvelită la 25 noiembrie 1918: „În memoria avocaților din Baroul Dolj morți pentru patrie în campania anilor 1916-1918". Urmează 11 nume. „Corpul avocaților din Dolj – se specifică într-o broşură intitulată *Cultul eroilor la Palatul justiției din Craiova*, p. 5 –, prin săparea numelor colegilor lor morți pentru patrie, pe o placă de marmură şi prin sărbătoarea organizată cu ocazia dezvelirii acestei plăci în sala *Paşilor pierduți* din Palatul justiției în ziua de 25 noiembrie 1918, a făcut prima manifestare în țara românească prin introducerea cultului celui mai sfânt, celui mai înalt: cultul eroilor". Vezi şi Filip-Lucian Iorga, *Un cântec de lebedă. Vlăstare boiereşti în Primul Război Mondial,* Bucureşti, Editura Corint, 2016, p. 99.

2. Placa comemorativă din marmură albă (2, 70 x 1, 10 m) fixată în holul clădirii Facultății de matematică, str. C. Bucureşti, nr. 165, fostă Şcoala Normală de Învățători din Craiova: „Învățătorilor elevi ai acestei şcoale pentru neasemănata lor jertfă în războiul pentru întregirea neamului. Pe veci slăvită amintire. Cerna. Jiu. Olt. Argeş. Dobrogea. Oituz. Mărăşeşti. Mărăşti. 1916-1918". Urmează 64 nume.

3. Placa comemorativă din marmură albă fixată în holul Spitalului nr. 3 din str. Calea Bucureşti: „În memoria medicilor şi farmaciştilor din Dolj morți în războiul pentru întregirea neamului 1916-1919". Sunt menționați 2 generali, 1 colonel, 1 lt. colonel, 2 maiori, 5 căpitani, 3 locotenenți, 4 sublocotenenți. Vezi şi Col. Dr. Iovan Vlădaia, *Medici eroi din Craiova în Războiul pentru Reîntregirea Neamului,* în „Oltenia Eroică", anul V, 2016, Craiova, nr. 1(5), p. 73.

4. Placă comemorativă realizată de Societatea „Avântul Țării" a gradelor inferioare, din marmură neagră, a fost aşezată în ziua de 2 august 1919 pe fațada Palatului Prefecturii Dolj. Erau inscripționate numele eroilor (cf. Revista „Democrația Olteană", 1919, p. 179).

5. Troiță din lemn: „Recunoştință eroilor români"... Se afla pe str. Calea Severinului, unde a fost biserica Sf. Sebastian.

6. Monumentul Regimentului 1 Dolj. A fost dezvelit la 5 iunie 1926. Monumentul se compune dintr-un piedestal – soclu flancat cu plăci de marmură albă construit de P. Balaban şi statuia unui soldat care stă cu arma în pregătire, cu ochii țintind zarea îndepărtată, creație a sculptorului Anghel Chiciu. Statuia de bronz a fost turnată la fabrica V. V. Răşcanu din Bucureşti.

Texte: „În memoria acelora care au adăugat o pagină de glorie şi vitejie la hronicul neamului nostru"; „Slavă eroilor fii ai neamului românesc"; „În fața memoriei

celor căzuți în luptă să ne legăm de a face să strălucească tot mai puternic în lume gloria patriei noastre scumpe, Republica Socialistă România"; „Fie ca memoria eroilor să trăiască veşnic în conştiința poporului şi să-l îmbărbăteze în lupta pentru binele şi prosperitatea Republicii Socialiste România".

7. Monumentul eroului colonel Petre Mareş. Se găseşte în cimitirul Sineasca, în apropierea monumentului Amilcar Săndulescu. Obelisc cu ornamente pe latura din față. A fost ridicat în 1927 din inițiativa Societății „Cultul eroilor".

Text: „Aici odihneşte colonelul Petre Mareş, eroul de la Mărăşeşti şi Szolnok... fost comandant al Reg. I Infanterie Dolj. Decorat în războiul de întregire a neamului cu Mihai Viteazul, Legiunea de onoare, Ordinul Stanislav cls. II cu spadă, Steaua României cu spadă...".

8. Monumentul Eroilor Regimentului 26 Dorobanți „Rovine", aflat în curtea Cazărmii din Craiova. A fost dezvelit în anul 1937. Pe un soclu de granit este un obelisc de piatră, pe care se află o aplică – basorelief din bronz a domnitorului Mircea cel Bătrân şi o sculptură alegorică din metal a sculptorului I. Iordănescu. Pe fețetele soclului sunt înscrise principalele lupte la care a participat Regimentul în anii 1916-1919 şi numele eroilor.

9. Cimitirul eroilor „Sineasca" cuprinde un osuar a 980 de eroi şi crucile a 8 ofițeri, 5 subofițeri şi 47 soldați – Vezi Lidia Turcin în „Historica", Craiova, an II, 2002, p. 95.

10. Monumentul funerar al lui Amilcar Săndulescu, orfanul care la 14 mai 1923, la Mărăşeşti, a ales Eroul Necunoscut.

ÎN MEMORIA EROILOR COSTEȘTENI

Dumitru Bondoc

Localitatea Costeşti din județul Vâlcea, această străveche vatră de perpetuare a daco-românismului în nordul Olteniei, a fost din totdeauna un rezervor fecund de fii ai locului gata oricând pentru a-şi apăra glia strămoşească până la sacrificiu. Însăşi artefactele sitului arheologic din necropola Ferigile (datată între secolele VI-IV î.H.) atestă caracterul războinic al strămoşilor, dovediți a fi fost călăreți desăvârşiți şi înarmați, printre altele cu renumitele săbii scurte numite *akinakes*, cu care trebuie să fi semănat panica printre invadatorii timpului... Oştile domnitorilor Țării Româneşti, începând cu Moise Vodă şi Mihai Viteazul (primul înmormântat la Mănăstirea Bistrița, celălalt retras temporar în anul 1600 la aceeaşi mănăstire), vor fi încorporat şi oşteni costeşteni ce şi-au sacrificat viața în luptele de la Viişoara, respectiv cele de la Şelimbăr, Mirăslău şi Gurăslău. Mai înspre vremurile noastre, documentele consemnează pe eroul Ion Mecu, căzut în luptele ruso-turce purtate lângă Calafat în anul 1828. Cel puțin 10 luptători din Costeşti au apărat cu arma în mână cauza revoluției de la 1848, evenimentele aducându-l în prim plan pe eroul Marcu Frumuşelu, care a participat activ la luptele pompierilor din Dealul Spirii purtate contra detaşamentelor otomane. Pe câmpul de luptă din Războiul de Independență din anul 1877 au căzut la datorie un număr de 11 eroi costeşteni, iar alți 6 merituoşi fii ai satului, reîntorşi la vatră, au fost decorați pentru eroismul de care au dat dovadă la Plevna şi Smârdan!

În acest context istoric nu este de mirare că în luptele pentru reîntregirea României Mari purtate în Primul Război Mondial, au fost mobilizați un mare număr de soldați din Costeşti-Vâlcea iar un număr de 113 dintre ei au căzut eroic la datorie! Memoria unora dintre aceştia a fost cinstită imediat după încheierea războiului prin ridicarea crucilor de piatră amplasate în locuri de maximă vizibilitate, mai ales că familii întregi de săteni şi-au pierdut descendenții pe linie masculină. Vom prezenta câteva exemple edificatoare în acest sens.

Din familia Ion Castravete, din satul Pietreni, au căzut pe câmpul de luptă cei trei fii, eroii Constantin, Grigore şi Marcu. Pierderea suferită a fost atât de mare, încât familia le-a înălțat o cruce comemorativă pe muntele Arnota, la peste 1000 m altitudine! Recuperat prin grija Filialei Județene Vâlcea „Matei Basarab" a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", artefactul şi-a găsit adăpost în troița înălțată în anul 2012 în Poiana Arnotei, prin efortul profesorului Eugen Petrescu, preşedintele filialei. Redăm epitaful de pe cruce: *„În amintirea eroilor Constantin Castravete, Grigore, Marcu, morți în Războiu. 1918".*

Familia Nicolae Gh. Istocescu, din Blezeni-Costeşti, şi-a pierdut unicul fiu ce-i putea perpetua numele, pe soldatul eroul Filaret şi căruia i-a ridicat o cruce de piatră

amplasată în incinta troiței aflată pe proprietatea sa: *„Această sfântă cruce s-a ridicat în amintirea fiului meu Istocescu Filaret, mort pentru țară, 1916-1918”*. Din acelaşi cătun a căzut la datorie şi sergentul Stoican Vasile, căruia părinții i-au ridicat o cruce comemorativă lângă fântâna de la Puntea Neamțului, cu epitaful: *„Această sf. cruce s-a pus de N. G. Stoican, Maria şi Ioana soția sa, în amintirea sergentului Stoican Vasile, mort pentru patrie. Ridicată în 1920”*. Pe cât de simple, pe atât de emoționante epitafurile ce redau suferința familiilor acestora! Şi bunica Elisaveta a pierdut în război pe singurii băieți ai familiei Iosif Robu, şi anume pe frații Maxim şi Meletie. Din păcate, crucea comemorativă nu se mai păstrează.

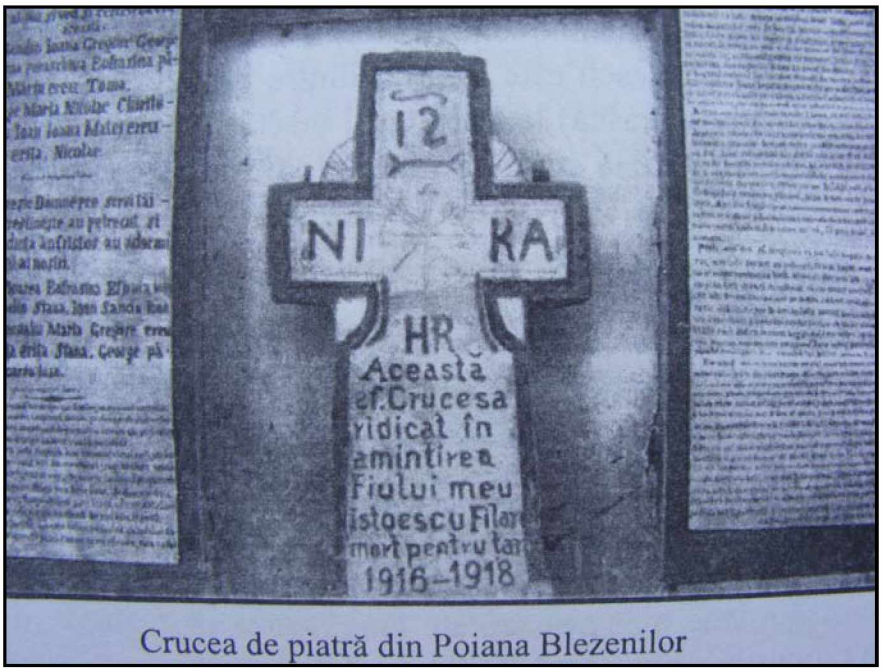

Crucea de piatră din Poiana Blezenilor

Crucea de piatră construită în memoria eroului Istocescu Filaret.

Ca semn de maximă recunoştință pentru jertfa tuturor eroilor costeşteni, obştea localității a purces în anul 1932 la ridicarea unui impresionant obelisc pentru cinstirea memoriei acestora, amplasat în fața localului primăriei. Pe cele patru laturi ale acestuia tronează la loc de cinste numele celor 113 eroi, vegheați de vulturul cruciat, simbolul românismului! Iată numele acestora: sublocotenentul Toma Borcan; plutonierul Catrina Nicolae; sergenții Florescu Trifon, Mihăilesciu I. Ion, Stoican N. Vasile; caporalii Constantinescu Anghel, Crăcană Florea, Crăcană Ion, Istocescu Constantin, Lăcraru Gheorghe; soldații Andrei Gheorghe, Andrei Ion, Andrei Silvestru, Avram Nichita, Avrămoiu Constantin, Bălintescu Constantin, Bălintescu Ignatie, Bălintescu Nicolae, Bărăgănescu Petre, Bărănguță Ion, Belețescu Gheorghe, Blidaru Gheorghe, Bivolaru Mihail, Borăscu Marin, Bornete Mihail, Buzilă Gheorghe, Castravete Constantin, Castravete Grigore, Castravete Marcu, Catrina Ion, Ciobanu Simion, Ciorgan Filimon, Ciortan Gheorghe, Ciurea Gheorghe, Ciurea Gheorghe, Ciurea Ion, Cârjan Ion, Cârstea

Leonte, Cârstoiu Constantin, Coca Dometie, Coca Dumitru, Colniceanu Alexandru, Constantinescu Nicolae, Cravă Ion, Crăcană Constantin, Crăcană Ilie, Crăcană Ion, Crăcană Procopie, Crăcană Ilie, Crăcană Dumitru, Dimulescu Petre, Dinulică Lucian, Dobrinescu Gheorghe, Dobrinescu Grigore, Dumitrescu Gheorghe, Duță Ion, Enescu Constantin, Enescu Ion, Enescu Toma, Mierlă Gheorghe, Mihăilescu Ion, Monafu Dumitru, Monafu Ion, Munteanu Hariton, Munteanu Ion, Murariu Ilie, Nechersu Gheorghe, Nicolăescu Nicolae, Nicula Constantin, Nicula Gheorghe, Nicula Grigore, Niculescu Gheorghe, Nistor Miron, Nițulescu Grigore, Nițulescu Gheorghe, Ologu Grigore, Ologu Grigore, Paraschiv Toma, Pasmate Ilie, Pavel Dumitru, Pavel Moise, Pavel Marin, Pistol Ion, Popa Nicolae, Popescu Carp, Popescu Gheorghe, Popescu Ioachim, Popescu Nicolae, Predoiu Dumitru, Predoiu Gheorghe, Predoiu Nicolae, Prioteasa Toma, Puică Damian, Puică Dumitru, Rădescu Alexandru, Robu Marin, Robu Maxim, Robu Meletie, Sanda Nifon, Slabu Constantin, Statie Ion, Stănescu Gheorghe, Stănescu Nicolae, Stoica Constantin, Stoica Petre, Surcel Grigore, Tănase Nicolae, Țicu Constantin, Tițoiu Gheorghe, Tițoiu Nicolae, Țârlea Gheorghe, Țapu Gheorghe, Ungureanu Sava, Ungureanu Tudor, Vameşu Grigore, Văduva Gheorghe, Vărtopeanu Nicolae, Voineag Avram, Zamfir Alexe, Zamfir Dumitru şi Zamfir Ştefan. Eroul Istocescu Filaret a fost omis, din greşeală, să fie trecut pe obelisc. Facem mențiunea că, după cel de-Al Doilea Război Mondial, lista celor comemorați a fost completată şi cu cei 50 eroi costeşteni ce şi-au jertfit viața în această ultimă conflagrație.

Obeliscul ridicat în cinstea eroilor din Primul Război Mondial.

În finalul acestui succint studiu se cuvine ca şi autorul să aducă un prinos de recunoştință, bravilor eroi costeşteni nu numai din Primul Război Mondial, ci şi celor din toate timpurile!

CARTEA DE AUR A MONUMENTULUI EROILOR DIN STREHAIA

Dinică Ciobotea,
Ion Leone Sima

O epocă lungă în timp, cea a Evului Mediu, a fost a imperiilor, state conglomerate etno-lingvistic, motivate ca pârghii ale păcii creştine în care oamenii erau robii lui Dumnezeu şi supuşii unui împărat. Spre sfârşitul acestei epoci, când omul s-a descătuşat din carapacea piramidei sociale feudale şi s-a lăţit conştiinţa etnică (de neam) în orizonturile conştiinţei naţionale, un proces istoric implacabil a anunţat dispariţia imperiilor. Acesta a fost al constituirii statelor naţionale. Un spirit istoric dinamic, motivat prin prospectarea trecutului până la momentul genezelor etnice, şi-a găsit expresiile cele mai adecvate prin proiecte de viitor. În convulsiile istoriei, zvârcolirile cele mai ample au fost cele ale acelor creaţii medievale zise imperii intrate pe toboganul istoriei, încrâncenate, egoiste, slabe, bolnave, dar făţarnice, ipocrite şi de Dumnezeu părăsite. După un secol de luminări raţionale, al XVIII-lea, şi după un alt secol de reforme şi revoluţii, al XIX-lea, desăvârşirea procesului care lichida imperiile şi a configurat harta geopolitică a statelor naţionale s-a împlinit în anii Primului Război Mondial.

„Am trăit în acest război, fără îndoială – scria marele prozator Mihail Sadoveanu încă la 2 februarie 1918 –, cele mai mari zile ale istoriei universale şi cele mai dramatice ale neamului nostru. În cumplita încordare a popoarelor de a-şi preface situaţia în lume, de a lăsa generaţiilor ce vin alte aşezăminte şi a deschide perspectivă nouă istoriei lor – ne-am avut şi noi locul. Am luat arma pentru drepturile neamului nostru obijduit şi sfârtecat sub stăpâniri străine”[1].

Participarea României în Primul Război Mondial cunoscut şi sub numele de Războiul Popoarelor, iar pentru toţi românii Războiul de Întregire a Neamului, după 14/27 august 19/6, alături de Antantă, a însemnat mobilizarea a 1.083.000 de oameni, din care armata număra 839.758 soldaţi de trupă şi 18.000 ofiţeri, grupaţi în 23 de divizii de infanterie şi două divizii de cavalerie. În momentul intrării în război, în august 1916, nu era român care să nu fie pus în faţa istoriei. Se împlinise vremea când poporul român, în credinţa mărturisită timp de trei sute de ani după Mihai Viteazul Unificatorul, în toate împrejurările, şi-a jertit cei mai buni fii ca să-şi împlinească un ideal moştenit, al unităţii politice a întregii etnii descendentă din întinsa Romanitate Orientală.

Întregirea politică a tuturor românilor s-a câştigat cu preţul a 339.117 morţi, 75.941 de mutilaţi, 229.000 de grav răniţi şi 166.000 prizonieri sau dispăruţi din rândurile armatei[2].

---

[1] Apud Aurel Pentelescu, Petre Opriş, în vol. *Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz: Ţinut al jertfei şi al biruinţei,* coordonatori Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focşani, 2007, p. 260.

[2] Cf. Constantin Kiriţescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989; *România în anii Primului Război Mondial,* vol. II, Editura

În ambele faze ale războiului, mai întâi în ofensiva de peste Carpați, cu trecerea prin 18 locuri în Transilvania, pentru dezrobirea românilor supuşi monarhiei austro-ungare, şi, apoi, în retragerea spre sudul Moldovei în zona Nămoloasei, unde s-au dat bătălii dintre cele mai mari ca amploare şi consecinţe pentru întregul teatru al Primului Război Mondial, la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz, Românii s-au luptat vitejeşte, „fără seamăn", mii jertfindu-şi viaţa în chipul sublim asemănător numai eroilor din epopeile antice şi medievale.

*

* *

În anul 1919, în conformitate cu prevederile Tratatului de pace de la Versailles şi a Decretului – lege 4106/19 septembrie 1919 s-a înfiinţat societatea „Mormintele Eroilor căzuți în război", ulterior zicându-i-se „Cultul Eroilor". Eroii şi vitejii, cu toţii martiri întru idealul făuririi unităţii depline a tuturor românilor într-o unică entitate politică, au fost, după 1 Decembrie 1918, proslăviți şi comemorați într-un adevărat cult al eroilor. Pentru eroi, pe lângă manifestări comemorative omagiale, ode şi imnuri, s-au creat cruci, morminte speciale în locul cel mai nobil din faţa bisericilor, plăci de marmură inscripţionate cu numele lor, fântâni-monument în spiritul credinţei creştine strămoşeşti, monumente de for publice în continuitatea celor care imortalizaseră ofranda de sânge a Românilor în Războiul de Independenţă statală din 1877-1878, până la înălţarea de Arcuri de Triumf, marile simboluri ale izbânzii şi ale memoriei recunoscătoare.

Prima solemnitate în ţară prilejuită de dezvelirea unei plăci comemorative a avut loc la Craiova, în ziua de 29 noiembrie 1918, în memoria avocaţilor Baroului de Dolj „morți pentru patrie în campania anilor 1916-1918" (... „luați de-al morții val, spre ideal")[3].

Apoi, în toată ţara, numele EROILOR neamului au fost inscripţionate în diverse forme, pe diferite monumente. Iniţiativa înscrierii eroilor întru veşnicia numelui lor a aparţinut intelectualilor (profesori, învăţători, preoți), foştilor combatanți în timpul războiului, reprezentanţilor armatei şi instituţiilor administrative, cu concursul tuturor.

În mişcarea promovată prin instituţia Cultul Eroilor, în perioada interbelică pentru aproape fiecare localitate din ţară s-au ridicat însemne ale recunoştinţei. Se răspundea astfel întrebării Reginei Maria: „România Mare, cea visată şi dorită fierbinte de strămoşii noştri, s-a născut din plămădirea sângelui cu pământul sfânt a celor ce au jertfit totul. Putem oare să-i uităm?"

Pe lângă această motivaţie datornică, ca să citățm din *Cartea de Aur a Monumentului Eroilor din Strehaia Căzuți pe Câmpul de Onoare 1913, 1916-1917, 1918 pentru Patrie, Neam şi Rege,* alcătuită în 1922, menţionăm opinia directorului Şcolii Normale „Domnul Tudor" din Drobeta-Turnu Severin cum că „monumentele ce ridicăm

---

Militară, Bucureşti, 1987; Luchian Deaconu, *Momente din epopeea făuririi statului naţional unitar român,* Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1988; *Istoria Românilor,* vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003; ş.a.

[3] Vezi broşura *Cultul Eroilor la Palatul Justiţiei din Craiova,* Craiova, 26 noiembrie 1918; Mircea Duţu, *Avocaţii, doljeni căzuți pentru România Mare,* în „Justiţia" – Revista Baroului Dolj, anul VII, 2017, nr. 2 (14), pp. 91-92; ş.a.

eroilor jertfiți pentru tăria şi întregirea neamului sunt temple în care fiii unui neam se roagă şi se înzestrează prin această rugăciune cu puterea sfântă a patriotismului... Ele dovedesc cu prisosință să creştem pe copiii noştri în lumina lor înălțătoare!"

Motivația din urmă prin care monumentele Eroilor măsoară „tăria unui neam" conştientizau națiunea că monumentul este o creație simbolică zămislită sub zodia definitivului, dezvăluind o valoare perenă pe care istoria a certificat-o şi a integrat-o umanității. Valoarea lui inspiră generațiilor prezente şi viitoare sensul pentru ceea ce este omenesc, durabil şi înălțător. Pentru noi, cei de astăzi, el cântă temeliile de nezdruncit ale românismului: continuitate de viață istorică, independență statală şi libertate națională, unitate etnică şi politică, creație materială (civilizație) şi spiritual-culturală specifică, de tradiție şi de nivel european integrat.

Cu alte cuvinte, ridicarea de monumente comemorative ilustrează şi vrednicie, simțirea şi responsabilitatea unei generații în cinstirea Eroilor care au creat pentru noi o țară şi o dimensiune a vieții în istorie.

Între frumoşii vrednici ai unei asemenea fapte au fost şi Strehăienii anilor 1921-1922, care au ridicat un impunător Monument[4], încă sub măsura faptelor celor 307 eroi din partea locului, în doar doi ani şi opt luni, între 8 ianuarie 1920 şi 28 august 1922[5].

În scurtul interval de timp, „oameni cuminți şi iubitori de neam", au reuşit prin subscripții publice să ridice monumentul „tuturor acelora care şi-au jertfit viața pentru noi care am rămas să ne bucurăm de o țară mare şi frumoasă". Despre înaltele sentimente şi entuziasmul public care au caracterizat pe Strehăieni, mehedinteni şi alți oameni din țară, de la meşteşugari, comercianți, veterani din 1877, preoți, proprietari funciari, medici, farmacişti, şefi de poştă şi de gară, ofițeri, rudele eroilor, avocați, dascăli de şcoală, până la ministrul de război, generalul de divizie Gh. Mărdărescu, şi reprezentanții ştiinței şi culturii româneşti din acea vreme, Dr. G. Bâltăceanu şi C. Rădulescu-Motru, sau vestitele doamne Oromolu, A. Romanescu, Aristița Smadoviceanu, Veturia Basarabescu şi mulți alții, sau despre toată osârdia depusă pentru construirea monumentului de către „maistrul" antreprenor I. Fumollo din Drobeta-Turnu Severin, reproducem prin scanare documentele „adunate şi aranjate de lt. col. Al. Brăiescu şi Athanasie Cioică – institutor – director", transcrise în *Cartea de aur* a Monumentului Eroilor din Strehaia[6], devenită astăzi un valoros izvor istoric despre acel timp frumos de fericire, bucurie şi înălțare.

[4] C. A Protopopescu, *Strehaia în istorie,* Editura Paco, Bucureşti, p. 141-143.

[5] *Ibidem,* p. 141-148.

[6] „Cartea de Aur", ms., 91 file, din care f. 1-28, 41-43 sunt scrise, a fost donată Primăriei Strehaia la 10 august 1940, pe când primar era N. Popescu, de Alice lt. col. Al. Brăescu. A fost recuperată de la DCA de profesorul C. A. Protopopescu (*Ibidem,* p. 143). Nu s-a împlinit gândul recuperatorului de a o inventaria la Primăria oraşului (... „spre a fi păstrată, cu convingerea că în noile condiții, după 1989, nu mai constituie un «pericol»"), viața-i scurtându-i-se brusc. În prezent, manuscrisul este în posesia noastră, urmând a fi dăruit unei instituții păstrătoare de arhivă istorică (n.a.).

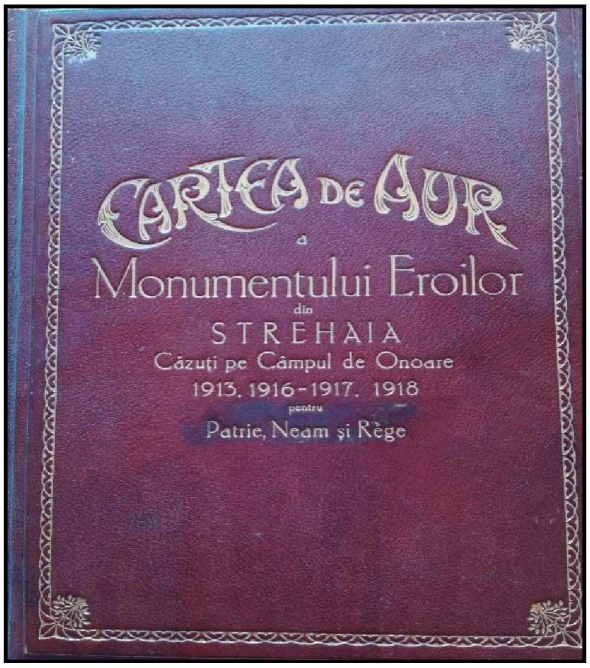
CARTEA DE AUR
a
Monumentului Eroilor
din
STREHAIA
Căzuți pe Câmpul de Onoare
1913. 1916-1917. 1918
pentru
Patrie, Neam și Rege

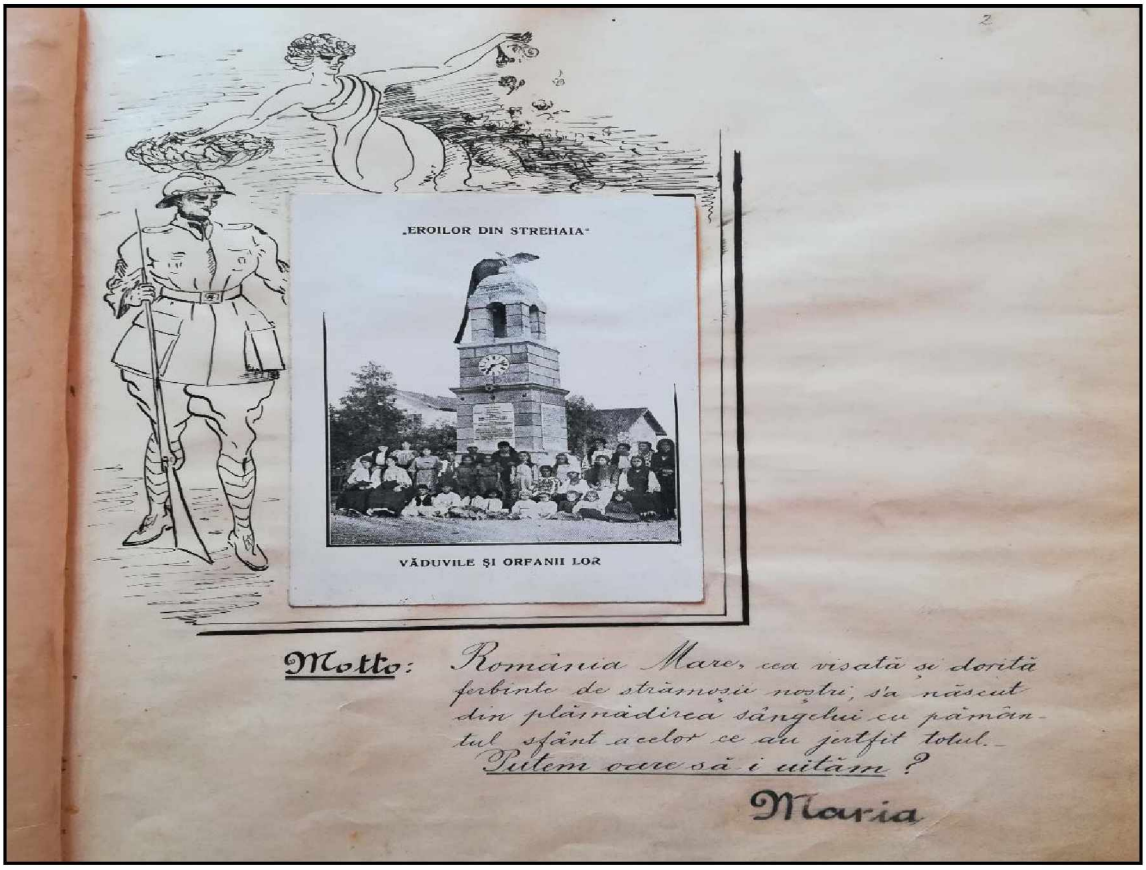
„EROILOR DIN STREHAIA"
VĂDUVILE ȘI ORFANII LOR
Motto: România Mare, cea visată și dorită
fierbinte de strămoșii noștri, s'a născut
din plămădirea sângelui cu pământul sfânt a celor ce au jertfit totul.
Putem oare să i uităm ?
Maria

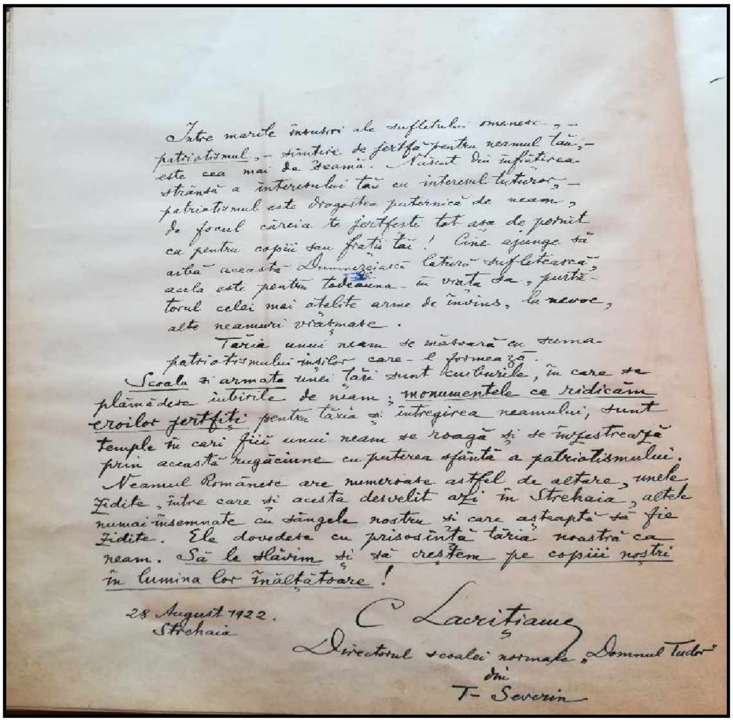

Între marile însușiri ale sufletului omenesc, — patriotismul, — simțire de jertfă pentru neamul tău, — este cea mai de seamă. Născut din înfrățirea strânsă a interesului tău cu interesul tuturor, — patriotismul este dragostea puternică de neam, de focul căreia te jertfești tot așa de pornit ca pentru copiii sau frații tăi! Cine ajunge să aibă această Dumnezeiască latură sufletească, acela este pentru todeauna în viața sa, purtătorul celei mai oțelite arme de învins, la nevoe, alte neamuri vrăjmașe.

Tăria unui neam se măsoară cu suma patriotismului inșilor care-l formează.

Școala și armata unei țări sunt cuiburile, în care se plămădesc iubirile de neam; monumentele ce ridicăm eroilor jertfiți pentru tăria și întregirea neamului, sunt temple în cari fiii unui neam se roagă și se înzestrează prin această rugăciune cu puterea sfântă a patriotismului.

Neamul Românesc are numeroase astfel de altare, unele zidite, între care și acesta desvelit azi în Strehaia, altele numai însemnate cu sângele nostru și care așteaptă să fie zidite. Ele dovedesc cu prisosință tăria noastră ca neam. Să le slăvim și să creștem pe copiii noștri în lumina lor înălțătoare!

28 August 1922.
Strehaia

C. Lacrițianu
Directorul școalei normale „Domnul Tudor"
din
T.-Severin

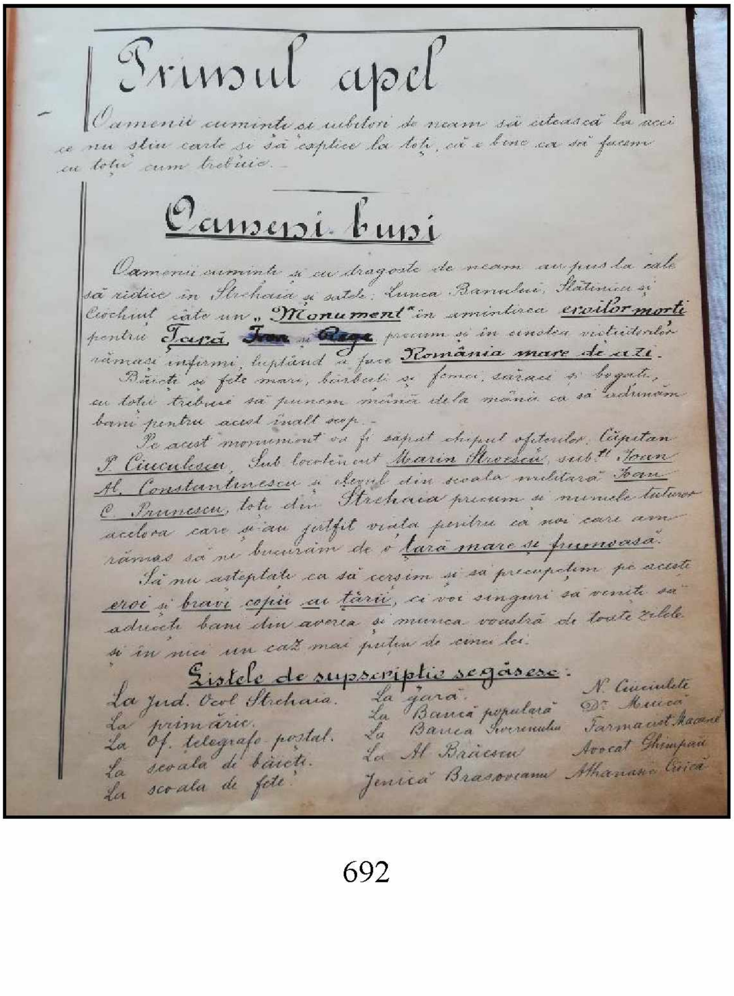

Primul apel

Oamenii cuminți și iubitori de neam să citească la acei ce nu știu carte și să explice la toți, că e bine ca să facem cu toții cum trebuie.

Oameni buni

Oamenii cuminți și cu dragoste de neam au pus la cale să ridice în Strehaia și satele: Lunca Banului, Slătinicu și Ciochiuț câte un „Monument" în amintirea eroilor morți pentru Țară, Tron și Rege precum și în cinstea victorioșilor rămași infirmi, luptând a face România mare de azi.

Băieți și fete mari, bărbați și femei, săraci și bogați, cu toții trebuie să punem mână dela mână ca să adunăm bani pentru acest înalt scop. —

Pe acest monument va fi săpat chipul ofițerilor, Căpitan P. Ciuculescu, Sub locotenent Marin Stoicescu, sub.lt Ioan Al. Constantinescu și elevul din școala militară Ioan C. Prunescu, toți din Strehaia precum și numele tuturor acelora care și-au jertfit viața pentru ca noi care am rămas să ne bucurăm de o țară mare și frumoasă.

Să nu așteptați ca să cerșim și să preocupăm pe acești eroi și bravi copii ai țării, ci voi singuri să veniți să aduceți bani din averea și munca voastră de toate zilele și în nici un caz mai puțin de cinci lei.

Listele de supscripție se găsesc:

La Jud. Ocol Strehaia.	La gară.	N. Ciuculete
La primărie.	La Banca populară	Dr. Muica
La Of. telegrafo-postal.	La Banca Severinului	Farmacist Macarie
La școala de băieți.	La Al. Brăescu	Avocat Ghimpău
La școala de fete.	Jenică Brașoveanu	Athanase Ciucă

Alice M. Brăiescu — Vochițoiu Ctin invalid ... — D-na și D-l P. Blejoiu
Theodor Glicindec — Frații Robert Filker — la Ionita Dumitrescu
Ion Bălteanu-Mont. — Ioanu Cilădăuşanu — Oica Pororineanu
Iorgu Stroescu — Iosif Zoriteu — avocat
D. Dițescu ofagronom. — Ctin Ciovârnache — M. Constantinescu (...)

Fiecare trebuie să dea după puterea lui bănească, în nici un caz mai puțin de 5 lei.

<u>Săracii</u>: bărbați și femei văduve sau măritate, fete și băieți dela 15 ani în sus care n'au bani, să se ducă să muncească o zi, iar plata muncii s'o aducă jertfă sufletelor tineri și bărbaților în floarea vârstei, capi de familie, care au părăsit tot ce au avut mai scump pe această lume, <u>murind</u> pentru <u>țară</u>.

Cine ascultă și face așa cum îl povățuim, să le dea Dumnezeu sănătate cu viață lungă la tot cuprinsul casei.

Cine nu ascultă, să-i pedepsească Dumnezeu cu mâhnirea și durerea acelora care și-au perdut părinți, soți, frați și copii, pe câmpul de luptă.

„ <u>Auzi-ne Doamne</u> "

<u>Comitetul</u>

Comitetul

din

Comuna Strehaia pentru ridicarea unui Monument Comemorativ
Campania 1916-1918.

Listă de subscripție
No 1

Pentru ridicarea unui <u>Monument Comemorativ</u> "în amintirea ostașilor, <u>Ofițeri</u> și <u>grade inferioare</u>," din Comuna Strehaia, plasa Motru de jos, județul Mehedinți, din ale căror suflete și răni s'a plămădit „<u>România mare</u>" de azi.

Posedăm autorizația Onor. Prefecturei sub No 294 din 22 Ianuarie 1920.

Fiind această grea întreprindere, este începută de noi, ferm hotărîți, a munci fără preget, pentru ca cu ajutorul lui D-zeu și concursul sufletelor mari, să înfăptuim cât mai curând răsplata bine meritată.

Această listă No 1 este încredințată Zoe Armega primită în ziua de 22 Ianuarie 1920 și restituită la 5 Martie 1920

Comitetul
- M. Brăiescu, ofițer de rezervă din Strehaia
- D. Ghimpău, plutonier de rezervă și avocat din Strehaia
- V. Macarie, farmacist, secretarul comitetului
- P. Mincă, medic, casierul comitetului
- V. Pororineanu, ofițer de rezervă și avocat

Strehaia 8 Ianuarie 1920.

Lista No 1	Zoe Armega – comp.	No 6601	Lei	235.00
" 2	Aurica Ernest Gayrand	No 7423	"	158.00
" 3	M. Brăiescu	No 6592	"	868.00
" 4	I. Brașoveanu	749	"	500.00
" 5	C. Brașoveanu	6608	"	443.00
" 6	N. Ciuciulete	7466	"	430.00
" 7	Dr. Mincă	–	"	170.00
" 8	V. Macarie	7472	"	200.00
" "	P. Ciochină în continuare		"	150.00
		De reportat		3.154.00

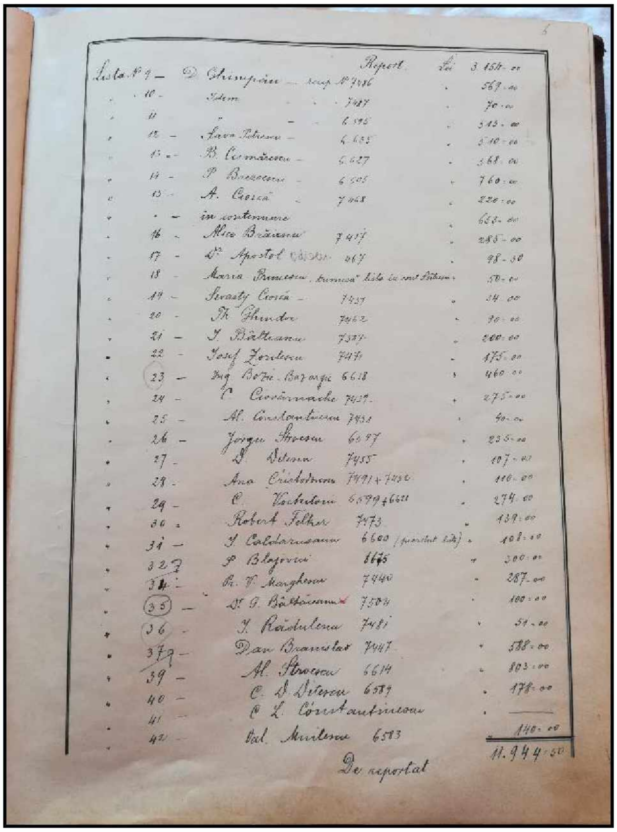

			Report	Lei	3 154.00
Lista No 9	D. Chimpău	recep. No 7486			569.00
10	Idem	7487			70.00
11	"	6595			515.00
12	Sava Petrescu	6635			510.00
13	B. Cosmăcescu	6627			568.00
14	P. Bacescu	6505			760.00
15	A. Ciorcă	7468			220.00
.	in contemnare				653.00
16	Alice Brăiescu	7417			285.00
17	Dr. Apostol	467			98.30
18	Maria Princescu, trimisă lista cu suma				50.00
19	Sevasty Ciorcă	7437			34.00
20	Th. Ghindor	7462			90.00
21	I. Bălteanu	7327			200.00
22	Iosif Zorilescu	7470			175.00
23	Ing. Bozie-Bazargic	6618			460.00
24	C. Ciovârnache	7457			275.00
25	Al. Constantinescu	7431			40.00
26	Iorgu Stroescu	6597			235.00
27	D. Ditescu	7455			107.00
28	Ana Cristodorescu	7491+7452			110.00
29	C. Vocbilescu?	6599+6621			274.00
30	Robert Felker	7473			139.00
31	I. Caldarusanu	6600 (pierdut lista)			108.00
32	P. Blagoveu?	6675			300.00
34	R. V. Marghescu	7440			287.00
35	Dr. G. Băltăreanu	7504			100.00
36	I. Rădulescu	7481			51.00
37	Dan Branslav?	7447			588.00
39	Al. Stroescu	6614			803.00
40	C. D. Ditescu	6589			178.00
41	C. L. Constantinescu				———
42	Val. Mihăilescu?	6583			140.00
			De reportat		11.944.50

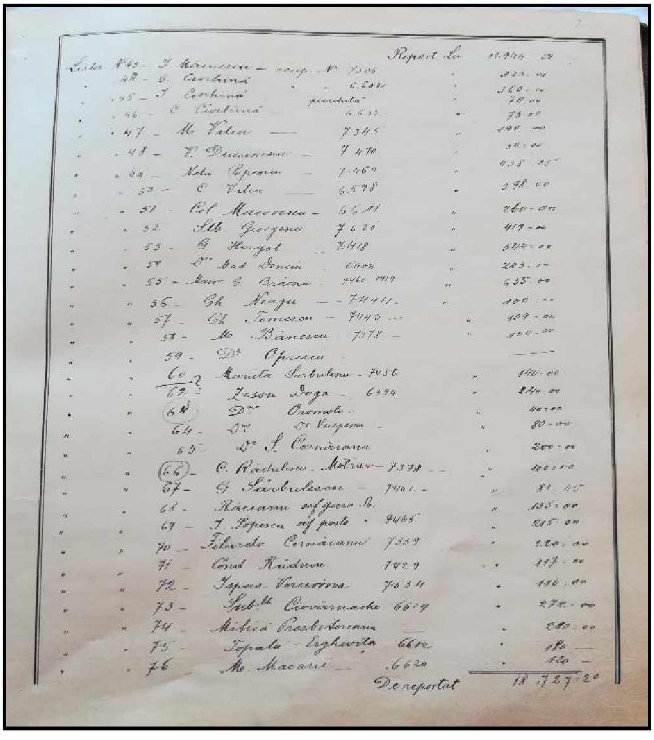

			Report	Lei	11.944.50
Lista No 43	I. Mărunescu	recep. No 7506			223.00
44	G. Cerchină	6.632			360.00
45	I. Cerchină	pierdută			78.00
46	C. Cerchină	6633			73.00
47	M. Vlten?	7345			140.00
48	V. Dumitrescu	7470			50.00
49	Nelu Ciprian?	7469			438.25
50	C. Vlten?	6578			398.00
51	Col. Marcovescu	6641			260.00
52	Stb. Georgescu	7626			419.00
53	G. Hergot	7418			614.00
54	Dr. Nad Doncu	6604			203.00
55	Maior G. Brăianu	7460 7419			635.00
56	Gh. Neagu	7441			100.00
57	Gh. Tomescu	7443			109.00
58	M. Bănescu	7372			120.00
59	Dr. Opreescu				———
60	Manița Sărbulescu	7456			140.00
62	Iason Doga	6594			240.00
64	Dr. Onorolu				40.00
64	Dr. Dr. Vespesm?				80.00
65	Dr. I. Cernăuceanu				200.00
66	C. Rădulescu-Motru	7374			100.00
67	G. Sărbulescu	7401			81.45
68	Rărceanu șef gara B.				135.00
69	I. Popescu șef poștă	9465			215.00
70	Filareto Cernăuceanu	7359			220.00
71	Cond. Răduan?	7429			117.00
72	Ispas Vercorova?	7534			110.00
73	Sublt. Ciovârnache	6679			272.00
74	Mitică Presbiterianu				280.00
75	Topala-Eghevița?	6672			180
76	M. Macarie	6620			120
			De reportat		18.727.20

			Report Lei	18.727.20
Lista № 77 —	N. Păguba	7453.	.	279.00
78 —	L. Alexandrescu	7478	.	251.00
79 —	I. Dumitrescu	—	.	20.00
80 —	N. N. Vilcu	7490	.	30.00
81 —	M. Cismarescu	7433 —	.	30.00
82 —	T. Bărbulescu	7349 —	.	203.00
83 —	I. Cismărescu	7496 —	.	26.00
84 —	G. Cismărescu	7495 —	.	43.50
85 —	Dra A. Romanescu	7489 —	.	120.00
87 —	Gh. Drăgan	7505 —	.	51.00
88 —	N. Tărzob	pierdut lista	.	20.00
89 —	Tanta Păgubă	6549	.	574.00
90 —	Oscar Paschill	6613	.	295.00
91 —	Sp. Ionescu	7461	.	20.00
92 —	Cr. Rom. Popescu	7434	.	20.00
93 —	Pleșoianu	7587	.	92.00
94 —	Nițu Cornăceanu	7340	.	57.00
95 —	Maria C. Ciuculescu	6578	.	544.00
96 —	Aristița Smădoveanu	7577	.	114.00
97 —	I. St. Păunescu	7575	.	87.00
98 —	D. Marinescu	752	.	350.00
99 —	L. G. Bălteanu	7477	.	55.00
100 —	G. V. Bâzu	7464.	.	287.00
				22.265.70
		№ 18 ...		20.00
Lista № 33 —	V. Poroineanu			382.00
38 —	Veturia Basarabescu			
61 —	Virg. Ciochină			
86 —	D. Ianculescu			

Eroii noștrii—

Morți pentru întregirea neamului, fii ai Strehăiei.

1913 – 1916–1918 – 1919.

Căpitan

Ciuculescu C. Petre

Sub-Locotenenți

Stroescu M., Constantinescu I., Mihuțescu M.

Elev școala militară

Prunescu C. Ionel

~ Sergenți ~

Dragotă I., Stochină C., Duliga P., Botilă M., Granulescu C., Brândușoiu G., Păgubă Z. Rud. Majer Popeanu Lazăr

~ Caporali ~

Bulată D., Săbiescu G., Corcoată I., Stochița V., Boruzeanu N., Mihuț M., Gherghinoiu V., Rusu N., Conușe C.

~ Soldați ~

Căpățână .., Nucă G., Vochițoiu A., Savu C., Hoarcă C., Vădiva I., Gângu I., Popescu A., Bulată D., Vilcu I., Vidroiu C., Ghelmegeanu I., Buhac A., Dută C., Enache I., Enache G., Trancă P., Vicsoiu I., Iovănescu I., Vlad D., Sârbu M., Vlad G., Pridoi I., Dragotă C., Spătaru I., Bâzu D., Radu I., Modolu I., Ciocă V., Pârnu V., Pătaru G., Ușurelu I., Panduru C., Goldrac I., Sârbu C., Spoja N., Gașpăr V., Grigore C., Osiac I., Pențe I., Ușurelu S., Barcag I., Ciolacu M., Balaci G., Jianu P., Stochița C., Todpa N., Cohea D., Bălășoiu I., Gherghinoiu I., Răciu I., Fotă C., Ciobanu G., Daviciu I., Gherghinescu I.

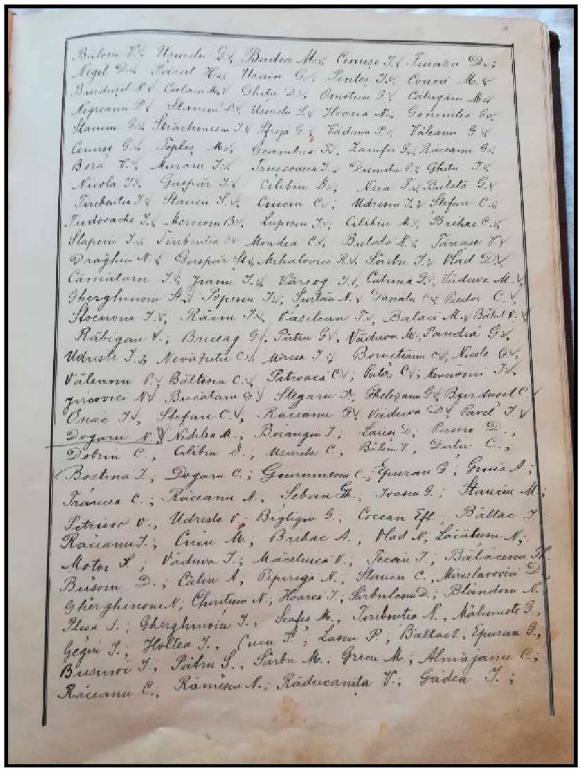

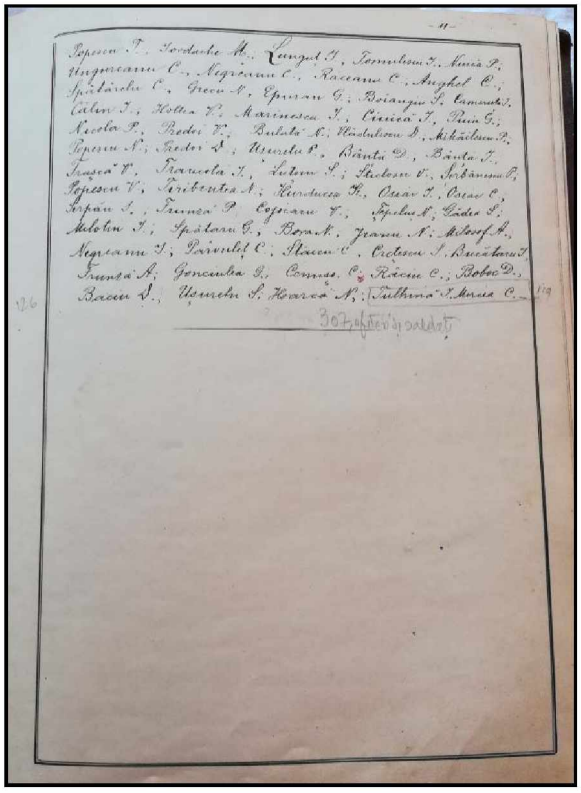

12

Ofertă

Subsemnatul I. Fumello maistor sculptor în piatră din T. Severin mă oblig să construiesc pe socoteala mea cu tot materialul necesar, un **monument** comemorativ în amintirea eroilor căzuți pe câmpurile de luptă din 1913, 1916-1919 care îl vom așeza în Comuna Strehaia pe locul ce mi se va indica.

Construcția va fi:

1) Toată va fi făcută din piatră dela Gura Văii și din cea mai bună calitate.
2) Monumentul îl vom face conform schiței și pe scala ⁰/₁₀ ce am prezentat și se va viza pentru neschimbare de cei în drept,
3) Fondația va fi de ciment și în raport cu felul pământului dar solid,
4) Trei table de marmură albă vom pune și vom scrie pe ele numele eroilor circa 340 și inițialele vor fi cu litere mari.
5) Ceasul îl vom procura din Italia și va avea bătăi sonore.
6) Vom așeza patru fotografii ale ofițerilor morți ce mi se vor preda de comitet.-
7) Ușa de închidere a ceasului-clopot va fi de fier masiv groasă de 3 mm.
8) Inscripția va fi: Morți pentru patrie 1913, 1916/1919.-
9) Vom așeza o cruce de fier pe monument ce o vom procura.
10) Pentru toată această lucrare, al cărei material și instalare definitivă mă privește, mi se va plăti de comitetul ce s-a instituit suma de lei patruzeci de mii, plătibil în 3 rate: O primă rată acum de lei 15000, a doua după ce vom aduce materialul lucrat la locul de instalare de lei 10.000 și restul la predarea definitivă.-
11) Transportul materialului lucrat dela Severin la Strehaia va privi pe comitet, tot așa și aducerea pietrișului și nisipului necesar la instalarea monumentului. Tot pe comitet va privi și aducerea cimentului dela Severin.-

I. Fumello, maistor pietrar T. Severin 23.4.920

11

Proces-verbal

Astăzi, una mie nouă sute douăzeci și unu, ziua 3 Aprilie st. n.

Noi comitetul pentru ridicarea monumentului eroilor din 1913-1916/1919, întrunindu-ne în localul Primăriei comunei Strehaia, luând în deliberare chestiunea dela ordinea zilei s-a hotărât următoarele:

1) S-a pus în discuție oferta d-lui constructor Fumello din T. Severin prin care d-sa specifică modalitatea ridicării monumentului în ceea ce privește materialul din care va fi construit, felul construcției (pentru care a anexat un plan) și timpul în care va fi executat, precum prețul și obligațiile de execuție. Această ofertă s-a admis în unanimitate integral.

2. În al doilea rând s-a pus în discuțiune formarea contractului sub semnătura privată, din care un exemplar îl va lua antreprenorul iar al doilea exemplar la dispoziția comitetului executiv care se va păstra în arhiva primăriei.-

3. Conform contractului comitetul inițiator și care a fost însărcinat cu adunarea sumelor de bani necesari acestui scop, s-a avansat constructorului suma de lei 15000 conform ofertei și dispozițiunilor contractului.

4. Constructorul va începe lucrarea imediat și sensul că lucrarea materialului îl va face conform contractului, iar comitetul executiv va lua măsurile necesare de execuție și cu consimțământul autorității comunale.-

Drept care am dresat prezentul proces-verbal semnat de membrii comitetului inițiator și cei prezenți.-

(ss) Gh. C. Cornea, (ss) Iosif Zorilescu (ss) G. Stoescu
C. Primescu
C. C. Popescu
C. Vulpescu
Ath. Croică
D. Ghimpău
P. Porojeanu
P. Ciochină
M. Brăiescu
N. Pagubă
Dr. Mirică
M. Constantinescu

14

Proces-verbal

Anul 1921 Aprilie 3

Noi, comitetul de execuţie în completul lui însărcinăm cu facerea contractului pentru ridicarea monumentului în comuna Strehaia, din comitetul de iniţiativă pe d-nii Col. Al. Brăescu, V. Porcineanu şi D. Ghimpău avocaţi, Dr P. Muică şi C. C. Popescu judecător-preşedinte, antreprenor constructor fiind I. Fumolle din T. Severin, având ca secretar pe N. Păguţă învăţător.

Drept care am dresat prezentul proces-verbal. –

(ss) G. C. Cornea
Ath. Cioică
Dr Muică
C. C. Popescu
C. Vulpescu
D. Ghimpău
V. Ciochină
V. Porcineanu
Al. Brăescu
N. Păguţă
M. Constantinescu
I. Zorilescu
G. Stroescu
C. Prunescu

15

Contract de antrepriză

Între subsemnaţii: I. Fumollo, antreprenor domiciliat în T. Severin, de o parte şi Col. Al. Brăescu, V. Porcineanu avocat, D. Ghimpău avocat, Dr P. Muică şi C. C. Popescu judecător-preşedinte de altă parte, delegaţi de comitetul de execuţie prin procesul verbal cu data de 3 Aprilie 1921, a intervenit prezentul contract, în următoarele condiţiuni.

I. Eu, I. Fumollo mă oblig a construi un monument comemorativ în amintirea eroilor căzuţi pe câmpurile de luptă în campaniile din 1913 şi 1916-1919 pe locul ce mi se va arăta, în Strehaia.

Pentru efectuarea construcţiei îmi iau următoarele obligaţiuni:

1) Toată construcţia o voi face din piatră de cea mai bună calitate dela Gura Văii;

2) Monumentul îl voi face conform schiţei de plan, ce am prezentat pe scala de 1/10 şi care s'a văzut de comitet şi subsemnatul la facerea acestui contract;

3) Fundaţia va fi de ciment şi în raport cu rezistenţa terenului şi în nici un caz mai mică de 0.80 m subsol;

4) Voiu pune trei table de marmură albă şi voiu scrie pe ele numele eroilor (circa 340) adică pronumele întreg şi numele prin iniţială, toate fiind scrise cu litere mari;–

5) Voiu pune ceasul cu bătăi sonore, pe care'l voiu procura din Italia;–

6) Voiu aşeza patru fotografii ale ofiţerilor şi eroilor morţi, ce mi se vor preda de comitet;

7) Uşa de închidere a ceasului clopot va fi de fier masiv groasă de 3 mm.

8) Pe frontispiciul monumentului voiu face inscripţia următoare: „Morţi pentru patrie" au dedicat – 1913 1916-1919;

9) Voiu aşeza o cruce de fier în vârful monumentului

10) Tot materialul, ca piatra, ceasul, clopot, cruce, tablele de marmoră, ciment, etc. mă priveşte pe mine antreprenorul constructor,

16

a) Pentru toată această lucrare mi se va plăti de către comitet suma de lei patruzeci mii (40.000) în modul următor: lei 15.000 la facerea acestui contract, bani pe care i am primit, lei 10.000 înainte ca să se vină aducerea materialul lucrat la locul pe care îl voi construi, iar restul de 15.000 lei la predarea definitivă a construcției.

b) În acest preț intră instalarea completă a monumentului cu toate accesoriile lui.

II. Noi sus menționații delegați ai comitetului executiv pentru ridicarea monumentului menționat declarăm că am angajat pe d-l I. Famolli să construiască monumentul astfel, pentru care ne obligăm:

1) Să transportăm pe spesele noastre materialul necesar dela St. Severin ce ni se va da de antreprenor,

2) Să procurăm nisipul, pietrișul și apa necesară la fundația monumentului, cum și lemnele trebuincioase pentru facerea schelelor,

3) Să plătim antreprenorului suma de lei patruzeci mii în ratele stabilite mai sus, din care chiar acum i am dat prima rată de cinci-sprezece mii lei.

III. Neîndeplinirea obligațiunilor de mai sus va atrage răspunderea materială, adică de daune din partea celui care nu și va executa obligațiunile luate — afară de forța majoră.

IV. Predarea definitivă a monumentului o stabilim de comun acord să se facă înainte de 15 Aug. 1921 st. n. pentru a se putea face inaugurarea în această zi. Această clauză o considerăm ca servind înaintea punctului III (?).

Drept care am făcut prezentul contract sub semnătură privată în dublu exemplar, din care unul s-a luat de antreprenor iar celălalt de delegații de mai sus, spre a'l avea comitetul respectiv la dispoziție păstrându-l în arhiva primăriei.

astăzi trei (3) Aprilie 1921 în Strehaia.

(ss) Al. Brașoveanu, I. Popescu (?), D. Ghiupău, Dr. Mircea, C. Chiperea (?)

(ss) I. Famolli — Secretar ss/ N. Ţapalu (?)

Pe versa pagină: Am primit prin d-l Ath. Ciocea (?) Dir. sc. primare de băeți din Strehaia suma de lei zece mii pentru care subsemn.

(ss) I. Famolli

1922 April 6
I. Severin (?)

17

Primăria Urbei Strehaia

Nr. 1289
19. 2. 921

Domnule Presedinte

Avem onoare a vă ruga să binevoiți a vă prezenta pentru a vă pune la dispoziție terenul necesar construirii monumentului cu care a fost însărcinat comitetul de sub presedenția D-v.

În vederea începerii lucrărilor vă rugăm a vă prezenta chiar azi ora 10 dimineața la localul primăriei.

Presed. Comis. Interim.

(ss) C. Florea (?)

Secretar (ss) N. Ţapalu (?)

De reţinut.

Numele membrilor comisiei interimare a Urbei Strehaia care în şedinţa dela 31 Martie 1922 a votat suma de lei 10.000 după propunerea preşedintelui respectiv ca ajutor la terminarea Monumentului eroilor căzuţi în războiu.

Membrii comisiei (ss) Interimare:
- D. Bogoiu
- D. Stroescu
- I. Mitroi
- I. Dumitru
- V. Marinescu
- I. V. Cuţitoiu

Preşedinte ss Barbu Cismărescu

Secretar (ss) N. St. Trancea

Casier-Comunal (ss) D. Pepărescu

De reţinut.

Telegramă

D-lui Col. M. Brăescu
Com. Strehaia

Pro Bucureşti Nr. 504 31. data 24/5 ora 13. 14.

Vi s-au trimis telegrafic prin Banca naţională T. Severin lei 10.000 pentru monumentul eroilor din Strehaia

p. Ministru de Interne
(ss) Richard Franasovici
(Secretar general).

Răspuns.

25. V 1922

Ministerului de Interne

Adânc mişcaţi de frumoasa şi patriotica faptă ce am primit, Cetăţenii, văduve şi orfani de războiu din localitate şi împrejurimi depun omagiu de recunoştinţă către d-l General Văitoianu ş d-l Richard Franasovici pentru respectarea şi cinstirea memoriei a acelor jertfiţi pe altarul Patriei, binevoind a dona la monumentul din localitate suma de zece mii lei.-

Comitetul de organizare

20

Act comemorativ

Astăzi 31 (treizeci și unu) luna Maiu anul una mie nouă sute douăzeci și doi (1922) st. nou s'au început lucrările de ridicare ale monumentului întru amintirea eroilor din acest oraș căzuți în luptele pentru întregirea neamului (1916–1919) fiind adus materialul lucrat de maistorul **Furnollo** și temelia de beton turnată mai dinainte.

In zilele prea Înălțatului nostru Rege **Ferdinand I** și soția sa M. S. Regina **Maria**, președinte al comisiei interimare Strehaia fiind **Barbu Cismărescu**, jude-președinte **C. C. Popescu**, preot paroh **Al. Băltăceanu**, învățători: **Athanasie Civică**, **N. Pagubă** și **Virg. Ciochină**, administrator de plasă **I. P. Hergot**.–

Inițiatorul pentru facerea monumentului și adunătorul de ofrande a fost L. Colonel **Alexandru Brăescu** ajutat fiind de cei de sus și de d-nii avocați **Virg. Poroineanu** și **D. Ghimpău**, farmacist **Valentin Macarie**, **Dr. Mucă**, **Dr. Anitescu**, **Gh. Cornea** proprietar, **V. Mârza** inginer silvic, **Al. Constantinescu**, **C. Vulpescu**, **I. Zorilescu**, **I. Dumitrescu**, **Pavel Mitroi** comercianți, **G. Stroescu** și **C. Prunescu** ca membri în comitet.–

Cei prezenți au semnat.–

Paroh (ss) Al. Băltăceanu
Jude-președ. " C. C. Popescu
Administr. " I. P. Hergot
Primar " B. Cismărescu
I. Lupescu, P. Stuică, fund.
C. C. Ponea fund.
D. Bogoși, Al. Contulescu ag. com.
V. Gherghinescu com.
D. Zorilescu "
I. Zorilescu "
N. Prunescu fund.
B. Tunegă ag. statistic

Ath. Civică Dirig. școalei de băieți
D. Ghimpău, avocat
V. Poroineanu "
C. Vulpescu " și propr.
I. V. Mitroi, membru în comis. interim.
Pr. V. Bucag
Sublt. jand. H. Bătrânu
Șef biletier Sub. com. D. Ponea
Pavel Mitroi comerc.
I. Dumitrescu "
C. Bădan ingin.
G. Bădan perceptor
D. Papăzeanu casier comunal
I. Stroescu Vice-președ. comis. interim.
N. Trancea secretar

21

Listă

De persoanele care au oferit la construirea monumentului dela 200 lei în sus:

1.	Dl. General de divizie Gh. Mărdărescu, Ministru de Războiu		Lei	1.500.–
2.	Pavel Mitroi	Comerciant	"	1.700.00
3.	Nae Stamatescu	"	"	500.00
4.	Const. Vârgatu	"	"	500.00
5.	Al. Constantinescu	Proprietar	"	500.00
6.	El. Al. Trunsa		"	300.00
7.	V. Lupu	Comerciant	"	200.00
8.	V. Gherghinescu	"	"	200.00
9.	St. Vatau	Cismar	"	200.00
10.	Gh. Florescu	Comerciant	"	200.00
11.	Const. Furor	"	"	200.00
12.	Ionel Cornea	Proprietar	"	200.00
13.	Mihail G. Cornea	"	"	200.00
14.	Iosif Zorilescu	"	"	250.00
15.	D. Zorilescu	Comerciant	"	250.00
16.	Ion Tiolete	"	"	300.00
				7200.00

Societatea
Monumentelor eroilor căzuți în război
Comitetul Com. Strehaia

Luni 28 August ora 10 dimineața

Mare festival

pentru

Desvelirea monumentului

ridicat
In cinstea eroilor Com. Strehaia căzuți în răz-
boi în anii 1913. 1916-19.
pentru
Patrie Neam și Rege

Este de dorit:

1. Ca lumea să fie în haine de sărbătoare.
2. Doamnele și Domnișoarele se prefere costumul național.
3. Cât de multe flori.
4. Toate localurile publice și casele particulare să arboreze drapelul tricolor.
5. Elevii școalelor din localitate și împrejurimi să asiste la serbare cu flori și tricolor. -

Vom avea: Muzica militară. Corurii și bande de lăutari care după sfârșitul programului vor distra publicul.

Un program special și amănunțit se va distribui în ziua serbării în care se va arăta ordinea de desfășurare a la...

Informații și relații, atât înainte cât și în ziua serbării se pot cere la comitetul de organizație din Strehaia.

Comitetul de organizație

Societatea
„Mormintele eroilor căzuți în război"
Comitetul Com. Strehaia

Onorate Domn.....

In ziua de 28 August ora 10 a.m. se va serba în Strehaia inaugurarea Monumentului Eroilor căzuți pe câmpul de luptă pentru Patrie, Neam și Rege.

Avem credința că serbarea va fi onorată cu prezența Curței Regale, Curței Princiare și a celor mai înalți demnitari și persoane marcante.

Cu prilejul acestei serbări avem frumoasă ocazie de a vă ruga să binevoiți a împodobi acest frumos festival cu prezența D-v. (și a întregului personal care face parte din Inalta instituție ce cu onoare conduceți și pentru care păstrăm respect și considerație nețărmurită).

Este de dorit ca ținuta să fie de sărbătoare preferindu-se pentru Doamne și Domnișoare costumul național și flori cât de multe. —

Toate localurile publice, vor fi aerisite bine și la dispoziția vizitatorilor, cu prețuri moderate și afișate —

Mersul trenurilor.

Dela București sosește 6^{10} (și pleacă) la înapoiere 18^{09}.
Dela Severin " 1^{10} " " " 20^{05}

Numai în caz nefavorabil serbarea se amână pentru 3 Sept. aceiași oră.

Comitetul Organizator

Domniei Sale
Domnului........

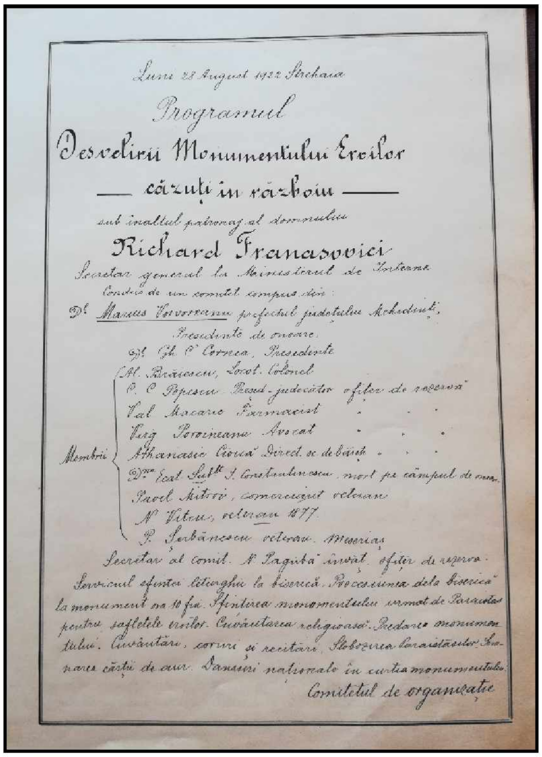

Luni 28 August 1922 Strehaia

Programul

Desvelirii Monumentului Eroilor

— căzuți în războiu —

sub înaltul patronaj al domnului

Richard Franasovici

Secretar general la Ministerul de Interne

Condus de un comitet compus din:

D-l Marius Vorvoreanu prefectul județului Mehedinți,

Presedinte de onoare.

D-l Gh. C. Cornea, Presedinte

Membrii:
- Al. Brăiescu, Locot. Colonel
- C. C. Popescu Presed.-judecător ofițer de rezervă
- Val Macarie Farmacist
- Virg Poroineanu Avocat
- Athanasie Ciocă Direct. sc. de băieți
- D-na Ecat. Sublt. I. Constantinescu, mort pe câmpul de onoare
- Pavel Mitroi, comerciant veteran
- N. Vitcu, veteran 1877
- P. Serbănescu veteran Meseriaș

Secretar al comit. N. Pagubă învăț. ofițer de rezervă.

Serviciul sfintei liturghii la biserică. Procesiunea dela biserică la monument ora 10 fix. Sfințirea monumentului urmat de Parastas pentru sufletele eroilor. Cuvântarea religioasă. Predarea monumentului. Cuvântări, coruri și recitări. Slobozirea [illegible]. Semnarea cărții de aur. Dansuri naționale în curtea monumentului.

Comitetul de organizație

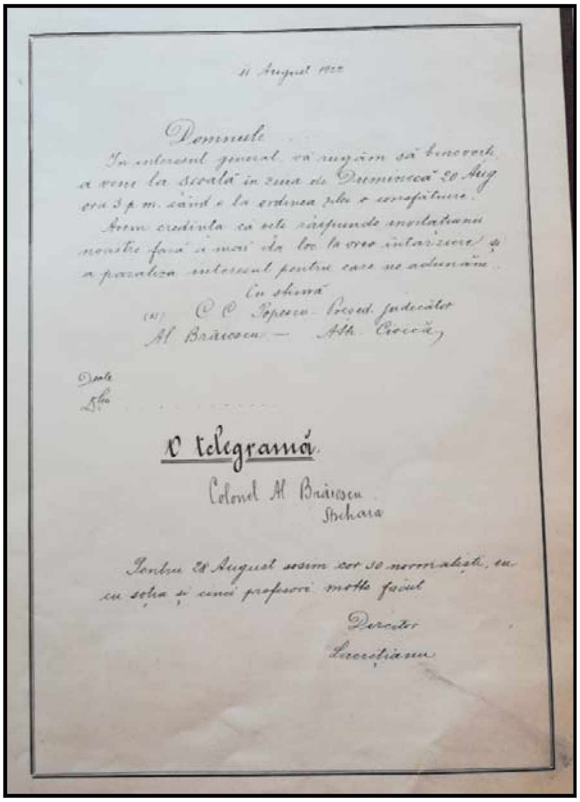

11 August 1922

Domnule

În interesul general vă rugăm să binevoiți a veni la școală în ziua de Duminică 20 Aug ora 3 p. m. când e la ordinea zilei o consfătuire.

Avem credința că veți răspunde invitațiunii noastre fără a mai da loc la vreo întârziere și a paraliza interesul pentru care ne adunăm.

Cu stimă

(ss) C. C. Popescu Presed. judecător

Al. Brăiescu — Ath. Ciocă

Dnule

5 lei

O telegramă.

Colonel Al. Brăiescu

Strehaia

Pentru 28 August sosim cor 30 normaliști, cu cu soția și cinci profesori multe facul

Director

Lucrețianu

Corul

compus din absolvenţi, care a dat răspunsa-
rile la serviciul religios la dezvelirea monumentului.
Titu N. Prunescu conducător. înv. Strehaia

Soprani

D-na Elena Prunescu înv. Ciochiuţ
" Taty Ciocă cl. VI Normală
" Sofi Vargatu VI Inst. Sf. Maria
" Didina Ilicescu IV Liceu
" Elena Vargatu III Inst. Sf. Maria
" Cristina Nicolae
" Anicuţa Ciocă cl. II liceu Cluj
D-l G. Ciocă cl. III liceu
D-na Olga Nicola

Altiste

D-na Marie Prunescu, înv. Strehaia
" Nelly Alexandrescu " "
" Victoria Prunescu înv.
D-l Zimţa Jiva cl. IV Normala

Tenori

D-l Jancu Ciocă cl. VIII liceu
" Virgil Paidu " " "
" Gh. Vulcanescu " V "
" M. Zorlescu " IV "
" P. Şerbanescu " III "
" Barbu Florescu " IV "
" V. Şerbanescu " II "

Bassi

D-l C. Hoară Contab. B-ca Motru a Student în ştiinţele de Stat
P. Răcanu înv. Ciochiuţ
Mircea Jorovceanu student Medicină
Duţi Jorovceanu absolv. liceu
Iulian Bălosu " "
C. Traucea cl. VIII "

Recitări:

I) Ciocă Ana cl. III-a Liceul de fete „Regina Maria" Cluj
„După războiu" de I. Neniţescu

II Zimţa Jiva cl. IV Normală din Bucureşti
„Acestui monument" de Nichifor Crainic

Copiii orfani

cărora li s-a distribuit pânza ce a acoperit monumentul 21.VIII.922.

Băieţi	Fete
1. Const. Ilie Tudorache 11 ani Strehaia	1. Crina Drag. Miroslav 11 ani Strehaia
2. Ion N. Gheorghinescu 10 ani Strehaia	2. Ilinca Gh. I. Vlad 15 ani Strehaia
3. Gheorghe I. Hoarcă 13 ani Slătinic	3. Alexandrina M. Natalia 11 ani Strehaia
4. Gheorghe M. Ciolacu 10 ani Ciochiuţ	4. Maria Marius Badea 10 ani Strehaia
5. Vasile Gh. Zamfir 9 ani Ciochiuţ	5. Eugenia I. Iovănescu 13 ani Strehaia
6. Ion D-tru Ghetu 14 ani Slătinic	6. Ioana Toma Negreanu 14 ani Slătinic
7. Alexandru I. Murarescu 8 ani Slătinic	7. Ana Const. M. Ştefan 14 ani Slătinic
8. Iacov C. Uşurelu 6 ani Strehaia	8. Ioana C. Savu 10 ani Ciochiuţ
9. Petre Bucătaru 11 ani Strehaia	9. Maria I. I. G. Uşurelu 11 ani Strehaia
10. Const. G. St. Răceanu 10 ani Ciochiuţ	10. Elena D. Celibeu 12 ani Strehaia
11. Alex. Ilie Bălăşoiu 10 ani Strehaia	11. Maria I. M. Pavel 15 ani Ciochiuţ
12. Ştefan Al. Popescu 15 ani Strehaia	12. Ana C. Grigorie 15 ani Lunca Banului

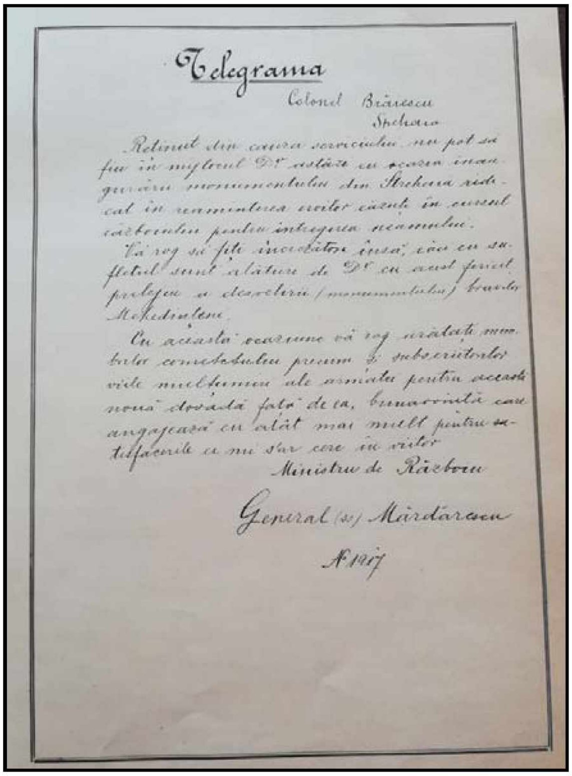

Telegrama

Colonel Brăescu
Strehaia

Reţinut din cauza serviciului, nu pot să fiu în mijlocul D-v. astăzi cu ocazia inaugurării monumentului din Strehaia ridicat în amintirea eroilor căzuţi în cursul războiului pentru întregirea neamului.

Vă rog să fiţi încredinţaţi însă, că cu sufletul sunt alături de D-v. cu acest fericit prilejiu a dezvelirii (monumentului) bravilor Mehedinţeni.

Cu această ocaziune vă rog arătaţi membrilor comitetului precum şi subscriitorilor vii mulţumiri ale armatei pentru această nouă dovadă faţă de ea, bunăvoinţă care angajează cu atât mai mult pentru satisfacerile ce ni s'ar cere în viitor

Ministru de Războiu

General (ss) Mărdărescu

No 1917

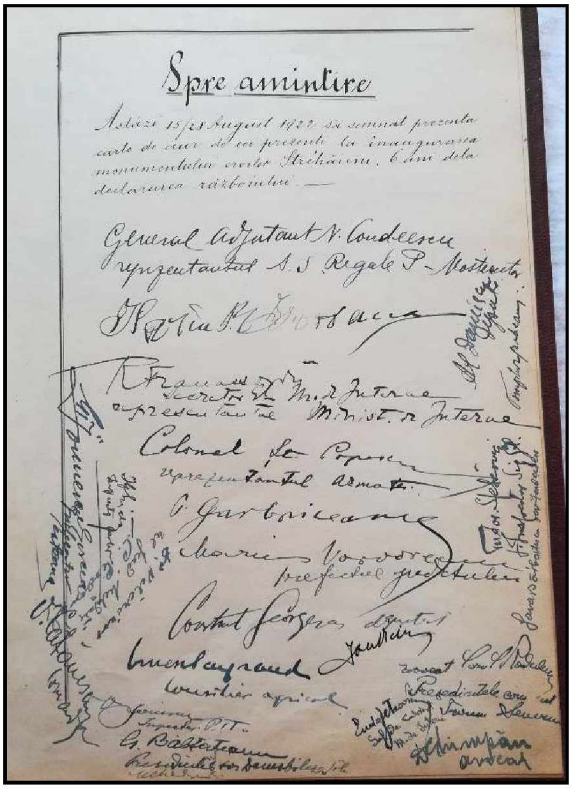

Spre amintire

Astăzi 15/28 August 1922 s'a semnat prezenta carte de aur de cei prezenţi la inaugurarea monumentului eroilor Strehăienii, 6 ani dela declararea războiului. —

General Adjutant N. Condeescu
reprezentantul A. S. Regale P. Moştenitor

Secretar Gl. M. d. Interne
reprezentantul Minist. de Interne

Colonel St. Popescu
reprezentantul Armatei

C. Garboviceanu

prefectul judeţului

consilier agricol

Inspector P.T.T.

G. Bălăceanu

Preşedintele

avocat

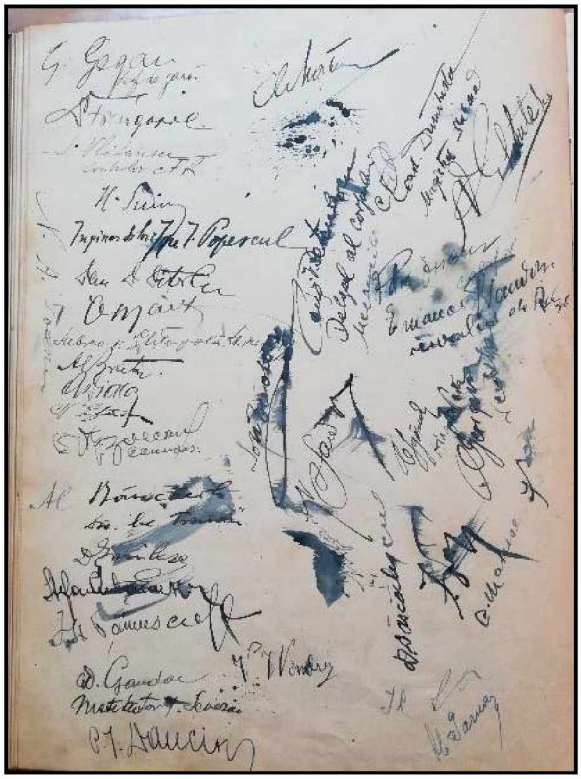

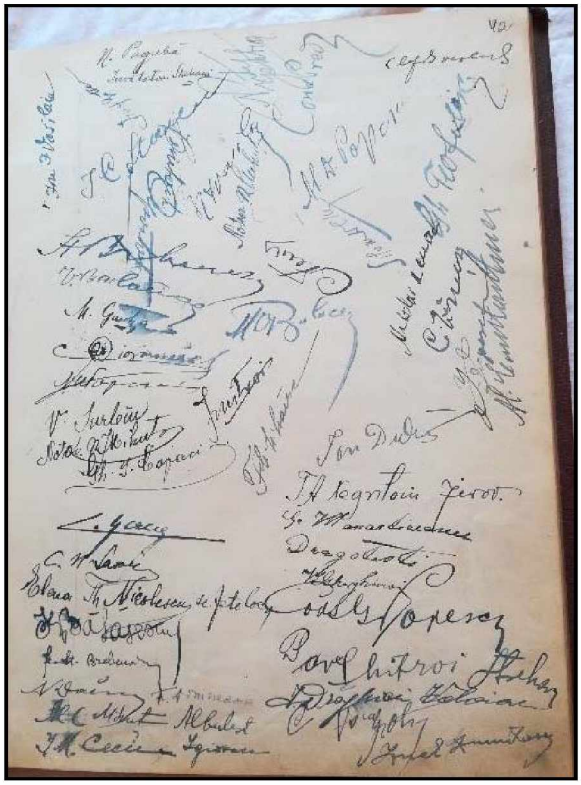

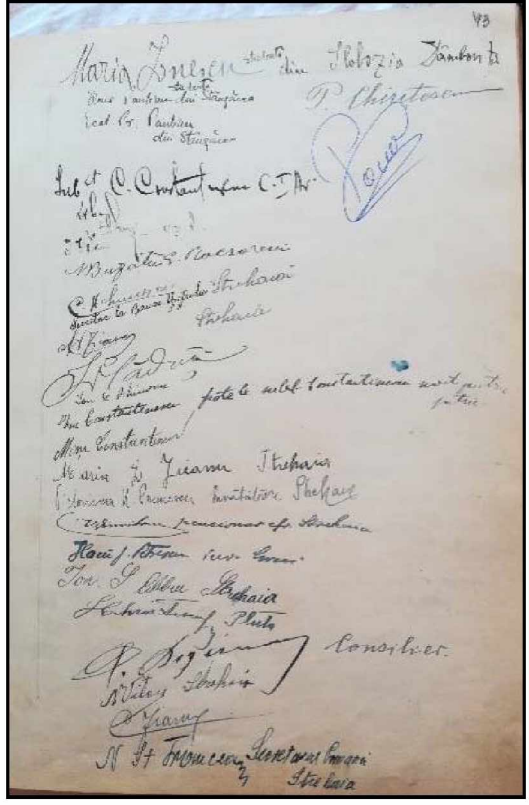

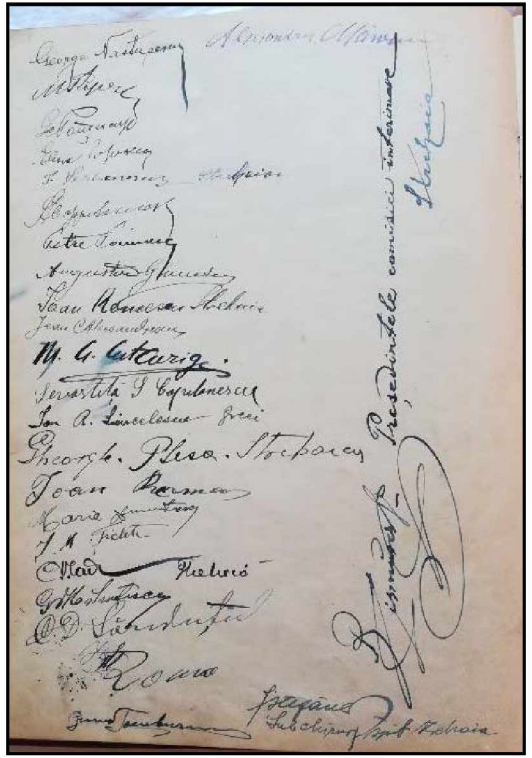

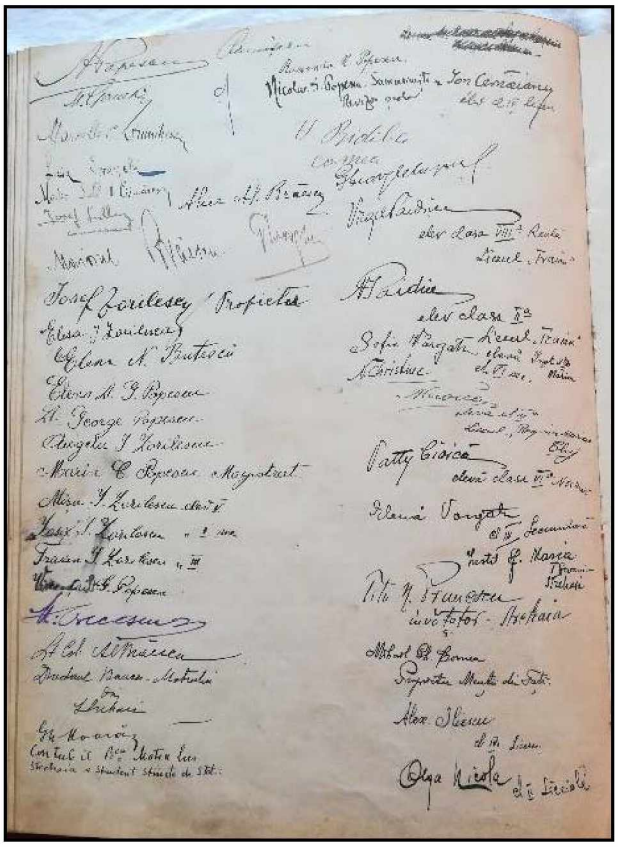

*

* *

În prezentul istoric al *Centenarului 1918-2018,* Monumentul Eroilor Strehăieni este în preocupările generației actuale de a fi recondiționat la forma inițială. Este doar una din multiplele reconsiderări ale unui simbol a cărui valoare trebuie păstrată chiar şi numai pentru faptul că aminteşte de o epocă trecută dinspre care judecata istorică ține în mâini un exemplu.

TÂRGU JIU – ÎNȚELESURI PROFUNDE ÎNTR-UN SANCTUAR AL EROILOR

Grigore Buciu

Faptele

Oraşul Târgu Jiu este prima localitate importantă care opune rezistență şi respinge atacul trupelor germane, în octombrie 1916. El devine un oraş erou prin modul în care cetățenii au înțeles să se implice în apărarea lui.

Pe 12/25 octombrie, generalul Ioan Drăgălina este grav rănit în timp ce îşi inspecta trupele ce apărau Defileul Jiului, mai sus de Mănăstirea Lainici.

Pe 14/27 octombrie, o coloană a Batalionului 12 Vânători de munte, bavarez, coborât din munții Vâlcanului, pe şoseaua Polata – Bârseşti, înainta spre Târgu Jiu, cu intenția de a ocupa oraşul şi a cădea în spatele trupelor române ce apărau defileul.

Compania de jandarmi a oraşului, singura forță militară prezentă, ia poziție de luptă la capătul podului de fier, instalează două tunuri, puşti mitralieră capturate de la nemți la ferestrele de la etaj ale clădirilor de lângă pod.

Populația sare în ajutor. Bătrâni şi femei vin să apere podul, din proprie inițiativă. Printre ei cercetaşii de la gimnaziul din localitate şi Ecaterina Teodoroiu, care devine infirmieră şi îngrijeşte răniții. Femeile fac feşe pentru răniți, copiii le cară la locul luptei, cară muniție şi dau o mână de ajutor, ceea ce îi încurajează şi susține moral pe trăgători. Lupta începe la orele 10.00, iar după-amiază soseşte în grabă Compania 13 din Regimentul 59 Infanterie Romanați. Atacul este respins, germanii se retrag lăsând în urmă 39 de morți, 18 prizonieri, mult material de război şi un număr însemnat de răniți.

În cimitirul eroilor din oraş sunt 383 de morminte de eroi, dintre apărătorii de la pod, dar şi din împrejurimi.

Oraşul Târgu Jiu devine imediat un simbol al luptei de rezistență şi de sacrificiu pentru țară, şi poate că nu este deloc întâmplător că de aici Ecaterina Teodoroiu pleacă să îmbrace haina militară şi să ia, simbolic vorbind, locul fratelui ei, Nicolae, căzut în luptele de apărare la ieşirea din defileul Jiului. Va lupta, va fi rănită, va lupta şi va cădea eroic, la Mărăşeşti, îndemnându-şi soldații să atace fără frică.

Acestea sunt faptele pentru care Aretia Tătărăscu, soția primului ministru al țării, în fruntea asociației femeilor gorjene, are inițiativa ridicării unui monument comemorativ dedicat eroilor gorjeni.

Monumentul

L-au chemat de la Paris pe Constantin Brâncuşi să-i ceară părerea şi să facă proiectul. Putea fi implicat şi alt monumentalist, de pildă Milița Pătraşcu, care realizase

deja micul mausoleu al Ecaterinei Teodoroiu din fața catedralei oraşului. Ecaterina fusese adusă de la Mărăşeşti cu un ritual deosebit, semănând în mare măsură cu cel de aducere a Soldatului Necunoscut în Bucureşti. A fost pusă în noul ei mormânt după ritualul de îngropăciune din Gorj, jelită de mama ei, care o striga pe numele ei de alint de acasă – Lili.

Ideea de ceremonie de îngropăciune specifică locului a fost fixată în piatră şi de sculptorița Milița Pătraşcu, în reprezentarea celor patru femei, aşezate în colțurile sarcofagului, închipuind casa, care invocă zorile să întârzie, căci dalba de pribeagă nu e gata de drum.

Gorjenii l-au ales pe Constantin din Hobița fiindcă era de-al lor, era de-al pământului pentru care căzuseră cei ce urmau să rămână în pomenire. Monumentul urma să fie încărcat de sacralitate şi, ca urmare, trebuia făcut cu mâna de un om al locului. Exact ca în cazul marilor sanctuare antice din Grecia şi Egipt, la fel ca vasele sacre de ritual din Dacia precreştină. Mijlocul prin care ofranda este adusă eroilor şi lui Dumnezeu nu poate fi decât mâna sau vasul care nu se execută pe roată.

Brâncuşi ştia toate acestea. Cunoştea obiceiurile, mentalitățile vechi, filosofia de viață a țăranilor, credința şi eresurile lor. În drumul lui inițiatic, făcut pe jos, de la Hobița până la Paris, a învățat să compare cultura de acasă cu aceea a țărilor pe care le străbătea şi şi-a dat seama de profunzimile ei. În contactul, la Paris, cu formele de exprimare arhaică, spiritual-artistice, ale credințelor africane, a constatat cu surprindere, sau poate nu, că şi formele culturii de acasă, în expresia lor cea mai pură şi nealterată, tradițională şi cu înțelesurile aproape uitate, sunt la fel de originale şi la fel de profunde.

Toate formele materiale ale spiritului românesc erau ascunse în lemn, în ceramică şi uneori în piatră. Era nevoie doar de o mână ştiutoare ca a lui care să le dezgroape, lăsându-le astfel să iasă afară.

Ce prilej putea fi mai potrivit decât motivul morții eroilor şi al nemuririi prin înălțare, pentru a pune în valoare vechile forme şi simboluri.

Ce a făcut la Târgu Jiu nu sunt opere disparate, ci opere complementare, aşezate într-o logică fără cusur, pentru a exprima filosofia existențială a oamenilor pământului.

El nu a modelat o masă a tăcerii, nişte grupuri de scaune aşezate într-un anume fel, o poartă de piatră şi o coloană fără sfârşit, aliniate una după alta, ca opere separate. Brâncuşi a conceput un sanctuar care seamănă cu sanctuarele din incinta sacră a Sarmizegetusei, care poate fi încadrat oricând între ele, pentru a arăta că la Târgu Jiu s-a întâmplat ceva deosebit, acolo, în Valea Jiului şi în toată Oltenia, ce merită a fi omagiat prin ceva excepțional.

Ca şi Iisus, care şi-a început lucrarea mesianică intenționând să readucă în Pământul Făgăduinței cele douăsprezece triburi risipite ale strămoşilor săi şi a sfârşit în a aduna omenirea în împărăția lui Dumnezeu, Brâncuşi şi-a proiectat lucrarea pentru eroii gorjeni, tăind cu ea oraşul în două, semn că civilizația românească este străbătută pe de-a-ntregul de eroism, şi a ajuns, prin esența generalizatoare a ansamblului, să modeleze o catedrală a eroilor neamului în toată măreția ei simplă şi genială.

Brâncuşi cunoştea bine ritualurile de trecere practicate de gorjenii lui şi cerințele din Legea cultului eroilor, ce impuneau anumite condiții pentru desfăşurarea ceremonia-

lurilor de pomenire şi cinstire a celor căzuţi pentru ţară. Îmbinarea lor într-o concepţie unitară a fost inspirată, poate, şi de faptul că Ziua Eroilor coincide cu Ziua Înălţării Domnului, o suprapunere generoasă şi cu semnificaţii polivalente.

Sculptorul s-a uitat spre munţii sacri ai spiritualităţii româneşti şi spre apa Jiului ce cobora din ei pentru a curge prin vestul oraşului, a privit spre răsărit, unde erau cazărmile militare şi pe drumul dinspre ele tocmai se construise Biserica eroilor. Erau acolo toată moştenirea străveche a românilor şi atâtea simboluri, care strânse laolaltă puteau reprezenta filosofia existenţială ce include viaţa şi moartea, unite în ideea de nemurire prin ritualul de trecere - care nu este altceva decât o cale a sacralizării.

Nu întâmplător şi nu neapărat din consideraţii tehnice, Brâncuşi foloseşte două materiale: piatra şi bronzul. Şi unul şi celălalt sunt legate de sacralitate şi de nemurire. Lui Simon i-a fost schimbat numele în Petru pentru a i se construi biserica în spinare iar bronzul prin compoziţie, sunet şi strălucire a fost utilizat din antichitate la curăţarea locului de energiile negative şi la sfinţirea lui. În toate culturile mari, sunetul bronzului este asociat cu vocea divinităţii.

Sanctuarul de la Târgu Jiu a fost terminat, însă au venit vremurile tulburi ale marilor ciuntiri teritoriale şi războiul devastator ce a urmat, şi el n-a fost pus în valoare ca operă comemorativă. Fiecare element creat de Brâncuşi a fost tratat ca operă separată, ignorându-se legăturile dintre ele şi pierzându-se în timp semnificaţia generală a ansamblului şi înţelesurile pe care le conţine.

Extremismul ideologic din perioada stalinistă cu prelungirile lui mai puţin violente dar tot bolnave a făcut ca Războiul reîntregirii să fie privit ca unul de cotropire imperialistă, iar monumentele legate de el, mai ales cele cu vulturi şi cruce, să fie dezavuate vreo două decenii. S-a găsit un tânăr din Hobiţa, intrat în mişcarea comunistă, care şi-a legat tractorul de Coloana fără sfârşit, încercând s-o culce la pământ. Era în perioada când arta lui Brâncuşi era considerată decadentă şi neconformă cu idealurile comuniste ale românilor. Coloana era însă înfiptă bine cu rădăcinile ei în pământ şi sprijinită de sufletele eroilor ce urcau pe ea şi după al Doilea Război Mondial.

A rămas în picioare, dar nici după trezirea din somnul raţiunii, petrecută în 1968, când a fost invadată Cehoslovacia, şi noi ne-am redescoperit naţionalismul, nici după 1989, când s-a murit în numele libertăţii şi pentru democraţie, ansamblul de la Târgu Jiu nu a fost inaugurat ca loc al marilor ceremonii de pomenire a eroilor, menirea sa iniţială.

Elementele constitutive

Ansamblul comemorativ de la Târgu Jiu trebuie văzut şi dincolo de opera modelată de Brâncuşi. Felul în care a aranjat elementele de bază pe axa vest-est, traversând oraşul, ne indică faptul că Brâncuşi a inclus în acest sanctuar apa Jiului, Calea Eroilor care face legătura dintre Poarta sărutului şi Coloana fără sfârşit, Catedrala eroilor, care este undeva la mijlocul distanţei, Parcul coloanei, care este în vecinătatea cazărmilor. Apropierea dintre cazărmi şi coloană vrea să sugereze că eroii sunt militari sau chiar dacă nu sunt, tot apărând patria au căzut. Cu alte cuvinte, este vorba despre sufletele celor aleşi pentru sacrificiul suprem, ca preţ de răscumpărare a pământului sacru – Grădina Maicii Domnului.

Simbolistica

Fiecare dintre elementele constitutive şi componentele lor deopotrivă sunt încărcate de o simbolistică cu valoare universală, ceea ce ne dezvăluie câte ceva despre gândirea magică a autorului.

Jiul, deşi nu pare, este un element important al ansamblului. El coboară din Dacia preistorică, izvorând din două lacuri ale munţilor sacri pentru a se uni cu apele Istrului, şi ele sacre în religia veche.

Prin izvorul de est, râul iese din Masivul Parâng, dinspre Munţii Orăştiei, unde este cetatea sacră Sarmizegetusa Regia, şi o ia spre vest, pentru a se întâlni la Iscroni cu ramura vestică ce coboară dinspre Retezat.

Nu mi se pare o întâmplare sau un motiv strict de apropiere geografică faptul că Brâncuşi alege să-şi toarne Coloana fără sfârşit în atelierele minei de la Petroşani, sub stricta sa supraveghere. Putea să facă acest lucru la Reşiţa, de pildă, unde s-au turnat şi elemente pentru Turnul Eiffel din Paris, şi tunurile de ce mai bună calitate.

În basmele românilor, eroul sfâşiat este spălat cu „apă moartă", pentru coagularea rănilor, şi apoi cu „apă vie" pentru readucerea la viaţă. Cele două Jiuri din depresiune sunt astfel de ape, iar depresiunea a fost presărată în toamna anului 1916 de un impresionant număr de eroi în luptele de apărare a trecătorilor. Cele două ape, cea a morţii şi cea a vieţii, se unesc la Iscroni, în Jiul mare, râul existenţial.

Din această curgere izvorăşte omenirea românească, dacică mai mult, pentru a se dezvolta în arealul împădurit, simbolizat de Parcul de la Târgu Jiu. Masa tăcerii este pe malul râului. Două pietre de moară suprapuse, înconjurate de douăsprezece scaune.

Cea mare, de deasupra, reprezintă Cerul, cea mică reprezintă Pământul. Între ele au fost zdrobite, precum grâul la moară, trupurile apărătorilor de ţară.

Cele douăsprezece scaune sunt, până la un punct, scaunul ţărănesc, de lemn, cu trei picioare, pe care se stătea pentru a mânca cina la masa joasă. Poziţia te obligă la plecăciune, semn de respect pentru sacralitatea hranei. Scaunele sunt, însă, nişte clepsidre de piatră în care timpul a îngheţat. Sunt rotunde iar cercul este semnul cerului. Sunt scaunele pe care eroul sacrificat este vegheat, poate, de cei doisprezece apostoli, caz în care eroul sacrificat se identifică şi el cu Iisus, sau pe care sunt aşezaţi strămoşii – căpetenii ale celor douăsprezece triburi ale neamului, simbolice desigur, dar după model biblic.

Scaunul clepsidră indică faptul că eroul este între ei, şi ei sunt într-un loc în care timpul pământului nu are nicio valoare. Luptătorii căzuţi pentru vatra strămoşească sunt în nemurire.

Urmează Aleea scaunelor. Sunt două şiruri de scaune grupate câte trei, de-o parte şi de alta a aleii. Sunt tot de piatră, dar pătrate, ceea ce înseamnă că aparţin pământului. Pătratul este simbolul pământului şi indică cele patru puncte cardinale. Sunt tot sub formă de clepsidră, şi aceasta pătrată, ceea ce înseamnă că timpul lumii care se scurge prin ele este împietrit în durere, de jale. Sunt scaunele de priveghi pe care stau familiile din sat. Grupul de trei semnifică acest lucru – tată, mamă, fiu (fiică). Mai mult, este cifra sacră a Sfintei Treimi.

Poarta este un arc de triumf al întoarcerilor victorioase. Prin echilibrul său simplu se încadrează în proporţiile bisericuţei ţărăneşti tradiţionale. Ea este a sărutului şi prin aceasta devine mult mai mult. Sărutul este expresia iubirii, în toate formele ei. Şi ţine de condiţia noastră terestră deoarece este reprezentată pe toate cele patru laturi ale fiecărui stâlp al porţii. Fiinţa este o sferă, un ou, prinsă în cercul solar, şi tăiată în două părţi egale de linia verticală săpată de-a lungul stâlpului ce uneşte cerul cu pământul. Iubirea este sacră prin reprezentarea ei şi poarta este şi a întâlnirilor, şi a despărţirilor. Pe stâlpii aceştia ai dragostei se sprijină traversa orizontală de deasupra, adică structura celestă, într-o logică a ritmurilor ce vorbeşte despre o matematică sacră şi perfectă.

Deschizătura porţii este un pătrat, un fel simplu şi profund de a spune că prin Poarta sărutului, prin iubire, se intră şi se iese din lume. Poarta începe şi sfârşeşte spaţiul gospodăriei ţărăneşti. Iar această porţiune de sanctuar dintre malul apei (curgerea eternă a vieţii) şi poartă este vatra alcătuită din masa existenţială şi scaunele de şezut. Toate înconjurate de copacii parcului, aşa cum satul românesc a trecut prin istorie înconjurat protector de pădure.

În cultura românească tradiţională, poarta a avut un rol extraordinar în toate zonele. De regulă, se fac referiri la poarta maramureşeană, deoarece este mai bine conservată şi mai impunătoare. Dar poarta a fost element fundamental al construcţiei arealului de locuit, a vetrei, deoarece prin ea se intra şi se ieşea din spaţiul sacru. Gardul împrejmuitor este şi el frumos, împletit artistic din nuiele, ori făcut din alte materiale, dar rolul lui împrejmuitor nu este de a închide, de a izola, ci de a marca delimitarea şi a lăsa comunicarea cu exteriorul să existe. În această gândire, poarta devine importantă, căci ea înseamnă trecere.

Pe aici este trecută cu fast mireasa, pe aici este dus copilul la biserică şi se întoarce botezat, pe aici pleacă omul definitiv, primind ultimul sărut de pe lumea asta.

Gospodăriile ţărăneşti din Gorj, Dolj, Banat etc. au avut astfel de porţi monumentale, pe care erau încrustate simboluri străvechi, cu înţelesuri de mult uitate. Ele mai pot fi văzute într-un album apărut în Bucureşti, sub îngrijirea lui Nicolae Iorga, pe la începutul secolului trecut.

În unele zone influenţa culturală a coloniştilor, în special a nemţilor, a ermetizat curtea ţărănească, poarta afişându-şi, în primul rând, rolul de închidere, de pecetluire a averii.

Dincolo de Poarta Sărutului începe Calea Eroilor, pietruită prin munca voluntară a soldaţilor, în perioada construirii monumentelor, exact ca în vremurile antice, când edificiile sacre se construiau prin ofranda muncii. Trece pe lângă sarcofagul Ecaterinei Teodoroiu – fecioara eroică, îmbrăţişează Biserica eroilor şi se opreşte lângă cazărmile militare, în răsăritul oraşului, unde în mijlocul parcului fără copaci se înalţă Coloana fără sfârşit.

Înţelesurile acestei coloane sunt multiple şi foarte vechi. În esenţă, ea este un stâlp funerar ce se pune la căpătâiul mormântului. Astfel de stâlpi mai există prin cimitirele vechi din Valea Jiului şi din Ţara Haţegului. Se puneau la bărbaţi. Motivul era că bărbatul este stâlpul casei şi prin moarte se mută într-o altă comunitate, unde rămâne stâlp,

dar fără casă. De aceea, el seamănă ca ornamentație și proporționalitate cu stâlpul de la pridvorul casei.

La Târgu Jiu avem un astfel de stâlp, elementele lui rombice seamănă cu înfloritura cioplită pe stâlpii caselor gorjenești.

Aici, însă, nu este decât un mormânt fals, un cenotaf. Trupurile soldaților ce mor pentru țară nu se mai întorc acasă, nu pot fi înmormântate după ritual. Dar se creează un mormânt gol, care seamănă, într-un fel, cu masa din altarul bisericii care închipuie mormântul lui Iisus înviat. Cu alte cuvinte, ne aflăm din nou în fața unei suprapuneri a sacrificiului pentru țară peste sacrificiul cristic pentru lume.

La prima vedere, coloana este o scară spre cer alcătuită din 16 romburi, dacă socotim și jumătățile din capete. Dar, pornind din acest punct, putem spune că sunt 16 clepsidre pătrate, asemănătoare cu cele de pe aleea scaunelor, puse una peste alta, ca și cum timpul pe care-l măsoară trece dintr-una în alta, din infinitul terestru spre infinitul ceresc.

Raportată la rezistența în istorie prin eroism, coloana pare a fi o verticală ce se ridică din imemorial și rămâne deschisă în imaterial. Calea eroilor pietruită de soldați se ridică pe verticală într-o cale de bronz pe care trec sufletele eroilor.

Faptul că în apropiere sunt cazărmile sugerează că parcul lipsit de copaci este un cimitir militar, fie el și fără morminte. Parcul seamănă cu cimitirele militare americane, unde iarba nivelează toate mormintele – semn al egalității în moarte, semnul de căpătâi rămânând singurul indiciu al individualității.

Parcul fără copaci, dincolo de nevoia de a se asigura o vizibilitate bună monumentului, mai sugerează și faptul că eroul este ieșit din comunitatea înconjurată de pădure și intrat în spațiul mai vast al țării, privegheat de armată.

Ceremonialul

Brâncuși a dorit să lase la Târgu Jiu un complex monumental în memoria eroilor. Dacă această intenție se uită sau este ignorată, legătura dintre monumente se pierde și ele devin opere separate ale unui sculptor genial. Așa s-a și întâmplat de fapt, pe monumente nefiind reprezentate însemne militare ori scene cu soldați căzând eroic, care să le transmită vizual menirea. Concepția era atât de generală și esențială încât astfel de lucruri ar fi banalizat ideea.

Ca urmare, se relevă doar ideea de sanctuar în care să se celebreze marile ritualuri de pomenire, cu prilejul Zilei Eroilor și al altor sărbători de importanță națională.

Ceea ce se poate întâmpla aici este o liturghie pentru eroi. Ei, sanctificați fiind prin sacrificiu pentru binele general, ar avea dreptul la liturghie. Liturghia nu este decât o repetare ritualică în plan spiritual a ceea ce a făcut și a spus Iisus, însoțită de momente de laudă și slăvire și de angajament pentru participanți de a urma aceeași cale pe cât posibil pentru a se apropia de starea divină.

Pentru eroi nu se poate săvârși decât parțial acest lucru, generalizând fapte și atitudini, precum și jertfa în sine – prețul suprem, care împreună cu acțiunea ceremonială în sine crează emoții publice puternice și are efecte morale benefice.

Să ne imaginăm că sufletul spălat de apa moartă şi de apa vie coboară din munţii sacri, prin marea curgere spre Istrul cel sfânt. Sare pe ţărmul întrupării şi e redus la tăcere prin măcinarea trupului între cele două pietre ale morii care formează masa.

I se rupe astfel legătura cu vieţuirea şi este primit în mijlocul celor doisprezece, care nu prea ştim cine sunt. Poate sunt strămoşi mitici ai românităţii. E încă în curtea casei, pe masă, privegheat şi jelit, după obiceiurile străvechi, de urmaşi, de familie, de vecini, de toată comunitatea. Însă sufletul nu poate rămâne. De regulă, se spune că trupul care moare este dus spre apus, punctul cardinal în care e situat tărâmul morţii. Aici nu avem trup, iar sufletul trebuie condus spre răsărit, unde e situată simbolic vorbind grădina Raiului şi implicit Învierea.

Sufletul însoţit de viii pentru care s-a jertfit iese din vatra casei, din gospodăria lui, din satul lui, prin Poarta sărutului. Aici are loc marea despărţire de amintirea lumescului, concentrată în ultimul sărut. Nu este de prisos să amintim că în Transilvania slujba de înmormântare şi despărţirea definitivă de cel cre pleacă au loc în curtea casei. Un spaţiu sacru prin tradiţia ancestrală la fel ca cel al bisericii creştine care apare mai târziu în istorie.

Acesta pare a fi înţelesul Porţii sărutului în concepţia generală a ritualului.

Ieşit din casă, din curte, din averea lui personală, sufletul străbate calea eroilor pietruită de camarazii lui care au avut norocul să se întoarcă din război. La mijlocul ei se opreşte, intră în Biserica eroilor, unde este purificat de zgura lumii, dezlegat de greşeli şi pregătit să intre în eternitate.

Ajuns la stâlpul funerar, stâlpul care-i transformat în stâlpul cerului, sufletul îşi caută trupul dar nu-l găseşte, căci el este deja risipit în pământul patriei, şi începe să urce spre cer. Din clepsidră în clepsidră, până la ultima, care rămâne deschisă în gura cerului.

Organizat ca o înmormântare fictivă, ritualul devine unul al Înălţării, ceea ce se leagă logic de dubla sărbătoare. Din acest motiv, Brâncuşi a fixat sensul de desfăşurare pe axa vest - est, care este cel al Învierii şi al Nemuririi.

În acest caz putem înţelege şi cuvintele Reginei Maria, care spune să nu-i plângem pe eroi, ci să-i slăvim, căci pe oasele lor s-a zidit ţara, iar prin cultul eroilor, adaugă Nicolae Iorga, neamul este etern. Un neam etern privegheat din cealaltă dimensiune de eroi nemuritori.

Concluzie

În concluzie, putem susţine că cioplitorul de la Hobiţa, Constantin Brâncuşi, a făcut o sinteză excelentă între creştinism şi vechea religie a dacilor. A modelat şi a integrat în elementele naturale şi cele creştine un sanctuar extraordinar pentru toţi eroii Neamului românesc din toate timpurile şi pentru toate timpurile.

Simbolurile sunt universale şi ceremonia de cinstire şi slăvire a eroilor capătă valoare liturgică şi este valabilă pentru orice om, din orice parte a pământului care îşi dă viaţa pentru patria lui.

Constantin Brâncuşi, care a gândit totul şi a făcut totul înţelegând profund filosofia de viaţă a acestui popor european străvechi, seamănă cu maeştrii catedralelor gotice, care au ajuns să creadă că, realizând o clădire simbol al universului îndumnezeit, ar putea fi chiar Demiurgul.

Brâncuşi n-are acest orgoliu, dar e conştient de ceea ce a făcut la Târgu Jiu pentru românitate. Altfel n-am putea aprecia ideea de mister şi încifrare din zicerea lui la urcarea în trenul care-l întorcea, pentru totdeauna, la Paris: voi nici nu vă daţi seama ce vă las eu aici!

ANSAMBLUL MONUMENTAL „CALEA EROILOR" – 80 DE ANI DE LA INAUGURARE

Mihai Sporiș

Acum 80 de ani se inaugura, la Târgu Jiu, *ansamblul* conceput de Constantin Brâncuşi, solicitat de *Liga femeilor gorjene* şi dorit de comunitatea unui oraş, prin decret regal, oraş erou, decorat cu „Virtutea Militară Clasa I-a". Se împlineau, în 1938, două decenii de la Marea Unire a românilor şi cinci ani de la decretul regal. În semn de mulțumire, în tradiția românească, se dădea un semn de pomenire postumă celor ce au făcut posibile marile momente. Totul într-o smerenie în care Dumnezeu îşi are propriul imn, ascuns, în glorificarea fiilor Lui: eroii neamului omenesc.

Imboldul îl vor fi dat eroii din bătălia Jiului, din vremea *marelui* război mondial, atunci când oraşul se va fi făcut scut, cu viața proprie, cruntului război. *Ansamblul* aşezat prin inima târgului are delicatețea şi discreția să nu vorbească de numele cuiva, anume – precum monumentul dedicat Ecaterinei Teodoroiu! – ci să fie dedicat tuturor eroilor, aici anonimatul dând onorul eroismului fără sfârşit, al firii omeneşti de acasă şi de pretutindeni.

Concepția ansamblului a căutat limbajul universal al artei şi doar un om universal va fi putut să le vorbească tuturor, simultan, pe înțelesul lor. Anonimatul nu va ascunde niciodată pe eroul necunoscut! Dar eroismul pus în evidență prin fapte, momente, trebuia ținut la vedere, pildă de urmat!

Puse într-o anume succesiune momentele – împietrite monumente! – semnifică într-o rânduită cronologie trecerea, ca un triumf al celui purtat... pe sus! Pentru privitori, trăind în timp povestea eroului, descifrarea celor ascunse este hrana în care pilda îşi recapătă sensul ziditor. *Ansamblul Monumental „Calea Eroilor"* are în firul lui curgător o logică a cauzalității. Masa Tăcerii, Aleea Scaunelor, Poarta Sărutului, Biserica „Sf. Apostoli Petru şi Pavel", Coloana fără sfârşit sunt o poveste a orizontalei. În monumente, în simbolistica şi în succesiunea lor, se poate afla taina... Uneori cuminecarea. Credem – în spiritul cartezian care cere cercetarea! – că în cuvinte, că doar ele au fost la... început, în ele, neapărat în ele, avem dezlegările căutate. Cuvintele cheie care ne atrag atenția sunt, prin ele însele, povestea întregului:

Ansamblu: adică numai împreună momentele-monumente structurează un mesaj;

Monument: acel moment fixat în rădăcini, ca un reper temporal pus în istorie, să expună, permanent, să atragă atenția. Să o facă semnificând prin chipul său, uneori prin înscrisuri, unicitatea evenimentului într-un process/procesiune, cu etape, stări, cu borne de marcare a unei traiectorii prin spațiul şi timpul lumii de dincoace!;

Cale: este un drum consacrat de... *scriptură* ca fiind legiuită, imuabil omenescului, ducându-şi lupta sa;

Erou: este luptătorul care şi-a terminat lupta, oferindu-se pe sine jertfă. Sacrificiul său l-a făcut... eroul, căruia cei ce-i respectă ofranda trebuie să-i arate respectul, atribuindu-i postum gloria.

Puse împreună, cuvintele cheie ne descifrează sensul încifrării. Vorbire despre fiecare moment al trecerii ne fac numele monumentelor:

Masa Tăcerii? Pe calea lor, la această masă, în tăcere, stă atât eroul de pe... masă/catafalc, cât şi cei ce-l priveghează, tot în tăcere, de pe scaune. Şi acestea marcând, cu tăcerea lor, orele împietrite;

Aleea Scaunelor. Este mărginirea Căii, formate din scaunele celor ce stau, asistând trecerea eroului, că lui îi este oferită calea aceasta specială. Doar lui, eroului purtat, dus de procesiunea în curgerea ei vie, îi este dedicată Calea;

Poarta Sărutului? Se referă, pe calea eroilor fiind, trecerii şi sărutului eroului! Eroul, pus într-o ladă de zestre, este chiar el un triumf al vieţii, care se va împlini prin înmulţirea eroismului semnului/semenului ce-i calcă urmele. Trecerea, întru împlinirea destinului său eroic, nu se poate face decât prin iubire. Să-i dăm eroului sărutarea din urmă şi să-l lăsăm lumii informale a sfinţilor şi istoriei, care îi va reţine fapta să ne fie învăţătură;

Biserica? Consacră ritualul trecerii înspre lumea cealaltă. Multă vreme propagandele vremurilor potrivnice scoteau monumentul acesta din context, sărăcind semnificaţia ansamblului. Nu întâmplător patronii aşezământului bisericesc, Apostolii Petru şi Pavel, au fost aleşi dintr-un cer plin ochi cu atâtea nume de sfinţi. Ei exprimă generalitatea – una dusă în universalitate! – a unui crez care îşi găseşte corespondenţă în toate formulele ritualurilor de trecere păstrate de tradiţia oamenilor de oriunde.

Coloana fără sfârşit. Fără sfârşit, în timp şi spaţiu, este trecerea oamenilor dinspre lumea eroică a oamenilor, stăpânind pământul, către lumea sfinţilor (cei ce şi-au sfinţit numele prin trecerea lor glorioasă!) din cerul infinit, informal! Este o coloană a înălţării, ca un stâlp fără sfârşit, cum este şi curgerea pe Calea orizontului, cu atâtea ştafete ale călătorilor.

Să ne minunăm că acum optzeci de ani, într-un sfârşit de octombrie, a fost pusă într-un oraş erou, Târgu-Jiu, mărturia unui om universal, Constantin Brâncuşi, despre eroismul românesc şi fapta lui concretă ca să vorbească lumii întregi, despre Marea Unire a românilor din *anno domini,* 1918!

CULTUL EROILOR ÎN OPERA SCULPTURALĂ BRÂNCUŞIANĂ DE LA TÂRGU-JIU

Eugen Petrescu

Cultura română modernă se centrează în jurul a două genii creatoare – poetul Mihai Eminescu (1850-1889) şi sculptorul Constantin Brâncuşi (1876-1957). Dacă *„Eminescu a fost un întemeietor de limbaj poetic şi, în acelaşi timp, un întemeietor de conştiinţă românească"*[1], Brâncuşi, *„unul dintre cei mai mari artişti creatori ai omenirii"*[2], *„cu contribuţii covârşitoare la înnoirea limbajului şi viziunii plastice în sculptura contemporană"*[3], a fost *„geniul sculpturii mondiale"*[4].

Aflându-ne în anul aniversării Centenarului Marii Uniri (1918-2018) – eveniment de importanţă majoră în istoria noastră, pentru înfăptuirea căruia poporul român şi-a jertfit sute de mii de fii aflaţi în floarea vârstei –, aducem în atenţie opera sculpturală brâncuşiană de la Târgu-Jiu, realizată în urmă cu 80 de ani, de către marele artist, în memoria eroilor gorjeni căzuţi în Războiul de Reîntregire din 1916-1919.

*

* *

Este cunoscut şi apreciat faptul că *„forţa morală a naţiunii este simbolizată în cel mai înalt grad de cultul patriei, acesta împlinidu-se în cultul strămoşilor, suprema resuscitare a memoriei colective a comunităţilor. Dacă interesele vitale ale comunităţii sunt în joc dar conştiinţa naţională slăbeşte sau încetează să se manifeste, naţiunile intră în declin. Este semnul că popoarele şi-au uitat de ele însele, că evoluţia lor se înscrie acum pe* ***panta deznădejdii tăcute****, a* ***supravieţuirii****, a* ***resemnării****. Cu cuvintele lui Nae Ionescu, intrăm în faza de degradare, de la* ***naţiune*** *către simpla populaţie sau* ***masă biologică****.*[5]*"*

Cultul strămoşilor – sentiment de admiraţie, cinstire şi pomenire a morţilor –, această *„axă morală fără de care nici o naţiune n-ar putea dăinui"*[6], funcţionează la români, din vechime, ca o *„instituţie a conştiinţei"*, devenită o *„instituţie a conştiin-*

---

[1] Gheorghiţă Geană, „Eroul ca întemeietor", în *Cultul Eroilor* (textul primului colocviu al Clubului Acoladelor – Muzeul Militar Naţional – 2 aprilie 1994), Editura Leka-Brâncuşi, Bucureşti, 1994, p. 11.

[2] Jeean Cassou – directorul Muzeului de Artă Modernă din Paris, vezi Ovidiu Rizopol, *Istoria realizării Coloanei Infinite la Atelierele Centrale Petroşani*, Caietele Pro Aqua nr. 11, Petroşani, 19 februarie 2016, p. 5.

[3] https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Br%C3%A2ncu%C8%99i.

[4] Ştefan Stăiculescu, *Brâncuşi, cioplitor şi în duh*, în „Seniorii", anul IX, nr. 1-2 (13-14), oct. 2017, p. 12.

[5] Dan Dungaciu, „Cultul strămoşilor – o rezistenţă la războiul holotropic", în *Cultul Eroilor*, *op. cit.*, p. 20.

[6] *Ibidem*.

ței naționale"[7] după formarea noastră ca stat. O formă distinctă a *Cultului strămoşilor* o constituie *Cultul eroilor* – admirația şi respectul față acei oameni care s-au jertfit pentru o cauză nobilă, pentru glia străbună, pentru unitatea de neam şi credință.

„După cum ştiți, spune Bogdan George Rădulescu – eseist, preşedinte al Clubului Acoladelor, *cultul eroilor este una din formele de expresie a vigorii unei memorii colective. Orice monument sau mausoleu înălțat din antichitate şi până astăzi tuturor jertfiților pentru o cauză trimit indivizi şi popoare către un efort al aducerii-aminte. Cultul eroilor le determină la rememorarea permanentă, prin generații, a gesturilor omeneşti exemplare, a unor sacrificii fondatoare, a unor figuri umane care şi-au câştigat dreptul la neuitare prin faptele lor excepționale*[8]".

De asemenea, istoricul scoțian Thomas Carlyle, ce a trăit între 1795-1881, făcând referire la *Cultul eroilor*, spunea că *„... nu este* ***om*** *printre cei care sunt în furia mare a nebuniei, care să nu fi împins, în toate clipele spre Rânduială. Orice haos caută un* ***centru*** *în jurul căruia să se echilibreze. (...) Pentru mine, în împrejurările acestea, faptul «Cultul Eroilor» ajunge nespus de prețios. E într-însul o veşnică nădejde pentru cârmuirea lumii"*[9].

Iată două puncte de vedere, ale unor oameni născuți la o distanță de două secole unul de celălalt, ce pun în valoare însemnătatea *Cultului eroilor* şi rolul acestui sentiment de admirație şi de respect în marea rânduială a omenirii.

Aşa se face că nu întâmplător, îndeosebi în perioada interbelică, spațiul românesc unit la 1 Decembrie 1918 – visul de veacuri al românilor – este înnobilat cu numeroase opere comemorative de război (mausolee, monumente, troițe etc.) ridicate în semn de omagiu pentru eroii eliberatori şi întregitori de neam şi țară căzuți pe câmpurile de luptă ale Marelui Război, iar locurile lor de veşnică odihnă sunt îngrijite şi înregistrate ca morminte şi cimitire de onoare cu statut special. A fost o continuare la slava adusă celor ce s-au jertfit în Războiul de Independență de la 1877-1878. Toate acestea au fost ridicate la inițiativa şi cu ajutorul unor vrednice personalități ale timpului, al preoților, învățătorilor, fruntaşilor de la oraşe şi sate, al bogaților, dar şi al săracilor, ca semn al respectului față de valorile umane ale neamului, eroi şi martiri, ca o consecință a conştiinței şi educației lor creştine. În acest sens, de apreciat este rolul însemnat al Societății „Mormintele Eroilor Căzuți în Război" (ulterior Societatea „Cultul Eroilor", apoi Aşezământul Național „Regina Maria" pentru Cultul Eroilor, astăzi Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria") – înființată la 12 septembrie 1919, prin decretul-lege nr. 4106 semnat de Regele Ferdinand I al României, la propunerea ministrului de Război din vremea aceea, generalul de corp de armată Artur Văitoianu – care a funcționat sub înaltul patronaj al Reginei Maria, ca preşedinte de onoare, preşedinte executiv fiind Miron Cristea, mitropolitul primat al României. Vorbim despre o organizație ce a dus România, din acest punct de vedere, între statele civilizate ale lumii, mijlocul

[7] *Ibidem*, p. 19.
[8] Bogdan George Rădulescu, „Amurgul memoriei colective", în *Cultul Eroilor*, *op. cit.*, p. 27.
[9] Thomas Carlyle, „Eroii", vezi *Cultul Eroilor, op. cit.*, p. 13.

secolului XX fiind prin activitatea acesteia o perioadă de mare însufleţire patriotică şi de cinstire a eroilor neamului[10].

Dar în ceea ce priveşte cel mai valoros ansamblu comemorativ, privit din punct de vedere artistic, arhitectural şi urbanistic închinat eroilor neamului, acesta este cel de la Târgu-Jiu, al cărui autor este marele şi inegalabilul sculptor român, *„părinte al sculpturii moderne"*, Constantin Brâncuşi, din Hobiţa, Gorj. La ridicarea acestei monumentale opere sculpturale un rol însemnat l-a avut Liga Femeilor Române Gorjene, prin preşedinta acesteia, Arethia Tătărescu, organizaţie înfiinţată în 1921, *„care pune bazele unei mişcări socio-culturale, dar şi caritabile, menită să ajute fetele şi femeile sărace din Gorj dar şi să salveze şi să revigoreze arta şi portul popular. Covoarele şi ţesăturile produse aici au fost vândute cu mare succes în ţară şi peste hotare, unde au obţinut numeroase premii.*

Din banii obţinuţi, Liga Femeilor din Gorj a finanţat mai multe acţiuni dedicate Ecaterinei Teodoroiu, precum şi altor figuri marcante ale istoriei Gorjului: Mausoleul Eroinei de la Jiu, realizat de către sculptoriţa Milița Petraşcu în anul 1936, amenajarea casei memoriale a Ecaterinei Teodoroiu, amplasarea unei plăci comemorative la Podul Jiului, în amintirea luptelor din 14/27 octombrie 1916, amenajarea casei memoriale a lui Tudor Vladimirescu.

Încă din perioada în care discuta cu Milița Petraşcu – fostă ucenică a lui Constantin Brâncuşi la Paris – despre proiectul mausoleului dedicat Ecaterinei Teodoroiu, Arethia Tătărescu are în minte şi realizarea unui monument dedicat eroilor gorjeni din Primul Război Mondial, pe care să-l execute aceeaşi artistă. Însă Milița Petraşcu, într-un moment de inspirată modestie, îi recomandă Arethiei să ia legătura cu Brâncuşi, pe care îl consideră mult mai potrivit pentru o asemenea lucrare"[11].

S-a scris şi se va scrie mult despre importanţa operei brâncuşiene de la Târgu-Jiu pentru cultura românească şi pentru cultura mondială, atât din punct de vedere artistic, dar şi din punct de vedere simbolic, despre însemnătatea sa privind *Cultul eroilor*.

„Unanim apreciate pe întreg globul drept autentice opere de artă, «cel mai important monument al artei contemporane», creaţiile de la Tg.-Jiu ale lui Brâncuşi, constituind transpuneri în materiale definitive, de o nepreţuită originalitate şi profunzime artistică, sînt pentru România o moştenire a unui fiu genial, devenită tezaur naţional cu prestigiu internaţional, universal.

Operă a anilor maturităţii creatoare, cunună a drumului său artistic, Ansamblul sculptural de la Tg.-Jiu este un cîntec în piatră şi fontă, închinat naturii şi vieţii, omului şi societăţii, locului natal şi ţării, planetei şi universului.

---

[10] Rodul activităţii acestei organizaţii în perioada interbelică se vede şi astăzi, din păcate multe dintre aceste opere, de o valoare artistică de excepţie, fiind însă într-o stare avansată de degradare – unele lăsate în paragină, altele mutilate în timpul regimului comunist prin distrugerea simbolurilor regale, a textelor şi numelor unor personalităţi politice, militare, religioase etc. ale timpului respectiv, care au avut un rol important în ridicarea acestora. Cât priveşte cimitirele de onoare, după instalarea la putere, dar şi după căderea regimului comunist, în mii de situaţii locul eroilor a fost luat, prin încălcarea legiilor statului român, de mai marii vremii – civili şi militari.

[11] https://www.targujiu.info/ro/ansamblul-monumental-calea-eroilor-capodopera-lui-constantin-brancusi-de-la-targu-jiu/.

Sinteza a peste 720 de opere câte a durat în viața sa ansamblul măreț de la Tg.-Jiu începe de fapt arta lui Brâncuși. De aceea Pierre Schneider preciza: «Marele Brâncuși începe însă pentru mine cu Masa tăcerii, Poarta sărutului, Coloana fără sfîrșit»"[12].

Aşadar, cea mai importantă operă a sculpturii româneşti închinată eroilor este Ansamblul Sculptural Constantin Brâncuşi din Târgu-Jiu, înregistrat oficial sub denumirea de Ansamblul Monumental „Calea Eroilor", realizat în perioada 1937-1938, alcătuit din trei mari componente – *Masa tăcerii, Poarta sărutului* şi *Coloana fără sfârşit (Coloana infinită)* – la care se adaugă altele mai mici – *Scaunele* (de pe aleea dintre *Masa tăcerii* şi *Poarta sărutului,* denumită *Aleea scaunelor*) şi *Băncile* (situate lângă *Poarta sărutului*) – toate dispuse pe o axă în lungime de 1275 m, orientată de la apus spre răsărit, pe care se află şi Biserica Sfinții Apostoli „Petru şi Pavel", construcție începută în anul 1927, dar finalizată şi sfințită la 7 noiembrie 1937 şi integrată Ansamblului Monumental „Calea Eroilor" – sau Calea „Sufletelor Eroilor", cum şi-a numit Brâncuşi opera – inaugurat la 27 octombrie 1938. Ansamblul *„însumează câteva dintre temele principale la care artistul a lucrat toată viața, fiind capodopera de maturitate a acestuia şi chintesență a genialității sale. «În lume, este singurul proiect monumental realizat dintre numeroasele pe care Brâncuşi le-a gândit»"*[13].

Ansamblul Monumental „Calea Eroilor" – scurt istoric

Aşa cum spuneam mai sus, despre Ansamblul Monumental „Calea Eroilor" de la Târgu-Jiu s-a scris foarte mult. Cu toate acestea, se lasă de înțeles că istoricul complexului sculptural brâncuşian nu este pus în pagină în totalitate, specialiştii confruntându-se, iată, după opt decenii de la ridicarea sa, cu o serie de necunoscute. De asemenea, chiar dacă tema principală a complexului sculptural este cunoscută, aceasta fiind cinstirea şi eternizarea memoriei eroilor, în interpretarea simbolisticii gândite de către marele sculptor – cea mai dificilă misiune – pe care acesta a lăsat-o parcă dinadins neexplicată, este nevoie în continuare de analize profunde, de căutare a noi sensuri care să definească în mod real fiecare operă din această frumoasă şi valoroasă moştenire artistică. Eu voi încerca să fac doar o spicuire de date, din cele publicate, lăsând loc istoricilor şi criticilor de artă, a „brâncuşiologilor", să-şi facă datoria până la capăt, dacă se va reuşi.

Constantin Brâncuşi îşi dorea de mult un monument al eroilor în satul său natal, Hobița; îşi dorea şi o coloană de mari dimensiuni, *„fără sfârşit"*, altceva decât coloanele realizate de el până atunci, ceva pe măsura jertfei eroilor împlinitori ai visului de veacuri – Marea Unire. Acesta însă *„a aşteptat împrejurările favorabile pentru ridicarea în România a unor impunătoare monumente, care să-i reprezinte personalitatea"*[14], împrejurări ce aveau să se ivească în 1933-1934.

---

[12] Ion Mocioi, *Brâncuşi: Ansamblul sculptural de la Tîrgu-Jiu (documentar)*, Comitetul pentru Cultură şi Artă al Județului Gorj, Tîrgu-Jiu, 1971, pp. 7-8.

[13] https://www.targujiu..., *op. cit.*

[14] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 10.

În 1934, la recomandarea sculptoriței Milița Petrașcu – considerată cea mai înzestrată femeie-sculptor a României în secolul al XX-lea, cea *„care concepuse și executase în centrul orașului Tîrgu-Jiu monumentalul mausoleu al Ecaterinei Teodoroiu, eroina din părțile locului..."*[15], Constantin Brâncuși este invitat de Arethia Tătărescu – președinta Ligii Femeilor Gorjene[16], soția prim-ministrului României din vremea aceea, Gheorghe Tătărescu[17], să construiască la Târgu-Jiu un monument în amintirea eroilor gorjeni căzuți pe câmpurile de luptă ale Războiului Reîntregirii. Chiar dacă marele sculptor se afla departe de țară, la Paris, acesta a primit și acceptat propunerea, mai ales că ea venea după un extraordinar succes avut la expoziția de la Brummer Galery din New York, din noiembrie 1933, în urma căreia *„a devenit bogat"*[18], fapt ce-i permitea, așa cum s-a și întâmplat, să *„lucreze fără remunerație la Tîrgu-Jiu"*[19], excepție făcând celelalte cheltuieli ce urmau a fi acoperite din donațiile făcute de Liga Femeilor Gorjene și din fondurile unor ministere și alte instituții publice (prefectura județului și primăria localității).

„Astfel că, în iarna anului 1934/1935, președinta Ligii Naționale a Femeilor Gorjene îl invită pe Brâncuși la Târgu Jiu pentru a ridica un monument «în memoria eroilor gorjeni care s-au jertfit în războiul de întregire».

Brâncuși primește cu mare bucurie această propunere, așa cum rezultă din scrisoarea pe care i-o trimite Miliței Petrașcu puțin mai târziu (scrisoarea se află în arhiva Academiei Române): «Am hotărât să mă întorc în luna mai și nu vă pot spune cât sunt de bucuros să pot face ceva la noi, în țara noastră. Vă mulțumesc, de asemenea și d-nei Tătărescu pentru privilegiul acordat». Se spune că *«Brâncuși a nădăjduit tot timpul după război – în 1930 încă mai nădăjduia – să poată realiza monumentul pentru eroii de sub pământul Gorjului» la Peștișani, lângă satul său natal, Hobița. Aceasta ar explica de fapt acceptarea realizării operei comemorative la Târgu-Jiu, ca după o lungă așteptare"*[20].

Venit în țară, în mai 1936, Brâncuși este invitat la conacul de la Poiana al familiei Tătărescu. Aici îl cunoaște pe Gheorghe Tătărescu. *„Aflăm de la fiica Arethiei Tătărescu (Sanda Tătărescu-Negropontes, n.n.) că întâlnirea de la Poiana, dintre Brâncuși și Gheorghe Tătărescu a fost una apropiată și caldă: «Brâncuși era un oltean primit în casă de un alt oltean», unul fiind prim-ministrul țării, iar celălalt un geniu. Deși, aparent, «nu aveau lucruri comune», totuși cei doi «s-au înțeles»: «Sigur că mama a încercat să-i explice lui Brâncuși că l-a invitat ea, dar că Arethia Tătărescu este și președinta Ligii Femeilor Gorjene, și-atunci a mijlocit o întâlnire a doamnelor*

---

[15] *Ibidem*.

[16] Organizație întâlnită în documentele vremii sub maimulte denumiri: Liga Femeilor Gorjene, Liga Națională a Femeilor Gorjene, Liga Națională a Femeilor Române din Gorj, Liga Femeilor Române etc.

[17] Născut la 1886, la Poiana (astăzi sat al comunei Turburea), Gorj – decedat la 1957, București; om politic, prim-ministru al României în perioada 1934-1937, 1939-1940; ambasadorul României la Paris, 1938-1939.

[18] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 10.

[19] *Ibidem*.

[20] https://www.targujiu..., *op. cit.*

gorjene, pentru ca ele să fie puse la curent cu ceea ce Brâncuşi avea să facă la Târgu-Jiu».

Ascultându-l cu mare atenție, Arethia Tătărescu i-ar fi spus: «Îți dau mână liberă să faci ce vrei, să pui unde vrei monumentul, dar, totuşi, eroii sunt de la Târgu-Jiu şi să nu-i uităm. Monumentul să fie la Târgu-Jiu, e singurul lucru care te rog».

Deşi doamna Tătărescu «ar fi dorit Cocoşul», amintindu-i de imaginea de pe scoarțele olteneşti, Brâncuşi gândea la altceva. După întâlnirea şi cu reprezentantele Ligii, Brâncuşi ar fi hotărât: «Voi face o Coloană. O s-o pun în Dealul Târgului, să se profileze pe spinarea munților. Acolo-i locul Coloanei, acolo-i pomenirea fără de sfârşit»"[21].

Dacă inițial a fost vorba doar de *Coloana fără de sfârşit*, pe parcurs planurile lui Brâncuşi aveau să contureze ceea ce astăzi reprezintă întreg universul eroismului românesc: „Calea Eroilor". Aflat în țară, în lunile iunie-iulie 1937, pentru a pune la punct cu inginerul Ştefan Georgescu-Gorjan ultimele detalii tehnice privind construirea şi ridicarea *Coloanei fără de sfârşit*, Brâncuşi îşi anunță intenția de a extinde proiectul memorial prin adăugarea la proiectul său a încă două opere: *Poarta sărutului* şi *Masa tăcerii*[22]. În timpul lucrărilor şi alte idei ale sculptorului sunt valorizate, unele regăsindu-se material în Ansamblul Sculptural „Calea Eroilor", altele, din păcate, nu.

Calea Eroilor. Brâncuşi a conceput pentru Târgu-Jiu un adevărat templu al eroilor, dar *„pentru a reuşi să înfățişeze artistic tema de bază a ansamblului său sculptural, marele artist reîntors pe plaiurile natale găseşte de cuviință să se folosească de locuri simbolice: malul râului Jiu, unde s-au dat luptele eroice din 1916, o alee printr-un zăvoi ce aminteşte de înfrățirea dintotdeauna a românului cu natura, o stradă ce trebuie prelungită şi denumită astfel ca să fie legată de temă, un loc viran în apropierea mormintelor eroilor şi chiar... o biserică de felul acelora pe care domnitorii români le ridicau în amintirea celor căzuți pentru apărarea patriei"*[23]. La propunerea sculptorului, printr-o serie de decizii de ordin administrativ, strada Grigore Săftoiu, prelungită în linie dreaptă între strada Victoriei şi bulevadrul C.A. Rosetti, până la digul Jiului, devine Calea Eroilor (prima piesă a Complexului sculptural urbanistic al lui Brâncuşi din Târgu-Jiu)[24]. Astfel, malul Jiului (şi zăvoiul devenit grădină publică) este legat de fostul „Târg de săptămână" din partea de răsărit a oraşului, situat în *„marginea cazărmilor"*, numit de artist „Târgul de fân", printr-o axă spirituală, denumită „Calea Eroilor", ce are la capete două elemente sculpturale: *Masa tăcerii – Masa rotundă* (situată la vest, în Grădina publică) şi *Coloana infinită – Coloana recunoştinței nesfârşite* (situată la est, în parcul cu acelaşi nume), între acestea aflându-se *Aleea scaunelor, Poarta sărutului* şi *Biserica Sfinții Apostoli „Petru şi Pavel"*. Descrierea lor o facem de la vest la est, adică de la *Masa tăcerii* la *Coloana infinitului*, sens pe care îl dă simbolistica ansamblului.

---

[21] Zenovie Cârlugea, *Din istoricul Ansamblului sculptural târgujian*, în „Brâncuşi" – revistă de cultură, editată de Centrul Municipal de Cultură „Constantin Brâncuşi" Târgu Jiu, anul 1, nr. 1, oct. 2013, serie nouă – Trei sferturi de veac pe Calea Eroilor, p. 6.

[22] *Ibidem*, p. 7.

[23] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 15.

[24] *Ibidem*, p. 24.

Masa tăcerii (Masa rotundă), Aleea scaunelor, scaunele şi băncile. După defrişarea zăvoiului din marginea Jiului, la începutul lunii octombrie 1937, zonă devenită odată cu ridicarea ansamblului monumental grădină publică, Brâncuşi a amenajat pe marginea aleii principale – ce uneşte *Masa tăcerii* cu *Poarta sărutului*, numită ulterior *Aleea scaunelor*, construită în prelungirea străzii Grigore Săftoiu, începând cu 27 septembrie 1937 – 10 nişe pentru fixarea unui număr de 30 scaune, cu faţa pătrată, în formă de clepsidră. Acestea, împreună cu alte 12 scaune, cu faţa rotundă, în formă de clepsidră, fixate în jurul *Mesei tăcerii*, sunt cioplite în piatră de Banpotoc-Simeria, în august 1938, la Atelierele din Deva ale Societăţii Anonime „Pietroasa" cu sediul în Bucureşti. Tot aici, din acelaşi tip de piatră, sunt executate tăblia mesei – partea de sus a operei, dimensiunile acesteia fiind de 2,15 m în diametru x 0,43 m grosime, cu o greutate de 5100 kg şi piciorul acesteia, cu dimensiunile de 1,75 m în diametru şi 0,41 m grosime şi o greutate de 4000 kg. Dar *Masa tăcerii*, operă situată la capătul de vest al *Aleei scaunelor*, la câţiva metri de malul Jiului, nu este alcătuită din cele două elemente prezentate mai sus. Ea este o combinaţie de tăblii realizate din piatră diferită şi de dimensiuni diferite, dar apropiate: tăblia de 2,00 m în diamentru x 0,45 m grosime, a unei mese cioplite anterior de Brâncuşi (după unele surse în iunie-iulie, după altele la sfârşitul lunii octombrie – începutul lunii noiembrie 1937), în piatră de calcar, dar la care acesta a renunţat, a devenit piciorul pe care se sprijină tăblia făcută la Deva. Astfel, masa actuală este rezultatul suprapunerii tăbliilor mari ale celor două mese. Din suprapunerea picioarelor celor două mese a rezultat aşa-zisa *Masă festivă*, sau *Masa ultimă*, piesă sculpturală (considerată rebut) păstrată o vreme în Grădina Publică, mutată apoi în Parcul Coloanei. Data la care a fost realizată *Masa tăcerii* fiind controversată, şi nedorindu-ne o analiză în detaliu, renunţăm la publicarea acesteia.

La începutul verii anului 1938, Brâncuşi angajează doi meşteri pietrari să cioplească în granit mai multe bănci. În scurt timp renunţă la idee şi cele două bănci rezultate până atunci sunt amplasate în dreapta şi stânga portalului[25] brâncuşian – operă denumită oficial *Poarta sărutului* – la 5 metri în spatele acestuia[26].

Poarta sărutului (Portalul de piatră). La intrarea principală în Grădina publică se află *Poarta sărutului, „piesă la care Brâncuşi a lucrat folosindu-se de ajutorul a doi cioplitori în piatră (Ion Alexandrescu din Bucureşti şi Golea din Dobriţa-Gorj)"*[27].

„În luna octombrie 1937, paralel cu îndrumarea lucrărilor de fundaţie şi ridicare a «Coloanei» la marginea oraşului, Brâncuşi amplasează şi ridică «Poarta sărutului» şi «Masa rotundă» (este vorba despre prima masă, de la care s-a folosit doar piciorul) în aleea din grădina publică"[28]. Cele două opere sculpturale aveau să fie gata în vara anului 1938, *Poarta sărutului* în iunie, iar *Masa tăcerii* la o dată controversată, motiv pentru care nu o menţionăm.

---

[25] Portal = intrarea principală monumentală într-un edificiu, cu decoraţiuni specifice diferitelor stiluri.

[26] Ion Mocioi, *op. cit.*, pp. 26-28, 43; https://www.targujiu..., *op. cit.*

[27] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 40.

[28] *Ibidem*, p. 41

„La ridicarea «Porții sărutului», Brâncuși însuși a lucrat la cioplitul și tăiatul pietrei, a explicat schițele pentru cei doi cioplitori plătiți, a desenat figurile cu cărbune pe portal și a îndrumat executarea acestora"[29].

Citându-l pe Eugen Ciucă, cercetătorul gorjean Ion Mocioi ne face cunoscute câteva elemente ce definesc această valoroasă piesă sculpturală: *„Pe o fundație de ciment ce depășește cu 84 cm paralelipipedul desfășurat de lucrare, se ridică cele două picioare ale portalului, fiecare având 3,25 m înălțime și cîte 1,69 m lățime din plăci de piatră legate pe bază de ciment și armătură de fier. Întregul monument este construit din piatră de travertin de Banpotoc (Simeria), având o înălțime totală de 5,3 m, o lungime de 6,45 m și o grosime de 1,69 m"*[30].

În zona portalului, aleea principală este întretăiată în formă de cruce, din ea pornind în dreapta și în stânga parcului alte două alei. *„Cele două alei («târcoale» după cum le numea Brâncuși) care înconjoară Poarta și se unesc din nou pe linia axului ansamblului sculptural, nu sunt nici ele întâmplătoare, fiind înfăptuite tot la indicațiile sculptorului"*[31]. El *„a indicat să se facă în fața «Porții sărutului» două alei care să o înconjoare, ca apoi să se unească pe direcția «Coloanei»"*[32].

Opera a fost finalizată în perioada dintre începutul verii și până la 20 septembrie 1938. Tot atunci au fost amenajate și cele două alei.

Biserica „Sfinții Apostoli". Piatra de temelie a acestei biserici – aflată pe axa monumentală brâncușiană, la jumătatea acesteia – a fost pusă la 8 septembrie 1927, pe locul alteia mai vechi, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel", datată la 1747, aflată într-un stadiu avansat de degradare. Noua biserică a fost construită la inițiativa luată *„la 7 ianuarie 1922, la o petrecere în cârciuma lui Iancu Mile «la Mielul Alb»*," din Târgu-Jiu, ea aparținând *„d-lui Nae Drăgoescu, proprietar în localitate, și părintelui paroh Iacob Curelaru, la care s-au alăturat și alți credincioși din parohia respectivă, precum și mulți oameni de bine din județ"*, fiind ridicată *„întru pomenirea eroilor"*[33]. Așadar, *„scopul pentru care s-a rezidit această biserică corespunde temei de bază a monumentelor de la Tîrgu-Jiu, care au fost ridicate ca semn de recunoștință pentru cei ce s-au jertfit pentru apărarea patriei"*[34].

Din cauza morții principalului binefăcător, Nae Drăgoescu, la 1 aprilie 1929, lucrările sunt întrerupte *„până în 1935 cînd Liga Femeilor Române, probabil în urma convorbirilor de la Paris cu Brîncuși, a hotărît să doneze banii necesari pentru desăvârșirea bisericii. La această din urmă dată biserica era acoperită, iar zidurile erau netencuite"*[35]. Sub coordonarea Ligii Femeilor Gorjene se modifică acoperișul, *„este adusă tablă de la fabrica lui Max Aushnit din Transilvania"*, se continuă lucrările de tencuire, iar *„în mai 1937 este angajat pictorul Iosif Keber din Tîrgu-Jiu pentru*

---

[29] *Ibidem*, p. 42.
[30] *Ibidem*, p. 41.
[31] https://www.targujiu..., *op. cit.*
[32] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 43.
[33] *Ibidem*, pp. 57-58.
[34] *Ibidem*, p. 57.
[35] *Ibidem*, p. 59.

executarea picturilor existente şi azi"[36]. Sigur, biserica nu-i aparţine lui Brâncuşi, ca operă, însă, aşa cum spun cei implicaţi în construirea ei, acesta a avut o anumită contribuţie în ceea ce priveşte lucrările executate. Făcând referire la acest aspect, cercetătorul Eugen Ciucă spune: *„Capitelurile şi porţile din lemn ale bisericii, aflată în cadrul ansamblului (după «Poarta sărutului»), au fost realizate după desenele lui Brâncuşi"*[37]. De asemenea, meşterul Rudolf Hann din Târgu-Jiu, cel care a executat piesele de lăcătuşerie, spune: *„La prima întâlnire ne-a cerut planurile, schiţele, s-a interesat îndeaproape de fiecare lucrare, a dat sugestii de lucru şi a adus unele modificări planurilor noastre de lucru şi schiţelor"*[38].

Conform pisaniei, biserica a fost târnosită (sfinţită) în vremea Regelui Carol al II-lea, *„de către Înalt Prea Sfinţia Sa D.D. Dr. Miron Cristea – Patriarhul României şi de Preasfinţii Episcopi D.D. Vartolomei al Râmnicului şi Nifon al Huşilor în anul de la Hristos 1937, noemvrie în 7"*, în prezenţa prim-ministrului Gheorghe Tătărescu, a membrelor Ligii Femeilor Gorjene, a oficialităţilor locale precum şi a sculptorului Constantin Brâncuşi, *„care a filmat cu aparatul său mai multe secvenţe din timpul ceremonialului"*[39].

Coloana infinită (Coloana recunoştinţei fără sfârşit). În decembrie 1934, Brâncuşi este vizitat de Ştefan Georgescu-Gorjean, fiul bunului său prieten craiovean Ion Georgescu-Gorjean. Acesta era inginer-şef la Atelierele Centrale din Petroşani şi se afla la Paris în interes de serviciu. Aşa avea să afle de ideea ce va deveni monumentala *Coloană infinită*. La solicitarea sculptorului, inginerul Gorjan îi prezintă acestuia, la 7 ianuarie 1935, *„concepţia tehnică a realizării unei coloane din metal"*[40]. Soluţia tehnică prevedea *„să se încastreze în beton baza unui stâlp solid de oţel, pe care să se tragă, suprapunându-se, ca nişte mărgele uriaşe, goale în interior, elementele spaţiale identice ale Coloanei"*[41]. În felul acesta, inginerul Ştefan Georgescu-Gorjan devine colaboratorul sculptorului, el fiind *„autorul concepţiei tehnice... şi conducătorul colectivului de execuţie şi montaj al monumentului"*[42] ce avea să veşnicească eroismul românilor căzuţi în Marele Război.

„După discuţii purtate la Paris în decembrie 1936 şi mai 1937, Gorjean, ..., l-a găzduit pe artist în cursul lunii august 1937, când au stabilit împreună dimensiunile lucrării şi numărul de elemente din fontă alămită (15 module întregi cu semimodule la capete). Brâncuşi a sculptat el însuşi modelul din lemn de tei al unui element şi a plecat la Paris la 2 septembrie 1937. Inginerul a coordonat între timp echipa de excelenţi specialişti, care, la Petroşani, au turnat modulele din fontă, au fabricat stâlpul din trei tronsoane şi au executat montarea de probă în atelier, iar la Târgu-Jiu au realizat

---

[36] *Ibidem*.

[37] *Ibidem*, p. 57.

[38] *Ibidem*, p. 61.

[39] https://www.targujiu..., *op. cit.*

[40] Ovidiu Rizopol, *Istoria realizării Coloanei Infinite la Atelierele Centrale Petroşani*, Caietele Pro Aqua nr. 11, Petroşani, 19 februarie 2016, p. 10.

[41] *Istoria unui simbol naţional. Coloana fără sfârşit*, editor: Centrul Municipal de Cultură „Constantin Brâncuşi", 2011, coperta 2.

[42] Ovidiu Rizopol, *op. cit.*, p. 15.

fundația, schela şi montarea Coloanei. Artistul a revenit la Târgu-Jiu la sfârşit de octombrie, a supravegheat montarea primelor module pe stâlp, la 7 noiembrie a asistat la târnosirea bisericii Sfinții Apostoli şi a plecat din nou la Paris. În jur de 15 noiembrie monumentul era gata montat. Metalizarea s-a realizat sub supravegherea artistului în iunie-iulie 1938, iar inaugurarea întregului ansamblu a avut loc la 27 octombrie 1938.[43]"

„Opera care a devenit «punct de vârf al artei moderne» cum a fost denumită de Sydnei Geist este elementul principal al Complexului brâncuşian de la Târgu-Jiu. Zveltă, construită din 17 romboide din fontă arămită legate de o armătură lăuntrică de oțel, montată pe un soclu sub nivelul terenului, din beton de 5/5/5 m, Coloana recunoştinței fără sfîrşit se înalță până la 29,33 m în partea de răsărit a axei complexului sculptural şi a oraşului gorjean, dedicată fiind «pentru proslăvirea memoriei faptelor de eroism arătate în războiul... 1916-1918, de către eroii gorjeni», «glorifică recunoştința nesfârşită față de cei ce s-au jertfit în război» – cum se ştie din 1937-1938"[44].

O altă sursă ne indică faptul că opera *„este alcătuită din 15 elemente (Brâncuşi le spunea «mărgele») de formă romboidală octaedrică, din fontă metalizată, având fiecare 1,80 m.*

Baza şi vârful Coloanei sunt reprezentate de câte un semi-element; primul dă impresia că ar creşte din pământ, iar cel din vârf lasă impresia că s-ar putea continua la infinit.

Amenajarea Parcului coloanei s-a efectuat în intervalul 1 octombrie 1937 – 26 august 1938. ...Planul acestuia a fost executat de arhitectul Rebhuhn, directorul parcurilor Capitalei, care întocmise de altfel şi planurile aleii din Grădina publică şi ale amenajării squarelor din jurul bisericii de pe axa monumentelor"[45].

Făcând referire la *Coloana fără sfârşit,* considerată *„nu numai o capodoperă a artei moderne ci şi o extraordinară operă inginerească"*, aşa cum este descrisă aceasta într-un raport UNESCO din 1997, *„artistul însuşi aprecia că este singura dintre coloanele sale care a reuşit să se ridice la cer şi mărturisea că în ea a atins un caracter de perfecțiune definitiv. O asemăna cu «un cântec etern care ne duce în infinit, dincolo de orice durere şi bucurie factice»"*[46].

„Pe data de 27 octombrie 1938, se inaugurează întregul ansamblu, printr-o procesiune de amploare, la care participă înalți oficiali, ofițeri, reprezentanți ai Casei Regale şi ai clerului, dar şi comunitatea locală"[47].

Simbolistica Ansamblului monumental „Calea Eroilor". În opinia specialiştilor Centrului de cercetare, documentare şi promovare „Constantin Brâncuşi", simbolistica Ansamblului monumental „Calea Eroilor" îşi are rădăcina în tradițiile româneşti, în special în cele olteneşti legate de ritualurile de înmormântare, în conştiința religioasă a

---

[43] *Istoria unui simbol național. Coloana fără sfârşit, op. cit.*, coperta 2.
[44] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 62.
[45] https://www.targujiu..., *op. cit.*
[46] *Istoria unui simbol național. Coloana fără sfârşit, op. cit.*, coperta 2.
[47] https://www.targujiu..., *op. cit.*

poporului român, în arhitectura lemnului – foarte bine cunoscută de către marele artist, ce s-a dovedit a fi şi un bun arhitect şi urbanist. Aşadar, semnificaţia operelor brâncuşiene de la Târgu-Jiu este rezultatul modului în care acesta a gândit reprezentarea sacrului în artă. Fără a explica mesajul transmis de creaţiile sale din acest ansamblu sculptural – artistic, urbanistic şi arhitectural –, *„singurul proiect monumental realizat dintre numeroasele pe care Brâncuşi le-a gândit”*[48], artistul a lăsat loc de interpretări diferite, orice privitor putând da propria interpretare. Brâncuşi justifica lipsa explicaţiilor astfel: *„În artă ceea ce contează este bucuria. Nu e nevoie să înţelegi. Eşti fericit că vezi? Ajunge”*[49].

Axa pe care sunt aşezate cele trei sculpturi monumentale – *Coloana fără sfârşit*, *Poarta sărutului* şi *Masa tăcerii*, la care se adaugă celelalte mai mici – *scaunele* de pe alee şi *băncile* de la portal, traversează oraşul şi conduce vizitatorul către râul Jiu, în faţa căruia *Masa Tăcerii* invită la meditaţie, la reculegere[50].

Parcurs de la vest la est, de la *Masa tăcerii* spre *Coloana fără sfârşit*, traseul oferă o interpretare tradiţională în care se regăsesc ritualul de înmormântare şi cel din viaţa de familie a ţăranului roman la începutul Primului Război Mondial, pentru care cercetătorii dau următoarea explicaţie: *„Înainte de plecarea la război a bărbaţilor, familia numeroasă se reuneşte pentru o ultimă masă. Este o masă în care nimănui nu îi arde de mâncare. Este o masă mai degrabă a tristeţii, a reculegerii, cu gândul la cei care pleacă şi, foarte posibil, nu se vor mai întoarce. Curgerea liniştită a râului din apropierea Mesei Tăcerii duce pe cel ce îl contemplă la introspecţie şi cădere în sine, la încercarea de a înţelege sensul vieţii, ca pe o curgere. Masa Tăcerii mai poate fi interpretată şi ca o masă de pomenire pentru cei morţi pe câmpul de luptă. Şi în acest caz, cei care participă la pomană nu sunt preocupaţi neapărat de bucatele puse pe masă, ci de amintirea celui dispărut. Astfel se explică distanţa destul de mare dintre scaune şi masă, care nu invită la o aşezare comodă.*

Aleea Scaunelor, cu cele 30 de scaune cu faţă pătrată, aşezate în zece nişe pe cele două laturi ale aleii, în gupuri de câte trei, ne sugerează fie alaiul de înmormântare, fie şirul de prieteni şi rude care îl însoţeşte pe eroul care pleacă la război.

Întregul alai se va opri în faţa Porţii Sărutului. Dacă ne gândim la eroul plecat pe front, aici, în faţa porţii, are loc ultima îmbrăţişare, ultima sărutare pentru cel care se va jertfi pentru apărarea neamului străbun.

În acelaşi mod putem vedea aici şi ieşirea alaiului de înmormântare pe poarta care desparte curtea casei de drumul spre biserică. Ne ajută aici explicaţia lui Brâncuşi referitoare la interpretarea simbolului sărutului de pe pilonii Porţii: «Nu vedeţi aceşti ochi? Profilurile celor doi ochi? Aceste emisfere reprezintă dragostea. Ce rămâne în amintirea celorlalţi după moarte? Amintirea ochilor, a privirilor cu care ne-am arătat dragostea pentru oameni şi pentru lume».

Calea Eroilor se întinde apoi în linie dreaptă până la Biserica Sfinţii Apostoli, acolo unde întregul alai care urmează cortegiul funerar se va opri pentru a participa la slujba religioasă de înmormântare.

---

[48] *Ibidem.*
[49] *Ibidem.*
[50] *Ibidem.*

Se fac «cele creştineşti», după care alaiul îşi reia drumul spre locul de veci, care se află, ca în mai toate cimitirele ortodoxe, pe o înălțime, pe un deal – «loc cu verdeață, de unde a fugit toată durerea şi întristarea».

Conform unei tradiții precreştine existentă nu numai în Oltenia, ci şi în Ardeal, pe mormântul celui dispărut se aşeza, alături de cruce, un stâlp de îngropăciune. Motivul stâlpului de îngropăciune sau stâlpul funerar poate fi găsit şi în alte zone ale țării. Rolul acestuia era de a ajuta sufletul celui dispărut să se înalțe la ceruri, era acea axis mundi care făcea legătura între teluric şi celest.

Coloana fără Sfârşit («am făcut mai multe, dar doar una a reuşit să urce la cer», spunea Brâncuşi cu referire la aceasta, de la Târgu-Jiu, n.m.) *are ca izvor de inspirație atât stâlpul de pridvor al caselor gorjeneşti, în ceea ce priveşte motivele geometrice folosite, cât şi şurubul de teasc în ceea ce priveşte mişcarea continuă, aşa după cum Brâncuşi mărturisea: «Mi-a venit ideea Coloanei fără sfârşit de la mişcarea acestui şurub, care se repetă la infinit».*

Un element suplimentar, care ne poate ajuta să-i înțelegem sensul, derivă din modul cum Brâncuşi însuşi denumea elementele Coloanei – «mărgele» – care ne duce cu gândul la un şir de mătănii, desfăşurat spre cer"[51].

*

* *

Pentru realizarea Ansamblului monumental „Calea Eroilor" au fost necesare sume importante de bani, chiar dacă Brâncuşi nu a cerut pentru sine o răsplată bănească. Trebuie subliniat faptul că împlinirea acestui măreț act de cinstire a memoriei eroilor a fost posibilă prin sumele obținute de la Ministerul Lucrărilor Publice (din fondul de sistematizare a drumurilor, destinate despăgubirii celor expropriați: terenuri, case etc.) în vederea prelungirii străzii Grigore Săftoiu, devenită Calea Eroilor, prin sumele alocate de Primăria Comunală Tg.-Jiu, pentru amenajarea zăvoiului din marginea Jiului, spațiu devenit *Grădina publică* a localității, pentru amenajarea aleilor din acest parc şi pentru amenajarea *Parcului coloanei*, prin contribuția Ministerului Instrucțiunii şi Cultelor, care a alocat fonduri destinate încheierii lucrărilor la Biserica „Sfinții Apostoli", la care se adaugă contribuția Prefecturii județului Gorj, care a asigurat materialul lemnos necesar lucrărilor de interior la această biserică. De apreciat însă faptul că rolul de bază în edificarea ansamblului sculptural aparține Ligii Femeilor Gorjene, efortul financiar făcut de această organizație fiind foarte însemnat: *„Toate aceste monumente, ca şi lucrările de înfrumusețare, sunt făcute şi dăruite gratuit oraşului Tg-Jiu, de către Liga Națională a Femeilor din Gorj, numai cu scopul de a contribui cât mai mult la ridicarea şi înfrumusețarea oraşului Tg-Jiu, dar mai ales pentru a preamări şi memoria eroilor Gorjeni, care s-au jertfit în războiul de întregire. Plata acestor opere s-a făcut numai din fondurile acestei Ligi, fonduri adunate din munca de ani de zile completată cu beneficiul Expoziției Muncii Româneşti, organizată sub auspiciile Ligii. Ele sunt dăruite oraşului fără nici un echivalent de beneficiu, decât mulțumirea sufletească de a contribui la realizarea scopului înalt urmărit. Pentru toate*

[51] *Ibidem.*

aceste sacrificii, atât Primăria, cât şi oraşul Tg-Jiu, aduce distinse mulţumiri Doamnei Aretie Gh. Tătărescu, cetăţeancă de onoare a acestui oraş, care, cu cele mai curate sentimente de patriotism, de dragoste de ţară şi de locurile gorjeneşti, a dăruit aceste opere nepieritoare oraşului Tg-Jiu, rugând-o să continue opera de înfrumuseţare a oraşului, animată de aceleaşi înalte sentimente şi pentru viitor"[52].

*

* *

Ansamblul Monumental „Calea Eroilor", realizat de Constantin Brâncuşi la Târgu-Jiu, este *„înfăptuirea unei vechi dorinţe, aceea de a lăsa pe pământul românesc concretizarea în bronz şi piatră a tot ce a gândit mai profund şi mai îndelung"*[53]. Ansamblul sculptural se află pe lista monumentelor istorice cod LMI: GJ-II-m-B-09171 şi este protejat de legile statului român. De asemenea, Biserica Sfinţii Apostoli „Petru şi Pavel" este declarată monument istoric, conform cod LMI: GJ-II-m-B-09171.

„Admirat şi venerat ca un geniu, Brâncuşi devine pentru marele public tot mai înţeles, răscoleşte profund gândirea şi simţirea, sporeşte creativitatea omului"[54].

Făcând referire la acest aspect, putem preciza faptul că opera brâncuşiană sporeşte creativitatea nu numai în arta plastică, ci şi în literatură. Aşa se face că în creaţia literară românească opera brâncuşiană de la Târgu-Jiu, autorul acesteia, dar şi eroina de la Jiu – Ecaterina Teodoroiu – au un loc aparte. Spre exemplu, poeta Maria Crişan scria la Bucureşti, la 27 martie 1976, cu ocazia centenarului naşterii geniului sculpturii mondiale, poezia *Apoteoză: Lui Constantin Brâncuşi*: *„[...] şi se zămisli ceva nemaivăzut şi/ nemaipomenit prin acele locuri/ ca o turlă uriaşă de biserică/ şi urcă până la cer turla/ şi se făcu una cu cerul,/ ca şi Legenda Meşterului Manole/ se contopi cu veşnicia, cu măiestria Omului-Om./ Colea, lângă ăst uriaş, sfătos şi înţelept/ căruia oamenii i-au zis, mai apoi,/ «Coloana Recunoştinţei»,/ noi om săpa o fântână pe care să n-o usuce nici o secetă./ Şi-om înălţa un podeţ pe care/ să nu-l surpe nici un puhoi:/ drumeţii, însetaţi şi osteniţi,/ de munca câmpului,/ şi-or potoli setea sorbind smerit/ din apa cea sfântă,/ sfântă prin mâna cea sfântă şi pământeană/ a Demiurgului pământean;/ uitând vremelnicia, s-or contopi în frăţie şi tihnă/ cu veşnicia vredniciei Omului;/ ridicând privirea la cer or cuprinde tot înaltul lui,/ prinosind astfel făurarului-titan din Hobiţa./ Ştiut e de la moşii şi strămoşii noştri:/ prinos prinosului cuvine-se a aduce"*[55].

De asemenea, poetul vâlcean George Ţărnea creează în 1977 *Balada Cătălinei*: *„Cătălină Cătălină/ ninge floarea prin grădină/ şi albesc văzduhul merii/ peste Mesele Tăcerii/ [...] Creşte carnea lutului/ sub Poarta Sărutului/ [...]"*[56].

---

[52] Zenovie Cârlugea, *op. cit.*, p. 7; fragment din documentul reprodus de Dan Neguleasa, din Arhivele Statului, Fond Primăria Tg.-Jiu, publicat în „Curierul Primăriei Târgu-Jiu", nr. 6/2005, p. 2.

[53] Mac Constantinescu, în *Colocviul Brâncuşi* (1967), 1968, p. 114.

[54] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 7.

[55] Maria Crişan, „Apoteoză: Lui Constantin Brâncuşi la centenarul naşterii", în *Poeme*, ed. a II-a, Editura Verus, Bucureşti, 2002, pp. 45-46.

[56] George Ţărnea, „Balada Cătălinei", în *Drumul Domnului de Rouă* (volum de versuri), Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1977, p. 97-99; vezi şi George Ţărnea, „Balada Cătălinei", în *Suflet românesc* (antologie de poezie patriotică dedicată Ecaterinei Teodoroiu), Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2017, pp. 8-10.

Un bun prieten, profesorul gorjean Ştefan Stăiculescu, iubitor de Brâncuşi, de artă şi cultură în general, stabilit cu ani în urmă în comuna Nicolae Bălcescu din judeţul Vâlcea, îmi pune la dispoziţie un articol al său, prin care vine cu o serie de interpretări proprii privind simbolistica ansamblului sculptural târgujian şi povesteşte un episod legat de opera brâncuşiană de la Târgu-Jiu: *„Revelionul dintre anii 1984-1985 l-am petrecut la Staţiunea Pomicolă Târgu-Jiu acolo unde era director naşul meu, inginerul Ion Tomescu, avându-i invitaţi de onoare pe scriitorul Marin Sorescu şi pe Tudor Gheorghe, împreună cu soţiile. Înainte de a pleca spre locul de întâmpinare a Anului Nou, am dat o raită pe la Masa Tăcerii, afară fiind o iarnă ca-n pastelul Iarna al lui Vasile Alecsandri. Zăpada de pe Masa Tăcerii şi scaunele din jurul ei era atinsă numai de razele unei Luni în creştere. Am petrecut câteva minute, fiecare cu murmurul gândurilor noastre, apoi ne-am întors către apartament. Marin Sorescu mi-a cerut o carte de-a sa şi a scris următorul autograf: «Teodorei şi lui Ştefan Stăiculescu care mi-au prilejuit întâlnirea cu un Brâncuşi de zăpadă», iar apoi, dintr-o suflare, a scris în continuare poezia Ninge: «Ninge pe-un scaun de Brâncuşi/ S-aşază fulgii ca-ntr-o palmă,/ Deschide infinitul uşi/ Spre-o curgere ca visul, calmă/ Muşchi alb, ce nu arată nordul/ Sărută Poarta, auster,/ Coloana-şi urcă-n cer fiordul,/ Ritmând un ţărm al nostru-n cer/ Ca un ţăran ce nu mai ară/ şi e pierdut în bătătură/ Mă rog de piatra lui de moară/ Să-mi macine ninsoarea pură:/ S-o ia-n căuş de suflet, fiul,/ Să-şi spele-o lacrimă – şi Jiul. Târgu Jiu, 31 decembrie 1984»”*[57].

La rândul său, poetul craiovean Dan Lupescu publică în 2013 balada ezoterică intitulată *La nunta de aur – 75 de ani – a Ansamblului sacru de la Târgu-Jiu*, operă comparată de experţi cu Marile Piramide egiptene şi cu Sfinxul de pe platoul Gizeh, singurul monument de for public din lume dăruit de Brâncuşi României, ţara sa natală, „ca o dreptate poetică”, spune autorul: *„[...] Brâncovene Constantine,/ După tine BRÂNCUŞI vine,/ Martir lamurei divine/ Şi esenţelor alpine.../ Masa, Poarta şi Coloana,/ Biserica, Sfânta Ana/ Le aliniază-n strana/ Istoriei nevăzute –/ Colonii de porţi durute,/ Moartea să nu ne sărute.../ În adâncuri numai Unul,/ În slavă acelaşi Unul:/ Tatăl nost’ tăcut şi-nalt/ Până-n raiul celălalt.../ Din Măiastra-n Dorohoi/ Trec Esenţele-n puhoi,/ Din Hobiţa la Craiova/ BRÂNCUŞI mântuieşte slova.../ ...Din Paris la Târgu Jiu,/ Tot mă duc şi iarăşi viu/ Să vă scriu cu bisturiu:/ «Nu-nţelegeţi ce vă las/ La cel din urmă popas.../ Săraci fost-aţi când plecai,/ Tot săraci, fără vătrai,/ Vă găsii la revenire/ Fără rune şi menhire,/ Fără grâu, fără de mei,/ Vai de sărăcanii mei,/ Întru Dumnezeu săraci,/ Nevăzând câmpul de maci,/ Roua nicicând sărutând-o,/ Holda neblagoslovind-o.../ ...Proşti eraţi, mai proşti acum/ Când viaţa vă pare fum/ Şi speranţa zace-n scrum...»/ ...În gară, la Târgu Jiu,/ Urc în tren şi, totuşi, scriu/ Pe frunza de plop, albastra,/ Tremurândă în Măiastra,/ Scriu, vă blestem: «Ţineţi minte/ Aste ultime cuvinte –/ Doar nuntiţi cu Sfântul Duh/ Şi cu Pasărea-n Văzduh/ Puteţi trăi pe Pământ/ Dincolo de dor şi cânt/ Cu BRÂNCUŞI al vostru SFÂNT.../ Înţelegeţi ce vă las/ La cel din urmă popas ?...»/ ...Timp invers, Timp absolut,/ Porţile-mi iau şi mă mut/ În tărâmul fără lut –/ Unde Coloana-Iisus/ Ceru-l urcă, sus-sus-sus,/ Până-n*

[57] Ştefan Stăiculescu, *Sculpturile lui Brâncuşi din Târgu Jiu, minuni ale lumii*, în „Brâncuşi”, *op. cit.*, p. 2.

Poarta Tatălui/ Clepsidra-Mpăratului,/ Stâlp de diamant, lumină/ Din a Mariei grădină/ Veşnic verde şi-n divină/ Vibraţie leonină/ Dintr-o zare genuină.../ Lumi de flori, fluturi, albină,/ Un mileniu în regină/ Cu Table Beleaginte/ Zori de ev nou să ne-alinte,/ Tablele Frumoaselor/ Frăgezimea oaselor.../ Roiuri de lumi nesfârşite/ Unde Domnul tocmai mi te/ Naşte întru slavă/ De lumini trosnind în lavă.../ Brâncovene Constantine,/ După tine BRÂNCUŞI vine –/ Martir lamurei divine/ Şi Esenţei carpatine..."[58].

*

* *

În final, ne folosim de un text ce aparţine disinsului brâncuşiolog gorjean, profesorul universitar doctor Ion Mocioi, care este esenţial în ceea ce priveşte definirea măreţei şi inegalabilei opere brâncuşiene de la Târgu-Jiu: *„Luând simbolic obiecte obişnuite vieţii gorjeneşti din prima jumătate a secolului XX, folosind elemente asemănătoare ale acestora transpuse cu ajutorul formelor şi motivelor artistice oferite de forma de bază a cubului, asociindu-le într-un ritm al golurilor şi plinurilor după aritmetica elementară, pe înţelesul tuturor, a unor numere, şi îmbinându-le cu stilizări specifice creaţiei sale şi artei poporului său, Brâncuşi a reuşit să ne vorbească într-un minunat limbaj artistic despre viaţă, despre sacrificiul pentru viaţă, despre dragoste şi bucurie, despre respect şi omenie, aducând un omagiu şi recunoştinţă celor ce s-au jertfit pentru apărarea vieţii, a omului, a patriei dragi. [...]*

Brâncuşi, născut într-o ţară a cărei istorie a fost scrisă cu sânge de martir de-a lungul a peste două mii de ani, ne-a dăruit un semn al setei de libertate, al optimismului şi triumfului spre bine al unui popor viteaz, mereu nou, care nu uită stradania înaintaşilor săi; ne-a oferit un cîntec al omului"[59].

Prin hotărârea Uniunii Europene, din 2007, Ansamblul Monumental „Calea Eroilor", Palatul Cantacuzino, Ateneul Român din Bucureşti şi cetatea Histria din judeţul Constanţa au fost incluse în patrimoniul cultural european[60].

De-a lungul anilor, am participat la mai multe manifestări cultural-religioase dedicate marelui artist, organizate, de regulă, în ziua de 16 martie sau înainte cu o zi două la Mănăstirile Polovragi şi Lainici, la Târgu-Jiu etc. De asemenea, *„la 22 august 2017 am avut bucuria să trăiesc la Târgu-Jiu momente de neuitat. O îmbinare a noului cu tradiţionalul românesc, o frumoasă pagină din istoria prezentă a României scrisă de oamenii frumoşi ai Gorjului – edili, oameni de cultură, militari, preoţi, elevi etc., pentru a omagia simbolul feminin al României şi al Europei, simbolul jertfei supreme – Ecaterina Teodoroiu, eroina de la Jiu"*[61]. În acestă frumoasă zi de vară, cu ocazia *Centenarului Ecaterina Teodoroiu – eroina de la Jiu*, am avut bucuria să parcurg

---

[58] Dan Lupescu, *Limbajul Brâncuşi*, în „Omniscop" – revistă de cultură online, Craiova, 8-12 august 2013; http://www.omniscop.ro/limbajul-brancusi/

[59] Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 135.

[60] http://stiri.tvr.ro/ansamblul-monumental-calea-eroilor-din-targu-jiu-o-capodopera-modernizata-printr-un-proiect-futu_79745.html#view; 27 oct. 2016.

[61] Eugen Petrescu, Centenarul *„Ecaterina Teodoroiu – eroina de la Jiu", 1917-2017*, în „Forum vâlcean", anul III, nr. 2 (9), septembrie 2017, pp. 12-13.

„Calea Eroilor” – „Calea Nemuririi Neamului Românesc”, aşa cum îmi place mie să numeasc acest sanctuar al sufletului românesc – de la *Masa tăcerii* până la *Coloana infinitului*, să calc pe acest loc sacru şi să trăiesc într-o atmosferă pur românească de aducere aminte şi de cinstire creştinească a strămoşilor eliberatori şi întregitori de Ţară.

Râmnicu-Vâlcea,
15 nov. 2018

Calea Eroilor

Masa tăcerii

Aleea scaunelor

Poarta sărutului

Biserica „Sfinții Apostoli”

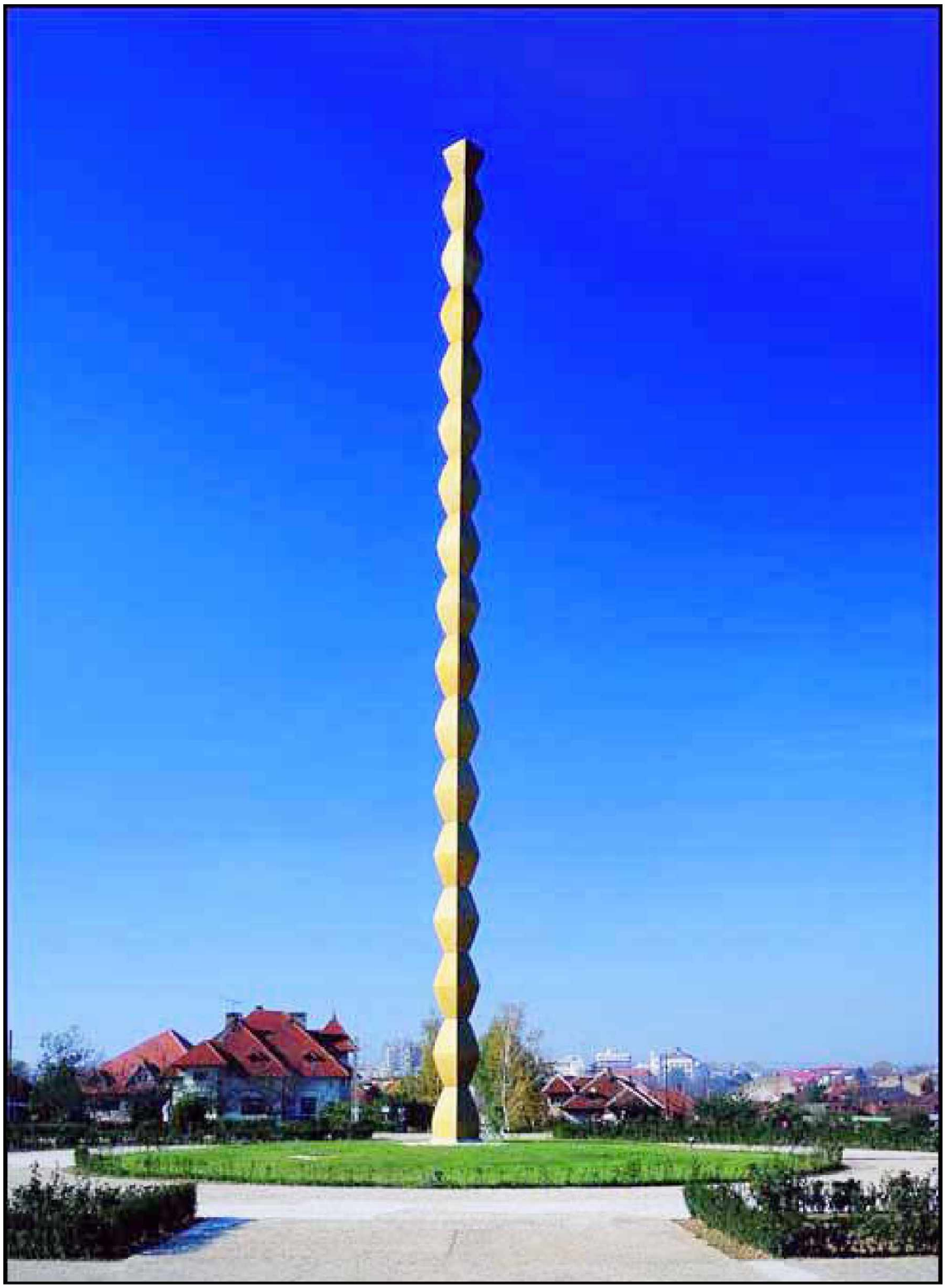

Coloana Infinitului

„Calea Eroilor”, imagine parțială luată din capătul vestic, de pe malul Jiului; în lungul aleii, care face parte din „Calea Eroilor”, se văd „Masa tăcerii” şi „Poarta sărutului”.

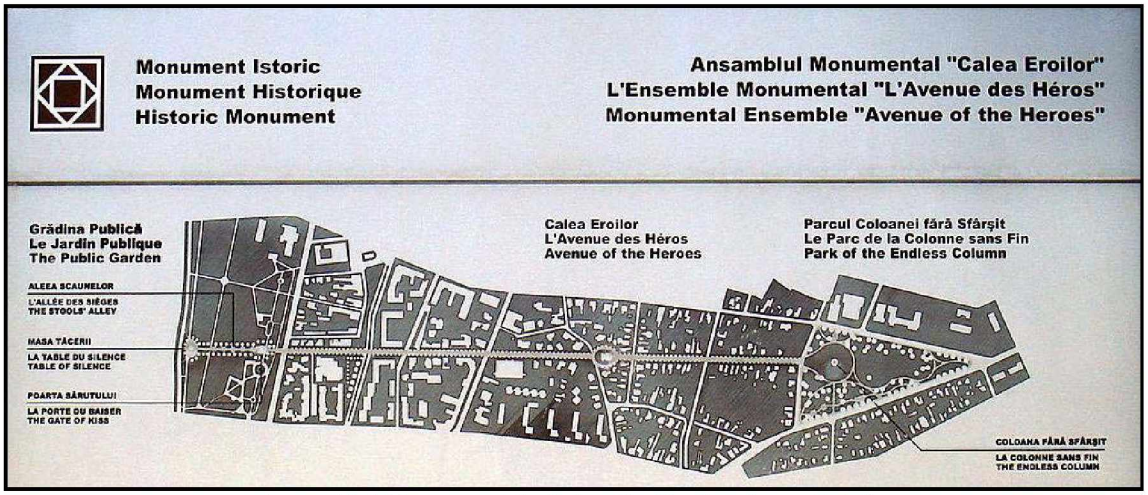

Ansamblul Monumental „Calea Eroilor”: schema/detaliu.

Inaugurarea Căii Eroilor (27 octombrie 1938). În mijloc se află Milița Petrașcu, sculptorița care a realizat Mausoleul „Ecaterina Teodoroiu” din Piața Prefecturii (Târgu-Jiu).

„1 DECEMBRIE 1918 – ZIUA ZILELOR"! (C. ZĂRNESCU)

Ioan St. Lazăr

Eveniment epocal în istoria națiunii române, Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918 de la Alba-Iulia a fost evocată în numeroase texte literare, muzicale, în lucrări plastice şi cinematografice, în antologii şi expoziții muzeale ş.a. Una dintre cele mai însemnate opere apărute în anii noştri este, fără îndoială, romanul *Ziua Zilelor – 1 Decembrie 1918* (titlul a oscilat de la o ediție la alta) al scriitorului Constantin Zărnescu, oltean trăitor în Ardeal şi care, după mulți ani de documentare, începută încă din anii '70, a reuşit să perceapă, de la nivelul omului de rând la acela al oficialităților, adevărul istoric al acestui moment crucial pentru românii de pretutindeni; strigătul lor ferm exprimând dorința de veacuri, „Vrem să ne unim cu Țara!", a fost, în conjunctura sfârşitului Primului Război Mondial şi a dezagregării puterii imperiale a Casei de Austria, hotărâtor şi s-a auzit atunci nu doar la Alba-Iulia, ci şi în cancelariile europene şi la Congresul de Pace de la Paris.

Evocăm azi, în cinstea Centenarului Marii Uniri, acest roman de referință istorică şi literară deopotrivă, nu doar pentru a cinsti un scriitor substanțial, care, în primii ani de după '89, a avut de suferit de pe urma acestei cărți aflate, atunci, încă în manuscris, dar şi pentru valoarea ei artistică aparte, rezultând din faptul că autorul a surprins şi a transmis tonalitatea şi suflul epopeic al momentului, astfel încât avem de-a face cu un adevărat poem epic în proză, adecvat semnificației istorice a evenimentului.

Personal, ca să-mi configurez particularitatea poematică a acestui roman, prin comparație cu alte texte evocând acelaşi subiect, am recitit *Istoria războiului pentru întregirea României*, de Constantin Kirițescu, precum şi *Memorialele* lui Vasile Pârvan, îndeosebi *Un cânt de jale şi un cânt de biruință*, precum şi romanul monumental *Sacrificiul* al excelentului prozator Mihail Diaconescu (prima ediție, în 1987). Nu mică mi-a fost bucuria când am constatat că şi Constantin Kirițescu, fără nicio intenționalitate artistică în rânduirea bogatei sale documentații militare şi politice, nu-şi poate reține ample efuziuni lirice reliefând eroismul şi jertfele soldaților români în prima conflagrație mondială. Cât priveşte pe istoricul Vasile Pârvan, acesta, cu vocația unui *poeta vates*, a rostit, întru memoria aceloraşi eroi jertfelnici şi într-un ritm amplu, simfonic – ca valurile perpetui ale mării – litanii sacramentale, din care citez măcar o frază: „Carte cu litere de foc e războiul, din care mintea neastâmpărată a popoarelor lumii învață din veac în veac ce e jertfa, ce e idealul, ce e patria!". Tot astfel, aceeaşi temă generală, cu soluții epice diferite, implică între romanul lui Mihail Diaconescu şi acela al lui Constantin Zărnescu un evantai de consonanțe ideatice şi lirice deopotrivă, datorate trăirii organice de către cei doi autori în inima momentului istoric evocat.

Aşadar, din vecinătatea acestor texte ca *genus proximus*, mi-am îndreptăţit cu atât mai mult aprecierea asupra caracterului firesc – poematic al cărţii lui Constantin Zărnescu. Nu este aici timpul pentru a rezuma romanul. Aş remarca, privitor la structura cărţii, că, analog lui Constantin Kiriţescu, care, în volumul I, evocă, mai întâi, determinările şi tradiţiile istorice ale luptei românilor pentru independenţă şi unitate naţională, şi Constantin Zărnescu – cu puterea de transfigurare artistică a scriitorului şi evitând tezismul – porneşte povestirea sa cu scene inedite din finalul războiului, când pentru popoarele subjugate din Imperiul Austro-Ungar bătea vântul de libertate, prilej pentru scriitor de a resuscita, cu memoria faptelor, argumente din istoria de peste două mii de ani a românilor din Regat, Transilvania, Bucovina, Basarabia, Banatul sârbesc şi Ungaria, istorie de lupte pentru a se uni într-o singură ţară a lor, România Mare. Şi chiar dacă, în acest sens, pe parcursul cărţii, se vehiculează, în variate şi adecvate contexte, multe lozinci naţionale ale vremii evocate, ele au deplină autenticitate artistică, dobândind calitatea unor veritabile refrene ale poemului epic.

Un merit deosebit al cărţii rezidă în calitatea documentării (efectuate, după mărturia autorului, şi în arhivele româneşti, dar şi cele din Budapesta şi Viena), calitate care se conjugă cu expresivitatea fragmentelor selectate din documentele oficiale şi din demersurile politicienilor unguri şi români. Memorabilă, ca atare, este prezentarea reuniunii prealabile de la Arad a Consiliului Naţional Român cu preşedintele Guvernului Naţional Maghiar instalat după ruperea Ungariei de Austria – această reuniune dovedind întregul arsenal de tertipuri insidioase folosite de diplomaţia maghiară pentru a-şi păstra stăpânirea asupra Transilvaniei şi Banatului, arsenal demascat de către politicienii români care, în acord cu poporul ce-i susţinea din stradă, au hotărât „despărţirea totală" de Împărăţie şi de urmaşa ei, Ungaria. Regret că, evocând aspectele de mai sus, sunt nevoit să mă exprim într-un limbaj preponderent politic predictibil şi, parţial, „de lemn". Cartea lui Constantin Zărnescu trebuie citită şi pentru savoarea împletirii documentalului cu ficţiunea, ca şi pentru modul de orchestrare de atitudini variate, dar convergente către „Ziua Zilelor" (superlativ de factură biblică, precum „Cântarea cântărilor", spre exemplu), care este punctul culminant al acestui poem epic *sui generis*. Implicarea unui erou principal, învăţătorul Traian Basilescu, itinerant prin Imperiul în destrămare la sfârşitul războiului, participant la activităţile pregătitoare şi cele efective ale Marii Uniri, precum şi tonalitatea lirică antrenantă pe care o instituie coparticiparea autorului constituie cele două „teme muzicale" ale cărţii, care se susţin pe parcursul ei într-o „gamă majoră" de luptă şi speranţă, de izbânzi şi optimism, de înţelepciune şi noblеţe în istorie.

UN MARE ROMAN AL MARII UNIRI: *SACRIFICIUL* DE MIHAIL DIACONESCU

Ioan St. Lazăr

Apropiata aniversare centenară a Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 – eveniment crucial pentru cristalizarea unității naționale şi statale a poporului nostru şi unul dintre cele mai semnificative pentru procesul inexorabil al destrămării Imperiului Austro-Ungar şi al eliberării naționalităților anexate şi asuprite – ne aduce în memorie şi un mare roman istoric românesc ce a reflectat artistic acest dramatic şi, cel mai adesea, tragic proces. Evocând – sub titlul generic *Sacrificiul* – criza în care, la începutul veacului trecut, a intrat, anacronică, monarhia Casei de Austria, apoi marea hecatombă a Primului Război Mondial în care dualismul austro-ungar şi-a aruncat popoarele conlocuitoare şi lupta, în acest timp, tot mai fermă şi mai organizată, a acestora pentru emancipare şi independență, îndeosebi lupta românilor din Transilvania pentru ruperea de Ungaria Mare şi alipirea la țara-mumă, România, acest roman (din 1988, reeditat în 1993 şi 2010) al prodigiosului scriitor român Mihail Diaconescu realizează, cu mijloace artistice multiple, o amplă şi zguduitoare frescă a realităților momentului istoric, implicând deopotrivă profunde reflecții despre condiția omului şi a etnosului în istorie, inclusiv a etnosului românesc.

Romancierul Mihail Diaconescu, eminent om de cultură de factură enciclopedică, s-a ilustrat cu preocupări şi realizări deosebit de valoroase şi în alte domenii, respectiv, ca istoric literar (autor al ineditei *Istorii a literaturii daco-române*, în două ediții: 1999 şi 2013, corelată şi cu *Antologie de literatură dacoromână. Texte comentate*, 2003), dar, mai ales, ca un estetician de stirpe rară (prin *Prelegeri de estetica Ortodoxiei*, în două volume şi în două ediții: 1996 şi 2009, prin *Teologia ortodoxă şi arta cuvântului. Introducere în teoria literaturii*, în trei volume, 2013, precum şi prin albumul *Lainici. Capodoperă a artei românești şi europene*, 2011, în care analizează valențele artistice ale programului iconografic realizat de către pictorul de azi Grigore Popescu-Muscel la vechea mânăstire gorjeană).

Ca teoretician literar, scriitorul a resimțit nevoia să statueze şi factura sa românească, prin volumul *Farmecul dialecticii şi fenomenologia narativă* (2001), iar aceasta, pentru că, într-adevăr, în istoria romanului istoric românesc, şi-a dobândit un profil aparte. Astfel, conturând câteva linii de crochiu, putem remarca faptul că, față de romanul „clasic" sadovenian, a cărui apertură a cuprins întreaga istorie a poporului nostru, de la începuturile învăluite în legendă şi mit la frământatul ev mediu şi până la Primul Război Mondial, Mihail Diaconescu, al doilea scriitor important tentat de aceeaşi apertură, nu adoptă factura romantică a extensiei ficțiunii în raport cu documentația, dimpotrivă, într-o viziune modernă, echilibrează proporțiile, prevalența aparentă a

imaginii realiste, documentale fiind aşezată pe pilonii procedurilor artistice care sunt apanajul ficțiunii; de asemenea, eroii săi nu mai sunt cu precădere oşteni animați de idealuri de libertate şi independență, de dreptate şi armonie socială, ci intelectuali (cărturari şi artişti), capabili (sau nu) să pună mâna şi pe spadă, însă, mai ales, să reflecteze asupra sensului evenimentelor şi asupra relației omului şi a comunității etnice cu istoria (adeseori vitregă pe pământurile noastre).

În această din urmă formulă, un model pentru Mihail Diaconescu vor fi fost, desigur, şi marii prozatori romîmi care au evocat Primul Război Mondial – Rebreanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu – şi ai căror eroi deliberau dramatic în legătură cu grozăviile nemaiîntâlnite ale războiului şi cu speranțele în zorii unei lumi mai drepte şi paşnice; dar Mihail Diaconescu instrumentează şi interpretează o documentație uriaşă, realizând o frescă a epocii, complexă, de la un capăt la altul al conflagrației mondiale, reliefând cauzalitățile precum şi vectorii politici, militari, ideologici, economici, sociali şi culturali în care sunt angrenați eroii săi, luptând jertfelnic pentru sensul final: destrămarea Imperiului şi emanciparea națiilor prin voință şi forță proprie, în pofida conjuncturilor nefaste.

O particularitate a operei româneşti a lui Mihail Diaconescu – şi care o deosebeşte de marea majoritate a romanelor noastre istorice (cu puține excepții, *Creanga de aur* de Mihail Sadoveanu, între ele) – o constituie faptul că subiectele alese pentru evocare de către acest scriitor special sunt momente nodale în devenirea istorică a etnosului românesc, cu o dimensiune spirituală funciară ce influențează evenimentele; în consecință, şi personajele centrale, implicate inerent în acestea, rezonează cu spiritul locurilor şi al vremilor, relevând trăsături şi marcând etape ale acestei deveniri, care pe parcurs reliefează identitatea noastră etnică, națională şi statală în contextul civilizației europene (şi nu numai).

Ca atare, în romanul *Călătoria spre zei* (1982), Arhidamos, grec învățat şi taumaturg, sol al cetății Apolonia, străbate lumea Daciei Felix până la Sarmisegetuza, unde Burebista îi dă misiunea unei negocieri cu Cezar Imperator, la Roma, de unde, întorcându-se, are revelația că a asimilat, într-un proces de fericită inițiere, habitatul dacic, cu valențele lui spirituale plenare şi ajunge să se considere în ființa lui get, ridicând la potența individuală maximă prestigiul hiperboreilor în antichitatea greacă şi romană. Nu altfel, în romanul *Depărtarea şi timpul* (1986, 2003), călugărul scit Dionisie Exiguul, canonizat ulterior, evocă nostalgic armonia spirituală a Daciei Pontice din care descindea, valorificându-şi, în cetatea Romei a evului mediu timpuriu, potențialul intelectual, estimând cu precizie naşterea Fiului lui Dumnezeu ca Om şi inițiind calendarul creştin – contribuție de excepție a lumii daco-romane (natale) la cultura universală.

Vremile trecând, evul mediu târziu se vădeşte zbuciumat, polarizat şi conflictual între interesele diferite ale țărilor mari şi ale celor mici, între autocrație şi clasele supuse, încât *Adevărul retorului Lucaci* (1977, 1991) profilează un cărturar moldovean din secolul al XVI-lea, interesat să pună ordine în haos prin instituirea unei pravile cu norme consacrate şi care înclină, finalmente (şi jertfelnic), către dreptatea şi puterea celor mulți, prefigurând resuscitarea modernă a *demos*-ului. În acelaşi orizont temporal (secolul al XVII-lea transilvan) şi într-un mod tematic corelativ, *Marele cântec* (1987,

2007): *Codex Caioni* sau *Cantionale Catholicum* este soluția finală pe care compozitorul Ioan Căianu-Valachicus o alege pentru a transcende din nimicnicia luptelor intestine, confesional-politice, în planul eternității spirituale şi al perenității artei, printr-o operă care, totodată, înscrie etnosul locului său în creația religioasă universală. Un alt artist, Pârvu Mutu Zugravul, pictorul ctitoriilor cantacuzine şi brâncoveneşti, nemaigăsindu-şi – în romanul *Culorile sângelui* (1973, 2004) – locul şi rolul specific în lumea coruptă a domniilor fanariote, va alege şi el recluziunea monastică, pentru a se pierde în duhul rugăciunii, resimțind, mântuitoare, (în)dumnezeirea, asemeni sihaştrilor care, de veacuri, au configurat la noi un „pateric carpatin".

Aparent în contrapondere la aceste soluții individuale emblematice de, frustrantă, opțiune pentru ieşirea din istorie prin creație artistică şi viață spirituală (deşi, tot prin acestea, s-ar reveni în istorie, dar la alt etaj al ei, conferindu-i şi valențe de noblețe!), ultimele două romane istorice ale lui Mihail Diaconescu, *Speranța* (1984, 1993, 1996) şi *Sacrificiul* (1988, 1993, 2010), abordând istoria mai apropiată de noi şi mai angrenantă, pun cu acuitate problema insului modern de a alege între a fi sau a nu fi implicat în istorie, cu consecințele inerente pentru sine şi comunitatea sa – aceasta fiind, de altfel, o condiție a prozei istorice din secolul al XX-lea, ilustrată notoriu, de pildă, în romanele lui Thomas Mann.

Evocând, în primul roman, împrejurările prin care, din frământări interne seculare actualizate şi din conjuncturi externe valorificate cu o diplomație inteligentă, de un patriotism ardent, s-a realizat Mica Unire a Principatelor Române, la mijlocul secolului al XIX-lea, autorul aşează, în mod neaşteptat, în centrul acestor împrejurări preliminare, până către final, pe domnitorul Grigore Alexandru Ghica al X-lea, pe care, cu o putere de analiză psihologică impecabilă, îl urmăreşte cum ajunge din primul plan în cel secund, întrucât, fire sceptică, bolnăvicioasă, trăind cu spectrul morții unchiului său ucis în secolul trecut pentru a se săvârşi răpirea Bucovinei de către Casa Imperială a Austriei, se dovedeşte, chiar dacă simpatizant şi sprijinitor al partidei unioniste moldovene, ezitant, lipsit de energie în implicarea până la capăt pentru cauza Unirii şi iese din istorie insignifiant, prin sinucidere. Astfel, demonstrând cât de nefericită este ideea neimplicării (totale) în istorie, mai ales în momentul crucial când se poate împlini o năzuință seculară, Mihail Diaconescu reliefează cu atât mai mult fapta patriotică a generației paşoptiste luptătoare pentru idealul Unirii, pentru care, deşi având adevărate şi mari personalități, acționează ca un personaj colectiv, în numele poporului pe care-l reprezenta cu onoare, demnitate şi spirit de sacrificiu.

Într-un mod analog se realizează evocarea (şi interpretarea) momentului istoric „astral" în romanul *Sacrificiul*: cu toate că, în aparență, acțiunea se desfăşoară urmând periplul a două personaje de plan secund, care (după o „rețetă" tradițională în romanul istoric) iterează prin toate mediile angrenate, trăind autentic în ele, actanți şi martori deopotrivă, vectorii ei sunt purtați până la victoria finală de către marele personaj colectiv reprezentat de țăranii, orăşenii, intelectualii şi clericii Ardealului, angrenați în conflagrația militară, sprijinitori ai Partidului Național Român şi ai celorlalte forțe politice progresiste, ca şi de militarii din Regat, eliberatori ai Ardealului, de guvernul regal şi diplomații săi care au reuşit finalizarea actului istoric din decembrie 1918.

Astfel, aducând în prim plan voința și forța de acțiune a personajului colectiv (în fond, același), ambele romane, dar fiecare în felul său, reflectă năzuința seculară și lupta jertfelnică a neamului românesc pentru unitatea națională și existența, pe pământul strămoșesc, în propriul stat, care să-i asigure cu demnitate un loc și un rol al său binemeritat în istorie. Aceste romane încheie, deocamdată, ceea ce și-a propus să realizeze Mihail Diaconescu, anume *o fenomenologie epică a spiritului românesc în dezvoltarea sa istorică*.

Prezentat (de noi) pe cât am putut mai concis, conținutul acestei „fenomenologii narative" poate părea unora „tezist" sau excesiv ideologizat sau balansând mai mult spre etic și mai puțin spre estetic, dar, în realitate, autorul, „blindat" teoretic și experimentat deja în construcții literare monumentale, vădește o artă literară temeinică, respectând canoanele genului și manifestând trăsături particulare care-l individualizează. Critici și istorici literari, lectori din alte branșe (istorică, sociologi, comentatori politici, teologi ș.a.), poeți și prozatori au evidențiat multiple fațete ale acestei arte literare, dintre care vom relata câteva întâlnite și în romanul *Sacrificiul*, care încununează opera de romancier a autorului.

Pornind de la celebra teorie aristoteliană a *mimesis*-ului, care postulează că: *Datoria poetului nu e să povestească lucruri întâmplate cu adevărat, ci lucruri putând să se întâmple în marginile verosimilului și ale necesarului*, se poate spune că poetul, cel epic/Homer și, prin extensie, prozatorul, fiind mai liber decât istoricul nevoit să se cantoneze în documentul concret, poate reconstitui, ajutându-se și de „fantezie"/ficțiune, realitatea, pentru a-i conferi un sens sau altul, însă, evident, „în marginile verosimilului și ale necesarului". Or, Mihail Diaconescu impresionează printr-o ducumentație ca și exhaustivă și exactă despre „amurgul Imperiului" austro-ungar (cf. Ilie Bădescu), despre destrămarea lui politică și militară, despre rezistența criminală a conducătorilor Ungariei Mari, despre formele de emancipare și reorganizare din țară și de pe fronturi, despre dramatismul luptelor armatei române în Moldova și înaintarea ei protectivă în Ardeal, pentru a facilita desfășurarea normală a marii adunări populare și hotărâri politice de Unire cu Țara-mamă, la 1 Decembrie 1918, despre crimele abominabile ale oștilor grofilor unguri în retragere, despre înfrângerea revoluției bolșevice de la Budapesta sau, într-un cuvânt, despre marele sacrificiu românesc pe temeiul căruia s-a constituit primul guvern al statului național român unitar. Toate acestea sunt prezentate, însă, cu ajutorul ficțiunii, în secvențe succesive, parcelate pe traseul romanului, fiind expuse în lungi monologuri evocatoare ale multor personaje istorice reale, reunite cu diferite prilejuri de informare și organizare, precum și în discrete inserții ale vocii auctoriale (insinuată coparticipativ), prioritară fiind decelarea înțelesurilor și a semnificațiilor, de unde, implicită, orientarea acțiunii etapă cu etapă. Și nu ne putem abține de a nu remarca faptul că această construcție ficțională polifonică, în care, din planul apropiat al prezenței protagoniștilor în dialog, se proiectează, evocativ, un altul, de fundal, ansamblul evenimentelor, cu „vocile" lor compact-tunătoare, se poate analoga cu unul din genurile muzicale cele mai complexe, anume cu oratoriul, romanul lui Mihail Diaconescu putând fi apreciat, în viziunea noastră, și ca oratoriul literar al marelui sacrificiu românesc pentru reîntregirea națională și statală.

Din toate acestea, însă, ar fi greşit să se creadă că „fenomenologia narativă" a romanului este unidimensională, cuprinzând doar aprige confruntări civile, politice şi militare; dimpotrivă, toate romanele lui Mihail Diaconescu fiind construite pe tema alegerii, un procedeu substanţial folosit şi aici şi de esenţă ficţională este instanţa deliberativă, individuală sau colectivă, care denotă acestei (şi acestor) problematice şi complexe opere literare un pronunţat caracter de dezbatere, inclusiv din perspectiva contemporaneităţii autorului, dezbatere din care rezultă – indubitabil – sensul final imprimat acţiunii. Aşa se întâmplă şi în romanul *Sacrificiul*, care se „deschide" cu un dialog esenţial între cei doi protagonişti, colegi jurişti şi prieteni, Nicolae Bolcaş şi Romulus Brad, pe tema implicării în istorie, primul susţinând ferm, mai ales în confruntarea istorică ce se prefigura, implicarea hotărâtă, chiar până la sacrificiu, iar al doilea, din contra, optând pentru condiţia de martor; finalul romanului îi regăseşte pe cei doi într-o consecvenţă de sine care-i proiectează în calitatea de simboluri: Nicolae Bolcaş este luptătorul implicat în istorie până la jertfă (ucis bestial, împreună cu mentorul său, „baciul Ioan", de o bandă a grofilor unguri), iar Romulus Brad, supravieţuitor, refuzând implicarea în noul guvern şi întorcându-se în locurile natale văduvite de pierderea părinţilor în marele sacrificiu românesc, rămâne continuatorul emblematic al habitatului paşnic tradiţional, din care, cu refuz al beligeranţei (prin care a trecut), îşi resuscitează condiţia de martor al istoriei, adică forma „cuminţeniei pământului" românesc.

Astfel, „fenomenologia narativă" a momentului istoric în cauză se desfăşoară între două „coperţi", de început şi de sfârşit, ale romanului, care ilustrează concret aceeaşi temă a alegerii, prilej de dezbatere perenă asupra aceloraşi două soluţii ipostaziate de crezul, faptele şi destinul celor două personaje.

Observăm, în continuare, că tema alegerii şi dezbaterea ei sunt reluate pe parcursul romanului, de mai multe ori, pe măsură ce dinamica realităţii impunea angrenarea tot mai amplă a celor ce doreau emanciparea, alături de cei ce o organizau şi implica ieşirea ţăranului ardelean din habitatul lui tradiţional paşnic la lupta politică şi militară în ceasul ce suna eliberarea de asuprirea şi abuzurile inumane ale nobilimii ungare şi când mijeau zorii unirii tuturor românilor într-un stat naţional propriu. Chiar Romulus Brad, fiind de bună credinţă, va ieşi (inevitabil!) din starea de martor şi se va implica în actul militar, în şansa de a fi aghiotant al generalului-erou Traian Moşoiu, şi relevând – personal şi emblematic – faptul că fenomenologia evenimentelor este imprimată, pe traseu şi finalmente, de spiritul românesc, pe de o parte, paşnic, pe de alta, combativ în istorie, vectorul său fiind, în ambele ipostaze, păstrarea fiinţei naţionale pe pământul strămoşesc, vector care, „în desfăşurarea sa istorică", şi-a aflat, în anul 1918, ceasul „astral".

Cu această finalitate istorică, rezultată din „logica lucrurilor", eşantionul românesc pe care e construit romanul *Sacrificiul* oferă un răspuns concludent în dezbaterea privind implicarea sau neimplicarea individului (şi a etnosului) în istorie, dezbatere cu conotaţii filozofice, dar şi pragmatice, instituită consistent în roman, în mod explicit, prin vehicularea ideilor, dar, mai ales, în mod implicit, prin bogăţia de exemple concrete, încărcate de semnificaţii, de care e plină fenomenologia lui epică; astfel, prin imaginea artistică narativă şi prin corelaţiile ei ideatice explicite, Mihail Diaconescu

satisface şi cu acest roman conotaţia concluzivă a aceluiaşi *mimesis* aristotelian, în care se postulează că *poezia* (*id est* = literatura) *este mai filozofică şi mai aleasă decât istoria, pentru că* (...) *înfăţişează mai mult universalul, câtă vreme istoria* (*id est* = textul istoricului), *mai degrabă, particularul*.

Mereu actuală (şi universală), tema alegerii între implicarea sau neimplicarea în istorie, dimpreună cu dezbaterea adiacentă, comportă imperios şi însuşirea învăţămintelor din momentele însemnate ale istoriei – aşa cum, de pildă, pornind de la sugestiile romanului *Sacrificiul*, sociologul Ilie Bădescu, în prefaţa la ediţia a III-a (2010), avertizează în legătură cu resuscitarea de azi a ideii revolute (şi revanşiste) de Mitteleuropa, care ar afecta abuziv şi grav independenţa statală a popoarelor emancipate acum o sută de ani.

Comentariul nostru n-ar trebui să se încheie înainte de a sublinia calitatea imaginii artistice narative a romanului, în care, cu talent şi un meşteşug îndelung exersat, Mihail Diaconescu reînvie o epocă extrem de complexă, conferind personajelor sale (din nivel prim, secund sau terţ, din plan apropiat sau îndepărtat) o viaţă autentică, iar faptelor lor o vibraţie interioară care se transferă în ritmul când mai puţin şi când mai mult tensionat al textului. Dată fiind amploarea subiectului, această imagine de ansamblu este secţionată în trei părţi ce individualizează acţiunile şi sensul lor de la o etapă la alta. Aceste trei părţi, denumite cu metafore simbolice, respectiv *Iluzia*, *Tenebrele* şi *Lumina*, evocă, mai întâi, împrejurările ce marcau crepusculul Imperiului, deopotrivă cu *iluzia* celor ce nu s-ar fi văzut implicaţi în acest proces şi, mai ales, iluzia politicienilor că el se mai poate păstra într-o formulă federativă, stârnind, însă, împotrivirea guvernului ungar care întrevedeau pierderea teritoriilor asupra cărora se înstăpâniseră fără vreun drept; guvern care, în speranţa/iluzia că îşi va consolida posesiunile, a provocat Imperiul să declanşeze Primul Război Mondial cu *tenebrele* sale cumplite din Vest, Centru şi Estul Europei, pentru ca, după un nemaipomenit carnagiu şi pe temeiul marilor sacrificii ale naţionalităţilor conlocuitoare, să răsară pentru acestea *lumina* emancipării. Ca atare, sacrificiul sutelor de mii de eroi ai acestor popoare, inclusiv ai eşantionului românesc, întemeiază dreptul lor istoric inalienabil la independenţă naţională şi statală, împotriva oricăror pretenţii ale vechilor stăpâni nelegitimi şi îndeamnă la vigilenţă şi întărirea suveranităţii – acesta fiind mesajul profund al romanului şi pentru ceasul centenar. Şi, pentru a-l racorda firesc cu *ontos*-ul artei, rememorăm propensiunea scriitorului – artist Mihail Diaconescu pentru metaforă şi simbol, pentru funcţia acestora de a transcende realitatea exemplară în planul eterat al monadelor eterne.

MILITANȚI VÂLCENI DE SEAMĂ PENTRU UNITATEA NAȚIONALĂ A TUTUROR ROMÂNILOR*

Ioan St. Lazăr

Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918 – măreț moment al înălțării naționale, actul politic istoric al unirii tuturor românilor – a exprimat într-un impresionant unison năzuințele milenare şi hotărârea indestructibilă a populației românești din Ardeal de a răsturna dominația străină, de a desființa hotarele vremelnice cu celelalte provincii surori şi a contribui efectiv la reîntregirea țării şi constituirea statului român unitar.

Între acțiunile politice complexe care au vizat realizarea marelui obiectiv al unității naționale, se înscrie şi activitatea emigranților români menită a pregăti opinia publică internațională pentru a fi favorabilă cauzei românilor[1]. Desfăşurată în principalele capitale europene, în primul rând – la Paris, dar şi la Roma, Londra ş.a., precum şi în America, această activitate, la care s-au angajat mari personalități ale vieții politice şi culturale româneşti, a avut un rol însemnat în înfrângerea inerției marilor puteri de a recunoaşte drepturile politice ale naționalităților subjugate până atunci Imperiului Austro-Ungar în destrămare.

Printre cei care şi-au adus o remarcabilă contribuție în interesul cauzei naționale se numără şi doi oameni politici originari din județul Vâlcea: **Dimitrie Drăghicescu** şi **Ion (Jean) Florescu**[2]. Activitatea lor, realizată cu precădere în Franța, prietena inestimabilă din acei ani a României, s-a împletit frecvent în cadrul reuniunilor publice şi în pagini de presă, cunoscând totodată şi aspecte diferențiatoare.

Dimitrie Drăghicescu (născut în mai 1875, Zăvoieni-Măciuca – mort la 14 septembrie 1947, Bucureşti), sociolog şi filozof, era în 1918 o personalitate ştiințifică

---

* Documentație efectuată la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca.

[1] Gheorghe Moroianu, *Luptele de emancipare a românilor din Ardeal în lumina europeană*, Bucureşti, 1929; Idem, *Les Luttes Roumains transylvanes pour la liberté et l'opinion publique europeenne*, Paris, 1933; Eliza Campus, *La Lutte pour l'achévement de l'unité nationale roumaine*, în „Revue romaine d'histoire", IV, 1965, nr. 4; I. Gheorghiu şi C. Nuțu, *Activitatea românilor din Transilvania şi din vechea Românie peste hotare*, în vol. *Desăvârşirea unificării statului național român. Unificarea Transilvaniei cu vechea Românie,* Bucureşti, Editura Academiei, 1968; V. Netea şi C. Gh. Marinescu, *Liga culturală şi unirea Transilvaniei cu România*, Iaşi, Editura Junimea, 1978; Ştefan Pascu şi C. Gh. Marinescu, *Răsunetul internațional al luptei românilor pentru unitate națională*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980; Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1983.

[2] Cf. Horia Nestorescu-Bălceşti, *Vâlceni în dicționare şi enciclopedii*, în „Studii vâlcene", vol. IV, Râmnicu-Vâlcea, Aşezământul cultural „Nicolae Bâlcescu" şi Casa Corpului Didactic Râmnicu-Vâlcea, 1980, p. 145-146.

mai bine cunoscută în străinătate decât în ţară la noi[3], lucrările sale[4], în special *Du rôle de l'individu dans le determinisme social* (1904) şi *La problème de la conscience* (1904) fiind comentate în lucrările celor mai prestigioşi specialişti ai epocii. De asemenea, în *Introducere în psihologia poporului român*, el realizase prima sinteză de acest fel la noi, punând accentul pe rolul cadrului social în determinarea evoluţiei psihicului individual.

Pregătit, prin structura formaţiei sale ştiinţifice şi prin convingerile sale politice[5], pentru a se integra acţiunii politice destinate realizării obiectivului naţional, **Dimitrie Drăghicescu** a desfăşurat în anii războiului o bogată şi variată activitate diplomatică încă puţin cunoscută. Aluzii la aceasta face ataşatul militar al Serbiei la Paris, Ştefanovici, în raportul către guvernul său transmis în data de 17 ianuarie 1918: „Cu două luni în urmă, a venit la Paris senatorul Drăghicescu din România cu misiunea de a aduna şi uni pe toţi reprezentanţii popoarelor al căror interes este de a zdrobi Austro-Ungaria. Mi-a spus că a vorbit în acest sens la Petrograd, dar evenimentele, din păcate, nu dau speranţe de succes. La Londra a avut mai mult succes, dar a constatat că este greu a-i pune în concordanţă pe italieni şi iugoslavi. Şi aici va acţiona în acest sens. Este necesar să fie înlăturată ideea aliaţilor privind menţinerea Austro-Ungariei şi pentru aceasta este nevoie a uni forţele italienilor, românilor, cehilor şi iugoslavilor"[6].

Pe această linie îl regăsim pe Dimitrie Drăghicescu, împreună cu dr. **N. Lupu**, la Congresul naţionalităţilor asuprite de monarhia austro-ungară, ţinut la Roma în 8-9 aprilie 1918. El este, din partea română, vicepreşedinte al Congresului (fiecare naţionalitate desemnase câte un vicepreşedinte) şi rosteşte un discurs în care, evocând suferinţele românilor în decursul veacurilor şi în războiul mondial, exprimă adeziunea organică a poporului român la ţelul politic şi juridic al Congresului, la lucrările acestuia. Impresia deosebită lăsată în rândul participanţilor este reliefată în memoriile cunoscutului politician ceh **Edvard Beneş** (*Souvenir de guerre et de révolution*, p. 409), care relevă faptul că grupul reprezentanţilor naţiunilor asuprite din monarhia austro-ungară era privit de la Paris, Londra şi Roma, ca o ligă pentru eliberarea micilor naţiuni[7]. Ales în biroul Congresului naţionalităţilor asuprite din Austro-Ungaria, **Dimitrie Drăghicescu** participă în această calitate la primirea lor din partea primului ministru francez, **Clemenceau**, la 5 mai 1918.

---

[3] Virgil Constantinescu, *Sistemul sociologic al lui Dumitru Drăghicescu* Bucureşti, Eitura Academiei Române, 1976, p. 7, 11.

[4] Dimitrie Drăghicescu, lucrări publicate până în anul 1918: 1. *La problème de determinisme social*, Paris, Edition de la Grande France, 1913; 2. *Du rôle de l'individu dans le determinisme social*, Paris, F. Alcan, 1904 (*Bibliothéque de Philosophie contemporaine*); 3. *Din psichologia poporului român. Introducere*, Bucureşti, 1907; 4. *La problème de la conscience. Étude psycho-sociologique*, Paris. F. Alcan, 1907 (*Bibliothèque de Philosophie contemporaine*); 5. *L'idéal créateur. Essai psychosociologique sur l'évolution sociale*, Paris, F. Alcan, 1914 (*Bibliothèque de Philosophie contemporaine*); 6. *Le renouveau réligieux*, Bucureşti, C. Sfetea, 1916.

[5] V. şi prezentarea din *Enciclopedia istoriografiei româneşti*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978, p. 131: „Conturează un sistem de îmbinare a sociologiei şi psihologiei sub forma spiritualismului sociologic. Ca filozof al istoriei, afirmă importanţa conceptului de naţiune. Unificarea naţiunilor ar duce la crearea unui organism uman: această îndatorire revine Societăţii Naţiunilor".

[6] Cf. M. Muşat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 516; St. Pascu şi Gh. Marinescu, *op. cit.*, p. 266.

[7] Vezi şi Fl. Codrescu, *La Petite Entente*, Paris, f. an.

Omul care lupta pentru drepturile tuturor naţionalităţilor lupta, însă, cu şi mai multă ardoare pentru drepturile poporului său. În ianuarie 1918 vine la Paris în cadrul misiunii universitarilor români, membri ai celor două adunări legiuitoare, care, conform hotărârii guvernului român, trebuia să contribuie la informarea corectă şi influenţarea pozitivă a opiniei publice şi a cercurilor politice de răspundere în legătură cu evenimentele din România şi marile sacrificii făcute de poporul român pentru înfăptuirea aspiraţiilor sale de unitate şi libertate şi pentru cauza aliaţilor în război[8]. Înfiinţarea publicaţiilor periodice *La Roumanie* şi *La Transylvanie*, constituirea unui *bureau de presse roumaine*, la care colaborau şi personalităţi franceze ca **Ed. Guerin**, **Mario Roques** ş.a.[9] au reprezentat pentru **Dimitrie Drăghicescu** cadrul unei intense activităţi publice, prin conferinţe şi materiale gazetăreşti personale, precum şi prin procurarea şi darea spre publicare, în revista *La Transylvanie*, a unor articole din partea unor personalităţi internaţionale în favoarea cauzei româneşti[10].

Între emigranţii români, Dimitrie Drăghicescu este, însă, mai ales cel care se dedică redactării şi tipăririi de cărţi de propagandă şi documentare ştiinţifică a ideii dreptului naţiunii române la unitate şi care, într-un interval foarte scurt, redactează nu mai puţin de 7 cărţi în care, cu o competenţă remarcabilă şi cu un spirit limpede, răspicat, prezintă trăsăturile unitare - etnice, economico-sociale, culturale şi politice – ale vieţii românilor din toate provinciile istorice, precum şi starea „de lucruri" la zi, revoluţionară pe măsură ce se apropia sfârşitul primului război mondial şi, cu el, sfârşitul imperiilor europene. Puţin cunoscute azi, adevărate rarităţi bibliofile, aceste lucrări, care beneficiau de prefeţele unor importante personalităţi culturale şi politice ale Franţei, au avut un rol de seamă în informarea corectă şi aderarea opiniei publice şi a cercurilor politice influente la cauza naţiunii române. Ele sunt următoarele:

1. *La Dobroudja*, Paris, 1918 (descriere parţială; tiraj: 30.000 exemplare)[11].

2. *La Basarabie*, par. **D. Drăghicesco**, senateur de Roumanie. Préface par **M. Étienne Fournel**, ancien député, secretaire géneralé du parlament interallié. Paris, 1918, 16 p.

3. *La Transylvanie. Esquisse historique, géographique, etnographique et statistique*. Préface par Emile Boutroux, Academia Franceză, Paris, Felix Alcan, 1918 (III, *Études documentaires sur la questions roumains*)[12].

4. *Les problèmes nationaux de l'Austriche-Hongrie. Les Roumains* (*Transylvanie, Bucovine, Banat*). Paris, Édition Bossard, 1918, 244 p.

5. *Les Roumains de Serbie*. Paris, 1919, 32 p. + 5 pl.

6. *L'intervention de la Roumanie dans la querre mondial*. Paris, f. a.

---

[8] V. şi lucrarea de largă rezonanţă: Ioan Ursu, *Pourquoi la Roumanie a fait la querre?*, Paris, Payot et C-ie, 1918, 280 p.

[9] Cf. M. Muşat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 597.

[10] Acest capitol al activităţii sale, puţin cunoscut, merită un studiu aparte.

[11] V. unele detalii în: *România în primul război mondial*, Bucureşti, Editura Militară, 1982, 4.412 (Victor Atanasiu ...).

[12] Prof. univ. dr. doc. Gh. Bulgăr, unii din rarii posesori ai acestei lucrări, a reprodus în traducere un fragment în vol. *Românii toţi s-adună...*, Alba-Iulia, 1 decembrie 1918; antologie şi prefaţă de Gh. Bulgăr, Bucureşti, Editura Albatros, 1977, p. 50-51.

7. *La lutte sociale et politique en Transylvanie*. La Revue, 1918, 16 p. (*Ancienne Revue des Revue,* mai 1918).

Spiritul ştiinţific, activismul politic luminat care se manifestau în aceste lucrări au prefigurat umanismul şi militanismul pe care **Dimitrie Drăghicescu** avea să le etaleze în cadrul Ligii Naţiunilor, ca un colaborator important al lui **Nicolae Titulescu**[13].

Celălalt om politic la care ne vom referi, **Jean Th. Florescu**, scriitor modest, interesat mai ales de resortul politic al literaturii[14], soseşte în Franţa odată cu misiunea universitarilor şi parlamentarilor români, având calitatea de vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. În această calitate, la 24 ianuarie 1918, când conducerea misiunii române e primită la sediul guvernului şi parlamentului francez, **Jean Th. Florescu** rosteşte, alături de **Victor Antonescu**, **Toma Stelian**, **dr. Toma Ionescu**, o alocuţiune de răspuns la bunele oficii cu care delegaţia a fost întâmpinată la Palais Bourbon. El se integrează în continuare planului strategic şi tactic de luptă al emigranţilor români, care ajung uneori şi în dezacord cu guvernul României. Astfel, la 23 februarie 1918, după semnarea păcii înrobitoare de la Bucureşti (Buftea), emigranţii români – între care şi **Dimitrie Drăghicescu** şi **Jean Th. Florescu** – semnează vehementul protest înaintat guvernului român de la Iaşi, învinuindu-l că acceptase o situaţie prin care (chiar de nevoie!) *„România nu mai era legată de aliaţi"*.

În martie, **Jean Th. Florescu** participă din partea românilor la lucrările desfăşurate la Paris pentru pregătirea Congresului Naţionalităţilor din monarhia austro-ungară, care s-a ţinut apoi la Roma în aprilie.

În luna mai (10/23), în contextul înrăutăţirii situaţiei economice şi politice a României silite să semneze pacea de la Bucureşti din cauza insuficientului sprijin al aliaţilor, emigranţii români, între care **Dimitrie Drăghicescu** şi **Jean Th. Florescu**, înaintează un viguros protest către cabinetele puterilor aliate, solicitând recunoaşterea meritelor României în război şi sprijin pentru satisfacerea deziderateleor sale naţionale, politice, economice şi sociale.

În septembrie 1918, la Paris, se constituia Consiliul Naţional Român, ales dintre românii hotărâţi să rămână în ţările aliate până la pacea generală pentru a lupta permanent spre luminarea opiniei publice mondiale cu privire la aspiraţiile noastre naţionale şi *„pentru a realiza drepturile naturale ale naţiunii române la o Românie întregită"*[15]. **Jean Th. Florescu** şi **Dimitrie Drăghicescu** sunt membri ai acestui Consiliu, iar la 3 octombrie, când toţi emigranţii din România şi Transilvania îşi strâng mâinile şi constituie Consiliul Naţional al Unităţii Române, **Dimitrie Drăghicescu** este membru, iar **Jean Th. Florescu** este ales vicepreşedinte[16]. La 12 octombrie, ministrul

---

[13] Cf. V. Constantinescu, *op. cit.*

[14] Ioan Th. Florescu – lucrări publicate până în 1918: *Nuvele*, Bucureşti, Editura Săroiu, 1891; *Patriotismul în literatură*, Bucureşti, Tipografia modernă, 1895; *Forţa Suvenirurilor*, conferinţă publică, Bucureşti, Excelsior, f. an; *Victor Hugo*, *Homme politique*, Bucureşti, Excelsior, f. an.

[15] Cf. *La Roumanie*, Paris, I, nr. 35, 12 sept. 1918 – se publică în rezumat şi discursul rostit cu acest prilej de către Jean Th. Florescu.

[16] Asupra motivelor acestei alegeri, relevând calităţile diplomatice ale lui Jean Th. Florescu, v. Sever Bocu, *Drumuri şi răscruci. Memorii*, vol. I, Timişoara, 1939, p. 197-198; fragment reprodus şi în vol. *Pe aici nu se trece! Mărturii. Amintiri.* Antologie, prefaţă, note şi comentarii de Constantin Căzănişteanu şi D. Rusu. Bucureşti, Editura Albatros, 1982, p. 353.

de externe francez adresează vicepreşedinţilor Consiliului nota de recunoaştere (prima din partea unui guvern străin!), în care se dă o înaltă apreciere membrilor Consiliului şi scopurilor lor[17].

Precipitarea evenimentelor pe plan extern şi mai ales pe plan intern, unde la 1 decembrie 1918 masele hotărăsc alipirea Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului la România, consfinţind unirea tuturor românilor, împlineşte eforturile emigranţilor din Franţa, America, Italia şi alte ţări, care, întorşi în ţară, se integrează vieţii politice, economice sociale şi culturale unitare[18]. Îl regăsim pe **Jean Th. Florescu**, la 30 noiembrie 1922, în comuna ardeleană Siseşti, aducând omagiu Ligii Culturale la înhumarea lui **Vasile Lucaciu**, erou naţional al luptei pentru unire[19].

Într-o carte de memorii – *Gânduri şi amintiri*, Bucureşti, Tip. „Tiparniţa", 1940 – **Jean Th. Florescu** evocă unele din momentele care i-au conferit un relief propriu în vâltoarea evenimentelor unui an de însemnătate istorică.

Prin întreaga lor activitate politică, diplomatică şi, în cazul lui **Dimitrie Drăghicescu**, şi ştiinţifică şi editorială, cei doi oameni politici de origine vâlceană – fără a fi personalităţi de primă linie – s-au ilustrat cu noblеţe şi pasiune în cadrul unui militantism politic care relua tradiţia luptei paşoptiştilor şi unioniştilor pentru recunoaşterea drepturilor naţionale româneşti în străinătate. Alături de un alt important om politic al vremii, cu certe descendenţe vâlcene, **Alexandru Lahovary**, fost ministru de externe, iar în anul 1918 – ambasador la Washington[20], ei au onorat în acest moment istoric meleagurile Oltului.

Noiembrie-decembrie 1983

Notă: Pentru aducerea la zi a documentaţiei şi interpretării faptelor concrete ale lui Dumitru Drăghicescu la 1918 – a se vedea îndeosebi volumul *Dumitru Drăghicescu despre Unirea Românilor cu românii*, Bucureşti, Editura Fundaţiei „România de mâine", 2018 şi prefaţa semnată de prof. univ. dr. Virgiliu Constantinescu, îngrijitorul volumului. (I. St. L.)

---

[17] Vezi La Roumanie, Paris, I, nr. 40, 17 oct. 1918, p. 1 – apud I. Gheorghiu şi C. Nuţu, *op. cit.*, p. 193.

[18] V. între altele şi Jean Th. Florescu, *Chestiunea frontierei Banatului*, discurs rostit în şedinţa de la 26 decembrie 1923 a Adunării Deputaţilor, Bucureşti, Imprimeria Statului, 1924, 50 p. Cf. I. Crăciun: „Bibliographie de la Transylvanie roumaine", în: *Revue de la Transylvanie*, Cluj, 1937, tom IV, p. 516.

[19] Cf. V. Netea, Gh. Marinescu, *op. cit.*, p. 319.

[20] A sprijinit mişcarea naţională a emigranţilor români din America şi, imediat după ce însuşi preşedintele Wilson a declarat destrămarea imperiului austro-ungar, a solicitat guvernului american recunoaşterea drepturilor românilor de a-şi realiza un stat naţional – cf. Ştefan Pascu, *Marea Adunare de la Alba Iulia...* p. 323-324.

CATEDRALA MÂNTUIRII NEAMULUI

Tudor Nedelcea

Tot mai multe voci apar în spațiul public care contestă necesitatea construirii *Catedralei Mântuirii Neamului*; sunt aceiași inși care contestă însăși predarea religiei în școli, a valorilor creștine care promovează căsătoria între indivizi de același sex (urmând să „legitimeze" probabil, în numele unei minorități, și zoofilia, așa cum este legiferată deja în unele țări „democratice" și „civilizate"). Credința este foarte importantă pentru orice individ, pierderea credinței înseamnă pierderea omului și, în plan spiritual, duce la generații pierdute. Facem un succint istoric al problematicii acestei idei nobile, chiar dacă pentru această pledoarie vom fi taxați drept „ultraortodocși". Biserica și neamul românesc au străbătut împreună istoria, iar dacă n-am avut catedralele fraților catolici, aceasta se datorează posibilităților materiale modeste ale locuitorilor acestui spațiu; ne-am mulțumit și bucurat cu bisericuțele noastre de lemn, care ne creau o intimitate a relației directă cu Dumnezeu, aceeași relație pe care o aveau și deținuții politici din România sau din Siberia.

În orice comunitate religioasă, o catedrală este expresia cea mai înaltă a conștiinței unității de credință, a recunoștinței clerului și mirenilor față de Dumnezeu, dar și față de martirii neamului din toate timpurile; este, înainte de toate, o unitate de măsură a credinței și frățietății întru Dumnezeu, o dovadă concretă a maturității și unității spirituale a acestei comunități, a nivelului său de cultură și civilizație.

Admirăm cu evlavie marile catedrale construite în țările catolice; urmărim ridicarea unor catedrale în țările ortodoxe, recent ieșite dintr-un regim totalitar și ateist, în Rusia și Serbia de pildă. Bulgaria avea deja o catedrală, nedemolată de comuniști ca în cazul catedralei moscovite, Grecia are un lanț de catedrale și Muntele Athos, coopții din Egipt au o bine meritată catedrală.

Singura țară creștină (nu numai ortodoxă) care nu are o catedrală impunătoare este România, întrucât Biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena" de pe Dealul Patriarhiei, folosită drept catedrală, devenită neîncăpătoare, nu este a Patriarhiei, ci a Arhiepiscopiei Bucureștilor, a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei. Ea a fost construită între 1656-1658 ca biserică mânăstirească, a devenit în timp catedrală mitropolitană (1668) și patriarhală (în 1925). Vavila Popovici vorbește în cartea sa, *Jurnal american*, despre marile construcții religioase din lume, demonstrând că, în cazul nostru, Catedrala Mântuirii Neamului este un *„semn de afirmare a identității noastre naționale", „un spațiu-simbol al comuniunii românești din țară și de pretutindeni"*. Deci, Biserica Ortodoxă Română, autocefală în 1885 și ridicată în treapta de Patriarhie în 1925, nu avea Catedrală Patriarhală.

Ideea construirii unei astfel de catedrală a fost o permanență a clerului și mirenilor încă din timpul Războiului nostru de Neatârnare din 1877-1878.

Inițiativa construirii unei catedrale aparține lui Mihai Eminescu, din 1878, cu prilejul pomenirii jertfei românilor din Războiul de Neatârnare. Într-un fulminant articol publicat în „Timpul" (II, nr. 283, 30 dec. 1877, p. 3), sub titlul *Dorobanții*, Mihai Eminescu sensibilizează lumea politică românească printr-o descriere, parcă desprinsă din *Infernul* dantesc, al combatanților din Războiul nostru de Neatârnare, reîntorși la vatră. *„Au sosit în București dorobanții de pe câmpul de război. Acești eroi, cu care gazetele radicale se laudă atâta, sunt, mulțumită guvernului, goi și bolnavi. Mantalele lor sunt bucăți, iar sub manta cămașa, pe piele, și nici cojoc, nici flanelă, nici nimic. Încălțați sunt tot atât de rău, unul c-un papuc și-o opincă, altul cu o bucată de manta înfășurată împrejurul piciorului, toți într-o stare de plâns, într-o stare care te revoltă în adâncul inimei. O spunem de mai înainte, nici o scuză, nici o justificare, nici o explicație nu ne poate mulțumi față cu această mizerie vădită și strigătoare la cer".*

Este îndeobște cunoscută preocuparea și acribia științifică a lui Eminescu în ceea ce privește istoria Bisericii Ortodoxe Române, pe care o numește biserică națională, drepturile și importanța ei în societatea românească. Definită ca „Maica spirituală a neamului românesc", Biserica noastră națională a născut nu numai unitatea etnică și lingvistică a poporului, ci ea este definită și ca o instituție lucrătoare, „care domnește puternic dincolo de granițele noastre și e azilul de mântuire națională în țări unde românul nu are stat". Este o idee deosebit de îndrăzneață pentru acea vreme, dar totodată așijderea de actuală, pentru că Biserica este nu numai națională, dar și a românilor de dincolo de granițe.

De aici necesitatea construirii unei Catedrale ortodoxe, Eminescu solicitând Corpurilor legiuitoare să autorizeze finanțarea acestei construcții din fondurile loteriei naționale. Prilejul îl oferă un banal anunț privind „redeschiderea loteriei în favorul terminării catedralei catolice cu hramul „Sf. Iosif", publicat în Monitorul Oficial al României (din 27 iunie/7 iulie 1881). Eminescu nu se împotrivește construcției acestei catedrale catolice, ceea ce denotă „toleranța românilor pentru toate riturile", ci solicită o Catedrală „în favorul bisericii statului" și a majorității credincioșilor ortodocși români. Articolul lui Eminescu (publicat în „Timpul", V, nr. 143, 4 iulie 1881, p. 1.), este reprodus în „Poporul" (nr. 30 din 5 iulie 1881, p. 1-2) și reluat fragmentar în „România liberă" (V, nr. 1219, 5 iulie 1881, p. 3) și în L'independence roumaine" (V, nr. 1148, 5/17 iulie 1881, p. 1).

Spre edificare, redăm textul eminescian, sugerând cârcotașilor zilei aplicarea îndemnului lui George Munteanu: „Înapoi la Eminescu".

La 27 iunie a apărut în „Monitor" un anunț pentru redeschiderea loteriei în favorul terminării catedralei catolice cu hramul „Sf Iosif". Departe de a voi să punem vro piedică înaintea acestei clădiri, nu avem decât a felicita episcopia din București pentru zelul religios ce-l dezvoltă în privirea aceasta și toleranța românilor pentru toate riturile, cu atât mai mult pentru cele creștine, fiind bine cunoscută n-am găsi nimic de zis în contra modului de a aduna fondul de construcție al bisericii, dacă prescripțiuni hotărâte ale unei legi fundamentale nu s-ar opune în mod precis și cert acestui mod. Ar fi nedrept pe de altă parte dacă am face o cât de mică acuzare administrației bisericii. Redeschiderea acestei loterii se face cu autorizarea guvernului, adecă guvernul însuși n-a ezitat a călca legele a căror pază [î]i este încredințată.

Aceasta din punct de vedere legal.

Din punct de vedere practic rămâne a se cerceta chestiunea dacă bisericile noastre proprii stau îndestul de bine pentru ca ceea ce credincioşii ortodocşi pot contribui de bună voie să fie întrebuinţat pentru construirea unor biserici de alt rit decât al statului şi al naţiunii. Nici aici răspunsul nu va fi favorabil. ***Noi înşine, în marea capitală a României, a cărei capitală ar ajunge curând la un sfert de milion, nu avem o singură catedrală, o singură zidire religioasă acătării.***

Lucru se explică prin împrejurarea că Bucureştii sunt un oraş relativ nou şi că n-au fost întotdeauna capitală. Credem însă că, dacă, cu autorizarea Corpurilor legiuitoare s-ar putea face excepţie de la absoluta prohibiţiune a loteriilor în ţara noastră, această excepţie ar putea să se facă cel mult în favorul bisericii statului.

Este o dovadă irefutabilă asupra atenţiei pe care Scriitorul şi Gazetarul o acordă necesităţii unei Catedrale Ortodoxe la Bucureşti, dar şi ecoul acestui demers în presa vremii.

Stabilirea locului de amplasare a Catedralei Mântuirii Neamului, numită astfel de primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Miron Cristea (autorul unei excelente teze de doctorat despre Eminescu) ca mulţumire lui Dumnezeu şi recunoştinţă eroilor căzuţi pentru întregirea neamului, a fost Parcul Carol, din următoarele considerente:

a) terenul Parcului Carol a aparţinut Mitropoliei Ţării Româneşti începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea, odată cu mutarea oficială şi definitivă a reşedinţei mitropolitane de la Târgovişte la Bucureşti. De amenajarea terenului s-a îngrijit mitropolitul Filaret (1792-1793), de unde şi denumirea de Lacul şi Dealul Filaret, precum şi urmaşul acestuia, mitropolitul Dositei Filitti (1793-1812). În 1906, în Parcul Filaret s-a organizat o expoziţie privind realizările în cei 40 de ani de domnie ai prinţului/regelui Carol, de aici şi noua denumire a parcului;

b) în parcul Filaret/Carol a fost aşezat Mormântul Eroului Necunoscut, iar între cultul Sfinţilor Bisericii şi cultul eroilor neamului este o strânsă şi simbolică legătură;

c) Parcul Filaret/Carol este cel mai apropiat loc de vechea catedrală şi de reşedinţa patriarhală.

Amplasamentul solicitat de patriarhul Miron Cristea a avut susţinători, între care, arhitectul român Cristofi Cerchez, care scria în „Universul" din 2 martie 1929: *„Eu, un astfel de monument nu l-aş vedea în altă parte decât în Parcul Carol, cu acele frumoase grădini, cu acea deschisă şi adâncă esplanadă, cu acea splendidă perspectivă, şi anume, pe locul unde se găseşte Palatul Artelor, devenit Muzeul Militar, care nu sintetizează şi nu simbolizează nimic. Ar fi şi un act de pietate faţă de Eroul Necunoscut, care în nici un caz nu aparţine unui muzeu, fie el chiar militar. Eroul Necunoscut este simbolul mistic al însăşi naţiunii şi el nu poate sta decât într-un loc de pietate".*

A avut, din păcate, şi oameni politici netrebnici şi o presă aservită ostilă, astfel încât l-a determinat să solicite, ca loc de amplasare a Catedralei, Piaţa Bibescu Vodă (azi Unirii) de la poalele Dealului Patriarhiei. Locul a fost marcat cu o tăbliţă, sfinţită la 11 mai 1929. Cu acest prilej, patriarhul Miron Cristea a rostit următoarele: *„Rog pe Milostivul Dumnezeu să reverse asupra ţării noastre darurile Sale cele bogate, ca din belşugul lor, nu numai înaltele stăpâniri, ci şi toţi fiii Bisericii să poată contribui cât de*

puțin – fie și numai cu dinarul văduvei din Sf Evanghelie – pentru zidirea, terminarea și înzestrarea catedralei noi, ca astfel, prin cărămida sa, ori prin firul de nisip al jertfei sale, fiecare credincios al Bisericii să se simtă sufletește legat de catedrală. De biserica Patriarhiei Române, de ***CATEDRALA MÂNTUIRII NEAMULUI****".*

N-a fost să fie așa, căci bietul om se afla sub potrivnice vremuri, vorba cronicarului, proiectul neputând fi realizat. S-a mai făcut o încercare de reluare a proiectului construirii Catedralei, în 1943, în timpul patriarhului Nicodim Munteanu, dar războiul și apoi invazia și bolșevizarea țării de către „ocupanții" eliberatori, care au introdus un regim ateist, a stopat această dorință legitimă.

După evenimentele din 1989, P.F. Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a reluat inițiativa înaintașilor săi de a construi o Catedrală a Mântuirii Neamului Românesc, având în vedere și jertfa tinerilor uciși sau mutilați în preajma Sfintei Sărbători a Nașterii Domnului, a Crăciunului anului 1989.

P.F. Teoctist, în stilul său caracteristic, a inițiat, începând cu anii 1990-1992 o largă consultare cu membrii Sfântului Sinod, ai Consiliului Național Bisericesc, cu personalități marcante din varii domenii de activitate (cultură, artă, arhitectură, istorie etc.), a stabilit un dialog cu autoritățile statului. Aniversarea celor 110 ani de Autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române și 70 de ani de patriarhat, în februarie 1995, i-a prilejuit P.F. Teoctist să îndrepte un apel de suflet către credincioși și cler, către autoritățile statului să purceadă la construirea sfântului lăcaș. Apelul a fost întâmpinat cu sinceră bucurie creștinească din partea credincioșilor ortodocși, dar cu rezerve și ipocrite susțineri din partea politicienilor.

În septembrie 1995, s-a constituit, sub președinția P.F. Teoctist, Comisia consultativă pentru construirea Catedralei Mântuirii Neamului, formată din membrii Sfântului Sinod și ai Consiliului Național Bisericesc, din academicieni, profesori universitari, arhitecți, ingineri, istorici, teologi, s-au repetat intervențiile la autoritățile statului și la Primăria Generală a Capitalei pentru stabilirea locului de amplasare.

S-a alocat spațiul din Piața Unirii (acolo unde, forțat de împrejurări, acceptase și patriarhul Miron Cristea), s-a așezat și sfințit troița în februarie 1999, pe care a sărutat-o Suveranul Pontif, Papa Ioan Paul al II-lea în istorica sa vizită în România (7-9 mai 1999), dar în zadar. Cu toate aprobările luate (și se cunoaște prea bine birocrația românească), o autoritate politică (fost primar general al Capitalei) a vrut să fie autoritară și n-a semnat avizul de începere a construcției. S-a găsit o altă locație, în 2002, pe axul Bulevardului Unirii, lângă scheletul de beton al Bibliotecii Naționale. Pentru ambele locații s-a organizat câte un concurs de proiecte de arhitectură, s-au consumat timp, nervi și bani, se schimbă guvernare și primari, dar în zadar.

În ianuarie 2003, P.F. Teoctist reia intervențiile la noii conducători, unde găsește înțelegere. Astfel, prin Hotărârea de Guvern nr. 468/18 aprilie 2003 se transmite în folosință gratuită Bisericii Ortodoxe Române o suprafață de 5 ha în Parcul Central, pe platoul central, în locul fostului Monument al eroilor comuniști (dezafectat în 1990) și în preajma Mormântului Eroului Necunoscut.

Pentru punerea în aplicare a acestei hotărâri guvernamentale, P.F. Teoctist a convocat, la 6 mai 2003, Consiliul Național Bisericesc și Comisia consultativă pentru

construirea Catedralei Mântuirii Neamului, care a luat act cu satisfacție de noua locație a catedralei şi de transmitere gratuită (legală şi firească) a 5 ha de teren din fosta proprietate a Mitropoliei Țării Româneşti. După exprimarea liberă şi diversă a opiniilor participanților, P.F. Teoctist a insistat ca fostul Monument al eroilor comunişti să nu fie demolat (aşa cum prevedea H.G.468/2003), ci să fie translatat sau construit pe alt amplasament, cuvântul „demolare" să dispară din vocabularul ierarhilor ortodocşi.

În iunie 2003, la Opera Română s-a întrunit din nou Comisia consultativă pentru construirea Catedralei, la solicitarea Ministerului Culturii şi Cultelor, a unor organizații de arhitecți. Aşa-zisa „societate civilă" şi-a intrat în rol, solicitând interzicerea construirii Catedralei în Parcul Filaret/Carol pe motiv că tulbură liniştea celor care se plimbă şi strică peisajul Parcului, ca şi cum vechea ctitorie de la Curtea de Argeş a lui Neagoe Basarab, înconjurată de un impunător parc, ar deranja liniştea trecătorilor. De fapt, însăşi ideea de catedrală îi sperie pe aceşti „elitişti", considerând-o inoportună şi inactuală față de starea economică şi socială a românilor, deşi Patriarhia Ortodoxă Română nu solicita atunci bani de la bugetul de stat. Românii de rând au fost primii care au donat, din sărăcia lor, o importantă sumă de bani pentru construirea Catedralei. Mica, dar zgomotoasa şi nereprezentativa „societate civilă" organizează acțiuni ateiste de protest, astfel încât determină ca o parte dintre intelectualitatea română să riposteze şi să adreseze un „Apel pentru Catedrală (publicat în „Ziua", X, nr. 3020, 21 mai 2004, p. 4), prin care cer: „1. încetarea dezinformărilor, minciunilor şi învrăjbirii; 2. respectarea adevărului istoric şi informarea corectă a opiniei publice; 3. oprirea profanării Mormântului Eroului Necunoscut; 4. începerea neîntârziată a construcției Catedralei Patriarhale".

Dar, în ciuda propagandei şi demagogiei politicianiste de după 1989, de ataşamentul declarativ al guvernanților față de valorile creştin-ortodoxe ale românilor, față de Biserica strămoşească, în contradicție cu „demolatorul de biserici" Nicolae Ceauşescu, în cei 15 ani de democrație şi de libertate religioasă nu s-a reuşit stabilirea definitivă a amplasamentului Catedralei, cu toate că parlamentarii şi guvernanții noştri reprezintă (şi) pe cei peste 87% dintre românii creştin-ortodocşi. Şi, astfel, a căzut şi a treia locație a Catedralei.

Cu perseverență, diplomație şi blândețe creştinească, P.F. Teoctist, la venerabila vârstă de 90 de ani, a reuşit, în sfârşit, să înfrângă opacitatea şi rezistența ateistă a unor politicieni. Cu prilejul aniversării, în martie 2005, în Aula Patriarhiei Române, a 120 de ani de Autocefalie a B.O.R. şi 80 de ani de Patriarhat, în prezența preşedintelui Academiei Române, academicianul Eugen Simion, a reprezentanților Guvernului şi Parlamentului român, a Regelui Mihai, a unor şefi de culte din România, a nunțiului papal, a membrilor Sfântului Sinod şi ai Adunării Naționale Bisericeşti, P.F. Teoctist a obținut din partea Consiliului General al Municipiului Bucureşti, în sfârşit, aprobare (susținută cu aplauze spontane de către întreaga asistență) pentru începerea construirii Catedralei Mântuirii Neamului în cea de-a patra (şi ultima) locație: lângă Palatul Parlamentului, pe un teren viran, rezultat din demolarea unor case şi a unor biserici în regimul trecut.

Construirea unei Catedrale a Neamului este nu numai necesară, dar şi legitimă. Aşa cum au fost construite sedii impunătoare, luxoase, pentru diverse firme şi instituții,

este nevoie ca neamul românesc, nu numai biserica ortodoxă, să-şi aibă Catedrala sa, o catedrală pe măsura jertfei dusă de-a lungul unei istorii zbuciumate şi, uneori, dramatice. O catedrală pe măsura unor astfel de jertfe merită cu prisosinţă neamul românesc. Primul gest cu o încărcătură ecumenică deosebită l-a făcut chiar Papa Ioan Paul al II-lea, care, impresionat de valorile ortodoxiei, de toleranţa românilor, de ecumenismul Bisericii Ortodoxe Române, de carisma şi prestanţa P.F. Teoctist, impresii prilejuite de vizita apostolică şi istorică deopotrivă, din 7-9 mai 1999, a donat o sumă apreciabilă pentru construirea Catedralei Neamului. Este un gest care dovedeşte – dacă mai era cazul – că tradiţia şi valorile naţionale trebuie păstrate ca atare întru întregirea spirituală a unei Europe unite, spre dezamăgirea unor „elitişti", care se proclamă, paranoic, reprezentanţi ai „societăţii civile" şi care, în ciuda apelului semnat la Bucureşti, între cei doi reprezentanţi ai bisericilor surori, P.F. Teoctist şi Papa Ioan Paul al II-lea, de încetare a războiului din Kosovo – au aplaudat invazia şi bombardamentele NATO, ca fiind „legitime şi necesare", chiar în ziua Învierii Mântuitorului nostru, Iisus Hristos.

O Catedrală a Neamului este necesară şi pentru aceste oiţe rătăcite, în trupul cărora s-a clonat oportunismul epocii staliniste şi proletcultiste.

O Catedrală a Neamului Românesc este necesară şi pentru românii din jurul României (pentru care „soarele tot la Bucureşti răsare"), care aşteaptă ctitorirea unui asemenea lăcaş sfânt ca o mândrie etnică şi de depăşire a umilinţei vizavi de conaţionalii lor majoritari, care au catedrale impozante la Moscova, Belgrad, Sofia, Kiev.

Şi, nu ultimul rând, construirea cât mai curând a Catedralei Mântuirii Neamului ar fi un omagiu activităţii de excepţie a celui de-al cincilea patriarh al Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Teoctist Arăpaşu, legitimarea unei continuităţi creştine de la primul patriarh român, Miron Cristea, până la actualul patriarh, Daniel. Ortodocşii din România au nevoie de un asemenea edificiu religios.

Aşadar, după mai bine de 15 ani de negocieri şi schimbări ale amplasamentului, noua Catedrală Patriarhală şi-a aflat, în sfârşit, locul. În ziua de joi, 29 noiembrie 2007, în prezenţa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a membrilor Sfântului Sinod, a unor personalităţi ale vieţii publice româneşti şi a aproape 1000 de preoţi şi credincioşi, a avut loc sfinţirea locului destinat construirii noii Catedrale Patriarhale pe Dealul Arsenalului. Au fost organizate după aceea câteva simpozioane tematic-consultative, la care au fost invitaţi arhitecţi şi ingineri cu experienţă în construirea unor catedrale şi biserici de mari de dimensiuni. La simpozionul din 15 decembrie 2008, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel avea un cuvânt edificator: „În *Statutul* Bisericii noastre noi spunem că Biserica Ortodoxă Română, prin numărul de credincioşi şi prin vechime şi continuitate, prin originea apostolică, este *Biserica naţională* a poporului român. În mai multe ţări din lume, catedrala din capitală, chiar dacă acesta nu este oraşul cel mai mare al ţării, se numeşte catedrala naţională. *National Cathedral* din Washington nu se află în cel mai mare oraş şi nici nu este cea mai mare biserică, dar este catedrala naţională, iar în această catedrală naţională au loc ceremonii cu valoare de simbol naţional. De exemplu, preşedinţii Statelor Unite, după ce trec la Domnul, corpul lor neînsufleţit este depus pentru un ultim omagiu în catedrala naţională din Washington. Se numeşte catedrală naţională indiferent de confesiune. Deci în acest sens, catedrala noastră, pe care dorim

să o construim, este o catedrală pentru capitală şi catedrală națională în înțelesul că reprezintă întreaga națiune română şi nu doar pe bucureşteni."

În toamna lui 2010, s-a obținut autorizația de construire, iar în cei opt ani scurşi până astăzi, s-a lucrat din greu la înălțarea Catedralei. Iată că anul 2018, când sărbătorim Centenarul Marii Uniri, ne aduce bucuria sfințirii mult-visatei Catedrale a neamului nostru românesc. Construirea unei Catedrale Naționale era nu numai necesară, ci şi legitimă. Aşa cum au fost construite sedii impunătoare şi luxoase pentru diverse firme şi instituții, era nevoie ca poporul român, nu numai Biserica Ortodoxă Română, să-şi aibă Catedrala sa, o catedrală pe măsura jertfei duse de-a lungul unei istorii zbuciumate şi, uneori, dramatice. Neamul nostru merită cu prisosință o catedrală pe măsura unor astfel de jertfe.

Anexe

Poetul martir Mihai Eminescu

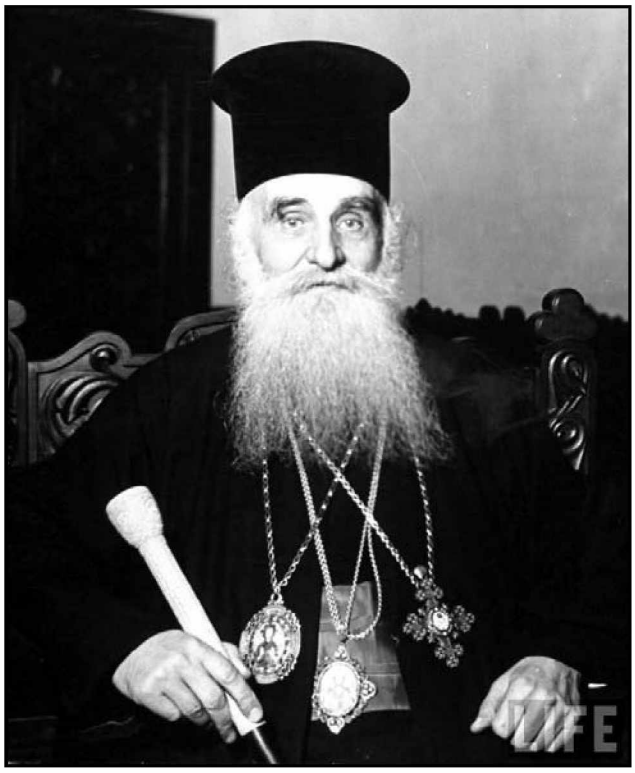

Patriarhul Miron Cristea

Patriarhul Teoctist Arăpaşu

Patriarhul Daniel Ciobotea

Macheta Catedralei Mântuirii Neamului

SIMPLE CONSIDERAȚII DESPRE SFINȚIREA CATEDRALEI MÂNTUIRII NEAMULUI

Tudor Nedelcea

A fost, fără îndoială, nu numai un eveniment, ci o zi sfântă (25 noiembrie 2018), mult aşteptată de întregul popor creştin. Sfinţirea ei parţială (a altarului şi a catapetesmei) a demonstrat ceea ce era de demonstrat: românii iubesc, fără ipocrizie, tot ce e făcut de mâna omului şi dedicat dumnezeirii. Faptele bune sunt plăcute lui Dumnezeu. Meritul organizării acestei sfinţiri aparţine patriarhului nostru, P.F. Daniel Ciobotea, şi membrilor Sfântului Sinod. Câteva consideraţii se cuvin:

1. Inspectoratul pentru Situaţii de Urgenţă (ISU) a amendat Patriarhia Română şi constructorul Catedralei chiar în preziua sfinţirii parcă înadins să întineze acest eveniment istoric. Ca şi în alte cazuri, acest organism absolut necesar ISU, parcă stă în porumb şi aşteaptă greşeala spre a amenda. Ei nu ştiu ce înseamnă prevenţia? Cum se explică tot mai numeroasele incendii din întreaga ţară?

2. Catedrala are prevăzute 3000 de scaune pentru enoriaşi. Este un fapt îmbucurător. Bisericuţele noastre de lemn nu permiteau aşezarea scaunelor decât pe lateral, în jurul pereţilor.

3. În completare la ce-am scris în articolul anterior despre Catedrală, menţionez meritele deosebite ale vicarilor patriarhali din timpul patriarhului Teoctist şi anume: Î.P.S. Teofan, P.S. Vicenţiu şi P.S. Ciprian. Şi, nu în ultimul rând, al primarului general interimar Murgeanu, care, după plecarea înaintaşului său de tristă amintire, el a aprobat ultima locaţie a construcţiei. A mai fost o variantă de amplasare tot în jurul Parlamentului, dar înspre Piaţa Izvor, unde românii au scandat „Unitate, Unitate!" în timpul vizitei istorice a Papei Ioan Paul al II-lea (cu rădăcini transilvane). Din cauza instalaţiilor subterane, acolo nu se poate construi nimic.

4. Dacă N. Iorga vorbea de *„Bizanţ după Bizanţ"*, putem acum vorbi de Catedrala Sf. Sofia din Constantinopol mutată spiritual în Catedrala noastră naţională.

5. Patriarhul ecumenic Bartolomeu I este un prieten al Bisericii noastre, fapt demonstrat şi cu alte ocazii. La Istanbul există, pe lângă Biserica Vlaherne (fondată de păstorii vlahi), Biserica „Sf. Muceniţă Paraschevi", ctitorită de Constantin Brâncoveanu, aflată sub jurisdicţia canonică a Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului şi administrată de Patriarhia Română (preot Sergiu Marcel Vlad). Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, condusă de regretatul academician Victor Crăciun, a organizat pelerinaje de Sfânta Marie Mare; în această biserică, pe zidurile căreia au fost aşezate plăci memoriale pentru Constantin Brâncoveanu şi Antim Ivireanul, după Sf. Liturghie, se desfăşura un simpozion ştiinţific omagial. Patriarhul ecumenic a fost prezent şi a participat efectiv la tot ceremonialul. De altfel, Patriarhul Ecumenic i-a

acordat Patriarhului de vrednică pomenire, Teoctist, titlul de *„locțiitor al Cezareei Capadociei”*.

6. Organizarea întregului ceremonial a fost ireproşabil, acelaşi calificativ şi pentru jandarmerie şi poliție, huliți la mitingul „diasporei” din 10 august 2018.

7. Cred că era binevoită prezența şi a reprezentanților celorlalte biserici sau culte (catolică, greco-catolică, neoprotestantă etc., chiar şi cultul musulman) spre a dovedi frățietatea şi toleranța recunoscută a Bisericii noastre şi a poporului român, cu atât mai mult cu cât Papa Ioan Paul al II-lea (Sfântul Paul cel Mare) a fost primul papă care a intrat într-o biserică ortodoxă şi a donat o sumă pentru construirea acestei Catedrale.

8. Preşedintele României, Klaus Iohannis, a lipsit şi de la acest eveniment (şi în Parlament la săbătorirea celor 99 de ani de la Unirea cea Mare), cu o scuză: participarea la o reuniune UE. Dar, când a lipsit de la reuniunea UE când se discuta aceeaşi problemă – (Brexit-ul) pentru a merge să se plimbe, ca simpli turişti, cu soția la Pompei, avea o scuză? Lipsa sa de acum e un pretext. Şi a mai comis un gest interpretabil: l-a decorat în preajba Sfințirii Catedralei pe monseniorul Ioan Robu, mitropolitul catolic carismatic, o personalitate marcantă a vieții creştine contemporane, cu merite incontestabile. Nu acelaşi gest l-a făcut şi cu P.F. Daniel şi patriarhul ecumenic Bartolomeu I, primiți la Cotroceni. E un afront?!

9. Câteva observații se cuvin făcute şi comentatorilor de la diverse posturi de televiziune:

a) Mozaicul folosit pentru catapeteasmă nu este italian, ci de la Ruşchița, spre a ne dovedi nouă înşine că se poate construi monumental în România, de la concepție până la realizare, numai cu inteligență românească, materiale şi constructori români (ca la Casa Poporului).

b) Domnitorul Carol n-a scris despre dorobanții noştri întorşi din Războiul de Neatârnare, ci Eminescu. Ca rege, el n-a vrut să construiască o catedrală pentru ortodocşi, ci o catedrală catolică. În acest sens, cuvântul lui Eminescu a fost decisiv, demonstrând că nu se justifică o asemenea catedrală, neexistând suficienți catolici în Bucureşti, ci doar unui străin *„al cărui scop atârnă de o putere străină şi nu are datoria de a se supune legilor țării”* („Timpul”, nr. 112, 20 mai 1883), iar *„interesul nostru național este ca noi şi numai noi să ne sporim în țara pe care noi şi numai noi am apărat-o timp de veacuri”* (*Ibidem*). Polemica durează peste 10 zile, timp în care Eminescu a sesizat intenția politică a Ungariei, sprijinită tacit de Papa, care va duce la colonizarea țării *(„îndărătul înființării mitropoliei catolice este mâna politicei orientale a Austriei”* – „Timpul”, nr. 124, 5 iunie 1883). Bine informat, Eminescu dovedeşte că mitropolitul austro-ungar propus este agent austriac şi că *„primeşte din Viena o însemnată subvenție anonimă”* („Timpul”, nr. 118, 29 mai 1883). Îl avertizează subtil pe „Carol Îngăduitorul”, cum îl numeşte el: *„Românii au identificat religia cu naționalitatea şi-i socotesc străini pe toți cei ce nu sunt de legea neamului”* („Timpul”, nr. 112, 20 mai 1883). Spre cinstea sa, Carol I a cedat în fața demonstrației eminesciene, dar poetul a fost, din păcate, tot mai izolat, aproape de o „moarte civilă”. (Pe larg, în Tudor Nedelcea, *Eminescu şi cugetarea sacră*, ediția a II-a, revăzută şi adăugită, Craiova, Fundația Scrisul Românesc, 2000).

Această afirmație publică despre încercarea domnitorului / regelui Carol I de a crea o Catedrală este o grosolană dezinformare şi manipulare. S-a vorbit şi de încercarea lui Ferdinand în acest sens. Dovada? Au fost elogiați regii României (deşi Mihai a colaborat cu satana cu chip de Stalin, de unde a primit cadou un avion, cu învingătorii sovietici timp de 3 ani, deşi aceştia erau anticreştini), dar comentatorii n-au spus nimic despre jertfa domnitorilor români, apreciați de Vatican ca apărători ai creştinității, *„atleții lui Iisus"* (Mihai Viteazul, Ştefan cel Mare şi Sfânt), ca ziditori de biserici şi mânăstiri (precum Matei Basarab, Vasile Lupu etc.) sau martiri, în sensul cel mai adânc al cuvântului, cum a fost Constantin Brâncoveanu, cei patru copii ai săi, sfetnicul Ianache, execuție rarisimă prin brutalitate şi sadism, la care au asistat ambasadorii țărilor creştine, sau Grigore Ghica III care a preferat moartea decât să cedeze Bucovina în 1775.

Indiscutabil, am fost privilegiații martori ai unui act istoric de importanță nu numai națională, ci şi creştină, pentru toți românii din jurul României sau din diaspora. Alături de vizita Papei Ioan Paul al II-lea (7-9 mai 1999), a fost cel mai important moment după 1990, cu atât mai mult cu cât el a fost sfințit în Anul Centenar, fiind şi cea mai măreață şi pioasă construcție din acest an pentru Marea Unire. Eroii noştri, căzuți în lupta pentru țară, care-şi dorm somnul de veci în prea multele locuri din Europa, au şi ei în sfârşit, altarul lor, unde-şi pot găsi pacea sufletească.

Catedrala Mântuirii Neamului este o Catedrală Națională – cum a numit-o P.F. Daniel – realizată de Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii săi, care este, la rândul său, o Biserică Națională, cum a demonstrat acelaşi Eminescu. Sperăm să-i mântuiască şi pe cei rătăciți care propăvăduiesc (şi acționează ca atare), ura, dezbinarea, disprețul, violența, intoleranța, renunțarea la familia tradițională biblică. Amin!

ANIVERSAREA CENTENARULUI MARII UNIRI (1918-2018) – ACT DE CINSTIRE A MEMORIEI FĂURITORILOR ROMÂNIEI MARI

Eugen Petrescu

Poporul român, născut dintr-o frumoasă simbioză daco-romană, şi-a croit de-a lungul existenţei sale un drum propriu între popoarele lumii, un drum greu, stropit cu lacrimi şi sânge, un drum la capătul căruia se află cea mai frumoasă realizare a sa, sublima sa realizare – Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 şi Făurirea României Mari.

Istoriografia românească pune în valoare toate etapele formării şi devenirii noastre ca popor, aici, la gurile Dunării şi în jurul Carpaţilor. De asemenea, îi pune în valoare pe moşii şi strămoşii întemeietori de vatră şi pe cei ce s-au jertfit cu arma în mână în vremurile tulburi pentru credinţa, limba, glia străbună şi unitatea de neam.

Frământat secole la rând, în timpul formării sale şi după aceea, de numeroasele invazii ale popoarele migratoare, apoi de oştirile imperiilor vecine cotropitoare (otoman, rus, austriac, austro-ungar) ce l-au dorit fărâmiţat şi uşor de stăpânit, poporul român a rezistat miraculos peste timp, însufleţit de gândul de a trăi într-o ţară mare şi puternică, Biserica fiind cea care a semănat permanent, în sufletul românilor, ideea unităţii de neam şi necesitatea unirii lor într-un singur stat. Cineva ar spune că această teorie este greşită. Din punctul meu de vedere, greşit este să spui că în acele vremuri s-a trăit la întâmplare, dezorganizat. Oamenii erau conştienţi de faptul că uniţi pot face faţă agresorilor. Astfel, de la micile nuclee întemeiate din familii şi neamuri, pe obşti, se ajunge la istoricele *romanii populare* ce s-au sudat în timp în cnezate şi voievodate, formând apoi marile ţări ale valahilor/românilor – Ţările Române sau Principatele Române – Valahia (Ţara Românească), Moldova şi Transilvania, de mai târziu. De amintit aici pe vrednicii voievozi ziditori de neam şi ţară Basarab I şi Mircea cel Bătrân, mari personalităţi politice şi militare ale timpului, cei ce deschid căile marelui domn Mihai Viteazul către prima unire a românilor într-un singur stat, act înfăptuit pe calea armelor la 1600, din păcate pentru scurtă vreme.

În istoricul an 1848, sub domnitorii Mihail Sturdza, respectiv Gheorghe Bibescu, este realizată uniunea vamală dintre Moldova şi Ţara Românească, primul pas spre Unirea Principatelor – Ţara Românească şi Moldova – la 24 Ianuarie 1859, sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza, aceasta fiind fundamentul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 şi prima etapă în făurirea pe criterii politice a statului unitar român modern.

A venit Marele Război (1914-1919), conflict militar ce a zguduit şi demolat din temelii, în scurtă vreme, imperiile. Intrarea României în acest uriaş butoi cu pulbere, la 4/17 august 1916, a avut un singur scop: eliberarea fraţilor trăitori sub ocupaţie străină şi întregirea neamului românesc, sângerosul sacrificiu uman fiind răsplătit prin făurirea

statului național unitar român, la 1 Decembrie 1918, act de mare însemnătate pentru existența noastră ca popor, voința unității fiind principalul factor al acestei uriaşe împliniri.

Aşadar, cronologia etapelor politice şi militare din istoricul an 1918 se prezintă astfel:

- la 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării hotăra la Chişinău, cu majoritate de voturi, în şedința prezidată de Ion Inculeț, unirea Basarabiei cu Regatul României.

„Şedința de astăzi, domnilor deputați, va fi o şedință istorică pentru națiunea noastră, pentru poporul nostru. Noi trebuie să depunem toate silințele ca să ieşim cu cinste în acest moment istoric"[1], spunea Ion Inculeț.

„În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră şi vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum mai bine de o sută de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi al dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu mama sa, România"[2].

Importanța momentului istoric este reliefată în cuvântul Regelui Ferdinand I, rostit în cadrul dejunului oficial organizat la Palatul Regal din Iaşi, oferit în cinstea delegației basarabene: *„V-ați alipit în timpuri grele pentru Țara Mamă, ca un copil tânăr, însă cu inima adevărat românească. Salutăm în voi o parte frumoasă a unui vis care niciodată nu se va şterge (…). Trăiască copilul cel mai mic, dar poate cel mai voinic, al României Mari"*[3].

- la 15/28 noiembrie 1918, în Sala Sinodală a Palatului Mitropolitan din Cernăuți, s-au desfăşurat lucrările Congresului General al Bucovinei, care a hotărât *„Unirea necondiționată şi pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuş, Colacin şi Nistru, cu Regatul României"*[4].

În aceeaşi zi, Congresul General al Bucovinei a adresat o telegramă Regelui Ferdinand I al României, prin care i se aducea la cunoştință faptul că Bucovina a ales să se unească cu Regatul României:

„Congresul General al Bucovinei care întrupează suprema putere a țării, în numele suveranității naționale, a votat astăzi unirea necondiționată şi pentru vecie a Bucovinei în hotarele ei actuale cu Regatul României.

Mulțumind proniei cereşti că ne-a învrednicit de a vedea ispăşită nelegiuirea ce s-a săvârşit acum 144 ani față de țara noastră, mândri că avem fericirea de a aclama pe Maiestatea Voastră, Domnul liberator şi purtător de grijă a Bucovinei, rugăm să ne

---

[1] Ioan Popoiu, *Unirea Basarabiei cu România*, în „Armonii Culturale", Adjud, ediția din 20 noiembrie 2018.

[2] „Sfatul Țării", 30 martie 1918, nr. 4, p. 2.

[3] „Basarabenii în Iaşi şi toastul Sfatului Țării la palatul Regal", *Mişcarea,* 1 aprilie 1918, *apud* I. Agrigoroaiei, „Marea Unire", în Gheorghe Platon (coord.), *Istoria Românilor*, volumul VII, tom II, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 496.

[4] Fragment din Declarația de Unire a Bucovinei cu România, la 28 noiembrie 1918; vezi: *1918 la români. Desăvârşirea unității național-statale a poporului român. Documente externe. 1916-1918*, vol. 2, București, 1983, p. 1240, apud I. Agrigoroaiei, „Marea Unire", p. 506.

primiți sub sceptrul ocrotitor al Maiestății Voastre și reînnodând firul istoric rupt cu silnicie înainte de un veac și jumătate, să reînnoiți strălucirea coroanei lui Ștefan.

Maiestate să trăiți mulți și fericiți ani!

Trăiască Maiestatea Sa Regina!

Trăiască Dinastia![5]"

Ziarul „Glasul Bucovinei" (fondat în 1918) a salutat hotărârea adoptată de Congresul General al Bucovinei: *„Visul nostru de aur s-a împlinit. Părinții noștri, care au murit de dorul acestui vis, de azi înainte vor găsi odihna cuvenită în pământul liber și dezrobit.[6]"*

Ulterior, o delegație s-a deplasat la Iași, acolo unde se afla Curtea Regală și Guvernul, pentru a preda Regelui Ferdinand I actul Unirii Bucovinei cu România.

- la 18 noiembrie/1 decembrie 1918, în biserica ortodoxă din Alba-Iulia și în Sala Unirii (locul desfășurării Ședinței Adunării Naționale Constituante) era desăvârșit visul de aur al tuturor românilor – făurirea României Mari – act înfăptuit prin proclamarea Unirii Transilvaniei cu Regatul României, la care și-au adus o contribuție importantă cele două Biserici românești din Transilvania: Ortodoxă și Greco-Catolică. Documentele de căpătâi ce au stat la baza acestei frumoase împliniri sunt gravate pe pereții interiori ai sălii. La punctul 1, cel mai important din Rezoluția Unirii – act fundamental citit de Vasile Goldiș în plenul Adunării și votat în unanimitate de către cei 1228 de delegați ai națiunii române – este scris: *„Adunarea Națională a românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România".*

Ziua de 1 Decembrie, zi de mare sărbătoare în care sunt cinstiți făuritorii Marii Uniri, a devenit, la 31 iulie 1990, prin legea nr. 10, *Ziua Națională a României – Ziua Unității și Demnității Naționale a Românilor*.

- la 18/31 decembrie 1919, în scaunul vacant de mitropolit primat al României a fost ales episcopul Caransebeșului, Miron Cristea, care, în anul 1925, a devenit primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, după care a urmat procesul de organizare unitară a Bisericii din întreaga Românie.

- la 15/28 octombrie 1922, în cadrul unei ceremonii desfășurate la Catedrala Reîntregirii Neamului din Alba Iulia, Regele Ferdinand I și Regina Maria au fost încoronați ca suverani ai României Mari, act ce simboliza unirea tuturor românilor „de la Nistru până la Tisa" sub același sceptru.

*

* *

Anul acesta, la 1 Decembrie, odată cu Ziua Națională a României sărbătorim Centenarul Marii Uniri a Românilor de la 1 Decembrie 1918. De asemenea, cinstim marile personalități politice, militare și bisericești și pe toți eroii și martirii neamului românesc ce și-au adus contribuția, prin jertfa lor, supremă, la făurirea României Mari.

---

[5] Telegramă trimisă Regelui Ferdinand I de Congresul General al Bucovinei din 15/28 noiembrie 1918.

[6] *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, București, Editura Enciclopedică, 2003.

În semn de aleasă şi puternică trăire românească Biserica Ortodoxă Română, Academia Română, Ministerul Apărării Naţionale, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Culturii şi Identităţii Naţionale, Banca Naţională a României, Asociaţia Naţională Cultul Eroilor „Regina Maria", Mişcarea Unionistă din România şi Republica Moldova au marcat istoricul eveniment de la 1 Decembrie 1918 printr-o serie de proiecte cultural-spirituale, de artă şi arhitectură laică şi bisericească, de nivel naţional, prin publicarea unor volume, studii şi articole de o mare însemnătate pentru istoriografia românească etc., unele finalizate, altele în curs de finalizare. Acestora li se adaugă sutele de realizări individuale sau colective – volume, monumente, filme etc. – ce pun în valoare personalităţile laice, militare şi bisericeşti implicate în procesul de făurire a Marii Uniri.

Biserica Ortodoxă Română a realizat *Catedrala Mântuirii Neamului/Catedrala Naţională* –, cea mai frumoasă şi mai înălţătoare realizare dedicată Centenarului Marii Uniri.

Ministerul Culturii şi Identităţii Naţionale a realizat *Monumentul Unităţii Naţionale/Monumentul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918*.

Banca Naţională a României a realizat *Bancnota Centenarului Marii Uniri*.

Asociaţia Naţională Cultul Eroilor „Regina Maria" a realizat *Urna Eroilor făuritori ai României Mari/Urna Centenarului Marii Uniri*.

Asociaţia Naţională Cultul Eroilor „Regina Maria" a realizat *Colecţia de carte aniversară „Centenarul Marii Uniri"* (trei volume din cinci).

Mişcarea Unionistă din România şi Republica Moldova a realizat *Marşul Centenarului Marii Uniri, Alba Iulia – Chişinău.*

Ministerul Apărării Naţionale şi Ministerul Afacerilor Interne au realizat în comun *Parada militară la nivel central dedicată Zilei Naţionale a României şi Centenarului Marii Uniri* şi numerose ceremonii militare la nivel de municipii şi oraşe.

Între numeroasele proiecte în lucru, trebuie amintit şi proiectul Academiei Române privitor la aniversarea Centenarului Marii Uniri. Este vorba de elaborarea şi publicarea unei serii de volume, format bilingv – română şi engleză – sub titlul *Civilizaţia românească/Romanian Civilization*, în care să fie sumarizate evoluţiile din România, din cele mai vechi timpuri până astăzi. Cele 25 de volume urmează să trateze domenii precum: agricultura, biologia, chimia, fizica, geografia, demografia, dreptul-instituţiile şi relaţiile internaţionale, economia, arta teatrală şi cinematografică, muzica, etnologia, evoluţia limbii, arhitectura, artele vizuale, bisericile şi cultele, filosofia, învăţământul, literatura, matematica şi astronomia, moneda şi sistemul bancar, tehnica, medicina, sociologia, istoria generală.

Cronologic vom prezenta câteva din realizările de nivel naţional, de până acum, dedicate Centenarului Marii Uniri:

• **2018** – ***Anul omagial al unităţii de credinţă şi de neam*** **şi** ***Anul comemorativ al Făuritorilor Marii Uniri din 1918***. Biserica Ortodoxă Română a avut de la începuturile sale un rol însemnat în coagularea neamului – coagularea statală, prin sădirea sentimentului de unitate, limbă şi credinţă. A fost un drum lung, parcurs cu paşi mici, dar siguri, început cu unitatea de familie şi obşte, extins la cnezate şi voievodate şi încheiat

cu statul național unitar român, sublima realizare de la 1 Decembrie 1918. Astfel, elementul religios, alături de cel politic şi militar, are meritul împlinirii naţiei române.

De aceea, anul 2018 a fost proclamat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pe tot cuprinsul Patriarhiei Române, drept *Anul omagial al unității de credință şi de neam* şi *Anul comemorativ al Făuritorilor Marii Uniri din 1918*.

În cuvântul rostit în Catedrala patriarhală la 1 ianuarie 2018, cu prilejul proclamării solemne a anului 2018, Preafericitului Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, spunea:

„[...] Credința creştină este, încă de la apariția poporului român în istorie, principalul element constitutiv al conştiinței de sine a românilor, al identității româneşti, alături de latinitate sau romanitate.

Este o realitate istorică incontestabilă faptul că etnogeneza românească şi creştinarea au fost două procese concomitente şi convergente. [...]

Biserica Ortodoxă Română a avut o contribuție majoră la promovarea conştiinței identității şi a unității spirituale a neamului românesc. Ea a cultivat cu insistență în sufletele credincioşilor români conştiința că au aceeaşi obârşie, ca neam, aceeaşi limbă romanică (neolatină) şi aceeaşi credință creştină. Altfel spus, adevărul originii daco-romane şi al latinității limbii sau adevărul «romanității românilor» a fost conştientizat în Biserică şi transmis de ierarhi, preoți şi diaconi prin predici, dar mai ales prin tipărirea cărților bisericeşti şi difuzarea lor în toate provinciile locuite de români, inclusiv în Transilvania.

În predosloviile sau prefețele tipăriturilor importante întâlnim adesea afirmarea originii romane şi unității de credință a românilor. Toți clericii tipografi au avut conştiința că tipăriturile lor sunt adresate întregii seminții româneşti.

După ce limba română orală a luat forma scrisului, ea a fost folosită pentru a traduce textul Sfintei Scripturi din limba greacă, în limba vie a poporului român. Când a devenit şi limbă de cult sau liturgică, limba română a dobândit statutul de limbă de cultură şi civilizație creştină. Liturghia săvârşită în limba română în toate provinciile locuite de români a devenit, astfel, un factor de unificare spirituală etnică, de promovare a conştiinței identității şi unității naționale, dar şi a culturii româneşti.

Mihai Eminescu, cunoscând rolul Bisericii şi al credinței creştine în dezvoltarea culturii şi a limbii române ca veşmânt viu al învățăturilor de credință şi al cultului liturgic, a numit Biserica Ortodoxă Română *«maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbii şi unitatea etnică a poporului»*.

Biserica Ortodoxă Română a slujit întotdeauna poporul român şi a sprijinit aspirațiile lui. În acest sens, marele istoric Nicolae Iorga scria: *«Mitropoliții, episcopii, egumenii şi aşa de adesea ori şi smeriții călugări ori umilii preoți de mir au dat poporului, ei singuri aproape, toată învățătura, au înzestrat neamul cu o limbă literară, cu o literatură sfântă, cu o artă în legătură cu gustul şi nevoile lui, au sprijinit Statul fără să se lase a fi înghițiți de dânsul, au călăuzit neamul pe drumul pământului fără a-şi desface ochii de la cer (...), dând istoriei noastre cărturari, caligrafi, sculptori în lemn, argintari, oameni de Stat, ostaşi, mucenici şi sfinți»*.

Cultivând conştiința unității de credință şi neam, Biserica Ortodoxă Română a contribuit la pregătirea marilor evenimente istorice, având ca scop unitatea națională a

românilor, şi anume: *Unirea Principatelor din 1859*, obținerea *Independenței de stat a României (1877-1878)* şi *Marea Unire din 1918*, decisivă pentru constituirea statului național unitar România. [...]."

• **Marşul Centenarului/Marşul Centenarului Marii Uniri (foto: 1-27).** La inițiativa şi sub coordonarea unionistului George Simion – patriot român, creştin-ortodox, liderul Mişcării Unioniste din România şi Republica Moldova, născut la 21 septembrie 1986, din tată muntean, originar din Ialomița şi mamă moldoveancă, din Vrancea –, spre neuitarea jertfei româneşti pentru Făurirea României Mari şi din dorința de a reînvia sentimentul unității naționale în inima românilor, timp de două luni, în perioada 1 iulie – 1 septembrie 2018, pe teritoriul României şi Republicii Moldova, s-a desfăşurat Marşul Centenarului Marii Uniri, o manifestație civică de amploare la care au participat numeroşi români de pe ambele maluri ale Prutului, aceştia parcurgând pe jos 1300 km, legând astfel, prin traseul ales, Alba Iulia – capitala de suflet a românilor şi Chişinăul – capitala primei provincii istorice româneşti unite cu Țara, la 27 martie 1918, trecându-se prin localități în care s-a scris cu sânge istoria Războiului Reîntregirii Neamului (1916-1919) şi a Marii Uniri a Românilor de la 1 Decembrie 1918.

Traseul marşului a fost parcurs în 11 etape a câte 5 zile pentru fiecare etapă: Alba Iulia – Căianu Mic (1-5 iulie), Căianu Mic – Bahnea (7-11 iulie), Bahnea – Sibiu (13-17 iulie), Sibiu – Curtea de Argeş (18-22 iulie), Curtea de Argeş – Târgovişte (24-28 iulie), Târgovişte – Ceraşu (29 iulie-3 august), Ceraşu – Ojdula (5-9 august), Ojdula – Tecuci (11-15 august), Tecuci – Vaslui (17-20 august), Vaslui – Iaşi (21-24 august), Iaşi – Chişinău (26 august-1 septembrie). În general au fost parcurşi zilnic, pe jos, între 20 şi 30 km, cu câteva excepții când această distanță a fost depăşită, numărul participanților fiind variat, de la zeci de persoane la sute de persoane. Cele mai importante repere din traseu au fost: Alb Iulia, Teiuş, Turda, Cluj-Napoca, Reghin, Târgu Mureş, Sighişoara, Mediaş, Copşa Mică, Sibiu, Câineni (localitatea în care a căzut la datorie generalul David Praporgescu – comandantul Corpului I Armată), Brezoi, Călimăneşti, Râmnicu-Vâlcea, Curtea de Argeş, Câmpulung, Târgovişte, Ploieşti, Cimitirul Eroilor de la Tabla Buții, Întorsura Buzăului, Covasna, Soveja, Mărăşti, Mărăşeşti, Tecuci, Bârlad, Vaslui, Iaşi, Ungheni, Corneşti, Călăraşi, Sadova, Lozova, Străşeni, Vatra şi Chişinău. Pe tot traseul, participanții la marş au avut întâlniri cu autoritățile locale, au organizat focuri de tabără şi manifestări culturale, au vorbit despre istoria şi limba neamului, au lansat lampioane etc.

Aşadar, mai multe organizații neguvernamentale din România şi Republica Moldova s-au unit sub denumirea colectivă de Alianța pentru Centenar şi au pornit în marş din fața Catedralei Reîntregirii Neamului din Municipiul Alba Iulia, județul Alba, după un discurs ținut de liderul Mişcării Unioniste, George Simion:

„Bine v-am găsit, români de pe ambele maluri ale Prutului, în An Centenar. Pentru noi, Centenar înseamnă o sută de ani nu de la formarea poporului român, nu de la întemeierea României, ci de la reîntregirea țării noastre prin unirea tuturor provinciilor româneşti. Românii sunt mereu puternici când sunt uniți.

Aici şi acum, în fața Catedralei Reîntregirii din Alba Iulia, oraşul simbol al Unirii, sunt cei mai buni şi cei mai dedicați oameni ai unionismului din dreapta şi din stânga

Prutului. Sunteți nucleul de bază ai familiei unioniste şi ceea ce facem împreună este să scriem istorie.

Iată-ne iarăşi împreună după ce am umplut Piața Marii Adunări Naționale pe 25 martie, la Chişinău. Reuşita de atunci a determinat votul unanim al Parlamentului pe 27 martie. Dar nu ne-am oprit. Unioniştii nu se opresc până nu dărâmă granița nedreaptă de la Prut. Ne-a blocat, însă, lipsa de viziune şi curaj a clasei noastre politice. În An Centenar, demagogia politicianistă produce dezbinarea cetățenilor, distragerea de la un obiectiv național măreț cum este reîntregirea, distrugerea spiritului de solidaritate a națiunii, atât de mult încât noi ajungem să fim preocupați doar de mize şi interese minuscule. Ceea ce propunem noi, unioniştii, este să ne asumăm acelaşi obiectiv ca generația care a făcut Unirea din 1918. Dar nu prin vorbe, ci prin fapte. Nu mai putem aştepta după bărbații de stat de astăzi, din fotoliile lor moi, şi care, de fapt, nu există.

De asta, azi, aici, în fața Catedralei Reîntregirii pornim un marş pe jos. Prin toată țara, prin toate locurile importante pentru Marea Unire, până la Chişinău. Veniți cu noi în marş, veniți când trecem Prutul, şi mai ales pe 1 septembrie la Chişinău. Nu trebuie să aşteptăm aceste alegeri şi să continuăm să ne închinăm la granița de la Prut. E timpul să o dăm jos şi începem cu acest marş, kilometru cu kilometru."

Marşul Centenarului trebuia să se încheie la Chişinău cu un miting de amploare ce avea ca scop desființarea graniței de pe Prut şi revenirea Basarabiei la Țara-mamă. Din păcate, chiar dacă participanții nu au avut niciun fel de probleme cu Poliția de Frontieră Română, acestora li s-a refuzat intrarea în Republica Moldova de către autoritățile moldoveneşti, cu toate asigurările că marşul va fi permis şi în spațiul românesc de dincolo de Prut; acesta a fost întrerupt pentru prima oară duminică, 26 august, de către vameşii basarabeni în vama Ungheni. După ce România a cerut explicații privind această interdicție, unioniştii au reuşit intrarea în Republica Moldova prin vama Leuşeni, dar fără George Simion căruia i-a fost interzis acesul, după ce se încercase, fără succes, ridicarea sa din mijlocul participanților la marş de către poliția moldovenească de frontieră. Pentru ca marşul să ajungă la destinație, George Simion i-a îndemnat pe unionişti să nu se opună deciziei, el întorcându-se pe malul drept al Prutului, la Albița, unde a aflat, prin intermediul mass-media, că are interdicție în Republica Moldova timp de o lună de zile. Marşul Centenarului a continuat pe pământul românesc din stânga Prutului şi a fost întâmpinat cu entuziasm de mii de basarabeni, dar mitingul programat la Chişinău, pe 1 septembrie, a fost anihilat prin diversiuni, intimidări şi abuzuri din partea serviciilor speciale moldoveneşti, la ordin politic; tot acum este oprită funcționarea televiziunii prin cablu fondată la Chişinău de George Simion.

După o lună de zile, la 1 octombrie 2018, George Simion este lăsat să treacă frontiera moldovenească şi să meargă la Chişinău, dar este oprit în trafic, bruscat şi luat cu forța de către serviciile speciale moldoveneşti din maşina cu care acesta se deplasa, dus înapoi la frontiera de la Prut unde, bătut şi amenințat pentru îndrăzneala sa de a reînvia sentimentul ReUnirii, i se comunică faptul că a fost declarat persona non-grata în Republica Moldova, pentru o perioadă de cinci ani. George Simion trecuse la 26 martie 2009 printr-o situație la fel de delicată. Aşadar, cu o zi înaintea unei manifestări

organizate la Chişinău, George Simion fusese arestat abuziv de către poliția moldoveană, din casa unionistului basarabean Eugen Rusu, apoi aruncat peste graniță.

Povestea vieții acestui tânăr patriot român, luptător pentru unitatea de neam, este demnă de apreciat şi urmat, lupta sa implicând multă voință, curaj şi dragoste față de poporul său.

• **Urna Eroilor făuritori ai României Mari/Urna Centenarului Marii Uniri (foto: 1-19).** Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria", în colaborare cu Ministerul Apărării Naționale – prin Comenduirea Garnizoanei Alba Iulia, Batalionul 136 Geniu „Apulum", Alba-Iulia, Batalionul 83 Geniu „Scorilo" Deva, Colegiul Național Militar „Mihai Viteazul", Alba-Iulia şi Fanfara Militară a Diviziei 4 Infaterie „Gemina", Cluj-Napoca – şi Patriarhia Română – prin Arhiepiscopia Alba Iuliei –, a organizat sâmbătă, 17 noiembrie 2018, în municipiul Alba Iulia, județul Alba, o ceremonie militară şi religioasă consacrată împlinirii a 100 de ani de la Marea Unire a Românilor, act istoric săvârşit 1 Decembrie 1918.

Astfel, în dimineața zilei de 17 noiembrie, începând cu ora 11.00, în prezența prefectului de Alba, Dănuț-Emil Hălălai, a conducerii centrale a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria" şi a reprezentanților unor filiale județene din cadrul acesteia (Bucureşti, Alba, Argeş, Bacău, Dolj, Gorj, Hunedoara, Vâlcea etc.), în Piața Tricolorului, pe platoul din fața Catedralei Încoronării (Catedrala Reîntregirii Neamului) din municipiul Alba Iulia, au fost deschise manifestările dedicate Centenarului Marii Uniri.

După întâmpinarea oficialităților şi intonarea Imnului de Stat al României a urmat Te Deum-ul oficiat de către Înaltpreasfințitul Irineu Pop – arhiepiscopul Albei Iulia, împreună cu un sobor de preoți şi diaconi din Eparhia Albei şi cuvântul rostit de generalul-maior (rtg) prof. univ. dr. Visarion Neagoe – preşedintele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", care a deschis ceremonia de depunere într-o urnă specială, de către elevii Colegiului Național Militar „Mihai Viteazul", a 19 săculeți cu eşantioane de pământ prelevate de pe mai multe câmpuri de luptă şi cimitire ale eroilor Primului Război Mondial. S-a avut în vedere ca în această urnă să fie depus pământ din toate regiunile istorice ale României Mari. Festivitatea a continuat cu oficierea slujbei de pomenire a eroilor şi martirilor neamului românesc şi de sfințire a Urnei Eroilor făuritori ai României Mari/Urna Centenarului Marii Uniri. Pe fiecare săculeț, confecționat din mătase albă (la avers) şi tricoloră (la revers), de către Societatea Comercială Rotarexim SA din Râmnicu Vâlcea, sub coordonarea istoricului Eugen Petrescu – preşedintele filialei vâlcene, au fost imprimate pe avers denumirea asociației şi a filialei, sigla asociației, locul din care a fost prelevat pământul şi textul: *Glorie eternă eroilor căzuți în lupta pentru Reîntregirea Neamului!*, iar pe revers a fost imprimat un medalion cu harta României Mari (autor Gheorghe Rotaru – istoric). În interiorul medalionului a fost imprimat textul: Centenarul Marii Uniri a Românilor şi Logo-ul Centenarului (marcă a Ministerului Culturii şi Identității Naționale). La partea superioară (la gură) fiecare săculeț a fost legat cu un şnur tricolor. Pământul a fost introdus într-un săculeț de pânză albă din bumbac, acesta fiind introdus la rândul său în săculețul din mătase descris mai sus.

Redăm mai jos câmpurile de luptă şi cimitirele eroilor făuritori ai României Mari din care au fost prelevate eşantioane de pământ pentru Urna Centenarului Marii Uniri, cu precizarea că în urnă au fost depuse şi două eşantioane provenite din cimitirele de onoare Ţiganca şi Tabăra din Republica Moldova, în care îşi dorm somnul de veci eroi ai celui de-Al Doilea Război Mondial, apărători ai României Mari.

1. Filiala Județeană Alba: Cimitirul Eroilor, municipiul Alba-Iulia, județul Alba.

2. Filiala Județeană Argeş: Mausoleul Eroilor Mateiaş, comuna Valea Mare-Pravăţ, județul Argeş.

3. Filiala Județeană Bacău: Cimitirul Eroilor Oituz; Cimitirul Eroilor Poiana Sărată, comuna Oituz; Cimitirul Eroilor Cireşoaia, oraşul Slănic Moldova, județul Bacău.

4. Filiala Județeană Bihor: Cimitirul „Vulturul", municipiul Oradea, județul Bihor.

5. Filiala Bucureşti: Cimitirul de Onoare „Ghencea Militar", municipiul Bucureşti.

6. Filiala Județeană Constanța: Câmpul de luptă „Movila Muratan", comuna Topraisar, județul Constanța.

7. Filiala Județeană Gorj: Cimitirul Eroilor „Rasovița", comuna Leleşti, județul Gorj.

8. Filiala Județeană Hunedoara: Câmpul de luptă „Pasul Vâlcan", municipiul Vulcan, județul Hunedoara.

9. Filiala Județeană Iaşi: Cimitirul Eroilor „Galata", municipiul Iaşi, județul Iaşi.

10. Filiala Județeană Maramureş: Cimitirul Eroilor, municipiul Baia Mare, județul Maramureş.

11. Filiala Județeană Prahova: Cimitirul Eroilor „Tabla Buții", comuna Ceraşu; Cimitirul Eroilor, oraşul Azuga, județul Prahova.

12. Filiala Județeană Timiş: Cimitirul Eroilor – Parcela Eroilor Români, municipiul Timişoara, județul Timiş.

13. Filiala Județeană „Matei Basarab" Vâlcea: Câmpul de luptă „Munții Coți", comuna Câineni; Cimitirul Eroilor „Cetățuia", municipiul Râmnicu-Vâlcea; Cimitirul Eroilor, municipiul Drăgăşani, județul Vâlcea.

14. Filiala Județeană Vrancea: Câmpul de luptă Mărăşeşti – Cota 100, oraşul Mărăşeşti, județul Vrancea.

15. Bucovina de Nord: Cimitirul Militar, Parcela Eroilor Români, municipiul Cernăuți, Bucovina de Nord (Ucraina).

16-18. Basarabia

Cimitirul Eroilor Români, municipiul Chişinău, Basarabia (Republica Moldova).

Cimitirul Eroilor Români, comuna Ţiganca, Basarabia (Republica Moldova).

Cimitirul Eroilor Români „Tabăra", comuna Vatici, Basarabia (Republica Moldova).

19. Cadrilater: Câmpul de luptă Turtucaia, Cadrilater (Bulgaria).

Pentru exemplificare, prezentăm lista cu locurile sacre din care au fost prelevate eşantioane de pământ de pe cuprinsul județului Vâlcea – zona de responsabilitate a Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea din cadrul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", filială care, alături de filiala Gorj, a fost desemnată să sacralizeze în Urna Centenarului pământul şi eroismul românesc din regiunea istorică Oltenia. De

asemenea, prezentăm, în ordinea de pe *Actul de autenticitate*, numele şi funcţiile celor ce au făcut parte din Comisia de certificare şi au semnat, la 8 noiembrie 2018, acest document care atestă faptul că pământul provine din locurile menţionate:

Locurile de proveniență a pământului:

1. Comuna Câineni, satul Grebleşti, judeţul Vâlcea: Câmpul de luptă „Munţii Coţi", Masivul Făgăraş (Campania din 1916): punctul „Piciorul Boului/Piciorul Tătarului" (cota 1660 m), perimetrul în care a căzut la datorie (pe Valea Coţi), la 30 sept./13 oct. 1916, generalul David Praporgescu – comandantul Corpului I Armată, primul general român mort pe câmpul de luptă în Războiul Reîntregirii Neamului; punctul Şaua „Apa Cumpănită" (tranşee), cota 1795 m.

2. Municipiul Râmnicu Vâlcea, judeţul Vâlcea: Cimitirul Eroilor din Primul Război Mondial (1916-1919), loc de veşnică odihnă pentru eroii Regimentului 2 Dorobanţi – Vâlcea.

3. Municipiul Drăgăşani, judeţul Vâlcea: Cimitirul Eroilor din Primul Război Mondial (1916-1919), loc de veşnică odihnă pentru eroii Regimentului 42 Infanterie – Drăgăşani.

Comisia de certificare a pământului: ist. Eugen Petrescu – preşedintele Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria"; lt. col. ing. Cristian-Gabriel Arinton – comandantul Garnizoanei Râmnicu-Vâlcea; ÎPS Dr. Varsanufie – arhiepiscopul Râmnicului; Constantin Herţoiu (n. 28 feb. 1914, sat Câinenii Mici, comuna Câineni, judeţul Vâlcea) – veteran al celui de-Al Doilea Război Mondial; col. (r) Florian Marin – prefectul Judeţului Vâlcea; ec. Constantin Rădulescu – preşedintele Consiliului Judeţean Vâlcea; lt. col. Iulian Constantin Truşcă – comandantul Centrului Militar Judeţean Vâlcea; scms. de poliţie Ionuţ-Cătălin Pâslaru – coordonatorul Centrului de Prevenire, Evaluare şi Consiliere Antidrog Vâlcea; prof. dr. Florin Epure – director executiv al Direcţiei Judeţene pentru Cultură Vâlcea; pr. prof. Constantin Mihăiţă Simion – directorul Colegiului Energetic Râmnicu-Vâlcea, reprezentant al Cercului Şcolar Judeţean „Cultul Eroilor" Vâlcea; ist. Gheorghe Rotaru – preşedintele Asociaţiei de Vexilologie „Tricolorul", Râmnicu-Vâlcea; drd. Mihail Rogojinaru – membru al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" din cadrul Filialei Judeţene „Matei Basarab" Vâlcea a Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria".

De precizat faptul că fiecare eşantion de pământ a fost sfinţit în eparhia de proveniență şi a fost însoţit la Alba Iulia de câte un act de autentificare semnat de preşedintele filialei şi de mai multe personalităţi bisericeşti, politice şi militare, veterani de război şi oameni de cultură din zona respectivă.

Pământul prelevat de pe teritoriul judeţului Vâlcea a fost sfinţit vineri, 9 noiembrie 2018, în Catedrala Arhiepiscopală „Sfântul Ierarh Nicolae" din Râmnicu-Vâlcea, de către Înaltpreasfinţitul Părinte Dr. Varsanufie – arhiepiscopul Râmnicului, împreună cu un numeros sobor de preoţi şi diaconi din eparhie.

*

* *

Manifestarea de la Alba Iulia a continuat cu un cuvânt de învăţătură rostit de către înaltul ierarh Irineu Pop, urmată de acordarea Medaliei „100 de ani de la Marea Unire",

din partea Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", de către președintele acesteia, generalul Visarion Neagoe, unor personalități care s-au distins prin promovarea eroismului românesc în luptele de eliberare și de apărare a teritoriilor strămoșești.

Activitatea s-a încheiat cu defilarea Gărzii de Onoare, constituită din militarii Batalionului 136 Geniu „Apulum" Alba Iulia și ai Batalionului 83 Geniu „Scorilo" Deva, pe acordurile muzicii Fanfarei Militare a Diviziei 4 Infaterie „Gemina". Urna Eroilor Făuritori ai României Mari/Urna Centenarului Marii Uniri a fost expusă timp de trei zile în tinda Catedralei Reîntregirii Neamului, apoi a fost mutată și tezaurizată în Sala de Onoare a Catedralei.

• **Catedrala Mântuirii Neamului/Catedrala Națională – cea mai frumoasă și mai înălțătoare realizare dedicată Centenarului Marii Uniri (foto: 1-9).** Dorința construirii unei catedrale impozante în București – ca simbol al unității și autorității bisericești și ca simbol al eroilor neamului și al identității naționale – a izvorât odată cu obținerea Independenței de Stat a României, în urma Războiului de la 1877-1878. Ideea i-a aparținut poetului Mihai Eminescu[7]. Așadar, înainte de Primul Război Mondial au existat două încercări: la 1884, în timpul guvernării liberale conduse de Ion C. Brătianu, apoi în timpul guvernării conservatoare, ambele, din păcate, sortite eșecului. În perioada interbelică, mitropolitul primat Miron Cristea, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, aduce în discuție Catedrala Mântuirii Neamului, în contextul realizării Marii Uniri din 1918 și a înființării Patriarhiei României, la 4 februarie 1925. A existat voință la toate nivelurile însă criza economică în care se afla țara, apoi cel de-Al Doilea Război Mondial, urmat de venirea la putere a regimului comunist, dușmanul de moarte al Bisericii, impunătorul proiect, prin care se dorea ridicarea unei catedrale monumentale în București, a fost amânat pentru vremuri mai bune.

„Împlinind dorința înaintașilor săi, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, după întronizarea sa ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române (30 septembrie 2007), a reluat cu prioritate proiectul Catedralei Mântuirii Neamului și a săvârșit slujba de punere a pietrei de temelie pe amplasamentul din Dealul Arsenalului, la 29 noiembrie 2007, în ajunul sărbătorii Sfântului *Apostol Andrei, cel întâi chemat, Ocrotitorul României*", se menționează în actul de sfințire.

Făcând referire la acest grandios edificiu ortodox românesc, Preafericitului Părinte Daniel – patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, spunea în cuvântul rostit în Catedrala Patriarhală la 1 ianuarie 2018, că acesta este „o necesitate liturgică practică, dar și un simbol al spiritualității românești", care „unește simbolic iubirea față de Dumnezeu a unui popor creștin, jertfelnic și darnic, cu recunoștința pe care o datorăm permanent Eroilor Neamului".

Catedrala Mântuirii Neamului, cu hramurile „Înălțarea Domnului – Ziua Eroilor" și „Sfântul Apostol Andrei – Ocrotitorul României", construită în capitala României, ideal care datează din vremea regilor Carol I și Ferdinand, a fost *sfințită la 25 noiembrie 2018*, actul fiind oficiat de către Preafericitul Părinte Daniel – patriarhul României,

[7] Vezi Tudor Nedelcea, *Catedrala Mântuirii Neamului*, p. 753-754.

Sanctitatea Sa Bartolomeu I – patriarhul Constantinopolului şi Înaltpreasfinţitul Hrisostom – mitropolit de Patra (Grecia), împreună cu ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, în prezenţa a peste 45.000 de credincioşi veniţi din ţară şi din diaspora.

Părintele Patriarh Daniel acordă o atenţie deosebită predecesorilor, eroilor, martirilor şi sfinţilor români şi străromâni, în timpul patriarhatului său fiind canonizaţi 33 de sfinţi. Catedrala Mântuirii Neamului – cea mai mare şi mai cunoscută dintre realizările ierarhului Bisericii Ortodoxe Române, este împlinirea unui vechi deziderat al românilor, ea fiind închinată tuturor eroilor neamului, Sfântul Apostol Andrei – Ocrotitorul României, fiind şi ocrotitorul acestui valoros edificiu de cult religios ortodox.

Aşadar, în perioada 25 noiembrie – 2 decembrie 2018, în Catedrala Mântuirii Neamului – simbol al poporului român, închinat eroilor şi martirilor neamului din toate timpurile, sfinţit la împlinirea unui secol de la Marea Unire –, au intrat şi s-au închinat peste o sută de mii de români la *Altarul nou sfinţit*, în care se află moaşte ale martirilor români şi străromâni, dar şi numele celor peste 350.000 eroi cunoscuţi, căzuţi în timpul Războiului Reîntregirii Neamului.

• **Bancnota Centenarului Marii Uniri (foto: 1-2).** La 1 Decembrie 2018, Banca Naţională a României a introdus în circuitul numismatic o bancnotă cu valoarea nominală de 100 de lei, reprezentând pe Regele Ferdinand I al României şi Regina Maria, Suveranii Marii Uniri, cu ocazia Centenarului acestui măreţ eveniment.

Bancnota are fundalul albastru specific celor obişnuite de 100 de lei, şi aceeaşi dimensiune, dar altă imagistică. Pe lângă portretele Suveranilor, care se găsesc atât pe aversul bancnotei, cât şi în fereastra transparentă de siguranţă, se mai pot observa o imagine de la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia (pe avers), cât şi intrarea în Bucureşti a Regelui Ferdinand, la 18 noiembrie / 1 decembrie 1918, într-o imagine de epocă, pe fundal tricolor.

Un alt element grafic neobişnuit îl constituie fragmentul din sceptrul Regelui Ferdinand I, anume partea reprezentând cele patru femei în costume populare specifice provinciilor româneşti unite: Basarabia, Vechiul Regat, Ţara Ardealului şi Bucovina.

Această bancnotă, pusă în circulaţie prin sucursalele Băncii Naţionale a României, în mape de prezentare, dar având putere circulatorie, are meritul de a reprezenta o premieră multiplă:

- prima bancnotă de după 1947 reprezentând pe un Suveran al României;
- prima bancnotă românească reprezentând o femeie anume (au mai existat doar alegorii şi portrete generale feminine);
- prima bancnotă numismatică românească a secolului XXI (ultima a fost bancnota de 2000 lei vechi, emisă în 1999, cu ocazia Eclipsei de soare).

Bancnota este emisă în 10.000 de exemplare (100 lei x 100 ani) şi marchează un punct de cotitură în istoria numismatică românească, prin însemnătatea premierelor menţionate mai sus[8].

[8] Ioan Luca Vlad, *Premieră absolută: bancnotă cu chipurile Regelui Ferdinand şi Reginei Maria*; https://www.antena3.ro/actualitate/premiera-absoluta-bancnota-cu-chipurile-regelui-ferdinand-si-reginei-maria-497808.html

• **Colecția de carte aniversară „Centenarul Marii Uniri" (foto: 1-3)**. Sub genericul *Pe urmele eroilor şi martirilor neamului*, Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălaşa" al Filialei Județene „Matei Basarab" Vâlcea din cadrul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", în care activează ca voluntari peste 80 de istorici, arhivişti, filologi, teologi, geografi, eseişti etc., din România şi Republica Moldova, dedică Centenarului Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 un amplu program de cercetare istorică ce se derulează în perioada 2016-2020, în trei etape: *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor; Faza finală a Primului Război Mondial; Pacea după Primul Război Mondial.*

Rezultatele cercetărilor din prima etapă – *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor* – au fost prezentate la Simpozionul Național de Istorie „România în Primul Război Mondial", ediția I – „Campania din 1916. Centenar", 17-18 iunie 2016, Mănăstirea Bistrița, comuna Costeşti, județul Vâlcea; ediția a II-a – „Campania din 1917. Centenar", 6-7 august 2017, municipiul Focşani, județul Vrancea; ediția a III-a – „Marea Unire. Centenar, 1918-2018", municipiul Alba-Iulia, județul Alba, la 16-17 noiembrie 2018.

Lucrările ştiințifice ale simpozioanelor amintite au fost publicate în trei volume: *Primul Război Mondial şi Marea Unire a Românilor*, vol. I: *100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)*; vol. II: *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăşti-Mărăşeşti-Oituz (1917-2017)*; vol. III: *100 de ani de la Făurirea României Mari (1918-2018).*

Aşadar, cele trei volume, câte unul pentru fiecare an important din istoria unirii (1916, 1917 şi 1918) şi pentru fiecare culoare din Drapelul Național (roşu, galben şi albastru), cuprind studiile ştiințifice şi articolele cu caracter istoric selectate şi prezentate la Simpozionul Național de Istorie „România în Primul Război Mondial", edițiile 2016, 2017 şi 2018, organizat cu scopul de a cinsti memoria eroilor făuritori ai României Mari, prin punerea în valoare a unor aspecte necunoscute sau mai puțin cunoscute în istoriografia română, legate de uriaşul efort uman şi material făcut de înaintaşii noştri pentru împlinirea visului de veacuri – unitatea de neam.

• **Alba Iulia – Capitala Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 –, manifestări culturale, religioase şi militare dedicate Zilei Naționale a României şi Centenarului Marii Uniri.** Centenarul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 a fost sărbătorit în toate localitățile din România, cu excepția celor în care majoritari sunt cetățenii români de origine maghiară, dar cea mai densă manifestare a fost cea de la Alba Iulia.

Manifestarile dedicate Zilei Naționale a României au debutat, vineri, 28 noiembrie 2018, la Alba Iulia, unul dintre cele mai solemne momente fiind cel în care drapelul patriei a fost arborat în „Piața Tricolorului", în fața Catedralei Încoronării. În ritmurile fanfarei, care a intonat Imnul Național al României şi în prezența elevilor de la Colegiul Militar „Mihai Viteazul" din Alba Iulia, drapelul a fost ridicat pe catarg. La eveniment au luat parte mai multe oficialități precum: prefectul județului Alba, Dănuț-Emil Hălălai, subprefectul de Alba, Cornel Murg, primarul municipiului Alba Iulia, Mircea Hava, viceprimarii Paul Voicu şi Dorin Serdean, preşedintele Consiliului Județean, Ion Dumitrel, vicepreşedinții Florin Roman şi Alin Cucui. Din partea Administrației Prezidențiale a fost prezent consilierul de stat Bogdan Oprea.

Timp de cinci zile (28 noiembrie – 2 decembrie 2019), capitala Marii Uniri a fost gazda unor importante şi spectaculoase manifestări culturale, religioase şi militare dedicate Zilei Naţionale a României şi aniversării Centenarului Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, desfăşurate în prezenţa a zeci de mii de români veniţi din toate provinciile istorice ale României Mari, dar şi din afara acestora. Toate aceste manifestări s-au desfăşurat într-o atmosferă de profund respect faţă de marea sărbătoare naţională, la o sută de ani de la Făurirea României Mari.

Astfel, la *28 noiembrie 2018* au fost vernisate expoziţiile: „Scriitori români în Primul Război Mondial" şi „Legiunea română – Portrete de ofiţeri şi soldaţi, pe fronturile Primului Război Mondial" (Biblioteca Judeţeană „Lucian Blaga)"; la *29 noiembrie 2018* au fost vernisate expoziţiile: „100 de Chipuri ale Unirii din 1918" (Muzeul Principia), „Alba Iulia în imagini de epocă" (Sala Unirii), „File de istorie – Reconstituiri istorice prin obiectivul fotografului" (Centrul de Cultură „Augustin Bena"), „Alba uneşte România" (Muzeul „Museikon"), „Păpuşile lui Prichindel". De asemenea au fost organizate: Ceremonialul „Pământ românesc" (Sala Unirii) şi Concert Tudor Gheorghe – „Tot ce-i românesc nu piere" (Casa de Cultură a Sindicatelor); *30 noiembrie 2018*: Congresul Spiritualităţii Româneşti (Casa de Cultură a Studenţilor), Ceremonii militare de depunere de coroane şi jerbe de flori la statuile: Ion I.C. Brătianu, Iuliu Maniu, Mihai Viteazul, Regele Ferdinand I, Regina Maria; depunere de coroane şi jerbe de flori la mormintele lui Samoilă Mârza şi Ion Arion (Cimitirul Maieri); „Ursuleţul şi anotimpurile" – spectacol de teatru pentru copii (Scena situată vis-à-vis de Casa de Cultură a Studenţilor); lansare de carte „Roşu adânc de Valea Jiului", autor Carol Gigi Nicolau (Biblioteca Judeţeană „Lucian Blaga") şi „Roma bizantină" (Muzeul „Museikon"); arborarea Drapelului Naţional al României (Piaţa Tricolorului, esplanada Catedralei Încoronării); dezvelirea busturilor Iancu Flondor şi Samoilă Mârza (Sala Unirii), Thomas Woodrow Wilson şi Emmanuel de Martonne (esplanada Monumentului Unirii); inaugurarea Complexului Memorial „Glorie Ostaşilor Români" (Cetatea Alba Carolina); Concerte de jazz, muzică interbelică şi café concert (Scena situată vis-à-vis de Casa de Cultură a Studenţilor), Concert Voltaj şi Voltaj Academy (Scena – Piaţa Cetăţii), Concert Extraordinar „Centenar" – Orchestra Metropolitană Bucureşti – spectacol de muzică clasică (Casa de Cultură a Sindicatelor); Salonul Naţional al Artiştilor Plastici „Alba uneşte România" (Galeriile de Artă); vernisaje expoziţii: „Identităţi multiculturale" (Muzeul Naţional al Unirii), „Ştefan cel Mare. Din istorie în veşnicie" (Muzeul Naţional al Unirii Alba Iulia) şi „File de istorie – Alba Iulia – oraşul de jos" (Hotel Apulum, vis-à-vis de Casa de Cultură a Studenţilor); *1 Decembrie 2018*: Serviciul Religios (Catedrala Ortodoxă a Încoronării), Marşul Unirii organizat de Mişcarea Unionistă din România (traseul Gara CFR – Bd. Ferdinand I – Calea Moţilor – Parcul Unirii), sosirea Familiei Regale Gara CFR, Te Deum (Catedrala Ortodoxă a Încoronării), Citirea „Rezoluţiunii Adunării Naţionale de la Alba Iulia" (Sala Unirii), primirea Soliilor din Cetăţile de Scaun (Sala Unirii), dezvelirea a două plăci omagiale dedicate făuritorilor Unirii din 1918 (Sala Unirii), Marea Adunare Naţională (parada portului popular şi reconstituire istorică) şi Citirea „Rezoluţiunii Adunării Naţionale de la Alba Iulia" (Piaţa Tricolorului, Esplanada Catedralei Ortodoxe a Încoronării), Sfinţire

Monumentul Unirii (Parcul Unirii), Ceremonialul „Pământ românesc" (Sala Unirii), prezentare bust Aurel Niculescu (Sala Unirii), Cântec de Mare Unire – concert de muzică populară cu Ansamblul Folcloric al Județului Alba, dirijor Alexandru Pal, alături de Corul din Finteușul Mare (cor înființat în anul 1918), Nicolae Furdui Iancu, Veta Biriș, Ioan Bocșa, Sava Negrean Brudașcu, Floarea Calotă, Alexandru Pugna și Traian Jurchela, prezentator: Iuliana Tudor (Scena din Piața Cetății), inaugurare Podul Unirii și Monumentul Marii Uniri (Parcul Unirii), Ceremonie militară – defilarea trupelor și tehnicii militare (Bulevardul „1 Decembrie 1918"), Marea Unire a Bucătarilor (Piața Cetății Alba Carolina – Cazarma 415), Concert de muzică populară „Cânt și suflet românesc" susținut de Orchestra Națională „Lăutarii din Chișinău", dirijată de maestrul Nicolae Botgros, Ansamblul Folcloric al Județului Alba, dirijat de Alexandru Pal, Ansamblul „Jidvei România", dirijat de Stelian Stoica, Ansamblul Folcloric „Cindrelul – Junii Sibiului", Grupul instrumental „Codru de România" și interpreții Ionuț Fulea, Laura Lavric, Ana Ilca Mureșan, Alina Pinca, Ilie Medrea și Giulia Medrea, Zinaida Bolboceanu, Mariana Anghel, Ioana Maria Ardelean, Vlăduța Lupău, Ovidiu Homorodean, Mihaela Grec, Ovidiu Olari, Ciprian Roman, Anghelina Timiș, Reta Rus, Cristian Fodor, Mirela Mănescu, Nicolae Plută, Dorina Narița, Floricica Moga, Roxana Reche, Maria Filimon, Nicolae Tuhuț, Ancuța Matei Olar, Marinela Baba, Mircea Târziu, Nicolae Flaviu Cristea, Adina Hada, Ina Todoran, Roxana Bădescu, Cătălina Anton, Georgiana Necșa, Alexandra Chira, Bogdan Toma, Elena Nistor, Alexandru Bărăștean, Ioana Breda Morar, Bianca Șușman, Oana Ventel, Cristian Țăran, Florin Boita, Izabela Tomiță, Ionuț Petreacă, Codruța Rodean (Scena – Piața Cetății Alba Carolina), Spectacole folclorice susținute de ansamblurile tradiționale ale județului Alba și ale regiunilor istorice ale României (scenele de pe laturile de vest, sud și nord ale Cetății Alba Carolina), Concerte de jazz, muzică interbelică și café concert (Scena de la Casa de Cultură a Studenților), LA MULȚI ANI, ROMÂNIA! – spectacol de artificii (Piața Cetății – Cazarma 415), Omagiu sunetului românesc, recital de nai și orgă (Podul Unirii); *2 decembrie 2018*: Gașca Zurli – „Puterea zâmbetului" – spectacol pentru copii (Scena – Piața Cetății), Spectacol reconstituire istorică „Intrarea Armatei Române în Alba Iulia" (Poarta I, Poarta a II-a, Poarta a III-a, Esplanada Obeliscului, Monumentul Marii Uniri), Dezbatere Europa FM – Caravana Marii Uniri: „România Start & Stop – ce facem următorii 100 de ani?" (Muzeul Principia), Concert extraordinar „Lupii lui Calancea vs. Lăutarii lui Botgros" (Scena – Piața Cetății), Concert Vama (Scena – Piața Cetății).

1 Decembrie 2018

Te Deum la Catedrala Încoronării/Catedrala Reîntregirii Neamului Românesc. Preafericitul Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de un sobor de ierarhi a participat sâmbătă, 1 Decembrie 1918, la manifestările dedicate Centenarului Marii Uniri de la Alba-Iulia. După slujba de Te Deum, oficiată în Catedrala Reîntregirii Neamului din Alba Iulia – înaintea sfințirii *Monumentului*

Unității Naționale/Monumentul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 –, împreună cu Patriarhul Ierusalimului, Teofil, Preafericitul Părinte Daniel a rostit un cuvânt de învățătură prin care a evidențiat jertfele şi suferințele românilor de-a lungul istoriei pentru realizarea unității de neam, prin unirea majorității românilor într-un singur stat şi rolul Bisericii Ortodoxe Române în realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918:

„Marea Unire de la Alba Iulia, de la înfăptuirea căreia serbăm astăzi, 1 Decembrie 2018, împlinirea a 100 de ani, este sărbătoarea libertății, unității şi a demnității poporului român, obținute prin multe jertfe şi suferințe.

Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1918), cum au numit românii participarea lor la Primul Război Mondial (1914-1919), a avut ca scop unirea tuturor românilor într-un singur stat național, «după secole de suferințe creştineşte îndurate», cu credință, răbdare şi speranță.

Realizarea unității naționale de la 1 Decembrie 1918 a fost posibilă şi cu aportul Bisericii Ortodoxe Române, care a sprijinit Marea Unire a tuturor românilor, Biserica fiind împreună cu poporul în toate eforturile sale de cultivare a conştiinței naționale şi de afirmare a dorinței de unitate națională, în toate provinciile româneşti, dar mai ales în Transilvania, Basarabia şi Bucovina.

Prin rugăciune, prin cuvânt rostit, prin cărți tipărite, prin prezența personală şi fapta concretă a slujitorilor ei, Biserica a fost activă în lucrarea de unire, implicându-se în realizarea acestui ideal prin ierarhi cărturari, preoți şi diaconi patrioți, profesori de teologie şi studenți în teologie, aceştia având talent oratoric, putere de convingere şi de mobilizare, dar şi prin călugări sau călugărițe, care au îngrijit soldații răniți, prin mănăstiri şi parohii, care au organizat colecte de bani şi de alimente, toți împreună încurajând moral şi ajutând material pe luptătorii români pentru libertate şi unitate națională.

În timpul Războiului de Întregire din perioada 1916-1918, mai mult de 250 de preoți ortodocşi români au însoțit trupele armatei române pe câmpurile de luptă în calitate de confesori militari. Unii dintre ei au murit pe front, alții au fost luați prizonieri şi deportați.

Peste 200 de călugări şi călugărițe au activat ca infirmieri în diferite spitale de campanie sau pe front, unii murind la datorie, din cauza tifosului exantematic. Sute de preoți au fost anchetați, jefuiți sau alungați din parohiile lor de către inamic, alții au murit împuşcați în teritoriile ocupate de trupele germane.

În Transilvania, peste 150 de preoți au fost aruncați în închisorile maghiare, unii fiind condamnați la moarte sau la ani grei de închisoare. Alți peste 200 de preoți au fost deportați în vestul Ungariei, în județul Şopron, unde au trăit în condiții inumane până la eliberarea lor în 1919 de către trupele române.

În ceea ce priveşte evenimentul însuşi al Marii Uniri de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, între cei 1228 de delegați oficiali din Adunarea Națională Constituantă au fost şi mulți slujitori ai Bisericii.

Cele două Biserici româneşti din Transilvania (ortodoxă şi greco-catolică) au fost reprezentate la Alba Iulia prin cinci episcopi, patru vicari, zece delegați ai consistoriilor (consiliilor eparhiale) ortodoxe şi ai capitulilor greco-catolice, 129 de protopopi, câte un

reprezentant al institutelor teologice-pedagogice şi câte doi reprezentanţi ai studenţilor teologi, la care se adaugă numeroşi alţi preoţi sosiţi în fruntea păstoriţilor lor, veniţi să pecetluiască dorinţa de veacuri a strămoşilor români de a trăi neasupriţi, într-o singură ţară.

În Marele Sfat al naţiunii române, ca şi în Consiliul Dirigent, au fost aleşi, de asemenea şi slujitori ai Bisericii, iar episcopul ortodox român de Caransebeş, Miron Cristea, viitorul Mitropolit Primat (1919) şi apoi Patriarh al României Mari (1925), şi episcopul greco-catolic de Gherla, Iuliu Hossu, au fost aleşi în delegaţia de patru persoane care a prezentat Actul Unirii Regelui Ferdinand, la Bucureşti.

Acum, la aniversarea a 100 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918, dorim să exprimăm omagiul nostru de recunoştinţă tuturor celor care au contribuit la realizarea celui mai mare ideal al istoriei noastre.

Ca act de comemorare a făuritorilor Marii Uniri de la 1918, în acest an Centenar, în ziua de 25 noiembrie, împreună cu Sanctitate Sa Bartolomeu, Arhiepiscopul Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic, cu ierarhii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, am sfinţit în Bucureşti Catedrala Mântuirii Neamului sau Catedrala Naţională, simbol al spiritualităţii şi unităţii româneşti, care uneşte iubirea faţă de Dumnezeu a unui popor creştin, jertfelnic şi darnic, cu recunoştinţa pe care o datorăm permanent Eroilor Neamului.

Toţi suntem chemaţi să păstrăm şi să cultivăm darul libertăţii şi unităţii naţionale ca fiind un simbol al demnităţii poporului român, obţinut cu multe jertfe de vieţi omeneşti şi multe eforturi spirituale şi materiale!

Pentru toate binefacerile Marii Uniri, aducem astăzi mulţumire Preasfintei Treimi, ocrotitoarea Catedralei Reîntregirii din Alba Iulia, şi pomenim cu recunoştinţă pe toţi eroii români care s-au jertfit pentru libertatea, unitatea şi demnitatea poporului român.

Astăzi, toţi cetăţenii României avem datoria să păstrăm şi să cultivăm, nu numai darul libertăţii, ci şi darul unităţii naţionale, ca fiind un simbol al demnităţii poporului român, în dialog şi cooperare cu toate popoarele lumii.

La mulţi şi binecuvântaţi ani, România!

† Daniel
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române"

Marşul Marii Uniri (foto: 1-12). La iniţiativa şi sub coordonarea tânărului George Simion – liderul Mişcării Unioniste din România şi Republica Moldova –, în dimineaţa zilei de 1 Decembrie 2018, în jurul orei 8.00, pe un frig năprasnic (– 12° C) peste 10.000 de români, de toate vârstele, din toate regiunile istorice româneşti, mulţi stabiliţi pe alte meridiane ale lumii, s-au întâlnit la Gara din Alba Iulia şi au pornit pe jos sau cu căruţele, ca şi acum o sută de ani, într-un Marş al Unirii (ReUnirii), pe traseul Gara feroviară – Piaţa Tricolorului din Cetatea Alba Carolina, distanţa parcursă însumând circa 6 km. Pe toată durata marşului, participanţii au scandat „Trăiască, trăiască şi-nflorească Moldova, Ardealul şi Ţara Românească" şi „Jos hotarul de la Prut", iar muzica populară patriotică, steagurile uriaşe, lungi de o sută de metri, şi harta României Mari au creat o atmosferă deosebită, o speranţă de revenire a teritoriilor

româneşti din est şi nord-est în vechile hotare, hotarele de acum o sută de ani. Ajunşi la capătul traseului, participanţii la marş s-au alăturat altor mii de români ce asistau în linişte la slujba arhierească de Te Deum oficiată în Catedrala Reîntregirii Neamului.

*

* *

Între participanții la Marşul Unirii s-a aflat şi un nepot al unionistului basarabean Ştefan Holban (n. 1866, Cărpineni, Basarabia, Imperiul Rus – d. 1961, Botoşani, România) – profesor, avocat, deputat în Sfatul Țării (1917-1918) şi în Parlamentul României Mari (1919, 1920, 1922, 1932). Între anii 1928-1931 a fost prefect al județului Lăpuşna. În 1940, apoi în 1944 se refugiază la Râmnicu-Vâlcea. Aici, ajută la organizarea unei cantine pentru 200 de basarabeni retraşi din calea puhoiului sovietic, cantină codusă de soția sa. În 1957, la vârsta de 71 ani, este arestat şi condamnat la 15 ani de închisoare pentru activitate contrarevoluționară. Trece astfel prin puşcăriile de la Jilava, Gherla şi Botoşani, unde se stinge din viață la 27 august 1961, locul înhumării fiind necunoscut. În amintirea sa, familia a construit un cenotaf, într-un cimitir din Botoşani, acolo unde se pare că a fost îngropat, pe care se află inscripționat următorul text: „Undeva în acest cimitir se află corpul neînsufleţit al celui ce a fost Ştefan Holban”[9].

Sfințirea şi inaugurarea Monumentului Unității Naționale/Monumentul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 (foto: 1-5). Monumentul Marii Uniri este situat în Parcul Unirii din municipiul Alba Iulia, autorul său fiind sculptorul Mihai Buculei. Este o operă sculpturală şi inginerească de excepție realizată în baza contractului semnat la 6 iunie 2018 de către ministrul Culturii şi Identității Naționale, George Ivaşcu.

Artistul, considerat cel mai mare sculptor român după Constantin Brâncuşi, şi-a pus semnătura pe bustul lui Corneliu Coposu din Pața Palatului, pe statuia lui Simon Bolivar de lângă Televiziunea Română, pe statuia lui Şerban Cantacuzino de pe Dealul Mitropoliei şi pe aripile dedicate luptei anticomuniste din fața Casei Presei Libere.

Proiectul Monumentului Marii Uniri a fost realizat în urmă cu peste 25 de ani, fiind declarat câştigător în anul 1993, din cele 29 de machete înscrise la concurs, aparținând a 27 artişti plastici, şi trebuia să marcheze 75 de ani de la înfăptuirea Marii Uniri. Concursul a fost reluat în 2008, macheta lui Mihai Buculei fiind desemnată, din nou, câştigătoare.

Opera, situată pe un tumul ce simbolizează mormintele eroilor care şi-au dat viața pentru înfăptuire Marii Uniri, este realizată din calcar dur, de Bulgaria, sub forma a patru cruci unite în partea superioară, acestea reprezentând cele patru mari provincii româneşti care s-au unit într-o singură țară la 1 Decembrie 1918, are o înălțime de 22 metri şi o greutate de 1350 tone.

La 1 Decembrie 2018, după sfințirea a două plăci omagiale dedicate făuritorilor Marii Uniri din 1918 şi slujba de Te Deum oficiată în fața Catedralei Reîntregirii, în jurul ore 12.00, Preafericitul Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

[9] Alexandru Chiriac, *Membrii Sfatului Țării (1917-1918) – dicționar*, Bucureşti, Editura Fundației Culturale Române, 2001, p. 70.

însoțit de un numeros sobor de ierarhi, preoți şi diaconi, a săvârşit slujba şi actul sfințirii Monumentului Marii Uniri, actul inaugurării revenind, trei ore mai târziu, preşedintelui României, Klaus Werner Iohannis.

În discursul rostit cu acest prilej, Klaus Werner Iohannis a subliniat că este onorat să fie Preşedinte al României în perioada Centenarului Marii Uniri şi foarte bucuros să trăiască aceste momente în mijlocul celor prezenți la manifestare, adăugând:

„Noi, cei de astăzi, avem privilegiul de a fi moştenit rodul celui mai important proiect concretizat vreodată în spațiul strămoşilor noştri. Este datoria şi responsabilitatea noastră de a omagia trecutul şi de a insufla generațiilor viitoare idealurile naționale, reîncărcate cu noi semnificații".

Parada militară dedicată Zilei Naționale a României şi Centenarului Marii Uniri (foto: 1-6). Începând cu ora 15.30, la Alba Iulia s-a desfăşurat un spectaculos ceremonial militar la care au participat aproximativ 1.000 de militari, 200 de mijloace tehnice militare terestre (TAB-uri, transportoare blindate, tunuri, lansatoare de rachete, camioane, autospeciale de intervenție) şi zeci de mijloce militare aeriene (avioane şi elicoptere) care au zburat la joasă înălțime. Defilarea trupelor şi tehnicii militare s-a desfăşurat pe Bulevardul „1 Decembrie 1918" în prezența Preşedintele României – Klaus Iohannis, a Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române – Preafericitul Părinte Daniel, şi a peste 25.000 de spectatori de toate vârstele.

Ilustrații foto

Foto: 1-27. Marşul Centenarului Marii Uniri (1 iulie – 1 septembrie 2018).

2

3

4
428
Turda
19 km

5
UNIREA FACE PUTEREA
BASARABIA
e ROMÂNIA!

6

7

8

9
Bors
Oradea 193
Baia Mare 181
Cluj Napoca 180
28

10
CLUJ-NAPOCA
UNIREA FACE PUTEREA
GHIȘINĂU

11

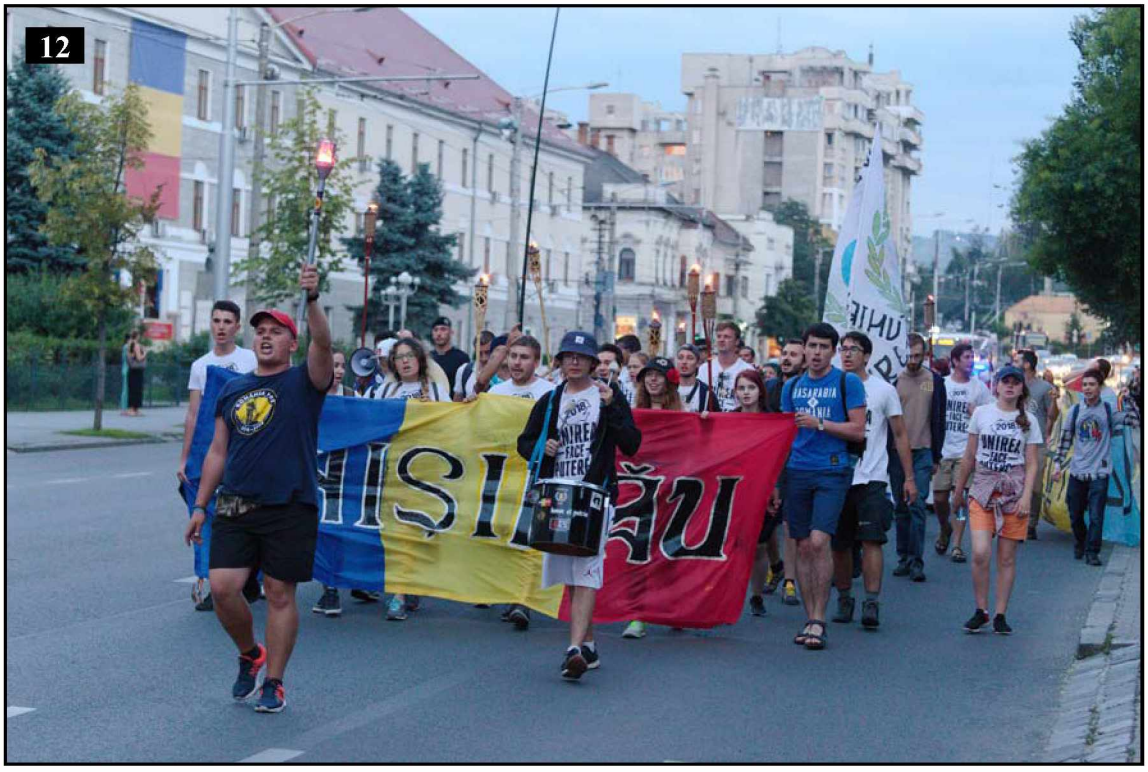
12

13

14
CĂMINUL CULTURAL
BASARABIA E ROMÂNIA

15

16
VREM
UNIREA

17
BASARABI
e ROMÂNII
LIBERI

18

2018
UNIREA
FACE PUTEREA
BASARABIA
e ROMÂNIA!

19

2018
UNIREA
CENTENAR

20
RE-UNIREA BASARABIEI SI BUCOVINEI CU ROMANIA
IN EUROPA NATIUNILOR
- OBIECTIV DE TARA 2018 -
UNIREA FACE PUTEREA!
FRATII IN VECI VOR FI FRATI,
VENITI, DIN NOU SĂ NE DĂM MÂNA
ȘI SĂ ÎNTINDEM HORA ÎN CARPAȚI!
GALAȚI - ul IUBEȘTE
Romania Mare!
UNIREA FACE PUTEREA
2018

21
UNIREA
OBIECTIV NATIONAL
CENTENAR
VREM UNIREA

22
Marșul Centenarului în orașul lui Cuza!

23
1918

24

25
UNGHENI
UNIREA
OBIECTIV
NATIONAL
Unica soluție
Unirea cu România

26
PITESTI

27
UNIREA FACE PUTEREA
Europa
Suntem de 200 c
sub ocupați

Foto: 1-19. Urna Eroilor făuritori ai României Mari (17 noiembrie 2018).

3
Regio
Regio

4

5
GLORIE ETERNĂ
EROILOR CĂZUȚI ÎN LUPTA
PENTRU REÎNTREGIREA NEAMULUI!
CÂMPUL DE LUPTĂ „MUNȚII COȚI", COM. CĂINENI;
CIMITIRUL EROILOR „CETĂȚUIA", MUN. RÂMNICU-VÂLCEA;
CIMITIRUL EROILOR, MUN. DRĂGĂȘANI,
JUD. VÂLCEA

6
ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ CULTUL EROILOR
„REGINA MARIA"
ROMÂNIA
GLORIE ETERNĂ
EROILOR CĂZUȚI ÎN LUPTA
PENTRU REÎNTREGIREA NEAMULUI!
CÂMPUL DE LUPTĂ „MUNȚII COȚI", COM. CĂINENI;
CIMITIRUL EROILOR „CETĂȚUIA", MUN. RÂMNICU-VÂLCEA;
CIMITIRUL EROILOR, MUN. DRĂGĂȘANI,
JUD. VÂLCEA

7
CENTENARUL MARII UNIRI A ROMÂNILOR
100
ROMÂNIA
1918-2018

8
xerox

9
ROMÂNIA EROICĂ

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

Foto: 1-9. Catedrala Mântuirii Neamului – sfințirea altarului şi a catapetesmei (25 noiembrie 2018).

4

5

6

7

6

Foto: 1-2. Bancnota Centenarului Marii Uniri (1 Decembrie 2018).

1

2

Foto: 1-3. Colecția de carte aniversară „Centenarul Marii Uniri” (2016, 2017, 2018).

1

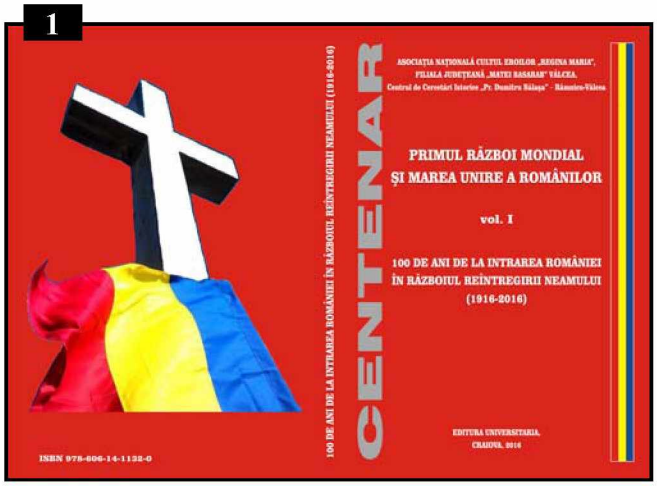

2

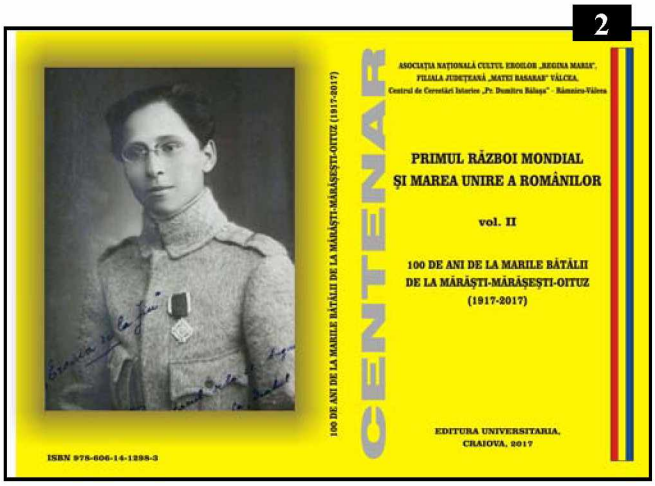

3

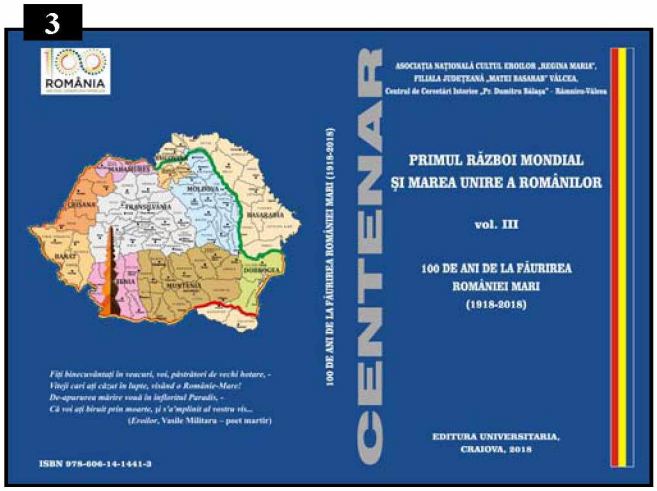

Foto: 1-12. Marşul Unirii (1 Decembrie 2018);
Te Deum la Catedrala Reîntregirii Neamului Românesc (1 Decembrie 2018).

3

4

5

6
PRIETENII BASARABIEI
PATRIOTULUI BERTA

7
TRANSILVANIA

8

9

10

11

12

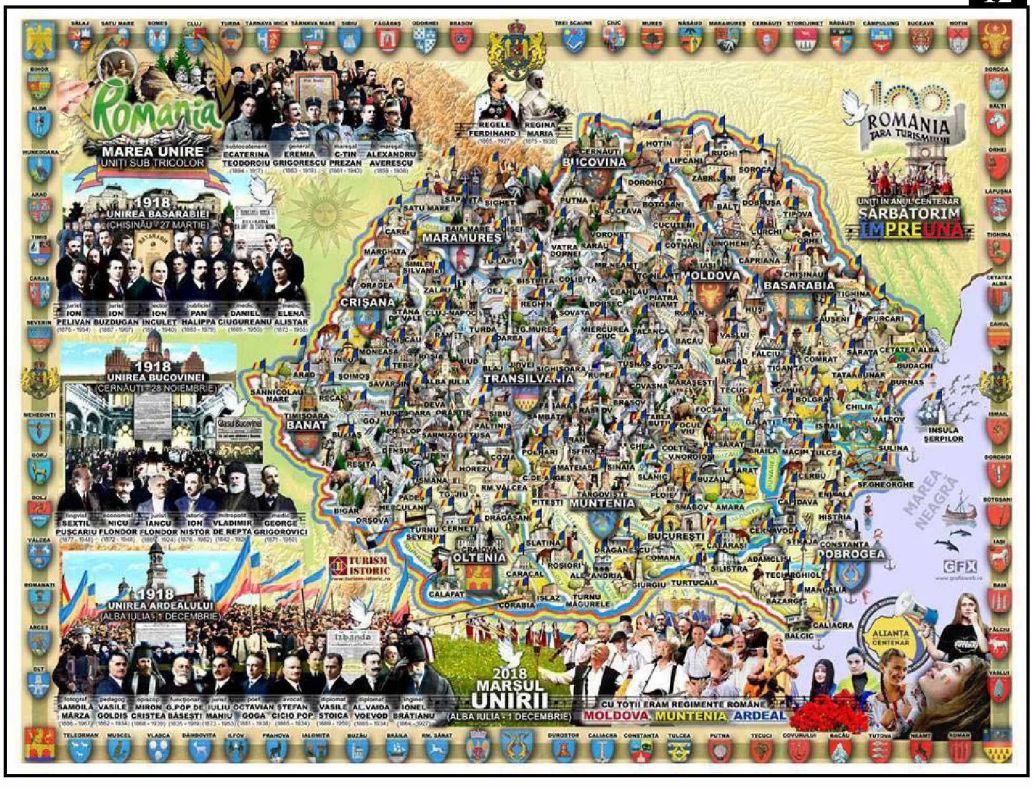
Romania
MAREA UNIRE
UNITI SUB TRICOLOR
1918
UNIREA BASARABIEI
(CHISINAU - 27 MARTIE)
1918
UNIREA BUCOVINEI
(CERNAUTI - 28 NOIEMBRIE)
1918
UNIREA ARDEALULUI
(ALBA IULIA - 1 DECEMBRIE)
2018
MARSUL UNIRII
(ALBA IULIA - 1 DECEMBRIE)
CU TOTII ERAM REGIMENTE ROMÂNE
MOLDOVA MUNTENIA ARDEAL
ROMANIA
TARA TURISMULUI
UNITI IN ANUL CENTENAR
SARBATORIM
IMPREUNA
MOLDOVA
BASARABIA
BUCOVINA
MARAMURES
CRIŞANA
TRANSILVANIA
BANAT
MUNTENIA
OLTENIA
DOBROGEA
MAREA NEAGRĂ
INSULA ŞERPILOR
ALIANTA CENTENAR

Foto: 1-4. Ceremonia sfințirii şi inaugurării
Monumentului Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 (1 Decembrie 2018).

3

4

Foto: 1-6. Parada militară dedicată Zilei Naționale a României şi Centenarului Marii Uniri (1 Decembrie 2018).

3

4

5

6

FRAGMENTARIUM CU PRIVIRE LA MAREA UNIRE

1 DECEMBRIE 1918 – DEFULARE ISTORICĂ, ILUZIE SAU MIT?

Nicolae-Gabriel Albinaru

În peste patru decenii de viață am trăit câteva evenimente cu mare impact emoțional pentru mine şi contemporanii mei, dar şi cu consecințe importante în evoluția ulterioară a lumii din jurul meu: cutremurul din martie 1977, Revoluția din Decembrie 1989 concomitent cu destrămarea Uniunii Sovietice, izolarea virusului care provoacă SIDA, după apariția primelor decese cauzate de imunodeficiență, ravagiile făcute de cancer, ciuma secolului al XXI-lea, apariția internetului la începutul anilor '90, constituirea Uniunii Europene în 1993, eclipsa totală de Soare din 1999 având vizibilitate maximă din Râmnicu Vâlcea, trecerea dintre două milenii, apariția unei specialități medicale noi, genetica, naşterea primei ființe prin fertilizarea in-vitro, tsunami-ul din Oceanul Indian, care a cauzat în 2004 peste 150.000 de victime umane, o criză economică şi financiară mondială începută în 2008, cu epicentrul în America. Peste câteva zile, la 1 Decembrie 2018, la Alba-Iulia, voi adăuga un alt moment de referință: sărbătorirea Centenarului Marii Uniri a tuturor Românilor.

În milenara înțelepciune asiatică se spune că nu e bine să te naşti şi să trăieşti într-o epocă în care nu se întâmplă nimic important. Nae Ionescu, profesorul de filozofie din perioada interbelică, spunea studenților în cadrul prelegerilor sale că ***timpul apare acolo unde se întâmplă ceva***. Ființa umană este programată să fie liberă şi fericită. Pentru ea, orice schimbare din mediul exterior are mai degrabă conotații negative, în ciuda potențialelor efecte pozitive pe care aceasta le-ar genera. Necunoscutul benefic este mai stresant pentru majoritatea oamenilor decât cunoscutul dureros. Totuşi, o viețuire delimitată de constante istorice, sociale, morale, culturale, religioase, ştiințifice, climatice pare irosită în comparație cu un destin care transfigurează omul după experiențe din apropierea limitelor de supraviețuire umană. O cardiogramă biografică neregulată pune omul în postura de a-şi căuta şi descoperi nu numai sensul vieții lui, dar şi pe cel al vieții în general. Paradoxal, de-a lungul mileniilor, haosul, fie el social sau natural, i-a oferit individului sapiens posibilitatea de a se salva din bula temporală în care a trăit, prin procesul mântuirii individuale sau colective.

1 Decembrie 1918, Alba-Iulia, este un moment istoric cardinal pentru poporul român, care a delimitat axa existenței sale prin unirea cu celălalt punct astral, anul 44 î.e.n., anul morții regelui dac Burebista. Burebista a reuşit să unească triburile geto-dace de pe teritoriile cuprinse între zona fluviului Nistru, fluviul Dunărea, afluentul său Tisa şi Marea Neagră. În interiorul acestor granițe hidrografice s-a dospit poporul român. E drept că, timp de două mii de ani, peste această suprafață terestră s-au abătut multe alte neamuri, fiecare cu influența sa, mai mică sau mai mare: greci, romani, slavi, tătari, pecenegi, cumani, maghiari, turci, austrieci, saşi, secui, rromi. Unii ne-au cucerit, alții

au fost în trecere, în căutarea unui spațiu vital, alții au venit doar pentru a jefui, alții pentru a se îndestula cu roadele acestui pământ, unii ca administratori sau guvernatori, alții ca robi ai migratorilor. Dintre toți aceştia, se pare că urmaşii latinilor din peninsula italică au avut cea mai mare putere de amprentare în etnogeneza poporului român, de vreme ce toți ceilalți ne-au considerat drept continuatorii lor şi ai dacilor. Am păstrat o limbă latină şi ne-am proclamat România, țara românilor, urmaşii romanilor, cu precizarea că baza a fost geto-dacă, coagulantul a fost latin, iar aromele şi mirodeniile au fost reprezentate de restul semințiilor menționate mai sus. După Dacia lui Burebista, România Mare a fost cel mai mare teritoriu al românilor. Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a fost un eveniment istoric despre care autorii acestui volum s-au exprimat în mod ştiințific, metodic şi pertinent. Nu mi-a rămas decât să încerc să expun semnificațiile metafizice ale acestui moment, un demers destul de complicat, greu de argumentat şi cu multe accente de subiectivism şi relativism.

Marea Unire, defulare istorică? Putem considera refularea istorică ca fiind o serie de acte psihice colective inhibate de-a lungul secolelor de existență ale unui popor. În acest fel, identitatea sa este apărată în mod inconştient de dorințele, ideile şi tendințele care contrazic convingerile sau normele unui context internațional şi regional.

Alegerea morții în locul umilinței făcută de regele dac Decebal, retragerea în munți pentru a supraviețui valurilor de migratori şi cotropitori, pârjolirea satelor din fața inamicului, oştenii lui Ştefan şi oastea lui Mircea cel Bătrân care au luptat şi murit pentru neatârnare, jertfa lui Mihai Viteazul la schimb cu câteva momente de grație în care a văzut unite cele trei țări româneşti, sacrificiul familiei Brâncoveanu pentru apărarea credinței, martiriul lui Horea, Cloşca şi Crişan, tragedia lui Tudor Vladimirescu sau dramele moțului Avram Iancu şi ale istoricului Nicolae Bălcescu, sângele celor căzuți la Plevna pentru independența țării, eroismul şi jertfa sutelor de mii de români căzuți în primul război mondial sunt toate încercări de defulare prin care poporul român şi-a readus în conştiință un adevăr refulat în inconştientul său sute de ani de-a rândul. Ele sunt tot atâtea coşciuge puse unele peste altele şi care alcătuiesc acel profil al coloanei infinitului lui Brâncuşi, axa telurico-celestă ce coboară adânc în pământul românesc şi se prelungeşte în sens opus, spre Dumnezeu. Această coloană a spiritului românesc a ieşit de sub pământ odată cu 1 Decembrie 1918, ca un catharsis purificator. Coloana a continuat să urce spre ceruri şi după Unire, până în zilele noastre, prin Cotul Donului, prin Oarba de Mureş, prin închisorile comuniste, prin Revoluția Română din Decembrie 1989. La o sută de ani de la ivirea ei spirituală din pământul românesc, coşciugele eroilor şi martirilor neamului au devenit cărămizi ale măreței şi simbolicei Catedrale a Neamului din Bucureşti, un demers de zidire a mântuirii acestui popor.

Marea Unire, o iluzie? Românii au făcut Unirea de la 1918 trăind cu iluzia că ea va rezista pentru un timp foarte îndelungat. După doar douăzeci de ani, în toamna anului 1940, conturul României pe hartă arăta din nou *ca un ciorap*, aşa cum spunea cu supărare şi indignare scriitorul şi avocatul Barbu Ştefănescu Delavrancea. Pentru români, Marea Unire de la 1918 a fost o iluzie, pentru cei din jurul lor o realitate care trebuia schimbată. Pentru cei care au trăit iluzia Unirii, sfârşitul a fost dramatic. Un număr considerabil de oameni din generația unionistă care au supraviețuit celui de-al

Doilea Război Mondial au fost batjocoriți și trimiși în închisorile comuniste. Ardeleanul Iuliu Maniu a murit umilit la Sighet, basarabeanul Pantelimon Halippa și-a dus povara în închisorile sovietice și apoi în Aiudul românesc, istoricul și academicianul Gheorghe I. Brătianu, urmașul marii familii a Brătienilor din Muntenia, a sfârșit tot la Sighet, bucovineanul George Grigorovici a murit în închisoarea de la Văcărești, bănățeanul Sever Bocu, ziarist și om politic, tot la Sighet, ca să enumerăm doar câteva nume dintre făuritorii Unirii.

În euforia iluzorie de după Marea Unire s-a născut cea mai strălucită și prolifică generație de intelectuali a României, generația profesorului Nae Ionescu. Printre elevii și studenții lui îi regăsim pe Mircea Eliade, Emil Cioran, Vasile Băncilă, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Jeni Acterian, Petre Pandrea, Mihai Șora. Printre discipoli îi mai adăugăm pe Petre Țuțea și Mihail Sebastian, iar printre cei pe care i-a influențat amintim pe Nicolae Steinhardt și Virgil Ierunca. Deși l-a detestat, Eugen Ionescu i-a audiat cursurile de metafizică precum mulți alții din acea perioadă, cu toate că nu erau înscriși la Facultatea de Litere și Filosofie din București. În această ultimă categorie îi regăsim pe Arsenie Boca, marele duhovnic al românilor și pe părintele Arsenie Papacioc. *Copiii lui Nae Ionescu* au murit fie în exil, fie în aceleași închisori comuniste sau, în cel mai fericit caz, ostracizați în societatea omului de tip nou. De fiecare dată iluzia se termină în momentul în care realitatea te izbește în plin.

Pentru cele două generații simetrice față de momentul 1 Decembrie 1918, iluzia Marii Unirii a luat sfârșit destul de repede.

Marea Unire, un mit? Unirea de la 1918 poate fi considerată o povestire fabuloasă a unui popor care a trecut examenele istoriei, mulți istorici nereușind să-și explice încă acest miracol în totalitate. Pe măsură ce secolele vor trece, această Unire își va consolida și filonul sacru, iar cei de atunci se vor raporta la acest eveniment precum au făcut-o cei de la 1918 față de Dacia lui Burebista și Decebal. O parte din cei care au făcut Marea Unire sunt considerați astăzi eroi, iar odată cu trecerea timpului vor deveni legende. Avem astfel toate ingredientele construirii unui mit, a unei borne istorice ce ne va asigura punctul de sprijin necesar dăinuirii în timp a poporului român.

Studiind hărțile spațiului danubiano-carpato-pontic în cei două mii de ani, realizăm că ceea ce considerăm noi România este un contur geografic, alternativ extins și restrâns, precum o inimă care pulseaza: marele regat Dac de dinaintea nașterii lui Hristos, apoi mica Dacie liberă de după cucerirea romană, spațiul larg locuit de români invadat de-a lungul a o mie de ani de popoare migratoare, apoi întemeierea Țărilor Românești din secolul al XIV-lea, Unirea lui Mihai Viteazul de la 1600, apoi din nou țări separate și aservite, Mica Unire de la 1859 și apoi Marea Unire de la 1918, apoi România sfârtecată la începutul celui de-al Doilea Război Mondial și România de după 1945, parțial reîntregită. Emil Cioran considera că *Dumnezeu este intervalul dintre două bătăi ale inimii.* De aceea România a fost o inimă care nu s-a oprit niciodată, care a vibrat tahicardic în decembrie 1918, consolidând mitul unui popor conectat prin inexplicabile legături spirituale și care, din când în când, a găsit oportunități istorice pentru o altă Unire. Cum mitul are și elemente de exagerare, nici Marea Unire nu a scăpat procesului de hiperbolizare. Trebuie să fim conștienți și realiști că nu toți românii

şi-au dorit-o, fie că erau aserviți puterilor sau statelor din jurul României, fie că interese lor personale ar fi fost tulburate de acest eveniment, fie că-şi apărau anumite privilegii locale, fie de frică. Cei drept, aceste voci au fost puține în mareea populară care-şi dorea Unirea la 1918 şi au fost reduse la tăcere sau convertite la dezideratul național.

Parafrazându-l pe profesorul Nae Ionescu, care în cursurile lui de metafizică spunea că *omul începe să moară din momentul în care şi-a ratat mântuirea,* tot astfel, un popor începe să dispară din punctul în care şi-a ratat mântuirea. O mântuire care este privită ca un act de vindecare a unei boli, ca un mecanism de curățare de păcate, ca acțiune de salvare sau ca un proces de izbăvire. Exprimarea acestor valențe ale mântuirii aduce liniştea individuală şi colectivă a unei națiuni.

Poporul român îşi are tarele lui: a fost infestat cu virusul trădării manifestat prin simptome de tipul uciderii conducătorilor, a suferit de sindromul Stockholm, unde victima se ataşează de abuzator, fie că acesta s-a numit roman, otoman, habsburgic, țarist, sovietic. Poporul român a păcătuit prin faptul că nu şi-a recunoscut niciodată valorile în timpul vieții acestora. Stau mărturie Eminescu, Caragiale, Brâncuşi, Enescu şi mulți alții. Poporul român a reacționat de cele mai multe ori cu întârziere, ratând punctele de inflexiune ale istoriei universale. În unele cazuri nici măcar eroii neamului care au căzut pentru ideal nu au fost pe deplin acoperiți de recunoştința noastră. Uneori ei au fost confundați cu alții, chiar cu neiubitori de neam românesc. Şi s-a mai întâmplat ceva cu acest popor: un mecanism inconştient de automutilare, de distrugere a propriilor elite s-a pus în practică în toate perioadele istorice. În acest context, un 1 Decembrie 1918 era absolut necesar pentru ca sistemul imunitar al acestui neam să poată să alunge boala şi să lase sinele colectiv să se manifeste în unitatea lui. De-a lungul a peste două mii de ani, poporul român a avut însă un element de referință la care s-a raportat în permanență şi care nu a putut fi perturbat de niciunelement alogen. Acest etalon transgenerațional a fost credința creştină.

Aşadar, putem spune că Marea Unire de la 1918 a fost un eveniment istoric important, cu semnificații diferite pentru generații diferite. Pentru generațiile anterioare ei, Unirea a fost o defulare istorică, un secret devoalat, acela că aici, în arealul Carpato-Danubiano-Pontic a viețuit un singur popor. Pentru cei care au fost contemporani cu Unirea, ea a fost o iluzie trăită şi apoi pierdută în ceața istoriei. Pentru noi, cei care sărbătorim Centenarul, Unirea este un mit care se revalorizează permanent. Aceste trei paradigme, defulare, iluzie sau mit, sunt doar învelişuri ale unui adevăr istoric a cărui esență este faptul că **1 Decembrie 1918 a însemnat mântuirea unui neam a cărui țară se numeşte ROMÂNIA!**

ROMÂNIA ÎN ŞI DIN NOI...

Stelian Gomboş

În acest an special – centenar 2018 aş dori să înţeleg, mai mult ca oricând, cum funcţionează, cum trăieşte şi vieţuieşte un stat, relativ tânăr, de numai 100 de ani, de ce anume dispune el şi de ce anume mai are încă nevoie!...

Şi, observ că ar fi tare multe, şi într-o parte şi în cealaltă şi, că în fond, el trăieşte, în şi din, fiii, membrii şi cetăţenii săi!...

Dar, mai constat ceva: că Dumnezeu Preabunul a înzestrat, de fapt, acest neam şi popor cu multe calităţi, (dar) şi cu câteva chemări sau misiuni!...

În acest fel, bunăoară, remarc faptul că, dincolo de o Românie furată, ciuntită, ciopârţită, minţită, speculată, trădată, prădată, vândută şi cumpărată, dezbinată şi externalizată avem şi o Românie profundă, sinceră, onestă, discretă dar concretă, modestă dar inteligentă, elegantă şi corectă, harnică şi darnică, generoasă şi ospitalieră, misionară şi apologetică, apostolică şi creştină!...

Da, depinde de noi, de fiecare în parte şi de toţi laolaltă, în mod colectiv şi solidar, cum tratăm această ţară, cum abordăm acest popor şi cum cinstim sau preţuim acest neam!...

Probabil că acum ar trebui să înţelegem, mai mult şi mai bine ca oricând, menirea noastră, locul, rolul şi rostul nostru în interiorul acestui stat, asumându-ne, în mod responsabil, toate aceste atribuţii, misiuni ori chemări!...

Da, avem misiunea de a contribui la bunul mers al acestui popor, avem chemarea de a cinsti această ţară, prin tot ceea ce suntem şi facem, avem datoria de a preţui acest neam, avem obligaţia morală de a apăra şi de a sluji această ţară!...

Cum? Prin împlinirea datoriei noastre sociale, materiale şi profesionale, atunci şi acolo unde ni se cere!...

Prin apărarea/cultivarea valorilor, principiilor şi tradiţiilor acestui popor, bimilenar, apostolic şi voievodal, nu colonial!...

Prin preţuirea, cu recunoştinţă sinceră, a tuturor semenilor/conaţionalilor noştri, care, prin toată activitatea lor, exemplară şi remarcabilă, au contribuit la afirmarea şi recunoaşterea ţării noastre în panoplia tuturor celorlalte state europene şi, nu numai!...

Dacă ar fi să ne oprim doar la un singur exemplu, ar fi acela al tuturor olimpicilor români, pentru care noi, din păcate, facem atât de puţin, prea puţin, dovadă faptul că, aproape toţi, cum prind ocazia/oportunitatea, cum pleacă afară, la studii, muncă sau cercetare!...

În altă ordine de idei, potrivit zicalei „că în tot răul este şi un bine", v-aş îndemna să vă gândiţi, pentru un moment, ce rol providenţial, din punct de vedere spiritual, au compatrioţii noştri, plecaţi, la muncă, pentru un trai mai bun, unul decent, în străinătate,

practic, în toată lumea, dar m-aş opri, mai ales, la cei perindaţi prin toată Europa, care au construit/constituit, acolo, în ţările/statele apusene ale bătrânului continent, adevărate/veritabile comunităţi, culturale, religioase şi duhovniceşti, care, astfel, contribuie, semnificativ, consistent şi eficient, la reîncreştinarea Europei, reumplând/repopulând, bisericile goale ale Apusului, cu Liturghia Bizantină, cu Rugăciunea, cu Postul, cu Privegherea, cu Colindele tradiţionale, cu Sfânta Spovedanie şi Dumnezeiasca Împărtăşanie, cu Botezul Creştin Ortodox şi Nunta noastră ca-n poveşti, cu ie şi port, de România!...

În acest fel, iată, „unde dai şi unde crapă", românii noştri aduc aportul lor substanţial la dezmorţirea spirituală a bătrânului continent european, a se vedea, în acest sens, toate comunităţile noastre bisericeşti – euharistice, din Germania, Franţa, Austria, Ungaria, Marea Britanie, Belgia, Elveţia, Suedia, Norvegia, Danemarca şi, îndeosebi, Italia şi Spania, unde, iată, chiar recent a fost nevoie de alegerea/numirea a doi Arhierei Vicari, care să sporească/ să îmbogăţească lucrarea pastoral – misionară, cultural – educativă şi caritativ – filantropică a Bisericii Ortodoxe Române în Diaspora Românească!...

Da, România este (în) fiecare dintre noi, şi după cum suntem noi, fiecare în parte, aşa este şi această ţară, corectă sau nu, umilă, umilită sau nu, demnă sau nu, onestă sau nu, cinstită sau nu, ignorantă, arogantă şi superficială sau nu, mutilată, integră, întreagă sau nu, sinceră, responsabilă şi serioasă sau nu!...

Într-un cuvânt, noi alcătuim/formăm neamul, poporul, statul şi ţara, cu alte cuvinte, să nu (mai) aşteptăm de la alţii, de oriunde şi de aiurea, să ne facă nouă ordine şi curăţenie, în casă şi în ţară, să ne pună nouă în bună rânduială şi dreaptă cuviinţă viaţa şi vieţuirea, zilnică şi cotidiană, altfel zis, să avem puterea, tăria, capacitatea şi, chiar, competenţa, să ne stabilim singuri proiectele, regulile, principiile şi, în special, priorităţile, să fim în stare a spune da (numai) acolo şi atunci când trebuie spus da şi nu acolo şi atunci când situaţia o cere, adică „ce este da să fie da iar ce este nu să rămână nu!" Atât şi nimic mai mult sau nimic altceva!...

În altă ordine de idei, mă întorc, insist şi repet că, între şi printre multe altele, în acest an special, pentru noi, românii, anul nostru centenar, poate ar fi tare bine, mai mult ca oricând, să ne reîntoarcem la exemple, la modele, la valorile caracteriale umane, adică la oamenii frumoşi, sinceri, curaţi, cinstiţi, drepţi şi oneşti din această ţară!...

Adică, ar fi tare folositor dacă i-am respecta mai mult, dacă i-am studia mai temeinic, dacă i-am întreba şi cerceta mai des, într-un duh al recunoştinţei şi al preţuirii, al respectului şi responsabilizării noastre, peste tot şi întotdeauna, raportându-ne la înaintaşii noştri, la dascălii, învăţătorii şi profesorii noştri, la părinţii şi fraţii noştri, la colegii şi duhovnicii noştri, însă toate acestea să le facem, nu doar de ocazie sau de conjunctură, nu doar de moment sau din interes ci, cât mai des şi cât mai serios ori sincer, fără ipocrizie sau făţărnicie!...

Mai mult decât atât, în şi din acest an începând poate ar fi minunat dacă am mai lăsa la o parte toate hachiţele şi cusururile noastre, personale şi interpersonale, toate urzelile şi bârfele dintre noi, toate apucăturile sau gesturile pline de egoism, individualism, mânie, frustrare, dezbinare, răutate şi invidie, ajungând să fim, în mod consistent şi eficient, mai altruişti, mai solidari, mai adunaţi nu atât de împrăştiaţi şi de risipiţi,

şi la propriu şi la figurat, într-un cuvânt, în sfârşit, mai uniţi, cu adevărat uniţi, abandonând toate gândurile şi faptele noastre, care au dus la zicala, dureroasă şi tristă, că noi abia aşteptăm, nu să moară capra vecinului ci, mai abitir, să moară vecinul şi să ne rămână nouă capra, fără să înţelegem că, de fapt, în atare condiţii, nu facem altceva decât „să defilăm separat şi să pierdem în comun!" sau, datorită orgoliului şi vanităţii noastre, mai ajungem la o situaţie, anume: „ai dreptate şi tu, şi tu, nu te lăsa nici tu, nici tu!", şi o ţinem tot aşa, într-un conflict permanent şi o contradicţie continuă!...

Poate că, măcar acum, în aceste momente şi în acest an deosebit trebuie să ne aducem, mai mult ca oricând, aminte că „tatăl minciunii este tatăl dezbinării" şi că duşmanul nostru atâta aşteaptă: „să împartă, să dezbine şi să stăpânească!"

Urmând exemplul şi pilda oamenilor serioşi, sinceri, competenţi, eficienţi şi responsabili din această ţară, de ieri şi de azi, indiferent de vârsta lor, de statutul lor material, social, cultural sau intelectual, cred că ar fi timpul să ne punem serios pe treabă, să ne ocupăm de lucruri realiste, adevărate, autentice şi profunde, uitând/ignorând, cu desăvârşire, zicala că „merge şi aşa!", să începem să cultivăm valoarea, demnitatea, onestitatea şi onoarea, abordându-le/transformându-le în adevărate principii sau norme, călăuzitoare, de viaţă, după cum au procedat toţi oamenii, discreţi dar concreţi, ai acestui neam românesc, care nu au făcut „din mila sfântului doar umbră pământului", ci au lăsat realizări, împliniri, fapte, activităţi şi acţiuni care, pe bună dreptate, le conferă aura de sfânt sau efigia de erou!...

Cu alte cuvinte, la toţi aceşti oameni, funcţiona îndemnul, conform căruia „ce poţi face astăzi nu lăsa mâine!" spre deosebire de unii dintre noi care, credem că, dacă amânăm pe mâine, poate nu mai trebuie făcut!...

Şi, mai mult decât atât, ei făceau, lucrau împreună, în echipă, în acelaşi duh, într-o singură/comună suflare!...

Bineînţeles, au mai fost şi alte multe, variate şi diverse, momente/evenimente, lucrări, împliniri şi realizări, toate grăitoare, relevante şi elocvente, în acest sens, însă, vin să întreb eu, unul, aici şi acum: ce am învăţat/ce am reţinut, noi toţi, din toate acestea, cu ce ne-am ales, care sunt foloasele/rezultatele, culturale, spirituale şi duhovniceşti, pe care le-am deprins noi din toate acestea?...

Există, au rămas/s-au păstrat ele, undeva, cu adevărat?...

Vom fi, şi noi, de aici înainte, mai curajoşi, mai uniţi, mai demni, mai corecţi, mai oneşti, mai cinstiţi, mai altruişti decât până acum, ca neam, ca popor, adică vom reţine şi asimila ceva de la toţi aceşti înaintaşi şi eroi ai noştri, între care şi protagoniştii acestei lucrări, sau vom reveni la vechile noastre metehne, defilând separat şi pierzând în comun, ca până acum!...

Cu alte cuvinte, în anul centenar – 2018, al unităţii noastre naţionale, când tânărul nostru stat românesc împlineşte/aniversează primii 100 de ani, vom învăţa, oare, să nu mai fim atât de dezbinaţi, atât de frustraţi, atât de complexaţi, atât de încrâncenaţi, atât de invidioşi, atât de egoişti, atât de răzbunători, atât de fragili şi atât de vulnerabili!...

Da, adevărat, multă lume, din toate colţurile lumii, a admirat şi admiră, în continuare, spontaneitatea noastră, din unele momente ale istoriei, generozitatea sau ospitalitatea noastră, cultura, spiritualitatea şi civilizaţia noastră, ca neam/ca popor, însă, din

păcate, de cele mai multe ori, sunt nevoiți să se oprească, astăzi, cel puțin, numai la atât, fiindcă de purtare constantă, perseverență şi consecvență, susținută şi întemeiată, nu (mai) poate fi vorba!...

De ce oare?...

Deoarece, între altele, ne trezim/ne revenim prea târziu, uneori mult prea târziu, având, printre altele, această slăbiciune ori neputință de a-i aprecia/admira pe conaționalii/concetățenii noştri, fie după ce nu mai sunt printre noi pământenii, fie după ce au ajuns în exil sau în refugiu – cum, iată, a fost (şi) cazul Regelui Mihai I al României, fie după ce au ajuns în puşcăriile comuniste, în progrom-uri, gulag-uri şi holocaust-uri, fie după ce s-au perindat în tot felul de peregrinări şi emigrări pe întregul mapamond, pentru obținerea/câştigarea unui respect, cuvenit şi binemeritat, a unui venit mai bun/a unui trai mai decent şi a unei pâini mai bune/mai albe sau mai proaspete, când şi pe ei de noi şi pe noi de ei îi cuprinde şi ne cuprinde dorul, regretul şi jalea, mai cu seamă atunci când conştientizăm faptul, trist şi dureros, că au lăsat acasă copii supărați, marcați şi afectați şi, poate, chiar familii îndurerate şi destrămate şi, nu doar atât, ci au (mai) lăsat o țară fără forță de muncă, calificată şi chiar necalificată, de am ajuns să-i angajăm, în locul lor, pe alții, de pe alte meridiane?!...

În concluzie, vin, iarăşi, să întreb, aici şi acum: care este proiectul nostru de țară pentru anul centenar – 2018 şi nu numai, afară de aniversări/comemorări şi manifestări cultural – spiritual – naționale, pline de festivism, desigur, binevenite şi ele, adică mă gândesc la un demers/deziderat fiabil şi viabil, eficient, consistent şi suficient, complex şi complet?!...

Avem. Există oare aşa ceva?!...

Dacă da, unde este şi cum arată acest proiect?!

Dacă nu, ce mai aşteptăm sau, mai bine zis: de ce mai amânăm/întârziem acest lucru?!...

Căci dacă nu, dacă încă nu ne-am trezit din beția această cotidiană şi nu ne-am revenit din amorțeala aceasta, generalizată, apoi să ştim cu toții, fraților, că zadarnic a fost curajul şi bărbăția eroilor, zadarnic a fost eroismul şi credincioşia mărturisitorilor, zadarnică a fost toată implicarea şi determinarea marilor bărbați de stat ai acestei țări, altminteri dăruită şi binecuvântată de Dumnezeu, zadarnică a fost loialitatea şi fidelitatea regelui, altfel spus, zadarnică toată această spontaneitate a noastră, altminteri minunată, de-a dreptul spectaculoasă şi plină de entuziasm însă lipsită de substanță, seriozitate, consistență şi consecvență, una argumentată, justificată şi determinată, corect asumată şi sincer responsabilizată!...

Aşadar, în încheierea acestui eseu, evocându-i, în continuare, pe eroi, pomenindu-i pe martiri, cinstindu-i pe toți făuritorii Marii noastre Uniri de la 1918, afirm/susțin că trebuie totuşi, să facem un pas, înainte, adică mai departe, dincolo de focul de paie, ajungând, deci, să ne respectăm între noi înşine, fără a ne mai sabota, şantaja, calomnia, descuraja, răzbuna şi marginaliza, în mod reciproc, cu alte cuvinte, haideți să ne apucăm serios, asumat şi responsabil, de treabă, căci curajul, bărbăția, credincioşia, patriotismul şi eroismul nu trebuie să fie nişte calități ori virtuți trecute şi perimate ci, mai ales, prezente şi, îndeosebi, viitoare!...

Fiindcă numai în acest mod, vom putea vorbi, în viitor, aievea, de o Românie a copiilor noştri, nefurată, neminţită, netrădată, neprădată, nevândută şi necumpărată, adică de o Românie integră, întreagă, onestă şi demnă, corectă şi prosperă, curată şi elegantă, responsabilă şi profundă, serioasă, sinceră şi autentică, altfel „rătăcirea de pe urmă va fi mai rea decât cea dintâi!”...

Şi, dacă ar mai fi de adăugat încă ceva, poate ar mai fi un îndemn de reiterat, acela, adresat, în chip profetic, de către Nicolae Iorga, destinat celor din fruntea/ conducerea ţării, de atunci şi de acum: „Ţineţi aproape de popor ca să nu rătăciţi!”…

Iar noi, toţi, laolaltă, să ţinem aproape de Dumnezeu, măcar din acelaşi motiv sau acelaşi considerent şi apoi, desigur, să ţinem unii la alţii, unii cu alţii şi unii de alţii!...

Căci, „unde-i unul nu-i putere, la nevoi şi la durere/unde-s doi puterea creşte şi duşmanul nu sporeşte!”...

Ce bine ar fi dacă acest vers ar fi un principiu de viaţă şi de moarte!...

Altfel spus, unirea şi unitatea noastră nu trebuie să constituie doar o referinţă simbolică, istorică, comemorativă şi omagială, ci să ajungă a fi un demers concret, un deziderat continuu sau o permanentizare, consistentă, substanţială, durabilă, stabilă, statornică şi eficientă, căci numai astfel vom mai rezista, numai aşa ne mai putem menţine şi, salva!...

Până una alta, însă, dea Domnul Dumnezeu Preamilostivul, să trăiască România în, prin şi din noi!...

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate în acest volum revine în exclusivitate autorilor acestora, iar reproducerea lor, sub orice formă, este permisă numai cu indicarea autorilor, a volumului în care au fost publicate şi a titularului acestuia – Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria".